Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Google Livres

FLAVII IO SEPHI HEBRAEI ANTIQVITA TVM IVDAICARVM LIBRI XX.

nouissimè iam ad uetustissima exemplaria diligenter recogniti, interprete Ruffino.

EIVSDEM { De bello Iudaico libri VII. / Contra Apionem libri II. / De Machabæis liber unus, ab Erasmo recognitus.

Accesserunt { BEROSI Babylonij antiquitatum libelli quinq;, / Manethonis supplementum in Berosum, / Metasthenis Persæ fragmentum de iudicio temporum & annalium Persarum.

Coloniæ, ex ædibus Eucharij Cervicorni,
ANNO M. D. XXXIIII.
mense Septembri.

TYpis noſtris Ioſephum ante aliquot annos ſcripſimus candide lector: hanc noſtram diligẽtiam & ipſum autorem fauentibus benigniſq; animis exceptũ fuiſſe experti, nõ inepte nos facturos cogitauimus, ſi maiori induſtria & labore idem opus excuderemus: apprime enim arridet, quod prouerbio dicũt Græci, δὶς καὶ τρὶς τὸ καλὸν. Proinde multis & uarijs exemplaribus plurimaq; bibliothecaq;, cum uetuſtis & manuſcriptis, tum recens uulgatis diligenter collatis, Ioſephi libros ad utilitatem & uoluptatem amatoribus hiſtoriaq; prudẽtiæq;, cõmunicamus. Si prior operaſtiu diumq; bonis uiris placere potuit, præſentem diligẽtiam tanquam meliorem & rectiorem multo impenſius ac uotis ardentioribus accipi, qui poſſumus dubitare? Beroſum ab extrema uſq; antiquitate, ac quod aiunt Aboriginum ſeculo autorem, paucis tamen, quod rarius ſit excuſus, familiarem, adiunximus: cuius monumenta quanquam ſunt pauca, res tamen multas mox ab orbe condito geſtas, necnon in religionibus poetarumq; carminibus celebratas iuxta hiſtoriæ modum & rationem referũt docentq;. Porro opus neq; maiori ſcriptura aut ſpatijs amplioribus extendere, neq; minutioribus literis in arctum cogere: (hoc enim librum deformat, uiſum lædit: illud emptori maiorem ſumptum facit, neq; quicquã uel uenuſtatis uel utilitatis habet:) ſed auream ſequi mediocritatem, gratius commodiusq; uidebatur. Quãquam tantus error tantaq; noſtrorum temporũ cæcitas eſt, ut deprauato per impoſtorum fucatos titulos & ingenioſas fraudes iudicio, diſcrimen boni & mali pauci habeant: quod non ſolum in arte noſtra typographica, ſed etiam pleriſq; doctrinis & moribus (deus uertat in melius) uerũ eſſe nõ ſine multis ijſdemq; magnis reipu. uulneribus didicimus, & quotidie experimur: attamen ſcientes uino uendibili ſuſpenſa hedera opus non eſſe, & uerum uicturum, quando ſermo mendax & iniuſtus in ſeipſo ægrotans, ut prudenter dixit Euripides, pharmaciſq; egens perit, iudicium noſtri noſtrorumq; laborum candido lectori committimus, ea ſpe & fiducia qui rectum probatum iri putemus. Si prudenter inquit Heſiodus, δίκη δ' ὑπὲρ ἴθεῖαν ἰοῦσα τέλος ἔξελθόσα, & ueritas quam iuſti nomine cõtineri ſcimus, utcunq; laboret & in obſcuro lateat, non tamen ſuccumbet. Hic præter rem & negociũ eſſe cenſemus, de autoris dignitate & excellentia quicquã dicere, quando maior in ipſo uirtus eſt inuidia: necnon eminentior, q̃ ut pauci præſtituros ſe ſimilẽ ſperare auſint, & oẽs recte ſe imitari poſſe cupiant. Porro niſi ſcirẽ admonitiones moroſius ferri, ad diligentẽ hiſtoriaq; antiquaq; lectionẽ adhortarer, neq; id propter delectationẽ & ſuauiſſimã priſcaq; rerũ contemplationẽ, uerum propter extremã noſtrorũ temporũ neceſſitatẽ, quæ tam uaria, triſtia & laborioſa ſunt, ut diuerſis opinionum, diſſenſionũ, & contentionũ procellis fluctibusq; iactemur. Nonne ergo utile cenſes conſilia multorũ uirorũ ſapientiſſimorũ, adeoq; plurimorũ ſeculorũ caſus & euentus legendis hiſtorijs conſiderare, & diligenter cogitando meditandoq; uiam quærere, qua tandẽ ſi non penitus, aliquo modo tamen noſtri ſeculi tenebris nos poterimus expedire, necnon aliquid claritatis ex priſcis illis luminibus mutuari, quo noſtri æui calamitates diminuerentur alleuarenturq;? Certe unius ætatis prudentia ratioq; ad uarietatẽ mirabiliũ caſuum, eorundemq; duriſſimorũ expediendã componendamq; non ſufficit. Quãobrem rectum & utile eſt hiſtorias cõſulere, & quod comicus dixit, inſpicere tanquã in ſpeculũ uitas omniũ, atq; ex alijs ſumere exemplũ ſibi, quæ capiẽdi conſilij ratio eſt tutiſſima. non pueriliter neq; ſtulte in Platonis Timæo, Aegyptius ſacerdos ſuæ gentis diligentiã prudentiamq; laudibus uehit & iactat, qđ ex præteritarũ rerũ hiſtorijs ſcriptis, & in templis ſeruatis de præſentibus caſibus ſine periculo rectius queant iudicare. Si igitur prudẽtia ſapiẽtiaq; ex ueterũ monumẽtis elicienda eſt, quod oẽs rerũ diligentes ac iuſti iudices & ſciunt & ſuadent, Ioſephus hercle eſt digniſſimus lectu: necnõ Beroſus gratiæ utilitatiſq; multũ tanq; religionũ fabularũq; multarũ interpres legentibus ſuppeditabit. Vide de ipſo quid ſcribat Plinius, (neq; quorundã iudicium, uel potius incerta opinio, quorũ ẽ Ludouicus Viues, uir alioqui doctiſſ. nos mouet) cuius uerba hæc ſunt: Aſtrologia Beroſus, cui ob diuinas prædictiones Atheniẽſes publice in gymnaſio ſtatuã inaurata lingua ſtatuere. nos nihil immutare propter certas cauſas in autore uoluimus, ſed in Ioſepho cudẽdo uoluntati tuæ uotoq; candide lector, quantũ poſſibile fuit minime defuiſſe nos uidebis, quod etiã per occaſionẽ exẽplariũ & ſecundæ editionis, neq; abs re parœmia dicitur δεύτερον ἀμείνονα facilius præſtare potuimus. Sic ergo reconditæ prudẽtiæ eminẽtiſq; ſapiẽtiæ theſaurũ, atq; uariorũ conſiliorũ exẽpla, nec minus eloquẽtiæ inuẽta neruoſq; diligẽtiæ tuæ offerimus, tu uero ad tuã & aliorũ cõmoditatẽ ſalutẽq; feliciter fruere ac rectius uiue. Vale.

Bis accipe quæ pulchrum eſt.

Mediocritas aurea.

ſecundũ mo

VITA IOSEPHI
PER D. HIERONYMVM.

IOSEPHVS Matathiæ filius, ex Hieroſolymis ſacerdos, à Veſpaſiano captus, cum Tito filio eius relictus eſt. Hic Romam ueniens, ſeptem libros Iudaicæ captiuitatis imperatoribus patri filioq; obtulit, q & bibliothecæ publicæ traditi ſunt. Et ob ingenij gloriam ſtatuam quoq; meruit Romæ. Scripſit autem alios uiginti Antiquitatum libros, ab exordio mundi, uſq; ad decimũquartum annum Domitiani Cæſaris, & duos ἐχ προσώπου aduerſum Apionem grammaticum Alexandrinum, qui ſub Caligula legatus miſſus ex parte gentilium, contra Philonem etiam librum uituperationem gentis Iudaicæ continẽ tem ſcripſerat. Alius quoq; liber eius, qui inſcribitur περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ, ualde elegans habet, in quo & Machabæorum ſunt digeſta martyria. Hic in decimooctauo Antiquitatum libro manifeſtiſſime confitetur, propter magnitudinem ſignorum Chriſtum à phariſæis interfectum, & Iohannẽ Baptiſtam uere prophetam fuiſſe, & propter interfectionem Iacobi apoſtoli dirutam Hieroſolymam. Scripſit autem de domino in hunc modum: Eodem tempore fuit IESVS uir ſapiens, ſi tamen uirum eum oportet dicere. Erat enim mirabilium patrator operum, & doctor eorum qui libenter uera ſuſcipiunt: plurimos quoq; tam de Iudæis quàm de gẽtibus ſui habuit ſectatores, & credebatur eſſe Chriſtus. Cumq; inuidia noſtrorum principum cruci eum Pilatus addixiſſet, nihilo minus q eum dilexerant, perſeuerauerunt. Apparuit enim eis tertia die uiuens, multa & hæc & alia mirabilia carminibus prophetarum de eo uaticinantibus: & uſq; hodie Chriſtianorum gens, ab hoc ſortita uocabulum, non defecit.

iperatrice roe

AVTORES QVORVM POTISSIMVM TESTIMONIO partim comprobato, partim confutato, Ioſephus hiſtoriæ ſuæ fidem facit.

Acuſilaus Argiuus
Agatharchides Gnidius
Alexander Polyhiſtor
Andreas
Apion grammaticus
Apollonius Molo
Apollodorus
Ariphanes
Ariſteus
Ariſtoteles
Beroſus Babylonius
Cadmus Mileſius
Caſtor chronographus
Chæremon
Choerilus poeta
Conon hiſt.
Demetrius Phalereus
Dius hiſt.
Ephorus
Eſtius
Euhemerus
Eupolemus
Hecataeus Abderita
Hellanicus
Hermippus
Hermogenes
Herodotus
Heſiodus
Hieronymus Aegyptius
Homerus
Iſidorus
T. Liuius
Lyſimachus
Manethon
Menander Epheſius
Mnaſeas Damaſcenus
Mochus
Nicolaus Damaſcenus
Pherecydes Syrius
Philon ſenior
Philoſtratus
Polybius Megalopolitanus
Polycrates
Poſidonius
Pythagoras
Strabo
Thales
Theodotus
Theophilus
Theopompus
Theophraſtus
Thucydides
Timæus
Zopyrion

INDEX EORVM QVAE toto hoc opere continentur.

Aarō frater Moſis, quomodo ſacerdotium ſuſceperit 28.b
Aaron uirga frondente ſacerdotio dignus noſcitur 35.a
Aaron mortuo ſucceſſit Eleazarus filius 35.b
Abaſſarus ſacrorū uaſorū cuſtos. 111.b
Abdagedes dux 198.b
Abdemonis filius ſolutor queſtionum regis Hieruſalem 84.b
Abdenago Azarias ſocius Danielis 108.b
Abdias paſtor & Achab Heliam quærunt 90.b
Abdimus Tyrius 84.b
Abdoelus frater Iudæ 115.b
Abdō Hilonis Iſraelitarū princeps 51.a
Abel occiſus à fratre 2.b
Abela locus ad Iordanem 207.a
Abelmachea ciuitas 76.a
Abennerigus rex 210.a
Aber martyr 530.a
Abia filius Samuelis 55.a
Abia mater Ezechiæ 102.a
Abias fili. Roboā patri ſuccedit 88.b
Abiæ victoria contra Hieroboā 89.a
Abiæ mortuo ſuccedit Aſa ibidem
Abias rex Arabiæ 211.a
Abiathar filius Abimelech 62.b
Abiathar traducit Saul tyrannidis 62.b
Abiathar pontifex 73.a. 76.a
Abiathar amicus Adoniæ 78.a
Abiathar ſacerdotio priuatus, in exilium mittitur 80.a
Abiezer ſacerdos 53.b
Abigail uxor Nabal, poſtea Dauid nupta 63.b
Abigea ſoror Dauid 74.a
Abihel auus Saul 58.a
Abila ciuitas quæ & Abela 38.b
Abimatadocus qui & Amilmathacus, filius Nabuchodon 109.b
Abimelech rex, riualis Abrahæ 8.a
Abimelech fœdus cum Abrahā & amicitia ibidem
Abimelech amicus primum Iſaac, dein hoſtis 9.b
Abimel. filius Gedeōis fratricida 50.a
Abimelech occiſus 50.b
Abimen filius Roboam moritur 89.a
Abinadas gener Salomonis 81.a
Abirom & Dathan de tribu Rubē uiui abſorpti 32.b
Abiſag adoleſcentula Dauid ſenio frigidum calefecit 78.a
Abiſai filius Saruiæ 64.a
Abiſai victoria de Idumeis 70.b
Abiſai conuiciantem Semei interficere nolēs, prohibetur à Dauid 75.a.b
Abiſai regem Dauid à morte protexit 76.b
Abiſai nongentos uno die ſolus occidit 77.a
Abiud filius Aaron, igne concrematus 27.b
Abner filius Ner, cōtra Ioab bella parat 67.a.b
Abner deficit ab Iſboſeth ad Dauid ibidem
Abner à Ioab occiſus, à Dauid lugetur 67.b
Abora oppidum 139.a.142.b
Abrahæ genealogia, uirtus, ſapientia, profectio, eruditio, &c. 6. uſq; 9
Abraham obedientia & fiducia erga deum 8.a.b
Abran ciuitas 9.a
Abſalō filius Dauid, ſororis inceſtum ulciſci niſus 72.a.b
Abſalon fugit & reuocatur à patre 72.b
Abſalonis pulchritudo ibidem
Abſalon ſegetem Ioab incendit, & contra patrem conſpirat ibidem
Abſalō cōcubinas patris uiolat 74.a
Abſalon ex arbore pendens confoditur 74.b
Abſalon tumulus bidem
Abſalon ſocer & patruus Ariſtobuli, Agrippæ filius, à Romanis captus 145.b
Abſalon auxiliator Manahemi tyranni occiditur 251.b
Abſanes princeps Iſraelitarum 51.a
Abuma ciuitas 105.b
Acanthonaulon loci nomen 281.b
Acencheres regina 312.b
Accarō ciuitas Paleſtinæ capta à Chananeis 48.a
Achab fil. Amarin ſuccedit patri 90.a
Achab increpatus ab Helia 90.b
Achab pœnitentiam agit 91.b
Achab Syros ſuperauit 92.b
Achab Adadum inimicū inſipienter recipit ibidem
Achab à pſeudopropheta perſuaſus cōtra Syros bella iterum mouet 93.a
Achab ſagitta in pulmōe cōfigitur 93.b
Achab ſuccedit Ochozias filius ibid.
Achab filij ſeptuaginta occiduntur Hieu iuſſu 97.b
Achamus princeps Samariæ 93.b
Achar furti reus occiditur 44.a
Achas Machabæus martyr 530.b
Achaz filius Ioathan, rex Hieroſolymorum 101.a
Achaz à Phacela victus 102.b
Achaz mortuo ſuccedit Ezechi- 102.a
Achelamas uxor Amaſiæ, mater Oziæ 100.b
Achias ſacerdos ex genere Eli 57.b
Achiæ prophetia ad Hieroboam 88.b
Achil pater Ioſaphat 70.a
Achimaas fili. Sadoch, miniſter Dauid, patri ſuccedit in pontificatu 73.a 74.b.107.b
Achimelech Dauid fugientem recipit 62.a
Achimelech occiſus à Doech 62.b
Achimon gigas 76.b
Achanomij conſilium ad Eſdram de abdicandis alienigenis uxoribus 115.b
Achinadab gener Salomes & militiæ princeps 81.a
Achinoe uxor Dauid 64.b
Achis rex Geth 62.a
Achis parat bellū cōtra Hebræ. 64.b
Achiſamach pater Oholiab 24.b
Achitob ſacerdos 58.a
Achitophel conſiliarius Dauid defecit ad Abſalon 73.a
Achitophel ſe ſuſpendit 74.a
Acmes miniſtræ Iuliæ epiſtolæ 180.b
Achiabus Herodem ſeipſum interficere conantem prohibuit 181.b
Achiabus contra Iudæam 240.b
Acra mons 286.a
Acrabata ciuitas 258.a
Acratheus eunuchus 117.b
Actipos ciuitas 45.b
Acuſilaus Argiuus 310.b
Ada uxor Eſau, filia Elomis 9.b.12.b
Adad Idumæus in Salomonem 86.b
Adadus filius Iſmaelis 8.a
Adadus rex Damaſci 69.b
Adadus filius Adadi regis Syriæ, bella mouet contra Achab 92.a
Adadus victus reconciliatur Achab ibi.
Adadus uincit Achab 93.b
Adadus qui & Adher Heliſæo inſidiatus, contra Ioram bella parat 95.b
Adam, id eſt rubeus 2.a
Adam prævaricationis multatus 2.b
Adam uixit annos 930 3.b
Adan ſagitta cōfixit Achab regē 93.b
Adar menſis Hebræorum 40.b.114.b 117.a.131.b
Adara filius regis Thou 70.a
Adaſa uicus 218.a Adaſis uicus 131.b
Addan filius Aſabel rex Syrorū, quem Biblia Benadab uocant 199.b
Addæus præfectus 116.a
Adher moriturū prædixit Heliſ. 96.b
Adida uicus 142.b
Adonias ambit regnū præparato conuiuio 78.a

Adonias uenian precatus 78.b
Adonias ſibi Abiſag uxorẽ cupiens occiditur 80.a
Adonizebecho regi Bezechinorũ manus & pedes preciſi 47.b
Adrazarus rex Sophenæ, debellatus à Dauid 69.b
Adrazarus rex Syrorum cum Ammonitis uictus 70.b
Adulterium prohibitum 51.
Aduram præfectus tributorum Dauid 76.a
Aduram lapidatur 87.a
Aegyptiorum incontinentia 6.b
Aegypti deſcriptio 250.a
Aegypti reginæ munificentia in Salomonem 85.a.b
Aegypto fames prænunciata 15.a
Aegyptijs fames inualeſcit 18.a
Aegyptij quintam frugum partem ſoluunt regibus ibidem
Aegyptij in mari rubro cum Pharaone ſuffocati 22.a
Aegyptiorũ odij in Hebr. origo 18.b
Aegyptiorum uaria geſta 19.b
Aegyptiorum plagæ 21.a
Aegyptiorum reges uſq; ad ſocerũ Salamonis Pharaones dicti 85.a
Aegyptus ſub Ptolemæo Sotere 121.a
Aegypti limites 279.b
Aegyptius quidam propheta populi ſeductor Iudaici 213.a
Aemilius Regulus autor conſpirationis aduerſus Caligulam 200.a
Aeolij olim Eliſei 5.a
Aeſopus ſeruus Alexãdræ tertiæ 157.b
Aethiopes laudantur 249.b
Aethiopes olim Chuſæi 5.a
Agag rex Amalechitarũ capitur 58.b
Agag regis interitus 59.a
Agar ancilla Abra. peperit Iſmael 7.a
Agar contempſit Saram heram ibid.
Agar ablegata cum puero 8.a
Agatharchides hiſtoriographus 315.b
Aggeus propheta 114.b
Agiras Adiabenus 290.b
Agith uxor Dauid 67.a
Agla uxor Dauid 67.a
Agrip. maior f. Ariſtobu. f. Hero. 192.a
Agrippa Romæ ſuarum rerum prodigus Hieroſolymam redit eris alieni conflator 192.a.b
Agrippa ob æs alienũ Tiberio inuiſus iterum tamen amicus factus 193.a
Agrippa accuſatus cõijcitur in uincula 194.a
Agrippa è uinculis ſolutus fit tetrarcha 195.a
Agrippa accuſat Herodem quartum 195.b
Agrippa conuiuium C. Caligulæ præparat 195.a
Agrippæ calliditas ad ſenatum Romanorum 206.a, 207.b
Agrippæ nauigatio in Iudæam 207.b
Agrippa auream catenam in templo ſuſpendit 207.b
Agrippa Iudæos ab iniuria Doritarũ aſſerit, & ſacerdotes inſtituit 207.b
Agrippæ clementia in Simonem calumniatorẽ, & illic eius laudes 208.b
Agrippæ inimicitia cum Marſo 208.b
Agrippæ ægrotatio & mors 209.a
Agrippæ proles ibidem
Agrippa Agrippæ maioris filius 192.a. 209.a
Agrip. Romæ à Cl. Cæſ. nutritus 209.a
Agrippa Iudæorum cauſas contra Samaritas Romæ tutatus 211.b
Agrippa tetrarcha factus ibidem
Agri. quid Nero boni præſtiterit 213.a
Agrippæ contentio contra Iudæos ſuper parietis cuiuſdã erectiõe 214.a
Agrippa Cæſaream Philippi, Neroniam nominat 214.b
Agrippa Leuitis & hymnidicis concedit uſum lineæ ueſtis contra legem, & templum reſtaurat ibid.
Agr. Hieroſolymis exulat 195.b. 250.b
Agrippæ milites Iudæorũ ſeditionẽ cõpreſſuri, cedere ſunt coacti 251.a
Agrippæ ſtudium de bello Iudæorũ reuocando fruſtratum 253.b
Agrippa filius Felicis 212.b
Agrippa fi. Demetrij Alexand. 213.a
Agrippias ciuitas, olim Anthedõ 141.b
Agrippina filia Germanici, mater Neronis 213.a
Agrippium Herodis ædes 230.b
Aichan pater Godoliæ 107.b
Ailach ciuitas 101.b
Ain urbs expugnatur 44.b
Alanorum eruptio in Mediam & Armeniam 306.a
Albinus præſes Iudææ 214.a
Albino in Iudæa præſidẽte, malorũ omnium fuit impunitas 246.b
Alchimus, qui & Ioachi ſacerdos 131.a
Alchimi mors 131.b
Alcion medicus 204.a
Alexander Macedo, Magnus cognominatus Lydiam, Ioniã, & Syriam præcauit 119.b
Alexander Damaſcum, Sidonem, Tyrũ & Gazam expugnauit 120.a
Alexãder Hieroſolymis honorifice exceptus quid egerit pro Iudæis ibid.
Alexandri ſomnium 120.b
Alexander deo ſacrificat ibidem
Alexandri benignitas in Iudæos ibid.
Alexandri mors ibidem
Alexander, Epiphanes, Balas
Alexander Ptolemaida capit 133.a
Alexandri amicitia cum Ionatha Abbaron ibidem
Alexander ducit Cleopatram filiã Ptolemei Philometoris uxorem 134.a
Alexander Ionathan Abbaron purpura induit ibidem
Alexandri inſidiatoris caput mittitur ad ſocerum 135.a
Alexandri Zebennæ regnum, & amicitia cum Hyrcano Iohanne 139.a
Alexand. occiſus ab Antio. Grypo ib.
Alexander Iamneus fratri Ariſtobulo ſuccedit 140.b. 219.a.b
Alexander contra quos militarit 141.a
Alexan. bellum cum Antiocho & Arета 219.b
Alexander cuiuſmodi inuidia laborarit apud Iudæos 141.b. 142.a
Alexander uictus à Demetrio Eucero 142.a. 219.b
Alexandri crudelitas ibidem
Alexander octingentis Iudæorum crucifigi iußis Crucida dicitur 142.a
Alexandri morientis conſiliũ ad Alexandram uxorem 143.a. 220.a
Alexander Ariſtobuli, qui Iamnei filius, Iudæam inuadit 146.a. 220.a
Alexan. bello cõtra Hyrcanũ tertiũ & Antipatrũ ſuperatus 146.a. 221.b
Alexander Gabinio ſe tradit cũ caſtellis 146.b. 222.a
Alexander Romanos cõtumelia afficiens, ſuperatur à Gabinio ibidem
Alexandri mors 147.a. 222.b
Alex. ex Mariamne fili. Hero. maioris Romam mittitur eruditẽdus 164.b
Alex. in patriã reuerſus, Glaphirã f. regis Cappadocũ duxit uxorẽ 167.a
Alexander accuſatus à patre reſpõdet & patri reconciliatur 172.a
Alexander cõprehenditur 172.a
Alexander patri defertur & reconciliatur ibidem
Alexan. laqueo perimitur 175.a. 235.a
Alexander halabarchus 192.b
Alexander Theodori, Iudæorum legatus 149.b
Alexand. procurator Aegypti 247.b
Alexandri multi de progenie Herodis 192.a
Alexander Diophanes Herodis notarius 234.a
Alexander Dorothei, legatus Iudæorum 147.b
Alexand. Iaſonis, legatus Iudæorũ ibi.
Alexãdra quæ & Salome uxor Ariſtobuli maioris 140.b

Alexandra uxor Alexãdri Iannei rerum Iudææ potita 143.a
Alexandræ mors 143.b.220.b
Alexãdra fil. Hyrcani tertij, uxor Alexãdri quinti Herodi indignata propter ſacerdotiũ in alienigenas collatum 156.a.b
Alexandræ & Cleopatræ conſpiratio in Herodem ibidem
Alexandra patrẽ fugere ſuadet ab Herode 160.b
Alexandra ob temeritatẽ occiſa 162.b
Alexandria laudatur 250.a
Alexandriæ reges Ptolemæi dicti 85.a
Alexandrini & Antiocheni apud Veſpaſianum repulſam paßi 124.a
Alexandrinorum diſceptatio cum Iudæis 252.b
Alexandrium Iudææ oppidum 145.a
Alexas maritus Salomes 175.b
Alexas captiuos Iudæos ſoluit 182.a
Alicarnaſſeorum decretũ pro Iudæis 252.b
Alisfragmutoſis rex 312.a
Altaria templi Salomonis 82.a
Amabec delator Alexandræ 162.b
Amaços uxor Lazatis 210.a
Amadathus pater Aman 117.a
Amalech filius naturalis Eliphas 12.b
Amalechitis Idumæa dicta eodem
Amalechitarũ bellum cũ Hebr. 24.a.b
Amalechitæ uicti à Saul 58.a.b
Amalechitæ cæſi à Dauid 65.b.66.a
Aman inſidiatus genti Iudæorum, patibulum Mardocheo parauit 117.a
Amã accuſatus ab Heſter patibulo ſuſpenditur 118.b
Amanthias Galaadites 74.a
Amaramaus ſeditioſus Iudæus 209.b
Amarin rex Iſraelitarum 90.a
Amaſa princeps militiæ Dauid occiſus à Ioab 76.a
Amaſias ſacerdos 94.a
Amaſias filius Ioæ primi, rex Hieroſolymorum conſtituitur 99.a
Amaſias patrem ulciſcitur, gloriatus idololatra factus 100.a
Amaſias à Ioa ſecũdo victus occiditur, ſuccedente filio Ozia ibidem
Amaſias princeps militiæ regis Phaceiæ 101.b
Amaſias quæſtor Ioſiæ 104.b
Amath filius Chanaan 5.b
Amathæi populi 5.b.45.b
Amathi prouincia 5.b
Amathi ciuitas 85.a
Amatheti ciuitas 136.b
Amathus Iudææ ciuitas 131.b
Amathus expugnatur 141.b
Ammaus 189.a.258.a
Amenophis rex 312.b
Aminadab leuita 54.b
Aminadab filius Ieſſe 59.a
Aminadab fili. Saul bello interijt 66.a
Aminadab architectus templi 113.b
Amital mater Ioachaz 105.a
Ammiramis pater Moſi deum progente Iſraelitarum exorat 18.b
Ammiramis filius Caath 19.a
Ammon filius Lot 7.b
Ammon fili. Dauid, qui & Ammõ 67.a
Ammõ ſororem Thamar ſtuprat 72.a
Ammonius contra Ptolem. Philometorem inſidiatus occiditur in habitu fœmineo 135.a (51.a
Ammonitæ Iſraelitas opprimunt 50.b
Ammonit. uicti à Saul 56.b
Ammonit. contumelioſi in legatos Dauid pœnas luunt 70.b
Ammonit. à Ioſaphat primũ uicti 92.b
Ammonit. cum Moabitis aduerſus Ioſaphat pugnaturi ſeipſos interimũt 94.a
Ammo. tributarij facti Oziæ ſec. 100.b
Ammonit. tributarij Ioathan 101.b
Ammoni. ſubigũtur à Babyloniis 108.a
Ammonit. uicti à Iuda Machab. 129.b
Ammonitis regio 35.b
Amon fil. Manaſſe à ſuis occiſus 104.a
Amorræus filius Chanaan 5.b
Amorræorum terra Hebræi potiũtur 35.b
Amorræorum mons 89.a
Amraphelus dux Aſſyriorum 6.b
Amygdalon ſtagnum 290.b
Anacharſis philoſophi mors 325.b
Aſſyrij contra Hieroſolymam ibidem
Ananelus ſacerdos ab Hero. primo cõſtitutus 157.a
Ananelus ſacerdotio priuatur 157. b
Ananelo ſacerdotiũ reſtituitur 158.a
Ananias ſocius Danielis, aliàs Sidrach 108.b (139.b
Ananias filius Oniæ
Ananias doctor legis Moſeos 210. a
Ananias Nibidæus pontifex 211.b
Ananias pontifex cum fratre Ezechia occiſus 251.b
Ananias Sadduceus 251.b
Ananus põtifex poſt Iozarum Boethi 188.b
Ananus ſacerdotio priuatur ibidem
Ananus pontifex 212.b
Ananus Anani fil. pontifex 214.a
Ananus filius Ionathæ 254.a
Anani pontificis oratio 270.b
Anani mors 274.a
Anath pater Sangar 48.b
Anathoth patria Hieremiæ 106.a
Anaxagoræ philoſophi mors 325.b
Andreas primas cuſtodiæ Ptolemæi Philadelphi 121.b
Andronicus Meſſalanus pro Iudæis 134.a
Andromachus aulicus Herodis 171.b
Angari 117.a
Angeli mulieribus coeuntes 3.b
Anianus 212.b
Anilei & Aſinei cõſpiratio cõtra Parthos & Babylonios 197.b.198.a
Anilei uictoria & mors 199.b
Anna mater Samuelis 53.a
Annus iubileus 31.b
Amus magnus 4.b Annus ſeptimus. 31.b
Annus Sabbaticus 149.a
Antedon expugnata 141.b (226.a
Antigonus obſidet Maſſadam 154.a
Anni ab Adam uſq; ad reparationem templi 81.b (188.b
Annius Rufus præſes Iudææ 184.b
Anteius ſenatorius uir occiſus 203.a
Antibas Iudæus à Fado occiſus 209.b
Antigonus poſt Alexander Aſiam apprehendit 121.a
Antigonus nauali prælio uictus à Ptolemæo Sotere 123.b
Antigonus fil. Hycani Iohannis captus & occiſus à fratre per inſidias 140.a.b.218.b
Antigoni Ariſtobuli filij accuſatio coram Cæſare contra Antipatrum & Hyrcanum tertium 147.b
Antigonus è Iudæa pellitur 151.b
Antigoni amicitia cum Lyſania 152.a
Antigoni expeditio contra Herodẽ ad iuuantibus Parthis 152.b
Antigonus Ioſephi fratris Herodis caput abſcidit 155.b.227.a
Antigonus uinctus ducitur ad M. Antonium 156 b.218.a
Antig. Antiochiæ occiſus 156.b.218.a
Antiochia Syriæ metropolis 124.a
Antiochia olim Mygdonia 210.b
Antiochus Epiphanes dictus 111.a
Antiochus Theos fil. Alexan. Epiphanis Seleuci Nicanoris nepos 124.a
Antiochi nuptiæ cum Cleopatra 125.a
Antiochi amicitia cum Iudæis ibidem
Antiochus Epiphanes fratris ſui ſucceſſor 127.a
Antiochus Hieroſolymam deuaſtat 127.b
Antiochi odiũ in Iudæorũ leges 138.b
Antiochi effrenata tyrannis in Machabæos martyres 326.b
Antiochus infeliciter Elimaide obſeſſa moritur, fil. Antiocho Eupatori regnum relinquens 130.a.b.218.a
Antiochi & Macedonum audacia, Tito Hieroſolymam obſidente 290.b
Antiochus Comagenẽſis rex, moritur 209.a.229.a

Antiochus regno pulsus 306.a
Antiochus Theos dictus, Alexan. Epiphanis filius Demetrium Nicanorem uincit 135.b.136.a
Antio. Eupator contra Iudam 150.b
Antiochus obsessis in templo fidē uiolat 130.b
Antiochus occiditur 131.a
Antiochi amicitia cum Ionatha 136.a
Antiochus à Tryphone tutore suo occisus 138.a
Antiochi filiorum dissidium 142.a.b
Antiochus Soter aliâs Pius, Demetrij Nicanoris frater Cleopatram fratriam ducit uxorem 138.a
Antiochus Tryphonem uicit ibidem
Antiochi perfidia & ingratitudo ī Simonem Matathiam ibidem 218.a
Antiochus contra Hyrcanū Iohānem diu pugnans, tandem cum eo amicitiam componit 138.b
Antio. in bello Parthico occisus ibid.
Antiochus Cyzicenus, Antiochi Soteris filius, uincitur ab Aristobulo Hyrcani Iohannis filio 139.a
Antiochus Gryphus Philometor, frater Demetrij Gryphi contra Antiochū Cyzicenum ibidem
Antiochi mors 141.b
Antiochus filius Antio. Cyziceni cum Antiocho Pio profligauit Seleucū filium Antiochi Gryphi & occidit ibidem
Antiochus Anti. Gryphi filius Antiochum Cyzicenum prostrauit ibid.
Antiochus contra Iudæam nisus occiditur 142.b
Antipater qui prius Iannei, Antipas Hyrcano amicus 144.a
Antipater & Hyrca. tertius ad Aretam regem Arabum confugiunt 144.a.220.b
Antipatri uictoria de Aegyptijs 147.b.222.b
Antipater tyrannidis accusatus ibi.
Antipater præses Iudææ factus ibi.
Antipater muros Hierosolymitanos restruit 148.a
Antipater Iudæis inuisus 148.a
Antipater ueneno interijt per Malachum 151.a.b
Antipater, filius Hero. primi 151.b
Antipatri malitia 171.b
Antipater omnibus intuisus, in patrem maleuolus, odij dissimulator, uxorē ducit Aristobuli fratris filiam 175.a.b.232.a.254.a.b
Antipatri & Pherorę conspiratio in Herodem 176.a.b.235.b
Antip. cōiuratio prodita 176.b.235.b
Antipater ueneficij accusatur à patre 178.a
Antipatri excusatio 178.b.237.b
Antipater in uincula cōiectus, culpam reiecit in Antiphilum 180.a
Antip. mors & sepultura 181.b.182.a
Antipater fil. Salomes secundæ 183.a
Antipater Gadia occisus ab Herode 162.b
Antipater Samarites Antipatrum ueneficij reum agit 177.b
Antipas filius Herodis qui & Antipater 176.a.235.a
Antipas tetrarcha factus Galil. 181.b
Antip. contra Archelaū fratrem pro regno certat 83.a.b
Antipatro regio trans Iordanem cedit 186.a.b
Antipater Iasonis, legatus Iudæorum 196.b
Antipatris opp. 230.b
Antiphilus ueneficij & cōiurationis reus contra Herodem 177.b
Antiphili epistola ad Antip. secūdum ab Herode deprehensa 180.a
Antonius Centurio 263.b
Antonius contra Vitellium 280.a
Antonia uxor Drusi maioris 193.a
Antoniæ dignitas 193.b
Antonia filia Clau. ex Petronia 213.a
Antonia turris, arx & castellum olim Baris 140.a.230.a.294.b
Antonia incenditur 251.a
Antoniæ fundamenta diruta 294.b
Anuath uicus qui & Borceos 258.a
Anxioramus fil. Ioræ sacerdos 107.b
Aoth assertor Israelitarum ab Eglon
Apama concubina Darij 85.a (48.b
Apamea ciuitas 138.a.159.a
Apheca ciuitas 92.b
Aphęci turris 253.b
Aphrica unde dicta 9.a
Aphthasis uicus 270.b
Apollinis templum Romæ impēsis Augusti fundatum 185.b
Apollonius dux Sama. uincitur 128.b
Apollo. Antiochi iudex occisus 128.a
Apollonius Titus à Ionatha Abbarō uincitur 134.b
Apollonius Alexandri, legatus Iudæorum 139.a
Apio legatus Alexandrinorum Iudæos accusat 196.a
Apionis aliquot calumniæ & figmenta de Iudeis 320.a
Aquæ Gennisaron 136.a
Aquila Caligulā gladio cōfodit 203.a
Aquila præses Alexandriæ 207.a
Aquæ calidæ apud Amaunta 268.a
Aquileia ciuitas 168.b
Arabarchis quid significet 25.b
Arabanes sacra tunica 25.b
Arabes anno 13. circumciduntur 8.a
Arabia ab Ismaelitis culta 18.b
Arabum pugna cum Iudæis 159.a.b
Arabes Iudæorū legatos occidūt ibi.
Arabes uicti à Iudæis ibidem
Aradia insula 5.b
Arachus pater Adrazari 69.b
Aradus ciuitas 141.b
Aram frater Abrahæ 6.a
Arameni nunc Syri 5.b
Arandum quomodo 39.b
Arbela uicus 226.b
Arbores fructiferæ nō incidēdæ 42.a
Arca dei 20.a Arabia felix 9.a
Arca ciuitati Hiericho circūlata, muri conciderunt 43.b
Arca dei à Palæstinis capta 53.b
Arca Betsamis deuenit 54.a
Arca missa Cariathiarim in domum Aminadab reducta 54.b
Arca relata Hierosolymam 69.a
Arcam profanis manibus arrectantes extinguebantur 53.b
Arca templo Salom. importatur 83.a
Arca tabulas Mosi conditas habuit ibidem
Arcæ Noe reliquiæ in Carris 210.a
Arcades antiquitate non esse insignes
Arce ciuitas 5.b.81.a (310.b
Archæ ciuitas 45.b
Archelais uicus 187.a
Archel. rex Cappa. 167.a.168.b.187.a
Archelaus Herodis iram in filium & fratrem mitigat 233.a
Archelai excusatio corā Hero. 173.b
Archelaus filius Herodis 176.a
Archelaus iniuste accusatur à fratre 168.a.b
Archelao legatur regnum à patre 181.b.239.a
Archelai uerba ad populum sibi gratulantem 182.a
Arch. ad Cesarē nauigat 183.a.239.b
Archelai & Antipatri concertatio apud Augustum pro regno Iudææ 179.a. & deinceps usq; 239.b
Archelaus regno dignus pronunciatur 184.a
Archelao absente Iudæa uarijs tumultibus affligitur 184.a.240.a.b
Archelaus Romæ agens à Iudeis accusatur 185.b.241.a
Archelaus non rex, sed ethnarcha factus 186.a.241.a
Archelaus Glaphiram fratriam ducit uxorem 187.a.242.a.
Archel. exiliū & somniū 187.a.242.a.
Archiuum publicum incensum 251.a
Arcus dei, Iris 4.a

Arca Chedon loci nomen 69.a
Area locus ubi immolatus Isaac, peste deprecatus Dauid, templum edificauit Salomon 77.b
Aretas rex inferioris Syriæ Alexandrum Iannæum uicit 142.b.220.a
Aretas rex Arabum 141.b
Aretas auxiliatus Varo contra Iudeam 185.b
Aretas iniuriam filiæ ultus in Herode genero 191.a
Arecen ciuitas Arabiæ, à Græcis Petra 37.b
Areth Machabæus martyr 331.a
Arietis machinæ descriptio 261.a.b
Arioebis minister regis Babylo. 109.a
Arion dispensator Iosephi filij Tobiæ 128.a
Aristeus Ptolemæi Philadel. amicus Iudæos absolui supplicat 121.b
Aristeus descripsit conuiuiũ Ptolemæi septuaginta senioribus Iudæorũ exhibitum 123.a.b
Aristobulus fi. Hyrcãi Iohan. matrẽ & fratrẽ Antigonum in carcerẽ conijcit, quẽ postea occidit 140.a.218.b
Aristobulus φιλέλλην dictus 140.b
Aristobuli mors ibidem 219.a
Aristobulus fil. Alexãdri Iannæi 220.a
Aristobulus Alexãdræ matri indignatus, quod potestatẽ phariseis cõcesserit Iudeã inuadit 143.a.b.220.a.b
Aristobulus regnum assequutus ejecto Hyrcano fratre 144.a.220.b
Aristo. obsidetur in tẽplo 144.b.221.b
Aristobulus donis sibi conciliat Scaurum contra Hyrcanum & Aretam regem 144.b.220.b
Aristobulus Põpeio Magno uitem auream dono mittit ibidem
Aristobulus fugatur in Alexandrium oppidum 145.a.220.b
Aristobulus perfidus Romam uinctus ducitur 145.b.146.a.221.b
Aristobulus à Roma fugiens cũ Ro. iterũ pugnans uincitur 146.b.222.a
Aristobulus à Cæs. dimissus à Pompeianis ueneno necatur 147.a.222.b
Aristobulus filius Alexandræ 157.a
Aristobulus sacerdotiũ ab Herode adeptus matris importunitate 157.b
Aristobul. dolo Herodis submergitur 158.a
Aristobulus filius Herodis primi Romam mittitur erudiendus 164.b 251. per totum
Aristobulo in patriã reducto uxor datur 167.a
Aristob. cũ fratre accusatus per patrẽ patri reconciliatur 168.b.169.a
Aristobulus iterum accusatus, occiditur laqueo 174.b.175.a
Aristobulus Herodis Chalciden. regis filius præses Armeniæ fit 213.a
Aristo minister Herodis regis Chalcidis 209.a
Aristoteles meminit Iudæorum 314.b
Arius rex Lacedæmoniorum 126.b
Armenia unde instituta 6.a
Arnon fluuius 35.b
Arrius centurio 185.a
Arsaces rex Parthorum 137.a
Arsanum castrum 211.a
Arsinoe regina uxor Ptolomæi Philadelphi 122.a
Arsinoe soror Cleopatræ 158.b
Artabanus Medorum rex uincitur 188.b.191.a
Artabani amicitia cũ Tiber. Cæs. 191.a
Artabanus Parthicus 210.a
Artabazes filius Tigranis captus 159.a.228.b
Artaxias rex Armeniæ 159.a
Artaxerxes rex, aliâs Assuerus magnificum conuiuium celebrauit 116.b
Artaxerxes Vasthim uxorẽ repudiat ibidem
Artaxerxis epistola pro Iudeis 118.b
Arthemon Iudæos lassos inuadit in bello contra Arabes 159.b
Arus Ptolemæi, uicus quidam 185.b
Asa filius Abiæ profligat Zaream regem 89.b
Asa mortuo succedit Iosaphat 90.a
Asahel filius Saruiæ perimitur 74.a
Asahel rex Damasci unctus ab Helia 91.b
Asahel Adher regis seruus, & in regno Syrorum successor 96.a.b
Asahel uicit Israelitas 99.a
Asahel mortuo successit Ioachazas 98.b
Asahel mortuo regnum peruenit ad filium eius Addan 99.b
Asam filius Iesse 59.a
Asamonei 114.b
Asamonæus proauus Matathiæ 128.a
Asamonæorum pontificum in principatu terminus 156.b
Asaph 113.b
Asaphon locus 141.a
Asar pater Ioab, maritus Saruiæ 66.b
Asaracoldas rex Assyriorum 103.b
Asarcha Pentecostes græce 30.b
Ascalon ciuitas Palestinorum 45.b
Ascalon capta à Chananæis 48.a
Ascalonitarum pestis 54.a
Aschanes eunuchus 108.b
Aserithæ quam terram sint sortiti 45.b
Asia 249.a
Asma Balaã loquitur 36.a
Asmei & Anilei fratrũ duorũ cõspiratio cõtra Parthos Bab. 197.b.198.a
Asineus ueneno interijt 199.a
Asiongaber locus 85.a
Asochiton, aliâs Asochin, ciuitas Galilææ 141.a.219.a
Asom filius Dan 17.b
Asophi filius Mareoth 80.a
Asor campus 136.a
Asor condita à Salomone 84.b
Asosra genus tubæ Hebraæ 32.a
Asphaltitis pal. 6.b.35.b.100.a.177.a
Asphar lacus 132.b
Asprenæ senatoris uestis malo omine cruentata 202.b
Asprenas occiditur 203.a
Assenech filia Putipharis uxor Iosephi 15.a
Asserones mensuræ Mosaicæ 82.b
Asis rex 312.a
Assuerus, uide Artaxerxes 116.b
Assurim filius Dadan 9.a
Assyria unde dicta ibidem
Assyrij populi 5.b
Assyriorum bellum cum Sodomitis 6.b
Assyriorum strages Hierosolymam obsidentium 103.b
Assyriorum defectio à Medis ibidem
Astabus & Astaburas fluuij 20.a
Astaroth deus Palæstinorum 66.a
Astrologiæ & geometriæ studiũ quãto tempore olim perdisci poterat 4.b
Athenienses Hyrcano tertio statuã dedicandam decernunt 148.a
Athenienses laudantur 249.a
Athenion dux 229.a
Athenion legatus 125.b
Athrongeus uir ignobilis Iudæam inuadit 185.a
Atratinus 225.b
Auaris locus 312.a
Augusti & Agrippæ literæ pro Iudeis 170.a
Augusti calliditas 187.a
Augusti imperatoris obitus 188.b
Aulon oppidum 142.b
Auranitis regio Herodi datur 164.b
Aurea aquila è templo direpta 180.b
Aurei lecti usus solis Parthis concessus 210.b
Autocratoris 188.b
Auzoniblipsa ciuitas 90.b
Azar. prophetiæ ad exercitũ Asa 89.b
Azarias Oziam sacra temerantẽ prohibuit 100.b
Azarias fili. Achimaæ, sacerdos 107.b
Azarias puer socius Danielis 108.b
Azariæ infelix pugna Iudæorum præfecti 130.a
Azarus pontifex 181.a
Azeca locus 59.b
Aziazus rex Emesorum 212.b
Azotus ciuitas capitur 136.a

Azotorum peſtis 54.a
Azymorũ feſtiuitas 30.b.102.a.205.a

B

Baacha ciuitas 70.a (90.b.98.a
Baal deus Achab & Tyriorum
Baal templum Samarie concrematur, eiuſq; ſacerdotes interimũtur 98.a
Baal templum in Hiero. euerſum 99.a
Baaras radix qua demones effugãtur
Baaſa filius Meheli 89.b (305.a
Baaſa interficit Nadab eiuſq; regno potitur 89.b
Baaſa à Creone occiſus 90.a
Babe liberi luunt pœnas 163.a
Babel interpretatur confuſio 4.b
Babylon ciuitas 22.a
Babylon à Cyro & Dario capta 110.b
Babylon Seleuco Nican. ſubditur 121.a
Babylon. turris deſcriptio & extructio 4.b
Babyloniorum ſtudium in capienda urbe Hieruſalem 106.b
Babyloniorum regum ſucceſſio 109.b
Babylonij Hieroſolymitas captiuos abducunt & perimunt 107.a
Baca uicus 257.b
Bacchides hoſtis Iudæ Machab. uaſtat Iudæam 131. & deinceps 217.b
Bacchides uictus cũ Ionatha Abbaron fœdus init 133.a
Bacchides occiditur 217.b
Bachuran ocus 73.b
Bacchus pater Banaiæ 81.a
Beon rex 312.a
Bagatheus eunuchus 117.a
Bagoas phariſeus 176.b
Baiæ oppidum Campaniæ 195.b
Balaam propheta filijs Iſrael benedixit ac rurſus contra illos conſilium dedit Balach 36.a.b
Balaam aſina loquitur ibidem
Balach rex Madianitarum Balaã prophetam conſulit contra Iſraelitas ibidem
Baladas rex Babyloniorum 104.a
Balam ciuitas 56.b
Bala famula Rachelis collocatur Iacob 11.a
Balas Rubenita 33.b
Balath urbs à Salomone condita 85.a
Balathana locus 176.a
Ballas rex Sodomitarum 6.b
Baleas rex Sodomitarum ibid.
Balliſtarum uis 261.b
Balſami radicem regina Aethiopiæ prima Iudææ intulit 85.b
Balſamum naſci in Hiericho 159.a 221.a
Baltbaſar Daniel in Babylone uocatus 108.b
Balthaſar qui & Naboas rex Babylonius 110.a
Balthaſar captus 110.b
Balthaſar prodigium 110.a
Banaia filius Remmon occidit Iſboſeth 68.a
Banach princeps militiæ Salomon. 81.a
Banaias unus fortiſſimorũ Dauid Palæſtinos uicit & leonẽ interfecit 77.a
Banaias refragatus ambitioi Adoniæ 78.a.b
Banaias ſuffragatus Salomoni, in regẽ ungendo ibidem
Banaias Adoniã & Ioab occidit 80.a
Barachias Iſraelita 101.b
Barachus dux Iſraelitarum 49.a
Barbarus Norbanus 203.a
Barbarorum inſidiæ contra Herodem 155.a
Barematim ab Iſaac capitur 10.a
Bardanes filius Artabani rex Parthorum à ſuis occiſus 210.b
Baris mons 4.a
Baris caſtellum nunc Antonia 220.a
Baruch ſcriba & diſcipulus Hieremiæ 105.b.107.b
Barzafarnes ſatrapa Parthus 152.a 156.b
Baſan princeps militiæ Salomonis 81.a
Baſemath filia Iſmaelis uxor Eſau 10.a.12.b
Baſma filia Salomonis uxor Achinadab 81.a
Baſſus Macherunta & Herodium capit 304.b
Bataltidis regio 38.a
Batanea 258.a
Bathania regio 164.b
Bathuel filius Nachor 6.a
Bathyllus uenenum Romæ afferens apprehenditur 236.b
Bathyra uicus 176.a
Batibius ſenator Roman. 202.b
Batus menſuræ genus 81.b
Bebriacum oppidum 278.b
Beelſephon locus 22.a
Begabrinicus 276.b
Beleſemius ſcriba Cambyſis 112.a
Beleus fluuius 244.a
Bellorum leges 41.b
Belſcelida ciuitas 135.b
Beniamin ad Ioſeph mittitur 16.a
Beniamin quaſi furti reus capitur 16.b
Beniamin tribus quam ob cauſam delecta 47.a
Beniamitarum bellum contra Iſraelitas 47.b
Beniamitæ uxores rapiunt 48.a
Berezel Galaadites 75.b
Berythus ciuitas 174
Berythij Varo auxiliantur 185.b
Beræa ciuitas 142.b
Beronice ciuitas, olim Elana 85.a
Beronice filia Salomes prĩe, uxor Ariſtobuli quarti 167.a
Beronices nomine plures fuiſſe de progenie Herodis 192.a.193.a.194.a
Beroſus Chaldæus de arca Noe 4.a
Beroſus meminit Abrahæ 6.a
Beroſus de rege Sennacherib 103.b
Beroſus de rege Nabuchodono. 109.b
Berothi ciuitas 44.b
Berſabee puteus 8.a
Berſabee ciuitas 91.b.55.a
Berſelleus Galaadites beneficus in Dauid 74.a
Berſellei filios Dauid moriturus commendat Salomoni 79.b
Beryllus Neronis pedagogus 214.a
Beſeleel filius Vri 26.a.29.a
Beſemoth uicus 276.a
Beſor torrens 65.b
Betharantha ciuitas Iulia dicta 188.a
Bethara 283.a
Bethel ager, & quid ſignificet 10.b
Bethel ciuitas 57.a.87.a
Bethela urbs capta 47.a
Bethlehem ciuitas tribus Iudæ ibidem
Bethlehem à Roboam ſtructa 88.a
Bethepton toparchia 276.b
Bethomis ciuitas 142.a
Bethoron uicus & ciuitas 131.b.132.a
Bethſabee uxor Vriæ 71.a
Bethſabee prodit temeritatem Adoniæ 78.a
Bethſabee petitio à Salomone 80.a
Bethſaida ciuitas Iulia dicta 188.b
Bethzã ciuitas nũc Scythopolis 66.a
Betiſo locus 283.b
Betſamis uicus 54.a
Betſamis à Græcis Scythopolis 130.a
Bethſamitæ populi 54.b
Betſephõ ciuitas in bibl. Badaſor 72.a
Betſura ciuitas à Roboã ſtructa 88.a
Betſura à Iuda Machab. capta 129.b
Betſura à Simone Matathia expugnatur 136.a
Betſuritæ Antiocho Eupatori ſe tradunt 130.b.218.a
Bethora locus 100.a
Bethulia 132
Bethora uicus Iudææ 128.b
Bettoron ciuitas 253.b
Betzacharie locus 218.a
Bezechin regio 46.b
Bezechini populi ibidem
Bezedel uicus 257.b
Bezetha 254.a
Bibaſte caſtrum 134.a
Bibimaſin dux 110.a

Birzito uilla 131.a.
Bittbora urbs à Salomõe cõdita 85.a.
Blaſphemiæ lex & pœna 39.a.
Bobus terra aranda, nec diuerſo genere ſeminanda 39. b.
Bochor uicus 74.a.
Bochorus pater Sabee 76.a.
Boethus pater Simõis Cãtherę 207.b
Booz cognatus Elimelech ducit Ruth uxorem 52.b. 53.a.
Booz columna 82.a
Borceos uicus 258.a.
Boſor ciuitas Arabiæ 38.a.
Boſphorani 249.b
Bos cornupeta 41.a.
Boum triturantium ora non obliganda 40.a.
Brachus legatus 206.
Britanni laudantur 249.a.
Britannicus occiſus 213.a.
Brixellum 278.b.
Brunduſium urbs 153.b.
Bubo omninoſus Agrippæ 194.a. 208.b
Bubaſtis flumen 312.a.
Burrus princeps militiæ Claudij 213.a.
Buzi ſacerdos 53.b.
Buzus, pater Simõis ſoceri Hero. 164.a

C

CAbrothalia locus 32.a
Cades locus 45.b.
Cadmus Mileſius 310.b.
Cæcili⁹ Baſſus occiſor Sexti Ceſ. 223.b
Cæſarea Cappadociæ olim Moga 5.a.
Cæſarea olim Stratonis pyrgus 164.b 213.b. 208.b
Cæſarea ab Herode extructa 169.b.
Cæſareæ Iudæorum cædes facta 252.a.
Cæſareæ magna Iudæorum & Syrorũ ſeditio 213.b.
Cæſarea Philippi olim Panneas 188.b
Cæſarea Philippi Neronia dicta 214.b
Cæſares, Romanorum reges dicti 85.a
Cæſaris pugna contra Aegyptios adiuuantibus Hyrcano Iamnei & Antipatro 148.a. 222.b.
Cæſaris beneficentia in Hyrcanum tertium, & Antipatrum primũ, eiuſq; filios 143.b. 147.b.
Cæſonia uxor Caligulæ occiſa 205.a.
Cain fratricidium 2.a.
Cain quæ inuenerit 3.a
Cainæ filij Enos ætas 3.b.
C. Antonius Conſul 145.b.
C. Fannij decretum pro Iudæis 150.a.
C. Iulij Cæſaris decreta pro Hyrcano tertio, & gente Iudæa 148.b.
C. Cæſaris cædes 150.b
C. Martius Cenſorinus 170.a.
C. Norbani Flacci epiſtola pro liberta te Iudæorum tutanda eodem.
Caius filius Agrippæ 183.a.
C. Caligula filius Druſi. 193.a. (193.a
C. Caligul. committitur tutelæ Agrip. 194.b
C. Caligula quartus Rom. imp. 194.b
C. Caligula Herodem cum Herodiade exilio damnat 195.b. 244.a.
C. Caligula Agrippã tetrarchia Philippi donat ibidem
C. Caligula Petronium contra Iudæos legat 196.a.
C. Caligulæ literæ ad Petronium de ſtatuis erigendis 197.a (197.b. 200.a
C. Caligulæ crudelitas & arrogantia
C. Caligula inſidijs Caßij Chereæ interemptus 200.b.
C. Caligulæ mollities 194.a. 200.b.
C. Caligulæ uxor occiditur cũ fil. 205.a
C. Caligulæ uita & eruditio ibi
C. Sempronius Romanus 139.a.
Caleph regio 46.b
Caleph explorator Chananeæ 32.b
Caliſtus libertus C. Caligulæ 201.b.
Calimander à Iudæis uictus 139.b.
Calliroe fons Iordanis 181.a
Cambiſes Saba Meroẽ nominauit 18.a.
Cambiſes Aegyptum uaſtauit 20.a.
Cambiſes Hieroſolymam & templum reſtaurari prohibuit 112.a.
Cambiſes Damaſci defunctus ibidem
Camon ciuitas Galaadinorum 50.b
Campus Curicus 70.b.
Campus maximus, regio 81.a.
Cana uicus 220.a. Canatha 228.b
Candelabra & canthari templi Salomonis 82.b.
Canidius Gallus Cos. 156.a
Capernaum fons 267.a
Capharſaba locus & cãpus 142.b. 169.
Capharin ciuitas 278.b.
Capharſamala uicus 131.b
Caphartophan uicus 276.b.
Caphedon Samareorum ſeductor 190.b
Caphetra ciuitas 278.b.
Capiron locus 144.b
Capito Geſſij Flori centurio 247.b
Capitolium Romæ Iouis templũ 200.a
Capadoces olim Moſchini 9.a.
Capreæ inſula 192.b.
Captiuorum mos ſupplicandi 92.b.
Captiuorum & peremptorum numer. Tito Hieroſolymã obtinente 301.a
Carmelus mons 81.a. 142.b.
Carran locus 10.b.
Carrorum prouincia amomi ferax & reliquijs arcæ Noe celebris 210.a.
Carthago à Tyrijs condita 383.a.
Carthaginenſes laudantur 249.b.
Carus Phariſeus occiditur 176.b
Caſſiæ pyla 191.a
Caßãder rex Macedoniæ poſt Al. 121.a
Caßius Longinus præſes Syriæ poſt Vitellium 166.a. 209.b
Caßius Chereas Claudio inimicus mortem multatur. uide Chereas
Caßius præſes Syriæ poſt Craſſum 147.a. 222.a
Caßius Iudæã uarijs malis affecit 151.a
Caſtomachi à Iuda Mach. uaſtati 129.b
Caſtor Iudæus 287.a.
Caſtra regio 66.b.
Catalogus pontificum à tempore Salomonis uſq; ad captiuitatem Babylonicam 107.b.
Catullus Libyæ præſes punitus 309.b.
Caulæ locus 108.a.
Cedeſſa ciuitas 136.a.b
Cedron uallis 283.b
Ceila prouincia 130.a. 278.a.b
Ceilani & Ceilitæ prouinciales eodẽ
Celeb filius Dauid 67.a.
Celenderis ciuitas Ciliciæ 178.a
Celer millenarius diſcerptus 212.b.
Cenez Iſraelitas ab Aſſyrijs aſſeruit 48.b
Cendebeus dux Antiochi Soteris à Simone Matathiæ uictus 138. 218.a
Cenedæus 253.b.
Ceparius Quirini, ſenator 147.b.
Cephalon frater Antipatri primi 144.b. 220.b
Ceraſtes pater Pauſaniæ 119.b.
Cerealis Samariæ expugnator 263.a.
Ceremoniæ ſacerdotum & pontificum tabernaculi 30.a
Ceſennius Gallus Galilæã inuadit 253.b
Ceſennius Petus 305.b
Ceſtius Gallus 257.b. 252.b.
Ceſtius Iudæam explorat per Neapolitanum 248.b.
Ceſtius Iudæam populatur 253.a
Ceſtij exercitus cæſus 254.a
Ceſtius Hieroſolymam obſidet 253.b.
Cetheus filius Canaan 5.b.
Cethin filius Iani 5.a.
Cethima inſula, nunc Cyprus eodem
Cetura uxor Abrahæ 9.a.
Chabulan terra 84.b.
Chacad Hebræorum Sapiens 81.a.
Chadam 70.b.
Chereæ inſidiæ in C. Caligulam 200.b.
Chereas impetit Caligulã gladio 202.b
Chereas Claudio inimic. occidit 206.b
Chalcis ciuitas 145.a. 147.a.
Chaldæi olim Arphaxadæi 5.b.
Chaldæi inſurgunt cõtra Abrahã. 6.a
Cham filij & ex eis gentes 5.a.b
Chananæus filius Cham 5.b.
Chananæa regio 5.b. 7.b
Chananæa fame preſſa 6.b.

Chananei inimici Iſaac 10.a
Chananæorum exercitus in Gabaonitas 44.b
Chananæos occidendos 42.a
Chananæorum terræ natura 45.a
Chananei à Ioſue deuicti eodem
Chananei ab Iſraelitis deuicti 47.b
Chananei rurſus occupãt Hebr. 48.a
Charanacha Ammonitarũ metropolis
Chariathiarim ciuitas 54.b (70.b
Charra ciuitas 6.a
Chebron fons 108.a
Chebrõ ciuitas uaſtata 130.a.278.a.b
Cheferitæ populus 44.b
Chelion filius Elimelech 52.b
Cherubim figuratiões arcæ Moſi 25.a
Cherubim templi Salomonis 82.a
Chetomene, ueſtis ſacra 27.b
Cheton lineum ſacrum eodem
Chiatemeritæ populus 44.b
Chira aurarius Salomonis 82.a
Chodolochomorrus Aſſyriorum dux
Chœrilus poeta 314.b (6.b
Chozabi Madianius 37.a
Chronica ab initio mundi uſq; ad captiuitatem Babylonicam 107.a
Chuſus & Chuſei 5.a
Chuſi amicus Dauid 73.a
Cilicia olim Therſus 5.a
Cinnamus princeps Parthorum 210.b
Cinnira muſica inſtrumenta 82.b
Cinubares ponderis genus 27.b
Circunciſionis origo 7.b.88.b
Circunciſio Iudæorum & Arabũ 8.a
Cis pater Saul, filius Abihel 55.b
Ciuilis dux Germanorum 303.a
Ciuitas prima 3.a
Ciuitas fugitiuorum 38.a
Claßicus dux Germanorum 303.a
Claudius C. Caligulæ patruus 202.a
Claudius quomodo imperium ſuſceperit 204.a
Claudius à militibus imperator electus 204.b.205.a
Claudij beneficentia in Agrippam maiorem & edicta pro Iudæis 207.a
Claudius ſtolam cõſeruare Iudæis concedit, & Herodi Chalcidis regi pontifices & ſacerdotes inſtituendi autoritatem donat 209.b
Claudij obitus 213.a.246.a
Claudij tempore fames facta 33.a
Clearchus philoſophus Iudææ gentis meminit 314.b
Clemens complex coniurationis in C. Caligulam 201.a
Cleodemus propheta 9.a
Cleopatra filia Ptolemæi Philometoris iungitur matrimonio Alexandro Epiphani 134.a
Cleopatra uxor Ptolemæ. Epip. 125.a
Cleopatra filia Ptolemæi Epiphan. nubit ibidem
Cleopatra Ptolemæi Philometoris filiæ ſponſetur Alexan. Epiphani 134.a
Cleopatra Alexandro erepta nuptum datur Demetrio Nicanori 135.a
Cleopatra uidua Antioch. Soterem leuirum ad nuptias & ad imperiũ inuitat 138.a
Cleopatra inſidiata Ptolemæo Lathyro filio 141.b
Cleopatra Selene regina Syriæ 143.b
Cleopatra Alexandrã tertiã cum filio fugere inuitat ad egyptũ 157.a.b
Cleopatræ ac Antonij amor 288.b
Cleopatra M. Antonij animum incitat in Herodem ibidem
Cleopatræ malitiæ 158.b.288.b
Cleopatra cũ Antonio victa ab Augusto 161.b
Cleopatra Hieroſolymitis, uxor Herodis maioris 176.a
Cleopatra uxor Geſſij Flori 215.b
Clitus læuæ ſuæ manus abciſor 256.b
Cluditus Rom. uir conſularis 202.b
Cœle Syria 314.b
Cœnopolis locus 254.a
Colchi 249.b
Colobium quid 72.a
Columnæ templi Salomonis 82.a
Cos inſula 141.b
Conciſio locus 69.a
Conſilium ſapientum Paleſtinorũ pro arca dei 54.a
Conuallis benedictionis 94.a
Conuallis gigantum 69.a
Cophinum fluuius 5.b
Coponius cum Cyrenio miſſus ad cenſendum populum Iudæorum 242.a
Copton ciuitas 279.b
Corban quid ſignificet 35.a
Corduba Iberiæ ciuitas 200.b
Core filius Eſau 12.b
Core contra Moſen ſeditio 33.b
Core cum 250. uiris exuſtus 34.b
Coreæ ciuitas 145.a.220.b
Cornelius Leo, tabellio Claudij 209.b
Cornelius Fauſtus Syllæ fi. muros Hieroſolymorũ primus conſcẽdit Pompeio ciuitatẽ obſidente 145.b.221.a
Cornelius Sabinus 203.a
Cornelij Sabini mors 207.a
Corona pontificis in tabernaculo 28.a
Corona aurea templi Salomonis 82.b
Correon locus 54.b
Corus quid 164.a
Cotys rex minoris Armeniæ 208.b
Coza Idumæorum deus 162.b
Cozabi ſcortum Samariæ 37.b
Craſſus præſes Syriæ poſt Gabinũ pecunias templi Hieruſalem depredatus 146.b.222.a
Craſſus apud Parthos occiſus 147.a
Craterræ templi Salomonis 82.b
Cremona ciuitas 280.a
Creon occidit Baaſam 90.a
Cretei Iouis templum 127.b
Culmen loci nomen 94.a
Cumanus præſes Iudææ poſt Tiberium Alexandrum 211.b.245.a.b
Cumanus à Iudæis accuſatus, in exiliũ mittitur 212.b. 245.b
Cuſardus rex Aſſyriorum 48.a
Cuſpius Fadus Syriæ præſes 209.b
Cuſpius Fadus in Iudæam miſſus ibid.
Cuſtobarus ab Herode affine ſuo occiſus 163.a
Cuſtobarus 214.b
Cuſtobarus Iudæorum legatus 251.a
Cutha fluuius 102.b
Cuthi & Cutheorũ trãſmigratio 102.b
Cuthei qui & Samaritæ 102.b. 139.a
Cutheorũ inſidiæ cõtra Iudæos 114.a
Cynaras rex Cypri 202.b
Cypris uxor Antipatri, Herodis maioris filia 192.a.222.a
Cyprus inſula, olim Cethima 5.a
Cyprus ciuitas 230.b
Cyprus capitur 252.b
Cyprianus maritus Cypris filiæ Phaſ
Cyrene ciuitas 147.a (li 192.b
Cyrenæi laudantur 249.b
Cyrenius præſes Syriæ populum Iudæorum cenſet 187.b
Cyrus Perſarum rex cõtra regem Babylonium 110.a
Cyrus Iudæorum captiuitatem relaxat 111.b
Cyro ignorante Hieroſolyma & templum reſtaurari prohibentur 112.a
Cyrus filius Xerxis, aliàs Artaxerxis uel Aſſueri 116.b
Cyzicus ciuitas 139.a

D

DAcæ Parthos inuadunt 211.b
Dagon deus Paleſt. 53.b.188.b
Dagonis templum in Azoto 134.b
Dagon caſtellum Hiericuntis 138.a
Dalila Samſonis meretrix 52.a
Dalmatæ populus 249.b
Damaſcus unde inſtituta 5.b
Damaſcus ſubditur Dauid, 70.a
Damaſcus ab Aſſyrijs capta 101.b
Damaſcus capta ab Alex. Mag. 120.a
Damaſcenorum ingens clades 70.a.
Dan fons Iordanis 7.a
Dan filius Iacob 11.a
Danitæ quam terram ſint ſortiti 45.b
Danitæ in montana fugati 48.a

Dan ciuitas conditur 48.a.
Dan uaſtatur ab Aſa 90.a.
Danielis hiſtoria 108.b. & deinceps uſq; adinitium lib. II. Antiquitatum.
Daphne ſuburbiũ Antiochiæ 155.b
Darda ſapiens Hebræorum 81.a.
Darius Medorum rex contra Babyloniam 110.a
Darius Perſarum regnũ aſſecutus, donat Hebr. libertate & munerib. ad reſtaurationẽ urbis & tẽpli 112.a.b 113.a
Darij quæſtiões cubicularijs propoſitæ 112.b
Darij promiſsio ad Zorobabel, & munificentia in Iudæos 113.a.
Darij epiſtolæ ad præfectos Syriæ & Phœniciæ & ad Samaritas 114.a
Darius ab Alexandro uictus, ad Perſas fugiens remeauit 120.a.
Dario mortuo Xerxes ſi. ſucceſsit 114.
Darius filius Artabani regis, obſes datur Tiberio Cæſari 191.a.
Dari. præfectus equitũ Agrippæ 251.a
Datã & Abirom uiui abſorpti 34.b
Dathema caſtellum 129.b.
Dauid filius Ieſſe paſtor ouium in regem eligitur & ungitur 59.a.
Dauid aſſumitur in citharœdum & armigerum à Saul 59.b.
Dauid pugna cum Goliath. 60.a
Dauid Goliath funda proſternit ibidẽ
Dauid cõcitatur inuidia apud Saul 60.a
Dauid fuga ad Samuelem 61.a.
Dauid & Ionathan iuſiurandum faciunt 61.b.
Dauid fugit hinc inde ad uarios 62.a
Dauid furioſum ſe ſimulans, liberatur de terra Geth eodem
Dauid Paleſtinos inuadit 62.b.
Dauid proditur à Zipheis 63.a.
Dauid pietas erga Saul dominum licet hoſtem 63.a.
Dauid contra Nabal arma mouet 63.b
Dauid Abigail ducit uxorem 64.a.
Dauid caſtra dormiẽtis Saul ingreſſus lanceam ſurripit 64.a
Dauid Serritarum & Ammonitarum prouincias deuaſtat 64.b.
Dauid factionis ſuſpectus prælio abſtinere iubetur 65.b.
Dauid conſulto deo, inſequitur Amalechitas 65.b.
Dauid mortem Saul dolet 66.b.
Dauid filij 67.a
Dauid ſcripſit epitaphium Saul & Ionathæ ibidem
Dauid fit rex tribus Iuda ibidem
Dauid Michol uxorem ſuam recuperat ibidem
Dauid filij 67.a
Dauid dolet ob mortem Abner 67.b.
Dauid occiſores Abner execratus ibi.
Dauid mortem Iſboſet ultus ibidem
Dauid omnem principatum Iſrael conſecutus 68.b
Dauid uxores & filij ibi.
Dauid primus Hieroſolymam nuncupauit ibi.
Dauid Paleſtinos uicit Hieroſol. 69.b
Dauid fœdus cum Thou rege 70.a
Dauid iterum bella infert Paleſt. 69.b
Dauid iniuriã ultus in Ammonit. 70.b
Dauid amore Bethſabee captus 71.a
Dauid adulterij arguitur à Nathã 71.
Dauid reconciliatur deo 71.b
Dauid reuocat Abſalom 72.b
Dauid à fil. Abſalõ regno pellitur 73.
Dauid exercitu cõtra filium inſtructo uictoria potitur 74.a
Dauid filij ſui Abſolon mortem luget 75.a
Dauid regnum recipit ibidem
Dauid inimicos in gratiam recipit ibi.
Dauid rurſum contra Paleſtinos bella gerit 76.b
Dauid ſortes ibidem
Dauid ab Achimath impetitus per Abiſai defenditur ibidem
Dauid uario metrorum genere cantica & hymnos componit ibidem
Dauid mandati dei oblitus in cenſendo populo 77.a
Dauid impenſas ad opus templi parat 77.b
Dauid Salomoni filio mandat ædificationem templi 78.b
Dauid Sacerdotes & Leuitas ordinat 78.b
Dauid morituri uerba ad Salo. 79.b
Dauid poſt annos ſeptuaginta moritur & ingentes theſauros reliquit 79.b
Dauidis ſepulchri diuitiæ 138.b.
Deborà Iſraelitarum prophetiſſa 49.a
Decem præcepta legis 24.a
Decimæ leuitis dandæ 35.a
Decimarum lex 39.a
Decreta aliquot Romanorum pro Hyrcano & Iudæis 148.a.b
Dedicatio templi à filijs tranſmigrationis celebrata 114.b
Deliorum decretum pro Iudeis 150.a
Delon ciuitas 145.a
Delta locus 147.b
Demænetus orator 141.a
Demetrius Seleuci filius rex factus, Antiochum Eupatorem & Lyſiam interficit 131.a
Demetrij inſidiæ aduerſus Iudam 131.a
Demetrij cum Ionatha Abaron amicitia 133.a.
Demetrius in prælio contra Alexandrum Epiphanem occiditur 135.b
Demetrius Nicanor Grypus Demetrij filius cõtra Alexandrũ Epih. 135.a
Demetrio uxor Alexandri Epiphanis nubit 135.a
Demetrius Ionathæ Abaron ſacerdotium confirmat 135.b
Demetrius in Ionathan ingratus à Tryphone Apameno ſuperatur & capitur ibidem & deinceps
Demetrius rex contra Hyrcanum Iohannem 139.a
Demetrius ab Alexandro Zebennæ ſuperatus, ad Cleopatram uxorem fugiens, non recipitur, tandẽ interijt occiſus ab Antiocho Cyziceno ibi.
Demet. Eucerus rex cõſtituitur 142.a
Demetrius Eucerus Alexandrum Iamneum uincit 142.a.b
Demetrij contra Philippum fratrem bella ibidem
Demetrius Põpeij libertus Gadarenis præficitur 146.a
Demetrius Andromachi filius 171.b
Demetrius Alexandrinus 213.a
Demetrius Phalereus bibliothecæ Ptolomei Philadel. præfectus 121.a
Demetrij epiſtola ad Ptolemæum pro tranſcribendis libris Iudaicis 122.a
Demoteles tabellio Darij regis 127.a
Deſius menſis 150.a
Dei opificia 2.a.b
Dei ſententia ſuper hominem 2.b.
Dei ira ſuper Iſraelitas 32.b
Deuteronomij hiſtoria 34.b
Dei præceptum ad Saul ut Amalechitas penitus deleat 58.a
Deus iraſcitur Saul ob inobedientiam 58.b
Deus obedientia, non ſacrificijs delectatur 58.b
Deus loquitur ad Nathan de ſtructura templi 69.b
Deus carpit Salomonem per prophetam 86.b
Dei indignatio contra Achab 91.b
Diagoras Melius 325.b
Dicæarchia ciuitas 200.a
Digeſtio ſtructuræ templi Salom. 82.a
Diglath 2.a
Diluuium 3.b
Diluuij qui ſcriptores meminerũt 4.a
Dinæ ſtuprum à fratribus uindicatum 6.a
Dinæſus pontifex 215.a
Dineas qui & Aretas, Obodæ ſucceſſor 173.a

Dineas Sileum ueneficij traducit apud Cæſarem ibi.
Dineus pater Eleazari latronis 213.a.
Diocles de rege Babylonio 109.b.
Diogenes quidam à Phariſæis occiſus 143.a.220.a.
Diodorus legatus Iudæorum 139.a.
Diodorus Apamenus qui & Tryphon uide in dictione Tryphon.
Dion ciuitas 142.b
Dionyſius Tripolitanus 145.a.
Diophãtus pſeudograph. 173.b.234.a
Dius hiſt. de rege Hira 84.b.313.a.
Drimi nomen loci 152.b.
Diſtrus menſis Macedonum 114.b.
Diuortij lex 40.b.
Dius ciuitas Macedonum 120.b.
Dochis princeps militiæ Salom. 81.a.
Dodoris filius Herculis 9.a.
Dodus pater Eleazar 76.b.
Doech Syrus famulus Saul 62.a.
Doech proditor beneficiorum Achimelech in Dauid, ſacerdotes iuſſu Saul interficit 62.b.
Domitianus 280.a.
Domitiani expeditio in Germanos & Gallos 303.a.
Domiti. Aenobarb. pater Nero. 213.a
Domitius Nero ibi.
Domitius Sabinus 263.b.287.b
Dora ciuitas & caſtellũ Idumææ 138.a
Doritarum facinus in Iudæos 207.b.
Dorenſis regio 81.a
Doris ciuitas 45.b
Doris uxor Herodis 151.b
Dorotheus miniſter Ptolemæi 123.b
Dortus Iudæus 212.b.
Doſithei perfidia in Hyrcanum tertium 160.b.
Doſitheus ab Herode occiſus 162.b.
Dotan urbs 95.b.
Draconis leges 310.b.
Droma concubina Gedeonis 50.a.
Druſilla Agrippæ maioris filia, uxor Antiochi Comagen. regis 209.a
Druſilla Felici nupta 212.b.
Druſus maior Tiberij frater Antoniæ maritus 192.a.
Druſus Tiberij filius ibi.
Druſium turris 164.b.230.a
Duæ tantum tribus à captiuitate Hieroſolymam redierunt 115.a.

E

Ebal mons 45.a.
Ebiſar ciuitas 64.a
Ebutius Decadarchus 268.a.
Ecataeus hiſtoriographus meminit Abraam 6.a.
Echibene uxor Ezechiæ, mater Manaſſe 104.a.
Edom cognomentum Eſau 12.b.
Egbathana locus 111.a.114.a.
Egeſſarius rex Babylonis 110.a.
Eglon Moabitarum rex Iſraelitas ſeruitute affligens ab Aoth interimitur 48.b.
Eleon mons 283.b.291.a
Elam filius Sem 5.b.
Elamitæ ibidem
Eleazarus pontifex 1.a.
Eleazarus Moyſi filius 19.a.
Eleazarus filius Aarõ, patri ſucceſſor in ſacerdotio 35.b.
Eleazarus moritur 47.b
Eleazar filius Dodi uir fortis 76.b
Eleazarus frater Simonis Iuſti ſacerdotium adeptus 122.a.
Eleazari & Ptolemæi Philadelphi alternæ epiſtolæ 122.a
Eleazaro mortuo Manaſſes patruus ſucceßit 125.a.
Eleazarus Apphus uel Mauro filius Matathiæ 128.a.
Eleaz. ab elephante opprimitur 130.b.
Eleazarus ſeditioſus phariſeus 139.b. 218.a
Eleazarus Craſſum redimit pro ſpolia tione templi 146.b.
Eleazarus pontifex poſt Iozarum Bocchi 187.a.
Eleazarus filius Annæ pontificis in ſacerdotium ſucceßit poſt Iſmaelum Iabi 188.b
Eleazarus cuiuſdam Iudæorum factionis autor mulctatur à Fado 209.b
Eleã. Dinei prin. latronũ. 212.a.246.a.
Eleazarus latro à Felice captus 213.a.
Eleazarus quidam cõſpirationis Iudæorum contra Romanos autor 250.b
Eleazarus filius Iairi 251.b.
Eleazarus Simonis 254.b.272.a.
Eleazarus Ananiæ ſcriba capitur 214.b
Eleazarus Samei 291.b.
Eleazarus ſicariorum princeps 306.b
Eleazari cuiuſdam magnanimitas & laudata conſtantia pro conſeruatione legis ad Antiochũ Epiph. 328.b
Elephantine oppidum 279.b
Eleuza ciuitas nunc Sebaſte 169.b.
Eleutherus fluuius 159.a.228.b.
Eleutheri equites 225.a.
Eli filius Ithamar ſacerdos & Iſraelitarum præſes, lapſus de ſella defunctus eſt 52.b.53.b
Eli filiorum uita & mores 53.a.
Eli filij bello cadunt 53.b.
Eli pater Semeiæ 77.a
Eli filius Samaris Babylonij 176.a.
Eliab filius Ieſſe 59.a.
Eliaſib ſacerdos poſt patrem ſuum Ioachim 116.a.
Eliaſibo mortuo Iudas fi. ſucceßit 119.b
Elica princeps militiæ tribus Iuda 101.b
Elicias maior 196.b
Elidenſes 230.b.
Elimelech migratio in Moabitidẽ 52.b
Elioneus Cantharæ pontifex 208.b.
Eliſas, Eliſæi 5.a.
Elom ſocer Eſau 9.b.
Elon filius Zabulon 17.b.
Elon princeps Iſraelitarum 51.a
Elon ciuitas uaſtatur 90.
Emachoes locus circa Iordanem 185.a
Emmaus ciuitas 129.a
Enabris locus 265.b.
Endelechiſmus 83.b.
Enfron ciuitas à Iuda Machabæo capta 130.a.
Engadda 63.a.258.a
Epaphroditus Ioſephum ad hiſtorias ſcribendas inuitauit 1.a.
Ephan cognatus Dauid 76.b
Epheſina ciuitas 149.b
Epheſiorum decretũ pro Iudæis 150.b.
Ephod ueſtimenti genus 28.a.
Ephraim filius Ioſeph 15.a.
Ephraim trib. leuitarũ præfectus 31.b.
Ephrata locus 12.a
Ephron agrum ſuum uendidit Abrahæ 9.a
Epicrates Iudæis Scythopolim prodidit 139.b.
Epiphania 5.b.
Erebinthonicus uicus 291.a.
Eroge locus 100.b.
Eſau patris benedictio præripitur 10.a
Eſau cum Iacob habitacula partitus, primatum uendidit 12.b.
Eſau cur & quando uocatus ſit edom 12.b
Eſau filij ibidem
Eſchon puteus 9.b.
Eſdræ hiſtoria 111.b
Eſdras ſcriba acceptis à Xerxe literis Hieroſolymam proficiſcitur 115.a
Eſdras conſulto Achanomio abdicat alienigenas ſacerdotum & leuitarũ uxores 111.b.
Eſdras moritur 115.b.
Eſerimoth locus 32.a.
Eſſenorum hæreſis de animabus & corporibus 136.b.165.a.188.a.242.a. 243.b
Eßin quid ſignificet 28.a.
Eteron mons 45.b
Ethicus 206.b.
Ethan habitaculum Samſon 51.b
Etheus princeps militiæ Dauid 74.a
Eua quid ſignificet 3.a

Eua quomodo inducta & rursum expulsa sit paradiso 3.b
Euaretus delator filiorum Hero. 173.a
Euchaei populi ab Hira uicti 84.b
Eui rex Madianitarum 37.b
Euila & Euilaei 5.b
Euodus libertus Tiberij Cæsaris 194.b
Eupator Ptolemeus 124.a
Euphrates fluuius paradisi 2.a
Eupolemius filius Iohānis Gaddis 131.b
Euripus id est piscina 127.a
Eurycles delator filiorum Hero. 173.a
Eutychus fur & delator Agr. 193.a.b
Euxinus pōtus in quo Ionas à ceto est euomitus 100.b
Exercitus instruendi ratio 31.b
Exodi historia 18.b
Ezechias filius Achaz rex Hierosolymorum 102.a
Ezechias sacrificia diu intermissa reuocat ibidem
Ezechiæ oppressio ab Assyrijs 103.a
Ezechias solatur ab Esaia proph. 103.b
Ezechiæ languor eiusq; uitæ prolongatio ibidem
Ezechiæ succedit fil. Manasses 104.a
Ezechias princeps latronum ab Hero de occisus 148.a.223.a
Ezechiel propheta adhuc puer cū alijs in Babyl. captiuus abducitur. 105.b
Ezechiel in Chaldæa prophetans non auditur 106.a
Ezechielis prophetia de Sedech. 107.a
Ezi mater Iosiæ regis 104.b
Ezrica tutator regni Israel 101.b

F

Fabatus à Sylæo occisus 177.a
Fabius cēturio Hierosolymorum muros ascendit Pompeio urbē obsidente 154.b
Fabius Damasci rector 151.b
Fames sub Herode in Iudea 163.b. 230
Fames tempore Dauid 76.b
Fannius M. fil. Cos. 139.a
Faustus Cornelius 221.a
Felix Malachi frater à Phaselo fratre Hero. superatus dimittitur 151.b 224.a
Felix præses Iud. post Cuma. 212.b
Felice præside Iudæa latronibus & seductoribus populi referta 213.b 246.a
Felix à Iudæis accusatur, succedente Portio Festo 214.a
Ferreus mons 276.b
Festum luminarium 129.b
Ficulneus 125.a
Filiorū Israel eductio de Aegypto 19.a
Filij pro parentibus non puniendi, & contra 41.b
Filius à matre coctus 298.b
Flaccus rector Syriæ 192.b
Flauius Silua expugnat Massadā 306.b
Flumina paradisi 2.a
Fluuius aquæ sanguineus 21.b
Fœdus putei 8.a
Fonteius Agrippa occiditur 303.b
Fornicariæ mulieris merces 39.a
Fortunat⁹ libertus Agrip. maio. 195.b
Fratris defuncti semē excitandū 40.b
Fronto Iudæorum iudex 297.b.301.a
Fullonis monumentum 283.b
Fuluia à profugo Iudæo seducta 190.a
Furius centurio 145.b
Furtilex 41.a

G

Gaal princeps Sichimitarū 50.a
Gabaa oppidum 47.a
Gabaa etymologia 159.a
Gabaa uastatur ab Israelitis 47.b
Gaba oppidum Galileæ 163.a
Gabala oppidum 142.b
Gabao 253.b
Gabaonitæ 44.b
Gabaōit. callide fœderati cū Iesu 44.b
Gabaonitæ liberantur ibidem
Gabaonitarum punitio 76.b
Gabatha loci nomen 55.b
Gabathon opp. Palæstinorum 89.b
Gaber militiæ princeps 81.a
Gabiar princeps militiæ Salomon. 81.a
Gabinij gesta 145.a.146.a.b.221.a
Gad filius Iacob 11.a
Gad propheta Dauid 77.a
Gadara opp. expugnatum 142.b
Gadara restauratur 146.a
Gadara expugnatur à Vespasi. 259.b
Gadarę deditio 275.b
Gaddi oppidum 94.a
Galaad mons 11.b
Galaaditis regio 11.b.81.a
Gabata oppidum 144.b
Galatæ olim Gomeritæ 5.a.
Galba imperator 277.b.
Galbæ mors 278.a.
Galbod loci nomen 61.a.
Galgala loci nomen 44.b.55.b.
Galilæa sub ditione Herodis 154.a. 227.a.
Galilææ descriptio & fertilitas 257.b
Galilæa inuaditur à Vespasi. 259.b.
Galilei deficiunt ab Herode 155.b.
Gallus centurio 268.b.
Galli 249.a.b.
Galmō regio, quæ Gilō in bibliis 74.a.
Gamala oppidum 142.b.254.b.
Gamalæ situs, obsidio, & excidiū à Tito factum 267. & inde 258.a.
Gamalitica
Gargazus 121.a
Gaulalim oppidum 38.a
Gaulanitis 81.a.252.a. 258.a
Gaulanitis regio 142.b
Gaza capta ab Alexandro 120.a
Eadem capta à Iudeis 141.b
Gazarim oppidum 76.b
Gebonitis oppidum 252.a
Gechegleth cognomen Rahuelis 20.b
Gedeō liberauit Israel de Amale. 49.a
Gedeonis uisio 49.a
Gedeon 70. liberorum pater, & unius naturalis 50.a
Gedeonis hostes, sui interfectores facti ibidem
Gelboe mons 64.b
Gellius Marci Antonij libidinis minister 157.a
Gemellus ex aula Hero. exclusus 171.b
Genasar lacus 188.b
Genath porta 283.b
Gerara locus Palæstinæ 8.a
Gera pater Semei 73.b
Gera pater Aoth 48.b
Geraſa 258.a.255.a
Gerareth ciuitas 89.b
Geraditidis regio ibidem
Germani milites mortem Caligulæ ultē 203.a
Germani ab ira reuocati 204.a
Germani laudati 249.b
German. pater Caligu. occiditur 203.a
Germanici laus 194.b.249.b
Germanicus pater Agrippinæ 213.a
Germanicus ueneno interijt à Pisone (189.b
Germani milites Caligul. 203.a.
Germani augurium de Agrippa maiore 194.a
Gessaban filius Ioæ rex Israel 99.b
Gersus filius Mosi 21.a
Gesius Florus præses Iudeæ post Albinum 214.b.246.b
Gesij genus & malitia 215.b
Gessur regio 67.a
Getha fluuius 2.a
Geth urbs & regio Palæstinorū 45.b 62.a.100.b
Getho urbs Palæstinorum 54.a
Getuli olim Euilæi 5.b
Gezerenna ciuitas 69.a
Gezonat princeps militiæ Iosaphat 93.a
Gigantum genus 46.b
Gigantum conuallis 69.a
Gimon propheta mittitur ad Baasan 89.b
Ginais uicus 112.a
Ginea 258.a
Giscala oppidum 255.a
Giscala à Tito capitur 269.a
Gison, id est cancellus 82.b

Glaphira filia Archelai regis Cappadocie, uxor Alexandri filij Herodis 167.a.231.b
Glaphire arrogantia 232.a
Glaphire nuptie cum Archelao affine, & mœstitia super marito, eius q̃ somniũ & interitus 187.a.b.242.b
Gnidus loci nomen 142.a
Gobolitis, Idumea 12.b
Goboth loci nomen 24.a
Godolias præses constituitur Hierosolymis 107.b
Godol. interimitur per Ismaelem 108.a
Goliath Palestini proceritas 59.b
Goliath prosternitur à Dauid 60.a
Gophna 151.a
Gophnitica toparchia 218.a
Gorgias superatur à Iuda Mach. 128.b
Gorion occisus 274.b
Gorion Iosephi filius 270.b
Gorion Nicodemi filius 251.b
Gotarzes rex Parthorum 211.a
Gotholia filia Achab, uxor Ioram, regina Hierosolymorum 93.a.96.b
Gotholia studet exterminare genus Dauid ibidem 94.b
Gotholia perimitur 98.b
Gracchus Sabino auxiliatur cõtra Iudæos 184.b
Græci laudati 249.b
Græcorum impudens arrogantia 5.a
Græcorũ omnia esse noua Iosephus asserit 318.a
Græcorum antiquissimi Chaldæis præceptoribus usi 310.b
Græci cur ut plurimum inter se dissenti unt 310.b
Granicum flumen 119.b
Grana ciuit. à Iuda Mach. capta 129.b
Grapte cognata Siræ regis 278.b
Gratus miles 205.b
Guta oppidum 155.b
Gihon fluuius paradisi 2.a
Gihon Græcis dicitur Nilus eodem

H

Habarches .i. princeps salis 211.b
Hastarte & Herculis templum 84.b
Heber & Hebræi 5.b
Hebr. uictores euadũt per Mosen 25.a
Hebr. potiti Amorræorum terra 35.b
Hebr. patria iura transgressi 57.a
Hebr. uicti à Palestinis 65.b
Hebr. uictoria de Palestinis 54.b
Hebr. numerus è Babylone reducũtium in Hierusalem 112.a
Hebr. bellum cum Amalechitis 22.b
Hebr. bellum in Chananæos inscio Mose 53.a
Hebr. genealogia 6.a
Hebron ciuitas 9.b
Hebron Saræ sepulchrum habet 9.a
Heczea filia Iaphrã, uxor Herculis 9.a
Hecateus Abderita 314.b
Hecatontamachi qui dicantur 141.a
Hedrous princeps milit. 93.a
Helan rex filius Baasa à Zamria occiditur 90.a
Helchana uir leuita 53.a
Helchias gazophylax 107.b.114.a
Helena Adiabenorum regina 283.b
Heliab unus opificũ tabernaculi 19.a
Helias Thesbites pro. increpat Achab & pascitur à coruis 90.b
Helias filium uiduæ Sareptanæ resuscitat 90.b
Helias pseudoprophetas Baal occidi iubet, & fugit Iezabel 91.a
Helias inungit reges, futuros ultores Achab ibidem
Helias mittitur ad Achab propter Naboth iniuste occisum 91.b
Helias inuasores suos ulciscitur 94.b
Heliæ occurrit Achab 94.b
Heliæ & Henoch mortem nemo uidit ibidem 94.b
Heliæ habitus 94.b
Heliæ precibus pluuia suspensa redijt 91.b
Heliachim tutor regni Ezech. 103.a
Heliachim pontifex custos thesaurorũ Iosue 104.b
Helim 23.b
Hellopolis leonum ciuitas 18.a.134.a
Heliseus propheta efficitur 91.b
Heliſei prophetia 95.a
Heliseus hostes obcæcatos ad Iorã tra ducit, ubi de eo plura 95.b
Heliseus moritur 99.b
Heliseus post mortem miraculis claruit 99.b
Heliſei sepulchri natura 99.b
Heliſei fons 276.b
Hellanicus historiographus 310.b
Helladici populi à Iano orti 5.a
Hellespontus Lysimacho post Alexandrum cessit 121.a
Helpis una ex uxoribus Herodis primi 176.a
Heman unus ex sapientibus Hebræorũ (81.a
Hemath ciuitas 105.a
Hemathæus rex cũ Dauid fœdus iniit 70.a
Hemor rex 12.a
Hemsanea sacra tunica 27.b
Heniochi laudati 249.b
Henoch 3.a
Henochia prima ciuitas mundi 3.a.b
Henoch & Heliæ mortem nemo uidit 94.b
Henoch uixit 365. annos 3.b
Heraclea ciuitas 280.b
Hercules auxiliatus filijs Abrahæ, duxit uxorem filiam Iaphram 9.a
Heremius Capito creditor Agrippæ 192.b
Herodes 15. annorum præficitur Galilææ 148.a
Herodes maior accusatus sisti iubetur apud Hyrcanum 148.b
Herodes Antigonum Aristobuli filiũ Iudea expellit 151.b
Herodes Iud. tetrarcha 152.b.224.a.b
Herodis fuga in Idumeam 153.a
Hero. in ius uocatus bellũ Hyrcão mouere tẽtauit 148.b.149.a. 223.a.b
Herodes Syriæ præficitur 151.a. 223.b
Herodes Romam pergit 153 a. 225.b
Herodes accusatur apud M. Antoniũ ibidem 152.a.224.a.b
Herodis bellũ cũ Parthis 152.b. 224.b
Herodes à senatu Romanorũ, rex Iud. pronunciatur 153.b. 226.a
Hero. Romæ rediẽs Antigonũ & Hierosoly. obsidet 154.a. 155.b. 226.a
Herodes Galilæa potitus, latrones delet 154.b. 226.b
Hero. pugna cũ Arabibus 159.a.229.a
Herodes Hyrcanum interficit 160.b
Herodes mandat uxorem occidi 161.a
Herodes honorifice à Cæsare excipitur, & splendide donatur 161.a.b
Herodis auaritia 156.b
Hero. ædificia 163.a. usq; 166.a. 230.a
Herodes propter occisam uxorẽ morbo correptus 162.a.b
Herodis seuitia in amicos & liberos 162.b
Babæ 162.b
Herodes theatra & quinquennalia instituit Hierosolymis 163.a.b.230.a.b
Herodes oppida & templa cõstruit in honorem Augusti Cæsaris 164.b
Herodis beneficentia erga populũ, tempore famis 164.a.b.230.b
Herodis profectio ad M. Anto. & pericula 155.a
Herodi uxoriæ insidiæ structæ 155.b
Herodis nuptiæ cum Mariamne 155.b
Herodis infantia apud M. Antonium 156.a
Herodes post mortem Antigoni (81.a
Herodes sacerdotiũ Ananelo dat alienigenæ 157.a
Herodes tradit sacerdotiũ Aristobulo 157.b
Herodis dolo Aristobulus submergitur 158.a
Herodi diadema imponit Anto. 219.b
Hero. amore uxoris insanit 158.a 231.b
Herodes Cleopatram occidere molitus, deducit Aegyptum 159.a

Herodes uenator, bellator, & ſagittarum inſignis librator 230.b
Herodes ſacerdotis filiam ducit uxorem, delubráq; & ſtatuas erigit cõtra legem 164.a.b
Herodis ſolertia erga populum cõpeſcendum 165.a
Herodes ſtruxit tranſitum ſubterraneum in templum 166.b
Herodis lex noua in fures 166.b
Herodes filios ſuos Romã mittit 164.b
Herodes filios Roma reductos, in matrimonium deſpondet 167.a
Herodes Agrippæ occurrit in Aſia & Ionia, & eius munificẽtia in eũ ibi.
Herodis cũ Iud. controuerſia 167.b
Herodis cõtrouerſiæ & reconciliatio cum filijs 168.a.b.231.b
Herodes iterum quinquennale certamen celebrat 169.b
Herodis liberalitas erga Rhodios 169.b
Herodes agonothèta dictus ibidem
Herodes gloriæ cupidißimus, inq; ſuos ſæuißimus ibidem
Herodes ſepulchrũ Dauid infeliciter aperit 170.b
Herodes amoris in nurum falſo accuſatus, iraſcitur fratri 171.a
Herode ab eunuchis ueritatem odij extorquente, amici eius inuicem ſe accuſant 171.b
Herodes Alexandrũ filium in uincula conijcit 172.a.234.a
Herode apud Cæſarem abſente deficiunt Trachonitæ ab eo 172.b
Herodes Nacebum Arabum ducẽ occidit in prælio 172.b
Herodes traducitur à Syleo apud Cæſarẽ propter cæſos Arabes 173.a
Herodes Nicolaum Damaſcenũ legat ad Cæſarem, per quem ei reconciliatur 173.a.b.174.a
Herodes quo pacto in filiorum necem anhelauerit 173.a.b.174.a.234.b
Herodis uxores & liberi 176.a.235.a
Herodes Bathaneam regionẽ dat Zamari Iudæo Babylonio 176.a
Herodes accuſat fratrem Pheroram, eiusq; uxorem conſpirationis delatos 177.a.b
Herodi prodũ tur p̃ mortẽ Pheroræ ueneficia in eũ parata 235.b
Herodes Antipatrum ſubitarie Roma reuocatum, reum agit ueneficij coram Varo 178.236.b
Herodes Antipatro in uinculo cõiecto, legationẽ mittit ad Cæſarem 180.a
Herodes morbo iam obnoxius quid egerit, & morbus eius immedicab ilis 181.a
Herod. moriturus mandat ut ſe mortuo Iudæorũ primores interficiantur 181.a
Herod. ſemet interficere conatus 181.b
Herodis teſtamẽtum, mors & tempus regni eius ibidem
Her. põpa funebris & ſepultura 182.a
Herodis regni diuiſio 186.a
Herodis uniuerſa proſapia 192.a.235.a
Herodes ſecundus, filius Herodis maioris ex Mariamne põtificis 235.a
Herod. filius maioris Herodis ex Cleopatra 176.a
Herodes ciuitates quaſdã condit 189.a
Herodes Antipas 238.b
Herodes Artabanum & Vitellium cõuiuio excipit 190.b
Herodis amor in Herodiadem, & eius bellum cum Areta 191.a
Herod. obitus eiusq; filij 176.b.177.a 191.a
Herodias filia Ariſtobuli, ſoror Agrippæ maioris 191.a
Herodes Agrippæ inopiam improperat 192.b
Herodes exilio damnatus, Herodiade cum comitante 195.b.244.a
Herodes frater Agrippæ maioris rex Chalcidis 208.b
Herodi confertur poteſtas inſtituendi pontific. & ſacerd. 210.a
Herodianus inſidiatus Antiocho Gypo 141.b.230.b
Herodium caſtellum 225.a
Herodion oppidum 153.a.225.a
Herodij ſitus & munitio 167.a
Herodotus Halicarnaſ. 85.a. 88.b
Hezoum ciuitas 17.b
Heſter hiſtoria 116.b
Hiere. Elegidiõ Ioſiæ deſcripſit 105.a
Hieremias ſpernitur, prophetans non auditur, prædicit Hieroſolymã expugnatũ iri, uinctus abducitur, & luto immergitur 105.106.107
Hierem. prophetia de Sedechia 106.b
Hieremiam Nabuzardan ſoluit è uinculis 107.b
Hierem. Aegypti ſubuerſionẽ & trãſmigrationẽ Iſrael prædicit 108.a.b
Hiericho capitur à Iudæis 43.b
Hiericus 258.a
Hiericus à Romanis diripitur 154.b
Hiericuntis deſcriptio 276.b
Hieroboam filius Nabath contra Salomonem inſurgit 86.b
Hierobam fugit ad Suſſachum ibidẽ
Hieroboam decem tribuũ rex fit 87.a
Hieroboã adducẽs pop. in idololatriã, increpatur à Iadon proph. 87.b
Hieroboam contra Abiam mouet bellum 89.a
Hierob. & generis eius extinctio 89.b
Hieroboam filius Ioæ rex Iſrael qualis 100.b
Hieroboam mortuo ſucceßit filius Zacharias 100.b
Hieron Hebræa lingua munitio 68.b
Hieroſoly. Bẽiamitis tributaria 46.b
Hieroſolyma ſub Abraham Solyma dicta 68.b
Hieroſolymorum reges quot & quandiu regnauerint 107.a
Hieroſolomytarũ 3000. ducũtur in Babyloniam 105.b
Hieroſolyma obſeſſa à Suſſacho 88.a
Hieroſoly. obſidetur & capitur à Babyloniis 106.a.b
Hieroſolymorum muri reparãtur ſub imperio Xerxis 116.a.b
Hieroſoly. à Ptolemæo eſt capta 124.b
Hieroſolymorũ excidiũ & direptio tẽpli ſub Anthio. Epiph 127.a.217.b
Hieroſolyma capta per Pompeiũ Magnum 145.b
Hieroſolyma exponitur fiſcalibus Romanorum ibidem
Hieroſolyma obſeſſa ab Herode 154.a.b. & deinceps 226.a
Hieroſolymorũ mœnia locupletius extructa 208.a
Hieroſolymam primus Dauid nuncupauit 68.b
Hieruſalem obſidetur à Dauid ibidẽ
Hieroſoly. oppreßio ſub Floro 247.a
Hieroſol. conſpiratio facta, belli cũ Romanis ſeminarium 350.b
Hieroſo. obſeſſa à Ceſtio 253.b
Hieroſo. excidij initium 270.a
Heroſol. deſcriptio 283.b
Hiero. dira fame oppreßi 289.b.291.b
Hieroſol. muro & caſtellis à Tito circundata 291.b
Hieroſ. excidij mira præſagia 298.b
Hieroſol. capta à Romanis 301.a
Hieroſolyma quoties & à quibus capta, deq; primis eius cõditoribus, & quomodo nouißime funditus eſt deleta 111.b.112.a
Hieroſolymitanorũ decem ciuium conſpiratio in Herodem 163.b
Hieus propheta arguit Ioſaphat 93.b
Hieus rex inungitur ab Helia 91.b
Hieus ab Heliſæo inunctus extermina uit genus Achab & ſacerdotes Baal 97.b.98.a
Hieus Oziã eiusq; quadragintaduos familiares occidit 98.a
Hilus ſacerdos 107.b
Hippicos turris 283.b

Hippa oppidum 88.a
Hira rex Tyri amicus Dauid 68.b
Hiræ epiſtola ad Salomonem 81.b
Hiræ muncra ad Salomonem 84.b
Hiræ enigmata à Salomona ſoluta ibi.
Hira filius Abybali eodē
Hiræ meminerunt Menander & Dius ibidem
Hiſpani laudantur 249.b
Hiſtoriæ uerę indicium 310.b
Hiſtoriarū ſcriptores quid captēt 1.a
Hominis ætas 6.a
Homicidij inquiſitio 59.b
Hor mons in quo ſepulta ſoror Moſi 35.a
Horodes filius Artabani regis, præclarus 189.a
Horodes imperator factus, ob feritatem à Parthis occiſus eſt ibi.
Hoſtiarū genera uaria pro uarijs 30.a
Hoſtes etiam ſepeliendi 41.a
Hur ciuitas 6.a
Hicſos, hoc eſt, reges paſtores 312.b
Hyrcanus filius Ioſephi Tobiæ 125.b
Hyrcani aſtutia & prudentia 126.a
Hyrcanus mittitur ad Ptolemeū Epiphanem eodem
Hyrcanus Arionem in uincula cōijcit 126.a
Hyrcani ar guta reſponſio ad Ptolemæum de oſibus quæ conuenæ ante eū iaciebant eodē
Hyrcanus 100. pueros regi & totidem puellas reginæ donauit 126.b
Hyrcanus fratrum inſidijs circunuentus, duos eorum occidit 126.b
Hyrcani ædificia & mors 127.a
Hyrcanus qui & Ioannes, filius Simonis Matathiæ princeps ſacerdotū factus, obſedit Ptolemæum interfectorem patris ſui 138.a.b.218.a
Hyrcanus ſepulchrum Dauid aperuit & cum Antiocho Sotere amicitiam iniit 138.b.218.b
Hyrcani militia contra Syros 139.a
Hyrcani cum Romanis amicitiæ & cū Alexandro Zebenna 139.a.b
Hyrcanus Samariā captā delet 139.b 218.b
Hyrcano deus locutus ibidē
Hyrcanus ob felicitatem inuiſus Iudæis 139.b
Hyrcani mors & laudes 140.a.218.a
Hyrcanium oppidum 167.a
Hyrcanus tertius
Hyrcanus filius Alexandri Iannei ſacerdotium cōſequitur 143.a.220.a
Hyrcanus ad regnum aſpirās bello ſuperatur à fratre 144.a.220.b
Hyrcanus & Antipater ad Aretā cōfugiunt 144.a.b.220.b
Hyrcanus adiuuante Areta Ariſtobulum fratrem uincit 144.a.b.220.b
Hyrcanus pauper & tenax 144.b
Hyrcano confertur ſacerdotium à Cæſare 147.b.221.b
Hyrcanus accuſatur tyrannidis eod.
Hyrcanus Herodem ad iudicium ſiſti iubet 148.b
Hyrcano capto, aures præciduntur 153.a.225.a
Hyrcanus è uinculis redit ad Herodē 157.a
Hyrcanus interficitur ab Herode 160.b.231.a
Hyrcanus quidam pontifex tabernaculum ſtolæ pontificiæ reſeruandæ extruxit 190.b
Hyrcanus filius Herodis regis Chalcidis 211.b

I

Iabel filius Lamech ex Ada 3.a
Iabella ciuitas uaſtatur ab Aſa 90.a
Iabes ciuitas Galaadina 56.a
Iabeſſeni populi eodem
Iabis Chananæorum rex occiſus 49.a
Iabis princeps Hebr. occiditur 49.a
Iabitæ terrefacti per Naas ibi.
Iabitæ corpus Saul ui hoſtibus ablatū ſepeliunt 66.a
Iaboch torrens 35.b
Iachin thalamus, columna templi 28.a
Iacimus filius Zamaris Babylo. 176.a
Iacob filij Iſaac natiuitas 9.b
Iacob benedictionem patri ſuo Eſau præripit 10.a
Iacob ad Laban fugientis uiſio ibid.
Iacob quibus modis ex Laban filiabus ancillisq; nuptias & concubitus habuerit, quot itē proles, quomodoq; à ſocero cum uxoribus & filijs aufugerit 10.b
Iacob cum uiſione luctatur 12.a
Iacob cum Eſau tabernacula partitus magnam poſtea felicitatem conſecutus 12.b
Iacob luget filium ſuum Ioſeph 13.b
Iacob in Aegyptum ad Ioſeph profectio 17.b
Iacob filij 17.b
Iacob uita defungitur 18.a
Iacobus Soſe 294.b
Iacob Machabæus martyr 330.b
Iacobus Iudæ Galilæi filius crucifixus 211.b
Iacobus frater Ieſu Chriſti lapidatus 214.b
Iadō propheta increpat Hierob. 87.b
Iadon à pſeudopropheta ſeductus, à leone diſcerpitur 87.b
Iaddus ſacerdos filius Ioannis Manaſſen fratrem ob cōnubium alienigenæ prohibet ab altari 119.b
Iaddus Alexandro Magno Hieroſolymam ingreſſuro occurrit 120.a
Iaddo mortuo ſuccedit Onias filius 120.b
Iael filius Ieſſe 59.a
Iaer Galaadinus princeps Iſraelitarū 50.b
Iaher mulier occidit Siſarā 49.a
Iamblicus 147.b
Iamin filius Simeonis eodem
Iannia deſtruitur ab Ozia ſecū. 100.b
Ianias rex 312.a
Iaphæ expugnatio 262.b
Iaphet filij & ex eis gentes 13.a
Iardes ſaltus 305.b
Iaſo filius Eleazari Aphi 131.b
Iaſus pater Gedeonis 49.a
Iazara ciuitas 93.a
Iazihel proph. ſolatur Ioſaphat 94.a
Iberes populi olim Iobeli 5.a
Ibidum natura 19.b
Idæ ſcelus de Paulina & Mundo 190.a
Ida in crucem agitur 190.a
Idæas filius Neriæ ſacerdos 107.b
Idola inquiſita à Laban 11.b
Idumæa 358.a
Idu. ab Eſau habitata & uocata 12.b
Idumæa & Gobolitis & Amalechitis dicta 12.b
Idumæorum rex Moſi uoto non acquieuit 35.a
Idumæa Iudæ, inde Simōi cedit 45.a.b
Idumæi à Iuda uicti 129.b
Idumæi uicti ab Abiaſi 70.b
Idumæa à Ioram Hieroſolymorum rege deficit 96.b
Iebuſæi Hieroſolymis pulſi 68.b
Iechabath ciuitas 104.a
Iephthe Galaadini Iſraelitarū principis temerarium uotum 51.a
Ieraſis mater Ioathan 101.a
Ieboſos unus fortiſſimo. Dauid 76.b
Ieſſe filius Obed, pater Dauid 53.a
Ieſua & Ieſui filij Aſer 17.b
Ieſus Naue filius 24.b.32.b
Ieſus prophetat 42.a
Ieſus euertit Hiericho 43.a
Ieſus fœdus iniit cū Gabaonitis 44.b
Ieſ. Chananæ. exterminari iubet 45.a
Ieſu mors eiusq; ætas 46.b
Ieſus filius Ioſedech ſacerdotum princeps 115.b
Ieſus filius Eliſaib à fratre Ioāne in tē plo occiſus 119.b
Ieſus Iaſo, fil. Simonis frater Oniæ, ſacerd. præficitur & priuatur 127.a
Ieſu cōtra Oniā Menelaū ſeditio ibi.

Ieſus filius Sec pontifex 187.a
Ieſu Chriſti præconium 189.b
Ieſ. Boethi ſacerdotio priuatur 164.a
Ieſus Dannei filius pontifex 224.b
Ieſus Gamalielis filius pōtifex 224.b
Iethan Hebreorum ſapiens 81.a
Iethrus pater Amaſiæ 74.a
Iethro alias Rachuel ſocer Moſi 18.a 25.a
Iezabel uxor Achab, templum Baal conſtruit 90.b
Iezabel occidit prophetas ibidem
Iezab. interminata mortē Heliæ 91.b
Iezab. de turri præcipitata à canibus deuoratur 97.b
Iezara fons Samariæ 93.b
Iezonias princeps profugorum in exilio Babylonico 107.b
Iezrael ciuitas 91.a.97.a
Iſraelitæ populi 97.b.98.a
Illyrici laudantur 249.b
Immolatio porcorū illegitima 127.b
Immunda quæ ſunt 31.a
Imperia in manu dei eſſe 194.b
Indathis dux Parthorum 138.b
Inuenta eſſe reſtituenda 41.a
Inuentores rerum cæleſtium 3.a
Ioas à commentarijs Ezechiæ 103.a
Ioas ſcribæ monumentorum 104.b
Ioab cum Abner belligeratur 66.b
Ioab Aſaræ & Saruiæ princeps militiæ Dauid ibidem
Ioab traducit Abner apud Dauid & traductū doloſe occidit 66.b.67.a
Ioab princeps militiæ cōſtituitur 68.b
Ioab induſtria contra hoſtes 70.b
Ioab perſequitur Sabee 76.a
Ioab Amaſam interemit ibidē
Ioab ciuitatem quam Sabee intrauerat, obſedit ibidem
Ioab obſidionem ſoluit, miſſo Sabee capite per murum ibidem
Ioab occiditur in templo 80.a
Ioachaz patris ſui Ioſiæ ſucceſſor uinctus abducitur in Aegyptū 105.a
Ioachazas rex Syrorum 98.b
Ioachas filius Hieu rex Iſrael 99.a
Ioachim qui prius Eliachim rex Hieroſolymorum conſtituitur 105.a
Ioachim tributarius Nabuchodonoſor occiditur, ſurrogaturq; Ioachim filius 105.b.106.a
Ioachim ſeipſum cum matre & cognatis tradit regi Babylonio, ſurrogato Sedechia 105.b
Ioachim filius Ieſu princeps ſacerdotum 114.b
Ioachim mors & ſucceſſio 105.b
Ioachim alius, qui & Alchimus, princeps ſacerdotum 131.a
Ioachim ſacerdotis interitus 131.b
Ioas filius Oziæ infantulus ſeptem annorum clām nutritus in regem ungitur 98.a
Ioas templum Hieroſolymitanum reparat 98.b
Ioas poſt mortē Ioiadæ legum preuaricator factus, occiditur ſucceden-te filio Amaſia 99.a
Ioas Zachariam prophetam in tēplo occidit ibidem
Ioas uaſtationē Hieroſolymorum ab Aſahel donarijs tēpli redemit ibi.
Ioas fi. Ioachæ ſucceſſor i regno 99.b
Ioas tribus prælijs iuxta prophetiam Heliſei uincēs Syros moritur 99.b
Ioæ regis parabola ad Amaſiā 100.a
Ioas Amaſiam uincit ibidem
Ioas mater Ioachim ſecundi 105.b
Ioathabalus rex Tyriorum 109.b
Ioathan diuinat 50.a
Ioathan filius Hili, ſacerdos 107.b
Ioathan filij Oziæ regnum, geſta & mors 101.a
Ioatham Achaz ſuccedit 101.b
Iochobel mater Moſis 19.a.25.b
Locūdus delator filiorū Herodis 173.b
Iodabar ciuitas 70.a
Iodas princeps de tribu Leui 68.a
Ioan princeps militiæ Ioſaphat 99.a
Ioānes filius Zarij princeps profugorum in exilio Babylonico 107.b
Ioannes populum captiuū redemit de manibus Iſmaelis 107.a
Ioannes fratri Iudæ ſuccedit 119.b
Ioannes Ieſum fratrem ob ſacerdotiū in templo interemit ibidē
Ioannes filius Simeonis pater Matathiæ 128.a
Ioannes Gaddis filius Matathiæ occiditur 128.a.132.b
Ioannis mortem fratres ulti 132.b
Ioannes Hyrcanus Simonis Matathiæ filius 138.a.b
IOANNIS Baptiſtæ doctrina & mors 191.b
Ioannes Louis panis, tabellio 209.b
Ioannes Eſſæus 254.b
Ioannes Ananiæ eodem
Io. Giſcaleus inſidiator Ioſephi 255.a
Ioannes Giſcala capta, Hieroſolyman fugit 269.a
Ioannes Hieroſolymitas in Romanos incitat 270.b
Ioānes à Romanis capitur 301.a
Ioannes Galileorum dux 278.b
Ioan. Idumæorum dux occiſus 286.b
Iobel filius Samuelis 55.a
Ioboiades pater Bananiæ 70.a
Ioiadas pōtifex maritus Ioſabeth Hieroſolymis ſepultus 99.a
Ionæ prophetæ hiſtoria 100.a.b
Ionas Annæ pontifex poſt Simonem Cantheram 208.a
Ionij populi à Lano deſcendunt 5.a
Ionadab peruerſum conſilium 71.a
Ionadab filius Sammæ ſolatur Dauid 72.b
Ionathas filius Abiathar miniſter Dauid 78.b
Ionathas qui & Aaron, filius Matathiæ 128.a
Ionathas eligitur in locū Iud. 132.a.218
Ionathas ulciſcitur Iohannem fratrē, & pugna ac fœdus cū Bacchide 132.
Ionathas recipit Hieroſolymam 135.a.
Ionathas factus ſummus ſacerdos ibi.
Ionathas purpura indutus ab Alexandro Epiphane 134.a
Ionathas capit Ioppen & Azotum 134.b
Ionathæ uictoria de Apollonio Tito 173.b
Ionathas cum Antiocho Theo amicitiam iuxit, à quo donatur munificentiſſime 136.a
Ionathas Demetrio Nicanore uicto, mittit epiſtolas ad Romanos & Spartiatas 136.b
Ionathas Nabatheos expugnat 136.b.
Ionathas capitur 137.a.218.a
Ionathæ mors & ſepultura 137.b.218.a
Ionathas Abſalomi amicus Simonis Matathiæ 137.b
Ionathas Sadduceus Hyrcani Iohannis amicus 139.b
Ionathas Oniæ legatus Iudæorum 149.b
Ionathas pontifex occiditur 213.b
Ionathas Iudæus 296.b
Ionathas Gynecinarius Rom. exuſtus 310.a.
Ionathas filius Saul Paleſtinos dormientes aggreſſus perturbauit 57.b
Ionathas ignoranter maledicti reus factus, à patre morti deſtinatur 56.a
Ionathæ oratio ad Saul pro Dauid 60.b
Ionathæ iuramentum ad Dauid 61.b
Ionathas bello cecidit 66.a
Ionathas fi. Annæ poſt Caiphan 190.b
Ioppe 258.a
Ioppe capta à Ionatha Aaron 34.b
Ioppe capta per Veſpaſianum 265.a
Ioram patri Ioſaphat ſuccedit 95.a
Ioram Hieroſolymorum rex, parricida & idololatra factus 96.b.97.a
Ioram mortuo uxores & filij occidun tur præter Oziam ibidem
Ioram filius Achab Ochoziæ fratri ſuccedit 94.a.b

Iora Achab filij & regis Idumæe bellum contra Moabitas 94.b
Iorã regis Iſrael geſta & pericula Samariæ facta 96.a.b
Ioram ab Hiẽu occiditur 97.b
Ioram filius Azariæ ſacerdos 107.b
Iordanis decreuit Iſraelitis tranſeuntibus 43.b
Iordanis fontes 230.a.267.a
Ioſaphat hiſtoricus Dauid 70.a.76.a
Ioſaph. filius Aſa patri ſuccedit 90.a
Ioſaphat bellum cum Ammonitis 93.b
Ioſaphat filio Ioram accepit uxorem 93.a
Ioſaphat impetum Syrorũ euadit 93.a
Ioſaphat increpatur ab Hico propheta 93.b.94.a
Ioſaphat Moabitas & Amonitas domino pugnante uicit 94.a
Ioſaphat ſuccedit Ioram filius 95.a
Ioſebeth uxor Ioadi furatur Ioam infantulum 98.a.b
Ioſedech ſacerdos in Babyloniam captiuus 107.a.b
Ioſeph filij Iacob ſomnia, eorumq; interpretatio 12.b.14.a.b
Ioſeph per Ruben ſeruatur 13.a
Ioſeph in lacum ponitur 13.a
Ioſeph Iſmaelitis uenditus 13.b
Ioſeph continentia, ac fides erga herũ 13.b
Ioſeph à carcerario lenius tractatur, pincernæ & piſtoris ſomnia exponit, poſtea Pharaonis ſomnia interpretatus, Aegypto præficit 13.14.15
Ioſeph uxor & filij 15.a
Ioſeph ſuper Beniamin compungitur, & fratres furti infamat 16.a
Ioſeph fratribus innotuit 17.a
Ioſeph frumenta uendidit 18.a
Ioſeph ætas, mors & oſſa 18.a
Ioſeph filius Chami pontifex poſt Elioneum Cantharæ 235.a
Ioſeph Hieroſolymites pontifici inſidiatur 188.b.190.b
Ioſephus Caiphas pontifex 188. b
Ioſephus filius Thobiæ Oniæ ſacerdotis nepos 125.a
Ioſephi concio, & amicitia cum Ptolemæo Epiphane 125.a.b
Ioſephi mors & laus 126.b
Ioſeph Gaddis pontifex 214.a
Ioſeph Zachariæ præficitur Iudæis, Iuda Machabæo perſequente Timotheum 130.a
Ioſephus Iudæ mandato nõ parens, infeliciter pugnat ibidẽ
Ioſeph Elimi dici unius ſacerdos 181.a
Ioſephus Thobiæ filius 125. a
Ioſephus Gorionis filius 254.b
Ioſephus filius Simonis 254.b
Ioſephus Matathiæ.
Ioſephus quibus cauſis ad hiſtoriã ſcribendam incitatus. 1.a
Ioſephus Iudaicum bellum ſcribit ante hiſtoriam Antiquitatum 7.b
Ioſephus ſacerdotem ſe dicit ex genere Machabæorum 170.b
Ioſephi eruditio & ætas, dum Antiquitatum libros ſcriberet 217.b
Ioſephus Matathiæ filius rector utriuſq; Galilææ 254.b
Ioſephus militaris diſciplinæ peritus 254.b
Ioſephus quatuor urbium principatũ amiſit & Ioſephi geſta 256.a.b & deinde
Ioſephus à Tito miſſus Iudæos ad deditionem Hieroſolymorum adhortaturus 288.a.294.b
Ioſephus lapide uulneratus 292.a
Ioſephus ex uariarum gentium hiſtoriis Iudaicæ gentis antiquitatem oſtendit 312.a
Ioſiæ filij Amon regis laus 104.b
Ioſias feſtiuitatẽ azymorũ agit 105.a
Ioſiæ mors & ſucceſſor ibidem
Ioſippus Herodis patruus, mulieribus Herodisiuſſa prodit 158.a
Ioſippus ab Herode occiſ. 162.b .231.a
Ioſippus fratruelis Herodis, eiusq; gener 176.a
Ioſephus filius Antipatri, frater Herodis, in Iudæa cadit 155.a.177.a
Ioſue ſuccedit Moyſi 38.a
Iotapatæ obſidio & excidium per Veſpaſianum 259.a.260.a
Iotapatenorum technæ aduerſus Romanos hoſtes 262. b
Iozarus Boethi deponitur à pontificatu 187.a
Iozarus Boethi perſuadet Iudæis cenſum admittendum 187.b
Iozarus pontificatu priuatur 188.a.b
Iſaac immolatio & conſtantia 8.b
Iſaac coniugium cum Rebecca 9.a
Iſaac repromittitur Abrahæ 7.a
Iſaac naſcitur 8.a
Iſaac in Aegyptum profectio 9.b
Iſaac expulſus ab Abimelech 9.b
Iſaac oratio ſuper Iacob ibidem
Iſaac ætas & mors in Hebron 12.a
Iſachar trib. ſortita Carmelum 45.b
Iſacham Samaritis uxor Manaſſis ſacerdotis 119.b
Iſboſeth filius Saul rex Manalim conſtituitur 66.b
Isboſeth diſſidium cũ Abner propter concubinam 67.a
Isboſeth occiditur 68.a
Iſcaboth filius Phinees 53.b
Iſidis templum Romæ deſtructum propter ſtuprum Paulinæ 190.a
Iſmael etymologia 7.a
Iſmaelis genealogia 7.a.
Iſmael uxorem Aegyptiam duxit ibi.
Iſmael filius Iabi pontifex 188.b.114.a
Iſmaelis cuiuſdam malitia in Godoliam 108.a
Iſmael populum Maſphat ducit captiuum ibidem
Iſrael uocatur Iacob & etymologia 12.
Iſrael filiorũ oppreßio in Aegypto 18.a
Iſraelitæ cur neruo lato non ueſcantur eodem
Iſraelitarum multa millia occiſa à Beniamitis 47.b.
Iſraelitæ uaſtantes Gabaa ibidẽ
Iſraelitæ Beniamitarum miſerti, deſpõdent eis uirgines Iabitas 48.a.
Iſraelitæ opprimuntur à Cuſardo rege Aßyriorum 48.a
Iſraelitæ opprimũtur à Moabitis, Chananæis, à Labin & Amalechitis 48.b.49.a
Iſraelitæ iterum liberati per Deboram & Barachum 49.a
Iſraelitæ uincunt Amalechitas & ſpoliant 24.b
Iſraelitarum trecenti æquam manibus biberunt 49.b.
Iſraelitæ liberati ab Amalechitis Gedeone principe ibi.
Iſraelitæ ab Ammonitis oppreßi 50.b
Iſraelitæ egrediũtur ex Aegypto 22.a
Iſraelitæ tributarij facti Palæſtinis 51.a
Iſraelitarum clades à Palæſtinis inflicta 53.b
Iſraelitarum decem tribus tranſferuntur in Mediam ex Perſide 102.b
Iſtob rex 70.b
Ithaburius mons à Placido occupatus 222.a.268.a
Itham locus circa Hieroſolymam 86. a
Itham ciuitas à Roboam ſtructa 88.a
Itham ar filius Aaron 29.a53.b
Ithobaal rex pater Iezabel ſocer Achab 90.b.98.a
Ithuræi ſubacti ab Ariſtobulo filio Hyrcani Iohannis 140.b.
Iturius amicus Herodis 161.a
Iubal muſicam coluit primus 3.a
Iubileus annus 31.b
Iudæi Hebræi 5.b.
Iudæi circunciduntur octauo die 8.a
Iudæorũ captiui relaxati à Cyro 111.b.
Iudæorum reſp. qualis ante captiuitatem, & qualis poſt fuerit 114.a.b
Iudæorum reditus ad Hieruſalem ſub Neemia & Eſdra 115.a

Iudæorum Hieroſolymam repetentium numerus 113.b
Iudæ. & Samaritanorũ diſceptatio 134 184.b.185.a
Iudæorũ ſtudiũ in reparando tẽplo ibi
Iudæi quando primum dicti 116.a
Iudæi ſubiugati à Naas 56.a
Iudæi multos inimicos trucidant 119.a
Iudæorum ſeditio Hieroſolymis 119.b
Iud. ſtatus poſt Alexandrum 121.a
Iud. in Aegyptum ducuntur 121.a
Iudæi abſoluuntur 121.b
Iudæis beneficentia exhibita ab Aſiæ regibus 124.a
Iudæi infeſtatioẽs paſſi à Samaritanis 125.a.127.b
Iudæi cogũtur abnegare legem 127.b
Iudæorũ multi in ſpelunca exuſti ibi.
Iudæis amicitia cum Romanis 131.b
Iudæorum hæreſes 136.b.188.a
Iudæorum inuidia contra Hyrcanum Ioannem 139.b
Iudæorum octingenti crucifixi 142.a
Iudæi quæ oppida poſſederint regnante Alexandro Iamneo 142.b
Iudæi Rom. quãdo primũ ſubditi 146.a
Iudæi Herode eos animante, bellum cõtra Arabas capeſſunt 159.a
Iudæorum ſeditio cõtra Herodẽ 163.b
Iudæorum oratio ad Agrippam pro tuenda libertate 167.b
Iudæorum afflictio per Aſiam & Libyam 170.a
Iudæorum permiſſum, plures habere uxores 175.b
Iudæorũ quadraginta fortitudo pro lege 180.b
Iudæi ab Herode morti deſtinati, liberantur è carcere 182.a
Iudæorum tria millia cæduntur in templo per milites Archelai filij Herodis 182.b
Iudæorum ſeditio contra Sabinũ 184.a uſq; 186
Iudæorum accuſatio in Archelaum 185.b.241.a
Iudæi à Pilato cæſi 189.b.243.b
Iudæi Roma excedere coguntur 190.b
Iudæorum conſtantia ad Petroniũ pro conſeruatione legis 196.a.244.b
Iudæorum ingens cædes Seleuciæ facta 199.b
Iudæorum libertas ſub Claudio Cæſare 207.a
Iudæorum diſſidium cum Philadelphinis 209.b
Iudæa uarijs tumultibus quaſſata, Archelao ad Cæſarem profecto 184.b. 240.a.
Iudææ tumultus ſedat Varus 185.240.
Iudææ mala præſide Felice 213.b.253.a.
Iudæa à ſicarijs deuaſtata 214.a.
Iudææ deſcriptio, eiuſq; undecim ſortes 258.a
Iudæa uenum expoſita 305.b.
Iudæorum ingens clades tempore azymorum facta 212.a.
Iudæorũ ſeditio cõtra Samaritas 212.a
Iudæorum contentio contra Syros 213.b.214.a
Iudæorũ & Cæſarenſiũ ſeditio 247.a
Iudæi Hieroſol. occiſi à Floro 247.b
Iudæorum uariæ clades & calamitates 239.a. & deinceps
Iudæorum ſtudium circa ueritatem hiſtoriarum 311.a.
Iudæorum cur pauci ſcriptores meminerint 311.b.
Iudæus quidam impoſtor qui ſimulabat Alexandrũ Herodis filiũ 186. b
Iudæorum caſtra, loci nomen 222.b
Iudas Machabæus filius Matathiæ 129.
Iudæ uictoria de Apollonio & Seron ducibus Antiochi 128.b.
Iudæ uictoria de Lyſia & Gorgia 129.a
Iudas Hieroſolymam occupat, templũ & ſacrificia renouat 129.a.
Iudæ uictoria de Idumæis & Ammonitis & de Timotheo 129.a.b.
Iudæ clara uictoria contra Nicanorẽ 131.b
Iudas ſummus ſacerdos factus cum Romanis amicitias iungit ibidem
Iudas nouiſſimo contra Bachidem prælio interit 132.a.218.a
Iudas Capſei, dux exercitus Ionathæ Abaron 136.a
Iudas Eſſeus propheta 140.b.219.a
Iudas Ariſei legis interpres 180.b.
Iudas Ezechiæ latronis filius 184.b
Iudas Gaulonites concitator ſeditionis & autor quartæ ſectæ Iudæorũ 188.a.b
Iudas Ionathæ 251.b
Iudas Iudæ 292.a.
Iudas Mertonis 294.b
Iudas Machabæus martyr 330.
Iudas Eliaſibi ſacerdos 119.b.
Iuda defuncto ſuccedit frater eius Iohannes ibidem
Iudicum hiſtoria 46.b
Iulia uxor Auguſti Cæſaris 169.b. 175.b.188.b
Iulia Auguſti filia, & duarum ciuitatum nomen 188.b
Iulia ſoror Caligulæ 206.b
Iuliani militis Romani fortitudo 294.a
Iuſiurandum Iudaicum 9.a.
Izatus fil. Helenæ fit Iudæus 210.a.
Izatis mors & geſta 210.b

L

Laban deſpõdet filias ſuas Iacob 10.b.11.a
Labenna prouincia 96.b
Laban inſequentis generum, ſuum Iacob ſomnium 11.a
Laban fraudulentia ibi.
Laboſordarchus 110.a
Lacedæmonij laudantur 249.a
Lachis oppidum 88.a
Legus pater Ptolemæi Soteris 151.a.
Lais parens Phaltis 64.a
Lamech filij & uxores 3.a
Laodicenſiũ decretũ pro Iudæis 150.a
Largius Lepidus 297.a
Laſthenes Cretenſis 134.b
Lazarus gigas Iudæus 191.a
Legum præuaricatoris pœna 40.a
Leonum ciuitas Heliopolis 133.b
Lepidus à C. Caligula occiſus 220.b
Leuias Hieroſolymita 270.b
Leui filius Iacob ex Lia 11.a
Leuitici hiſtoria 30.a
Leuitarũ principes & numerus 31.b 32.a
Leuitarum trib. à militia ſegregatur 35.a
Leuitis decimas dari iußit Moſes eodem
Leges Moſaicæ uariæ 30.a.b.35.a.&c deinceps
Lex noua Hero. in fures 166.b.
Libanus mons 44.b, 81.a.147.a
Liberius Maximus Iudæam uenum exponit 305.b
Liberi ancillas non ducant 40.a
Libes olim Phuti 5.b
Libyas 144.b
Libyam Phut inſtituit 5.b
Linum Hebraice cheton 27.b
Lithius ciuitas 22.a
Liuia mater Tiberij Neronis 188.b
Lollius 144.b
Lot frater Sarę adoptatus ab Abraham 6.a
Lot ſeparatus ab Abraham 6.b
Loth captus & redemptus eodem
Lot hoſpitatur angelos 7.b
Lot genuit ex filiabus 7.b
Lucillius Baſſus 304.b
L. Valerius, Lucij filius Cos. 147.b
L. Manlius L. Memmij filius 139.a
L. Copinius Collinæ filius 147.b
L. Antonij decretũ pro Iudæis 150.a
L. Lentuli conſulis decretum pro Hyrcano & gente Iudæa 150.a
Luctus 30. dierum pro mortuis 40.b
Lucullus 143.b.220.a
Lud. Iudæ populi 5.b

Lugdunum oppidum Galliæ 195.b
Lupus tribunus Cæſoniam Caligulæ uxorem occidit 205.a
Lupus morte multatus 309.b
Lupus rector Alexandriæ 309.b
Luſitani laudantur 249.b
Luza regio 7.a
Lycus fluuius 158.b
Lycurgus legiſlator 322.b
Lydda 258.a
Lydi populi olim Ludæ 5.b.249.b
Lyſanias filius Ptolemæi Minæi 15.a
Lyſias Antiocho ad Perſida profecto, relinquitur ad deuaſtandam Iudæam 130.a
Lyſias ſuperatur à Iuda Machab. 131.a
Lyſias occiditur 131.a.
Lyſias oppidum 145.a
Lyſimachus Helleſpontũ obtinet 121.a
Lyſimachus fratrem Aretam regem Arabum interfecit 141.b.
Lyſimachus occiſus ab Herode 162.b
Lyſimachus Pauſaniæ, legatus Iudæorum ad Romanos 149.b

M

Maacha filia Thamar uxor Roboam 88.a.89.a.
Maacha rex 70.b
Mabortha quæ & Neapolis 276.b.
Macedones populi 5.b
Macedones laudantur 249.a
Machabæorum hiſtoria 117.a
Machabæus martyr 329.b
Machamis filia Ptolemæi uxor Dauid
Machæra Herodi uenit auxilio (67.a 155.a.227.a
Machæræ inſolentia 227.a
Machir Machabæus martyr 330.a
Machir princeps Galaaditidis 74.a
Machærus à ſeditioſis Iud. capta 252.b
Machærus à Baſſo capta 304.b.
Machærus caſtellum Iudææ 143.a
Machir nutritius Miphiboſeth 70.a
Machon ciuitas uaſtata à Dauid ibidẽ
Macro prætorij præfectus 193.b
Macrones populi 314.b
Madianitæ populi 36.a
Madianitæ uicerunt Iſraelitas 49.a
Madian ciuitas 20.a.
Madianitarũ & Arabũ ſtrages 49.b
Madianitarum exercitus 37.b
Mageddon loci nomen 97.b
Magedon ciuitas à Salomone condita 84.b
Magnus campus 276.b
Magog Magogas inſtituit 5.a
Magus quidam ſeductor populi à Porcio feſto occiſus 214.a.
Malachus Arabs nutritius Anti. qui Theos cognũabatur 135.b.223.b
Malachi inſidiæ contra Antipatrum 151.a.223.b
Malichus interficitur 151.a.224.
Malachus rex Arabum Herodem fruſtratus 153.b
Malathoes ciuitas 192.b
Malchus qui & Cleod. propheta 9.a
Malachias 294.b
Malthace Samaritis 235.a
Mambre cõuallis in qua requieuit Abraham 7.b
Manachaſm genus Hebrææ ueſtis 27.
Manachemi Eſſeni diuinatio de Herode 156.b.
Manahen Sellum perimens, ſeipſum regem Iſrael conſtituit 101.a
Manahen defunctus in Samaria 101.a
Manahen ſuccedit Phaccias filius 101.a
Manahemus rhetor principatum Hieroſolymis uſurpauit, & interficitur 251.a.b
Manalim regio 66.b.
Manna quid 24.a
Manaſſes filius Ioſeph 15.a.17.b.
Manaſſes & Ephraim præfecti 31.b
Manaßes filius Ezechiæ impietate inſignis 104.a
Manaßis captiuitas & mors 104.a
Manaſſes feliciter moritur 104.a
Manaſſes filius Iohãnis ſacerdotis frater Iaddi duxit uxorem Iſacham Samaritidem 119.b
Manaſſes ob connubiũ alienigenæ prohibetur accedere altare ibidem
Manaſſes Eleazari patruus ſacerdotium ſuſcipit 125.a
Manaſſeas Damaſce. de arca Noe 4.a
Manethon Aegyptius hiſtoriographus 312.a
Manethon refellitur à Ioſepho 316.a
Manue pater Samſonis 51.a
Maon deſertum 63.a
Maon ciuitas 63.b
Mar amaritudo dicitur 23.a
Mara interpretatur dolor 52.a
Marcellus curator Iudææ conſtituitur Pilato Romam profecto 190.b
M. Tullius Cicero conſul, Cn. Pompeio Hieroſolymam & templum capiente 145.b.
M. Agrippæ beneficia in Iudæos 124.a
M. Agrippa cum Herode amicitias componit 164.b. 168.a
M. Agrippa Iudæorũ libertates à Romanis conceſſas confirmat & tuetur 167.b
M. Antonij epiſtola ad Hyrcanum tertium 151.b
M. Antonij decreta & edictum pro Iudæis 152.a
M. Antonius accuſatores Herodis occidi iubet 152.a.224.b
M. Anto. & Cleopatræ amor 228.a.b
M. Antonius Antigonum Ariſtobuli interficit 156.b.228.b
M. Ant. libidinis notatur 157.a.228.b
M. Antonius uictus à Cæſare in bello Acciaco 159.b
M. Antonius belli Romanorũ dux cũ Gabinio contra Iudæos 156.a
M. Antonij, & P. Dolabellæ decreta pro Hyrcano tertio, & gente Iudaica 149.b
M. Agrippa Iudæorum ius tutatus 167.a.b
M. Publij decretum pro Iudæis 150.a
Marcus nepos Herodis 207.a
Marcus præſes Iudææ poſt Coponium 188.b
M. Minutianus coniunx ſororis C. Caligulæ 202.b.206.b
M. Minutianus cõſpirator in mortem C. Caligulæ 200.b
M. Antonius Iulianus procurator Syriæ 297.a
Mardochæus auunculus Heſter pãdit regi inſidias eunuchorum 116.b
Mardochæi luctus de edicta contra Iudæos clade 117.b
Mardochæi oratio ad deum 117.b
Mardochæus purpura indutus circũducitur per Aman inimicum 118.b
Mardochæus exaltatur à rege eod.
Mardochæi decreta ſuper dieb. feſtis Iudæorum 119.b
Mare Pamphylicum diuiſum 23.a
Mareon ciuitas à Græ. Samaria 90.a
Mare æneum templi Salomonis 82.b
Mareo filius Ionathan 80.a
Maria ſoror Moſis moritur 35.a
Marion Tyriorum tyrannus ab Hero de ſuperatus 151.b
Maria uxor Archelai filij Herodis 187.b
Maria filia Agrippæ maioris deſpõſa Archelao Chelciæ filio 209.a
Maria nupta Demetrio Alexandrino ibidem
Mariamne filia Hyrcani & Alexandræ, coniunx Herodis 157.a.192.a
Mariamne traducitur uiolati matrimonij 158.b.231.a
Mariamne audito Herodis mãdato de ſe occidenda maritum odio proſequitur 161.b
Mariamne accuſatur ueneficij apud Herodem 162.a.236.b
Mariamne occiditur 162.a
Maris rubri diuiſio 22.b
Mariſa ciuitas 130.a.139.a

Maria à Roboam ſtructa 88.a
Marſeni 139.b
Marmaridæ laudantur 249.b.
Marſus præſes Syriæ poſt P. Petronium 208.a
Marſus Agrippæ maiori inimicus 208.a.b.
Martias libertus Agrippæ 192.b.195.a
Martyr quis ſit 326.b.
Maſuaemphtis pileum ſacrum 28.a.
Maſpha ciuitas ſtructa ab Aſa 90.a.
Maſphat ciuitas 50.b.56.a.107.b
Maſphat interpretatur deorſum inſpicere 54.b
Maſſada expugnata per Fl. Siluã 306.
Maſſada ciuitas 151.b.
Maſſada oppidum 153.a
Maſſelmis mater Amon regis 104.a.
Mathan ſacerdos Baal perimitur 98.b
Matathias Bacchidem occidit 217.b.
Matathias filius Iohannis, Antiochi mandatum contempſit 128.a.217.b
Matathias idololatram Iudæum confodit ſimul & Apollonium 128.a
Matathias primus perſuaſit, etiam ſabbato pugnam non eſſe detrectandam ibidem
Matathiæ morituri teſtamentum ibidẽ
Matathias filius Abſalomi dux exercitus Ionathæ Aberon 136.a
Matthias Cargalothi, legis interpres 180.b
Matthias Theophili Hieroſolymites ſacerdos per Herodem 181.a
Matthias ſeditioſus ſacerdotio priuatur 181.a.
Matthias Annæ frater Ionæ pontifex 298.a
Matthias Theophili pontifex, ſub quo bellum Romanorum contra Iudeos ſumpſit initium 215.a.
Mathon locus 67.a
Matuſe princeps Babylonius 107.a.
Mauſoleum à Daniele conſtructũ 111.a.
Mauſoleum Matathiæ & filiorũ 137.b
Maxilla loci nomen 52.a.
Maxillus 195.a
Meas uicus 209.b.
Mæander fluuius 122.b
Medaba ciuitas 132.b.139.a.142.b
Media 109.b.114.a.
Medi populi à Madeo orti 5.a
Medis ciuitas 105.a
Mega oppidum 142.b.
Megarus Babylonius princeps 107.a.
Megaſarus 290.a.
Melchenoth baſes 82.b.
Melchizedec, id eſt, rex iuſtus 7.a.
Melchizedec iuſtus rex, Hieroſolymorum primus conditor 301.b.
Melchis occiſus in bello. 66.a.
Melezarus legis peritus 210.a.
Melite ciuitas 302.a.
Mella ciuitas à Iuda Mach. capta 129.b
Melum ciuitas 186.b.
Memphis ciuitas 19.b.
Memphis ciuitas à Mineo cõdita 85.a
Menander de obſeſſione Tyriorũ 102.b
Menander tranſtulit antiquitates Sidoniorum ex Phœnicia lingua in Græcam 84.b.
Mendeſius tractus 280.b.
Menedemus philoſophus 113.b.
Mennius Regulus 200.a.
Memnonis ſepulchrum 144.a.
Menſa propoſitionis quomodo extructa 27.b.
Menſa aurea templi Salomonis 82.b.
Menſæ Ptolemei Philadelphi admodũ pretioſæ deo oblatæ deſcriptio 112.
Menſis hyperuerethæus 30.a.83.a
Menſis Artheniſius 81.b
Menſis ſeptimi ratio 30.a.b
Menſuratorum inuentio 3.a.
Mœotici laudantur 249.b.
Mephramutheſis, & Mephres 312.b.
Merari filius Leui 17.b.
Mercedem non eſſe fraudandam 41.b
Meroe ciuitas Aethiopiæ 20.a.
Mes filius Aram 5.b.
Meſanei populi ibidem
Meſopotamitæ inſurgũt in Abram 6.a
Meſopotamitarum ſtrages 70.b.
Meſopotamiæ difficultas 9.a
Meſrim hoc eſt Aegyptus 5.b.
Meſrei Aegyptij ibi.
Meſſabaſan ueſtis ſacra 28.a.
Meſſala 225.b.
Meſſalinã Claudius maritus necat 213.
Metellus Teoſtam ciuitatẽ cepit 144.b
Metilius Rom. præfectus 251.b.
Methir ſacra Hebr. ueſtis 28.a.
Methri cognatio de tribu Beniamin ſortem regni accepit 56.a
Michæa præſagium aduerſus Achab, & alia geſta 92.b.93.a.
Michol fil. Saul deſponſatur Dauid 61.a
Michol aſtutia 61.a
Michol poſt Dauid deſponſatur Phalti 64.a.
Michol Dauid iterum remittitur per Abner 67.a.
Michol Dauid ludentem cithara ante arcam ridet 69.a
Michol ex Dauid non concepit ibidem
Milas legatus Archelai regis Cappadocum ad Herodem 173.b.
Mileſius proditor 142.b.
Militis cuiuſdam impudentia, magnæ cladis Iud. cauſa & origo 212.a
Mina quid ſit 146.b.
Mineus rex Aegypti conditor Memphios 85.a.
Minlada 4.a.
Minutianus cõſpirator in mortẽ C. Caligulæ 200.b.201.b.
Miphiboſeth filius Ionathæ quæritur à Dauid & ditatur 70.a.
Miphiboſeth ambitionis delatus exheredatur 73.a.b.
Miphiboſeth falſo delatus excuſat ſe apud regem 75.b.
Miſa rex Moabiterum 94.b.
Miſach nomen Miſaelis pueri apud Nabugodonoſor 108.b
Miſael puer ſocius Danielis, à Babylonijs Miſach dictus ibidem
Miſſelis ciuitas 219.b.
Mitra pontificis 28.a
Mithridates reuexit ſacra uaſa templi ablata 111.b.
Mithridates Synaces præfectus Parthorum 142.b.
Mithridates Parthorum perfuga dimittitur à Gabinio 146.b
Mithridates Pergamenus Cæſari auxiliatus contra Aegyptios 147.a.b
Mithridates gener Artabani regis Parthorum 199.a
Mithridates mouet arma contra Anileum 199.b
Mithridates ſuperatur ab Anileo 199.a.
Mithridates uicißim ſuperat & occidit Anileum 199.b.
Moabitarum terram depopulantur Ioram, Ioſaphat, & rex Idumææ 94.b
Moabitarum rex immolat filium 95.a
Moabitæ à Babylonijs ſubiugati 108.a
Moab filius Lot ex filia ſeniore 7.b.
Moabitæ populi ibidem
Moabitæ uincuntur à Ioſaphat 92.b. 94.a
Moabitis regio 35.b.
Moabitæ ſuperati à Saul 56.b.
Moabitas debellat Dauid 69.b.
Modin uicus 128.a.217.b
Monobazus 253.b.
Monobazus Bazeus rex Adiabenorum frater & maritus Helenæ 210.a
Monobazus filius Monobazi Bazei ex Helena ibidem
Monobazus Iudaiſmum ſubit 211.a
Mons lingon ciuitas 144.b
Mopſueſtia ciuitas Ciliciæ 141.b
Moraim mons, in quo immolatus Iſaac 8.b
Moſes trium menſium exponitur 19.a

Moſis ſapientia 1.b
Moſis educatio eiuſq; nominis etymologia 19.a.b
Moyſ. diadema Pharaõis cõculcat ibi.
Moſes dux Aegyptiorum 19.b
Moyſes Tharbin filiam regis Aethiopiæ duxit uxorem 20.a
Moſ. regẽ Aegypti latẽter fugit 20.a
Moſes uidens rubũ ardentem, iubetur educere filios Iſrael de Aegypto 20.b
Moſis prodigia 21.a.b
Moſis uirga magorum uirgas cõſumpſit 21.a
Moſen lapidare uoluerunt Hebr. 22.b 23.b
Moſis confidentia 22.b
Moſis oratio ad populum Iſrael ibi.
Moſis oratio ad deum ibid.
Moyſes educit Iſraelitas in Sina montem 23.a
Moſ. uirga aquã è petra elicuit 24.a
Moſe manus extendente Hebræi uincunt Amalechitas 24.b
Moſes excepit Rahuel ſocerum ſuũ uenientem ad Sina 25.a
Moſes paruit monitis ſoceri ibidem
Moſis tabulæ 26.a
Moſes quadraginta dies nullo cibo humano participatus ibidẽ
Moſis tabernaculum ibidem
Moſis arca 27.a
Moſis oratio ſuper ſacerdotio Aaron 29.a
Moſes bellicoſos recenſuit 31.b
Moſes coturnicibus magnum exercitum ſatiat 32.a
Moſen iterum populus ſeditione adoritur ibidẽ
Moſes populo ad Chananæorum terminos ducto loquitur ibi.
Moſes explorari ſuadet Chanan ibi. b
Moſen iterum Hebræi occidere adorti 32.b.34.b.
Moſis autoritas, legumq; eius reuerẽtia 32.a
Moſes iterum ſeditionem paſſus 33.a.b 57.a
Moſes ad Core ſeditioſum 33.b
Moſes inuitat Datan & Abiron ibid.
Moſes à rege Idumæorũ repulſam paſſus 35.a
Moſes cum filijs Iſrael uicit Sehon & Og reges Amorræorũ 35.b
Moſes caſtrametatur ad Iordanẽ ibi.
Moſes Ioſue ſucceſſorem facit 38.a
Moſes conſtituit de hereditate filiorũ 38.a
Moſis oratio ante mortem & conſtitutiones ibid.
Moſes populo legẽ ſcriptã dedit 38.b
Moſes conuocat eccleſiam & prophetizat 42.a
Moſis mors & ſublatio 42.b
Moſis laus & collatio ad alios legiſlatores 322.b
Moſaicæ legis liber intra theſauros tẽpli inuentus 104.b
Mulierum teſtimonium 39.b
Mulier à uiro Leuita membratim ſecta in ſingulas trib. mittitur 47.b
Mundi creatio 2.a
Mundi adoleſcẽtis doloſum ſtuprum cum Paulina 190.a
Muri Hieroſolymorum tres 283.b
Murĩ multitudo Azotorum prouinciam deuaſtauit 54.a
Muſca idolum Accaron 94.b
Mutianus præfectus Syriæ Iudæorũ ſtatuta tutatus 124.a
Mygdonia, nunc Antiochia 210.b
Myrrha filia Cyniræ regis 202.b

N

Naama mater Roboam 86.b
Naarus 252.b
Nãas rex Ammonitarum Iſraelitis captis oculos dextros eruebat 56.b
Naas occiſus à Saul ibidem
Nabal uir ſtultus & crudelis 63.b
Nabal interpretatur demens 63.b
Nabal moritur ib.
Nabalota ciuitas 144.b
Nabathæa prouincia 8.a
Nabath pater Hieroboam 86.b
Nabathæi 129.b
Nabathæi Arabiæ gens 132.b
Nabathæi expugnantur à Ionatha Abarom 136.b
Nabla muſicũ inſtrumentũ 76.b.82.b
Naboth iniuſte lapidatus aſtu Iezabel 91.b
Nabuchodonoſor primus rex Babyloniorum regem Aegypti & omnem Syriam ſubingat &c. 105.b
Nabuchodonoſor omnes Iudæorũ nobiles caſtrat, & literis inſtituendos curat, ubi multa alia de eo 108.b
Nabuchodonoſor ſecũdus, filius ſuperioris & ſucceſſor 109.b
Nabuchodonoſor ſucceſſores 109.b
Nabuthæi ager 97.b
Nabuzardã princeps Babyloniorum contra Hieroſolymam 107.a
Nabuzardan templum ſpolijs & incendijs, ciuitatem excidijs, populũ exilio afficit ibidem
Nacebus dux latronum ab Herode uictus 172.b
Nachor fratris Abrahæ genealo. 6.a
Nadab fi. Aaron igne cõſumptus 29.b
Nadab filius Hieroboam patri ſucceſſit in regno 89.b
Nadab & omnis generis Hieroboam interitus ibidem
Nadab mortuo, Baaſa occiſor eius regno potitus ibidem
Nacma filia Tubalcain 3.a
Naida locus quem Cain incoluit 3.a
Namaſus pater Hieu 91.b.97.a
Narbatha regio 247.a
Nathan filius Dauid 68.b
Nathan alius propheta narrat Dauid deo placere ſtructuram tẽpli 69.b
Nathan arguit Dauid ob commiſſum ſcelus 71.b
Nathan Adoniam regno pellit, & unxit Salomonem 78.b
Nathanael filius Ieſſe 59.a
Naufragium Ionæ prophetæ 100.a.b
Nahum prophetia 101.a
Nazarei Corban offerunt 35.a
Neemias Iud. pincerna Xerxis 116.a
Neemiæ oratio ad populum muros Hieroſolymorum reparaturi ibidem
Neemiæ cura & labor de reparandis muris Ieruſalem 116.a
Neemias moritur 116.b
Neerda ciuitas 200.a.197.b
Nemrod filius Chuſi 5.b
Nemrod filius Cham contemptor dei 4.b
Neptali filius Iacob ex Bala 8.a
Neptalitæ quam terram ſortiti 45.b
Ner patruus Saul 58.a
Nergella princeps Babyloniorum contra Hieroſolymam 107.a
Nerias filius Vriæ ſacerdos 107.b
Neriæ pater Baruch diſcipulus Hieremiæ. ibidem
Nero fil. Domitij 213.a
Neronis crudelitas ibidem
Nero Veſpaſianum contra Iudæã mittit 257.a
Neruis cur Iudæi abſtineant 12.a
Nicanor præfectus hoſpitum Ptolemæi regis Philadelphi 123.b
Nicanor præfectus Sichimitarum 127
Nicanor Demetrij amicus, in bello occiſus contra Iudam Machabæum 131.b
Nicanoris Seleuci beneficentia in Iudæos 124.a
Nicaula regina Aegypti & Aethiopiæ 85.a
Nicolaus Damaſcenus Iudæis patrocinatur 124.a
Nicolai pro Iudæis oratio ad Agrippam 167.b
Nicolaus Damaſcenus legatus Herodit ad Cæſarem placandum 173.a

Nicolaus Damaſcenus pro Archelao verba facit 186.a
Nicolaus Archelaum expurgat 186.a
Nicomedes Gabinium & Scaurum accuſat 145.a
Nicopolis ciuitas 280.b
Niger Peretes 254.b
Niger occiſus 274.b.
Nilus fluuius 20.a
Nilus in ſanguinem uerſus 25.b.
Ninus ciuitas 5.b
Ninue ciuitas 103.b.
Niſan primus menſis 22.a
Niſibis oppidum 200.a.197.b
Niſibis terra 210.b
Nobe ciuitas 62.a.
Nocheus repudiũ Vaſthis ſuaſit 116.b
Noe ſeruatus 3.b
Noe anno etatis ſexcenteſimo diluuiũ eſt factum eodẽ
Noe precet & pactum cum deo 4.a.b
Noe etas, mors & filij 4.b
Noe græce Nochus 5.a
Noe plantator uineæ, inebriatus 5.b
Noe arcæ ubi ſeruentur reliquiæ 210.a
Noemis uxor Elimelech 52.b
Noemis interpretatur felicitas ibidem
Norbanus occiſus 203.a
Noua, loci nomen 63.a
Numerus hoſtiarum, quas Salomon in templo obtulit 83.b
Numenius Antiochi legatus Ionathæ Abaron ad Ro. & ad Spartiat. 136.b.147.b
Numidius Quad. præſes Syriæ 212.b.

O

Obededom Leuita per arcam deditatus 69.a
Obeth diſpenſator Achab 95.a
Oblationũ deuotio in tabernaculo 29.
Obeus pater Michææ prophetæ 95.a
Obodas rex Arabum 171.a
Ocona ciuitas Iudææ 132.b
Octauia filia Claudij ex Maſſalina uxore Neronis 213.a
Ochozias filius Achab patri ſuccedit in regno 93.b
Ochoziæ ſceleratí regis caſus 94.a.b.
Ochoziæ ſuccedit Ioram ibidem
Ochozias filius Ioram (mendoſe hunc legis uocatum Oziam) 97.a.b
Odidas propheta 101.b
Odolla ciuitas 62.a
Odolla à Roboam edificata 88.a
Oſellius Hieroſolymita 152.b
Og rex Galaadinæ & Galanitidis peritus 35.b
Og regis lectus ex ferro factus eodem
Ogys regio 7.a
Obad filius Simeonis 87.b
Olda prophetiſſa 104.b
Olibema uxor Eſau 9.b
Olympus legatus Herodis 173.b.234.a
Olympia filia Herodis uxor Ioſippi eius fratruelis 176.a
Onias patri Iaddo ſuccedit in ſacerdotium 120.b
Onia mortuo filius eius Simon iuſtus ſuccedit 122.a
Onias filius Simonis iuſti põtifex poſt Manaſſen, & eius auaritia 125.a
Onia mortuo ſuccedit Simon 126.b.
Onias filius Simonis patri ſuccedit in ſacerdotio ibidẽ
Onia mortuo Antiochus ſacerdotij principatũ dedit Oniæ Menelao 127
Onias Menelaus reliquit patrias leges ut placeret Antiocho eodẽ
Onias Menelaus occiditur 131.a
Oniæ ſuccedit Alchimus, qui & Ioachim 131.a.
Onias Oniæ tertius filius fugit ad Ptolemæum Philometorem regẽ Aegypti occiſo Onia Menelao 131.a. 133.b
Oniæ gratia apud Ptolemæum & deinceps 133.b
Onias interficitur 144.b
Oniæ prouincia 147.b
Oniæ templum clauſum & depræda-tum 309.b
Onzora oppidum 142.b.
Ophlas locus 251.b.283.b.
Ophni filius Eli ſacerdotis 53.a.
Ophni à Palæſtinis occiſus 53.b.
Ophyra locus Indiæ nunc terra aurea 85.a
Oppida ſub ditione Iudæorum regnante Alexandro Iamneo 142.b.
Oppreßio filiorum Iſrael 18.b.
Oppreßio grandinis in Aegypto 21.b.
Oraculum de rege Babyloniæ quod caputurus eſſet Aegyptum 80. a
Oratio ſerui Abrahæ pro Rebecca 9.a
Oratio Iacob ad Rachel 10.b
Oratio Iudæ pro Beniamin ad Ioſ. 16.b
Oratio Moſi ad deum aduerſus Datan & Abirom 34.a
Oratio cuiuſdam Eleazari ad commilitones ut mortem ſeruituti præferãt 307.
Ordinatio ſacerdotum & Leuitarum per Dauid 78.b
Oreb rex Madianitarũ occiditur 49 b
Organorum muſicorum Dauid, ſpecies 76.b
Oriblo oppidum 144.b
Ormiza uicus 228.b
Orpha uxor Chelion 52.b
Orphan Iebuſæus 68.b.77.b
Orſanes transfuga Parthorum 145.b.222.a
Oſtracine oppidum 280.b
Otho imperator & eius mors 277.b
Oza extinguitur 69.a
Ozi filius Eli patri ſucceßit in ſacerdotio 53.b
Ozias prior, fil. Amaſiæ rex Hieroſolymorum poſt patrem 100.a
Oziæ præſumptio ac percuſſio 100.b
Oziæ regnum & ſtudium 100.b
Oziæ plaga & mors ibidem
Oziæ ſuccedit Ionathan 100.b.101.a
Ozias alter rex ſuccedens Phaceiæ 101.b
Ozias tributarius Aſſyriorum ibidem
Ozias captus cum decẽ tribubus trãſfertur in Mediam & Perſida 102.b.

P

Pacorus rex Medorum 211.a
Pacorus dux Parthorum 152.b
Pacori fraus in Phaſelum 152.b.225.a
Palæſtina 5.b
Palæſtinorum meſſes populatur Samſon 51.b
Palæſtini ſuperati ab Hebræis 54.b
Palæſtini ſuperati 58.a.76.b
Palæſtini uincunt Hebræos 66.a
Palæſtini uicti Hieroſolymis 69.a
Palæſt. ſuperati ab Ozia ſecũdo 101.a
Pallas Herodis uxor primi 176.a.235.a
Pallas ſeruus Antoniæ 193.b
Palus Aſphaltitis 6.b
Pamphylicum mare diuiſum 23.a
Panes propoſitionis 27.b
Paneas oppidũ 188.b Panium 230.a
Paphlagones olim dicti Riphæi 5.a
Papyron locus 220.b
Pappus dux Antigoni occiditur 155.b 227.b
Paradiſi plantatio & flumina 2.a
Parentum contemptores 40.b
Parmenio arguit Alexãdrum Magnũ 120.b
Parthi laudantur 249.b
Parthicum bellum contra Herodem 152.b.225.a
Parthenius fluuius 314.b
Paſchæ feſtiuitas & ſignificatio 22.a
Paſchæ ſacrificia 30.b
Paſini caſtrum 210.a
Patroclus Chæreæ legatus Iudæorum ad Romanos 149.b
Paulinæ ſtuprum 189.b.190.a
Paulus Aruntius 202.b
Pauſanias Ceraſtæ filius occidit Philippum regem Macedonum 119.b
Pedanij robur & peritia militaris 295.b
Pella ciuitas 145.a.220.b.258.a
Peluſium Nili oſtium 58.a

Peluſij obſidio 103.b
Peluſium ab Antipatro captum 222.b
Pentecoſtes ſolennitas 30.b
Percuſſorum lex 41.a
Peraita Niger 253.b
Pergamenorũ decretũ pro Iud. 150.a
Periſterconos ſaxum 291.a
Petra Arabiæ ciuitas, & caſtellum 146.a.177.a
Petronia uxor Claudij 213.a
Petronij contra Iudæos miſſi prudentia & modeſtia 196.a.b
Petronio per literas Ceſaris quid mandatum 197.a
Petronius diuina prouidentia liberatus 197.b
Phaceias filius Manahen patri ſuccedit & moritur 101.a.b
Phaceias ſecundus Romulee filius, rex Iſrael 101.a
Phaceia mortuo ſuccedit Oxias rex Iſrael 101.a
Phedra uxor Herodis 176.a.235.a
Phanuel ciuitas 87.a
Pharam uallis 277.b
Pharaões omnes Aegyptiorum reges dicti uſq; ad ſocerũ Salomonis 85.a
Pharaon Aegyptijs interpretatur rex 85.a
Pharaoth Aegypti rex ſocer Salo. ib.
Pharathon ciuitas Effraim 51.a
Pharao Sara potiri conatus 6.b
Pharao Abraham donauit eod.
Pharao natalitia celebrat 14.b
Pharao rex ſuper fratribus Ioſeph letatur 17.b
Pharaonis ſomnia 14.b
Pharaonis edictum de Iſraelitarum maſculis ſubmergendis 18.b
Pharaonis regis diadema cõculcatum à Moſe 19.b
Pharan id eſt conuallis 9.b
Pharanx Antiochi 220.a
Phar. hereſis 136.b.165.a.176.b.188.a
Phariſæorum & Sadduceorum controuerſia 139.b.140.a
Phariſeis adminiſtratio regni conceſſa 143.a
Phariſei quidam conſpirationis in Herodem conſcij occiduntur 176.b
Pharus inſula 279.b
Phaſelus maioris Herodis frater 148.a.192.a
Phaſelus Felicem ſuperat 151.b
Phaſelus tetrarcha Iudæe 224.b
Phaſelus Hieroſol. præficitur 223.a
Phaſelus moritur captus à Parthis, caput ſaxo illidens 153.a.225.a
Phaſelus & Phaſelis, turris & oppidi nomen 169.b.230.b
Phaſelus ſecundus filius Herodis 176.a.235.a
Pherecydes Syrius 310.b
Pheroras filius Antipatri frater Herodis 147.a
Pherora Ioſippi fratris ſui caput redemit 155.b
Pheroras pro ultiõe fratris caput Pappo precidit 155.b.227.b
Pheroræ odium in filios Mariammes 168.a.b
Pheroras defert Herodem amoris in Glaphiram nurum apud eius filium 170.b
Pheroras Herodi conciliatus 172.a.233.b
Pheroræ conſpiratio in Herodem 176.b.235.a
Pheroras moritur 177.a.236.a
Phiala lacus 267.a
Phicolus dux Abimelech 9.b
Phideas ſacerdos templi 107.b
Phideas Athenienſis 200.a
Philadelphia 220.b
Philadelphinorum diſſidium cum Iudæis 209.b
Philarchus amicus Sylæi comprehenditur ab Herode 177.a
Φιλίππη 140.b
Philippion Minæi Ptolemæi filius occiſus à patre 147.a.222.b
Philippus rex Macedonum à Pauſania interemptus 119.b
Philippus tutor regni Antiochi 130.a
Philippus Antiochi regnum inuadens nactusq; occiditur 131.a
Philippus Antiochi Grypi filius 141.b
Philippus filius Herodis 176.a
Philippo quid legatum ſit à patre 181.b
Philippus Iudeã gubernat abſente Archelao fratre 183.a
Philippo pars Iudeæ datur à Ceſare 186.a
Philippus quas ciuitates condiderit 188.b
Philippus abſq; liberis mortuus 191.a
Philippus Iachimi filius dux 254.b
Philo legatus Iudæorum contra Apionem 196.a
Philiſtiim filius Nemrod 5.b
Philiſtiim prouincia eod.
Philoſtephanus 141.a
Philoſtratus de rege Babylonis 109.b
Phinees filius Eli, à Palæſtinis occiditur 53.b
Phinees filius Eleazari nepos Aaron 46.a
Phinees Zamariam interfecit 57.b
Phinees dux Iſraelitarum contra Madianitas ibidem
Phinees prophetizat 46.b
Phiſchon Ptolemæus 127.a
Phiſon fl. paradiſi 2.a
Phœbus legatus 253.b
Phiolaus rex Aſſyriorũ contra Syros pugnatur⁹ mũerib. placatur 101.a
Phraatis Parthorum principis humanitas in Hyrcanum 157.a
Phraates princeps Parthorum à filio occiſus 157.a.189.a
Phryges olim Tigranei dicti 5.a
Phut filius Cham 5.b
Phut fl. Phuti populi, prouincia ibidẽ
Pini natura 85.b
Piſo legatus Pompeij 145.b.221.a
Piſo German. ueneno interimit 189.b
Piſtoris Pharaonis ſomnium 14.b
Pitholaus dux Hieroſolymorũ 146.b
Pitholaus captus 147.a.222.a
Placidus Itaburio mõte potitus 222.a
Placidus dux Veſpaſiani militũ 258.a
Placidus inuadit Iotapatam 259.a
Planctus nomen ſyluæ 69.a
Plintine 279.b
Pluuia ſuſpenditur ſub Achab 90.b
Pluuia rediit precibus Heliæ 91.a
Poetarum pictorum, & opificum licẽtia, mutarum gentium ſtultitia introducta 315.a.b
Polemon rex Lycie 218.a
Pollio præſes cuſtodiæ Claudij 206.b
Pollio phariſæus 156.b.165.a
Pollio Romanus Herodis amicus filios ſuſcepit erudiendos 164.b
Polybius carpitur à Ioſepho 130.a
Polydeuces ſeruus C. Caligulæ 200.a
Pompeius Magnus Tigranẽ debellãs, Scaurum ad Syriam mittit 144.b 220.b
Pompeij contra Ariſtobulum Lamnei geſta 145.a
Pompeius Hieroſolyma & templo potitus eiuſq; modeſtia 145.b
Pompeio aurea uitis mittitur ab Ariſtobulo 144.b
Pompeius Syluanus conſul 210.a
Pompidius ſenator 201.a
Ponderum inuentio 5.a
Pontificum inſolentia erga ſacerdotes 214.b
Pontificum Hieroſolyma catalogus 107.b
Pontificum & ſacerdotum pugna Hieroſolymis facta 214.a
Pontificum ab Aaron uſq; ad Hieroſolymorum excidiũ catalogus 215.a
Pontificia ſtola à quibus ſolita conſeruari 166.a

Portius Pilatus præfect Iudææ & eius re gimen 189.a
Poppeæ uxor Neronis 215.b
Porcius Festus præses Iudææ post Felicem 214.a
Portus Alexandrinus 279.b
Præsagia Hierosolymitãi excidij 298 b
Primitiarũ ex frugib⁹ immolatio 30.b
Principes sint in unaquaq; ciuitate septem 39.a
Principes militiæ Salomonis 81.a
Priscus Centurio 296.a
Procella uehemens Iudæorum crudelitatẽ ulciscẽs de Onia quinto 144.b
Procymia quid 230.a
Proculus Vitellius centurio 207.a
Protagoras 525.b
Prothanis ciuitas 6.b
Psephinos turris 283.b
Pseudoprophetarum diuinatio de bello Achab contra Adadum 92. b
Psomphthosianiron 15.a
Ptolemais ciuitas Galilææ 129.b.141.a
Ptolemaitæ populi ibidem
Ptolemæi, reges Alexandriæ dicti 85.a
Ptolemæus Soter fi. Lagi rex Aegypti post Alexandrum 121.a
Ptolemæus Soter cepit Hierosolymam ibidem
Ptolemæus captos Iudæos ducit in Aegyptum ibidem
Ptolemæus Philadel. prioris successor rex Aegypti librorum conquirendorũ studiosißimus 1.a & 121.b
Ptolemæus instinctu Demetrij Phalerei Iudæorum leges in græcam linguam transferri curauit 122.a
Ptolemæi liberalitas in captiuos Iudæos 121.b
Ptolemæi epistola & dona ad pontificẽ Eleazarum 122.a
Ptolomæus preciosa munera deo offerenda misit 122.b
Ptolemæus 70. seniores Iudæorum magnifice excepit, & præ gaudio in lachrymas prorupit 123.a
Ptolemæus Eupator ab Antiocho uictus 124.a
Ptolemæus Epiphanes 124.b
Ptole. Epiph. Oniæ infensus reconciliatur per Iosephũ fi. Tob. 125.b
Ptolemæi mors 127.a
Ptolemæus Dorimenis 128.b
Ptol. Philometor amouit Oniæ edificationem tẽpli in Aegypto 134.a.217 b
Ptol. Philometor locat Cleopatram filiam Alexandro Epiphani 134.a
Ptole. insidias passus à genero Alexandro 135.a
Ptol. Alexandro Epiphani iratus, filiam matrimonio iungit Demet. Nicanori 135.a
Ptolemæo mittitur caput Alexand. Balais uel Epiph. ibidem
Ptol. Simonem Matathiam socerum suum interimit 138.a.218.a
Ptolemæus ab Hyrcão Simonis filio obsessus, & occisis Hyrcani matre & fratribus, fugit ad Zenonem Cotylam 138.a.218.b
Ptolemæus Physcon cultor Iudæorum 319.b
Pto. Lathyrus filius Cleopatræ, uxoris Antiochi Soteris 140.a
Ptol. Lathyri uictoria de Alexan. Iannæo & Iudæis 141.a
Ptole. capta Ptolemaide infantes coqui iußit ibidem
Ptolemæus Minæi 143.b.220.a
Ptolem. filio occiso, uxorem duxit uxorem 147.a.222.b
Ptolemæus dux militiæ Herodis interimitur 155.a
Ptol. aulicus Herodis accusatur 172.a
Ptolemæi sententia de testamento Herodis 182.a
Ptol. latro à Fado peremptus 209.b
Ptol. Iamblichi fil. 147.b.222.b
Ptol. Lagus cultor Iudæorum 319.b
Ptol. Euergetes cultor Iudæorum 319.b
Ptolemæi uarij 319.b
P. Dolabellæ & M. Anto. decreta pro Hyrcano tertio & gente Iud. 149.b
Pub. Seruilij decretũ pro Iudæis 150.a
P. Petronius inuriam Doritarum in Iudæos ultus 207.b
Pudens Romanus 296.a
Pueri primũ leges discere iubẽtur 39.a
Puerperarum leges 31.a
Putiphares egyptius emit Ioseph 13.b
Putiphares Heliopolitanorũ sacerdos 15.a
Pythagoras philosophus 165.a.314.a

Q

Quinquẽnalia certamina celebrata Hierosolymis per Herodẽ 163.a.169.
Q. Hortensius 144.a
Q. Metellus Creticus ibidem
Q. Pompeius 206.b
Quintiliæ mulieris tortura 201.a

R

Raab ob beneficentiam saluata 43.a
Rabazacus Themasius 113.a
Rabath Ammonitarum ciuitas à Ioab obsessa 70.b
Rabath urbs deletur à Dauid 72.a
Rachelis pulchritudo 10.b
Rachel promittitur Iacob ibidem
Rachel collocat famulã uiro suo 11.a
Rachelis & Liæ diſsidium ac reconciliatio ibidem
Rachel idololatria & astutia 11.b
Rachel ex partu mortua, & sepulta in Ephrata 12.a
Ragaba uastellum 142.b
Rahuelis prudentia ad Mosen super litibus populi expediendis 25.a
Rahuel sacerdos socer Mosi 20.a.25.a
Rhamnus arboris genus 50.a
Ramatha ciuitas 90.a.97.a
Raphanea ciuitas 305.b
Raphim uxor Adad 86.b
Raphidim terra 24.a
Raphia ciuitas expugnata 141.b
Rapsacis gesta 103.a
Rasin occiditur à rege Assyriorũ 10.b
Ratio quid, quibus coniuncta, & quid agat 327.a
Rathimus molitur contra Iudæos ciuitatẽ & templũ restauraturos 112.a
Rebe rex Madianitarum 37.b
Rebecca fi. Bathuelis uxor Isaac 9.a
Rebecca perturijt geminos 9.b
Rebecca fallit maritum ibidem
Rebecca sepulta in Hebron 12.a
Reblata ciuitas 107.a
Recem rex Madianitarum 37.b
Recha filia Remmon occidit Isboseth. 68.a
Regum historia 53.a
Rhegini populi olim dicti Aschenezei 5.a
Remmon pater Banaæ & Rechæ 68.a
Respha concubina Saul cum Abner cõcubuit 67.a
Reu filius Phaleg quãdo genitus 6.a
Rex quomodo eligendus 39.b
Ribdalusa ciuitas 144.b
Rhinocolura oppidum & locus 142.b
Risa uicus 153.a
Roas petra 48.a
Roboam filius Salomonis 72.b
Roboam duarum tantum tribuum rex factus patre mortuo 87.a
Roboam quomodo defectionem tribuum passus est ibidem
Roboam moliri bella in Ieroboã prohibetur à deo ibidem
Rob. quas urbes cõdiderit 88.a.89.a
Roboam infertur bellum à Sussacho. 88.a
Roboam repulsam patitur à deo per Semeiam 88.b
Roboam mortuo succedit Abias filius 88.b
Roboth putcus 9.b
Romanorum prima amicitia cum Iudæis 131.b

Rom. Iudæis libertatem auferūt 146.a
Romanorum victoria de Iudæis M. Antonio & Gabinio ducibus 146.
Romani in Massala interfecti 250.b
Romani contra datam sibi fidem à Iudæis occisi 251.b
Romanorum exercitus cæsus ab Hierosolymitis 253.b
Romanorū 5280. occisi 254.a.b
Romanorum dissidium inter sese 223.b
Romanorum militaris disciplina & laus 258.a.b
Romani in obsidione Iotapatæ multis cladibus afflicti 260.b. & deinceps
Romanorum variæ pugnæ circa Hierosolymam 282. & deinceps
Rophon ciuitas à Iuda Machab. capta 129.b
Roxane Herodis filia 235.a
Ruben quid significet 11.a
Ruben fratricidium dissuadet 13.a
Rubē nocte ad lacum uenit erepturus fratrem 13.b
Ruben oratio ad Ioseph 15.b
Rubemitæ altare collocant in ripa Iordanis 46.a
Rubrius Gallus 303.b
Rubri maris diuisio 22.b
Ruta immensæ magnitudinis 304.b
Ruth historia 52.b
Ruth uxor Maalon, uxor Booz facta 52.b

S

Saba ciuitas Aethiopiæ 20.a
Sabach unus principū militiæ Salomonis 81.a
Sabadaias princeps à Iosaphat instituitur 94.a
Sabatæi 5.a
Sabassarus præfectus Syriæ & Phœniciæ 114.a
Sabatacha 5.b Sabatacheni eod.
Sabbatum quid 2.a
Sabbaticus annus 149.a
Sabbaticus amnis 303.b
Sabæi populus 5.b
Sabæus cōtra Iud. causam agēs pro tēplo Garizim morte dānatur 134.a
Sabee seditio contra Dauid 76.a
Sabee caput per murū demittitur 76.a
Sabion prodit insidias Alexandræ in Herodem 157.b
Sabia mater Ioæ 98.b
Sabinus Cæsaris curator 183.a
Sabinus rerū Cæs. curator propter ty rannidem à Iudæis obsidetur 183.a
Sabinus fugit Vari conspectum 185.b
Sabinus cōscius cōiurationis in C. Caligulam factæ 203.a
Sab. Capitolio potitus occiditur 280.b
Sabinus Syrus in exercitu Hierosolymorum murū primus conscendit ac cadit 295.b
Saboch Etheus gigātum proles 76.b
Sabuchadar eunuchus 118.b
Sacerdotum & eorū uxorum lex 31.b
Sacerdotij commutatio ex tribu in tribum 53.b
Sacrificiorum genera & leges 30.a
Sacrū tabernaculū cōstituit Iesus 45.a
Sadoch princeps sacerdotum 68.a
Sadoch Tacheus comitatur Dauid è regno pulsum 73.a
Sadoch sacerdos refragatur Adoniæ pro regno 78.a
Sadduc. hæresis 136.b. 165.a.b. 176.b
Sadducæorum & Pharisæorum cōtrouersia 140.a
Sadoch fili. Achitobi sub Dauid sacerdos 79.b. 107.b
Saddocus Pharisæus concitator seditionis aduersus Cyrenium, & autor quartæ sectæ Iudæorum 188.a
Sais ciuitas 312.a
Sallis oppidum 257.b
Salmanasar rex Assyriorum tributarium sibi fecit regem Israel 102.b
Salomon fili. Dauid ex Betsabee 71.b
Salomoni mandatur à patre structura templi 79.a
Salomon ungitur in regem 78.b
Salo. secundo ungitur in regem 79.b
Salomon filiam Pharaonis duxit uxorem 80.b
Salomon quid à deo impetrauerit, & eius prudentia 80.b
Salomonis quotidianum conuiuiū, sapientia, libri, potestas in dæmones &c. 81.a.b
Salomonis hostiæ & sacrificia 83.a
Salomoni quāta fuerit argēti & gemmarum copia 85.b. 86.a
Salomonis uxores & concubinæ 86.a
Salomonis regia 84.a
Salomon ænigmata soluit 84.b
Salomon quas urbes condiderit 85.a
Salom. obitus, ætas, & sepultura 86.b
Salomonis equisonum ornatus 87.a
Salome Alexandra uxor Aristobuli filij Hyrcani Iohannis 140.b
Salome filia Antipatri, soror Herodis traducit Mariamnen apud Herodē uiolati matrimonij 158.b
Salo. à Custobaro repudiū passa 162.b
Salomes odiū in filios Herodis ex Mariamne 162.b. 234.a
Salome filiam suam corrumpit 170.b
Salome amore in Syleū frustrata, adulterij habetur suspecta 171.a
Salome coacta nubit Alexæ 175.b
Salome Herodi cōspirationem in eum indicat 176.b
Salome Iudæos ab Herode comprehēsos carcere soluit 182.a
Salome ut pacis semper æmula, Antipatrum contra Archelaū agere cōcitat pro regno Iudææ 183.a
Salome ciuitates ab Augusto donatæ 186.b
Salome mortua Marco Iudææ gubernante 188.b
Salome filia Herodis 235.a
Saltis rex 312.b
Sallum filius Idæe, sacerdos 107.b
Samachonitis palus 49.a
Samariæ descriptio 258.a
Samaria expugnata à Cereale 623.a
Samareon ciuitas & Samarus 90.a
Samaria unde dicta ibi.
Samariæ ab Adher obsessæ tāta fames ut duæ mulieres filios suos ederint 95.b
Samaria olim, nunc Sebastia & Sebaste 163.b
Samaria obsessa ab Hyrcano Ioanne sacerdote deletur 139.b
Samaria capta à Tyro Assyriorum rege 102.b
Samarit. hostiū castra prædātur 96.a
Samar. accusantur apud Darīū 114.b
Samaritæ cuius fuerint naturæ 120.b
Samaritæ & Cuthei ijdem 102.b
Samaritanorum cum Iudæis dißidia 212.b
Samaritanorum mala in Iudæos 125.a
Sambalas Samarita equitū præ. 114.b
Samei uiri iusti sentētia de He. 148.b
Samareorum seditio 190.b
Samosata oppidum 155.a
Sāsonis etymologia & natiuitas 51.b
Samson leonem suffocat ibidem
Samson trecentis uulpibus depopulatus messes Palæstinorum 51.b
Sam. Gazæ portas effregit 52.a
Samson per Dalilam delusus Palæstinis traditur 52.a
Samson interijt unà cum tribus hostium millibus ibi.
Samso. quæstio Thamnitis proposita 51.b
Samsonis parentes & uxor occisi à Palæstinis ibid.
Samuelis ortus 53.a
Samuel indignatus inungit Saul 55.b
Samson prædicit afflictiones populo 55.a
Samuel prædicens Saul auferendū regnum iniuria afficitur 58.b
Samuel pergit Bethlehē unciurus David regem 59.a

Samuel ſenex filijs res diſpenſandas in iungit 55.a
Samuel Palæſtinos ſubiugauit 54.b
Samuel cladem Iſraeliticam & filiorũ Eli perditionem prædicit 53.a
Samuelis oratio ad populum 56.b
Samuelis uerba tonitrua confirmarũt 57.a
Samuelis reſpõſio ad Saul ſuper inobedientia 58.b
Samuelis mors 63.b
Samuelis umbra alloquitur Saul 63.a
Sanabalath Samarita pater Iſachã, ſocer Manaſſe fratris Iaddi 119.b
Sanabalath promittit ſacerdotium genero ibidem
Sanabalath ab Alexan. obtinet poteſtatem condendi templũ genero 120.a
Sanabalath mortuus eod.
Sangar princeps Hebræorum 48.b
Sanctum ſanctorũ in tabernaculo Moſis 27.a
Sapha ſcriptor Ioſiæ regis 104.b
Saphin locus interpretatur ſcopulus. 120.a
Saphat pater Heliſæi 91.b
Sapphin. Hero. amicus accuſatur 172.a
Saraias ſcriba exercitus Dauid 70.a
Sarabaſnas & Siſinnius ſatrapæ 111.b
Sara uxor Abrahæ 6.b
Saræ ætas mors & ſepultura 9.a
Saramalla ditißimus Syrorum 225.a
Sardonychum in ueſte pontificali natura miranda 29.b
Sarobarzanes præfectus Syriæ 114.a
Sareas pontifex 107.a
Sarepta ciuitas 90.b
Sardianorũ decretũ pro Iudæis 150.b
Saris princeps Babyloniorum contra Hieruſalem 107.a
Saruia ſoror Dauid 64.a
Saturnius procurator Syriæ 172.b
Saturnini ſentẽtia de filijs Hero. 174.b
Satum menſuræ genus 96.b
Saturninus coniunx Paulinæ 189.b
Saturninus tutor Fuluiæ 190.a
Saul filius Cis ungitur in regem 55.b
Saul perditas oues quærẽs uenit ad Samuelem ibidem
Saul ad regnum electus ſeipſum abſcõdit 56.a
Saul profligauit Naas & Ammonitas 56.b
Saul ſecundo ungitur in regem 57.a
Saul à ſuis militibus deſtituitur 57.a
Saul hoſtium 60000. occidit 58.a
Saul iubetur penitus abolere Amalechitas 58.b
Saul regno priuatur 59.a
Saul agitur dæmonio 59.b
Saul ſuo gladio interit 66.a
Saul & filiorum corpora præciſis capitibus ſuſpenſa ab hoſtibus eod.
Saulis ſceleris in Gabaonitas expiatio 76.b
Saul alius Agrippæ cognatus 214.b
Saulus legatus 251.a
Scala Iacob 10.a
Scaurus pecunia corruptus 144.b 146.a. 220.b
Scipio Alexandrum Ariſtobuli filium ſecuri percußit 147.b
Scopos locus 253.b. 282.a
Scythopolis & Scythopolitæ 252.a
Sebaſtia ab Herode conſtructa 163.b 230.a
Sebaſtia, olim Samaria 163.b
Sebaſtus portus 178.a
Sebathara conuallis 89.b
Sebeth ciuitas Galaaditidis 51.a
Sebon ciuitas 142.b
Sebonitis regio 127.a
Sedechias rex Hieruſalẽ poſt Ioachim 106.a
Sedechias in obſidione Hieruſalem cõſultat Hieremiam 106.b
Sedechias capitur 107.a
Sedechiæ filij perimuntur, ipſe autem excæcatus ducitur in Babyl. 107.a
Sedechias in Babylone moritur, & honorifice ſepelitur 107.b
Sedechias pſeudopropheta 93.a.b
Seductio Euæ 2.b
Segehem locus 66.a
Segete loci nomen 62.a
Segor locus 7.b
Seiran uilla 12.a Seir mons 12.b
Seianus inſidiator Tiberij 193.b
Sella uxor Lamech 3.a
Selenſarus patrem occidit 105.b
Seleucus Nicanor Babylonem apprehendit 121.a
Seleuci Nicanoris beneficia in Iudæos 124.a
Seleucus Soter filius Antiochi 126.b
Seleucus filus Antiochi Grypi Antiochum Cyzicenum patruum occidit 141.b
Seleucis expugnatur ibidem
Seleucia ciuitas condita à Seleuco Nicanore 199.b
Seleucia 220.a
Seleuciæ Iudæi cæſi 199.b
Selene Cleopatra regina Syriæ 143.b
Seleucia urbs Syriæ circa Antiochiam 138.a
Sellum interfecit Zachariã filium Hieroboam, & eiuſdem interitus 101.b
Semeias propheta Roboam 87.a.88.a
Semeias ſ. Eli, fortis Dauid 77.a.78.a
Semei conuicijs efficit Dauid exulantẽ 73.b
Semei exorat ueniam à Dauid 75.a.
Sem filij & earum gentes 5.b.
Semelius uetuit Iudæos ciuitatem & templum reſtaurare 112.a.
Sennaar campus 4.b.
Sennacherib rex Aßyriæ contra Hieroſolymam caſtrametatus 103.a
Sennacherib à filijs perimitur 103.b
Senatuſconſultum pro Iudæis 147.b.
Sentij oratio ad ſenatum Romanum de imperio Cæſarũ abrogando 204.a
Sehon rex Amorræorum 35.b.
Sephori Galilææ populi 146.a
Sephoris à quo condita 188.b
Sephoris hoſtibus ſe tradit 253.b
Septẽ principes ſint unuiſcuiuſq; ciuitatis 39.a
Septimi menſis ratio 30.a.
Septuaginta ſeniores Bibliorum interpretes cum donarijs à rege dimittuntur 123.a.
Sephor ciuitas Galilææ 188.b
Sephora filia Rahuelis uxor Moyſi 21.a
Serebæus Iudæorum princeps in reditu à Babylone 113.b
Seron dux inferioris Syriæ 128.b.
Serpens maledictus 2.b.
Serritæ populi 64.b.
Serui non ſint teſtes. 39.b.
Seth ſoboles & inuentiones 3.a.
Sex. Cerealis tribunus 265.b
Sex. Cæſar Syriæ præſes 225.a.
Sex. Cæſar inſidijs interficitur 150.b. 223.b
Sicelech uicus datur Dauid 64.b
Sichem filius Hemor uitiat Dinã 12.a
Sichima ciuitas eodem
Sichimitæ ſternuntur 12.a. 50.b
Sichimitæ ſaluati per Saul 58.b.
Sichimitarũ fraudulentia 120.b. 127.b
Sichimitarum epiſt. ad Antioch. 127.b
Siclus Hebræorũ numiſma 29.a. 74.b
Sidon filius Chanaan & ciuitas 5.b
Sidon capta ab Alexandro 120.a
Sidonius Sichimitas nuncupauit Hebræos 120.b
Sidrach ſocius Danielis 168.b.
Siene 279.b.
Sigerammus Emeſorum rex 208.b.
Siloa fons 283.b
Silas Iudæus tyrannus 145.a
Silbonitis regio 258.a.
Silas Babylonius 253.b
Silo ciuitas 86.b.
Silo dux Rom. contra Parthos ab Antiocho filio Ariſtobuli pecunia corruptus 154.a.226.a
Simeõ à frat. Ioſeph obſes capitur 15.b

Simobarus rex Sodomitarum 6.b
Simon Giorę Geraſenus ſeditioſus Iudæus 277.b
Simon ab Hieroſolymitis contra zelotas præficitur 278.b
Simon à Romanis captus 301.a
Simon Romam ductus occiditur 304.b
Simon Iuſtus Onię ſuccedit patri in ſacerdotium 122.a
Simõi mortuo Eleazarus frater ſuccedit ibidem
Simon filius Onię, auaro patri ſuccedit 126.b
Simone mortuo ſucceſſit Onias ſi. eod.
Simon filius Aſamonei 128.a
Simon Matathias fil. Matathię ibidem
Simon Matathias uincit Tyrios ibid.
Simon à regione Tyri uſque ad Aegyptum militię præficitur ab Antiocho 136.a
Simon Bethſurám capit 136.a
Simon populum Iudaicum ſuper luctu Ionathę Abarõ ſolatur 137.a
Simon dux populi factus, à Tryphone circumueniri nequijt, Mauſoleũ fratri ſtruxit, & arcem Hieroſolymis diruit 137.b.138.a.218.a
Simon perfidiã & ingratitudinẽ paſſus ab Antiocho Sotere 138.a
Simon uincit Cendebeum 138.a.218.a
Simon inſidijs Ptolem. generi ſui interfectus 218.a
Simon Doſithei legatus Iudæorũ 139.a
Simõ Buzi Alexãdrini ſacerdos 164.a
Simõ Herodis ſeruus Iudæam infeſtat 184.b.240.b
Simon Eſſęnus ſomnij Archelai interpres 187.a.b
Simon Camithi pontifex poſt Eleazarum Annæ 188.b
Simon Boethi Canthara põtifex 207.b
Simõ Hieroſolymites detractor Agrippæ maioris 208.b
Simon Galilæus crucifixus 211.b
Simon Cyprius Iudæus magus 212.b
Simon Ananię legatus Iudæorũ 251.a
Simonis Sauli fortitudo 252.a
Simeon Gamalielis 270.b
Sina mons 20.b.23.a
Siphas Galaadites 74.a
Sitenna puteus 9.b
Siſara dux exercitus Chananæorũ interfectus à Iabel muliere 49.a
Siſinnius Syriæ & Phœniciæ præfectus 111.b.114.a
Sobachus Ammonita 70.b
Sobnea, ſcriba Ezechię 102.b
Socrates 325.b
Socho loci nomen 59.b
Socho ciuitas à Roboam ſtructa 88.a
Sodomitæ uicti & Sodomitarum reges 6.b
Sodomorum excidium 7.a
Soemus 252.b
Soemus Herodi amicus mandatum Herodis pandit de Mariamne occidenda 161.b
Soemus interficitur 162.a
Sogane regio 267.b
Sol ſtetit 44.b
Solomona mater ſeptem Machabæorũ martyrum 329.a
Solon legiſlator 322.b
Solyma ciuitas 7.a
Sondus Arabs à Syleo occiſus 177.a
Sophon & Sophaci 9.a
Sophas Raguelis 269.b
Soſibius primas cuſtodiæ Ptolemæi Philadelphi 121.b
Soſius Herodis adiutor in bello Antigonum capit 156.a
Spartiatæ 136.b
Spicilegium prohibitum 39.b
Sponſi bello inutiles 41.b
Stagnum Geneſar 188.b
Strabo Pompeij meminit 145.b
Strabo Cappadox 139.b
Strabo Timagenes 140.b
Stratonis turris ibidem
Stratonis turris nunc Cæſarea 165.b
Stratopedos incenditur 250.b
Stoccheus libertus Agrippæ maioris 194.a
Stola pontificalis à Vitellio ſacerdotibus data 190.b
Stolæ conſeruandæ poteſtas Iudæis cõceſſa 209.b
Stolæ ſacerdotales in templo Salomonis 82.b
Stolæ Leuitarum in templo Salo. eod.
Stultitia gentilium redarguitur à Ioſepho 325.a
Suba Aegyptiorum rex 102.b
Suba rex à Saul ſubiugatus 58.a
Sudeas Phidee, ſacerdos 107.b
Suna ciuitas 64.b
Suſa ſcriba Dauid 76.b
Suſachus Aegyptiorum rex bellum mouet contra Roboam 88.a
Suſachus templum Salom. ſpoliat 88.b
Suſa Perſarum metropolis 111.a.116.a
Suſandrum caſtrum 319.a
Sycamina 141.a
Syllanus rector Syriæ 189.b
Sylas libertus Agrip. maioris 194.a
Sylas pref. militię fit 207.b
Syleus accuſat Herodem apud Auguſtum Cæſarem 173.a
Syleus Obodæ regis legatus exardet amore Salomes 171.a
Syleus Trachonitas ab Herode deficientes ſuſcipit 172.b
Sylæus per Nicanorem Damaſcenũ accuſatus damnatur à Cæſare 174.a
Simeon fil. Iacob & quid ſignificet 11.a
Syri populi 5.b
Syria regio ſubditur Dauid 70.a
Syria cenſetur à Cyrenio 187.b
Syria & Phœnicia oppugnãtur 102.b
Syria capitur ab Alex. Epipha. 134.a
Syria à Iudæis naſtata 252.a
Syri Samariam obſidẽtes turbantur à deo 96.a
Syriorũ quot millia cæſa ab exercitu Achab 92.b
Syrorũ bella cõtra Achab 92.a.93.a.b
Syrus rex Meſop. profligatur 70.b
Syſon pontifex 215.b

T

Tabernaculi filiorum Iſrael edificatio 26.a
Tabernaculi ornatus inſtrumẽta 26.b & deinceps
Tabernaculi hoſtiæ igne conſumptæ 29.a.b
Tabernaculorum ſolẽnitas 30.b
Taburius mons 45.b
Tanis ciuitas 280.a
Templi Salomõis edificatio, uaſa & ornamenta 82.a
Templi eius deſtructi reparatio 113.b
Thabor mons 49.b
Thadallus dux exercitus Aſſyrio. 6.b
Thales philoſophus 310.b
Thalamus Iachin, columna 82.a
Thamar filia Dauid opprimitur ab Amnon 72.a
Thamar queritur fratri iniuriam ſibi illatam 72.b
Thamar Abſalõ nupſit Roboam 72.b
Thaman occiditur 90.a
Thamna 258.a
Thamna concubina Eliphas 12.b
Thamna ciuitas Paleſtinorum 51.b
Thamnitæ populi 51.b
Tanganas præfectus 114.b
Tarſicum mare 85.b
Taraches rex Aethiopum 103.b
Tarbis Moſen amauit 20.a
Tarichęe oppidum 255.b
Tarichena ciuit. Caßio capta 147.a
Tarichearum obſidio 266.a
Tarſus oppidum 5.a
Thaarſa ciuitas 101.a
Thare patris Abraham mors 6.a
Thaumaſti clementia in Agrippam cæptiuum 194.a
Tauri laudantur 249.b
Theſbon oppidum 90.b
Thecos oppidũ à Roboã ſtructum 88.a

Thechua ciuitas 94.a
Thermodoon flu. 314.b.
Teglatphalaſſar rex Aſſyriorũ 101. a. b
Thella uicus 257.b
Templi Salomonis ſtructura 82.a
Templum ſpoliatur à Suſſacho 88.b
Templum reparatur à Ioa primo 99.a
Templum Dagonis cõflagratum 134 .b
Templum à Pompeio Magno captum 145.b
Themoſis rex 312.b
Theodas magus occiditur 211. b.
Theodorus Zenonis multos Iudæorũ occidit 141.b.219.b
Theodeſtus eunuchus 117.a.
Theophraſtus 314.a.
Theophilus pontifex 207.b.
Theoſta oppidum 144.b.
Theodectes oculis orbatus temerario auſu de lege ſcripturus 124.a
Theopompus quid paſſus ſit quod legẽ attigerit ibidem
Thmoſis rex 312.b.
Thermuſa concubina Pharaonis 189.a.
Thermut Pharaonis filia Moyſem expoſitum educat 19.a.
Thou fœdus cum Dauid 70.a.
Terræ motus in Iudæa magni Herodis tempore 229.a.
Teſtari prohibetur unus 59.b.
Thmuis locus 280.b
Tiberias condita ab Herode tetrarcha 189.a
Tiberiadis deditio ad Veſpaſianũ 266.
Tiberius Auguſto ſuccedit in imperio 188.b
Tiberij uindicta de ſtupro Paulinæ & ſeductione Fuluiæ 190.b.
Tiberij mors Vitellio nunciata 191.b
Tiberij indignatio in Agrippam & reconciliatio 192.b.193.a
Tiberij mors, natura & mores 193.a. uſque 195
Tiberij ſimulatio erga Caligulam 194.b
Tiberius Alexãder præſes Iudææ poſt Fadum 211.b
Tiberius Gemellus filius Druſi, nepos Tiberij Cæſaris 193.b. 194.b
Tigranes rex Armenius Iudæam inuadit 143.b.
Tigris fluuius 2.a.
Tirathua uicus 190.b.
Tyridates rex Armeniæ 306.a.
Titi & Veſpaſiani munificentia in Iudæos uictos 124.a.
T. Liuius Pompeij meminit 145.b
Titius Syriæ procurator 172.b.
Tit. Veſpaſiani filius Alex. miſſus 257.
Titi profectio in Iudeã 258.b.280.b.
Titus Iotapatam capit 263.b
Titi geſta ibidem & inde
Titus diuinitus ſeruatus 281.b.
Titus Phrygius 297.a
Thobona ciuitas 105.a
Tobias pater Ioſephi reconciliatoris Oniæ ad Ptolemæũ Eupatorẽ 125.a.
Thou rex cum Dauid fœdus iniit 70.a
Thraces olim Tirenſes 5.a.
Trachonitis 258.a
Trachon prouincia Herodi datur, expulſo inde Zenodoro 164.b.
Trachõitæ latrones interficiunt 172.b
Traianus Iapham expugnat 262.b
Trebellius Maximus 204.b.
Tres fortißimorum Dauid aquam inter hoſtes hauſerunt 76.b.
Tripolis ciuitas 139.b.
Troglodytis regio 9.a
Tryphon Diodorus Apamenus contra Demetrium Nicanorem 135.b.136. a
Tryphonis aduerſus Antiochum & Ionatham fraudulentia 137.a
Tryphon Ionatham Abaron fraudibus capiẽs interfecit 137.a.b.218. a
Tryphonis perfidia & nefas in Antiochum qui Theos dictus 138.a.
Tryp. princeps à militib. cõſtituit 138.
Tryphon perimitur ibidẽ
Tryphon tonſor Hero. occiſus 234.b
Tryphon Theodionis tabellio 209.b.
Tubalcain ferrariæ artis inuẽtor 3.a
Tubæ per Moſen inuentio 32.a.
Thuribula in templo Salomonis 82.b.
Turbatio Syrorum à deo facta 96.a.
Turris Babylonicæ ædificatio 4.b.
Tybris fluuius 190.a.
Tyrãnus delator filiorum Her. 173.b. 234.a
Tyrannus caſtrorum præf. 254.a.
Tyria ueſtis 86.a.
Tyridates rex Armeniæ 211.a.
Tyriorum animoſitas 102.b
Tyro carpens Herodem in filiorũ mortem anhelantẽ cũ filio appre. 174.b
Tyrus rex & urbs 102.b.
Tyrus urbs ab Alexãdro uaſtata 120.
Tyrus locus inter Arabiam & Iudeam 127.a.
Tyropeon uallis 283.b.

V

Vachalim rex Ammõitarũ 107.b
Vadracus proiecit corpus Iorã in agrum Nabot 97.b
Vagoſes grauiter Iudæos mulctat 119.b
Valerianus dux cõtra Tiberiadẽ 265.
Valerius Gratus Sabino auxiliatur cõtra Iudæos 188.b
Valerius Gratus præſes Iudeæ poſt Annium Rufum 188.b.
Valerius Aſiaticus 202.b
Valerius Aſiaticus occiſus 204.a
Varus Iudæorum bella & ſeditiões ſedat 185.a.b
Varro Syriæ rector 229.b
Vaſthis uxor Artaxerxis repudiatur 116.b
Vaſuroth ciuitas 104.b
Vatezobra uicus 296.b
Veluenes Samaritæ 114.b
Ventidius Baſſus dux Ro. 154.a.226.a
Ventidius Herodi Macheram mittit 155.a.226.a
Veranius legatus ad Claudiũ de uſurpanda autoritate imperij 206. a
Veſpaſiani munificẽtia in Iudæos 124.a
Veſpa. bello Orientis præficitur 257.a
Veſpaſiani clara facinora in bello aduerſus Iudæos 259.b. uſq; 279
Veſpaſianus à militibus imperator declaratur 279.b
Veſp. Ioſephum à uinculis ſoluit 280.a
Veſpaſianus Mœſiam depopulãtes fecit 303.b
Veſpaſianus templũ pacis Romæ conſtruxit 304.b
Veſp. Iudæam militibus dat 305.b
Veſpaſiani reditus in Italiam 301.b.
Veſpaſiani natalis celebratus 302.a
Veſpaſiani nauigatio 302.b
Veſtium ſacerdotaliũ deſcriptio 27.b
Vineæ quomodo plantandæ 59.b
Vir quidam mulierem membratim ſectam, per ſingulas tribus deſtinauit 47.b
Virga Aaron fronduit 35.a
Vitellius Syriæ præfectus Tiberio regnante 166.a.190.b
Vitellius Hieroſolymis ſtolã reddit põtificibus 190.b
Vitellius Artabano reconciliatur ibi.
Vitellius Germanicorum Imperator 278.a
Vitellij mors & imperium 280.a
Vitis aurea Ariſtobuli 144.b
Vitulæ aureæ adorantur ab Hebr. Roboam ſeductore 87.a
Vlatha ciuitas Herodi datur 165.a
Vniuerſi creatio 2.a
Vni teſti non credendum 59.b
Vologeſes rex Parthorum 306.a
Volumnius procurator Syriæ 172.b. 234.b
Volumnij ſententia de filijs Herodis 174.b.234.b
Vonones à Parthis pulſus capitur 198.
Voſcheti ciuitas 104.b
Vr rex Madianitarum 37.b
Vrias filius Ioathan ſacerdos 107.b
Vriæ litera 71.a

Vrias dolo Dauid regis occisus 71.a
Vrias alius pater Chirę 82.a
Vri princeps militię Salomonis 81.a
Vrion sororius Mosi 24.b
Vsura prohibita 41.a
Vxor Loth in statuã salis cõuersa 7.b
Vxor cuiusdam Leuitę à Gabaonitis stuprata 47.a.b
Vxor quę ducenda 40.a
Vxoris diuortium 40.b

X

Xaloth uicus 257.b
Xanticus mensis 22.a
Xerxes patri Dario succeßit 114.b
Xerxis regis epistola pro Iudeis 115.a
Xerxes turpiter profligatus ab Athenięnsibus 249.a
Xylophorias festiuitas Iudęorũ 251.a
Xystus 248.b.283.b

Z

Zabulus Arabs Alexãdro Balai caput abscidit 135.a
Zabulon ciuitas capta 253.a
Zabud mater Ioachim 105.b
Zacharias propheta filius Ioiadæ iniuste lapidatur in templo 99.a
Zachariæ amici occidunt Ioam eod.
Zacharias filius Hieroboam patri succedens sex mensibus regnauit 101.a
Zacharias ab amico suo Sellũ occisus ibidem
Zacha. filius Achaz perimitur 101.b
Zacharias propheta prędicit aperitionem templi 114.a
Zacharias Baruch in templo occisus 274.b
Zaleucus Locrensis 322.b
Zamarias omne genus Baasa interemit 90.a
Zamarias semetipsum cõcremauit eo.
Zamari Iudęo Babylõio datur regio Bathanæa cõtra Trachõitas 176.a
Zara ciuitas 218.a
Zareas rex Aethiopię 89.b
Zarassa uxor Aman 118.a
Zarnõ dux Madianitarũ captus 49.b
Zaroth Helchię, sacerdos 107.b
Zeb rex Madianitarum occisus 49.b
Zebul princeps Sichimitarum 50.a
Zelotypię probatio 31.a
Zelotæ qui 270.b
Zelotarum pugna contra Simonẽ Gerasenum 277.b
Zelpha famula Liæ 11.a.17.b
Zenodorus expellitur Trachone 164.b.229.b
Zenodorus mortuus Antiochię 165.a
Zeno Cotylas 138.b.218.b
Zephyrium 231.b
Zerbin dux Madianitarum captus 49.b
Zethura ciuitas à Roboã structa 88.a
Zeusis amicus Antiochi 124.b
Ziba famulus Dauid sycophanta 73.a
Ziba libertus Saul Dauid occurrit 75.b
Zibæ fallacia proditur ibidem
Zipha ciuitas à Roboam structa 88.a
Ziphæi produnt Dauid 63.a
Ziphin locus aliâs noua 63.a
Zizus princeps Arabum 142.b
Zũ unde Zuę 121.b
Zoara ciuitas 144.a
Zoilus tyrãnus Stratõis turris 140.b
Zona sacerdotum tabernaculi 27.b
Zora ciuitas 139.a
Zorobabel princeps Iudęorum mittitur à Babylõe per Cyrum, restituturus templum dei 112.a.113.a
Zorobabelis sententię de fortitudine mulieris & ueritatis 112.a
Zorobabel proficiscitur reparaturus templum & urbem 115.b
Zur rex Madianitarum 57.b

FINIS

FLAVII IOSEPHI RE-

LIGIONE IVDAEI, HISTORIOGRAPHI GRAECI, VIRI CLARISS. *in XX. libros antiquitatum Iudaicarum, è græco in latinum traductos, Ruffino Aquileien. interprete,*

PRAEFATIO.

ISTORIAM conſcribere diſponentibus, non unam nec eandem uideo eiuſdem ſtudij cauſam, ſed multas exiſtere, & ab alterutro plurimum differẽtes. Nam quidam eorum ſui ſermonis pandere uolẽtes ornatum, & ex hoc gloriam aucupantes, ad partẽ huius diſciplinæ accec'ſiti alij uero illis gratiam referentes, de quibus ipſam deſcriptionem eſſe contigerit, in eodem opere ultra uirtutem coacti ſunt laborare. Quidam autem ipſa rerum neceſſitate uim paſſi ſunt, ut ea, quibus interfuerũt cum ageretur, ſcripturæ declaratione colligerẽt. Multos autem magnitudo rerum utilium, in occulto iacentium, inuitauit, ut hiſtoriam ex his ad utilitatem deberẽt proferre communem. Harum itaq; quas prædixi, cauſarum duæ nouiſſimæ mihi etiam prouenerunt. Bellum nanq; quod inter Romanos & nos Iudæos fuit, & q actus ei, quíq; finis acceſſerit, experimento ipſe cognoſcens, narrare coactus ſum propter eos, qui ueritatem in ipſa conſcriptione corrumpunt. Præſens autem opus aſſumpſi, credens dignum ſtudium etiam Græcis omnibus aperiri. Continebit itaque omnem antiquitatem noſtram, & conuerſationis ordinem, ex Hebraicis libris interpretatum. Dudum ſiquidem, cum bella conſcriberem, propoſueram declarare, qui fuerint in initio Iudæi, & quibus ſint uſi fortunis, & per quem legiſlatorem ſint eruditi, hoc quod ad pietatem aliamq; uirtutis cõtinentiam noſcitur attinere: & quàm longis pugnantes temporibus, inuiti nouiſſime uenerint ad certamina Romanorum. Sed quoniam ingẽs erat operis eius ordo, & ualde perplexus, in ipſo libro diuidens diſponensq; principia atq; finẽ, conſcriptionem ipſam abbreuiare tentaui. Tempore nanq; procedẽte, ſecundum illud, quod ſolet accidere grandia cogitantibus, mihi quoq; ſegnities tarditasq; ſucceſſit tantam arripiendi materiam in uſu extraneæ linguæ, & à noſtra conſuetudine peregrinæ. Erant autem qui me hiſtoriæ deſiderio pro rebus talibus inuitarẽt: & præcipue horum omnium Epaphroditus, uir qui uniuerſas quidem diligeret diſciplinas, maxime autem rerum geſtarum cognitione gauderet, utique cum & ipſe magnis rebus & multimodis cauſis interfuiſſet: & in omnibus mirabilem naturæ fortitudinem, & immutabilem ſuæ uirtutis uoluntatem oſtenderet. Huic enim uiro ſemper fui obediens, qui utiliter & bene agentium cooperator exiſteret: & ne uiderer deſidia potius quàm optimo labore gaudere, ad hoc me protinus armaui: illud quoq; ſuper ea quæ iam dicta ſunt, non tranſitorie cogitans, quia per hæc & de noſtra proſapia aliquid tradere noſtris uolui, & Græcis, ſi qui eorum ſcire quæ ſunt noſtra uoluerint. Comperi ſiquidem, quõ Ptolemæorum ſecundus rex, maxime circa diſciplinam & librorum collectionem ſtudium habens, in noſtra præcipue lege opus ſuæ largitatis oſtendit, & cõſtituta eius feſtinauit Græca uoce transferri. Pontifex uero noſter Eleazarus, nulli uirtute ſecundus, non inuidit ut prædictum regem hac utilitate priuaret: cui omnino forſitan reſtitiſſet, niſi patriæ noſtræ congrueret, ut nihil bonorum eius remaneret occultum. Ideóq; mihi ſcilicet ipſi conuenire putaui, ut magnanimitatem pontificis imitarer, & ut regiæ largitati ſimiliter reſponderetur ab eis, qui doctrinæ amatores eſſe noſcuntur. Neque enim ille omnem deſcriptionem à tranſlatoribus accepit, quando ea tantummodo quæ legis ſunt, hi qui ad explanationem miſſi fue-

Ratio cõſcripte hiſtoriæ.

Epaphroditus.

Eleazarus.

Quot annorum historiã Iosephus conscripserit.

rant Alexandriam, tradiderunt: cum sint alia innumera, quæ per sacras literas indicantur, utpote quinq; millium annorum historia in istis expositа: & diuersæ quidem in his continentiæ sunt, multæ uero ciuitatum fortunæ, & fortia facta ducum, & mutabilitates conuersationũ. Quod totum ex ipsa præcipue historia poterit quilibet agnoscere, si eam uoluerit lectitare. In qua etiam reperitur, quomodo eis qui propriam uoluntatẽ nõ sequuntur, & ea quæ bene sancita sunt, transcendere non præsumunt, omnia ad terminum fidei tendentia prospere peraguntur, & honoris felicitas præbetur à deo. Quando uero recesserint aliqui ab huius diligentiæ ueritate, fiunt eis omnia sub inopia, quæ uidebantur in abundantia constituta: & in calamitatem importabilem eis uertitur, quicquid quasi bonum agere festinabant. Iam itaq; eos qui lecturi sunt hos libros, exoro, ut uoluntatem suam deo submittant, & legislatorem nostrum probent, si naturam eius digne considerauit, & semp decẽtes actus uirtutis eius exposuit: puram rationẽ de illo custodiẽs ab oñi, quæ refertur ab aliꝭ, turpitudine fabularum: licet ex longitudine temporum & ætate uetustiore potuisset multam figmentorum fallacium habere licentiam. Fuit eñ ante annos duo millia: in qua longitudine seculi, neq; ipsorum deorum generationes poetæ, nisi forte hominum actus aut leges dicere præsumpserunt. Integritatem uidelicet eorum quæ à me conscripta sunt, procedens sermo ordine proprio declarabit. Hoc enim me facturum in isto negocio proposui, ut nihil adꝭciam, nec iterũ præter mittam. Quia uero penè omnia ex Moseos legislatoris sapientia apud nos pendêre noscuntur, necesse mihi est pauca de illo prædicere, ne qui legentium quærant, cur noster sermo, studium descriptionis habẽs de dictis & factis, in tantam naturæ rationem processerit. Sciendũ itaq; quomodo legislator ille oĩm rerum maxime, necessariũ iudicauit, ut quisquis suam uitã bene gubernaturus, & legem esset aliꝭ positurus, dei primitus deberet considerare naturam, operaq; eius mente contemplaretur, & eius exemplum imitaretur, & quantum uirtus esset, hunc sequentaret. Neque enim uel ipsi legislatori fuit sufficiens mens, dum in ipsius contemplatione deficeret: nec eis qui cõscripturi sunt, pro causa uirtutis aliquis prosper euentus erit, nisi præ omnibus doceantur, quia pater omnium & dominus deus existens, & uniuersa respiciens, sequentibus se uitam felicissimam præbet: à uirtute uero digredientes, maximis calamitatibus subdit. Hoc ergo docere desiderans Moses suos ciues ac populos, legis constitutionem non à iure communi, nec à propriꝭ placitis inchoauit: sed ad deũ & mundi fabricam eorum erigens mentes, & persuadens, quoniam creaturarum terrenarum opus dei præcipuum homines sumus, dum habuisset eos iam ad pietatem obediẽtes, de rebus reliquis eis facilime persuasit. Aliꝭ nanque legislatores, fabulas sequentes, humanorum delictorum confusionem potius in deos suos sacrilego sermone uerterunt, & multam malignis peccandi licentiam præbuerunt: noster uero legislator summam uirtutem deum habere pronuncians, infudit hominibus eam participari, & eos qui taliter non saperent neque crederent, iussit ineuitabiliter castigari. Secundum hoc ergo argumẽtum facere examinationem lecturos exoro. Sic enim considerantibus, nihil irrationabile dictum, nihil ad maiestatem dei atq; clementiam uidetur incõgruum. Cuncta nanq; circa naturam rerũ affectionem consonam habere noscũtur, alia quidem aperto uel simplici modo legislatore tangente, alia uero cum sua honestate allegorice proferente. Quæcunq; autem clare dici proderat, hæc manifeste declarauit. Volẽtibus autem etiam causas rerum singulas considerare, contemplatio multa nimis, & ualde philosopha reperitur.

Quod ego nunc quidem dicere superpono, sed deo nobis tẽpus præbente, post hoc opus tentabo conscribere.

Conuertar autem ad rerum narrationem, reminiscens primitus eorum, quæ de mundi fabrica Moses dixit.

Hæc autem in sacris libris comperi ita scripta:

¶ De creatione cæli & terræ, & operibus ſex dierum, & reqde diei ſeptimæ. Caput .I.

N PRINCIPIO creauit deus cælum & terram. Sed dum terra ad aſpectum non ueniret, & profunditate ac tenebris celaretur, & ſpiritus dei deſuper portaretur, deus lumen fieri iuſſit: quo facto, conſiderans omnem materiam, ſeparauit lumen & tenebras. Et alij quidem rei nomen impoſuit noctem, aliud uero uocauit diem, ueſpere & mane appellans initium lucis & requiem. Et is quidem eſt primus dies. Moſes autem eum unum dixit. Et licet ſufficiam cauſam huius rei etiam nunc dicere, tamen quia pollicitus ſum rationem cauſarum ſingularum ſeorſum tradere, ad illud tempus & huius rei interpretationem me neceſſarium eſt differre. Poſt hæc ſecunda die cælum ſuper omnia collocauit, illudq; ab alijs diſtinguens, in ſemetipſo conſtitutum eſſe præcepit: & ei cryſtallum circunfigens, humidum eum & pluuialem, ad utilitatem quæ fit ex imbribus terræ, cõgruę fabricatus eſt. Tertia uero die ſtatuit terram, circa eam mare diffundens. Ipſa uero die repente uirens herba & ſemina de terra ſunt orta. Quarta autem die ornauit cælum ſole & luna, alijſq; ſideribus, motus eis tribuẽs & curſus, quibus horarum diſtinctiones aperte deſignarentur. Quinta uero die animalia natatilia & uolatilia, alia quidem in profundo, alia uero in aere eſſe conſtituit, copulans ea ad cõmutationem atq; permixtionem cauſa ſobolis profuturæ, & ut eorum natura multiplicari poſſet & creſcere. Sexta uero die creauit quadrupedum genus, maſculum faciens atque fœminam: in qua etiam hominem finxit. Ita ergo mũdum cunctum ſex diebus, & omnia quæ in eo ſunt, facta Moſes ait: ſeptima die deum ab operibus manuum ſuarum requieuiſſe dicens. Vnde etiam nos ea die laboribus propriis uacare dignoſcimur, eum ſabbatum appellantes, quod nomen requiem Hebraica lingua ſignificat.

Geneſis.1.
Dies primus.
Dies ſecũdus
Dies tertius.
Dies quartus
Dies quintus
Dies ſextus
dies ſeptimus.

¶ De plaſmatione protoplaſtorum, & plantatione paradiſi, deq; introductione Adam & Euæ in ipſum. Caput .II.

POſt ſeptimam uero diem cœpit de hominis natura Moſes reddere rationem, ita dicens: Finxit deus hominem, puluerem de terra ſumens, & in eum ſpiritum inſpirauit & animam. Hic autem homo, Adam uocatus eſt: quod nomen Hebraica lingua ſignificat rubeus: quoniam conſperſa rubea terra factus eſt. Talis eſt enim uirgo tellus & uerta. Præſentauit autem deus animalia Adæ ſecundum genus, maſculum fœminamque demonſtrans: & his nomina impoſuit, quibus etiam nunc uocantur. Videns autem deus Adam non habentem ſocietatem ad fœminam, neque cohabitationem, cum utique non eſſet delectatus, ut in alijs animalibus quæ copulata uidebantur, una die eo dormiente, auferens coſtam eius, finxit ei mulierem: & Adam ſibi coniunctã cognouit de ſe fuiſſe plaſmatam. Iſcha uero Hebraica lingua mulier appellatur. Nomen uero mulieris illius erat Eua, quod ſignificat omnium uiuentium matrem. Dicit autem etiam deum plantaſſe ad orientem paradiſum omni germinatione florentem. In hoc enim eſſe & uitæ plantationem, aliamq; prudentiæ, qua cogноſceretur quid eſſet bonum, quid ue malum: & in hũc hortum introduxiſſe Adam & eius uxorem, præcipientem plantationum eos habere ſollicitudinem. Rigatur autem hic hortus ab uno flumine, circa omnem terram undiq; pfluente. Hic in quatuor diuiditur partes: & uni quidem nomen eſt Phiſon, quod inundationem ſignificat: eductus in Indiã, pelago late diffunditur, qui Getha nuncupat à Græcis. Euphrates autem & Tigris in mare rubrum feruntur. Vocatur autem Euphrates quidem pheras, quod ſignificat diſperſionẽ ſeu flos. Tigris autem Diglath, quod indicat acutum aliquid & anguſtum. Gihon autem per Aegyptum fluens, oſtendit eum qui nobis ab oriente redditur, quem Græci appellant Nilum.

Geneſis.2
Adã rubeus interpretatur
Eua mater oĩm dicitur.
De quatuor fluminibus paradiſi.
In biblys al. Gehon

¶ De tranſgreſſione protoplaſtorum, & eiectione eorum è paradiſo Caput .III.

Gene.2.&3. DEus igitur Adam & mulierem ex aliis qdē plātationibus gustare præcepit, de prudentiæ uero plantatione uoluit abstinere, prædicens contingentibus ex ea perditionem esse uenturam. Et dum illo tempore cuncta animalia concordarent, serpens cohabitans cum Adam atq; muliere, inuidiam habuit, in quibus eos arbitrabatur esse felices, obedientes utique præceptis dei: quos putans per inobediētiam calamitati succumbere, persuasit mala uoluntate mulieri, ut de prudentiæ plantatione gustaret, dicens in ea boni malíq; esse cognitionem. Quo facto, beatam eis uitam, & cui nihil diuinæ cognitionis deesset, dicebat accedere. Et seduxit quidem mulierem, ut dei mandata contemneret. Quæ cum ex illa plantatione gustasset, & tali epulatione gauderet, etiā Adæ ut uesceretur exinde persuasit. Quo facto, cognouerunt semetipsos esse nudos: confusionemq; manifestā habentes, tegumentū sibimet requirebant. Illa nanq; plantatio, causa acuminis erat & intellectus. Foliis ergo fici semetipsos operuerunt: & hæc genitalibus opponētes, uidebantur sibi magis esse felices in his, quæ prius putabant se difficilius inuenire. Deo autem in hortum ueniente, Adam quidem prius, ne ad eius ueniret alloquium, conscius iniquitatis suæ, discessit. Deus itaq; intendens quod egerat, causam inquirebat, propter quam prius eius delectaretur alloquio, postea uero refugeret & confunderetur. Illo uero nihil loquēte, eo quōd se cognouerat dei transgressum fuisse mandatum, deus ait: Mihi quidem de uobis notum est, quemadmodum felicem uitam & extra malorum omnium passionem habueritis, nulla solicitudine uestrum animum conturbante, cum uobis sponte ad fruendum, & ad uoluptatis abundantiam orirentur uniuersa, me prouidente, uirentia sine uestro labore atq; miseria: sed nunc malis præsentibus senectus uelox uobis aduenier, & non longa uita succedet, quoniam mihi contumeliam tali uolūtate fecistis, mea mandata præuaricando. Neq; enim uirtutis causa taciturnitate constringeris, sed mala conscientia retineris. Adam uero peccati ueniam postulabat, rogabatq; deum ne eum nimis afligeret: & de facto coniugem accusabat, dicens se ab ea seductum deliquisse: quæ rursum de serpente, qui eam seduxerat, querebatur. Deus autem Adam uictum consilio mulieris, pœnæ subiecit: præcipiens terræ, ne quicquam eis sponte proferret, sed laborantibus & operatione contritis, alia quidem fructum redderet, alia negaret. Euam uero partu & conceptionum doloribus castigauit: quoniam Adam, in quibus ipsa fuerat à serpente decepta, seducens, calamitatibus implicauit. Abstulit autem serpenti uocem, iratus eius malignitati, quam gesserat in Adam: & uenenum ei sub lingua ponens, quod esset hominibus inimicum, præcepit ut mulier eius capiti plagas inferret: ille uero iacēs, hominibus esset aduersus, & interitum facilem eis pro uindicta portaret. Quem etiam pedibus priuauit, ut uolutatus in puluere traheretur. Et deus quidem hæc eos pati præcipiens, transmigrauit Adam & Euam ex horto in aliam regionem.

Seductio mulieris.

Diuina super hominem sententia.

Adā & Eua mulctati.

Serpentis pœna.

*Atteddāt iſta nñ tpis debeā iz̄ſtorico, vt vi deāt an non ex Joſeph⁹ legerit, Ipſa, non ipſe aut ipſum.

¶ *De interfectione Abel per Cain: & pœna qua mulctatus est Cain: deq; duabus columnis lateritia & lapidea, in quibus conscripserunt filij Adā omnē disciplinam rerū cælestium, quam per se adinuenerunt.* Cap. IIII.

Genesis. 4. Cain. Abel

NAti sunt autem eis filij duo masculi, quorū unus quidem prior appellabat Cain: quod nomen interpretatum significat possessionem. Abel uero secundus, quod significat nihil hoc. Quibus natæ sunt etiam filiæ. Germani siquidem diuersis studijs lætabantur: Abel quidem iunior iustitiam colebat, & in omnibus quæcunq; gerebat, deum putabat esse præsentem, uirtutemq; prospiciebat, cuius conuersatio erat pastoralis. Cain aūt erat quidē circa alia malignissimus, & ad lucra tantūmodo semper intentus. Terram uero primus arare comperit, & fratrem huiusmodi causa peremit. Nam cum eis placuisset sacrificare deo, Cain quidem de culturæ germinationibus obtulit fructum, Abel autem lac & primogenita gregum. Deus enim hoc potius sacrificio delectatus est, quod spontaneis & naturaliter ortis fructibus fuerat honoratus: & non in illis, quæ ex inuentione hominis auari nata uidebantur. Quapropter Cain indignatus, eo quod Abel fuisset à deo præpositus, fratrem interemit. Quem cum necasset, & mortuum occultasset, credidit latere commissum. Deus autem sciens quod erat factum, uenit ad Cain, de fratre requirens ubi esset, quod eum diebus plurimis non uideret, cum cætero tempore illum cum eo conuersari respiceret. Cain aūt hæsitans, nec habēs quod deo posset dicere, ipse quoq; se prius quod fratrem non uideret, cogitare dicebat. Et cum deus uehementer instaret at

Abel à fratre occisus.

que perſeueraret,indignatus ille,non ſe eſſe pædagogum atque cuſtodem eius, nec actorem fratris ſui effectum affatus eſt.Deus uero repente Cain increpauit, interemptorem fratris effectum,& ait:Admiror ſi de fratre neſcis dicere quid factum ſit, quem ipſe peremiſti.Cui tamen ſacrificiū celebranti,atq; poſcenti,ne ob hoc irā ſuſciperet, ſæuiorē pœnam homicidij relaxauit,maledictumq; eſſe conſtituit, & eius ſobolem uſq; ad generationem ſeptimam interminatus eſt eſſe puniendam,& ex illa terra eum cum uxore proiecit.Quo formidante,ne beſtijs capiendus incideret,& eo modo periret,iuſſit ut nihil triſte de tali cogitatione metueret,neque ei propterea mali quicquam per beſtias euenireti ac per omnem terram eum ſine formidine,ſigno ei impoſito quo notus fieret,abire præcepit.Multam uero peragrans terram cum ſua uxore Cain,collocatur in loco qui Naida nuncupatur,ibiq; moratus eſt,quo ei etiam filij nati ſunt. At uero pœnam illam non habuit pro emendatione,ſed crementum ad libidinem ſuo potius nutriuit in corpore,licet cum iniuria ſecum commorantium hanc haberet,augens domum multitudine pecuniarum,ex rapinis & uiolentia congeſtarum ad luxuriam quoq; & latrocinium ſuos familiares inuitans,quorum doctor in ſceleſtis ſtudijs erat.Et ſimplicitatem quidem, cū qua prius uiuebāt homines,adinuentione menſurarum & ponderū permutauit,integramq; eorū uitā ex earū rerū ignorantia atq; malignitate ad calliditatē corruptionemq; pduxit. Terminos terræ primus poſuit,ciuitatesq; cōpoſuit,muriſq; muniuit, illicq; coegit ſuos cōuenire domeſticos.Hanc uero ciuitatē,ab Henoch ſeniore filio ſuo,Henochiā appellauit.Henoch uero Iared filius fuit,ex quo Mahuiael:cuius fuit filius Mathuſael,q habuit filiū Lamech:cui fuerūt filij ſeptē & ſeptuaginta, q ex duabus uxoribus ei ſunt nati,Sella & Ada.Horum quidem Iabel,qui fuit de Ada,tabernacula fixit,& greges amauit: Iubal aūt conſanguineus eius exiſtens, muſicā coluit,& pſalteriū citharamq; laudauit. Tubalcain qui ex altera natus eſt, fortitudine cunctos excellens, res bellicas decenter exercuit,ex his etiam quæ ad libidinem pertinent corporis enutriuit, ferrariam artem primus inuenit, habuitq; filiam nomine Naema. Et quoniam res diuinas ſapienter ſciens, uidebat ſe ſubiacere pœnæ Cain ob necē fratris,hoc ſuis uxoribus indicauit.Adhuc autē uiuente Adam,contigit Cain ſobolem per ſucceſſionem eſſe nequiſſimam, & alium alio peiorem exiſtere,qui utiq; ad bella incontinentes erant,& ad latrocinia properabant.Si quis autem eorum ſegnis eſſet ad fundendum ſanguinem, alijs rebus peſſimis imminebat,contumeliam faciens,& auarus exiſtēs.Adam uero(qui primus de terra factus eſt,et de quo nos exigit narratio adhuc habere ſermonem)Abel quidem extincto,Cain autem propter necem illius effugato, de filiorum procreatione cogitabat,& uehementer eum generationis amor habebat agentem annos ducentos & triginta: ſuper quos alteros uiuens ſeptingentos,defunctus eſt.Fuerūt ergo ei & alij filij plurimi, inter quos etiā Seth. Sed de alijs quidem longum eſt dicere, conabor autem de Seth narrare tantummodo.Is nanq; nutritus,& perueniens ad ætatem,quæ iam poſſet ea quæ ſunt bona diſcernere,uirtuti ſtuduit.Et cū fuiſſet uir egregius,imitatores ſui filios dereliquit.Illi autem oēs cū boni fuiſſent orti, in eadem terra ſine aliqua uexatione uiuētes,feliciſſime commorati ſunt, nihilq; eis uſq; ad uitæ teminum crudele prouenit. Diſciplinam uero rerum cæleſtium & ornamētū earum primitus inuenerunt.Et ne dilaberentur ab hominibus quæ ab eis inuenta uidebantur,aut antequam ad notitiam uenirent,deperirent,cum prædixiſſet Adā exterminationem rerum omnium,unam ignis uirtute,alteram uero aquarum uiac multitudine fore uenturam,duas facientes columnas,aliam quidem ex lateribus, aliam uero ex lapidibus,in ambabus quæ inuenerant conſcripſerunt:ut & ſi conſtructa lateribus exterminaretur ab imbribus, lapidea permanens præberet hominibus ſcripta cognoſcere: ſimul & quia lateralem aliam poſuiſſent,quæ tamen lapidea permanet hactenus in terra Syria.Et iſti quidem ſeptem generationibus permanſerunt, deum iudicantes eſſe dominum omnium,& ad uirtutem ſemper inſpicientes.

In biblijs al. Eden

Mēſurarum & ponderum inuentor

In biblijs Irad. Maiael

Prima ciuitas.

Iubal pr mus m. ſica co.uit

In biblijs. Sed uero Tubalcain Naema.

Artis ferrariæ inuentor

Seth

Inuētores re rū cæleſtium

¶De inundatione diluuij ſuper terrā, & ubi Noe ſa'uatus cū generatione ſua per arcam. Caput V.

DEinde tempore procedente de paternis ſolennitatibus ad mala progreſſi ſunt,neq; legitimos honores ulterius præbentes deo,neq; circa homines iuſtitiæ uerba facientes: ſed zelum quem prius habuerant pro uirtute,in duplam malitiam, per ea quæ ge

Geneſis.6.

rebant, poſtea demonſtrabant. Ob hoc itaque deum contra ſe iritauerunt. Nam multi angeli dei mulieribus coeuntes, uitioſos filios genuerunt: qui omne bonum deſpicientes propter confidentiam fortitudinis, ſimilia his qui dicti ſunt à Græcis gigantes, perpetrasſe traduntur. Noe uero grauiter ferens eorum actus, & habens eorum conſilia nimis ingrata, agebat ut ad meliora mentem eorum actusq; transferret. Cum autem uideret non acquieſcentes ad talia, ſed uehementer eos malorum libidine detineri, metuens ne ipſum quoque cum uxore & filijs ſuis omnibus interficerent, diſceſſit ab ea terra. Deus itaque Noæ quidem iuſtitiam dilexit: condemnauit autem non ſolum illorum malitiam, ſed & omne genus humanum. Quod dum ei diſperdere placuiſſet, & aliud conſtituere genus malignitate priuatum, & minuere hominum uitam, anniſq; nõ quantis prius uixerant, ſed uſque ad centum uiginti eſſe menſuram, tunc aridam conuertit in maria, & ſic uniuerſi inundatione perierunt. Noe uero liberatus eſt ſolus, dicente ei domino, ut ſibi fabricam ad ſalutem huiuſmodi faceret, id eſt, arcam, quatuor cameras habentem, & longitudinem cubitorum trecentorum, quinquaginta uero latitudinem, & triginta altitudinem, in qua cum matre filiorum & eorum uxoribus introiuit. Et alia quidem quæ ſibi pro ſolatio uitæ forent neceſſaria impoſuit, cunctorumq; animalium ad ſeruandum genus eorum maſculos ſimul & fœminas pariter introduxit, aliorum uero animalium numeri ſeptuplum. Erat autem arca parietibus atque cameris fortis, ut ex nulla parte fluctuaret, nec aquæ uiolentia uinceretur. Et Noe quidem cum ſuis ita ſaluatus eſt. Erat autẽ & ipſe qui dem ab Adam decimus, Lamech uero filius, cuius pater fuit Matuſalael. Hic autem fuit Henoch, qui fuit Iared, Iared autem Mahelaleel, qui de Cainan natus eſt, qui fuit Enos cũ ſororibus plurimis. Enos uero Seth filius fuit, qui natus eſt ex Adam. Contigit autẽ hæc paſſio ſexcenteſimo anno natiuitatis Noæ, menſe ſecundo, qui à Macedonibus Dios nuncupatur, ab Hebræis autem Marachat. Sic enim in Aegypto annum conſtituerunt. Moſes autem Niſan menſem, qui eſt Xanticus, primum in feſtiuitatibus definiuit, in quo ex Aegypto Hebræos eduxit. Hic aũt apud eũ etiã in cũctis muneribus diuinis ualde pollebat. in uenditionibus autem & emptionibus, & alia gubernatione, prioris ſeculi decreta ſeruauit. Pluuiam uero inchoaſſe dicit ſeptima & uicesima die præſentis menſis. Et uſque ad hoc tempus ab Adam, qui primus creatus eſt, anni fuerunt duo millia, ſexcenti quinquaginta ſex. Quod tempus in ſacris libris conſcriptum, multa integritate ſignatũ eſt, unà cum natiuitatibus inſignium uirorum, qui tunc fuerunt, ſimul & terminis. Adæ ſiquidem, cum eſſet triginta & ducentorum annorum, Seth filius natus eſt, qui nongentos & triginta uixit annos. Seth autem centeſimo & quinto anno genuit Enos. Qui dum quinque & nongentis uixiſſet annis, Cainæ filio ſuo rerum diligentiam tradidit, quẽ genuerat anno nonageſimo. Hic uixit annis duodecim & nongentis. Caina cũ uixiſſet decẽ & nongentis annis, Mahelaleel filium dereliquit, quem genuit cum eſſet annorum ſeptuaginta. Iſte Mahelaleel cum uixiſſet quinque ac nonaginta & octingẽtis annis, defunctus eſt, Iared filiũ derelinquens, quẽ genuit cum ſexagintaduorũ & centum eſſet annorũ. Cui nouẽ & ſexaginta ſuper hæc & nongentis annis uiuenti, Henoch filius ſucceſſit, natus cũ ſexaginta duorũ & centũ annorũ pater eius exiſteret. Qui uiuens trecentis ſexagintaquinque annis, diſceſſit ad deũ. Vnde finis eius non inuenitur eſſe conſcriptus. Matuſalael autẽ Henoch filius, quinto ei & centeſimo natus anno, Lamech filium habuit, cum eſſet annorum octoginta ſeptem & centum: cui tradidit principatum, quem ipſe tenuerat annis nongentis ſexaginta & nouem. Lamech autem cum habuiſſet principatum annis ſeptingentis & ſeptem, Noe filiũ ſuum rerum præceptorem oſtendit: qui de Lamech natus eſt, agentẽ annũ ætatis ſecundum & octogeſimum, quiq; quinquaginta & nongentis annis rex extitit præſul. Iſti uero anni qui collecti ſunt, tempus quod cõſcriptũ eſt prius, cõpleuerunt. Nullus itaque perſcrutetur priſcorum fines, quando cum ſuis filijs, eorumq; auis aut atauis ſuam quis extẽdebat ætatem, ſed tantum ortum eorum generationis intendat. Igitur decernente deo, & incipiente pluere, aqua cunctis diebus quadraginta ferebatur, ita ut uſque ad quindecim cubitos tranſcenderet terram, quod propterea factum eſt, ne plurimos fugæ occaſio liberaret. Quieſcente autem pluuia, aquæ uix diebus centum & quinquaginta defecẽre, quaſi menſe ſeptimo, quo inſtante paulatim inchoauit latens her

Noe

Diluuij tẽpus

Non ignoret lector, hãc ſupputationẽ diuerſam eẽ nõ ſolũ à ueritate Hebraica ſed etiã ab editione LXX. uerũ conſentientibus uetuſtis exemplaribus, nos qcquam immutare minime eẽ auſos.

Gene. 7. & 8. Diluuiũ fit ſuper terrã xl. diebus.

ba parere. Deinceps cum arca circa ſummitatem cuiuſdam montis in Armenia conſtitu
ſi ſedisset, intelligens Noe aperuit eam: & reſpiciens modicum circa eam, in ſpe meliori
conſtitutus, tunc quidem ſiluit. Poſt paucos uero dies aqua amplius recedente miſit cor-
uum, uolēs agnoſcere, ſiqd etiā terræ aliud fuiſſet ab aqua derelictum, ut ad egrediendū
iam tutum eſſe uideret. Qui cuncta reperiēs inundantia, [non] regreſſus eſt ad Noe. Poſt
ſeptem uero dies columba, quam miſerat ut aliquid de terra cognoſceret, lutulenta reme
ante, ſimul & ramum oliuæ portante, cognoſcens terram diluuio liberatam, manensq;
adhuc aliis ſeptem diebus, & animalia ex arca dimiſit, & ipſe cum generatione ſua ſimul *In Armenia arce ſolute reliquias oſtē di.*
egreſſus, ſacrificansq; deo cum ſuis epulabatur. Hunc autem locum Armenij egreſſorium
uocant. Illic enim arcæ ſolutæ reliquias nunc uſque prouinciales oſtendunt. Huius uero
diluuij & arcæ memoriam faciunt omnes, qui hiſtorias barbaricas conſcripſerunt, quo-
rum unus eſt Beroſus Chaldæus. narrans enim de diluuio, taliter eſt effatus: Dicitur autē
& nauis eius quæ in Armeniam uenit, circa montem Chordieum adhuc aliqua pars eſſe,
& quoſdam bitumen exinde tollere, quo maxime homines ad expiationes utuntur. Me-
minit autem horum & Hieronymus Aegyptius, qui antiquitatem Phœniciæ noſcitur *Manaſſeas Damaſcenus.*
conſcripſiſſe. Sed & Manaſſeas Damaſcenus in nonageſimoſexto hiſtoriarum libro ita de
eis dicit: Eſt ſuper Miniadam excelſus mons in Armenia, qui Baris appellatur, in quo
multos confugientes, ſermo eſt, diluuij tempore liberatos, & quendam ſimul in arca de-
uectum, in montis ueniſſe ſummitatem, lignorumq; reliquias multo tempore conſerua-
tas. Fuit autem iſte, quem etiam Moſes legiſlator Iudæorum ſcripſit.

¶ *Noe poſt diluuium oblatis domino hoſtijs, orat nullam aquarum inundationem ulterius induci ſuper terram.* *Caput* VI. *Geneſis.8*

NOe uero metuens, ne per annos ſingulos diluuium deus terræ induceret, humanū
genus decernens omnino deleri, fana incendens omnia, ſupplicabat de cætero deo
ſtatu priori, ut nullā ulterius huiuſcemodi uaſtationē ſuperinduceret, quo periret omne
animalium genus: ſed punitis malis, parceret eis qui propter bonitatem fuerant derelicti
& decreuerunt mala uitare. nam infeliciores ſcilicet eſſent illis, & peiori afflictione dāna
ti, ſi non ſaluarentur ad integrum, ſed magis alteri diluuio ſeruarentur, cum priores qui-
dem terrorem experimentumq; uidiſſent, poſteri uero perditionem nouiſſimam ſuſtine
rent, rogabatq; ut eius hoſtias ſuſcipere propicius dignaretur, & nullam iracundiam ſimi
lem ulterius terra ſuſciperet, ut eius operibus impinguati, & ciuitates conſtituentes, de
cætero uitam poſſent habere felicem, & nullo bonorum quibus ante imbrem adaucti fue
rant, fraudarentur, ad longam utiq; ſenectutem & uitæ longitudinem peruenturi.

¶ *Deus annuit precibus Noæ, arcum pluuialem deſignans ei in teſtimonium fœderis.* *Caput* VII.

NOe uero has effundente preces, deus pro iuſtitia uirum diligens, annuit, ut eius uo
ta ad finem uſque perduceret, neque defunctos dicens ipſe perdidiſſe, ſed pœnam *Gene.8.& 9.*
pro malitia propria pertuliſſe, neq; tales homines, qui ita perderentur, fuiſſe factos, cum
utique caſtum noſſet eis eſſe principium, neq; donaſſe uitam, quæ corruptione delecta-
retur, ſed per quæ cōtumeliam, inquit, meæ pietati uirtutiq; fecerūt, per ea quoq; cōpu-
lerunt me ut pœnam eis hanc inferrem. Ceſſabo nanque de cætero poſt hanc iram ab
eis pro ſuis iniquitatibus pœnas exigere, & multo potius te rogante. & ſi in aliquo am- *Pactū dei cū Noe.*
plius aliquando peccauerint, iam non opus erit imbrium magnitudine. neque enim ul-
terius ita terras aqua rigabit. Moneo tamen ut ab humana nece omnes abſtineant, & ſint
ab homicidio puri. facientes quippe tale aliquid, puniturus ſum. Vtimini uero cunctis
animalibus alijs ut uultis & deſideriū quiſquis habuerit. dominos eī feci uos eſſe omni
um terrenorum & natatilium, & quæcunque uolatilem habent motum, & in aere uege
tantur, abſtinētes à ſanguine. in eo eī eſt omnium anima. Deſigno autē uobis futuram
requiem arcu meo. Arcus autem dei apud illos iris eſſe putatur. Et deus quidē hæc di- *Arcus dei, Iris dicitur.*
cens atque promittens, ſiluit.

¶ *De morte Noæ & de filijs eius.* *Caput* VIII. *Geneſis.9.*

NOe uero cū uixiſſet poſt diluuiū trecentis & quinquaginta annis, omne tēpus fe
liciter agēs, mortuus eſt anno uitæ ſuæ nōgenteſimo quinq;geſimo. Nullus aūt ad

uitam modernam & annorum breuitatem, quibus nunc uiuimus, uitam comparans antiquorum, putet falſa quæ de illis ſunt dicta: & eo quod nunc uita tanto non ducatur tempore, credat nequaquam illos ad uitæ illius lõgitudinem peruenisſe. Illi nanq; cum eſſent religioſi, & ab ipſo deo facti, cumq; eis pabula opportuniora ad maius tempus exiſterent præparata, tantorum annorum circulis rite uiuebant. Deinde propter uirtutes & gloriosas utilitates, quas iugiter perſcrutabant, id eſt, aſtrologiam & geometriam, deus eis ampliora uiuendi ſpatia cõdonauit: quæ nunq; ediſcere potuiſſent, niſi ſexcentis uiuerent annis. Per tot em̃ annorum curricula magnus annus impletur. Teſtes autem mei dicti ſunt omnes, qui antiquitatem apud Græcos & barbaros conſcribere maluerunt. Nam & Manethon, qui deſcriptionem fecit Aegyptiorum: & Beroſus, qui Chaldaica defloravit: & Mochus & Eſtius, ad hæc & Hieronymus Aegyptius, qui Phœniciam diſpoſuerunt, concordant cum meis dictis. Heſiodus quoq; & Hecatæus, & Hellanicus, & Acuſilaus, & inter hos Ephorus & Nicolaus, in hiſtoriis ſuis memoriam faciunt antiquorum, annis mille uiuentium. De his itaq; ſicut ſingulis gratum eſt, ita conſiderent. Filij autem Noæ tres erant, Sem, Cham & Iaphet, qui ante centum diluuij annos fuerant generati. Hi primum de montibus ad campeſtria deſcenderunt, ut illic haberent habitaculũ: & alios ualde metuentes propter diluuium ad campos deſcendere, & ſegniter habentes, ab excelſis locis ad inferiora uenire coegerunt, quippe ut eorum fidutiæ imitatores exiſterent. Et campus quidem in quo prius habitauerunt, Sennaar appellatur. Deo autem iubẽte eos ad cremẽtum hominum peruenire, diſperſi ſunt, ne inter ſe diſſenſiones efficerent: ſed ut multa colentes ſpatia terrarum, abundantia fructuum potirentur. Qui cum eſſent ineruditi, & deo inobedientes exiſterent, in calamitatibus incidentes, ſua grauiter peccata ſenſerunt. Et qa iuuẽtutis multitudine feruebant, rurſus eos deus à ſemetipſis migrare fecit: quoniam nõ in illius propiciatione putabant ſe habere bona, ſed propriam fortitudinẽ ſibi credebant cauſam eſſe diuitiarũ. Vnde appoſuerunt ut uoluntati dei inobedientes exiſterent, putantes q; per inuidiam eius ab alterutris migrarẽtur, ut diuiſi poſſent deo facilius ſubiugari.

Aſtrologiam & geometriã nullus primũ ediſcere potuit, niſi qui ſexcentis uixiſſet annis.

Gene. 10 Noæ filij tres

Sennaar campus

¶ De Nemrod filio Cham, & de ædificatione turris, deq; diuiſione linguarum

Caput IX.

Geneſis. 11

FEcit autem eos eſſe elatos ad iniuriam dei atq; contemptum Nemrod filius Cham, filij Noæ. Qui cum eſſet audacior & manu fortiſſimus, ſuadebat eis ut non deo aſcriberent. quod hominibus per illũ felicitas eueniret, ſed quia hæc eis propria uirtute præberetur & cognatos ſui generis ad cauſam tyrannidis adduxit, ſolus ille præſumens homines à dei timore reuocare, & ſpem ſuam in propria uirtute reponere: ulciſciq; ſeſe timentes deum putabant, interminantẽ inferre diluuium terræ. Ob quam cauſam turrim ædificandam altiorem ſuadebat, ubi aqua non poſſet aſcendere. Multitudo autem prona erat, ut Nemrod præceptionibus obedirent, graue putantes ſeruitium, obſequi deo: & turrim ædificabant, in nullo ſua ſtudia deſerentes. Sumebat ergo altitudo facilitatem, & plus quàm ſperare quis poſſet, multis manibus utique fabricata creſcebat. Latitudo tamen ita erat fortiſſima, ut prope eam reſpicientibus longitudo uideretur immínui. Aedificabatur autem ex latere cocto colligato bitumine, ne forte penetraretur, ac diſſoluere tur aquis. Sic illos inſanientes deus intendens, exterminare omnes pariter non decreuit, quoniam nec alijs dudum perditis formidabant: ſed diſcordiam immiſit illis diuerſarũ linguarum, ut per multas abſonasq; uoces intellectu carere poſſent. Locus autem in quo turrim ædificauerunt, nunc Babylon uocatur, dicta propter confuſionẽ, quam circa elocutionem ſuam tunc habuerunt. Hebræi nanq; confuſionem Babel appellant. De hac uero turri, diuerſisq; uocibus hominum hoc meminit & Sibylla, dicens: Cum omnes homines unius uocis exiſterent, quidam turrim ædificauerunt excelſam, tanquam aſcenſuri p eam in cælum. Dij uero immittentes uentos, euerterunt turrim, & uocem propriam unicuique partiti ſunt: & propterea Babyloniam uocari contigit ciuitatẽ. De campo uero qui uocatur Sennaar in regione Babylonis, meminit Eſtius, ita dicens: Qui uero de ſacerdotibus ſunt erepti, Iouis ſacra ſumentes, in Sennaar Babylonis uenerunt.

Deſcriptio turris Babylonica

Teſtimonium Sibyllæ

¶ *De diſperſione gentium in uniuerſas terras poſt ædificationem turris* Caput X.

Diuiſi ſunt itaque poſt hæc diuerſitate linguarum, migrationes agentes ubiq;, & terram apprehendentes unuſquiſque felicem, & ad quam eos deus adduceret: ita ut omnis terra per eos compleretur, mediterranea ſimul atq; maritima. Quidam autem etiam nauibus tranſeuntes, inſulas habitauerunt: unde aliquæ gentes ab inſtitutoribus poſitas appellationes hactenus ſeruant. Quidam uero placita ſibi nomina mutauerunt: alij autem, ut inhabitatoribus clarius eſſe uiſum eſt, conuerſionem nominum fecerũt. Græci tamen ſunt huius rei autores, qui poſteris temporibus confortati, etiam antiquorum gloriam propriam effecerunt, & gentes nominibus exornârunt, ut eis ſapiens eſſe uidebatur, ornatum utiq; ponentes eorum reipublicæ uelut à ſe conſtitutæ. Geneſis.11

¶ *De filijs Iaphet filij Noe, & de gentibus quæ per eos inſtitutæ ſunt.* Caput XI.

Fuerunt autem filijs Noæ filij, quorum nomina propter honorem gẽtibus, quas cõdiderunt, impoſuerunt homines, & terris quas apprehendere potuerunt. Iaphet autem filius Noæ habuit filios ſeptẽ, & habitauerunt iſti regionem à Tauro & Amano mõtibus incipientem, & pertingentem in Aſiam uſque ad flumen Tanaim. In Europa uero uſque terram Gazirorum, cum nullus eorum qui ſupradicti ſunt, ibidem habitator exiſteret, gentes eius diuerſis ſe nominibus appellabant. Qui enim nunc à Græcis Galatæ nũcupantur, olim dicti ſunt Gomeritæ, quos Gomer inſtituit. Magog uero Magogas à ſe nominatos inſtituit: iſti à Græcis Scythæ ſunt appellati. Item filiorum Iaphet Madeus & Ianus fuerunt: & ex Madeo quidem ſunt gentes, quæ à Græcis Medi uocantur: de Iano uero omnes Ionij & Helladici deſcendunt, qui & Græci, unde & mare Ionicum appellatur. Condidit autem Iobel Iobelos, qui noſtris temporibus Iberes appellantur, qui & Hiſpani, à quibus poſtea Celtiberi nuncupati ſunt. Moga uero primũ dicebatur, quæ poſtea Cappadocia, nunc autem Cæſarea, à Romanis hoc ſortito uocabulo, id eſt, à Cæſare. Moſchini uero à Moſochim plantati ſunt, qui nunc Cappadoces nũcupantur, quorum antiquæ appellationis ſignum oſtenditur. Nam ciuitas eſt apud eos, quæ adhuc Moha dicitur, oſtendens intelligere uolenti, quòd aliquando omnes gentes regionis ipſius ita uocatæ ſunt. Tiras autem Tirenſes appellauit ſuos, quorum princeps fuit: à quibus Græci Thracum nomen commutauerunt. Tantæ ſiquidẽ gentes per Iaphet filios inſtitutæ ſunt. Gomer autem habẽte tres filios, Aſchenaz quidẽ Aſchenezæos inſtituit: qui nunc Rhegyni uocantur à Græcis. Riphat autem Riphæos, qui dicuntur Paphlagones. Tigran uero Tigraneos, qui Phryges à Græcis ſunt nuncupati. Iano autem Iaphet filio, & ipſo tres habente filios, Eliſas quidẽ Eliſeos uocauit eos, quoq; princeps fuit, qui nunc ſunt Aeolij. Tharſis uero Tharſos, ſic enim antiquitus Cilicia uocabatur. Tarſos enim apud eos maxima ciuitatum metropolis appellatur, T litera pro o mutata. Cethim autem Cethimã inſulam habuit, quæ nunc dicitur Cyprus: & ab ea omnes inſulæ, & maritima loca Cethim Hebraice nominantur. Teſtis enim ſermonis mei eſt una in Cypro ciuitatum, quæ antiquam appellationem ualuit retinere. Cythis enim ab his, qui ei Græcum nomen impoſuerunt, uocatur, neque ſic fugiens Cethi nomen. Iaphet itaque filij ſeu nepotes habuere has gentes, quæ forſan nunc ignorantur à Græcis. Hoc ergo prædicens, ad narrationẽ reuertar eorum, unde digreſſus ſum. Nomina ſiquidem propter ſcripturæ decorẽ, Græci ad delectationem legentium mutauerunt. Neq; enim prouinciæ noſtræ eſt huiuſmodi formis uti: ſed licet unum quidem ſchema, & finis nominum ſit unus, ultimas tamen nominum ſyllabas aliter illi declinant. Noe nanque apud eos Nochus appellatur, & Abram Abramus: & ſic hæc forma in omni ſchemate cuſtoditur. Geneſis.10 Filij Iaphet gentesq; ex illis ortæ, ſecũ biblia Madai & Iauan in biblijs Tubal Moſoch Thiras Aſchenez Thogorma Iauan Nochus. Abramus

¶ *De filijs Cham filij Noe, & de gentibus per eos inſtitutis.* Caput XII.

Filij uero Cham à prouincia Syria, & Amano & Libano montibus cĩctas terras obtinuerunt, quæcunque ad mare ſunt poſitæ; apprehendentes etiam eas quæ uſque ad oceanum ſunt, & proprias facientes appellationes: tamen aliorum quidẽ omnino perierunt, aliorum uero in alias tranſmutatæ & transformatæ, nimis ignotæ ſunt. Quatuor enim filijs exiſtentibus Cham, Chuſo quidem nihil nocuit tempus. Nam Aethiopes quorum princeps fuit, hactenus & à ſemetipſis, & ab oĩnibus Aſianis Chuſæi uocitantur. Geneſis.10. Chuſæi.

Seruata uero est etiam Mestreis secundum appellationem prisca memoria. Aegyptum nanque Mestrim, & Mestreos omnes uocamus Aegyptios. Instituit autem & Phut Libyam, Phutos à se uocans prouinciales. Est autem & fluuius in Mauritania prouincia, qui isto nomine nũcupatur. Vnde & plurimos Græcorum historiographorum inuenimus huius fluminis memoriam facientes: & ex adiacenti prouincia, quæ Phuti uocatur, ei nomen impositum. Mutatum est autem nomen quod ei nũc est, ab uno filiorum Mestraim, qui Lahabim dictus est. Post paululum uero dicemus & causam, pro qua contigit eam Africam nominari. Chananæus uero, quartus existens filius Cham, quæ nunc Iudæa uocatur inhabitans regionem, à se Chananæam appellauit. Fuerũt autem & istis filij: Chuso quidem Saba, ex quo Sabæi: Euilah, à quo Euilæi, qui nunc Getuli uocantur. Sabatha uero ex quo Sabathæni, qui nominantur à Græcis Astabari. Condidit autem etiam Sabatacha Sabatachenos. Rama uero Ramæos instituit: & duos filios habuit, quorum Iudas quidem Aegyptiacam gentem Hesperiorum inhabitans, Iudæis cognomen suum reliquit: Sabath aũt Sabathæos. Nemrod autem filius Chusi, permanens apud Babylonios, tyrannidem exercuit, sicut à me etiam primitus declaratum est. Porrò Nemrod cum essent octo filij, omnem terram à Chaza Aegyptum usque tenuerunt. Solius autem Philistĩm cognomen prouincia custodit, cuius partem Græci Palæstinam appellãt. Ex alijs autem, id est, Ludim, & Anamim, & Lahabim, solus Lahabim à se prouinciam Libyam nominauit. Nephtuhim autem & Phetrusim, Chaslohim, Caphthorim, ultra nomina nihil scimus. Bello enim Aethiopico, de quo postea declarabimus, eorum ciuitates euersæ sunt. Fuerunt autem & Chanaan filij: Sidon, qui & ciuitatem sui nominis ædificauit in Phœnice. Sidon autem à Græcis appellata est. Amath autẽ Amatheos instituit, quæ etiam nunc est, & à prouincialibus Amathi uocatur. Macedones uero eam Epiphaniam ab uno priscorum uocauerunt. Aradius aũt Aradiam insulam habuit: Aracæus autẽ Arcen, quæ in Libano posita est. De alijs uero septem, id ẽ, Ethæo, Cethæo, Iebusæo, Amorræo, Gergesæo, Euæo, Cinæo, præter nomina in sacris literis nihil habuimus. Hebræi nanq; eorum destruxere ciuitates, huiusmodi causa calamitatibus apprehensas.

Chananæi. Sabæi. Euilæi. Getuli.

Regna

¶ *Noe inebriatus, nudatus, irrisus, irrisorem filium maledictioni subdidit, fratribus eius maledictum patris effugientibus.* *Caput* XIII.

Genesis. 9 Noe plantator uineæ

NOe itaque, post inundationẽ terra ad propriam reuertente naturam, uenit ad operam: & dum uineam in ea plantasset, uidens fructum in ea perfectum, uindemiauit: & deducto ad usum uino, sacrificans erat in epulis. Inebriatus autem in sopore resolutus, nudatusq; inhoneste iacebat. Quem cum uidisset iunior filiorum, fratribus irridendum ostendit. Illi uero operuerũt patrem. Quod dum Noe sensisset, alijs quidem filijs felicitatem optauit, Cham uero propter cognationem sui non quidem maledixit, sed eius proli: & alijs effugientibus maledictionẽ, deus Chananæi filios emigrauit: & de his quidem dicemus in reliquis.

¶ *De filijs Sem filij Noe, seu de gentibus per ipsos institutis, & de ortu Abrae.* *Caput* XIIII.

Genesis. 11

SEm uero tertio Noæ filio quinq; fuerunt filij nati, qui usq; ad oceanum seorsum habitant Asiam, ab Euphrate facientes initium. Elam siquidem Elamitas, qui Persarum sunt principes, dereliquit. Assur autem Ninum instituit ciuitatem, & subiectos sibi Assyrios nominauit, qui fuerunt ualde felices. Arphachsad autem, Arphachsadæos nominauit, qui nunc Chaldæi uocantur, cum princeps eorum esset. Aram uero Aramenos instituit, quos Græci Syros appellant. Quos autem nunc Lydos uocant, Lud tunc Ludas nominauit. Aram uero quatuor existentibus filijs, Hus quidem instituit Traconitidem & Damascum, quæ est media Palæstinæ, Syriæq; coniuncta. Armenia uero Vl, Gether Bactrianos, Mes autem Mesanæos, quæ nũc Arax uocatur ab omnibus. Arphachsad autem filius fuit Sala, de quo natus est Heber, à quo Iudæos Hebræos initio uocauerunt. Heber autem Iectan genuit & Phaleg. Dictus est autem Phaleg, quoniam secundum diuisionem habitationum natus est. Phaleg autem diuisionem Hebræi uocant. Iectan uero qui filius fuit Heber, habuit filios, Helmodad, Saleph, Asarmoth, Iarach, Aduram, Vzal, Decla, Obal, Abimahel, Saba, Ophir, Euilah, Iobab. Isti à flumine Cophino Indiæ, & positæ circa eam Syriæ loca quædam inhabitant. Hæc itaque de filijs Sem dicta sufficiant.

Ab Heber Hebræi dicũ

Facta uero de Hebræis quoq; ſermonẽ. Phaleg eñ filio Heber, fuit quidẽ filius Reu: huius aũt Sarug, de quo Nachor filius generatus eſt, cuius filius fuit Thare, qui fuit pater Abraam. Hic autem decimus quidem eſt à Noe. Secundo uero & nonageſimo anno ſuper ducentos poſt diluuium natus eſt. Thare enim ſeptuageſimo anno genuit Abraam. Nachor aũt cũ eſſet uiginti & octo annoꝝ, genuit Thare. De Sarug autem Nachor naſcitur circa annum trigeſimum ſecundum. Reu autem Sarug habuit, cum eſſet annorum triginta duorum. Iiſdem uero annis habuit Phaleg Reu. Heber autem quarto & triceſimo anno genuit Phaleg, natus ipſe de Sala annũ habente triceſimum: quem Arphachſad genuit quinto & triceſimo anno natus. Sem aũt filius Arphachſad natus ẽ poſt annos duos facti diluuiñ. Abraam autem habuit fratres Nachor & Aram. Quorum Aram quidem filio derelicto Lot, & Sara & Melcha filiabus inter Chaldæos, mortuus eſt in ciuitate Chaldæorum, quæ dicitur Hur: & hactenus ſepultura eius oſtenditur. Duxerunt autẽ uxores filias fratris ſui, Melcham quidem Nachor, Saram uero Abraam. Porrò Thare dum odio habuiſſet terram Chaldæorum propter luctum Aram, migrauerunt omnes in Charan Meſopotamiæ ciuitatem: ubi etiam Thare morientem ſepelierunt, cum uixiſſet annis ducentis quinque. Recidebatur enim iam uita hominum, fiebatq; paulatim breuior, uſque ad generationem Moſis, poſtquam terminus uitæ centũ & uiginti annorum poſitus eſt: hos annos ſtatuente deo, quantos & Moſen quoque uixiſſe prouenit. Nachor autem de Melcha octo fuerũt filiꝝ, Hus, Buz, Camuel, Caſed, Azau, Pheldas, Iedlaph, Bathuel. Iſti ergo Nachor filiꝝ fuerunt legitimi. Thabee enim & Gaom, & Thahas & Maacha de concubina eius nati ſunt. Bathuel autem filio Nachor, nata eſt Rebecca filia ex filiꝝ Laban.

Genealogia Abraæ.

Genealogia Nachor fratris Abraæ. Geneſis.22.

¶ *Abraam ſecundum præceptum domini de Chaldæa migrat in Chananæam.* Ca. XV.

ABraam uero Lot filium fratris ſui Aram, uxoris uero ſuæ Saræ germanum adoptauit, filium legitimũ non habẽs: dimiſitq; Chaldæam cum ſeptuaginta & quinque annorum eſſet, deo iubente ut migraret in Chanaan, in qua etiam habitauit, eamq; proli ſuæ reliquit: prudẽs exiſtens, & nimis intelligens in omnibus rebus, & ſapiens in his quæ audierat, & de quibuſlibet aliquid cogitaret. Propterea & uirtute prudentiæ maior aliꝝs fuit: & opinionem, quam de deo tunc cuncti habebant, innouare & immutare prævaluit. Primus itaque præſumpſit pronunciare, deum creatorem unũ eſſe cunctoꝝ. Reliqua uero licet ad felicitatem tendentia, per præceptum præbentis ſingula quæq; ſtare, & non propria uirtute ſubſiſtere confeſſus eſt. Hæc uero conſciebat per terræ paſſionem & maris, & ea quæ contingunt circa ſolem & lunam, & ex omnibus quæ circa cælũ ſemper eueniunt. Virtute enim eis præſente, & prouidentia ordinationis eorum, cuncta diſponi docebat: quibus quicunque priuarentur, manifeſti fierent, quia neque ea quæ ad utilitatẽ nobis neceſſaria ſunt, ſua poteſtate potuerũt poſſidere, quæ ſcilicet ſecundum iuuentutis fortitudinem miniſtrantur, cui bonum eſt ſolummodo, honorem & actionẽ tribuere gratiarum. Propter quæ Chaldæis & aliꝝs Meſopotamitis in eum conſurgentibus, migrationem eligens ſequi, per uoluntatem & adiutorium dei, terram Chananæam late poſſedit: ubi collocatus, altare ædificauit & hoſtias deo immolauit. Meminit autem patris noſtri Abraam Beroſus, non quidem nominans eum, ſed ita dicẽs: Poſt diluuium decima generatione apud Chaldæos fuit quidam uir iuſtus & magnus, in cæleſtibus rebus expertus. Hecatæus autem memoriam eius etiam plus aliquid fecit. Librum enim de illo conficiens dereliquit. Nicolaus uero Damaſcenus in quarto hiſtoriarum libro ſic ait: Abraam is regnauit in Damaſco, ueniẽs aduena cum exercitu de terra quæ ſuper Babylonem dicitur Chaldæorum. Igitur poſt non multum tempus exurgens etiam de hac regione cum populo ſuo, terram, quæ tunc Chananæa, nunc uero Iudæa dicitur, habitauit, & hi qui de illo multipliciter ſunt progeniti: de quibus in alio libro quæ dicẽda ſunt explanabo. Abraam uero uſque nunc in Damaſcena ciuitate nomen habetur in gloria: et uicus oſtenditur, qui ab eo dicitur habitatio Abraam.

Geneſis.12. Abraam adoptauit Lot filium fratris ſui in filium.

De ſapientia Abraæ.

Beroſus.

Hecatæus.

Nicolaus. Damaſcenus.

¶ *Abraam fame opprimente Chananæam, Aegyptum ingreditur, ubi dignus & clarus habetur, diſciplinam arithmeticæ & aſtrologiæ contradens Aegyptijs: à quibus iterum regreſſus in Chananæam, partitur terram cum Lot cognato ſuo.* Cap. XVI.

Gen. 12 & 13. FAme uero posteris tẽporibus apprehendente Chananæam, Abraam Aegyptios uisuere feliciter audiens, ad eos proficiſci tendebat, ut eorũ abundantia participaretur, & ſacerdotum ſimul auditor eſſet, & agnoſceret quæ de diis exponerent: ut aut meliores ſi inueniens ſequereť, aut eos ſua prudentia in ornatum meliorem tranſponeret: deducens pariter Saram. Metuens autem ueſaniam Aegyptiorum circa mulieres, ne rex eum propter uxoris ſpeciem trucidaret, hanc exquiſiuit artem, ut ſe fratrem eius aſſimularet: ſed & illã hoc reſpondere docens, eo quòd ſibi prodeſſe confideret. Qui cũ ueniſſet in Aegyptum, pertulit quod ipſe præuiderat. Tunc enim pulchritudo uxoris eius innotuit. Vnde & Pharao rex Aegyptiorum, non contentus his quæ de ipſa dicebantur, etiam ipſam inſpicere feſtinauit, arbitratus ſibi Saram poſſe contingere. Sed deus impediuit deſiderium eius iniuſtum, ægritudine ſcilicet, & tumultu cauſarum. Cumq; pro liberatiõe ſacrificarent, per iram dei peſtem ſacerdotes adueniſſe ſignificabant, eo ꝙ uxori peregrini in iuriam uoluiſſet inferre. Ille uero ptimeſcens, interrogauit Saram, ut diceret & ipſa quæ eſſet, & ille qui eam adduxerat. Qui cum ueritatem audiſſet, excuſabat ſe apud Abraam, dicens putaſſe ſororem, & non uxorem eius: & feſtinaſſe circa eam cognationem ſibi facere, & non iniuriæ cauſa ſuum deſiderium perpetrare. Cui multa quoq; munera eondonauit, & ut eſſet inter ſapientiſſimos Aegyptiorum inſtituit: uirtutemq; eius & gloriam ex hoc eſſe contigit clariorem. Nam cum eſſent Aegyptij diuerſis moribus complacentes, & adinuicem leges proprias reprobantes, & à ſe etiam propterea diſſidentes; ſibimet eos comparans, & unumquenq; deſpiciens, uerba eorum inania, nihilq; uerum habentia demonſtrabat. Erat igitur in admiratione eunctorum, tanquam uir ſapiens: atq; paratus non ſolũ ad intelligendũ, ſed etiam ad ſatisfaciendum, & ad loquẽdum quodcunq; docere niteretur. Arithmeticam quoq; eis contulit: & quæ de aſtrologia ſunt, ipſe cõtradidit. Nam ante aduentum Abraam in Aegyptum, hæc Aegyptij penitus ignorabant. A Chaldæis enim hæc plantata noſcũtur in Aegypto, unde etiam perueniſſe noſcuntur ad Græcos. Et cum ueniſſet in Chananæam, partitus eſt terram cũ Lot, dum paſtores eorum inter ſe iurgia facerent propter loca paſturæ: electionem tamen atq; conditionem conceſſit Lot. Sumens itaq; ipſe partẽ ab eo relictam, habitauit in ciuitate Hebron: quæ eſt antiquior annis ſeptem, ciuitate Aegyptia Prothanide. Lot igitur terram, quæ poſita eſt in campo circa Iordanem fluuium, habitauit non longe à ciuitate Sodomorum, quæ tunc etiam erat bona, nũc aũt probať exterminata uolũtate dei. Quã cauſam loco ꝓprio deſignabo.

Aegyptiorũ incontinẽtia.

Abraam Arithmeticã & aſtrologiã cõtulit Aegyptijs.

Separatio Abrãã à Lot.

¶ *Sodomitæ congreſſi cum Aſſyrijs, prælio uincuntur: uicti, captiui abducuntur, cum quibus Lot captiuus abducitur.* Cap. XVII.

Gene. 14. De quinq; regibus Sodomitarum. ILlo nanq; tempore Aſſyrijs Aſiam obtinentibus, reges Sodomitarum ualde florebãt in diuitijs & multa uirtute: quibus erant reges quinq;, eorum prouinciam gubernantes, Ballas, Balleas, Sinnabaris, Simoborus, & Baliorum rex. Singuli nanq; eorũ habebant proprium principatum. Aduerſum quos congreſſi Aſſyrij, & quatuor partes ſui exercitus facientes, obſidebant eos. Dux autem erat unuſquiſq; ſuis ordinatus. Commiſſo autẽ prælio uincentes Aſſyrij, tributum impoſuerunt regibus Sodomorum. Duodecim ſiquidem annis iſti ſeruientes, tributum ſibimet impoſitũ ſoluere paſſi ſunt: tertiodecimo aũt abſtinuerunt. Quapropter exercitus Aſſyriorum ſuper eos aduenit, ducentibus ſimul exercitum, Amraphelo, Ariocho, Chodorlaomoro, Thadallo. Iſti nanq; & uniuerſam diripuerunt Aſiam, & gigantũ ſobolem ſubuerterunt. Qui cũ ueniſſent Sodomis, caſtra poſuerunt in ualle quæ dicit putei bituminis. Illo nanq; tempore putei erãt in eo loco: nũc autem exterminata ciuitate Sodomorũ, uallis illa palus effecta eſt, quæ dicitur Aſphaltitis, id eſt, bituminalis. De hac itaq; palude rurſus nõ poſt multa dicemus. Sodomitis aũt cum Aſſyrijs congreſſis, & forti prælio commiſſo, multi quidem eorum mortui, reliqui uero captiui ſunt ducti: cũ quibus & Lot ducebatur, qui uenerat ad auxiliũ Sodomorũ.

Palus Aſphaltitis.

¶ *Abraam irruens in Aſſyrios, Lot & captiuos Sodomitarum eripuit: cui regreſſo occurrit rex Sodomitarum, & Melchiſedec rex Solymorum: deinde accepto promiſſo diuino de poſteritate, genuit Iſmael: ipſeq; circunciſus eſt præcipiente domino, & Iſmael, totaq; domus eius.* Cap. XVIII.

Gen. 14. & 15. ABraam autem cum audiſſet calamitatem eius, timor ſimul de Lot cognato eius, & miſericordia in eum ingreſſa eſt, propter Sodomitas amicos atq; uicinos. Et cum

feſtinaret eis ferre ſuppetias,non tardauit,ſed acceſſit: & quinta nocte irruens ſuper Aſſyrios circa Dan(ſic enim alter Iordanis fons appellatur)& inueniens eos antequam armarentur,alios quidem in lectulis conſtitutos occidit,qui neq; ſuſpectionẽ cladis haberent: alij uero nondum in ſoporem conuerſi,tamen præ ebrietate pugnare non ualentes,effugerunt. Abram autem perſequens eos,expulit eos uſq; ad terram Damaſcenorum:oſtẽdens uictoriam non in multitudine,nec in plurimis manibus eſſe, ſed confidentiam pugnatorum & fortitudinem, prævalere contra totius numeri quantitatem.cum trecentis nanq; decem & octo & tribus amicis,tantum exercitum ſuperauit.Quicunq; autem hoſtium effugerunt,inglorij ſunt reuerſi.Abraam autem captiuos eripiens Sodomitarum, qui capti fuerant ab Aſſyrijs,cum pace reuerſus eſt.Occurrit autem ei rex Sodomorum ad colloquendum,in loco qui uocatur uallis regia,in uia Solymæ ciuitatis.Suſcepitq; eũ rex Melchiſedec, quod ſignificat rex iuſtus,& erat utiq; & ſine dubio talis, ita ut propter hanc cauſam etiam dei ſacerdos eſſet Solymorum, quam ciuitatẽ poſtea Hieroſolymam uocauerunt.Miniſtrauit autem iſte Melchiſedec Abraam exercitui xenia,& multam abundantiam rerum opportunarũ ſimul exhibuit: & ſuper epulas eum collaudare cœpit, & benedicere deum,qui ei ſubdiderat inimicos. Abraam uero ei dante etiam decimas ſpoliorum,munus accepit. Rex autem Sodomorum prædam quidem de Abraam non poſcebat:homines uero qui eius eſſent,recipere precabatur, quos ab Aſſyrijs eripuerat. Abraam uero ait,non hoc ſolũ ſe facere,ſed nec aliam utilitatẽ ex illa ſe habiturum prædã,niſi quæcunq; pro cibo ſeruorum eius uidebantur impenſa:partẽ uero quandam amicis ſuis fore præbẽdam,qui cum eo pugnaſſent:quoꝝ primus Eſchol uocabatur & Aner & Mambre.Laudans autem deus uirtutem eius,ait:Non perdes mercedes tuas,dignum eſt enim p talibus actibus habere te gratiã. Et quæ putas fuit retributio mercedis,nondum eſſet qui ei ſuccederet?erat enim adhuc ſine filio. Deus & filium ei generandũ eſſe promiſit,& multam ex illo ſobolem proximamq; ſtellarũ numero profuturam. Et ille quidem hæc audiens,deo ſacrificium obtulit,ab eo iuſſus hoc facere.Erat autem huiuſmodi ſacrificium:uitula triennis & capra triennis,& aries ſimiliter triennis,& turtur & columba,quæ diuidi iuſſerat,auium uero nihil diuiſum eſt. Et antequam conſtitueretur ara,alitibus ſuperuolantibus pro concupiſcentia ſanguinis,uox affuit diuina, ſignificans malignos proli eius uicinos fore annis quadringẽtis in Aegypto,in quibus afflicti ſupereſſent inimicis:& uincentes bello Chananæos,habituri eſſent eorum terras & ciuitates. Abraam autem habitauit circa Luzam,quæ uocatur Ogys. Eſt autem regio Chananæorum,non longe ab ciuitate Hebron.Et cum grauiter haberet ſuper nõ pariente muliere, deprecatus eſt dominum,ut ei ſobolem maſculi filij condonaret.Domino autem iubente,uti confideret & pro alijs omnibus bonis,in quibus à Meſopotamia eductus fuerat,etiam filios ei promiſit futuros.Tunc Sara præcipiente deo, unam ancillarũ cui nomẽ erat Agar,Aegyptiam genere,collocauit ei,tanquam ex ea filios habitura. Et dum concepiſſet ancilla,iniuriam facere Saræ præſumpſit,quaſi rex foret filius,qui ex ea fuerat procreatus.Hanc dum Abraam Saræ pro uindicta tradidiſſet,fugam meditata eſt: & afflictiões nõ ſuſtinẽs,deprecata eſt deũ,ut eius miſereret:occurritq; per deſertũ eunti diuinus angelus,iubens eam ad dominam remeare,& uitam habituram potiorem caſte uiuentem. Tunc nanq; eò quod in dominam ſuperba ingrataq; fuerat,mala talia pertuliſſe: quæ ſi inobediens eſſet deo,& longius abſcederet,eam perire dicebat:ſi uero reuerteretur,fieret mater pueri in illa terra poſtea regnaturi.His obediens illa,ueniam reuerſa à dominis ſuis impetrauit:& poſt non multũ peperit Iſmael:ac ſi quis dicat,deo nobilitatam,eo quod exaudierat dominus preces eius. Abraam itaq; cum ſex eſſet annoꝝ & octoginta, natus eſt ei is quem prædiximus.In nonageſimonono aũt anno eodem conſtituto apparuit deus,promittens q̃ filius ei de Sara naſceretur,iuſſitq; uocari Iſaac: ſignificans gentes magnas ex eo futuras,& reges,& qui oppugnantes omnem Chananæam à Sidone uſque ad Aegypti terminos obtinerent.Præcepit autem,ut genus quod ei naſceretur, alijs nõ miſceretur,& ſua genitalia circumcideret,& hoc faciendum octaua die poſt partũ. Cauſam uero circumciſionis noſtræ in alijs indicabo.Conſulẽti autem Abraam de Iſmaele utrum multo tempore uiueret,longæuum ſignificauit deus,& patrem gentium fore magnaꝝ.

Melchiſedec rex iuſtus.

Hieron. ad Euagriũ, in hac parte lo ſephũ refellit

Verba dei ad Abraam.

Geneſis.16

Contemptus Agar ancillæ Aegyptiæ in Saram.

Etymologia noĩs Iſmael. Repromiſſio Iſaac.

Geneſis.17

Et Abraam quidem in his gratias agens deo, repente circuncisus est, & omnes qui apud eum erant, & puer Ismael pariter, qui die illa tredecim erat annorum, ipse uero nouem & nonaginta annos agebat.

¶ De *Abraam quomodo tres angelos susceꝑit: & de Lot, qui & ipse susceꝑit angelos hospitio: & de euersione Sodomorum: & quomodo uxor Lot conuersa est in statuam salis: & de commixtione filiarum cum patre.* Caput XIX.

Gen.18 & 19 EOdem scilicet tempore, Sodomitæ diuitijs & abundantia pecuniarũ elati, hominibus contumeliam faciebãt: & erant impij circa deum, ut nequaquam recordarẽtur beneficiorum eius: auersiq; sunt à susceptione peregrinorum, & circa eos affectum habere destiterunt. Exasperatus igitur in his deus, dispoſuit eorum punire superbiam, & ciuitatem eorum subuertere, cunctamq; regionem simul exterminare, ita ut neque plantatio, neq; fructus ex ea ultra cõsurgeret. Cumq; hæc deus de Sodomitis decreuisset explere, Abraam respiciens tres angelos, dum sederet ad ilicem Mambre circa ianuam domus suæ, putaretq; esse peregrinos, consurgens amplexatus est: & ibidem eos retinens, rogabat quatenus xenia eis impartiretur. Quibus annuentibus, panes repente de simila præcepit fieri: & occidens uitulum & assans, obtulit eis sub quercu iacentibus. At illi ei gratias retulerunt. Et cum adhuc comederent, de muliere quærebant ubi esset Sara. Quo dicẽte eam intus esse, uenturos se in futurum esse dixerunt, & inuenturos eam iam matrem existere. In hoc ergo subridente muliere, & impossibile sibi esse filium habere dicente, cũ ipsa quidem nonaginta esset annorum, uir autem eius centum: tunc illi iam non se celare continuerunt, sed pronunciauerũt semetipsos angelos dei esse: & quia missi sunt, ut unus

De susceptiõe angelorũ in domo Lot

significaret de filio, duo uero Sodomitas euerterent. Hæc audiens Abraam, doluit super Sodomitis, exurgensq; deum deprecatus est, rogans ne iustos & bonos perderet cum malignis. Deo uero dicente, nullum Sodomitarum esse bonum, nam si inter eos essent decẽ iusti, omnibus remitteret peccati supplicium, Abraam quidem cessauit, angeli uero in ciuitatem Sodomam peruenerunt, quos Lot pro susceptione rogabat (cum esset ualde circa peregrinos humanus, & Abraam benignitate discipulus) ut cum illo manerẽt. Sodomitæ uero respicientes iuuẽculos, nimio uultus decore præcipuos, & apud Lot eos suescessisse cognoscentes, ad uim & iniuriam eorum pulchritudinis sunt conuersi. Lot uero monente ut casti essent, & ad peregrinorum confusionem nequaquam accederent, sed reuerentiam in eorum successione haberẽt, quod si ita intemperantes essent, filias suas pro illis concupiscentiæ eorum se dicente præbiturum: neque sic quieuerũt. Deus autem eorum præsumptionibus indignatus, ipsos quidem excæcauit, ita ut non possent ad ingressum domus accedere, Sodomitarum uero omnem populum pestifera morte damnauit. Lot autem deo dicente ei futurã Sodomitarum perditionem, ereptus est cum coniuge, duas filias assumens, quæ adhuc uirgines erant. Sponsi autem egredi contempserunt, cõsuetudinem hãc uerborum Lot esse dicentes. Deus igitur immisit gladium in ciuitatem, eamq; cum habitatoribus concremauit, terramq; simili exterminauit incendio, sicut dudum à me dictum est, cum bellum Iudaicum descripsissem. Vxor autem Lot decedens, cum respiceret sæpius ciuitatem, & eius curam haberet, interdicente deo ne faceret, in statuam salis conuersa dignoscitur. Vidi siquidem eam: hactenus enim manet. Fugit autem ille cum filiabus, in paruulo quodã agro se cõtinens ab igne liberatus, qui locus Segor hactenus appellatur. sic enim Hebræi modicum uocant. Illic autem desolatione hominum, & inopia ciborum afflictus habitabat. Virgines autem omne genus humanum exterminatum existimantes, cuicunq; misceri uoluerint, licere credebant: hoc uero faciebant, ne deficeret genus humanũ. Fuerunt autem filij, de seniore quidem Moab, ac si quis dicat ex patre: iunior autem genuit Ammon, quod nomen significat filius generis. Et instituerunt, alter quidem Moabitas, quorum hactenus magna gens est, alter uero Ammonitas: utraq; enim gens est in conualle Syriæ. Et Lot quidem huiusmodi esse contigit de Sodomis egressum.

¶ *Quomodo Abraam migrauit in Gerãra: & Abimelech adamauit Saram uxorem Abrae, & de natiuitate Isaac.* Caput XX.

ABraam uero migrauit in Gerara Palæſtinæ, in loco ſororis Saram habens, ſimilia prioribus ſimulans præ timore. Metuebat enim Abimelech locorum regem: qui etiam cum adamaſſet Saram, credens eam ſe poſſe corrũpere, propter concupiſcentiam in ægritudinem incidit dei uoluntate: medicisq; deſperantibus conſoporatus ſomnio, ne contumeliam faceret uxori peregrini, & aliquantulum leuiatus, amicis expoſuit, quod deus ei hanc ægritudinem intulerat pro ultione peregrini, ut eius uxorẽ ſine iniuria cõſeruaret: quia nõ ſororẽ eam haberet ille, ſed lege iunctam uxorẽ: & promiſiſſet ſe ei præbitum de cætero ſoſpitatẽ, ſi pro uxore ille ſine timore cõfiſteret. Et cũ hæc dixiſſet, Abraã amicis ſuadentibus euocauit: nihilq; eum ulterius de coniuge quaſi aliquid turpe paſſura, formidare præcepit: deum eius habere curam dicens, cuius auxilio uxorem ſuam permanentem ſine iniuria reputaret. Deo enim proteſtante, cõſcientiaq; mulieris, dicebat neque eam ab initio ſe appetiſſe, ſi eſſe eam ſciſſet uxorem, ſed tanquam pro ſorore ſe ductũ: rogabatq; ut mitis circa eum eſſet, & deum ei propicium faceret: & ſi apud eum manere uellet, omnem ei hubertatem cõferret: uolẽti uero diſcedere, danda munera rerum oĩm, quibus ad eum indigens aduenĩſſet. Hæc illo dicente, Abraam non de cognatione mulieris mentitum ſe eſſe dicebat, fratris eam filiam eſſe referens: & eo quod præter hoc figmentum aduentum ſuum non fuiſſe ſecurum arbitraretur: nec eſſe ſuam culpam in illius ægritudine prædicabat, & debere regẽ habere de ſalute fiduciam, paratumq; ſe manere apud eum eſſe dicebat. Abimelech itaque & terram ei diſtribuit & pecunias: conſtituerunt q; inter ſe, ut ſine dolo cõuerſarentur, facientes ad quendam puteum fœdus, quẽ Berſabee uocant, quod fœdus putei poterit dici: ſic enim hactenus à prouincialibus nominatur. Poſt non multum uero temporis natus eſt Abraam filius de Sara, ſicut fuerat ei à deo prædictum, quem nominauit Iſaac: hoc autem ſignificat riſum. Nam eo quod Sara riſerat, dicente deo quod pareret, nec iam ſperaret præ ſenectute partum, ideo filius ita uocatur. Hæc itaque annos tũc agebat nonaginta, Abraam uero centum. Natus eſt ergo filius, utroq; ſene, quem repente poſt octo dies circunciderunt. Et ex illo poſt totidem dies mos eſt Iudæorum, circunciſiones efficere: Arabum autem poſt annos tredecim, eo q; Iſmael, qui gentem eorum inſtituit, filius Abraæ de concubina, hoc fuerit tempore circũciſus. De quo certiſſime omne tempus exponam.

Excuſatio Abimelech pro Sara.

Fœdus putei

Geneſis.21.

Poſt octo dies fit circũciſio Iudæorũ, Arabum poſt tredecim annos.

¶ *Quomodo Abraam monente Sara, & præcipiente domino amiſit à ſe Agar cum filio Iſmaele.* Cap. XXI.

SAra natum Iſmaelem de Agar ancilla primitus diligebat, nihil fauoris in eo imminuens: quem utiq; quaſi proprium filium, & principatus nutriebat hæredem. Iſaac autem filio procreato, non dignabatur eum nutrire cum Iſmaele, cũ ſenior eſſet, eumq; poſſet opprimere patre moriente. Suadebat ergo Abraæ, ut eum in aliam regionem cũ matre tranſmitteret. Ille uero initio quidem non appoſuit uoluntatem ad ea quæ Sara fieri feſtinabat, crudele nimis arbitratus, paruulum filium & mulierẽ neceſſarijs indigentes abijcere. Poſtea uero cum deo placuiſſet, ad ea quæ præcipiebat Sara conſentiens, matri tradidit Iſmaelem, qui nondum à ſe poterat gubernari: & aquam in utre & panem ferenti ẽ, iuſſit abire quò itineris neceſſitas imperaret. Dum ergo abeũti neceſſaria defeciſſent, erat in malis, cum eſſet aquatio difficilis: & exponens puerum ſub quadam arbore animam protrahentem, ne ea præſente deficeret, procul abſceſſit. Ad quam ueniens diuinus angelus, dixit ei adeſſe fontem: & monuit, ut prouideret ac infantulum recrearet, dicens grandia ei eſſe conferenda de pueri ſoſpitate. Illa confidens de promiſſionibus, & ſtudẽs alere puerum adhibendo curam, declinauit ærumnas. Cum uero puer ad uirilem peruenĩſſet ætatem, uxor ei coniuncta eſt Aegyptia genere, unde etiam ipſa antiquitus fuerat oriunda, de qua filij Iſmaeli nati ſunt duodecim, Nabaioth, Cedarus, Abdielus, Mabſamus, Maſmaus, Dumaus, Maſaus, Adadus, Themaus, Ieturus, Naphiſus, Cedmas. Iſti nanq; omnem terram ab Euphrate uſq; ad mare rubrum poſitam tenuerunt, Nabathæã prouinciam nominantes. Sunt autem iſti, qui gentem Arabicam ſecundum tribus ab eis uocant, & propter uirtutem eorum, & propter Abraæ dignitatem. Iſaac autem filium ſuum pater Abraam nimium diligebat, cum eſſet unigenitus, eiq; à deo pro munere & in ſenectute conceſſus. Prouocabat eĩm ad fauorẽ amoremq; ſuũ potius parentes & ipſe puer, eo q; oĩm uirtuti ſtuderet, & parẽtũ haberet ſolicitudinẽ, & affectũ circa dei religionẽ,

Geneſis.25.

¶ *Abraam accepit à domino de immolatione Iſaac.* Caput XXII.

Geneſis.22. ABraam aũt cũ felicitatẽ ſuam filio legitimo relicturus eſſet, morti uicinus, hoc uoluntate dei promeruit. Qui tentare uolens religionem eius, apparuit ei, & cuncta quæ præſtitiſſet ei dinumerans, & quomodo hoſtibus ſuperior fuiſſet effectus, & præſentem felicitatem eo ſtudio percepiſſet, & Iſaac filium habuiſſet, eundem filium eius ſibi ſacra immolatione præcepit offerri, in monte nomine Moraim eleuatum, ara ibidem collocata. ſic enim appariturum eius religionem, ſi etiã ſaluti filij præponeret quod deo placeret. Abraam autem in nullo iuſtum eſſe decernens non obedire deo, ſed cunctos ei miniſtrare debere, tanquam eius prouidentia omnes uiuant quibus eſt ipſe propicius, celãs coniugem dei præceptũ, & quã ipſe habuiſſet de cæde filij uoluntatem, ſed neq; ſeruorũ cuiquam hoc palàm faciens, ne forte deo parêre prohiberetur, ſumens Iſaac cum duobus ſeruis, & quæ erant ad ſacrificium neceſſaria imponens aſino, iuit ad montem. & duobus quidem diebus iter cum eo ſerui fecerunt. tertia uero, cum iam circa locum montis eſſent, relinquẽs in campo reliquos qui cum eo erant, cũ ſolo filio uenit ad mõtem, in quo templum poſtea rex Dauid collocauit. Portabant autem ſecum cætera, quæ erant ſacrificio neceſſaria præter uictimam. Iſaac uero cum eſſet quinq; & uiginti annorum, altari conſtructo interrogabat quid eſſet ſacrificaturus pater, cum uictima non adeſſet. Ille aũt dicebat, deum ad præbendum hoc idoneum, qui etiam ea quæ non ſunt, abunder hominibus condonaret: & ea quæ ſunt, ab his qui in ſemetipſos confiderent, poſſet auferre, daturum ergo & iſti uictimam, ſi propicius ad ſacrificium ſuum dignaretur accedere.

Obedientia Abraæ.

Allocutio Abraæ ad filiũ Iſaac.

Dum ergo altare fuiſſet conſtructũ, & ligna ſuperimpoſita, & omnia parata, dicit ad filium: O puer, quem innumeris uotis optaui à deo mihi conferri, & dum perueniſſes ad uitam, nihil eſt quod pro alimento tuo non feci: neq; me feliciorem magis arbitrabar, niſi cum te uiderem ad uirilem ætatem peruenire, & moriens ſucceſſorem mei principatus relinquere congaudebam, quia dei uolũtate tuus pater ſum factus, denuo ſecundum eius placitum te repono, hanc fortiter porta dicationem. Deo nanq; te cædo, qui hunc honorem à nobis dignatur accipere, eo quòd placidus mihi fuit, & per omnia ſuffragator. Natus ergo feliciter morere, non communi modo hanc uitam egrediẽs, ſed à patre proprio oblatus deo patri cunctorum ob legitimum ſacrificium. Reor enim quia te iudicauerit dignum nec ægritudine, nec bello, nec alia qualibet paſſione, quæ ſolent hominibus accidere, ex hac uita liberare: ſed cum oblationibus & ſacrificijs animam tuam ſuſcipere, & apud ſe nihilominus obtinere, eritq; mei de cætero curam habens, ſenectutemq; regens, qua gratia te maxime nutriebam, hæc mihi deo ſcilicet pro te præbituro. Iſaac autem habens patrem ualde fortiſſimum, ſapientiaq; delectatus, & libentiſſime ſermones eius accipiens, ait: Quod neq; iuſtum eſſet ut initio naſceretur, ſi & dei & patris iudicium eſſet refutaturus, aut non ſe monſtraret amborum uoluntatibus præparatum, quando licet ſolo patre hæc uolente facere, ſi non obediret, eſſet iniuſtum, Hoc dicẽs, acceſſit ad altare pariter & ad cædem. Sed opus infirmatum eſt, afferente deo impedimẽtum. Inclamauit eũ Abraam nominatim deus, ſuſpendens eum à filij nece. Non enim quaſi ſanguinem deſideraret humanum, cædem filij ſe ei imperaſſe dicebat, neq; cuius patrem eũ fecerat, hũc ei auferre cum tanta impietate poſcebat, ſed eius mentem ſe probare uelle, ſi etiam talia iuſſus facere obaudiret. Cognoſcens uero eius obedientiam, & excellentiã religionis intendens, delectari quidem ſe in his quæ præbuerat ei, nec unquam fraudandũ eum omni cura dicebat, & genus eius honorandum, futurumq; filium eius longæuum, feliciterq; uicturum in omnibus bonis, præbiturumq; ſe eius ſoboli magnum principatũ, prædicabatq; genus eorum & multis gentibus & diuitijs eſſe conſtituendum, & memoriam ſempiternam generis eius principibus affuturam. Chananæamq; terram armis eſſe poſſeſſuros, & exemplum bonis futuros cũctis hominibus. Hæc cum dixiſſet deus, arietem ex improuiſo produxit eis ad ſacrificium. Illi uero præter ſpem ſemetipſos amplexantes, quippe qui bonorum talium promiſſiones audirent, oſculabantur alterutrum: & ſacrificio celebrato, reuerſi ſunt ad Saram, feliciterq; degebant, cuncta quæ uellent eis præbẽte deo.

Conſtantia Iſaac.

¶ *De morte Saræ, & ſepultura ipſius, poſt cuius mortem Abraam accepit Cetturam uxorem.* Caput XXXIII.

ET Sara quidem non multo poſt tempore defuncta eſt, cum uixiſſet annis cētum uiginti & ſeptem: ſepultaq; eſt in Hebron permittentibus Chananæis, ſepulchrumq; eius publice factum eſt, Abraam emente agrum ſiclis quadringentis à quodam Ephron de Hebron: & ſepulchra ſibi Abraā & eius ſoboles ibi conſtituerunt. Poſt hæc autē Abraam duxit uxorem nomine Ceturam, ex qua ei ſex filij nati ſunt, & ad labores ualidi, & ſapientia cauti: Zamram, Iexan, Madan, Madian, Iesboc, & Sue. nati ſunt autem etiam his filij, & Iexan quidem Saba fuit & Dadan. Huic uero fuerunt Aſſurim & Luſurim, & Laumim. Madian autem habuit Epha, & Apher, & Henoch, & Abida, & Eldaa. His omnibus filijs filiorumq; natis Abraam ex propriis dona præbuit, qui & Troglodyticam apprehenderunt, & felicem Arabiam, in quantum ad mare rubrum pertingit. Dicitur autem quod dum Apher caſtra fixiſſet in Libya, & filiorum eius filij habitaſſent in ea, tertā illam ex illius nomine Aphricam uocauerunt. Teſtatur autem meo ſermoni Alexander, qui dicitur Polyhiſtor, ſic dicens: Cleodemus autem propheta, qui & Malchus, ſcribens hiſtoriam Iudæorū, ſicut etiam Moſes legiſlator eorum retulit, ait quia de Ceturа Abraæ multi filij fuerunt. Dicit autem eorum nomina tria, Apheran, Surim & Iaphran. & de Surim quidem Aſſyriam nuncupatam, ex duobus autem reliquis Iaphran & Apheran, ciuitatem Abran & prouinciam Aphricam nominatam. his etiam auxilium præbuiſſe Herculem in Libya, & duxiſſe uxorem filiam Iaphra nomine Hecæam, & genuiſſe ex ea Dodorim filium, cuius fuit filius Sophon, ex quo barbari Sophaci nominantur.

Geneſis 23 *Sara mori tur*

Geneſis.25

Alexander dictus Polybiſtor.

¶ *Quomodo Iſaac quadragenarius duxit uxorem Rebeccam.* Caput XXIIII.

ISaac autem circa quadraginta annos iam conſtituto, pater Abraam ut uxor ducere tur ei Rebecca, quæ fuit fratris eius Nachor neptis, filia Bathuelis, ſeniorem ſeruorū ſuorum miſit ad deſponſandam eam, magnis fidei ſacramentis obſtrictum, quod hoc modo faciebant: Sub femore manum mittentes, deinde inuocantes deum teſtem omnium futurorum. Miſit autem & munera ibidem commanentibus, quæ apud illos eſſent rariora, aut nec omnino in illa regione reperirentur. Qui multo tempore uadens, eo quod ſit iter agentibus dira Meſopotamia, hyeme quidem propter luti profunditatem, æſtate autem propter aquæ defectionem, inſuper etiam latronibus ibidem commorātibus, quos defugere non eſſet facile, niſi prouidentia uiatoribus inhæreret, uenit in ciuitatem Carrenorum. Cum ergo eſſet in ſuburbanis, uirgines uidit plures euntes ad aquam: orauitq; deum ut Rebecca, ob quam deſponſandam filio eum miſerat Abraam, ſi ſecundum uoluntatem eius eſſent nuptiæ celebrandæ, inter illas inueniretur: & ita cognoſceretur, ut alijs qdē aquā poſcenti negantibus, illa præberet. Et ille quidē hanc habens uoluntatem, uenit ad puteum, rogauitq; uirgines ut potum ei præberent. Illis autem auertentibus ſe, dicentibusq; aquam domum portare, & nō præbere illi, quæ utiq; difficile poſſet hauriri: una ex illis omnibus increpans eas pro peregrino, quaſi non eſſet hominibus ad illas aliquando communio, quæ neq; aquam participarent egeno, ſola ei præbuit abundanter. Ille autem in ſpem rerum omnium ueniens, inſuper uolens cognoſcere ueritatem, laudabat eius benignitatem atq; nobilitatem, quia etiam cum ſuo labore egentibus ſufficienti am præbere minime declinaſſet. Interrogabat autē de quibus parentibus eſſet, optauitq; quod illi foret gratiſſimum, ut in domum uiri boni ueniret, filios ei paritura germanos. Illa uero neque hæc inuidit uolēti cognoſcere, ſed & genus indicauit: & Rebecca, inquit, ego dicor, pater autem Bathuel fuit, ſed ille quidem iam defunctus eſt. Laban uero frater noſter eſt, qui & domui proſpicit ſimul & matri, & ille meæ uirginitatis ſolicitudinem gerit. Ille uero gaudebat in his quæ facta fuerant atq; dicta, deum ita uidens ſuo itineri clara proſpicere, & proferens redimiculum, & alia pariter ornamenta, quibus uirgines decet uti, dedit puellæ, ut ei cauſa poculi hæc retributio foret & honor, iuſtum eſſe dicēs, ut talia mereretur, quæ fuerit bona præter uirgines uniuerſas. Poſcebat autem apud eos ſuccedere, quando ad eam integrius aliter peruenire nequiret, cum iam nox utiq; ſupereſſet. Portabatq; ornamenta muliebria ualde precioſa, æſtimans nihil ſibi eſſe cautius, q̄ quibus iam uidebatur expertus, & conijcere ex ea & matris & fratris eius clementiam, et quia nihil eſſet eorum uirtuti difficile. neque ſe eos grauaturum, ſed mercedem peregrinationis præbiturum, & propriis impenſis uſurum eſſe dicebat. Illa uero de parētum

Geneſis.24.

quidem ſuorum clementia recte eum aſſeruit arbitratum: culpauit autem pro mercedis uerbo,cum eſſet utiq; omnia ſine mercedibus habiturus. Sed ut nūciaret prius Laban fratri,quo permittente accerſendum eſſe dicebat.Cum ergo factum hoc fuiſſet, peregrinus adductus eſt,& camelos quidē ſumentes Laban famuli eius diligentiam adhibebant, ipſe uero cœnaturus ingrediebatur cum eo,& poſt cœnam ad eum matremq; puellæ locutus eſt,dicēs:Abraam Thare quidem eſt filius,ueſter autem cognatus. Nachor enim horum ô mulier puerorum auus,frater Abraæ fuit ex eodē patre uel matre, is ergo miſit ad uos, petens hanc puellam uxorem filio ſuo eſſe iungendam, qui legitimus eſt ei ſolus,in omnibus bonis enutritus,cui poſſibile quidem fuit,feliciſſimam exinde mulierem ei copulare, ſed noluit.Honorans aūt genus,nuptias poſtulat,cuius ſtudiū ac uoluntatē nolite contēnere.Dei nanq; uoluntate talia mihi præter ſpem cōtigerunt, & puellam citius & ueſtram inueni domum. Dum enim eſſem proximus ciuitati, uirgines uidens plurimas uenientes ad puteum,oraui ut in iſtam inciderem,quod ſcilicet factum eſt. Nuptias ergo diuina prouidentia diſpoſitas uos quoque firmate. Illi uero per ea quæ eis fuerant ſecunde collata,diſpoſitionem diuinæ uoluntatis intellexerunt:miſeruntq;,ſicut petebat,uirginē, quam duxit Iſaac potitus omnium rerū Abraæ. Nam qui nati fuerant de Cetura,exinde migrauerunt.

Oratio ſerui Abraæ pro Rebecca.

¶ Abraam moritur,& ſepelitur in Hebron cum Sara uxore ſua. *Caput* XXV.

Geneſis.25

POſt paululum uero temporis mortuus eſt etiam Abraam, uir quidem omni uirtute ſummus,&digne à deo pro ſtudio,quod circa eum habuerat,honoratus. Vixit autem omne tempus ſuum annis centum ſeptuagintaquinq;,& in Hebron cum Sara conſuge à filiis ſuis Iſaac & Iſmaele ſepultus eſt.

¶ De partu Rebeccæ:& quō Iſaac peregrinatus eſt in Geraris tempore famis:& quia cū ſenuiſſet,& caligarent oculi eius, benedixit Iacob, cū putaret ſe benedicere Eſau. *Caput* XXVI.

Geneſis.25

POrrò poſt mortem Abraam concepit uxor Iſaac, cuius uentre nimis intumeſcente, hæſitans conſuluit dominum,reſponditq; geminos parituram fore Rebeccam,& in omnibus eos gentibus eſſe nominandos:maioris autem primatum eſſe minuendum. Peperit ergo ei paulatim ſecundum diuinum eloquium geminos filios,quoꝝ ſenior quidē (ut credimus)à capite uſq; ad pedes erat hirſutus uehementer,quem iunior præcedentē tenebat à planta.Diligebat autem pater quidem ſeniorem qui uocabatur Eſau, ſecundū etymologiam pilorum.Hebræi nanq; capillaturam Seiron dicunt. Iacob autem iunior charus erat genitrici.Fame uero ſuperueniente,dum Iſaac placuiſſet ut iret in Aegyptū, hubertuoſam ualde prouinciam,pergebat in Geraris deo præcipiēte. Hunc ſuſcepit rex Abimelech pro muneribus & amicitiis Abraam.Et cum multo circa eum fauore fuiſſet uſus initio,in hoc permanere ſemper inuidia faciente prohibitus eſt. Videns nanq; deū Iſaac eſſe præſentem,& tanto eum ſtudio fouentem,expulit eum.Ille uero huiuſmodi inuidia tentatus per Abimelech,tunc quidem diſceſſit in agrum qui dicitur Pharan,id eſt, conuallis,non longe à Geraris,ubi cum foderet puteum,irruentes paſtores in lite cōgreſſi ſunt,prohibentes illud opus impleri,quo nolente contendere, prævaluiſſe uidebantur. Diſcedens autem alium fodiebat.Et uim facientibus aliis quibuſdam Abimelech paſtoribus,etiam hunc relinquens abſceſſit,expectans bonæ uoluntatis gratiorem licentiam. Quod dum ſponte ei fuiſſet conceſſum,ut puteum ſine prohibitiōe foderet,Roboth puteum appellauit,quod nomē ſignificat ſpatioſum. Priorum uero alium quidem Eſchon appellauit,quod poteſt dici litigium,alium uero Sitennam,quod nomē ſignificat inimicitias.Iſaac itaq; rerum magnitudine fortitudineq; pullulabat.Abimelech autem contra ſe creſcere putans Iſaac,propter hoc quod cum eo degens ex incertis inimicitiis egerat, metuens nè prior amicitia nihil ei prodeſſet,conuerſo Iſaac ad ultionē eorum quæ uidebatur eſſe perpeſſus,amicitias rurſus cum eo firmauit, & unum ducum ſuorum nomine Phicholum ob hoc deſtinauit.Et cum omnia quæ popoſcerat Abimelech, meruiſſet propter Iſaac bonitatem,qui recenti iracundiæ priſcam gratiam in ſe inq; patrem ſuum habitam præpoſuerat,tulit eum in propria.Iſaac uero filius Eſau, circa quē maximum pater habebat affectum,cum eſſet annorum quadraginta,duxit uxores, Ada Elomis filiam, & Olibema Sebegonis,uirorum inter Chananæos ualde potentium,ſemetipſum faciēs do-

Geneſis.26 Abimelech rex, Iſaac p inuidiam expulit.

Roboth. Eſchon. Sitenna.

De uxoribus Eſau.

minum in poteſtate nuptiarum,neq; patris conſilium ſumens, quia nec permiſiſſet Iſaac, ſi in eius uoluntate iaceret.Non enim libẽter habebat,ad prouinciales ſuam copulare cognationem.Nolens autem moleſtus eſſe filio,ut iuberet eum abſtinere à mulieribus, tacere decreuit.Cum ſenex autem eſſet,&aſpectum penitus non haberet,euocans Eſau,& ſenectutem indicans,quia & propter cæcitatem & paſſionem uiſus,impedimẽtum ei iam eſſet deo ſeruire,iuſſit eum egredi ad uenandum, ut dum caperet quodcunque potuiſſet, præpararet ei ad cœnam,poſtq; domino ſupplicaret,ut auxiliator ei in omni uita & cooperator exiſteret,incertum eſſe dicens,quando etiam moreretur, & ante hoc ſe ei præbiturum,ut deum propicium eius orationibus habere mereretur.Et Eſau quidem ad uenationem egreſſus eſt.Rebecca uero deum pro fauore Iacob rogabat, & præter Iſaac uoluntatem,iuſſit eum hœdos occidere,cœnamq; præparare. Iacob autem miniſtrabat matri, ei ſemper obediẽs.Cum uero fuiſſet cœna parata, hœdi pelle brachia conuoluit Iacob,ut pater propter pilos eſſe crederet Eſau.Nam cum in omnibus alijs aſſimilarẽtur,eo quod eſſent gemini,in hoc tantummodo differebant,trepiduſq; Iacob, ne antequam fierẽt orationes,repertus in hac calliditate,patrẽ ut contraria faceret iritaret, proferebat patri cœnam.Iſaac uero ſentiens uocem Iacob,proprio eum nomine uocitabat.Illo autem brachium porrigente,cui pellem circundederat hœdi,contingens eum Iſaac,ait: Voce quidem Iacob proximus,ſecundum pilorum uero profunditatem Eſau mihi eſſe uideris.Nihilq; ſuſpicans mali,cum cœnaſſet,conuerſus eſt ad orationem & dei preces: Domine,inquit, omnium ſeculorum,& creator uniuerſæ ſubſtantiæ,tu patri meo magnificam fortitudinem conceſſiſti bonorum,& me dignum præſentibus effeciſti rebus,& ex me procedentibus promiſiſti adiutorem,& propicium,& datorem ſemper eſſe meliorum.Hæc ergo confirma,& me noli deſpicere propter præſentem neceſſitatem,propter quam & præcipue te depoſco,& hunc filium propicius ſerua mihi,& ab omni malo ſemper fine paſſione cuſtodi,dans ei felicem uitam,poſſeſſionemq; bonorũ, quorumcunq; tibi præparare poteſtas eſt.Fac autem eum metuendum inimicis, amicis honorabilẽ atq; gratiſſimum. Et ille quidem arbitratus pro Eſau ſe orationes facere,rogabat deum.Mox enim ut ceſſauit,à uenatione affuit Eſau.Iſaac autẽ ſentiens quod egerat,quieſcebat.Eſau uero petebat ſimilia,quæ fratri fuerant iam collata.Patre uero negante,eo quod oẽs in Iacob fuiſſent orationes expenſæ,luctum agebat,quod eſſet oratione fruſtratus, eiusq; lachrymis afflictus pater,eo quod circa uenationem & fortitudinẽ corporis eſſet aptus,in armis & oẽnibus operibus Eſau probabilem fore dicebat,eumq; fructum earum rerum; & gloriam ſempiternam etiá genus quod ab eo deſcẽderet habiturũ,fratri uero eſſe ſeruiturum.

De uenationibus Eſau.

Iacob & Eſau

Oratio Iſaac ſup Iacob.

¶ *Iacob timens fratrem,fugit ad Laban, ubi filias eius duxit uxores cum ancillis earum:ex quibus filios 12. genuit & unã filiam:qua uiolata à Sichem filio Emor regis Sichimorum,indignati fratres eius,uniuerſos oppidanos contrucidârunt.* *Caput* XXVII.

IAcob autem metuentem fratrem,ulciſci ſe in eo uolentem, pro eo quod in illo deliquerat,mater eripuit. Marito autem hæc perſuaſit,ut Iacob de Meſopotamia cognatam ſuam daret uxorem,cum iam Iſmaelis patrui filiam Baſemath Eſau coniugem accepiſſet.Non enim erant deuoti Chananæi circa Iſaac,in prioribus eius bellis ualde grauati,cum Baremarim cepiſſet,circa quam præcipue laborauerat. Iacob autem in Meſopotamiam miſſus à matre propter nuptias filiæ Laban eius germani,permittente Iſaac nuptias celebrari,eo quod ei fuiſſet uxoris conſilio perſuaſum, per Chananæam properabat,& propter odium prouincialium, apud nullum ſuccedere uoluit, ſed ſub dio iacebat,caput ſuum lapidibus ſubditis ſuperponens ibiq; per ſomnium uidit huiuſcemodi uiſionem:Aſtitiſſe ſcilicet ſibi ſcalam,à terra pertingentem ad cælum,& per eam deſcẽdiſſe figuras,honeſtiorem naturam habentes quàm homines, & ad ultimum ſuper eam deum manifeſte ſibimet apparentem,nominatimq; uocantem,& huiuſmodi uerba facientem: Iacob,cum patris boni ſis filius,& aui qui gloriam magnæ uirtutis inuenit,fatigari te in præſentibus non oportet,ſed ſperare meliora.etenim opulentiſſima tibi maximorum bonorum in meo ſolatio erit ubique præſentia.Abraam itaq; ex Meſopotamia huc ego deduxi à cognatis expulſum,& patrem tuum cunctis felicem oſtendi, quorum non

Gene.28.

Iacob ſub dio quieſcit.

Scala Iacob.

Verba dei ad Iacob.

minorem partē in te quoq; reponam. Confidens ergo & hoc itinere tuo proficiſcere, me dirigente ſecurus. Impetrabis em̄ & nuptias, ad quas ualde feſtinas: eruntq; tibi filij boni, quoꝝ multitudo numero maior erit, & potētiores filios derelinquent, quibus ego huius terræ potentiam condonabo, eorumq; filijs, qui replebunt omnem quam ſol reſpicit terram, ſimul & maria. Sed neq; ullum periculum timeas, nec laborum multitudinē metuas, me prouidente omnia, quæ tibi conferenda ſunt & in præſentibus, & multo magis in poſteris. Hæc itaq; deus Iacob prædixit: ille uero lætus effectus in his quæ uiderat, fuerantq; promiſſa, glorificauit illos lapides, quippe cum tantorum bonorum factum ei fuiſſet illic alloquium: uotumq; fecit, immolaturum ſe ſuper eos, ſi acquirens uitam impaſſibilem remearet: deoq; promiſſum exoluit denuo remeans. Nam & ipſum agrum honorandum eſſe decreuit, eiq; Bethel nomen impoſuit, quod diuinas hoſtias latina lingua ſignificat. Procedens autem ad Meſopotamiam, longo tempore peruenit in Carran. paſtoresq; in ſuburbanis inueniens, & pueros adoleſcentulos & uirgines, ad quēdam puteum aquam haurituros, morabatur cum eis potum quærens, & uerba cum eis habens, percontaturq; ab eis, ſi noſſent quendam Laban adhuc ſupereſſe apud ſe. Illi uero oēs ſe noſſe dixerunt, talemq; eſſe uirum qui ignorari non poſſet: eiusq; filiam unam cum eis paſcere gregem, quam mirabantur non eſſe præſentem, dicentes ei: Ab ipſa integrius poteris cognoſcere, quæcunq; de illo audire deſideras. Hæc itaq; illis dicētibus, aſtitit puella cum paſtoribus qui unà deſcenderant, eiq; Iacob oſtenderūt, dicentes: Peregrinus iſte uenit de patre tuo conſulens. Illa uero per infantiam læta facta propter Iacob præſentiam, requirebat eū, & quis eſſet, & ad eos unde ueniſſet, & qua cauſa fuiſſet adductus, orabatq; ſimul, ut eſſet poſſibile præſtandi ei, quibus ueniſſet egens. Iacob autem non propter cognationis cauſam, neq; propter fauorem præſentem, ſed amore puellæ uictus obſtupeſcebat, pulchritudinem eius talem eſſe conſpiciens, ut paucæ mulierum ita florerent, & ait: Ad te mihi patremq; tuum (ſi tamen filia es Laban) familiaritas eſt, ex antiqua mea tuaq; generatione conſiſtens. de Thare enim Abraam & Aram & Nachor filij ſunt progreſſi. Bathuel autem tuus auus, filius eſt Nachor. De Abraam aūt & Sara, quæ nata eſt de Arā, Iſaac meus eſt pater. Vicinum autem & nouum cognationis pignus inuicē poſſidemus. Rebecca enim mater mea, Laban patris tui ſoror eſt, ex eodē ſimul patre & matre progenita. Conſobrini ſiquidē ſumus ego & tu. Nunc aūt inueniēs uos amplector, antiquamq; nobilitatē renouaturus aſſiſto. Illa uero recordata (ſicut iuuenibus ſolet accidere) quæ paudiſſet à patre de Rebecca, & parentes ſciens eius nomē deſideranter audire, propter paternum fauorem, ad lachrymas adducta eſt, & amplexata Iacob. Quem cum oſculata fuiſſet, perducere maxima delectatione optabat ad patrem, omnibusq; domeſticis memoriam matris eius eſſe dicebat, impenditq; ei totius boni retributionem, eumq; ad patrē iam uenire iubebat, & ſequi ſe præcedentem, nec eius delectatione fraudari amplius illo tardante poterat. Hæc dicens, ducebat eū ad Laban. Cognitusq; ab auunculo, & ipſe ſine formidine inter amicos erat, & illis maximam delectationem conferebat, inopinabiliter eis oſtenſus. Poſt non multos itaq; dies, Laban ſe gaudere quidem in eius maxime præſentia & ultra quàm poſſet indicari ſermone, dicebat: cauſam uero pro qua ueniſſet, patrem matremq; ſenes derelinquens, & eius præſentiæ ſolatijs indigentes, ab eo quærebat, præbiturumq; ſe ei omnia quibus opus haberet. Iacob autem omnem ei cauſam narrabat, dicēs Iſaac fuiſſe geminos filios, ſe & Eſau, quem dum pro paternis orationibus matris ſapientia ſefelliſſet, illum ſe interficere uoluiſſe dicebat, tanquam ablato ſibi à deo regno, & bonis quæ pater optaſſet, & hanc fuiſſe cauſam ſuæ præſentiæ, materno mandato factæ. Oībus enim nobis, inquit, ſunt fratres, ſed mater illius amplius cognationē metuens, ita mihi proſpexit, quod utiq; ſolum munimen meæ pueritiæ indicauit. Vnde deum reſpiciēs, in præſentibus ſum ſecurus. Laban aūt & propter parentes promiſit omnem ſe ei partici pare clementiam, & propter matrē, cuius pro fauore licet abſentis, ſtudiū ſuum circa eū ſe dicebat oſtendere, gregis ſcilicet curam eum habitur⁹ conſtituere ſe dicebat, & præponendum his exoptabat, uolentemq; ad proprios remeare parentes, cū talibus donis & honoribus dimittendum, qualibus talis cognatus iuſte promeriturus eſſet. Iacob autem libenter hæc audiens, donec eſſet quidem apud eos, hunc laborē gratiſſime ferre ſe reſpon

Genſis. 29.
Bethel diuinas hoſtias ſignificat.

Pulchritudo Rachelis.
Oratio Iacob ad Rachel.

dit,mercedem uero pro tali labore,Rachel nuptias poſtulauit,cũ etiam propter alia honore digna apud eum haberetur,tum maxime quòd miniſtra eius fuiſſet aduẽtus.Amor nanq; puellæ eum hmõi uerba facere compellebat. Laban autem gauiſus in his, annuit ei puellæ nuptias,nec alium generum meliorem ſibi optaſſe uenturum,ſi tamen aliquantum tempus apud eum maneret.ad Chananæos enim ſe nõ miſſurum filiam,quãdo etiã de ſororis cura pœnitentiam agere ſe dicebat, quod eam ibidem direxiſſet. Cum uero Iacob hoc fieri conſentiret,ſeptem promiſit annos. tantum enim iudicauit ſocero miniſtrandum,uirtutis ſuæ præbens experimẽtum,ut quis eſſet,magis cognoſceretur.Laban uero ſuſcipiens ſermonem,tranſacto tempore propoſuit epulas nuptiarum.Nocte uero ſuperueniente,ignorante Iacob,collocauit ei alteram filiarum Liam,ſeniorẽ & non decoram aſpectu.Ille uero per ebrietatem &noctem ei permixtus,die facto apud Laban de iniuſtitia querebatur.Qui dandam ueniam neceſſitati poſcebat,ob quam talia geſſerat.non enim per malignitatẽ ei Liam dediſſe,ſed alia maiori cauſa uictum ſe hoc feciſſe dicebat, quæ tamen impedire non poſſet,ſed amãti daturum ſe eam poſt ſeptem alios annos pro mittebat. Conſenſit ergo Iacob, nihil ſcilicet aliud ei amor puellæ facere permittebat. Et præteritis aliis ſeptem annis, Rachel accepit uxorem.Erant autem ambabus miniſtræ,quas dederat pater,Zelpha quidem Liæ,Rachel uero Bala,non quidem ancillæ,ſed ſubditæ.Et Liæ magna erat ſolicitudo de amore uiri,quem habebat circa ſororem, ſperabatq; ſe exiſtentibus filiis honorandam,& exorabat continue deum. Natoq; filio maſculo,&propter hoc conuerſo ad eam marito,Ruben filium nominauit, eo quod dei miſericordia ei fuiſſet conceſſus.hoc enim ſignificat iſtud nomen. Habuit autem poſt tempora etiam alios tres filios, Simeon,quod nomen ſignificat, exaudibilem ei fuiſſe deum, deinde Leui,quaſi firmator ſocietatis,poſt hunc Iudam,quod ſignificat gratiarum actionem. Rachel autem metuens ne propter copiam partus ſororis, minorem apud uirum partem haberet,collocauit cum Iacob ſuam famulam Balam: ex qua naſcitur Dan,quod à deo iudicatum lingua Latina ſignificat,& poſt hunc Nephthali,tanquam ex machinationibus,eo quòd contra partus ſororis copiam,arte fuerit uſa.Hoc autem & Lia fecit contra ſororis opus denuo machinata,collocauit ei & ipſa ſuam famulam,& natus eſt de Zelpha filius Gad,quod quis poterit appellare fortuitum,& poſt hunc Aſer,quod beatificũ poteſt dici,quia Liæ gloriam cumulauit. Cum autem Ruben ſenior filiorum Liæ matri mandragoræ mala portaret,Rachel aſpiciens dari ſibi poſcebat, quem cupiuerat cibum. Illa uero non cõſentiente,ſed ſufficere ei dicente,quia eam uiri honore priuaſſet, Rachel mitigans ſororis iram,conceſſuram ſe ei dicebat,ut cum ea uir illa nocte dormiret. Qua hoc percipiente munus,Iacob cum Lia dormiuit.Rurſus ergo nati ſunt ei filij,Iſachar quidem,quod ſignificat ex mercede factum: Zabulon, quod ſignificat fauoris pignus ad eã. Nata eſt autem & filia Dina.Poſt hæc uero tempora natus eſt & Rachel filius Ioſeph, qđ indicat augmentum alicuius faciendum.Hoc ergo omne tempus,quod ſunt anni uiginti,paſcebat ſoceri greges.Poſt quod rogabat,ut ſumptis uxoribus ab eo diſcederet. Socero aũt hæc nõ permittente, latenter hoc facere cogitabat,uxoresq; requirebat quid de profectione tractarent.Illis autem diſcedere libenter habentibus, Rachel & ſimulacra deorũ quos colere patria lex erat,pariter furata,cum Lia ſorore fugiebat,&utriuſq; pueri,& puellæ cum filiis,& quæcunq; poſſeſſio eis erat.Ducebat autẽ Iacob etiam gregum medietatem,non reſpiciente Laban. Rachel ergo deorum ſimulacra portabat, licet docuiſſet eã Iacob deorũ huiuſmodi honorẽ ſpernendũ,ut ſi cõprehenderetur patre ſequẽte,ueniam illa ad hæc confugiens impetraret. Laban autem poſt primum diem cognoſcẽs Iacob diſceſſum ſimul & filiarum, multa animo perpeſſus mala, perſequebatur maxima uirtute circũdatus,& ſeptima die in quodam colle procul eos collocatos inuenit.& tunc quidẽ quia erat ueſpera, requieuit. Viſio autem ei apparuit,monens quatenus ſumẽs generum atq; filias,cõquieſceret:& nihil in eos per furorẽ præſumeret,ſed ut pactum faceret cũ Iacob.Quod ſi eius paucitatẽ contẽnens,aggrederetur cũ eo pugnare, ei ſe auxiliũ dicebat illa uiſio præbiturã. Laban aũt dũ huiuſcemodi ei factum à deo fuiſſet alloquiũ, orto die Iacob euocans,& manifeſtans ei uiſionẽ,cui credẽs ad talia declinaſſet, cœpit eũ culpare, dicens:qm̃ eum & pauperẽ uenientem ad ſe, & oĩm indigentẽ ſuſceperit,eiq; cunctam

Iacob ebrietatem & noctem neſciens Liæ miſcetur.

Nomina filiorũ Iacob,& nominum etymologia

Fuga Iacob cũ uxoribus & filijs

Geneſis.31 Inſecutio Laban

ſuæ poſſeſſionis tribuerit hubertatem. Nam & filias meas, inquit, cõiunxi tibi, fauorẽ tuum circa nos per hæc augendum eſſe confidens: tu uero neq; matris tuæ, aut communionis, quam circa me per cognationem habes, neq; uxorum quas duxiſti, pudorem gerẽs, neq; filiorum quorum ſum auus, lege belli apud me uſus es: poſſeſſionem quidem meã auferens, filiabus autem genitorem ſuum fugere perſuadens, & ſacra quoq; paterna diripiens, domũ utiq; portaturus, quæ & à meis parentibus honorata ſunt, & à me religione ipſa coluntur. & hæc quidem quæ nec expugnantes inimicos ſuos faciunt, tu perpetraſti cognatus, & ſororis quidem meæ filius, filiarum uero maritus, peregrinusq; & coepulator meus, domui meæ nequaquam talia ingerere dubitaſti. Cum hæc diſſeret Laban, Iacob ita ſatisfaciebat, dicens: Ego non ſolum deum patriæ deſideraui, ſed etiam oẽs unà cognatos: & poſt tantum tempus, dignum eſt me ad propria remeare. Pro præda uero quod dicis, alio iudicante, tu potius inuenieris iniuſtus, cum te deceret gratias nobis ſoluere pro his quæ à me cuſtodita & facta maiora ſunt. quomodo in hoc iuſtitia non priuaris, cum mihi ingratus exiſtis? cur partem eius paruam ſumentes abſceſſimus? Filiæ uero tuæ non mea malignitate ſecutæ ſunt, ſed iuſta deuotiõe, quam ſcimus uxoribus legitimis circa uiros poſſe competere. Sequuntur itaq; non tantum me, quantum filios. Et hæc quidem ipſe dicebat, ne aliquid gereretur incongruum. Querebatur autem, accuſationemq; faciebat, quia cum matris eius uideret eſſe germanus, & filias ei iunxiſſet, imperijs eum uulneraſſet aſperrimis, uiginti annis eum detinens: & alia quidem nuptiarũ occaſione feciſſet, quæ licet fuiſſent crudelia, leuiter ſuſtinuiſſet: peiora tamen facta poſt nuptias, quæ quilibet etiam inimicus effugeret. Reuera eĩ ualde crudeliter Laban uſus eſt Iacob. Videns enim deum ei ad quodcunq; uoluiſſet præſtabilem, promittebat ut quicquid natum fuiſſet ei præberet, interdum quicquid procederet album, aliquando uero quæq; nigra naſcerentur. Creſcente autem ſub nomine Iacob gregum partu, aliquando quidem fidem de præſenti non cuſtodiebat, aliquando autem in alterũ annũ præbiturũ ſe eſſe dicebat, eo quòd multitudinem gregum uideret abundare, cum in futuro tantam fore potius deſperaret: fallebatq; rurſus in his quæ nata conſpiceret. De ſacris autem furatis inquiſitionem fieri iuſſit. Cum autem accepiſſet Laban perſcrutandi poteſtatẽ, Rachel hoc audiens, poſuit idola in ſtratorio cameli qui portabat eam: & ſedens, dicebat naturalem purgationem ſibimet imminere. Et Laban quidem ceſſauit amplius perſcrutari, nõ credens filiam cum tali paſſione poſſe ad idola accedere: fecitq; cum Iacob fœdus, in nullo eorũ ſe memoriam quæ geſta fuerant habiturum, ſed & ille dilecturum ſe filias eius. Et has pollicitationes fecerunt ſuper montes quoſdam, in quibus columnam ſtatuerunt ſub ſchemate aræ: unde mons ipſe dicitur Galaad, ex quo hactenus Galaaditin terram appellant. Et cum factis pactionibus immolaſſent, Laban quidem reuerſus eſt: Iacob autem in Chananæam procedenti ſubinde uiſiones apparebant, de futuro ei ſpem optimam pollicentes. Et locum quidem illum appellauit dei caſtrum. Volens autem noſſe quid eius cogitaret frater, fingula cogniturus cum integritate præmiſit: metuensq; propter priſcam ſuſpicionem, præcepit his quos mittebat, ut dicerent Eſau: quia Iacob putans iniuſtum eſſe ut hic te iraſcente conuiueret, de prouincia ſponte diſceſſit: & nũc ſufficiens tempus eſſe putans reconciliationis, reuerſus eſt, uxores & filios ducens cum diuitijs acquiſitis, & cum preciofis rebus ſemetipſum tibi traditurus: quia maximum bonum fore iudicat, ut cum fratre fruatur his, quæ ei ſunt à diuinitate collata. Et illi quidẽ hæc ei indicauerunt. Eſau uero lætus effectus, fratri cum quadringentis occurrit armatis. Iacob autẽ audiens uenire eũ in occurſum ſibi cũ tãtis armatis, expauit. Deo tamen ſpem ſalutis ſuæ commiſit, & prouidentiam rerum præſentium fecit, quatenus & ipſe ſuos ſine paſſione ſeruaret, inimicisq; præualeret, ſi aliquid iniuſtum facere uoluiſſent. Diſtribuens ergo eos qui cum ipſo erant, alios quidem præmittebat, alios autẽ poſt tergum proxime ſequi iubebat: ut ſi uim paterentur qui præmiſſi fuerant inſiſtente fratre, refugium ſequentes haberent: & omnes qui cum eo erant hoc modo diſponens, miſit quoſdam fratri munera deportantes. Erant enim iumenta quæ mittebantur & multitudo quadrupedum uariorũ, quæ grata ſuſcipientibus forent, eo q; illi rarius hæc haberent. Mittebantur aũt diuerſis uicibus, ut frequẽter aduenientes multi eſſe putarent. Placabat aũt per dona

Excuſatio Iacob.

Defraudatio Labanin Iacob.

Inquiſitio idolorum.

Geneſis. 23 Iacob reuertenti in Chananæam, uiſiones apparẽt

ſtram eius,uel ſi adhuc aliqua indignatio remanſiſſet,ſed etiam ſermonibus blandis iubebat uti,quos mittebat ad eum. Hæc diſponens per totū diem, nocte ueniente mouebat ſuos.Cumq; torrentem quendā nomine laboch tranſirent,Iacob ibi remanenti uiſio quædam apparuit,cum qua luctabatur,illa utiq; uiſione certaminis faciente initium:quæ etiam uoce uſa eſt ſimul & uerbis,lætariq; monens eum in his quæ facta uidebant: nec modico ſe præualuiſſe crederet,ſed grandem angelum dei uiciſſe,& hoc ſignū arbitrari magnorum ſibi fore bonorū,& quia nunq; eius deficeret genus,nec fortiorē hominū quenq; illius eſſe uirtutis:præcepitq; eum uocari Iſrael,quod Hebraica lingua ſignificat reluctātem angelo ſacro.Hæc igitur Iacob poſcenti illa uiſio p̄dicebat. Qui ſentiēs angelum dei eſſe,rogabat ut quam partē habiturus eſſet,ei ſignificaret. Et uiſio quidē cū dixiſſet iſta, diſparuit.Lætatus aūt in his Iacob,Phanuel locum denominauit. Cumq; ei propter certamen dolor fuiſſet exortus circa neruū latum,& ipſe abſtinuit eo cibo,& propter illum neq; nobis eſt comeſtibilis.Proximū uero iam audiens fratrē eſſe,iuſſit præcedere utranque coniugē ſeorſum cū ſuis ancillis, ut de longe cōſpicerent opera uirorū pugnantium, ſi hoc uoluiſſet Eſau.Fratrē autem ſibi proximum uenientē ipſe ſalutauit,nihil doloſe de eo cogitantem.Et Eſau amplexus eū,requirebat de multitudine filiorū & mulierum.Et cum cognouiſſet, ipſe quidem uenire eos rogabat ad patrem. Iacob aūt excuſante de iumentorum labore,Eſau diſceſſit in Seiran.illic eū cōmorabatur, appellauitq; uillam de ſua ſcilicet hirſuta capillatura.Iacob aūt uenit ad Scenas,id eſt,ad tabernacula,quæ hactenus ſic uocantur. Vnde in Sichimam quoq; profectus eſt, quæ ciuitas eſt Chananæorū. Sichimitis autem feſtiuitatē habentibus,Dina quæ fuit filia Iacob,ſola tranſiuit ad ciuitatem,emptura ornamentū prouincialium mulierū. Videns autem eam Sichem regis Hemor filius,eam corrupit abreptam:& amore confectus, deprecabatur patrem ut ei puellam acciperet in uxorem.Ille uero conſentiens uenit ad Iacob,ſupplicans ut filio ſuo Sichem;Dinam lege coniungeret.Iacob autem neq; contradicere ualens propter dignitatem ſupplicantis,neq; legitimum iudicās alienigenæ filiam copulare, petit concedendū ſibi ſpatium,ut deliberaret de quibus ille poſcebat.Abſceſſit ergo rex, ſperans Iacob nuptias filio ſuo cōceſſurum.Iacob autem indicans filijs & corruptionem ſororis & ſupplicationem Hemor,petebat cogitandum eſſe quid fieret.& plurimi quidem tacebant,conſilium non inuenientes.Simeon autem & Leui puellæ fratres,ex eadē matre nati, huiuſmodi ſibi conſtituerunt adinuicem actionem:ut cum eſſet feſtiuitas,& Sichimitæ epulis & requie uterentur, incunctanter primis cuſtodijs aſſiſtentes, dormientes occiderent & uenientes in ciuitatem,interficerent omnē maſculum,& regē cum eis,& filium eius, ſoliſq; parcerent mulieribus.Hæc autem efficientes,præter conſcientiam patris reuocauerunt Dinam.Iacob autem factorum magnitudinem admiranti,& filijs iraſcenti, deus aſſiſtens iuſſit eum confidere:& purificantem tabernacula,ſacrificia celebrare:quæ prius cum iret in Meſopotamiam,pro ſomnij apparitione deo uouerat. Cum igitur purgaret ſuos,Laban deos inuenit:neq; enim ſciebat à Rachel furatos,& quod eos celaſſet in terra ſub arbore quadam.Hos igitur exinde tollens,ſacrificabat in Bethel: ubi ſomnium uiderat,cum in Meſopotamiam prius iret. hinc enim proficiſcens uenit in Ephrata, ubi Rachel ex partu mortuam ſepeliuit, quæ ſola inter cognatos in Hebron honorē ſepulturæ habere non meruit.Et cum ualde fleuiſſet,filium ex ea natum Beniamin appellauit,propter dolorem qui ob eum matri prouenerat.Iſti ſunt ergo omnes filij Iacob, maſculi quidem duodecim,fœmina uero una.Horum octo legitimi,de Lia quidem ſex,duo uero de Rachel,quatuor de famulabus,bini ex utraq;,quorum nomina dixi ſuperius.

Iacob cū uiſione luctabatur

Iſrael

Geneſis.33

De Dina filia Iacob.

Geneſis. 34.

Pro Dinæ ultione facta.

Geneſi.35.

Rachel ex partu perit

¶ *Moritur Iſaac in Hebron & ſepelitur, Rebecca prius defuncta.* Caput XXVIII.

VEnit ergo hinc in Hebron ciuitatem poſitam inter Chananæos.Illic autem Iſaac cōmorabatur.& paululum quidem pariter uixerunt.Rebeccam autem Iacob uiuam nō reperit.Moritur autem & Iſaac,non poſt multum quàm filius eius aduenerat:& ſepultus eſt à filijs cum uxore in Hebron,ubi erat eius ſepultura parentum. Fuit autem Iſaac ideo uir charus,& multa eius prouidentia dignus poſt patrē ſuum Abraam,& ualdè longæuus,Cumq; uixiſſet centum & octoginta quinq; annis cum uirtute,defunctus eſt.

Geneſis.35

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER SECVNDVS.

¶ *Quomodo Esau & Iacob, Isaac filij, habitacula diuiserunt.* Caput .I.

Geneſis.35. POST MORTEM uero Iſaac, filij eius inuicem habitacula diuiſerunt, non ea quæ acceperant & tenuerant, ſed Eſau quidem ciuitatem Hebron fratri cedens habitauit in Seir, & in Idumæa regnabat, quam regionem ita à ſemetipſo uocauit. Edom enim nominatus eſt, quam nuncupationem huiuſmodi uenationis cauſa ſortitus eſt: Aliquando labore uenationis eſuriens redibat, cum adhuc puer eſſet ætate, inuenitq; fratrem lentem ſibi præparantem ad prandium, rubeum colorem nimis habentem: & propterea potius inclinatus rogabat ut ei præberet ad cibum. Qui uendere ſibi primatum propter cibum per eius eſuriem compulit fratrem. Ille uero fame compulſus, ceſſit cum ſacramento primatum. Quamobrem propter ruborem cibi, à coëtaneis infantiæ tẽpore Edom uocatus eſt. Hebræi nanq; Edom rubeum dicunt. Et ideo regionem ſic appellauit, quam Græci honeſtius Idumæam denominauerunt. Fuit autem pater filiorũ numero quinque, quorum Iehus quidẽ, & Ihelom, & Core, ex una muliere ſunt geniti, Oolibama nomine: reliquorum uero Eliphaz quidem ex Ada, Rahuel autem de Baſemathæa ſunt nati. Iehus quidẽ filij nõ fuerunt. Eliphaz uero fuerunt legitimi quinq;, Theman, Omar, Sophu, Gatham, Cenez. Amalech eñ naturalis erat, de concubina Thamna nomine procreatus. Iſti ſiquidem habitauerũt in Idumæa, quæ Gobolitis eſt dicta, & ab Amalech Amalechitis eſt appellata. Cum enim aliquando magna fuiſſet Idumæa, & in tota regione nomen integrũ retinebat, & in partibus appellationes ab habitatoribus conſeruabat. Contigit autem Iacob, ut ad tantam felicitatis magnitudinem perueniret, quæ facile ab alijs apprehendi non poſſet. Diuitijs enim cunctis prouincialibus eminebat, & filiorum uirtutibus inimitabilis & conſpicuus erat: nec ullius rei penitus indigebat, quando illi ad opus manuum & laborum tolerantiam erant prompti, & ad intelligentiam præparati. Intantum uero habuit eius prouidentiam diuinitas & felicitatis curam, ut etiam ex his quæ uidebantur eſſe triſtia, bonorum ei præberetur ſublimitas: faceretq; eum, & qui ex eo procreati ſunt, autores reuerſionis ex Aegypto, quo patres noſtri huiuſmodi cauſa morati ſunt.

Eſau cur uocatus Edom. Geneſis.36 Hebræi Edõ rubeũ dicũt.

Quanta fuerit felicitas Iacob.

¶ *Quomodo Ioſeph iunior filiorum Iacob, ſomnijs ei demonſtrantibus felicitatem futuram, inuidiam ſuſtinuerit fratrum.* Cap. .II.

IOſeph ex Rachel filium ſuſcipiens Iacob, & propter corporis honeſtatem & animi uirtutem, cum utiq; alios ſapientia præcelleret, eũ amplius alijs filijs diligebat. Huic ſiue paterna dilectio odium fratrum concitauit, ſiue ſomnia: quæ cũ uidiſſet, patri & eis protinus indicauit, eo quod profectum eius annunciarent: cum ſæpius zelẽtur homines etiam ſuorum felicitates. Viſiones autem quæ apparuerunt Ioſeph, erãt huiuſmodi: Miſſus à patre cum fratribus ut colligeret meſſem, cum maturæ fruges eſſent, uidit nimis præcipuam uiſionem, & ultra ea quæ ſolent per ſomnia prouenire. Quam uiſionem dũ ſurrexiſſet, fratribus ſuis tanquam ſomnium ſibi diſcernentibus enarrauit, dicens uidiſſe ſe tranſacta nocte manipulum ſuum de tritico ſtantem in quo eum poſuerat loco: illorũ uero concurrentes, adorare eum, ſicut dominum ſerui. Illi uero intelligẽtes, ei uirtutem & rerum magnitudinem prædicere uiſionem, & contra ſe eius poteſtatem futuram, Ioſeph quidem tanquam ignorantes ſomnium nihil explanauerunt: conſiliũ uero fecerũt, ne ad effectum ei quæ arbitrabatur accederent, & circa eum graues amplius exiſtebant. Impugnans autem diuinitas eorum inuidiam, ſecundam Ioſeph præſtitit uiſionem, multo mirabiliorem quàm primam. Vidit enim ſolem ſimiliter & lunam & undecim ſtellas in terram deſcendere, & ſe adorare: quam uiſionem patri, nihil de fratribus mali formidans, etiã his præſentibus, indicauit: & interpretari ſibi, quid uellet hoc ſignificari, poſcebat. Ille uero ſomnio gaudens, cum expoſitionem eius mente conſpiceret, & cum ſapientia non ſine conſideratione conijceret, lætabatur, magniſq; ſignificatiõibus felicitatem filio nũciabat: tempuſq; largiente deo futurum, quo à parentibus & fratribus eſſet honorandus, & adorari dignus: ſolem quidem & lunam patri matriq; comparãs, eo quod illa

ſõnia Ioſeph

Expoſitio ſomnij Ioſeph.

augeat & nutriat uniuersa, ille uero formet, & aliam fortitudinem præstet: stellas uero fratribus, cum & ipsi undecim essent, sicut & stellæ uigorem à sole lunaq; percipiētes. Et Iacob quidem non insipienter huiusmodi discretionem protulit uisionis, fratres uero Ioseph uehementer ea quæ prædicta sunt, contristauerunt. & incitati aduersus eum, uelut extraneum, bona quæ significata fuerant illis somnijs habiturum, & non quasi de fratre gaudentes, dum etiam cum eo potuissent his frui bonis, nempe qui cum cognatione communicarent, & felicitatis socij forent, interimere adolescentulum sunt aggressi. Dumq; hoc consilium statuissent, ad perfectionem eius tendebant, in Sichimis abeuntes. Hæc autem prouincia pasturis est ouium optima, & gregum nutrimētis ualde copiosa. Quo dū curam gregum haberent, nec patrem scire fecerant, quod ibidem morarentur. Ille uero ignorans hæc, eo q; nullus ad eum à gregibus aduenirent, qui quod esset uerū de filijs nūciaret: tristemq; animum pro illis gerens, & in formidine constitutus, misit Ioseph ad greges, ut de fratribus suis agnosceret, & quid agerent indicaret. Illi autem fratrem uidentes ad se uenire, gauisi quidem sunt, sed non uelut familiaris sui præsentia, & à patre directi: sed quasi super inimico, & manibus eorum diuina uoluntate contradito. Ad internecionem uero eius, nolentes differre præsens tempus, protinus accesserunt. Quos dum Ruben senior eorum inspiceret ita conspirare, & ad actum iam uideret unanimes, eos retinere tentabat, magnitudinem præsumptionis & scelus eis ostendens: quod malignum quidem & deo, & hominibus esset abominabile, etiam non consanguineum hominem nece perimere, multo autem scelestius cædē fratris ita perficere, quo scilicet interfecto, pater una perimeretur, & mater in luctu ex filij priuatione non humana lege facta, consumeretur. Etiam eis hoc dicebat, ut uno animo perciperent, quid ipsi paterētur mortuo sibi bono filio & iuuenculo: & ut recederent à tali præsumptione, deum timentes, qui inspector simul & testis esset: & ut ab huiusmodi actione recedentes, pœnitentiam diligerent, & pio ius temperantiæ deseruirent. Nam accedentes ad hoc opus, omnem pœnam pro fratris nece persoluerent, uiolantes utiq; dei prouidentiam ubiq; præsentem, cui neq; quod in deserto, neq; quod in ciuitatibus agitur, est absconsum. Vbicunq; enim est homo, oportet scire illic esse deum. Sed etiam conscientiam suam eos habituros inimicā in his præsumptionibus edicebat, quam neq; bonam habentes aliqui, neq; talem qualis in eis tunc haberetur, post mortem fratris effugerent. Adijciebat autem dictis suis etiam hæc, quod fratrem neq; iniustum aliquid facientem, sanctum esset occidere: bonum uero esse, etiam inimicis obliuisci, si quid forte peccauerint. Ioseph autem in nullo malignū circa eos extitisse, unde eum occiderent, cuius ætatis infirmitatē mensurare deberent, quando ipse eorum tutelam potius expectaret. Causam uero huius interitus multo peiorem eorum facere actionem, eo q; propter inuidiam futurorum ei bonorum, eum uita priuare conarentur: quibus bonis similiter cum eo fruerentur, eius communioni pariter participantes, cum non extraneus, sed domesticus eorum existeret: unde deberent sua putare, quæcunq; Ioseph largitas diuina conferret. Sed & supernam iracundiam propterea sæuiorē sibimet affuturam, si eum qui à deo iudicatus fuerat dignus, occiderent: & auferrent deo eum, cui esset talia donaturus. Et Ruben quidē hæc dicens, & his potiora supplicans, eos à fratricidio conabatur auertere. Cum uero in nullo eos mitiores uideret, sed festinantes ad necem, suadebat ut malum sceleris aliquatenus leuigarent. Nam ulcisci se uolentes prius credebat flectere. cum uero præualuissent ut fratrem occiderent, dicebat non esse ualde futuros malos, si his quæ nunc hortaretur obedirent: in his enim esse & opus quod festinarent, non tamē huiusmodi, sed leuius in comparatione mali. Petebat enim eos manus in fratrem non mittere, sed prolectum in lacum uicinum, eum illic finere mori, & contra scelus manuum suarum uel ita luctari. Illis uero consentientibus, sumens Ruben adolescentulum, & caute ligans eum, in lacum cum quiete deposuit, erat enim sine aqua. Et ille quidem cum hoc fecisset, abscessit, quærens loca opportuna pasturæ.

Ruben pro ereptione Ioseph, fratres alloquitur.

¶ *Quomodo Ioseph uenundatus à fratribus propter odium, delatus est in Aegyptum: ibiq; emptus à Putiphare, tandem ab eius uxore falso accusatus stupri, conijcitur in carcerem.* Caput III.

IVdas autem, qui & ipse filius erat Iacob, uidens negociatores Arabes ex Ismaelitarū genere, aromata & onera Syra portantes Aegyptijs de Galaad, post discessum Ruben *Genesis 37. & 39.*

fratribus perſuaſit,ut extrahentes Ioſeph uenderent Arabis:quo longius conſtituto,uel ſi moreretur apud peregrinos,ipſi forent à ſcelere liberi.Hoc dum placuiſſet,Ioſeph extractum de lacu negociatoribus uendiderunt precio minarum uiginti, cum decem & septē eſſet annorum.Ruben autem nocte ad lacum ueniens,latens fratres, ut liberaret Ioſeph, dum clamanti ei non reſponderet,metuens ne poſt eius abſceſſum interemiſſent eum,cul pabat fratres.Illis uero quod geſtum fuerat edicentibus, ceſſauit à luctu Ruben. Cumq; hæc circa Ioſeph geſta uiderentur à fratribus, quid agerent poſtea, ut extra ſuſpicionem patris fierent,exquirebant:tunicamq;, qua uenerat indutus ad eos Ioſeph, quam abſtulerant dum eum in lacum deponerēt,placuit diſcerpere,&hirci ſanguine maculatam portare,patriq; monſtrare,ut ei uideretur quaſi à beſtijs deuoratus.Quod facientes,uenerunt ad ſenem.Et cum ab eis de filij cognitione requireret,dicebant ſe quidem Ioſeph neq; uidiſſe,neque ſi qua calamitas accidiſſet ei,nouiſſe:illam uero tunicam inueniſſe ſe,ſanguine maculatam atq; diſruptam:arbitrari ſe,quòd incidens in beſtias,interiiſſet, ſi tamen ea tunica fuiſſet indutus,de domo proficiſcens.Iacob autem cum prius in leuiori eſſet ſpe, tanquam forte prædato ſuo filio,hanc ſpem deſeruit,cum tunica eius mortis indicium ei faceret manifeſtum.Cognouerat enim eum ipſa ueſtitum,cum properaret ad fratres:& uelut ſuper mortuo de cætero uidebatur afflictus,adoleſcentem lugens: & tanquam ſi unius filij pater eſſet,& aliorum conſolatione priuaretur,ſic erat apud ſemetipſum,male prius fratribus eius æſtimans comparatum,qui à beſtijs credebatur eſſe conſumptus. Sacco autem ſedebat ueſtitus,& ex triſtitia grauiſſimus,ut neque à filijs conſolationem ſumens leuior fieret,neque laborando doloribus interdicere prævaleret.Ioſeph autem uenditum à negociatoribus comparans Putiphares uir Aegyptius, qui erat ſuper coquos Pharaonis regis,habebat in omni honore,doctrinamq; liberalium artium edocebat, & eum utl meliori cibo,quàm conueniret ſeruili fortunæ,iubebat: commiſitq; ei domeſticam curā. Ille uero cum his frueretur,uirtutem humilitatis,quæ circa eum erat,neque hac mutatione dereliquit:ſed oſtendit prudentiam(cum certiſſime affuerit) prævalere poſſe rebus in uita difficilimis,nec felicitatibus ſolummodo temporalibus inhærere. Itaq; cum uxor eius domini,propter pulchritudinem & opportunitatem actuum eius, eſſet illius amore confecta,& putaret quia ſi hoc ei faceret manifeſtum, facile ſuaderet eum uenire ad ſuum concubitum,quaſi ille iudicaret felicitatem, eo quod ei domina ſupplicaret: & ad figuram illius tunc ſeruitij,& non ad modum reſpiceret caſtitatis,deſiderium ſuum ei prodidit,& uerba de permixtione fecit.Cuius reſpuebat ille preces,dicendo non eſſe iuſtum huiuſmodi ſibi imponi ſeruitium,unde emptorem à quo dignitate tanta fuerat honoratus,iniquitatis contingeret iniuriam ſuſtinere: ſed rogabat eam comprimere paſſionem, deſperationem quippe huius ei deſiderij proponens:quia ſi nō eſſet ſpes,hoc ei facile poſſit auferri:ſe uero omnia potius ferre dicebat,quàm in hoc quodammodo conſentire.Nā ſi ſeruum,inquit,dominæ ſuæ nihil facere oportet aduerſum,contra hæc præcepta maxime conuenit reſultare.Illius autem amor potius augebatur,eo quod non ſperaret omnino deuiare Ioſeph.Et dum uehementer obſideretur à paſſione, ſecundum rurſus fecit experimentum.Igitur dum feſtiuitas publicæ celebrationis inſtaret, in qua ad ceremonias etiam mulieres intereſſent,ægritudinem marito ſimulauit,captans ob hoc ſolitudinem atque ſilentium,ut exoraret Ioſeph.Qui dum acceſſiſſet,huberiores prioribus obtulit ei ſermones,quia bonum quidem fuiſſet,ut priſcis precibus flecteretur, nec in aliquo contradiceret,propter reuerentiam dominæ depoſcentis &excellentiam paſſionis, qua cogeretur domina de ſua dignitate deſcendere: ſed nunc melius ageret, ſi quæ pridem contemſerat emendaret,quàm quòd ſecundas preces expectaret. Hoc illa etiam maiore ſtudio ſe feciſſe referebat,& ægritudinem ſimulaſſe,& feſtiuitati uel ceremonijs præpoſuiſſe eius amplexum.ſibi autem quòd primis ſermonibus non credendo reſultauerat,nulla factum fuiſſe malitia iudicaret: ſignumque crederet utilitatis bonorum præſentium, quòd ipſa in ea uoluntate perſiſteret: quæ bona quaſi iam poſſideret, ſi eius amore flecteretur, & amoribus frueretur obediens: uindictam uero & odium eum aſſerens ſuſcepturum, ſi eius contemneret dignitatem, ſed etiam dominæ caſtitatem conferre uideretur. Neque enim hoc illum iuuare poſſe dicebat, ſi ipſa ad accuſationem accederet illius,

Ruben nocte ad lacū uenit

Iacob filium ſuum Ioſeph quaſi mortuum plangit

Geneſis.39 Ioſeph uenditus

Mulier adultera Ioſeph appetit

& tentatam ſe ab illo proprio marito mentiretur, magiſq; crediturum uxoris ſermonibus, Putipharem quàm illius, licet eos ex ueritate proferret. Hæc dicente muliere, ſimul & flente, nec miſericordia eum recedere à caſtitate ſuaſit, nec metus coegit. ſed & preces reſpuit, miniſq; non ceſſit, metuens iniuſtitiam ſuſtinere: & pati magis quodlibet ſæuiſſimum elegit, quàm lætitijs frui præſentibus, in quibus etiam conſcius eſſet perditionis ſuæ. Commemorabat autem ei nuptias & uiri ſocietatem, & his potiora tribuenda, quàm tẽporalis ardoris libidini, ſupplicabat. nam talibus perpetratis, quæ pœnitẽtiam magis augerent, dolorem ſumeret, & nequaquam quæ deliquerat emendaret: & timorem nimium eſſet habitura, quando cauſa huius mali nullatenus poſſit abſcondi. uix autem ſuæ ſocietatis adoptionem habitura ſine periculo, inſuper magnam conſcientiæ apud deũ fiduciam ſimul & apud homines, tanquam in eius manens amplexibus munda: & apud eum dominæ poteſtatem, & non pro peccato habitura confuſionẽ: multoq; melius eſſe habere fiduciam in bonis quæ cognoſcuntur, quàm in malis quæ timore celantur. Et hæc dicens, & his multo maiora, ardorem mulieris retinere, eiusq; paſſionem ratione conuertere nitebatur. Illa uero ſuo ſtudio uehementius incitata, immittẽs manus, cum uerbis deſperaſſet ſuadere, eum cogere pertentabat. Cumq; fugiſſet iratus Ioſeph, illa eius ueſtem tenente qua ſe exuerat, exiliuit è domo. Quæ in formidine conſtituta, ne uiro ſuo hoc diceret, iniuriam uolens præuenire, quatenus aduerſum Ioſeph mẽtiret excogitauit, ut hoc modo ulciſceretur iniuriam, quæ ita ſuperbe fuerat contempta, præcedere in accuſatione ſe ſapientiſſimum ſimul & muliebre credens. Et ſedebat quidem deiecta atq; confuſa ob triſtitiam, quæ fuerat ſua cupiditate decepta, tentamentum corruptionis ſuæ cum ira fingens. ueniente autem uiro, uultu conturbato, cauſamq; conſulente, fecit Ioſeph accuſationis initium, & uelut mortua dixit marito: Marite, ſeruum nequam cubile tuũ uiolare uolentem caſtiga: qui neq; qualis in noſtram domum uenerit recordatus timuit, neq; quantum ex tua bonitate promeruit, mente percepit: ſed pro his cum rebus omnibus bonum ſe præbere debuiſſet, inſidiatus nobis eſt, ut lectum tuum contumelijs afficeret: & hæc in feſtiuitate, captans abſentiam tuam. Qui licet humilis prius uideretur, propter tuum metum quieſcebat, non q̃ eſſet natura benignus. Hoc autem factum eſt, eo quòd indigne & præter ſpem ad honorem acceſſerit. Qui dum fidem totius poſſeſſionis tuæ, & diſpenſationem obtinere prævaluiſſet, & ſenioribus famulis præpoſitus eſſet, tuam quoq; uiolare tentauit uxorem. Dum uero quieuiſſet in uerbis, oſtendebat ueſtem, quaſi dum tentaſſet eius facere, reliquiſſet eam. Putiphares autem neq; lachrymis uxoris, neq; his quæ dicebat illa uel uidebat ipſe, diſcredens, & eius amori cuncta tribuens, examinationem ueritatis fieri nõ permiſit, uxori tribuens caſtitatẽ, Ioſeph uero nequam eſſe decernẽs. & illum quidẽ miſit in malignor̃ carcerẽ, uxori uero potius ornamẽta caſtitatis ineſſe teſtatus ẽ.

Verba dominæ contra Ioſeph.

Ioſeph carceri mancipat.

¶ *Ioſeph ſomnia interpretatur pincernæ ac piſtoris. mox regis ſomnium interpretatus, maximis afficitur honoribus. Caput .IIII.*

IOſeph itaq; omnia ſua deo committens, neq; ad ſatisfactionem, neq; ad integram factorum manifeſtationem conuerſus eſt, ſed uinculis & neceſſitati tacitus manſuetuſq; ſuccubuit, meliorem eſſe confidẽs deum, calamitatis cauſam & ueritatẽ ſcientem, quàm illos qui eum iniuſtæ pœnæ cõtradiderant, cuius prouidentiæ experimenta repente ſuſcepit. Cuſtos nanq; carceris, diligentiam eius fidemq; conſiderans, & uidens dignitatem formæ, ſubtraxit uincula: & quod erat peſſimum, leuius ei fecit: ciboq; eum uti, quàm uinctis conueniebat, meliore præcepit. Eis uero qui in eiſdem calamitatibus erant, dum ab ærumnarum onere ceſſarent, ad colloquium (ut aſſolet) communionis & ſimilis calamitatis uenientibus, & ad inuicẽ cauſas pro quibus condemnati fuerant requirentibus, pincerna regis ab eo uehementer honoratus, eiusq; affectu deuinctus, & cum Ioſeph habens cõpedes, familiarior ei magis effectus eſt. Sapientia nanq; ei uidebat excellere. Quumq; ſomnium uidiſſet, expoſuit: petens, ut quid ſignificaret, inſinuaret: cauſans quia ſupra mala regis, adhuc ei diuinitas ſolicitudinem apponeret ſomniorum. Dicebat ergo uidiſſe ſe per ſomnium trium palmitũ natos botros ex unoquoq; pendere, grandes iam & ad uindemiandum ſpecioſos: eoſq; ſe comprimere in poculo regis: muſtumq; ei offerre bibituro, & illum gratãter ſuſcipere. Quod ergo uiderat, hoc eſſe dicebat: poſcebatq; ut quem-

Geneſis. 39.

Carcerarius cũ Ioſeph leuius agit.

Geneſis. 40.

Pincerna ſomnij ſolutionem quærit.

cunque Ioseph in his sortiretur intellectum,ei suo manifestaret eloquio. Ille uero exhortabatur eum confidere,&sperare se in tribus diebus à uinculis absoluendum,rege desiderante ministerium eius,& rursus in eo esse constituendum. Fructum enim uineæ significabat in bono deum hominibus præbuisse, quod ea ipsi libatur,& fidē hominibus amicitiamq; paciscitur. Soluit ergo lites passionesq;,& tristitias aufert his quibus offertur,& ad delectationem sæpe conuertit. Hoc ergo dicis,inquit,ex tribus cōpressum botris manibus tuis suscepisse regem:bonam igitur uisionem tibi scito futuram,& præsentis necessitatis indulgentiam in tot diebus prænunciantem,de quot palmitibus fructum uisus es uindemiasse per somnium. Sed memor esto mei dum fueris hæc expertus quæ tibi prænunciaui,bona:& in potestate constitutus,non obliuiscaris in quibus nos derelinquis. Nihil enim peccantes ad uincula uenimus,sed pro causa ueritatis & castitatis, ea quæ reorū sunt,sustinere damnati sumus:quando nec in propria delatione eum, qui nobis hæc intulit,iniuriam sustinere uoluimus. Et pincernæ quidem(ut assolet) audienti huiusmodi ex positionem somnij,gaudium erat,expectabatq; interpretatiōis finem. Seruus autem quidam supra pistores constitutus regis,cum pincerna uinctus in carcere,dum talem Ioseph protulisset de illius uisione sententiam,in spe bona constitutus,quum & ipse somnium uidisset,petijt Ioseph,ut & illi quæ præterita nocte uiderat,quid uellent significare, promeret. Erant enim huiusmodi:Tria,inquit,canistra ferre me uidi super caput, duo quidē panibus plena,tertium uero obsonio uariisq; cibis,quales solent regibus ministrari: superuolantes autem alites,omnia consumpsisse. Et ille quidem similem expositionem futurā sibi,quæ fuerat pincernæ dicta,credebat. Ioseph autem animo cōcipiens somnium, dixit ad eum:Velle se quidem interpretem ei fore bonorum,& non talium,qualia uisio demōstraret:Duos,inquit,ei uitæ supereſſe dies. hoc enim significare canistra. tertia uero cum crucifigendum,& cibum uolatilibus esse futurum:nihilq; fore,quod & ferre possit auxilium. Hæc ergo similem terminū in ambobus,sicut Ioseph prædixerat,susceperunt. Prædicto nanque die quum natalis esset regis,nō sicut rex agens,pistorem quidem crucifixit, pincernam uero uinculis absoluens,in proprium ministerium reuocauit. Ioseph uero cū duobus annis uinculorum mala sustineret,nihilq; à pincerna prædictorum memoria iuuaretur,deus eripere eum uolens è carcere,huiusmodi ei machinatus est libertatem. Rex Pharao eadem nocte uisiones somniorum uidens duas,& cum his utriusque expositionē, interpretationem quidem oblitus est,uisiones uero recoluit: afflictusq; in his quæ uiderat,nempe cum ei tristia uiderentur,die facto,conuocauit sapientes Aegyptiorum,uolēs agnoscere somniorum discretionem. Hæsitantibus autem illis,rex potius turbabat. Pincernæ uero regis uidenti confusionem,memoria reddita est Ioseph, eiusq; circa somnia sapientiæ:& accedens ad regem,indicauit ei de Ioseph, & uisionem quam ipse uidisset in carcere,pariter & euentū:& quod ipse dixerit crucifigēdum ea die pistorem,& sibi omia secundum interpretationē somnij contigisse,prædicente Ioseph: uinctumq; eum asserens à Putiphare principe coquorum ut seruum, cum diceret semetipsum Hebræorum non humilis esse generis,nec gloriæ paruæ. Hunc,inquit,euocans, nec propter modernam eū calumniam culpans,quæ tuis somnijs indicantur agnosces. Iubente siquidem rege Ioseph ad suum uultum adduci,obediunt famuli,diligentia ei præcepto regis adhibita. Rex uero eius dextram apprehendens:ò iuuenis,inquit,tu enim mihi nunc optimus,& prudentia dignissimus testimonio mei famuli nunciatus es:his ergo bonis, quibus iste participatus est,etiam me face esse consortem,pandens quæcunq; somniorum prænunciant uisiones. Volo autem te nullo terrore constrictum,blandiri sermone fallaci,& delectabile facere, si re uera sit triste quod uidi. Putabam enim circa fluuium ambulās,uidere me boues pinguissimas,simul & magnitudine præcipuas,numero septem,gradi de pascuis ad paludē: alias uero tantas numero proxima de palude concurrere,ualde tenuissimas & ad uidendum deformes. Quæ dum deuorassent pingues & magnas,nihil adiutæ sunt,crudeli fame detentæ. Post hanc uisionē de somno surgens,& turbatus,quidq; esset uisio hæc apud me considerans,rursus in soporem solutus sum:& uidi secundum somnium multo mirabilius priori,quod me etiam potius terret atq; conturbat,Spicas septē uidi ex una radice natas,capite iam grauatas,& reclinatas ex fructu,& aptas ad messem & adhæc alias septem

Solutio somnij

Pistor somnij coniecturam audit.

Genesis. 41.

Pincerna regi de Ioseph suggerit.

Somnii Pharaonis

ſpicas inanes,& infirmas nimia ſiccitate.Quæ conuerſæ, ut conſumerent & comederent ſpecioſas ſpicas,ſtuporem mihi fecerunt.Ioſeph autẽ reſpondens, ait: Viſio quidem iſta rex, licet duabus formis apparuerit,unum tamen terminum eundemq; ſignificat futurorum.Quor enim boues uidiſti,animal in aratri labore fortiſſimum, à peioribus deuoratas,& ſpicas à minoribus fuiſſe conſumptas,famem Aegypto & ſterilitatem tantis annis prænunciant, æquis ſcilicet primo temporibus felicitatem ferentibus, quorum hubertas poſterorum totidem annorum ſterilitate conſumetur.Erit ergo difficultas rerum ne ceſſariarũ,quæ inemendabilis uehementer exiſtat. Signum autem hoc eſt, quoniam exhauſtæ boues quæ conſumpſerant meliores,ſatiari minime ualuerunt.Deus tamen nõ ut triſtificet,futura prædicit hominibus:ſed ut præſcientibus leuiora faciat experimenta p̃nunciatarum rerũ.Tu ſiquidem congregans bona tẽpore primo futura,facias ut calamitatem uenturam Aegyptiorum terra non ſentiat.Mirante itaq; rege prudentiam ſapientiamq; Ioſeph,& conſulente quemadmodum hubertatis tempora diſpenſarentur, ut poſterior ſterilitas leuior eſſe uideretur,huiuſmodi conſilium dedit,ut frugum parcitas haberetur,& non affluenter Aegyptios his uti permitteret,ſed quantum ſufficeret ad pabulum erogaret:quæ uero ſupereſſent,ſterilitatis ſeruarentur in tempora: recondíq; monebat triticum ab agricolis perceptum,ut ad fata tantummodo & expenſas miniſtraretur alimentorum.Pharao utrunq; admiratus in Ioſeph, & interpretationẽ ſomnij pariter & conſilium,diſpenſationem eius rei ipſi commiſit:quatenus ageret ea, quæ populo Aegyptiorum & regi æſtimaret utilia,inuentorem ſcilicet huiuſmodi uiæ, etiam diſpenſatorem optimum fore confidens. Ille uera poteſtate ſibi à rege collata, ita ut eius uteretur ſignaculo & purpura ueſtiretur,per uniuerſam terram ductus uehebat in curru,frumentumq; agricolis ſufficiens ad ſemen,& pabulum ſingulis metiens, nulli cauſam ſignificabat,pro qua talia peragebat.

Solutio ſomnij.

Ioſeph Aegypto præficitur.

¶ *Quomodo Ioſeph totius Aegypti adminiſtrationem accepit. Et quomodo geſſit ſe erga ſuos fratres* Caput V.

TRiginta ſiquidem ætatis iam annos tranſierat,& omni honore collato ſibimet à rege fruebatur:quem appellauit Pſonthonphanicon,uidens eius intellectum inopinabilem.Significat autem hoc nomen inuentorem abſconditorum. Duxit autem uxorem ualde digniſſimam,filiam Putipharis,qui unus fuit Heliopolitanorum ſacerdos, adhuc uirginem nomine Aſſeneth,cooperante ſibimet rege.Ex hac fuerunt ei filij duo ante ſterilitatis tempus,Manaſſes quidem ſenior, quod nomẽ ſignificat obliuionem,eo quòd per felicitatem obliuio ei infelicitatis acceſſerit:iunior uero Ephraim, quod reſtitutionem ſignificat,eo quòd redditus eſſet libertati maiorum.Aegypto ſiquidem,ſecundum expoſitionem ſomniorum Ioſeph,ſeptem annis beatiſſime tranſigente,fames iam annum tangebat octauum:& eo quòd non præſenſiſſent caſurum ſuper ſe malum,laborantes in eo cruderiter omnes,ad regis ianuas cõfluebant.Ille uero Ioſeph uocauit,qui eis frumentũ uendidit,factus multitudinis ſine dubio ſaluator:& mercimonium non cum prouincialibus tantummodo faciens, ſed etiam paratus uendere peregrinis: omnesq; homines ſecundũ cognationes ſuas Ioſeph ſolatia merebantur,eius felicitate utentes.His ita geſtis,dũ Chananæa fame crudeliter uexaretur,omnem nanq; terram hæc peſtis inuaſerat,miſit etiam Iacob filios uniuerſos in Aegyptum comparaturos frumentũ,confidens licere tritici cõmercium fieri peregrinis,Beniamin tantummodo retinens,qui ei ex Rachel fuerat generatus,& erat Ioſeph conſanguineus.Illi ſiquidem in Aegyptũ uenientes,adierunt Ioſeph, frumentum emere ſupplicantes.Nihil enim erat quod non illius conſilio gereretur.nam miniſtratio regia tunc utilis erat hominibus,quando Ioſeph honor exhiberetur. Qui dũ cognouiſſet fratres nihil de ſe cogitantes, eo quòd adoleſcens quidem ab eis abſceſſerat ad hanc uero ætatem ita peruenerat,ut figura etiam eis ignotus eſſe uideretur, cum magnitudine quoq; dignitatis neq; ſuſpectio proueniret,tentabat eos ut dicerent, quam haberent de rebus omnibus uoluntatem.Quibus frumenta quidem non uenundabat,exploratores uero rerum principis eſſe dicebat:& ex multis quidẽ locis eos eſſe congregatos: excuſationis uero cauſa ſe cognatos afferere,impoſſibile dicẽs eſſe uiro idiotæ tales filios, & forma ita clariſſimos enutrire,cum regibus tot filiorũ copia eſſet ualde difficilis,ut per

Geneſis 4.

Ioſeph uxor & filij Manaſſes Ephraim

Fames exoritur in Aegypto

Geneſis 42

hæc etiam de patre quæ prouenissent, latenter agnosceret, similiter & ut de fratre suo Beniamin audiret. Metuebat enim ne forsitan & in illum, ut in se quoq; peccauerant, aliquid delíquissent. Illi aũt erant in tumultu pariter & timore maximo constituti, periculum putãtes sibimet imminere, nihilq; de fratre mente sua percipientes, & astantes reddebant pro causis singulis rationem, Ruben ita concionante primitus, qui eorũ senior existebat: Nos, inquit, non pro læsione uenimus huc, neq; regis negocijs aliqua mala facturi, sed egentes salute & refugio malorũ, quæ regionem nostram obtinere noscunt, uestram utiq; scientes clementiam: quos non solum subuenire ciuibus propríjs, sed etiam peregrinis mercimonium proposuisse frumenti audiuimus, ut oĩnibus indigentibus salutem maximam præstaretis. Quia uero sumus fratres, & communis nobis est sanguis, clarum quidem hoc facit etiam familiaritas formæ nõ ualde mutatæ. Pater autem nobis est Iacob uir Hebræus, cuius existimus filij duodecim, ex mulieribus quatuor: quibus omnibus uiuentibus, felices eramus: uno uero moriente fratrum nostrorũ Ioseph, res nostræ ad peiora conuersæ sunt. Nam & pater immensum in eo protrahit luctum, & nos ex calamitate defuncti, & ærumna senis affligimur. Venimus igitur pro cõparatione frumenti, curamq; patris & nostrorum prouidentiam, Beniamin iuniori fratri reliquimus. Poteris autem mittendo ad domum nostram agnoscere, si quicquam dicimus mentientes. Et Ruben quidem huiusmodi uerbis tentabat persuadere Ioseph, ut eis meliora decerneret. Ille uero Iacob cognoscẽs uiuere, fratremq; Beniamin minime interisse, tunc quidem in carcerem eos quasi per ocium die uacanti discutiẽdos iniecit. Tertia uero die educẽs eos: Quando, inquit, asseritis neq; pro malignitate regis principis huc uenisse, & esse fratres & unius patris filios, de quo dicitis, hæc ita esse mihi manifestabitis, si relinquentes quidem unum ex uobis apud me, nihil iniuriabile passurũ, portantesq; pabula genitori, denuo reuersi fueritis ad me, fratrẽ quẽ reliquisse uos dicitis domi, uobiscũ pariter adducẽtes: hoc enim erit signũ credibile ueritatis. Illi uero in maioribus malis constituti flebãt, & inter alterutros de calamitate Ioseph frequenter ingemiscebant, tanq; propter id quod in illum cogitauerant, deo in eis ulciscente, talia sustinerent. Ruben autem nimius erat, & eos in huius pœnitentiæ sermonibus increpabat, ex qua nulla quidem de Ioseph generaretur utilitas: illos uero quicquid mali sustinerent, pro uindicta illius faciẽte deo, fortiter tolerare poscebat. Hæc autem dicebant adinuicem, non credentes suam linguam Ioseph intelligere. Oĩnes aũt habebat Ruben increpante deiectio, & pœnitentia ducebanť rerum gestarũ, cur ipsi non cogitassent illo tempore: pro quibus cum tunc punirentur, iudicabant deum esse iustissimũ. Videns autẽ eos Ioseph sic æstuantes, per cõpassionem cessit in lachrymas: nolensq; fratribus apparere, discessit. Et postquam reliquit eos, iterũ uenit ad eos. Et retinẽs obsidem Simeon pro reuersione fratrum, illos sumentes mercimonij tritici, abire præcepit: iubens ministro ut pecuniam quam pro frumenti emptiõe detulerant, oneribus eorũ latenter immittens, dimitteret eos, illam pariter portaturos. Et ille quidem imperata perfecit. Iacob autem filij uenientes in Chananæam, nunciauerunt patri quid eis apud Aegyptum contigisset: & q̃ quasi exploratores regis illuc uenisse sint creditι, dicẽtibusq; se fratres esse, & undecimum apud patrem domi reliquisse, creditum eis non sit: & quomodo Simeon reliquerint apud principem militiæ, donec Beniamin ueniret, & fidem de his quæ à se apud eum dicta fuerant, perficeret: rogabantq; patrem, ut nihil metuens, cũ eis iuuenculum destinaret. Iacob autẽ nihil omnino placebat ex his quæ à suis filijs erant gesta: & dum de Simeõ detentione grauiter ferret, stultissimũ iudicabat, Beniamin quoq; his malis adijcere. Et ille quidẽ neq; supplicantis Ruben sermonibus flexus est, licet filios suos traderet, ut si quid Beniamin in itinere paterer, occideret eos auus. Illi uero hæsitabãt in his malis, quos potius cõturbabat argentũ, quod saccis immissum latenter inuenerãt. Tritico uero quod delatum fuerat iam deficiente, & fame magis inualescente, coactus necessitate Iacob, Beniamin deliberauit destinare cũ fratribus. Non enim poterant in Aegyptũ uenire, nisi pergerent cum sua promissione. Cumq; famem augeri quotidie conspiceret, filijs supplicantibus, quid aliud de præsenti faceret, nõ habebat. Iudas aũt cum & in alijs esset uir audax, & in his apud eũ fiduciáliter ausus est, dicẽs nõ eũ debere de fratre metuere, neq; aliquid aduersi suspicione cõcipere: qm̃ nihil circa eũ agendũ foret, ubi deus non adesset: & quia ge-

Oratio Rubẽ pro fratribus ad Ioseph.

Retento Simeõe, fratres iussit abire.

Genesis. 43.

quid ei immineret,etiam apud eum manenti omnino contingeret: eos autē ſic palàm in perditione pueri adiȝcere nō debere, nec alimētum ex hubertate Pharaonis promiſſum, propter puerȝ irrationabiliter auferendum:cogitandū autem & de ſalute Simeon,nedū parceretur profectui Beniamin,ille perimeretur: deo autem de illo eſſe credendū. Quo exhortante atq; dicente,aut ſaluum reuocari filium, aut ſe cum eo remanſurum atq; uictuȝ,credens ei Iacob,tradidit ei Beniamin:& duplex tritici preciū, ſimul & quæ apud Chananæos naſcuntur,unguenta Balſami & ſtacten & terebinthum & mel, munera Ioſeph direxit eſſe portandȝ. Multæ uero in egreſſione filiorum à patre lachrymæ fundebant,pariter & ab illis.Ille nanq; ſi filios ſaluos de itinere ſuo reciperet, cogitabat:illi uero,ſi fratrem incolumem reperirent,nihil pro eorum triſtitia perpeſſum mali. quotidieq; eis moeror ingerebatur.Et ſenior quidem feſſus tolerabat. Illi uero ibant in Aegyptum, ſpe meliori triſtitiam rebus curaturi præſentibus.Quum uero in Aegyptū peruenìſſent, ſucceſſerunt apud Ioſeph. Timor autem eos non fortuitus perturbabat, ne propter tritici precium crimini ſubiacerent,uelut ipſi furtum ſub calliditate egiſſent: & apud præpoſitū Ioſeph multis ſatisfactionibus utebant, dicētes dormi ſe in ſuis ſaccis inueniſſe pecuniam,eamq; nunc reportaſſe.Illo itaq; reſpondente, ſe etiam quod dicerent non ignorare,releuati ſunt à timore,ſoluensq; repente Simeon, cum fratribus eum eſſe permiſit. Veniente uero Ioſeph à miniſterio regis,ei munera proferebant,& ſciſcitanti de patre dicebāt, ꝙ eū incolumē reliquiſſent. Ille uero cognoſcēs ſupereſſe Beniamin,ſi is eſſet iuniꝛ frater interrogabat,quē utiq; in p̄ſenti cernebat.Quibꝰ rñdētibus ipm eē,ait deū ſem per oīm eē ſuffragatorē.Ipſe uero paſſione motus ad lachrymas,diſcedebat, nolēs ſemet ipm fratribus demōſtrare,ſumptoſq; eos ad cibū,fecit diſcūbere,ſicut erāt ſoliti apud patrē.Qui dū circa cūctos recūbētes benignꝰ exiſteret, Bēiamīpartibꝰ duplicibꝰ honorabat.

Beniamin cū aliis dimittitur.

¶ *Ioſeph fratrem Beniamin ut furem retinet, tandemq; ſe fratribus manifeſtans,patrem cum tota domo ad ſe accerſit.* Caput VI.

DVm uero poſt cœnam in ſoporem fuiſſet conuerſi, iuſſit præpoſito ut & triticū eis menſuratum traderet,preciumq; rurſus in eorum ſaccis abſconderet, in onere uero Beniamin etiam poculum argenteum,quo bibere congaudebat,immitteret. Hæc ita que faciebat,experimentum fratrum ſumere uolens,utrum aliquando auxilium ferrent Beniamin pro furto detento & patienti periculum,an certe relinquentes eum, tanquam nihil mali ipſi gerentes,ad paterna limina remearent. Quum uero famulus mandata feciſſet,die facto,nihil horum ſcientes Iacob filij,diſcedebant,recipientes etiam Simeon,& duplici gaudio congaudentes,tam propter eum,q̄ etiam Beniamin reuocantes,ſicut promiſerāt patri. Qui dū abirent, inſequebantur eos equites,ducentes famulū à quo in ſacco Beniamin poculum uidebatur immiſſum,& inopinabili equeſtrium inuaſione turbatos cauſamq; ſciſcitantes,pro qua ſic ueniſſent,illi maleuolos appellabant,qui dum honore et muneribus potiti ab eorum domino fuiſſent,neq; munera, neque hoſpitalitatem Ioſeph memoria retinentes, præſumpſerint iniqua in eum committere: & ſcyphum quo ille in conuiuio bibere congauderet,auferentes,iniuſta ſecum lucra portarent, amicitiamq; Ioſeph,ſuumq; periculū ſi inuenirentur in fraude,ſecundo loco ponentes, minabanturq; eis ſupplicium eſſe uenturum,quia nec deum latuerint, nec cū furto fugientes euaſerint, licet miniſterij famulū latuiſſent.Cognoſcetis ergo,dicebant, quid ignorantes de poculo paſſi fuerimus,ſcituri tamen repente uos eſſe puniendos. Hæc & his maiora in eos dicens,famulus increpabat.Illi uero neſcientes hoc factū,eius uerba irridebant,leuitatemq; uerborum illius famuli mirabantur,ꝙ talem cauſam uiris præſumeret inferre:qui dum precium in ſuis ſaccis inuentum nequaquam retinuiſſent, ſed quod geſtum fuerat nullo ſciente reuocaſſent,multo potius ab huius maleficij uoluntate recederēt:& quia rei perſcrutationem negatione iudicabant eſſe fideliorem, famulum requirere imperabant, & ſi quiſquam rapuiſſe comperiretur,omnes eſſe puniendos.Nihil etenim ſibi conſcij,habebant fiduciam,ut putabant,omni periculo carituram.Illi uero inquiſitionem fieri exigebant,unius uero fore ſupplicij qui in furto fuiſſet inuentus. Et dū quærerent, oēsq; iam cæteros pertranſiſſent, ſcām inquiſitionis modū ad Beniamin nouiſſime peruenerūt,nō ignorantes quō in illius ſacculo poculū abſcondiſſent, ſed ſubtilem inquiſitionē ſe facere

Geneſis. 44.

Inquiſitio ſit per ſingulos filios Iacob.

simulantes.alij siquidem de suo iam timore liberati,de Beniamin uidebantur esse solicitj confidebant tamen,quod nec in illo posset maleficium inueniri,increpabantq; eos qui fu erant persecuti,uelut eis multum præcessuris,impedimentum itineris attulissent.Quum uero scrutantes onus de sacculo Beniamin inuentum poculum protulissent, in luctum & gemitum omnes repente conuersi sunt.& indumenta rumpentes, flebant fratrem suu pro furti crimine puniendum, secq; mentitos patri de salute Beniamin. Crescebat autem eis hoc malum ex eo,quod iam credentes se tristitiam deuitasse,rursus in fratris sui malis inciderent,& paternæ super illū tristitiæ causam se fore dicentes, qui uim patri fecissent, ut eum cum eis unà dirigeret.Equites ergo sumentes Beniamin, ad Ioseph ducebant,fra tresq; pariter sequebantur.Ille autem dum illum quidem cerneret in custodia positum, illos autem luctuoso schemate laceratos:Quid,ait,ô maligni aut de mea clemẽtia, aut de prouidentia dei cogitantes,talia in hospitem & benefactorem facere præsumpsistis? Illis autem in supplicium se tradentibus pro salute Beniamin, & rursum recordantibus dicẽ tibusq; beatiorem esse Ioseph,qui si quidem mortuus esset,à uitæ tristitia liber esset:si ue ro uiueret,quia pro illo super eos deus uindictam inferret. asserẽtibus autem se esse amatitudinem patris,quia tristitiam quam pro illo hactenus haberet,etiam de Beniamin ipsi ei rursus adiicerent,Ruben etiam eos inter hæc uehementius increpabat. Ioseph ergo di cente,illos quidem à se absolui,à quibus in nullo fuerat læsus,solamq; ei sufficere pœnam fratris.neq; enim iustum esse illum dimitti propter eos qui in nullo deliquerant, neque eos cum fure puniendos, sed etiam abeuntibus se præbere securitatem, omnes quidem tenuit stupor,& dolore huiusmodi passionis obmutuerunt. Iudas autem qui etiam pa tri persuaserat,ut adolescentulum dirigeret,& in alijs erat uir efficax,pro fratris salute se decreuit opponere:Licet crudelia,inquit,ô præsul commiserimus in te, & supplicio di gna,iustumq; sit omnes nos subiacere tormento,licet non sit iniquitas omnium, sed uni us iunioris:tamen desperantibus de eius salute, spes relicta est nobis de tua benignitate, & euadendi nobis,te pollicente, periculum.Et nunc non ad nos respiciens,nec malefacta considerans,sed ad tuam naturam conuersus,uirtutem potius exerce,non iram, qua alij cum fortitudine parui sint,non in maximis solummodo,sed etiam in fortuitis sumentes utitur.Tu esto magnanimus,neq; uincaris ab ira,ut eos perimas,qui neq; suam potuerit tueri salutem,sed à te eam sumere popposcerunt.Non enim modo eam primitus nobis do nas,sed dum frumentorum ueniremus ad emptionem,uelociter & opulentiam donasti ciborum,& nostris familiaribus huberrime deferenda præbuisti,quæ periculum sustinẽ tes à peste famis eriperent.Nec despicias pereuntes egestate rerum necessariarũ,nec puni as qui uidentur deliquisse,& circa beneficium quod à te nobis splendidissime collatum est,inuidiæ calamitate damnatis,permaneat tua gratia, alio tamen modo data. Saluabis enim,quos ob hoc etiam nutristi,animasq; quas fame laborare nõ passus es,à morte tuis muneribus liberabis, quatenus hoc ita mirabile fit & magnũ, ut & animas nobis dones, & præbeas indigentibus unde possint permanere.Reor enim deum causam hanc præpa rasse,uirtutem tuam circa nos uolentem cunctis ostendere, nosq; in hac ærumna constituisse,ut iniquitatibus in te peccantium uidereris ignoscere,& non solis ob aliam causam indigentibus tuæ clementiæ adminicula condonares, quanquam & hoc magnum est,si benefiat inopibus,principale tamen existit saluare quenquam eorum, qui pro delicto in se commisso debeant pœnam exoluere.Nam si paruas læsiones delinquentibus dimittere, laudem attulit multis,iracundiam cohibere in his, pro quibus uita peccantium fit obno xia,diuinæ cognoscitur esse naturæ.Et ego quidem,nisi patrem scirem quemadmodum in amissione filiorum affligitur propter Ioseph mortem,nequaquam quantum ad nos at tinet,salutis uerba proferrem,nisi forsitan hoc tuis moribus donarem, quorum est pro prium etiam hos saluare,qui tribulantur in huius morte,sed etiam præberemus nos pas suros quæcunq; uelles.Nunc autem non nostri miserentes,licet iuuenes simus,& nondũ fruentes uitæ bonis,moriamur,sed de patre cogitantes,& senectutis illius miserentes,has tibi preces offerimus, & cõmendamus animas nostras, quas tibi nostra malignitas tradi dit ad supplicia perferẽda.Nam neq; ille malignus est,neq; nos tales futuros genuit,sed qui sit benignus,& ut experiat talia,non sit iussit,etiam nunc absentibus nobis,pro nobis

Beniamin qu asi reus ca pitur.

ſuſpectus affligitur. Quum autem audierit perditos, etiã cauſam mortis amariſſimæ ſuſtinebit, & ob hoc uitam ſuam multo citius derelinquet: ita ut eum conuerſationis noſtræ turpitudo corrumpat, peſſimumq; faciat de præſenti luce diſceſſum: & dum ad alios ſtudeat noſtra bona plantare, ut noſtri actus neque ſentiantur, efficiet. In hac ergo ratione conſtitutus, licet mala te noſtra commoueant, tuam iuſtitiam dona patri, ut propter illius miſericordiam maiora dicaris facere, quàm cogaris pro noſtra malitia: necſenectus eius in deſolatione cõſiſtat, aut noſtra perditione deficiat. Verere patrum nomina, hoc ei condonans. In hoc itaque & tuum honorabis genitorem, & tibi honorem præſtabis, quũ iam hac appellatione potiaris, & in ea fine paſſione ſeruaberis à deo patre cunctorum, in quo per communionem huius nominis pie agere comprobaberis, noſtri patris habẽdo miſericordiam, ne fraudatus filius aliquid patiatur. Tua ſunt ergo quæ nobis præbuit deus, habentis utiq; poteſtatem & auferre & dare, nihilq; ab eius gratia differentis. Nam diſquilibet in utrunq; habuerit poteſtatem, optimum eſt, ut hac in bonis utatur, & poteſtatem quæ in malo eſt, tanquam ſi non ſit, obliuiſcatur: quaſi hoc ſolum conceſſum ſit, ut de ſalute ſit cogitandum. Tu uero omnes nos ſaluabis ignoſcendo fratri, in quibus infeliciter egit. neque enim uita nobis eſt hoc punito, quo non licebit ad patrẽ remeare iam quaſi defuncto. Supplicamus ergo domine, ut ſi decreueris fratrem noſtrum occidi, nos cum eo punias, tanquam delicti participes. Non enim patimur noſipſos, quaſi propter mortui tribulationem afficere: ſed tanquam ſimiles eius malitiæ exiſtentes, ita debemus interimi. & quoniam ut iuuenis deliquit, necdum prudentia roboratus, & humanum eſt talibus ueniam tribui, hoc tibi relinquo, & ulterius uerba proferre ceſſabo, & ſiquidem nos condemnare uolueris, ea quæ dicta non ſunt, non uidebuntur nos ad triſtitiam deducere: ſi uero abſolueris, etiam illa in tuæ benignitatis conſcientia reuolue, quia non ſolummodo nos ſaluabis, ſed etiam uitæ redonabis, propter quod potius iuſtior apparebis, quando plus nobiſipſis probaris de noſtra ſalute ſolicitus. Si autem culpam caſtigare uis, me magis pro iſto caſtigans, hunc patri remitte: ſi uero aliquẽ tibi retinendũ iudicas ſeruũ, ego utilitatibus tuis miniſter potior ero, quãto aptior, ſicut uides, ad utraſq; paſſiones exiſto. Iudas itaq; omnia ſuſtinere pro fratris ſalute libenter habens, proſtrauit ſemetipſum ante pedes Ioſeph, ſi quo modo eius irã flectere potuiſſet. Proſtrati ſunt etiã fratres uniuerſi flentes, & ſemetipſos pro anima Beniamin neci tradentes. Ioſeph autem animi ſui paſſionibus uictus, & nequaq; ualẽs iræ tolerare figmentũ, iuſſit quidem abire præſentes, ut fratribus ſe tãtummodo demonſtraret. Diſcedentibus autẽ omnibus, ſemetipſum fratribus indicauit, dicens: Virtutem quidem ueſtram atq; fauorem circa fratrem ueſtrũ ualde collaudo, & meliores quàm ſperarã ex his quæ in me cogitaſtis, inuenio. Hæc autem omnia feci, experiri uolens amorem ueſtræ fraternitatis. Naturaliter autem neque circa me malignos uos arbitror extitiſſe, ſed dei uoluntate factum eſt: quo & nunc bonorum adeptio, & in futuro, ſi propicius deus nobis fuerit, conferenda ſit. Patris ergo ſalutem inopinatam cognoſcens, taleſq; uos circa fratrem inueniens neque illorum quæ in me commiſiſſe putamini, ulterius recordabor. Ceſſabo autem & ab odio malignitatis, quod ſuper his habebam, & tanquam fuerint uoluntate dei completa, & ſtatus præſentis mihi uos ſitis occaſio, gratiam me habere profiteor, uosq; ipſos uolo illorum obliuionem ſumentes, magis delectari in illo, quod tunc inconſiderate feciſtis, dum ad huius termini qualitatem cauſa peruenerit, quàm cõfuſionem grauiter ferre propter hæc quæ putamini deliquiſſe. Non ergo uideatur uos contriſtari, q̃ aduerſum me malignam protuliſtis ſententiam, nec pœnitentia uos eius afficiat, quando adimpleri nõ potuerũt quæ fuerant cogitata. Exultantes ergo in his quæ à deo facta ſunt, ite hæc nunciantes patri, nè etiam pro ueſtra conſumptus ſolicitudine, ſplendorem meæ felicitatis obſcuret, ſi ante q̃ ad meum ueniens uultum, præſentium q; rerum potitus, hac luce priuetur. Ipſum ergo, ueſtrasq; coniuges, liberosq; & cunctam cognationem ſumẽtes, huc migrate. Non enim abſentes oportet eſſe bonorũ meorũ mihi clariſſimos, inſuper & fame annis adhuc quinq; permãſura. Hæc quũ dixiſſet Ioſeph, amplexus eſt fratres. Illis uero in lachrymis & in triſtitia cõſtitutis, ſuper eo qd̃ cogitauerãt contra illũ, potius eis uidebat eſſe ſupplicũ bona

Geneſis. 45.

uoluntas fratris. Et tunc quidem erant in epulis. Rex autem audiēs uenisse ad Ioseph fratres, lætatus est eximie, & tanquam in propriis bonis affectus, præbenda eis & uehicula tritico plena, aurumq; simul & argentum patri portandum decreuit: sumentesq; illi dona regis & ampliora fratris, alia quidem patri ferenda, alia sibi singulis habenda, gaudebant: maioribusq; muneribus donato Beniamin, exultantes abibant.

¶ Iacob audito quia Ioseph uiueret in Aegypto, & clarus haberetur, descendit ad eum cū tota domo sua. Caput VII.

QVum uero reuertentibus filiis, Iacob de Ioseph cognouisset, quia non solum euasisset mortem, pro qua degebat in luctu, sed etiam uiueret clara felicitate, & cum rege totam Aegyptum sua prouidentia gubernaret, nihil quidem horum quæ ei fuerant nuntiata, incredibile iudicabat, cogitans de maximis operibus dei & ipsius æquitate. Et licet
Genesis. 46. medio tempore afflictione defecisset, repente tamen profectus est ad Ioseph. Et quum peruenisset ad puteum iuramenti, sacrificauit ibi deo, metuens ne propter felicitatem Aegypti, filiis amantibus habitationem prouinciæ, nequaquam ad Chananæam soboles eorū reuersa teneret eam, sicut deus promiserat: aut ne præter dei uoluntatem, eorū in Aegyptum oriretur aduentus: super hæc autem formidans, ne prius à uita recederet, q̄ ad Ioseph faciem perueniret. Dumq; has haberet cogitationes, in soporē resolutus est: astititq; ei deus, & secundo nomine uocans, respondentiq; quis esset, ait: Non est iustum ignorare te deum, qui semper præsidio tuis maioribus fuit, & post eos etiam tibi. Nam quum te pater primatu priuasset, hunc ego tibi restitui: & meo fauore solus in Mesopotamiā missus, & bonas nuptias adeptus es, & filiorū multitudinem, pecuniarumq; plenus, ad propria remeasti. permāsitq; tibi omne genus prouidentia mea saluum, & Ioseph filium tuū, quem te perdidisse putabas, ad maiorem bonor; adeptionem culmenq; perduxi: & Aegypto dominum, ut paululum à rege uideatur differre, constitui. Assum uero nunc, dux tibi futurus in hac uia, uitamq; tuam in manibus Ioseph finiendam esse nunciaturus, longumq; per seculum tuā sobolem in principatu & gloria mansuram prænuncians, eamq; in terra quam promisi constituendam. In hac ergo uisione confidens, promptior in Aegyptum cum filiis & eorum omnibus properabat. Erant ergo omnes septuaginta. Nomina uero eorum significare mihi non uidetur, & præcipue propter difficultatem eorum. Vt tamen ostendam eis, qui non arbitrantur nos de Mesopotamia esse, sed ex Aegypto, necessarium iudicaui nominum quoq; facere mentionem. Iacob quippe filij erant duodecim,
Genealogia filiorū Iacob quorum Ioseph iam prius abierat. Eos uero qui post eum profecti sunt, & eorum sobolē demonstrabo. Ruben itaque fuerunt quatuor filij, Henoch, Phallu, Esron, Charmi. Simeō aūt sex habuit: Iemuel, Iamin, Ohad, Iachin, Sohar, Saul. Leui quoq; filij tres fuerūt: Gerson, Caath, Merari. Iudæ aūt filij fuerūt tres: Sela, Phares, Zara. Duo aūt nati de Phares, Esron & Hamul. Issachar quatuor habuit: Thola, Phuua, Iob, Simron. Tres aūt Zabulon habuit filios: Sered, Elon, Iaheleel. Hoc ergo genus de Lia descēdit, cū qua etiā ascēderat & filia eius Dina. Sunt ergo isti oēs trigintatres. Rachel aūt filij fuerūt duo, quos Ioseph quidē fuerūt filij, Manasses & Ephraim. Beniamin aūt decē: Bela, Becher, Asbel, Gera, Naaman, Echi, Mupim, Hupim, Ared, Iaros: isti quatuordecim superioribus additi, fiūt numero septem & quadraginta. & legitimum quidem Iacob hoc genus fuit. De Bala uero famula Rachel, fuerūt Dan & Nephthali: quē sequebantur filij quatuor, Iachseel, Guni, Iesser & Sillem. Dan autem unigenitum habuit filium Asom. His itaq; additis super illos quos prædiximus, quinquaginta & quatuor numerus adimpletur. Gad autem & Aser nati sunt ex Zelpha, quæ fuit famula Liæ: fuerūtq; filij Gad septem: Sephion, Hagi, Suni, Hesebon, Heri, Erodi, Areli. Aser fuit filia Sara, & masculi numero sex, quorum nomina sunt: Iemna, Iesua, Iesui, Beria, Heber, Melchiel. Isti cum sint quindecim, adiectis eis prædictis quinquaginta & quatuor, memoratus numerus completur, reputato cū eis Iacob. Cognoscens autem Ioseph aduenire patrem (nam Iudas frater præcedens, eius aduentum nunciauerat) occursurus egressus est: eiq; in ciuitate, quæ Heroum uocatur, apparuit. Ille ex inopinata magnaq; lætitia penè ad defectum mortis usq; peruenit, sed eum recreauit Ioseph, licet nec seipsum retinere potuerit, ut propter nimiam lætitiam talia minime sustineret, non tamen qua pater passione deuictus est. Deinceps illum

quidē cum quiete uenire iubens, & ipſe quenq; fratrum ſuorum ſumens pergebat ad regē, dicturus ei aduenisse Iacob cū genere ſuo. Ille uero hoc laetus audiuit, iuſſitq; Ioſeph, ut diceret ei, quam uitam ſe habere delectarentur, ut eos degere ita decerneret. Ille uero optimos paſtores eos eſſe reſpondit, nihilq; aliud praeter hoc ſolummodo uelle, & ut non ſeparatim, ſed ut omnes pariter habitarent, atque prouidentiam facerēt patris, quatenus & Aegyptijs gratus eſſet, & nihil quod illorum eſſet, iſtis imponeret. Aegyptijs enim abominabilis erat conuerſatio paſtoralis. Veniente uero Iacob ad regem, & ſalutante pariter, & pro regno eius orante, Pharao ſciſcitabatur quanto tempore iam uixiſſet. Illo uero centum & triginta annorū ſe eſſe dicente, longinquitatem uitae Iacob miratus eſt. Cum uero dixiſſet, quòd pauciores annos uixerit quàm eius maiores, cōceſſit ei ut cum filijs ſuis in Heliopolitana urbe conuerſaretur. Illic enim paſcua etiam paſtores eius habuerunt. Fames igitur Aegyptijs augebatur, & peſtis eos potius inopes faciebat, quum neque fluuius terram irrigaret. non enim creſcebat ut mos erat, neque pluerat deus, quū utique per ignorantiam futuri prouidere nequiuerint. Ioſeph autem ad pecunias dante frumenta, quum eis etiam hae deficerent, de ſuis opibus & mancipijs triticum comparabant: & quibuſcunque pars eſſet terrae aliqua, hanc pro precio alimenti cedebant. Sic itaque rege omnium poſſeſſionum domino facto, alios alibi migrauerunt, quatenus regiones eorum fierent regi firma poſſeſſio, praeter ſolummodo ſacerdotum. His enim regio ſua ſeruata eſt. Non ſolum ergo eorum corpora ad ſeruitutem peſtis adduxit, ſed etiam mentes, ita ut de caetero ad turpem egeſtatem alimentorum uenire cogerentur. Imminuente uero fame, & fluuio terras inundante, & fructus ea abundanter referente, Ioſeph ad unamquanque ciuitatem ueniens, eiusq; multitudine congregata, eandem terram quam ipſis cedentibus rex habere poterat ſolusq; frui, in toto redonabat, & uelut poſſeſſionis propriae laborem eos amare poſcebat, quintam ſolummodo partem frugum regi ſolutu ros pro terra quam illis dabat. Illos ergo inopinatae terrae dominos conſtitutos laetitia cō prehendit, ob quam rem praecepta quoque ſunt conſtituta. Hoc ergo modo dignitas Ioſeph apud Aegyptios potior habebatur, maiorq; fauor ab eis regi collatus eſt, & ut quintam frugum partem regi perſoluere deberent, apud reges etiam poſteros lex iſta permanſit.

Geneſis. 47.

Fames inualeſcit & Ioſeph frumenta uendit.

¶ *De morte Iacob, & ſepultura qua ſepultus eſt in Hebron à filijs. de morte quoq; Ioſeph & fratrum eius.* Caput VIII.

IAcob autem ſeptem & decem annos in Aegypto commoratus eſt: & languore conſectus, praeſentibus ſibi filijs, quum optaſſet alijs quidem poſſeſſionem bonorū, & praedixiſſet eis per prophetiam, quemadmodum ex eorum generatione habituri eſſent poſteri Chananaeam, quod etiam multis poſt tēporibus eſt effectum, & quum Ioſeph magnis praeconijs praetuliſſet, quòd malorum memoriā circa fratres non habuerit, ſed benignus potius in eos fuerit, & donauerit eos bonis innumeris, q nec benefactoribus ſoleāt repenſari, praecepit quoq; ſuis filijs, ut Ioſeph natos, Ephraim & Manaſſen in numerum ſuum acciperēt, diuiſuri cum eis Chananaeam, de quibus poſt haec loquemur. popoſcitq; ſimul, ut ei ſepultura fieret in Hebron, & mortuus eſt cum uixiſſet annos ſeptem & quadraginta ſimul & centum, in nullo maiorum ſuorum cultu diuinae pietatis inferior, retributionemq; promeruit, quam iuſtum erat ita benignum accipere. Ioſeph itaque concedente ſibimet rege, patris corpus in Hebron reducens, multa largitate ſepeliuit. Fratribus aūt reuerti cum eo nolentibus, quū terror eos haberet, ne illos patre mortuo caſtigaret, ppter nequitiā quam ei fecerant, nec ulterius circa eos mitis exiſteret, ſatisfecit eis ut nihil metuerēt, neq; taliū haberent ſuſpicionē, multaq; bona quae ſecū detulerant, donauit: nihilq; qd circa eos benigne debuiſſet impēdere, dereliqt. Mortuus eſt aūt & ipſe, cū uixiſſet annos centum & decē, uirtute mirabilis, & omnia ratione diſponens, poteſtatēq; ſuā humiliter agens: quod utiq; huiuſmodi felicitatis cauſā ei fuit apud Aegyptios, & aliunde ſcilicet uenienti, & talem qualem dudū diximus paſſo calumniā. Mortui ſunt etiā fratres eius feliciter in Aegypto conuiuentes, quorum corpora poſt uitam illorum reportantes poſteri eorum, in Hebron ſepelierunt. Oſſa uero Ioſeph nouiſſime, quando Hebraei egreſſi ſunt ex Aegypto, in Chananaeā reportauerūt. Sic eīm eos cōiurauerat Ioſeph,

Gen. 47. 48. & 49.

Iacob langueſcit.

Iacob moritur.

Geneſis. 50.

Ioſeph moritur.

Oſſa Ioſeph.

Horum ergo unuſquiſq; qualiter ſe habuerit, quibuſq; laboribus obtinuerint Chananæam, ſignificabo: cauſamq; narrabo primitus, pro qua Aegyptum deſeruiſſe uideantur.

¶ *De oppreßione filiorum Iſrael in Aegypto, & de natiuitate Moſi educationeq;, & de ſacrorum ſcriba, qui uoluit interficere puerum.* Caput IX.

HISTORIA LIBRI EXODI.

Exodi. 1. AEgyptijs ſiquidem delicatis & deſidioſis in laboribus exiſtentibus, & alijs libidinibus ualde ſubiectis, etiam propter amorem lucri contigit, ut peſſime circa Hebræos inuidia eorum felicitatis afficerentur. Videntes enim Iſraelitarum genus augeri, uirtute & laboris ingenio, atq; diuitiarum affluentia ualde nobilitatos, contra ſe eos augeri ſuſpicabantur: oblitiq; bonorum propter loginquitatem temporum, quæ meruerãt per Ioſeph, regnoq; tranſlato ad aliam domum, crudeliter opprimentes Iſraelitas, ſtudebant uarias illis inferre miſerias. Fluuiũ nanq; per multas deriuationes eos diuidere, muroſq; ciuitatibus ædificare, & foſſata circunducere, ut eas inundare fluuius non ualuiſſet, & pyramidas ædificare præcipiebant, ut noſtrum hoc modo genus attererẽt. Omnes ergo artes efficientes, & in laboribus aſſueti, quadringentorum annorum tempus in his miſerijs

Præſagiũ de Moſe. extiterunt: eratq; hæc inter eos pugna, ut Aegyptij quidem uellent laboribus Iſraelitas cõſumere, illi uero meliores ſemper eorũ ſe præceptionibus exhiberent. Dum uero in his eſſent utriq; rebus, cauſa qua magis ſtuderent in exterminationem generis noſtri ſemper Aegytij, huiuſmodi fuit. Quidam ſacrorum ſcriba (cum ſint experti de futuris prædicere ueritatem) enunciauit regi pariendum quendam illo tempore inter Iſraelitas, qui humiliaret quidem Aegypti principatum, augeret autem ſuo cremento Iſraelitarum genus, uirtuteq; tranſcenderet uniuerſos, & gloriam in perpetuum memorabilem poſſideret. Cuius conſilio iuſſit rex, ut omne maſculinum quod ex Iſraelitis naſceretur, iactantes in fluuio conſumerent, cuſtodiendoſq; conceptus mulierum Hebræarum, & partus earum obſeruare præcipiens Aegyptijs obſtetricibus. Ab eis enim hoc officium iubebat impendi, quas propter cognationem credebat regis nõ tranſcendere iuſſionem. Eos autem qui contemnerent hoc præceptum, & ſaluare partus earum occulte præſumerent, perimi cũ ſua generatione præcepit. Hanc ergo illi ſuſtinebant crudeliter paſſiõem, & non tantum dolentes ꝙ filijs priuarentur, aut quia dum parentes eſſent, ad perditionem filiorum ſibi naſcentium miniſtrarent, ſed etiam ex illa cogitatione qua eorum deleretur genus, quando nati quidem eorum necabantur, ipſi uero paulatim redigebantur ad nihilum. Et illi quidem erãt in iſto malo iacentes, contra uero dei uoluntatem nemo poterat præualere, nec ſi innumeris hoc artibus exercerent. Puer itaque quem prædixerat ille ſacrorum

Exodi. 2. ſcriba, latenter regia cautela nutritus eſt: & uerax in his quæ per eũ facta ſunt, ille qui prædixit, inuentus eſt, quod hoc modo geſtum eſt: Ammiramis unus Hebræorum nobilis, cum metueret pro cũcta gente, ne defectio in nutrienda iuuentute ꝓueniret: & grauiter hoc ferret, ne uxor eius pareret, dumq; in hæſitatione conſiſteret, ad dei ſupplicationem conuerſus eſt, rogans ut aliquam miſerationem hominum haberet, qui in nullo eius religionem contemnere uiderentur, daretq; eis rerum libertatem, pro quibus illo in tempore affligebantur. Deus autem miſericordiam eius habens, & ad ſupplicationem eius aures inclinans, aſtitit ei per ſomnium, & nequaquam eum deſperare de futuris exhortabatur, pietatiſq; eorum ſe dicebat habere memoriam. Et propterea retributionẽ eſſe ſe præbiturum, & dudum quidem eorum maioribus hoc donaſſe, ut ex paucis magna eorum fieret multitudo. Et Abraam quidẽ ſolũ de Meſopotamia in Chanaan ueniſſe, factumq; locupletem, & inter alia dum uxor eius ad genus fuiſſet primitus ſterilis, deinde eius uoluntate ad hoc habilis facta, genuiſſet filios, & reliquiſſet Iſmaeli quidem & qui ex eo fuerunt, Arabiam regionem, Cethuræ autem filijs Troglodyticen, Iſaac uero Chananæam. Qui dum meo, inquit, pugnaſſet auxilio fortiter, ſemper uicit. Iacob autem etiam contribulibus ſuis fuit ignotus, qui deinceps magnitudinem felicitatis cum qua uixit, etiam ſuis poſteris dereliquit. Qui cum ſeptuaginta ſolummodo in Aegyptum uenit, & ultra ſex centa millia iam eſtis effecti. Nunc autem me utilitatis ueſtræ & tuæ gloriæ ſcito prouidentiam communiter habiturum. Is enim puer, cuius generationem Aegyptij metuentes, cuncta perdere decreuerunt ꝙ ex Iſraelitico ſemine generantur, tuus erit, & diſperdet

quidem eos qui eius interitum intendebant: nutritusq; mirabiliter, Hebræorum quidem genus ab Aegyptiorum neceſſitate liberabit: eritq; eius memoria quantiſcunq; temporibus permanſerint uniuerſa apud homines, non ſolũ Hebræos, ſed etiam alienigenas gentes, me utiq; & alia præbente tibi, & his qui de te naſcituri ſunt. Erit autem etiam ei frater huiuſmodi, qui meum habeat ſacerdotiũ, & ipſe & qui de eo fuerint cuncto tempore procreati. Dum ergo hæc illi uiſio fuiſſet oſtenſa, ſurgens Ammiramis indicauit hoc locho bel uxori ſuæ, maiorq; timor eis alloquio huius uiſionis inſtabat. Non enim de filio ſolummodo eis eſſe uidebatur formido, ſed etiam pro magnitudine futuræ felicitatis. His tamẽ quæ prænunciata fuerant à deo, fidem partus præbuit mulieris, qui cuſtodes latuit per conceptus ſui filentium, ex eo quod non uehementer ei dolores inſiſterent. Et tribus quidem menſibus apud ſemetipſos occulte nutrierunt infantem. Deinceps autem metuens Ammiramis, ne captus regiæ iræ ſuccumberet, & ipſe cum puero deperiret, & dei prouidentiam excluderet, deliberauit potius hoc mõ pueri conſulere ſaluti, prouidentiamq; latendi hanc eſſe iudicauit. Nam illud erat incertum, cum periculum immineret non ſolũ puero, qui occulte nutriebatur, ſed etiam nutrienti: deumq; iudicauit omnem habiturum cautelam, quatenus in nullo quæ promiſerat, eſſet mendax. Hæc cogitantes, uas rotundũ ex uimine complicitũ, uelut alueoli magnitudine præpararunt, quod ſufficeret ut infans ſibi ſpatioſe iaceret. Deinde unxerunt illud bitumine. Natura nanq; bituminis eſt, ut in uiminalibus uaſculis acceſſum aquæ poſſit coercere. Illic ergo mittentes infantem, & circa fluuiũ ponentes, eius ſalutem domino reliquerunt. Et fluuius quidem eum ſuſcipiẽs deportabat. Maria uero pueri ſoror, matris iuſſione cuſtodiebat, quò illud uaſculum portaretur intendẽs. Tunc itaq; deus oſtendit humanam prouidentiam nihil eſſe, ſed omnia quæcunq; uult ipſe fieri, effectum optimum protinus adipiſci: nec prævalere quidem eos qui pro ſua cautela alios quocunq; condemnare nituntur interitu, multoq; ſtudio hoc implere conantur, cum inopinabiliter illi ſaluentur, & penitus ex medio malorum inueniant periculorum ereptionem dei ſolius uoluntate. Tale ergo aliquid circa hunc infantem geſtum, aperta uirtute dei probatum eſt. Thermut igitur erat filia regis. hæc dũ luderet circa littus fluminis, portari à fluuio illud uas conſpiciens, præcepit ut ad ſe ille alueus portaretur. Venientibus autem qui ad hoc fuerant deſtinati cũ alueolo, uidens infantem ualde gauiſa eſt, propter pulchritudinem & ſpeciem eius. Tanto enim ſtudio deus circa Moſen uſus eſt, ut ab ipſis qui propter eius natiuitatem decreuerant interimere omne genus Hebræorum, alimento & cura dignus haberetur. Iuſſitq; mulierem adduci Thermut regis filia, quæ daret infanti mamillam. Quo non accedente ad illius hubera, ſed euitante, & hoc in multis mulieribus faciente: Maria his aſſiſtens quæ fiebant, non ut quaſi ex opere uideretur, ſed inter alios aſtare, ait: Fruſtra ô regina has mulieres ad nutrimentum infantis uocas, quæ nullam ad eum cognationem habent. Si uero aliquam Hebræarum mulierum adduci præceperis, puto tanquam contribulis ſuæ poterit hubera excipere. Cumq; putaret bene dixiſſe, iuſſit hanc abire, ut aliquam quæ lactare eũ poſſet, adduceret. Illa uero accepta huiuſmodi poteſtate, reuerſa eſt, ducens matrẽ nulli cognitam: infansq; grate quodammodo ad eius acceſſit hubera. & ſupplicante regina, cõmiſſum eſt ei cum omni diligentia pueri nutrimentum. Cui ſecundum euentum rerum, nomen impoſitum eſt, eo quòd de flumine ſit ſaluatus, Aquã enim Moy Aegyptij uocant, Eſis uero ſaluatus. Componentes itaq; hoc ex ambobus, Moyſes ei nomen impoſuerunt, id eſt, ex aqua ſaluatus. Et erat indubitanter ſecundum dei proloquium, prudentiæ magnitudine & laboribus ſapientiũ Hebræorum nimis induſtrius. Huic igit̃ Abraam pater ſeptimus erat. Erat enim iſte Ammiramis filius, qui fuit ex patre Caath, qui natus ẽ de Leui, Leui uero de Iacob, qui fuit ex Iſaac filio Abraam. Erat autem ei ſapientia non pro ætate conceſſa, ſed ſua menſura multo ſuperior, & ſeniorem huius rei facultatem in infantia demonſtrabat, maioremq; ſpem actio eius iam tunc, quàm uiri perfecti gerebat. Et cum trimus fuiſſet effectus, deus mirabiliter eius ſtaturæ eleuauit ſpatium. Nam quantum ad ſpeciem, nullus erat ita ſeuerus, ut Moſen uidens, eius pulchritudinem non amaret: multiſq; contingebat, dum eum cernerent per plateam ferri, ut conuerterent̃ quidem ad aſpectũ pueri, & ea in quibus uidebantur ſtudium habere, deſererent delectati potius eius uiſione. Erat enim in eo infantis

Trib. menſib. Moſes exponitur.

De Thermut filia Pharaonis.

Moſes ſeptimus ab Abraam.

Pulchritudo Moſis.

lis multa gratia,& excellenter circa eum ac decenter exiſtens,retinebat inſpicientes. Hic ergo cum talis eſſet,Thermut ſibi filium adoptauit, cum ſobolem legitimam non haberet.Et cum aliquando portaſſet Moſen ad patrem, oſtendebat eum quaſi de ſucceſſione nõ cogitaret,ſi uoluntate dei proprium filium non haberet,dicebatq; Nutriui infantem forma diuinum,& prudentia ualde fortiſſimum,mirabiliterq; de fluminis gratia condonatum,quem meum quidem decreui filium eſſe,tui uero imperij ſucceſſorem. Hæc dicens, poſuit in manibus patris infantem.Ille uero ſumens eum,& ad pectus applicans per amorem,pro filiæ gratia impoſuit ei diadema.Moſes aſit conuoluẽs illud,proiecit in terrã q̃ſi per infantiã,calcauitq; ſuis pedibus,quod regi ferri uidebat augurium. Contemplatus autem ille ſacrorum ſcriba,qui eius natiuitatem prædixerat,ita futurum ad humiliationem principatus Aegyptij,impetum fecit ut eum occideret.& terribiliter clamans,ait:Hic eſt ille puer ô rex,quem nobis deus occidendum oſtendit,ut de cætero timore careamus. Te ſtimonijs enim oſtenditur,quod tuum inuaſurus eſt principatum. Iſto nanq; perempto, Aegyptijs quidem timor eius tolletur: Hebræis autem ſpes confidentiæ, quam propter eum habere creduntur,auferetur.Quæ cum dixiſſet,uix præualuit eſi abripere Thermut, cum etiam rex ſegnior eſſet ad eius necem, deo eſi huiuſmodi propter prouidentiam ſalutis Moſaicæ faciente.Alebatur itaq; multa ſolicitudine. & Hebræis quidem ſpes in eo erat optima circa cuncta,ſuſpicionem uero eius cremẽtum generabat Aegyptijs. Et eſſ nullus eſſet certus,uel ſi rex occideret infantem,aut cognatum per adoptionẽ faceret, aut aliorum quilibet,quid amplius Aegypti uerſutiæ uel utilitati prodeſſet, ex quo iam non metuerunt de præſcientia futurorum,abſtinebant omnes ab eius nece.

De diademate Pharaõis.

¶ *Poſtquam creuit Moyſes, iniunctum eſt ei bellum Aethiopicum: ubi bello feliciter geſto, copulata eſt ei filia regis Aethiopum matrimonio. Vnde odium & inuidiam magnam contaxit Aegyptiorum.* Ca. X.

Exodi. 2.

MOſes itaq; prædicto modo natus atq; nutritus eſt,& tranſiens ad ætatem perfectã, Aegyptijs formam ſuæ uirtutis oſtendit : & ad humiliationem quidem illorum, augmentum uero Hebræorũ factum eſt,ut huiuſmodi occaſio proueniret.Aethiopes cum ſint proximi Aegyptijs,negocia ſua in eorum regionem portabant, & referebant Aegyptiorum.Illi uero irati,caſtrametati ſunt,uindicaturi contemptum: prælioq; cõmiſſo deuictialij quidem ceciderunt, alij uero turpiter domum reuertẽtes euaſerunt. Secuti ſunt autem Aethiopes,& arbitrati illos defeciſſe,præſumptione ſua omnem Aegypti prouinciam obtinere potius exarſerunt.guſtantesq; eorũ bona,ab eis ſe non abſtinebant. Cumq; uicinas partes adeuntibus non præſumerent repugnare,acceſſerunt uſque ad Memphim & mare,nulla ſcilicet ciuitate reſiſtere præualente.His ergo malis obſtricti,ad reſponſa& diuinationes Aegyptij ſunt conuerſi:& deo eis præbente conſilium, ut auxiliatore uterentur Hebræo,iuſſit rex filiæ,ut daret Moſen ducem à ſe conſtituendum.Illa uero ſacramẽtis acceptis,ut nihil ei fieret mali,tradidit Moſen : pro magno quidem beneficio iudicans eius auxilium,& annihilans ſacerdotes,qui eum uelut hoſtem prædixerant occidendum. quaſi neſcientes q; aliquando utile foret eius auxilium.Moſes uero à Thermut exoratus, ſimul & à rege,libenter ſuſcepit hoc opus.Gaudebant ergo ſacri utriuſq; gentis ſcribæ:Aegyptiorum quidem,tanquam & hoſtes ſuos illius uirtute deuincerent, & ipſum Moſen dolo comprimerent:Hebræorum autem,tanquam hæc eis occaſio foret, Aegyptios omnino diffugere,quod Moſes eorum dux eſſet. Ille uero antequam hoſtes cognoſcerent eius inuaſionem,ſumens ducebat exercitum,non per fluuium iter faciens, ſed per terram:ubi ſapientiæ quoq; ſuæ mirabile fecit indicium.Nam cum terra iter agentibus ualde ſit ſæua propter reptilium multitudinem,quia illic omnia hæc naſcuntur: ita ut etiam quæ apud alios non ſunt,illa ſola nutriat terra,uirtute atq; malitia & aſpectu ſolito differentia: quorum ſunt aliqua etiam uolatilia,ut cum de terra nocere nequeant, ſuperuolando nõ prouidentes occidant.Moſes itaq; pro cautela exercitus,& itinere eorum innoxio,hoc mirabiliter adinuenit.Plectas enim ex papyro fecit in modum arcarum, easq; complens de ibidibus ſecum portabat.Hoc autem animal ſerpentibus inimicum eſt. fugiũt enim eas aduenientes:& cum ſe celare uoluerint,flatu uelut ceruorum arreptæ deuorantur.Ibides autem ſunt ualde manſuetæ,& generi tantum ſerpentino feroces. Et de his quidem præterea nunc ſcribere,non ignorantibus Græcis quale ſit genus ibidis,Dum uero ad terrã nu-

De natura ibidum.

tricem beſtiarum uenissent, per eas (ut dixi) naturam serpentum expugnabant, eisq; uelut aduersus hostes utebantur. Hoc ergo modo iter agens, antequam Aethiopes agnoscerēt, superuenit & congressus cū eis, pugnā deuicit, spemq; quam habebāt cōtra Aegyptios & eorum ciuitates, abstulit: ibatq; subuertens omnia, & terram Aethiopum maxima uirtute uastabat. Tunc per felicitatem Moseos, cum de labore suo gustasset Aegyptiorum exercitus, fatigationem minime sentiebat: tanquam præter eum, seruitutem & nouissimum subuersionis periculum potuissent Aegyptij sustinere. Post hæc autem insequentibus Aegyptijs cunctos Aethiopas, in Saba ciuitate regia Aethiopiæ, quam postea Cambises Meroen denominauit à sororis suæ nomine, obsidebantur. Erat enim ualde inexpugnabilis locus ille, cum & Nilus circunderet eum & circuncluderet & alia flumina Astabus & Astaburas, fluctus difficiles obijcerent eis, qui illic transire tentarent. Ciuitas ēm interior existens habitabatur, ut insula muro circundata undique fortissimo. Et contra hostes quidē obiectos habet fluuios, fossata uero grandia inter muros & flumina sunt, quatenus inundari non posset ciuitas, aquæ illic uiolentia deportata. Hæc ergo res etiam illa flumina transeuntibus difficilem faciebat ciuitatis inuasionem. Cum ergo grauiter ferret Moses segnitiem exercitus, quando hostis nequaquam ad manus uenire præsumeret, tunc tale aliquid prouenit: Tharbis filia regis Aethiopum fuit. Et dū hæc Mosen circa muros exercitū applicantem, fortiterq; pugnantem uideret, eius efficaciam experientiamq; mirata, & despectantibus iampridem Aegyptijs, libertatis autorē eum fore bono suæ felicitatis existimās, Aethiopibus scilicet exultantibus in his quæ cōtra eos gesserant, eumq; tunc periculis inhærere conspiciens, in amorem eius est lapsa crudeliter: & cum passio prævaleret, misit ad eum fidelissimum seruulorum, ut ei de nuptijs loqueretur. Illo uero eius sermonem suscipiente, ut traderet ciuitatem, præbitisq; fœderibus, ut & uxorem eam duceret, & ciuitatē obtinens, nequaquam pacta transcenderet, effectus uerba præuenit: & post necem Aethiopum gratias agens deo Moses, nuptias celebrauit, & Aegyptios in propriam terram reduxit. Illi uero ex quibus saluabantur à Mose, ex his odium aduersus eum habebant, & fetuentioribus aduersus eum consilijs utebantur, arbitrantes non propter bonos actus eum in Aegypto ita creuisse innotuerunt; regi, quid de facta cæde prouenerit. Ille siquidem apud se industriam uiri continuit: inuidia uero ductus Moseos, & oppressionis suæ formidine tractus, compulsusq; à sacris scribis, nitebatur in Moseos nece grassari.

¶ *Moses cognitis insidijs regis Aegypti, latenter effugit: & ueniens in Madian, habitauit cum Rahuele sacerdote, cuius filiam accepit uxorem.* Caput XI.

QVi dum cognouisset eius insidias, latēter effugit: & itineribus obsessis, per desertum fugam suam expleuit. Dumq; ei ciborum esset inopia, uiribus tolerantiæ prævalebat: ueniensq; ad ciuitatem Madian, circa mare rubrum positam, cognomentum habentē ab uno filiorum Abraam de Cetura progenito, sedens super quendam puteum, ex labore & miseria quiescebat, existente meridie, non procul à ciuitate. Quo ei actus accessit huiusmodi ex usu prouincialium, qui cumulum eius uirtutis ostendit, occasionem ad meliora præbens. Nam cum sint loca inaquosa, præcedebant pastores, ne forte è puteis aqua exhauriretur ab alijs, & oues potu necessario priuarentur. Astiterunt itaq; tunc ad puteum septem uirgines sorores, Rahuelis filiæ sacerdotis, qui multo honore apud prouinciales habebatur. Quæ gregum patris curam agentes, eo quod hoc ministerium etiam mulieribus regionum sit Troglodytarum, sufficientem aquam de puteo leuauerunt, expectantes ut greges suos abundanti irrigatione satiarent. Superuenientibus uero pastoribus, & uirgines expellentibus, ut aquam ipsi occuparent, Moses crudele iudicans puellas despicere, iniustitiam patientes, uiolentiamq; uiros sinere potiorem q̄ iustitiam uirginum: illos quidem prohibuit uiolentos esse, uirginibus autem opportunum præbuit adiutorium. Quo beneficio impetrato, uenerunt ad patrem, iniuriamq; pastorum narrantes, & solatium sibi exhibitum peregrini, rogabant ne eius benefactum illi esset uacuum, ne retributiōe debita priuaretur. Ille autem & filias approbauit, circa benefactorem ita studentes, & Mosen iussit ad uultum suum adduci, iustissimæ gratiæ præmia meriturum. Cumq; uenisset, filiarum testimonium ei de suo solatio declarabat: eiusq; uirtutem admiratus, non fore eius auxilium bona sine recompensatione dicebat, sed idoneum se ad reddendam gratiam: ita

Exodi. 2.

De filiabus Rahuelis.

ut magnitudine recompensationis,mensuram possit transcendere benefacti. Fecitq; eum quasi filium,& unam filiarum dedit ei uxorem,gregumq; suorum(in quibus omnis erat antiquis barbaris possessio)eum uoluit habere curam atq; dominium. Et Moses quidem dum hæc impetrasset à Gechegleth(hoc enim cognomen etat Rahueli)degebat ibi eius pascendo greges.

¶ *De rubo qui uidebatur Mosi quasi arderet, qui tamen non cõburebatur:ubi audiuit mandatũ diuinum, ut reuertẽs in Aegyptum, liberaret filios Israel de oppressione Aegyptiorum*

Caput XII.

Exodi.3

POst hæc autem tempora,dum pasceret gregem,in montem qui uocatur Sina, ducebat oues,qui mons est excelsus,& ad pasturas egregius,optimas herbas habens. Hic enim dum esset opinio habitare deum,primitus nemo pascebat: quia pastores minime illuc ambulare præsumebant:quo tamen prodigium ei mirabile nimis apparuit.ignis namque depascẽs rubi uiriditatem,eiusq; florem,transijt innoxius, fructiferosq; ramos nullo incendio dissipauit,cum utiq; flamma uehemens & uelocissima nimis esset.Ille autem etiam ipsam uisionem inopinabilem formidans,obstupuit,& potius dñi uocem ignis emitteret,& nomine eum uocaret,uerbaq; facere uideretur:quibus etiam eius fiducia præsumentis accedere ad loca,ubi nullus hominum primitus ambulasset,eo q; essent diuina,redarguit:eiq; suasit,ut procul ab igne recederet,& ut sufficerent ei quæ uiderat,cũ esset bonus uir,magnorumq; uirorum proles,nihilq; amplius indagaret.Prædicebatq; futuram ei gloriam & honorem apud homines, deo præsente:iussitq; ut cum fiducia abiret in Aegyptum,dux & princeps futurus multitudinis Hebræorum,& cognatos proprios ab illorum iniuria liberaturus.Nam & terram,inquit,habitabunt hanc ualde felicẽ, quam habitauerat pater uester Abraam:omnibusq; adepturi sunt bonis,adhæc utiq; eos te tuaq; sapientia deducente.iussitq; ut educens Hebræos ex Aegypto, sacrificium gratiarum actionis ueniens ad illa loca celebraret.Hæc ergo ex illo igne diuina uoce prolata sunt. Moses autem obstupescens in his,quæ uiderat,& multo potius quæ audierat: Virtuti,inquit,tuæ non credere domine,quam & ipse colo,& aperte maioribus meis apparuisse non dubito, uesanissimum secundum meam sapiẽtiam esse puto. Veruntamen hæsito, quemadmodũ uir ignarus & nullius uirtutis idoneus,aut suadeam uerbis,quatenus cognati relinquẽtes terram quam nunc inhabitant,me sequantur,ad quam ipse eos deducam:aut uel si ipsis satisfiat,quomodo potero exigere Pharaonem ut dimittat Hebræos,quorum laboribus & operibus uirtus eius felicitatis augetur? Deus autem eum in omnibus confidere,secq; ei adesse promittens:& ubi quidem opus esset suasione,uerba præbiturum:ubi autẽ operibus, uirtutem ministraturum,iussit ut baculo in terram proiecto fieret serpens,quo signo crederet promissa se percepturum.Hoc dum fecisset, draco repebat conuolutus spiris ingentibus:& tanquam contra persequẽtes,suum caput sæuissimum insurgebat, qui deinceps factus est uirga.Post hoc uero mittere eum dextram in sinum præcepit:obediensq;,candidam & uelut niuei coloris eam protulit:post quod tamen ad solitum est reuersa. Iussusq; iterum aquam de proximo sumere,eamq; in terram proijcere, uidit eã colore sanguineo factam:mirantemq; in his confidere præcipiebat deus,& adiutorem sibimet eũ nosse maximum,& signis his ad credendum apud omnes usurum.dicebatq;:Missus à me,secundũ mea mandata facies uniuersa.Iubeo ergo te in nullo tardantẽ ad Aegyptum festinare, die noctuq; laborare,ne tua tarditas maius tẽpus faciat Hebræos in seruitute cõsistere. Moses autem non diffidens in his quæ promittebat diuinitas, inspector utique talium iudicioru& & auditor factus, orabat ut hac uirtute eodem modo experiretur in Aegypto: supplicabatq; ne nominis sui deus notitiam ei celaret,ut dum uoce eius participatus fuisset pariter & aspectu,insuper agnosceret & uocabulum,quatenus sacrificans nominatim eum adesse hostijs supplicaret.Et deus quidem ei suam significauit appellationẽ,quam primitus homines nequaquam uidebantur audisse, de qua mihi dicere non est fas. Moses itaque illa signa non tunc solummodo,sed semper & ubicunque contigẽre.faciebat.Ex quibus omnibus plus maiorem ueritatem signis distribuens,deumq; propicium & suffragatorem habiturum se credens,& domesticos se saluare sperabat,& Aegyptios malis afficere,

Rubum ardentẽ Moses uidet.

Verba Mosi ad deum.

Exodi.4

¶ *Moſes regreſſus eſt in Aegyptum ſecundum mandatum domini: ubi faciens ſigna & prodigia maxima, eduxit filios Iſrael de Aegypto in manu ualida.* Caput. XIII.

AVdiensq; Aegyptiorum regem Pharaonem eſſe defunctum, ſub quo ipſe diffugerat, petijt Rahuel, ut eius permiſſu pro utilitate cognatorum iret in Aegyptum: ſumensq; Sephoram quam habebat uxorem filiam Rahuelis, & filios quos habebat ex ea, Gerſum & Eleazarum, tetendit ad Aegyptum. Nominum uero horum eſt ſignificatio: Gerſus quippe Hebræa lingua ſignificat, in terra peregrina: Eleazarus autem, qui adiuto re patrio deo uſus, Aegyptios effugiſſet. Cum uero ueniſſet iuxta montem, frater Aaron occurrit ei, deo iubente. Cui Moſes ſignificauit, quæ in monte contigerunt, pariter & diuina mandata. Procedentibus autem eis, occurrerunt nobiles Hebræorũ, eius præſentiam cognoſcentes. Quibus Moſes, quoniam uerbis ſuadere non poterat, ſigna ſibimet oſtenſa monſtrabat. Illi uero ſtupore eorum quæ inopinabiliter inſpiciebant, omnino credebant, & ex omnibus erant in ſpe maxima conſtituti, deo ſcilicet eorum prouidente ſecuritatẽ. Cum uero iam obedientes haberet Hebræos Moſes, promittentes ſecuturos ſe quæ iuberet, libertatemq; reſpicere, uenit ad regem illum qui nuper ſuſceperat principatum. & in quocunq; iuuerat olim Aegyptios ab Aethiopibus compreſſos, cum fuiſſet eorum directa prouincia, declarauit: & quod militia & laboribus magnis uſus tanq; pro ſuis, poſt diuerſa pericula non dignam retributionem acceperit, intimauit: pariter etiam quæ illi in monte Sina cõtigerant, deiq; uoces, & ſigna ſingula ab eo monſtrata propter fidem rerũ, decenter expoſuit, rogauitq; ne diſcredens in his, impedimentum dei faceret uoluntati. Deridente uero rege, Moſes opere fecit ut conſpiceret ſigna, quæ fuerant in monte Sina monſtrata. Ille ergo dedignatus, illum quidem maligniſſimum appellauit, & prius Aegyptiorum fugiſſe ſeruitium, & nunc pro ſeductione remeaſſe: & prodigiorum opus, ſtuporemq; factum, magicarum artium appetiſſe remedio. Cumq; hæc dixiſſet, iuſſit ſacerdotes eaſdem quas ille, facere uiſiones: tanquam Aegyptij etiam in hac diſciplina ſapiẽtes exiſterent, & quaſi non ſolus Moſes peritus eſſet rerum, quas ipſe per deum poſſet explere: ut quod erat ualde mirabile, ſi etiam ab alio fieret, oſtenderetur quoniam humana doctrina conſtaret. Et ponentibus illis uirgas, dracones ſunt facti. Moſes autem non expauit, ſed ait: Nec ego quidem ô rex, Aegyptiorũ deſpicio ſapiẽtiam: ſed tanto melius à me hæc quàm horum magica arte ſunt facta, quanto conſtat humanis diuina eſſe meliora. Oſtendam uero non artibus magicis, nec errore, ſed ſubſiſtere ueritate, quæ mihi ſunt dei prouidentia & uirtute patefacta. Cumq; hæc dixiſſet, proiecit uirgam in terram, iuſſitq; eam ut in colubrum uerteretur. Illaq; obediens, etiam Aegyptiorum uirgas, quæ uidebant eẽ dracones, deuorauit inſiliens donec conſumeret uniuerſas. Quam in ſuo ſchemate redeuntem, ſumpſit denuo Moſes. Rex autem nihil maius in hoc actu ſe uidiſſe ſimulauit, ſed iratus, & in nullo eum dicens præferri Aegyptiorum ſapientiæ atq; integritati, iuſſit ei, qui ſuper Hebræos uidebatur eſſe conſtitutus, ut nullam eis præberet requiem, ſed maioribus quàm prius eos malis affligeret. Ille uero cũ prius eis paleas præberet ad lateres, nihil dedit ulterius: ſed die quidem operibus eos faciebat affligi, nocte uero paleas cõgregare. Et cum eis duplex hoc malum exiſteret, & ærumna per illum crudelior inſtitiſſet, ille nequaminis regis fatigatus eſt, neq; increpationibus ceſſit Hebræorum: ſed animam ſuam cõſtituit ad utraq;, ut & laboraret, & libertatem cognatis acquireret: ueniensq; rurſum ad regem, ſuadebat ei ut dimitteret Hebræos ad montem Sina, ſacrificaturos deo. Hoc enim deum præcepiſſe dicebat, & in nullo contradicendum iuſſionibus illius exorabat: deumq; propicium fore cunctis, ſi eos dimitteret egredi: ne prohibẽdo illos, ſibimet reputaret patiendum quæcunq; patiuntur, qui dei præceptionibus cõtradicunt: quando eis qui iram in ſe cõmouerint diuinam, ex omnibus oboriuntur aduerſa. Ex quibus utiq; neq; terra, neque aer ſuauis exiſtit, nec ſoboles eorũ naturali modo progredit, ſed inimica omnia & aduerſa ſentire Aegyptios edicebat, & Hebræorũ populum abire ex eorum prouincia etiam illis nolentibus affirmabat. Rege uero Moſeos deſpiciente ſermones, nullamq; conuerſionem ſui ad talia faciẽte, paſſiones peſſimæ, quas ſingulas explanabo, Aegyptios inuaſerũt: nec prius flectebantur, q̃ eorum experimenta perciperent: ſimul & quia uellet deus Moſen in nullo eorũ quæ p̃dixerat monſtrare mendacẽ: & quia prodeſſet hoĩbus, ut diſcerent

Exodi.4.

Moſes cum uxore & filijs tendit ad Aegyptum.

Exodi.5.

Exodi.7.

obſeruare & facere ea, in quibus non poſſet offendi diuinitas: ne ad iracundiam conuerſus, in eorũ iniquitatibus ulciſcatur. Fluuius enim eis ſanguineus dei uoluntate profluxit, & qui bibi non poſſet, cum fontem aquæ alium non haberent. Et non colore ſolummodo talis erat, ſed etiam ſe contingentibus dolores & amarum gemitum inferebat. Eratq; talis Aegyptijs, Hebræis autem dulcis & potabilis exiſtebat, licet naturaliter uideretur eſſe mutatus. In hoc miraculo rex timens atq; hæſitans propter Aegyptios, abire permiſit Hebræos. Cumq; malum aliquo modo fuiſſet releuatum, rurſus ſententiam permutauit, nec eos permiſit abire. Deus autem illo contemnente poſt calamitatis ablationem, & nolente à ſua malitia ſe temperare, aliam Aegyptijs intulit plagam. Ranarũ nanque infinita multitudo eorum terras late depaſta eſt, plenusq; erat his etiam fluuius: & polluebat eorum potus, & animalibus ibi putreſcẽtibus foetor cũctis noxius exhalabat ex aqua, eratq; cuncta regio huiuſmodi malo plena, ebullientibus ranis & morientibus: quæ etiam domeſtica eorũ habitacula ualde uexabant: dum in cibis eorum & poculis ſæpius inuenirentur, & in cubilibus eorum inhabitantes foetorq; crudelis erat & abominabilis, moriẽtibus ranis ac putreſcentibus. Dum his ergo malis Aegyptij premerentur, iuſſit rex Moſen tollẽtem Hebræos abſcedere. Cumq; diriſſet hoc, repente ranarũ exterminata eſt multitudo, & terra ſimul & fluuius in ſuam reuerſi ſunt naturam. Pharao uero mox ut paſſionibus terra priuata eſt, oblitus calamitatis illius, rurſus retinuit Hebræos: & tanq; ſi plurimas paſſiones experiri uelles, nequaq; dimiſit Moſen populumq; diſcedere, quãdo prius timore potius quàm prudentia eos abire decreuerat. Rurſus ergo alterius mali percuſſiõe, eius fallaciam diuinitas uulnerauit. Pediculorũ nanq; innumera multitudo Aegyptijs pullulauit, ex interioribus ebulliens, ex quibus mali male conſumebantur: neq; lauacris, neq; medicamentorum unguentis genus eorũ exterminare prævalentes. Ob hanc ergo peſtẽ rex Aegypti turbatus, metuensq; ſimul peſtem ſui populi, licet factæ uerecundiam ſe deuicti uiri putaret habiturum, cogebatur tñ à malo temperare, & Hebræis conceſſit egreſſionem. Cumq; hoc iterum lenigaretur, filios & uxores obſides reuerſionis ſuæ eos relinquere ſanciebat. Vnde iritauit potius deum, credens ſe eius quoq; prouidentiam fallere ſicut etiam Moſen. Sed ipſum latere non potuit Aegyptum punientem propter Hebræos. Beſtijs nanq; multigenis & multimodis, quarum aſpectibus nullus occurrit, eorũ primum impleuit regionem, quibus & ipſi conſumebantur, & terra agricolarũ cultura nudabatur. Si quis eñ primarũ paſſionum perditionẽ euaderet, hoc languore & interitu hominum talia ſuſtinentium ſuccumbebat. Cumq; Pharao neq; ſic dei iuſſionibus obediret, ſed uxores quidem abire cum uiris diceret, relinquendos uero filios poſtularet: non defuit deo, unde calliditatem eius diuerſis malis & maioribus denuo ſuperuenientibus caſtigaret. Grudeliter nanq; eorum corpora uulnerabantur interius corrupta, & ita paſſim Aegyptiorum multitudo conſumebatur. Rege uero neq; hac plaga temperante, grando uehemens (cũ neq; prius in Aegypto aer aliquid tale protulerit, neq; ſimilis apud eos hyemis tempore deſcenderit) maiorq; quàm apud habitatores boreæ partis & ſeptentrionalis aeris rigore deferatur, effluxit, & fructus eorũ uſq; quaq; contriuit. Deinde genus locuſtarũ, germẽ quod non fuerat uexatũ grandine, deuorauit, ut eis generaliter ſpes terrenorũ fructuũ deperiret. Sufficiebãt nanq; quemlibet ſine calliditate fatuũ etiam ea quæ prædicta ſunt mala, ad intellectum & cogitationem utilitatis adducere. Pharao uero non tantũ imprudens, quantum malignus, ſentiens cauſam, deo tamen contradicebat: iuſſitq; Moſen cũ uxoribus ſuis Hebræos abducere, facultatem uero eos deferre, eorumq; depopulandas domos. Moſe uero non acquieſcente ita dimitti eos, quos oporteret deo ſacrificium de ſuis rebus offerre, cũ propter hanc cauſam multo tempore moraretur, tenebræ profundiſſimæ & partem luminis non habentes, Aegyptijs ſunt diffuſæ: pro quibus & uiſus eorũ aeris craſſitudine clauſi ſunt, eosq; mori miſerabiliter compulerunt. Metuebant enim ne caligine ſimul abſorberẽtur. Deinde his excuſſis poſt tres dies totidemq; noctes, dum nullatenus pœnitentiam ageret Pharao, propter egreſſum Hebræorũ accedens ad eũ Moſes, ait: Quouſq; inobediens eris uoluntati dei? Iube dimitti Hebræos. Non poteris enim aliter ab his malis eripi, niſi hæc uolueris implere. Rex autem iratus in his quæ fuerant dicta, minatus eſt eius ſe caput auferre, ſi ad eum ob hanc importunitatẽ denuo reme-

Exodi. 8.

Plagæ ranarum.

Plaga uermium.

Beſtiarum paſtio

Exodi. 9.

Grandinis oppreſſio

Locuſtarũ uaſtatio. Exodi. 10

Tenebrarũ caligo

aret.Tunc Moſes,nequaq̃ ſe de his uerba facturum dixit, ſed illum ipſum cũ proceribus Aegyptioꝝ deprecaturũ fore,ut Hebræi diſcederent.Et ille quidẽ cũ hæc dixiſſet,abſceſſit.Deus aũt oſtendẽs adhuc una plaga feriendos Aegyptios,ut dimitterent Hebræos, iuſſit Moſen ꝓcipere populo,ut ſacrificiũ paratũ haberent,eſſentq̃ ꝓſtructi decima die Xantici menſis ad quartãdecimam(qui menſis apud Aegyptios quidẽ Pharmuthi,apud Hebræos autem Niſan uocat,Macedones uero Xanticũ eũ appellant) & egreſſuros Hebræos,omniaq̃ portaturos aſſeruit.Et ille quidem ꝓparatos iam habens ad egreſſionem Hebræos,&conſtitutos per tribus,ibidẽ retinebat.Cum aũt inſtaret quartadecima dies,oĩs ad egreſſionem tendentes & immolantes ſanguinẽ, domus proprias hyſſopi frondibus emundabant.Cumq̃ coenaſſent,reliquias carniũ tanq̃ egreſſuri concremauerunt. Vnde hactenus ſecundũ hunc morem ita ſacrificamus.Illamq̃ feſtiuitatẽ paſcha uocauerunt,q̃ ſignificat tranſcenſionem,eo quòd illa die deus tranſcendere eos peſtẽ uoluit,quæ ſcilicet Aegyptios uiſitauit.Mors eñ primogenitoꝝ ita Aegyptijs facta eſt,ut plurimi proceres cõgregati circa regalia,Pharaoni ſuaderent,ꝙtenus Hebræos ſub uelocitate dimitteret. Qui uocatũ Moſen abire ꝓcepit,arbitratus fore ut ſi de prouincia recederent, Aegyptus ab imminenti caſtigatione ceſſaret:muneribusq̃ Hebræos honorabant, alij quidem ut citius egrederentur,alij uero ꝓpter uicinitatis eoꝝ conſuetudinẽ.Et illi quidem egrediebãtur,flentibus Aegyptijs,& pœnitentiã agentibus,eo q̃ eis fuerint ſic crudeles:tendebãtq̃ ad ciuitatem nomine Lithus,quæ tunc erat deſerta,ubi Babylon poſtea fabricata eſt,dum Cambyſes Aegyptũ deuaſtaſſet:celeriterq̃ agẽtes iter ad locum Beelſephon,tertia die ad mare rubrũ uenerunt. Et cũ propter deſertum nihil de terra poſſent habere ciboꝝ, fermentata farina,azymis panibus & modico tantummodo tpe coagulatis ueſcebant, hiſq̃ triginta ſunt uſi diebus.longiori eñ tempore eis non ſuffecerũt quæ tulerant ex Aegypto, cum etiam iam is cibus ſub neceſſitate cuſtodiretur,nec ad ſatietatem eodem uterentur. Vnde & in memoriam illius inopiæ,feſtiuitatẽ octo dieꝝ agimus, quæ dicitur Azymorum,Omnis itaq̃ multitudo,mulieꝝ pariter & infantum egreſſorum,conſiderantibus innumerabilis erat.Qui uero ætatem habebant aptam ad expeditionẽ, ſexcenta millia fuerunt.reliqueruntq̃ Aegyptum menſe Xantico,luna decimaquinta, poſt annos triginta & ducẽtos,q̃ pf nr̃ Abraam uenieſſet in Chanaan: poſt Iacob aũt aduentũ in Aegyptũ, anno ducẽteſimo & quinto.Moſes aũt erat ꝙdẽ anno iã octogeſimo,frater aũt eius Aaron trib⁹ ãnis maior extabat.Portabãtq̃ etiã oſſa Ioſeph dũ hæc ille filios ſuos facere ꝓpiſſet. Exodi.11 denominatio primi mẽſis. Paſcha.

¶ Qũ Aegyptij pœnitentia ducti quòd dimiſiſſent filios Iſrael,inſecuti ſunt eos uſq; ad mare rubrum, quod diuiſum uirga Moſi,ingreſſi filij Iſrael,ſicco ueſtigio tranſierunt: Aegyptij aũt ingreſſi poſt eos,reuertente mari in ſeipſum,ſuffocati ſunt. Caput XIIII.

POrrò cũ Aegyptios Hebræoꝝ pœniteret egreſſus,rexq̃ grauiter ferret,tanq̃ uenefi ciis Moſeos ſigna illa facta fuiſſent,deliberauerũt ſup eos irruere.Et ſumentes arma perſequebantur eos tanq̃ reuocaturi,ubicunq̃ cõprehendiſſent,nec eos ulterius deo committerent: ſeq̃ cõtra eos facilime ꝓualere iudicabant, eũ & inermes eſſent illi, & itinere fatigati.Et à ſingulis occurrentibus requirẽtes quòabirent,ꝓſequi cũ ſtudio feſtinabant,licet moleſta ſit illa terra iter agentibus, non ſolũ in expeditu, ſed etiam ſingulariter ambulantibus.Moſes autem per ea loca prouide ducebat Hebræos,ut ſiquidem pœniteret Aegyptios, & perſequi uellent Hebræos,ſupplicium malitiæ ſuæ & tranſgreſſionis indubitanter exoluerent. Per Palæſtinam uero grauiter ferebat tranſire,propter antiquam moleſtiam,uolebatq̃ quolibet modo latere pergens.Confinis enim eſt hæc Aegyptiorum prouinciæ, & propterea uia quidem ducente ad Palæſtinam, populum non eduxit: per deſertum uero multum agens iter,malaq̃ perpeſſus innumera,ad Chananæam ſtuduit puenire:inſuper & propter mandata dei,iubentis adduci populũ ad montẽ Sina,illic ſacrificium oblaturos.Apprehenſis ergo Hebræis,Aegyptij ad ꝓlium parabant:& multa ũirtute ꝓſecuti,cõcluſerãt eos in paruulo quodã loco.Sexcẽti eñ currus ꝓſequebant eoꝝ, & equites quinq̃ginta millia,& CC.millia pariter armatoꝝ.Et itinera quidem clauſerũt,ꝙbus Hebræos fugere iudicabãt,inter rupes intrãſgreſſibiles eos & mare claudẽtes, ubi terminat mõs ex aſpitate uiaꝝ nimis imẽſus,& fugã eis penit⁹ amputãtes.à mar'itima nãq̃ & mõtis Exodi.14

congreſſione Hebræos militibus obſederunt,os ipſum fugæ claudentes, ut egreſſum illis ad campeſtria denegarent.Ita tolerãtes obſeſſionis modum erant Hebræi propter neceſſariorum egeſtatem,neq; fugæ facultatem habentes,armisq; priuati,qui licet ſi pugnare uellent,eis ſpes rerum omnium uideretur amiſſa, niſi ſemetipſos traderent uoluntati Aegyptiorum.His ita factis,Moſen culpabant in omnibus:oblitiq; ſignorum,quæ eis ſua erant à deo pro ſua libertate mõſtrata,uſq; ad hoc uenerunt,ut etiam prophetam qui eis ſalutẽ promiſerat,ſua p incredulitate lapidibus niterentur obruere, ſeq; tradere cogitarent,eratq; luctus & gemitus mulierum & infantum, ante oculos habentium mortem, montibusq; ſe & mari claudentibus ſimul & hoſtibus,& fugam nullatenus ex iſtis inuenientibus.Moſes autem,licet eſſet in eum exaſperata multitudo, ipſe tamen non ceſſabat circa prouidentiam eorum.ſed hæc omnia iactabat in deum, qui eis etiam iam alia quæ prædixerat,pro eorum libertate contulerat.neq; in hoc eos relinquendos eſſe inimicis diConfidentia Moſi. cebat,neq; ſeruituros,neque perituros.ſtansq; in medio,ait: Nec hominibus quidem benc conuerſantibus circa nos iuſtum erat non credere,de dei uero prouidentia nos deſperare opus eſt immenſæ ueſaniæ,à quo uobis omnia prouenerunt,quæcunq; per me ad ſalutem & libertatem ſeruitutis ueſtræ,neq; ſperantibus compromiſit, cum potius in hæreditationem ſicut putatis uenientes, oporteret nos dei adiutorio ſuſtinere, cuius opus erit, etiam nunc in tali nos difficultate concluſos, ex deſperatione ſicut uos creditis habituros ſalutem,& ex hoſtibus libertatem, qui fortitudinem utiq; ſuam circa nos eſt oſtenſurus, & prouidentiam facturus.Non enim in paruis diuinitas auxilium ſui fauoris ſolet accõmodare,ſed potius in quibus humanam ſpem ad meliora non uidet accedere. Vnde nos auxiliatori credentes,cui uirtus eſt etiam parua grandia facere,& tantarum infirmitatem rerum ſuo munimine roborare,nolite Aegyptiorum arma metuere, nec quia mare & poſteri montes uiam fugæ prohibent,propterea ſalutis ſpatia deſperare. Fient nobis & hæc quaſi campi dei prouidentia,& pelagus conuertetur in terram.Cumq; hæc dixiſſet,ducebat eos ad mare,Aegyptijs inſtituentibus.Erant enim è diuerſo poſiti,& labore perſecutionis affecti.Ideoq; in craſtinum differre prælium utile fore credebant. Dum uero Moſes ueniſſet ad littus,ſumens uirgam rogabat deum,& auxiliatorem atq; adiutorem Oratio Moſi ad deum. inuocabat,dicens:Neq; tu quidem ignoras,quod effugere nobis mala præſentia nec fortitudine,nec auxilio licet humano,ſed tu præbe aliquod ſalutare exercitui, tua uoluntate Aegyptum relinquenti.Tuum eſt enim nos eripere:quia nunc omni ſpe & auxilio deſolati,ad tua ſolius ſubſidia confugimus, & quicquid ex tua prouidentia nobis acceſſerit, quod nos ab Aegyptiorum ira liberare nunc poſſit inſpicimus, uelociterq; tuam nobis oſtende uirtutem,& populum deſperatione ruentem in peius,ad ſecuritatem dignare & ad fiduciam pietatis erigere.Non enim in extraneis ſumus,ſed tuſi quidem eſt mare, tuus & mons eſt qui nos circundat,ita ut hic aperiri te præcipiente,& pelagus conuerti poſſit in terram.Valebimus enim effugere,etiam per deſertum,ſi tuæ placeat uirtuti,hac etiam nos parte ſaluare.Talia ſiquidem cum oraſſet,percuſſit uirga mare. Quod repente pDiuiſio maris rubri. cuſſione inciſum,& in ſe diuiſum, terram reliquit nudam, ut Hebræis uia eſſet & fuga. Moſes autem uidens ad deſtinationem dei & pelagus eis ceſſiſſe propriam terrã, primus illic intrauit:& Hebræos,diuino itinere facto,periculum præſentium hoſtium euadere, & ſe ſequi præcepit.Qui delectabãtur in hoc,agebãtq; deo gratias propter ſalutem,quæ per eum ultra modum rationis acceſſerat,quos iam nequaquam tardantes,ſed cum feſtinatione pergentes,uelut ſibi præſente deo,ueſanos quidẽ primitus Aegyptij iudicabant, & tanquam ad internecionem manifeſtæ mortis intentos. Cum uero uiderent eos illæſos abire,nullumq; impedimentum eis nec difficultates aliquas obuiare,perſequi eos aggreſſi ſunt,tanquam & illis pelagus ita quietum exiſteret.Præordinantes ergo equos,ingrediebantur in mare.Hebræi uero,illis ſe armantibus atq; tardantibus, ad terram contra poſitam peruenerunt,ſine aliqua paſſione illos effugientes.Quapropter illi audaciores effecti,perſequebantur tanquam nec ipſi aliquid eſſent paſſuri,cum neſcirẽt Hebræis proprie factam,& non eſſe communem uiam,quæ utiq; pro ſalute periculi patientiſi fuiſſet oſtenſa,& non propter eos qui ad perditionem illorũ accedere feſtinabant.Cum uero Aegyptiorũ exercitus oſs intraſſet mare,rurſus effuſum eſt:& deſcendẽs uẽtorũ procella,

imbresq; simul è cælo pariter descendẽtes,& tonitrua ualde grauissima,coruscationesq; labentes & fulmina,omnes comprehenderunt Aegyptios, nihilq; fuit uindictæ rerum euenientium per iram dei ad perditionem hominum,quod eis minime tunc accessit,noxiosq; caliginose & fluctuose mare apprehendit.Et isti quidem ita sunt perditi, ut nemo ex Aegyptijs relinqueretur.Hebræi uero neq; se retinere poterãt gaudio inopinabili suæ salutis,& hostium perditione firmissime liberati, quando defecerant qui eos seruire coegerant, deumq; sic aperte suũ adiutorẽ inspiciebant.Et illi quidem periculũ ita effugientes,insuper & inimicos punitos sic esse respicientes, ut nulli unquam priorum hoim potuerint reminisci,hymnum tota nocte dixerunt. Moses autem in domini laudem & gratiarum actionem,canticum propiciationis eius hexametro composuit. Ego siquidem ut Exodi.15.
inueni in sacris libris,ita hæc singula quæq; tradidi.Nullus uero discredat uerbi miraculum,si antiquis hominbus & malitia priuatis,uia salutis liquet per mare facta,siue uoluntate dei,siue sponte reuelata, dum & eis qui cum Alexandro rege Macedoniæ fuerunt, olim & antiquitus à resistentibus Pamphylicum mare diuisum sit, & cum aliud iter non esset,transitũ præbuit eis,uolente deo per eum Persarum destruere principatum, & hoc confitentur omnes qui actus Alexandri conscripserunt.De his itaq; sicut placuerit cuilibet,existimet.Postea uero armis Aegyptiorum per fluctus &uiolentia uentorum allatis exercitui Hebræorum,Moses & hoc arbitratus dei permissione factũ,ut neq; armis egerent,hæc exijt colligens:Hebræosq; his muniens,duxit eos per desertum ad montem Sina,illic immolaturos deo,& pro salute multitudinis Hebræorum,ut dictum erat, munera redditurus in pace.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER TERTIVS.

Quomodo Moses populum ex Aegypto sumens,duxit ad montem Sina,multo itinere fatigatum.

Caput I.

EGITVR inopinabiliter Hebræi tali salute donati,grauiter iterum cõtristabantur,dum Sina ducerentur ad montem, essetq; regio ualde deserta,& necessarijs alimentis ualde egena,& aqua difficilis,quæ non solum ut præberet hominibus aliquid indigebat, sed etiã nec aliqua ut aleret animalia,erat idonea.Est enim sterilis,nullusq; nouus fructus ex ea ualet oriri. Per huiusmodi siquidem regionem necessario properabant, quando unde irent ad aliam,non habebant. Portabatur autem aqua ex locis iam transactis duce iubente,& ea expensa, ad effodiendos puteos cum labore propter terræ duritiam accedebant,& cum inueniretur,erat non potabilis,sed amara simul & praua.Hoc itaq; modo facientes iter circa meridiana,uespere uenerunt ad locum,quẽ Exodi.15
propter aquæ malitiam Mar nominauerunt.Amaritudo enim Hebraica lingua sic dicitur.Ibiq; fatigati itineris uiolentia,in indigentia ciborum,qui eis defecerant,omnino mãserunt.Erat enim illic puteus uade dirus,qui nec sufficere quidẽ tanto exercitui poterat. paruam tamen eis consolationem præbuerat,qđ in illis locis fuisset inuentus. Audierant enim ab exploratoribus, quod nihil ambulantes ulterius inuenirent. Illa siquidem aqua amara grauiter non solum hominibus, sed etiam subiugalibus existebat. Videns itaque Moses populum in angustia constitutum,& simul causam cui consultari non poterat,neque enim inimicus erat hostis,quatenus uim inferenti necessitate,potuisset sua fortitudine resistere.sed dum isto modo eorum deficeret uirtus, infantumq; & mulierum multitudo debilior,nihilq; prodesset doctrina uerborum, calamitatem omnium suam Moses propriam faciebat. In unum denique concurrebant,eiq; cuncti instabant,mulieres quidem pro paruulis,uiri autem pro semetipsis, ne eorum utilitatem sperneret, sed eorum saluti quocunque ordine prouideret. Ad hoc ergo conuersus est, ut deo solummodo supplicaret,ut aquam ex malitia præsenti conuerteret, eamq; illis potabilem cõdonaret. Et concedente deo tantam gratiam,sumens summitatẽ uirgæ,quam in præsenti gerebat, diuisit per medium,& in longitudine ipsam incisionem faciens, deinceps iactauit in pu-

teum, ſatisfaciens Hebræis, eo q̃ deus eius orationes audiſſet, & promiſiſſet aquã ſe eis quã lem concupiſcerent præbiturum, ſi tamen iuſſis eius non ſegniter, ſed promptiſſime miniſtrarent. Illis uero dicentibus quod uellet ſe facturos, ſi aqua cõuerteretur in melius, iuſſit eos qui iuuentute ualebant haurire aquam, dicens quod prius effuſa plurima, quæ ad ultimum remaneret aqua, eis eſſet potabilis. & illi quidem laudauerunt dictum, aqua uero frequentibus contuſionibus exercitata & purgata, facta eſt potabilis. Hinc itaq̃ caſtra metati, uenerunt in Helim, quæ procul quidem bona uidebatur aſpectu. Habebat enim palmarum arbores. De proximo autem maligna comprobabatur. Nam palmæ illæ ſeptuaginta non amplius erant, increſcibiles, nec multum eminentes à terra, propter aquæ inopiã, quia dũ eſſet locus oſis arenoſus, neq̃ eis ex duodecim fontibus humectatio quædam, aut ad rigendum ſpes utilis habebatur, ſed dũ germinare non poſſent, ſteriles erant indubitanter & paucæ. Cumq̃ per arenam diſcurrerẽt, nihil eis penitus occurrebat: uel ſi manibus pauci aquæ fumerent, inueniebant inutile atq̃ cœnoſum. Fructum uero ferre erant illæ arbores nimis inualidæ, propter aquæ (ut dixi) ſterilitatẽ. Pro hac ergo cauſa culpabant Moſen ducem, clamabantq̃ eiſuam miſeriam, experimentumq̃ malorum per eum ſe pati dicebant, triginta dierum ambulantes uiam. Quæcunq̃ enim portabant, cuncta conſumpſerant, & nihil penitus inuenientes, erant in deſperatione rerum cunctarũ. In præſenti nanque malo habentes animum, & non recordantes quanta eis fuiſſent à deo & Moſeos uirtute ſapientiaq̃ collata, iraſcebantur aduerſus ducem, & lapidare eũ ſimul aggreſſi ſunt, quaſi ipſe cauſa tantæ calamitatis exiſteret. Ille uero ita multitudine prouocante, & contra eum amare commota, de deo confidens, & conſcientia pura prouidentiæ ſuæ, quam gerebat contra contribules ſuos, ſemetipſum dedit in medium, & conclamantibus, atq̃ ad lapides manus habentibus, cum eſſet ille aſpectu gratiſſimus, & ad alloquendum multitudinem ſuaſibilis, mitigare cœpit iras eorum. Neq̃ eos malorum præſentium recordantes, obliuionem priorum beneficiorum habere poſcebat, nec quia tunc laborarent, ideo debere perpetua dei munera donaq̃ proiẽcere, quorum iam magna & inopinabilia meruiſſent. Sed ſperare potius, etiã de præſenti anxietate ſe dei prouidentia liberandos, qui eorum uirtutem probare uellet, ſi haberent tolerantiam, & animo bono præcedentia retinerent. Quia ſi non ad illa bona propter præſentia mala reſpicerent, exercerentur in malis, & arguerentur non eſſe boni, neq̃ circa patientiam, neq̃ circa beneficiorum priſcorum memoriam, cum ita deum eiusq̃ uoluntatem cotemnerent, per quam Aegyptum reliquiſſent, & ita circa eundem miniſtrum eius affecti eſſe uiderentur, cum eis utiq̃ in nullo fuiſſet mentitus, de quibus dicendum aut faciendum dei mandato haberet. Enumerabat igitur omnia, quemadmodum perempti fuiſſent Aegyptij, qui eos contra domini compreſſerant uoluntatem, & quemadmodum idem fluuius illis quidem ſanguineus eſſet, ipſis uero potabilis atq̃ dulcis, & quomodo per mare nec longius fugientes, nouam uiam aggreſſi, ipſi quidem ex illo ſaluati ſint, inimici autem eorũ prorſus abſorpti: & quia dum arma non haberent, etiam hoc eis deus abunde præbuerit, & alia quæcunq̃ ad perdendos inimicos, & iſtos ſaluandos neceſſaria fuiſſent, eis ultra ſpem uirtutis ſuæ more contulerit. Non ergo debetis, inquit, etiam in præſenti de eius prouidentia deſperare, ſed ſine iracundia ſuſtinere: & cogitare, eius auxilium non quidem tardum eſſe, ſed ideo nunc differri, ut uos hac difficultate probet, utrum credatis deum non per defectum eſſe ſegnem, ſed pro experimento uirtutis ueſtræ & deſiderio libertatis, ut cognoſcat utrum & ciborum inopiam & ſterilitatem aquæ pro eo fortiter ferre poſſitis, an ſeruire potius eligatis, ſicut iumenta dominantibus ſibi, & eis qui propter miniſterium ſuum hæc pinguiſſime nutrire conſueuerunt. Adiiciens ſuper hæc dicebat, non ſe tantum de ſua ſalute metuere, quando utique nihil mali pateretur, ſi moreretur iniuſte: ſed potius pro illis cogitare, ne per lapides quos mitterent ſuper eum, deum condemnare iudicarentur. Sic itaque mitigauit illos, & ab impetu quidem lapidationis abſterruit, ad pœnitentiam uero ab ſceleris actione conuertit, dicens eos non hoc rationabiliter, ſed neceſſitate feciſſe, cogitauitq̃ quod oporteret, ut ad diuinam ſupplicationem preceſq̃ ueniret. Et aſcẽdens in quendã ſcopulũ, depoſcebat ut quæſtũ aliquem deus populo tribueret, & eos ab inopia liberaret, in ipſo eñ eſſe ſalutẽ ſuã, & in alio nullo, utq̃ concederet ueniã

his,quæ in præsenti fuerant necessitate populi gesta:cum generi hominum res importune prouenientes,& difficile placeant, & eius accusatio sit amica. Deus autem & profuturum se compromisit,& occasionem eorum desideriis præbiturum.Moses uero à deo hæc audiens,descendit ad plebem.Illi uero cum uiderent eum promissionibus lætum,à mœstitia ad hilaritatem cõuersi sunt:stetitq; ille in medio,uenisse se dicens à deo,portans eis pro hæsitationibus præsentibus libertatem. Et post paululum coturnicũ multitudo, quas præcipue nutrit sinus Arabicus,transcenso medio mari superuolauit, & post laborem uolatus,quasi ad terrenã requiem descendit inter Hebræos.Illi ergo tanquam alimẽ eum sibi à deo collatum, comprehenderunt eas. Tunc Moses ad orationes dei repente conuersus est,qui promissionis suæ compleuit auxilium. Mox autem post occasionem ei bi prioris,etiam secũdum eis deus emisit. Extendente nanq; Mose manus ad orationem, ros descẽdit ex aere.Cumq; fuisset eius manibus illinitus, Moses arbitratus est etiam hoc ad cibum eos à deo fuisse collatũ,gustauitq;,& lætus effectus est,ignorante multitudine & imbrẽ esse credente,& temporis esse pluuiam: quod agebatur,ille docebat eos,quod nõ secundum opinionem illorũ ros è cælo descenderet,sed ad salutem eorum ciburnq; uenisset.Et cum gustaret,fidem credendi præbebat eis.Illi uero imitantes ducẽ,delectabantur in cibo.mellis enim dulcedinem & delectationem habebat ualde suauem.Simile autem erat aromatibus præcipuis,& magnitudo eius seminis coriandri,festinabantq; singuli colligere uehementer.Quibus præcipiebatur, ut omnes ex æquo per dies singulos assarij mensuram colligerent,nec esset relinquendus ille cibus in crastinũ:hocq; fiebat,ne debilibus colligendi difficultas existeret,uirtute ualentium, & ex hoc ad neces accederent. Qui tñ plus præcepta mensura collegissent,nihil amplius nisi labores habebant, cum manus nihil illic q̃ assarium inuenirent,& quod remaneret in crastinum, nulli utilitati profuturum,quando uermes illud & amaritudo consumeret. Sic ergo erat cibus ille diuinus & inopinabilis,& huiusmodi ultio fiebat ipsarum rerum priuationes seruantibus. Hactenus autem sic rigatur imbribus locus ille,sicut etiam tũc à Mose præstandũ diuinitus missit hunc cibum. Vocant autem Hebræi hunc cibum manna.Manna itaq; interrogatio est in nostra lingua,dicentis,quid est hoc?Illi siquidem gaudium in his, quæ illis fuerant cælitus missa,celebrabant.Quo cibo quadraginta annis usi sunt,quanto tempore in deserto fuerunt.Cum uero inde migrassent,uenerũt in Raphidim,passi nouissimas pro intolerabili siti miserias. Nam cũ præcedentibus diebus paucam aquæ difficultatem habuissent, tunc omnino comperientes terram inaquosam,in malis erant,rursusq; irascebant in ducem.Ille uero paululum multitudinis impetum deuitans,ad dei preces cõuertebatur,rogans ut sicut cibum eis indigentibus præbuit,sic etiam potum daret,cũ periret apud eos etiam cibi gratia,non existente potu.Qui donũ non diu distulit,sed præbiturum se Mosi tantam aquæ multitudinem,unde non posset sperare,promisit: iussitq; ut uirga percuteret petram,quæ ibidem erat apposita,& ex ea sumeret abundantiam rerum quibus egerent. Curabat enim ut neq; cum labore potus eis adesset.Hæc ergo Moses à deo sumens,ueniebat ad populum sustinentem, & in eum conspicientem.uiderãt nanq; iam eum de mõte descendere.Cum uero uenisset, liberaturum eos etiam de hac necessitate dicebat deũ, donatamq; salutem non speratam, & de petra eis fluuium manare promissum. Quibus obstupescentibus hunc auditũ,si eis siti & itinere fatigatis necessitas ad hæc fieret,ut petrã inciderẽt,Moses uirga percussit petram,eaq; scissa,aqua manauit copiosa & ualde perspicua.Illi uero inopinabile factum mirati sunt.Quod cum uiderent, iam eis etiam sitis ipsa cupiditas ablata est,bibentibusq; cunctis dulcis & suauissimus erat potus, & quale donũ esse donante deo uideretur.Tunc ergo Mosen mirati sunt,qui à deo sic fuerat honoratus, & sacrificia pro dei prouidentia collata sibimet impendebant.Declarat autem scriptura in templo reposita,quod deus prædixerit Mosi,aquam hoc modo de petra manaturam.

Quid sit manna.

Exodi.17

¶ *Quomodo pugnantes cum Hebreis Amalechite, & qui cum eis erant,deuicti sunt,& filij Israel prædã hostium perceperunt. Caput* II.

CVm uero Hebræorum nomen iam ualde ubiq; diuulgaretur, & de his sermo crescerẽt,in timore non paruo puinciales erant:& mittẽtes legatos,adinuicẽ solatia de poscebãt,ut simul uiros illos interimere niterentur.Erãt aũt in hoc instãtes q̃tũq; Goboth Exodi.17.

Amalechitas dicit pugnatores fortissimos.

& Petram inhabitant, qui uocantur quidem Amalechitæ, pugnatores autem maximi illarum gentium tunc existebant. Quorum quinq; reges inuicem semetipsos, & circumhabitantes ad bellum contra Hebræos rogabant, dicentes exercitum alienigenarum & Aegyptiorum seruitia fugientem, sibi inuasiones inferre, nec bonum sibi fore, si factum tale despicerent, sed antequam eorum fortitudo ad maiorē tenderet potestatem, & ipsi pugnare magis inciperent, confidentes eo quod illis nullus resisteret, destruendos eos esse, quam tissimum atq; sapientissimum edicebant. Et poenas etiam de deserto, & acribus quos illiq; gesserant exigendas, quod non ita posset euenire, cum ciuitatibus atq; bonis eorum manus iniicerent. Illi autem inchoantem inimicorum uirtutem mollire & deijcere optimum esse, magis quàm iam proficientem prohibere, credebant. Alij uero hoc superfluum putabant. Alij nullam eis occasionem aduersum se fieri permittebant. Haec & his similia per multas prouincias adinuicem legationibus agitantes, deliberauerunt aduersum Hebræos bella susc̃ipere. Moses itaq; cum nihil belli speraret, hesitationem & turbam habuit repente prouincialium, & ad congressionem iam præparatam, subitaq; periculum Hebræorum multitudinem perturbabant, quod licet omnium rerū haberent inopiam, potiorem tamen necessitatem pugnandi cū hominibus, qui essent rebus omnibus bene instructi, putabant. Moses autem consolari coepit, eosq; confidere deposcebat, deere toq; dei credere, quo sæpe fuerant liberati. Et quod debellaret eos etiam qui eorum hostes existerent, arbitrari autem exercitum quidem multum, & omnibus armis instructū, pecunias, alimenta aliasq; res in quibus solent homines confisi pugnare, in auxilio diuino consistere, & sibi per deum omnia hæc adesse. inimicorum uero manum paruam, inertē, debilem, tanquam non frueretur eis quæ istos habere constaret, deo uolente, facile superari. Scire autem eos oportere dicebat, qualis eorum auxiliator fuisset in multis iam experimentis & grauioribus. Et quod in præsenti quidem bello haberent laborem aduersus homines, cum uero fuerit eis fitis & famis inopia, & in montibus atq; mari periculū, ubi fugam inuenire nō poterant, hæc oīa diuino solatio deuicissent. Ergo rogabat eos prōptiores esse tanq̃ omnium rerum facultas eis esset, ita ut hostibus præualerent. Et Moses quidem populum huiusmodi uerbis excitabat ad prælium, conuocans tribuum principes, & postea singulos adinuicē, iuuenes quidē exorabat senioribus obedire, illos uero uerba ducis audirent. Erant asit eoꝝ animæ in periculo cōstitutæ, & ad p̃sentia p̃paratæ, sperabantq; aliquando à malis huiusmodi liberari. Iubebantq; Mosen, ut ad bella præiret, neq; tardaret, ne dilatio eorum fiduciam impediret. Ille uero ex multitudine pugnacē eligens iuuenem, super eos instituit, Iesum Nauæ filium, de tribu Ephraim, ualde robustum, & labores tolerare fortissimum, ad cogitandum simul & loquendum nimis idoneum, q̃ posset decenter deū & Mosen doctorem colere pietate, effectq; apud Hebræos aptus. Pauc̃os uero circa aquam constituit. Plurimos autem totius exercitus circa infantum mulierumq; custodiam. & tota quidem nocte erant præparati, quæcunq; fecerant arma sumentes, & duces proprios intendentes, tanquam prælium aggressuri dumeis præciperent. Inuigilabat autem & Moses Iesum docendo, quemadmodum exercitum collocaret. Incipiente uero die iam pandi, rursus poscebat Iesum, ne minus inueniretur in opere, quàm circa eum spes esset uniuersorum, gloriam præsentis militiæ in futuris nationibus possessurus. Hebræorum uero nobilissimos seorsum rogabat, cunctamq; pariter multitudinē exhortabatur armatam. Et ille quidem cum ita constituisset exercitum sermonibus & operum præparationibus, discessit ad montem, deoq; simul & Iesu credidit expeditum. Miscebantur itaq; hostes, & in manibus erat bellum, fiducia q̃ uiribus utebantur in inuicem. Donec itaq; Moses manus extenderet ad cælum, Hebræi comprimebant Amalechitas. Cumq; laborem ex defectu manuum ferre non posset, quia quoties eas deponebat, totiēs Hebræos perdere contingebat, iussit fratrem Aaron, & sororis Mariæ uirum nomine Vrion, sibi assistere, eiusq; manus ex utroq; latere continere, ut adiuuantes eum non permitterent laborare. Quo facto, Hebræi Amalechitas fortiter deuincebant: & omnes interissent utiq;, nisi nocte superueniente populus recessisset à cæde. Victoriamq; optimam atq; perfectam nostri habuere maiores, inferentesq; bellum uicerunt, & circumhabitantes perterruerunt, abundantiaq; potiti sunt magnorum clarorumq; bonorum, quæ suis

Bellum cōtra Israelitas.

Iesus Naue

laboribus habuerunt. Deuincentes nanq; exercitum hostium, maximas diuitias & publice & priuatim possederunt omnes, cum primitus etiam alimentis necessarijs indigerent. Fuit autem eis non solum in præsenti, sed etiam in futuro bonorum causa huius, quam prædiximus, pugnæ perfectio. Non tantummodo enim corpora hostium seruitio subdiderunt, sed etiam mentes, & cunctis circumhabitantibus post illorum deuictionem fuere terribiles, eisq; diuitiarum maximum culmen adiectum est. Nam fugientes inimici, magnam copiam argenti simul & auri reliquerunt in castris, & uasa ærea quibus ad uescendum utebantur, multamq; & insignem abundantiam utrarunq; rerum, id est, ornamentorum textilium pariter & armorum, & aliorum quæ parabantur ad prælium, diuersaq; iumenta, & quæcunq; moris est sequi iter agentem exercitum: prudentiaq; repleti sunt Hebræi & opere fortitudinis, & multum desiderium uirtutis erat in eis. Semper enim laboribus insistebant, omnia se capere iudicantes. Huius ergo belli hic extitit finis. Postea uero Moses exuebat mortuos hostiũ, & arma fugientiũ colligebat, & hæc uiris pugnatoribus exhibebat, ducemq; militiæ Iesum præconijs attollebat, exercitu testificante cuncta quæ gesserat. Nemo ergo Hebræorum mortuus est, hostium uero tanti, quantos neq; numero comprehendi possibile est. Pro gratiarum uero actione Moses sacrificans, altare constituit, quod dei uictoriam nominauit, prophetauitq; oẽs fore perituros Amalechitas, nihilq; eorum in futuro relinquendum, eo quod contra Hebræos in solitudine dimicassent, & nequaquam positis in calamitatibus pepercissent. Tunc exercitum fessum conuiuiorum opulentia reparauit. Hoc ergo bello contra hostes suos post egressum ex Aegypto, primitus ita pugnauerunt. Cum uero pacificas post uictoriam Moses hostias obtulisset, feciſſetq; non paucis diebus Hebræos cessare post pugnam, produxit ordinatũ exercitum, multa nanq; eis iam copia erat armorum. Et procedens paulisper, tribus mẽsibus postquam mouit ex Aegypto, uenit ad montem Sina, ubi ei circa rubum multas uisiones factas esse prædiximus.

¶ *Quomodo socerũ suũ Rahuel, aliàs Ietro, Moses ad se uenientẽ ad montẽ Sina libenter excepit. Cap. III.*

CVi Rahuel socer, audiens eius felicitatem, libenter occurrit. Et Moses excipiens cum eo Sephoram uxorem suam & filios suos, delectatus est in eius aduentu: & facto sacrificio, epulas copiosissimas populo ministrabat iuxta rubum, quiflammam ignis euaserat. Et multitudo quidem per cognationes epulis uescebatur. Aaron autem sumens Rahuel & qui cum eo erant, hymnos canebant in deũ, qui eis salutis & libertatis & egressionis autor extiterat. Simulq; laudabant ducem, quasi eius uirtute cuncta eis prospera contigissent. Et Rahuel quidem multa præconia plebis apud Mosen de eorum fortitudine dixit, quòd pro cunctorum salute sic laborauerint uniuersi. Exodi.18.

¶ *Quomodo persuasit ei, ut distribueret populum per millenarios & centenarios, qui prius inordinatus erat. Caput IIII.*

DEinde uidens Rahuel Mosen in rerum multitudine constitutum, cunctis adeuntibus eum ut lites discerneret postulantium, & tantummodo se iustitiam impetrare credentium, si ille eis arbiter iudicaret. eis nanq; qui uincebantur, leuius esse perdere uidebatur per iustitiam Moseos, q̃ uictoris sententiã cuiuslibet auaritia sustinere. tunc equidem tacuit, nolens impedire uolentibus uti ducis uirtute. Cum uero quieuisset à turba, sumens eum solum seorsum, docebat quæ eum oporteret facere, consiliumq; dabat, quatenus minorum quidem rerum curam alijs committeret, de maioribus autem & salute plebis ipse tantummodo prouideret. Nam ad iudicandum etiam alios Hebræorum dignos inueniri dicebat, cogitare uero pro salute tantorum, non quenquam alium nisi Mosen posse solummodo: Sciens, inquit, uirtutem tuam, & qualis fueris in ministerio dei ad saluandum populum, rerum arbitrium committe alijs examinandum. Tu uero ad solũ dei ministerium retine temetipsum cogitando & requirendo, quemadmodum populũ ab hac possis inopia liberare. Meis ergo consilijs utere de rebus humanis, & exercitum perfecte dispone per dena millia uiros, deinde per mille, ita post hæc diuides eos p quingẽtos, & rursus in centum, deinde in quinquagenos, & iudices constitues super eos. Qui per triginta rursus diuisi, & per uicenos & denos, habebũt proprios iudices, eorũ negocia fidentes. Si tacuit aliquis super istos unus, uocabulũ à principio numeri sumẽs. Et hi quidem *Verba Ietro ad Mosen.*

sint approbati ex omni plebe,boni & iusti,qui de diuersis rebus iudicent eos:& si quid est maius,ad potiores ueniat dignitates:quod uero etiam apud eos difficile fuerit,hoc deducat ad te. Sic enim fiet utrūq;,quatenus & Hebræi iustitiam impetrare mereantur,& tu ministrando soli deo,facias eum exercitui esse propicium.

¶ *Quomodo hæc singula fecit Moses socero monente.* *Caput* V.

HAec enim monente Rahuel,Moses libenter excepit, & secundū eiusmodi dictum fecit,non cælans consilium eius,nec suam faciens illius suasionem,sed inuentorem eius rei omni populo manifestans. Nam & in libris suis Rahuel conscripsit inuentorem prædictæ rei,optimum esse credens,ut omnibus notam faceret ueritatē,licet ei soli potuissent præbere gloriam,quæ ab alio sunt inuenta.Factum est itaq;,quatenus uirtus Mosi potuisset etiam ex hac uoluntate cognosci. Sed de his quidem opportune in scriptura alia declarabimus.Moses autem conuocata multitudine, ipse quidem ad montem Sinaitu se esse dicebat,tanq̄ cū deo mansurus,& aliqd ab eo utile pcipiēs,ad eos sit remeaturus,illos uero præcepit iuxta montem tabernacula sua ponere, & uicinitatē dei tenere.

¶ *Quomodo Moses ascendit in Sina montem,acceptasq; à deo leges Hebræis dedit.* *Caput* VI.

Exodi.19. HAec cum dixisset,ascendit in montem Sina, qui excellentissimus est in illis regionibus,& propter altitudinem magnitudinis suæ & scopulorum proceritatem, non solum hominibus inaccessibilis, sed etiam qui uideri sine aspectus labore non possit. Et cum sermo esset circa eum deum habitare,terribilis omnibus & inadibilis erat uniuersis Hebræis. Siquidem secundum Mosi mandata tabernacula mutauerunt,& radicem montis apprehenderunt,eleuantes manus suas ad deum,tanquam cum promissione bonorum,quam eis promiserat,Moses reuerteretur à deo:& festiuitatem celebrantes sustinebāt ducem,purgantes semetipsos alia purgatione, necnon & à coitu mulierum tribus diebus,sicut eis ipse prædixerat,abstinentes: rogantesq; deum ut placide susciperet Mosen,& dona præpararet, quibus bene uiuere de cætero possent. Vtebantur ergo conuiuijs opulenter,& ornamentis decenter cum cōiugibus & filijs bastinebant.& duobus q̄dem diebus erant in epulis constituti,tertia uero die antequam sol oriretur, nubes operuit cunctum Hebræorum exercitum,& locum ubi tabernacula fixerant omnem circūdedit,& fulgura facta sunt,uentiq; uehemētes pluuiam nimiam concitantes undiq; ferebantur,& coruscationes erant uidentibus ualde terribiles:& fulmina crebro demissa,dei præsentiam omnibus indicabant.Et de his quidem unusquisq; legentium sapiat ut uoluerit,mihi uero necessitas est hæc referre, sicut in sacris libris scripta sunt. Hebræos itaq; ea quæ uisa fuerant,& clangor auribus redditus ualde terrebat, & etiam sermo ferebat, qđ deus habitaret in monte, retinebantq; semetipsos in tabernaculis suis afflicti. Sed & Mosen ira dei periisse putabant,& de seipsis similia sustinebant. Cum uero ita cōsisterent, apparuit Moses lætus & nimis exultans,q & formidinē eis abstulit,& de futuro meliora promisit.serenusq; repente & purus aer, qui ante paululū fuerat conturbatus,Mose aduenīente reuersus est.Igit̄ inter hæc conuocabat populū in ecclesiā, ut audirent quæ illis dixisset deus.Quibus collectis,stans in excelsiori loco,unde eū oēs audirēt,ait ad Hebræos: Deus quidē sicut & prius propicius me susceptit, uitamq; uobis felicē pmittens,& cōuersationis ornatū,etiā ipe nūc assistet in exercitu.Eū siquidē,& opera quæ p illū nobis facta sunt considerantes,non despiciatis ea quæ nūc dicunt,in me qui hæc dico respiciētes, nec quod per me lingua humana deus uobis loquitur attēdatis,sed uirtutē eius cōsiderate,& magnitudinem quoq; illius excellentiæ cognoscite,& quomodo pro utilitate cūctorū ad me loqui dignatus est.Non enī me respiciatis Mosen filium Ammiramis & Iochabel,sed eum qui Nilum pro uobis cōuerti fecit in sanguinē, uarijsq; plagis domuit Aegyptiorū astutiam, qui per mare iter nobis ostendit, quiq; cibum de cælo fecit hæsitantibus aduenire,qui potum de petra æstuantibus manare cōcessit,per quem Adam de fructibus terræ marisq; comedit,per quem Noe ex imbribus ereptus est, per quem Abraam progenitor noster obtinuit terram Chananæam, per quem Isaac de senioribus parentibus est editus, per quem Iacob duodecim filiorum uirtutibus est exornatus, per quem Ioseph potestatis Aegyptiorum dominus est effectus, ille uobis me interprete hæc dignatur uerba proferre. Fiant itaq; uobis amabiliora,quām filij uel uxores.Felicem nanque

uitam habebitis ista seruantes, terraq; eritis potituri fructifera & sine fluctibus maris,& prole filiorum naturaliter nasciturorum, eritis etiam hostibus ualde terribiles. Ad dei nanq; ego ueniens uultum, incorruptæ uocis auditor effectus sum. ille enim pro uestro genere semp & eius æternitate est solicitus.Cumq; hæc dixisset,eduxit populum cũ mulieribus & infantibus,ut deum ipsum sibi loquentem de rebus agendis audirent, ne uili or uideretur dictorum uirtus,ad aures eorum humana lingua peruenies. Omnesq; uocem audiebant ex alto uenientem ad uniuersos,ita ut nullum effugeret.Et uerba quidem quæ Moses in duabus tabulis scripta dereliquit, fas nobis nõ est secũdum unũquenq; ser monẽ aperte depromere,uirtutes autem eorum insinuabimus.Docet itaque nos primus sermo,quod deus est unus,& hic solummodo est colendus. Secundus autem iubet,nullius animalis factam imaginem penitus adorandam. Tertius uero,ut per deum in nulla re aliquis debeat frustra iurare.Quartus,seruandas septimanas, cum ab omni forent opere cessaturi.Quintus uero,parentes honorandos. Sextus,abstinendum à cæde. Septimus uero,non adulterandum. Octauus autem,furtum nõ faciendum. Nonus,falsum testimonium non dicendum. Decimus autem, nullius alienæ rei habendam esse concupiscentiam. Et plebs quidem cum audisset præcipientẽ ipsum de rebus,quibus Moses fuerat locutus,gaudens in his quæ prædicta sunt, à congregatione discessit. Succedentibus uero diebus aduenientes ad tabernaculum,poscebant ab eo etiam leges sibi à deo debere proferri.Ille uero & istas posuit,& de omnibus quocunq; mõ gerenda forẽt, reliquis tpibus singula designauit,quarum memoriam opportuno tempore facturus sum.Plurimas autem leges in alia scriptura disponam, seorsum de ipsis expositurus. Igitur dum circa eos ita res agerentur,Moses iterum in montem Sina conscendit,prædicens Hebræis,eisq; uidentibus ascendebat. Cumq; illic tardaret, quoniam quadraginta diebus ab eis abfuerat, timor inuasit Hebræos, ne Moses aliquid pertulisset,& inter mala diuersa nihil eos sic affligebat,quàm quod putarent se perdidisse ducem. Erat enim tumultus inter homines, aliis quidem dicentibus eum perisse in bestias incidentem, & maxime illi hæc dicebant, qui circa eum odium habere uidebantur:alij uero eum ad deum recessisse narrabant.Prudentes autem nihil horum quæ dicebant à populo, pro sua delectatione suscipientes,sed & bestijs incidentem perisse humanũ putantes,aut certe à deo ad se translatũ propter uirtutem propriam uerisimile iudicantes,mitius quidem ferre hæc ratio faciebat,sed præsu le se desolatos arbitrati atq; tutore,qualem alium habere non possent, uehementer affligebantur,& neque opinari poterant in tanta mora illius,quod uiro boni aliquid accidisset,neque sine tristitia aut deiectione degere prævalebãt:exercitũ uero nequaquam promouere confidebant, cum Moses prædixisset eos ibidem sustinere. Cumq; iam quadraginta transissent dies,totidemq; noctes,Moses astitit,nullo cibo hominibus consueto participatus,& gaudio apparens totum compleuit exercitũ, prouidentiamq; dei quam circa eos haberet exposuit,simul & ordinem,secundum quem uiuentes essent habituri felicitatem,dicens ostensum sibi per hos dies & tabernaculum, quale sibi deus fieri uelit, in quo descendens ad eos ipse ueniret, ut etiam migrantes exinde, id portarent,& nequaquam ad montem Sina egerent ascendere,quando ad eos ipse descenderet deus, ut eorũ adesset orationibus.Fiat,inquit,tabernaculum, mensuris & operibus quæ ipse monstrauit,uobis utiq; ad hoc opus insegniter accedẽtibus.Et cũ hæc dixisset,duas tabulas ostendit eis,habentes scripta illa decem uerba, in utraq; quina. Erat ea inscriptio manus dei.Illi uero gaudẽtes in his,quæ uidebant & audiebant à principe, quo possent eum laudare, studij sui munificentia non cessabant.sed & deferebant argentum simul & aurum & æs, lignaq; & magnam ualde materiam,quæ nequaquam potuisset putredine uiolari:capra tumq; pilos & ouium pelles,alias quidem hyacintho,alias uero coccino, alias purpureo flore tinctas,alias uero alium colorem præbentes,lanasq; prædictis fucatas coloribus,& linum byssinum,lapidesq; insertos auro, quibus homines ornamenti gratia solent uti,pecudumq; multitudinem pariter offerebant. Ex tali nanq; materia tabernaculum fabricatum est,quod migratum & per loca diuersa deuectũ,nihil à templo differebat. His itaque à singulis cum magno studio oblatis,supra modum uniuscuiusq; uirtutis, atque donatis,architecti mandato dei in his constituitur operibus,quos populus elegerat sibi po-

X præcepta. Exodi.20.

Duæ tabulæ Mosi. Exodi.35

Tabernaculum quomodo sit fabricatum.

teſtate collata, quoſcq; nomina hæc ſunt, quæ in ſacris libris conſcripta inueniuntur: Beſeleel Vrí filius de tribu Iuda, & Mariæ ſororis Moſeos, & Ooliab Achiſamach filius, de tribu Dan. Et populus ſiquidē tanto ſtudio in cunctis rebus obediebat, ut etiam Moſes eos ſuſpenderet, dicens ſufficere ea quæ data fuiſſent. Hoc enim etiam artifices iam prædixerant abūdare. Accedebant ergo ad opus tabernaculi faciendum: & Moſes eos ſingulam quanq; menſuram ſecundum oſtenſionem dei, ſimul & magnitudinē, quantaq; oportet fieri uaſa, ſacrificijs miniſtratura diuinis, edocebat. Mulieres aūt largitatē ſuam circa ſacra uelamina, & circa alia quæcūq; hmōi operibus erant neceſſaria, ꝓpter deū in ornamēto & preciofis lapidibus offerebāt. Oībus itaq; in ꝓparatione iā conſtitutis, auro et argento & ære & textilibus rebus, ꝓdicens feſtiuitatē Moſes, & ſacrificia ꝓ uniuſcuiuſq; uirtute facienda, ad inſtituendū opus tabernaculi acceſſit, & atriū prius menſus eſt ita:

Exodi. 35. Exodi. 36.

Exod. 38. 39.

¶ De *tabernaculo quod fecit Moſes in deſerto ad honorē dei, ut templū eſſe uideretur.* Caput VII.

IN latitudinem quidem quinquaginta cubitorum, centum uero longitudinem. Tabulasq; ad inſtar columnarum ſtatuit æreas, quinq; cubitorum habentes altitudinem, in utroq; latere tabernaculi uſginti per longum, per latum uero decem. Anuli autem ſingulis tabulis inerant, & capita columnarum argentea. Baſes autem deauratæ, & cælatæ per circuitum & in terram confixæ, pertingebantq; funes ab anulis ducti uſq; ad capita clauorum æneorum, qui erant magnitudine cubiti unius, & per ſingulas tabulas in terram ualide poſiti, ut ex uiolentia uentorum tabernaculum immobile cuſtodirent. Cortina uero molliſſima ex byſſo per omnes undiq; pendebat, à capite tabularū deſcendens, ad baſim uſq; diffuſa, & concludens oēm per circuitum locum, ut nihil à pariete differre uideretur. Sic itaq; habuerunt tria latera atriꝰ per circuitum, quartum uero latus fuit quinquaginta cubitorum, quod frons erat totius operis, ubi uiginti quidē cubiti erant aperti, quatuor habentes tabulas in modū portarum, omnesq; opere argenti factas, præter baſes, erant enim æneæ. Ex utroq; enim latere portarum, ternæ erant tabulæ conſtitutæ, & propter portarum fortitudinem incaſtratæ, & per eas cortina byſſina circumibat. Et cum eſſent portæ uiginti cubitorū longitudine, altitudine uero quinq;, uelū in eis erat ex purpura, cocco, hyacintho & byſſo factum, multis floribus & uariꝭ exceptis animaliū figuris ornatū. Intra ianuas aūt aſperſoriū erat æneū, ſimilem habens baſim, ex quo ſacerdotibus manus diluere, & pedes perfundere moris erat. Et ambitus quidē atriꝰ erat ornatus hocmodo. Tabernaculum autem ſtatuit in medio eius loco, conuerſum ad orientem, ut mox cum ſol oriretur, in id radios ſuos emitteret. Cuius longitudo quidem triginta cubitorum erat, latitudo uero decem cubitorum habebat ſpatium. Et alter quidem paries erat auſtralis, alter uero conuerſus ad aquilonem, poſt tergum uero eius relinquebatur occaſus, cuius altitudinem tantam oportebat aſcendere, quantam latitudinē eſſe cōſtabat. Erantq; tabulæ de ligno, ex utroq; latere uiginti, ſchemate quadrangulo factæ, latitudine quidem unius & dimidiꝰ cubiti, altitudine uero quatuor digitorum. Laminæ autem erant ex auro factæ per interiorem & exteriorem partem, quibus ſingulis tabulis erant cardines bini immiſſi per duas baſes, quæ erant argenteæ, & in ſuis foraminibus tabularum cardines ſuſcipiebant. Parietes uero occidentalis tabulæ quidem ſex erāt, alterutrim oēs perfectiſſime copulatæ, ut aptiſſime his compaginatis, unus eoꝝ paries eſſe uideretur, intrinſecus & extrinſecus deauratæ. Ex lateribus autem tabulæ erant numero uiginti, quarum latitudo habebat menſuram unius & dimidiꝰ cubiti, altitudo tertiam partem palmæ, & ita triginta cubitos adimplebant. Poſterioris uero parietis nouem cubitos ſex tabulæ faciebant, quibus coniunctæ ſunt aliæ duæ tabulæ, ex medio cubito ſectæ, quas angulares poſuerunt ad inſtar maiorum tabularum. Singulæ uero tabulæ anulos habebant aureos, per exteriores frontes eminentes, uelut quibuſdam radicibus confixos per ordinem, adinuicem per circuitum reſpicientes, & per eos deauratī uectes immiſſi, unoquoque habente magnitudinem cubitorum quinque, erantq; ad cōiunctiones tabularū, intrabatq; caput uectis uniuſcuiuſque in alio uectis capite, ueluti in modum conchæ, & poſt tergum parietum in longitudine poſitorum unus erat ordo, ꝓ tabulas omnes uadens, quo per uncinos utriuſq; parietis latera cōtinebantur, in caſtrationibus factis & immiſſis adinuicem. Quod propterea ſic exquiſitum eſt, ut neq; à uēti

De *anulis & baſibus.*

De *Cortinis.*

De *portis.*

De *laminis aureis.*

moueretur,neque alia cauſa tabernaculum conturbaret,ſed immobile ſecura quiete ſeruaretur.Intrinſecus autem longitudinem eius tripartite diuiſit,id eſt, decē cubitos ad interiorem partem profuturos diſtribuit.Quibus dimenſis,in medio quatuor tabulas ſimiliter operatas ſtatuit,paululum ab inuicem diſiunctas alterutrim,quæ ſepararent decem cubitos à reliquis uiginti,& quod interius erat eorū,adytū uocabat, reliquū uero taberna culū ſacerdotū erat. Hanc itaq; tabernaculi dimenſionē ad inſtar rerū naturæ conſtituit. *Sanctum ſanctorum.* Tertia ſiquidem pars eius,quæ erat intra quatuor tabulas, quæ ſacerdotibus intranſgreſſibilis uidebatur,uelut cælum dei erat:reliqui uero uiginti cubiti,ſicut mare & terra greſſibilis eſt hominibus,ita ſolis ſacerdotibus adiacebant. Per frontem uero unde ingreſſus erat factus,columnæ ex auro factæ erant, & æneis baſibus ſuperpoſitæ,numero quinque. Tegebatur autem tabernaculum cortina ex byſſino & purpureo,& hyacinthino,& cocci neo colore facta. *Exodi.36* Et prima cortina quidem cubitorum erat decem, & undiq; eas tabulas obtegebat,quæ diuidentes templum, adytum habebāt interius,& hoc erat quod faciebat, ut à nullo uideretur.Et omne quidem templum,ſanctum uocabatur.Quod uero erat interius & inacceſſibile ultra quatuor tabulas,ſanctum ſanctorum. Cortina autem erat ſpecioſa,quaſi floribus uniuerſis de terra germinantibus uariata, aliiſq; omnibus intexta, & quæcunq; præter animalium formas poterant exornare pictores. Alia uero huic & magnitudine & textu & colore uicina,quinq; columnas in ingreſſu poſitas obtegebat, ab angulo ſummitatis uniuſcuiuſq; columnæ cortinam anulis continentibus, uſq; ad medietatem columnæ depoſitam.reliquum uero ingreſſus erat ſacerdotibus accedentibus.ſuper quam linea erat alia cortina eiuſdem magnitudinis, funibus eam per angulos ducētibus ac retrahentibus,ut tegeret omnia,& impediret aſpectum ſacrificia contuendi,& maxime in diebus feſtis.Nam & in reliquis diebus, præcipue quando uideretur nubilum,textus eius tegminis fortis erat,& laborem facile ſuſtinebat. Vnde permanebat iſta conſuetudo etiam nobis ædificantibus templum,quatenus uelum huiuſmodi in ingreſſibus appendatur.Decem uero aliæ cortinæ erant ſingulæ latitudine cubitorum quatuor, longitudine uero octo,& uiginti aureos habentes uncinos, ad copulandum alterutris uncinis & anulis,ut coniunctæ ſimul,unam uiderentur efficere.Quæ extenſæ,templum & quod erat deſuper obtegebant. & parietes à lateribus & à tergo ſtantes,à terra uno pede ſuſpenſæ.Eiuſdem uero latitudinis &aliæ cortinæ una plus numero,id eſt,undecim erant,longitudine tamen excellentes.Erant enim iſtæ triginta pedum:textæ uero de pellibus,ſicut illæ de lana, ſimiles omnes figillata uarietate contextæ,erantq; uſq; ad terrā tegmine ſuo diffuſæ,ad inſtar thalami culmen uelaminis exhibentes,una cortina ante frontem pendēte.Vndecima nanq; cortina ad hoc erat aſſumpta,aliæ uero ſuper has ex pellibus factæ,p tegmine & adiutorio deſuper erant impoſitæ,propter æſtum,aut imbrium certe diffuſionem.Multos itaq; ſtupor habebat aſpicientes à longe, nam colorem eius in nullo differre putabant cælo. Hæc uero ex pilis & pellibus factæ pendebant,ſicut illud uelū portæ, & æſtuum pariter & imbrium iniurijs repugnantes.Hoc ergo modo tabernaculum conſtitutum eſt.

¶ *De arca qualis ſit,in qua tabulas legis collocauit Moſes.* Caput VIII.

FActa eſt autem &arca deo ex lignis natura fortiſſimis,& quæ nequaquam putredinem ſuſtinerent,quæ Hebraica lingua uocantur heron.Cuius conſtructio erat huiuſmodi.Longitudinisquidem quinq; palmorum,latitudinis triū,ex auro puriſſimo.Intrinſecus autem & extrinſecus ſic tegebatur,ut eius ligna celarentur,& aureis cardinibus tegmen compaginatum habuit ualde mirabile,& undiq; ſimul æquale,nullaq; pars eius cōpaginationem potuit uiolare.Per utrunq; uero latus longitudinis eius, anuli erant aurei bini,totum lignum penetrantes,& per eos uectes deaurati, immiſſibiles per utrunq; latus,ut quoties opus eſſet,per eos arca moueretur.Non enim in uehiculo,ſed à ſacerdotibus portabatur. Super tegmen uero eius erant figurationes duæ,quas Hebræi Cherubim appellant.Sunt enim animalia uolatilem habentia figuram, quæ à nullo hominum eſt inſpecta.Hæc dixit Moſes in dei ſe conſpexiſſe ſede figurata. In hac ergo arca duas tabulas recondidit, in quibus fuerant decem uerba conſcripta, quina quidem per ſingulas tabulas,bina ſemis autem per unam quanq; paginulam,& has in adyto collocauit. *Exodi.37*

¶ De *mensa propositionis, in qua omni septimana duodecim panes azymi ponebantur.* Caput IX.

IN templo uero mensam posuit proxime uelut Delphicam, longitudine quidem habente duos cubitos, latitudine uero unum, & altitudine trium palmorum. Erant aũt pedes eius ex medietate inferioris partis, facti per circuitũ rotundi & tornatiles: quod uero ad superiora tendebat, quadranguli operis erat: habebatq; per circuitũ uniuscuiusq; lateris labium exornatum, uelut quatuor digitis, alto ligno circumeunte superiorem & inferiorem eius corporis partem, & per singulos eius pedes superius labio erant anuli, per quos uectes deaurati mittebantur in ligno quod eminebat. Sinum enim habebat, ubi anuli erant commissi, & his per uiam portabatur. Ponebatur enim in templo ad aquilonem conuersa, non longe ab adyto, & duodecim panes azymos in ea ponebant, senos p partem mundos ualde, ex farina duorum assariorum, quæ mensura Hebraica septem cotylas Atticas habet. super panes autem ponebantur duæ phialæ aureæ thure plenæ. Post dies autem septem iterum panes alij portabantur, die qui à nobis sabbatum appellatur. Septimanam siquidem nostri sabbata uocant. Causam uero huius rei in alijs edicemus.

De panibus duodecim.

¶ De *candelabro aureo, & altero interiori & exteriori.* Caput X.

CONtra faciem uero mensæ respicientis ad parietem meridianum, constitutum erat candelabrum ex auro factum fusile, pondus habens minas centum, quod Hebræi dicunt Cinthares: Græca lingua interpretatum, talentum nuncupatur. Fecit autem & sphærulas, & lilia, cum calamis, & scyphis, erantq; omnia septuaginta, ex quibus in una base cõpositum erat omne candelabrum in altitudine, & in tantas constitutum partes, in quantas distribuunt planetas & solem. Consummabaturq; in septem capita alterutra per ordinem cõstituta, in quibus lucernæ imponuntur septem, imitantes singulas planetarum, quæ respiciunt ad orientem & meridiem, candelabro oblique posito. Inter quod candelabrum & mensam interiorem, ut dixi, thuribulum erat & altare, de ligno quidem unde & priora sunt fabricata, imputribili & forti, ex unoquoq; autem latere cubitum latitudinis habens, altitudinem uero duplicem, eratq; craticula aurea in ea facta, habebatq; per singulos angulos coronas ex auro purissimo sex, & anuli & uectes inerant, quibus per itinera à sacerdotibus portabatur. Erat autem & altare ante tabernaculum constitutum, & ipsum quoq; de ligno, mensura uniuscuiusq; lateris quinq; cubitorum, altitudine uero trium, similiter exornatum, & ex laminis æris adopertum, cui suberat craticula in modum retium facta. Suscipiebat enim terra ignem, qui de craticula ferebatur, quia bases non erant ei subiectæ. Diuersæ autem ponebant fuscinulæ, & phialæ forcipes & scyphi, & quæcunq; alia uasa ad sacrificium fuerant facta, omnia erant ænea. Et tabernaculum quidem erat huiusmodi, necnon & eius uasa.

¶ Quæ *sunt uestimenta sacerdotum & pontificis.* Caput XI.

Exodi. 39.

FActæ sunt etiã sacerdotibus uestis omnibusq; alijs, quos Chananæos uocant, pariter & principi sacerdotum, quem Arabarchen uocant, quod significat principem sacerdotum, ut quoties sacrificia sacerdos adiret, purificaret. Lex enim purificationem fieri iussit. Et aliorum quidem sacerdotum uestes erant huiusmodi. Primum quidem induebatur manachasim, quod constrictorium poterat dici. Est autem cinctorium circa femora subtile, ex byssо cõtorta contextum, ingredientibus per eum pedibus uelut deuastrapis. Scinditur autem ultra medietatem deorsum, & super lumbos astringitur. Super hoc autem lineo indumẽto duplicis sindonis byssino uestitur, quod chetonene quidem uocatur Hebraica lingua, significat autem lineum, nos enim linum cheton appellamus. Est autem hæc uestis, tunica usq; ad talos, corpus omne complectens, & manicis brachia ualde constringens. accinguntur circa pectus modice, super illud zonam circunducentes latam, quasi digitis quatuor, uarie ita cõtextam, ut uideatur pellis esse uiperea, in qua flores intexti sunt coccinei & purpurei, cũ hyacintho & byssо cõmixti. Stamen aũt eius zonæ est solũmodo byssus, & sumẽs initiũ cincturæ à pectore, & circũdans reducit iterum ante pectus, & usq; ad crura dimittit, donec sacerdos nihil operat. Pro decore nãq; uidẽtiũ est ita cõposita. Cũ uero ad studia sacrificiorum & mysteriorum pparat, ne impediat opus, in læuo humero eã portat. Quod Moses qdẽ Arabanech uocauit, nos aũt à Babylonijs discẽtes, Hemsaneam uocamus: sic enim apud eos hæc tunica nuncupatur. Sinũ uero nusquã

De zona.

habet hæc ueſtis,ſed larga eſt ad collum eius apertura:& naſtalæ ex utraq; parte oram eiuſ dem ueſtimenti à parte pectoris & ſcapularum aſtringunt: hoc etiam Meſſabazan uocatur. Super caput autem geſtat pileum, in modum paruuli calamaci, aut caſſidis, quod extenditur ſupra ſummitatem capitis,& modice uerticis medietatem excedit: uocaturq; Maſnaemphthis:& tale eſt,ut uideatur ex lini textura confectum,habens uittas quæ inuo lutæ ſæpius connectuntur,ne facile dilabatur. Deinde aliud unum uelamen deſuper circundatur,deſcendens uſq; ad inferiora barbæ,celans pilei illius ligaturas,& totam capitis ſuperficiem:aptaturq; perfecte,ne laborante ſacerdote circa ſacrificia,corruat. Quales itaque ſint cæterorum ſacerdotum ueſtes,declarauimus. Princeps uero ſacerdotum ornatur quidem & iſtis,nihil ex prædictis ueſtibus relinquens:ſuperinduitur autem tunica de hyacintho facta,quæ & ipſa talaris eſt:uocaturq; Methir ſecundum linguam noſtrã:quæ zona conſtringitur,coloribus prædictis & floribus exornata,auroq; contexto uariata:ornatusq; in fimbrijs eius ineſt,uelut malagranatorum, & tintinnabulorum aureorum multo decore factorum:ita ut inter duo tintinnabula malumgranatum habeatur, item inter duo malogranata tintinnabulum. Eſt autem hæc tunica non ex duabus inciſionibus,ut ſuta ſit ſuper humeros,& per latera:ſed uno uelo in longum undiq; circumtexta, ad collũ habens tantummodo ſectionem,non è latere:ſed in longũ fiſſam à pectore ad medias ſcapulas. Vitta autem ei conſuta eſt,ne poſſit eius apertio turpiter apparere. Similiter & unde manus egrediuntur, apertum eſt. Adhæc autem tertio induitur ueſtimento, quod dicitur ephod, ſimile eſt autem ſuperhumerali Græcorum. Fit enim hoc modo,ut ſit textus eius magnitudine cubiti,de cunctis coloribus,auroq; uariatus, amplectẽs omnem pectoris locum:& ad manus eijciendas apertum eſt,& omni ſchemate tunicæ ſimile eſt. Huic ueſtimento locus uacuus in medio pectore magnitudine palmi dimittitur, ubi inſeritur Eſſin,quod Græca lingua Logion,Latina rationale ſignificat: & complet totum ephod, hoc eſt,illum locum quem texentes propterea reliquerant uacuum: uniturq; ephod cũ rationali anulis aureis per circulos ſingulos ſub æqualitate commiſſis per uittam hyacinthinam,quæ immittitur per ligaturam,& conſertionibus alterutris anulorum. Ne autẽ uacua eſſet medietas anulorum,& rationalis,filis hyacinthinis adinuentum eſt ut ea loca conſuẽrent. Superhumerale uero duo ſardonychi lapides infibulãt per ſingulos humeros auro clauſi:habentes per extremitates circellos aureos, in quibus ſuſcipiunt rationalis ligaturas. His lapidibus inſcripta ſunt nomina filiorũ Iacob,prouincialibus literis lingua noſtra,ſena per lapidem:ſeniores aũt in humero dextro ſunt. Inſerti ſunt aũt in Eſſin, id eſt, in rationali duodecim lapides,magnitudine & decore præcipui. Hoc ornamẽtũ ppter eminentiã eius honoris ab oĩbus poſſideri non põt. Siquidẽ lapides p quatuor ordines,terni p ſingulos ordines conſtituti ſunt,habentes aureas p circuitũ coronas,quibus incluſi conſertiq; ſunt,ne poſſit quocunq; modo textura corrupta defluere. Et in primo quidem ordine tres lapides,ſardonychem,topazium,ſmaragdum habet: in ſecundo autem carbunculum,iaſpidem & ſapphirũ. In tertio inchoat ligurius,deinde amethiſtus, achatẽs eſt tertius,qui & poſt alios eſt nonus. In quarto ordine tenet chryſolitus principatum,poſt quẽ onyx,deinde berillus,qui eſt ultimus omniũ. Literæ aũt in oĩbus iſtis ſculptæ ſunt nominum filiorũ Iacob, quos tribuum principes arbitramur,ſingulis utiq; lapidibus eorũ nomĩa referentibus ſecundũ ordinem,quo nati eſſe noſcunt. Cum ergo per ſe illi quos diximus anuli ſint infirmi,nec poſſint pondus lapidum ſuſtinere,alios duos maiores in extremitate rationalis,quæ reſpicit ad collum,eminentes ipſam texuram faciũt, qui ſuſcipiant catenas aureas opere plectili,uenientes per fiſtulas quaſdam ad extremitates humerorum,quarum catenarum ſummitas aſcendens adducitur poſt tergum, & in circulo qui eſt ad dorſum in ſuperhumerali conſeritur: & hoc eſt rationalis munimen eximium, ne poſſit aliqua parte diſrumpi. Zona uero rationalis cõſuitur de coloribus prædictis auro conſerta:quæ ex utroque latere circunducta,& iterum reuoluta, ante pectus ex ambabus ſummitatibus pendere dimittitur,& habet quaſdam fimbrias ex aureis fiſtulis miro decore compoſitas,in utraq; zonæ ſummitate pendentes. Pileum autem priori ſimilitudine operatum habet pontifex,ſicut reliqui ſacerdotes,& alium conſutum ex hyacintho uariatũ. Circundaũ aũt ei & aurea corona,tribus ordinibus facta:ſupra quã ſurgit

De mitra

De malogranatis & tintinnabulis

De Ephot.

De rationali

De ſuperhumerali.

Duodecim lapides.

De corona pontificis.

in media fronte quaſi calyculus quidam aureus, ſimilis herbæ, quæ apud nos achoro nũcupatur, quam Græci hyoſcyamon dicunt. Ne quis autem, cum non uiderit hanc herbã, per ignorantiam naturam eius ignoret, aut uocabulum ſciens ipſam ignoret: ſignifico hu iuſmodi hominibus eius modum: Hæc herba frequenter ultra tres palmos oboritur: radicem uero rotundam habet, & quaſi rapæ ſimilẽ: folia uero mentæ propinqua ſunt. De ramis autem eius oriſitur calyculi rotundi, & in circuitu habet oculos, unde fructus egreditur. Calycem uero quem diximus ſupra coronam auream poſiti, habet magnitudinẽ digiti minoris, cuius cauatio rotunda eſt, quaſi crateris, quem tamen latius condiſcipulis explanabo. Eſt enim quaſi ſphæra diuiſa, & circa fundum aliam habet inciſionem à radice rotundatam. Deinde paulatim cauatura colligitur, & ad ſuperiora decenter denuo aperitur: & in labio ita colligitur, ut proprie uideatur hemiſphærium mira rotunditate tornatum. Super hunc iterum oriuntur inciſiones, quaſi extremitates malagranatorũ ſpinoſæ, & in acutiſſimum deficientes cacumen: ſemperq; ſeruat fructum huius calyculi ſuperpoſitio ſeminis fideritis uicinum. Habet autem flores ſimiles plantagini, & per circuitum tota corona his floribus eſt celata, ab occipitio uſq; ad utrunq; tempus. Afrõte uero hoc quidem non habet, ſed lamina eſt aurea, quæ ſacris literis dei nomen habet inſcriptum. Hoc ergo eſt pontificis ornamentum. Mirari ſiquidem quilibet poterit odium hominum quod circa nos habere non deſiſtunt: quaſi nobis hoc modo diuinitatẽ deridentibus, quã ipſi colere non quieſcunt. Si quis enim tabernaculi poſitionem conſideret, & ſacerdotalẽ inſpiciat ueſtem, & uaſa quibus utimur ad ſacrificia celebranda, & legiſlatorem uirum ſacrum agnoſcet, & fruſtra nos ab aliis blaſphemari percipiet. Nam ſingula quæq; eorum, ad ſimilitudinem & formam rerum facta reperiet, ſi abſq; inuidia uelit hæc conſiderare.

Tabernaculi inſtrumenta.

Tabernaculum nanq; triginta cubitorum trine diuiſum, in quo duas partes ſacerdotibus cunctis diſtribuit, quaſi profanum quendam communemq; locum, terram & mare ſignificat. Hæc utiq; greſſibilia cunctis ſunt. Tertiam uero partem ſoli dicauit deo, eo quod cælum ingreſſibile ſit hoĩbus. Super menſam uero duodecim panes poſiti, ſignificãt annum menſium quantitate tanta diuiſum. Per candelabrum uero, per partes ſeptuaginta compoſitum, ſeptem planetarum memoriam tetigit. Et ſuper id ſeptem lucernis planetarum curſum oſtendit. Tot nanq; ſunt numero. Cortinæ ex quatuor coloribus contextæ, elemẽtorum deſignant naturam. Byſſus enim terram declarat, eo quod linum oriatur ex ea: purpura uero mare, eo quod piſcium ſanguine coloretur. Aerem uoluit ſignificari per hyacinthum. Coccus uero eſt ignis indicium. Significat autem & pontificis linea tunica totã terram, hyacinthina uero ueſtis polum: quæ per malogranata coruſcationes, per tintinna bulorum ſonitum tonitrua indicare dignoſcitur. Superhumerale etiam ad ſimilitudinẽ totius naturæ eſt, quando deo placuit ut quatuor coloribus fieret auro cõtextis, propter ſplendorem reor, qui mũdo diffunditur. Rationale uero in medio ſuperhumerali, in modum terræ conſtituit. Hæc nanq; undiq; medium tenet locum. Zonæ circulus ſignificat oceanum, qui utiq; cuncta ſuo limbo circundat. Indicat autem ſolem & lunam uterq; ſardonyx, quos põtifex portat in humeris. Duodecim uero lapides ſeu menſes quis intelligere poterit, ſeu numerum ſtellarum, quem zodiacum circulum Græci uocant. Pileũ uero uidetur mihi cælum imitari, cum ſit ex hyacintho: non enim aliter poterat ſuperponi ei nomen dei: & in corona ſcilicet deſignatum, & in lamina aurea, propter ſplendorẽ quo diuinitas præcipue gaudet. Et hæc quidem tantummodo declarata ſufficiant, cum ſæpius & in multis uirtus legiſlatoris opportune poſſit exponi.

¶ *Quomodo Aaron eligãtur in ſacerdotẽ: & quõ Moſes purificauerit tabernaculũ & ſacerdotes: & quemadmodũ de feſtiuitatibus & ſingulis diebus fuerit conſtitutum.* Caput XII.

Exodi. 28. 29. 30. 40.

IGitur dum prædictarum rerum terminus euenisſet, nondum miniſtris ſacris muneribus dedicatis, aſtitit deus Moſi, & ſacerdotium Aaron fratri eius eſi dare præcepit, qui propter uirtutis opus omnibus honore iuſtior haberetur. Tum ille colligens in eccleſiam multitudinem, uirtutem eius & ſtudium edicebat, & propter eos paſſurum eſſe pericula. Cumq; in omnibus ei populus teſtaretur, & eius ſtudium ualde laudaret, Moſes ait: Viri Iſraelitæ, fabrica quidem iam perfecta eſt, ſicut ipſi deo gratum fuit, nobisq; poſſibile. Quia uero oportet tabernaculum iam dicare, decet primum futurum ſacerdotẽ mini-

ſtraturumq; ſacrificijs,& facturum pro nobis orationes agnoſcere.Et ego quidē hac de liberatione mihi conceſſa,meipſum dignum hoc honore iudicabam, eo quod natura oēs ſiti generis potius amatores exiſtant:& maxime,quia multum mihi ſum conſcius pro uestra ſalute laborasse.Nunc aūt ipſe deus Aaron dignum hoc eſſe honore decreuit,& hunc ſacerdotem nobis credidit iuſtiorem,ſciens quod dignus induetur ſtola deo deuota,& curam habebit altaris ad hoſtias offerendas & orationes faciendas pro nobis, libenter auditurus,qui curam habet generis noſtri,uirum quem ipſe magis elegiſſe cognoſcitur. Hebraeis itaq; placuere quae dicta ſunt,& ordinationi dei praebuere conſenſum. Erat enim Aaron propter genus & prophetiam & uirtutem,fratribus honore hoc dignior uniuerſis: habebatq; filios illo tempore quatuor:Nadab,Abiu,Eleazar,& Ithamar. Quaecunque uero ad fabricam tabernaculi praeparata ſuperauerant,haec iuſſit ad tegmen cortinae ipſius tabernaculi,& lucernae,& thuribuli,aliorumq; uaſorum expendi:quatenus haec pariter neq; pluuia,neq; puluere uexarentur:& populum denuo colligens,ſingulos ad oblationem iuſſit offerre dimidium ſicli. Siclus autem Hebraeorum numiſma quatuor drachmas Atticas habet. Illi uero libenter implebāt quae iuſſerat Moſes (eratq; offerentium multitudo ſexcentorum quinq; millium & quingentorum quinquaginta) offerebantq; argenti libram à uiginti annorum aetate uſq; ad quinquaginta conſtituti: oblatumq; circa tabernaculi opus expendebatur. Purificauit autem & tabernaculum & ſacerdotes hoc modo. Myrrhae electae ſiclos quingentos, & totidem cinnamomi & calami (eſt autem haec ſpecies ſuauis odoris,prioris menſurae tenens medietatem) haec iuſſit contuſa miſceri:oleiq; oliuarum pondus mēſurae prouinciae quae dicitur hin,duas coas Atticas capiēs. Quibus permixtis & coctis,facta eſt arte unguentariorum unctio ſuauiſſima. Deinde ſumens hos ipſos ſacerdotes & omne tabernaculū unguens purificauit,offerēs hoſtias multas & uarias in tabernaculo:deinde aureum thuribulum,quod magni erat precij:& reliqua quorum praetermittimus enarrare naturam,ne multiloquium fiat legentibus. Sectido autē in die,id eſt,ante ſolis ortum & ad occaſum, incenſum fieri oportebat,omninoq; oleum purgantes,ad luminaria conſeruabant. Quorum tres quidem lucernae ſuper ſacrum candelabrum deo tota die lucebant,reliquae uero accendebant ad ueſperam. Omnium uero quae facta ſunt,optimi opifices Beſeleel & Heliab fuerunt. Nam & prioribus artificibus ipſi praepoſiti erant,ad meliorem operationem iugiter exercendam,& ad intelligentiam rerum, quarum inſtructionem primitus ignorabant. Horum itaq; Beſeleel meliorem contigit iudicari. Igitur omne tempus ad opus faciendum tranſijt in menſem ſeptimum:& poſt hoc,ex quo Aegyptū reliquerant,primus eis annus impletus eſt. Inchoante autem anno ſecundo,menſe Xantico ſecundum Macedonas,Niſan uero ſecundū Hebraeos,in nouo menſe tabernaculum conſecrarunt,& omnia uaſa eius,quae iam declarata ſunt. Oſtendit autem ſe deus gauiſum in operibus Hebraeorum, & non fruſtra eos laborasse in pulchritudine illius aedificij,ſed acceſſit & habitauit in eo templo. Praeſentiam nāque ſuam hoc modo fecit:Caelum ſiquidem mundum erat,ſuper tabernaculum uero ſolummodo caligo facta eſt,non alta nube,ſatis autem denſa circundans illud, ut putaretur tempeſtas eſſe:neque rurſus ita ſubtilis fuit,ut ualeret per eam aſpectus aliquid contuerī: gratusq; ros exinde defluebat:pandebatq; praeſentiam dei his qui hoc uolebāt pariter & credebant. Moſes autem cum artifices,qui talia fuerant operati, dignis muneribus honoraſſet,ſacrificauit in tabernaculi ueſtibulo ſecundum mandatum dei taurum & arietem, & hoedum pro peccatis. Dicturus enim de his quae ad ſacrificia pertinent,de his etiā quae circa ſacrificia celebrantur,indicaturus ſum, ſimul & de quibus iuſſit holocauſta fieri,& quae comedenda tanquam cibos lex ait. Mactatis igitur animalibus quae praedixi, ex eorum ſanguine ueſtem Aaron ipſumq; cum filijs aſpergebat, purgans eos fontium aquis & unguento,ut dei fierent ſacerdotes. Septem itaque diebus hoc modo ipſos & eorum ueſtes curabat,tabernaculum ſimul & eius uaſa,ex oleo praelibato,ſicut iam dixi,& ſanguine hircorum & taurorum immolatorum per ſingulos dies,id eſt,unoquoque ſecundum genus. Octauo uero feſtiuitatem denunciauit populo,& quenq; ſecundum uirtutē immolare praecepit. Illi uero alterutros aemulati,& ſuperātes ſacrificijs ſemetipſos, ſinguli feſti-

Oblationum deuotio.

Siclus

Exodi.40

Leuitici.8.

De oratione ſacrificiorū.

Leuitici.9.

nantes dictis obediebant. Impoſitis autem hoſtijs ſuper altare, repente ex eis ſpontaneus ignis accenſus eſt, & ſimilis flamma fulgori coruſcationis emicuit, & omnia quæ erant ſuper altare, conſumpſit. Contigit autem poſt hæc & Aaron calamitas quædam, ut tanq̃ homo ſimul & pater de ea cogitaret, quam tamen fortiter tolerauit, quoniam & circa eius animo fortis erat, & hoc dei uoluntate proueniſſe iudicabat. Ex quatuor nanq; eius filijs, quos iam dixi, duo ſeniores, Nadab & Abiu, portantes ſuper aram hoſtias, non quas *Interitus Nadab & Abiu* prædixerat Moſes, ſed quibus primitus utebantur, ſubito cõcremati ſunt, igne ſuper eos magno impetu ueniente, & pectora faciesq; eorum inflammante, ita ut nullus eum uaſa luiſſet extinguere, & illi quidem ita defuncti ſunt. Moſes autem iuſſit patrem eorũ & fratres portãtes corpora, extra caſtra deducẽtes, honore cõgruo ſepelire, luxitq; eos plebs nimis amare, propter mortem quæ ſic eis inopinabiliter accidiſſet. Solos autem fratres eorum & patrem non cogitare ex hac tribulatione Moſes exorauit, cum deberent dei honorem præponere ſuæ triſtitiæ. Iam enim Aaron & ſacerdotij ſtola uidebatur indutus, itaq; Moſes omnem honorem reſpuens, quem ſibi omnem multitudinem uidebat offerre, ſolum deo miniſterium celebrabat, & aliquando quidem ad montem Sina ibat, aliquando uero in tabernaculum ingrediens reſponſa poſcebat, de quibus ſeorſum rogabat deum, & ſtola priuatus, alijs cunctis ſe publicum demonſtrabat, & in nullo ab alijs differre ſtudebat, niſi tantum ut eorum ſaluti prouidere uideretur. Inſuper & conuerſationem eorũ ſcribebat in leges, ſecundum quas deo grati uiuerent, & in nullo alterutros accuſarent, quas tamen dei præcepto conſtituit. Nunc igitur de conuerſatione & legibus exponam. Quod autem de ueſte pontificis prætermiſi, uolo proferre. Nullo modo enim malignitatibus profanorum reliqui occaſionem. Si qui tamen tales ſunt, ut dignitatem dei temnant cognoſcere, omnipotentẽ deum negligentes ſcire, delinquunt, ſiue ad ſacra ueniant, ſiue adeſſe nolint. & hoc non ſolum Hebræis uoluit deus eſſe manifeſtum, ſed etiam peregrinis iſta legentibus. Lapides autem, quos ferre ſuper humerum prædixi pon- *Nota rem mirandam.* tificem, erant ſardonyces. Eorum puto naturam amplius omnium ad humanam notitiã uenientium effulgere. Dum ergo ſacrificijs deus adeſſet, alter qui in dextro humero pontabatur micabat, & ex eo ſplendor ita exiliebat, ut etiam procul poſitis appareret, cum prius hoc lapidi non ineſſet. Et hoc utiq; mirabile eſt, his tamen qui ſapientiam, non abiectionem diuinorum operum nanciſcuntur. Quod uero mirabilius eſt dicam. Per duodecim eñ lapides, quos ſupra pectus pontifex in Eſſin ſutos (id eſt in rationali) portat, uictoriam pugnaturis deus prænunciabat. Tantus enim ſplendor fulgebat in eis, cum nõdum exercitus moueretur, ut omni fieret multitudini manifeſtum, eorum auxilijs adeſſe deum. Vnde Græci qui noſtras ſolennitates honorant, eo quod nihil in his contradicere ualeant, Eſſin rationale uocarit. Ceſſauit itaq; & Eſſin & ſardonyx ſplendeſcere annis ducentis antequam hæc ego conſcriberem, cum deus moleſte ferret tranſgreſſiones legum, de quibus ſub opportunitate dicemus. Nunc autem ad conſequentia uerba conuertar. Tabernaculo ſcilicet iam dicato & exornatis ſacerdotũ rebus, populus deum apud ſe eſſe cum tabernaculo iudicauit, & ad ſacrificia ſimul & requiem eſt conuerſus, quaſi oẽm iam moleſtiam reſpuiſſet, & de futuris meliora deſiderantes, munera deo alia quidem communiter, alia uero ſeorſum de ſingulis tribubus offerebant. Principes enim tribuũ bini & bini cõuenientes, uehiculum & duos boues offerebant, erantq; uehicula ſex: & ita tabernaculum in itinere deuehebant. Ad hæc autem unuſquiſq; eorum phialam thuribulumq; portabat, & capſam capientem clarices decem, plenã thymiamatibus. Thuribula uero & phiala argentea erant, utraq; ſiclos ducentos appendentia. In phiala tamen ſeptuaginta ſolummodo ſunt expenſi. Hæc erant plena farina, oleo conſperſa, quibus utitur ad ſacrificia. Super illas autem oblationes uitulum & arietem cum agno anniculo ad holocauſtum, id eſt, totum incendendum, & cum his hircum pro oblatione peccatorũ offerebant ſinguli principum. Sed & alia ſacrificia quæ ſalutares appellabantur, per ſingulos dies boues duos & arietes quinq;, cũ agnis anniculis & hœdis. Iſti eñ ſacrificabant p duodecim dies, unus in tota die. Moſes aſit nequaq̃ aſcendebat in mõtem Sina, ſed ingrediens tabernaculum, conſulebat deum de actuum legumq; diſpoſitione, quas humanam ſapientiam præcellentes, oporteret firmiſſime omni tempore cuſtodire, & donum

dei esse cīctis offidi: talesq; forte, ut eas Hebræi nec in pace p epulas, nec in bellica necessitate transcenderēt. Sed de his quidē legibus dicere suppono, aliā conscriptionē facturus.

¶ *De generibus & legibus sacrificiorum & purgationum, & ritu immolandi, deq; his quæ immunda sunt.*

Caput XIII.

HISTORIA LEVITICI.

NVnctamen quarundam paucarum memorabo, de purgatione & sacrificijs positarum. Etenim sermo mihi de sacrificijs faciendus est. Duo ēm sunt sacrificia, quorū aliud quidem ab unoquoq; proprie, aliud uero celebrat̄ à plebe: & hæc quidem duobus modis efficiuntur, aliud quidē qñ totū quod immolatur incendit̄, & propterea etiam nomen holocautomatis habet, id est, totū incensum: aliud uero quod pro gratiarū actiōe per soluitur, & ad epulas immolationū exhibetur. De priori nanq; narrabo. Vir priuatus holocaustum faciens, immolat quidē bouem & agnum & hœdum: hæc quidē annicula. Boues aūt permittunt̄ immolari etiam iam maiores. Sed hæc oīa masculini generis holocausta fiunt. His aūt cæsis, limbum altaris sanguine perfundūt sacerdotes: deinde purgantes ea membratim incidunt, & omnia super altare imponunt, lignis instructum, & subiecto igne inflammatū. Pedes aūt cum iecore purgantes, & inter pinguedinem unà cū aliis offerunt: pelles autem sacerdotes accipiunt. Et holocautomatis quidē modus est iste. Pro gratiarū uero actione hostias celebrantes, hæc animalia sacrificant matura quidem & anniculis grādiora, mascula tamen fœminis cōbinata: immolantesq; hæc, fundunt quidem sanguinem super aram: renes autem & adipes, & omnem pinguedinem cum reticulis iecorum, & cum his caudam agni superponunt aræ. Pectora autem & crura dextra sacerdotibus præbent, & duobus diebus de reliquis carnibus epulantur. Quæcunque uero remanserint, cōcremant̄. Similiter aūt hoc prædicto modo sacrificij etiam pro peccatis hostia celebratur. Qui uero sacrificia maiora nō habent, offerunt columbas aut turtures duas: quarum alia quidem fit in holocaustum deo, alia sacerdotibus datur ad cibum. Certius autem de sacrificijs horū animalium in sacrificiorum sermone dicemus. Qui enim per ignorantiam in peccatum inciderit, agnam & hœdum fœminam eorundem annorū offert: & sanguinem quidē fundit sacerdos sup aram non sicut prius, sed angulorū tangit extremitates: & renes aliamq; adipem cum reticulo iecoris super altare imponunt. Sacerdotes autem tollunt & pelles, & carnes ea die consumendas in templo: lex enim in crastinum relinqui non finit. Qui uero peccat quidem, sibiq; conscius est, sed nullum habet qui eum possit arguere, arietem immolat lege præcipiente: cuius carnes in templo sacerdotes similiter comedunt ea die. Principes autem in quibus peccāt sacrificantes ea quidem offerunt quæ priuati: placant autem deum offerendo ad sacrificia taurum & hœdum masculos. Lex autem præcipit in publicis priuatisq; sacrificijs etiam farinam mundissimam adijci: in agno quidem assarij mensuram, in arietē uero duorū, in tauro trium: & hoc sanctificant super altare oleum mixtū. Nam & oleum offertur ab immolantibus: in boue quidem Hin medietatem, in ariete aūt huius mensuræ tertiam partem, & quartam in agno. Hin aūt mensura Hebræorū antiqua, ferè choas Atticos recipit duos: secundū quam mēsuram oleum offerebant. Si quis autem sacrificium non celebrans, pro uoto similæ primitias offerat, unam drachmam mittit super aram: reliquam uero ad uescēdum sacerdotes accipiunt aut ad coquendum. nam & oleo fermentatur. aut certe ad faciēdos panes sacerdoti tollenti quodcunq; ex ea ad holocaustum necessarium est. Prohibet autē lex immolari alia die natum unà cum genitrice: sed nec aliter immolari permittit, nisi cum octaua dies nati tranſierit. Fiunt autē & alia sacrificia pro languoribus euadendis, aut pro alijs causis, & æqualia libamina cum hostijs expenduntur: quorum in crastinū aliquid remanere lex prohibet, sacerdotibus scilicet propriam sumentibus partem. Ex publico autem sumptu lex agnum anniculum singulis diebus iubet occidi, inchoante die & terminate. Septima uero die quæ sabbatum nuncupatur, duos occidunt, eodem sacrificantes modo. In initio mensis & quotidiana sacrificia, & duos boues cum agnis anniculis septem, & arietem mactant: hœdum uero pro declinatione peccatorum, si forte per casum obliuionis eueniant. Septimo uero mense, quem Macedones Hyperuereteum uocant, adijcientes his quæ prædicta sunt taurum & arietem, & septem agnas immolant, & hœdū pro peccatis,

Leuit.1 *Duo genera sacrificiorū.*

Leuit.3

Leuit.3

Leuit.6

Leui.4.6

Leuit.2

Ratio septimi mensis.

Offerunt autem ſuper hæc duos hœdos, quorum alter quidem uiuus ultra terminos deſerti dimittitur, futurus pro toto populo expiatio & declinatio peccatorum: alterum uero in ſuburbanis in locum puriſſimum deducentes, cum ipſa pelle totum incendunt, nihil omnino purgantes. Concrematur autem ſimul & taurus nō oblatus à populo, ſed ex proprio ſumptu pontificis præparatus. Quo interfecto & allato in templum, eius ſanguinē ſimul & hirci aſpergit digito contra menſam ſepties: eodem autem numero & pauimētum, totiesq; templum & auream aram, & reliquum quod eſt circa maius ueſtibulū, purgans. Super hæc extremitates & renes, & adipem cū reticulo iecoris ſuperimponunt altari. Præbet autem & arietem deo pontifex ad holocauſtum. Quinta uero eiuſdem menſis & decima, tempore ad hyemem uergente, tabernacula figere iuſſit ſingulos per familias, metuentes frigus, pro anni cuſtodia. Dumq; in patriam peruenirēt, in illa ciuitate quā propter templum metropolim haberent, feſtiuitatem eos octo diebus agere, & holocauſta facere, & ſacrificare deo, & pacificas hoſtias offerre præcepit: utq; in manibus portarēt ramos myrti & ſalicis, ſummitatesq; palmarum, & uirgulas mali perſici. Prima itaq; dierum fit holocauſtum hoſtiarum, ex tribus & decem bobus, & agno uno aut pluribus, & arietibus duobus, adiecto hirco pro declinatione peccatorum. Sex autem diebus ipſe quidem numerus agnorum & arietum cum hirco ſacrificatur: ſubtrahitur autem ſingulis diebus unus bos, donec ad ſeptimum ueniatur: & ab omni opere die octauo requieſcunt, & deo (ſicut prædiximus) uitulum immolant & arietem, & agnas ſeptem, & hircū pro declinatione peccatorum. Hæc quidē Hebræis tabernacula figentibus celebrare patrij moris eſt. Menſe uero Xantico, quī apud nos Niſan appellatur, id eſt, anni principium, quartadecima luna, ſole oppoſito in ariete, quo menſe liberati ſumus à ſeruitute Aegyptiorū, ſacrificiū quod tūc egrediētes ex Aegypto fecerūt, immolare nos annis ſingulis (quod paſcha dicitur) celebrareq; ſanciuit. Et utiq; celebramus illud per tribus noſtras, nihil immolatorum in craſtinum reſeruantes. Quintadecima autem ſuccedit feſtiuitas azymorū, quæ ſeptem diebus celebratur, in qua azymis ueſcuntur, & ſingulis diebus tauri occidūtur duo, & aries quidem unus, agnæ uero ſeptem: & hæc holocauſta fiunt: & hircus quoque pro peccato adhibetur per dies ſingulos ad epulas ſacerdotum. Secunda uero azymorū die, quæ eſt decimaſexta, frugum primitias quas metunt, antequam ex eis ueſcantur, deum iudicantes iuſtum eſſe primitijs honorari, quo ſint hac hubertate completi, offerunt iſto modo: Siccantes ſpicarum manipulum, & contundentes, & munda ad coquendum hordea facientes, aræ dei aſſarium offerunt: & unam dragmam ex eo mittentes, reliquum ſacerdotum uſui derelinquunt: & tunc iam licebit omnibus pro ſua metere uoluntate. Immolant autem in principijs frugum agnum in holocauſtum deo. Septima uero ſeptimana tranſacta poſt hoc ſacrificium, quarum ſeptem hebdomadarū dies ſunt quadraginta & nouem, pentecoſte celebrat: quam Hebræi Aſarcha uocant, quod ſignificat pentecoſten, id eſt, quinquageſimam. In qua offerunt deo panes de alphita ſiccata factos, cum fermento aſſariorum duorum, & ad mactandum agnas duas. Hæc quidem duo offerunt ſolummodo. Nam cœna ſacerdotibus præparatur, nihilq; ex his in craſtinum relinqui permittitur. Immolant autem ad holocauſtum uitulos tres, & arietes duos, & agnas quatuordecim, duosq; pro peccato hircos. Nulla uero feſtiuitas eſt in qua holocauſtum non faciant, aut in qua ex operibus laborum requiem non habeant: ſed in omnibus & legitimæ immolationis ſpecies, & uacationis certus eſt modus, & eorum quæ ad epulandum immolātur: ex communi tamen ſimila cocta fermento carens datur aſſariorum uigintiquatuor, & ad panes faciendos expenduntur. Coquuntur enim duo & duo diuiſi ante ſabbatum, & ſabbato mane oblati ſuper ſacram menſam ponuntur, ſibi ad alterutros conuerſi, duabus pateris aureis ſuperpoſitis, thure plenis, quæ permanent uſq; ad aliud ſabbatum: & tunc pro illis alij deportātur. Illi uero ſacerdotibus exhibent: & thure incenſo in igne ſacro, in quo omnia holocauſta fiunt, aliud thus ſupra alios panes adhibetur. Immolat autem ſacerdos de propriis expenſis ſecundū per diem farinam oleo mixtam, & modica coctione duratam, quo ſit menſura unius aſſarij: cuius medietatem quidem mane, aliam uero mediētatem meridie igni ſolent offerre. De his itaq; integriorem denuo declarabo ſermonem, ſufficienter autem mihi etiam nunc de his uideor enarraſſe. Moſes autem tribum Leui ſ

Leuitici. 23 *De ſolennitate tabernaculorum.*

De ſacrificijs paſchæ.

Feſtiuitas azymorum.

De primitijs frugum. Leuitici. 2

Leuitici. 23 *De ſacrificio Pentecoſtes.*

Num. 3.

communione populi segregans, sacram utiq; futuram sanctificauit fontium aquis ualde purissimis; & sacrificia pro talibus legitima præbens deo, tabernaculum eis sacrataq; uasa & reliqua quæcunq; ad tegmen tabernaculi uidebantur fecisse contradidit: quatenus p̄ fidētibus & dicatis iam deo sacerdotibus ministrarent. Et de animalibus discreuit singula quæ comederent, & à quibus se penitus abstinerent. De quibus cum nobis occasio huius scripturæ prouenerit, dicemus, adiicientes & causas, quibus motus, alia quidem nobis ad cibum esse præcepit, ab aliis autē abstinere imperauit. Sanguinis atit totius usum ad uescendum modis omnibus interdixit, animam illū & spiritum esse putans. Sed & carnes sponte mortui animalis ab esu omnino prohibuit: & ab adipe & reticulo caprino & ouino, & bubalo abstinendum esse prædixit. Expulit autem etiam à ciuitate leproso corpore maculatos, & semine defluentes. Sed & mulieres quibus fit purgatio naturalis, remoueri iussit usq; ad septimam diem: post quam diem quasi purgatas remeare permisit. Similiter autem & mortuo facientes exequias, post totidem dies legitimū est redire. Eos autem qui super numerum horum dierum in pollutione consistunt, sacrificare legitimū est agnas duas: quarum alteram quidem sanctificare conuenit, alteram uero sacerdotes accipiunt. Similiter autem & immolant pro eo cuius defluit semen, quoties hoc per somnium patitur, descendente eo prius in aquam frigidam. Idem facit & qui cum legitima uxore concumbit. Leprosos autem omnino expulit à ciuitate, cum nullo penitus conuiuentes, & nihil à mortuis differentes. Si uero quilibet supplicando deo hac ægritudine liberetur, sanumq; colorem aliquādo recipiat, diuersa deo sacrificia compensat, de quibus post hæc dicemus. Vnde etiam quilibet irridebit eos, qui dicunt Mosen lepra fatigatum, & propter hanc causam similium proiectorum ducem factum, in Chananæam uenisse cum eis. Si enim hoc fuisset uerum, nequaquam Moses iniuria sua hæc sanxisset, cum magis rationabiliter etiam aliis hoc introducentibus contradicere prævaleret, quando & apud gentes multas leprosi sint, & fruantur honore præcipuo: & non solum iniuria & expulsione priuentur, sed etiam militias mereantur insignes, & ciuilia eis singula committantur: & in sacris, & in templis ingrediendi habeant potestatem. Quapropter in nullo prohibebatur Moses, si aliqua huiusmodi passione circa colorem ipse aut multitudo quæ cū eo erat uexaretur, de istis meliora sancire: nullumq; detrimentum huiusmodi passiōibus cogebatur inferre. Sed palam est, quomodo hæc de nobis inuidia concitati loquuntur. Moses atit ab his mundus existens, etiam mundis cōtribulibus cōstitutis, de languētibus hoc modo sanciuit, & hoc p̄ dei honore decreuit. Sed de his equidē unusquisq; cogitet ut uoluerit.

¶ *Leges mulieris puerperæ, eiusq; mundationes: deq; uxore adulterij suspecta, & prohibito concubitu: de coniugio sacerdotum, & anno iubileo.* Caput XIIII.

MVlieres uero quando pariunt, intrare in templum prohibuit, sacrificiaq; contingere non permisit usq; ad quadragesimū diem, si masculus sit qui pariatur: duplicibusq; diebus, si fœminam generari contigerit. Ingredientes autem post prædictæ dilationis tempus sacrificia celebrant, quæ sacerdotes solenniter deo distribuunt. Si quis adulteratam suam suspicatur uxorem, offert farinæ hordeaceæ assarium: & unum pugillum ex ea mittens in altare, reliquum dat sacerdotibus ad edendum. Mulierem uero constituit aliquis sacerdotum ad ianuas, quæ sunt conuersæ ad templum: & uelamen capitis eius detrahens, superscribit quidem in membrana dei uocabulū, iubetq; iurare nihil eam nocuisse uiro suo, nec pudicitiæ uinculum disrupisse: quod si commisit ut femore dextro disiuncto, uteroq; putrefacto moriatur: si uero amore nimio & huius rei zelo petulāter maritus hac suspicione mouetur, ut mense decimo ei puer masculus generetur: perfectoq; iureiurando, dei nomen diluens è membrana, in phialam exprimit: sumensq; terrā de templo circa parietes iacentem, & superaspergens, mulieri dat ad bibendum. Illa uero si quidē iniuste accusata est, cōcipit & partus eius nutritur in utero: si autem de thoro maritali mētitur etiam deo, cum confusione uitam reliquam sustinebit. Nam & femur eius putrescit, & uterus uertitur ad hydropem. Et de sacrificiis quidem & purgationibus eorum, Moses contribulibus suis ita prospexit. Leges autem eis tales exposuit. Adulteriū quidem omnino prohibuit: felicissimū esse credēs, uiros circa thorum esse securos: & ciuitatibus simul & domibus expedire, filios esse ueraces. Sed & matribus misereri, tanq; malum maximū

Leuitici.17. De his quæ immūda sunt

Leuitici.12

Lex mulierū parientium. Probatio zelotypiæ. Num.5.

De adulterio

Leuitici.18

lex negauit. Similiter uxori paternæ,& nutricibus,& ſororibus pro uxoribus coire quẽ piam filiorum,tanquam prauam iniuſtitiam nimis odiuit. Prohibuit autẽ & mulieri naturaliter pollutæ miſceri,& iumentis,& maſculis,eo quòd hæc libido nequiſſima uideatur:& aduerſus eos qui hæc præſumunt,mortis ſupplicium prouenire decreuit. Sacerdotum uero duplicem fecit purgationem. Nam & ab iſtis ſimiliter eos abſtinuit:& ſuper hæc neq; meretrices neq; concubinas eos habere permiſit,neq; ancillam,neque captiuam eis nubere uoluit. Sed & eas quæ de cauponationibus & pandochijs uitam agunt:& quæ prius maritos habentes,pro cauſis quibuſcunq; dimiſſæ ſunt,ab eorum coniunctione prohibuit. Summum uero pontificem neq; mortui uiri habere permiſit uxorem, licet hoc alijs conceſſiſſet:huic ſoli dedit ducere uirginem,eamq; ſeruare. Vnde neq; ad mortuum ſummus ſacerdos accedit,cum reliqui non prohibeantur fratribus & parentibus & omnibus ſuis ſolennia mortuis exhibere,quos eſſe oportet ſimplices omni ſimplicitate ũera. Qui inter ſacerdotes integer non eſt,paſci quidem ait de oblatiõibus ſacerdotis,aſcendere autem ad altare & in templum introire prohibuit. Hos itaq; non ſolum ad ſacrificia mundos,ſed etiam circa conuiuia & cultum ſuum ſtudioſos & inculpabiles eſſe præcepit. Ob quam cauſam ſtola ſacerdotali ueſtiti & immaculati & circa omnia mundi ſunt,& ſapientes exiſtunt. Bibere uinum donec ſtola ueſtiti ſunt,prohibentur: inſuper & oues integras immolant,& in nullo pollutas. Hæc igitur etiam in tempore uitæ ſuæ geſta tradidit Moſes,quorum quædam & in deſerto degens adinuenit, quatenus dum terram Chananæam perciperent,hæc ſeruarent:id eſt,anno ſeptimo requiem terræ præbeant ab aratro & plantationibus,ſicut & ipſos ſeptima die ab operibus ceſſare ſanciuit: & ut quæ ſponte oriuntur de terra,eſſent uolentibus in uſu cõmunia,& contribulibus & extraneis, nihilq; ex eis ſeruarent. Hoc autem poſt ſeptimam annorum ſeptimanam fieri iuſſit,qui ſunt anni quidem quinquaginta:uocaturq; ab Hebræis hic annus quinquageſimus iubileus, in quo & debitores à credito relaxantur,& ſerui liberi dimittuntur:quos cum eſſent contribules,pro quadam tranſgreſſione legum ſeruitij ſchemate caſtigauit,mortemq; ſuſtinere prohibuit. Inſtante ſiquidem iubileo,quod nomen ſignificat libertatem, reſtituunt etiam agros antiquis dominis iſto modo:Conueniunt uenditor agri ſimul & emptor,& reputantes fructus & expenſas in agros factas,fructibus exhuberaſſe compertis, uenditor recipit agrum. Dum uero expenſæ tranſcendunt,hoc quod deeſt recipiẽs emptor,à poſſeſſione diſcedit,connumeratis ſcilicet ex æquo fructibus & expenſis, prioribus poſſeſſoribus reddit agrum. Eandem legem uoluit etiam in domibus obtinere,quæ per uicos quoſque uenduntur. Nam de his quæ in ciuitatibus uenduntur,aliter definiuit. Siquidem antequã compleatur annus recipiat pecuniam,reddere domum cogit emptorem: ſi uero completus annus fuerit,poſſeſſionem confirmat emptori. Hanc igitur legum conſtitutionẽ Moſes,dũ ſub monte Sina moraretur exercitus,à deo cognouit,& Hebræis ſcriptã cõtradidit.

Leuitici. 20.

Ibidem. 21

De ſacerdotum uxorib:

De ſacerdotibus.

Leuitici. 10

Ibidem. 25.

Lex ſeptimi anni.

Lex iubilei.

¶ *Leges inſtruendi exercitus,& numerus Iſraelitarum aptorum bello,deq; tubis argenteis.*

Caput XV.

CVm uero circa legiſlationem iam putaret iſta ſufficere, ad exercitij militaris iura cõuerſus eſt,habens in animo bellicas cauſas attingere:præcepitq; principibus tribuũ ꝓter tribũ Leui,ut numerẽ pugnare ualentiũ ꝓfecte cognoſcerent. Leuitæ enim ſacrati erãt, & miniſterio alio fungi non poterant. Examinatione itaq; facta,inuenta ſunt millia ſexcẽta & tria,& ſexcenti quinquaginta,qui potuiſſent arma producere,à uigeſimo anno uſque ad quinquageſimum. Pro Leui tamen elegit inter principes tribuum Manaſſe filium Ioſeph,& Ephraim pro ipſo Ioſeph. Hæc autem fuit ſupplicatio Iacob à Ioſeph, dum feciſſet filios eius ſibi præberi ſicut prædixi. Figentes autem caſtra,tabernaculum in medio ſtatuebant,& ternæ tribus per latera ſingula tabernaculi commanebant, & plateas per medium habebant:eratq; ornatus quaſi fori rerumq; uenalium,ſingulis in ordine cõſtitutis, & opifices artium ſingularum in ſtationibus erant:nulliſq; alij loco, q̃ ciuitati competenter ædificatæ & collocatæ,ſimilis erat. Ea ſiquidem quæ circa tabernaculum erant,ſacerdotes tenebant,deinde cuncti Leuitæ. Exquiſiti enim ſunt Leuitæ maſculi,qui ultra triginta annorum eſſent,inuentiq; ſunt uigintiduo millia, octingenti octoginta. Quoties uero ſupra tabernaculum ſtare nebulam contingebat, tanq̃ deo ibidem commorante quieſce-

Numer. 26

Bellicoſos Moſes recenſuit.

Exodi. 40

bum:cum uero conterreretur,procedebant.Adinuenit autem & modum tubæ ex argento factæ,quæ est huiusmodi,longitudinem quidem habens pene cubiti. Est autem angusta fistula cantatoria,calamo capacior, præbens latitudinem quæ conueniat ori ad susceptionem spiritus,& claſſico sono uicina est,quæ Hebraica lingua uocatur Asosra. Factæ sunt tales duæ,& una quidem utebantur ad iussionem & collectionem populi in ecclesijs celebrandam:altera uero,cum oporteret ad cogitandū de rebus necessarijs principes conuenire:ambabus autem multitudo colligebatur.Cumq; tabernaculum moueretur,hæc sonabant:insonante priore,ij qui habitabant ad orientalem tabernaculi partem,surgebant:cū uero secunda sonuisset,qui ad austrum residebant,apparabantur.Et ita in thecam inuoluta tabernaculi mediętas,præcedentibus sex tribubus portabatur,& alia media sequentibus.Leuitæ uero omnes circa tabernaculum erant.Tertia uero sonante,pars quæ conuersa erat ad occidentem,ferebatur:& quarta,quæ circa septentrionem. Vtebantur autē his tubis etiam in sacrificijs hostias offerentes,& sabbatis & cæteris quoq; diebus. Sacrificauit autem tunc prius post excessum de Aegypto,quod pascha dicitur in deserto. Num.10 De duabus tubis argenteis

¶ Orta seditione rursum contra Mosen ob inopiam cibi, coturnicibus locus est repletus, sumptiq; deus supplicium de seditiosis. Caput XVI.

ET post paululum procedens à monte Sina,& loca quædam commutans,de quibus dicemus,ad locum qui dicitur Eserimoth,uenit.Vbi multitudo rursus seditionem fecit,accusando Mosen,& necessitates profectus sui dicendo,& quod de terra bona eis suasisset exire:& cum illam perdiderint, pro felicitate quam eis se promiserat præbiturum, diuersis miserijs tenerentur astricti & aqua priuati:& si contingeret,ut etiam manna deficeret,essent sine consolatione perituri.Cumq; multa sæuiora in illum uirum edicerent, unus quidem manebat eos,ut neq; Moseos neq; laborum eius exhibitorum pro cunctorum salute immemores esse deberent,neq; de dei adiutorio desperarent. Plebs autem ad hoc potius est commota,& contra Mosen maior turba consurgebat. Moses itaq; conforians eos tali desperatione deiectos,licet turpiter ab eis fuisset contumeliam passus, tamen promisit eis carnium multitudinem præbiturum,non una die,sed plurimis.Illis asit hoc non credentibus,& dicente quodam,unde posset hæc tantis millibus quæ prædixerat ministrare Deus,inquit,& ego,licet mala audientes à uobis,non tamen recedimus operantes pro uobis,& istud non tarde proueniet.Cumq; hæc dixisset,coturnicibus repletus est omnis exercitus,colligebantq; eas circumastantes.Deus asit non tarde hanc reddidit Hebræis iniuriā & maledictū in se cōmissum.Non parua siquidē multitudo eoꝝ mortua ē. Et hactenus locus ipse cognominat Cabrothalia,qđ interpretari pōt,desiderij sepultura. Num. 11

¶ Quomodo Moses Hebræos ad Chananæorum fines duxit,mittens in Chananeam duo decim exploratores,qui reuersi metum & terrorem populo incussērunt,uolenti ob id Mose & Aaron interfectis, Aegyptum repetere. Caput XVII.

DEducens autem eos inde Moses in terram quæ uocatur conuallis,iuxta Chananæorum terminos existentem, & ad habitandum difficilem, populum in ecclesia congregauit,eisq; in cōcione locutus est,dicens:Cum deus nobis duo bona promiserit, libertatem & felicis terræ possessionem,aliud deo dante iam possidetis, aliud estis percepturi celeriter.In finibus nanq; sedemus Chananæorum:arcebitq; nos de cætero procedentes, neq; rex,neq; ciuitas,sed neq; omnes eorum gentes.Exercitum ergo præparemus ad bellum.Non enim sine labore nobis hæc terra conceditur,sed maximis eam prælijs obtinebimus.Mittamus autem exploratores, qui huius terræ bona considerent, & quæ uirtus in ea sit habitantium.Ante omnia uero unanimes simus:& deū,qui est in omnibus nobis adiutor & pugnandi socius,honoremus.Hæc itaq; cum dixisset Moses,multitudo ei honorem exhibuit:delegitq; exploratores duodecim nobilissimos uiros, unū de unaquaq; tribu. Qui circumeuntes omnem terram Chananæorum,à partibus circa Aegyptū iacentibus usq; ad ciuitatem Emathin,ad montē Libanum peruenerunt,naturamq; terræ & incolarū hominum considerantes ualidam,reuersi sunt,quadraginta diebus omne hoc opus explēto:insuper & fructus quos proferebat illa terra portantes:eorumq; abundantiam & multitudinem bonorū quam terra illa haberet narrabant,& à uoluntate bellandi populū suspendebant,memores etiā sue paupertatis inopiā, dicentesq; flumina impossibilia trans- Num.13.

luros,& esse montes insuperabiles iter agentibus,& ciuitates muris ualde fortissimas,& ambitus earum grandi munimine roboratos. In Hebron aũt & gigantum prolem se inNumer.9 uenisse dicebant. Et exploratores quidẽ uidentes, quod cunctis quos ab Aegypto egredientes inspexerant,maiores essent Chananæi,& ipsi tabuerunt,& multitudinẽ hoc credere compulerunt. Illi aũt ex his quæ audierant,possessionẽ terræ illius difficilem sibi indiNumer.14. cabant;solutoq; cõcilio,cũ uxoribus & filijs lugentes degebant,tanq; deus nihil eis opere, sed tm uerbo promitteret. Rursumq; Mosen increpabant & inclamabant ei, eiusq; fratri atq; pontifici.& pessimam quidẽ licet cum illoꝝ blasphemijs,habuerunt noctẽ. Mane uero conuenerunt ad ecclesiam,deliberationẽ habẽtes,ut interfecto Mose & Aarone,ad Aegyptũ denuo remearent. Vnus aũt exploratoꝝ,Iesus filius Naue de tribu Ephrem,& CaDe Iesu & Caleph. leph de tribu Iuda,metuentes in mediũ processerunt,tenebantq; multitudinem,confidere supplicantes,& neq; deũ falsitatis arguere,neq; credere his quæ pro terrore, non uere de Chananæis dicta uidebant:sed sibi potius,qui ad felicitatem & possessionẽ bonoꝝ eos docentius inuitarent:qñ neq; montiũ magnitudo, neq; altitudo fluuioꝝ uirtutem colẽtibus effectum poterit impedire,maxime cũ deus securitatem pbeat,& eoꝝ propugnator existat. Pergamus ergo,dicebant,simul ad hostes,nullam timoris habentes suspicionem, sed duci credite deo,nosq; sequimini quẽ uocamus. Et illi quidem dicentes hæc, nitebantur iram populi mitigare. Moses uero & Aaron in terrã prostrati, rogabant deũ non pro Salute sua,sed ut gesceret faceret ignorãtẽ plebẽ,eorumq; sedaret animos,pfentis habitatiõis pallioe turbatos. Astitit aũt & nubes,& instãs supra tabernaculũ,significauit dei pfentiã.

¶ Deus iratus prædicit per Mosen, nemini eorum terram promissam ingressurum, nisi filios eorum, post quadraginta demum annos. Caput XVIII.

Numer.14 MOses autem confidens,in media astitit multitudine:deumq; permotum pro eorũ pandebat iniuria, percepturosq; fore supplicium, non quidem delicto dignum, sed quale patres pro correptione inferunt filijs. Cumq; transisset in tabernaculũ,coram deo pro futura eoꝝ perditione deflebat:commemorabatq; populum quæ passi ab eo,& quantis beneficijs participati ingrati circa eum existerent: qñ etiam nunc exploratoꝝ terrore decepti,sermones illorum potius, q̃ promissiones dei iudicauerint ueriores: & ob hanc causam non equidem exterminaret eos,neq; perderet genus eorum,quod oĩbus hominibus haberet apud se potius honoratum:uerum terra Chananæorum non eos esse posturos,neq; eius promissa felicitate lætaturos,sed etiam sine domibus & ciuitatibus in deserto quadraginta annos esse uicturos,& hanc pœnam eos pro iniquitate soluturos: filijs autem uestris,dicebat,deus terram daturum se compromisit:illorum participaturos bonis,& dominos eorum fore quæ uosipsi uobis inuidistis accipere. Cum hæc itaq; populo Moses dixisset dei uoluntate,in tristitiam & æruminã conuersa est multitudo, rogabantq; Mosen,ut propicium eis faceret deum,& à deserto liberatis præberet urbes. Ille autem dicebat deum huiusmodi non habere consilium,neq; secũdum leuitatem humanam ductũ circa indignationem eorum,sed habita deliberatione in eos sententiam protulisse. Nõ itaque iudicandum est oportere hæc discredi,si Moses cum uir unus esset, tanta millia hominum irascentium potuit mitigare,& ad mansuetudinis uota reducere. Deus enim assistẽs ei,multitudinem populorum uinci sermonibus suis pparauit: quippe cum sæpius inobedientes,utilem sibimet obedientiam fuisse cognouissent,utique in calamitatibus incidentes. Mirabilis itaq; uirtute & fortitudine fuit uir ille,ad credendũ sibi de quibuscunq; populus audiret,& hoc nõ solum tpe quo uixit,sed etiam nunc. Nullus eĩm est Hebræoꝝ,qui non tanq; præsente eo & castigante,si forte sit moribus incompositus,obediat sanctionibus eius,licet aliãs latere possit. Et alia quidẽ indicia ultra humanam uirtutem eius exstiterunt. Olim eĩm quidam trans Euphraten habitantiũ,quatuor mensiũ itinere uenientes propter honorem nostri sacrificij,cum multis periculis simul & sumptibus, sacrificantes nõ ualuerunt immolatione participari,interdicente hoc Mose quibuslibet, qui nõ sint nostris legibus eruditi,neq; nobis ex paterna traditione coniuncti. Et alij quidẽ neq; sacrificantes, alij uero semiplena sacrificia relinquentes,alij autem neq; initium ingrediendi in templũ facere ualentes,discesserunt:obedire Moseos pceptis potius,q̃ suam uoluntatẽ facere proponentes:& cum prohibentem se de talibus non metuerent, solam tamen conscientiam

formidantes. Sic legislatio quæ uidebatur dei, fecit illum uiris meliorem sua natura putari. Sed etiam ante tempus modicum huius belli Claudio Romanis imperante, Ismaele apud nos existēte pontifice, cum fames talis nostram regionē obtinuisset, ut quatuor drachmis uenderet̄ assarium: allata farina ad festiuitatem azymorum in coros septuaginta, qui medimni quidem singuli sunt unus & triginta, Attici asit quadraginta & unus, nullus sacerdotum præsumpsit comedere, cū scilicet terram inopia tanta detineret: quippe cum metuerent legem & iram, quam etiam super iniquitates hominibus occultas solet inferre diuinitas. Igitur non oportet admirari de his quæ tunc gesta sunt, quando etiam nunc literæ à Mose derelictæ tantam uirtutem habent, ut etiam inimici nostri fateantur, quia is qui constituit rempublicam nostram per Mosen eiusq; uirtutem, deus est. Sed de his q̄ dem ut placuerit unicuiq;, consideret. *De fame facta sub Claudio.*

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER QVARTVS.

¶ *Bellum Hebræorum absq; notitia Mosi, contra Chananæos gestum, sed infeliciter.* Caput .I.

HEBRAEOS itaq; deserti molestia atq; difficultas cogebat etiā prohibente deo, ad Chananæos accedere. Non eīm Mosi sermonibus acquiescebant obedire: sed etiam præter illius uoluntatē superare se hostes existimantes, illum equidem accusabant, suspicionem habentes, quod eorum negociaretur inopiam, & ut semp eius uiderentur egere solatio. Prœliari uero contra Chananæos egressi sunt, dicentes deum non propter Mosen eis auxiliari, sed communiter genti suæ ferre solatium propter maiores eoꝝ; suamq; uirtutem, quorum semper prouidentiam habuisse uidebatur: & quō qui prius liberatem præbuisset, etiam tunc laborare uolentibus ferre solatia nō tardaret: dicebantq; etiam solos se posse hostibus prœualere, licet uellet Moses deum ab eis alienare: omnibusq; hoc expedire, ut ipsi sui rectores essent, & non ab Aegyptiorum iniuria digressi, Moseos tyrannidem denuo sustinerent, & secundum eius uoluntatem uiuerent: nec deciperentur quasi diuinitas ei soli utilia pro eius deuotione prædiceret, tanq̄ non omnes essent de genere Abraæ: sed unus esset his autor omnium, cui deus omnia nosse futura præberet: qui uiderentur sapere, si eius superbiam contemnentes & deo credentes, obtinerent terram quam eis uolentibus compromiserat, & non propter prædictam causam sub dei nomine respicerent prohibentem. Ergo cogitantes inopiam atq; desertum, propter quæ ad hæc potius urgebantur, ad Chananæorum bella profecti sunt, deum ducem existimantes, & non à legislatore solatium sustinentes, donec sibi meliora fore decerneret. Quo facto, hostes aggressi sunt. Illi siquidem eorum non obstupescētes inuasionem seu multitudinem, eos fortiter exceperunt. & Hebræorum multi quidem sunt interempti, reliqua uero militia cohortis eorum soluta est, sectatiq; turpiter in tabernaculū confugerunt: & eo quod præter spem tanta calamitate occubuissent, omnino deiecti sunt, & nihil utile de cætero sperabant, cogitantes quod hæc per dei iracundiam proueniissent, accedētibus ad bellum contra eius uoluntatem. Moses autem uidens suos perditione compressos, & metuens ne uictoria confidentes inimici, & appetentes maiora super eos accederent, iudicauit exercitum in desertum procul à Chananæis educere. Cumq; ita multitudo ei consentiret, quæ utiq; cognouerat, q̄ absq; præceptionibus eius prouidentiæ prœualere non posset, eleuato exercitu abiit in eremum, faciens eos ibi quiescere, nec prius Chananæos adire, donec ad hoc opportunum tempus à deo acciperet. Igitur quod in magno cōtingit exercitu, & præcipue apud eos, qui in ærumnis calumniatores & inobedientes existunt, hoc etiā Iudæis euenit. Nam dum essent sexcenta millia, & forte præ multitudine consiliis melioribus se minime subiicerent, inopia potius & ærumnis irascebant̄, & aduersus alterutros & contra ducē. Seditio nanq; tūc eos, qualē nec apud Græcos nec apud barbaros factam nouimus, apprehendit: pro qua omnes deserendos à deo, atq; perditionis periculū susceptu ros eripuit Moses, oblitus maloꝝ, licet paulominus ab eis fuisset occisus. Pro cuius precibus deus nihil mali eos sustinere permisit, licet legislatorē sui cōtumeliis affecissent, & mi *Numer. 14.*

data quæ per Moſen ipſe deus dederat,deſpexiſſent:eripuit tñ eos,qñ eis pro ſeditiõe ſua, mala puenire potuerũt,niſi ipſe eoꝝ piculo proſpexiſſet. Seditionẽ uero,& quẽadmodũ poſt eã Moſes cõuerſatus eſt,narrabo:p̃dicens cauſam,propter quã talia ſunt commiſſa.

¶ *Seditio Core & plebis contra Moſen & fratrem eius de ſacerdotio.* *Caput* .II.

Nume.16. COre Hebræorum & genere nobilis,& abundans diuitijs,& lingua facilis,& ad perſuadendũ plebi nimis idoneus,uidens Moſen in honore maximo conſtitutũ,per inuidiam grauiter hoc ferebat.Nam cum eſſet ex ea tribu,erat eius pariter & cognatus:& mordebat quaſi iuſtius eſſet,ut eam gloriam ipſe potius obtineret:qui & ditior illo,& genere apud Leuitas non uideret eſſe deterior:clamabatq; dicens eſſe crudelem Moſen, gloriam ſibimet aucupatũ,& hanc per calliditatem acquiſiſſe ſub occaſione, quaſi uideret deum:& q̃ contra leges Aaron fratri ſacerdotiũ dederit,non cõmuni placito plebis,ſed ſuo iudicio:& ſuper hæc mõ tyrannico honores quibus uellet,impenderet.Sæuius aũt eſſe dicebat,& ultra uiolentiam,quia læſionem latenter uideret inferre: qñ non ſolum nolentibus,ſed neq; intelligentibus inſidias eius,honores auferre contenderet:quia cũ ſcierint,inquit,hoſes non ſe poſſe uiolentia prævalere,hanc quidẽ uolentes boni uideri nõ inferunt, doloſa tñ arte machinantur,quatenus deſideratũ perueniant ad effectum.His & ſimilibus ſuadebat plebi,quia utile foret,ut dum adhuc huiuſmodi latere ſe crederent, punirentur: nec ſinerentur ad potiorem accedere cumulum,ne manifeſti fierent inimici.Adijciebatq; dicens:Quam rationem reddere poterit Moſes,ut Aaron & eius filijs crederet ſacerdotium? Si eñ ex tribu Leui deus honorẽ alicui præbendũ eſſe decreuit,ego hunc iuſtior ſum accipere,genere quidẽ ipſo conſiſtẽs quo Moſes,diuitijs aũt & forma potentior. Si uero maior tribus quæritur,dignũ eſt ut Ruben tribus potius honoretur,& hunc accipiant Dathan & Abirom & Balas.Iſti eñ ſeniores erãt in illa tribu,& potentes facultate pecuniæ. Hæc itaq; Core dicens,uolebat quidem uideri cõmuni utilitati prodeſſe, opere uero agebat,ut honorem hunc in ſe populi ſuffragatione transferret. Et ille quidem hæc maleuolæ plebi cũ doloſo dicebat eloquio.Procedente uero ſermone paulatim ad multos,& creſcentibus auditoribus,cohtra derogationẽ Aaron oñis exercitus eſt agitatus. Erãt eñ cõcordantes cũ Core ducenti & quinquaginta priores uiri, ſtudentes q̃tenus fratrẽ Moſeos ſacerdotij iure priuarẽt.& per hoc eũ exhonorarent.Tunc itaq; populus,ut etiam Moſen lapidaret aggreſſus eſt,& in eccleſiã inordinate & turbulenter cõueniebant,& ante tabernaculum dei clamabant oñes:Exeat tyrannus, & populus ab eius ſeruitio libereť,qui ſub occaſione dei uiolenta mandata p̃cepit. Dicebant eñ:Quia ſi deus ipſe ſacerdotẽ futurum eligeret,digniſſimũ ad hunc honorẽ pueheret,& non eũ multis inferiori daret:& ſi decreuiſſet hunc Aaron dari,corã populo faceret,& non in fratris hoc poteſtate relinqueret.Moſes aũt cum derogationẽ Core iam ex multo p̃ſciret, etiam iritatũ populũ nõ expauit:ſed cõfidens rebus,quas fideli deuotione tractabat, & ſciens fratrẽ dei uoluntate ſacerdotium,& non ſuo munere meruiſſe,ad concilium uenit.& multitudini quidem nihil omnino locutus eſt:ad Core aũt clamans,cum eſſet dexter etiã in alijs,& ad loquendũ populis nimis ingenioſus:Mihi,inquit,ô Core & tu,& unuſquiſq; hoꝝ (oñdebat aũt ducentos & quinquaginta uiros) honore digni eſſe uidemini,& totũ exercitũ huiuſmodi honore nõ priuo,licet non habeant quæ uobis ex diuitijs & culmine altæ dignitatis exiſtũt. Igitur ſacerdotium Aaron nõ eo quod diuitijs p̃cellat,cum tu ambos nos pecunias uidearis magnitudine ſuperare:neq; propter genus,qñ cõmune nobis hoc fecit deus,eundem progenitorem dans nobis,neq; propter fraternum amorem,quod iuſtius alter habere potuiſſet,ego hoc cõtuli fratri.Nam ſi nõ cogitarem de dei legibus,hunc honorẽ mihi potius ꝓbuiſſem,qñ plus mihi ego ſum uicinus q̃ alter, & mihi magis q̃ alteri familiaris exiſto. Nam neq; ſapiens conſiliũ erat memet periculis ſubdere,& alij ex tali cauſa felicitatis dona conferre.Sed à malitia ego ſum remotus:deus aũt ſe contemni non deſpexit, neq; uos ignorare uoluit,quod hoc facientes ei p̃ſtatis,& ipſe eligens ſacerdotem ſibi futurũ,à querela nos huiuſmodi liberabit.Non em Aaron gratia mea hoc,& non iudicio diuino ſortitus eſt.Vnde ponet hoc deus in medio q̃ſi ad diſceptandum,ut nunc qui dignus ad hoc inuenitur,accedat. Quod eñ dedit deus, non delinquimus ſi uolentes accepiſſe iudicamur: cum ſit impium honorem quẽ ille p̃bet,non adire:& nimis irrationabile,uniuerſo-rpe ſes

Inuidia Core

Moſes ad Core.

curitatem promittente deo contemnere. Sed & nunc itez probari uult eum, qui pro uobis ei debeat hostias immolare, & præsul pietatis existere. Incongruũ nanq; est ô Core, ut quilibet appetẽs honorẽ, deo hunc p̃bendi cui uoluerit auferat potestatem. Igitur à seditiõe & huiusmodi turba quiescite. Mane uero oẽs qui sacerdotiũ quæritis, thuribulum singuli portetes à uestris domibus cũ thymiamate & igne uenite. Sed & tu Core cede deo iudiciũ, et in his eius expecta sententiã, et nõ temetipsum deo uelis facere meliorẽ: sed potius adesto, de hoc honore taliter iudicandus. Necnon et Aaron arbitror interesse iudicãdum, cũ & eiusdem sit generis, & in nullo possit de rebus sacerdotij iuste culpari. Conuenientesq; pariter corã omni populo incensum facite: & cuiuscunq; uestrũ sacrificiũ suaue iudicauerit deus, hic uobis ordinabit sacerdos: et ita derogatione fraterna, tanq; ei honorem sacerdotij ego donauerim, liberabor. Hæc Mose dicente, & à turba et ab eius suspicione multitudo cessauit, & laudauerunt cuncti quæ dicta sunt. Erat em̃ uir optimus, & loqui utilia uidebat. Tunc siquidem concilium est solutum. Altera uero die cuncti cõgregati sunt in ecclesia, ut adessent sacrificio & electioni de sacerdotio concertantiũ. Eratq; populus conturbatus, cũ esset multitudo suspensa spe futurorũ: & alij delectarent, si Moses malignus oĩderetur, sapientes uero si hmõi seditione liberarent. Metuebant em̃, ne p̃cedente turba ordinator eorũ disciplinæ deperiret. Oĩe siquidẽ uulgus cũ naturaliter queri cõgaudeat de eis qui in potestate sunt cõstituti, ad ea quæ forte placuerint, sententiã tumultus efficit. Moses aũt missis ad Dathan & Abirom ministris, eos secundũ cõstitutũ uenire iussit & sacerdotiũ expectare. Cum uero nec obedire eos nuncij retulissent, nec uelle dicerent Mosi ꝗsi contra omnẽ populum malignitate crescente succumbere, audiens hæc ab eis Moses, sequi se maiores natu p̃cipiens, ibat ad Dathan & Abirom, nec indignũ esse putabat ad superbos accedere. Illi uero nihil cõtradicentes, secuti sunt. Dathan aũt & qui cũ eo erant, cognoscentes Mosen cũ nobilibus populi ad se uenire, accedẽtes cũ uxoribus & filijs ante tabernacula, respiciebãt qd Moses esset acturus: erantq; circa eos cõstituti famuli, ut si uellet aliquã uiolentiam Moses facere, uindicarẽt. Ille uero cũ uenisset in proximũ, manus ad cælos tendens, multumq; clamans, ita ut populus cunctus audiret, ait: Dñe cæli & terræ & maris, tu em̃ mihi meorũ actuum fidelissimus testis existis, qm̃ omnia tua uoluntate feci, tu fugientibus p̃buisti uiam, misericordiã in oĩbus faciens necessitatibus Hebræorum, esto meus & in his uerbis auditor. Tibi nanq; nec quod agit nec quod cogitat absconsum est: & ideo neq; cõprimis ueritatẽ, ut horũ cõtra me uelis defensare ingratitudinẽ. Antiquitatẽ scilicet meæ generatiõis ipse nosti certissime, nõ auditu cognoscens, sed uisu his quæ facta sunt tũc assistens. In his ergo quæ de me, licet ueritatẽ aperte scientes, iniuste suspicant, te testẽ mihi p̃cor assistere. Ego náq; uitam simplicẽ habens, mea qdem uirtute tua uero uoluntate, hanc mihi Rahuele socero meo relinquente, bonorũ illorũ adeptione deserens, meipsum tradidi pro istorũ ærumnis: & primum quidẽ pro libertate eorũ, nunc uero salute maximos labores toleraui, omniq; piculo me prone subieci. Nunc ergo qm̃ uelut malignus in suspicioẽ sum uiris, quorũ uita meo labore subsistit, tu qui mihi locutus es in mõte Sina, & tuæ tunc uocis auditorẽ esse uoluisti, & inspectorẽ prodigiorũ quæ in illo loco fecisti, & iussisti ad Aegyptũ p̃perare, & tuã uoluntatẽ his innotescere: qui Aegyptiorũ remouisti felicitatẽ, & à seruitute his p̃buisti refugiũ, mihiq; potestatẽ Pharaõis parauam qdem demonstrasti, & in terrã pelagus nescientibus nobis itinera cõuertisti, & primum mare Aegyptiorũ necibus cõturbasti: qui nudis armorũ munimina cõtulisti, q corruptos fontes nimis hæsitãtibus potabiles fecisti, poturnq; nobis ex lapidibus p̃buisti, qui à terrenis cibis inopes maritimis satiasti, qui etiã cibum cælestem p̃buisti, primitus nõ inspectum, qui legum modum dedisti & ordinẽ nostræ reipublicæ demonstrasti: ueni dñe omnium iudex, & testis esto meus, quem suffragia ulla non redimunt: tu nosti quia nullũ munus ego contra iustitiam ab Hebræis accepi, nec cõdemnaui propter diuitias paupertatem, nec contra uniuersitatis læsionem cõuersatus sum: qui nunc in extraneas meorum studiorum suspiciones incurri, tanquam te non iubente, sed mea potius uoluntate sacerdotium Aaron dederim: ostende pariter nunc, quia omnia tua prouidentia gubernantur: & nihil fortuitu, sed tuæ uoluntatis interpositione peruenit ad effectum: & quoniam geris solicitudinem generis Hebræorum, uindica in Dathan et Abirom, qui te de inse-

Oratio Mosi.

ſibilitate condemnant, quaſi mea uideantur arte cõpreſſi. Fac itaq; ſuper eos apertum iudicium prouenire, ita ut cõtra tuam gloriam ſæuientes, nõ eos cõmuni modo faciastrãſire de uita, neq; humana lege morientes de ſeculo præſenti recedere: ſed deglutiat eos ſimul & generationem et ſubſtantiam eorũ terra quam calcant. Hæc eñ erit tuæ uirtutis oſtenſio, atq; doctrina cunctorũ. Sic eñ caſtigabis eos, qui talia de te nõ bene ſuſpicantur, ſic ego miniſter præceptorũ tuorũ fidelis oĩbus apparebo. Si aũt uere cõtra me derogaſſe noſcuntur, illos quidem innoxios ab omni læſione ſeruato: necem uero quam illis optaui, facito meam: & pœnas ab eo exige, qui tuam uoluit nocere plebẽ, ut de cætero pax concor diaq; ſuccedat. Sana multitudinem tuis p̃ceptis obedientem, illæſam cuſtodiens eam, & à pœna peccati huius exortem. Tu ſiquidem noſti, qñ iuſtum non eſt, pro eorũ malitia ſupplicium ſuſtinere cõmuniter cunctos Iſraelitas. Hæc eo dicente ſimul & flente, repente q̃dem terra cõmota eſt, & ueluti uiolẽtia uenti turbatis fluctibus agitata. Populus aũt cum ctus expauit, grauiq; et duriſſimo ſtrepitu per illorũ tabernacula cõcitato, terra ſciſſa eſt, et abſorbuit Dathan et Abirom: & omnia quæcunq; erant illis gratiſſima, in ea ſunt prorſus abſorpta. Quibus ſic exterminatis, ut non occurrerent quidem illud agnoſcere, mox apertio terræ ſuper eos reducta eſt, et ita redintegrata, quaſi nihil horũ quæ prædicta ſunt, factum eſſe uideretur inſpicientibus. Et illi quidem ita perierunt. Probatione uero diuinæ uirtutis effecta, cognati quidem illorũ dolebant nõ ſolum calamitatem, quæ digna gemitu quidem uideretur, ſed etiam proximitatis affectu. Sapientes autem, quos euidenter uoluntas latebat, illorum euentus iudicij certos fecit: et decernentes, quia ueluti erratici deperiſſent qui fuerant cum Dathan, de eis neque contriſtabantur. Igitur Moſes euocauit eos qui de ſacerdotio contendebant, propter ſacerdotum probationem: quatenus ſcirent, cuius ſacrificium deus ſuſciperet, illum conſtitui ſacerdotem. Conuenientibus autẽ ducentis & quinquaginta uiris, qui & propter patrũ uirtutem honorabantur à populo & propter ſuam illos etiam tranſcendebant: proceſſerunt quoq; & Aaron et Core, & ante tabernaculum oñes ſanctificauit in thuribulis quæ ferebant. Ignis uero repente tantus effulſit, quantum nullus opifex uidit, nec de terra prolatus, uel concurſione fluctuũ, aut uiolentia ſpirituum, uel materia adinuicem percuſſa, ſponte aliq̃ uiſus eſt exilire: ſed qualis potuit dei uoluntate ſuccendi, & clarus et flammeus: quo ueniẽte ſup eos, cuncti ducenti & quinquaginta & Core ſimul extincti ſunt, ita ut etiam neq; corpora eorũ alicubi uiderent. Sol autem liberatus eſt Aaron, nihil exigne læſus, qui utiq; à deo uidebatur electus. Moſes igitur his pereuntibus, uolens pœnã eorũ memoriæ reſeruare, eamq; futuros agnoſcere, iuſſit Eleazarum filium Aaron thuribula eorũ circa altare æneum collocare, ut in memoriã eſſent futuro generi, quæ illi ſunt paſſi, qui putabãt uirtutẽ dei ſe poſſe deludere. Et Aarõ quidem iam nõ munere Moſeos pontificatũ ſe habere credebat: ſed dei iudicio patefacto, cũ filijs firme ipſo honore fruebat. Seditio tñ neq; ita ceſſauit, ſed multo magis augebatur, & crudelius accreſcebat. Eratq; tumultus ualde deterior, & nunq̃ hoc malũ finiri putabatur, ſed longo tempore permanere. Homines nanq; credentes iam nihil præter dei prouidentiam geri, & abſq; dei gratia hæc circa Moſen geſta minime iudicantes, culpabant Moſen: eo quod tanta ira dei non tam propter iniuſtitiam punitorũ, q̃ propter fauorem Moſi prouenerit. Illos eñ periſſe dicebant, nihil delinquentes, niſi quod circa dei religionẽ ſtudium habuiſſent: Moſen uero interitu talium uirorũ & optimorũ omnium populũ deleuiſſe, inſuper & fratri ſacerdotiũ dediſſe quod auferri nequiret, nullumq; alium ad hoc ulterius promouendũ, cum priores uiderent ita periſſe. Super hæc etiam & à cognatis extinctorum ſupplicatio multa fiebat ad populũ, ut gloria Moſeos minueret: hoc eñ ad ſuam cautelam accedere iudicabant. Moſes aũt diu populum in tumultu conſtitutũ patienter audiebat, & metuens ne quid iterũ ſeditionis emergeret, & magnum malũ aliquod ueniret, in eccleſiam multitudinem congregauit, et ſuſtinens audiebat: nec ad ſatiſfactionem ueniebat, ne magis uulgus exacueretur auditu. Hoc autem ſolum principibus tribuum prædixit, ut nomina tribuum ſuis uirgis inſcripta portarent. Illum enim ſacerdotiũ habiturum, in cuius uirga deus indicium gloriæ deſignaſſet. Portauerunt ergo oñes alĩ uirgas, & Aaron ſcribens in uirga ſua tribum Leui, easq; Moſes in dei tabernaculo collocauit. Altera uero die protulit uirgas, erant eñ cognitæ, cũ eas tunc ſinguli uiri ſignaſſent,

Core cum ducẽtis & quinquaginta extinctus eſt.

Iterum ſeditio orta.

Numer. 17.

ut communi uidentium deportassent. & alias quidem uirgas in quo scheimate Moses accepit, in eo permansisse uidebant: de Aaron autem uirga germen & ramos ortos, & fructū *Virga Aarō frondu.* speciosum amygdalæ ex eo ligno processisse mirabantur. Tunc obstupescentes huiusmodi uisionem: & licet aliquod fuisset odium circa Mosen & Aaron, hoc continuo relinquentes, mirari cœperunt in illis dei iudicium: & de cætero placito diuino fauentes, finebant Aaron habere pontificatum. Ille siquidem tertio iam eum ordinante deo, hunc honorem sine mora facillime possidebat. Hebræorum itaque seditio licet multo tempore uiguerit, hoc tamen modo quieuit.

¶ *Quemadmodum Moses instituit decimas dare Leuitis & sacerdotibus: & de morte Mariæ & Aaron primi sacerdotis domini, cui successit Eleazarus filius ipsius* Caput III.

IGitur Moses Leuitarum tribum seruituram deo, à prælijs & militia segregauit: ne propter inopiam aut quæstum necessariorum ad uitam præsentem, essent circa sacrificia negligentes: iussitq; ut dum secundum dei uoluntatem Chananæam obtinerent Hebræi, Leuitis octo & quadraginta ciuitates bonas & præcipuas distribuerent: sed & terram ad muros duorum millium cubitorum ad eos pertinere descripsit. Super hæc autem & populum constituit annuorum fructuum decimas ipsis Leuitis sacerdotibusq; præbere. Hæc enim sunt quæ accepit hæc tribus à populo. Necessarium autem iudicauit, ipsorum sacerdotum quæ sint propria declarare. Quadraginta octo quidem ciuitatum tredecim ex eis Leuitis cedere præcepit, & decimarum quas à populo per annū accipiunt, decimas eis diuidi: insuper etiam primitias omnium frugum, de terra nascentium, deo populum offerre iustum esse sanciuit. Quadrupedum uero quæ sacrificijs offeruntur, quod primum eius nascitur, si masculinum sit, immolandum præberi sacerdotibus iussit, & ut ipsi cum domo tota epularentur in ciuitate. Sacratorum uero, quæ comedi non possunt ab eis secundum patrias leges, dominus siclum & dimidium eis præberi sanciuit. Pro homine uero primogenito quinq; siclos. Sunt autem apud eos primitiæ etiam tonsionis ouium & mellis, unde panes facti eis solenniter ministrant. Si qui uero eorum semetipsos uouerint, *de Nazæreis* quos Nazaræos appellant, comam nutrire, & uino non uti, isti dum capillos suos dedicant, propter sacrificia uenientes ad sacerdotes, Corban offerunt deo, quod significat munus: mulier quidem triginta siclos, uir autē quinquaginta. De his uero quicunq; sunt egeni pecunijs, licet sacerdotibus ut uoluerint iudicare: sed etiam his qui domibus immolāt, epulationis causa, non religionis necesse est offerre sacerdotibus pectus & dextrū brachium pecoris. Et sacerdotibus quidem Moses ex his, quæ pro peccatis populus sacrificans præbet, sicut in præcedenti libro significauimus, hoc dari constituit. Omnium uero quæ sacerdotibus offeruntur, participari constituit & seruos & filios & mulieres, absq; hostijs quæ offeruntur pro peccatis. Illas enim in templo soli masculi sacerdotes ea die consumunt. Cum hæc Moses constituisset, surgens cum omni exercitu, ad terminos Idumææ uenit, & legatos ad regem Idumæorum misit, poscens uiam sibi concedi, quam se confidebat accipere, & illum cum nihil læderetur, sine dubitatione præbere. Necessaria namq; exercitui se ministrare dicebat, & aquæ precium eos iubebat accipere. Ille uero his, quæ à Mose petebantur, nō consentiens, neq; uiam cedens, sed castramentatus occurrit, prohibiturus eos si uiolenter transire præsumerent. Moses autem dum deus fieri pugnæ initium nō infigisset, recedebat, per desertum faciēs iter. Tūc itaq; sororē eius Mariam finis uitæ accepit, *Maria soror Mosi mortua.* cum quadragesimum cōpleret annū ex quo Aegyptū dereliquit, xantici mensis initio secunda luna: sepelieruntq; eā publice nimis splendide, supra montē quendam qui uocatur Hor: & post triginta dies à fletu populū Moses hoc mō purgauit: Vitulam fœminā aratro & cultura expertē, totamq; rubeā, paululū ab exercitu pcul eductā, in loco mundissimo pōtifex immolauit: & eius sanguine septies digito aspersit tabernaculū dei: deinde incensa, ut erat, tota uitula cū pelle atq; uisceribus, ligno cedrino in mediū ignē misertit, & hyssopū & lanā coccineā: colligensq; omnē cinerē uitulæ uir mūdus, posuit in locū purissimum. Hi ergo q morte polluti erāt, paululū cineris in fontē mittentes, & hyssopū baptizantes, & hoc cinere spargētes tertia & septima die, erāt in reliquo mūdi. Hoc etiā ad p missam sortem uenturos seruare pcepit. Postquam uero propter luctum sororis in exercitu huiusmodi purgatio facta est, duxit populum per desertum & per Arabiam: uenitq;

ad locum quem Arabes metropolim ſuam putant, primo quidem Archim nominatum, qui nunc petra uocitatur. Hic itaq; cum eſſet excelſus mons, aſcendēs in eum Aaron, Moſe ſibi manifeſtante, quia moriturus eſſet, uidēte cuncto exercitu, erat enim è diuerſo locus ubi erat populus conſtitutus, exutus pontificali ſtola, tradens eam Eleazaro filio, ad quem propter ætatem pontificatus aduenit, mortuus eſt, populo eum uidente ipſo quidē anno quo ſoror uidebatur eſſe defuncta, cum uixiſſet annis tribus & uiginti & centum. Defunctus eſt autem ſecſta luna initio menſis, qui apud Athenienſes quidē Ἑκατομβαιών, apud Macedones aūt Lochos, apud Hebræos uero Sedebath, apud Roma. nuncupatū Auguſtus. Cumq; luctus populi ſuper eū diebus triginta fuiſſet expletus, poſt hæc ceſſauit.

¶ Quemadmodum Seon & Og reges Amorræorum, bello uicit Moſes & filij Iſrael. Caput IIII.

SVmens igitur Moſes inde exercitum, uenit ad fluuium Arnon, qui de montibus Arabiæ deſcendens, & per totum deſertum fluens, in ſtagnum Aſphaltiten erumpit, diuidens Moabitidem & Ammonitida. Hæc autem terra eſt fructifera, & hominum multitudinem bonis ibi naſcentium alere copioſa. Ad Seon itaq; regem eius regionis Moſes miſit populo uiam petens, ut foederibus quibus uellet ille credere factis, in nullo læderent, neq; terra, neq; qui ſub eo conſtituti eſſe uidebantur: ſed etiam uenalia populo ſub precio fore uendenda, ſicut illorum procuraret utilitas: & aquam peregrinis ut uellent eos uendere dare depoſcens. Seon autem hæc negabat, proprium armauit exercitum, ut Hebræis Arnon fluuium tranſire prohiberet. Tunc Moſes uidens hoſtiliter Amorræum inſiſtere, nō paſſus ut Hebræis per inertiam prouenirent inopia, primitus acceſſit ad eos: & cū eſſet difficile ut prævaleret contra Seon, conſuluit deum, ſi eum pugnare permitteret. Cumq; deus uictoriam promiſiſſet, fiducialiter ipſe ad certamen aduenit, & exercitum totum exæuit, dicens eos belland i nſic deſiderio potituros, quo diuinitas uti iubebat. Illi uero ut deū ſiderabant poteſtate percepta, ſumentes arma, ad prælium repente profecti ſunt. Amorræus itaq; inſiſtentibus populis cū iam nō eſſet æqualis, ipſe quidem Hebræos obſtupuit, exercitus aūt eius ſortē ſe nō ope, ſed timore rēdit. Prima ergo cōgreſſione non tolerantes reſiſtere & ſuſtinere Hebræos, in fugā uerſi ſunt: hoc ſibi potius pro ſalute, q̄ pugnare utile iudicantes. Confidebant eīn in ciuitatibus ualde munitis, in quibus cum recluſi fuiſſent, nihil profuit eis. Hebræi nanq; dum eos fuga declinare reſpicerent, inſiſtebant: & irrumpentes eorū aciem, eos inſecutione perterruerunt. Illi ſiquidem diſrupti, fugiebant ad ciuitates. Hebræi uero perſequētes nequaq̄ fatigabant, quando & ad labores præparati, & uti fundibulis exerciti, et in omnibus iaculis propter facilitatē armor: ad perſequendū uidebāt aptiſſimi: ita ut cū hoſtes longius eſſent, fundibulis & iaculis ſternerent ut proximos. Multa ergo cædes effecta tunc noſcitur, quando etiam fugientes uulneribus uexabantur: laborabantq; potius propter ſitim, quàm propter fugam. Erat enim tempus æſtatis. Et cū hoſtes deſiderio ſitis, plurimi ad fluuiū concurrerent fugiētes, circundantes eos Hebræi percutiebant, omnesq; illos iaculatos ſagittatosq; peremerunt, ita ut etiam Seon eorū rex ſimul extingueretur. Hebræi uero mortuos ſpoliabant, prædamq; ſumebant, multamq; copiam habuerunt ex illa terra, cum eſſet adhuc plena fructibus. Tunc igitur exercitus ſine terrore iam captis hoſtibus egrediebatur ad epulas. Nullum enim eis erat impedimentum pugnæ, cum omnes præter paucos deperiſſent. Amorræos ſiquidem huiuſmodi peremptio comprehendit, qui nec prudentia uidebātur aſtuti, nec opere neceſſario boni, quorum Hebræi terram late ceperunt. Eſt autem hic locus inter tria flumina poſitus, quaſi naturam inſulæ tenēs. Quē locū Arnos quidē à meridiana parte circundat, laboch aūt ſeptentrionis circuit latus, qui in Iordanē fluuiū deſcendens, illi etiā nomē tradidit. Occidentalē uero partē eius regionis, Iordanis ripa cōcludit. Cum ergo res illæ ita conſiſterent, Iſraelitis inſtabat Og Galadinæ & Galanitidis rex, ducens exercitū copioſum, & feſtinās quidē tanq̄ ſolatiū amico Seon p̄biturus. Cum uero eum iam cognouiſſet extinctum, etiam tūc deliberauit congredi cū Hebræis, putans ſe prævalere, eorumq; uirtutē experimento cognoſcere. Cumq; fuiſſet ſpe ſua deceptus, & ipſe bello mortuus, & omnis eius exercitus eſt peremptus. Moſes autē laboch fluuium tranſiens, regnum Og regis perambulabat, ciuitates deſtruēs, & oēs inhabitatores eius occidens: qui & diuitijs oībus in illa terra, & ut eius opibus & opulentiæ multitudine p̄cellebat, Og aūt regis magnitudo & pulchritudo fuit

Numer. 21

Seon rex occiſus

Og rex cum exercitu perimitur

uehemens, qualis eſt paucorũ. Erat em̃ manu uir fortis, ut operibus uirtutis magnitudo & pulchritudo corporis uideretur æqualis. Fortitudinis uero eius & magnitudinis ſunt experti, q̃ lectum eius uiderũt in ciuitate Rabatha regni Ammonitidũ, factum quidẽ ex ferro, quatuor uero cubitorum latitudinem habentem, longitudinem uero duplicem, & uno cubito fortiorem. Hoc igitur cadente, non ad præſens ſolummodo Hebræis rerum fiducia eſt conceſſa, ſed etiam in futuro cauſa eis bonorum moriens eſt effectus. Nam ſexaginta urbes clare nimis munitas illíq; ſubditas tenuerunt: prædamq; copioſam, & ſeorſum ſinguli, & communiter omnes adepti ſunt. Aliàs XL.

¶ *De Balach Moabitarum rege: de Balaam propheta, qui conſilium dedit Balach, quo modo ſeduceret populum: & de ultione quæ ſecuta eſt & ſeductos Hebræos, & ſeductores Madianitas: & ubi Moſes Ioſue ſucceſſorem ſibi conſtituit.* Caput V.

MOſes itaq; caſtrametatus, deduxit exercitum ad Iordanem circa magna campeſtria contra Iericho ciuitatem opulentiſſimam, & palmas atq; balſamum ferre copioſam. Cœperunt autem proni eſſe Iſraelitæ, & deſiderium habere bellandi. Porrò Moſes cum paucis diebus deo pacificas hoſtias immolaſſet, populumq; epulari feciſſet, partem quandam armatorum miſit, qui & terram Madianitarum explorarent, & eorum patrias obſiderent. Cauſa uero bellandi aduerſus eos huiuſmodi fuit: Balach Moabitarum rex dũ amicitias paternas haberet, atq; ſocietatem circa Madianitas, & Iſraelitas uideret tãto cremento proficere, etiam de rebus ſuis in formidine nimis erat conſtitutus. Deniq; non credebat terram aliam Hebræos quærere niſi ſuam, cum promiſiſſet utiq; deus Chananæam illos fore poſſeſſuros: uelociterq; ſtuduit amicos de hac re ſuis tentare ſermonibus: & pugnare quidem ipſe in felicitate conſtitutus, contra illos qui obſtringeretur ærumnis, non iudicauit: ſed prohibere magis eos, ne potiores efficerẽtur: deliberauitq; legationem pro eis ad Madianitas protinus deſtinare. At illi dum eſſet quidam ab Euphrate propheta p̃clarus illorum temporum, eisq; nimis amicus, miſerũt ad eum cum legatis Balach uiros de ſuis fide digniſſimos, rogantes ut ueniret ille propheta, quatenus pro perditione Iſraelitarum maledictiones faceret. Qui uenientes legatos ſuſcepit, & largitatem eis hoſpitalitatis exhibuit. Cumq; cœnaſſet, dei uoluntatem conſuluit, quæ foret & pro quibus Madianitæ rogarent. Cumq; deus impedimentum eorum uoluntati feciſſet, ad legatos rediit: deſideriũ quidẽ ſuũ & ſtudium eis oſtendens circa ea quæ ab eo requirerent, ſed deum reſiſtere ſuæ uoluntati dicens, qui eum ad tantam gloriam propter ueritatis eloquium perduxiſſet: exercitumq; pro quo maledicẽdo eum uenire rogarent, eſſe nimis deo amabilẽ: ſuadebatq; ſimul, ut propter hanc cauſam inimicitias ſuas ab Iſraelitarum gente ſuſpenderent. Cumq; hæc dixiſſet, legatos dimiſit. Madianitæ uero, Balach uehementer inſiſtente, & preces maximas offerente, miſerunt iterum ad Balaam. Tunc ille ſtudens aliquid uiris illis præſtare, deum denuo cõſuluit. Qui uolens eam rem experimento probare, iuſſit ne legatis in aliquo cõtradiceret, ſed cum eis iret. Qui arbitratus deum hæc ei non pro decenti prius iuſſiſſe, cum legatis mox ibat. Angelo autem ſancto occurrente ei per uiam in quodam anguſtiſſimo loco, qui erat accinctus gladio bis acuto, aſina in qua Balaam ſedebat, intelligens diuinum eius ſpiritum, declinauit cum Balaam ad unam maceriam, non ſentiens plagas quas ei Balaam inferebat, dum percuſſa ad maceriam uexaretur. Cum uero inſiſteret angelus, aſina percuſſa, uoluntate dei uocem loquentis emiſit, Balaam accuſans ueluti iniuſtum, quod dum prioribus miniſteriis nihil quod de ea quereretur haberet, tunc ei plagas inferret: non intelligens, quoniam uoluntate dei prohiberetur ab his quæ feſtinaret implere. Cumq; Balaam, aſina humanè loquente, perturbaret, palàm etiam angelus apparuit, eumq; increpare de plagis aſinæ cœpit, tanq̃ nõ eſſet hæc culpa iumenti, ſed quod eius iter cõtra dei uoluntatem fieri prohiberet. Metuens aũt Balaam, ſtuduit remedia re: ſed deus eum confortauit ut iret præcipiens, ut q̃cquid eius in mentẽ poneret, hoc ille manifeſtaret. Et ille quidem, cum hæc dixiſſet deus, uenit ad Balach. Rege uero decenter eum ualde ſuſcipiente, petebat ut ductus ad quendam mõtium, conſideraret quemadmodum Hebræorum exercitus eſſet conſtitutus. Balach aũt ipſe per ſe deduxit prophetã cũ regio miniſterio in montem, qui ſupra eorum caput uidebatur exiſtere. Aberat enim ab Hebræorum exercitu ſtadijs ſexaginta. Videnſque eos ille, præcepit ut ſeptem aras rex

De Balach rege Madianitarum. Numer. 22

Aſina plane loquitur. Numer. 23.

constitueret,& totidem tauros & arietes adduci iuberet.Cumq; rex celerrime ministraſſet,ille hæc immolauit holocausta.Quo facto,cœpit è diuerso benedicere,dicens: Hic populus felix cui dabit deus multorum possessionem bonorum,eritq; eius auxiliator in oĩbus,& præsulem prouidentia sua ei concedet:ita ut nullum hominum genus sit,quod nõ uirtutem eius & studia iudicet optima,& ab omni malitia segregata.Hæc itaq; & uos habebitis,& melioribus filijs relinquetis. Deo quippe uos solos homines intẽdente,& ubicunq; fueritis in omni terra sub sole posita feliciores habente, terram uero in quam uos ipse misit obtinebitis,seruituram semper filijs uestris,quorumq; gloria cõplebitur omnis terra simul & mare:& sic abundabitis in orbe terrarum,ut omni terræ habitatores ex uestro genere præbeatis.O admirandum te atq; beatum exercitum, qui tantus ex uno pse creatus es.Sed nunc quidem uos adhuc paucos Chananæorum terra suscipiet,scituri orbem terrarum uestrũ fore habitaculum in æternum. Nam multitudo uestra ita & in insulas dilatabitur,& in omnes terras,sicuti nec cæli nnmerus est astrorum.Et cum tanti fueritis,nec hubertatem uobis negabit deus,in pace omnia bona ministrando,& uictoriam atq; potentiam in bello largietur, & filios inimicorum qui contra uos aliqua præsumptione contenderint,subiugabit.Non enim ultra reuertetur aduersarius uester uictor, qui filios suos lætari faciat aut uxores.Tanta uobis fortitudo prouidentia dei præstabitur, cui grãdia minuere uirtus est,& latius augere quæ parua sunt.Talia siquidem ille sua sacratione præferebat:cum non esset in semetipso,sed potius spiritu dei uinceretur.Balach autẽ contristato & proclamante,eo q; pactũ transcenderet,qui fuisset à suis amicis magnis muneribus inuitatus:& cũ uenisset pro maledictione hostium,laudaret eos,& cunctos; hoĩm beatiores ostenderet,ait ad eum Balaam: O Balach,de cunctis rebus cogitas, & putas in nobis esse de talibus quicquam dicere seu tacere, quando dum nos spiritus dei præcepe-rit,uoces & uerba quæ ipse uult nihil scientibus nobis emittit. Ego uero recordor, quomodo tu & Madianitæ supplicantes me huc desiderabiliter adduxistis,& propterea uenis fuitq; mihi uotiuum in nullo tuum desiderium uiolare. Sed melior est deus horum, quàm quæ ego tibi præstare credebar.Nimis enim insani sunt,qui præscientiam humanarũ rerũ apud semetipsos ita suscipiunt, quatenus non ea quæ diuinitas dictat dicant, quo magis illius uiolentiam faciant uoluntati.Ego siquidem hunc exercitum neq; laudare proposui, nec in quibus bonis genus eorũ deus habiturus sit aperire:sed deus propicius eis existens, & festinans eis felicem uitam gloriamq; præbere perpetuam,hæc mihi uerba promissionum talium ministrauit. Nunc autem quoniam mihi uotum est tibi præstare & Madianitis,quorum preces me repellere indecens est nimis,ueni rursus,aras alias erigamus, & sacrificia proxima prioribus celebremus:si forte flectere potuero deum,ut me permittat hos homines maledictionibus obligare.Cumq; Balach fieri permisisset,& secundo sacrificanti nequaquam numen ut Israelitas malediceret annuisset: cadens pronus in terram, prædicebat passiones regibus affuturas, & quæcunq; ciuitatibus eximijs erant euenturas quarum aliquas quidem nec habitari contingeret.Quæ etiam facta sunt,dum hæc temporibus priscis per terram siue per mare usq; ad memoriam meam hominibus euenissent. Et cum hæc omnia talem terminum exceperint,qualem ille prædixit: quilibet conijcere potest,quomodo & in futuro sic erit,quemadmodum præfatus est ille. Balach autem indignatus,eo q; maledicti non erant Israelitæ, remisit Balaam nullo honore muneratum.Ille uero iam discedens & circa transitum Euphratæ ueniens,& Balach principibusq; Madianitarum uale dicens,ait:O Balach & Madianitæ præsentes, oportet me & præter uoluntatẽ dei uobis præstare consiliũ.Hebræorũ quippe genus nulla pestis penitus apprehẽdit:nec bella,nec aliqua necessitas,nec sterilitas fructuum terrenorũ, nec alia quælibet eos causa corrumpit.Est enim cura deo,liberare eos ab omni malo: nullamq; permittere super eos uenire huiusmodi passionem,quatenus omnes deperire debeant. Euenient autem eis pauca,& ad modicũ tempus,ex quibus humiliari uidebuntur.Sed deinde intelligent,qa pro timore eis fuerit illa uexatio. Vos autẽ quandam uictoriam ad breue tempus aduersus eos lucrari desideratis,quod impetrabitis,si hæc quæ moneo feceritis: Filiarũ uestrarum speciosas præcipue uirgines, quibus subdi & deludi castitas possit inspicientium propter pulchritudinis honestatem,circa eorum exercitum proxime destinate:& supplican

Numer.24

Diuinatio Balaam de populo Israel.

Verba Balaã ad Balach.

Consiliũ Balaam aduersus Israel.

ibus eorum iuuenibus, ut earum amplexibus miſceãtur, præcipite, quatenus dum eos concupiſcẽtia uiderint obligatos, deſerant: rogantibuſq; manere eas, non primitus annuant, q̃ eos patrias leges relinquere iubeant, ſimul & honorẽ dei qui eas poſuit eis, & Madianitarum atq; Moabitarum colere ritum cogant. Sic enim illis indignabitur deus. Cũ hæc ille dixiſſet, abſceſſit. Madianitæ uero dum miſiſſent filias ſuas, ſicut ille monuerat, Hebræorum iuuenes decepti ſunt pulchritudine puellarum, & ad earum colloquia uenientes, rogabant quatenus earum pulchritudine frueretur, nec conſuetudinis proximitate recederent. At illæ libenter hæc uerba audientes, conſenſerunt eis, obligantes eos amore ſuo. Quibus dum concupiſcentia creuiſſet, eos illæ cœpere deſerere. Dumq; illos anguſtia de mulierum diſceſſione crudeliter inuaſiſſet, huberrimis fletibus exorabãt, ne eos illæ deſererent, ſed futuras uxores & dominas omnium ſubſtantiarum ſuarũ manere poſcebant. Hæc autem cum iuriſiurandi religione firmabant, deumq; mediatorem in promiſſione faciebant, flentes & undiq; ſemetipſos miſericordia dignos mulieribus oſtendentes. Illæ uero dum eos ſeruitute iam captos eſſe cognoſcerent, & omni uinculo fidei, conſuetudinis obligatos, eis talia cœperũt edicere: Nobis quidẽ ô fortiſſimi iuuenes domus paternæ ſunt, & bonorum magna poſſeſſio, parẽtumq; & domeſticorũ fauor atq; dilectio, nihilq; horum egentes uenimus ad ueſtrum alloquiũ, nec quæſtum ſpecioſi corporis requirentes, ueſtram nobilitatem adiuimus, ſed uiros bonos & iuſtos exiſtimãtes, honorare uos xenijs quibus indigeatis aduenimus. Nunc uero quando dicitis circa nos habere dilectionem, & noſtro contriſtari diſceſſu, neq; nos ueſtras preces abijcimus, ſed tantummodo fidem uolumus fauoris ueſtri percipere, per quam nos credere digniſſimum iudicamus, ut ueſtram conuerſationem diligentes, uxores eſſe poſſimus. Formidamus etenim, ne dum fueritis ſatietate noſtræ cõſuetudinis adimpleti, deinceps contumelijs affectas ad parentes nos proprios remittatis. Rogantibus autem illis, & ut uellent fidem daturos ſe pollicentibus, & ob amorẽ in nullo contradicentibus, dixerunt illæ: Quoniam hæc quidem uobis placent, moribus autẽ & uita utimini omnibus aliena, ita ut etiã cibos proprios habeatis, & pocula cum nullo communia, neceſſe erit uolẽtibus uobis habitare nobiſcum, etiam & deos colere noſtros, nec erit indicium aliud circa nos ueſtri ſuperis, niſi eoſdem deos quos nos, adoretis: nullusq; culpabit uos, ſi terræ ad quã ueniſtis, eius colatis & numina, utiq; cum dij noſtri ſint communes omnibus, ueſter uero in nullo ſit talis. Dicebantq; eis, ut aut quæ eſſent omnium ea facerent: aut aliam quærerent terram, in qua poſſent legibus proprijs conuerſari. Illi autem amore earum deuincti, optima illas dicere iudicantes, & ſemetipſos tradentes uoluptatibus earum, patria iura tranſgreſſi ſunt, deosq; plurimos iam putantes, & immolare eis lege prouinciæ proponẽtes, cibis etiam extraneis congaudebant, & omnes ad libidinem mulierum contra leges proprias inſurgebant, ita ut iam per omnem exercitum iuuenes agerent contra legem, & ſeditio priore multo peior incideret, cum omnino ſolennitates iam propriæ deperirent. Nam dum ſemel iuuenes mores attigiſſent extraneos, eos huberius appetebant. Sed & ſi qui priorum uirorum propter uirtutes patrum nobiles erant, cum eis uitio ſubiacebãt. Deniq; Zamarias princeps tribus Simeon, dum haberet Chozabi Madianitidem mulierem, ducis cuiuſdam filiam, uiri inter illos ualde potentis, uxore iubẽte ante ſolennitates Moſaicas, quod illam magis delectaret, effecit, nõ immolando lege patria, ſed alienigenæ nuptias eligendo. Et dum hæc ita gererent, Moſes metuens ne quid peius accideret, congregans populum in eccleſia, nullum equidem nominatim culpauit, nolẽs quenq; deſperatione deijcere, quia dum laterent, poterant pœnitere. Dicebat autem, quomodo nõ agerent digna ſe, aut ſuis patribus opportuna, dũ libidinem deo præponerent, & ei placẽtia uiolarent: oportere tamen, ut dum adhuc bene eis eſſet, reuerterentur ad fortitudinem, arbitrantes non ad uim inferẽdam leges eſſe poſitas, ſed ad concupiſcentiam repellendã. Super hæc aũt adijciebat non eſſe rationabile, ut qui caſti fuiſſent in eremo, nunc conſtituti inter bona tanta peccarent, & res quas adepti fuerant per indigentiam, tẽpore hubertatis amitterent. Et ille quidem hæc dicens, conabatur emendare iuuenculos, & ad pœnitentiam eorum quæ geſſerant, reuocare. Poſt quẽ ſurgens Zamarias, ait: Tu quidem ô Moſes uere legibus, quas ipſe poſuiſti, ex ipſa cõſuetudine eis firmitatẽ attribuẽs, & quo

Num. 25.

nam iam frequenter caſtigaſti Hebræos, qui non bene ſeducuntur, me in his quæ tyrannice imperas, nõ habebis obnoxium. Non enim aliud quicquam hactenus ſub figmento legum & dei, q̃ iugum ſeruitutis nobis inferre machinaris, & tibimet defendere principatum, auferendo nobis deſiderium & proprium uiuendi arbitrium, quod eſt liberorũ & dominum non habentium. Crudelior itaq; circa Hebræos tu ſolus eris Aegyptijs, caſtigare nos uolens, & ſecundum leges tibi placitas ſingulorum uolũtates aſtringere. Sed multo iuſtius eſt, ut tu potius puniaris: quando ea quæ omnibus indubitanter bene ſe habere uidentur, ſolus exterminare contendis, & contra omnium placita tuam ualere ſententiam. Mulierem itaq; peregrinam, ſicut ais, duxiſſe me fateor. A me enim audies meos actus ſicut à libero. Non enim latere propoſui, nec pro me alter delator erit. Et ſacrificaui dijs, quibus ſacrificandum non iudicatis, iuſtum exiſtimans per multos me debere acquirere ueritatem, & non uelut ſub tyranno uiuere, & omnem ſpem ſemper ex unius cõ ſeruatione pendere. Dum hæc aũt Zamarias de his quæ & ipſe & alij male geſſerant ediſſet, populus quidem quieſcebat formidine futurorum, legiſlatorem intendens, nolentem illius ſuperbiam ex aduerſo litigio prouocare. Metuebat enim, ne multi propter luxuriam uerborum eius imitatores facti, multitudinem perturbarẽt, & in his quidem dimiſere conuentum, ſed cauſa mali potius augebatur. Cumq; Zamarias ex tali cauſa motus non fuiſſet, Phinees uir, & in alijs quidem rebus melior exiſtens multorum iuuenum, & dignitate patris tranſcendens coætaneos uniuerſos, Eleazari ſacerdotis filius & fratris Moſi nepos, dolens in his quæ geſſerat Zamarias, & antequam p licentiam fortior efficeretur iniuria, opere uolens ultionem inferre, & iniquitatem ne creſceret amplius prohibere, dum adhuc qui hæc arripuerant minime punirentur, animi ſimul & corporis ſic audacia confortatus eſt, ut non prius decertare quieſceret, q̃ uictoriam in eo facto pciperet. Tunc ad tabernaculũ Zamariæ ueniẽs, ipſum euaginato gladio & Cozabi ſimul extinxit. Iuuenes autem omnes quibus erat uirtutis amor, & Phinees imitatores eſſe uidebantur, perimebant eos q in culpa Zamariæ ſimiles exiſtebãt. Multi ſiquidẽ inique gerentiũ, horum uirtute perempti ſunt, omnesq; peſtilentia perierunt, deo illis poſt hæc immittente languorem. Nam & quitunq; eoꝝ conati fuerant, & cum prohibere debuerint, magis ad iniuriam dei eos exacuerant, pariter ſunt extincti. Perempti ſunt itaq; ex eorum cœtibus, nõ minus quatuordecim millia uirorũ. Hac itaq; cauſa exaggeratus Moſes, ad interitum Madianitarum miſit exercitum, de quorum prælio poſt paululũ edicemus, narrãtes primitus quod reliquimus. Iuſtum nanq; eſt, legiſlatoris uoluntatem nequaq̃ in hoc fine laudetranſire. Balaam enim (qui petitus fuerat à Madianitis, ut malediceret Hebræis, & hoc quidem complere diuina prouidentia non ualuit, ſed conſilium dedit, quo hoſtes utẽtes, Hebræorum populum penè conſumerent) Moſes magnifice nimis honorauit, eius diuinationis uerba probans, cum poſſet huius gloriam propriam facere, quando nullus qui mendacium argueret teſtis extaret. Illi nanq; teſtimonium reddidit, & eũ memoria dignum fecit. Et hæc quidem ſicut uoluerint, quicunq; conſiderent. Moſes itaq; pro quib⁹ rebus prædixi, ad terram Madianitaꝝ miſit exercitus, ex unaquaq; tribu duodecim millia uirorum eligens, quorum ducem ſtatuit Phinees, cuius fecimus paulo ante memoriã, qui leges cuſtodiuit Hebræorum, & Zamariam tranſgredientem eas ipſe percuſſit. Madianitæ uero uidentes exercitum contra ſe uenire, & quantus nunquam aduerſus eos acceſſerat, congregantes prouinciæ multitudinem, expectabant hoſtes, & undiq; munitis excipiebant eos. Venientibus autem eis, congreſſione facta, Madianitarum cecidit multitudo quæ computari non poſſet, numerumq; tranſcenderet. Sed & reges eorum quinq; pariter ſunt perempti, quorum nomina erãt Eui & Zur, Rebe & Vr: quintus uero rex eſt Recem, de cuius cognomine ciuitas in terra Arabum conſtituta, hactenus ab omnibus de nomine regis ædificantis, Arecen uocatur, quæ apud Græcos dicitur Petra. Hoſtibus itaq; effugatis, Hebræi eorum tenuere prouinciam, multamq; ſumentes prædam, et poſſeſſores cum mulieribus perimentes, ſolas uirgines reliquerunt. Hoc enim Moſes duci Phinees iuſſerat. Qui reuerſus incolumem reduxit exercitum, & prædam ualde copioſam, id eſt, boues quinquaginta duo millia ſexagintaſeptem, aſinos autẽ ſexaginta millia, auri uero & argenti uaſa innumeræ multitudinis, quibus utebant in domo. Nam per lõ-

Numer. 31.

gam felicitatem ornatu erãt ualde locupletes. Deductæ sunt autem & uirgines, quasi triginta & duo millia. Moses itaque diuisa in duas parte præda, alterius quidem quinquagesimam partem Eleazaro dedit & sacerdotibus, Leuitis autem alterius quinquagesimã, reliquam uero uniuerso populo distribuit. Viuebantq; de cætero ualde feliciter, eratq; eis per uirtutem omnium bonorum copia, nullaq; tristitia eorum uoluptates impediebat. Moses igitur cum esset senex, Iesum successorem sibi constituit ad prophetias, & ad militiæ principatum, si cubi necessarium foret, iubente deo, ut rerum teneret imperium. Iosue autem omni doctrina legum, diuinisq; ministerijs Mose docente erat instructus. Inter hæc autem duæ tribus, Gad, & Ruben, & Manasse dimidia, quadrupedum multitudine & omnibus alijs ualde diuites, habentes commune consiliũ, rogabant Mosen, ut eis præcipue Amorræam concederet, quæ pascuis opima uidebat. Ille uero existimans eos timuisse Chananæorum pugnam, & honestam occasionem quasi pro pascuarum diligẽtia quæsisse, malignos eos appellabat, & turpem occasionem timoris adinuenisse, ipsosq; uelle sine labore deliciari, dum omnes adhuc in ærumnis consisterẽt, & terram ideo quã peterent obtinere uelle, ne de cætero cum eis laborarent, quibus terram se traditurum deus promiserat trans Iordanem, & aduersas gentes interempturum. Illi uero conspiciẽtes iratum ducem, & contra se iustissime prouocatum, respondentes satisfaciebant, non pro timore periculorum, neq; propter laboris defectũ hoc petere, sed ut prædam in opportunis constituentes locis, expediti ad certamen & ad bella uenire possent, dicebantq; se præparatos, ut dum possiderent ciuitates, ad custodiam filiorum & uxorum & facultatis suæ, ubiq; cum exercitu properarent. Porrò Moses, cũ iste sermo placuisset, uocans Eleazarum sacerdotem & Iesum, & ad ultimum uniuersos, concessit eis Amorræam, ita ut auxilia cõferrent cognatis suis, donec omnia complerentur. Accipientes itaq; ista conditione, prouinciam, & ciuitates fortissimas possidentes, filios & coniuges, & alia quæcũque poterant circumeuntibus impedimentum facere, in eis apte cõstituerunt. Aedificauit aũt & Moses decẽ ciuitates, quæ in numero quadragintaocto forent, quarũ tres distribuit, ut ad eas qui nolentes facerent homicidiũ, confugerent, & tẽpus fugæ constituit, habentibus scilicet potestatẽ cognatis perempti occidere homicidam, si eũ extra terminos ciuitatis ad quã fugerat inuenirẽt, quod nulli alij permissum est ppetrare. Hæ siquidẽ ciuitates fugacibus distributæ sunt: Bosor qdẽ in Arabiæ finibus, Arimnam aũt in terra Galaadinorũ, Gaulalim uero in Bataltide regione. Cumq; etiam Chananæorũ terram obtinerent, tres alias ciuitates inter urbes Leuitarũ Moses fabricandas ad habitaculũ fugaciũ delegauit. Moses autem adeuntibus eum maioribus natu tribus Manasse, & dicentibus uirum insignem tribuum fuisse defunctum nomine Orophatim, & filios quidem masculos non reliquisse, sed filias: & consulentibus si earum fuisset hæreditas, aut si quidem aliquos de tribu sua ducerent, cũ hæreditate ad eos irent: si uero ex alia tribu alicui nuberent, hæreditatem in paterna tribu relinquerent, tũc manere uniuscuiusq; hæreditatem in propria tribu constituit.

Numer.31.

Nume.15.

Deute.4. De ciuitatib. fugitiuorum

Moses hæreditatem filiæ defuncti fratris cõstituit.

¶ *Moses prædicens se moriturum, statuit populo uarias leges. Tandem ab hominibus & eorum conspectu clara circundatus nube sublatus est.* Caput VI.

HISTORIA DEVTERONOMII.

CVm uero iam quadraginta anni minus triginta diebus implerentur, Moses ecclesiam congregans ad Iordanem, ubi nunc ciuitas est Abila: locusq; palmarum, conueniente uniuerso populo, ita locutus est: O uiri commilitones, & sicut deo placuit, calamitatis longæ participes, centum uiginti annis senectute confectum oportet me ab hac uita discedere. In his uero quæ gerenda sunt trans Iordanem, iam non ero uester adiutor, neque pugnabo uobiscum, à deo prohibitus. Iustum tamen credidi, neq; nunc meam deponere pro uestra felicitate curam, sed propriam iudicare uestræ hubertatis adeptionem, & memoriam meam in abundantia bonorum referre uestrorũ. Nunc igitur explanans, quemadmodum uos felices eritis, uestris filijs bonorũ uestrorum relicturi possessionẽ, ab hac uita discedo, dignusq; sum, ut mihi fides habeatur, & propter pristinas uirtutes, & eo quod animæ ad uitæ huius terminum uenientes, cum omni loquantur integritate. O filij Israel, cunctis hominibus causa bonæ possessionis ppicius deus est. Hic enim solus

Deut.4.

Oratio Mosi ad populũ Israel ante mortem.

dignis hoc tribuere, & auferre in ſe delinquentibus põt: cui uos exhibere, quales uos ipſe uult eſſe, ſimul & ego uoluntatem eius ſciens, aperte uos moneo. Non enim eritis beatiſſimi, & in oĩbus imitabiles aut felices, ſi aliquando ex illius mãdatis ceſſaueritis. Poſſeſſio nanq; bonor̃, quam nunc tenetis, firma manebit: & p̃ſentium rer̃ celerrimam ſecuritatẽ habebitis, ſi ſolũmodo quæ uos deus uult ſequi, his obediatis: & neq; legũ alienar̃ ordinem p̃ponatis, neq; pietatem, quam nũc circa deum geritis ſpernentes, ad modũ alienũ conuertamini. Hæc aũt agentes, fortiſſimi cũctor̃ eritis bella ferre, & inimicor̃ nulli ſuccumbere. Deo enim uobis auxiliatore p̃ſente, cunctos uos poſtponere rationis eſt. p̃mia ſiquidẽ magna uirtutis nobis ſunt poſita, quæ oĩ uita poſſideatis. Virtus etenim primit bonarũ cauſarum eſt præmium, deinceps etiam aliarum rerum p̃ſtat augmentum: ita, ut dum inter uos ea uſi fueritis, magnam uobis conferat uitam, & inter alienigenas glorioſos efficiat, & apud poſteros eminentes oſtendat. Hæc itaq; poteritis adipiſci, ſi legibus quas dictante mihi deo cõſtitui, obediatis: easq; cuſtodiatis, & earum ſapiẽtiam meditemini. Ego autem diſcedo gaudens in ueſtris bonis, commendans uos caſtitati legis et bonæ conuerſationis ornatui, uirtutibusq; ducũ, qui prouidentiá ueſtræ utilitatis exhibebunt. Deus aũt qui hactenus ueſtri p̃ſul extitit, pro cuius uoluntate & ego uobis utilis fui, non uſq; ad p̃ſens ſtare faciet prouidentiam ſuã, ſed quanto tẽpore ipſi uolueritis eũ habere patrocinantem, in uirtutis ſtudijs p̃manentes, tanto p̃ſidium eius habebitis. Conſilia nanq; uobis p̃bebũt optima, quæ ſequẽtes, felices eritis, pontifex Eleazarus & Ieſus, necnõ & ſeniores, & principes tribuũ, quos audire uos conuenit: ſcientes, qm̃ omnes qui bñ ſub principe conſiſtunt, & principatũ tenere, & libertati p̃eſſe poſſunt, nec indigneminí in his quæ uos agere duces ueſtri popoſcerint. Non etenim, ut benefacientibus iniuriam faciatis, in hoc fiduciam ponetis: qđ de cætero declinantes, meliores cauſas habebitis, nec hmõi iram aliquando ſumatis, quali circa me uti ſæpius præſumpſiſtis. Noſtis eñ qa frequenter peiora à uobis, q̃ ab hoſtibus mortis pericula ſuſtinui. Et hæc nõ opprobrans uobis dico: nõ enim in exitu uitæ dolentes contra me relinquere uolẽs, hæc ad memoriá reuoco, qñ nec tempore quo hæc patiebar, iratus agnoſcor, ſed ut de futuro à talibus tẽperetis, & in nullo ueſtris p̃ſulibus iniuriam propter diuitias faciatis, quæ uobis Iordanẽ
Deut. 7. 11. tranſeuntibus & Chananæã obtinentibus, affluenter aduenient. Nam ſi p eas fueritis cõtẽptores effecti, & uirtutẽ deuotionemq; pdideritis, quã circa deũ gerítis, eum primitus habebitis inimicũ: & terram quam armis obtinuiſtis, iter̃ cum magnis opprobrijs amittetis, totumq; diſperſi per orbẽ, ueſtro ſeruitio oẽm terram & mare cõplebitis, eritq; uobis, dum hortũ omnium experti fueritis, inutilis iam pœnitentia & memoria legũ nõ ſeruatarum. Vnde ſi uultis hæc apud uos permanere, dum hoſtibus p̃ualueritis, nullũ relinquatis ex eis, ſed omnes perire decernite, ne uiuentibus eis illorum ſtudia deguſtantes, à conuerſatione paterna recedatis. Sed & aras & lucos & tẽpla quæcũq; habuerint, deſtruenda commoneo, & genus & memoriam eor̃ igni conſumi. Sic etenim bonorum ueſtrorum uobis erit firma ſecuritas. Ne uero p ignorantiam melioris rei natura ueſtra ad peiora declinet, & leges uobis dictante mihi deo compoſui, & ordinem bonæ cõuerſationis inſtitui, cuius ſeruantes ornatum, feliciſſimi eritis omnium rerũ. Hæc dicens, dedit eis in libro leges, & conuerſationis modũ ibi conſcriptum. Illi uero flebant, & multũ querebantur ducem, memoriam periculorũ eius habentes, & quãta pro eorũ ſalute geſſiſſet, deſperãtes etiam de futuris, quaſi nullus eis princeps ſimilis foret, minusq; iam deũ ſui prouidere credentes, eo qđ Moſes eũ potius exoraſſet. Tunc eorũ quæ in deſerto ei cũ ira locuti fuerant, pœnitentiam agentes ingemiſcebant, ita ut omnis populus in lachrymas prorumperet, & plus q̃ ſermone dici poteſt, gemitus cum dolore proferret. Moſes autem conſolabat eos: & licet dignus multis eſſe lachrymis uideretur, tamen amouebat eos à fletu, utq; magna uterentur conuerſatione, poſcebat. Tunc ergo cõuentus ita dimiſſus eſt. Volo autem conuerſationem primitus dicere Moſeos, eiusq; dignitatis uirtutes exponere, ut per hæc legentes agnoſcant, qualia initia nſi habuere maiores, & ſic ad aliarum rerum uenire narrationem. Scripta ſunt autem hæc omnia ſicut ille reliquit, nihil nobis adijcientibus ad ornatum, quod à Moſe relictum non eſt. Hoc tantum placuit nobis modo nouitatis inducere, ut ſecundũ genus nobis ſingula diſponãtur, diſperſa nanq;

Legẽ ſcriptã dedit Moſes populo.

ab illo in ſcriptis relicta ſunt, quemadmodum deum in ſingulis quibuſq; conſuluit. Propterea nanq; neceſſariũ iudicaui hæc prædicere, ne qua nobis à contribulibus hanc ſcripturam legentibus quæſtio generetur. Hic autem eſt ordo legum in noſtra conuerſatione competentium. Quas autem nobis communiter ad alterutros dereliquit, has de moribus & cauſis explanare & referre diſtuli, quod adiuuante deo poſt nobis inſinuare propoſitum eſt. Ait enim: Dum Chananæorum terram poſſederitis, & ad uſum bonorũ uacueritis, & ciuitates iam ædificare cœperitis, ea facientes quæ deo placita ſunt, firmiſſimum pignus felicitatis habebitis, ſit una uobis ciuitas ſacra in terra Chananæorum in loco optimo, & uirtute præclaro, quamcunq; deus ſibi per prophetam elegerit, & templum in ea ſit unum, & altare unum ex lapidibus non manu dolatis, ſed paſſim iacẽtibus, qui dealbati erunt, & ad decorem, & ad uidendum ualde puriſſimi, aſcenſus autem ad illud ſit nõ per gradus. In alia uero ciuitate nec altare, nec templum ſit. Deus enim unus, & genus Hebræorum eſt unum. Qui uero blaſphemauerit deum, lapidatus ſuſpendatur per diem, & ſine honore turpiterq; ſepeliatur. Conueniant autem in ciuitatem, in qua templum cõſtituunt, ter in anno, à finibus terræ quam Hebræi tenuerint, quatenus deo & pro his quæ poſſident gratias referant, & de futuris preces effundant, & cõuenientes adinuicem tunc epulantes amici ſint. Bonum eſt enim, ut ſemetipſos alterutrum contribules non ignorẽt, ſed ſua ſtudia ſibi communicent. Hoc autem eis ex hac ſocietate proueniet, ut & aſpectu & loquela memoriam ſui ſemper obtineant. Si enim alterutris impermixti ſint, extranei ſibimet putabuntur. Sit autem & decima exceptio frugum uobis, præter eam, quam diſtribuit dominus ſacerdotibus & Leuitis dari, quæ uendatur quidem per prouincias, & ad epulas miniſtretur, & hoſtias, quæ in ſacra urbe ſunt celebrandæ. Iuſtum eſt enim ex his quæ de terra naſcuntur, quam deus uobis poſſidere conceſſerit, ut ad honorem eius qui hæc tribuit, perfruantur. Ex mercede mulieris fornicariæ non ſunt ſacrificia celebranda. Nunquam enim ex his quæ de contumelia procedũt, diuinitas delectatur. nihil enim confuſione corporum peius eſt. Similiter autem ſi quis pro coitu canis, aut uenatici aut cuſtodis gregum, mercedem acceperit, nunquam exinde deo ſacrificandum eſt. Nullus blaſphemet eos, quos aliæ ciuitatis eſſe putant. Sacra peregrina non eſſe furanda, neq; æs denominatum alicui deo, ſumendum. Nullus ueſtrũ ueſtiatur ex lana & lino tunica ueſtiatur. Hæc enim ſolummodo ſacerdotibus eſt conceſſa. Conueniente uero multitudine in urbe ſacra ad immolandũ, poſt ſeptem annos inſtante feſtiuitate quæ uocatur ſcenopegia, id eſt, tabernaculorũ defixio, ſummus ſacerdos ſtans in excelſo tribunali, unde poſſit audiri, leges omnibus legat, & neq; uxor, neque filij audire prohibeantur, ſed neq; ſerui. Bonum eſt enim, ut animabus inſcriptæ leges, etiam memoria conſeruentur, qua nunquam deleri poſſint. Sic ergo neq; peccabunt, non ualẽtes dicere, quod decreta legum ignorare uideantur. Leges enim multam habebunt contra peccantes audaciam, utiq; prædicentes eis, quæ ſint paſſuri delinquentes, & animabus eorum inſcribentes, quæ præcipiunt per auditum, quatenus omnino in interioribus eorum conſiſtat uoluntas legum, in qua cum deficiunt, autores ipſi ſuæ læſionis exiſtunt. Diſcant etiam pueri primum legem, quæ eſt doctrina optima, & cauſa felicitatis eximia. Secundo autem per ſingulos dies, mane & ueſpere teſtificanda ſunt dona dei, quæ liberatis de terra Aegyptiaca conceſſit. Iuſta eſt enim naturaliter gratiarũ actio, quæ refertur & pro compenſatione rerum iam factarum, & pro inuitatione futurarum. Inſcribenda uero & in ianuis ea, in quibus eis deus benefecerit, & brachijs ſingula quæq; declaranda, quæ uirtutem dei ualeãt deſignare, & fauorem eius circa eos oſtendere, quatenus undiq; circa eos illuceat dei fauor. Principes autem ſint in unaquaq; ciuitate uiri ſeptem, qui & uirtute, & iuſtitiæ ſtudio ſint eximij, unicuiq; uero principatui duo uiri miniſtri præbeantur ex tribu Leuitarum. In omni autem honore, qui in urbibus iudicare conſtituti fuerint, habeantur, ita ut illis præſentibus neq; blaſphemare, neq; aſpere agere liceat aliquibus, ſic utiq; reſpicientibus pudorem dignorum hominum, tanquam ſi deum in illis contemnere uideantur. Iudices autem puri poteſtatem habeant pronunciandi, quodcunque uidetur eis, niſi forte pecunias eos quilibet accepiſſe pro iudicij diuerſitate demonſtret, aut aliam cauſam proferat, per quam eos non bene iudicaſſe conuincat. Non enim lucri

Vt una ciuitas ſacra fieret, & unum templum.

Deutero. 16.

Deutero. 18.

De mercede mulieris fornicariæ.

Deute. 22.

Deute. 23.

Pueri primũ diſcant legẽ.

Deuter. 6.

Septem principes.

attendentes aut dignitatem, conuenit iudicare, sed iustitiam rebus omnibus præponentes. Nam hoc non agens, deum quilibet contemnere putatur, eumq; infirmiorē credere q̄ illos, quibus contra iustitiam timore potestatis sententia propria præstare contendit. Dei enim uirtus, iustitia est. Quisquis em̄ præstat eis, qui aut non iuste quærunt aliquid, aut non iuste in dignitate sunt constituti, illos potius deo potiores facit. Si uero iudices non intelligunt de rebus sibi creditis iudicare, quando multa talia solent hominibus pro uenire, integram causam in urbem sacram remittant, & conuenientes pontifex & pphe

Vni testi non credendum. ta & seniores, quæ eis uidentur iusta, pronuncient. Vni testi non credatur, sed tribus, aut ad ultimum duobus, quorum testimonium uerum faciat uita prior. Mulierum testimo-

Serui nō sint testes. nium nequaquam recipiendum, propter leuitatem & procacitatem generis earum. Sed neq; serui testimonium perhibeāt propter ignobilitatem animi, quos aut propter lucrū,

Deut.19. aut propter timorem uerisimile potest credi non posse uere testari. Si quis autem falsæ te

Falsus testis puniendus. status est, conuictus ea patiatur, quæ passurus esset is, contra quem testimonium dixit.

De homicidio facto. Si homicidio facto in aliqua urbe nō inueniat is qui fecit, ne in suspicione sit aliquis, quasi

Deut.21. hoc per odiū perpetrauerit, quærat quidē homicida cū multo studio, quinetiam de eo nūciando proponantur edicta. Cum uero nullus eū nunciauerit, principes ciuitatum ui cinarum regionis illius, in qua cædes facta est, & seniores cōuenientes metiant à loco, ubi iacet mortuus, regionē: & pars quæ fuerit uicinior ciuitati, populi huius emētes uitulā, & deferentes ad uallem, & ad locum inutilem aratro & plantationibus, incidant ceruicem bouis, & sumentes aquā, lauēt manus suas super caput bouis sacerdotes, simul & Leuitæ & seniores illius ciuitatis, & exclament ab homicidio mundas se manus habere, & neq; gessisse, neq; factori cōmunicare, & inuocent deum sibi propitiū fore, & nunq̄ tam malam passionē in illa terra contingere. Optima, inquit, est huiusmodi dispositio, & conuersatio talis, nec uobis alterius reipublicæ sit affectus, sed hāc diligite, dominas leges ha

Deut.17. bentes, & secundum eas omnia facientes. Satis enim est, ut deus sit uester princeps. Si au

De rege eligendo. tem fuerit uobis regis amor, sit equidem iste contribulis, sitq; ei iustitiæ prouidētia semper, & uirtutis alterius magnitudo. Sciat aūt is legibus atq; deo plurimam inesse sapientiam, nihilq; gerat præter pontificis seniorumq; sententiam, nec multas nuptias usurpet, neq; abundantiam sectetur pecuniarum, nec ornatus equorum: quibus rebus sibi collatis, ultra leges superbus erit. Prohibeatur autem etiam si quis horum studiū habuerit,

Deut.19. fieri ultra modum uestræ utilitatis potentior. Terminos terræ moueri nō liceat, nec p priæ nec alienæ, per quos uobis seruabitur pax, sed habeātur firmi in æternū positi, sicut diuina sententia, tanquam prælijs & seditionibus ex hoc oriūdis, dum accedere ultra ter minos auari uoluerint. Nam neq; procul est, ut transcendat leges, qui terminos uoluerit

Leuit.25. permutare. Qui in terra plantauerit, si ante quartum annum folia fructumq; attulerit, neq; deo ex hoc primitias offerat, nec ipse comedat. Non enim secundum tempus hoc illatum est, dum naturæ præter tempus uim feciſſe uideatur. Vnde hoc neq; deo, neque proprio domino competit ad utendum. Quarto uero anno uindemiam, & omne quod nascitur (tunc enim matura est) colligens, ad sacram deportet urbem, & cū decimis alia rum frugum expendat, cum amicis proprijs epulādo, & cum pupillis & uiduis. Quinto

De plantāda uinea. autem anno sit dominus, ut quæ fuerint nata fructificet. Qui terrā uineis plantat, nō se

Bobus terrā arādam, nec diuerso genere seminandā minet eam. sat enim est hoc, hanc enutrire germen, & laboribus aratri esse priuatā. Bobus terra aranda est, & nulla cum eis altera animalia iungenda sunt, sed proprium hoc genus sit ad arandum. Semina uero sint munda, & impermixta, & non duobus aut tribus generibus seminetur. Non enim communione dissimilium natura lætatur. Neq;

Deut.22. iumenta permisceantur, quæcunq; cognata non sunt. Metuebat enim tunc legislator, ne p hoc iniuria transiret ad homines, initiū à minoribus et turpibus primo sumēs. Nihil enim hmōi debet esse licitum, ex quo per similitudinem cōuersio quædam in communibus rebus habere possit accessum. Quapropter de rebus uilibus leges negligentiam non habuerunt, scientes omnibus prouidere, ne in aliquo uiderentur esse cupabiles. Metentes, in-

Deut.24. quit, & manipulos colligentes, nō oēm decet messem excutere, sed relinquere aliquos ma

Remanentes spicas nō colligendas. nipulos, qui sint egentibus alimentum. Similiter autem & de uineis racemusculos pauperibus relinquendos, & oliuarum quendam fructū reseruandum colligentibus, & essum

propriam non habentibus. Non enim tanta abundantia ex nimia colligendi diligentia hominis utilis erit, quanta gratia ex indigentium satietate proueniet. Tunc diuinitas tertium ad illationem fructuum promptiorem efficiet, eorum qui non suæ tantummodo utilitati prospiciunt, sed etiam pro aliorum cibo cogitare noscuntur. Sed neq; boum ora dum spicas terunt in area, sunt liganda. Non enim iustum est, ut qui simul laborauerunt in fru Deutero.25
ctu, & circa natiuitatem eius fatigati sunt, participare prohibeantur. Neq; poma matura contingere iter agentes arcendi sunt, sed tanquam de propriis eos debent permitte re satiari, siue prouinciales sint, siue peregrini, & cum gaudio præbendum est eis ad comedendum, portare uero nil liceat. Neq; uindemiantes ex his quæ ad torcular portantur, gustare prohibeant sibimet occurrentes. Iniustum est enim bona quæ dei uoluntate ad usum dum data sunt, inuidere desiderantibus ea comedere, dum pomum fit in maturitate sicut deo placuit, & mox abire festinet. Et licet aliqui per uerecundiam contingere non præsumant, rogantes eos, cum sint quidem Israelitæ tanquam socij, & propter cognationem pariter domini, & ex alio loco uenientes, & ut munera suscipiant deprecádi sunt, quæ de us eos uidere concessit. Damna siquidem iudicanda non sunt, quæcunq; per benignitatẽ transeuntibus conferuntur, quando deus hubertatem bonoꝝ præstat hominibus, nõ ut tantũ soli, sed ut etiam alijs largiantur, uolens hoc modo fauorem suum circa Israeliticũ populum, & felicitatis eorum administrationem alijs apparere, cum eos suam abundantiam alijs participare præcepit. Qui uero pter hæc fecerit, quadraginta minus una plagas habena publica accipere uoluit, & liberum poenam hanc turpissimam sustinere, qui dum lucro seruit, fecit iniuriam dignitati. Bene, inquit, uobis erit expertis ærumnarũ Aegyptiarum atque deserti, si habeatis curam eoꝝ, qui nunc in similibus constituti sunt, & adepti diuitias ex misericordia & puidentia dei, easdem similiter egentibus diuidatis. Super decimas autem duas quas annis singulis prædixi celebrandas, aliam quidem Leuitis, alteram uero ad epulationes, tertiam quoque p annum tertium expedit fieri ad distributionem inopum, mulierumq; uiduarum & infantum pupillorum. Germina quoq; Deutero.26.
quæcunq; prius nasci contingit, ad templum pferant, & pro terra hæc pferente, quã eis pstitit possidere, deum benedicentes, sacrificiaq; quæ leges eos offerre iubent celebrantes, horum primitias sacerdotibus templi distribuant. Cum uero hæc quilibet impleuerit, & omnes decimas una cum primitijs, quas Leuitis ad epulandum dari mos est, obtulerit, discessurus domum, stans è diuerso templi gratias quidẽ agat deo, qui eos ab Aegyptiorum iniuria liberauit, terraq; eis magna frui multaq; concessit, testimoniumq; perhibeat quia decimas secundum leges Mosi obtulit, exoretq; deum sibi ppicium & placidũ semper esse, & communiter cum Hebræis omnibus pmanere, utq; seruet bona quæ dedit eis, & addat quæcunq; donare potest. Vxores asit ducát nubili iam tẽpore eõstitutas, *De uxoribus ducendis.*
uirgines liberas, bonis parentibus procreatas. Qui uero uirginem ducturus nõ est, ei nõ *Liberi nõ ducant ancillas*
iungatur quam discedere suasit ab alio, neque contristet priorem maritum eius. Ancillas liberi non ducant uxores, nec si per amorem ad hoc aliqui compellantur. Concupiscẽtiam namque retinere decorum est, & congruum liberæ dignitati. Sed neq; fornicariæ sequendæ sunt nuptiæ, p quibus corporis iniurijs nuptiales hostias non suscipit summa diuinitas. Sic itaq; prudentia filiorum erit libera, & ad rectitudinis uirtutem præparata, si non fuerint de turpibus nuptijs, neq; de concupiscentia non legitime conuenientium procreati. Si quis uelut uirginem desponderit, deinde non eam talem inueniat, causam di Deuter.24.
cturus, ipse quidem accuset utens ad pbationem documentis suis: rideat autẽ puellæ pater aut frater, uel quicunq; post eos genere uicinior esse monstratur: & dum iudicatũ fuerit puellam non esse culpabilem, cum accusatore pmaneat, nullam habente uiro ulteriorem potestatem dimittendi eam, nisi magnæ causæ pcesserint, & contra quas nec respondere possit. Is uero qui audacter aut petulanter causam puellæ uitij & derogationis intulerit, mulcta condemnetur quadraginta minus una plagarum, & quinquaginta siclos patri dare cogatur. Si uero conuicerit puellam fuisse corruptam, si quidem popularis sit, eo quod caste uirginitatem usque ad legitimas nuptias non seruauerit, lapidetur: si uero de sacerdote sit nata, uiua protinus concremetur. Si quis duas uxores habuerit, & alia quidem in honore magno fuerit & fauore, aut ppter pulchritudinẽ & amorẽ, aut ob aliam Deutero.21.

cauſam, altera uero in minori apud eum parte conſiſtat, ſi ex dilecta filius, cum ſit iunior illo qui ex alia procreatus eſt, petat propter patris fauorem quem circa matrẽ habet, priuilegia ſenioris, quatenus duplicem ſubſtantiæ paternæ partem accipiat, ſicut in legibus diffinitum eſt, non ei concedatur. Iniuſtum nanq; eſt, ut qui natiuitate ſenior eſt, eo quod minus mater eius à patre diligatur, debita parte fraudetur. Deute. 22 Qui puellam corruperit alij deſponſatam, ſiquidem ſuadens ei, & ad corruptionem ſibi conſentientem habuerit, cum ea moriatur. Maligni enim ſunt utriq; illequidem, eo quod turpitudinem puellam uolũtarie ſuſtinere ſuaſerit, & nuptijs liberis hæc mala præferre coegerit: illa uero, quod ſemetipſam propter libidinem propriam, aut propter lucrum ad contumeliam perſuaſa præbuerit. Si uero alicubi eam ſolam inueniens nullo adiutore præſente compreſſerit, ſolus ipſe moriatur. Qui uirginem corruperit nondum alicui deſponſatam, ipſe eam ducat uxorem. Si uero patri puellæ non placeat ut ducat eam, quinquaginta ſiclos preciũ ſoluat iniuriæ. Diuortium uxoris. Ab uxore copulata ſibi uolens quicunq; diſiungi propter quaſcunq; cauſas, quæ multis modis hominibus prouenire noſcuntur, ex ſcripto, quod nunquam cum ea conueniat, compromittat. Sic enim habebit poteſtatem aliæ copulari. nam prius illa alteri iungi non poteſt. Si autem & illo moriente uoluerit eam prior uir recipere, non ei licet. Vt fratris defuncti ſine filijs uxorem quis accipiat Quæ ſine filijs fuerit à marito derelicta, frater illius eam accipiat, & natum filium mortui nomine uocans, hæreditatis ſuæ nutriat ſucceſſorem. Hoc enim & publicis utilitatibus proderit, domibus minime deſtitutis, & cognatis poſſunt ſubſtantiæ conſeruari, & mulieribus releuatio calamitatis auferri, quando priorum maritorum proxmis conſunguntur. Si uero noluerit eam ducere frater, ueniẽs mulier illa apud ſeniores teſtimonium huius rei perhibeat, quia uolentem eam domi manere, & filium ex eo habere non ſuſcipit, iniuriam faciens fratris defuncti memoriæ. Requirentibus uero ſenioribus, pro qua cauſa nuptijs eius abſtineat, ſiue maximam cauſam ſiue paruam dixerit, ad hoc ueniendum eſt, ut ſoluens uxor fratris caligulas illius uiri, et expuens in faciem eius dicat, hoc dignum eſſe ab ea pati, iniuriam defuncti memoriæ facientem. Et ille quidem à ſenioribus abſcedat, hoc opprobrium habens omni tempore uitæ ſuæ, illa uero ſi uoluerit, alij Deute. 25. cuilibet ſe petentium nubat. Si quis captiuam ceperit uirginem, ſiue iam nuptam uolẽs ei copulari, non primitus liceat eius cubile communionemq; contingere, antequam illa radens caput ſuum & lugubre ſchema percipiens, parentes defleat et amicos, quos in bello perdiderit, quatenus de eorum triſtitia ſatiata, ſic deinceps ad epulas cõuertatur & nuptias. Bonum eſt enim & iuſtum accepturo, de qua filium habiturus eſt, ut eius ſatisfaciat uoluntati, et non tantummodo libidinem ſequens propriam, quod uxori futuræ charum poſſit eſſe cõtemnat. Triginta uero in luctu diebus expletis (ſufficiunt enim iſti dies ſapiẽtibus ad lachrymas amatorum) tũc procedat ad nuptias. Si uero cupiditate plenus, habere eam contemnat uxorem, ad ſeruitium eam deducere non habeat poteſtatem: ſed ubicunq; uoluerit mulier ire, diſcedat, hanc libertatem habens. Quicunq; uero iuuenum contemnunt parentes ſuos, & eis honorem non præbent, aut propter uerecũdiam, aut propter inſipientiam iniuriam facientes eis, primum quidem ſermonibus eos monent ipſi parentes (ſufficiunt enim ad hæc huiuſmodi iudices) dicentes non ſe propter delectationẽ fuiſſe coitu naturali permixtos, neq; pro augmento pecuniarum, dum eſſent facultates parenti utriq; communes, ſed ut ipſi filios haberent, qui eos in ſenectute gubernarent, & quibus egerent per eos haberent, quod dum cum gratia fiet, deo præcipue charum eſt. Adijciant etiam hæc uerba, dicentes, fouentes ſtudio magno nutriuimus, nullíq; rei pepercimus, quæ ad ſalutem tuam tenderet, & utilitatem optimæ tibi eruditionis afferret: nunc autem quoniam decet ueniam tribui iuuenum delictis, monemus te, reſipiſce in quocunq; pro noſtra exhonoratione minor inuentus es, et ad modum temperamẽti conuertere, ſciens etiam deum ea quæ contra parentes præſumunt, nimis ingrate ferre, quoniam & ipſe totius humani generis pater eſt, & unà cum illis exhonorari uidetur, qui eandem appellationem habere noſcuntur. Indignum ergo eſt à filijs ſuis hæc ſuſtinere, cum & lex talium ſit ultrix ineuitabilis, cuius te fili experimentum ſumere non optamus. Et ſi in his uerbis iuuentũ temperetur audacia, ab opprobrijs liberant, quæ ex ignorantia proueniunt. Sic enim & legiſlator bonus inuenietur, & patres felices erunt, non

Luctus triginta dierum pro mortuis. De parentũ contemptoribus.

ſidentes nec filium puniri, nec filiam. Cui uero parẽtum ſermones atq; doctrina ꝓpter intemperantiam ſuam pro nihilo eſſe uidebuntur, ſine pacis fœdere inimicas ſibi facierle ges, cũ frequentibus contra parentes præſumptionibus incitatur. Is enim, inquit, eiectus extra urbem, ſequente multitudine, lignoq; ſuſpenſus, & permanens tota die ad uiſionẽ cunctorum, nocte ſepeliatur: ſicut & alĩ, qui quocunq; modo perimi legibus decernunt. Sepeliantur autem & hoſtes, & nullus mortuus expers iaceat ſepulturæ, ſoluens pœnam ultra iuſtitiam. Nulli uero Hebræoꝝ ad uſuras liceat fœnerari, neq; cibum, neq; potum. Non enim iuſtum eſt à contribule redditus ſuſtinere, ſed ſolatium utilitatis eius lucrum eſſe decernere, & gratiaꝝ actionem, & recompenſationem à deo referendam pro benignitate ſufficere. Qui uero acceperint ſiue pecunias, ſiue quoſcunq; fructus ſiccos uel humidos, reminiſcentes deum, hæc cum dilectione reſtituant, tanq; reponentes in propriis loculis, & iterum cum opus fuerit, hæc tollentes. Qui uero circa redditionem impudentes extiterint, non in domos eorum eſt introeundum, pignusq; ſumendum, anteq; ex hoc cauſa dicatur. Pignus enim à foris ſumendum eſt, & ei debitor per ſe portare debet, nihil reſiſtens ei, qui cum auxilio legis ad eum uenit. Siquidem idoneus ſit cui pignus ablatum eſt, teneat illud creditor, quoadusq; reſtituat quod debetur: ſi uero paup eſt, reſtituat antequam ſol occumbat, & maxime ſi ueſtis ſit in pignore conſtituta, ita ut eam habeat ad ſoporem, qñ naturaliter pauperum deus miſereatur. Mola uero & uaſa ei congrua nõ ſunt accipienda pro pignore, ne inſtrumentis neceſſariis ad ciborum alimẽta priuent, & pro egeſtate peſſimũ aliquid patiantur. In furto hominis, pœna ſit mortis: qui uero aurũ aut argentum abſtulerit, condemnet in duplum. Qui iumentũ rapuerit, damno quadrupli condemnet, præter bouem puꝝ, hoc em̃ quincuplũ ſoluat. Qui uero ad ſoluenda multa fuerit inops, ſit ſeruus eorum, quibus eſt condemnatus. Si quis fuerit cõtribuli uenditus, ſex annis ſeruiat, ſeptimo autem liber abſcedat. Si uero filio ei ex ancilla nato apud emptorem, propter affectum eius ex familiaritatis dilectione ſeruire uoluerit, inſtãte anno iubileo, qui eſt quinquageſimus, liber efficiatur cum uxore ſimul & filiis. Si quis autem aurum uel argentum per uiam inuenerit, quærat eum qui perdidit, præconemq; mittens, in quo eum loco inuenit, reſtituat: & ex alieno damno non bonam utilitatem eſſe decernat. Similiter autem & de pecudibus, quæcunq; in deſerto errare cõpererit, non inuento repente domino, apud ſe reſeruet, teſtem habens deum in his, quod noluit aliena lucrari. Nulli liceat ptranſire, cum iumẽtũ alicuius tẽpeſtate fatigatũ in luto uiderit ceci diſſe, ſed alleuet illud, & proprio adiuuando labore, ei adiutor exiſtat. Vias aũt ignorantibus demõſtrandas, & nõ riſum actitantes de eoꝝ errore alienis utilitatibus liceat impedire. Nemo blaſphemet abſentẽ. Percuſſus in lite quis, ubi non eſt ferꝝ, repente mactetur, idẽ patiente eo qui pcuſſit qđ fecit. Si uero portatus ad domũ ꝓpriã qui pcuſſus eſt, ægrotet diebus multis, deinde moriat, ſit innocẽs qui pcuſſit. Sanato aũt illo, & multas expenſas in ægritudine faciente, reſtituat uniuerſa percuſſor, quæcũq; in uulneris ſanãdi tẽpus expẽdit, & quæcunq; medicis erogauit. Qui mulierẽ prægnãtem calce pcuſſerit, ſiquidẽ abortiuũ fecerit mulier, pecuniis à iudicibus condemnet, tanq; per corruptionẽ uentris, augmentũ plebis faciens detrimentũ. Dent aũt & uiro mulieris ab eo pecuniæ. Moriente aũt ea ex ea plaga, & ipſe moriat, animamq; pro aĩa cenſente lege ponendã. Venenũ neq; mortiferꝝ, neq; qđ ad alias ſit utile læſiones, ullus Iſraelitarum habeat. Si uero inueniatur quiſquã hoc poſſidere, moriatur: hoc patiens, qđ erant toleraturi illi, cõtra quos uenenũ probatur eſſe confectũ. Qui excæcauerit quenquam, ſimilia patiatur: priuetur, quo priuauerit alios, niſi forte pecunias accipere uoluerit qui excæcatus eſt. Leges etiam illi dant licentiam, qui paſſus eſt, æſtimare caſum paſſionis ſuæ: & concedentes ſunt, ſi ſeuerior eſſe noluerit. Bouem cornu percutientem dominus interficiat. Si uero aliquem interficiat percutiens taurus, ipſe quidẽ lapidatus moriatur, & neque ad cibum utilis habeatur. Si uero culpabilis etiam approbetur dominus, præſcius eius naturæ, nec cauens, & ipſe moriatur, tanquam ipſe eius qui à boue peremptus eſt, autor mortis extiterit. Si uero ſeruum uel ancillam bos perimat, ipſe quidem lapidetur: triginta uero ſiclos eius domino, lapidati dominus dare damnetur. Bos autem ſi à boue percuſſus mortuus fuerit, uendatur & qui mortuus eſt, & qui pcuſſit: & precium amborum eorum

Etiã hoſtes ſepeliendos eſſe Deutero. 23.

Deute. 24.

De furto.

Deute. 22

Lex percuſſorum.

De boue cornupeta.

domini ſibi diſtribuant. Qui puteum ſiue lacum effodiunt, diligentiam habeant, ut ta-
Exodi.21. bularum illic faciant tegumentum, non ut aliqui haurire prohibeantur, ſed ut nullum ſit ibi cadendi periculum. Et ſi in huiuſmodi profunditatem non clauſam incidens iumẽ tum alicuius moriat, eius precium dño ꝓprio ſoluendũ. Circundãda eſt quoq; maceria in puteis ſiue lacubus, quæ pro muro ſit, quatenus nõ ſinat aliquos illic deuolutos extingui. Depoſitũ ſi quis acceperit, tanquam rem ſacram, aut diuinam ita cuſtodiat, nullusq;
Deut.24. fraudare creditorem ſtudeat, neq; uir, neq; mulier, nec ſi immenſam auri lucraturus ſit quantitatem, ſpernens quaſi nullus ſit, qui eum poſſit arguere. Generaliter itaq; conuenit, unumquenq; ſuam conſcientiam ſcientem bene agere, & teſtimonio ſuo ſibi ſufficientem uniuerſa gerere, quæ ab aliis poſſint laudis præmia cõdonare, & maxime reſpicientem ad deum, quem nullus malignorum latere poteſt. Si uero nihil agens doloſe perdiderit, cui creditum eſt depoſitum, ueniens ad ſeptem iudices, iuret deum, quod neq; eius conſilio uel malitia perijt, neque aliqua rei pditæ parte ſit uſus: & inculpabilis tunc abſcedat. Si uero uel in aliqua parte uſus fuerit, rem ſibi creditam ipſe perdat, etiam uniuerſa & quæcunque accepit, reddere condemnetur. Sicut autem de rebus depoſitis ſancitũ eſt, ita & ſi quis mercedem fraudet operantium corporibus ſuis, habeatur odibilis. Vnde nõ eſt fraudanda uiri pauperis merces, ſcientibus uniuerſis, quod pro terra aliisq; poſſeſſionibus ei deus hoc præbuit. Sed neque differenda ſolutio eſt, ſed ſub die præbenda,
Filij pro parentibus non ſunt puniẽdi tanquam nolente deo fraudari quenquam uſu laboris ſui. Pro iniuſtitia patrum non debere filios puniri, ſed ꝓpter ſuam potius uirtutem eis miſericordia præbenda eſt, nõ læſio, quod filij peſſimorum fuere patrum, neque odio habendi ſunt ab iniquis nati. Sed neque patribus filiorum ſunt repenſanda peccata, cum multa iuuenes extra noſtram doctrinã ſibimet arrogent per ſuperbiam, nolentes quæ ſunt utilia doceri, & coitum fugere, ꝑ quem unà ſecum & maſculi uirtutem, & fructum filiorum procreationis amittunt, quem nobis hominibus ad augmentum generis præbuit deus, quando hoc uelut in necẽ futurorum filiorum agitur, & per hoc eorum exterminatur initium. Nam ſicut animæ illorum debilitantur, ita & quæ ſunt corporis pmutantur. Similiter autem quicquid putatur eſſe uidentibus monſtruoſum, non liceat fieri neque de hominibus, neque de cæteris animalibus. Hæc ſiquidem uobis legum ueſtræ reipub. ſit pacifica cõſtitutio, & deus propicius eius decorem inuiolabilem conſeruabit, nullumq; fiat tempus, quo in aliquo aliqs
Leges bellorum. hæc innouet, & in contrarium mutet. Quia uero neceſſe eſt humanum genus in inconſiderata pericula, aut uoluntarias turbas incidere, etiam de his breuia proloquamur, quatenus præſcientes quæ oportet fieri, ad opus ſalutis ſitis idonei, & non tunc requirentes quæ uos conueniat facere, minus inſtructi temporibus ſuccumbatis. Terram quam uobis ſine laboribus præbuit deus & ſine uirtutum exercitatione conceſſit, præſtitit quidem ut ea ſine bello fruamini, neq; aliis in ea contra uos bellantibus, neq; inteſtina ſeditione cõfluſis, ꝑ quam contraria ueſtris patribus gerentes, quæ ab illis cuſtodita ſunt perdatis, ſed utentes bonis legibus quas uobis deus præbuit, pſiſtatis. Si uero caſus belli aut nunc uobis, aut ueſtris filijs poſtea forte prouenerit, extra terminum hoc agatur. Belli uero legati
Deute.20. ones & præcones mittite ad uoluntarios hoſtes. Ante arma nanq; bonum eſt apud eos uti ſermonibus declarantibus, quoniam & militiam copioſam habentes, & equos, & arma, & ante hæc propicium deum, & uobiſcum pariter dimicantem, tamen petitis, ut nequaquam cum eis pugnare debeatis, ne res eorum auferre cogamini. Et ſiquidem conſentiunt, bonum uobis eſt ſeruare pacem: ſi uero confidentes in ſe, quaſi uirtute præcellant, et uos uexare conantur, exercitum ſuper eos inducite, principe quidem utentes omnipotente deo: ſubprincipem uero conſtituite unum, qui cunctos uirtute præcellat. Multorum nanq; principatus, his qui agere quicquam celeriter compelluntur, impedimentum eſt, & potius nouit nocere q̃ iuuare. Exercitus autem ducatur mundus, & inter omnes corporis robore, & animi audacia præpoſitus: timidi uero diſcernendi ſunt, ne dum circa cõgreſſionem belli conuertuntur ad fugam, hoſtibus magis uires adijciant. Eos qui nuper ædificauerunt domus, quibus tempus annale non fuit ad fruendum, & qui plantauerunt, & nondum participati ſunt fructibus, in prouincia dimittendos, ſed etiam eos qui ſponſi ſunt, & qui nuper uxores duxerunt, ne deſiderio earum parcentes uitæ, & ſeruantes ſe-

metipſos,ut illis fruãtur,arma tractare conténant.Cum uero caſtra,inqt,ducitis, puide te ne quid mali geratis.Obſidentes uero ciuitates, & lignis egentes ad machinarũ opus, non incidatis arbores terræ fructiferas,ſed parcite, ſcientes eas à deo pro utilitate hominum eſſe productas:quæ ſi uocem haberent,iurgiũ uobis inferrent,quia cum nõ ſit in eis cauſa bellorum,iniquæ ſectionis præiudicia patiant̃, & ſi uirtus eis foret,etiam demigrarent,& in aliã terrã decederẽt. Vincẽtes aũt in pugna,rebelles occidite:alios uero ad tributa reddenda ſeruate,abſq; gente ſcilicet Chananæa. Hos em̃ cum omni domo cunctos oportet exterminare. Cuſtodite aũt in bello præcipue, ut neq; mulier utatur inſtrumento uirili,neq; uir tunica muliebri. Huiuſmodi ſiquidem Moſes Hebræor̃ rempublicam dereliquit. Leges autem prius quadrageſimo anno conſcriptas tradidit,de quibus in alia ſum conſcriptione dicturus. Reliquis uero diebus frequenter eis benedictiones p eccleſias dedit,& ſuper eos qui non legitime uiuerent,ſed quæ in eis ſunt definita tranſcenderent,maledictiones impoſuit,deinde hexametrũ eis carmẽ effecit,qđ in libro dereliqt in ſacrario conſeruandũ,eloquiũ cõtinens futuror̃,ſecundũ quod omnia facta ſunt atq; fient,nullaq; ueritate priuatur. Hos igitur libros ſimul & arcam,in qua & decem uerba duabus tabulis conſcripta recondidit,& tabernaculũ tradidit ſacerdotibus,& populũ adhortatus eſt,ut dum obtinerent terram,& collocarentur in ea, Amalechitar̃ nõ obliuiſcerentur iniuriam:& caſtrametati ſuper eos,pœnã de eis ſumerent,eo qđ eos in deſerto afflixiſſent.Capta uero terra Chananæorum, omnẽ eius multitudinem perimi iuſſit, & altare erigendum,quod ad ſolis reſpiceret ortum: nõ longe ab urbe Sichimorum inter duos montes:Garizeo quidem à dextris poſito, à læuo autem eo qui Hebal nuncupatur,diuiſoq; exercitu per ſex tribus in duobus,& cum eis Leuitis & ſacerdotibus,primũ quidem eos qui in monte Garizeo eſſent orare ſanciuit,bona ſuper eos accedere, qui circa religionem dei legumq; cuſtodiam ſtudium haberent,ne offenderent in his quæ Moſes imperauit,& his fauere alias tribus,rurſumq; his orantibus, ſex alias reſpondere benedicentes,deinde tranſgreſſoribus ponere maledicta,& in eorum confirmatione ſibi tribus adinuicem conſonare. Conſcripſit autem benedictiones & maledictiones eorum, ut nequaquam longo tempore hæc doctrina deficeret.Quas etiam moriens in altaris latere utroq; conſcripſit,ſtante populo,& ſecum ſacrificia & holocauſta celebrante, quod nequaquam ulterius fecit.Hæc ergo conſtituit Moſes,& Hebræorum gens hæc mandata ſequendo conſiſtit. Altera uero die populum cum mulieribus & infantibus in eccleſiam conuocauit,ita ut etiam famuli adeſſent,& ei iuſiurandum pro legum cuſtodia celebrarent,ut de deo perfecte cogitãtes,neq; cognatis fauentes,neq; terrore permoti,neq; aliam quamlibet fortiorem cauſam q̃ legum cuſtodiam arbitrantes, eas præcepta tranſcenderent,ſed ſiue quiſquam eorum conſanguineus tentaret huius conuerſationis iura confundere,ſiue ciuitas foret,in eis ulciſcerentur & ſingulariter & communiter, & cum eis præualerent,etiam fundamenta ſubuerterent,ut neq; pauimentum contemnentium, ſi eſſet poſſibile,remaneret:ſi uero nequirent ferre tormentum, hoc ipſum oſtenderent, quia non ſua uoluntate feciſſent. Et in his quidem multitudo iurabat.Docuit autem eos quemadmodũ ſacrificia præcipue deo placerent, & quomodo præliantes digni fierent uictores coniectura lapidũ,de quibus primitus declarauit. Prophetauit autem & Ieſus p̃ſente Moſe.Igitur Moſes cuncta quæ forent pro populi ſalute facienda, in bellis ſimulq; in pace tractans, legibusq; compoſitis, & diſtributis reipublicæ pariter ornamentis,ait, quia ei diuinitas indicauerit,ſi tranſgrederentur eius religionem Hebræi, experirentur aduerſa,ita ut eorum terra armis hoſtium compleretur,& urbes deſtruerentur, & templũ concremaretur,& uiri uenditi ſeruituri forent, nullo eor̃ calamitatibus miſerante, eosq; cũ talia ſuſtinerent,fruſtra eſſe pœnis uſuros.Deus tñ,inquit,qui uos creauit,& ciuitates ciuibus ueſtris templumq; reſtituet, eritq; harum rerum calamitas nõ ſemel,ſed ſæpius affutura.His dictis,exhortatus eſt Ieſum ad Chananæos exercitũ ducere,tanq̃ deo cooperante in his quæcunq; tentarent,& omni multitudini benedicẽs,qm̃ ego,inquit,ad noſtros pergo maiores,& deus hodie me ad illos ire decreuit,gratias quidẽ ei adhuc uiuẽs uobisq; præſens refero,propter prouidentiam eius,quã non propter libertatẽ ſolũmodo ueſtrã gerens,ſed etiam pro muneribus optimis ſemp exhibuit:laborantiq; mihi,

Arbores fructiferas non incidendas.

Deutero.27.

Deu.31.32.33.

Deut.27.28.

Eccleſiã Moſes conuocat

Ieſus prophetat.

Prophetia Moſ s.

& omnem ſolicitudinem adhibenti pro meliori ueſtra conuerſatione, ſua ſolatia non negauit, & in omnibus placidum nobis præbuit ſemetipſum, magis autem ipſe fuit, qui etiã bonam cogitationem dedit, finem conceſſit, me utens ſubprincipe pariter & miniſtro, in quo ueſtrum populum uoluit adiuuare. Pro quibus omnibus benedicere uirtuti dei, cui cura erit & in futuro cogitare pro uobis, moriens optimum iudicaui, & ipſe utique hoc debitum deo reſtituens, & uobis ad memoriã derelinquens, quia colere uos ſemper hũc oportet & honorare: & leges rerum omniũ quas præſtitit, placidusq; permanens adhuc præbebit tanquã optima dona ſeruare, quia peſſimus inimicus eſt & homo nequiſſimus, qui legiſlatori facit iniuriam, & leges ipſas fruſtra poſitas arbitratur. Deum uero non prouocetis ad iracũdiam legibus neglectis, quas ipſe deliberauit uobis. Hæc autem Moſe ad finem uitæ dicente, & cum benedictione ſingulis tribubus futura prophetante, populus ceſſit cunctus ad lachrymas, ut etiam mulieres tundentes ſua pectora, demonſtrarent in eius morte lugubrem paſſionem. Sed & paruuli flentes, cum adhuc magis ad retinendam triſtitiam inualidi forent, declarabant, quoniam & ipſi uirtutem eius & magnitudinem ultra ipſam infantiam ſentiebant. Erat itaque iuuenibus ac ſenioribus æruմna magna & triſtitia. Alĩ nanq; ſcientes quali autore priuarentur, de futuro lugebant, alĩs uero maximis ob hoc inerat luctus, quoniam cum nondum bene eius uiderẽtur deguſtare uirtutem, tali principe fraudabantur. Nimietatem uero gemitus populi atq; dolorum, conijcere poterit unuſquiſq; ex eo, quod tunc ipſi legiſlatori proueniſſe dignoſcitur. Nam dum omni tempore ſuaderet, non oportere quenquam pro futura deiici morte, tanquam hoc uoluntate & legis natura ferente, in his tamen quæ gerebantur à populo, uictus eſt ut defleret. Igitur properantem quò erat auferendus, cuncti cum lachrymis
Deut. 34. ſequebantur. Et Moſes alios quidem, manu ſilentium faciens, procul quietos manere præcepit, proximos autem ſuis conſolabatur ſermonibus, ne ſequentes lugubrem ei facerent finem. Illi uero etiam hoc præſtandum iudicantes, ut propria uoluntate diſcederet, ſemet ipſos in alĩs locis retinuere flentes, & abeuntem lachrymis currentibus intuentes, quem ſolummodo ſeniores deduxerunt, & pontifex Eleazarus, & princeps Ieſus. Cumq; uenĩſſet ad montem qui uocatur Abarim, qui eſt excelſus, & è diuerſo poſitus Iericho, terram
Anni uitæ Moſi centum & uiginti optimam Chananæorum & amplam intuentibus ad uidendum præbens, ſeniores dimiſit. Et dum ualediceret Eleazaro & Ieſu, eiſq; adhuc loqueretur, nube ſubito ſuper eum aſtante, in quadam conualle ſublatus eſt. Scriptum eſt autem in ſacris libris, eum fuiſſe mortuum propter metum, ne propter excellentiam uirtutis quæ erat circa eum, ad diuinitatem abiiſſe putaretur. Vixit autem omne tempus annorum uiginti & centum, ex quibus à parte tertia princeps fuit, minus uno menſe. Defunctus eſt autem ultimo menſe anni, quĩ à Macedonibus uocatur diſtrus, apud nos autem adar menſis initium eſt, ſapientia cunctos homines qui fuerunt quocunque tempore ſuperans, & optime his quæ intelligebat utens, ad dicendum uero & ad loquendum populo ualde gratiſſimus, & alia multa bona poſſidendo nimis idoneus, ſic quoque cunctis abſtinens paſſionibus, ut neque eſſe in eius anima putarentur, ſed ſolummodo earum nomina ſciret, & in alĩs potius, q̃ in ſe eſſe conſpiceret. Et dux quidem inter paucos illi ſimilis fuit, propheta uero qualis ille, alter nullus, ita ut quicquid eum contigiſſet loqui, deus putaretur audiri. Luxit hunc populus triginta diebus, & nunquam Hebræos triſtitiæ magnitudo tanta detinuit, quanta fuit in tranſitu Moſi. Diligebant etenim eum non ſolum qui fuerunt experti, ſed etiam qui eius legebant leges, queſtioneſq; uehementiſſimas faciebant, & eius uirtutem ita conſiderabant.

Finis itaque Moſeos declaratus à nobis hoc modo, ſufficiat.

Iesus Mose mortuo ductor exercitus, transito Iordane, euertit Iericho, seruata tantum Rahab. Achar ob furtum occiditur, dum ob eius maleficium multi fraterē cecidissent, ultore deo, deq; ciuitate Ain expugnata, prædaq; inde directa. Caput I.

IOSE itaque prædicto modo ab hominibus abeunte, Iesus iam in eo omnibus legitimis finem habentibus, & luctu quiescente, præ Iosue.2. cepit ut populus esset præparatus ad expeditum, misitq; exploratores ad Iericho, qui & uirtutem eorum, & quam ipsi uoluntatē habere uiderentur, agnoscerent. Ipse uero disponebat exercitū, tangq; Iordanem opportuno tēpore transiturus, & conuocans principes tribuum Ruben & Gad, & præsules Manasse (nam & huius tribus mediam partem in Amorræa ascripserat habitare, quæ est Chananæorum terræ pars septima) cōmemorabat eis quæcunq; Mosi promisissent, atq; poscebat, ut præsto essent illius prouidentiæ, qui neq; dum moreretur circa eos defecisset, & utilitati communi semetipsos ad ea quæ præcipiebat promis mentibus exhiberent, & sequentibus quinquaginta millibus armatorum à loco qui dicitur Abela, ad Iordanem accessit in stadijs sexaginta. Cumq; fuisset illic castrametatus, repente exploratores aduenerunt, nihil horum quæ agebantur apud Chananæos, ignoran Iosue explo ratores mit tes. Latenter enim prius omnem urbem eorum licenter considerauerunt, simul & mu tit. ros, quicunq; fortes, & qui non ita cauti esse uiderentur. sed & portas, quæ dum essent fragiles, opportunum præberent inuasuris introitum. Non autem curabant ciues, quicūq; uidebant eos ista considerare, putantes uisionis gratia peregrinos aptissima eos ciuitatis loca singula perscrutari, non uoluntate tamē hostili. Cumq; uespere factum fuisset, & descendentes in habitaculum quoddam muro uicinū ueniissent, in quo etiam cœnaturi erāt, effetq; eis iam discedendi cura, nunciatum est regi cœnanti, quod exploratores quidam ciuitatis ex Hebræorum exercitu uenientes, essent in Rahab habitaculo, cū multa latendi prouidentia constituti. Ille uero repente eos præcepit comprehensos adduci, ut eos torquens agnosceret, quid agere uolentes adessent. Cumq; inuasionem eorum Rahab Exploratores Iericho. agnosceret (nam supra murum stipulam lini siccabat) exploratores quidem illic abscondit. His autem qui missi fuerāt à rege dicebat, quod peregrini quidam ignoti fuerint ante paululum quàm sol occumberet apud eam, & cœnantes abscesserint. Quos si timorem ciuitati, & regi periculum ferentes uenisse putarēt, sine labore eos comprehenderent persequentes. Illi uero muliere ita loquente, nullum eius arbitrati dolum discesserunt, neq; perscrutantes habitaculum eius. Cumq; perrexissent per uias per quas eos præcipue ire credebant, & quæ ducerent ad uada Iordanis, & nullum signū agnoscerent, à labore quie uerunt. Tumultu autem sedato, Rahab deducēs uiros, & periculum pro eorum salute faciens suum, quæ si capi in eorum occultatione potuisset, nequaquam supplicia regis euasisset, sed cum omni domo pessime deperisset, rogabat ut haberent sui memoriam: & dū Chananæorum terram obtinerent, huius salutis repensationem eos sibi conferre poscebat. Quo facto, dimisit abire eos ad propria, iurantes ut eam liberarent, & qui cum ea forent, dum uenientes in ciuitatem uastarent eam, & omnes habitatores eius secundum sententiam apud se præfinitam unà perimerent. Hæc enim illa se scire dicebat, signis dei uirtute monstratis. At illi & de præsentibus gratias referentes, & de futuris iurabant opere se repensaturos fore: & suadebant, ut dum sentiret capiendam ciuitatem, omnem possessionem suam atq; domesticos in illo habitaculo reconderet, & ante ianuas coccineum funem appenderet, quatenus sciens domū princeps, ne quid ei mali fieret, custodiret. Adijciebant enim: Nunciabimus ei quia tuo fuerimus solatio liberati. Si quis uero pugnādo ceciderit tuorum aut tu, nequaquam nobis hoc ascribas, quia propter deum quem iurauimus, nunc tibi proponimus, ut in nullo debeas quasi de iurisiurandi transgressione dubitare. Et illi quidem hæc promittentes, abibant dimissi per murum: & ad suos perueni entes, nunciauerunt quæcunq; in urbe gessissent. Iesus autem pontifici Eleazaro & seniori bus dixit, quæ fuerant ab exploratoribus iurata Rahab, qui iusiurandum sua quoque Rahab mere tricis beneficentia. Iosue.9.

ſententia firmauerunt. Metuente uero duce tranſitum fluminis, cum eſſet grandis eius impetus, & neque pontibus tranſiretur, nam primitus non erat iunctus: qui etiam ſi uel let ei pontem facere, nequaquam ſe arbitrabatur propter hoſtes habere permiſſionem, inter hæc deus tranſibilem fluuium fieri ei compromiſit, magnitudinem eius imminuens. Et duobus tranſactis diebus, Ieſus tranſpoſuit cunctum exercitum, totamq; multitudinem, tali modo: Præcedebant quidem ſacerdotes habentes arcam, deinde Leuitæ, tabernaculum & uaſa quæ ad ſacrificiorum miniſteria ſunt neceſſaria, deferentes. Sequebatur autem Leuitas per tribus ſuas omnis exercitus, habens in medio infantes atque mulieres. Metuebant enim propter eos, ne uim paterentur in flumine. Cumq; ſacerdotibus primis introeuntibus meabilis iam fluuius uideretur, altitudine quidem eius imminuta, alueo uero (eo quod non multus eſſet fluctus) quaſi ad ficci pauimenti inſtar expoſito, oēs iam confidenter fluuium tranſmeabant, & qualem eum deus futurum eſſe prædixerat, talem eſſe conſpiciebant. Steterunt autem in medio ſacerdotes, donec turba tranſiret, & ſecuritatē attingeret. Omnibus itaq; tranſeuntibus, egreſſi ſunt ſacerdotes, liberū iam fluuium relinquentes, ut more ſuo diſcurreret. Et fluuius quidem egreſſis Hebræis denuo creuit, & magnitudinem ſuam recepit. Illis uero quinquaginta ſtadijs p̄cedentibus, exercitus uſq; ad decem ſtadia Ierichūtis acceſſit. Ieſus autem altare ex lapidibus, quos ſinguli principes tribuum tulerant de profundo Iordanis, iubente propheta conſtituens, pro futuro ſigno interrupti fluminis, ſuper eum ſacrificauit deo; & feſtiuitatem Paſchæ in illo loco cunctus populus celebrauit, & omnium quæ eis deerant primitus, facilime tunc abundabant. Nam & meſſem iam maturam Chananæorum metebant, & cætera opulentiſſima poſſidebant. Tunc etenim eis etiam cibus mannæ defecit: quo aliti quadraginta fuerant annis. Cum hæc uero Iſraelitæ facerent, & Chananæi nequaquam contra eos exirent, ſed clauſi muro quieſcerent, Ieſus eos obſidere deliberauit. Et prima die feſtiuitatis ferebant arcam ſacerdotes, & circa eam undique pars erat armatorum cuſtodientium. Aliiq; ſacerdotes præcedebant ſeptem buccinis ſuis tubas mittentes, rogabantq; ſimul exercitum, ut uiriliter circuirent murum, ſenioribus ſuis ſequentibus, & tubas mittētibus ſolummodo ſacerdotibus. Quo geſto, ea die nihil amplius faciētes, ad caſtra reuerſi ſunt. Cumq; hoc ſex diebus feciſſent, ſeptimo die omnem populum colligens armatorum Ieſus, captiuitatem urbis annunciauit, & quia eis illa die deus eam ſine labore contraderet, muris eius ſponte proſtratis, omnia tamen occidenda quæcunque animum potuiſſent habere præcepit, & nullo labore ab hoſtium nece quieſcēdum, & ut neque miſericordia cædendi, neque circa prædam uacandam fugientes contemnerent inimicos, ſed animantia cuncta perimerent, & nihil ad uſum propriæ uoluptatis auferrent: aurum uero uel argētum quodcūque inueniret, iuſſit auferri, ut deo præcipuæ geſtorum primitiæ ſeruarentur, quæ primum fuiſſent ciuitate ſubacta perceptæ, ſolam uero Rahab liberandam decreuerunt, & generationem eius, eo quod exploratores ei præbuerant iuſiurandū. Hæc dicens Ieſus, atque diſponens exercitum, deduxit ad ciuitatem. Circuibant autem iterum urbem arca præcedente, & ſacerdotibus ad opus populum commonentibus. Cumq; ſeptíes circuiſſent, & paulatim quieuiſſent, repente cecidit murus: neque machina, neque alia uiolentia muro ab Hebræis illata. Illi uero ingredientes urbē Iericho, oēs in ea peremerunt, inopinabilem muri ruinam obſtupeſcentes, mentibus utique eorum ad defenſionem ſuam inutilibus ſubito conſtitutis. Necabantur autem per itinera conſtipati, & in domibus apprehenſi, nullíq; penitus parcebatur, ſed omnes pariter occidebant, uſque ad mulieres etiam infantes; eratq; ciuitas plena mortuorum corporibus, & nullus effugit necis incurſum. Ciuitatem uero cunctam incenderunt, ſimul & regionem. Rahab uero ad illud cœnaculum cum ſuis confugientem, exploratores eripuerunt. Quam dū ad ſe Ieſus uenire feciſſet, gratias egit pro exploratorum ſalute, & pro tali beneficio dixit non ſe retributionibus fore minorem, donauitq; eam repente multis agris, & rebus maximis honorauit. Si quem uero locum ciuitatis pertranſibat, ignis eum deſtruebat, & ſuper habitatores eius decidebat. Sed & ſi quis uaſtatam poſtea uellet inſtruere, maledixit: quatenus qui fundamenta murorum iaceret, priore filio careret: qui uero perficeret, & nouiſſimum ſimul amitteret. Hoc uero maledictū non neglexit diuinitas, ſed in poſteris

Ioſue. 4.

Ioſue. 5.

Obſidio urbis Iericho

Ioſue. 6.

dicturus sum passionem, quæ propterea facta aduenerit. Congregata est igitur innume
ra multitudo argenti simul & auri, necnõ & æris, cum nulli placuerit aliquid exinde sus-
tulisse, nec ad utilitatem propriam eam diripuisse. Et hæc quidẽ Iesus sacerdotibus the-
saurorum recondenda contradidit. Hoc ergo modo perijt Iericho. Achar uiro quidam Iosue. 7.
Zebedæi filius ex tribu Iuda, dum inuenisset chlamydem regiam totam auro cõtextam,
habentem auri mazam, hoc est, siclorum pondo ducenta, crudele iudicans, si is qui pericu
lum habuerat, lucrum inueniens quod in sua utilitate conferret, daret hoc deo, & nõ ma
gis egenti, foueam faciens ualde profundam in suo tabernaculo, suffodit eam: latere se iu
dicans deum, sicut potuit latere commilitones. Vocatus est autem locus, in quo castra
metatus est Iesus, Galgala, quod nomen significat libertatem. Transeuntes enim fluuium,
iam semetipsos ab Aegyptijs & ab ærumnis deserti, confidebant esse securos. Post pau
cos uero dies uastationis Iericho, misit Iesus triginta millia armatorum in ciuitatem Ai
positam super Iericho, quatenus dimicarent. Et congressis hostibus, ceciderunt Hebræo-
rum uiri sex & triginta. Cumq; hoc nunciatum fuisset Israelitis, magnam tristitiam &
crudelem angustiam protinus habuerunt, & non tantum propter cognatos amissos, licet
omnes uiri boni & nimis exercitati perissent, quantum propter desperationem suã. Cre
dentes enim iam se terram obtinuisse, & à prælijs iam exercitum uacare, hoc deo taliter
permittente, potiores inopinabiliter uidebant hostes, & saccos superinduentes stolis suis,
tota die erant in luctu & lachrymis cõstituti, nulli requirentes cibum: casu siquidem qui
contigerat, grauissime uidebantur afflicti. Videns autem Iesus exercitum ita percus-
sum, & ex omnibus iam rebus pessima desperatione deiectum, audacter accessit ad deũ,
& ait: Non nostra petulantia uenimus ut hanc terram armis subijceremus, sed Mose fa-
mulo tuo ad hoc nos adhortante processimus, dum multis signis possessionem huius ter
ræ præbiturum te nobis esse promiseris, & exercitum armis hostium facere meliorem.
Quæ sunt hæc quæ nobis repente uenerunt? Nunc autem præter spem decepti uidemur,
& tanquam non firma sint tua promissa quæ Moses prædixit, afficimur: & deterior nũc
de futuris metus nos desperabiles habet, primo experimento talia sustinentes. Sed tu do
mine quoniam tibi uirtus est malis his adhibere medicinam, & præsenti nostræ tristitiæ
præbere uictoriam, etiam de futura desperatione tuo fauore nos libera. Sic equidem
Iesus pronus in terra iacens, deprecabatur deum. Cui responsio à deo data est, ut surge-
ret & exercitum à sua pollutione purgaret. propter furtum enim rerum ei dicatarum
hanc deuictionem nunc super eos euenisse dicebat, sorte uero requireretur qui fecerat,
ac cum puniretur, uictoria eis semper de hostibus proueniret. Hæc ergo populo Iesus
enarrabat, & uocans Eleazarum pontificem, & principes tribuum, sortem per eos mit-
tebat. Cumq; hoc delictum in tribu Iuda factum esse declararetur, rursum per genus sor
tem misit, & ueritas huius iniquitatis circa cognationem Achar illuxit. Tunc denuo per
unumquemq; uirum inquisitione facta, apprehensus est Achar. Ille uero cum non po-
tuisset negare deo, dum eum ita cõstrinxisse probabatur, furtum confessus est, & protulit
in medium uestem. Et ille quidem repente peremptus, turpem pœnam & incunctanter
congruam suæ præsumptioni meruit sepulturam. Iesus autem purgatum exercitum Iosue. 8.
deduxit ad Ai urbem, & nocte circa ciuitatem insidijs cõstitutis, diluculo cum hostibus
est congressus. Illis autem cum fiduciam propter priorem uictoriam super eos eũtibus,
simulando se recedere populus Hebræorum, hoc modo longius eos quasi persequentes
traxit: quia illi de ciuitate, & tanquam de uictoria erant confidẽtes. Dum uero restitisset
exercitus contra faciem eorum, dedissetq; signa quæ constituerat eis quos in insidijs col-
locauerat, eosq; excitasset ad pugnam, tũc illi ciuitatem ingressi sunt, dum essent circa mu
ros ciues intenti, aliqui uero & circa aspectum eorum qui egressi fuerant mentibus oc-
cupati. & illi quidem ciuitatem ceperunt, & omnes occurrentes sibimet extinxerunt. Ie-
sus autem procedentibus illis ad prælium occurrens, omnes cõuertit in fugam. Cumq;
refugerent quasi ad integram ciuitatem, cum & ipsam captam inspicerent, & incensam
cum mulieribus & filijs agnouissent, per agros dispersi sunt, defendere semetipsos solitu
dine non ualentes. Cum talis siquidem calamitas hostes apprehendisset, infantium turba
atq; mulierum capta est, & rerum aliorumq; uasorum innumera multitudo, necnõ gre

ges pecudum Hebræi ceperunt, multasq; pecunias. Erat enim locus idoneus. Et hæc omnia Iesus in Galgalis positis militibus partitus est.

¶Quomodo Gabaonitæ aliorum casu territi, fœdus cum Hebræis se inituros simulauerunt: sed dolo eorũ deprehenso, publicæ seruituti mancipati sunt: quos Iesus postea à quinq; regum obsidione liberauit, omnibus occisis, & uniuersa corũ terra depopulata, prolato ad hoc in immensum die. Caput II

Iosue.9. GAbaonitæ uero habitãtes iuxta Hierosolymam, uidentes passiones quæ proueneráť Iericho & Ainitis, & ad semetipsos tranfire hanc uastationem existimãtes, Iesum quidem aperte rogare noluerunt, neq; enim hoc impetrare se quasi aliquid mediocre putabant, dum in interitu totius Chananæorum gentis eum pugnare agnoscerent. Cheferitæ autem & Chiatemeritæ, qui uicini eius erant, ad auxilium popoſcerunt: dicentes neq; illos periculum declinare, si istos Israelitæ deuincerent, coadunati uero possent magnitudinem eorum uirtutis euadere. Et dum hæc uerba placuissent, miserunt legatos ad Iesum, amicitiam postulantes, quos præcipue iudicabant idoneos ut agerent quæ omnibus expedirent. Illi uero confiteri se Chananæos incautum existimantes, fugere se huiusmodi periculum crediderunt, si dicerent nihil sibi cum Chananæis quolibet modo cõpetere, sed longissime ab his habitare, & uenisse se pro fide uirtutis eorũ, ambulantes itinere multo, & pro coniectura sermonis huius uestimenta monstrabant. Vestes enim cum nouæ essent quando egrediebantur, longo tempore itineris attritas sibimet afferebant. Cilicinis enim, ut eorum uerbis crederetur, uestibus utebantur. Stantes ergo in medio, dicebant se missos à Gabaonitis, & uicinis ciuitatibus multum ab ea terra remotis, facturos cũ eis pacem more fœderis patriæ suæ. agnoscentes enim dei gratia atq; dono, Chananæorum terram eis possidere concessam, his tributa ferre gratulari, & ciues eorũ fieri promereri. Hæc itaq; illi dicentes & indicia itineris ostendentes, rogabant Hebræos ad pacta amicitiasq; descendere. Iesus autem dictis eorum credens, quod non essent de gente Chananæorum, amicitias fecit cum eis. Et Eleazar pontifex cum senioribus præbuit iusiurandum habituros amicos & socios. Nihilq; cogitare aduersus eos iniustum, populo scilicet in iureiurando unà consentiente. Et illi quidem quæ uoluerant callido consilio promerẽtes, ad semetipsos abibant. Iesus autem castrametatus contra Chananæos in confinio Gabaonitarũ, & cognoscens non procul ab Hierosolymis Gabaonitas inhabitare, & Chananæorum generis esse, euocatos eorum principes, de falsitate culpabat. Illis autem non aliam præter hanc salutis occasionem se habuisse dicentibus, & propterea ad hæc ex necessitate uenisse, conuocabat pontificem Eleazarum & seniores: eisq; censentibus, publicos eos famulos, ne iusiurandum transgrederetur, esse decretum est. Et illi quidem pro calamitate quæ comprehenderat eos, hanc sui cautelam atq; custodiam inuenerunt. Quum uero rex Hierosolymorum grauiter ferret, eo quod Gabaonitæ cum Iesu pacta fecissent, uicinarum gentium reges contra eos pugnaturos ad solatia rogauit. Quibus ei præsentibus (quatuor enim erant) & cum eo castrametantibus circa quendam fontem nõ procul à ciuitate, dum iam pararent obsessionem, Gabaonitæ auxiliatorem aduocauerũt Iesum. Ad hoc enim uentũ erat, ut à suis quidẽ perimi se putarẽt, & ab eis qui ad interitũ Chananæorum gentis castrametabantur, saluari se propter factas amicitias existimarent. Iesus autem cum omni exercitu ad eorum solatia properare festinans, & die noctuq; peram bulans, diluculo uenit ad hostes, & fugientes sequebatur per agros in descensu Bethura. Ibi etiam dei quoque cooperationem cognouit significatam sibi tonitruis & fulminibus, & grandinis demissione maiore quàm solitũ est: insuper etiam die crescente, ne nox succedens Hebræorum impetum refrenaret. Iesus autem reges in quadam spelunca celatos circa Mathiten inuenit, omnesq; puniuit. Quod uero lõgitudine tũc dies extensus est, & plus solito creuit, palàm est per scripturas, quæ sunt in templo repositæ. Sic igitur exterminatis regibus, qui eduxerant contra Gabaonitas exercitum, reuersus est rursum ad Chananææ montana Iesus: & multa cæde in ea facta, sumens prædam, uenit ad exercitum Galgalis constitutum. Et quum de Hebræorum uirtute per circuitum habitantes sermo discurreret, stupor habebat omnes audientes multitudinem peremptorum. Castra autẽ metati sunt sup eos reges Chananæi, qui circa montem Libanũ habitabant, & Chananæi qui in cãpestribus erant, Palæstinos secũ ducẽtes, uenerũt ad ciuitatem Berothi Galilææ

Fœdus amicitiæ Iesu cũ Gabaonitis.

Iosue.10.

Stetit sol.

superioris,& de Sesecha,qui locus non procul à Galilæis est.Totius autem exercitus armatorum erant tercentum millia,& decem millia equitum,& duo millia curruũ. Turbabat itaq; hæc multitudo & ipsum Iesum & Israelitas,& sperare meliora propter timoris excellentiam dubitabant.Deo autem arguente timorem eorum,& si magis solatium ab eo quærerent,promittente ut deuincerẽt inimicos,& iubente equos hostium subneruari,currus incẽdi,dux in promissionibus dei factus,fidens perrexit ad inimicos.& quinta die ueniens circa eos,congressus est,pugnaq; fortis effecta est,& cædes potior, q̃ credi poterit uel audiri.Persequens autem eos,multum perambulauit, & omnem exercitum hostium præter paucos extinxit,regesq; ceciderunt uniuersi. Deficientibus autem hominibus ad interficiendos equos,Iesus eos occidit,& currus incendit. Quo facto,prouinciã licentius possidebat,nullo præsumente bellum eis inferre:sed & ciuitates obsessione capiebat,& quicquid potuisset sumere,deuastabat.Quintus iam annus trãsierat, & nullus remanserat Chananæorum,nisi quidam qui in munitionẽ murorum fugerant. Iesus aũt de Galgalis denuo castrametatus,sacrum tabernaculum cõstituit circa ciuitatem Silon. *Iosue.24* Locus enim opportunus pulchritudine uidebatur, donec ædificari templũ quietis causa permitteret.Et deinde procedẽs ad Sichimã cum omni populo, altare constituit deo, ubi Moses quoq; prædixit,& distribuens exercitum,in monte quidem Garizi constituit medium,& in Ebal dimidium:in quo & altare ædificauit,necnõ & Leuitas sacerdotesq; diuisit.Sacrificantes autem & maledicta facientes,& ea conscripta in ara relinquentes,ad Siloam denuo sunt reuersi.

¶*Iesus senio iam confectus, conuocato populo terrã promissam æstimari iubet:deinde ea tribubus sorte diuisa,monẽs nulli Chananæo parcendum esse,gratiasq; deo agens ad concordiam & dei obedientiã hortatur. Caput III*

IEsus autem quum esset senex,& Chananæorum ciuitates non facile capi uideret,tam propter locorum munitionem in quibus erant, q̃ propter fortitudinem murorum, quos pro naturali ciuitatum custodia circunduxerant, & credebant hostes desperatione captionis ab obsidione recedere,(nam propter suum interitum Chananæi cognoscentes Israelitas egressuros ab Aegypto, omni illo tempore erant ad faciendas ciuitates fortissimas occupati) congregari tũc populum in ecclesiam Siloe præcepit. Quibus cum summo studio concurrentibus,cõmemorans eis,& quibus fuerant iam potiti, & actus quos gesserant,q̃ essent optimi,& deo præbente digni, & quod uirtute legum quas sequebantur,triginta & unum reges præsumentes eis bellum inferre deuicerant,& omnem exercitum quicunq; sperauerat contra eorum se fortitudinẽ dimicare,ita necauerant,ut neq; eorum generatio relinqueretur:quum ciuitates aliæ quidem iam captæ uideretur,apud alias autem longo tempore & longa oppressione adhuc opus esset, propter murorũ munitionem,& habitantium in eis audaciam:petebat eos qui trans Iordanem erant,ut laborantes cum eis,& in periculo adiuuantes fratres suos,sortibus propriis fruerentur, gratesq; utiq; eis pro labore restituentes.Tunc etiam singulos ait per tribus de quibus testimonium daretur,eo quod uirtute procellerent,dirigendos, qui terram metientes fideliter, & in nullo malignantes,eius magnitudinem sine dolo renũciarent.Et Iesus quidem hæc uerba faciens,populũ sibi habuit fauentẽ, & uiros qui terram eor̃ deberent metiri direxit,dans eis aliquos terræ mensores doctos, quos ꝓpter artem ueritas non lateret:mandans eis ut in ea mensuras æstimarent,& felicem terram,& quæ minus esset idonea. Natura nanq; terræ Chananæor̃ hmõi est,ut & planitiem magnã habeat,& fructus ferre sit copiosa.Quæ comparata qdẽ aliæ terræ,creditur esse felix:cũ locis aũt Ierichuntis & Hierosolymitanæ æstimata,putatur ualde uilissima.Licet oĩno hæc spatia parua, & eor̃ multa montana sint,magnitudine uero fructuum ad cibos aptor̃,& pulchritudine, alia similis non est,& propterea æstimandas potius q̃ metiendas decreuit has sorte, dum sæpius unũ iuger̃ pro mille sit dignũ. Viri aũt qui missi fuerant,quum essent decem, circumeũtes & æstimantes terram,septimo mense ad eum reuersi sunt,ad ciuitatem Silon: ubi tabernaculum constituerant.Tunc Iesus Eleazarũ & seniores cum principibus tribuum suis mens,diuisit hæc nouem tribubus & dimidiæ Manasse, secundum magnitudinem singular̃ tribuum mensuram efficiens,Quumq; misisset sortem,Iudæ quidem tribus sorte ca- *Iosue.15.*

De natura terræ Chanaan.

Iosue.13.14. & .18.

dente,elegit ſuperiorem Idumæam.Quæ in longū quidem extenditur uſq; ad Hieroſoly-
mam,latitudine uero uſq; ad paludem Sodomæ conſtituta eſt.In hac autem ſorte ciuita-
Ioſue.16.18. tes erant Aſcalon & Gaza. Simeoni uero in ſecunda ſorte prouenit Idumæa, quæ circa
Aegyptum eſt & Arabiæ montem.Beniamitæ uero ſortiti ſunt à Iordane quidem flumi-
ne uſq; ad mare longitudinem, latitudinem uero quæ Hieroſolymis Bethelíſq; termina-
tur.Hæc aūt ſors anguſtiſſima fuit propter terræ felicitatem.Ierichon enim & Hieroſo-
Ioſue.16. lymitarum tulerunt urbes. Ephraim autem tribus à Iordane flumine uſq; ad Gazaram
lōgitudinem habuit: latitudinem uero,quæcunq; à Bethelis uſq; ad campum maximum
Ioſue.17.19. terminatur.Manaſſe uero medietas à Iordane quidem uſq; ad ciuitatem Doron,latitudi-
nem uero ad Bethſames,quæ nunc Scythopolis appellatur. Poſt hos aūt Iſachar Carme-
lum montem,& fluuium in longitudine habuit,Taburium uero montem in latitudine.
Zabulonitæ uero uſq; Geneſar deſcendētem circa Carmelum & mare,ſortiti ſunt:& cō-
uallem quæ à Carmelo nuncupatur,eo quod etiam hmōi ſit. Aſeritæ uero omnem terrā
quæ ad Sidonem conuerſa eſt,habuerunt.Ciuitas autem Arche in eorum parte fuit,quæ
etiam Actipos nuncupatur.Partes uero ad orientem conuerſas uſq; ad Damaſcum ciui-
tatem,& Galilæam ſuperiorē Nephthalitæ ſumpſerunt uſq; ad montem Libanum,fon-
teſq; Iordanis,quorum fluctus de montibus eſt collectus.Danitæ aūt ſit loca conuallis ad oc
caſum ſolis poſita tenuerunt Azoto & Doris,determinationemq; Iamniā ſimul & Geth
ab Eteron uſq; ad montem,ex quo tribus Iuda pendebat. Sic itaq; diuiſit Ieſus terram,&
nouem atq; dimidiæ tribui eam tradidit poſſidendam.Nam Amorræam, quæ & ipſa ab
uno Chananæi filio ſic uocata eſt,Moſes dudum capies, tribubus duabus & dimidiæ diſ-
tribuit.Hoc autem & primitus indicaui.Loca uero circa Sidonem & Archeos & Ama-
theos & Aritheos,inculta tūc erant.Ieſus autem quum eum iam ſenectus impediret,nec
poſſet quæ cogitabat efficere,& dum qui poſt eum erant principatum ſumpturi,neglige-
ter in communi utilitate conuerſarentur:præcepit ſingulis tribubus,ut nullum de Cha-
nanæorum genere in terra quam ſunt ſortitæ,relinquerent.Hanc enim cautelam eis atq;
cuſtodiam paternarum ſolennitatum fore, hanc etiam Moſen prædixiſſe commemorās,
& in hoc ei eſſe credendum dicebat:ſed & Leuitis octo & triginta ciuitates eſſe reſtituen-
das,qui iam prius acceperant in Amorræa decem.Quarum tres diſtribuit fugacibus ha
bitandas,id eſt,de tribu Iuda Hebron,Sichē uero ex Ephraim,& Cades de Nephthalim:
Eſt autem hic locus ſupra Galilæam.Diuiſit aūt & cunctas prædæ reliquias. Erat nanq;
terra ampla,& magnas diuitias obtinebant.Abundabant enim & communiter omnes &
ſeorſum ſinguli auro & ueſtibus,&alijs uaſis,& quadrupedum copia,quorum numerus
Ioſue.23. comprehendi non poterat.Poſt hæc autem exercitu in eccleſiam conuocato,eis qui ſuper
Iordanem in Amorræa conſtituti erant,quorum exercitus quinquaginta millium arma
torum eſſe uidebatur,ita loquutus eſt:Quoniam deus pater & dominus generis Hebræ
orum hanc terram poſſidere conceſſit,& poſſeſſam ſemper ſe nobis ſeruare promiſit, p
cuius mandato cognatis indigentibus,promptiſſime uos obtuliſtis ad omnia: iuſtum eſt,
nulla uos difficultate ulterius detinente quiete iam frui, ſecuris utiq; nobis de uoluntate
ueſtra:quia ſi rurſus opus fuerit ad neceſſaria,eam inſegniter offeretis,neq; poſt hos labo
res eritis aliquando tardiores. Gratias ergo uobis pro periculis in quibus iuuiſtis,non
modo ſolum,ſed etiam ſemper acturi ſumus,quia quum ſitis boni, amicorum memoriā
habebitis omnium, & mente retinebitis quæcunq; per uos prouenerunt nobis, & quo-
modo uſum bonorum ueſtrorum propter nos diſtuliſtis,& laborantes primitus in qui-
bus nunc dei fauore conſiſtimus,poſtea ueſtra ſorte frui utile iudicaſtis.Acceſſerunt aūt
ſuper noſtra bona ex laboribus,quos nobiſcum habuiſtis,multæ diuitiæ,prædam precio
ſam augentes,& aurum & argentum,& ſuper hæc omnia quod maius eſt, fauor ueſter.
Ob quam rem ita nos ad quodcūq; uolueritis in repenſatione paratos habebitis,quia ne-
quaquam horum quæ Moſes prædixit,eſtis obliti,illo etiam ab hominibus abeunte: nec
eſt quicquam,in quo uobis gratiarum debita non ſoluamus.Gaudentes ergo uos ad ſor-
tes ueſtras dimittimus,& rogamus ut nullum eſſe terminū noſtræ cognationis exiſtime
tis,nec quod inter nos iſte fluuius eſt,alteros nos, & non Hebræos eſſe credatis. Omnes
enim ſumus ex Abraam,qui hic & illic habitamus,unuſq; deus qui & noſtros maiores &

strōs ad illorum perduxit uitam, cuius religionis habere curam & conuersationis, quā per Mosen semper constituit. Perdurantes enim in istis, fauorem dei & eius solatium semper habebitis: conuersis uero uobis ad imitationem gentium externarum, auersabitur uestrum genus. Hæc quum dixisset, singulos maiorum, & communiter eorum multitudinem salutans, ipse quidem restitit. Deduxit autem eos populus, non tamen sine lachrymis, & uix semetipsos abinuicem dimiserunt. Iosue.22.

¶Quomodo Iesus duxit Hebræorum exercitum. & dum pugnasset contra Chananeos & deuicisset, terram eorum per sortes funiculorum est partitus: & demorte ipsius Iosue & pontificis Eleazari.

Caput IIII.

TRansiens autem fluuium tribus Ruben & Gad, & quicunque de Manasse pariter sequebantur, altare super ripam collocare Iordanis decreuerunt: ut memorabile signum generationi futuræ, cognationis eorum qui intra Iordanem habitare uidebantur, existeret. Audientes autem qui intra Iordanem habitabant, eo quod dimissi ab eis altare constituissent, & nescientes qua hoc uoluntate fecissent, pro nouitate tamen culturæ deorum peregrinorum hoc celebratum credentes, & sacræ religioni detogatum, uerisimile iudicantes, erant armati ad ultionem eorum qui collocauerant altare, fluuium transitu ri, & puniturī eos, quasi pro paternarum destructione solennitatum. Non enim uidebatur eis iustum, ut cognationem respicerent, aut dignitatem eorum, qui autores fuerant harum rerum: sed dei complectebantur mandata, & quomodo honorari congaudeat. Et illi quidem armati sunt per furorem, retinuit autem eos Iesus & pontifex Eleazarus, & pariter seniores, sermonibus suadentes, ut prius experimenta eorum uoluntatis acciperent: deinde si malæ uoluntatis agnoscerent eorum mentes, tunc armis super eos incederent. Miserunt itaque legatos ad eos, Phinees filium Eleazari, & decem alios apud Hebræos honoratos, cognituros sapienter, ut quid altare, transeuntes, super ripam fluminis statuissent. Quumq; illis transeuntibus & ad eos uenientibus, fuisset ecclesia congregata, stans Phinees hæc dicebat: Magis quidem deliquistis, quàm possitis correpti de futuro sermonibus emendari, ueruntamen non secundum magnitudinē iniquitatis nos redditurī uobis, ad arma repente ultionemq; descendimus. Cognati nanque prius uerbis corripere uolentes, hanc celebrarunt congregationem, quatenus agnoscerent causam pro qua ac essistis ut altare fabricaretis, ne petulanter uideremur armis adire uos: utrum uoluntate bona feciſtis hoc, an reuera culpa conuincitur, unde in uobis iustius ulciscamur. Non enī credimus uos ipso experimento dei uoluntatem sæpius agnoscentes, & auditores legum, quas ipse uobis contulit existentes, diuisos à nobis & in propriam sortem uenientes, quā dei gratia & ipsius circa uos prouidentia meruistis, obliuionem eius habere, & tabernaculum arcamq; deserentes, super altare quod uobis est proprium, peregrinos introducere deos, Chananæorum mala sectantes. Sed nihil inique fecisse optamus, agentes pœnitētiam, & nequaquam uesanientes ulterius, legumq; paternarum pudorem memoriamq; sumentes. Si uero in delicto confistitis, nequaquam laborem pro legibus refutamus: sed transeuntes Iordanem, defendemus eas, & ante omnia deum, nihil uos à Chananæis differre credentes, sed sicut ipsos, uos quoque similiter perimentes. Non enim putetis, quod quia transistis fluuium, etiam à dei uirtute estis extranei. Vbique enim in his quæ sunt ipsius estis, & effugere potestatem eius atque iudicium nullo modo poteritis. Si uero creditis hunc locum, ubi nunc estis positi, impedimentum esse correptionis, nihil prohibet denuo terram diuidere, eamq; ad pecudū pascua deputare. Sed agite temperanter, & à nouo delicto recedite. Rogamus ergo uos per filios & uxores, ne nobis faciatis necessitatem huius defensionis, quod nec uestræ nec ipsorum saluti, aut causæ expedit sic cogitare, ut non uerbis uinci potius, quàm experimentum uelitis sustinere præliorum. Hæc Phinees dicente, præsules ecclesiæ & omnis multitudo cœperunt de querimonijs satisfacere, & profiteri, neque ab eorum se cognatione recessisse, neque pro nouitate altare cōdidisse: sed & deum unum nosse, qui Hebræis est omnibus communis, & illud altare positum ad sacrificia facienda. Hoc autē altare, propter quod & suspecti estis facti, dicebant nō pro religione collocatum, sed ut signū foret & indicium in futuro uestræ familiaritatis. Et ne esse est nobis temperare, & in patrijs legibus pmanere, non aūt transgressionis

Altare à Rubenitis collocatum.

initium, ſicut ſuſpicatum eſt, facere. Teſtis autem nobis ſit deus, quòd iſtud altare nõ pro tali cauſa cõſtruximus. Vnde meliorẽ de his habentes opinionẽ, nihil culpetis ulterius, neq; nos extra ſortem iudicandos eſſe credatis, nec eorum ſimiles, qui quũ generis Abraam ſint, ad nouas ſolennitates accedunt. Hæc dicentes laudans Phinees, reuerſus eſt ad Ieſum, & eorũ uerba populo nunciabat. Ille uero gaudens, quia neq; ulla pugnandi foret neceſſitas, ne ad ſanguinẽ bellumq; deducerent contra cognatos, pacificas deo pro his hoſtias immolauit. & dimittens poſt hæc multitudinem in proprias ſortes Ieſus, ipſe in Sichẽ cõmoratus eſt. Poſt hæc autem anno uicesimo ſenior iam exiſtens, cõuocabat honoratos maxime ciuitatũ, & principes & ſeniores, & multitudinẽ quantãcunq; erat congregari poſſibile. Quibus in unũ conuenientibus, cũcta beneficia dei cõmemorabat, (Erant autẽ multa) p quæ ab hũili forma ad hanc gloriã & ſubſtantiã pueniſſent, & ſeruari dei uoluntatẽ, quæ talis circa eos eſſet, orabat. Et pie cũctos poſcebat agere, p qđ ſolũ eis grata diuinitas pmaneret. Hoc eũ bene ſe habere dicebat, ut tranſiturus à uita, huiuſmodi eis monita derelinqueret, poſcebatq; ab illis, ut quæ ille diceret, memoria retinerẽt. Et ille qđẽ talia pſentibus loquẽs, defunctus eſt, quũ uixiſſet annis centũ & decẽ, quor cũ Moſe quidẽ p doctrina utiliũ rer commoratus eſt quadraginta, dux aũt poſt illius mortẽ ſex & uiginti fuit annis, uir nec ſapientia indigus, nec eor quæ cogitabat ut multa ſapienter ediceret inexpertus, ſed ubiq; ſummus, & ad opa periculaq; magnanimus, audaxq; bella diſponere, & in pace dexter, & in oĩ tẽpore pcipua uirtute conueniens. Sepultus eſt aũt in ciuitate Thanna, in tribu Ephraim. Eodẽ uero tẽpore mortuus eſt & Eleazarus pontifex, Phinees filio ſacerdotiũ relinquens, cuius ſepultura eſt facta in Gabatha ciuitate.

HISTORIA LIBRI IVDICVM

Quomodo mortuo duce, filij Iſrael feliciter aliquanto tempore pugnauerunt contra Chananeos, principatu dato tribui Iudæ: de capto Adonibezecho, deq; Hieroſolyma Beniamitis tributaria facta.

Caput V.

Iudicum. I. POſt horr itaq; tranſitum Phinees prophetauit ſcđm dei uoluntatem, ad delendũ Chananæorũ genus, tribui Iudæ pbendũ eſſe principatũ. Erat enim ſtudiũ populo cognoſcere, quid etiam placeret deo. Tunc aſſumpta eſt etiã tribus Simeon ad pugnandũ, quatenus exterminatis hoſtibus ſub ditione etiã eos qui in ipſa ſorte cõſiſtebant, efficerent. Chananæi aũt uiuentibus apud ſe illo tpe regibus, cũ magno exercitu eos in Bezechin expectabant, regi Bezechinor Adonibezecho principatum credentes, quod nomen ſignificat dñs Bezechinor: Adonai enim Hebræa lingua dñs indicaẽ. Sperabant enim uincere Iſraelitas mortuo Ieſu. Cõgreſſi uero Iſraelitæ duabus tribubus, quas prædixi, magnifice pugnauerunt, & occiderũt quidem eor decem millia: fugantes aũt reliquos & inſequẽtes, Adonibezechum quoq; ceperunt, cuius dũ manuũ ac pedũ ſummitates abciderent, ait: Non ſemper potui latere deũ, illa patiens, quæ contra uos & ſeptuaginta reges prius facere non erubui. Et uiuũ quidem hunc tulerunt uſq; ad Hieroſolymam, mortuum uero ſepelierunt. Et egrediebanẽ uaſtantes ciuitates, & plurimas capientes. Inter hæc obſederunt & Hieroſolymam: ſed hanc quidem longo poſt tempore capientes, omnes in ea habitantes interemerunt. Erat enim eis ualde grauis deſuper munitio murorum, & loci natura reſiſtendo. Vnde caſtrametati ſunt in Hebron, & hanc capientes omnes interfecerunt. Relinquebatur adhuc genus gigantum, qui propter corpor magnitudines atq; formas in nullo alijs hominibus proximas, ultra modũ admirabiles hactenus per eor oſſa mõſtrãtur, in nullo his de qbus fides habeẽ æqualia, quor genus Leuitis præcipue dederũt munus, etiam cũ duobus millibus cubitis, terrã quoq; Caleph dono dederũt mandato Moſi: hic enim fuit unus exploratorr, quos miſit Moſes in Chananæã. Dederunt aũt & filijs Iethri Madianitæ qui fuit ſocer Moſi, terram ad poſſidendũ. Nam patriã relinquentes ſecuti ſunt eos, & fuerũt in deſerto cũ eis. Tribus itaq; Iuda & Simeon ciuitates quidẽ Chananæas in mõtana ceperũt, in cãpeſtribus aũt & ad mare poſitas, Aſcalona & Azotũ. Eua ſit aũt Gaza & Accaron. Nam dum eſſent in cãpeſtrib', & copioſam haberẽt curruũ abũdãtiam, irruentes ſibimet affligebãt. Et iſtæ qdẽ tribus maxime bellãdo locupletatæ, ad ciuitates ꝓprias receſſerũt, & arma depoſuerũt. Beniamitæ uero, quor erat Hieroſolyma,

habitatores ſuos cõceſſerũt tributa pſoluere, & ita quieſcentes oẽs, alĩ quidẽ interficere, alĩ uero pericula ſuſtinere, ad terrarum ſe tradidere culturam. Hoc aũt & reliquæ tribus imitantes Beniamitas faciebant, & eorum tributa percipientes, permittebãt Chananæos ſine pl̃is eſſe. Tribus aũt Ephrem cũ obſediſſet Bethelam, finem dignũ tempore, & magna laborum obſeſſione inuenire non potuit, qñ illi licet affecti, in obſidione omni modo pdurabant. Deinde Ephramitæ capientes quendam in ciuitatẽ euntẽ, neceſſaria defe rentem, fidem dederunt ei, ut ſi ciuitatem traderet, ſaluarẽt eũ & cognatos eius eriperẽt. Et ille in his iurabat ciuitatẽ ſe traditurũ. Qui tradens urbem, cum ſuis hoc modo ſaluatus eſt. Illi autem interimentes cunctos inhabitantes ibi, tenuerunt de cætero ciuitatem.

¶ Quemadmodum denuo Paleſtini pugnantes, deuicti ſunt ab Hebræis. Caput VI.

IGitur poſt hæc circa hoſtes quidem molliores erant Iſraelitæ, circa terrã uero & eius operam diligentiam potius exhibebant. Qui ad diuitias ſe tradentes, per epulas & libidinem iam uirtute deficiebant, & in conuerſatione legum integri Hebræi, & circa ea quæ dei ſunt non erant. in his indignata diuinitas ſuſcitabat quidem primum, ut ita dicã, ſua uoluntate Chananæos, qui poſtea ſecundum eorum actus multa contra eos crudelitate ſunt uſi. Hebræi nanq; & circa ea quæ dei ſunt negligentes erant, & circa bella difficiles, cum multa Chananæis abſtulerint, & ad labores iam eſſent propter epulas diſſoluti: agebaturq; ut eorum optima iam conuerſatio deperiret, & ſeniores non audiebant, nec aliorum præceptum, nec priorum ulla ſolennia conſeruabant. Erant autem magis libidine lucrorum intenti, & multa requie ſeditio eos crudelis iterum comprehendit, & ad hoc uſq; perducti ſunt, ut adinuicem huiuſmodi cauſa pugnarent. Vir Leuita de populo, qui erat ſortis Ephraim, & ibidem habitabat, de Bethlehem duxit uxorem. Hic aũt locus eſt tribus ludæ. Cumq; uehementer amaret coniugem, & eius pulchritudine uictus afficeret, quando ab illa non ſimiliter amabat, & ille propterea paſſione amoris eius potius ureret, lites frequenter inter eos eueniebant. Ad ultimum uero mulier his grauata, relinquens uirum, abijt ad parentes menſe quarto. Vehementer aũt feruens uir per amorem, uenit ad ſoceros, ſolutiſq; litibus placatus eſt circa eam. Et quatuor quidem diebus ibidem commoratus, præbentibus ei hoſpitalitatem puellæ parentibus, quinta die placuit ut abirent, & circa meridiem ſunt egreſſi. Tardius enim dimittebant parẽtes filiam, & diei iam tarditas accedebat. Vnus autem eos famulus ſequebatur, & aſinus erat eis, in quo mulier uehebat. Quumq; ueniſſent circa Hieroſolymam, ambulantibus ſtadijs triginta perſuaſit famulus ut manerẽt, ne & propter noctem ambulantes difficultas aliqua comprehenderet, dum nec procul hoſtes exiſterent, & tempus frequenter incautum facit ſuſpecta, etiam quæ putant eſſe tutiſſima. Illis autem non placuit apud alienigenas uiros ſuccedere. Eratq; ciuitas Chananæorum. Sed accedentes uiginti adhuc ſtadijs, optabant ad propriam deſcẽdere ciuitatem. Quumq; hæc ſentẽtia ualuiſſet, uenit in Gabaa tribus Beniamin, iam ueſpere. Et quum nullus ciuium eum in manſione ſuſciperet, ſenior quidam ex agro deſcendens, qui de tribu quidem erat Ephrem, in Gabaa uero commorabat, uidens eum, quis eſſet interrogabat, & propter quas cauſas, mittens quum iam eſſent tenebræ, neceſſaria cœnæ requireret. Ille uero Leuitam quidem ſe dixit eſſe, mulierem autem à parentibus reducere, & ad propria remeare, habitationem uero ſignificabat habere ſe in ſorte Ephrem. Quem ſenior & pro cognatione, & eo quod eandem poſſideret tribum, & propter colloquium, ad ſuum duxit hoſpitium. Quidam uero iuuenculi Gabaonitarum mulierem in platea uidentes, & pulchritudinem eius ſtupeſcentes, dum apud illũ ſenem eam ſucceſſiſſe cognoſcerent, contẽnentes eorum infirmitatem & paucitatem, uenerunt ad ianuas eius. Et quum eis ſenior ut abſcederent ſupplicaret, & ut nec uiolentiam inferrent hoſpiti, nec iniuriam, illi petebant ut data ſibi muliere, à rerum inuaſione recederent. Seniore uero dicente, quod & cognata eſſet Leuitis, & per libidinẽ in leges inique delinquerent, deficientes circa iuſtitiam, deridebant minabanturq; ſe eum interficere, eo quod eorum concupiſcentiam impediret. Quumq; in neceſſitatem ueniſſet, nolens hoſpites in contumelia magna relinquere, ſuã eis filiam conceſſit, dicens eis, minus eſſe peccati, ſi concupiſcentiam ſuam in ea complerent, quàm ſi iniuriam peregrinis inferrent, & iniuſtitiam nõ perferre quos ſuſceperat, hoc modo putabat. Quum uero illi

Cauſa pro qua tribus Beniamin deleta eſt.

nequaquam à ſuo feruore pro peregrina recederent,ſed imminerent ut eam acciperent, ille quidem ſupplicabat ut nihil inique præſumerent. At illi rapientes,& adĩcientes pro libidine uiolentiam,ad ſemetipſos mulierem deduxerunt, & per totam noctem uſq; ad principium diei in eius corporis ludibria ſunt extenti. Illa uero defecta in his quæ proue nerant,ad hoſpitem redĩt:& contriſtata in his quæ pertulerat,per uerecundiam ad faciẽ mariti minime præſumebat accedere, eumq; circa ſe pro his quæ contigerát,incurabilẽ
Iud.19. reputabat: lectuloq; decumbens,animam reliquit. Vir aũt eius arbitratus ſopore graui mulierem detineri,nihil mali metuens,excitare eam tentabat & conſolari, quaſi raptoꝝ non ſpontanea uoluntate ſe præbuiſſet iniurĩs. Quum uero certe defunctam cognouiſ ſet ob malorum magnitudinem,imponens iumento mortuam, ad ſe portabat uxorem: & diuidens eam per mẽbra in partes duodecim, per tribus ſingulas deſtinabat, mandatũ dans portantibus,ut proderent autores mortis eius,& eiuſmodi crudelitatem cunctis tri bubus indicarent. Illi autem & aſpectu & auditu grauiſſimorum malorum affecti,nullũ primitus hmõi ſumentes exemplum,ira intemperata concitati, in Silo ſunt ante taberna cula congregati,& in arma procedere repente tentabant, & inſilire Gabaonitis ut hoſti bus. Retinuerunt autem eos ſeniores,ſuadentes non oportere ſic cito contribulibus infer re bellum,antequam uerbis agerent de criminibus, quando lex nec circa extraneos pmit teret præter legationem Iſraelitas bella tractare: ſi forte pœnitentiam agerent,qui iniuſte aliquid aſſumpſiſſent. bonum ergo eſſe,ut legi obedientes,ad Gabaonitas mitterẽt,& ma li autores expeterẽt,quibus præbitis,eos punirent, contemnentes autem armis adirent. Miſerunt ergo ad Gabaonitas accuſantes iuuenes de muliere,& eos dari ad ſupplicia de poſcentes,qui legitime non egiſſent: quaſi eſſet iuſtum, ut pro omnibus illi potius more rentur. Gabaonitæ uero neq; iuuenes tradiderunt,& crudele iudicauerunt,timore bel li alienis obedire præceptis,in nullo ſe putãtes eſſe minores armis,neq; multitudine,nec bellandi præſumptione. Erant enim nimis inſtructi,& ſuper alias tribus induſtrĩ: deſpe xeruntq; illos,& indignati ſunt è diuerſo tanquam compreſſuri, uiolentiam facientes. Quumq; talia fuiſſent Iſraelitis enũciata,iuſiurandũ fecerunt,nullã ſuaꝝ uiro Beniamitæ dare nuptĩs filiam: ſed armari ſuper eos, & amplius eis q̃ aduerſus Chananæos exiſtere, quos Hebræi ſæpius expugnaſſent. Repente ergo eduxerunt ſuper eos exercitũ quadrin genta millia uirorum. Beniamitæ uero habuerunt uigintiſex millia armatorum & alio rum ſeptingentos, qui ſiniſtris manibus ad fundibulas uidebantur experti. Et commiſſo prælio circa Gabaa,fugauerũt Iſraelitas Beniamitæ uiri, ceciderunt̃q; ex eis uiginti duo millia,fuiſſent̃q; plurimi forte necati,niſi nox eos retinuiſſet,& pugnã ſoluiſſet. At Benia mitæ gaudentes, abibãt in ciuitatẽ: Iſraelitæ uero obſtupeſcentes ſe ita deuictos,ad exerci tum remeabant. Altera uero die rurſum congreſſi,Beniamitæ uicerunt, & mortui ſunt decem & octo millia Iſraelitarum,metuentesq; exercitum reliquerunt. Venientes autẽ in ciuitatem Silo proxime conſtitutam,& ieiunantes altera die, deprecabant̃ deum per Phinees ſacerdotem, ut eius ira quieſceret, eiq; in duabus eorum deuictionibus ſatisfie ret,daretq; eis potentiã contra hoſtes atq; uictoriam. Deus autem hæc fieri Phinees pro phetante promiſit. Duabus itaq; partibus diuidentes exercitum,mediam quidem partem in inſidĩs circa urbẽ nocte collocauerant, medĩ uero Beniamitis congreſſi, paulatim eis imminentibus recedebant,& Beniamitæ perſequebantur,Hebræis paulatim refugienti bus,& omnino uolentibus omnes eos ab urbe ꝑtrahere: quos quaſi fugientes inſequebã tur,ita ut etiam ſeniores & iuniores in ciuitate ꝑpter infirmitatẽ relicti diſcurrerent,adi re uolentes hoſtes. Quũ uero multũ à ciuitate receſſiſſent, fugere qdẽ Hebræi ceſſauerũt, conuerſi aũt ſteterunt ad pugnã,& illis qui in inſidĩs erãt,dederunt ſignũ. Qui ſurgentes cum clamore,hoſtes aggreſſi ſunt. Illi uero ut ſenſere ſe eſſe deceptos,in anguſtia cõſtituti, in quadã ualle coacti & concauo loco collecti ſunt,& ibi iaculis ſauciati, ita ut oẽs interi rent,præter ſexcentos uiros. Hi nanq; conuerſi & cõſtipati,& per medios hoſtes tranſeũ tes,fugerunt ad uicinos montes,quos tenentes ibidem commorati ſunt. Illi uero circa ui ginti & quinq; millia ſunt extincti. Igiť Iſraelitæ & Gabaa ciuitatem igne cõcremauerũt, & mulieres & infantes maſculos peremerunt, alĩs Beniamitarum ciuitatibus ſimilia fa cientes,ſicq; erant contra eos infeſti, ut etiã labitas qui erant Galaaditidis regionis,eo qđ

eis auxilium non præbuiſſent contra Beniamitas, mittentes duodecim millia de ſuis armatis, iuberent eos interimi, occideruntq; hi qui fuerant miſſi, omnes pugnaces ciuitatis cum filiis & uxoribus, præter quadringẽtas uirgines. Tanta ira ſuccenſi ſunt propter paſſionem corruptæ mulieris, & armorum ab eis electa conditione. Poſt hæc autem Iſraelitæ pro calamitate Beniamitarum pœnitentia ducti ſunt, & ſuper hoc ieiunare propoſuerunt, licet iuſta paſſi eſſent, eo quod in legem peccauerint. tunc ſexcentos uiros qui fugerant, euocauere legationibus. Erant em̃ ſuper quandam petram, quæ Roas appellatur. Legati uero non illis tantummodo calamitatem proueniſſe, ſed etiam ſibi cognatis pereuntibus ingemiſcentes, ſuadebant eis ut patienter ferrent, & ad illorum cœtum concurrerent, ne omnino quantum ad ſe Beniamitarum tribum exterminari decernerent, dicebantq;, ſimul cedimus uobis terram ad prædam quantamcunq; tollere potueritis. Illi uero his contra ſe dei decreto geſtis, quando ſuam iniquitatem ſcientes pugnauerant, ad tribum patriam obedientes uocantibus, aduenerunt. Iſraelitæ uero uxores eis quadringentas uirgines labitidas dederunt, & de ducentis reliquis cogitabãt, quomodo & illi haberent uxores, ut filios procrearent, quum utique iuraſſent ante bellum, ut ſuas filias nulli Beniamitæ coniungerent. Et alĩ quidem ſuadebant illud iuſiurandum non debere ſeruari, quod per iram & non uoluntate nec iudicio proueniſſet, nihilq; fore deo moleſtum, ſi tribum perituram ſaluare poſſent: adĩcientes periurium, nõ quando neceſſitate fit eſſe peſſimum, ſed quando fuerit malignitate commiſſum. Quumq; ſeniores periurĩ nomẽ ualde metuerent, quidam ait: Hoc conſilio & iſti uxores habebunt, & religio iuriſiurandi ſeruabitur. Ter in anno in Silo ad mercimonium fit conuentus, ſequunturq; mulieres & uirgines chorum. Sinantur ergo Beniamitæ, ut raptu ducant uxores quaſcunq; potuerint, nobis neque inuitantibus, neque prohibentibus. Et dum patres earum queſti fuerint, uindictamq; poposcerint, dicemus eos potius eſſe culpabiles, qui cuſtodiam non habuerint filiarum. Oportet enim Beniamitis iram cedere, qua iam circa eos uſi ſumus in menſa. His itaq; conſentientes, decreuerunt Beniamitas raptu nuptias celebrare. Inſtante uero feſtiuitate, illi quidem ducenti uiri determinãtes ciuitatem per uineas & loca, in quibus ſe latere credebant poſiti, inſidiabantur uirginibus uenientibus. Illæ autem cum luſu, nihilq; metuentes, ſine cuſtodia properabant. Tunc illi ſurgentes, tenuere diſperſas. Et hoc modo ducentes uxores, ad opera ſe terræ dederunt, ſtudentes ut ad ſecundam felicitatem denuo remearent. Hoc itaq; modo tribus Beniamin quum penè tota periſſet, Iſraelitarum ſapientia reparata eſt. Floruit itaq; repente & opulentiæ magnitudine, aliiſq; rebus ditata eſt. Hoc itaq; bellum ita ſedatum eſſe dignoſcitur.

¶Quomodo poſt afflictionem, Iſraelitæ rurſus impie agentes, opprimuntur à Chananæis, & à Cuſardo rege Aſſyriorum, cui ſeruierunt annis octo, ſed poſtea libertas eis reſtituta eſt per Cenez, principantẽ annis quadraginta. Caput VII.

HOrum uero ſimilia etiam tribum Dan ex huiuſmodi cauſa contigit ſuſtinere. Quũ Iſraelitæ bellorum iam ſtudium reliquiſſent, & ad opera ſe terræ dediſſent, Chananæi contemnentes eos, nec aliquid ſe ab eis pati credentes, ſuum collegerunt exercitum, firmam habentes ſpem, quaſi Hebræos affligerent, & de cætero ciuitates licenter inhabitarent, currusq; faciebant, exercebantur armis, & urbes adinuicem ſibi conſentiebant. Et de tribu quidem Iuda Aſcalonam ciuitatem & Accaron abſtulerunt, & alias multas in campeſtribus conſtitutas. ſed & ipſos Danitas in montana fugere cõpulerunt, nec paulũ eis locũ in campeſtribus relinquẽtes. Et dũ illi nec ad bellandum eſſent idonei, nec terram ſibi iam ſufficientem haberent, miſerunt de ſuis quinq; uiros ad loca mediterranea, qui terrã inſpicerent, in qua habitare de cætero poſſent. Illi aũt non procul à monte Libano, & iuxta Iordanis fontes, circa maximũ cãpũ Sidonis ciuitatis uiã triũ dierũ perambulãtes, contẽplantesq; terrã bonã & nimis huberrimã, ſignificauerũt eis. Quo cũ exercitu ꝓcedentes, ædificauerũt illic urbẽ, Dan cognominatã ab uno filiorũ Iacob, ex quo ipſa tribus appellata uidebaꝰ. Iſraelitis aũt, & quũ iam eſſent in labore difficiles, & qđ in diuinitatis cultu deficerẽt, aduerſa ꝓueniebãt. Nam dũ fuiſſent à ſua cõuerſatione trãſgreſſi, ferebanꝰ ad libidinẽ, ut ꝓ ſua uiuerẽt uoluntate, ita ut imminẽtibus Chananæis, malis oĩbus

Iud. 21.

Iud. 1. 2. 3.

Ciuitas Dan conditur.

implerentur. iratus eſt eis igitur deus, & felicitatem, quam innumeris laboribus acquiſierant, propter epulas amiſerunt. Caſtra ſiquidem contra eos agente Cuſardo rege Aſſyriorum, multi pugnantes perierſũt, & obſeſſi fortiter capti ſunt, quidam uero propter timorem ſponte ſe illi cõtradiderunt, & maiora q̃ poſſent tributa impoſita ſibimet exoluebãt, & diuerſas iniurias perferebãt per annos octo. poſt quos hoc modo liberati ſunt: Cenez quidã de tribu Iuda, uir induſtrius, prudentiaq; fortiſſimus, reſponſo ſibi dato, ne deſpiceret Hebræos in neceſſitate huiuſmodi conſtitutos, ſed potius reducere eos ad ius libertatis auderet, paucos quoſdam in his laboribus præceptis diuinis adhibens ſibi, quibus tunc in illis rebus poſitis aut pudor eſſet, aut quos ſpes confidentiæ nimis acueret, primum quidem Cuſardi caſtra diſrupit. Quumq; plurimi Hebræorum ad certamen accederent, eo quod bene eis prior confidentia proceſſiſſet, cum Aſſyrijs cõgreſſi ſunt, eosq; ualde perſequuti, Euphraten tranſmeare coegerunt. Cenez autem quum ipſo opere fortitudinis ſuæ præbuiſſet effectum, principatus accepit honorem, ut populum iudicaret, in quo ſcilicet quadraginta annis conuerſatus eſt.

Cuſardus rex Aſſyriorũ caſtra ponit cõtra Hebræos.

¶ *Quomodo rurſus populus Iſrael annis decem & octo ſeruiuit Moabitis, & à quodam Aoth nomine, à ſeruitute liberatus eſt, eo principatum annis octoginta tenente.* Caput VIII.

Iudicum. 3.

HOc autem moriente, denuo res Iſraelitarum ſine principe uexabantur. Et dum honorem deo non ferrent, nec legibus obedirent, magis ac magis afflictionibus ſubiacebant, ut Eglon rex Moabitarũ deſpiciens inhoneſtam conuerſationem eorum, bellum eis inferre præſumeret, & multis eos prælijs obtineret ac ſubderet, & omnem poteſtatẽ eorum prorſus humiliaret, eosq; iuberet tributa perſoluere. Conſtituens autem ſibimet regnum in Iericho, nihil mali reliquit, quod populo non impoſuit, eosq; ad inopiam uſque perduxit annis decem & octo. Miſertus autem deus in his quæ patiebãtur, & eorum ſupplicationibus inclinatus, ab iniuria Moabitarum hoc modo eos eripuit: Quidam iuuenculus nomine Aoth, de tribu Beniamin, ex patre Gera, audaciaq; fortiſſimus, & corpore ad opera exercenda robuſtus, in læua manu maximam fortitudinem habens, quum in Iericho habitaret, Eglon regi factus eſt notus, muneribus eum placans, ita ut per hæc etiam cæteris qui erant circa regem, charus exiſteret. Aliquando autem cum duobus famulis munera regi ferens, latenter gladio in dextro femore ligato introibat ad eũ. Erat autem æſtatis tempus. Quumq; iam dies medius eſſet, regiæ quieſcebant cuſtodiæ, & propter æſtum, & cunctis ad prandia recedentibus. Quum ergo iuuenculus Egloni munera præbuiſſet, commoranti in quodam loco caloris temporibus opportuno, eius ſecretum petijt. Aderant autem ſoli famuli regis. Quumq; rex famulos abire iuſſiſſet, & quaſi Aoth loqueretur, & ſederet ſuper ſolium ſuum, & Aoth terror ingreſſus fuiſſet, ne eum fortiſſime percutere non ualeret, relaturum ſe ei ex dei præcepto ſomnium dixit. Quumq; ille lætus pro ſomnij recitatione de ſolio ſurrexiſſet, Aoth eum in corde percuſſit, & gladium derelinquens, egreſſus eſt, & clauſam ianuam dereliquit. Miniſtri uero quieſcebant, credentes regem in ſoporem conuerſum. Aoth uero Ierichuntinis latenter hoc indicans, exhortabatur eos, ut ſuam defenderent libertatem. At illi gratiſſime hoc audientes, tubis utebantur. Mos enim patrius eſt, his populum conuocari. Miniſtri itaq; Eglon diu quæ ei contigerant, ignorantes, quum iam adueſperaſceret, metuentes ne quid ei inopinabiliter accidiſſet, in eius cubiculum ſunt ingreſſi: eumq; mortuum cõperientes, in ſtuporem conuerſi ſunt: & antequam ſua caſtra colligerent, Iſraelitæ ſuper eos irruit multitudo. Et alij quidem repente perempti ſunt, alij in fugam uerſi, tanquam in terra Moabitide liberandi. Erant aũt peremptorum ultra decem millia. Viri autem Iſraelitæ præoccupantes Iordanis tranſitum, eorum multos interfecerunt, & nullus eorum manus euaſit. Et Hebræi quidem hoc modo ab iſtorum ſeruitute liberati ſunt. Aoth autem ob hanc cauſam principatu honoratus à plebe, defunctus eſt, dum hanc poteſtatẽ per tẽpus octoginta tenuiſſet annorum, uirtutumq; etiam præter hanc cauſam maxima laude dignus exiſtens. Et poſt hunc Sangor filius Anath, electus ad principatum, primo anno uitam expleuit.

De quodã iuuẽculo Aoth nomine.

Eglon confoditur.

¶ *Quomodo Chananæis eos in ſeruitutem redigentibus per annos uiginti, liberati ſunt per Barachum & Deboram prophetiſſam, qui eorum principes fuerunt.* Caput IX.

IGitur Iſraelitæ calamitates quas paſſi fuerant, non colendo deum, nec legibus eius obediendo, correptionem non aſſignantes dei, antequam à Moabitarum ſeruitio reſpirarẽt, à rege Chananæorũ Iabin, nomine, ſubiugati ſunt. Hic autẽ ortus quidẽ uidebatur de ciuitate Aſorte, quæ poſita eſt ſuper paludem Samachonitidem: habebatq; armatorũ ter centum millia, equitum decem millia, curruum tria millia poſſidebat. In hac itaq; militia dux erat Siſara, apud regem honore primus. Qui conueniens ad Iſraelitas, uehemẽter afflixit, ita ut tributa eis imponeret. Qui uiginti quidem annis hæc ſoluere paſſi ſunt, cũ nec ipſi per infelicitatem ſuam ſaperẽt, & deus maiori tempore eos dominari uellet propter eorum iniurias & ingratitudines nimis multas. De cætero autem temperantes à malis ſuis, & agnoſcentes has calamitates ſibi pro legum cõtemptu ueniſſe, quandã prophetiſſam nomine Deboram, quod nomẽ Hebraica lingua ſignificat apẽ, rogauerunt ut deprecaretur deũ, quatenus miſericordiam haberet eorum, nec deſpiceret eos à Chananæis oppreſſos. Deus autem annuit eorum ſaluti, & ducem elegit de tribu Nephthali Barachũ: quod nomen coruſcationem Hebræa lingua ſignificat. Euocans igitur Debora Barachum, iuſſit eum eligere decem millia, & ad hoſtes procedere: præſumebat enim prædicente deo & victoriam promittente. Cumq; Barachus dixiſſet, nõ ſe exercitum fore ducturum, niſi & illa quoq; unà procederet, irata dixit: Tu quidem cedis mulieri dignitatem quam deus tibi contulit, ego uero non refutabo. Et congregantes decem millia uirorum, caſtrametati ſunt apud Thabor montem. Quibus Siſara, rege præcipiente, obuiam uenit: & non procul ab eis caſtra fixit. Cumq; Iſraelitæ & Barachus obſtupeſcentes multitudinem hoſtium, de fuga iam cogitarent, Debora retinebat eos, & ipſa die dimicare præcipiebat, victoresq; eos deo auxiliante pollicebatur. Congreſſis ergo atq; permixtis, eis imber magnus influxit. Et aqua niſnia ſimul & grando, & pluuia in faciem Chananæorum uerſa, & uentus eorum aſpectibus imminebat, ita ut arcus eorum & fundibulæ inutiles fierent, & armati præ frigore uti gladijs non ualerent. Iſraelitis uero tempeſtas immiſſa poſt terga, minus nocebat, quia auxilio dei ſumebant ualde fiduciam, & hoſtes in medium circundantes, multos eorum interfecerunt. Et alij quidem ab Iſraelitis exterriti ſunt, alij uero equis excuſſi propijs, ceciderunt, ita ut etiam multi eorum conculcati curribus, morerentur. Siſara uero exiliens de curru, cum uideret fugam exercitus ſui factam, fugiẽsq; uenit ad mulierẽ quãdam Cenæitarum, nomine Iahel. Quem rogantem ut celaret eum, ſuſcepit, & petenti poculum lactis dedit. Erat enim fatigatus. Et cum nimis bibiſſet, conuerſus in ſomnum eſt. Illa uero dormienti ferreum clauum per tempus immiſit: & cũ malleo percuſſum ad terram uſq; depoſuit: & hominibus Barachi poſt paululum uenientibus, eum oſtendit terræ confixum. Sic ergo uictoria conſtitit ſecundum ea quæ à Debora dicta ſunt, ut per mulierem hic triumphus accideret. Barachus autem agens exercitum ſuper Aſorte, obuiam uenientem interemit Iabin, & cadente principe, ciuitatem uſq; ad fundamenta deijciens, princeps fuit Hebræorum per quadraginta annos. *Iudicum.4.*

¶ *Quomodo pugnantes Amalechitæ contra Iſraelitas uicerunt, eorumq; prouinciam afflixerunt annis ſeptem, quos liberauit dominus per Gedeon, qui ſuper populum annis fuit quadraginta.*

Caput X.

EOdem itaq; tempore moriente Baracho & Debora, poſt hæc Madianitæ rogantes Amalechitas & Arabes, caſtrametati ſunt ſuper Iſraelitas, & congreſſos ſibimet uiri pugnaces interemerunt: eosq; manibus alligantes, cuncta deprædabantur. Hoc autem facientibus illis per annos ſeptem, Iſraelitarum populus per montana collectus eſt, & campeſtria dereliquit, foueas quaſdam & ſpeluncas facientes, in quibus fugientes ab illis poſſent quodammodo liberari. Nam Madianitæ æſtatis tempore agentes exercitum, per hyemẽ Iſraelitas colere terram permittebant, ut laborantes cõprimere facilime poſſent. Erat igitur fames, & ciborum maxima difficultas. Tunc ergo cõuerſi ad dei preces Hebræi, ut eos eriperet, exorabant. Gedeon autem Iaſi filius de tribu Manaſſe, paucos manipulos ſpicarũ ferens, latenter eos terebat in torcularij, cum metueret hoc publice in area facere propter hoſtes. Tunc uiſio apparuit ei in forma iuuenculi, dixitq; eum felicem & charum deo, & hoc eẽ maximum eius propiciationis indicium, eo quod tunc uteretur pro area torculari. Quumq; præciperet eum fiduciam habere, & feſtinare, quatenus defenderet libertatẽ, *Iudicum.6.*

Quomodo populũ ab Amalechitis liberauerit Gedeon.

ille hoc impossibile sibi esse dicebat, quando & tribus ex qua esset, multitudine priuaret, & puer esset ad tantarum rerum opus infirmior. Deus autem quod deerat, se impleturū esse dicebat, eoq; duce Israelitis se uictoriam præbiturum. Et quum hoc Gedeon quibusdam iuuenibus enarrasset, creditumq; fuisset ei, & repente ad certamina decem millium uirorum uideretur præparatus exercitus, astitit Gedeoni per somnium deus, & imbellē naturam hominum sibi placere declarauit, & quod esset fortitudine præcipua, recitauit, ut uictoriam non sibi, sed deo proprie reputarent, & tanquam si multo dignoq; hoc gereretur exercitu, & crederent certo, quia eius auxilio uictoriæ opus fuisset impletum: pcepitq;, ut circa medium diem in solis ardore ad fluuium uenire faceret exercitum, & eos quidem qui inclinati biberent, magnanimos æstimaret: qui uero cum festinatione turbaq; biberent, eos crederet hostium formidine detineri. Et cum Gedeon secundum iussionem dei hoc adimpleſſet, trecenti uiri reperti sunt, qui aquam manibus cum timore & turba lamberent. Dixitq; deus, ut istos ducens, hostes adiret. Posuerunt itaque castra super Iordanem, die altera tranſituri. Et cum Gedeon cum timore cōfiteret die quo ei præ dictum fuerat, ut nocte hostes inuaderet, uolens eum deus à formidine reuocare, præcepit, ut sumens unum militem, iuxta tabernacula Madianitarum accederet, ab eis consiliū umbelli, confidentiamq; sumpturus. Obediens autem & sumens proprium famulum nomine Phara, accedensq; ad quoddam tabernaculum, inuenit uigilantes in eo, & iuuenculum aliquem suo commilitoni somnium recitantem, ita ut Gedeon audiret. Erat enim huiusmodi uisio quam dicebat, quasi uidisset panem hordeaceum, qui pro uilitate sua incommestibilis esset hominibus, per exercitum reuolutum, regis apprehēdisse tabernaculum, necnon & cætera deiecisse. Ille uero uisionem interitū exercitus significare prænunciauit, dicens unde etiam ei hoc uideretur: Omne, inquit, semen quod uocatur hordeaceum, constat esse uilissimum. & inter omnem populum Israelitæ uidentur abiecti uelut genus hordei, & apud Israelitas nunc Gedeon exultat, & eius exercitus. Quod uero panem te uidere dixisti qui tabernacula nostra uastauit, metuo ne deus contra nos Gedeoni uictoriam cōdonarit. Gedeon autem somnium audiens, spem magnam habuit pariter & fiduciam, iussitq; suos armari, narrans eis etiam hostium uisionem. Illi uero in his qui dicta fuerant pparati sunt, & circa primam uigiliam Gedeon suum deducebat exercitum in tres diuisum, portabantq; cuncti uacuas pharetras & lampades ardentes, quatenus grauis hostibus uideretur inuasio, & in dextra manu cornua ferebant, quibus pro tubis utebantur. Multum itaque locum hostium tenebat exercitus, habebatque multitudinem camelorum, & secundum gentium morem pascentes, in uno circuitu erant omnes. Hebræis autem prædictum fuerat, ut dum uenissent circa hostium castra, signo dato, tubis canerent, pharetrásque concutientes cum lampadibus, impetum facerent, cum laudibus iubilantes, quod uictoriam deus Gedeoni conferret. Quod quum fecissent, turba comprehendit homines adhuc dormientes. (erat enim nox) & hoc deus fieri ita præceperat, suntq; perempti pauci quidem ab hostibus, plurimi uero à semetipsis, eo quòd linguis propriis discordarent. Nam dum fuissent in turbam redacti, unusquisq; perimebat proximum, dum eum crederet inimicum, & facta est magna cædes. Fama uero uictoriæ Gedeōis ad Israelitas perueniente, cuncti simul armati sunt, persequentes hostes, & comprehenderūt eos in quadam conualle scopulis ualde circundata, quā transire non possent. & circumstantes occiderunt oēs, duosq; simul reges Oreb & Zeb. Reliqui uero duces relictos milites colligētes, qui erant quasi octo & decē millia, castrametati sunt multo procul ab Israelitis. Gedeon astit labore nō fessus, sed persequens cū omni exercitu, eisq; cōgrediens, hostes uniuersos funditus interemit, & reliquos duces Zerbin & Zarnon apprehēdens, captiuos duxit. Mortui sunt in ea pugna Madianitarū & Arabū, qui eis solatia pbuerunt, q̄si centū & uiginti millia, multaq; præda auri & argenti & uestium & camelorū & subiugalium, Hebraicæ tunc est collata uictoriæ. Gedeon astit ueniens in Ephrem propriam regionem, occidit quoq; Madianitarum reges. Tribus autem Ephrem ex qua erat Gedeon, cum grauiter ferret, quod cū eo minime dimicasset, exercitum super eum festinabat inducere: cur eis non indicasset quando hostes inuaserat. Gedeon uero quum esset humilis animo & omni uirtute summus, dicebat non se autoritatis suæ consilio, præter eos contra hostes,

Iudicum. 7.

Trecēti aquā manibus biberunt.

ſed deo iubente, pugnaſſe uictoriam uero non minus eorum quàm ſui laboris eſſe fateba tur. His ergo ſermonibus eorum mitigans iram, plus Hebræis profuit quàm hoſtiũ præ da, eosq; à præcipitio inteſtinæ ſeditionis eripuit. Iniuriæ tamen huius pœnam illa tribus excepit, quam ſcilicet opportuno tempore declarabimus. Gedeon itaq; principatum po nere uolens, coactus retinuit illum annis iugiter quadraginta, populi iura diſponens: & diuerſis ad eius iudicia concurrentibus, quæcunq; dixiſſet, firmiſſime omnia ſeruabantur. Qui quum ſenex defunctus fuiſſet, in Ephrem regione ſepultus eſt.

¶ *Quomodo Abimelech filius Gedeonis ex concubina, mortuo patre arripuit principatum, interfectis cun ctis fratribus ſuis, excepto uno: & de pœna quam exoluit pro fraterna cæde.* Caput XI.

IS habuit quidem filios liberos, ſeptuaginta, plures eñ habebat uxores: naturalem ue ro unum de concubina Droma, nomine Abimelech, qui poſt mortem patris pergens in Sichem ad cognationem ſuæ matris unde fuerat orta, & ſumens ab eis pecunias, quoni am iniquitatum magnitudine uidebantur inſignes, cum eis ad paterna quoq; tecta regreſ ſus eſt, & omnes fratres occidit, abſq; ſolo Ioathan. Hic enim fugæ beneficio eſt liberatus. Abimelech autem aſſumpta tyrannide, dominum ſe pro legitimis filijs in his quæ uellet facere, declarauit, quod uehementer iuſtitiæ præſulibus erat acerbum. Igitur dum quodã tempore publica in Sichen feſtiuitas eſſet, cunctaq; illic multitudo conſiſteret, frater eius Ioathan, quem fugiſſe prædiximus, aſcendens in montem Garizin, qui Sichimorum ſuperminet ciuitati, clamauit: & multitudine præbente ſilentium, petijt, ut quod diceret, liben ter audirent. factoq; ſilentio, dixit quod arbores facto ſui conſilio humana uoce petiſſent ſicum, ut ſuper eas regnaret. Qua denegante, eo q; honore fructus proprij frueretur, nec alium quærere deberet extraneum, arbores rurſum cogitationem regni non reliquerũt, uiſumq; eis eſt, ut honorem uiti præberent. Sed & uitis eiſdem uerbis quibus ficus uſa, re ſpuit regnum. Hoc ipſum facientibus & oliuis, rhamnus, quam arbores petierant ut re gnum ſumeret ſuper eas (hoc enim genus eſt inter ligna, quod habet ignem proferendi naturam) promiſit ſe regnum ſuſcipere, & infigniter imperare, ita tamen, ut ſub eius um bra requieſcerent. Si uero ei contraria forent, eius igne concremarentur. Hæc autem, in quit, non riſus cauſa dico: ſed quoniam multorum bonoꝝ experti Gedeonis, ea quæ nunc geruntur, deſpiciunt, uidentes Abimelech principem hi qui meos cum eo fratres intere merunt, cum utiq; nihil ab igne differat. Quumq; talia dixiſſet, abſceſſit, & habitauit latẽ ter in montibus annis tribus, timens Abimelech. Poſt non multum uero temporis Sichi mitæ poenitentes pro nece filiorum Gedeon, expulerunt ab urbe Abimelech, pariter & à tribu. Ille uero cogitabat affligere ciuitatem. Tempore uero ſuperueniente uindemiæ, me tuebant colligere fructum, ne quid eis Abimelech faceret mali. Veniẽte uero ad eos quo dam principe, Gaal nomine, cum armatis cognatiſq; ſuis, Sichimitæ popoſcerunt ſibi ab eo præberi munitionem, donec uindemias congregarent. Quo eorum faciente petitionẽ, procedebant ad opus ſuum, & cum eis Gaal ſuos ducebat armatos. Cumq; fructus fuiſſet cum ſecuritate collectus, & canentes per ſingulos choros, Abimelech aperte iam præſu merent blaſphemare: ſed & principes inſidijs loca ciuitatis apprehendentes, multos Abi melech latenter interfeciſſent: Zebul quidam princeps Sichimitarum cum eſſet extrane us Abimelech, ea quibus populum Gaal exacuebat, Abimelech miſſis nunciis, indicauit & monuit, ut inſidias poneret ante urbem, ſeq; ſuaſurum dicẽs Gaal ut egrederetur de ci uitate. quo facto, irruere ſuper eum deberet Abimelech, & agere ut in eo ſe defenderet: et deinceps ſibimet populi amicitias collocaret. Quumq; Abimelech in inſidijs reſediſſet, & Gaal incaute commoraretur in ſuburbano, & cum eo Zebul, uidens paulatim armatos ac cedere, Gaal ad Zebul ait, inſiſtere ſibimet uiros armatos. Quo reſpõdente, umbraculum eſſe petrarum, quum magis appropinquarent, uerius hoc aſpectu conſiderans, non um bras eſſe, ſed uirorum dixit inſidias. Reſpõdensq; ad eum Zebul: Nonne, inquit, tu mali tiam Abimelech accuſabas? Cur itaq; tuæ uirtutis magnitudinem nõ oſtendis, & cum eo pugna congrederis? Gaal uero turbatus, congreſſus eſt cum Abimelech: & ceciderunt q dem aliqui de eius armatis: ipſe uero fugit in ciuitatem, ut alios euocaret. Et denuo Zebul egit, ut Gaal expelleretur ex urbe: accuſans eum, quaſi contra milites Abimelech mollior extitiſſet. Abimelech uero cognoſcens egreſſuros ad uindemiam denuo Sichimitas, loca

Iudicum. 9.

Diſcordia intres Sichimitas & Abimelech.

circa urbem insidijs occupauit. Quibus procedentibus, tertia quidē pars exercitus appre-
hendit portas, ut ciuibus auferret ingressum, alij uero dispersos interemerunt, & ubique
cædes facta est: & ciuitatem ad fundamenta usq; subuertens, salq; super eius ruinas semi-
nans, victor discessit. Omnes itaq; Sichimitæ hoc modo perempti sunt. Quicunq; uero p
prouinciam dispersi pericula fugerunt, super quandam petram munitissimam congrega-
ti morabantur. Cumq; in ea morari interentur, uoluntatem eor Abimelech prænoscens,
super eos cum exercitu uenit. collectisq; de sylua lignis, iussit ut hæc etiam exercitus fac
ret uniuersis. Velociter autem saxo circundato lignis, subiectus est ignis: & flamma sur
gente, nullus ex eo saxo defugit, sed una cum uxoribus & filijs sunt extincti, uiri quidem
circa mille & quingenti, reliqua uero nimia multitudo. Et Sichimitas quidem huiusmo
di calamitas interemit. Quibus hæc afflictio nata est, eo quod super uitrū sibimet utilem
eiusq; genus mala talia protulissent. Abimelech autem Israelitas malis Sichimorum per-
terrens, præsumebat etiam maiora retentare, & nequaquam uiolentiæ suæ modū impo-
nere, donec perderet uniuersos. Veniebat ergo ad Thebes, & ciuitatem quidem facto dis-
cursu cepit. Cumq; esset in ea maxima turris, in qua uniuersi confugerant, obsidere hanc
uolens, dum proxime uenisset ad murum, sumens mulier quædam fragmentū molæ, ca-
put eius repente percussit. Qui dum cecidisset saucius, armigerum rogauit, ut eum occi-
deret, ne mors eius opus mulieris esse uideretur. Et ille quidem præceptum fecit. Abime-
lech autem huiusmodi pœnam pro fraterna morte, & his quæ in Sichimitas præsumpsit
se probabatur, exoluit. Hæc ergo calamitas secundum diuinationem Ioathan uidetur im-
pleta. Exercitus uero qui cum Abimelech fuit, eo cadente dispersus, discessit ad propria.

¶ *Quomodo Israelitæ relinquentes legem dei, opprimuntur ab Ammonitis, quos liberauit dominus per Iephthe Galaaditen, qui tenuit principatum per sex annos.* Caput XII.

Iudicum. 10. ISraelitarum uero principatum post eum iacr Galaadinus ex tribu Manasse percepit,
uir & in alijs felix, & filios bonos habens triginta numero, & in equitatu præclaros, et
principatum ciuitatum Galaadinarum habentes. Hic duobus & uiginti annis obtinens
principatum, senex defunctus est: & sepulturam in Camon Galaadinorum ciuitate pro-
meruit. Res equidem Hebræorum ad inhonestam uitam, & iniuriam dei legumq; ferebā
tur. Quos Ammonitæ despicientes & Palæstini, magno exercitu prouinciam deuastabāt,
omnemq; regionem trans Iordanem detinentes, reliqua comprimere præsumebant. He
bræi uero malis afflicti, ad supplicationes dei conuersi sunt, & sacrificia celebrabant, rogā
tes eum, ut placatus eorum precibus, ab ira quiesceret. Deus uero placatus, eis suum con-
cessit auxilium. Igitur Ammonitis castrametantibus in terra Galaadinorum, prouincia-
Iudicum. 11. les occurrerunt, admonente se gentis duce. Erat autem quidam nomine Iephthe, uir uir-
tute paterna potens ad exercitum dispensandum, quem sub mercede poscebant. Ad hūc
ergo mittentes, rogabant ut cum eis pugnaret, promittentes ut ei cuncto tempore princi
patum exercitus sui concederent. Ille uero nequaquam precibus obediuit, culpans eos, q̄
non ei præbuissent auxilium, dum iniustitiā perpessus aperte fuisset à fratribus. Non eū
consanguineus eis erat, sed peregrinus. Cuius utiq; matrem propter amoris ardorem fi-
lijs superinduxerat pater. Hunc ergo fratres expulerant, despicientes eius infirmitatem.
Et ob hoc in prouincia Galaaditica morabatur, & oēs de longe ad se uenientes, sub mer
cede propria retinebat. Illis uero supplicantibus, atq; iurantibus omnem principatum se
ei fore præbituros, tandem aliquando consensit: & uelociter diligentia rerum habita, in
urbe Masphat exercitu constituto, legationem misit ad regē Ammonitarum, causam ei-
us inuasionis accusans. Ille remittēs, potius Israelitarum accusabat egressum ex Aegypto,
petebatq; ut ab Amorræa recederēt, quasi patrum eius à tempore antiquo fuisset. Cui re
spondens Iephthe, ait, quod irrationabiliter progenitores Israelitarum de Amorræa cul
paret, sed potius eis gratias agere deberet pro Ammonitide terra sibi concessa, quod dif
possibile fuisset secundum Mosi iussionem ut eam tollerent, ifti eos illic degere permisis-
sent, quam post annos trecentos dei auxilio reparauerant, ob quam rem pugnaturum se
fore dixit. Et hæc quidem effatus, legatos abire permisit. Ipse uero deum pro uictoria do-
Votū Iephthe temerarium. precatus, & sacrificium promittens, ut si uiuus reuerteretur, quicquid ei prius occurre-
ret, immolaret, congressus copiose uicit, & occidens hostes, persequutus est usq; ad Ami-

monitidem ciuitatem. Et inde digreſſus in Ammonitem, multas uaſtauit urbes, prædāq; collegit, & à ſeruitute domeſticos liberauit, quam decem & octo ſuſtinuerāt annis. Reuerſus autem, calamitatem incurrit, nullo modo priſcæ felicitatis æqualem. Nam ei filia unigenita & uirgo, tunc primitus cum uenerat, occurrit. Qui grauiter ingemiſcens, magnitudine tanti doloris afflictus, filiam ſibi obuiam ueniſſe culpabat, quam ſacrificādam deo deuouerat. Quæ tamen illo caſu non doluit, p patris uictoria & ciuiū libertate moritura. Petijt autem duos menſes ſibi concedi, ut iuuentutem ſuam cum ciuibus lamentaretur, et tunc uotum perferret. Quo tempore tranſeunte, filiam pater immolauit, nec legitimum faciens holocauſtum, nec deo charum, non utiq; deliberans apud animum ſuum, qualis apud cæteros huius facti cauſa uideretur. Igitur cum tribus Ephrem ſuper eum exercitum niteretur inducere, eo quod bellum Ammonitarum eis non indicaſſet, ſed uoluiſſet ſolus & prædam habere & gloriam, hoc modo ſatisfaciebat, dicens: quod primo quidem non eos latuiſſet cognatorum oppreſſio, ſed etiam uocati ad auxilium, non ueniſſent, cum oporteret eos ante preces occurrere. Deinde dicebat, quod hoſtibus quidem iniuſte pugnantibus non præſumerent reſiſtere, poſtea uero cognatis inferre bella tentaſſent, & interminatus eſt, ſi non temperarent à talibus, deo auxiliante ab eis pœnas exigeret. Quibus dum ſatisfieri non potuiſſet, ſed contra eum cum exercitu à Galaadina terra uenientes, pugnarent, amplius eorum dilatauit interitum, & perſequens fugientes, & præoccupans exercitu præmiſſo uada Iordanis, penè quadraginta duo millia uirorum occidit. Ipſe uero cum principatum tenuiſſet ſex annis, defunctus eſt & ſepultus in Sebeth patria ſua, quæ ē in terra Galaaditide. Mortuo uero Iephthe, tenuit principatū Abſanis de tribu Iuda ciuitatis Bethlehem. Hic filios habuit nonaginta maſculos, & reliquas uirgines: quos omnes dimiſit uiuos, filias uiris tradens, & filijs dans uxores. Qui dum nihil egiſſet in ſeptē annis ſermone & memoria dignum, in ſenectute defunctus eſt, & ſepulturam in patria ſua promeruit. Igitur Abſane ita moriente, neque is qui poſt eum decem annis habuit principatum, nomine Elon, de tribu Zabulon, aliquid egit uirtute præcipuum. Poſt hunc Abdon Hilonis filius, de tribu Ephraim, ciuitate Pharathonitarum exiſtens, principatum tenuit, qui pro ſola eruditione poterit habere memoriam, nullumq; opus propter pacem rerumq; licentiam nec ipſe clarum exercuit. Hic autem filios habuit quadraginta, & alios ex eorum ſemine deſcendentes, triginta, erantq; ſimul omnes ſeptuaginta in equis exercitui. Quos oīes ſuperſtites derelinquens, in ſenectute defunctus eſt, & inopinabilem in Pharathone promeruit ſepulturam. Hoc actū mortuo, Iſraelitis Palæſtini p̄ualuerūt, ita ut ab his per quadraginta annos tributa perciperent: à qua ſeruitute hoc modo liberati ſunt.

De filia Iephthe.

Iudicum.xi.

Poſt Abſanen Elon.

¶ *Prænunciatio natiuitatis Samſon, & fortitudo eius, & quantorum malorum autor fuerit Paleſtinis.*

Caput XIII.

QVidam Manue de tribu Dan, inter paucos egregius, & patriæ ſine dubio primus, habuit uxorē forma pulcherrimā, & quæ inter centū cōprouinciales fœminas emi nebat. Et cum filios non haberet, grauiter ferens, deum pro chara ſucceſſione rogare cœpit, in ſuburbano ſuo in campo maximo frequenter aduenies cum uxore. Erat autem & nimius in uxoris amore, & ob hoc ſine temperatione zelotypus. Et cum quadam die mulier eſſet ſola, apparuit ei angelus dei, pulchro iuueni ſimilis & procero, eiq; maſculum filium futurum dei prouidentia nunciauit, qui foret optimus, & fortitudine præcipua clarus, à quo creſcentes Palæſtinos comprimendos aſſeruit, monuitq; ut eius cornæ minime conderentur, nullumq; potum niſi aquæ deo præcipiente, eſſe bibiturum. Et cum hæc dixiſſet, abſceſſit. Illa uero marito uenienti indicauit angeli uiſionem, admirādo iuuenis pulchritudinem atque proceritatem, ita ut ille zelatus in eius laudibus obſtupeſceret, & ſuſpicionem quaſi de extraneo eius amore conciperet. At illa uolens irrationabilem eius triſtitiam mitigare, rogauit deum ut angelum denuo deſtinaret, quatenus maritus inſpiceret. Et iterum per dei gratiam angelus uenit in ſuburbano illorum, & apparuit mulieri, uiro remoto. Quem rogabat, ut ſuſtineret donec maritum adduceret: permittente angelo, Manue uocatus aduenit. Quem cum uidiſſet, nec tunc à ſuſpicione ceſſauit, rogauitq; ut quæcunque uxori eius dixerat, illi pariter declararet. Et quum dixiſſet angelus, ſufficere ut noſſet illa quæ dixerat, rogabat eum, ut ei manifeſtaret quis eſſet, quatenus filio nato,

Iudicum.xiij.

gras ei & munus offerrent. Illo aũt dicente, q̃ nihil hoꝝ indigeret, nec ob hanc cauſam ſu tuꝝ eis filium nũciaret, dum primitus non annuiſſet, poſtea eo p̃cibus inſiſtente, cõceſſit, ut aliquid ei dono daret. Tum Manue occidens hœdũ, eumq; coquendũ uxori præbẽs, at tulit ei. Dum geſtum hoc fuiſſet, præcepit ut poneret ſupra ſaxũ, & panes & carnes abſ que uaſis. Quo facto, uirga quam tenebat angelus, tetigit carnes, & igne protinus emican te, carnes cum panibus ſunt abſumpti. Tunc angelus ſuper furnum, quaſi in curru, eis ad cælum aſcendere uidebatur. Quumq; Manue metueret, ne quid ei propter uiſionem dei proueniret aduerſum, eum uxor ut confideret, confortabat, & pro ſua utilitate deum ſe uidiſſe fatebatur. Quum ergo concepiſſet, cuſtodiam habuit mandatorum: natumq; pue rum appellauit Samſon, quod nomen ſignificat robuſtum. Creſcebatque puer uelociter & tam per abſtinentiam ciborum, quàm capillorum remiſſionem propheta iam futurus agnoſcebatur. Hic itaque ueniens cum parentibus ad Thamna Palæſtinorum ciuitatem, dum celebraretur ibi feſtiuitas, uirginem prouincialium concupiuit, rogauitq; parentes ut ei puellam peterent in uxorem. Quibus negantibus, eo quod eſſet de alienigena gente progenita, deumq; dicentibus ei nuptias Hebræas congruas præbiturum, uicit eius peti tio ut ei uirgo deſponſaretur. Dumq; frequenter ad eius parentes iret, occurrit leoni, & & quum eſſet inermis, tenens eum manibus ſuffocauit, & in ſylua interiore extra uiam proiecit. Rurſumque dum iret ad puellam, inuenit examen apum, fauum mellis in leo nis illius ore feciſſe, & tollens exinde tres fauos mellis, cum donis reliquis, quæ portabat puellæ contradidit. Quumq; Thamnitæ omnes eſſent in epulis nuptiarum, metuentes fortitudinem iuuenis, triginta circa eum pubertate præceſſos conſtituerunt: ſermone quidem uelut ſocios futuros, opere uero cuſtodes, ne quid uellent forte committere con uiuiorum ſatietate creſcente. Cumq; in ludo conſiſterẽt, qualia ſolent tali tempore proue nire, Samſon ait: Proponam uobis parabolam, & ſi ſolueritis mihi ſeptem diebus propo ſitam quæſtionem, lineas ſingulas & totidem ſtolas propter honorem ueſtræ ſapientiæ me dante percipietis, & cum hac largitate gloriam quoque & lucrum ſapientiæ poſſide bitis. Illiſq; petentibus ut diceret, ait: Qui cuncta uorat, cibum genuit de ſemetipſo ſua uem, licet ipſe ſit nimis inſuauis. Illis autem per tres dies quæſtionem non ualentibus inuenire, & dicentibus puellæ, ut à uiro cognoſcens, eis annunciaret, cui etiam minati ſunt incendium, niſi hoc ſtuderet implere, Samſon puellæ roganti ut diceret, primum q dem reſtitit. Quumq; illa nimis inſiſteret, & ad lachrymas perueniſſet, & indicium hoc eſ ſe quereretur, quod eam Samſon minus amaret, indicauit ei quemadmodum leonem in terfeciſſet, & quomodo apes in ore eius inueniens, tres fauos mellis portaſſet ei. Et ille qui dem nihil doloſum metuens, omnia declarauit: illa uero ſermonem hunc petentibus rur ſus, expoſuit. Septima uero die, quum tempus eſſet, ut propoſitam exoluerent quæſtionẽ, antequam ſol occumberet conuenientes, dixerunt: neque à leone comprehenſis quicquã inſuauius eſſe, neque dulcius utentibus melle. Quibus Samſon reſpondit: Nec quicquam aliud muliere doloſius, quæ uobis meum expoſuit uerbũ. Et illis quidem dedit quæcunq; promiſerat, facta præda Aſcalonitarum qui ei pariter occurrerunt. nam & iſti Palæſtini ſunt. Ille uero nuptias refutauit, & puella quidem quæ eum prouocauit ad iracundiam, duxit eius amicum. Pro qua iniuria exaſperatus Samſon, deliberauit ut Palæſtinos oĩes cum ea affligeret. Cumq; eſſet tempus æſtatis, & fructus meſſium præparatus aſtaret, cõ prehendens trecentas uulpes, & caudis earum ligans ardentes lampades, dimiſit in meſ ſes Palæſtinorum, & hoc modo eorum depopulatus eſt fructus. Palæſtini uero ſcientes eſſe opus Samſon, & cauſam pro qua talia perpetraſſet, miſerunt principes in Thamna, uxoremq; eius cum parentibus ſuis peremerunt, tanquam qui mali huius autores exiſte rent. Samſon autem cum multos in Palæſtinorum campeſtribus occidiſſet, habitabat in Ethan. eſt enim ſaxum ualde munitum in tribu Iuda. Palæſtini ſiquidem contra tribũ Iu da caſtrametati ſunt. Illis uero dicentibus non ſibimet inferri iuſte ſupplicium propter de licta Samſon, dum utique tributa perſoluerent, dixerunt, ut ſi nollent hæc pati, Samſon contraderent alligatum. Qui uolentes euadere, uenerunt ad receſſum ubi Samſon habita bat, cum tribus millibus armatorum: & culpantes eum pro his quæ contra Palæſtinos ui

Natus Samſon.

Iudicum. 14.

Samſon leonem ſuffocat

Quæſtio Samſonis.

Iudicum. 15. De trecentis uulpibus.

tos egerat,qui poſſent omni generi Hebræorum calamitates inferre,rogabant ut deſcẽderet, quatenus eum cõditioni illoꝝ contraderent,poſcebantq; ut hoc ſponte perferret. Qui quum iuſiurãdum accepiſſet,quod nihil ei plus fieret,quàm ut hoſtibus traderetur, deſcendens de ſeceſſu, ſemetipſum contribulium ſuorum poteſtati contradidit, ibiq; eũ duobus funibus alligantes,ducebant ut traderent Palæſtinis. Et quum in quendam locũ ueniſſent,qui nunc Maxilla nuncupatur, propter fortitudinem quæ in Samſon uidebatur effecta,quum nomen primitus non haberet,non procul Palæſtinis caſtrametãtibus, & occurrentibus cum gaudio & clamore,tanquam ea quæ cupiebant,deſiderabiliter adimpleſſent,diſrumpens uincula Samſon,& arripiens aſini maxillam, quæ in præſenti iacebat,in hoſtes inuectus eſt,& percutiens eos cum maxilla, quaſi mille quidem peremit, alios uero turbatos in fugam uertit. Samſon igitur pluſquam oportebat exultans,nõ dei cooperatione credebat hoc factum, ſed ſuis uiribus aſſcribebat, eo quod per maxillam alij quidem hoſtium ceciderunt,alij uero in fugam ſunt uerſi. Qui dum ſiti fortiſſima teneretur, conſiderans quod nihil eſt uirtus humana,& dei cuncta eſſe teſtatus, rogabat,ne propter hæc iraſcens,eum traderet inimicis, ſed ut potius illi auxilium in neceſſitate conferret,& à malis eriperet. Cuius precibus miſertus deus, fontem circa quandam petram de aſini maxilla ſinuem copioſumq; produxit. Vnde Samſon ipſum locum uocauit, Maxillam,& hactenus hoc nomine nuncupatur. Poſt hanc pugnam Samſon deſpiciens Palæſtinos,uenit in Gazam,& in quodam diuerſorio morabatur. Agnoſcentes ergo Gazæ principes eius præſentiam,fecerunt inſidias ante portam,ut egrediens non lateret. Samſon uero dum hoc cognouiſſet,circa mediam noctem ſurgens,eruit portas,ipſasque clauſuras ſimul & uectes,& alia earum ligna ſuper humerum tollens, & ſuper montem Hebron deferens,collocauit. His ita geſtis,tranſcendebat iam leges patrias,& edicta propria requirebat,mores imitando peregrinorum,quod ei initium malorum fuit. Concupiſcẽs enim mulierem meretricem,nomine Dalilam,apud Palæſtinos habitantem, cum ea degebat. unde tunc iudices Palæſtinorum uenientes ad eam, promiſſionibus aſtrinxerunt, ut à Samſon diſceret,quæ cauſa fortitudinis eius eſſet,per quam uinci non poſſet. Illa uero circa potum & huiuſmodi conſuetudines conſtituta, dum miraretur eius actus,artibus agebat ut agnoſceret,quemadmodum tanta uirtute præcelleret. Samſon autem dum adhuc ſapientia fortis eſſet,fallebat eam,dicens: Si ſeptem uinearum palmitibus, qui adhuc flecti poſſunt,uinctus fuero,cunctis infirmior ero. Illa ergo tunc quidem tacuit,poſtea uero indicans principibus Palæſtinis, celauit aliquos militum intra domum, & dormientem Hebræum arctiſſime palmitibus alligauit: deinceps excitans eum, dixit inſiſtere aliquos ſuper eum. Ille ruptis palmitibus,tanquam contra inimicos nitebatur inſurgere. Tunc mulier eo ſibi loquente,grauiter ſe ferre dicebat, ſi propter incredulitatem fauoris ſui,& tanquam non celaturæ quod ei proderet,nollet ei dicere ueritatem. Quumq; rogantem rurſus falleret,dicens ſeptem ſeſe funibus alligatum, perdere fortitudinem,dum & hoc quoque faciens,nihil egiſſet,tertio alligari comas ſuas,dixit. Quum uero neque hoc facto uerax inueniretur,nimium ſupplicanti ad ultimum,quum iam ei calamitas immineret,uolens præſtare, Dalilæ ait: Mei deus curam habet,& eius prouidentia natus,has nutrio comas,iubente deo,ne tondear. mea ſiquidem fortitudo in harum augmentis eſt. Hoc illa cognoſcens,abraſis crinibus eius,eum tradidit Palæſtinis,cum iam nõ ualeret ab eoꝝ ſe inuaſiõe defendere. Qui auferentes eius oculos,ligatum circunduci ubiq; fecerũt. Procedẽte uero tempore,coma Samſon creuit: & dũ eſſet feſtiuitas publica Palæſtinis,et principes atq; nobiles ſimul epularentᷣ in fano,cuius culmen duæ columnæ portabãt,adductus eſt ibi Samſon ad conuiuiũ,ut oẽs ei illuderent. Ille crudelius hoc arbitratus, eoq; ab iniurijs defendere ſe nequiuerat,puero ducenti ſe perſuaſit,ut duceret eum quo poſſet laborem requieſceret,& poſt abiret cum eum ad columnas reclinaret. Vbi dum aduenisſet,cõmouit eas,ſimulq; cuncta deſtruxit,ſubuerſisq; cũ fano columnis, tria millia hoim ſunt extincta,inter quos & Samſon unà defunctus eſt,cũ tenuiſſet principatũ Iſraelitarũ annis uiginti. Dignum eſt igitur laudare uirtutem & fortitudinem,& magnanimitatem huius uiri etiam circa mortem,& iram quam uſque ad finem ſui contra hoſtes exercuit.

Iudicum. 16.

Samſon Palæſtinis traditur.

Nam quod à muliere captus eſt, humanæ naturæ oportet aſcribere, quæ eſt ad uitia facilis, uirtutis uero eius coronã memorabilia neceſſe eſt habere præconia. Cuius cognati ſumentes corpus, ſepelierunt in Saraa regione cum cognatis eius.

HISTORIA RVTH.

¶ Poſt mortem Samſon, præfuit Iſraelitis Eli ſacerdos, & de Noemi uxore Elimelech, ſeu de Ruth Moabitide, quam duxit uxorem Booz, pater Obed, patris Ieſſe, patris Dauid.

Caput XIIII.

Ruth.1. POſt mortem uero Samſon, præfuit Iſraelitis ſacerdos Eli. Sub hoc prouinciam eorũ apprehendente fame, Elimelech quidam de Bethlehem ciuitate tribus Iuda, famem ferre non ualens, uxorem ſuam Noemin, & filios ex ea natos, Chelion & Maalon ſumens, migrauit in terram Moabitarum. dumq; ei cuncta bene procederent, filijs ſuis Moabitidas dedit uxores, Chelion quidem Orphan, Maalon autem Ruth. Tranſactis autem annis decem & octo, Elimelech & filij eius in breui defuncti ſunt. Noemis autem amare ferens quod ei prouenerat, & deſolationem charorum non ſuſtinens filiorum, propter quos & de patria ſua uidebatur egreſſa, rurſus reuertebatur ad eam. Audierat enim quod iam proſpera de ipſa regione nunciarentur. Cuius nurus diſiungi ab ea nõ tolerabant, ſed nec ipſa refutando eas, ſecum proficiſci poterat euitare. Et cum inſiſterent, exoptãs feliciores nuptias eis, quàm quibus fuerant iam priuatæ, & filios, aliaq; bona cõferri, eas illuc remea re poſcebat, nec cum ea debere proficiſci in rebus incertis, & terram propriam deſerentes. Et Orpha quidem manſit. Ruth autem cum ei à ſe recedere perſuadere non potuiſſet, ſociam ſibi duxit in omne quicquid emergeret. Veniente ſiquidem Ruth cum ſocru in Bethlehem, Booz Elimelech cognatus, ſuſcepit eas. Et cum Noemin nomine ſuo uocarẽt, ait illa: Iuſtius Maram me uocate. Significat enim lingua Hebraica Noemis quidem felicitatem, Mara uero dolorem'. Ruth itaque tempore meſſis egreſſa eſt, permittente ſocru, ut ſpicas colligeret, ut alimentum haberent, uenitq; in agrum Booz. Veniens autem poſt

Ruth.2. paululum Booz, uidensq; puellam, propter eam agri præpoſitum requirebat. Ille uero dum iam ab ea primitus agnouiſſet, domino declarauit. Qui de fauore ſocrus atque memoria mariti ſibimet copulati gratias agens, & ei experimenta rerum bonarum exoptans, ſpicas quidem eam colligere noluit, ſed metere quicquid poſſet, & ſibi portare permiſit, præcipiens uillico, ut nihil eam tollere prohiberet: prandiumq; & potum ei præbuit, dũ meſſores hora competenti comederent. Ruth autem tollens ab eo alphita, ſocrui conſeruauit, & ueſpere cum ſpicis ad eam uenit. Seruauerat autem ei & Noemis partes ciborũ, quos ei uicini præbuerant. Narrauitq; ei Ruth ea quæ illi dixerat Booz. Cumq; illa indicaſſet quod cognatus eſſet, & propter pietatem ei ſuam prouidentiam exhiberet, rurſus ſequentibus diebus egreſſa eſt ad colligendas ſpicas cum ancillis Booz. Veniens aũt non

Ruth.3. poſt multos dies Booz, cũ iã eſſet meſſis hordearia maturata, ad areã propriã dormiebat. Hoc aũt cũ audiſſet Noemis, cogitabat quemadmodũ cũ eo Ruth collocare poſſet. Iudicabat eñ utile, ſi Booz Ruth haberet uxorẽ, miſitq; puellã ut circa pedes eius dormiret. Illa uero dũ in nullo nefas eſſe iudicaret, ut ſocrus ſuæ iuſſiõi reſiſteret, ueniẽs ad areã, tãc quidem latuit Booz profundiſſime dormientẽ. Excitatꝰ uero circa mediã noctẽ, requirebat quæ eſſet. Illa uero ſuum nomen dicente, & petente ut tãquam dominus eam cubare permitteret, tunc quidem quieuit. Diluculo uero antequam ad opus famuli mouerentur, excitans eam, iuſſit, ut tollens hordei quantum poſſet, properaret ad ſocrum, antequam ſibi dormiſſe uideretur ab aliquibus, dicens caſtitatem in talibus derogationibus eſſe ſeruandam, & maxime quando nihil perpetratur aduerſum. De reliquis uero ſic ait: Eſt mihi proximior genere qui te ducere poſſit uxorem, & ſi uoluerit, neceſſarie ſequeris illum quo te repudiante coniugem, te ego ſecundum leges habebo. Hæc illa ſocrui referente, ſecuritas eas tenuit, ſpem habentes, quod pro eis Booz de cætero cogitaret. Ille uero iam media die ueniens in ciuitatem, & ſeniores colligens, mittens etiam, uocauit Ruth

Ruth.4. atq; cognatum. Quo ueniente, Elimelech, inquit, & filiorum eius hæreditatem tenes. Illo confitente hanc ſibi proximitatis lege competere, Booz ait: Ergo non ex media parte oportet legum habere memoriam, ſed ut ſecundum eas uniuerſa facias. Maalon

eius uxor huc uenit, & sui agri partem obtinere oportet, & uxorem eius secundum leges accipere. At ille Booz & hereditatem & uxorem cessit, cum & ipse cognatus esset defuncti, qui & uxorem iam se habere dixisset & filios. Booz itaq; testificans seniores, iussit mulieri ut eius calceamentum solueret secundum legem, & in faciem eius expueret. Quo facto, Booz Ruth duxit uxorem, eisq; post annum masculus est filius procreatus: quem Noemis sumens consilio mulierum, uocauit Obed, eo quod in eius seruitute nutriretur. Obed enim Hebraica lingua significat seruiens. Porrò Obed habuit filiũ Iesse, ex quo Dauid, qui regnauit, & principatum suis filijs per uiginti & unam generationes uirorũ longo tempore dereliquit. Hæc quidem necessarie quæ de Ruth gesta sunt, explanaui, ostendere uolens dei potentiam, cui possibile est ad dignitatis maximum culmen euehere quos cunq; uoluerit: & ad quale perduxit etiam Dauid, huiusmodi ortum initijs.

Booz Ruth ducit uxorẽ.

Genealogia Dauid.

HISTORIA PRIMI REGVM.

¶ *De ortu Samuelis prophetæ, qui prædixit cladem Israeliticam, filiorumq; Eli sacerdotis perditionem.*

Caput XV.

HEbræi itaq; rebus eorum afflictione ꝓ grauatis, bellũ rursus ob huiusmodi causam habuerunt cum Palæstinis. Eli sacerdoti erant filij duo, Ophni & Phinees, & circa homines iniurioſi, & circa diuinitatem impij, nulliq; iniquitati parcebant: & alia quidem munera oblatorum propter honorem sibimet sequestrabant, alia uero rapinæ modo tollebant: & mulieribus religionis causa uenientibus contumelias inferebant, alijs quidẽ uiolentiam facientes, alijs uero persuadentes donis, nihilq; eos uita à tyrannide pessima differebat. Quorum pater grauiter hæc ferebat. Populus aũt quanto non sperabat uenturum dei super eos fore supplicium, tanto uehementius gemiscebat. Cumq; futuram cladem filiorum eius deus exposuisset, & Eli & Samuel, qui illo tempore puer erat, tunc palam super filijs habuit luctũ. Volo itaq; primitus de propheta loqui, & postea de Eli filijs enarrare, nec non & infelicitatis causam, quã habuit populus Hebræorum. Helchana uir Leuita, inter medios ciues Ephrem sortis existens, & ciuitatem Ramatham inhabitans, duas uxores duxit, Annam & Fenennam, ex qua etiam ei filij sunt progeniti. Qui tñ Annam, cũ esset sine filijs, diligebat. Veniente uero cum suis coniugibus Helchana in ciuitatẽ Silon, ubi erat dei tabernaculum constitutum, sicut prædiximus, dum earũ uir per epulas uxoribus & filijs distribueret partes, Anna respiciens alterius mulieris filios circa matrem suam, descẽdit ad lachrymas: & eo quod nõ haberet filios, ea solicitudine gemiscebat: dũq; consolatione uiri contristari prohiberetur, uenit ad tabernaculum, rogans deum ut ei sobolem concederet, filijq; faceret esse matrem: uotum uouens, ut primogenitum suum ministraturum deo dicaret, nec eum similem cum priuatis hominibus uictum habere permitteret. Et dum in orationibus multo tempore moraretur, Eli sacerdos sedens ante tabernaculum, uelut ebriam abire præcepit. At illa dum nusquam se bibisse fateretur, nec ebriam esse, sed propter sterilitatem filiorum afflictam rogasse deum, fiduciam eam exhortabatur habere in deum, filios donaturum esse promittens. Tunc cũ bona siquidem spe ueniens ad maritum, cibum læta percepit, & reuertentibus eis ad patriam, concepit & peperit filiũ, quem appellauerunt omnes nomine Samuel, quasi à deo postulatũ. Quibus uenientibus, ut pro filij natiuitate hostias immolarent, & decimas offerrent, recordata mulier oſonis suæ & promissionis quam de filio uouerat deo, tradidit eũ Eli dicatum deo, prophetam futurum. crescebatq; eius coma, & potus eius erat aqua. Et Samuel quidem nutritus in templo cõmorabat. Helchanæ aũt ex Anna alij filij, tresq; filiæ ꝓgenitæ sunt. Porrò Samuel pleno iã anno duodecimo, pphetauit. Quẽ quodã tpe dormientẽ, nominatim deus uocauit. Ille uero putans se à sacerdote uocatũ, uenit ad eũ. Sacerdote uero dicẽte eũ se nõ uocasse, tertio deus hoc fecit. Quod dũ Eli cognouisset, dixit ad eum: Primo quidẽ Samuel filui, nunc aũt dico tibi, deũ esse qui uocat, & nota quæ dicat. Cumq; deus iterum locutus fuisset, audiens petijt ut quæ uellet præciperet in nullo eius ministeriũ dilaturus. Cui deus: quoniã, inquit, ades, cognosce futurã cladẽ Israelitis, omni narratione & crudelitate maiorem, & Eli filios una die morituros, & sacerdotiũ à domo Eli esse migrandũ. Eli nãque plus suos filios etiam contra eorum utilitatẽ elegit diligere, ꝙ mihi placere. Cumq; iureiurando cogeret Eli prophetam Samuelem ut ei hoc indicaret, nolebat enim eũ con-

I. Reg. 1. Vita & mores filiorum Eli.

Anna concipit & parit Samuelem.

I. Reg. 3.

Verbũ domini ad Samuel

triſtare Samuel tali ſermone, tamen eo dicente, certiorem magis habuit expectationem de eorum perditione. Samuel autem magis ac magis gloria augebatur, dū utique cuncta quæ prophetabat, probarentur eſſe uera cia.

¶ Quomodo filij Iſrael pugnantes cum Paleſtinis, cæſi ſunt: filij Eli ſacerdotis in bello perierunt: arca dei capta abducitur: ipſe ſacerdos comperto quod factum eſt, de ſella corruens mortuus eſt, cum tenuiſſet principatum quadraginta annis. Caput XVI.

1.Reg.4. EO ſiquidem tempore Palæſtini caſtra mouerūt ſuper Iſraelitas, circa ciuitatem Aphet, leuiterq; hoc Iſraelitis ferentibus, ad potiora uenerunt. Vicerunt autem Paleſtini, & occiderunt Hebræorum uſq; ad tria millia, reliquam uero multitudinem uſq; ad caſtra propria perſecuti ſunt. De ſumma uero perditione formidantes Hebræi, miſerunt ad ſeniores atq; pontifices, ut arcam dei adferrent, qua præſente congreſſi hoſtibus præualerēt: ignorantes quanto maior eſſet q̄ arca, qui eis calamitatē inferre decreuerat. Aderat itaq; arca pariter ac pōtificis filij, quibus p̄ceperat pater, ut ſi capta arca uiuere uoluiſſent, ad eius faciem non uenirent. Phinees eñ iam ſacerdotij fungebat officio, patre hoc propter ſenectutem ſibimet permittente. Quo facto, ſecuritas multa nimis data eſt Hebræis, tanq̄ per aduentum arcæ poſſent hoſtibus præualere. Inimici uero ſtupeſcebant Iſraelitas metuentes arcæ præſentiam. ſed utriq; parti non ſicut putabant acceſſit. Facta nanq; congreſſione, uictoria (quam Hebræi ſperabant) Palæſtinis allata eſt: & perditionem quam illi metuebant, ſuſcipientes Hebræi, cognouerunt fruſtra ſe habuiſſe in arca fiducia m. Repente nanq; in manibus hoſtium deuenerunt, & amiſerunt uſq; ad triginta millia uiroꝝ, inter quos ceciderunt quoq; filij ſacerdotis, & arca ab hoſte ablata eſt. Nunciata uero perditione in Silon & arcæ captiuitate per quendam iuuenculum Beniamiten, qui interfuerat bello, cuncta ciuitas luctu repleta eſt. Porrò Eli ſacerdos ſedebat ad portas in altiori ſede, & audiēs ciuitatis planctū, atq; putans aliquid noui circa ſuos effectū, euocato iuuenem cognouiſſet ea quæ in bello fuerant geſta de filijs, & alijs quæ de exercitu pariter dicebant, leuiter habuit, tanq̄ per deū p̄ſcius futuroꝝ: qñ ualde ea mala confundunt, quæ p̄ter ſpem repente ꝓueniunt. Cū uero etiā arcam audiſſet ab hoſtibus captam, dolore turbatus, eo q; p̄ter ſpem tñ onus acceſſerat, ruens à ſede, defunctus eſt, dum octo & nonaginta uixiſſet annos, quoꝝ q̄draginta tenuit principatū. Ea ſiquidem die defuncta eſt & cōiunx Phinees eius filij, dū poſt caſum mariti nequaq̄ uiuere toleraſſet, cui p̄gnanti nunciatus eſt luctus uiri. Peperit atq; filiū ſeptem menſiū, quē Iſchaboth appellauerunt: quod nomē deſignat ingloriū, eo q; illo tēpore exercitui hmōi deformitas accidiſſet. Habuit atq; principatum primus Eli ex domo Ithamar, qui fuit unus filioꝝ Aarō. Nam primitus de domo Eleazari ſacerdotes erāt, ex quo honorē filij à patre q̄cipiebat: & Eli Phinees filio ſuo tradidit. Poſt quem Abiezer eius filius hunc honorē accepit, quē Buzi ſuo filio dereliquit. Cui rurſum Ozi filius ſucceſſit ſuus, & poſt hunc Eli tenuit ſacerdotium, de quo nunc nobis ſermo eſt habitus, cuius genus uſq; ad tempora imperij Salomonis hoc habuit. tunc enim ſacerdotium ex domo Eleazari denuo receperunt.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER SEXTVS.

¶ Interitus Paleſtinorum & terræ eorum per iram dei, propter arcam quæ ab eis fuerat capta: & quemadmodum eam remiſerunt ad Hebræos Caput .I.

1.Reg.5. IENENTES igitur Paleſtini captiuam ſuorum hoſtiū arcam, ſicut prædiximus, in ciuitatē Azotum portauerunt eam, & apud deum ſuum qui uocabatur Dagon, quaſi tropheum aliquod poſuerunt. Sequenti uero die diluculo ingreſſi templum, ut deum ſolenniter adorarent, inuenerunt deum ſuum circa arcam iacentem: iacebat enim euulſus de baſe ſua, in qua ſtatutus eſſe uidebatur: quem denuo eleuantes ſtatuerunt, grauiter de eius caſu dolentes. Cumq; frequenter uenientes, Dagon inuenirent iacentem, & arcam ſimiliter adorantem, in anguſtia & confuſione grauiſſima conſtituti ſunt. Nouiſſime uero Azo

eorum ciuitatem atq; prouinciam diuinitus peſtis inuaſit. Moriebantur enim crudeli paſ
ſione dyſenteriæ: & antequam uelox eis interitus proueniret, antequam anima bona mor Peſtis Azo-
te reſolueretur à corpore, inteſtina eorum corrupta corporis putredine ferebantur. Pro torum.
uinciam uero conſurgens multitudo murium deuaſtabat, ita ut neq; arboribus neq; fru
ctibus abſtinerent. Dumq; his malis Azoti tenerentur, & reſiſtere calamitati non poſſent,
intellexerunt hanc ſibi cladem propter arcam dei prouenisſe, uictoriamq; eius non ſibi p
bono fuiſſe. Miſerunt ergo ad Aſcalonitas, petentes ut arcã ipſi ſuſciperent. Quibus Azo
torum ſupplicatio non fuit ingrata, ſed eis quodammodo gratias retulerũt. Arcam uero
percipientes, in malis ſimilibus conſtituti ſunt. Secum nanq; paſſiones Azotorum Aſca
lonitis arca deuexit. Quam denuo ad alios Aſcalonitæ miſerunt, ſed neq; apud illos man
ſit. Nam cum & ipſi iiſdem paſſionibus turbarentur, eam uicinis ciuitatibus tradiderunt.
Et iſto modo arca ciuitates Palæſtinorum quinq; tranſiuit, quaſi prædam quandam exi
gens paſſionibus per ſingulas ciuitates. Deſperati uero malis hi qui iam uidebãtur exper
ti, & dum audientibus hæc nota fierent, nec arcam ulterius aliqui ſuſcipere uellent, huiuſ
modi habentes mercedem, ad ultimum cogitabant quemadmodum ea carere poſſent.
Conuenientesq; quinq; urbium principes, Getho & Accaron & Aſcalon, necnon & Ga- 1. Reg. 6.
zæ & Azoti, tractabant quid fieri conueniret. Et primum quidem placuit, ut arca remit
teretur ad ſuos, cum deus eam proprius uendicaret, & ob hoc peſtes illis inferret, urbesq;
uaſtaret. Erant autem qui dicerent hoc quidem fieri non debere, nec falli, ut arcæ paſſio
num cauſas aſſcriberent, cum ei poteſtas huiuſmodi aut fortitudo non eſſet: quando ſi de
us habuiſſet curam eius, nequaquam tradita fuiſſet hominibus: ſed quieſcendum, & cau
ſam harum paſſionum dicebant leuiter tolerandam, quod utiq; non deberent niſi ſolum
modo reputare naturæ, quæ corporibus & terræ & arboribus & omnibus quæ ex ea con
ſiſtunt, per temporum curſus huiuſmodi mutationes ingenerat. Prædictas itaq; ſententia
as conſilium uirorum, qui à priſcis temporibus intellectu præcellebant atq; prudentia,
ſuperauit: & maxime quando in rebus præſentibus ſuadere congrua uidebantur, & neq;
remittendam arcam neque retinendam eſſe dicebant, ſed quinque ſimulacra aurea pro
unaquaq; ciuitate dedicanda deo pro gratiarum actione, quãdo eorum ſaluti prouiderit,
eosq; uiuere fecerit, & à paſſionibus quibus prævalere nõ poterant liberarit: totidemq; au
reos anulos, & mures, qui eorum regionem depaſti fuerant atq; corruperant, & hæc in lo
culum eſſe mittenda, & ſuper arcam ponenda: faciendũq; uehiculum nouum, & boues quæ
nuper genuerant, eſſe iungendas: quarum partus claudendos ac retinendos, ne ſequentes
matres impedirent, ſed ut eorum deſiderio celerrimum potius iter facerent, tunc illas de
pulſas portantesq; arcam, in triuio deſerendas, eisq; quodammodo cõmittendum quam
uellent agere uiam. & ſiquidem ad Hebræos irent, & eorum regionem aſcenderent, arcã
arbitrandum cauſam fuiſſe paſſionum: ſi uero alibi fortuitu properarẽt, reuocandam eſſe
dicebant, cognoſcentes quod arca nullam uideretur habere uirtutem. Hæc itaq; recte ſe
habere iudicantes, repente fieri decreuerunt. Agentes autem ea quæ ſunt prædicta, uehi
culum cum bobus deduxerunt in triuium, illudq; relinquentes ibidem ſeceſſerunt. Bobus
autem recta uia uelut quodam ductore præcedente pergentibus, Palæſtinorum princi
pes ſequebantur: quo ſtarent aut ad quos uenirent, uolentes agnoſcere. Eſt autem quidam
uicus in tribu Iuda, nomine Bethſamis, in quo uenerunt boues. Cumq; in campum ma- Bethſamis
gnum deueniſſent, ulterius accedere ceſſauerunt: ſtatuentes autem illic uehiculum, gratũ arca deuenit
miraculum habitatoribus uici illius præbuerunt. Aeſtatis nanq; tempore, dum omnes in
agris eſſent pro colligendis frugibus, cum uidiſſent arcam, delectationes paſſi, & opus ma
nuum relinquentes, repente cucurrerunt ad eam: & deponentes arcam, & uas in quo erãt
recondita ſimulacra, ſimul & mures, poſuerunt ſuper quandam petram quæ erat in cãpo.
& mox immolantes deo, & uehiculum ſimul & boues holocauſtũ offerentes, pariter epu
lati ſunt. Hæc uidẽtes Palæſtinorum iudices, ad propria ſunt reuerſi. Ira uero atq; indigna
tio dei ſeptuaginta Bethſamitas occidit, eo quod non fuiſſent digni arcam contingere,
quia nec ſacerdotes erant apud illos qui ad eam acceſſerant. Quos talia patientes fleue
runt ſui prouinciales, & luctum in eis leuauerunt, qualem potuiſſent habere pro malo di
uinitus miſſo, ſuum que mortuum unuſquiſque lugebat, & indignos ſe iudicantes, ut

apud eos arca consisteret, mittentes ad omnes Hebræos indicauerunt arcam à Palæstinis fuisse reuocatam. Qui cognoscentes hoc, reportauerunt eam in Cariathiarim proximã ciuitatem Bethsamitarum, ubi in domum cuiusdam Leuitæ Aminadab nomine, qui uidebatur esse iustus & uita religiosus, arcam introduxerunt, uelut in locũ deo dignũ, in quo habitaret uir iustus. Ministrabant em̃ arcæ eius filij, & huic curæ annis uiginti p̃fuerunt. Tantis em̃ tẽporibus fuit in Cariathiarim, dũ apud Palæstinos mensibus septẽ habitasset.

¶ *Quemadmodum Palæstinorum exercitus super eos uenerit, & de uictoria Hebræorum, quam duce Samuele propheta adepti sunt.* Caput .II.

1.Reg.7. CVmq; omnis populus illo tempore, quo ciuitas Cariathiarim habuerat arcã, in orationibus & sacrificijs deditus esse uideretur, & maximum circa eam religionis exhiberet officium, Samuel propheta uidens fiducium eorum, quasi opportunum esset ut talibus loqueretur, de libertate & bonis eius fecit alloquium, secundum quod credebat eorum mentibus esse gratum, & ait: O uiri quibus adhuc hostes sunt grauissimi Palæstini, et deus iam incipit esse propitius & amicus: non solum concupiscenda libertas est, sed etiam facienda, per quæ uobis eius bona proueniant. Non enim optare debetis ab homine liberari, & agere pro quibus potius seruiatis, sed estote iusti, & malitiam depellentes ab animabus uestris, easq; purgantes totis mentibus, inuocate deum, eumq; bonis actibus honorate. Hæc enim uobis facientibus bona prouenient, seruitusq; fugabitur, & de hostibus repente triumphus afferetur: quem promereri non armis poterunt, non robore corporũ, non multitudine populorum. Non enim malis deus promittit se talia præbiturũ, sed bonis existentibus atq; iustis. Ego autem uobis digna gerentibus huiusmodi promissorum astipulator adero. Cumq; hæc dixisset, uniuersus populus ei fauit, & eius exhortatione gauisus est, simul & annuerunt omnes obedire se deo. Quo facto, congregauit eos Samuel in quadam ciuitate quæ uocatur Masphat, quod nomẽ deorsum inspicere Hebraica lingua significat. Hic haurientes aquam immolauerunt deo, & tota die ieiunãtes in orationibus conuersati sunt. Qui tamen ibidem congregati, Palæstinos minime latuerũt. Nam cognoscentes conuentum eorum, magno exercitu atq; uirtute, ut non suspicantibus bellum & & impræparatis inferrent, aggressi sunt. Illos autem hoc ualde terruit, & ad tumultũ formidinem̃q; perduxit, & recurrẽtes ad Samuel, animas suas corruisse, & morti proximos iam perditione dicebant. Et propterea quiescendum, nec uirtutem hostium commouendam, quando nobis te duce ad orationes & sacrificia & iuramenta uenientibus, super nudos & inermes castrametati sunt inimici. Spes ergo nobis alia nulla salutis est, nisi per te exoratus deus, euadere nobis concesserit Palæstinos. At ille & fiducium habendam dixit, & deum allaturum eis compromisit adiutorium. Et sumens lactentem agnum sacrificauit pro populo, rogauitq; deum, ut eos contra Palæstinorum bellum sua dextra tueretur, nec eos perituros despiceret, qui secundo iam uidebantur afflicti. Exaudiuit itaque deus orationes, hostiamq; placitam auxiliatrice mente suscipiens, annuit eis uictoriam & potentiam conferendam. Dumq; adhuc esset super altare dei sacrificium positum, & nondum sacra fuisset flamma consumptum, processit è castris hostium multitudo, & aciem constituit ad pugnandum, tanquam spe fulti uictoriæ: dum utiq; Iudæi in angustia uiderentur inclusi, quando nec arma haberent, nec ad pugnandum ibidem concurrissent. Inciderant enim inopinate in rebus talibus, quæ etiam si prædictæ fuissent, non facile crederent. Palæstinis igitur primitus deus terram mouit, eamq; tremere fecit, & eis dubiam demõstrauit, ita ut ei' basis subtrahi uideret, & scissa in diuersis apertionibus sorberetur. Deinde tonitruis concrepantibus, & igneis coruscationibus longe micantibus, uelut incendens eorum uultus, nimis eos affecit, & ex eorum manibus arma diripiens, nudos in fugam uertit. Quo facto, Samuel eos cum multitudine persecutus est, & plurimos interfecit, persecutusq; est usq; ad locum quendam qui uocatur Correon, ibiq; lapidem fixit, uelut terminum uictoriæ, & hostium fugæ, eumq; lapidem fortitudinem appellauit, qui eis signum esset diuini solatij contra hostes adhibiti. Inimici uero post illam plagam nequaquam super Israelitas egressi sunt, sed timore & memoria rerum, quæ super eos accesserant, quiescebant. Fiducia siquidem quæ dudum fuerat Palæstinis aduersus Hebræos, post hanc uictoriam facta est Hebræorum. Porrò Samuel super eos castra ducens, peremit multos: eos

Oratio Samuelis.

Hebræorum uictoria.

rumq; ſuperbiam ad nihil deduxit,& abſtulit regionẽ illam,quam primitus uictis Iudæis prælio detinebant.Hæc autem erat uſq; ad ciuitatem Accaron,à finibus Geth extenſa. Fuerunt igitur illo tempore amicitiæ inter reliquos Chananæos,& Iſraelitas.Propterea uero Samuel diſpoſito populo,eiſq; reddita ciuitate,in unum eos conuenire præcepit,ut de diuerſis actibus adinuicem diſceptarent, ipſe uero ſemel in anno circumiens ciuitates iudicabat,& multo tempore æquitate omnia expleuit.

¶ *Propter iniquitatem filiorum Samuel iam ſeneſcentis,populus poſtulat regem. Caput .III.*

DEindeſenectute grauatus,& agere ſolennia ꝓpeditus,filijs ſuis populi tribuit principatum,quorum ſenior quidem dicebatur Iohel, iunior autem Abia. Præpoſuit autem aliũ quidem in Bethlehem ciuitate,ut illic ſederet & iudicaret,alium uero in Berſabee,diuidens populum qui eorum iudicijs obedirent.Iſti ſiquidem facti ſunt exemplum & indicium manifeſtum quibuſdam, ut nec ſimiles parentibus ſuis exiſterent,ſed ut boni quidem & moderati ex malis,& praui producerentur ex bonis. Nam à patris ſui ſtudijs recedentes,& uiam contrariam ambulantes,& muneribus, turpibuſq; lucris iuſtitiã comprimebant,& iudicia non uera,ſed ſecundum præmia proferebant,& ad epulas precioſaſq; conuiuia declinantes,primum quidem quæ erant inimica deo gerebant, ſecundo quæ etiam patri uidebantur aduerſa,qui multo ſtudio ac puidentia geſſerat,ut etiã plebs ſciret ſeruare iuſtitiam.Populus itaq; dum contumeliam priori conuerſationi prophetæ filij facerent,grauiter hoc ferens ad patrem denuo remeauit, qui in Ramatha ciuitate cõmorabatur,eiq; iniuſtitias filiorum omnes expoſuit:& quia cum ſenex eſſet, & à tempore iam defectus,rebus præeſſe non poterat, ſupplicabant ei atq; rogabant, ut eis aliquem eorum regem eligeret,qui & principatum gentis haberet,& Palæſtinos affligeret, q eis erant prioris iniuſtitiæ debitores. 1.Reg.8. *Samuel ſenex filijs ſuis res diſpenſandas iniungit.*

¶ *Indignans Samuel, dei iuſſu inungit Saul,qui poſtea ſorte electus,confirmatur. Caput IIII.*

HAec ergo uerba grauiter concuſſerunt Samuel propter inſertam ei iuſtitiam,& odium circa reges.Optimam enim illius tunc conuerſationis electionem ualde diligebat,quæ dum eſſet ſancta,beatos etiam eiues utentes ſe faciebat:nimiaq; cogitatione his dictis afflictus,neq; cibi memoriam habuit,neq; ſomni,ſed facta nocte,rerum cogitationes euoluens,ſine ſopore permanſit.Cumq; talia cogitaret,apparuit ei diuinitas, eumq; conſolata eſt,dicens:ne pro petitione populi deberet affligi,quaſi nõ in illum ſuperbi fuerint, ſed magis in ſe,ne ſolus ſuper eos ipſe regnaret, & hæc opera ex quo egreſſi ſunt ab Aegypto,molitos,non tamen poſt multum tempus eos grauiſſimam eſſe pœnitentiam habituros,per quam nihil equidem quod geſtum fuerit,infectum erit.Arguentur autem ut cõtemptores,& quod conſilia non pacifica circa me,& circa tuam prophetiam habuiſſent. Præcipio autem tibi,ut eis ordines quẽcunq; monſtrauero, regem. prædices tamen eis, quales erunt,& quæ ſub rege mala paſſuri ſunt:proteſtatus, qualem mutationem habere feſtinant. Hæc Samuel cum audiſſet,mox die facto,conuocatis Iudæis,ait daturum ſe eis regem,ſed primitus quidem narrare eis deberet,quæ illis eſſent futura per reges & quibus forent afflictionibus atterendi.Scitote,inquit, quod primũ quidem filios ueſtros auferent,& alios quidem curruum agitatores eſſe iubebunt,alios uero equites & armigeros & præcurſores,alios millenarios & centenarios,facientq; alios armorum artifices,& opifices curruum,& inſtrumentorum fabros,& agrorum ſuorum cultores,uinearumq; foſſores & nihil erit in quo non obediant his quæ iubentur,ſeruientes ad ſimilitudinem eorum,qui precio comparantur in plebe.Sed & filias,inquit,ueſtras unguentarias habebũt & coquinarias, & molarias, & efficient omne opus ſub neceſſitate, quaſi famulæ plagas metuentes & uerbera.Sed & ueſtras poſſeſſiones auferent, & eas eunuchis ſuis & armigeris condonabunt,& iumentorum greges eis diſtribuent.Et ut breuiter ſit dicẽdum,ſeruietis cum omnibus ueſtris regi,ſimiles ſeruorum eius effecti, horumq; ſermonum memoriam tunc habebitis,quando hæc paſſi fueritis, & pœnitentia ducti rogabitis deum, ut ueſtri miſereatur,& donet à regali onere uelociſſimam libertatem,qui ueſtras nõ ſuſcipiet preces,ſed eas reſpuens,uos ſinet ut malorum conſiliorum tormenta ſuſtineatis. Erat autem populus in hac prouidẽtia futurarum rerum ualde fatuus & difficilis, ut consilium quod ſemel in mente collocaret,non expelleret.Nam neq; audientes talia ſunt cõ- 1.Reg.8.

uerſi,neq; eos de ſermonibus prophetæ pœnituit:ſed magis uehementes inſtabant, & regem ſibi ordinari poſtulabant.Nec cogitandum de uenturo eſſe cenſebant,ſed fore neceſſarium,ſecum pro afflictione inimicorum habere pugnaturum regem,quando nulla uicinarum prouinciarum in tali conuerſatione ſine rege conſiſteret. Videns autem eos Samuel nec in his quæ fuerant prædicta,conuerſos,ſed potius imminentes,ait:Nunc equidem ad propria ſinguli quique recedite:opportune uero uos euocabo, dum quem uobis daturus ſit regem, à deo cognouero .Erat igitur quidam de tribu Beniamin uir nobilis,
1.Reg.9. moribuſq; laudabilis,nomine Cis.Huius filius iam erat iuuenculus, formaq; pulcherrimus,& corpore ualde procerus,quiq; multos mente ac prudentia p̃cederet,uocabaturq; Saul. Hic uero Cis, dum aſinæ præcipuæ de grege eius erraſſent, in quibus nimis & ſic ut in nullo alio iumento delectabatur,filium ſuum ad requirendas eas cum uno famulo deſtinauit.Qui dum tribum patriam requirendo aſinas circuiſſet,uenit ad alias: & dum neq; in eis inueniſſet,diſcedere cogitabat,ne patri de ſe moleſtiam cogitationis inferret. Dumq; in Ramatha ciuitatem ueniſſet, & puer qui cum eo erat dixiſſet ei, in ea eſſe prophetam uerum,dediſſetq; ei conſilium ut ad eum irent, & per eum de aſinis quas quærebant agnoſcerent:reſpondit,nihil habere præ manibus,quod euntes deberent offerre prophetæ,quoniam uiæ pecunia iam fuiſſet expenſa.Tunc famulus dicit eſſe ſibi quartã partem ſicli,& hoc ei datum poſſe ſufficere. Errabant autem ignorantes quod non acciperet propheta mercedem.Cumq; peruenirent ante portas,uirgines inuenientes ad aquã euntes,interrogauerunt eas de domo prophetæ.Quæ cum indicaſſent,adiũciebant ut feſtinarent antequam ad comedendum accederet. Multos enim eum illa die dicebant paſcere, & cum his qui uocati fuerant,eum primum diſcumbere. Samuel autem propterea multos tunc ad conuiuium uocauerat.Nam dum præcedenti die deprecaretur deum,ut ei p̃diceret quem conſtitueret regem, indicauerat ea hora,altera die miſſurum ſe aliquẽ iuuenem de tribu Beniamin. Porrò Samuel in domo ſedens,tempus quod ei promiſſum fuerat,expectabat.Quo adimpleto,deſcendens ibat ad menſas,occurritq; ei Saul, cui deus protinus indicauit hũc eſſe regnaturum Hebræis.Saul autẽ acceſſit ad Samuel, eumq; ſalutans,ſupplicauit ut ei domũ prophetæ mõſtraret,quam ſcilicet ut peregrinus ſe ignorare dicebat.Cumq; Samuel ſe eſſe dixiſſet,eumq; duceret ad conuiuium, incolumes eſſe pro quibus quærendis miſſus fuerat,aſinas indicauit,& omnia ei bona regni eſſe conferẽda promiſit.Cui Saul: Minimus,inquit,ſum domine mi hac ſpe,& de ultima tribu, quæ regibus apta non eſt,& ex inferiori patria urbium cæterarum. ſed tu magis illudis, & p tridiculo me fatigare contendis,de rebus maioribus,quàm ut mihi conuenit nunc loquẽdo.Quem propheta deducens ad conuiuium,recumbere fecit ſimul & ſequentem puerũ ſuper eos qui fuerant inuitati.Erant enim numero ſeptuaginta. Præcepitq; ut pars ei regalis apponeretur.Et cum hora dormiendi ueniſſet, aliorum quidem ſinguli ad propria diſceſſerunt.Saul autem apud prophetam cum famulo ſuo ſoporatus eſt.Die ergo facto, Samuel eum excitans duxit foras.Et cum extra ciuitatem ueniſſent,famulum quidẽ præ
Samuel Saul ungit in regẽ
cedere iuſſit,illum uero remanere,quaſi aliquid ei nullo alio præſente dicturus. Dumq; Saul puerum præmiſiſſet,ſumens propheta uas olei, ſuper iuuenis caput effudit, eumq;
1.Reg.10. complexus ait:Eſto tu rex conſtitutus à deo,&contra Palæſtinos uindicaturus Hebræos. Hoc autem erit tibi ſignum quod te uolo præſcire: Cum profectus fueris, inuenies tres uiros in uia euntes in Bethel adorare deum: quorum primum quidem tres panes offerre uidebis,ſecundum uero hœdum,& tertium utrem uini.Iſti iuuenes te ſalutabunt,& libẽter te ſuſcipient,& dabunt tibi duos panes.Tu autẽ accipiens, exinde uenies ad ſepulchrũ Rachel,ubi cognoſces quod inuentæ ſint aſinæ.Poſt hæc uenies in Gabata,& eccleſiam inuenies prophetarum,& diuinitus inſpiratus,prophetabis cum eis, ita ut omnes habẽtes ſenſum cum uiderint obſtupeſcant,atq; mirentur,dicentes: Vnde ad hanc felicitatem puenit filius Cis,ut poſſit etiam prophetare?Cumq; hæc ſigna omnia fuerint facta,ſcito deum eſſe tecum,& ſalutabis patrem tuum atque cognatos, ueniesq; poſt hæc euocat' à me in Galgala,ut pro his deo pacifícas hoſtias immolemus.Hæc autem prædicẽs,dimiſit eũ. Porrò Saul omnia ſecundum prophetiam Samuel euenerunt. Cumq; ueniſſet domum, cognato ſuo Abner,quem præ omnibus parentibus diligebat,interrogante de profectio-

ne eius,& quidraccidiſſet,aliaq; quidem rei nihil abſcondit,neq; q̃ apud Samuelem prophetam fuiſſet,neq; quod ei aſinas inuentas eſſe dixiſſet.De regno autem & eius euentibus quæ etiam ſi audirentur,& inuidiam & incredulitatem parerent, tacendum eſſe decreuit, quod nec amico,& amplius ſanguinis uicinitate coniuncto cautum aut ſapiens credidit indicare,dubitas ut reor,de humana natura:quippe cum uerum ſit, quod perfecte nemo deuotus eſt, neq; amicus neq; cognatus,neq; uſquam in dei donis purum aliquis ſeruat affectum,ſed circa prouectus ſublimium,maleuoli & inuidioſi eſſe noſcuntur. Samuel autem conuocauit populum ad ciuitatem Maſphat, & apud eum diuino mandato uerba de poſuit,dicens:Quoniam cum eis deus præſtiterit libertatem,& ſubdiderit hoſtes,beneficiorum ſint eius immemores,& deum quidem regẽ reprobauerint,neſcientes quomodo nimis utiliſſimum eſt,ab omnium regum excelſo iuuari, cum deus utiq; omnium ſit ſolus excelſus,elegerint autem habere ſe hominem regem, qui eis uelut iumẽtis ſubditis cõ filio & deſiderio ſuo aliſq; uoluntatibus ſit uſurus,& poteſtatem ſuam ſine aliqua parcitate omnibus ſit illaturus,quiq; non ita ſicut deus proprium opus atq; facturam tueri humanum genus feſtinabit,quod deum ſolum ſemper conſtat efficere. Sed quoniam uobis,inquit,placuit,& hæc iniuria prænaluit contra deum,ordinamini omnes per tribus & ſceptra,& mittite ſortes ueſtras.Quod dum Hebræi feciſſent,ſors cecidit ſuper tribum Beniamin.Et dum fuiſſet denuo ſors miſſa per genus,exiit progenies Methri.Cumq; per uiros ipſius generis ſors miſſa fuiſſet,ad Saul filium Cis ſors regni perducta eſt.Quod dum iuuenis agnouiſſet,ſemetipſum abſcondit,nolens uideri(ut arbitror)ſpõte ſuſcipere principatum,ſed tantam ſui abſtinentiam & temperantiam demonſtrauit, ut dum multi nec in parua felicitate gaudium ualeant retinere,ſed omnino conſpicui eſſe deſiderent, ille nõ ſolum ſemetipſum pro tali regno, & tantarum gentium futurus dominus non oſtendit, ſed etiam conſpectui eorum quibus erat regnaturus eripuit,& quærendũ ſe non ſine eorum fatigatione fecit.Quibus difficultatem patientibus,& cogitantibus eo quod Saul abeſſet,rogauit propheta deum,ut ei ubi eſſet oſtenderet, & iuuenem manifeſtum efficeret. Dumq; cognouiſſet à deo locum in quo erat celatus Saul,iuſſit eum adduci. Et cum inueniſſet eum,in medio populi collocauit.His enim oñibus eminebat,& ipſa proceritate regius erat.Dixitq; propheta:Hunc uobis deus dedit regẽ,uidetis quod & melior cunctis eſt,& imperio dignus.Cumq; optaſſet populus regi ſalutem, ea quæ illis erant futura ppheta conſcribens,rege audiente legit,& librum in tabernaculo dei recondidit, ob teſtimonium eorum quæ prædixerat,uenturis generationibus afferendũ. Dum hæc itaq; Samuel celebraſſet,dimiſit populũ ppheta ad propria remeare:& ipſe quidẽ in Ramatham ciuitatem patriæ ſuæ profectus eſt.Cum uero Saul iret in Gabaath,ex qua erat,multi quidem bonorum uirorum ſecuti ſunt,honorem regi debitum exhibentes:plurimi uero maligni & illum contemnebant,& alios irrídebant,& neque munera offerebant, neque ſtudio aut ſermone Saul ſibi placere monſtrabant.

¶ *Prælium Saul ſuper Ammonitarum gentem, & uictoria hoſtiumq; uaſtatio.* Caput V.

POſtmodum uero totius honoris eius initium, belli cauſa contigit cõtra Naas regem Ammonitarum. Hic enim multa mala Iudæis habitantibus trans Iordanem intulit, & cum multo ac pugnaci exercitu eos afflixit,urbesq; eorum ſeruituti ſubegit.Quorum fortitudinem ui propria ad præſens ſuæ ſubdidit ditioni: ſapientia uero atq; tractatu ſic infirmos reddebat,ut neq; rurſus iugum poſſent euadere ſeruitutis.Eorũ nanq; quicunque ad eum aut fide data ueniſſent,aut quos lege bellica cepiſſet,dextros oculos euellebat. Quod ideo faciebat,ut finiſtram partem uultus ſui ſcutis celantes,ad bellandum nimis forent inutiles. Et hæc quidem rex Ammonitarum cum feciſſet habitantibus trans Iordanem,ſupra Galaadinos abiit:ubi caſtra ponens circa ciuitatem Iabes, legatos ad eos miſit, præcipiens ut ſe ei traderent,quatenus eorum oculos dextros auferret. Quod ſi nollent, per obſeſſionem eorum ciuitates ſe interminabatur euertere:electionem uero in ipſis eẽ, utrum uellent partem corporis amittere,an certe uniuerſi perire.Galaadini uero mœrentes in talibus,neutrum horum promittere præſumpſerunt,neq; ſemetipſos tradere,neq; repugnare.Septem uero dierum inducias popoſcerunt,ut ad contribules legationẽ mittentes,ſolatium ab eis expoſcerent.Et ſi quidem auxilium eis ueniret, pugnarent: ſi uero

1.Reg.11.

huius rei foret inopia, tradere se dixerunt, passuri quicquid placeret hosti. Naas asit spernens multitudinem Galaadinorum, eorumq; responsum, dedit eis inducias, & solatia à quibuscunq; uellent postulare permisit. Illi uero repente per ciuitates Israelitarum miserũt, indicantes quæ eis faceret Naas, & in qua tenerentur angustia. Qui usq; ad lachrymas magnamq; tristitiam, hoc audito, uenerunt. Timor autem eos aliud quicquam facere nõ permisit. Cumq; legati in regis Saul ciuitatẽ uenissent, & in quibus essent labitæ periculis nũciassent, populus quidem idem fecit, quod illi priores. flebant enim oñes cognatorum calamitates. Saul autem ab opere agri reuersus in oppidum uenit, flentesq; proprios ciues inuenit: & dũ causam eoꝝ tristitiæ & cõfusionis inquireret, agnouit quod contigerat à legatis. & diuinitus inspiratus, labitas quidem remisit, promisitq; eis in auxilium se uenturũ die tertia, & ante solis ascensum hostes esse uicturum, ita ut uictores eos & timore liberos ortus solis inspiceret. Iussitq; eorum aliquos pro ducatu itineris sustinere. Volens autem populum ad Ammonitarum bellum damni timore conuertere, eisq; citius subuenire, incidens boum suorum neruos, hæc se facere cunctis interminatus est, si non armati altera die concurrerẽt ad Iordanẽ, eumq; sequerent. & Samuelẽ, ubicunq; eos educerẽt. Illis asit propter timorẽ imminentis damni definito tpe cõcurrentibus in ciuitatẽ Balam, dinumerata multitudine, inuenit eoꝝ numeꝝ ꝑter tribũ Iuda, septingenta millia uiroꝝ. illius asit tribus septuaginta millia uiri fuerũt. Tranſiẽs ergo Iordanẽ, & decẽ funiũ tota nocte faciens iter, oriente sole exercitu in tribus partibus cõstituto, repente & inopinabiliter irruit super hostes, factaq; pugna, & alios multos Ammonitarum peremit Saul & regem. Hoc igitur opus clarum fecit ualde Saul, & apud omnes Hebræos eum laudabilẽ demõstrauit, magnamq; fecit gloriam fortitudinis adipisci. Nam si qui primitus fuerãt, qui eũ spreuerant, tunc conuersi sunt ut eum honorarent, & meliorem cunctoꝝ principum iudicarent. Non enim suffecit illi solummodo labessenos eripuisse, sed etiam studuit cunctã pugnando Ammonitarum subuertere regionem: prædamq; sumẽs exinde copiosam, clarus ad propria remeauit. Populi ergo pro rebus quæ gestæ fuerãt à Saul, magna delectatione gaudebant: & quia regem talem ordinauerant, exultabant. Contra eos autem, qui eũ nihil rebus prodesse dixerant, exclamabant, Vbi sunt nũc illi? exoluant pœnas: & reliqua simul adiiciebant, quæ solet uulgus felicitate detentum euomere contra illos, qui in principijs huiusmodi rerum esse uidentur autores. Saul autem horum quidem circa se fauorẽ amplectebatur & uoluntatem: iurauit autem nullum se nocere contribulium, nec illa die necari permittere, cum esset nimis incongruũ, si data à deo uictoria, proprij generis sanguine fœdaretur, sed decere, ut gratiam habentes adinuicem, festiuitatem potius celebrarent. Cumq; Samuel dixisset, secundam ordinationem in cõfirmatione regni Saul oportere fieri, omnes congregati sunt in Galgala ciuitatem. Illic enim eos uenire præceperat. Et rursus uidente populo propheta unxit Saul oleo sancto, & secundo denunciauit regẽ. Itaq; isto modo Hebræorum respublica ad regum iura conuersa est. Nam tempore Mosi & Iesu eius discipuli, qui post eum dux fuit, optima ducis conuersatione regebantur. Post illorum uero mortem annis decem & octo, populus eorum sine principe fuit. Postea ad conuersationem pristinam sunt reuersi, ei quippe qui bello & fortitudine cunctos excelleret, iudicij potestatem tribuentes, & propterea tempus conuersationis huiusmodi nimis eximium uocauerunt. Samuel autem propheta congregatis Hebræis, ait: Coniuro uos p maximum deum, qui fratres illos optimos Mosen & Aaron deduxit ad uitam, & patres nostros ex Aegypto de domo seruitutis eripuit, ut neq; uerecundiæ aliquid conferentes, neq; timore perterriti, neq; alia qualibet passione detenti, dicatis, si quid à me prauum, aut iniustum, aut lucri gratia, aut auaritiæ causa gestum est. Arguite me, si cuius aliquid accepi, aut uitulum, aut ouem, aut cibum recepi, aut si cuius iumentum ad utilitatem meã tollens, a liquem contristaui. ex his ergo omnibus si quid abstuli, dicite coram rege. Illi uero clamabant, horum nihil ab eo factum, sed sancte ac iuste eũ præfuisse populis Hebræoꝝ. Samuel autem, cum cunctorum huiusmodi testimonium fuisset de eo prolatum, ait: Quoniam indicastis mihi, quod nihil incongruum de me dicere ualeatis coram rege, nunc audite cum fiducia me dicentem. Quoniam impie nimis egistis in deum petentes regem, cum uos oportuisset habere in memoria, quod cum septuaginta solummodo nostri gene-

Victoria Saul.

1. Reg. 12.

Oratio Samuelis ad populum.

tis auus Iacob propter famem uenit in Aegyptū,& illic multis millibus procreatis,quæ ad peſſimum ſeruitium Aegyptij perduxerunt,oratione patrum abſq; rege tantam multitudinem ex neceſſitate deus eripuit,mittens eis Moſen & Aaron fratres, qui uos eduxerunt in terram hanc,quam nunc utiq; poſſidetis.Et his adeptis per deum bonis,didiciſtis pietatem atq; religionem dei,quos ille hoſtibus ſubditis liberauit,& primum quidē Aſſyriorum &eorum fortitudine potiores effecit,deinde præbuit uictoriam Ammonitarū, nouiſſime uero Palæſtinorum.& hæc omnia conceſſa ſunt non habentibus regem,ſed cū Iephthe & Gedeon duces exiſterent. Quæ uos ergo tenuit ſtultitia,ut fugeretis à deo,& hominibus uelletis eſſe ſub iugo? Sed ego quidem hunc uobis inſtitui, quem deus elegit. Vt tamen uobis manifeſtum ſit,deum iraſci,& ingrate ferre petitionem ueſtram,in extremo faciam,ut deus ipſe hoc uobis oſtendat apertis indicijs,quod nullus aliquando ueſtrū hic uidit factum,ut meſſis tempore imbrem deū deprecemur effundere.Cumq; hæc Samuel dixiſſet ad populum,tonitrua ſubito,& coruſcationes,& grandinis impetus diuinitatis iuſſione prorupit,ueritatem prophetæ apud cunctos oſtendens, ita ut obſtupeſcentes,& in formidine conſtituti,peccaſſe ſe cuncti profiterentur,& in hoc per ignorantiam incidiſſe,utq; deum propheta uelut optimus pater & mitis rogaret, quatenus propicius eſſet eis,peccatumq; quod per incuriam & iniquitatem commiſerant,dimitteret, exorabant.At ille promiſit deum ſe rogaturum,ut eis ueniam concederet meritorum.Monuit tamen eos,ut iuſti forent & boni,& haberent ſemper memoriam eorum,in quibus præuaricationem uirtutis inciderant,& ſignorum dei,& legiſlationis Moſi,ſi eis cum felicitate regiæ ſalutis eſſet affectus,quia ſi hæc negligerent,uenturam eis,eorumq; regi à deo plagam maximam prophetauit.Igitur Samuel dum hæc dixiſſet Hebræis confirmato ſecundo Saulis regno,populum remeare permiſit ad propria.

¶ *Numeroſo exercitu Palæſtinorum Hebræis imminente,Saul à ſuis deſtitutus,quod Samuelem non expectauerat,increpatur. Verum Ionathas dormientes aggreſſus,mire turbat hoſtes.*

Caput VI.

SAul igitur eligens quaſi tria millia uirorum ex omni plebe,duo quidem millia ipſe retinens morabat in ciuitate Bethel.Ionathæ uero filio ſuo dedit mille armigeros,eumq; miſit in Gabaa.Ille autem obſidebat caſtra Palæſtinorum non procul à Galgalis.Palæſtini nanq; qui in Gabaa morabantur,arma Iudæis abſtulerāt, & munitiſſima loca ſuisq; caſtris opportuna detinebant,interdicentes Hebræis uti ferro.Propter quam cauſam agricolæ,ſi quod inſtrumentum eis eſſet neceſſarium ad culturam, uenientes ad Palæſtinos fabricabant illud.Cum ergo Palæſtini cognouiſſent caſtra ſua ab Hebræis obſeſſa,indignati,& contemptum Hebræorum magnam iniuriam iudicantes,Iudæis prælium intulerūt, ducentes pedeſtrium quidem trecenta millia,curruum uero triginta millia, & equitum ſexaginta millia,caſtra que poſuerunt circa ciuitatem magnam. Quod cum cognouiſſet Saul rex Hebræorum,deſcendit in Galgalam ciuitatem,& in omnem prouinciam miſit, populum propter libertatem ad bellum contra Palæſtinos inuitans:eorumq; potentiam uiliſſimam eſſe declarans,& nimis indignam,ut per timorē pericula ſuſtinerent.Dumq; populi qui erant cum Saul,multitudinem Palæſtinorum inſpicerent, ualde ſunt territi, & alij quidē in ſpeluncis & cauernis & cloacis ſemetipſos celauerunt, plurimi uero trāſ Iordanem fuga lapſi ſunt,qui erant præcipue ex tribu Gad & Ruben.Miſitq; Saul ad prophetam uocans eum,ut cum eo de bello & rebus præſentibus cogitaret. Ille autem ſuſtinere eum ibi præcepit,& hoſtias præparare,poſt ſeptem uero dies uenturus ad eū, ut ſeptima die ſacrificantes,ita congrederentur ad bellum.Qui ſuſtinuit quidem ſicut prophetā mandauit,mandatum uero nequaquam cum perfectione ſeruauit:ſed cum uideret prophetam quidem morari,ſe autem à militibus derelinqui,celebratis hoſtijs cū audiſſet Samuel uenientem,ei in occurſum feſtinanter egreſſus eſt.Ille uero non recte eum feciſſe dixit,eo quod orationes & ſacrificia,quæ dei uoluntate erant facienda pro populo, offerre petulanter ipſe præceſſerit.Saul uero ſatisfaciente,& dicente, ſuſtinuiſſe ſe quidem præfinitos dies,ſed pro neceſſitate & diſceſſu militum, & propter hunc timorem & inimicorum aduentum,cum in magno eſſet metu,eo quod auditi fuiſſent in Galgala deſcendiſſe, ad offerenda ſacrificia ſe fuiſſe compulſum: reſpondens Samuel, ait: Tu quidem ſi iuſtus. I.Reg.13.

eſſes,& mihi non inobediens,nunquam in his quæ pro præſentibus rebus præcepit deus primitus defeciſſes,quàm in rebus neceſſarijs expediri,ut tibi tuæq; ſoboli regnare plurimo tempore liceret.Hæc Samuel quidem ferens grauiter in his quæ fuerant facta, diſceſſit ad propria.Saul autem in Gabaa ciuitatem,habens ſecum ſexcentos ſolummodo uiros,cum Ionatha filio uenit,quorum plurimi arma nequaq̃ habebant, dum ferrum utiq; in prouincia minus eſſet,& qui arma facere potuiſſent. Non enim ſinebant eos Palæſtini, ſicut dudum iam declarauimus,hæc habere. Igitur diuidentes tribus agminibus exercitum Palæſtini,& per totidem itinera diſcurrentes,Hebræorum prouinciam deuaſtabãt, uidentibus ſcilicet Saul rege & eius filio Ionatha:& terram defendere,cum eſſent ſexcenti ſolummodo,non ualeſcentibus. Dumq; reſideret ipſe & eius filius & ſacerdos Achias, qui erat de prole Eli ſacerdotis, ſuper collem excelſum, terramq; populari reſpicerent, eis in maxima anguſtia conſtitutis,Saul filius cum ſuo armigero conſtituit, ut latenter ad hoſtium tabernacula properarent,turbamq; eis & quendam modum commotionis inferrent.Dumq; armiger eius pronius ſe eum ſecuturum aſſereret, licet mors immineret,ſu- 1.Reg.14
mens ſolatium iuuenis & de colle deſcendens,ad hoſtes pariter ibant. Erant igitur caſtra hoſtium ſuper ſcopulum habentem ſubtiliſſimam longitudinem, tribus uerticibus acutiſſimis prominentem,ſcopulis per circuitum euntibus,& quaſi propugnaculis inuaſiões pugnantium prohibentibus. Vnde contingebat,ut cuſtodes minorem haberent ſolicitudinem caſtrorum,quod natura locus ille omnibus uidebatur eſſe munitus, & ad capiendum ualde difficilis,eo quod non ſolum aſcendere illic,ſed etiam accedere difficile uidere tur.Cum ergo ueniſſet ad caſtra Ionathas,armigerum confortabat,exacuens ut ad hoſtes accederent,ſignumq; hoc uictoriæ iudicarent,ſi eos ad ſe uocarent:ſi uero nihil eloquerentur,tanquam non uocantibus,reuerti deberent.Accedentibus igitur ad exercitum hoſtiũ apparente iam die,uidentes Palæſtini eos,alterutrim dicebant: Ecce de cauernis & ſpelũcis egrediuntur Hebræi.Et ad Ionathan eiusq; armigerum dicebant: Venite,aſcendite ad nos,ut uos digne pro ueſtris præſumptionibus puniamus.Quam uocem ſuſcipiens grate Saul filius,tanquam ei uictoriam deſignantem,tunc quidem ab illo loco, in quo hoſtibus fuerant uiſi,receſſit,mutansq; locum,uenit ad petram, quæ erat propter munitiones locorum deſolata cuſtodibus,& exinde quaſi repentes, & trahentes ſemetipſos cum multo labore,naturam loci uicerunt,ut ad inimicorum caſtra conſcenderent. Irruentesq; eis dormientibus,occiderunt quidem quaſi uiginti,turbatos uero pauore eos uehementi impleuerunt,ita ut alij quidem effugerent,arma omnia relinquẽtes: alij uero ſemetipſos nõ agnoſcentes,eo quod congregati ex multis gentibus eſſent,credentesq; inimicos,& Iſraelitas ſuper ſe irruiſſe putantes,& non hoc duorum hominum præſumptione cõmiſſum, ad alterna bella conuerſi ſint.Quorum alij quidem perempti moriebantur, alij uero fugientes per ſaxa præcipites collabebantur.

¶ *Saul maximam ſtragem infert Paleſtinis,Ionathas ſuffragante populo à morte liberatur.*

Caput VII.

DVmq; exploratores Saul dicerẽt regi,Palæſtinorum caſtra ualde turbari,requirẽs Saul ne quis ſuorum deeſſet,audiuit ſuum abeſſe filium & eius armigerum,iuſſitq; ut pontifex ſumpta ueſte ſacerdotali de futuris rebus ei prophetaret. Cumq; eum ille uincere,& hoſtibus fortiter prælualere dixiſſet, Palæſtinos inuaſit, & turbatos aggreſſus eſt, qui ſe potius inuicem peremerunt.Refugerunt autem ad eum etiam qui primitus ſe per cauernas & ſpeluncas petrasq; celauerant,audientes Saul eſſe uictorem.Congregatis aũt
Victoria Saul de inimicis
quaſi decem millibus Hebræorũ,perſecutus eſt inimicos,cuncta regiõe diſperſos.Igitur ſiue propter inopinatæ uictoriæ gaudium,dum ſæpe felices contingat extolli,ſiue ignorãtia faciente,palmæ illius decus peſſima lamentatione fœdatum eſt. Volens etenim Saul funditus interimere Palæſtinos,& pœnam eos exoluere, maledixit Hebræis ut ſi quis à cæde ſe retinens inimicorum,antequã nox futura ueniret aliquid comederet, & ab interfectione hoſtium,aut à perſecutione ceſſaret,maledictus eſſet.Cumq; Saul hoc dixiſſet,ueniens ad quandam quercum excelſam,in ſorte Ephrem conſtitutam,Ionathas filius eius, dum illic apum contigiſſet eũ inuenire cubília, maledictũ patris ignorans, nec populi ſuper eo profeſſionem agnoſcens,expreſſo mellis fauo cõmedit, Inter hæc autem cognoſcẽs

quomodo cum nimio maledicto eius pater interdixisset aliquem gustare cibum ante solis occasum, comedere quidem cessauit, non autem recte patrem prohibuisse dixit, quando ĕi maiori potius fortitudine atq; fiducia pſequẽtes cibo ſumpto plurimos inimicoꝝ capere & interficere potuissent. Multa siquidem millia Palæstinorum interficientes, circa uesperam ad spolia hostium sunt conuersi, magnamq; prædam & pecora sumentes occidebant, & hæc cum sanguine comedebant. Hoc autem à scriba nunciatum est regi, quomodo populus peccaret in deum, & occisis pecudibus, antequam sanguis bene diluereť, nondum purgatis carnibus uescerentur, iussitq; Saul uolui lapidem magnum in medio & prædicari in populo, ut super eum interficerent, & carnem cum sanguine non comederent, quoniam hoc nequaquam deo placeret. Cunctis autem iuxta regis præceptum faci entibus, statuit illic altare Saul, & holocaustum super illud deo celebrauit. Hoc autem altare constituit primum. Mox itaque uolens ad hostium castra procedere, ut quæ in eis esse uidebantur diriperet ante diem, militibus insigniter cum sequentibus, & cum multa fiducia eius præceptis obedientibus, uocauit rex Architob sacerdotem, iussitq; ut consuleret, si deus annueret, ut euntes ad inimicorum castra, hostibus denuo prævalerent. Dicente uero sacerdote deum responsa non dare, Saul dixit: Non sine causa consultus deus uocem nobis non reddidit, qui primitus antequam interrogaretť omnia nunciauit. Sed hæc taciturnitas alicuius est latentis causa peccati. Vnde iuro per eundem ipsum deum, licet filius meus Ionathas peccasse reperiatur, interficio eum, & deum ita placabo: quanto magis si in extraneam & nihil mihi cõpetentem personam supplicii inferre cognoscar? Cumq; hoc fieri populus exclamasset, repente cunctos in uno loco constituit, stetitq; ipse in alia parte cum filio, & eum qui deliquerat instanti sorte requirebat, inuentusq; Ionathas peccasse, interrogatus à patre est quid fecisset, & quid in sua uita nõ recte nec sancte peccasset. Cui dixit: Pater, nihil aliud scio, nisi quod ignorans hesterno maledictum ac iusiurandum à te prolatum, persequens inimicos, fauum gustaui mellis. Quem Saul occidere se repente iurauit, quatenus & generi & naturæ simul amori hoc modo præponeret iusiurandũ, Qui nequaquam mortis interminatione perterritus, sed animam ingenue nimis magna nimiterq; componens: Nec ego supplico, inquit, pater parcendum: mors mihi suauis est, quæ pro tua geritur pietate, & populi magna uictoria. Maxima siquidem mihi cõsolatio est, Hebræos de Palæstinis reliquisse uictores. In his itaq; omnis populus doluit, & nimis ingemuit, iurauitq; non se mori permittere Ionathan, uictoriæ huius autorem. Et ipsi quidem arripuerunt eum à maledicto patris, orationes pro eo facientes, ut ei peccatũ quoq; dimitteret deus. Saul autem reuersus ad propriam ciuitatem, usq; ad sexaginta millia hostium interfecit, regnauitq; feliciter, & uicinas prouincias gentesq; belli iure subegit, id est, Ammonitarum & Moabitarum, atq; Palæstinorum, & Idumæorum, & regem Suba. Fuerunt autem ei filij masculi quidem tres, Ionathas & Iesui & Melchisue: filiæ uero duæ, Merob & Michol. Habuitq; militiæ principem patruifilium, Abner, filium Ner. Ner autem & Cis pater Saul, fuerunt fratres, filij Abihel. Habebatq; Saul curruum multitudinem & equestrium, & cum quibuscunq; pugnaret, cum uictoria remeabat. Hebræosq; ad excelsam magnitudinem felicitatis euexerat, & aliarũ gentium potentissimos demõstrarat. Iuuenes aũt proceritate & pulchritudine pcellẽtes elegit, eosq; armigeros suos effecit.

Saul altare constituit

Genealogia Saul

¶ *Deus iubet Saul ut Amalechitas penitus deleat, deq; Agag capto.* Caput VIII.

VEniens igitur Samuel ad Saul, missum se dixit à deo, ut eum cõmoneret, quia eũ electum ex oĩbus regem fecit, & propterea deo esse deberet obediens. qm̃ ipse quidẽ haberet gentiũ principatũ, deus uero & ipsius esset & reꝝ oĩm dñator. adijciebatq; dixisse eum, qm̃ multa mala Amalechitæ Hebræis in deserto fecerũt, qñ egredientes ex Aegypto, ueniebãt in regionẽ quæ nũc est eoꝝ, ideoq; bello pimendos Amalechitas. qbus subditis, nullũ eoꝝ debere uiuũ penitus relinqui, sed omnẽ necandũ ætatẽ, incipiẽdo à mulieribus, pimendos pariter & infantes, & hoc supplicii eis, q̃ maiores nfos afflixerint, sustinendũ. Sed neq; iumentis, neq; alijs pecudibus ob utilitatem propriamq; possessionẽ ait esse parcendũ, sed cuncta dicanda deo & nomen Amalech secundum Mosi mandata delendum. Saul uero professus est se præcepta complere, & obedientiã non solum in hoc credidit, ut contra Amalechitas pugnaret, sed ut etiam uelociter se properaturum esse monstraret,

1.Reg.15

Iussio dei ad delendos Amalechitas

congregansq; cunctum exercitum,cumq; dinumerans in Galgalis, inuenit Israelitarum absq; tribu Iuda circa quadraginta millia uirorum. illa nanq; tribus sola, triginta millia armatos habebat.Tunc ergo Saul Amalechitarum regionem ingressus,insidias occultas circa torrentem fecit,ut non solum aperte pugnans eos affligeret, sed etiam inopinate si per eos per incertas uias irrueret,& circundatos deuastaret.Igitur congressus in pugnã, fugauit hostes,multosq; peremit,& reliquos persecutus est fugientes.Cumq; illud opus propicia diuinitate compleſſet,Amalechitarum urbes obsedit,& alias quidem molitionibus,alias uero suffossionibus cloacarum,& muris extrinsecus è diuerso ædificatis,alias autem fame & siti,alias uero modis alijs obsidens,& fortiter capiens,ad necem cunctorum infantum & mulierum simul accessit,nihil crudele nec dirum nec ultra humanam naturam se facere credens:primum,quod in hostes hæc agebat, deinde quod præcepto diuino cui non obedire foret grande periculum, ministrabat, cepitq; etiam regem hostium Agag captiuum.Cuius corporis pulchritudinem magnitudinemq; miratus,decreuit eũ se saluandum,non hoc faciens diuina uoluntate,sed iudicium proprium sequens,& sine causa cedens uitam quasi misericorditer, unde illi potestas sine suo periculo miserendi non esset. Deus nanq; sic odiuit Amalechitarum genus,ut neq; infantibus parceretur, quibus potius misereri natura est.Saul itaq; regem Agag, & malorum quæ contra Hebræos gesta uidebantur,autorem,à morte seruauit, & hostis pulchritudinem præceptis dei præposuit.Peccauit quoque cum eo simul & populus.Nam & illi iumentis & pecudibus pepercerunt,eaq; sibi diripuerunt,iubente domino non esse seruanda. sed & alias res diuitis asq; collegerunt.Si quid uero dignum possideri non erat,consumpserunt. Cumq; uicisset Saul uniuersos à Pelusio Aegypti usq; ad rubrum mare residentes hostes,Sichimitarum gentem solummodo dereliquit.Isti nanq; in regionis Madian medio habitabant.Quibus ante pugnam denunciauit ut abscederent, ne fortè Amalechitarum calamitati communicarent.Nam cum essent cognati Rahuel soceri Mosi, credidit esse saluandos.

Sichimitas saluatos.

¶ *Irato deo Saul propter inobedientiam, Samuel prædicit auferendum eius esse imperium. Caput IX.*

1.Reg.15. SAul igitur tanquam in nullo prophetæ mandata præuaricãs,quæ acceperat dum cõtra Amalechitas pugnaturus exiret,scilicet uelut omnibus integre conseruatis ,deuictis hostibus,cum lætitia reuertebatur ad propria. Deus autem pro Amalechitarum uicta,& rapina pecudum quam populus gesserat,contristatus est , quoniam hæc fuerant eo prohibente commissa.Dirum nanq; iudicabat,ut cuius fortitudine fuerant adepti uictoriam,eum spernerent,& nec tanquam humani regis præceptionibus obedirent.Dicebat ergo prophetæ,pœnitere se eo quod Saul ordinauerit regem,quando eius iussa non faceret,sed uteretur propria uoluntate.Hæc audiens Samuel,ualde confusus est,& deum coepit tota nocte rogare,ut esset propicius Saul,seq; ab indignatione suspenderet. Qui uenire am se dare Saul etiam propheta poscente non annuit,iniustum esse decernẽs,se tantis peccatis indulgentiam condonare,non ob aliam causam asserens mala generari, nisi cum aliqui iniustitiam passi,ad uindictam negligentiores extiterint. Aucupantur enim, inquit, gloriam benignitatis & patientiæ,& latenter hæc pariunt. Dum ergo deus precibus prophetæ denegasset,ne parceret,die facta Samuel ad Saul uenit in Galgala:uidensq; eũ rex, cucurrit & osculatus est,dicens:Gratias ago deo,qui dedit mihi uictoriam,& quod oĩa pro eius uoluntate sunt gesta.Cui respondens Samuel: Vnde ergo,inquit,audio clamorẽ iumentorum& ouium in exercitu?Cui respondit, populum hæc ad sacrificia reseruasse, genus autem Amalechitarum mandato diuino omne delesse,nullumq; fuisse relictum nisi tantummodo regem,de quo quid oporteret fieri,dicebat adinuicem cogitandum. Cui propheta dixit,deum non super sacrificia delectari,sed super bonos & iustos:huiusmodi autem esse illos qui eius consilium & mandata sequuntur,& nihil adhuc bene se agere iudicant, nisi quod pro dei fecerint uoluntate. Is enim contemnitur,non quando ei non sacrificatur, sed quando inobedientiæ spiritus adhibetur. Ab his enim qui ei subditi non sunt, nec eum uera religione colunt, neque dum multas hostias & magnas obtulerint,neque dum ornamenta ex auro argentoque facta dicauerint, suscipit hæc libenter: sed potius auersatur, & magis studium hoc nequitiæ, non iudicat esse pietatem. Ad illos autem qui solummodo quod præcipit diuinitas recordantur, & mori potius eli-

Responsio Samuelis ad Saul.

Obserua lector.

gunt quàm prætuaricari aliquid quod iubetur, ſemper conuertitur, & neque ſacrificium ab eis exquirit. ſed & dum ſacrificauerint ſiue ſimplex aliquid, ſiue uiliſſimum, gratius eorum parua munera, quàm ditiſſimorum maximam ſuſcipit opulentiam. Tu ſiquidem ſcito tibi deum iratum, ſpreuiſti nanque & neglexiſti ea quæ tibi mandauit. Quomodo igitur arbitraris eum ſacrificia reſpicere, ex his rebus quas decreuit ille perire, niſi forte ſimulata iudicas illa peccata, & quæ uis offerre domino ſacrificia? Expecta igitur regnum tibimet auferendum, & potentiam, quam à deo tibi neglexiſti collatam fuiſſe. Porrò Saul fatebatur quidem inique feciſſe, & peccatũ ſe negare non poſſe, tranſgreſſumq; ſe mandata pphetæ dicebat, ſed pro timore ac metu exercitum non prohibuiſſe prædam diripientem, nec tantam multitudinem retinere potuiſſe, ſed ignoſce inquit, & eſto nunc mitis, de cætero enim obſeruabo ne peccem. Rogabatq; prophetam, ut reuertens hoſtias deo pacificas immolaret. Ille uero cum deum illi non parcere uideret, remeauit ad propria. Saul autẽ uolens retinere Samuelem, apprehendit eius pallium, uioléterq; tractam, eo quod Samuel impetu facto diſcederet, ueſtem eius diſrupit. Cui propheta dixit: Sic tuum ſcindetur imperium, & accipiet illud uir bonus & iuſtus, quãdo deus permanet in ſuo decreto, nec mutatur atq; conuertitur. Nam mutare ſententiam paſſionis humanæ, non fortitudinis eſt diuinæ. Saul autem impie quidem ſe geſſiſſe fatebatur, infecta uero facere quæ fuerant facta non poſſe, rogabatq; eum, ut ſe coram multitudine honoraret, & deum ueniens adoraret. Quod dum feciſſet Samuel, ueniens adorauit deũ, deductusq; ad eum eſt rex Amalechitarum Agag. Et dicens quàm eſſet amara mors, ait: Sicut tu multas Hebræorum matres pro filijs ingemiſcere lugereq; feciſti, ſic ingemiſcet in tua morte genitrix tua. Iuſſitq; repente eum in Galgalis mori. Ipſe uero in Ramatham ciuitatem abijt.

Saul apprehenſo Samuele ueſtẽ eius diſrupit.

De morte Agag regis.

¶ *Samuel mandato dei pergit in Bethlehem, ubi deo monſtrante Dauid ungit in regem. Saul uero deſtitutus ſpiritu dei, uexatur à demonio, qui pſallente Dauid, liberatur. Ob id Saul armigerum ſuũ Dauid conſtituit.* Caput X.

REx uero Saul ſentiens quæ mala paſſurus eſſet, qui ſibi deum in regno fecerat inimicum, aſcendit in Gabaa, quod nomen interpretatum ſignificat collem, & poſt illam diem non uidit Samuelem. Cumq; propheta propterea triſtis eſſet, iuſſit deus ut à cogitationibus quieſceret, & ſumens uas olei, in Bethlehem ciuitatem iret ad Ieſſe filiũ Obed, & eius ungeret natũ, quẽ ipſe mõſtraret in regẽ. Cumq; metueret ire, ne cognoſcens Saul, aut latenter aut palam eũ occideret, dicente deo & dante ſecuritatis uiam, pdictam uenit ad ciuitatẽ. Quem cuncti ſalutauerunt, cauſam eius inquirentes aduentus. Quibus dicebat, ueniſſe ſe ut deo ſacrificaret. Tũc ſacrificio celebrato, uocauit Ieſſe cum filijs ſuis ad altare, & inſpiciens eius filium ſeniorem procerum & optimũ, credidit propter pulchritudinem hunc eſſe futurum regem, ſed prouidentia diuina fruſtratus eſt. Dum enim conſuluiſſet deum, ſi iuuenem ungeret, quem ipſe admiratus fuerat, & dignum imperio iudicabat, reſpondit deus, nõ ea uidere homines quæ deus intendit. ſed tu, inquit, pulchritudinem iuuenis reſpiciens, hunc arbitraris regno placere, ego autem non corporis pulchritudinem ac ſpeciem, apicem facio eſſe regalem, ſed animi ſine dubitatione uirtutem. Ille ſiquidem perfecte pulcher eſt, qui pietate & iuſtitia ſimul & fortitudine, necnon & obedientia ſplendet, & omnibus ex quibus animæ pulchritudo conſiſtit. Cumq; dixiſſet hæc deus, præcepit Samuel Ieſſe, ut omnes ei ſuos filios demonſtraret. At ille alios quinque uenire fecit, quorum ſenior quidem Eliab uocabatur, ſecundus autem Abinadab, Samma tertius, quartus uero Nathanael, quintus autem Iael, ſextus Aſam. Videns autem & iſtos propheta in nullo minores pulchritudine ſenioris, conſuluit deum quem horum eligeret fore regem. Quo dicente nullum, denuo requiſiuit Ieſſe, ſi præter iſtos haberet alios filios. Qui dixit eſſe alium nomine Dauid, paſtorem, ouium curam habentem, iuſſitq; eum Samuel uelociter uocari, impoſſibile dicens eos eſſe comeſturos antequam ille ueniret. Cum ergo ueniſſet Dauid, uocatus à patre, puer quidem colore rubeus, & pulcher aſpectu, tacite Samuel dixit ad eum: Hic eſt qui deo placuit ad regnandum. Tunc & ipſe diſcubuit, fecitque iuuenem ſub ſe diſcumbere, & Ieſſe cum reliquis filijs. Deinde uidente Dauid, ſumens oleum, unxit eum, eiq; adhuc tacite dixit atque ſignificauit, quoniam regnare eum deus eligeret, monuitque iuſtum eſſe debere, & eius præceptis obedire.

1.Reg.16.

Dauid paſtor ouium in regem eligitur

Sic etenim regnum ei multo tempore fore mansurum, domumq; claram ac famosissimã habiturum, uastaturumq; pariter Palæstinos. Sed & cum quibuscunque gentibus congrederetur, uinceret, & ingentem gloriam possideret, quod & ipsum habere & posteris relinquere promittebat. Samuel quidem dum hæc monuisset abscessit, diuinitas autem ad Dauid, Saul relicto, migrauit. Et ille quidẽ prophetare cœpit, sancto super se spiritu ueniente. Saul uero quædam passiones & dæmonia repente comprehenderunt, suffocationes ei & angustias inferentes, ita ut medici nullum ei salutis remedium inuenirent. Si quis tamen cantare esset peritus, & in cithara psallere doctus, huic adduci iusserunt, ut cũ eum dæmonia inuaderent & turbarent, super caput eius astans psalleret, & hymnos edi-
Saul dæmonio corripitur.
ceret. Ille uero hoc non dissimulauit efficere, sed quæri huiusmodi hominẽ protinus imperauit. Cumq; ei quidam suorum dixisset, uidisse se in ciuitate Bethlehem quẽdam Iesse filium, adhuc ætate iuuenculum, pulchrum atq; decorum, & aliis studiis ualde dignum, necnon psallere & hymnos cantare doctum, insuper & eximium pugnatorem, mittens Saul ad Iesse, Dauid sublatum à gregibus ad se uenire præcepit: mandans ei uelle se iuuenculum uidere, de cuius pulchritudine ac fortitudine cõmonuissent. Iesse uero misit filiũ, dans ei munera quæ Saul portaret. Quo ueniente gauisus est, feciq; eum armigerum, & bonis omnibus honorauit. Delectabatur enim in eo, & maxime in inuasione dæmoniorũ qui, cum ad eum accederent, solus erat medicus, hymnos dicendo & psallendo rursus in cithara, & Saul à mentis oppressione reuocando. Misit igitur Saul ad patrem pueri Iesse, petens ut apud eum Dauid maneret, eo quod eius præsentia delectabatur. Iesse autem Saul non contradicendum ratus, concessit.

¶ Quemadmodum uitiatus Saul fortitudine Dauid, uicto Goliath, ei filiam copulauit, & post hæc suspectum Dauid sibi rex Saul perimere festinauit. Caput XI.

1.Reg.17. POst non multa siquidem tempora, Palæstini denuo congregati, & maximum super omnes Israelitas exercitum colligentes, inter Socho & Azeca castrametati sunt. Contra quos denuo Saul produxit exercitum, & super quendam montem castra ponens, coẽgit Palæstinos priora quidem castra relinquere, & ex aduerso montis quem Saul apprehenderat aduenire, diuisitq; eorum exercitus medius mons qui erat positus inter eos. Igit descendens quidam de exercitu Palæstinorum nomine, Goliath de ciuitate Geth, uir ualde procerus, cuius altitudo sex erat cubitorum & palmi unius, accinctus armis quæ pro
Monomachia Dauid.
magnitudine sua natura eius corporis exigebat. Indutusq; lorica, cuius erat pondus quinque millium siclorum æris. Galeã uero & tibialia habebat ærea, quæ talis uiri & magnitudinẽ & inopinabilia potuissent mẽbra protegere. Hasta uero eius erat non leuis dextræ portatio, sed quam & ipse gestabat in humeris, cuius ferrum sexcentorum siclorum fuit: sequebanturq; eum multi arma portantes. Hic igitur Goliath stãs inter medias acies, uocem emisit grandem contra Saul & Hebræos, dicens: A pugna nunc & periculis uos absoluo. Quæ enim necessitas est nostrorum exercitus deperire? Sed date aliquem uestrum contra me pugnaturum, ut totum bellum unius uictoria terminetur, seruiatq; pars altera eis, quorum fuerat ille qui uicerit. Est enim multo melius & temperantius, unius periculo promereri, quàm pestem adesse multorum. Hæc cum dixisset, ad castra propria remeauit. Altera uero die rursum uenit, ac eadem uerba fecit. & similiter usq; ad diem quadragesimum hostes ad prædictas conditiones prouocare non destitit, ita ut terreretur & ipse Saul & exercitus. Et constituebant quidem acies quasi pugnaturi, ad congressionem uero minime ueniebant. Bello quidem consistente inter Hebræos & Palæstinos, Saul remisit Dauid ad patrem suum Iesse, cum ei tres eius filij alij ad solatium & periculum pugnæ sufficerent. Ille uero tunc quidem ad ouilia & pasturas pecudum remeans, non multo post ad castra est reuersus Hebræorum, missus à patre, ut necessaria fratribus deportaret, & quid ageretur cognosceret. Cumq; Goliath denuo reuertens & prouocans exprobraret, q̃si nullus inter eos uir esset qui contra eũ pugnare p̃sumeret, cũ fratribus loquẽs Dauid ea quæ mandauerat p̃, & audiẽs illũ blasphemantẽ exercitũ & pariter affligentẽ, indignatus est, & fratribus ait, paratũ se esse solũ cũ hoste pugnare. Cui senior fratrũ Eliab interminatus est, & præsumptionem habere eum præter ætatem dicens, & inexpertum huius officij, iussit ad patrem & ad pascua remeare. Qui reuertitus quidẽ fratrem, discessit

& apud quosdam militum est locutus, quod uellet cum Palæstino prouocante pugnare? illis autem repente Saul iuuenis indicantibus uoluntatem, rex eum uocauit: & dum requireret, ut quod uellet ediceret, dixit: Non deficiat mens tua ô rex, nec metuas, ego superbiam huius hostis pugnando prosternam, & ita sublimem procerumq; subdam: & sic iste quidem irridebitur, tuus uero exercitus gloriosus inuenietur, si neq; à uiro bellatore prouocatus, aut in acie perito, sed & uictus à puerili ætate moriatur. Saul autē eius præsumptionem atq; magnanimitatem ualde mirante, nō tamen in eo habēte fiduciam propter ætatem: sed infirmum esse, ut contra peritum hostem bellum susciperet, edicente, Dauid ait: Polliceor hoc, confidens in deo qui mecum est, cuius etiam adiutorij fungor experimento. Nam dum aliquando leo ouiculas meas inuasisset, & abripuisset agnum, sequens apprehendi eum, & agnum quidem ex ore eius abripui, ipsum uero dum contra me fecisset impetum, à cauda comprehensum, & percussum in terra peremi. Idem & ursō faciente, in eo ultus sum. Putet ergo & ille hostis unum se esse huiusmodi bestiarum, diu exprobrans exercitui, & nostrum blasphemans deum: qui mihi faciet eum esse subiectum. Saul igitur uoluntati pueri atq; præsumptioni similem orans à deo terminum dari, dixit: Vade ad pugnam. Et accingens eum lorica sua simul & gladio, & apponens ei galeam destituit. Dauid autem oneratus his armis, cum non esset exercitatus in eis, ait: Ista quidē rex tua sint ornamenta, cui fortitudo est hæc gestare præcipua: mihi uero tanquam seruo tuo concede sicut ego uolo pugnare. Ergo positis armis, sumpto baculo pastorali, & quinque lapidibus de torrente in pastorali pera, & fundam in dextra manu portans, ibat ad Goliath. Videns autem eum Goliath sic uenientem, spreuit & iniuriam ei fecit, quasi non arma gerens hominum pugnaturus ueniret, sed quibus canes repelli solent, dicens: Num me canem existimasti? Ille autem nō canem, sed deterius aliquid eum esse se putare respōdit. Commouitq; Goliath ad iracundiam, ut ei maledictū apponeret ex uocabulo dei sui, & interminatus est, daturum se carnes eius terrenis bestijs & cæli uolatilibus deuorandas. Cui respondit Dauid: Tu quidem uenis contra me cum gladio, & hasta & lorica: ego autē uenio ad te armatus deo, qui & te & omnem uestrum exercitum nostris manibus perditurus est. Hodie nanque caput tuum abscindemus, & reliquum corpus similibus tui canibus apponemus, sciēntq; cuncti, quomodo deus præsul est Hebræorum, & arma nostra ipse est semper & fortitudo. Nam omnis exercitus & reliquus apparatus inutilis est, absente deo. Palæstinus autem armorum pondere grauatus, cum currere non ualeret, paulatim uenit ad Dauid, contemnens eum, & se confidens nudum adhuc simplici ætate puerulum sine labore perimere. Occurrit autem ei iuuenis cum deo auxiliatore suo, qui ab hoste nō uidebatur, & sumens de pera unum lapidem quem de torrente collegerat, & emittens eū de fundibula, percussit repente Goliath in fronte, & usq; ad cerebrum pertransiuit, ita ut mox confracto capite, Goliath caderet pronus in terram. Tunc stetit Dauid super eum, et caput eius incidit. Cadente ergo Goliath, facta est Palæstinis occasio maximæ fugæ. Nam dum peritissimum suorum cecidisse conspicerent, de rebus omnibus desperantes, consistere non ualuerunt, sed ualidæ se turpiq; fugæ tradentes, conabantur liberari. Saul autem & cunctus exercitus Hebræorum clamore facto super eos exilierunt, & multos interemerunt, & persecuti sunt usque ad terminos Geth & portas Ascalonis. Et mortui quidem sunt Palæstinorum triginta millia & totidem uulnerati. Porrò Saul reuertens ab exercitu hostium, eorū castra diripuit, & simul incendit. Caput autē Goliath Dauid in tabernaculum ppriū deportauit, & hastā dicauit deo. Porro circa Dauid inuidiā atq; odiū Saul regis, uirgines mulieresq; prouocauerunt. Occurrentes enim uictrici militiæ cum cymbalis & tympanis, delectabantur omni lætitia dicentes: mulieres, quia multa millia Saul Palæstinorum interemisset, uirgines autem, quia multa dena millia exterminasset Dauid. Hæc audiēs rex quod in millenario numero testimoniū ipse peciperet, & dena millia multitudo iuueniculo uoueret, & cogitans, qa nihil post hunc tam clarum fauorem nisi regnū minus esset Dauid, cœpit eum timere & nimis habere suspectū, & à priori quidē officio, quo utiq; suum armigerum fecerat, eū amouit, he dum nimis proximus esset, occidere eū posset: cōstituit autem eum millenarium, dans ei locum quidem meliorem, & ut putabat sibimet cautiorē, uolebatq; eū ad hostes & ad pīlia mittens, ut in his gicula sustinendo per-

Dauid Goliath prosternit.

1.Reg. 18.

spes: Dauid autem deum habens ubique ducem, quocunque uenisset prævalebat, & optime agere uidebatur, ita ut propter excellentiam fortitudinis & populus eum, & regis filia uirgo concupisceret amore eius detenta, cunctisq; ita fieret manifesta, ut hoc eius desiderium perduceretur ad patrem. Ille uero quasi percepta occasione in mortē Dauid, hoc libenter audiuit, daturumq; nuptijs eius se uirginē hæc sibi nunciantibus ait, eo scilicet pacto, ut sexcenta hostiū capita adueheret necatos. At ille sic claro honore ei proposito, uolens ex opere periculoso & incredibili gloriam magis assumere, procedere tendebat ad causam. Saul aūt ducebat eum fore ab hostibus perimendum, & decenter sua uota cōplerī, si per alios & non eo faciente moreretur, iussitq; suis famulis ut uoluntatem Dauid experirentur, qualis circa puellæ nuptias esset. Illi uero cœperunt cum eo loqui, quia diligeret eum rex Saul una cum populo, & uellet ei etiam suam filiā copulare. Qui dixit: Non modicū uideri putatis me generum esse regis. Mihi uero nihil tale subsistit, p̄cipue cū sim obiectus & à gloria uel honore segregatus. Saul autem famuli cum Dauid responsa dixissent, ait: Dicite ei non me pecuniis egere, nec honoribus, quibus rebus uendit filia potius q̄ nuptijs collocetur, sed eligere generum habentem fortitudinem, aliasq; uirtutes, quas te habere manifestum est, & uelle me ab eo percipere pro nuptijs filiæ, nō aurum nec argentum, neq; ut hæc de domibus paternis eiiciat: sed pro supplicio hostium, capita sexcenta Palæstinorum. Et mihi enim ipsi nullum potius q̄ hoc clarius munus erit. Sed & meæ filiæ multo solennius honoribus est p̄cipuum, si uiro tali, & tanto testimonio de hostium triumphis decorato possit cōiungi. His uerbis delatis ad se Dauid gauisus, quod Saul studeret eum sibi cognatione coniungere, neq; consilium expectauit, nec si possibile aut difficile esset opus præsens, animo cogitauit, sed repente cum socijs ad hostes pro nuptijs properauit. Deus enim erat, qui cuncta facilia Dauid & possibilia faciebat. Cumq; multos interemisset, abcidens sexcenta capita, uenit ad regem. Et harum rerum probatione facta, nuptias exigebat. Saul autem cum non haberet unde promissa refugeret, & mentiri turpissimum iudicaret, aut per insidias eum occidere, cum forsitan etiam in hoc frustrari suo consilio posset, dedit ei suam filiam nomine Michol.

Biblia habēt ducēta præputia

¶ Quómodo sæpius Dauid per Saul periculum mortis passus effugit, & oblata sibi aliquando occidendi potestate, noluit interficere. Caput XII.

1. Reg. 19. CVmq; rex Saul nō esset recta uoluntate mansurus, uidens etiam Dauid & apud deū & apud homines approbari, expauit, & metū celare non ualens, timore magnarum rerum, id est, regni simul ac uitæ, ne priuaretur utroq;, cogitauit eū crudeli calamitate perimere, eiusq; mortē Ionathæ filio, & reliquis familiaribus delegauit. Filius aūt admiratus permutationē patris circa Dauid, cū post multā eius deuotionē non mediocriter in eum sed ad mortem usq; sæuiret, & cum iuuenē diligeret eiusq; uirtutē, dixit ei secreto uoluntatem patris sui, suasitq; ut die futuro se custodiret: ipse uero salutatum se patrē dixit, eiq; pro eo opportuno tempore locuturum, causamq; cognitum, ut ei exprobraret, eo p̄ occideret uelut iniustū, qui tanta bona fuerat operatus, qui etiā si ualde peccasset, uenia deberet promereri, dixitq; se ei post hæc patris indicare sententiā. Dauid aūt consilio benigno obediens, egressus est à rege. Altera uero die Ionathas uenit ad Saul, & dum eū lætū & exultantem aspiceret, cœpit de Dauid proferre sermonē, dicens: In qua maiori uel minori iniquitate inueniēs culpabilem Dauid, p̄cepisti eū pater interimi, uir qui tibi quidē magnæ salutis causa fuisse probatus est, Palæstinis aūt ualde supplicū, ab illusiōe & iniurijs simul eripiēs populū Hebræorum, quas diebus quadraginta sustinuit, nullo utiq; p̄sumente prouocationis certamina sustinere, & qui post hæc iussione tua deferens hostiū capita, sororē meam p̄mio accepit uxorē, cuius mors nobisipsis grauior erit, non propter solā uirtutē eius, sed etiam propter ipsam cognationem, qñ eius morte etiā filia tua uexabitur, penē ante coniugij gaudiū ueniens ad uiduitatis opprobriū. Hæc ergo cogitans p̄, ad clementiam conuertere, & nihil cōmittas in uirū, primo quidem quod nobis magnū beneficium p̄stitit tuæ salutis, qñ malo spiritu & dæmonibus in te residentibus, illos expulit, pacemq; tuæ animæ condonauit: secundo autem, quando & in tuis hostibus usus est. Hæc etenim obliuisci, turpissimum est. His ergo sermonibus mitigatus Saul, iurauit filio, nihil Dauid iniuste fore passurum. Tertio enim iustus & iracundiam regis subiecit, & metum.

Oratio Ionathe ad patrē suū Saul pro Dauid.

Ionathas autem euocato Dauid, indicauit ei de ſua ſalute, quam impetraret à patre, eſq; deduxit ad regem, & erat in conſpectu ipſius ſicut prius. Eodem uero tempore, Palæſtinis bella gerentibus denuo ſuper Hebræos, Saul contra hoſtes Dauid cum exercitu deſtinauit. Et congreſſus aduerſus eos, multos eorum proſtrauit, uictorq; reuerſus eſt ad regem. Quem Saul non ſicut ſperauit poſt bella ſuſcepit, ſed potius eius felicitate contriſtatus eſt, tanquam illius bonis actibus uideretur ipſe deceptus. Cumq; regem rurſus puer is aſtantibus dæmon ageret, ſpiritusq; turbaret, uocans Dauid in domum in qua iacebat tenens lanceam, eum pſallere & hymnos cantare præcepit. Quo iuſſa faciente, inſurgens in eum, lanceam iaculatus eſt: eamq; Dauid prænuidens declinauit, fugitq; in domũ ſuam, & in ea tota die permanſit. Nocte uero mittens rex, iuſſit eum uſq; ad diluculum cuſtodiri, ne latenter effugeret, quatenus mane deductus ad publicum, traheretur ad mortem. Michol autem Dauid coniunx, filia regis, cognita uoluntate patris, Dauid indicauit, dubiam ſpem eius uitæ conſpiciens, & de anima ſua pariter diffidens. Neque enim ſe credebat poſſe habere uitam, ſi fuiſſet illius amore priuata. Eiq; dixit: Non te hic ô coniunx ſolis ortus inueniat, nam te ulterius nõ uidebo: ſed fuge citius, dum tibi præbet nox fugæ præſidium, faciatq; tibi hanc dominus longiorem. Scito enim te à patre meo ſi inuentus fueris, occidendum. Quo dicto, eum per feneſtram depoſuit & dimiſit. Deinde conſtruit lectulum quaſi ægrotantis, & ſub ſago iecur ſpirans capræ ſuppoſuit. Die uero facto, miſit pater ut Dauid deduceretur ad eum. Illa uero nunciante quod nocte fuiſſet factus infirmus, & õnidente eis lectulum coopertũ, dum iecur pecoris quod ſub ſago iacebat palpitaret, ægrotum uere eſſe, & dormire Dauid, qui miſſi fuerant, crediderunt. Renunciantibus autem illis infirmum factum eſſe per noctem, iuſſit eum ſic adduci, ſe uelle eum perimere dicens. Qui uenientes & lectulum diſcooperientes, & deceptionem inuenientes factam ab eius uxore, renunciauerunt regi. Quam dum culparet pater, eò quod eius quidem liberauerit inimicum, illum uero deceperit, ſatisfecit ei uerisimilia loquẽs, quaſi eam ad hæc non conſentientem Dauid occidere uoluiſſet, & hoc pro ſalutis ſuæ timore feciſſet: pro quo ei deberet ignoſcere, quia hoc neceſſitatis cauſa & non uoluntatis effecerit, adñciensq; dixit: Arbitror ego pater qui nõ ita uoluiſti illum perimere, ſicut me potius liberare. Et Saul quidem ueniam puellæ dedit. Dauid autem declinauit à periculo, & uenit ad Samuel prophetam in Ramatha, eiq; regis inſidias indicauit, & qđ iaculo eius penè fuiſſet extinctus: dum neq; circa eum extiterit inimicus, neq; circa hoſtium certamẽ infirmus, ſed potius in omnibus & pronus, & felix, quæ magis cauſa Dauid inuidiam generauit. Cognoſcens itaq; propheta regis iniuſtitiam, Ramatham ciuitatem reliquit, & deducens Dauid ad quendam locum nomine Galboa, commorabatur illic cum eo. Cumq; nunciatum fuiſſet Saul, eo quod Dauid eſſet apud prophetam, miſit armatos, eumq; ad ſe comprehenſum iuſſit adduci. Qui cum ueniſſent ad Samuel, inuenientes eccleſiam prophetarum, participati ſancto ſpiritu, prophetare cœperũt. Saul autem audiens hoc, ſuper Dauid, alios deſtinauit: & illis idem facientibus, denuo miſit alios. Prophetantibus etiam qui tertio fuerant miſſi, ad ultimũ iratus ipſe perrexit. Cum uero iam erat in proximo, antequam eum uideret Samuel, pphetare cœpit: ueniẽsq; ad eos Saul ſpiritu uehementi compulſus, amens factus eſt, & exutus ueſte, tota die canebat & nocte, Dauid & Samuele uidentibus. Ionathas uero Saul filius, occurrentem ſibi Dauid, & de patris eius inſidijs ingemiſcentem, & dicentem, quia dum nihil impie geſſiſſet, neq; peccaſſet, eum pater eius occidere feſtinaret: rogabat ut nihil ſuſpicaretur tale, neq; derogantibus ſiqui forte huiuſmodi eſſent, crederet: ſed ut ad ſe reſpiceret, & ſecurus eſſet, nihil tale in eum cogitante patre. Nam & ſi cogitaſſet, ei ſine dubio patefeciſſet, dũ pater eius utiq; conſilio omnia celebraret. Porrò Dauid iurauit ita eſſe, & ſupplicabat, ut credens prouidentiam eius haberet, potius q̃ eum ſperneret quaſi mendacem, eiq; renunciaret quicqd agnoſceret aut uideret. Dicebatq; ideo non ei de ſe dixiſſe patrem, quia ſciret illum circa ſe amicitias & affectum habere. Contriſtatus itaq; Ionathas, eo quod Dauid huiuſmodi patris eius eſſe circa ſe crederet uoluntatem, interrogauit eum, quid uelit ut faceret. Ille autem: Noui, inquit, omnia te mihi conferre, & uelle præſtare. Craſtina die initium menſis eſt, & habeo conſuetudinẽ ſedens comedendi cum rege. ſi tibi uidetur, à ciuitate egre-

Aſtutia Michol.

dior,& maneo in campo latenter:tu uero Saul,quærẽte eo,dic me profectum esse in regionem Bethlehem in tribum meam,ad festiuitatem celebrandam, adiiciens etiam quia tu me ire permiseris. Et siquidem ut assolet dici de amicis proficiscentibus,cum bono uadat,aut aliquid simile dixerit,scito nihil in eo circa me fore dolosum nec inimicũ:si uero aliter responderit,hoc tibi erit indicium quod aduersum me fuerit cogitatum.& renunciabis mihi uoluntatem patris,misericordiæ hoc & affectui communi tribuens: per quem fidem à me accipere,& idem tu domine famulo dare uoluisti. Si uero inuenis in me malignum aliquid,ipse me perime,ut sic proficiscaris ad patrem. Quæ uerba nouissima Dauid,Ionathas onerosè suscipiens, promisit se ea quæ prius poposcit esse facturum,& siquidem triste aliquid, aut quod eius odium panderet pater responderet, ei nunciaturum.& ut eum potius securum redderet,egressus sub diuo, nihil se prætermissurum pro Dauid salute iurauit,dicens: Hunc deum quem magnum esse uides & ubiq; præsentem,& antequam mentem meam sermonibus prodam,iam præscientem eam,cui in communi pacto testem promissionis adiuro, quoniam non cessabo frequenter tentãs patris animum cognoscere,donec mihi eius animi secreta pandantur:quæ cum didicero, non celabo, sed protinus tibi nunciabo,siue mitis circa te,siue sit ualde crudelis. Nouit autem hic deus,qualem eum circa te semper esse exoro,qui & nunc tecũ est,nec te derelinquit:faciet́q; te inimicorum tuorum,siue pater meus est,siue ego,esse meliorem. Tu tãtum horum esto memor,& licet me finire uitam contingat,filios meos serua, & pro rebus præsentibus illis tuam retribue bonitatem. Cumq; iurasset hæc,dimisit Dauid,& ad quendam campi locum ire præcepit,in quo erat solitus exerceri:quæcunq; cognouisset à patre,nunciaturum se ei promittens,hoc modo:ut deducens puerum, mitteret tres sagittas,& si iuberet puero sagittas afferre,quas ante eum iaceret, cognosceret nihil esse apud patrem malitiæ:si uero diuersa aliqua audiret illo dicente,à rege contraria similiter expectaret:securitatem uero se ei præbiturum dicens,ne quid sustineret incongruum,utq; felicitatis tempore memor esset,& humanitatem filijs eius exhiberet.Dauid itaq; à Ionatha hanc fidem accipiens,ad locum proximum est profectus. Altera uero die cum esset mensis initium,purificatus solẽniter rex ad conuiuium uenit,& sedentibus circa eum filio Ionatha à dextris,& principe militiæ Abner à sinistris,uidens esse locum Dauid uacuum tacuit,suspicatus eum non esse à coitu mundum.Cumq; secunda die noui mensis non affuisset,requisiuit à filio Ionatha,cur non & transacto & præsenti conuiuio esse filius adfuisset.Ille uero ait,abisse eum se permittente secũdum solennitatem ad propriam regionem, quia tribus eius festiuitatem ageret,& rogatum se pariter,ut etiam ipse cum eo ad sacrificia celebranda cõcurreret.Et si præcipis,inquit,pater,& ego post eum uadam:nosti enim quia ego illi deuotus sum. Tunc igitur Ionathas Saul iniquitatem circa Dauid agnouit, & aperte uolũtatem eius aspexit.Non enim retinuit iram Saul,sed blasphemauit, eumq; natum de muliere uirum ultro appetente, & proprium hostem dixit,& socium Dauid, & cooperatorem eius,& nec ipsum erubescere,nec eius matrem,talia facientes: nec uolẽtes intellígere,quia donec Dauid uiueret,regnum eorum esset incautum, dixitq; ut eum uocaret,quatenus pœnas exolueret.Respõdente uero Ionatha, quid iniquum fecit ut puniatur?non ad uerba iam & blasphemias iramq; Saul accessit,sed arrepta lancea super eũ ut respondentem interficeret,insiluit.&hoc quidem non impleuit prohibitus ab amicis, manifestus autem apparuit inimicus esse Dauid,& quia desideraret eum occidere, ita ut propter illum pene propria manu filiũ interficere uoluisset.Tunc ergo regis filius declinato periculo, & nihil aliud præ tristitia facere ualens, sed deflens,eo quod & ipse penè mortuus fuerit, & Dauid necem definitam esse cognouerit, matutino facto perrexit,& quasi exercitaturus uenit in campũ,ut amico(sicut constituerat) regis proderet uoluntatem.Fecit ergo Ionathas sicut pollicitus est,&sequentem puerum in ciuitatem dimisit,ut Dauid in deserto loco ad faciem loqueretur. Quo uiso,Dauid cecidit ad pedes Ionathæ, eumq; adorans,saluatorem animæ suæ uocabat.Quem Ionathas eleuauit à terra,& alterutros se amplectentes,ualde semetipsos osculabantur,& flebant ætatem suam inuidiæ malignitate consumptam,& futuram separationẽ, quæ nihil differret à morte. Vix etenim gescentes à gemitu,&memoriã iurisiurãdi apud alterutros cõstare poscentes,diuisi sunt,

Iuramentum Ionathæ.

Dauid & Ionathas iusiurandum faciunt.

¶ *Dauid ad Achimelech fugit, dein ad regem Achim, à quo ad Moabitas. Saul occidit ſacerdotes, cuius uitæ bis pareit Dauid, licet proditus à Zipheis, Samuel moritur. de Nabal. Sicelech datur Dauid.* Caput XIII.

ET Dauid quidem fugiens Saulem, & imminentem ab eo mortem, uenit in ciuitatẽ Nobe ad Achimelech ſacerdotem. Qui dum eum ſolum ueniſſe uideret, & nec amicum nec famulum cum eo eſſe præſentem, miratus eſt, & cauſam cur nemo eſſet cum eo quæſiuit. Ille uero cauſam ait ſibi ſecretã iuſſu regis iniũctam, ad quã nõ eum habere multos comites oporteret, dicens quia conſtituiſſet ad quendam locum famulos ſibi occurſuros: petebatq; ut ei itineris neceſſaria non negaret, per quæ opus amici faceret, & præſentibus neceſſitatibus ſubueniret. Quibus adeptis, etiam arma ſibi dari ſi qua eſſent præ manibus, poſtulauit. Aderat autem illic ſeruus Saul, genere quidem Syrus, nomine Doech, qui mulas paſcebat regis. Tunc ad Dauid ſacerdos, ait nihil equidem ſe tale habere, ſed eſſe lanceam Goliæ, quam ipſe illo peremptо deuouerat deo, eamq; ſumens Dauid, ex omni Hebræorum regione fugit in Geth, quæ eſt regio Palæſtinæ, ubi regnauit Achis. Cumq; cognitus fuiſſet à famulis regis, eiq; manifeſtatus, illis indicantibus, quod Dauid eſſet, qui multa millia Palæſtinorũ peremiſſet, metuens Dauid ne ab eo necaretur, & periculum quod declinauerat à Saul, ab illo ſuſciperet, ſimulauit ſe eſſe furioſum & rabidũ, ita ut ſpumam ex ore proijciens, & alia quæ furioſi ſunt faciens, fidem regi ueræ paſſionis oſtenderet. Qui famulis indignatus, eo quod ueſanum hominem ad eum introduxiſſent, uelociter à ſe Dauid iuſſit expelli. Et ita liberatus de terra Geth, uenit in tribum Iuda: & habitans in ſpelunca circa ciuitatẽ Odollam, miſit ad fratres ſuos, eisq; ubi eſſet ipſe, mandauit. Illi uero ad eum cum omni cognatione uenerunt. Sed & alij, quibus aut odiũ aut timor erat regis Saul, ad eum pariter concurrerunt, facturoſq; ſe quæcunq; placerẽt illi, dicebant: fueruntq; omnes ſimul quaſi quadringẽti. Tunc ille ſecurus, quaſi auxilium ei fuiſſet adiectum, ſurgens inde, uenit ad regem Moabitarum: rogauitq; eum, ut parentes eius, donec ipſe de ſuo fine cognoſceret, in regione ſua ſuſceptos haberet. Quo annuẽte, parentes eius omni tempore quo apud eum fuerũt, dignis muneribus honorati ſunt. I.Reg.21. I.Reg.22

Præcipiente uero propheta, ut deſertum Dauid relinqueret, & ad tribum Iuda pergẽs, ibidẽ habitaret, eidem obedijt. & de Moab reuerſus, uenit in ciuitatem Aret, & in ea moratus eſt. Saul autem audiẽs Dauid uiſum cum multitudine, non in timorem fortuitum corruit & tumultum, ſed ſciens uiri prudentiam atq; præſumptionem, quia non ex eo paruum ſibi timoris onus exurgeret, quod luctũ & labores inferret, conuocans amicos & principes, & tribum ex qua ipſe erat, in collem ubi regnum habebat, & ſedens in Segete (ſic enim locus ille uocabatur) dum circa eum eſſet ordo ciuilis, ſimul & armigeri, cunctis ait: Viri contribules, noui quidem quod meorum beneficiorum non eſtis immemores, quando & agrorum quoſdam dominos feci, & honores populares & officia præbui. Interrogo ergo uos, ſi maiora his dona & ampliora, leſſe filium uobis dare conſiditis. Noui enim quoniam omnes illi potius cõſentitis, qñ etiam meus filius Ionathas ita ſapit, & uos ad talia perſuaſit. Non enim ignoro, quod iuſiurandum cum Dauid & fœdera celebrauit, nec quod contra me Ionathas tractator eius & cooperator exiſtit, nullíq; ueſtrum curæ eſt, ſed tacentes, rei exitum ſuſtinetis. Quumq; rex tacuiſſet, alius quidem præſentium nemo reſpondit. Doech uero Syrus, paſtor mularum eius, ait quia uidiſſet Dauid in Nobe ciuitatem ueniſſe ad Achimelech ſacerdotem, ut futura ſibi eo prophetante cognoſceret, perceptiſq; ab eo ſumptibus, & haſta Goliæ, ad quos ire uolebat, ab eo fuiſſe deductum. Tunc uocans ſacerdotem, & cunctam eius generationẽ Saul, ait: Quid mali paſſus à me, ſeruum inutilem leſſe filium ſuſcepiſti, eiq; ſumptus dediſti, & arma, quum mei regni nimius inimicus exiſtat? Cur etiam futurorum ei reſponſa præbuiſti? Non enim te latuit, quod me fugeret, & odio meã domum haberet. Sacerdos autem quæ facta fuerant, non negauit: ſed cum fiducia ſe hæc præbuiſſe confeſſus eſt, nec ſe Dauid præſtitiſſe, ſed regi, dicens: Non enim eum, inquit, nouimus tuum inimicum, ſed fidelem ſocium, & præcipuum ſeruum & millenarium, & quod horum maius eſt, generum pariter & cognatum. & hæc non inimicis hominibus præſtiti, ſed ei qui circa te opus ſuæ deuotionis exhibuit. Prophetaui autem ei, non modo ſolum, ſed ſæpius. Dicente nanq; eum magna

festinatione fuisse se directum, si ei quibus egebat, minime præbuisset, non illi putaret, sed potius tibi resistere. Quapropter nihil dolosum aduersum me cogitare debes: neque in his quæ nunc audisti, meam tunc fuisse debes credere uoluntatem. Amico nanq; & regis genero & millenario hæc impendi, non hosti. Hæc dicens sacerdos, nequaq; am satisfecit regi Saul. Qui cum esset in magno terrore, neq; ueram confessionem credens, iussit armatis circunstantibus, ut eum cum sua cognatione perimerent. Quumq; illi nõ præsumerent contingere sacerdotem, sed diuinitatem formidarent, potius quàm regi parere uellent, tunc Syro Doech rex sacerdotis imperauit interitum. Qui sumẽs suæ malitiæ similes, occidit Achimelech, eiusq; progeniem. Erant autem omnes quasi trecentiquinque. Quo facto, misit quoq; Saul in ciuitatem sacerdotũ Nobe, & omnes occidit: non mulieri, non infanti, non alij pepercit ætati, eamq; succendit. Vnde filius unus Achimelech tantummodo, Abiathar nomine, liberatus est. Hæc siquidem contigerunt, sicut deus sacerdoti Eli prophetauit, propter iniquitates duorum filiorum eius, dicẽs prolem eius rejicitus euellendã. Porro Saul rex crudele sic opus efficiẽs, & totã gñationẽ sacerdotalẽ interimens, & neq; infantibus misericordiam, nec senibus reuerentiam habens: sed & ciuitatem disperdens, quam patriam sacerdotum, prophetarumq; nutricem diuinitas elegerat, & solum tales uiros habere decreuerat: hoc actu omnes fecit agnoscere, & humano modo considerare, quod donec fuerint aliqui simplices & humiles, nec fuerint abusi natura, nec uoluntatem suam implere præsumpserint, mansueti sunt atq; mites: sectanturq; solam iustitiam, & circa eam omnem studeant habere deuotionem: tunc etiam de diuinitate confidunt, quia omnibus quæ fiunt in hac uita, præsens est: & non solum opera, sed etiam mentes unde procedunt hæc antequam fiant, aperte considerat. Quum uero ad potestatem ueniunt, & superbiæ cumulo dilatantur, tunc omnibus illis exuti, & uelut in scena uultus & mores & moderationem actuum reponentes, suscipiunt audaciam, superbiam, & contemptum rerum humanarum & diuinarum: & dum præcipue pietatem iustitiamq; despexerint, & in omnibus quæ cogitant aut agunt, sibimet arrogauerint, tunc quasi non uideat eos deus, aut certe potestatem eorum non habeat, pessimis grassantur in actibus: & quicquid aut audire metuunt, aut odio habent, respuunt: quæ autem irrationabiliter diligunt, hæc rata, firma, uera, & hoibus placita simul & deo credunt. De futuris uero rebus nullus eis sit sermo, sed eos qui pertulerunt multas laborum miserias, exhonorant: & eos habentes odio simul inuidiam his conflant: deducentesq; eos ad medium, non solum adeptos honores eis auferunt, sed per calumniam etiam uita eos priuare nituntur: puniuntq; non propter opera digna supplicio, sed derogationibus & accusationibus nequaquam examinatos extinguit: non quos oportet hæc pati, sed in quibus iniuste nituntur ulcisci. Hoc igitur nobis Saul filius Cis, qui primus post illam optimam ducum rem publicam regnauit in Israel, manifestum esse monstrauit, occidens trecentos sacerdotes atq; prophetas, per suspicionem quã habuit in Achimelech, dejciens eoꝝ etiã ciuitatem, & studens quodammodo deum sacerdotibus prophetisq; priuare, dum tãtos simul occideret, ut neque patriam eorum manere permitteret post illos, ut potuisset aliquis oboriri. Abiathar itaq; Achimelech filius, qui solus fuerat de sacerdotibus à Saul interfectis ereptus, fugiens ad Dauid, ærumnam suorum omnium & patris interitum declarauit. Qui ait, non se hæc eis ignorasse futura: sed uidẽs Doech suspicatum fuisse, quod sacerdotem regi declararet: seq; dolebat quasi huius calamitatis autorem: & poscebat ut apud eum de cætero cõmaneret, tanquã qui in alio loco latere non posset. Eo siquidem tẽ-
1. Reg. 23. pore audiens Dauid Palæstinos Ceilanorum prouinciam deuastare, cõsuluit deum per prophetam, si eum pugnare præciperet. Quo dicente, quod diuinitas uictoriam promisisset, cum suis socijs Palæstinos hostes inuasit, multamq; eorum cædem fecit, & prædam tulit. Dumq; apud Ceilanos esset, donec areas suas, fructusq; sine timore colligerent, regi Saul nunciatum est, quod apud eos habitaret. Opus enim illud & magnus effectus, apud quos gestum est, celari nõ potuit: sed fama etiam ad extraneorum auditus aduenit. & ad regem usq; delata est. Gauisusq; est Saul, quum audisset Dauid in Ceila commorari, dicens, deum illum eius manibus tradidisse, quando coactus sit uenire in ciuitatem, muros & portas & seras habẽtem: iussitq; omni populo, ut ad Ceilam unanimiter conuenirẽt

& obſidentes eam capientesq; Dauid interimerent. Hæc itaque ſentiens Dauid, & agnoſcens à deo, quomodo eum forent Saul tradituri Ceilitæ, ſumens quadringentos qui cũ eo erãt, de ciuitate profectus eſt in deſertum Gedon. Et rex quidem quum audiſſet eum fugiſſe de Ceila, ab eius perſecutione ceſſauit. Dauid autem ſurgens exinde, uenit in quẽ dam locum Ziphin, qui uocatur Noua: ubi Ionathas filius Saul ueniens ad eum, & oſculatus, ſecum eũ eſſe dixit, & ſpem bonam habere futurorum: nec præſentibus rebus eum debere deficere, quoniam regnaturus foret, & habiturus ſub ſe Hebræorum omnium poteſtatem: & quoniam gratiora eſſent, quæcunq; magnis laboribus euenirẽt. Et rurſus iureiurando celebrato inter alterutros pro deuotione uitæ totius & fidei: & deum uocans teſtem Ionathas, maledixit ſibi, ſi tranſcenderet conſtitutum, & in contraria mutaretur. Tunc Dauid ibidem relinquens, paululum à timore & ſolicitudine releuatũ, ad Saul ipſe reuerſus eſt. Ziphæi uero uolentes gratiam præſtare Saul, indicauerunt ei, apud ſe commorari Dauid: promiſeruntq;, ut ſi ueniret, illum ei contraderent: quod ſcilicet dum angustias Ziphæorum apprehendiſſet, non poſſet ulterius alibi deuiare. Quos laudauit rex & gratias egit indicantibus inimicum: eisq; pollicitus eſt, non tarde eorum ſe compenſare deuotionem: miſitq; qui quærerent Dauid, & deſertum omne perſcrutarentur, dicẽs etiam ſe continuo ſecuturum. Et illi quidem qui directi fuerant pro inueſtigãdo & capiendo Dauid, præcedebant regem, ſtudentes fauore ſuo non ſolum nunciare inimicum, ſed etiam manifeſtatum in regia poteſtate contradere. Hi tamen iniuſta & maligniſſima uoluntate fruſtati ſunt, qui quum nihil mali ſuſtinere potuiſſent, ſi non hunc indicaſſent Saul: propter blandimenta regia, uirum religioſum, & ad mortẽ iniuſte quæſitum, & q latere poterat, prodiderunt, & ſe eum tradere promiſerunt. Cognoſcens autem Dauid malitiam Ziphæorum, & regis inuaſionem, anguſtias quidem illius regionis dereliquit: fugit autem ad petram maximam, in deſerto Maon conſtitutam. Quumq; Saul eum ibi perſequeretur, cognouit in itinere Dauid ab illis anguſtijs diſceſſiſſe, quaſi ad aliam petræ partem. Et quum Saul ex alia parte conſiſteret, ut eum penè iam capere potuiſſet, audiens Paleſtinos Hebræorum regionem ualde uaſtare, à Dauid perſecutione diſceſſit: & cõtra eos qui naturaliter hoſtes erant, dimicandum magis neceſſarium iudicauit, quàm inimicum proprium perſequendo, uaſtationem ſuæ terræ deſpicere. Sic ergo Dauid inopinabiliter declinato periculo, uenit in anguſtias Engaddi. Cum uero Saul expuliſſet alienigenas, uenerunt qui nunciarent ei, Dauid in Engaddi montibus habitare. Qui ſumens tria millia armatorum uirorum, abijt ſuper eum: & quum non eſſet procul à locis illis, uidit circa iter ſpeluncam profundam atque rotundam, multa longitudine & latitudine nimis apertam, in qua Dauid cum quadringentis erat abſcõſus. Dumq; Saul naturaliter uentris purgandi neceſſitate urgeretur, ingreſſus in eam ſolus eſt. Quem dum uidiſſet quidam hominum Dauid, & dixiſſet de eius inimico tempus à deo datum, & ſuaderet, ut ultionis cauſa Saul caput abſcinderet, quatenus graui perſecutiõe & miſeria preuaretur, ſurgens Dauid, abſcidit quidem ſummitatem ueſtis ſolummodo, qua Saul erat indutus: & repente pœnitẽtia tactus, ait, non eſſe iuſtũ ut ſuum occideret dñm, & qui ſcilicet à deo fuerat regnare præceptus. Nam licet iſte, inq;, circa nos malignus exiſtat, me tamen erga eum non decet eſſe talem. Quumq; Saul de ſpelunca fuiſſet egreſſus, accedẽs Dauid, exclamauit à longe, petens ut Saul audiret. Conuerſo autem rege, adorauit eum ſecundum morem, pſtratus in faciem, & ait: O rex, non te oportet malignas & falſas derogationes confingentibus aures accommodantem, illis credere, & in ſuſpicione diligentes te uiros habere, ſed magis operibus affectum conſiderare cunctorum. Derogatio nãque multorum eſt, deuotionis uero clara probatio actuum ueritate conſiſtit: & ſermo quidem cuiuſlibet in utroque habet ſimilitudinem ueritatis & falſitatis: opera uero nudum habent ueritatis intuitum. Cõſidera igitur ex iſtis, qualis ego circa te tuamq; ſim domũ: & quod mihi oportet credi, & non accuſantibus, & dicentibus ea quæ neq; animo concepi, neque facere potui. Cur apponis perſequi animam meam, & nihil die noctuq; aliud cogitare, niſi animæ meæ interitum, quam iniuſte perſequeris? Quomodo enim non falſam opinionem de me ſumpſiſti, quaſi occidere te uoluerim? aut quomodo nõ impie agis in deum, me occidere concupiſcens, & inimicum tuum credens, hominem qui poteſta-

Ziphei produnt Dauid.

1.Reg.24

tem hodie habuit punire te,& à te pœnas exigere,& noluit,quum tẽpore ad hæc uſus eſt opportuno? Quod ſi contra me tibi idẽ licuiſſet,nequaq̃ ſic abiẽs præteriſſes. Qñ eñ tuæ ueſtis incidi partẽ,potui etiã caput auferre.Et oſtendens pannũ ueſtis eius,rei fidẽ exhibuit.Et ego,inquit,à iuſta ultione me retinui,tu uero iniuſtũ contra me habere odiũ non ueteris.Sed deus hæc iudicet,& utriuſq; noſtrũ arguat uoluntatẽ.Saul aũt ſuã uitã inopinabiliter admiratus fuiſſe ſeruatã,& humilitatẽ iuuenis ac naturam eius obſtupeſcens,ingemuit.Quumq; & Dauid hoc feciſſet,rñdit cum gemitu Saul,illũ potius eſſe iuſtũ.Tu,inquit,cauſa bonoꝝ mihi fuiſti,ego uero tibi calamitatũ,& oſtendiſti hodie priſcoꝝ te habere iuſtitiã.Quis eñ inimicos ſuos in deſerto cõprehenſos,ſaluandos eſſe dixerit? Confido nanq; qđ deus regnũ tibi conſtruet,& oĩm Hebræoꝝ te poteſtas expectat,ſed da mihi iuriſiurãdi fidẽ,ne meũ genus extermines,neq; habẽs malorꝝ memoriã, ſtudeas meũ germẽ eradicare,ſed ut meã domũ ſerues & ſalues.Iurante uero Dauid qđ popoſcerat,Saul quidem ad propriũ reuerſus eſt imperiũ. Dauid aũt cũ ſuis aſcẽdit in anguſtias Maſpha.

2.Reg.25 *Samuel propheta uir ſanctus defungitur uita.*

Hoc itaq; tẽpore & Samuel ꝓpheta defunctus eſt, uir q non fortuitũ honorẽ apud Hebræos habuerat:cuius uirtus etiã apparuit in hoc opere,qđ pro eius deuotione populus multo tẽpore luctũ duxit,& circa ſepulturã eius atq; ſolenniũ largitatẽ,ſtudiũ magnum cõpetenter exhibuit.Sepelierũt aũt eum in patria ſua in Ramatha: multiſq; eum fleuere diebus,nõ cõmuniter hoc facientes,uelut extranei mortẽ,ſed tanq̃ propriũ ſinguli quiq; lugentes.Fuit eñ uir iuſtus,& natura benignus, & ꝓpterea magis amicus deo,q præfuit populo ſolus poſt mortẽ quidẽ ſacerdotis Eli,annis duodecim, cũ Saul uero rege annis decem & octo.Et Samuel qdem hmõi habuit finẽ.Erat igiẽ quidã Ziphæoꝝ de ciuitate Maon,diues & pecora multa poſſidens:tria naq; millia ouiũ gregẽ habebat in paſcuis,& mille capraꝝ. Has ergo Dauid illæſas & ſine uexatiõ e cuſtodire ſuos ꝓcepit,ut neq; deſiderio,neq; egeſtate pdere,neq; ꝓ loco deſerto ubi poſſent latere,aliqs eas uexare ꝓſumeret,ſup hæc aũt illud ſeruandũ dicẽs,ut nihil iniuſtũ fieret, & aliena tãgere peſſimũ iudicarent,neq; deũ offenderent.Hæc aũt docebat eos, hoĩ bonũ ꝓſtare ſe credens,& dignũ eũ eſſe beneficiũ hmõi promereri.Erat eñ illi nomen Nabal,uir durus & ſtudiis maligniſſimus,habens uitã deteſtabilẽ,cui erat uxor bona,ſimul & caſta,& ſpecie nimis eximia.Igiẽ ad hũc Nabal,tẽpore quo tondebat oues,miſit Dauid uiros decẽ,ut eũ ſalutarẽt:& optabat ut hoc multis annis efficeret,& qđ eẽt ſibi poſſibile,ab eo præberi popoſcit,cognoſcẽs ſcilicet à ſuis paſtoribus,qđ nihil eis aliqñ nocuerint,ſed etiã cuſtodes eoꝝ gregumq; fuerint,dũ multo tẽpore in deſerto pariter habitaſſent,& qđ non eum pœniteret,ſi quid Dauid ſua largitate ꝓberet.Nabal aũt his qui miſſi fuerant, inhumane nimis & dure reſpondit.Dum eñ interrogaſſet eos,qs eſſet Dauid,& illi rñdiſſent,filiũ Ieſſe,ait: Nunc uideo, qa ualde in ſemetipſis ſuperbiunt fugitiui,& gloriant ſuos dominos relinquentes.Quod dũ fuiſſet Dauid renũciatũ,iratus eſt:& quadringentos qdem armatos ſequi ſe ꝓcipiens, ducentis pro rerum cuſtodia derelictis,ibat contra Nabal,iurans illa nocte domum ſe & omnẽ poſſeſſionem eius exterminare:nonſolum enim ob hoc iratus eſt Dauid,quia uideretur ingratus, & nihil dediſſet eis qui multam benignitatem circa eum habuerant, ſed etiam quia blaſphemaſſet & maledixiſſet eis à quibus in nullo fuerat contriſtatus.Interea quidam ſeruus cuſtos ouium Nabal,dominæ quidem ſuæ,illius uero coniugi dixit,quod miſerit Dauid ad uirum eius,& non ſolum nec aliquid uellet eum percipere, ſed etiam iniurias,& peſſimas in eum dixerit blaſphemias,dum omni prouidentia & cuſtodia circa eos fuerit uſus in gregibus,affirmans hoc in malum domini ſui & ipſius profuturum. Quo dicto,Abigail uxor Nabal,eñciens aſinos,& onerans eos cunctis muneribus,nihilq; marito dicens,ſciens quod per ebrietatẽ ipſe ſenſu careret,ꝓfecta eſt ad Dauid.Cui deſcẽdenti mõtis anguſtias, Dauid occurrit,cũ quadringẽtis uiris ueniẽs ſuper Nabal.Quem quũ uidiſſet mulier,de aſina exiluit:& proſtrata in faciẽ,adorauit: ſupplicans ut nequaq̃ Nabal uerba reſpiceret,qui utique Nabal recte uocaret,quod nomen dementem lingua ſignificat Hebræa.Satisfaciebat aũt dicens nõ ſe eos uidiſſe q ab eo miſſi fuerãt, & debere ſe ueniam promereri:utq; magis ageret ipſe deo gratias,quieũ à ſanguinis humani pollutione prohibuit,exorabat.Nam quũ tu,inqt,benignus ſis, ille uindicat in malignis. Quæ enim Nabal,inquit,mala ſuſtineat,ſuper capita inimicorum tuorum eueniant.Eſto mihi

De Nabal uiro ſtulto & crudeli

quidē propicius & iudica me dignam, per quā hæc dona ſuſcipias: iram uero atq; furorē, quem ſuper maritum meum & eius habuiſti domum, mihi remitte. Hæc enim te decent, quum ſis placidus atq; clemens dñs: & quod maius eſt, regnaturus. Suſceptis autē illis muneribus, ille ait: O mulier, propicius te hodie ad nos deus adduxit. Non enim futurū uideras diem, quū iam iuraſſem domum Nabal hac nocte diſperdere, ut nullus ueſtrū penitus remaneret, quum utiq; ſit uir ille ingratus, & callidus circa me & ſocios meos: nūc autem præueniſti, & meum, curāte deo, mutaſti furorē. Et Nabal quidē, licet modo propter te relinquatur inultus, non tamen effugiet pœnas, ſed alia cauſa quæ eum competit, eueniet ei. Hæc dicens, dimiſit mulierem. Illa autem domum reuerſa eſt, et inueniens uirum cum multis epulantem, & in ebrietate iacentem, tunc quidem nihil horum quæ geſta fuerant, indicauit. Cui altera die cuncta ſignificans, ſic eum triſtem reddidit, ut ad ſolutionem membrorum, & penè ad mortem uſq; deduceretur: & non amplius quàm decem dies poſtea uiuens Nabal, defunctus eſt. Dauid autem audiēs mortem eius, ultum ſe quidem à deo dixit: Nabal uero proprīa malignitate defunctū, deo dediſſe illum pœnas, ſeq; ſeruaſſe ab eius ſanguine, mundam habentem dextram. Tunc etiam agnouit, eo quod maligni diuinitus arguantur, & nullus inter homines deſpiciatur à deo, qui dat quidem bonis ſimilia, malis uero refert digna ſupplicia. Et mittens ad eius uxorem, petijt, quo eā ſibimet copularet. Illa uero his qui miſſi fuerant dicens, ſe non dignam fore, ut illius uel pedes attingeret: cum omni tamē apparatu proprio uenit, eiq; coniuncta eſt, quæ ad hūc honorem uenire promeruit, tam pro modo caſtitatis atque iuſtitia, quàm pro ſpecie ſuæ formæ. Habuit autem Dauid uxorem, quā primitus duxerat, de ciuitate Ebiſar. Michol autem Saul regis filiam, quæ fuit Dauid uxor, pater eius Phalti filio Lais coniunxit, qui erat de ciuitate Gallim. Quumq; hæc fuiſſent geſta, quidam Ziphæorum uenientes ad Saul, indicauerunt ei, quia rurſus eſſet in eorum regione Dauid, & poſſent uolenti eum comprehendere ſua præbere ſolatia. At ille cum tribus millibus armatorū ſuper eum egreſſus eſt. Quumq; ſuperueniſſet nox, caſtra poſuit in loco quodam, qui dicitur Sicela. Audiens uero Dauid, contra ſe uenire Saul, miſſis exploratoribus, iuſſit ſibimet nunciari, ad quem locum iam ueniſſet. Quibus dicentibus, in Sicela eum eſſe, ſurgens nocte, ita ut lateret ſuos, uenit ad caſtra Saul, ducens ſecum Abiſai, natum ſororis ſuæ Saruiæ, & Achimelech Gethæum. Saul itaq; dormiente, & circa eum per circuitum armatis & Abner principe militiæ conſtitutis, Dauid ingreſſus caſtra eius, nec ipſe peremit eum, inueniēs eius ſtratum & lanceam quæ erat fixa ad caput eius, nec Abiſai permiſit uolentē eum occidere, & in hoc uehementer inſtantem: ſed dicens, ordinatum à deo regem occidere eſſe nimis iniquū, licet ille ſit malus, uenturamq; ei pœnā opportuno tēpore ab eo qui ei p̄buit regnū, retinuit impetū eū uolentis occidere, & pro ſigno, qđ quū potuiſſet eū interimere, ſe potius abſtinuerit, ſumēs eius lanceā & urceolū aquæ appoſitū dormiēti Saul, nullo ſentiēte in exercitu, cūctiſq; iacentibus, latēter egreſſus eſt: quū oīa facere potuiſſet, quæ & ip̄m tēpus offerret, & cōtra regē digna p̄ſumptio ſuaderet. Tranſiens uero torrē rē, & in uerticē mōtis aſcendēs, unde potuiſſet audiri, clamās uoce magna militib⁹ Saul, & Abner principi militiæ, excitauit eos à ſomno. Hunc eñ uocabat, & populū. Audiēte uero principe militiæ, & reqrente, qs eū uocaſſet, Dauid ait: Ego ſum filius qdē leſſe, uester uero fugitiuus. Cur igit quū ſis magnus, & apud regē honore p̄cipuus, corpus eius ita cuſtodis, ut ſomnus ſit tibi dulcior, q̄ illi⁹ ſalutis affectus? Hæc qppe digna morte ſunt atq; ſupplicio. Dudū eñ ingreſſos quoſdā in uſo exercitu ſup regē, & ſup uniuerſos alios, nō agnouiſti. Quære lanceā regis & urceū aquæ, & cognoſces quantū malū uos latuit intrinſecus cōſtitutos. Saul aūt cognoſcens Dauid uocē, & uidens qđ dū eū captiuū habuiſſet ſopore confectū, cuſtodibus negligētibus, nō occidit, ſed pepcit ei, quē iuſte perimere potuiſſet, p ſalute ſua gratias egit: & rogauit ut cōfidēs, nihilq; ab eo mali iā metuens, iret ad ppria, affirmans credere ſe, qđ nec ſemetipſum aliqs ita diligeret, ſicut Saul à Dauid amaretur: & accuſans ſeipſum, quod eum quidē qui illū cuſtodire poſſet, & multa indicia circa eum ſui fauoris oſtenderet, perſequereť iniuſte, & tanto tempore hæſitantē de anima ſua, degere in fugam compelleret, ab amicis & cognatis proprīs deſolatum: ipſe uero ab eo ſæpius liberatus, non quieſceret Saul, quin eius animam aperte deſide-

Nabal moritur

Dauid Abigail ducit uxorem.

raret auferre. Quo facto, Dauid iussit, ut aliquis ueniés reciperet lanceam & urceū aquæ, dicens: Deus utriusq; nostrum & uolūtatis, & actuum iudex sit, qui nouit, quod etiā præsenti die, quum te occidere potuissem, tui misertus, abstinui. Et Saul quidem secundo Dauid manus effugiens, ad regnum proprium remeauit. Metuens autem Dauid, ne permanens ibi, aliquando in Saul manus incideret, decreuit ad Palæstinos discedere, & illic habitare. Tunc cum sexcentis, qui erant circa eum, uenit ad Achim regem Geth. Erat autem hæc una Palæstinarum urbium. Cumq; eum rex suscepisset cum uiris, & habitaculum præbuisset, habente eo simul duas uxores, Achinoen & Abigail, morabatur in Geth. Saul autem hæc audiens, ulterius uoluntatem non habuit, ut aut mitteret super eum, aut ipse forsitan properaret, cum secundo penè tale periculum pertulerit, ut ab illo potius potuisset comprehendi. Porrò Dauid non placuit, ut in ciuitate Geth habitaret, sed regem rogauit, qui eum clementer acceperat, ut ei locum aliquem in prouincia donaret, ubi cum suis degere potuisset, pudori esse dicens, si in ciuitate maneret, se ei onerosum existere. Cui dedit rex quendam uicum, Sicelech nuncupatum, quem uicum ita dilexit, ut etiā regnasset Dauid, eum ipse & eius pueri quasi propriam possessionem honorarent. Sed de his in alio loco dicemus. Tempus itaq; quo commoratus est Dauid in Sicelech Palæstinæ, fuit mensium quatuor & uiginti dierum. Vnde latenter insurgens contra Palæstinos, in uicina regione constitutos, Serritas & Amalechitas, eorum prouinciam deuastabat, multam q; prædam iumentorum & camelorum sumens, reuertebatur ad propria, ab hominibus autem abstinebat, metuens ne eum indicarent ad regem, partem tamen prædæ ei dono mittebat. Cum uero requireret rex, quos uastasset, prædamq; tulisset, dicendo eos, qui ad austrum Iudæi conuersantur, & in campestribus habitabant, se esse depopulatum, satisfecit regi. Sperabat enim quod Dauid odio haberet propriam gentem, & seruus eius foret, donec apud eum consisteret.

1.Reg.27

Sicelech datur Dauidi.

¶ *Saul aduersus Achim pugnaturus, consulit Pythonissam, à qua Samuel suscitatus, dicit eum in bello cum filijs casurum: Saul fortiter pugnando uictus, proprio se gladio cōfodit iuuante hoste, cuius corpus à Iabitis est sepultum in Iabes nemore.* Caput XIIII.

1.Reg.28.

EOdē uero tpe Palæstinis contra Israelitas pugnare uolentibus & mittētibus ad omnes amicos, ut eis adessent in bello in Ceila, ubi congregati erant exituri super Hebræos, Achis rex Geth Dauid rogauit, ut cum suis armatis ei solatiū cōtra Hebræos præberet. Illo uero gratissime promittente, & dicente inuenisse tempus, in quo beneficijs eius uicem redderet, & susceptionis eius munus exolueret, promisit rex custodem corporis post uictoriam, & belli certamina eum se esse facturum, honoris & fidei promissione studens uoluntatem eius augere. Saul itaq; rex Hebræorum, omnes diuinos & uentriloquos, & omnem huiusmodi artem de sua expulerat regione absq; prophetis. Audiens autem Palæstinos iam esse præsentes, & iuxta Sunam ciuitatem in campo positam, castra fixisse, ad eos cum omni exercitu suo profectus est. Cumq; uenisset ante mōtem quendam nomine Gelboe, & uidisset è diuerso hostium multitudinem, timore fortuito conturbatus est, dū esset eorum exercitus potior & multo melior, deumq; consuluit per prophetas, ut ei de prælio & eius fine prædicerent. Deo autem non respondente, Saul magis expauit, & animo corruit, malum sibi aperte imminere prospiciens, cum utiq; deum arbitraretur præsentem sibi non esse, iussitq; sibi quæri mulierem uentriloquam, habentē spiritum, & uocantem animas defunctorum, ut uel ita agnosceret, si in rebus imminētibus præualeret. Genus enim uentriloquorum, euocando mortuorum animas, per eas solet poscentibus futura prædicere. Cumq; fuisset à quodam famulo ei nunciatum, esse huiusmodi mulierē in ciuitate Endor, latens omnem exercitum, exutus ueste regali, & assumens duos famulos, quos nouerat fidelissimos, uenit in Endor ad mulierē, rogauitq; eam ut diuinaret, & animam suscitaret, cuius ipse dixisset. Muliere uero repugnante, & dicente se regem non posse spernere, qui genus hoc diuinantium expulisset, sed nec illum bene facere, qui dum nihil per eam fuisset læsus, ei pararet insidias, ut prohibita facientem pœnæ contraderet, iurauit, se nec cuiquam eius diuinationem prodere, nec periculum fore. Quumq; iureiurando satisfeciſſet, non eam debere metuere, iussit ut ei animam Samuelis euocaret. illa uero nesciens quis Samuel esset, eum ex inferno euocabat. Quumq; apparuisset, uidens

mulier uirum ſanctum & deo docibilẽ, conturbata eſt: & tunc eius faciem obſtupeſcens: Nonne tu es, inquit, rex Saul? Hoc enim ei Samuel indicauerat. Quo confitente, & perturbationem eius requirente, ait uidiſſe ſe uirum ſenem, forma ſimilem deo: eoq; iubente ut imaginem & formam & ſtatum eius quem uiderat, explanaret, ſignificauit ſe ſenẽ tam & glorioſum, & ſacerdotali pallio uidiſſe circumamictum. Ex quibus agnouit rex hunc Samuelem eſſe: & procidens in terram, ſalutauit & adorauit. Anima uero Samuel inquirente, cur eam commouiſſet, Saul ingemiſcebat neceſſitatem incumbere, & hoſtes ſibi grauiter imminere, & eſſe in hæſitatione rerum præſentium cõſtitutum, à deo utiq; derelictum: & neq; reſponſum promereri, neq; per prophetas, neque per ſomnia: & propterea, inquit, ad te qui mihi ſemper proſpexiſti, confugi. Samuel autem uidens eum fini uitæ iam proximum, ait: Superflue à me aliquid uis agnoſcere, quum à deo ſis derelictus. Sed audi regnaturum Dauid, & in bello uicturum: te uero tuumq; principatum cum uita eſſe finiendũ, quoniam inobediens fueris deo in bello Amalechitarum, & eius nequaquam mandata ſeruaueris, ſicut uiuens tibimet prophetaui. Igitur ſcito te ſubdendum & populum inimicis, & te cum filiis die craſtino in bello cadentes, mecum eſſe manſuros. Hæc audiens Saul, triſtitia faciente, loquendi amiſit officium: & proſtratus in terram tam propter dolorem q ei indicatus fuerat, quàm propter abſtinentiam (non enim præcedenti die aut nocte cibum ſumpſerat) non facile ualebat aſſurgere. Quum autem ſurgeret, uix recipiens ſpiritum, coegit illum mulier ut guſtaret, hoc munus ab eo petẽs ſibimet repenſari pro diuinatione, quam ſuo periculo ei præbuerat, quum ei hoc facere propter timorẽ eius nõ licuiſſet. Quæ licet ignoraſſet qui fuerit, tamen poſtulata cõceſſerit: pro quibus rogaret, ut appoſita menſa, cibũ ſumeret, quatenus recepta uirtute, ad caſtra propria remearet. Quumq; ille refutaret, & nimis auerſaret in anguſtia conſtitutus, compulit & perſuaſit ei: & habens unum uitulum manſuetum, & à ſe domi nutritum, in quo ſolo requieſcebat, eum occidit: & carnibus præparatis, ei ut comederet eiusq; ſeruis appoſuit. Quo facto, Saul noctanter ad ſua caſtra reuerſus eſt. Iuſtum eſt autẽ laudare mulieris largitatem, quod licet eius ars à rege fuiſſet exerceri prohibita, tamen dum adueniſſent in domum eius, quos nunquam uiderat prius, non habuit mali memoriam, uitupetrãdo eum qui eius prohibuerat diſciplinam: nec auerſata eſt peregrinum, & cuius cõſuetudinem non habuit: ſed condoluit, & conſolata eſt eum, dum cognouit regem: & circa quẽ animo potuerat nimis ingrata conſiſtere, eũ potius ut comederet, inuitabat: & quod ei ſolummodo in paupertate fuerat, hoc libenter largiterq; conferebat, non aliquam retributionẽ eius expectãs, nec munus aliquod accipiẽs, quippe quẽ prime morituũ cognouerat: quum plerunq; natura ſit hominum, boni aliquid aut repẽſaturis beneficium exhibere: uel à quibus ſe aliquid credunt accipere, his mutuare. Bonum eſt ergo illã imitari mulierem, & benefacere cunctis egentibus: & nihil arbitrari melius eſſe, nec amplius aliquid generi humano competere potius, quàm hoc ex quo deum propicium, & largitorem bonorum ſemper habeamus. Igitur de illa muliere hoc dixiſſe ſufficiat. Sermonem uero nunc faciamus, ciuitatibus & populis gentibusq; profuturum, & bonis omnibus congruum, ex quo prouocentur uniuerſi uirtutẽ ſectari, & æternæ gloriæ decus appetere: ſed & qui ſapientibus, regibus & principibus multũ deſideriũ & ſtudiũ rerũ bonarũ adiũciat, & pro ſalute patriæ ad pericula mortis libẽter adducat: & cuncta quæ uidẽtur grauia, doceat eſſe contẽnenda. Habeo nanq; huius rei autorẽ Saul Hebræorũ regẽ. Hic enim, quũ iam futura noſſet, & mortẽ ſibi imminere, propheta prædicente, cogноſceret, non fugit, nec amore uitæ ſuum exercitum prodidit inimicis, nec regiæ cõtumeliam intulit dignitati: ſed potius cum omni domo ſemetipſum tradens ſimul & filiis, optimũ iudicauit magis cũ ipſis cadere, pro ſubiectis pugnando, & filios unà perire, licet boni eſſent, quàm eos in incerto relinquere, q̃ſi regni ſucceſſionẽ & gnis habituros. Is ergo & iuſtus, & caſtus, & fortiſſimus ſolus mihi eſſe uidetur, & ſi quis fuerit talis, aut fuit, & ctorum teſtimonio uirtutis adeptiõe digniſſimus. Nam eos qui ſub ſpe uictoriæ proficiſcuntur ad bellum, & incolumes ſe redire confidunt, ſi quid geſſerint clarũ, mihi non uidentẽ ſatis bene facere, qui eos uoluerint fortes appellare, quod & alibi in hiſtoriis & aliis conſcriptionibus inuenitur, quamuis & illi ſint approbandi. Magnanimes aũt & grádia

Samuelis umbra Saul loquitur.

præſumentes,& rerum terribilium ſoli contemptores,dicendi ſunt omnes qui Saul imi tantur. Illi nanq; qui neſcientes quod in bello futurum eſt, nequaq̃ animo deficiunt:ſed in incertum ſemetipſos emittunt,licet aliquid grande faciant, non tamen ualde admiran di ſunt. Quum uero utile nihil uenturum animo cogitatur, ſed etiá mors futura præſci tur,& nõ ſolúmodo hoc paſſuri dimicant aliqui,& neq; terrentur,neq; pro mortis peri culis obſtupeſcunt,huiuſmodi uiros perfectæ fortitudinis eſſe decerno. Hoc igitur fecit Saul,oſtendens quia cunctos deſiderantes gloriæ palmam habere poſt mortem,talia cõ uenit adimplere,& maxime reges,quos propter cumulum principatus,non ſolum ma los non licet eſſe circa ſubiectos,ſed neq; mediocriter eſſe bonos. Plurima quidẽ de Saul & eius magnanimitate potui dicere,maximam mihi hoc argumento præbente materiá, ſed ne diu eius laudibus uidear inhærere,denuo ad ea reuertor,unde egreſſus eſſe cogno ſcor. Palæſtinis igitur ſicut prædiximus,caſtrametantibus,per ſingulas gentes & reges et
1.Reg.29. ſatrapas exercitũ diſponentibus,ad ultimũ ueniebat cum ſuo exercitu rex Achis, & poſt eum Dauid cum ducentis armatis ſequebatur. Et quum duces Palæſtinorum qui cũ Da uid in auxilium regis uenerant,uiderent inter eos Hebræos,percontabantur à rege qui nam eſſent. Qui dixit, Dauid eſſe,qui fugerat Saul dominum ſuum,quem ad ſe uenientẽ ipſe ſuſceperat,& nunc uelle ſibi eum beneficia rependere,& Saul interficere,& ppterea in ſolatium ipſius adueniſſe. Quo dicto culpatus eſt à ducibus Palæſtinor, eo quod uerũ inimicum ad ſolatium adduxerit: eumq; remitti ſuadebant,ne forte latẽter mali aliquid circa eos efficeret, habendo tempus & cauſam, per quam ſuum dominum placare poſ ſet:ſed ſi uellet ei proſpicere,remitteret eum cum ſuis ad locum quem dederat illi prius. Adiiciebant autem:Nonne hic eſt Dauid,de quo cantabát uirgines Hebræor, quia dena millia peremiſſet? Quæ quũ audiſſet rex Geth,utiliter hæc dicta cognoſcens,uocauit Da uid,& ait:Ego quidem quũ ſim teſtis ſtudij tui circa me atq; deuotionis,propterea te ad ſolatium meũ adduxi,principibus aſit non placet. Sed facto die,perge ad locum quẽ de di tibi,& ibi meam cuſtodi prouinciam,ne quis hoſtium ad eam accedat. eſt enim & hoc amico pars magna ſolatij. Dauid itaq; iubente rege Geth,uenit in Sicelech. Nam eo tem pore quo egreſſus fuerat Dauid,ſolatium ferens Palæſtinis,gens Amalechitarum ingre
1.Reg.30 diens Sicelech,fortiſſime ceperat eam:qua incenſa,multaq; præda ex ea & aliis Palæſtino rum regionibus ſumpta,diſceſſerant. Inueniens ergo Dauid uaſtatam omnem prouinci am,& omnia fuiſſe direpta,& duas uxores ſuas, & eorum qui cum eo erant unà cum fi liis in captiuitatem direptas,cõtinuo ſciſſa ueſte, flens & gemens cum ſocijs & amicis,ad hoc uſq; peruenit,ut etiam lachrymæ nimio eorum fletu deficerent. Sed & ipſe periculum paſſus eſt,ita ut à ſocijs dolentibus captiuitatẽ uxor & filior pene lapidaretur, ipſi enim ſolum huius rei principẽ, ipſum unuſquiſq; malor dicebat autorẽ. Igit à triſtitia releuatus,& mentem ſuam erigens,rogabat Abiathar pontificem,ut indutus ueſte ſacer dotali,conſuleret deũ,& prophetaret,ſi perſequens Amalechitas, comprehenderet eos, & liberaret uxores ac filios,& ulciſceretur in hoſtibus. Sacerdote uero iubente ut eos p ſequereť,conſurgens cõtinuo,cũ ſexcentis armatis pſequutus eſt hoſtes. Quumq; ueniſ ſet ad torrentẽ Beſor,inueniẽs quẽdã errantẽ Aegyptiũ genere Aethiopẽ, fame defectũ, qui tribus diebus ac noctibus in deſerto ſine cibo pmanſerat, primo cibo eum potuq; cõ fortans,& reficere faciens,requirebat,cuias eſſet aut unde. Tunc ille quidem ſe genere ſignificauit Aegyptium,& propter infirmitatem à ſuo domino derelictum, eo quod nõ ualuerit ſequi,pariter etiam indicauit,ſe eſſe ex eis qui incendiſſent & diripuiſſent Iudæã ſimul & Sicelech. Hunc ergo Dauid habens ducem ſuper Amalechitas,apprehendit eos in terra iacentes,& alios quidem prandentes,alios iam ebrios & uino ſolutos. Quibus cũ ſocijs huberrima præda fruentibus,irruens repẽte,eos late proſtrauit. Nudi nanq; erãt, & nihil huiuſmodi ſuſpicantes,ſed ad potum & epulas conuerſi,remiſſiores omnes erãt. Et alij quidem adhuc menſis appoſitis apprehenſi,ſuper eas extincti ſunt, & ſanguis eo rum cibo permixtus eſt: alios uero inuicem ſe ad pocula inuitantes, occidit,& multos etiam in ſoporem conuerſos extinxit. Quicunque uero occurrerunt, & armis induti ex aduerſo cõſiſtere potuerunt,hi etiam facilius quàm illi qui iacebant in terra,nudi per empti ſunt, Quos ab hora prima interficientes uſque ad ueſperam permanſerunt,ita ut

Amalechitarum non remanerent amplius q̃ quadringenti, qui tamen in camelis curra- *Cedes magna Amalechitarum.*
cibus aſcendentes, uix euadere potuerunt. Erípuit ergo Dauid alia omnia quæ tulerant hoſtes, ſed & uxores ſuas & ſociorum. Quumq; reuertentes, ueniſſent ad locum, ubi ducentos qui eos non potuerunt ſequi, reliquerant ad caſtra cuſtodienda, illi quidem quadringenti partem prædæ eos accipere non cenſebant, qui ſecum non fuerant, ſed in labore molliores extiterant, tantum recipientes uxores, quieſcere iudicabant. Dauid aũt magnam hanc & iniuſtam dixit eſſe ſententiam, quum eſſent digni deo præbente, ut & ulciſcerentur in hoſtibus, & omnem prædam cum his qui unà ad perſequendum egreſſi fuerant, ex æquo diuiderent, qñ ad uaſorum cuſtodiam remanſerant. & ex illo lex iſta apud eos permanſit, ut tantum accipiant qui cuſtodiunt caſtra, quantum illi qui pugnant. Ve- *Lex de ſpoliis & præda diuidenda.*
niens autem Dauid in Sicelech, omnibus in Iudæa amicis & neceſſarijs partem prædæ direxit. Et uaſtatio quidem Sicelech, & Amalechitarum huiuſmodi interitus fuit. Palæſtinis igitur dimicantibus, & pugna graui commiſſa, Palæſtini quidem uicerunt, & multos ſuorum hoſtium peremerunt. Saul autem rex Iſraelitarum, & eius filij fortiter decertan- 1. Reg. 31.
tes, & utentes omni fiducia, tanquam gloria eorum in bona morte & in hoſtium dimicatione conſiſteret, nihilq; hoc preciofius eſſe iudicantes, omnium inimicorum cohortem contra ſe conuertentes, undiq; circundati, pariter ſunt extincti, multos tamen Palæſtinorum forti dimicatione perimentes. Erant autem filij Saul, Ionathas & Aminadab & Melchis. His ergo cadentibus, Hebræorum populus conuerſus eſt in fugam, & turpitudo & confuſio facta eſt, & interitus ualde grauiſſimus, hoſtibus utique ſuper eos fortiter irruentibus. Saul autem hoc modo peremptus eſt: Quum eſſet hoſtium multitudine conſti- *Saul ſuo gladio interijt.*
patus, Palæſtinis crebro ſuper eum iacula dirigẽtibus, omnes penè proſtrauit, paucis exinde fugientibus: ipſe uero clariſſime decertauit, qui uulnera in ſe multa gerens, ita ut nequaquam iam poſſet tolerare, nec ferre plagas, ſemetipſum quidem perimere erat inũalidus: iuſſit autem armigero, ut eum gladio educto perimeret, anteq; uiuum eũ comprehẽderent hoſtes. Armigero uero non præſumente dominum ſuum occidere, ipſe gladium ſuum educens, & in terram figens, irruit in mucronem: & quum nequiret ſibi ultima mortis inferre, nec ferrum eius membra tranſiret, conuerſus & uidens quendam iuuenem, requiſiuit, quis eſſet. Quem quum cognouiſſet Amalechitam, rogauit, ut educto gladio, eum qua morte uellet, occideret. Quod quũ feciſſet, ſublato auro ex eius brachijs, & corona regali, diffugit. Videns autem armiger eius Saul extinctum, occidit & ſemetipſum, nullusq; de cuſtodibus corporis eſt relictus, ſed omnes ceciderunt in monte qui dicitur Gelboe. Audientes autem Hebræi qui habitabant in conualle trans Iordanem, & qui in campeſtribus ciuitates habebant, quod Saul cecidiſſet, & eius filij, & omnis cum eo periſſet exercitus, relinquentes proprias ciuitates, ad loca munitiſſima fugerunt. Palæſtini uero inuenientes urbes derelictas atq; deſertas, habitauerunt in eis. Quumq; Palæſtini altera die ueniſſent hoſtes exuere, inuenerunt corpora Saul & filiorum eius. Quos expoliantes, eorum capita truncauerunt, & in omnem prouinciam uulgauerunt hoſtes ſuos cecidiſſe. Quorũ arma quidem cõſecrauerunt in Aſtaroth templo: corpora uero ſuſpẽderunt ſuper murum ciuitatis Bethzan, quæ nunc Scythopolis appellatur. Quũ uero audiſſent habitatores ciuitatis Iabes Galaaditidis die tertio, qd̃ trucidaſſent Saul mortuũ & eius filios Palæſtini, crudele iudicãtes eũ inſepultũ deſpicere, egreſſi uiri fortiſſimi, & pſumptione præcipui, quum ipſa ciuitas & corporibus & animis uiros haberet ualde robuſtos, tota nocte iter agentes, uenerunt ad ciuitatẽ Bethzan: & accedentes ad muros hoſtium, & deponentes corpora Saul & filiorũ eius, detulerũt in Iabes, hoſtibus propter fortitudinẽ eorũ nequaq̃ prohibere ualentibus, aut præſumentibus. Viri aũt Iabes cũ omni populo flentes, ſepelierunt corpora eorũ in optimo loco puinciæ, quẽ Segehen appellãt, & ieiunium ſeptem dierũ cum mulieribus & infantibus ſuper eos celebrauerunt, tundẽtes pectora, ac lugentes regẽ & filios eius: nec cibum deſiderantes guſtare uel potũ. Hũc itaq; finem Saul, prophetante Samuel, habuit: quia obediens deo non fuit, propter mandata quæ contra Amalechitas acceperat, & quia Achimelech ſacerdotis generationẽ, & ipſũ Achimelech, & ſacerdotũ unà peremit urbẽ. Regnauit itaq; Saul, Samuel uiuente, annis decẽ & octo: moriente aũt, alios duos, qui hmõi habita cõuerſatione defunctus eſt.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER SEPTIMVS.

Quomodo mortuo Saul, Dauid uni tribui primum rex præfuit, sumpto supplicio de Saul interfectore, re licto reliquo principatu filijs Saul. Bellum inter Ioab & Abner & Isboseth. Deq; Abner dolo à Ioab interfecto. Caput I.

HISTORIA SECVNDI REGVM.

2. Reg. 1.

PRAEDICTVM itaq; prælium gestum est die, qua Dauid uictis Amalechitis reuersus est in Sicelech. Et cum iam ibi duos maneret dies, tertia uenit quidam liberatus à pugna, quæ cõtra Palæstinos fuerat gesta, & qui Saul interemerat, scissa ueste, & asperso cinere capite. Qui dum adorasset Dauid, interrogatus unde tali modo ueniret, ait: Ab Israelitarum pugna, quibus infelicem terminũ pro uenisse dicebat, & multa quidem Hebræorum millia fuisse necata, & regem pariter eorum Saul cum filijs interemptum, significabatq; uidisse se & Hebræorum fugam, & fugienti quoq; regi se fuisse præsentem, quem etiam ne comprehenderetur ab hostibus, ipse rogatus ab eo iugulasse fatebatur: quoniam dum gladio suo incubuisset, propter uulnerum magnitudines non se ualebat occidere. Cum hæc dixisset, signa mortis eius ostẽdit, aurum brachiorum regis atq; coronam: quæ, cũ expoliasset mortuũ Saul, ei detulerat. Dauid itaq; cum iam non diffideret, sed aperta signa mortis eius inspiceret, uestem quidem repẽte dirupit: deflens autem & ingemiscens cum suis, totam diem in fletu & lamentatione protraxit, cui maior tristitia nata est pro morte Ionathæ, qui ei fidelissimus amicus fuerat, & ei causa salutis extiterat. Tantam autem uirtutem sui Dauid circa deuotionem Saul ostendit, ut non solum finem eius luctuose satis habuerit, licet sæpius per eum mortis pericula passus sit, sed etiam punierit eius interfectorem. Nam cũ dixisset ei, quod ipse sui accusator erat qui regem occiderat, & cognouisset quia de genere Amalechitarũ esset, repente eum præcepit interimi. Conscripsit autem Dauid epitaphium, sicut fieri assolet in sepulchris, qđ lamentationes contineret, & laudes Saul & Ionathæ, quod etiam usq; ad meum permansit tempus. Cum uero hoc modo regi exhibuisset exequias, finito luctu, per prophetam consuluit deum, quam ei ciuitatem daret ad habitandum de tribu Iuda. Cumq; dixisset daturum se ei Hebron, derelicta Sicelech, uenit ad eam, deductis duabus uxoribus suis, & qui erant cum eo cunctis armatis. Ad quem conuenientes omnes populi tribus illius, eum constituerũt regem. Qui cum audisset quod Saul & eius filios sepeliissent uiri Iabes habitatores Galaaditidis, misit ad eos, laudans & approbans eorũ uirtutem: & agens gratias, pro studio, quod circa defunctos habuerant: pariter dicens, quod tribus Iuda eum cõstituisset in regem. Abner autem princeps militiæ Saul, filius Ner, uir efficax & optimus ualde natura, cognoscens, cecidisse regem & Ionatham & duos alios filios eius, ueniens ad castra, filium Saul qui relictus fuerat, nomine Isboseth, abripiẽs, regem super eos q trans Iordanem erant & totius populi pariter ordinauit, præter tribum scilicet Iuda: statuitq; regnum eius in terra, quæ secundum patriam linguam uocatur Manalim, secundum latinos autem dicitur castra. Abner autem exinde promouit electum nimis exercitum, ut congrederetur cum tribu Iuda: irascebatur enim aduersus eos, à quibus rex Dauid fuerat ordinatus. Huic autem occurrit missus à Dauid Ioab, filius Saruiæ sororis eius, de patre Asar natus. hic enim erat contra Abner constitutus militiæ princeps. Cum quo etiam fuerant & sui fratres Abisai & Asahel, & omnes armati Dauid. Itaq; ueniens ad quendã fontem in ciuitate Gabaa, aciem constituit ad pugnandum. Dicẽte uero Abner ad eum, uelle se probare quis eorum robustiorem haberet exercitum, conuenit inter utrosq; ut duodenos uiros pugnaturos emitterent, & procedentes inter medias acies, quæ ex utraq; parte locum facerent, ad certamen electi, eductis gladijs uiri Dauid, & tenẽtes capita hostium, eorum lumbos & latera suis gladijs perforarunt, donec omnes quasi ex uno constituto perimerent. His autem cadentibus, etiam reliquus est diruptus exercitus, & dimicatione fortissima procedente, Abner populus deuictus est, fugientesq; Ioab persequi nõ cessabat, præcipiẽs armatis ut post eorum uestigia festinarent, & nequaquam occidẽdo deficerẽt.

De epitaphio Saul. 2. Regum. 2.

Belli inter Ioab & Abner

Cuius etiam fratres decertauerunt promiſſime,inter quos clarior & præcipuus fuit iuni
or Aſahel,qui tantam habuit gloriam in pedum uelocitate,ut non ſolum homines,ſed eti
am equos ad currendi certamina ſuperaret.Is igitur perſequebatur principem Abner re
cto greſſu,in neutram partem declinans.Cumq; reſpexiſſet Abner,& conſideraſſet impe
tum ſequentis:& dixiſſet,ut unius militis arma ſumens ab eo quieſceret,& rurſus ille ne
quaquam à ſuo conamine penitus abſtineret:monente eo denuo ut recederet,ne coactus
eum percuteret,& ante eius fratrem ulterius fiduciam non haberet.& uerba eius illo de
ſpiciente,fugiens poſt tergum lanceam coactus emiſit,cumq; repente mortali uulnere pe
netrauit. Hi uero qui cum eo perſequebantur Abner,cum ueniſſent ad locum ubi iacebat *Aſahel perimitur.*
Aſahel,mortuum circunſtantes nequaquam perſecuti ſunt hoſtes.Ioab autẽ & frater eius
Abiſai,pertranſeuntes cadauer illius,& maiorem iræ fomitẽ contra Abner habentes pro
morte fratris,magna uſi uelocitate uſq; ad locũ quendam nomine Mathon perſecuti ſunt
Abner.Et cum ſol occumberet,aſcendens in quendam collem cum tribu Beniamin,expe
ctabat hoſtes ſimul & Abner.Qui dum clamaret & diceret ad Ioab,non eum oportere uſ
ros contribules tanto certamine perſequi:ſed etiam fratrem eius Aſahel deliquiſſe, quia
dum eum commoneret ut à perſecutione eius recederet,nec acquieſceret,propterea per
cuſſus occubuiſſet.ſapienter uero faciens Ioab,& hæc uerba ſatisfactionem eſſe decernẽs,
miſſa tuba reuocauit exercitum,& à uehementi perſecutione retinuit.Et Ioab quidem in
illo loco moratus eſt:Abner autem tota nocte iter faciens,& tranſiens fluuium Iordanem,
uenit ad caſtra ad Saul filium Iſboſeth.Altera uero die Ioab dinumerans corpora defun
ctorum,ſepeliuit uniuerſos. Ceciderant autem de exercitu quidem Abner milites quaſi
trecenti & ſexaginta:de Dauid uero decem & nouem,& Aſahel.Cuius corpus reportan
tes Ioab & Abiſai in Bethlehem,& in monumento paterno ſepelientes,ad Dauid reuerſi
ſunt in Hebron.Cœpit igitur ex illo tempore bellum inteſtinum inter Hebræos fieri,& *2.Reg.3*
multo tempore permanſit,proficientibus ſemper his qui Dauid erant & amplius ad bel
la creſcentibus,filij uero Saul exercitu penè quotidie defluente.Hoc itaq; tẽpore nati ſunt
Dauid filij numero ſex,ex totidem mulieribus.Quorum ſenior quidem de Achinoe ma
tre progenitus,appellatus eſt Ammon: ſecundus uero de uxore Abigail nomine Celeb, *Filij Dauid.*
tertius Abſalom,qui natus eſt de Machamis filia Ptolemæi regis Geſſur: quartũ uero de
muliere habuit Agith,quem uocauit Adoniam: quintum habuit filium Abiathar: ſextũ
autem Ierſan de Agla natum cognominauit.Cumq; inteſtina bella conſiſterẽt, & ſæpius
ad opera belli cõuenirent utriuſq; regis exercitus,Abner princeps militiæ exercitus Saul
cũ eſſet ſapiens,& ualde à populo ueneraretur,ualde deuote egit, ut omnes cum Iſboſeth
eſſent:qui etiam cum eo magna deuotione conſtricti,multo ſic tẽpore permãſerunt. Poſt
hæc autem Abner in quodam crimine deprehenſus,cuius cauſa fuit, quod cum Saul con
cubina concũberet,nomine Reſpha,filia Sebabeth,culpatus à rege eſt. Qui dolens & gra
uiter indignatus,quod non iuſtam retributionem mereretur ab eo,pro quo tanta inſtan
tia laboraret,interminatus eſt regnum ſe tranſlaturum ad Dauid,& oſtenſurum,quia nõ
ſua fortitudine ſapientiaq; regnaret Iſboſeth ſuper eos qui erant ultra Iordanem, ſed illi
us potius operibus atq; fide. Tunc mittens in Hebron,petijt ut Dauid fidei iuſiurandũ
acciperet,& eum ſocium & amicum haberet,promittens ſuaſurum ſe populo, ut à Saul
filio recederet,& ipſum regem totius prouinciæ conſtitueret. Dauid autem quæ poſce
bat impleuit,lætatus in his quæ Abner apud eum egiſſet: primumq; indicto fœderis hoc
petijt,ut ei ſuam uxorem reduceret,quam magnis bellorum periculis comparaſſet,quip
pe pro qua ſexcenta capita Palæſtinorũ Saul regi obtulerat.Et uxorem quidem eius Mi
chol ſublatam Phalti,cui tunc erat copulata,remiſit Abner ad Dauid. In qua re etiam Iſ
boſeth cooperator fuit:ſcripſerat enim & illi Dauid,ut uxorẽ ſuam reciperet iuſte. Con
uocatis itaque ſenioribus plebis & tribunis & millenarijs, Abner uerba hæc retulit ad
eos, dicẽs:Sæpius quidem paratos ut ab Iſboſeth recederetis,& pertingeretis ad Dauid,
ab hac ego uos,inquit,uoluntate retinui:nunc autem ſi uultis implere hoc,permitto,ſciẽs
quia per Samuelem prophetam deus ordinauit Dauid Hebræorum omnium regem,&
prædixit quod Palæſtinos ille uaſtaret,& ſubiectos illos efficeret. Hæc audientes ſenio
res & principes,quod & Abner princeps militiæ uoluntatẽ cum ſua, quam & primitus

habuerant,circa rerum effectus haberet,unanimes conſenſerunt, ut Dauid regno ſe tra-derent.Cumq; ad talia conſpiraſſent, conuocauit Abner primum Beniamin tribum,oēs enim ex ea cuſtodes corporis Isboſeth habebat,quibus etiam iſta locutus eſt. Cumq; nul-lum uideret ſibi reſiſtere,ſed magis ad omnia quæ uellet paratos ipſos haberet, ſumēs ex eis uiginti,uenit ad Dauid,ut promiſſa iurāmento firmaret:fideliora nanque ſunt quæ per noſipſos gerimus, quàm ea quæ per alios pro nobis aguntur, ut & uerba quæ cum eo haberet,principibus diceret, & ad omnem tribū quæ ipſe per ſe gereret in-dicaret.quem dum ſplendidiſſime ſuſcepiſſet, & per multos dies opulentis & precioſis conuiuijs refeciſſet,petijt ut dimiſſus ab eo,deduceret ad eum populum, quo præſente at que uidente,ei traderet principatum. Cumq; Dauid dimiſiſſet Abner,adhuc eo ab He-bron non procul abeunte,uenit Ioab,qui erat pro eo militiæ princeps, & agnoſcens quia ueniſſet ad regem Abner,& ante paululum dimiſſus eſſet fœderibus celebratis pro regno Dauid, metuens ne illum quidem in honore primi ordinis conſtitueret, ut haberet re-gni participem, & cum in rebus alijs eſſet aſtutus & prouidus,ille certis proficeret tem-poribus,ipſe uero decreſceret,& militiæ amitteret principatum:uiam peſſimam & ma-ligniſſimam cogitauit. & primo quidem tentauit, ut ei detraheret apud regem,monens ut ſe cuſtodiret,& promiſſiones non reſpiceret Abner quas faceret,dicens:ut Saul filio cō firmaret imperium,& quia pro fallacijs atque dolo ueniſſet ad eum,& uellet ſpem & diſ-penſationem regni eius cognoſcere, & ſic ad propria remeare.Cum uero his uerbis non potuiſſet perſuadere regi,nec eum uideret ex hac uia declinare, deteriorem ruinam rur-ſus aggreſſus eſt. Et cum deliberaſſet,ut Abner interimeret,miſit qui ſequerentur eum, & comprehenſum ex Dauid præceptione nominis reuocarent: tanquam eſſet aliqua ei detecturus,quæ ipſo præſente uidebatur oblitus.Abner autem dum hæc audiſſet à nun-cijs (apprehenderant enim eum in quodam loco nomine Syra, qui aberat ab Hebron ſtadijs quaſi uiginti)nihil metuens futurorum,reuerſus eſt.Cui occurrens Ioab ante por-tam,& ſuſcipiens eum quaſi maxime deuotus pariter & amicus(ſæpe enim ſe fingunt ue re eſſe bonos,& malignæ ſupicionis extraneos,qui aliqua iniqua tentare præſumunt)ſe-gregauit illum ab alijs hominibus,tanquam in ſecreto ei locuturus, & in locū portæ de-ſertiorem ducto,cum eſſet ipſe ſolus,& Abiſai frater eius, euaginato gladio eius latus ef-fodit.Et Abner quidem hoc modo ab Ioab dolo peremptus eſt, pro morte quidem ſicut ipſe dicebat fratris Aſahel, quem perſequentem ſe interemerat Abner in pugna facta in Gabaon,ut tamen ueritas habuit,pro metu proprij principatus & honoris,quem habere poterat apud regem.Ex his itaque debet conſiderare quilibet,quanta & qualia præſumūt homines propter auaritiæ zelum & principatus affectum,cum nulli cedere uolūt.Nam concupiſcentes hæc adipiſci, per multa mala ad ea perueniunt. Quæ rurſus metuentes amittere,multo deterioribus actionibus ut ea retineant implicātur:tanquā non ſit æqua-le malum,adipiſci uelle tantummodo magnitudinis poteſtatem. Et dum aſſueuerit qui-libet eis bonis,timet etiam rurſus amittere,cum in retinēdo potius excelſior ſit ærumna, & propterea crudeliora moliuntur, & præ timore ne amittant quæ adepti ſunt cōmito-re grauiora præſumunt.Sed de his quidem indicaſſe breuiter ſufficiat.Porrò Dauid au-diens interitum Abner,animo quidem grauiſſime doluit,& coram omnibus teſtificatus eſt,tendens ad deum dexterā ſuam,& clamans quod non fuiſſet in Abner interitu conſen-tiens,nec eius mandato nec conſilio fuiſſet extinctus, & maledicta poſuit ualde grauiſſi-ma contra illum qui Abner occiderat,& domum eius uniuerſam, & eos qui hoc egerant pœnis eſſe ſubiectos.Erat enim ſolicitus, ne contra fidem & iuſiurādum agere uideretur quod exhibuerat Abner. Præcepit autem deflere,& lugere,& lamentationes fieri ſuper uirum,& eius corpus ſolennibus honorari exequijs,cum & ipſe ueſtem diſrumperet in-gemiſcens,& ſacco uideretur indutus. Hæc quidem facere præcepit præcedentes locu-lum, ipſe lugens & deflens ſequebatur cum ſenioribus atque proceribus:oſtendens de-uotionem circa uiuos,& triſtitiam circa defunctos,& quod non eius conſilio fuiſſet extin-ctus. Sepelierunt autem eum in Hebron ualde decenter, & conſcribens lamentationes, ſuper eius ſepulchrū ſtatuit,ſtans etiam ipſe primus ſuper monumentum fleuit, & alijs hoc celebrare contradidit,Sic autem eum mors Abner afflixit,ut neq; cibum cogentibus

Abner ab Ioab interimitur.

amicis ſumeret,ſed iuraret nihil ſe guſtaturum uſq; ad ſolis occaſum.Hoc itaque factum deuotionem ei populi generauit.Nam amici Abner honorem collatum mortuo gratiſſime ſuſceperunt,& Dauid cuſtodem fidei crediderunt,& quod omni dignitate & rebus ſolennibus eum tanquam parentem & amicum colere potuiſſet, cui non ut inimico contumeliã fecerat,nec turpi eum aut neglectæ ſepulturæ tradiderat. Omnes ergo pro optima & mitiſſima regis natura lætabantur, uno quoq; credente talem futuram regis in ſe prouidẽtiam,qualem eũ in Abner morte uidebant.In his ergo geſtis Dauid præcipuam gloriam habere uidebatur. Vnde factum eſt ut nullus ſuſpicaretur Abner uolũtate eius occiſum.Locutuſq; eſt ad & populũ, quod ipſi quidem triſtitia non fortuita prouenìſſet optimi uiri morte ſauciato, ſed nec parua detrimenta fore Hebræis illius uirtute priuatis,qui eos conſilijs optimis, & uirtute manuum contra hoſtium fortitudinem defendere potuiſſet. Sed deus,inquit, cui cura eſt rerum omnium, non huius ſanguinem deſerat indefenſum. Ego noui quod Ioab & Abiſai Saruiæ filijs nihil præualeo facere,cum ſint memetipſo potentiores: ſed uicem eis reddat pro huiuſmodi præſumptione diuinitas. Igitur hoc modo Abner defunctus eſt.

¶Quomodo Iſboſeth filio Saul interfecto ab amicis, Dauid omnem principatum Iſrael conſequutus eſt,licet ægre mortem illius tulerit. Caput II.

AVdiens aũt mortem eius, Saul filius Iſboſeth,nõ leuiter eſtafflictus, cum fuiſſet co gnato priuatus,& qui ei cauſam regnandi præbuerat,multumq; cõdoluit, & mortem Abner uehementer ingemuit.Sed nec ipſe multo tempore ſuper eum uixit: ſed à filijs Remmon,id eſt,Banaa & Recha,paſſus inſidias,interemptus eſt. Iſti enim cum eſſent de genere Beniamin in priori ordine conſtituti, cogitauerunt quod ſi perimerent Iſboſeth,maxima dona à rege Dauid,& principatum militiæ, aut aliud quoddam munus accipere mererentur:ſolumq; eum reperientes in meridie dormientem, & neq; præſentes eſſe cuſtodes,neq; puellam,quæ ianuas erat obſeruare ſolita,uigilantem: ſed & ipſam labore & opere conſueto ſimul & æſtu in ſoporem eſſe conuerſam, ingreſſi domum,in qua Saul filius dormiebat,occiderunt eum:eiusq; caput abſcindentes, tota nocte iter egerunt,uelut fugientes eos quos læſerant,& feſtinantes ad eum cui erant ſua beneficia præbituri,ac per eum adepturi ſecuritatem,uenerunt in Hebron,oſtendentesq; Dauid caput Iſboſeth, commendabant ſemetipſos quaſi deuotos & interfectores inimici eius imperij. At ille non ſicut ſperabant,eos: ſcelere delectatus eſt,ſed ait: O peſſimi uiri,& ultionem repente ſuſcepturi,neſcitis quod ego interfectorem Saul peremi,qui eius mihi coronam auream deportauit, licet ille rogatus hoc feciſſet, ne Saul comprehenderent hoſtes? An certe mutatum me,& nequaquam eſſe huiuſmodi credidiſtis, ſed quaſi lætarer cum malignis hominibus,& munus crederem peſſimas actiones interfectorum proprij domini, & necantium in ſuo lectulo uirum iuſtum,qui nihil operatus eſt mali,& uoſipſos multa prouidentia & honore glorificauit? Quapropter illi quidem nunc dabitis pœnas,à me uero excipietis digna ſupplicia, qui putaſtis me libenter mortem illius habiturum. Non enim aliter gloriam meam fœdare potuiſtis,q̃ ut me talia uelle crederetis. Cumq; dixiſſet hæc,omni eos tormento puniri iuſſit, caput uero Iſboſeth in tumulo Abner honore maximo ſepeliuit. His igitur finitis,uenerunt omnes maiores natu Hebræorum ad Dauid in Hebron,& millenarij & duces eorum,tradideruntq; ſemetipſos,deuotionem quã adhuc uiuente Saul habuerant,recordantes pariter & honorem, quem eis dum eſſet millenarius præbuiſſet,necnon & quomodo per Samuelem prophetam à deo rex fuerat ordinatus,& quomodo Hebræorum prouinciam eius dimicatione contra Palæſtinos habita,deus liberari conceſſerit.Ille uero hunc fauorem grate ſuſcipiens,rogauit ut in hac uoluntate perſiſterent, nec eos huius rei cauſa pœniteret.His ergo conuiuijs opulentiſſime ſaginatis,miſit ut omnem populum undiq; conuocarent. Et congregati ſunt ex tribu quidem Iuda quaſi ſex millia octingenti,ferentes arma & ſcuta & lanceas:iſti nanq; Saul filio miniſtrabant:quibus prætermiſſis,tribus Iuda regem fecit Dauid.Ex tribu autem Simeon ſeptem millia centum.Ex tribu Leui,quatuor millia ſexcenti, habentes principem Ioadã,cũ quibus erat princeps ſacerdotũ Sadoch cũ uiginti & duobus cognatis & ducibus. De tribu aũt Beniamin,armati quatuor millia.Hæc aũt tribus adhuc ſuſtinebat,credens

2.Reg.4

Iſboſeth occiditur.

2.Reg.5

quenq̃ de Saul genere regnaturũ. De tribu aũt Ephrem, uiginti millia & octingenti, potẽtiſſimi, & ſummo robore præcellẽtes. De dimidia uero tribu Manaſſe, decẽ & octo millia. De tribu autẽ Iſachar, ducenti quidem prænoſcentes futura, armati uero uiginti millia. De tribu autem Zabulon, armati electi, quinquaginta millia. Hæc enim tribus ſola ad Dauid tota conueuit. Iſti ſiquidem eadem arma habuerant quæ & tribus Gad. Ex tribu autem Nepthali, uiri inſignes & principes mille, armis utentes, ſcuto ſimul & lancea, quos ſequebatur tribus ſua, quæ numero comprehendi non poterat. Ex tribu autẽ Dan, electi uiginti ſeptem millia quingenti. Ex tribu Aſer, quadraginta millia. E duabus autẽ tribubus & media Manaſſe, quæ trans Iordanem habitabant, armati ſcutis & lanceis & caſſidibus & loricis & gladijs, centum uiginti millia, ſed & reliquæ tribus gladijs utebantur. Hæc itaq; multitudo congregata eſt ad Dauid in Hebron, cum multo apparatu panis & uini, & omnium quæ ad cibũ pertinere noſcunt, & uno decreto Dauid confirmauere imperium. Cumq; tribus diebus feſtiuitatem populus celebraſſet, & in Hebron epulas habuiſſet, exurgens inde Dauid cum omnibus, uenit in Hieroſolymam.

¶ *Quomodo Dauid expugnatis Iebuzæis, primus Hieroſolymam nuncupauerit, deq; amicitia inter eum & Hiram regem Tyri conciliata.* Caput III.

2.Reg.5

IEbuzæis autem habitantibus ciuitatem, qui erant ex Chananæorum, & claudentibus eis portas, & cæcos aſpectu, & claudos, omnesq; leptoſos, ad deriſionem regis conſtituentibus ſuper murum, & dicentibus quod prohiberent eum cæci ingredi ciuitatem, quæ tamen agebant deſpicientes eum pro maxima munitione murorum, iratus rex Hieroſolymam obſidere cœpit, & multo ſtudio & labore conari, ut eam caperet, quatenus in ipſo principatus initio ſuam fortitudinem demonſtraret. Interminatus itaq; rex & ipſis & alijs, ſi qui forte haberent aduerſus eum reſiſtendi conamen, inferiorem ciuitatem magna uirtute cepit. Cumq; adhuc arcem obtinere non poſſet, cœpit honores & munera promittendo rex pronos ad opus bellicum commilitones prouocare, ut quicunq; per ſubiectos colles in arcem conſcenderet, eamq; caperet, principatum militiæ totius poſſideret. Cunctis itaque conſcendere feſtinantibus, & nullo labore pro muneris repromiſſi retributione tardantibus, Saruiæ filius Ioab præuenit uniuerſos, & aſcendens, in cacumine clamauit ad regem, exigens militiæ principatum. Expulſis itaq; rex de ſumma arce Iebuzæis, & reædificans ciuitatem, eam Hieroſolymam nuncupauit, & omni tempore in ea ſuã habitauit imperij. Tempus autem quo ſuper tribum Iuda habuit principatũ in Hebron, fuerunt anni ſeptem & menſes ſex. Cumq; regnum ſuum conſtituiſſet Hieroſolymis, rebus potitus clarioribus utebatur, deo ſemper ei meliora prouidente, & gloriã eius latius ampliante. Inter hæc autẽ miſit ad eum Hira rex Tyri, & amicitias cũ eo ſocietatemq; firmauit: miſitq; ei etiam dona, id eſt, ligna cedrina, & artifices uiros, fabros lignarios, & inſtructores, qui regiam domum in Hieroſolymis conſtruxerunt. Dauid autem ſuperiorẽ muniens ciuitatem, eiq; copulans arcem, unum undiq; corpus effecit, & cuncta muro circundedit: ſuper opus autem murorum Ioab cõſtituit. Primus itaq; Dauid Iebuzæis expulſis hanc urbem Hieroſolymam nuncupauit. Nam ſub Abraam noſtro parente, Solyma uocabatur. Quidam uero dicunt, quod & Homerus poeta Hieroſolymam nuncupauit. Hieron uero Hebræa lingua munitio eſt. Fuit autem omne tempus, ab illo quo Ieſus princeps Iſraelitarum contra Chananæos pugnauit, eisq; deuictis terram eorum diuiſit Hebræis præter Hieroſolymam, unde non potuerunt Hebræi Chananæos expellere, uſq; dum eos Dauid obſediſſet, annorum quingentorum quindecim. Faciam uero memoriam cuiuſdam nomine Orpham, uiri quidem inter Iebuzæos ualde locupletis, qui tamen in obſidione Hieroſolymorum nõ fuerit interfectus à Dauid, propter fauorem quem habuerat apud Hebræos, & quoddam beneficium & ſtudium, quod etiam circa ipſum regem oſtendiſſe uidebatur: quæ tamen poſt paululũ opportunius declarabo. Accepit autem Dauid extra eas quas habuit, alias uxores & concubinas, & filios genuit numero undecim, quos etiam nominauit, Amnon, Ellum, Eban, Nathan, Salomonem, Iebar, Eliel, Falna, Ennaphim, Inas, Eliſal: necnon & filiam Thamar, quorum nouem quidem ex generoſis fœminis erant nati, duo uero quos ultimos nominauimus, de cõcubinis. Porrò Thamar conſanguinea fuit Abſalom.

Ieruſalem expugnatur

Hieroſolyma

Quod ſecundo pugnantes contra ſe Paleſtinos in Hieroſolymis uicit, & de arca dei de Cariathiarim in Hieroſolymam deducta. Caput III I.

COgnoſcentes itaq; Palæſtini Dauid regem factum ab Hebræis, uenerunt ſuper eum in Hieroſolymam: & apprehendentes conuallem, quæ uocatur Gigantum (eſt enim locus non procul ab urbe) illic caſtra poſuerunt. Rex autem Iudæorum, quoniam nihil abſq; propheta deiq; iuſſione faciebat, uolens eius uoluntatem agnoſcere, & uelut aſtipulatorem eum habere, præcepit ſacerdoti, ut quid deo placeret, & qualis terminus foret in hoc bello, eo conſulto prædiceret. Quo prophetante uictoriam, contra Palæſtinos eduxit exercitum: & habita pugnæ congreſſione, ipſe poſt tergum irruens ſuper hoſtes, alios robore magnæ uirtutis occidit, alios fugauit. Nemo tamen credat modicum ueniſſe Palæſtinorum exercitum ſuper Hebræos, eo quod hoſtes fuerint ſic facilime ſuperati, aut nihil aut non forte dignum aliquid memoria fecerint: ſed cuncti ſciant omnem Syriam, & uniuerſam Phœnicen, & ſuper hæc alias multas & pugnaces gentes fuiſſe cum eis hac dimicatione communes. Cuius rei hoc maximum indicium fuit, quia cum ſæpius iam Palæſtini deuicti fuiſſent, & de ſuo exercitu multa millia iam perdidiſſent, ſine dubio cum maiori ueniebant uirtute ſuper Hebræos. Deniq; & hoc prælio deuicti, denuo cum triplici manu ſuper Dauid uenerunt, & in eodem loco caſtra poſuerunt. Quo facto, rurſus Iſraelitarum rex cõſuluit deum de prælij huius euentu, prophetauitq; ſacerdos, ut in ſylua quæ uocatur Planctus, retineret exercitum: erant autem non procul ab hoſtibus, & nec primitus ſe moueret, nec inciperet dimicare, donec arbores uento non flante mouerentur. Cũ uero ſylua concuſſa fuiſſet, & tempus quod ei prædixerat deus adueniſſet, in nullo moratus egreſſus eſt, quaſi iam ad præparatam certamq; uictoriam. Cuius impetum non potuit multitudo hoſtium ſuſtinere, ſed mox à prima congreſſione in fugam conuerſos, paſſim perſequendo proſtrauit, quos etiã perſecutus eſt uſq; ad ciuitatẽ Gezerennã, quæ horum terminat regionem. Diripuit autem eorum caſtra, in quibus & multas diuitias comperit, & deos eorũ ſimul exterminauit. Hoc igitur bello huiuſmodi qualitate finito, placuit Dauid, habito conſilio cum ſenioribus & principibus & millenarijs, ut ex omni prouincia, & ex omnibus tribubus cunctam pubertatem ad ſe faceret euocari: deinde ſacerdotes atq; Leuitas, ut euntes in Cariathiarim, arcam dei exinde in Hieroſolymam deducerent, & culturam ei debitam exhiberent officijs & honoribus, quibus moris erat placari diuinitatem. quod ſi adhuc regnante Saul egiſſent, nihil mali poterant ſuſtinere. Igitur omni populo congregato, ſicuti tractauerant, uenit etiam rex ad arcam. Quam portantes de domo Aminadab ſacerdotis, & imponentes ſuper uehiculum nouum, eam ducere fratres ſuos & filios cum bobus permiſerunt. Rex autem præcedebat arcã, & cum eo populus uniuerſus, hymnum dicentes deo, & totius prouinciæ modulatione canentes cũ uario ſono & percuſſione, & diuerſæ ſaltationis ingenio, necnõ & pſalmis & tubis ſimul & cymbalis, arcam deduxerunt in Ieruſalem. Et cum ueniſſent ad quendam locũ, qui uocatur area Chedon, accedens ad arcam Oza, repente ira dei percuſſus eſt. Nam cum boues declinaſſent arcam, extendens ille manum ſuam, & uolens eam retinere, cum ſacerdos non eſſet, quoniam eam contingere præſumpſit, extinctus eſt. Et rex quidem, & populus uniuerſus, eius in morte affligebãtur. Locus autem in quo defunctus eſt Oza, cõcilio hactenus appellatur. Metuens autem Dauid & cogitans, ne forte hoc pateretur ipſe, ſi apud ſe ſuſciperet arcam in ciuitatem, quod Oza pertulerat, qui eum quod ſolummodo manũ ad eam protenderat, ita uidebat extinctum, arcã quidem non ſuſcepit ad ſemetipſum in ciuitatem, ſed præcepit, ut in agro uiri iuſti cuiuſdam, nomine Obededom, genere Leuitæ, reconderetur: quæ tribus menſibus ibi manſit, domumq; nimis Obededom amplificauit, cui deus per eam bona multa conceſſit. Audiens autem rex, quomodo hæc proueniſſent Obededom, & ex priori paupertate & humilitate, opulentiæ magna hubertate polleret, ita ut zelum circa eum omnes inſpicientes haberent: ſecurus quod nihil pateretur mali, arcam ad ſua regalia deportauit. Quam ſacerdotes quidem deferebant, ſeptem uero chori quos rex conſtituerat, præcedebant. Ipſe uero ludebat in cithara atque plaudebat, ita ut etiam uxor eius Michol, Saul filia primi regis, uidens eũ facientem talia, deriſerit. Deferentes autẽ arcã poſuerũt in tabernaculo, quod ei Dauid cõſtituerat. Tunc immolauit

2.Reg.6.

2.Reg.7.

hostias copiosas atq; pacificas,& omnem populum ad conuiuia conuocauit:ita ut & mulieribus & uiris & paruulis distribueret collyridam panis, & assaturam,& laganum frixum,& partem immolationis.Cumq; populis huiusmodi epulas præbuisset,dimisit eos: ipse uero domum propriam uenit.Cui dum astitisset filia Saul Michol uxor eius,p alijs quidem rebus orauit deum,ut ei bona præberet,quæ ipse propicius conferre posset:culpauit uero illum,eo quod tantus rex ludendo saltationibus ante seruos & famulas fuisset turpiter nudatus. Cui Dauid respõdit,non se uereri facere,quæ deo placerent,qui eum præposuisset utiq; patri eius & cæteris,& ludere sæpius & saltare,&nihil quod famulis eius uel ei turpe uideretur attendere.Hæc itaq; Michol ex Dauid quidem filios minime procreauit,iuncta uero ei,cui illam pater suus tradiderat ab Dauid abreptam,quinq; fili-
2.Reg.7 os genuerat,de quibus loco proprio declarabimus.Videns autem rex bene quotidie dei uolũtate sua negocia promoueri, delinquere se putauit,si ipse quidem habitaret in domibus cedrinis & excelsis,& optima constructione decoratis: arcam uero dei in tabernaculo despiceret commorari. Oh quam rem uoluit templum ædificare deo, sicuti prædixerat Moses. De quibus rebus cum locutus fuisset Nathan prophetæ,ad faciendum opus aggressus est,tanq; deus ei in omnibus existeret cooperator. Et cum haberet iam præparatam ad fabricam templi materiam, illa nocte deus Nathan prophetam uisitauit in somnis,præcipiens ut Dauid diceret:quia uoluntatem quidem eius & desiderium approbaret,cum nullus primitus cogitasset ei templum ædificare:sed ipsi quidem habẽti hmõi uoluntatem,non concedi construere templum, eo quod multis præliis decertando hostium fuisset sanguine maculatus:post mortem uero eius longa senectute suscipiendam,faciendam domum à Salomone eius filio, qui ei foret successurus in regno.cui se ita prospicere sicut patri filio cõpromisit,& regnum quidem filios se nepotibus seruaturũ & traditurũ: ipsum uero si deliquerit, languore & terræ sterilitate puniendum.Hæc ergo audiens à propheta Dauid,& lætus,effectus in eo, quod suis nepotibus regnũ permãsurũ fore cognosceret,& qa firmissime eius domus clarior foret,repẽte uenit ad arcam:& prostratus in faciem suam,adorauit deum,& ex omnibus gratias egit,tam pro his quæ ipsi præstiterat,& ex humili ac paupere tanta regni magnitudine sublimarat,& ad gloriæ culmẽ euexerat,q̃ pro eius nepotibus regno cõpromisso,necnon &propter prouidentiam quã Hebræis & eorum libertati contulerat.Hæc cum dixisset,& deum laudasset,abscessit.

¶*Pugna quam habuit Dauid contra Palæstinos & Moabitas,& Adrazarum regem, & Damascenos,atque uictoria,& de amicitia facta inter ipsum & Thou regem.* *Caput* V.

2.Reg.8 INtermisso siquidem pauco tempore, cogitauit ut bellũ Palæstinis inferret,ne ullam pigritiam aut desidiam generari suis rebus inspiceret: ut sicut ei prædixerat deus,subuersis hostibus,in pace de cætero relinqueret nepotibus suis imperiũ.Et conuocato rursus exercitu,denuncians ut esset ad bellum paratus,cunctis rite dispositis,surgens de Hierosolymis uenit ad Palæstinos.Quos dum bello uicisset, & multam prouinciã tenuisset, adiecisset́q; terminis Hebræorum,bellum conuertit ad Moabitas.& duas quidem partes eorum exercitus uictas dimicando consumpsit,reliquos autem captiuos accipiens,& annua tributa eis imponens,rursus contra Adrazarum,filium quidem Arachi,regem uero Sophenæ, conuertit exercitum. de cuius acie habita congressione circa Euphratem fluuium,pedestrium quidem peremit quasi uiginti millia,equestrium uero quinq; millia: cepitq; currus eorum, quorum plurimos incendit,centum tantummodo reseruauit.Audiens autem Damasci & Syriæ rex Adadus,quod Dauid expugnasset Adrazarum, tanquã amicus ad eius solatia cum maximo uenit exercitu, eũ sicut sperabat ab obsessione liberaturus.& congressus denuo apud Euphratem contra Dauid, bello deuictus est. Ceciderunt autem ferientibus eos Hebræis de exercitu Adadi quasi uiginti millia uirorum, re-
Nicolaus historicus. liqui uero in fugam uersi sunt. Meminit autem & huius regis Nicolaus in quarto historiarum libro,sic dicens:Post hæc autem transacto iam multo tempore, quidam prouinciarum alium nomine Adadus, ualde fortissimus in Damasco,& alteri Syriæ præter Phœnicen imperauit:& habuit bellum contra Dauid Iudææ regem.Cumq; multis præliis dimicasset,ad nouissimũ circa Euphratẽ uictus est, q tũc optimus regũ robore & fortitudine uidebat.Ad hæc aũt liberos eius dicit,q̃ post illius mortẽ suscipiebãt ab alterutris &regnũ

& nomen,his uerbis:Illo ſiquidem moriente,eius nepotes uſq; ad decimam generationẽ regnauerunt,ſingulis quibuſque à patre mox in ipſo principio accipientibus nomen,ſicut in Aegypto Ptolemæi: quorum tertius ualde potens,& reparare uolens aui perditionem,bello illato Iudæis,uaſtauit prouinciam,quæ modo Samaria nuncuparur. Non eſt autem hiſtoriographus à ueritate priuatus.Is eſt utiq; Adadus,qui pugnauit in Samaria, regnante Achab apud Hebræos,de quo poſt hæc loco ſuo narrabimus.Igiť Dauid caſtrametatus ad Damaſcum,oẽm reliquam Syriæ regionẽ ſuæ ditioni ſubiecit,& munitiones in prouincia uniuerſa conſtituens,tributaq; eos conferre decernẽs,reuerſus eſt:aureasq; pharetras & arma diuerſa,quæ cuſtodes corporis Adadi gerebãt,deo dicauit in Hieroſolymis,quæ poſtea Aegyptiorũ rex Suſſachus dum pugnaſſet contra eius nepotem Roboam,accepit:& multas alias ex Hieroſolymis ſecũ diuitias ad propria deportauit. Hæc itaq; dum in locũ ppriũ uenerimus,ſingula quæq; narrabimus. Rex igiť Hebræorũ deo ſibimet cooperante,& oĩa bella ſubdente,etiam contra alias Adrazari regis gentes & ciuitates caſtrametatus eſt,id eſt,Baachan & Machon, quas capiẽs magna uirtute uaſtauit. Inuentumq; eſt in eis aurum multũ,necnon & argentum,inſuper & æs, quod auro melius eſſe dicebant:ex quo etiam Salomon illud magnum uas,quod mare uocabatur,effecit: & optimos cantharos,cum deo templum ædificaſſet.Cumq; rex Hemathenus audiſſet, Adrazar & eius exercitum eſſe uaſtatũ,metuens ne Dauid ſuper eum quoq; ueniret,amicitijs & fide eum uoluit obligare,miſitq; ad eum Adaram filium ſuum,egitq; gratias, qđ inimicus eius Adrazar fuerit expugnatus : utq; ſocietatem cum eo & amicitias faceret, exorauit.Cui etiam magna munera direxit,id eſt,uaſa antiqua operatione facta,aurea & argentea,ſimul & ærea.Dauid autẽ facto fœdere cum Thou rege Hemathæno,eiusq; dona ſuſcipiens,filium ipſius cum honore competenti utriuſq; dimiſit: ea uero quæ ab illo fuerant deſtinata,& aurum aliud & argentum,quod de ciuitatibus diuerſis & gentibus habuerat ſubiugatis,ſecum portans,dicauit deo.Non autem ipſi ſolummodo dimicanti, & exercitum producenti uictoriam cõtulit deus,ſed etiam miſit Abiſai fratrem Ioab cũ magna manu in Idumæam, & per illum quoq; uictoria ceſſit, Idumæorumq; decem & octo millia uiros Abiſai dimicando peremit. Tunc etenim omnem Idumæam rex in ſuæ ditione percipiens,tributa pro terra,& pro uniuſcuiuſq; capite ab eis accipiebat. Erat autem uir naturaliter iuſtus,& iudiciorum contemplatione ueriſſimus.Principem uero totius exercitus habuit Ioab,ad conſcriptiones autem geſtorum Ioſaphat filium Achil. Inſtituit autem de domo Phinees principem ſacerdotum Abiathar,qui eius amicus erat: ſcribam uero fecit Saraiam,Banaiæ autem filio Iohoiadæ cuſtodũ corporis præbuit principatum.Seniores autem filij eius circa corporis eius cuſtodiam erant.Recordatus autẽ eſt etiam fœderis & iuriſiurandi,quod habuerat cum Ionatha filio Saul, & amicitiarum atq; ſtudij illius oblitus non eſt.Nam inter alias uirtutes memor etiam erat eorum,qui ei præterito tempore beneficia præbuiſſent.Præcepit ergo requiri,ſi aliquis de Saul gene re ſupereſſet,cui retributionis debitum pro Ionathæ amicitijs repenſaret. Et cum quidã fuiſſet adductus de domo Saul,qui potuiſſet ſcire , ſi qs adhuc ex genere illius ſupereſſet, interrogauit,ſi aliquem noſſet uiuere de cognatione Ionathæ,ut pro beneficijs illius ſua ei munera repenſaret.Qui reſpondit relictum eſſe ei filium nomine Miphiboſeth,ueſtigijs claudicantem.Is enim dum pater eius & auus nunciati fuiſſent in bello cecidiſſe, à nutrice ſua raptus,& ea fugiente lapſus ex eius hũeris,greſſus ualde uexauerat. Dumq; cognouiſſet ubi uel apud quem nutriretur,miſit ad Machir in ciuitatem Iodabar, apud quem Ionathæ filius alebatur.Quo facto,uenit Miphiboſeth ad regem,& proſtratus in faciem, adorauit eum.Dauid autem iuſſit eum habere fidutiam,& ſperare meliora:dediťq; ei domum paternam,& omnem ſubſtantiam quam Saul auus eius poſſederat, feciťq; eũ cõuiuam ſuum , præcipiens ut nulla die ab eius menſa recederet. Cumq; puer adoraſſet, & retuliſſet gratias pro uerbis pariter & donis,uocauit Dauid Zibam,dicẽs paternam ſe domum & omnem Saul ſubſtantiam Ionathæ filio condonaſſe.Illi uero præcepit,ut operaretur terram,& collectos redditus uniuerſos in Hieroſolymam deportaret, atq; quotidie ad menſam regis deduceretur puer , ipſumq; Zibam & filios eius numero quindecim, & famulos numero uiginti,Miphiboſeth filio Ionathæ donauit,Hæc itaq; conſtitu-

2.Reg.9

De Miphiboſeth filio Ionathæ.

ente rege, Ziba famulus adorans, & cuncta ſe promittens facturum eſſe, diſceſſit. Ionathæ uero filius in Hieroſolymis habitauit, habens cum rege conuiuium: cui omnis diligentia ueluti filio regis exhibebatur. Habuit autem & filium quem appellauit Micham. Ergo qui relicti fuerant de genere Saul & Ionathæ, hũc honorẽ apud Dauid habuiſſe noſcunt,

¶Quomodo Ammonitæ legatos Dauid magna contumelia affecerunt, & quomodo ultus eſt Dauid illam, profligando eos cum Meſopotamitis & Syris. Caput VI.

2. Reg. 10

ILlo itaq; tempore Naas amico Dauid Ammonitarum rege defuncto, eiq; in regnũ filio ſuccedente, miſit Dauid ut eum conſolaretur, mortẽ patris leuiter ferre monens: utq; amicitiæ quas cum patre eius habuerat, permaneret. Quod principes Ammonitarum mala uoluntate, & non ſecundum Dauid conſilium ſuſceperunt, & exacuerunt regem ſuum, dicentes exploratores miſiſſe Dauid, qui eorum prouinciã & exercitum clementiæ occaſione cognoſcerent, & cauenda eorum colloquia, ſuaſeruntq; ne incaute periculũ alicuius calamitatis incurreret. Hæc itaq; credens bene tractaſſe ſuos iudices Ammonitarum rex, legatos qui à Dauid miſſi fuerant, grauiſſimis affecit iniurijs. Radens enim medietatem barbæ eorum, & ueſtium medietatem abſcindens, relaturos operibus & non uerbis dira reſponſa, dimiſit. Rex autem Iſraelitarum hæc cognoſcens, indignatus eſt: & iniuriam factam ſibi nequaquam deſpiciens, contra Ammonitarum regem parauit bellum, ut contumeliam quæ fuerat legatis ſuis impoſita, regis periculo uindicaret. Porrò neceſſarij regis Ammonitarum & principes, uidentes quia fœdera dirupiſſent, & pœnas pro tali præſumptione luere deberent, ſemetipſos ad prælia præparabant. Tunc uero mittentes ad Syrum Meſopotamiæ regem mille talenta, ſocium eum ſub hac merce defieri popoſcerunt. Habebant autem iſti reges pedeſtrium uiginti millia. Conduxerunt autem & regem prouinciæ Maacha, & quartum nomine Iſtob. Sed & iſti habebant duodecim millia armatorum. Dauid autem non expauit, neq; horum ſolatium, neq; Ammonitarum exercitum: ſecurus de deo, qui iuſte contra eos erat pro huiuſmodi iniuria pugnaturus. Et cum dediſſet Ioab principi militiæ florem totius exercitus, miſit eum contra illos ad prælium. Qui circa metropolim Ammonitarũ Charanachan ueniens, caſtra fixit. Hoſtibus igitur egredientibus, & aciem non ſimul, ſed in duas partes diſponẽtibus, quorum auxiliatorum quidem manus in campo Curico conſtituta eſſe uidebatur, Ammonitarum aũt exercitus circa portas aduerſus Hebræos, uidens hoc Ioab contraria molitione tractauit, & fortiſſimos quidem uiros eligens, ſe oppoſuit Syro, & regibus qui cũ eo erant: reliquam uero partem fratri ſuo Abiſai tradidit, ut contra Ammonitarum aciẽ dimicaret: dicens, ut ſi uideret Syros ſibi & præualere, & fortiores eſſe, acie conuerſa ferret ei ſolatia: ſi aũt illum Ammonitæ opprimerent, ipſe eum ſimiliter adiuuaret. Cumq; inuitaſſet fratrem atq; rogaſſet, ut magnanimiter & fiducialiter ageret uniuerſa, & grauẽ uerecundiam metuens decertaret: illum quidem cum Ammonitis pugnaturum dimiſit, ipſe autem Syros aggreſſus eſt. Qui primo quidem fortiter reſtiterunt, multos tamẽ eorum peremit Ioab, omnes autem conuertit in fugam. Quod uidentes Ammonitæ, metuentesq; Abiſai & eius exercitum, non reſtiterunt, ſed ſuos ſocios imitati ſunt, & in ciuitatẽ repente fugerunt. Hoſtibus igitur ita deuictis, Ioab ad regem claro triumpho in Hieroſolymam reuenit. Hæc ergo deuictio nõ perſuaſit Ammonitis ut bello quieſcerent, neque dum cognoſcerent Dauid uictorem, à prælijs abſtinerent: ſed mittẽtes ad regem Syrorum Adrazarum trans Euphratem, eum ad ſolatium conduxerunt, qui habebat quidẽ principem militiæ Sobachum, pedeſtriũ uero octoginta millia, & equitũ mille. Cognoſcens aũt rex Hebræorũ rurſus Ammonitas tantum exercitum congregaſſe, non iam aduerſus eos per duces ſuos pugnare decreuit, ſed ipſe cũ omni uirtute tranſiens Iordanem fluuium, eis occurrit, & congreſſus in pugna uicit egregie, & interfecit millia pedeſtrium quadraginta, equitũ uero uſq; ad ſeptingentos. Proſtrauit aũt in acie principem militiæ Chadã nomine Sobachũ, quo uulnere mortuus eſſe cognoſcit. Meſopotamitæ uero dũ pugna fuiſſet hoc modo terminata, tradiderunt ſe Dauid, & dona miſerunt ei. Et ille quidem ſaluus eſt reuerſus in Hieroſolymam. Cum autem uer inchoaſſet, miſit Dauid principem militiæ Ioab, ut cum Ammonitarum gente pugnaret. Ille uero proficiſcens, omnem eorum depopulatus eſt regionem, & ipſos in metropoli Rabath clauſos obſedit,

Induſtria Ioab contra hoſtes.

¶ De *adulterio Dauid cum Bethſabee, & cæde Vriæ huius coniugis. Increpatio Nathan, & Salomonis natiuitas.* *Caput* VII.

COntigit igitur ea tempeſtate Dauid peſſimum uitium, cum eſſet natura iuſtus atque religioſus, & patrias leges magna uirtute ſeruaret. Is eñ dum hora meridiana iam ad ueſperam declinante, in ſuperiora regalia ſolito more deambularet: uidit mulierculã ſpecie ualde pulcherrimam, & cunctis fœminis præponendam in domo propria aqua frigida ſe lauantem, nomine Bethſabee. Cuius mulieris pulchritudine ſuperatus, concupiſcentiam retinere non potuit. Quam dum uocari feciſſet, cum ea concubuit. Quæ concipiens, miſit ad regem, & ut excogitaret inſinuauit, quatenus cõmiſſum ſcelus potuiſſet abſcondi, ne ſecundum leges patrias moreretur adultera. Dauid autem uirum eius nomine Vriam, qui erat Ioab armiger, de obſeſſione bellica fecit euocari. Quo ueniente de exercitu, hũc de obſeſſione requirebat. Illo autem referente omnia ei proſpera prouenire, tollens epulas de ſuo conuiuio dedit ei: iuſſitq; ut pergens ad ſuam coniugem, in eius cubaret amplexibus. Vrias autem hoc quidem non fecit, dormiuit autem inter alios armigeros regis. Quod dum comperiſſet rex, requiſiuit cur poſt tantum tempus propriam non iſſet ad domum, nec ad uxorem, dum omnes de peregrinatione remeantes hanc habeant uoluntatem. Cui reſpondit, non eſſe iuſtum ut dum commilitones eius & dux inter caſtra, & in hoſtium regione dormiret, ipſe cum uxore propria requieſceret, & epulis indulgeret. Et cum hæc dixiſſet, rex præcepit ut illa die ibi maneret, altera uero die pergere dimitteretur ad ducem. Vocatusq; rurſus ad cœnam Vrias à rege, & ad ebrietatem uſq; perductus, inuitante eum ſtudio rege frequẽter ad pocula, nihilominus iterum dormiuit ad ianuas regis, nullo deſiderio concitatus uxoris. Quo facto rex nimie cõtriſtatus, ſcripſit Ioab, Vriam quaſi in eo deliquerit, præcipiens puniendum. Significauit etiam ultionis modum, ne fieret ipſe in ſuo ſcelere manifeſtus, dicẽs ut in parte qua eſſet hoſtium grauis manus, & poſſet pugnando periculum ſuſtinere, ibi eum poneret, & cõmiſſo prælio iuberet cẽctos ab eo recedere, ut ſolus in mortis periculo remaneret. Et dum hæc ſcripſiſſet, & ſuo ſignaculo muniſſet, epiſtolam Ioab deferendam dedit Vriæ. Ioab aũt literas ſuſcipiens, & uoluntatem regis cognoſcens, in loco ubi hoſtes nouerat fortiter imminere, Vriam conſtituit. Deditq; ei quoſdam militum optimorum, ſeq; dixit omni uirtute præbiturum ſolatia, ſi forte poſſent partem muri deijcere, & ad interna ciuitatis intrare, quẽ petijt, ut cum eſſet miles ualde fortiſſimus, & haberet gloriam apud regem & omnem exercitum, ad hoc non dedignaretur accedere, ſed potius huiuſmodi res agere cõgauderet. Cumq; hoc Vrias fidutialiter agere promiſiſſet, Ioab ſeorſum cum eo pugnaturis dixit, ut eum ſolum facta hoſtium incurſione deſererent. Hebræis igitur ad ciuitatem accedentibus, Ammonitæ metuentes ne in illo loco, ubi Vrias conſtitutus erat, uenientes inimici muros ciuitatis aſcenderent, eligentesq; fortiſſimos uiros, & repente portas aperientes, magno curſu & impetu inimicos aggreſſi ſunt. Quod dum uidiſſent, omnes qui erant cũ Vria (ſicut eis prædixerat Ioab) receſſere poſt tergum. Vrias autem dum confunderetur fugere, aciemq; deſerere, ſuſtinuit hoſtes, & impetum eorum ſua uiuacitate ſuſcipiens, peremit quidem non paucos. Circundatus autem & captus in medio uulneratus interijt, cum quo etiam quidam alij de ſocijs ſunt extincti. His ita geſtis, nuncios Ioab miſit ad regem, præcipiens ut ei diceret, quod ſtuduiſſet quidem capere ciuitatem, ſed cum acceſſiſſet ad murum, multis ibi cadentibus abſceſſiſſet: & ſiquidem iraſceretur, Vriæ mortem pariter indicarent. Hæc igit audiente rege, & grauiter ferente, & dicẽte eos incaute feciſſe, ut ad mura urbis accederẽt, cũ magis debuerint p cuniculos aut alias machinationes capere ciuitatẽ, dũ utiq; exẽplũ haberent filij Gedeon Abimelech, qui dũ turrim Thebes expugnare uellet, uiolenter à ſene muliere petra peuſſus pharetra extinctus, & cum eſſet uir fortiſſimus, propter difficultatem rei turpiter ſit peremptus: qua memoria oportuiſſet eos muros hoſtium non adire, cum ſit optimũ apud omnes, ut ea quæ geruntur in prælijs ſeu bene ſeu male, memoria teneantur, quatenus alia quidem imitanda ſint, alia fugienda. Cumq; hæſitaret rex, & de caſu bellico cogitaret, Vriæ morte à nũcijs indicata, repente ab indignatione ceſſauit, iuſſitq; ut reuertentes Ioab dicerẽt, humanũ eſſe qđ cõtigit, & bella hmõi ſemper habere naturã mutabilem, ut aliqñ quidem inimici ſuperiores ſint,

Dauid capitur amore Bethſabee.

Litera Vriæ

2.Reg. 12

aliqñ uero ſubiecti:de cætero uero in oppreſſione prouidendum,ne denuo in aliq̃ partẽ delinquerent, ſed uallis & diuerſis munitionibus obſiderent, & prævalentes ciuitatem omnino ſubuerterent,& habitatores eius omnes pariter trucidarent. Nuncius itaq; Ioab ea quæ fuerant à rege dicta, portabat. Vxor autem Vriæ Bethſabee mortem ſui uiri cognoſcens, multis eum diebus fleuit. Quieſcente uero triſtitia eius & lachrymis,mox eam rex accepit uxorem,& filius maſculus ex ea proceſſit. Quas nuptias deus non libenter inſpexit, ſed iratus contra Dauid,in ſomnis apparuit prophetæ Nathan,regem culpans in his quæ male commiſerat. Nathan autem cum eſſet uir urbanus & ſapiens, & cogitaret quia reges dum in iram incitantur,amplius eam q̃ iuſtitiæ iura reſpiciunt: interminationes quidem dei tunc tacere decreuit,& alia uerba uiro utilia eloqui diſpoſuit,& dicens ei huiuſmodi cauſam,quid de ea ſentiret,manifeſtum ſibi fieri poſtulabat. Duo,inquit,uiri in una ciuitate degebant,quorum unus opulentus erat,& multos greges iumentorũ,boumq; & ouiũ poſſidebat:alter pauperculus,qui unam tantum agnam habebat, quam cũ ſuis filiis enutrierat, cũ qua etiam cibis propriis ueſcebatur,& quã non aliter q̃ filiam diligebat. Cumq; hoſpes ueniſſet ad diuitem,nihil de ſuis pecudibus uoluit occidere,ut epulas amico præberet:ſed miſit ad agnam pauperis,& eam ſublatam, peregrino conuiuiũ miniſtrauit. Hic itaque ſermo uehementer commouit regem, malignumq; pronunciauit illum hominem coram Nathan,qui talia perpetraſſet, & quadruplum dixit pro agna iuſte redditurum,& ſuper hoc morte mulctandum. Nathan autem reſpondens, ait ipm eſſe quem ille pati talia decreuiſſet, qui opus malum ualde commiſerit, reuelauitq; ei, & aperte manifeſtauit iram dei,qui eum regem cunctorum fecerat Hebræorum,& oĩum in circuitu gentium multarum atq; magnarum conſtituerat dominum,& à manibus Saul antea liberauerat,dederatq; ei cõiuges,quibus iuſte fuerat & legaliter copulatus. ſed quia deum ſpreuiſſet, & impie cõſpexiſſet uxorem, & uirum eius necandum hoſtibus tradidiſſet,ideo eum pœnas exoluere,& uxores eius ab uno dicebat filio uiolentias ſuſtinere: ſed & ipſum fore eius inſidiis expellendum, & dum eius peccatum occulte fuiſſet geſtũ, illud cunctis uidentibus ageretur, moriturumq; pariter & puerum qui ex ea eſſet procreatus. In his ergo rege turbato,& ualde confuſo, & cum lachrymis & triſtitia impie ſe egiſſe confeſſo (erat enim deicola uir, qui nihil omnino in ſua uita præter in caſu uxoris Vriæ deliquerat) miſertus eſt deus, & reconciliatus ei, ſeruaturum ſe illius uitam,regnumq; pollicitus eſt,agenti pœnitentiam de his quæ ab eo fuerant male geſta. Cumq; hæc Nathan regi prophetaſſet, domum reuerſus eſt. Puerum uero qui de uxore Vriæ fuerat generatus,grauis diuinitus languor inuaſit. Pro quo rex nimis afflictus, cum à cibo ſeptem diebus abſtinuiſſet,& adhortantibus ſæpe famulis non comedit:ſed & ueſtibus atris indutus,atque proſtratus in cilicio iacebat in pauimento,& deo pro ſalute pueri ſupplicabat,quia ualde eius matrem amabat. Septimo uero die puero moriente,non præſumebant hoc regi famuli nunciare,cogitantes quia ſi cognoſceret, & à cibo & ab alia ſua diligentia potius abſtineret,tanquam in luctu mortui filij conſtitutus,quippe cum eo languente talia præ triſtitia pertuliſſet. Sentiens autem rex famulos perturbari, & ea pati quæ præcipue ſolent aliquid celare uolentibus prouenire, intelligens mortuum puerũ, & uocans unum de famulis,ac ueritatem audiens,repente ſurrexit & lauit ſe, & ſumens cãdidam ueſtem, uenit ad tabernaculum dei,iuſſitq; ſibi cibos apponi. Quo facto, multus ſtupor eius cognatos & famulos apprehendit,quia cum nihil horum puero languente feciſſet,eo mortuo ſimul hæc oĩa celebraret. Cumq; ab eo huius facti cauſam requirerẽt, aſſerens eos nimis indoctos,ait:quia adhuc quidem uiuente puero dum ſpem ſalutis eius haberet,omnia faciebat,credens per hæc placari diuinitatem:quo deficiente uita,triſtitia nihil prodeſſet. Quod cum dixiſſet,regis ſapientiam laudauerunt. Poſt hæc autem ingreſſus eſt ad mulierem Bethſabee. Quæ concipiens maſculum filium procreauit, quem iubente Nathan propheta Salomonem appellauit. Porrò Ioab Ammonitas obſeſſione fortiter affligebat,aquam eis auferens,& rerum cæterarum hubertatem, multumq; eos cogebat cibi & potus inopia laborare. Ex modico nanq; puteo bibebant omnes,& licet illis eſſet fontis auxilium,ne tamen deficeret,non eo largius utebantur. Quo facto,ſcripſit hæc regi,ſignificans & rogans eum ut ueniret ad ciuitatem, quatenus ſuo nomini uictoriam

Salomon nuncupatur.

designaret. Quod cum scripsisset Ioab, approbans rex eius uoluntatem & deuotionis fidē, sumpto secum exercitu, uenit ut Rabath depopularetur. Vrbem uero hanc dum bellica lege cepisset, milites eam uastare permisit: ipse uero tulit coronam regis Ammonitarum, habentem pondus auri talentum, & lapides pretiosos, & in medio sui sardonychem, quā semper Dauid gestabat in capite. Multa siquidem & alia preciosa spolia in ea comperit ciuitate. Viros autem eius tormentis affecit. Hoc itaq; modo etiam alias Ammonitarum urbes quas cepit, cuertit.

¶ *Quomodo Amnon sororem Thamar ui comprimit, Absalom fratre horum ob id moliente necem in Amnon, & quomodo iram patris Absalom fugit, licet postea reuocauerit eum pater.* Caput VIII.

REuertēte igitur Hierosolymam rege, domus eius turpi uitio maculata est. Erat enī illi filia uirgo nomine Thamar, pulchritudine ualde præcipua, ita ut omnes fœminas speciosas euinceret. Huic frater erat Absalō, ex una genitrice generatus. Hāc Amnon filiorum Dauid senior concupiuit: & cum neq; propter uirginitatem eius, neq; propter custodiam suo posset desiderio præualere, crudeli percussus uulnere carpebatur. Dumq; eius corpus interiori languore tabesceret, & iam colorem macies permutaret, innotuit Ionadab cuidam cognato eius pariter & amico. Erat enim uir iste sapiens, & intellectu nimis acutus. Videns ergo quotidie Amnon non naturale corpus habentē, accedens interrogauit ut ei causam rei huius ediceret, dicebatq; arbitrari se hæc illum amoris occasione perferre. Cumq; confessus fuisset ei Amnon passionem suam, & quia sororem suam consanguineam concupiscoret, consilium ei suum desiderium adipiscendi hoc modo dedit: monens ut ægritudinem simularet, & uenientem ad se patrem peteret, ut ei sororem exhibituram competens ægrotanti ministerium destinaret: quod si fieret, priuaretur citius à languore. Amnon ergo ponens semetipsum in lectulo secundum Ionadab consilium, simulabat infirmitatem, & dum ad eum uisitandum pater uenisset, poposcit ut sororem ei dirigeret. Quam pater incunctanter iussit adduci. Ea uenientе præcepit, ut ei manu sua faceret panes frixos, dicens suauiter se ex eius manibus comesurum. Illa uero uidente fratre, conspersa farina faciens collyridas, easq; frigens obtulit fratri. Et ille quidem nequaquam gustauit ex eis, sed iussit famulos ut omnes à domo repellerent, ut quasi quiete facta dormiret. Cumq; famuli quod iusserat impleuissent, iussit sororem ut ei cibum ad interiorem locum domus afferret. Quod dum puella feciſſet, apprehendens eam, ut cum ea concumberet, suadere tentauerat. Puella uero clamabat, dicens: Noli uiolentiam facere, nec impietatem frater mi inferre, noli leges transcendere, & te iniquissima confusione miscere, sed quiesce à tam iniusto & sceleratissimo desiderio, ex quo opprobrium & turpitudo nostræ domui perpetua conferatur, adiiciens quia si de hac re loqueretur patri, cō fugium eius non denegaret ei. Et hæc quidem dicebat, uolens ad præsens impetum eius petulantem declinare. At ille non acquieuit: sed nimietate amoris illius inflammatus, & robore eius passionis ualde perplexus, uim intulit ei. Quem repēte odium post stuprum sororis inuasit, & iniuria perpetrata, eam surgere & abire præcepit. Cumq; illa in hoc deteriorem proclamaret iniuriam sibimet irrogatam, nec usq; ad noctē eam manere permitteret, repente eam inde discedere iussit, ut etiam hinc testimonium suæ cōfusionis incurreret. Qua resistente, iussit famulo ut eam prorsus expelleret. Illa uero dolens iniuriam simul & uiolentiam, dirupto colobio, quo antiquæ uirgines utebantur, habente manicas, & ad talos usque profuso, ne facile uiderentur, & cinere aspersо capite, ibat per mediam ciuitatem, clamans & ingemiscens uiolentiam sibimet irrogatam. Quam dum inuenisset frater Absalom, requisiuit qua causa proueniēte hoc ageret. Et cum factam sibi dixisset iniuriam, quiescere & mediocriter ait ferre germanam, & iniuriam non putare, quod corrupta fuisset à fratre. Cui dum satisfactum fuisset, clamare & uiolentiam sibi am multis indicare cessauit, & multo tempore apud fratrem suum Absalom uidua tolerauit. Quod cum cognouisset Dauid, doluit quidem: sed cum Amnon seniorem filium ualde diligeret, eum noluit contristari. Quem Absalom crudeliter abhorrebat, & latēter opportunū tēpus ultionis delicti illius expectabat. Igitur secundus ab annus corruptionis sororis eius excesserat, & cū greges suos tōsurus ascenderet in ciuitatē Betsephō (est autē

Colobium.

hæc in ſorte tribus Ephraim) rogauit patrem ut cum aliis fratribus ad eius conuiuium conueniret. Quo recuſante, ne illi grauis uideretur exiſtere, uel fratres dirigi ſupplicauit. Quibus deſtinatis, iuſſit Abſalom famulis ſuis, ut cum uiderent Amnon ebrietate diſſolutum, illo innuente interficerẽt eum, nullumq; metuerẽt. Quo facto, fratres cunctos terror grauis & tumultus inuaſit, & de ſe quoq; ſinguli formidantes, aſcendentesq; in equis reuertebantur ad patrem. Quidam uero præcedens nunciauit patri, quaſi cunctos fratres interfeciſſet Abſalom. Tunc Dauid quaſi omnibus uere ſimul interfectis, & hoc à fratre, triſtitia, quæ eum uſq; ad mortem ferre uideretur, amara nimis inuaſit, & eo dolore neq; cauſam requiſiuit, neq; aliud quicquam. Poſt hoc tanti mali facinus cognoſcere uoluit, ne que ſuſtinuit: ſed repente ueſte diſrupta proſtratus in terram iacebat, lugens filios uniuerſos, & qui mortui nunciati fuerant, & ſimul qui eos occiderant. Ionadab uero Sammæ fratris Dauid filius, cõſolabatur eum ut à triſtitia tanta recederet, nec crederet filios alios interemptos, quia nec cauſa talis extaret: ſed eſſe credibile, quia hoc feciſſet Abſalom in ſolũ Amnon, propter Thamar ſuæ ſororis iniuriam. Inter hæc quidem ſonus equorum & tumultus quorundam uenientium attentos eos fecit. Erant autem filij regis, qui de conuiuio fugiebant. His lugentibus triſtis pater occurrit, & præter ſpem uidens quos ante paululum periſſe crediderat, amplexatus eſt eos. Erat itaq; cõcluctus & gemitus, illis quidem ſuper mortuo fratre, regi uero ſuper filium interemptum. Abſalom autem fugit in Geſſur ad auum maternum, uirum prouinciæ illius præpotentem, apud quem trium annorum tempore commoratus eſt. Cumq; Dauid uoluntatem haberet, ut ad reuocandum Abſalom filium deſtinaret, non ad uindictam, quando erat ira iam longo tempore leuigata, ad hanc rem princeps militiæ Ioab eum potius incitauit. Præparauit enim quãdam mulierẽ iam ætate prouectam, ut eſi ſub ſchemate luctus interpellaret, & huiuſmodi uerba proferret. Quæ ait: Duo filij mei rex erant qui in agro fuerant, & in contentionem cõuerſi, nullo præſente qui eos placare potuiſſet, ab altero alter percuſſus interijt. Cognatis autem interfectorẽ petentibus, & uolentibus eum occidere, ſupplico ut mihi ſalutẽ præcipias filij condonari, nec reliquam ſpem meæ ſenectutis auferri, & prohibeas cunctos q meum filium interficere moliuntur. Non enim quicquam aliud illi poterunt ſequi, niſi quod timor regius imperauerit. Rege ſiquidem mulieris precibus annuente, reſpondens denuo mulier regi: Gratias, inquit, ago rex tuæ benignitati, qui meam miſeratus es ſenectutem, & penè filijs deſolatam filium habere feciſti. Sed ut firma mihi ſint tuæ dona clementiæ, precor tuo filio eſto propicius, eiq; remitte delictum. Quomodo enim creditura ſum ueritati mihi in hoc præbuiſſe beneficium, cum te uideam in cauſa ſimili cum tuo filio manere ſemper iratum? Fœdum nanq; eſt, ut cum filius unus contra uoluntatem patris mortuus ſit, ſponte huic caſui apponatur & alius. Intellexit itaq; rex hoc conſilium ſtudio Ioab immiſſum, & interrogata ſene muliercula dum cognouiſſet hoc uerum eſſe, reuocans Ioab, ait ipſe ei ſtudij ſui uotum, eumq; Abſalom reuocare præcepit. Non eñ circa eum iam ulterius ſe dixit eſſe crudelem, ſed iram indignationemq; remittere. Ille uero cum adoraſſet regem, eiusq; ſermonibus gratias egiſſet, repente pfectus eſt in Geſſur, & aſſumpto Abſalom, in Hieroſolymam remeauit. Præmiſit autem rex dum uenire filiũ cognouiſſet, & præcepit ut ad domum propriam remearet. non enim iuſtum eſſe credidit, ut mox uenientem ſuſciperet aut uideret. Ille uero patre iubente eius declinauit aſpectum, cui tamẽ à familiaribus debitum exhibebatur officium. Huius itaq; pulchritudo licet in triſtitia poſiti, & diligentiam competentem regis filio non habentis, nequaquã depoſita eſt, ſed erat ſpecioſus, & ſplendebat omni decore, & corporis magna proceritate, ita ut eos qui erant in epulis conſtituti, tranſcenderet. Cuius capitis erat tanta cæſaries, ut uix octo diebus tonderi potuiſſet, & erat tonſuræ eius pondus ſiclorum ducentorum, qui faciunt quinque minas. Habitauit autem in Hieroſolymis annis duobus, & habuit tres filios maſculos, & filiam unam nimis ſpecioſam, quam rex poſtea Roboam Salomonis filius accepit uxorem, ex qua natus eſt puer nomine Abias. Inter hæc itaque mittens Abſalom ad Ioab, poposcit ab eo ut perfecte placaret patrem: & peteret quatenus eum ad ſuum conſpectum & colloquium reuocaret. Negligente uero Ioab, mittens aliquos ſuorum, confinem ſegetem eius incendit. Quod cum ille cognouiſſet, ad Abſalom uenit,

2. Reg. 3.

Dauid reuocat Abſalom.

tulpáns eum,& ex eo cauſam rei huius inquirens.Cui reſpondit:Hoc conſilium compe-
ri,ut te ad nos perducere potuiſſem,negligentem uerba quæ tibi pro paterna reconcilia-
tione mandaueram.Quapropter præſentem te deprecor,ut mitiges genitoris mei iram.
Ego nanque peius exilio eſſe iudico huc me modo ueniſſe,patre mihi hactenus iraſcente.
Ioab autem neceſſitatem eius agnoſcens & miſeratus,mediator extitit apud regem,eíq; lo
cutus de filio,egit ut libenter eum repente ſuſciperet.Quo ueniente,& in terram proſtra
to,ac ſupplicante ut peccati ueniam impetraret,porrecta dextera alleuauit eum,& geſto-
rum obliuionem ſe habere pollicitus eſt.

¶ *Quomodo Dauid ab Abſalom eſt regno pulſus, conſultante Achitophel. Deq; Ziba & Miphiboſeth, & iniurijs Semei, deq; exploratore Chuſi & Achitophel ſuſpendio.* *Caput* IX.

ABſalom autem dum ei hoc fuiſſet à patre cõceſſum,in paruo tẽpore multos equos, 2.Reg.15
multoſq; ſibi currus inſtituit,& armigeros quinquaginta,& diebus ſingulis ſurgẽs
diluculo & ad regalia ueniens, eis qui cauſas habebant, & minores inueniebantur in eis,
delectabiliter loquebatur,quaſi non habente bonos conſiliarios patre, ſed iniuſtos in ſuis
ſententijs conſiſtentes,quorum iudicio grauarentur.Pro qua re fauorem ſibi omnium cõ
ciliabat:adijciebatq; pariter dicens,quia ſi haberet & hanc poteſtatem,ipſe cuncta ſub le-
gum æquitate diſponeret.His itaq; geſtis,populo ſibi placato ,cum iam deuotionem cun
ctorum ſe obtinuiſſe confideret,poſt reconciliationẽ patris annis quatuor iam tranſactis,
ſupplicauit ut eum pater in Hebron ire permitteret, quatenus promiſſa deo ſacrificia ce
lebraret,quæ fugiens deuouiſſet.Dauid ergo concedente,profectus eſt ,ad quem multus
populus eo inuitante confluxit.Aderat autem ei & conſiliarius Dauid Achitophel Gala-
moneus,& ducenti uiri ex Hieroſolymis,neſcientes quidem conamen huiuſmodi,ſed ue
lut ad ſacrificium euocati.Hoc itaq; conſilio rex ab omnibus ordinatus eſt.Quod dum fu
iſſet Dauid nunciatum,& inopinabiliter hoc feciſſe filium cognouiſſet, metuens impieta
tem eius & præſumptionem miratus, quia nec peccati ueniam recordatus eſt, ſed ſuper
illa ſcelera potiora & iniquiora committeret,primum quidem ut regnum à deo donatũ
uellet auferre , ſecundo ut patrem uita priuaret , deliberauit ut fugeret trans Iordanem.
& uocatis amicis & neceſſarijs , & de filij ſuperbia participato cum eis conſilio , cunctaq;
committens deo,decem concubinas cuſtodes regalium derelinquens,diſceſſit ab Hiero-
ſolymis,& alia multitudine cum eo fidutialiter egrediente,ſimul & ſexcentis uiris arma-
tis,qui Saul uiuente fuerant ei in fuga priori participes.Abiathar autem & Sadoch ſacer
dotibus , & omnibus Leuitis uolentibus ſimul egredi cum arca dei, ſuaſit magis ut in ci-
uitate conſiſterent, cum eum poſſet deus etiam arca non portata liberare, mandauitq; ut
ei latenter geſta quæq; nunciarentur.Habuit autem fideles ad omnia miniſtros, Achima
am filium Sadoch,& Ionatham filium Abiathar. Sadoch autem Iethæus cum eo profe-
ctus eſt,licet Dauid eum manere in ciuitate uoluiſſet.Cui dum acquieſcere noluiſſet,ei pa
ritatem potius ſuæ deuotionis oſtendit.Aſcendente autem Dauid per mõtem oliueti pe-
dibus nudis,& cunctis cum eo flentibus,nunciatum eſt Achitophel eſſe cum Abſalom,et
eius parti fauere.Quod dum audiſſet,triſtitia eius magis accreuit,deumq; rogabat,& ſup
pliciter exorabat,ut abalienaret mentẽ Abſalom à conſilijs Achitophel. Formidabat em
ne contra ſe ei dando conſilia præualeret.Erat enim uir ille aſtutus,& ad proſpiciendam
utilitatem nimis argutus.Cumq; in montis uerticẽ perueniſſet,ciuitate reſpecta cũ mul-
tis lachrymis,quaſi amiſſo regno,domino ſupplicauit.Occurrit autem ei uir quidam fi-
delis,nomine Chuſi,& ipſe amicus.Quem cum uidiſſet Dauid ſciſſa ueſte,& aſperſo capi
te cinere flentem atq; lugentem,conſolatus eſt eum,& à triſtitia ceſſare poſcebat. Et poſt
hæc ſupplicauit ut iret ad Abſalom,quaſi ei conſentiens,& eius ſecreta conſideraret, conſi
lijſq; reſiſteret Achitophel:quia ſi cum Dauid pergeret,tantum prodeſſe non poſſet.Ob-
ediens ille Dauid,eo derelicto,uenit in Hieroſolymam, quo etiam non poſt multum ue-
nit Abſalom.Paululum itaq; exinde procedẽte Dauid,Ziba famulus Miphiboſeth,quem
curatorem inſtituerat poſſeſſionum quas donauerat filio Ionathæ,occurrit ei cum duob⁹
aſinis oneratis rebus in itinere neceſſarijs, ex quibus ipſe & qui cum eo erant,refici debu
iſſent.Requirente uero Dauid,ubi relinqueret Miphiboſeth,ait in Hieroſolymis , expe-
ctantem ordinari regem ſe in præſenti ſeditione,propter memoriam beneficiorũ Saul.

In his autem indignatus Dauid, omnia quæcunq; concesserat Miphiboseth, Zibæ donauit, multo iustius esse credens, ut hic quàm ille potius hæc haberet. Et Ziba quidē hoc facto gauisus est. Igitur ueniente Dauid in locum Bachurani, progressus quidam de cognatione Saul, nomine Semei, filius Gera, lapidabat eum ac pessimis sermonibus accusabat. Circunstantibus autem amicis, adhuc amplius blasphemabat, & sanguinariū eum multorumq; malorum dicebat autorem, increpans eum, quatenus ex illa terra uelut pollutus excederet, deoq; gratias referebat, qui eum priuasset regno per proprium filium, pro eo quod peccasset in dominum, & in eo rite pœnas exigeret. Omnibus autem super eum mota iracundia prouocatis, & præcipue Abisai, uolēte interficere Semei, Dauid eum ab ira retinuit, dicens, ne malis præsentibus opus nouæ occasionis adiiciamus. Non enim circa hunc rabidum canem mihi respectus aut pudor est, sed ad deum intēdo, propter quē iste super nos ita uidetur inuectus. Nec est admirandum, ab isto me talia sustinere, quando etiam filij uideor impietatem expertus. Sed forsan aderit nobis misericordia dei, & prævalebimus inimicis, quo adiuuante, securo itinere properemus. Semei autem per alteram montis partem currebat, & crebras faciebat iniurias. Cumq; Dauid uenisset ad Iordanem, reficiebat ibidem suos itinere fatigatos. Igitur cum uenisset Absalom & Achitophel consiliarius in Hierosolymam cum omni populo, uenit ad eum amicus Dauid Chusi: & cum adorasset Absalom, optabat regnum eius incolume, & in omni tempore permanere. Illo uero dicente, cur cum præcipuus patris eius esset amicus, eiq; fidelis in omnia uideretur, non cum eo tunc esset, sed illo derelicto transisset ad eum, temperate se facere dixit, siquidem & populi uniuersi fore iudicium. His, inquit, domine tecum manentibus, recte & ego te sequor. Regnum itaq; tibi à deo collatum est, quapropter eandem fidem atq; deuotionem præbebo quam patri. Non enim pro rebus præsentibus indignari fas est, quando non in extraneam domum mutatum est regnum, sed in eadem permansit, filio succedente patri. Hæc dicens satisfecit, cum prius utiq; uideretur esse suspectus. Et Absalom uocato Achitophel, quid oporteret agi tractabat. Qui suasit ut ad cōcubinas sui patris accederet, ex hoc enim populum sciturum, creditarumq; dicebat, quia circa patrem nulla ei iam reconciliatio supereſſet, ob hoc cum multa fiducia aduersus eum omnis multitudo pugnaret, hactenus autem apertas inimicitias eos habere metuere, credentes posse patrem cum filio quocunq; tempore concordari. Hoc etiam consilio flexus, iussit famulis ut tentoria in solatio regio figerent, & uidente populo accedens ad patris sui concubinas ingressus est. Hæc autem gesta sunt secundum Nathan prophetiam, quam Dauid olim de filij sui inuasione significauerat. Cum uero feciſſet Absalom quæ monuerat Achitophel, rursus secundum cōsilium de prælio contra patrē eū proferre poscebat. Cumq; decem millia ille electos sibi dari petisset, ut & patrem eius interimeret, & eos qui cū eo pergerent incolumes reuocaret, ut tunc firmum haberet imperium cum pater eius extingueretur, dum hæc sententia placuisset, uocauit etiam Chusi amicum sui patris antiquum, sic enim ille eum uocabat. Cui dum sententiam Achitophel indicasset, quid etiam ipsi uideretur de eadem causa, requirebat. Ille uero cognoscens, quia si fierent quæ suadebat Achitophel, Dauid ad mortis periculum peruenisset, contrariam sententiam nitebatur afferre: Non ignoras, inquit, ô rex tui patris & eorū qui cum eo sunt fortitudinem, qui & multis prælijs dimicauit, & semper superatis hostibus est reuersus. Nunc equidē credo illum in exercitu constitutū. est enim sicut nosti bellicosus, & idoneus omnia prouidere, & dolos superuenientium hostium declinare certissimus, circa uesperam autem derelinquere suos, aut in aliquam aulam se celare, aut circa petras insidias facere. dumq; contigerit ut nostri congrediātur ad prælium, illius quidem uiri (ut æstimo) modicum se subducent: & dum securi fuerint de regis auxilio, resistent. & inter hæc illis pugnantibus, repente cum alio exercitu tuus pater apparens, suis quidem fortitudinem præbebit ad bellum, tuos uero inopinabili superuentu prosternet. Fac igitur comparationem mei consilij, & cognoscens eius utilitatem, Achitophel quidem refuta sententiam. mittens autem in omnem prouinciam Hebræorum, præcipe ut contra patrem tuum cunctus congregetur exercitus, & sumens ipse prælij militiam unsuersam, esto dux eorū, & nulli alij committas hoc bellum. Facilime eñ te crede uictorem fore, si eum cū paucis cōprehen-

De iniurijs Semei

Absalom cōcubinas patris uiolat. 2. Reg. 17

deris,cum tu multa millia pugnatium habeas, deuotionem ſuam tibi præbere uolentiũ. At ſi pater tuus fuerit obſeſſione circundatus, machinationibus aut cuniculis ciuitatẽ illam facilime capiemus.Hæc cum dixiſſet,probabilior apparuit quàm Achitophel.Nam præ illius conſilio,Abſalom potius huius elegit.Deus enim erat, qui in eius mente conſilium Chuſi melius eſſe faciebat.Quo facto,feſtinauit Chuſi ad ſacerdotes Sadoch & Abiathar,cõfiliumq; Achitophel necnon & ſuum pandens,& quia placuiſſet quæ ipſe monuerat indicauit,& exhortatus eſt repente,ut mittẽtes hæc renunciarent Dauid,& quæ ab aduerſarijs tractata uidebant aperirent,adijciens ut ſtuderet uelociter trãſire Iordanem, ne eum ſuus filius perſequi feſtinaret,& anteq; ſe ille muniret,poſſet à filio cõprehendi. Sacerdotes autem opportune ſuos filios ad hoc officium extra urbẽ celatos habebant. Quibus mandantes per fidelem ancillã quæ tractabat Abſalom, præceperunt ut Dauid cum feſtinatione hæc ſignificarent.Illi uero nulla dilatione tardãtes, ſed mandata ſeruantes patrum,pij fideleſq; miniſtri & officij ſui uelocitatem & neceſſitatis inſtantiam cito iudicantes implendam,feſtinabant ad Dauid.Cumq; duobus ſtadijs à ciuitate proceſſiſſent,uidẽtes eos quidam equites,indicauerunt Abſalom.Ille continuo ut comprehenderent miſit. Quod cognoſcentes filij ſacerdotum,ab itinere declinantes in uicum quendam nõ longe ab Hieroſolymis,cui nomen erat Bochor,inuenientesq; quandam mulierculam rogauerunt ut eos celaret,& munitionẽ metuentibus ꝓberet. Illa uero iuuenes illos in puteũ repente depoſuit,& expanſis deſuper pellibus os eius operuit. Cumq; perſequentes eos uenirent,& de eis mulierem requiſiſſent,illa uidiſſe quidem ſe nõ negauit:dicẽs apud ſe eos ſumpſiſſe potum, & continuo diſceſſiſſe,tamen ſi cum uelocitate ſequerent, facile eos cõprehendi poſſe dicebat.Cumq; diu ſecuti non comprehendiſſent,reuerſi ſunt.Mulier aũt uidentes eos remeantes,& nullum iam periculum comprehenſionis iuuenibus imminere conſpiciens,abſtractos è puteo dimiſit ad proprium itineris opus.Qui multo ſtudio feſtinantes,uenerunt ad Dauid,& cuncta ei quæ Abſalom tractabat ſubtiliter indicauerunt. Tunc ille licet iam nox eſſet,præcepit tamen ſuos Iordanem tranſire cũ feſtinatione.Achitophel autem uidens ſuam ſententiam reprobatam,aſcendens iumentum ſuum uenit ad regionem Galmon,conuocatiſq; omnibus ſuis,cõfilium quod dederat Abſalom expoſuit,& quia eo quod auditus ipſe non fuerit,non eius tardaret interitus indicauit. Dicebat enim Dauid poſt uictoriam in regnum continuo rediturum, & melius ſibi fore ut libere & magnanime abrumperet uitam,q; ſe Dauid reſeruaret ad pœnas, contra quẽ Abſalom talia conſilia præbuiſſet.Et cum hæc dixiſſet,accedens in locum domus ſuæ ſecretiorem,laqueo ſe ſuſpendit.Igitur Achitophel iudicio ſuo huiuſmodi morte damnatus eſt, quem deponentes ſui de laqueo,ſepulturæ contradiderunt.Dauid autẽ ſicut prædiximus tranſiens Iordanem,uenit in caſtra optima & munitiſſimam ciuitatem, ſuſceperuntq; eũ libentiſſime priores prouinciæ,& fugam illius temporis reuerentes, & honorem ei priſtinæ felicitatis exhibentes.Erant autem Berſelleus Galaaditꝛs,& Siphas potentiſſimus, & Amanthias,& Machir terræ Galaaditidis primus. Hi nanq; omnium rerum copiam Dauid & qui cũ eo erant,opulentiſſime ꝓbuerunt,ita ut neq; lecti ſtrati deeſſent,nec panes aut uinũ,ſed etiam hubertatẽ pecudũ miniſtrarent,quatenus & quietẽ laborantibus, & cibos utilitũ copiã eis ad ſatietatẽ exhiberent.Et hi quidẽ hoc mõ erant conſtituti.

¶ *Quomodo Abſalom inſtructo contra patrem exercitu uictus eſt,ipſeq; crinibus ſprolixis arborum ramis implicitis pendens,transfoſſus eſt,& de luctu Dauidis.* Caput X.

ABſalom itaq; congregato magno Hebræorum exercitu ſuper patrem,& tranſiens fluuium Iordanem nõ longe à caſtris,uenit in Galaaditidem regionem, cõſtituitq; principem totius exercitus Amaſam in loco Ioab conſobrini ſui. Erat eñ de patre Ietheo & matre Abigea progenitus:Abigea uero & Saruia mater Ioab,Dauid ſorores fuere. 2.Reg.18
Cumq; recenſuiſſet Dauid eos, qui cum eo erant,& inueniſſet uſq; ad quatuor millia armatorum,noluit expectare quando ſuper eum Abſalom ueniret,ſed conſtituens ſuper illos millenarios & centenarios,diuiſo exercitu tripartite,aliam quidem partem Ioab principi militiæ dedit,aliam uero fratri eius Abiſai,tertiam autem commiſit Etheo, qui erat amicus eius de ciuitate Geth.Cumq; uellet ipſe ad bellum ſimul exire,amici non permiſerunt,conſilio eum ſapientiſſimo retinentes.Dicebant enim,quia ſi cum eo deuincerent,

omnem ſpem utilitatis amitterent:ſi uero una parte uicta,ad eum reliqui remearent,poſſet denuo plium reparari, quando etiam hoſtes arbitrarentur alium exercitum manere cum rege.Hoc conſilium libenter accipiens Dauid,ipſe quidem in caſtris manere decreuit,& cum duces & amicos ad prælium deſtinaret,rogauit ut fortitudinem ſui & fidem & memoriam haberent,utq; puero Abſalom uictores parcerent, ne illo moriente aliqd in ſe mali ipſe committeret,optansq; cunctis uictoriam,dimiſit exercitum.Ioab itaq; aciem conſtituit contra hoſtes in campo quodam,habens poſt tergum ſyluam. Eduxit autẽ è diuerſo Abſalom ſuum exercitum.& facta congreſſione belli, opera præcipua manuũ & maximæ præſumptionis ex utraq; parte gerebantur:alij quidem ut regnũ Dauid reciperet,elaborabant,& omni magnanimitate deſudabant:alij uero, ne eo priuaretur Abſalom,& daret patri pro ſua præſumptione ſupplicium, in nullo ſegnes erant aut facere aut pati quodcunq; belli caſus afferret.Inſuper metuebant etiam,ne ab Ioab & eius paucis militibus tanta multitudo ſubiugaret.Igitur inter hæc uicit Dauid exercitus robore,magnanimitate & exercitatione bellorum fortium,fugientesq; per ſyluas & colles perſecuti ſunt:& alios quidem ceperunt,alios autem interfecerunt,ita ut plures caderent fugientes quàm in acie repugnantes.illa ſiquidem die quaſi uiginti millia uirorum ceciderunt. Exercitus autem Dauid acceſſit ad Abſalom,erat enim cunctis pceritate & pulchritudine manifeſtus.qui metuens ne eum comprehenderent hoſtes, aſcendens mulam regiam fugiebat.Cumq; uelociter ueheret,& ipſo motu leuis exiſteret, arbori maximæ & ramis extenſæ eius replexa cæſarie inopinabiliter eſt appenſus & iumentum quidem uelocitate ſua quaſi dominum adhuc portaret abſceſſit,ille uero ramis comarum alligatione retinebatur aſtrictus.Quem cum uidiſſet quidam militum Dauid,Ioab indicauit. Quo dicente,quinquaginta ſiclos ſe ei daturum ſi permiſſet Abſalom,nec ſi mille ſiclos ei promitteret,occidere ille ſe filium domini ſui dixit,dum omnibus audientibus pater eius ei parci rogauerit.At ille oſtendi ſibi præcipiens,ubi eum uidiſſet appenſum, & locum inueniſſet,in corde eũ iaculans interemit. Armigeri uero Ioab circunſtantes de arbore cadauer eius depoſuerunt,eumq; in foueam proijcientes, aceruum ſuper eum lapidum poſuerũt, ita ut figura ſepulchri fieret,& ingentem tumulum locus ille ſeruaret.Ioab uero ſigno dato,à perſecutione reuocauit exercitum,parcens contribulibus ſuis.Igitur Abſalom conſtituerat ſibi ſtatuam marmoream regiam in ualle, quæ duobus ſtadijs ab Hieroſolymis aberat,quam appellauit ſuam manum , dicens quia etiam filijs eius morientibus nomen eius in ſtatua permaneret. Erant enim ei maſculi filij quidem tres, filia uero una Thamar.Quæ coniuncta Salomonis filio Roboam,peperit filium Abiam,qui patri ſucceſſit in regnum.Et de his quidem poſtea declarabimus.Igitur poſt mortem Abſalom populus quidem ad propria loca diſperſus eſt. Achimaas autem Sadoch ſacerdotis filius rogabat Ioab,ut præueniens ipſe Dauid uictoriam nunciaret, & quia dei ſolatium & prouidentiam ipſius habuiſſet.Cui non conceſſit hoc Ioab dicens, quia cum ſemper boni nuncij homo fuiſſet,modo non deberet regi mortem filij nunciare. Vocansq; Chuſi, ei opus hoc iniunxit,ut quod ipſe uidiſſet, regi etiam indicaret. Cumq; iterum Achimaas rogaret,ut eum nunciare permitteret,dicens:quia rex circa ſolam uictoriam attentus,nequaq; de Abſalom morte curaret, conceſſit ei ut pergeret ad Dauid, tenénsque compendioſam uiã, quam ipſe ſolus nouerat,præuenit Chuſi.Cumq; ſederet Dauid inter portas,expectans quando ei aliquis geſta bellica nunciaret , quidam ſpeculatorum uidens Achimaam currentem,& nondum quis eſſet agnoſcens , ait ad Dauid uidere ſe aliquem uenientem.Qui cum dixiſſet bonum fore nuncium,poſt paululum alium quendam ſequi pro nunciauit. Cumq; & ipſum bonum nuncium aſſereret, uidens explorator præcurrentem iam uicinum,eſſe Achimaam Sadoch filium ſacerdotis,Dauid indicauit. Qui gauiſus,eum bonum nuncium eſſe dixit,& aliquid optabile de prælio portaturum.Cumque hæc dicerentur à rege,ueniens Achimaas adorauit.& interroganti de pugna regi,victoriam nunciauit.Quo requirente de filio eius quid cognouiſſet,ait,quia mox ut uidiſſet fugatos hoſtes,ipſe ad eum pergere feſtinaſſet , & audiſſe ſe magnas uoces perſequentium Abſalom,& nihil amplius potuiſſe cognoſcere,eo quod cogeretur miſſus à Ioab uictoriam nunciare. Veniente autem Chuſi,& adorante regem,& uictoriam nunciante,de filio

tum Dauid continuo requiſiuit. Tunc Chuſi: Hæc, inquit, prouenĭant tuis inimicis, quæ recepit Abſalom. Quod uerbum uictoriæ gaudium nec apud ipſum manere, nec habere exercitum permiſit. Aſcendens enim Dauid in locum ciuitatis excellentiſſimum, flebat filium, tundens crebro pectora, capillos capitis ſui dilacerans, & omni ſe afflictione caſtigans clamabat, dicens: Vtinam mihi, & non tibi ô fili aduenĭſſet interitus. Nam cũ eum diligeret per naturam, huiuſmodi mortis eius euentui, quàm ſibi potius condolebat. Exercitus autem & Ioab audientes, quia rex filium ita lugeret, reuerĭti ſunt triumphali ſchemate ingredi ciuitatem, ſed deiecti & flentes & quaſi deuicti potius intrauerĭt. Dumq; rex capite uelato reſideret, & filĭi interitum ingemiſceret, introiuit ad eum Ioab & conſolatus eſt eum, dicens: O domine rex, aperte demonſtras ex his quæ agis, quia diligentes te & pro te pericula ſuſtinentes, necnon & te tuámque generationem protegentes prorſus abhorres, & diligis inimicos, & illos concupiſcis potius qui iuſte pœnas ſoluentes obierunt. Nam ſi Abſalom uiciſſet, & ipſe regnum firmiſſimum tenuiſſet, nullius noſtrum cadauer remaneret, ſed omnes à teipſo & à tuis filĭis incipientes, fuiſſemus ſine dubio proſtrati, nullo noſtrorum hoſtium ſiente, ſed cunctis potius congaudentibus, inſuper etiam punientibus eos, ſi qui forte noſtrorum miſerati fuiſſent. Tu uero hæc agere ſuper maximo non confunderis inimico, qui cum tuus filius eſſet, nequaquam hæc impĭa in te committere formidauit. Igitur recedens ab hac iniuſta triſtitia, procede, militibus oſtende temetipſum, eiſq; pro uictoria & labore certaminis gratias age. Ego nanq; opti me noui, quia ſi in hoc actu permanſeris, hodie à te populus uniuerſus abſcedet, & alĭi reguum tradet, & tunc amariſſimum ac uerum habebis luctum. Hæc dicens Ioab, regem à triſtitia reuocauit, & ad cauſas reipublicæ utilitatis abduxit. Transformatus enim à fletu Dauid, & opportune compoſitus pro aſpectu populi, ſedit ad portas, ita ut audiens populus uniuerſus concurreret, & omnes eum libentiſſime ſalutarent. Hæc itaque tali modo ſunt geſta. *Luctus Dauid ſuper Abſalom.*

¶ *Dauid uicto Abſalom, iterum recĭpit totum regnum, dedentibus ſe cunctis tribubus. Ipſe inimicos clemẽter recipiẽs in gratiam, contra Sabee nouæ ſeditionis autorem mittit Amaſam, quem Ioab dolo occĭdit, licet poſtea Sabee deuicerit.* Caput XI.

PORrò qui cum Abſalom fuerant, & de prælio fugerant, reuertentes ad ſemetipſos, ſinguli mittebant per ciuitates cunctas, Dauid beneficia commemorátes, & libertatem quam eis reſiſtendo multis hoſtibus præbuerat, edicentes, culpantésque ſemetipſos quia eum expuliſſe uiderentur à regno, & alium ordinaſſent, quo nunc defuncto principe quĭ ab eis fuerat ordinatus, rogare deberent Dauid, ut ab indignatione quieſceret, eiſq; faueret, & recepto regno, illĭs ſuam prouidentiam non negaret. Hæc itaq; Dauid crebro nunciabantur. Sed etiam ille nihilominus miſit ad Sadoch & Abiathar ſacerdotes, ut principibus loquerentur tribus Iuda, quia turpe fuerit ut aliæ tribus ante illam Dauid conſtituerent regem, cum illĭ & cognati eſſent, & ſanguinis eius participatiõe gauderent. Hæc eàdem & Amaſam principi militiæ eos præcepit edicere, quia cum filius ſororis eius fuiſſet, non diſſuaderet populo ut Dauid reſtitueretur imperium, pro qua re non ſolum regi reconciliari poſſet, ſed & totius militiæ principatum ſicut Abſalom ei præbuerat, obtineret. Et ſacerdotes quidem principibus tribus Iuda locuti ſunt, & Amaſam deflexerunt, promiſſiones regias edicentes, ut in eius partibus conſiſteret. Hoc itaq; facto, tribus Iuda miſit ad regem legatos, rogantes ut ad proprium remearet imperium. Hoc autem & omnes Iſraelitæ fecerunt, adhortante eos Amaſa. Igitur accedẽtibus legatis ad eum, uenit in Hieroſolymam, omnes tamen præuenit tribus Iuda, ut regi ad Iordanis flumen occurreret, & Gera filius Semei cum mille uiris, quos de tribu Beniamin ducebat, & Ziba libertus Saul, & filĭi eius quindecim, & uiginti ſerui. Iſti nanque cum tribu Iuda pontem fluminis effecerunt, ut facile rex eum tranſiret cum ſuo exercitu. Cumq; uenĭſſet ad Iordanem, tribus quidem Iuda eum libentiſſime ſalutauit. Qui dum pontem aſcenderet, proſtratus eſt ante eum Semei, & detinens pedes eius, ueniam poſtulabat in his quæ peccauerat, rogans ut non circa eum eſſet acerbus, nec poteſtate recepta eum iuberet dari ſupplicĭo, ſed potius conſideraret, quia geſta pœnitentia in his quæ prius deliquiſſet, primus ei occurrere feſtinaret. Cumq; in his ſupplicaret atque depoſceret, tunc Abiſai frater Ioab,

ait: Nunquid nam propter hæc non morieris, qui constitutum à deo regem nequaquam blasphemare metuisti? Tunc Dauid conuersus ad eum, ait: Non cessatis filij Saruiæ hæc commouere denuo nobis superiores turbas, & seditiones instantes? An ignoratis quia initium mei regni sit hodie? Quapropter omnibus impie in me agentibus, iuro dimitti supplicia, & nulli sua delicta reseruari. Tu, inquit, ô Semei securus esto, & nullum mortis habeto metum. Qui mox adorans, cum ceteris præcedebat. Inter hæc autem occurrit & Miphiboseth de cognatione Saul, sordida ueste circumamictus, comámque gerens profusam & hispidam barbam. Nam post fugam Dauid nec tonsus fuerat præ tristitia, nec uestem deposuerat suam, séque in hac afflictione deuouerat permanere, donec regi amuideret conuerti calamitatem. Hunc autem accusauerat Ziba seruus suus apud Dauid iniuste. Qui dum salutasset, eíq; prostratus esset, cœpit interrogare Dauid, cur non fuisset egressus & eius fugæ participatus, ille autem Zibam sibi fuisse obstaculo dixit, cui dum iussisset, ut ei itineris necessaria præpararet, curare noluisset, sed uelut quẽdam seruulum contempsisset, qui si gressus habuisset incolumes, nullo modo ab eo discessisset, cum posset etiam pedibus uti in fuga. Adijciebat pariter, non solum in his, inquit, domine nocuit mihi, sed etiam apud tuam circa me pietatem derogare, & mentiri maligna uoluntate præsumpsit. Sed noui quia nihil horum tua mens recipit, cum sit iusta & ueritatem diligat, quam ubique semper ualere diuinitas. Nam cum à meo auo passus fuisses magna pericula, & omnis mea generatio pro illius debuisset sceleribus deperire, tu humilis & benignus existens, & quod præcipuum est, illorum malorum obliuionem agens, quando potestate sumpta priora uindicare poteras, amicum me tuum esse iudicasti, & in mensa quotidie regia posuisti, nihilq; mihi defuit quod honorato parenti debuit exhiberi. Cumq; hæc dixisset ille, neque Miphiboseth rex uoluit castigare, nec Zibam tãquam fallacem abijcere, sed cum omnia iam donasset Zibæ, quod cum illo Miphiboseth regi non occurrisset, & Miphiboseth ueniam dedisset, medietatem substantiæ reddi præcepit. Cui Miphiboseth cuncta, inquit, ô rex Ziba habeat, mihi uero imperium te recepisse sufficiat. Berezel autẽ Galaaditen, uirum præcipuum atque bonum, & qui multa in castris ei præbuerat, & regem usque ad Iordanem deduxerat, rogabat Dauid ut cum eo ueniret Ierusalem, promittens eius senectutem omnino decorandam, & eius tanquam patris habere prouidentiam. Qui desiderio suorum cum eo se posse degere refutauit, dicens senectutem sibi sic imminere, ut etiam in rebus suauibus delectari non posset, cum utique octoginta esset annorum, & de sepulchri termino cogitaret. Qui magis è diuerso rogabat, ut si ei præstare uellet, concederet eum ad propria remeare, quando temporis longæuitate nec conuiuiorũ epulas discerneret, & auditus iam obturatos haberet, nec sonum calamorum aut modulationem aut aliorum instrumentorum, quæ reges solent inter conuiuia mulcere, sentiret. Quo nimium supplicante, Dauid ait: Te equidem dimitto, tuũ uero filium Achimã mihi concede, ut ei omnium rerum bonarum debeam munus impendere. Tunc Berezel dimisso filio, adorans regem, & optans ei utilia prouenire sicut desiderabat, domum est reuersus. Dauid autem uenit in Galgala, habens secum iam mediam partem populi, & pariter tribum Iuda, uenerunt́q; ad eum primi prouinciæ cum grandi pariter multitudine, & tribum Iuda culpabant, eo quod ei latenter occurrerat, cum omnes ad eum debuissent una uoluntate concurrere. Principes autem tribus Iuda hoc modo satisfaciebant, dicentes ne ferrent grauiter eo quod illi præcessissent, qui tãquam eius cognati, & propterea eum potius diligentes præuenirent, & quia non quasi munera percepturi hoc fecerunt, ne illi qui uenerant postea mouerentur. Hæc autem dicentibus tribus Iuda principibus, nequaquam aliarum tribuum principes cessauerunt, sed dixerunt: Admiramur nos equidem fratres, quod uos soli regem cognatum uestrum esse dicitis. Nam qui omnibus nostrum potestatem à deo percepit, omnium nostrum iudicatur esse cognatus. Quapropter populus equidem noster undecim partes habet, uos autem unam, & seniores nos sumus. Non ergo bene feciſtis, occulte & latenter uenientes ad regem. Cum hæc igitur inter se tribuum principes loquerentur, uir quidam iniquus, & seditione præcipuus, cui nomen erat Sabee, filius Bochori de tribu Beniamin, stans in medio populi, cum magno clamore dixit: Neque habet aliquis nostrum partem apud Dauid, nec sortem apud filiũ

Seditio Sabee

leſſe. Et poſt hæc uerba tuba canens, bellum ſignificauit fieri contra regem, omnesq; ſecuti ſunt eum relinquentes Dauid, ſola tantum tribus Iuda cum eo remanſit, eumq; in Hieroſolymis regem eſſe conſtituit. Qui cõcubinas quidem ſuas, ad quas filius eius Abſalom ingreſſus fuerat, in domum aliam tranſmigrauit, eisq; omnia præcepit neceſſaria miniſtrari: ipſe uero nequaquam copulatus eſt illis. Conſtituit quoque & Amaſam principẽ militiæ, & locum ei in quo Ioab fuerat, dedit: iuſſitq; ut congregaretur quantum colligi poſſet exercitus ex tribu Iuda, & poſt tres dies ueniret, quatenus ei militiam daret uniuerſam, eumq; pugnaturum contra Sabee Bochori filium deſtinaret. Egrediẽte uero Amaſa, & circa congregationem exercitus remorante, dum die tertia non rediret, dixit rex ad Ioab: Non eſt utile dilationem dare Sabee, ne longo tempore poſſit exercitum congregare, & deterioris cladis exiſtere quam Abſalom autor. Noli, inquit, tardare: ſed præſentem ſumens exercitum, pariter & ſexcentos uiros, cum Abiſai germano tuo hoſtes perſequi feſtinato, & ubicunque repereris, ei congredere, & feſtina eum comprehendere, ne capiens munitiſſimas ciuitates, certamina nobis & multos poſſit ſudores inferre. Ioab autem in nullo moratus, ſed ſumens fratrem pariter & ſexcentos uiros, & omnem exercitum q erat in Hieroſolymis, ſecutus eſt cum omni feſtinatione Sabee. Cumq; in Gabaon uicum procul ab Hieroſolymis ſtadijs quadraginta ueniſſet, occurrit ei Amaſa ut ſalutaret eum, non multo adhuc exercitu congregato. Ioab autem accinctus gladio & lorica ueſtitus, ueniente ad ſe Amaſa ut ſalutaret eũ, arte quadã quaſi caderet gladius è uagina finxit, eumq; ſe de terra colligere, & altera manu uenientẽ proxime Amaſam, quaſi ei oſculum daturus à barba comprehendens, improuido gladium fixit in utero, eumq; peremit, impium nimis & ſceleſtiſſimum opus efficiens in bono iuuenculo pariter & cognato, & qui nihil ei nocuerat, habens pro principatu militiæ & æqualitate honoris inuidiam. Pro hac etenim cauſa Abner interemit, ſed in illo ſcelere & occaſione detentus quaſi pro uindicta fratris Aſahel, ueniam habere uidebatur. Perempto autem Amaſa, nullam fomitis excuſationem potuit impetrare. Interempto igitur tanto pari duce, perſequebatur Sabee, derelinquens unum ad eius corpus, qui clamaret exercitui, Amaſam iuſte peremptum: qui uero regi faueret, ſequeretur ducem Ioab & Abiſai eius fratrem. Cumq; cadauer illius iaceret in uia, & omnis populus ſuper eum conflueret, & cum quadam defuncti miſericordia moraretur, & Ioab ſequi tardaret, tollens exinde cadauer illius cuſtos eius, portauit in quendam locum ab itinere ſegregatum, & illic poſitum ueſte cooperuit. Quo facto, Ioab uniuerſus populus eſt ſecutus. Cumq; perſequeretur Sabeee per omnem Iſraelitarum prouinciam quidam nunciauit eum in ciuitate munitiſſima Abelmacheam nomine, reſidere. Quo dũ ueniſſet Ioab, obſidebat eam uallis undique circunductis, militibusq; iuſſit, ut eius muros omni uirtute deponerent. Nam dum eum ciues loci illius ſuſcipere noluiſſent, & ſuper eum crudeliter inſiſterent, tunc quædam mulier caſta ſimul & ſapiens, uidens patriam in nouiſſimo periculo conſtitutam, aſcendens in murum, uocauit inter armatos Ioab. Quo ueniente, cœpit ad eum huiuſmodi uerba proferre: Quia deus reges & principes ad hoc feciſſet, ut Hebræorum hoſtibus reſiſterent, & Iſraelitis pacis iura præberent: tu, inquit, feſtinas metropolim Iſraelitarum, quæ nihil deliquit, euertere atque uaſtare. Tunc Ioab, orauit propicium ſibi deum fore, & quia non haberet huiuſmodi uolũtatem, nec ullum de populo uellet occidere, quanto magis tantam non perdere ciuitatem. ſed ſi acciperet ab eis rebellem regis ad pœnam, id eſt, Sabee filium Bochori, ab obſeſſione ceſſaret & exercitum continuo reuocaret. Quod dum audiſſet mulier, ab Ioab paruulas inducias poſtulabat, ut hoſtis caput de muro repente proijceret. Quo facto, deſcendit ad ciues, eisq; locuta eſt, dicens: cur uellent peſſime cum filijs & uxoribus deperire propter malignum hominem, nec cognitum unde eſſet, quem regem uellent habere pro Dauid, qui eis tanta beneficia contuliſſet, & una ciuitas ſtuderet tanto exercitui reſultare? Hoc dicto ſuaſit eis, ut Sabee caput abſciſſum in Ioab proijceretur exercitum. Quo facto, Ioab miſſa tuba obſeſſionem repente diſſoluit, & reuerſus Hieroſolymam, totius militiæ princeps conſtitutus eſt. Ordinauit autem rex etiam Banaiam ſuper corporis cuſtodiam & ſuper ſexcentos armatos, Aduram autem ſuper tributa, & Ioſaphat ſuper geſtorum conſcriptores, Suſam uero ſcribam, Sadoch autem & Abiathar ſacerdotes inſtituit.

¶ *De expiatione sceleris Saul in Gabaonitas, cuius causa facta est fames in prouincia. & de prælijs aduersus Palæstinos feliciter gestis, seu de fortibus Dauid.*

Caput XII.

2.Reg.21 IGitur post hæc cum fames prouinciam inuasisset, rogauit Dauid dominum, ut populi misereretur, & causam ei pariter, & medelam famis illius indicaret. Cui prophetæ dixerunt, uelle deum ut Gabaonitæ uindicarentur, quos rex Saul impie interfecerat, & conculcauerat iusiurandum, quod eis Iesus princeps militiæ præbuerat, seniores que firmauerant: & si ultio quam Gabaonitæ peterent pro defunctis, exhiberetur eis, posset propiciari deus, & populus à peste liberari. Dauid autem audiens à prophetis hæc uelle deum, euocauit Gabaonitas, eosq; quid uellent fieri requisiuit. Illis autem septem de genere Saul filios ad supplicium postulantibus, requirens rex tradidit eis, parcens tantummodo Miphiboseth filio Ionathæ. Sumentes autem Gabaonitæ uiros quos uoluerunt, punierunt eos. Quo facto, cœpit deus repente pluere, & terram ad fructuum germina reuocare, liberauitq; à priore fame, & ad hubertatem Hebræorum prouinciam hoc facto restituit. Igitur non multo post tempore rex Dauid castrametatus est contra Palæstinos, & & commisso prælio cum eos uertisset in fugam, solus persequendo repertus est. Cumq; esset fatigatus, quidam hostium nomine Achimon, filius Asaphat, qui erat de prole Gigantum, habebatque hastam cuius pondus erat trecentorum siclorum, & loricam catenatã, & gladium, fecit impetum quasi regem suorum hostium perempturus. Erat enim iam labore dissolutus. Tunc subito exorsus Abisai frater Ioab, & regem à repentina morte protexit, & hostem audacter trucidauit. Quo facto, periculum regis, & penè mortem grauiter tulit exercitus, eumq; principes coniurauerunt, ut nequaquam cum eis exiret ad bellum, ne propter fortitudinem atq; fiducam suam aliquid mali eo passo, & bonis quæ propter eum fuerant sæpius præbita priuarentur, & quæ eo uiuente adhuc poterant adipisci. Conuenientibus itaque Palæstinis in Gazarim ciuitatem, audiens hoc rex, super eos misit exercitum. Inter quos tunc debellator optimus extitit, & probatissime dimicauit Saboch Ethæus, qui erat unus fortissimorum Dauid. Hic enim multos hostium inclytos interemit, & ex prole Gigantum nimis audacia suæ fortitudinis exultantium. fuitq; uictoriæ huius autor apud Hebræos. Post hanc uero congressionem, Palæstini denuo pugnauerunt, super quos exercitum mittente Dauid, uir fortis apparuit Ephan cognatus eius. Nam contra singulos fortissimos Palæstinorum solus pugnando peremit eos, & alios conuertit in fugam, quorum etiam multi in prælio ceciderũt. Paulo siquidem tempore Palæstini quiescentes, denuo castra posuerunt circa ciuitatem, quæ erat non longe à finibus Hebræorum, eratq; inter eos uir proceritate quidem sex cubitorum, habens etiam digitos in utroq; pede necnon & manu, uno plus quam solet natura concedere, hoc est, senos. Contra quem unus de exercitu Dauid Ionathas filius Sarma, pugnans eum deuicit, & totius uictoriæ autor effectus, maximæ gloriæ culmen accepit. Nam & ille Palæstinus gloriabatur se de prole Gigantum existere. Post quam pugnam nequaquam contra Israelitas habuere certamina. Expeditus itaque Dauid à prælijs & periculis, cum pace iam alacrissima frueretur, cantica in deum hymnosq; uario metro composuit, alios quidem trimetros, alios autem quinquemetros, diuersaq; conficiens organa, docuit ut Leuitæ secundum ea deo hymnos ederent per sabbatorum diem aliasq; festiuitates. Organorum autem species huiusmodi est. Canora quidem est cithara, decem chordis coaptata, hæc plectro percutitur. Nabla uero duodecim sonos habens, digitis tangitur. Erant enim & cymbala ærea, & grandia & lata. Et de his quæ dicta sunt sufficiant, ne omnino horum organorum natura nesciatur. Circa regem igitur erant omnes ualde fortissimi, quorum insigniores & actionibus clari octo & triginta fuerunt. Horum enim quinque tantum opera narrabo, per quos etiam uirtutes aliorum poterunt indicari. Erant enim sic ualidi, ut & prouinciam regerent, & gentibus præualerent. Primus itaque Iesobos filius Achime, qui aciem hostium frequenter irrumpens, nequaquam pugna cessauit, donec ex eis nongentos occideret. Post hunc erat Eleazar filius Dodi, qui cum rege fuerat in Serpha. Hic aliquando Israelitis formidantibus Palæstinorum exercitum, & ob hoc fugientibus, so-

2.Reg.22

2.Reg.23

De fortißimis Dauid

lus reſtitit,irruensq; ſuper hoſtes,occidit eorum multos, ita ut ſanguine occiſorum gladius eius hæreret in dextra. Et cũ Palæſtinos tunc Iſraelitæ uiderent in fugam eſſe cõuerſos, deſcendentes de montibus pſecuti ſunt eos,& mirabilis ac famoſiſſima uictoria tunc prouenit,cum Eleazar tantos interfeciſſet hoſtes,eósque Iſraelitæ perſequerentur, & ſumerent ſpolia intemptorum. Tertius autem fuit filius Eli,nomine Semeas. Et hic in Palæſtinorum certaminibus,dum in locum qui dicitur Maxilla,aciem poſuiſſet, & rurſus Hebræi metuentes eorum exercitum refugerent,ſolus eorum aciem exercitumq; portauit, quorum alios quidem proſtrauit,alios autem non ferentes eius uim & fortitudinem perſecutus eſt conuerſos in fugam. Hæc igitur opera manuum ac præliorum tres iſti demõ ſtrauerunt. Quo tempore cum rex eſſet in Hieroſolymis,Palæſtinorum ad bellandum ſuperuenit exercitus. tunc Dauid quidem in arcem ciuitatis aſcendit, ſicut prædiximus, ut de bello conſuleret deum,caſtra uero inimicorum erant in ualle ſita uſque ad ciuitatem Bethlehem,quæ ab Hieroſolymis procul eſt ſtadijs uiginti. Dauid itaque ſocijs ait: Bonã aquam habemus in regione mea. Et præcipue laudabat eam, quæ erat in puteo iuxta portam,mirabaturq; ſi eſſet qui ex eo poculum ei præberet,quod magis optaret, quàm ſi qs ei magnum pecuniarum pondus ad tempus offerret. Et cum audiſſent hoc tres uiri,mox currentes,& per medium hoſtium iter facientes, uenerunt ad Bethlehem, & haurientes aquam, denuo ad regem per eorũ caſtra reuerſi ſunt, ita ut Palæſtini eorum fiduciam & magnanimitatem obſtupeſcentes,quia ſic pauci eos contemnerent, à dimicatione ceſſarent. Delata ſiquidem aqua noluit bibere rex,quaſi de periculo & ſanguine hominum ſibi fuiſſet aduecta, & propterea non eſſet bibenda, ſibauitq; eam deo, & de ſalute uirorum gratias egit. Poſt iſtos autem fuit frater Ioab Abiſai. Is enim una die hoſtium nongentos occidit. Quintus fuit Banaias genere ſacerdos, qui prouocatus à uiris inſignibus in Moabitide regione,ſua eos uirtute interfecit. Rurſus autem cum uir Aegyptius genere,proceritate mirabilis eum prouocaſſet,nudus armatum ipſius iaculo proſtrauit ac peremit. nam auferens eius iaculum,& uiuum adhuc pugnantemq; ſpolians,armis eum proprijs interemit. Annumeratur autem & hoc prædictis eius actionibus,aut tanquam primum magnanimorum eius operum,aut quaſi non diſpar. Quadam tempeſtate cum ninge ret,in puteum lapſus incidit leo. Et cum os putei eſſet anguſtum,latebat abſconſus nec apparebat,erat enim ipſum orificium niue damnatum. Nullum ergo egreſſum leo uidens,nec ſalutis exitum, rugiebat. Banaias autem audiens beſtiam proclamantem, dum iter tunc ageret,accedens ad puteum,in eum deſcendit: & baculo quem portabat in manu,beſtiam repente proſtrauit. Tales igit uirtute fuerunt & reliqui numero trigintatres.

¶ *De peccato numerationis populi pœnaq; ſequente, & area Ornan.*

Caput XIII.

REx atit Dauid uolés agnoſcere,quot eſſent millia populi totius,eſt oblitus mandati Moſaici,quo prædictum fuerat,ut ſi dinumeraretur populus,pro uniuſcuiuſq; capite deo ſiclus præberetur. Præcepit ergo Ioab principi militiæ, ut pergens uniuerſum dinumeraret exercitum. Quo dicente non eſſe neceſſe hoc,non quieuit,ſed iuſſit numerũ Hebræorum inſigniter adimpleri. Ioab uero ſumens tribunos & ſcribas, & peragrans Iſraelitarum prouinciam,conſiderata multitudine quanta eſſet, Hieroſolymam remeauit ad regem poſt menſes nouem & uiginti dies,obtuliteq; numerum regi, abſque tribu Beniamin. Hanc dinumerare non potuit,neq; tribum Leui. Pœnituit autẽ Dauid quod dinumeraſſet populum,eo quod deliquiſſet in deum. Fuit ergo aliorum Iſraelitarum numerus nongenta millia uirorum arma ferentium,& militiam exercere ualentium. Iudæ uero tribus per ſe ſolam habuit quadraginta millia. Prophetis itaq; declarantibus Dauid quia deus ei iraſceretur,ſupplicare cœpit,eumq; rogare ut propicius eſſet, & ueniã peccato concederet. Tunc Gad prophetam miſit ad eum deus,tres ſupplicij conditiones portantem,ut earum quam ꝓbaret eligeret,utrum uellet famẽ in ꝓuincia generari annis ſeptem,an tribus menſibus pugnando uinceretur ab hoſtibus,an certe morbus & languor accederet tribus diebus Hebræis. Ille uero in anxietate huius electiõis omnium rerũ peſſimarum metum incurrens,tribulabatur, & uehementer animo uidebatur eſſe confuſus. Cumq; ꝓpheta diceret hoc omnimodis imminere, & rẽſum uelociter exigeret ut electã

ab eo conditionem deo renunciaret,cogitans rex,quia ſi famem eligeret,contra alios hoc facere uideretur,quando ipſe quidem habens multa frumenta non pateretur inopiam,reliquis uero eſſet anguſtia.Item ſi eligeret trium menſium uictoriam hoſtium, ipſe quidē habens circa ſe uiros fortiſſimos & cuſtodes,nihil omnino metueret, neci uero eius exercitus ſubiaceret, inter hæc communem potius paſſionem & regum & ſubiectorum elegit,in qua timor omnibus eſt æqualis,dicens quia multo melius eſt in dei magis quidem in hoſtium manus incidere.Hæc audiens propheta,renunciauit deo.Qui morbum & interitum miſit in exercitum Hebræorum.Moriebantur enim nōuno modo,ut facile languor potuiſſet agnoſci,ſed mors quidem una erat,multis uero languorū occaſionibus,& quæ non poſſent cognoſci facile,peribant.Alius uero ſuper alium moriebatur:& latenter imminens malum,uelociter ferebat interitum.Alīq ſiquidem repente cum uehemētibus doloribus,& amaro gemitu animam relinquebant:alīq uero ipſis paſſionibus marceſcebāt, ita ut neq; curam exhibere corporibus præualerent,ſed in ipſo labore deficerent: alīq autem repentinis tenebris eorum uiſum abripientibus ſuffocati,protinus expirabant:alīq ſuper mortuos quos ſepeliebant,ipſi quoq; moriebantur, imperfectas pariter relinquentes ſepulturas.Incipiente itaq; peſtifero languore eos ab hora matutina perimere,uſq; ad horam prandīq cōſumpta ſunt millia octoginta.Extenditq; angelus manum ſuam ad Hieroſolymam,ut etiam illic peſtem languoris inferret.Rex autē ſacco amictus,ſedebat in terra,rogans deum & ſupplicans,ut morientium leuigaretur interitus. Tunc rex reſpiciēs in aerem,& uidens angelum euaginato gladio in Hieroſolymam properātem, clamauit ad dominum,dicens iuſtum eſſe ut ipſe puniretur qui paſtor erat, & greges qui nihil deliquerant ſeruarentur,& in ſe poſcebat iram dei conuerti, & in generationem propriam peruenire ſupplicium,ut innoxio populo parceretur. Exaudiens uero deus eius preces, ceſſare fecit interitum:& mittens Gad prophetam,præcepit ut ad aream Iebuzæi Orphā repente cōſcenderet,ædificans illicaltare ut hoſtias immolaret. Audiens hoc Dauid,nō ceſſauit,ſed mox in locum ubi p̄ceptum ei fuerat,properauit.Orpham uero terebat frumentum.Cumq; uidiſſet regem & omnes eius pueros uenientes,cucurrit ad eum,& adorauit.Erat enim genere Iebuzæus, Dauid autem præcipuus amicus, & propterea ei nihil mali fecit,quando ciuitatem(ſicut prædiximus)deuaſtauit. Cumq; Orpham interrogaret,cur dominus ueniſſet ad famulum ſuum,dixit ut aream compararet ab eo, quatenus altare in ea conſtituens, deo hoſti as exhiberet. Qui & aream dixit & aratra & boues ſe ad holocauſta præbiturum,& deum oraturum,ut ſacrificiū hoc grate ſuſciperet. Rex autem eius quidem ſimplicitatem & magnanimitatem diligere ſe profeſſus eſt,munusq; ſuſcipere,precium uero eum rerum omnium accipere poſtulabat,dicens nō eſſe iuſtum, gratis ſacrificia celebrari.Dicente uero Orpham,ut quod uellet,efficeret, quinquaginta aream ſiclis ab eo comparauit,& ædificato altari ſacrificia fecit,& holocauſta celebrauit, & hoſtias pacificas immolauit,quibus placauit deum,& denuo propicius eſt effectus. In illo ſiquidem loco aliquando contigerat Abraam offerre filium ſuum Iſaac,quando cum iam paratus eſſet occidere filium,& in holocauſtum exhibere,ex improuiſo aries apparuit,& altare circunſtitit,quem Abraam pro filio(ſicut prædiximus)immolauit. Videns autem rex Dauid orationem ſuam exauditam à deo,& ſacrificium grate ſuſceptum, decreuit ut ille locus area totius populi uocaretur,quam uocem nimirū opportune iam tūc pro templo illic deo ædificando prompſit. Deus enim miſit ad eum prophetam,& dixit templum illic eius filium eſſe facturum,qui eſſet ei ſucceſſurus in regnum.

Quidam codices Ornan alij Orphni, biblia Areuna habēt.

* ¶ *De paratis impenſis pro templo dei.* *Caput* XIIII.

POſt hanc itaque prophetiam iuſſit rex dinumerari colonos,& inuenti ſunt centum et octoginta millia.Ex his inſtituit lapidum cæſores,octoginta millia.Aliam uero multitudinem ut lapides ueherent,deputauit, ex quibus tria millia quingentos laborantibus præpoſuit.Præparauit autē multū ferrum & æs ad opera,& ligna cedrina ualde p̄cera, Tyrīs hæc mittentibus & Sidonīs,q̄bus mādauerat,ut ei hanc materiē miniſtrarēt.Amicis uero ſuis dicebat,hæc ſe tunc agere, ut regnaturo poſt ſe filio præparatam materiem ad opus fabricæ derelinqueret,& nō tunc,c ū eſſet nouus & inexpertus p̄pter ætatē.circa talia laboraret,ſed habens hæc p̄parata,citius opus impleret. Vocās aūt filiū Salomonē,

præcepit ei,ut ſuccedens in regnum,templum ædificaret deo, dicens quia eum uolentẽ hoc facere prohibuiſſet deus, bellis & humano ſanguine ſordidatum,& prædixiſſet quia Salomon iunior filius eius ædificaret templum,& quia ut hoc nomine uocaret,non ipſe tanquam pater proſperiſſet,ſed deus: & promiſiſſet prouinciam Hebræorum eius tempore fore felicem,& non ſolum in aliis bonis & pace,quod eſt omnium ualde præcipuũ, ſed & bellorum atq; ſeditionum inteſtinarum futuram maximam libertatem. Tu igitur inquit,quando & ante natiuitatem à deo rex fore monſtratus es,enitere etiam in aliis eius prouidentiæ dignus eſſe,& pius exiſtere,ſimul & iuſtus & fortis, mandata quoq; eius & leges,quas nobis per Moſen tradidit,& tu conſerua,& alios nequaquam præuaricari permittas.Templũ autem quod te regnante ipſe ſibi præcepit fieri, deo reddere feſtinato, nõ paueſcas magnitudinem operis,nec labore terrearis. cuncta nanq; tibi ante meum obitũ præparabo.Scito ſiquidem auri talenta iam collecta decem millia,argenti uero centum millia talentorum,ferri uero & æris pondus,quod & numerum poſſet excedere, præparaui lignorum & lapidum maximam copiam.Habes aũt inſuper hæc & qui lapides poſſint cædere& fabricas inſtruere,multa millia uirorum:& ſi quid his defuerit,adijcere non moreris.Eſto igitur optimus gubernator,deum habendo patronum.Præcepit autem et principibus populi,quos fabricare p̃ceperat,filiũ adiuuare,& bonis oĩbus abundantes, circa dei uacare religionẽ,dicens pro his fruituros pace ſimul & quiete, quæ deus iuſtis & pijs omnibus conſuetus eſt recompenſare.Aedificato ſiquidem templo,arcam eum p̃cepit illic & ſancta uaſa recondere,dicens quod ante multum tempus, hoc templum habere debuerant,niſi patres noſtri deo inobedientes fuiſſent,cum deus utiq; ſibi templum, poſtquam hanc terram obtinuerant,ædificari præceperit. Hæc itaque ad principes ſuos Dauid & ad filium ſuum eſt locutus.

¶ *De Abiſac Dauidi iuncta,& Salomone rege inſtituto & inuncto, paratiſq; impenſis ad ſtructuram templi.* *Caput* XV.

ET cum iam eſſet ſenex,& corpore frigidus,ita ut propter ætatem ſic algeret, ut neq; multis palliis coopertus calefieri poſſet,congregati medici,& conſiliũ facientes,tractauerunt ut ex omni regione ſpecioſa uirgo eligeretur,quæ cum eo dormiret, hoc ei cõtra frigus fore remedium,ut eum puella uirgo foueret. Ad quam rem una adoleſcentula in ciuitate reperta eſt,quæ mulieres pulchritudine ſua cunctas excelleret,nomine Abiſac quæ dormiens ſolummodo cum rege,calefaciebat eum. Rex autem ad rem Veneream, quæ iam ſenectute defecerat, & ad coitum mulieris non ualebat. Quartus igiſ filius Dauid,iuuenis ſpecioſus atq; procerus,ex muliere Agith ei natus,nomine Adonias,qui poſt Abſalom fuerat procreatus,habens regnãdi ſuperbiam,dicebat amcis quia ipſum oporteret in regnum ſuccedere.fecitq; ſibi currus multos,& equites,& quinquaginta uiros ſibi præcurſores inſtituit.Quæ cum uideret pater,non corripuit eum,neq; impetum uoluptatis eius prohibuit,donec cognoſceret pro qua cauſa talia cogitaret.Habuit autem Adonias huius rei cooperatores,principem militiæ Ioab,& Abiathar ſacerdotem, cui ſolummodo reſiſtebat Sadoch ſacerdos,& propheta Nathan, & Banaias qui ſupra corporis cuſtodes fuerat,& Semeias amicus Dauid,& omnes uiri fortiſſimi.Cumq; p̃paraſſet Adonias coenam extra ciuitatem circa fontem,qui erat in horto regali,& omnes fratres præter Salomonem uocaſſet,necnon & principem militiæ Ioab & Abiathar,& principes tribus Iuda,Sadoch tantummodo ſacerdotem,& Nathan prophetam,& Banaiam,& oĩes diuerſæ uoluntatis ad conuiuium non uocauit. Hoc autem matri Salomonis Bethſabee Nathan propheta nunciauit,dicens:Adonias rex eſt,& Dauid hoc ignorat, deditq; ei cõſilium,ut ſaluaret ſe & filium ſuum Salomonem,& ingreſſa ad Dauid ſola,diceret ei,quaſ ipſe quidem iuraſſet poſt ſe regnaturum fore Salomonem,& quia Adonias iam teneret imperium.Qua regi loquente,propheta ſe aſſeruit ingreſſurum, & eius uerba ſuo teſtimonio confirmaturum.Credens autem his prophetæ uerbis Bethſabee,introiuit ad regem.& cum ſolenniter adoraſſet,ſilentio petito,omnia ei ſicut propheta monuerat,explicauit conuiuium Adoniæ,& uocatos ab eo Abiathar ſacerdotem,& Ioab principem militiæ,& eius filios abſq; Salomone,& neceſſarios eius amicos uocatos inſinuãs,dicebatq; quia omnis populus ſuſtineret, quem rex ordinare uellet, rogans ut haberet in animo, 3.Reg.1

quia post mortem eius ille regnans,eam & eius filium una perimeret. Cumq; adhuc loqueretur cum rege mulier,nunciauerũt ei,quia propheta Nathan eum uidere uellet.Rege iubente,ut ueniret,ingressus Nathan interrogauit,si ea die regem fecisset Adoniam,et ei principatum populi tradidisset,dicens eum splendidum ualde fecisse conuiuiũ, & oẽs regis filios præter Salomonem,ibidem inuitasse,& principem militiæ Ioab: qui cũ plausu nimio epulantes & lusu,æternum eius optabant efficere principatum,adiiciens: Neq; me,inquit, neq; sacerdotem Sadoch uocauit,nec Banaiam, qui supra corporis custodes erat positus.& iustum esse,ut omnes agnoscerent,si eius factum fuerit uoluntate.Hæc dicente Nathan,præcepit rex uocari Bethsabee.paululum nanq; è cubiculo discesserat, ingrediente propheta.Cumq; uenisset mulier,rex ad eam: Iuro,inquit,tibi per deum nr̃m excelsum,filium tuum Salomonem esse regnaturum,sicut & primitus iam iuraui,& hũc super solium meum fore sessurum,& hoc hodie celebrandum. Cumq; mulier adorasset eum,& longæuam eius optasset uitam,Sadoch sacerdotem &Banaiam uocari præcepit. Quibus uenientibus,iussit ut sumpto Nathan propheta,& armatis qui circa aulam regiam residebant,imponentes eius filium Salomonem in iumento regio,foras ciuitatem ducerent ad fontem,qui dicitur Gion:& ungentes oleo sancto eum,constituerent regem.et hoc Sadoch sacerdotem & Nathan prophetam celebrare præcepit.sequentesq; per mediam ciuitatem,tuba canerent,clamantes in æternum uiuere regem Salomonem,& sedere in regio solio constituerent,ut agnosceret omnis populus,quod ei traditum à patre fuerit imperium.Salomoni uero mandauit de regno, ut pie & iuste circa Hebræam gentẽ & tribum Iuda conuiueret.Cumq; Banaias optasset,ut esset deus Salomoni propicius,repente & insigniter,&nullam habentes moram,imposuerunt Salomonem in regiam mulam:educentesq; eum extra urbem ad fontem, & oleo eum ungentes, introduxerunt eũ rursus in ciuitatem,fauentes,& regnum eius longæuum fieri deprecantes. deinde uenientes ad domum regiam,sedere fecerunt eum in solio regis.Tunc omnis populus mox conuersus ad epulas & magnam festiuitatem,lætatus in calamis aliisq; musicis organis,delectabatur exultans,ita ut diuersitate organorum, & melodia musica omnis terra & aer resonaret.Cumq; sensissent clamorẽ Adonias & qui cum eo erant in cõuiuijs, turbati sunt, dicebatq; Ioab,non sibi placere sonum tubæ quam audiebat. Dumq; cunctis in conuiuio constitutis,nullus gustaret cibum,sed omnes diuersis cogitationibus inhærerent,cucurrit ad eos sacerdotis Abiathar puer,nomine Ionathas.Cumq; uidisset Adonias iuuenẽ,& dixisset boni eum nunciũ fore portatorem,ille eis pandit uniuersa de Salomone, & uoluntatem regis Dauid aperuit. Exiliens igitur mox è conuiuio Adonias, & omnes qui uocati fuerant,singuli fugerunt. Metuens autem Adonias regem pro his quæ fuerant gesta,supplex factus est ei.Et dum cornu altaris teneret,hoc fecisse nunciatum est Salomoni,& q̃ rogaret,ut ab eo acciperet iusiurandum,quia nõ haberet rex circa eum huius facti memoriam,nec mali aliquid sustineret.ille uero mansuete misit,temperanterq; agens,ab illo q̃dem delicto eum dimisit illæsum,dicens quod si conaretur aliquid denuo nouitatis afferre,ipse suæ punitionis autor existeret.Et mittens iureiurando præbito,euocauit eũ. Qui dum uenisset & adorasset,iussit eum ad domum propriam remeare, nihil de cætero meuentem,ut tamen bonum se pro sua utilitate maxime exhiberet,admonuit. Volens autẽ Dauid ostendere totius populi regem se filium effecisse,conuocauit principes uniuersos in Hierosolymam,& sacerdotes & Leuitas,& dinumerans populum,inuenit ab anno trigesimo usq; in quinquagesimum existentes,triginta octo millia,ex quibus instituit curatores fabricæ templi, uigintiseptem millia,ianitores autẽ domus dei quatuor millia,iudices autem populi & scribas eorum,sex millia,& totidem qui hymnos dicerent deo,cantantes in organis quæ Dauid,sicut prædiximus,instituit.Diuisit etiam eos per generationes, & segregans à tribu sacerdotes,inuenit eorum generationes uigintiquatuor,de domo q̃dem Eleazar sedecim,& de Ithamar octo,& præcepit eis ut unaquæq; generatio ministraret deo per dies octo à sabbato usq; ad sabbatum,& ita omnium generationes sortem acciperent,præsente Dauid & Sadoch & Abiathar sacerdotibus,& principibus uniuersis. Et prima quidem generatio conscendens scripta est prima,& secunda pariter & tertia,& consequenter usq; ad uigesimã quartam,& diuisio hæc permansit usq; in præsentem diẽ.

Fecit autem & de tribu Leuitarum partes uiginti & quatuor,& ſortiti eodem modo conſcenderunt,utq; ſecundum modum ſacerdotum,octo diebus ipſi quoq; miniſtrarent,inſtituit.Eos uero qui erant de germine Moſi,eminentius honorauit.Fecit autem eos cuſtodes theſaurorum dei,atque uaſorum quæ reges deo dicare contingeret,iuſſitq; omnibus de tribu Leui ſimul & ſacerdotibus, ut die noctuque deo ſeruirent, ſicut eis præceperat Moſes. Poſt hæc autem omnem diuiſit exercitum in cohortes duodecim cum ducibus ſuis et centenarijs & tribunis. Habebat uero unaquæque cohors uigintiquatuor millia uirorum,quos obſeruare præcepit per tricenos dies à prima hora uſque ad nouiſſimam Salomonem regem cum millenarijs & centenarijs.Conſtituit autem iudicem uniuſcuiuſque cohortis,quem bonum iudicauit & iuſtum,& tutores theſaurorum, & uitium, & agrorum, aliosque iumentorum, quorum nomina non credidi neceſſarium reminiſci. Cumque hæc ſingula prædicto modo diſtribuiſſet, conuocans in eccleſiam iudices Hebræorum,& principes tribuum,& duces cohortum,& qui in unoquoque actu aut ſuper poſſeſſionem regiam fuerant conſtituti,& ſtans in excelſiori ſolio,rex ait: Fratres,noſſe uos uolo,quomodo templum deo ædificare deliberans,aurum multum præparaui, pariter & argentum,centum millia talentorum.Deus autem prohibuit me per Nathan prophetam propter bella quæ pro uobis geſſi,ex inimicorum cædibus pollutam habentem dexteram,ei templum ædificare,ſed filium mihi ſucceſſurum in regno,hoc implere præcepit.Nuncio itaque,quoniam dum pater noſter Iacob duodecim filios habuiſſet, noſtis Iudam fuiſſe regem,& meipſum cum ſex fratres haberem, præpoſitum, & à deo recepiſſe regnũ & nullũ fratrũ meorũ grauiter hoc tuliſſe, & ego depoſco meos filios,ut non in alterutros ſeditiones exerceant,Salomone regnum ſuſcipiente,ſed agnoſcentes quod deus eum elegit,ferant eum libenter ut dominum. Non enim grauis debet eſſe dei uoluntas, quando non extraneo ſeruiunt,ſed magis lætentur in fratrem honorem imperij poſſidẽtem,eiq; una participantes.Oro itaq;,ut promiſſiones dei perducantur ad finem, & felicitas in cuncta prouincia ſeminetur,omniq; tempore teneatur,ſicut eam ſub rege Salomone eſt ipſe pollicitus præbiturum.Erunt autem hæc firma,& terminum bonum habitura,ſi pium ac iuſtũ,& cuſtodem paternarum legum temetipſum ò fili præbueris. Sin uero has non cuſtodieris,mala te ſcito eſſe paſſurum.Rex autem dum hæc compleſſet uerba,ceſſauit.Deſcriptionem uero & conſtitutionem ædificij templi omnibus uidentibus Salomoni tradidit,quemadmodum fundamenta domus & ſuperiora eius,& quanta uel qualis latitudo & altitudo fieret,necnon & quanta uaſa aurea uel argentea,quorum pondus ipſe decreuit,monuitq; eum etiam ſuis ſermonibus,ut omni inſtantia operi immineret,utq; principes & Leuitarum tribus cum eo pariter laborarent propter eius ætatem: & quia eum deus delegerit,qui & fabricæ templi,& præſul eſſet imperij,facile illis & nõ ualde laborioſum ædificium fore dicebat, cum ipſe multa auri talenta,plurima uero argenti,& ligna,& fabrorum multitudinem & lapides cædentium præparaſſet, necnon & ſmaragdos,& alios lapides precioſos.ſed & tunc oblationis primitias faciens,alia tria millia talentorum auri puriſſimi ſe præbiturum eſſe dicebat,ad adytum & ad currum dei faciendum,de quo & Cherubim eſſent,ſub quibus conſtituerent arcam. Quumq; tacuiſſet Dauid, principibus & ſacerdotibus atque Leuitis multum ſtudium oblationis habentibus,& promiſſiões claras & magnificas exhibentibus,quæ etiam ſunt impletæ ab eis: obtulit auri quidem talenta quinque millia,& ſtateres decem millia,argenti uero talenta decem millia,ferri autem talenta multa millia.Sed & quicunque precioſos lapides habuit, obtulit,& inter theſauros tradidit conſeruandos, quorum agebat curam pronepos Moſi Iabis.In his itaque omnis populus exultabat.Sed & Dauid uidens ſtudium & munificẽtiam procerum ac ſacerdotum & ſimul uniuerſorum,deũ benedicebat magna uoce,patrem eum & genitorem omnium eſſe proclamans,ſed & opificem rerum humanarum & diuinarum,& quibus eum ipſe præpoſuiſſet præſulem,ſimul & curatorem feciſſet generis Hebræorum,& felicitatis eorum,quorum ei præbuerat principatum. Inter hæc autem orans,& omni populo bona ſemper exoptans, & Salomoni filio mentem ſanam & iuſtam, et in cunctis partibus uirtutem & incolumitatem, iuſſit ut etiam populus benediceret deum.Illi uero proſtrati in terram,adorauerunt, egeruntq; gratias Dauid pro

omnibus quæ eo regnante potiti sunt. Altera uero die deo hostias celebrauit, uitulos mille, & totidem arietes, & agnos mille, quos in holocaustis obtulerunt, sacrificauerunt q; pariter & pacificas, multa millia ouium occidentes, & tota die rex festiuitatem habuit cum omni populo. Sed & Salomonem secundo unxerunt oleo, regemq; fecerunt, & Sadoch pontificem uniuersæ plebis, deducentes ad regalia Salomonem, & fecerunt sedere in solio patris. Ab illo nanque tempore ei cunctus populus seruiebat.

¶ *Dauid moriturus instruit Salomonem.*

Caput XVI.

3. Reg. 2

POst paululum uero tempus Dauid ægritudine & senectute confectus, sciens se moriturum, uocauit Salomonem filium, & hæc ei locutus est: Ego quidem o fili iam ad uniuersorum debitum ad patres procedo meos, commune gradiens iter omniū qui nūc sunt, quiq; futuri sunt: illuc pergens, unde non licet ulterius remeare, & quæ in hac uita geruntur agnoscere. Quapropter uiuens adhuc, & iuxta mortem constitutus, ea te moneo, quæ dudum dixi suadens, ut sis quidem iustus circa subiectos, pius autē circa deum, qui tibi dedit imperium, atq; mandata serues, & leges, quas ad nos per Mosen ipse transmisit, & neque gratia, neque inimicitijs, neque concupiscentia, neque alia passione constrictus, has forte contemnas. Dei nanque fauorem amittes, si legis præuaricator fueris, & ē diuerso prouidentiam eius in te conuertes, si talis fueris, qualem esse decet rectorē imperij. Sed ego etiam deum exoro, ut genus nostrum, regnum tempore uniuerso possideat, nec altera domus Hebræorum habeat principatum, sed ut nos ipsi per secula æterna regnemus. Esto autem memor iniquitatis Ioab, qui per zelum occidit duos militiæ principes iustos & bonos, Abner filium Ner, & Amasam filium Iethra. Quorū mortem, ut fuerit uisum tibi, ulciscere: quoniam potior me atque potentior existens Ioab, pœnam hactenus declinauit. Commendo autem tibi & filios Berzellei Galaaditis, quos in omni honore & prouidentia conseruabis, hoc munus præstando mihi. Non enim eis initium benefaciendi cōferimus, sed ea potius recompensamus, quia pater eorum mihi in fugæ tempore ministrauit. Sed & Geræ filium Semei de tribu Beniamin, qui multum mihi in fuga posito blasphemauit proficiscenti, & postea remeanti occurrit ad fluuium Iordanis, & fidem accepit, quod nihil mali tunc pateretur: nunc causam rationabilem requirens, in eum decenter ulciscere. Dumq; filium hæc monuisset, de omnibus rebus & amicis, & de his quos nouerat pœna dignos, defunctus est, cum uixisset annis septuaginta. Ex quibus regnauit septem annis in Hebron super tribum Iuda, & menses sex, in Hierosolymis autem regnauit super prouinciam uniuersam, annis triginta tribus. Hic enim fuit uir optimus, & omni uirtute plenus, quam esse oportet in regibus, quibus tantarum gentium committitur salus, fortis qualis non fuit alius. Nam in certaminibus quæ propter subiectos habuit, primus ad pericula properabat, laborare & pugnare milites inuitans ipse operando potius, non sicut dominus imperando, ad intelligendum & considerandum de futuris, & dispensatione præsentium nimis idoneus, castus, mansuetus, benignus circa eos qui in calamitatibus erant, iustus & nimis humanus. In his autem quæ regibus præcipue conueniunt, in nullo penitus nisi circa uxorem Uriæ, magnitudine potestatis deliquit. Reliquit autem et diuitias, quantas nullus alius regum, neque Hebræorum, neque gentium aliarum. Sepeliuit autem eū filius eius Salomon in Hierosolymis, decenter nimis, & alijs rebus quæ solent circa exequias regias ministrari, & multas diuitias cum eo recondidit. Quarum magnitudinem ex his quæ dicturus sum, poterit quilibet agnoscere. Post tempus enim annorum mille & trecentorum Hyrcanus pontifex, dum ciuitas obsideretur ab Antiocho rege, qui Pius cognominatus est, filio Demetrij, uolens ei dare pecunias, ut ab obsessione recederet, & exercitum suum auferret, non habens unde hoc adimpleret, aperuit unum loculum sepulchrorum Dauid, & sublatis exinde tribus millibus talentorum, partem dedit Antiocho, & ita anxietatem obsessionis amouit, sicut etiam in alijs indicabimus. Post hæc autem multo annorum tempore, iam transacto, rursus Herodes rex alium loculum aperiens, plurimas exinde pecunias tulit. Nullus autem aliorum loculos regum inuenit. Erant enim sub terra mechanico modo reconditi, ut ingredientibus in monumentum, nullatenus possent esse manifesti. Sed de his quidem hæc nos indicasse sufficiat.

Ætas Dauid & laus.

De thesauris in sepulchro Dauid reconditis.

¶ Quomodo *Salomon ſumpſit de ſeditioſis ſupplicium pro robore regni.* Caput .I.

DAVID itaq; regis uirtutem, quantorumq; bonorum autor extiterit contribulibus ſuis, quantaq; bella pugnasq; geſſerit, & longæuus ſit mortuus, in præcedenti declarauimus libro. Salomone uero eius filio adhuc ætate iuuenculo ſuſcipiente regnum, quem adhuc uiuens pater dominum populi uniuerſi uoluntate dei conſtituit, ſedente eo uidelicet in ſolio patris, omnis equidem populus ſolenniter fauit, ut aſſolet in regis initio, quatenus eius res optime gererentur, & uſq; ad ſenectutem feliciter permaneret in regno. Adonias autem, qui eius etiam patre adhuc uiuente, tentauerat regni culmen inuadere, ingreſſus ad regis matrem Bethſabee, eaq; humiliter ſalutata, requiſitus ab ea, ut ſi pro aliqua petitione ueniſſet, ediceret, promittente ſe grata uoluntati conferre, ita locutus eſt: Noſti quidem & propter ætatem & populi uoluntatem, regnum fuiſſe meum, ſed decreto dei ad Salomonem tuum filium peruenisſe, me tamen amplecti profiteor, & grate ſeruire ei, & libenter agere quæ iuſta ſunt. His dictis, pariter poſtulauit, ut apud filium ſuum eiusq; fratrem intercederet, eiq; ſuaderet, dari ſibi Abiſag, quæ eius cum patre dormierat, uxorem: dicens quia præ ſenectute eam pater non agnouiſſet, ſed adhuc uirgo perſiſteret. Bethſabee uero & miniſtraturā ſe in hoc negocio ſtudioſe ꝓmiſit, & nuptias promereri propter utrunq;, quia & rex ei uellet aliqua præſtare, & illa pro eo prona uoluntate depoſceret. Adonias autem ſpe nuptiarum lætus, abſceſſit. Salomonis autem mater ꝛepente perrexit ad filium, locutura de quibus Adoniæ ſupplicanti promiſerat. Et occurrente ſibi filio, eamq; complectente, cum deduxiſſet eam ad locum ubi ſolium erat regium cōſtitutum, rex aliud ſolium à dextris matri iuſſit apponi. Cumq; ſediſſet Bethſabee: Vnum, inquit, ô fili munus mihi petenti concede, & nec uelis quaſi difficile denegare, triſtemq; deſerere. Cui Salomon, ut imperaret quod uellet, ait: quia ſanctū eſſet matri cuncta præbere, culpabat tamen petitionis eius initium, quia tanquam non habens firmiſſimam ſpem adeptionis, huiuſmodi uerba proferret, & adhuc quicquam ſibi negari metueret. Tunc illa rogabat, ut uirginem Abiſag Adoniæ fratri daret uxorem. Hoc uerbum rex iracunde ſuſcipiens, dimiſit quidē matrem, dicens qm̄ Adonias cauſas nimis eminentes appeteret, & mirari ſe quō non poſceret etiā regnum, quæ quaſi ſeniori Abiſag dandā rogaret uxorem, qui potentes haberet amicos, Ioab principem militiæ, & Abiathar ſacerdotē. Mittens aūt Banaiā, q erat ſup corporis cuſtodes, fratrē Adoniā ꝓcepit occidi. Vocans autem & Abiathar ſacerdotem, dixit ei: Dignū quidē mori hoc te liberat, quia & cū patre meo ſæpius laborasti, & arcam cum eo in hanc regionem uexiſti. hoc autem tibi propono ſupplicium, eo quod fueris cum Adonia iunctus, eiq; conſenſeris, ut neq; hic moreris, neq; ad faciem meam ingrediaris, ſed pergens ad patriam tuam, in agro degas, & hāc conuerſationem dum uiuis, exerceas: quoniam peccaſti, & non eſt iuſtum, te habere ſacerdotium. Sic igitur domus Ithamar ſacerdotij honore priuata eſt, propter prædictam cauſam, ſicut Samuel Eli prædixerat, tranſiuitq; ad genus Phinees, id eſt, ad Sadoch. De genere uero Phinees, tempore quo ad domū Ithamar ſacerdotiū tranſmigrauit, Eli primo pontificatum accipiente, iſti deſcendiſſe noſcuntur, qui ſacerdotio ſunt priuati: Vochar filius Ioſeph ſummi ſacerdotis, huius autem filius Ionathan, Ionathan autem Mareoth, Mareoth Aſophi, Aſophi autem Achitobi, Achitobi autem Sadoch, qui primus ſub Dauid rege ſacerdos eſt factus. Ioab igitur princeps militiæ peremptum audiens Adoniam, ualde perterritus eſt. Erat enim eius amicus potius quàm Salomonis regis, & hoc periculū propter illius fauorem non irrationabiliter ſuſpicatus, fugit ad altare, credens ſibi cautelam religionis interuentu ob pietatem regiam profuturam. Quod dum fuiſſet regi nunciatum, mittens Banaiam, eum iuſſit adduci, ut in eius iudicio ſatisfaceret. Ioab autem ait non ſe relicturum ſacrarium, ſed ibi potius quàm in loco alio moriturum. Quod dū Banaias renunciaſſet regi, præcepit Salomon, ibi ſicut uellet, caput eius abſcindi, & hanc eū recipere pœnam pro duobus militiæ principibus, quos indecenter occiderat, & eius ca-

Adonias ſibi Abiſag petiit uxorem.

Adonias occiditur.

Ioab occiditur in tēplo.

dauer ſepeliri,ut peccata quæ geſſit,eius nunquam deſererent genus,& à Ioab morte ipſe eiuſq; pater eſſet innoxius.Quod dum feciſſet Banaias,ipſe princeps militiæ totius exercitus conſtitutus eſt. Sadoch autem ſolum fecit rex ſacerdotem in locum Abiathar,quem remouit.Semei uero præcepit,ut domum ſibi ædificaret in Hieroſolymis,ibiq; maneret, & torrentem Cedron tranſgredi non auderet,quod ſi tranſcenderet,ultionem mortis incurreret,ſuper hanc autem comminationem iuriſiurandi eum religione conſtrinxit. Semei autem hoc præcepto Salomonis gaudere ſe dicens,atq; ſeruare, inſuper adñciens iuſiurandum,relicta patria in Hieroſolymis habitauit.Tranſactis autem annis tribus, audiens duos ſeruos,qui ei fugerant,in Geth commorari,perrexit ut eos quæreret.Quo cum eis reuertente,cognoſcens rex,quia & mandatum eius & iuſiurandum ſpreuiſſet, graniter hoc tulit,eoq; uocato: Tu,inquit, iuraſti nõ te me eſſe relicturum,neq; ab hac ciuitate ad aliam aliquatenus egreſſurum.Non ergo iuriſiurandi effugies ultionẽ,ſed etiam pro quibus patrem meum fugientem iniurijs affeciſti,dabis nunc pœnas, ut cognoſcas quia nihil lucrantur, qui non repente pro ſua iniuſtitia puniuntur, ſed omni tempore quo ſe putant nihil paſſuros,ſine timore cõ ſiſtere,creſcit eorum pœna,& cauſa maior efficitur; quia peccaſſe noſcuntur.Tunc Banaias iuſſu regis Semei interemit.

¶De *Salomonis uxore,ſapientia,& iudicio primo inter meretrices prudentiſſimo.* Caput II.

3.Reg.3. *Salomon filiã Pharaonis ducit uxorẽ*

CVmq; Salomon iam regnum haberet firmum,punitis oñibus inimicis,duxit uxorem filiam Pharaonis regis Aegyptiorum,& ædificatis muris Hieroſolymoꝝ multo potioribus atq; munitioribus quam primitus exiſtebant, de cætero maxima pace gubernabat imperium,in nullo per iuuentutem circa iuſtitiam legumq; cuſtodiam,aut paternorum memoriam mandatorum minor exiſtens, ſed cuncta quæcunq; ætate prouecti ſapientiaq; perfecti faciunt,cum integritate præcipua celebrabat,placuitq; ei,ut ueniens in Hebron,in altari æreo,quod fecerat Moſes,ſacrificaret deo. Tunc itaq; mille oues obtulit in holocauſtum. Quod dum feciſſet,præcipue uiſus eſt placare deum,apparuitq; illi ea nocte per ſomnium,præcipiens,ut quædam ſibi pro cultu pietatis peteret dona cõferri.Salomon autem optima & eximia poſtulauit,quæ &deus grate præberet,& homo utiliter perciperet.Non igitur aurum,non argentum,non alias diuitias,ut homo & iuuenis,ſibi dari deprecatus eſt,hæc enim apud multos ſola putãtur magna & dei dona præcipua eſſe,ſed da mihi,inquit,mentem ſanam,& prudentiam bonam, ut circa populũ iuſtum poſſim uerumq; proferre iudiciũ.His petitionibus placata eſt diuinitas, & etiã alia cuncta quorum memoriam prece non fecerat,dare ſe dixit,id eſt,diuitias & gloriam, & de inimicis uictoriam,& præ omnibus intellectum & ſapientiam,qualẽ nullus alter hominum habuit,nec regum,nec priuatorum,ſeruaturumq; ſe etiam nepotibus eius imperium multo tempore promiſit,ſi iuſte uiueret,& ei obediret,patriſq; ſui in optimis actionibus imitator exiſteret.Hæc Salomon audiẽs dicta à domino,repẽte exiliuit à ſomno. & adorans eum,ad Hieroſolymam remeauit,& ante tabernaculum ſacrificijs celebratis, epulas uniuerſis exhibuit.His itaq; diebus iudicium apud eum deductum eſt,cuius terminum erat inuenire difficile.Cauſam uero unde lis prouenerat,neceſſarium iudicaui referre,ut legentibus & iurgij nota ſit difficultas,& ſi tale aliquid emerſerit, quaſi ex imagine regij decreti,cito poſſint huiuſmodi proferre ſententiam. Duæ ad eum mulieres ſocia cõuerſatione uenerunt,quarum una quæ læſa uidebatur, prima cœpit hæc uerba proferre: Habitabamus,inquit ô,rex,ego et hæc in una domo,contigit autẽ ambabus,ut una die eademq; hora pareremus.Tranſacta iam tertia die,dormiens hæc,ſuper ſuum filium incubuit,& eum uiolenter occidit,tollensq; meum,ad ſe contulit, & mortuum in ulnas meas dormientis appoſuit.Mane facto,dum hubera porrigere uellem meo filio, meum quidẽ non reperi,huius autem mortuum adiacere mihi cognoui, & miſera certius hoc turbataq; conſiderans,factum ſcelus aſpexi. Vnde repetens meum filium & non recipiens, ad tuum domine remedium cõuolaui.Dum enim ſolæ ſimus,& nullum qui nos arguat me tuamus,contemnens hæc denegare perſiſtit. His dictis,requiſiuit rex, quid allegare uellet & altera.Qua negante quod hoc feciſſet,& dicente ſuum uiuere filium, & aduerſariæ ſuæ fuiſſe defunctum,cum nullus poſſet huius rei inuenire iudicium,ſed in eius diſcretione omnium mens hæreret,ſolus rex huius rei quæſtionem inopinabiliter ſoluit.Iuſſit de-

ferri & uiuum & mortuum infantem, uocauitq; quendam armigerum, ꝓcipiens ut euaginato gladio, ambo diuiderentur infantes, ut utraq; medietatem, & eius qui mortuus fuerat, & qui uiuebat, acciperet. In hoc autem iudicio omnis quidem populus ignorans sententiam, deridebat, quasi ab adolescente rege prolatam. Inter hæc autem, uera matre proclamante ne hoc fieret, sed potius ut infantulus sociæ traderetur, sibi sufficere, ut tantum uiueret, eumq; uideret, licet alterius esse uideretur, cum è diuerso altera præparata esset ut diuisum uideret infantem, insuper ueram matrem tormentis affici postularet, cognoscens rex utriusq; uoces de uero corde prolatas, reclamanti quidem ne perimetur infantulus, iussit filium redonari, ueram matrem eam esse cognoscens, alterius uero malitiam accusauit, quæ necato proprio filio, etiam suæ amicæ natum uidere cupiebat extinctum. Hoc itaq; magnum exemplum, & præcipuum sapientiæ & prudentiæ eius indicium populus credidit uniuersus, & ex illo tanquam diuinum habentem sensum, omnes suspiciebant. Isti siquidem principes militiæ & duces erant ei in omni prouincia. In tribu quidem Ephraim, Vri. In regione autem Bethlehem erat Dochis. Dorensem autem & maritimorum regionem Abinadas habuit sub potestate sua, duxitq; filiam Salomonis uxorẽ. Campus autem maximus erat sub Banaia filio Bachi, cui adiecta terra ẽ ad Iordanem usq; prorensa. Galaaditidem uero & Gaulanitem usq; ad Libanum montem, centum & sexaginta ciuitates maximas atq; munitas habens sub se Gabiar, gubernabat eas. Achinadab autem totius Galilææ usq; ad Sidonem curam habebat, & ipse habens uxorem filiam Salomonis nomine Basima. Maritima uero quæ circa Arcen ciuitatem posita sunt, habuit Banach. Sabach aũt montem Taurum, & Carmelũ, & inferiorẽ Galilæã. Regionẽ aũt usq; ad Iordanem fluuiũ constitutam, Basan disponebat. Semei aũt sors Beniamitidis erat iuncta. Gaber aũt habuit regionẽ positã trans Iordanẽ, & sup oẽs hos unus erat positus princeps. Mirabile itaq; incrementũ habuit & populus Hebræoꝝ & tribus Iuda, cõuersi ad terræ culturã. Nam pace potiti, & ad bella tumultusq; ulterius nõ abstracti, insup & desideratam libertatẽ adepti, intẽperantes erãt circa substantias congregandas, & eas semp potius extendendas. Erant aũt regi & alij duces, qui Syroꝝ terras & alienigenaꝝ à fluuio Euphrate distentas usq; ad Aegyptũ gubernabant, tributa colligentes ex eis gentibus. Inferebant & eius mensæ quotidianæ ad regale cõuiuiũ similæ coros triginta, farinæ sexaginta, boues saginatos decẽ, & de pascuis uiginti, agnos saginatos centũ. Hæc oĩa ꝑter illa quæ de uenationibus capiebant, id est, ceruos & bubalos, & uolatilia: sed & pisces quotidie ab alienigenis portabant. Tantã uero multitudinẽ currũ habuit Salomon, ut q̃draginta millia ꝑsepia equoꝝ subiugaliũ essent, & ꝑter hos duodecim millia equites, quoꝝ medietas quidẽ regẽ in Hierosolymis obseruabat, reliqui uero per uicos regios dispersi, manebãt. Idem uero dux, cui cõmissa erat mensæ regalis expensa, etiã equis necessaria ministrabat, deuehens hæc ad locũ ubi rex ipse morabat. Tantã itaq; deus ꝑbuit Salomoni sapientiã ac prudentiam, ut etiã hoĩes antiquos excelleret, & nec Aegyptijs qui sapientia omnibus differre uidẽt, cõparatus, uel modicũ minor esset, quoꝝ utiq; multũ nimis sapientiã ꝑcedebat. Transcendit aũt sua sapientia etiã eos qui apud Hebræos tunc scientia clarere uidebant, quoꝝ nomina nõ ꝑteribo. Erant aũt Iethan & Heman & Chacad & Darda filij Samad. Cõposuit aũt & libros de canticis & modulationibus quinq; & mille, & parabolarum & similitudinũ fecit libros tria millia, per unũquodq; eĩ arboris genus parabolã dixit, ab hyssopo usq; ad cedrũ. Eodẽ mõ & de iumentis, & de reliquis terrenis, necnõ aq̃tilibus, & aerijs animalibus disputauit: Nullamq; naturã ignorabat, inexaminatamq; ꝑter ijt, sed de omnibus philosophatus est, & disciplinã proprietatũ eoꝝ eminenter exposuit. Præstitit aũt ei deus, ut etiã contra dæmones artẽ ad utilitatẽ hoĩm & eoꝝ curas ediscere, & incantationes instituit, q̃bus ægritudines soleant mitigari. Modos etiã coniurationum, q̃bus obstricti dæmones ne denuo redeant, effugant, inuenit, & hæc cura hactenus apud nos multũ ꝑualere dinoscit. Vidi etem quendã Eleazarum de gente nostra, ꝑsente Vespasiano & eius filijs & tribunis, alioq; simul exercitu, curantem eos, qui à dæmonibus uexabantur. Modus aũt medicinæ fuit hmõi: Intulit naribus eius qui à dæmonio uexabat, anulum habentem subter signaculũ radicem à Salomone monstratã: deinde dæmonium per nares odorantis abstraxit, & repente cecidit hõ. Postea coniurauit eum, iuramentũ obijcl

Iudicium regis ſuper uiuo & defuncto.

3. Reg. 4

Principes militiæ Salomonis.

Sapientia Salomonis.

Poteſtas in dæmones.

ens Salomonis,ne ad eum denuo remearet,id eſt,cantica quæ ille cõpoſuit,edicens ſuper eum. Volens aũt ſatisfacere atq; probare p̃ſentibus Eleazarus, hanc ſe habere uirtutem, ponebat ante eos,aut calicẽ aqua plenũ,aut peluim,&dæmonio imperabat,ut egreſſus ab hoſe,hæc euerteret,& uidentibus p̃beret indiciũ quod hoſem reliquiſſet. Quo facto,ſapientia Salomonis cunctis innotuit,propter quã ut oĩnes magnitudinẽ eius naturæ cognoſcerent atq; religionẽ,& ut nullius rei uirtus de oĩni genere ſub ſole eũ lateret,hæc dicere ſum cõpulſus,Audiens aũt Hira rex Tyri,qa Salomon Dauid p̃ri ſucceſſit in regnũ,& ualde lætatus,quia Dauid eius erat amicus,miſit ad eũ ſalutans,& propter p̃ſentia bona cõgaudens.Deſtinauitq; ad eũ denuo Salomon literas hæc habentes:Rex Salomon regi Hi
3.Reg.5 ræ.Scito p̃fem meũ uoluiſſe deo ædificare templũ, & bellis frequentibus fuiſſe prohibitum,nõ eĩm primo deſijt inimicos extinguere, donec eos tributarios ſibimet ſubiugaret. Ego uero gr̃as ago deo pro pace p̃ſenti,propter cuius uacationẽ ei uolo ædificare domũ. Ipſe nanq; meo p̃ri dixit,à me hanc eſſe ædificandã.Quapropter rogo, ut aliquos mitti iubeas cũ meis ad montẽ Libanũ,qui ligna ſecare poſſint. ad ſectionẽ nanq; ſyluaꝝ Sidonij ſunt doctiores noſtris.Mercedes uero quas decreueris,ego incidentibus ligna p̃bebo. Legens aũt Hira hanc epiſtolã,& in his quæ ſcripta fuerant delectatus,Salomoni ita reſcripſit:Rex Hira regi Salomoni.Dignũ eſt equidẽ ut benedicat̃ deus, qa tibi paternũ p̃buit principatũ ſapienti uiro,& omni uirtute pollenti.ego aũt in his oĩnibus delectatus, quæcunq; mandaſti libentiſſime miniſtrabo.Incidens eĩm ligna procera & multa,cedrina pariter & cypreſſina,per meos ad mare deſtinabo,p̃cipiens,ut ratibus factis,nauigantes ad locum quẽcunq; uolueris,ea deponant,ut tui hæc ad Hieroſolymã deferant.Sed & tu pro his p̃be nobis frumenta,eo q̃ hoꝝ nobis eſſe uideat̃ inopia. Quapropter ſupplicamus in hoc te eſſe ſolicitũ.Harũ igit̃ epiſtolaꝝ hactenus exẽpla ſeruant̃ nõ in nr̃is ſolummodo libris,ſed & apud Tyrios.Et ſi qs hæc uoluerit integre cognoſcere, rogans cuſtodẽ monumentoꝝ publicoꝝ Tyriæ ciuitatis,inueniet ea conſona hoꝝ quæ à nobis dicta ſunt. Hæc itaq; dixi,uolens lecturos agnoſcere, qa nil amplius extra ueritatem proferimus,neq; ex ueriſimilibus q̃buſdam,aut fallacibus,aut delectabilibus rebus hãc hiſtoriã cõponentes, examinationẽ quidem fieri declinamus,& ut nobis credat̃,exigimus:imò in nullo potius hæc recipi deprecamur,niſi adhibita p̃batione,& manifeſtis indicijs ueritatẽ ipſius uirtutis aperiamus.Rex itaq; Salomon dũ ei fuiſſent literæ Tyrij regis allatæ,eius uoluntatẽ& fauorem ualde laudauit,& ea quæ popoſcerat, repenſauit, miſitq; ſingulis annis tritici triginta millia choros,&totidem olei batos. Batus autẽ capit ſextarios ſeptuagintaduos. Eandẽ uero ei menſurã etiã uini p̃bebat. Amicitiæ ſiquidẽ Hiræ & Salomonis ac potius largitates creuerũt,& iurauerũt has eſſe iugiter p̃manſuras.Rex aũt indixit omni populo tributa triginta millia operarioꝝ,q̃tenus opus præ multitudine ſine labore cõſtaret,diuiſitq; eos ualde p̃udenter.Decẽ millia eĩm fecit incidere uno menſe in Libano mõte, ut duobus menſibus remeãtes ad p̃pria,requieſcerent, donec itꝰ illa uiginti millia definito tpe ſuũ opus implerent.Ita cõtingebat ut quarto mẽſe priores denuo ad laborẽ remearent.Sup hos eĩm laboratores p̃curator inſtitutus erat Aduram. Erant aũt ex his quos reliquerat Dauid ad portãdos lapides aliamq; materiã,ſeptuaginta millia uiroꝝ, & eoꝝ qui lapides incidebãt octoginta millia,& eoꝝ p̃poſiti tria millia trecenti, uelociterq; ſecabãt lapides eximios ad fundamẽta tẽpli,quos primitus poliebãt & copulabãt in mõtibus, & ad ciuitatẽ ita deferebãt,fiebãtq; hæc nõ ſolũ à p̃uincialibus ſtructoribꝰ,ſed etiã ab artificibus quos miſerat rex Hira. ¶ *Aedificatio templi,uaſorum, & ornamentorum. Caput III.*

3.Reg.6 Supputatio annorum ab Adã uſq; ad ædificationẽ templi.

COepit aũt Salomon ædificare templũ anno quarto regni ſui, menſe ſecundo, quem Macedones Artemiſion uocant,Hebræi aũt Hiar,anno quingenteſimo ſecundo filiorum Iſrael profectiõis ex Aegypto.Poſt mille aũt & uiginti annos aduentus Abraam in Chananæã de Meſopotamia,à tpe uero diluuij anno milleſimo quadringenteſimo q̃dragеſimo,ab Adam aũt protoplaſto uſq; ad ædificationẽ tẽpli Salomonis p̃terierunt anni ſimul tria millia,centũ & duo,qua tẽpeſtate cœpit ædificare templũ.Tunc ſiquidẽ undecimum iam in regno Tyri Hira annũ habuit.A Tyri uero cõditione uſq; ad ædificiũ templi,fuit tempus annorũ q̃draginta & ducentorũ. Depoſuit itaq; rex fundamenta tẽpli in nimia terræ profunditate,de lapidibus ualde fortiſſimis,& qui poſſent longo tpe p̃mane

re, quíq; cõſtipati ſibíq; cõferti, terræ pauimentũ & fortitudo ſupædificati opis eſſent, & p
pter inferiorẽ ſui fortitudinẽ, ſine defectu impoſitã magnitudinẽ & p̃cioſam una pulchri
tudinẽ ſuſtinerẽt, quæ utiq; fundamẽta nõ minus pondus habitura erãt, q̃ alia, quæ erant
tanta celſitudine & faſtigio, q̃ſi ad inſtar mundi, & ad magnificentiã fabricanda. Eleuauit
itaq; templũ uſq; ad camerã ex lapide albo conſtructũ, cuius altitudo fuit ſexaginta cubi- *Digeſtio ſtru-*
torum, & longitudo tantundẽ, latitudo aũt uiginti. Sup hoc aũt erat aliud ædificiũ æqua *ctura templi*
menſura, ita ut eſſet oĩs altitudo tẽpli cubitor̃ centũ uiginti, eratq; cõuerſum ad orien-
tem. Cuius ueſtibulũ habebat longitudinẽ cubitor̃ uiginti, quantã & latitudo tẽpli: lati-
tudinem uero cubitor̃ decẽ, in altitudinẽ ſurgẽs cubitis centũ & uiginti. Aedificauit aũt
in circuitu tẽpli triginta paruulas domus, quæ ſui copulatione totũ tẽpli ſpatiũ extrinſe-
cus ambiebãt. Nam & ingreſſus ear̃ ita fecit adinuicẽ, ut ex alia intrarẽt ad aliã. Har̃nan
que ſingulæ domus latitudinẽ quidẽ habebãt quinq; cubitor̃, & tantundẽ longitudinis,
altitudinis uero uiginti. Erant aũt ſupædificatæ his aliæ, & rurſus aliæ ſup eas æquales et
menſuris & nũero, ita ut omnẽ altitudinẽ haberẽt p̃xime ſicut domus inferior. ſuperior
nanq; circumædificata nõ erat, operiebatq; eas camera cedrina. & domibus quidẽ ſingulis
erat hoc propriũ & imputribile tegumentũ, aliar̃ uero erat tectũ longiſſimis in cõmune
trabibus adopertũ, & cuncta tegentibus, ita ut mediĩ parietes ab eis trabibus cõſtipati, fir
miores exiſterẽt. Cameras uero quæ ſub trabibus erãt, de lignis eiſdẽ fecit, cælatis ope la-
queario, auroq; ueſtitis. Parietes aũt cedrinis tabulis exornauit, easq; pariter deaurauit, ut
oĩe templũ nimis effulgeret, & uultus ingredientiũ faceret auri lumine reſplendere. Fa
brica uero totius tẽpli multa arte cõfecta eſt de lapidibus politis, arteq; cõpoſitis, & nimis
lympide cõſtitutis, ita ut neq; mallei, neq; alterius inſtrumẽti fabrilis aliquod conſideran-
tibus appareret indiciũ, ſed p̃ter hũc uſum oĩs materia cõgruenter explicita uideret, ut
naturali harmonia potius q̃ ferramentor̃ crederet neceſſitate confecta. Excogitauit au-
tem rex aſcenſum ſuperioris domus per latitudinẽ parietis efficere, non eĩ habuit ianuã
grandẽ ad orientẽ, ſicut domus inferior, ſed à lateribus erant ingreſſus ianuar̃ ualde par
uarum. Veſtiĩt aũt templũ intrinſecus de lignis cedrinis, uncinis fortibus colligatis, ǒte-
nus hoc pro munimine & fortitudine magna cõſtaret. diuiſitq; templũ in duas partes, ut
interior quidẽ domus uiginti cubitor̃ adytũ eſſet, q̃draginta uero cubiti, quæ à tẽplo ſe-
cerneret. In pariete uero diuidẽte adytũ à reliquo tẽplo, ianuas de cedro ſtatuit, auro mul
to & diuerſis hiſtoriar̃ cælaturis ornatas, ſuſpenditq; ante eas uela ex magnis color̃ flori-
bus. i. hyacinthi & purpuræ & coccini & byſſi molliſſimi ſplendidiſſimiq; cõtexta. Recõ
didit aũt in adyto quod erat latitudine cubitor̃ uiginti, & totidẽ longitudine, duo Che-
rubim ex auro puriſſimo, habebantq; utraq; altitudinẽ cubitor̃ quinq;. Duæ alæ erãt uni
Cherubim q̃nis cubitis extẽſæ. Quapropter nõ p̃cul à ſemetip̃is aberãt, ita ut alis ſuis una
tangerent parietẽ auſtralẽ, alia uero poſitũ ad aquilonẽ, aliæ uero alæ ſemetipſas cõtingẽ-
tes, arcã quæ in medio poſita erat, opiebant. Hæc uero duo Cherubim, nullus q̃lia fuerũt,
dicere uel cõſpicere põt. Strauit aũt pauimentũ tẽpli petalis aureis, poſuitq; in porta tẽpli
ianuas ſecũdũ altitudinẽ parietis mẽſuratas, habẽtes latitudinẽ cubitor̃ uiginti, easq; pul *Duo Cheru-*
cherrime deauravit, & ut breuiter dicã, nullã partẽ templi reliquit extrinſecus & intrinſe *bim.*
cus, quæ nõ eſſet deaurata, opuitq; ſimiliter has etiã ianuas ſicut interiores, uelis uarie de-
coratis. Porta uero ueſtibuli nihil habuit hor̃. Miſit ergo rex Salomõ ad Hirã, & ab eo ac
cepit artificẽ nomine Chirã, habentẽ matrẽ ex genere Nephthali, & patrẽ Vriã gene-
ris Iſraelitici. hic totius quidẽ operis erat edoctus, p̃cipue tamẽ artifex ad operandũ aur̃ *3. Reg. 7*
& argentum & æs, per quẽ ſcilicet uniuerſa pro uoluntate regis in templo ſunt diuerſis ma
chinationibus adimpleta. Fecit aũt is artifex Chirã duas columnas æreas cũ canalibus, ca
natione quatuor digitor̃, quarũ erat proceritas decem & octo cubitor̃, & ambitus in cir *Columnæ*
cuitu duodecim cubitorũ, & ſuppoſuit utríq; columnæ capitella fuſilia liliata, altitudine *æreæ.*
cubitor̃ quinq;, ſup quas erãt ærea retia facta, quæ operiebant lília capitũ columnarum,
de q̃bus retibus pendebant bini ordines malogranatorũ ducentor̃. Harum ſiquidẽ colu
mnarum, aliam quidem conſtituit in parte dextra ante portam in ueſtibulo templi, uo-
cauitq; eam thalamum Iachin, aliam uero in parte ſiniſtra, quam nominauit Booz. Fudit
autem & mare æneum in ſchemate hemiſphærĩ, quod opus æreum propter ſui magni- *Mare æneũ.*

tudinem,mare uocatũ eſt.Erat eñ uelut cantharus ingens,habebatq; eius diametrũ,id ẽ, ab angulo uſq; ad alĩũ angulũ,cubitos decẽ,&craſſitudo eius erat fuſilis digitor; q̃tuor:habebatq; fundũ in medio aluei ſui loco,opere totundũ,quinq; coronis explicitũ.Huius diameter erat cubiti unius.Circunſtabãt aũt in hoc mari uituli duodecim, reſpicientes ſingulí ad q̃tuor regiones uentor,hoc eſt,tres uituli per unãquanq; regionẽ,quor terga intus reſpiciebant,& ſup eos hemiſphærĩũ incumbebat. Cuius hemiſphærĩj rotunditas ad interiora tẽdebat,capiebatq; hoc mare batos tria millia. Fecit aũt decẽ cantharis baſes æreas q̃drangulas,& uniuſcuiuſq; latitudo fuit cubitor quinq;, longitudo q̃tuor,altitudo ſex,cõcluſumq; eſt opus particulariter.Ita uero ordinatũ erat:Erant columnæ q̃tuor quadrangulæ,per angulos ſtantes, laterãbaſis ex utraq; parte in ſe habẽtes inſerta,erantq; trinæ diuiſa,& ſingulus eor locus habebat cælaturas ſuas.i.alibi erat leo, alibi taur⁹,alibi aq la:& in columnellis ſimiliter per latera erãt hmõi cælaturæ,q̃ſi criſpantibus plectulis factæ,quar altitudo fuit cubiti unius & dimidĩj.Erat mirũ uidere orbes rotarũ,quemadmodum erant cælatæ,baſiũ iunctæ lateribus. Angulos uero ſuperiores cõcludebãt humeris, expanſis utiq; & manibus animaliũ,ſup quas ſedebat fundus cantharí reclinatus.i.incumbens ſuper manus aquilæ,uituli & leonis,quod opus erat ſibimet ita coaptatũ, ut naturaliter inſertũ quodammodo uideret.Inter hæc aũt erant & arbores cælatæ palmarũ.Huiuſmodi ergo erant decẽ baſes effectæ.Fecit aũt ad hæc decẽ cantharos rotundos æreos,quorum ſinguli ferebant q̃dragenos coros,eratq; altitudo eor q̃tuor cubitor,& tantundem ab alterutris eor labia recedebant,poſuitq; hos decẽ cantharos ſuper decẽ baſes,quæ uocabant Melchenoth,quinq; cantharos ſtatuens à parte ſiniſtra tẽpli,quæ erat ad aquilonẽ, & totidẽ à latere dextro ad auſtralẽ partẽ, reſpiciẽtes ad orientẽ,quo etiã mare cõſtituit aqua plenũ,diſpoſuitq; mare,ut ingredientes ſacerdotes templũ,in eo lauarent manus ac pedes,aſcenſuri ſcilicet ad altare:cantharos aũt ad animaliũ interiora diluẽda,ſimul & pedes eor,quæ erant holocauſtis imponenda.Fecit aũt & altare æreũ,cubitor uiginti longitudine,& totidẽ latitudine,altitudine uero decẽ,ad holocauſta celebrãda. Fecitq; eius uaſa oĩnia ærea,inſup & ollas,& caldarias,& trullas,& harpagones,& oĩnia opatus eſt ex ære,cuius ſplendor & pulchritudo ſimilis erat auro. Obtulitq; rex multitudinẽ menſarũ, & unã quidẽ ualde p̃cipuã aureã,ſuper qũ ponebant panes dei, & huic proximas decẽ millia altero mõ factas,ſup quas uaſa iacebãt.i.phialæ & pateræ,aureæ quidẽ decẽ millia, argenteæ uero q̃draginta millia.Fecitq; cãdelabra decẽ millia,ſecundũ p̃cepta Moſi:ex q bus unũ in templũ recondidit,ut per diẽ luceret ſecundũ legẽ,& menſam unã,ſup quam poſiti erãt panes ad partẽ tẽpli,reſpiciẽtẽ ad aquilonẽ,è diuerſo poſitã cãdelabri, quod in auſtrali parte cõſtituit.Aureũ uero altare inter hæc mediũ erat.Hæc eñ oĩnia domus habuit q̃draginta cubitorũ ante uelũ adyti,ubi erat arca recondita .Fecit itaq; rex uaſa uinti fuſilia octoginta millia,& phialas aureas decẽ millia,argenteas uero duplici numero, pateras uero aureas ad offerendã in eis ſimilã cõſperſam ad altare,octoginta millia, & argẽteas duplici numero.Crateras aũt in q bus ſimilã cũ oleo fermẽtabant, aureas quidẽ quinquaginta millia,argẽteas uero duplici nũero. Menſuras aũt ſimiles eis quæ Moſaicæ uocabant &aſſerones,aureas q dem uiginti millia,&argẽteas dupliciter.Thuribula uero aurea q bus offert incẽſum,uiginti millia,ſimiliter & alia thuribula,in q hus portabãt à maiore altari ignẽ ad minus altare quod erat in tẽplo,quinquaginta millia.Stolas aũt ſacerdotales pontificibus,cũ his qui pendebãt ad pedes,& ſuphumerales & rationales, ex auro & gemmis mille.Corona uero in qua deũ Moſes ſcripſerat,una fuit: & ad hanc diem uſq; p̃manſit.Sacerdotales aũt ſtolas ex byſſo cõtextas,&zonas purpureas cũ cingulis,decem millia,& tubas ſecundum præcepta Moſi ducenta millia.Item ſtolas Leuitarum hymnos dicentium,ex byſſo ducenta millia,& inſtrumenta muſica, & ad hymnos dicendos adinuenta,quæ uocantur Nabla,& Cinnira,ex electro cõſtituit quadraginta millia. Hæc enim omnia ad honorem dei Salomon copioſe & magnifice fabricatus eſt, in nullo parcus exiſtens,ſed circa ornamẽta templi uſus eſt p̃cipua largitate, quæ etiã in theſauris dei recondidit.Circundedit autem templum per ambitum uniuerſum,quod propria quidẽ lingua Giſon,Latine uero maceria ſeu cancellus nuncupat,tribus cubitis erigens eius altitudinẽ,ut ab ingreſſu tẽpli cæteros p̃hiberet,& ſolis ſacerdotib⁹ hoc licere ſignificaret.

Aliàs decem.

Cãtheri ærei

Altare ereũ.

Vaſa.

Mẽſa aurea.

Candelabra.

Altare aureum.

Craterę.

Thuribulã.

De ſacerdotalibus ſtolis.

De corona aurea.

Extrinsecus autem huius templi aliam ædificauit aulam, quadrangulo schemate factam, erigens maximas porticus atque latas, & portas excelsas & amplas per quatuor mundi partes in ea constituens, quarum singulæ ad unumquenq; uentum quatuor angulis attẽdebant, ubi ianuas aureas collocauit. In hoc ergo sacrarium, omnes populi quibus purgatio & obseruatio legitimorum inerant, introibant. Siquidem mirabilis, & omni sermone præcipua fuit, & si dici potest, etiam contemplationem uisionis ipsius excedebat aula, quæ foris erat. Magnas enim effodiens profunditates, quas propter infinitam celsitudinem non poterat aliquis sine terrore conspicere, & erigens fabricas in quadringentis cubitis, earũ altitudines æquales uertici montis in quo templum ædificabatur, effecit: & propterea aula quæ erat exterius sub diuo, facta erat æqualis cum templo. Circundedit autẽ porticibus hanc aulam, duplicibus columnis eas ex lapide naturali portantibus, quarũ ea mera erat de cedro & laquearibus exculptis, bases aũt in his omnibus fecit argenteas.

¶De area domini, & precibus Salomonis ad deum, & hostijs. Caput IIII.

QVum hæc igitur opera & magnitudines, & decores ædificiorũ, atq; sacrorum templi ministeriorum, rex Salomon septem annis expleſſet, diuitiarum magnam faciens & uelocitatis ostentionem, ut quilibet inspiciens, omni tempore putaret expleri uix potuisse, quæ sic breuiter uisus est quantum ad operis templi magnitudinem terminasse: scripsit principibus & Hebræorum senioribus, iubens omnem populum ad Hierosolymam conuenire, uisurum simul & templum, & dei arcam ibidem portaturum. Cumq; nunciatum fuisset omnibus, ut ad Hierosolymam properarent, uix conuenerunt septimo mense, qui lingua patria Thesria, à Macedonibus Hyperberetæus appellatur. Eodem tẽpore etiam festiuitas concurrit Scenopegiæ, id est, positionis tabernaculorum, quæ satis apud Hebræos excelsa atq; præcipua est. Portantes itaq; arcam & tabernaculum quod fixerat Moses, & omnia uasa ad ministerium sacrificiorum dei constructa, introduxerunt in templum. Præcedebat autem eam cum hostijs & ipse rex, & populus uniuersus, & Leuitæ libaminibus & multo sacrificiorum sanguine iter totum implentes, & incensum infinitum, & hostiarum multitudinem portantes, ita ut omnis undiq; aer impleretur, & etiam longe consistentibus odor suauitatis occurreret, & agnoscerent aduentum dei, & habitaculum secundum humanam opinionem crederent in nouam domum ei nuper dicatam esse faciendum. Nam neque hymnos dicentes, neque choros agentes, donec peruenirent ad templum, aliquo modo quieuerunt. Hoc itaque modo arca migrata est. Quumq; iam eam in adytum oporteret induci, alia quidem plebs recessit: soli uero sacerdotes qui portauerant eam, inter duo Cherubim collocauerunt, quæ eam suis alis complexa sunt. Sic enim erant ab artifice fabricata, ut arcam uelut quodam tabernaculo, aut cameratione protegerent. Habuit autem arca nihil aliud, quàm duas tabulas lapideas, quæ decẽ uerba à deo Mosi dicta in monte Sina, scripta retinebant. Candelabrum uero & mensam & altare aureũ statuerunt in templo, ante adytum in eisdem locis, in quibus & olim in tabernaculo posita erant, & quotidiana sacrificia ministrabant. Altare uero æreum statuit ante templum contra ianuas, ita ut eis apertis, ad faciem essent uidentium sacrificia, & hostiarum maximæ opulentiæ, reliqua uero uasa cõgregans intus in tẽplo recondidit. Cumq; omnia sacerdotes circa arcam constituissent, egressi sunt, & repente non quidem metuenda, neq; qualis hyemali tempore imbre plena solet nubes assistere, sed diffusa & temperata effluxit, & templum omne compleuit, & facies quidẽ sacerdotum obumbrauit, ita ut se inuicem uidere non possent: mentibus aũt omnium phantasiam quandam & opinionem præbuit, quasi deus descendisset in templum, & libenter habitaret in eo. Talem quidem opinionem hanc oĩes habuerũt. Rex autem Salomon de loco ubi sedebat exurgẽs, fecit ad deum uerba, quæ diuinæ naturæ credidit esse decentia: Tibi, inquit, domine perpetuam domum, quam ipse fabricatus es, esse nouimus cælum & terram, simul & mare, & cum tibi nequaquam hæc uniuersa sufficiant, hoc tuo nomini cõstitui templum, ut ex eo orationes ad te sacrificantes & immolantes, emittamus in aera, & confidamus, cum nobis sis præsens, neque à tuis sedibus procul abſis. Vt enim omnia uideas, & audias uniuersa, neque à loco ubi nunc habitas, recedens, omnibus uicinus es, & unicuique nocte dieq; cogitanti semper assistis. Quum' que hæc dixisset ad deum uerba, conuertit se ad populum, 3.Reg.8

manifestans eis dei potentiam & prouidentiam eius, quod Dauid eius pater omnia futura, sicut iam multa prouenerant, & forent uentura reliqua, prædixisset, quod ipse quoq; nondum nato imposuit ei nomen, & quod templum ipse ædificaturus esset, & prim' post obitum patris regnaturus, & cum omnia secundum ipsius fierent prophetiam, supplicabat ut deo benedicerent uniuersi, & in nullo de eius promissionibus desperarent, quas p eorum felicitate ꝓdixerat, sed crederent hæc implenda ex his quæ fuerant iam transacta. Cumq; hæc dixisset ad populum, expansis manibus, ait: Operibus quidem impossibile est ut ualeant homines pro his quæ meruerint, deo munera debita compensare. Diuinitas enim nullius eget, & omnium rerum compensatione superior est. In quo enim alijs animalibus per te domine meliores sumus effecti, in eo tuam benedicimus maiestatem, & p his quæ stirpi nostræ tribuisti pius, necessarium est gratias agere populum Hebræorum. Nullum enim alium magis optamus habere propicium, & in eo tuam circa nos deuotionem cognoscimus per munera, quia per te est nobis uox quam ex aëre habemus, & p eū iterum nouimus ascendentem. Per hanc ergo gratias tibi referimus primitus de hoc templo, quod ex inuisibili ad tantam gloriam prouexisti, deinde pro meipso, cui omnia usq; ad præsentem diem, sicut à te prædicta sunt, condonasti. Supplico ergo de cætero, ut mihi ministres quæcunq; deum hominibus honoratis præbere possibile est, & nostram domum omnibus bonis adaugeas, sicut Dauid meo patri & uiuenti & circa obitum promisisti, & quomodo apud nos manebit regnum, & genus illius infinitis regum successionibus fiet honorabile. Hæc ergo nobis largire quæ sufficiant, meisq; filijs uirtutem quæ tibi sit grata, concede. Super hæc autem exoro, ut pars aliqua tui spiritus in hoc templo habitet, quatenus & in terra circa nos esse uidearis. Tibi siquidem habitatio parua est etiam omne cælum, & alueus qui sub eo est omnium existentium, non dicam hoc paruissimum templum, quod precor ut custodias ab omni uastatione bellorum, & tanquam propriæ possessioni feras auxilium. Supplico pariter, ut si quando peccauerit populus tuus, deinde plaga quadam pessima peccato digna, à te terris illata fuerit, aut sterilitas, aut corruptio, aut fames, aut huiusmodi passio quam tu iuste transgressoribus soles inferre, prouenerit, & congregatus ad hoc confugerit templum, rogando te ut à peste saluetur, exaudibilis ei effectus, uelut intus habitans, misericordiam præbeas, & à malo suæ calamitatis euellas. Hoc auxilium non Hebræis solummodo à te rogo cōferri precantibus, sed etiam si à totius terræ finibus quidam aduenerint, aut de quolibet loco & pro aliquo bono p̄ces effuderint, exaudi clemens, & postulata concede. Sic etenim omnes agnoscent quia tu quidem ipse à nobis tibi domum fieri uoluisti, nos autem non inhumani naturaliter sumus, quando non eos qui contribules non sunt, extraneos iudicamus, sed communiter omnibus tuum adiutorium & bonorum effectum adesse suppliciter exoramus. Hæc dicens, iterum prostratus in terra, & diutius adorans deum, post ista surrexit, & in templo obtulit hostias, & replens illud sacrificijs, manifeste deum uidit sacrificia grate suscipientem. Ignis enim ex aëre descendens omnibus uidentibus ad altare, hostias totas abripuit & absumpsit. Hac igitur apparitione monstrata, populus quidem manifestationem hanc esse diuinæ habitationis in templo conijciens, p cidens adorauit in terra. Rex autem cœpit bñdicere deum, cunctosq; ut hoc facerent adhortari, habentes iam circa se diuini fauoris indicium, ut quæ orarent, semper sibi ab illo talia puenire scirent, & ut mentem suam puram ab omni malitia conseruarent ad iustitiam diuinamq; culturam, & ad seruanda mandata, quæ per Mosen eis clementia diuina contulerat, quia sic foret felix gens Hebræorum, & totius generis humani beatior. Rogabatq; pariter, ut in memoria haberent, quē admodum bona præsentia conquisissent, eaq; firmiter tenerent, & maiora & ampliora de cætero sustinerent. Non enim percepta hæc solummodo propter pietatem atq; iustitiam, sed etiam obtinenda per hæc curarent, quia esset apud homines præcipuum non tantum aliquid conquirere, quantum acquisita seruare, & nihil pro eorum amissione delinquere. Hæc ergo locutus ad populum, dimisit ecclesiam, cum sacrificia celebrasset pro se & uniuersis Hebræis, id est, uitulos quidem uiginti duo millia, oues centum & uiginti millia. Tunc enim primum in templo sacrificia celebrata sunt & in eo epulati sunt oēs Hebræi cum uxoribus suis & filijs. Insuper etiam & festiuitatem quæ uocatur Scenope-

Numerus hostiarum quas Salomon obtulit in tēplo

gia, faciens, ante templum clare nimis & magnifice diebus quatuordecim, rex cum omni populo pariter epulatus est. Cumq; hæc fuissent sufficienter exhibita, nihilq; deesset circa pietatis diuinæ culturam, dimittente rege, singuli ad propria remearunt, agentes gratias regi propter prouidentiam quam habuisset, & opera quæ fecisset, & orantes deum, ut eis regem præberet longæuo tempore Salomonem, agebántque reuertentes cum gaudio suum iter, & cum delectatione hymnos decantantes, ita ut ea iucunditate sine labore ad propria remearent. Sic itaq; dum arcam induxissent in templum, eiusq; magnitudinem uidissent pulchritudinemq; sacrificijs maximis festiuitatibus impartitis, ad suas ciuitates singuli sunt regressi. Apparuit igitur regi per somnium deus, significans, quod eius exaudisset orationes, & quod conseruaret templum, & in eo semper habitaret, nepotibus scili- 3. Reg. 9
cet eius & omni multitudine facientibus iustitiam, ipsumq; primum, si in patris sui monitis permaneret, ad excellentiam & infinitum cumulum felicitatis asseruit uehendum, & regnaturos semper in ea prouincia ex eius esse genere principes, & de tribu Iuda. Si uero mandata eius contemneret, obliuioniq; mandaret, & peregrinos imitatus coleret deos, esset radicitus abscindendus, & neque reliquias ex eius genere mansuras, sed nec Israel ulterius nominandos, populumq; terra quam patribus eorum dederat, & multis iustificationibus esse priuandum, multisq; bellis & malis exterminatos, & à terra quam eorum patribus præbuit eiectos, incolas alienæ terræ esse præciperet, templum quoq; nunc ædificatum incendendum diripiendumq; cõtraderet inimicis, sed & ciuitates hostium manibus subuertendas, & eorum ærumnas faceret fabularum relatione dignissimas, & propter magnitudinem nimiæ infelicitatis incredulas, ita ut uicini eorum audientes mirarentur calamitates, & causas inquirentes pro quibus Hebræi tali odio haberentur à deo, qui primitus ab eo fuerint ad tantæ gloriæ atque diuitiarum culmen euecti, ab his qui relinquerentur audirent, quia pro peccatis & præuaricatiõibus legum paternarum talia pertulissent. Hæc enim ei per somnium deum dixisse conscriptum est.

¶ De regia Salomonis extructa, & enigmatis. Caput V.

POst templi uero fabricam, quam prædiximus septem annis fuisse perfectam, ædificium domuum regalium cõstruere cœpit, quod tredecim annis uix impleuit. Non enim huiusmodi erat feruens studium ficut in templum. Sed illud licet esset quidem grande, & operatione mirabile, & cunctis simul inopinabile, cooperante deo cui fiebat, terminum in his annis accepit. Regiæ uero domus multum templi dignitate minores erant, cum neq; materia tanto tempore aut largitatis fuisset opulentia præparata, & eo quod regum habitatio, & non quasi dei futura, tardius esset effecta. Hæc quidem secundum felicitatem Hebraicæ religionis, ac merito regis ædificata sunt, quorum totam expositionem & ordinem dicere necessarium est, ut ex hoc omnes conijciant magnitudinem, cum legentes uiderint huius rei descriptionem: Erat magna nimis basilica & pulchra, hæc que innumera columnarum multitudine portabatur, quam ad iudicia rerumq; cognitiones distribuit, ut posset capere populi multitudinem ad iudicia uenientem. Cuius longitudinis magnitudo erat cubitorum centum, latitudinis uero quinquaginta, altitudinis autem triginta, columnasq; quadrangulatas omnes habebat, tegebaturq; cedro opere Corinthio, phialis æqualibus, & scutulis mira arte cælatis, eratq; robusta, & uarijs decoribus exornata. Itẽ alia erat basilica in medio totius amplitudinis constituta, habens latitudinem cubitorum triginta, & contra templum ualidis columnis extensum, eratq; in ea solium ualde decorũ, in quo sedens rex iudicia proferebat. Huic erat iuncta alia quoq; reginæ basilica, & reliq; habitacula & sedilia, ubi post causas explicitas residebant, strata omnia tabulis cedrinis. Et alia quidem ædificauit ex marmoribus decem cubitorum, alia uero tabulis uestita sectilibus & preciosissimis, exornauit secundum decus templorum, & miraculum habitationum regalium, cuius pulchritudo tribus ordinibus opere intexta Assyrio. Quarta uero pars cælaturis ornata, miraculum artis uidentibus offerebat. Erantq; illic sculptæ arbores, & uniuersa poma, quasi in ramis & ex eis pendentibus foliis obumbrata, ita ut propter miraculum subtilitatis agitari quodammodo putarent: alia uero pars dealbata erat, & uarijs depicta coloribus. Aedificauit autẽ super hæc domus alias epularum, porticus ualde protensas, in domo regali positas, inter quas unam fecit omino præclaram ad regij 3. Reg. 7.

conuiuia neceſſariam,& undiq; deauratam,necnon & omnia alia uaſa quæcunq; ſunt epulis opportuna,fecit ex auro. Difficile nanque eſt enumerare magnitudinem & uarietatẽ domorum aularumq; regalium,quanta erãt magna,& quanta harum inferiora,& quanta ſub terra quæ uideri non poterant,necnon & pulchritudinem ſolariorum & uiridariorum,quæ erant facta delectabiliter ad aſpectum,quo exuſta corpora poſſent ab æſtus ardore refugere. Et ut breuiter dicam, totam regiam domum ex albo lapide & cedro & auro & argento ſplendide nimis & opulentiſſime inſtruxit.Cameras & parietes ueſtiuit auro,& eo modo quo dei templum reſplendentes exhibuit.Fecit & ex ebore ſolium magnitudine nimis eximium,& cælatum ſchemate tribunalis,habebatque ſex gradus, & in ſingulis eorum ex utraque parte duo leones ſtabant,& in ſuperioribus gradibus alij totidem:in reclinatione uero manus erant portantes regem, eratq; ipſa reclinatio in uitulo reſpiciente poſt tergum,& ex omni parte tribunal auro circundatum. Hæc Salomon uiginti annis ædificauit. Cui multum aurum & argentum Tyri rex Hira ad ædificium contulit:& inſuper ligna cedrina & cypreſſina, quem Salomon quoque magnis compenſationibus redonauit, mittens ei per ſingulos annos triticum, uinum & oleum, quibus maxime indigebat rebus,eo quod habitaret in inſula ſicut prædiximus. Ad hæc autem & ciuitates Galilææ regionis uiginti numero,nõ procul à Tyro poſitas cõdonauit.Quas dum circuiſſet atque conſideraſſet,diſplicuiſſetq; ei donum, mittẽs ad Salomonem dixit ſe ciuitatibus non egere,& ex tunc hæ appellatæ ſunt terra Chabulan. Chabulan etenim interpretatum lingua Phœnicia,diſplicere ſignificat.Miſit itaque prædictus rex Hira ad regem Salomonem, rogans eum, ut quædam ſophiſmata & uerba parabolarum quæ ei direxerat aperiret,& quæſtionum difficultates abſolueret.Qui cum eſſet aſſutus & intelligens,nihil horum ignorans,ſed in omnibus ratione præualens, & eorum cauſas agnoſcens,omnes obſcuritates earum perduxit ad lumen. Meminit autem horum duorum regum & Menander,qui ex Phœnicia lingua antiquitates Sidoniorum in uocem cõuertit Græcam,ita dicens:Moriente autem Abybalo, ſucceſſit in eius regnum filius eius Hira, qui dum uixiſſet annis quinquaginta tribus,regnauit triginta quatuor.Hic effodit amplã terræ ſpatium,& auream columnam quæ eſt in Iouis templo dicauit, inſuper & lignorũ materiam à monte Libano incidit ad tecta templorum,& deſtruens antiqua ſacraria templum ædificauit Herculis & Haſtartæ,& primum Herculi hoc erexit menſe Piritio,& cõtra Eucheos tributa nõ reddtẽes egit exercitum,eisq; ſibi ſubiectis denuo remeauit.Huius temporibus erat Abdemonis filius iuuenculus,qui ſemper propoſitiones,quas imperaſſet Hieroſolymorum rex,euincebat. Meminit autem etiam Dios hiſtoriographus,ita dicens:Abybalo moriente,filius eius Hiram ſucceſſit.Hic partem ciuitatis poſitam ad orientem diruit,& maiorem urbem effecit,& olympici Iouis templum deſtruens, medium locum ciuitati coniunxit,& aureis anathematibus exornauit,aſcendensq; in montem Libanum,ſyluam maximam ad ſacrorum ſecuit ædificia.Adiecitq; ad hæc,regem Hieroſolymorum Salomonem miſiſſe ad Hiram Tyri regem figuras quaſdam, & petiſſe ab eo ſolutionem,ita,ut ſi non poſſet diſſoluere,ſoluenti pecunias daret.Cumq; fateretur Hira nõ poſſe ſe illas ſoluere,multaq; foret pecuniarum detrimenta paſſurus,per Abdimum quẽdam Tyrium quæ propoſita fuerãt,ſoluta ſunt,& alia ab eo propoſita quæ ſi Salomon nõ ſolueret,Hiræ regi pecunias multas daret.Et hæc quidem Dios ſic dixit.Cumq; rex Salomon uideret muros pro munimine turribus indigere,aliaq; tuitione (nam ſecundum ciuitatis meritum oportebat etiam copioſam firmitatem eſſe murorum)hæc effecit,& turribus præcipuis ciuitatem circundedit.

Munera Hiræ.

Aenigmata Hiræ à Salomone ſoluta.

¶*Vrbes egregiæ à Salomone conditæ, & quare omnes penè Aegyptiorum reges uſque ad ſocerum Salomonis Pharaones dicti ſunt,& quomodo Chananæos in ſeruitutem redegit,deq; regina Aegypti & Aethiopiæ,quæ multis muneribus,ſapientiam eius mirata,Salomonem donauit.*

Caput VI.

3.Reg.9 COnſtruxit autẽ & ciuitates, inter præcipuas urbes annumerãdas,Aſor & Magedon, & terrã Gazarim,quæ cũ fuiſſet in regiõe Palæſtinorũ,Pharao rex Aegypti caſtrametatus,& obſidens eã cepit,& oẽs eius habitatores occidit,eamq; ſubuertit,deditq; eã poſtea dono ſuæ filiæ Salomonis uxori. Quapropter ædificauit eã rex cum eſſet natura munita,

Vrbes à Salomone cõditæ

& ad bella temporumq; motus utiliter opportuna. Non procul ab hac duas alias ædificauit urbes, quarum una uocabatur Bitthora, altera uocabatur Balath. Vltra has autem fecit & alias ad uoluptatem & epulas opportunas, & rerum temperamẽtis, pomorumq; fertilitate, & aquarum frigidissimarum poculis abundantes. Pergens enim & in desertũ superioris Syriæ, eamq; capiens, constituit ibi maximam ciuitatem, duorum dierum itinere à Syria superiore distantẽ, ab Euphrate uero unius, & à maxima Babylone sex mansionibus procul extantem. Vt autem hæc ciuitas à partibus habitabilibus Syriæ ita distet, hæc causa est, eo quod in inferiori terra aqua nusquam inueniatur, in illo autem loco solummodo fontes & putei abundent. Hanc itaq; ædificans ciuitatem, & muris eminentibus eam circuntegens, Thadamor appellauit, & hactenus apud Syros ita dicebatur, quã Græci Palmiram uocant. Hæc itaq; Salomon rex illo tempore agebat. Propter eos autem qui quærunt, quomodo omnes Aegyptiorum reges à Mineo qui Memphim ædificauit, & ante multos annos fuit, q̃ noster progenitor Abraam, dum inter hæc usq; ad Salomonem mille & triginta anni transierint, Pharaones uocati sunt à quodam rege Pharaone, qui post priores his temporibus imperauit, Pharaonum uocabulum assumens explanare hoc necessarium iudicaui: ut & caliginem eorum ignorationis auferam, & causam huius nominis declarare contendam. Pharao nomen secundum Aegyptios significat regem. Reor autem eos ab infantia aliis quidem nominibus appellatos: uenientes autem ad regnum, hoc quod lingua patria significaret imperium, eos fuisse participatos. Nam & Alexandriæ reges cum primitus aliis nominibus uocarentur, uenientes ad regnum, uocati sunt Ptolemæi: & Romanorum imperatores, à natiuitate aliis uocati nominibus, Cæsares appellantur, cum potestas & principatus eis nomen imponat, & non in isdem permaneant appellationibus, quas à genitoribus suis primũ susceperunt. Puto siquidem & Herodotum Alicarnasseum propterea post Mineum, qui Memphim ædificauit, dixisse trecentos & triginta fuisse reges Aegyptiorum, & nequaquam eorũ nomina declarasse, quia Pharaoth omnes communiter appellauit. Nam post horum obitum regnantis mulieris uocabulum posuit, nomine Nicaulam eam uocitatam fuisse declarans, quia masculi quidem reges Pharaoth appellationem habere poterant, fœminæ uero nequaquam, & propterea naturale huius nomen edixit. Ego autem & in libris nostræ prouinciæ repperi, quod post Pharaoth socerum Salomonis, nullus rex Aegyptiorum hoc uocabulo nuncupatus est, & quod postea uenit ad Salomonem mulier quam prædixi, Aegypti Aethiopiæq; regina, de qua non post multum denuo referemus. Horum uero ideo nũc memini, ut ostenderetur, quia nostri libri & Aegyptiorum de multis rebus concordare noscuntur. Rex itaq; Salomon Chananæos qui in monte Libano morabantur usq; ad ciuitatem Amathi, inobedientes subdidit, & tributa eis imposuit, & ut ei ministrarẽt ac seruile opus efficerent, & agriculturam exhiberent, ex his quosdam annis singulis eligebat, quia nullus tunc seruiebat Hebræorum. Non enim erat rationabile, ut cum deus eis multa millia gentium subdidisset, & ex his oporteret eos habere seruitia, ipsi in hoc schemate permanerent, quando omnes armati equis & curribus militarent, potius q̃ seruitia peragerent. Chananæis autem quos ad sua ministeria tulerat, constituit principes quingentos & quinquaginta, qui super eos omnem à rege potestatem perceperant, ut eos docerent opera negocij sui, in quibus necessaria esse uiderentur. Fecit autem rex etiam multas naues in sinu Aegyptiaco maris rubri, in quodam loco qui Asiongaber appellatur, non procul à ciuitate Elana, quæ nunc Beronice uocatur. Hæc enim regio fuit primitus Iudæorum. Habuit autem ad ædificandas naues beneficia regis Hiræ. Ipse nanq; ei & multos uiros gubernatores, & in marinis rebus edoctos misit, quos iussit nauigare cum dispensatoribus suis ad locum, qui olim Ophyra, nunc terra aurea nuncupatur (est autem in India) ut aurum deferrent, & colligentes quadringẽta talenta, ad regem denuo sunt reuersi. Igitur reginam Aegypti & Aethiopiæ sapientia plenam, & aliis ualde mirandam, audientem crebro Salomonis uirtutem atq; prudentiam, & habẽtem desiderium eius multum, & eorum quæ illi de rege quotidie dicebantur, ad semetipsam adduxit, ut experimento ei & non auditu potius satisfacere posset, quando opinio mendax sæpius inuenitur, & pro referentis narratione suscipit. Cum ergo ad eũ uenire uoluisset, ut in ꝑsenti sapientiæ eius experimẽta

Cur omnes Aegyptiorũ reges usq; ad socerum Salomonis Pharaones dicti sunt.

Salomõ multas gẽtes deuicit, quas sibi seruire coegit.

3. Reg. 10. De regina Aegypti & Aethiopiæ.

perciperet,ſtuduit etiam quæſtiones proferre, & earum ſolutiones exigere. Venit ergo Hieroſolymam cum magna gloria,& apparatu multo diuitiarum, cum auro & aromatibus & lapidibus preciofis,eamq; rex grate ſuſcepit, & circa eã in omnibus extitit largiſſimus, & propoſitiones ſophiſmatum intellectu ſuo concipiens,uelocius q̃ ſperari poterat,ſoluebat.Cuius illa ſapientiam ita ſe tranſcendentem, & potiorem q̃ audierat agnoſcens,uehementer obſtupeſcebat, & maxime culmina domorum regalium mirabatur: earumq; pulchritudine mira & magnitudine delectabat egregia,nihilo minus & diſpoſitione uaria fabricarum,in qua multam regis prudentiam,aſtutiamq; cernebat, plus tamen eam obſtupeſcere faciebat domus quæ ſylua Libani uocabatur, & quotidianarum opulentia cœnarum:& apparatus eius,& miniſterium,& ueſtes miniſtrantiũ, eorumq; decens circa ſuum officium diſciplina:præcipue tamen ſacrificia quæ quotidie deo celebrabantur,& ſacerdotum circa hæc miniſterium,necnon Leuitarum maxima diligẽtia. Hæc uidens diebus omnibus,nimis admirabatur.Et cum non poſſet tacere miracula quæ uidebat,uerbis uoluntatem ſui cordis aperuit,dicens ad regem,quibus ſuam mentem uidam eſſe monſtrauit.Cuncta, inquit,ô rex quæ per auditum ueniunt ad notitiam, cum quadam incredulitate ſeu dubitatione ſuſcipiuntur: tuorum uero bonorum quæ & ipſe in te poſſides, hoc eſt, ſapientiam & prudentiam, & quæ tibi præſtantur ex regno,non eſt mendax fama,ſed uera,licet multo minor,q̃ in præſenti conſpicio. Nam opinio aliqd auribus ſuadere nititur,dignitas uero rerum non ita fieri nota, ſicut aſpectu & ipſa præſentia comprobatur. Ego ſiquidem neque his quæ nunciabantur propter multitudinem & magnitudinem credens,multa potiora conſpexi, & beatum iudico populum Hebræorum,ſeruoſq; tuos pariter & amicos,qui quotidie tuo uultu fruuntur, & ſapientiam audire promerentur.Quis etiam non benedicat deũ,ſic hanc diligentem prouinciã & eius habitatores,ut te ad regni culmen eueheret? Oſtendens autem poſt hæc uerba quemadmodum eius regis habuiſſet affectum,etiam muneribus aperuit ſuæ mentis indiciũ. Viginti nanq; auri talenta regi dedit, & aromatum innumeram multitudinem, & lapides precioſos.Dicũt autem quod & radicem balſami,quam hactenus fert noſtra prouincia, ipſa dederit regi.Cui etiam è diuerſo Salomon bona multa donauit,& maxime quæ ipſa deſideráter eligeret: nihilq; fuit,quod poſtulanti non præberet,proniusq; dabat,quæ illa peteret,q̃ quæ ipſe offerret,eamq; ſuæ largitatis munere p̃currebat.Regina ſiqdẽ Aegyptioꝝ & Aethiopiæ dans rurſumq; dona recipiens,quæ p̃diximus,ad ꝓpria remeauit.

¶ *De diuitijs Salomonis & concubinis regijs diuiſioneq; regni.* Caput VII.

3.Reg.10. EOdem uero tempore delati ſunt regi de terra quæ uocatur aurea, lapides precioſi, & ligna pinea,quibus uſus eſt ad fortitudinem templi,domuumq; regaliũ,& inſtrumentorum muſicorum,fecitq; ex eis citharas & nablas, ut dicerent deo hymnum Leuitæ.Omnium uero rerum quæ fuerunt quocunq; tempore regi delatæ,præcipua fuerunt ea quæ illo die deuecta ſunt,magnitudine & pulchritudine.Nullus igitur arbitretur, qd̃ ligna pinea,quæ nunc propter precia uendentium ſic appellantur,illis uicina ſint,illa ſiqdem uiſione rotunda quaſi pinea ſunt, ſed iſta multo candidiora & ualde fulgentia.Hoc autem dixi,ut nullus naturam ueræ pinus ignoret.Quia uero ꝓpter utilitatem regis eius memoriam fecimus,opportunum etiam iudicauimus, ſignificare allati auri illo tempore quantitatem,quod fuit pondere talenta ſexcenta ſexaginta ſex,non reputatis eis quæ negociatores emerant,neq; quod dono Arabiæ toparchæ,regesq; mittebant.Conflauit ergo aurum,ut ducentas lanceas faceret,quæ ſiclos ſexcentos haberẽt.Fecit & ſcuta trecenta,unoquoq; habẽte auri minas tres:poſuitq; ea in domum,quæ ſylua Libani uocabatur: necnon & pocula ex auro & lapidibus preciofis ad conuiuia neceſſaria ꝓparauit.Dumq; uno præcipuo artifice hæc feciſſet,ut etiam alia uaſorum opera largitate auri faceret,exquiſiuit.Non enim aurum aut argentum uendebatur,aut emebatur:ſed multæ fuere naues,quas rex in mari Tarſico conſtituit, ut interiora gentium penetrarnet, & comparatum aurum argentumq; regi deferrent,necnon & elephantes Aethiopas & ſimias. Nauigationem uero euntes & redeuntes tribus annis implebant.Tunc enim regis illuſtris opinio omnes in circuitu prouincias circuibat, uirtutem eius & ſapientiam undique diuulgans,ita ut omnes undiq; reges deſiderarent aſpectum eius,propter incredulitatem rega

quæ de eo referebantur, magnisq; muneribus suum circa eum studium demonstrabant. Mittebant itaq; ei uasa aurea & argentea, uestesq; purpureas, & aromatum genera multa, & currus & equos, & onerigeras mulas, quæ uirtute & pulchritudine regi placerent; ita ut curribus & equis pristinis ex his qui dirigebantur accresceret curruum numerus quadringentorum, erant enim primitus mille: & item equi duo millia, cum primitus fuissent uiginti millia. Nutriebantur autem, ut essent pulchri pariter & curraces, & comparatione facta, nec decentiores alij, nec uelociores inuenirentur. Exornabantur autem & ascensores eorum, primum decora iuuentute florentes, habentesq; magnam proceritatem, & satis alios excedentes, longamq; diffundentes in equorū sessione cæsariem, ex purpura Tyria ueste circumamicti, auriq; tincturam quotidie in suis comis adijcientes, ut eorum capita percussa sole, auro radiante fulgerent. His circa eum armatis existentibus, arcusq; ferentibus, rex uectus in curru, & alba ueste circūamictus, solitus erat exire ad quēdam locum qui ab Hierosolymis duobus schœnis abest, uocaturq; Itham, hortus aquarū rigationibus gratus & locuples. Huc ergo causa delectationis rex egrediebatur, circa res omnes maxima prouidentia & studio semper utens, & ubique cultus ac decorus existens. neque uiarum desidiam habuit, sed regias quæ ad Hierosolymam ducerent, lapide nigro strauit, ut etiam ambulantibus non possent esse difficiles, ut ostenderent diuitiarum & imperij dignitatem. Diuidens autem currus & disponens, ut singulis ciuitatibus certus eorum numerus esset, paucos quidem circa se retinuit: urbes autem ubi dispersi sunt, ciuitates curruum nominauit. Argenti uero tantam multitudinem fecit rex in Hierosolymis abundare, quanta erat & lapidum. Sed & lignis cedrinis quæ primo nō fuerant, fecit arboribus mori, campos ludææ ita compleuit. Iussit autem & negociatoribus commercia ex Aegypto deferentibus, ut uenderent ei currum cum duobus equis, dragmis argenti sexcentis, quos ipse regibus Syriæ & trans Euphratē habitantibus destinabat. Quidum fuisset omnium regum gloriosissimus atque religiosissimus, & prudentia & diuitijs excelleret omnes, qui ante eum Hebræorum tenuerant principatum, non in his usque ad terminum uitæ suæ permansit, quando relinquens custodiam solennitatum paternarum; non secundum similes actus rerum, quas de Dauid prædiximus, conuersatus est: sed circa mulieres & Venerem captus, & per intemperantiam turpiter exardescens, nō prouincialiū solummodo delectationem habuit fœminarum, sed etiam multas ex alienigenis gēnibus duxit uxores, Sidonias, Tyrias, Ammonitidas & Idumæas: legesq; præuaricatus est Mosaicas, quibus ille contradixit alienigenis mulieribus Hebræos non debere miscerī: & deos earum cœpit colere, ut mulieribus earumq; amori placeret: cum legislator prædixisset, ne Hebræus alienigenæ regionis uxores duceret, ne forte illarum solēnitatibus mixtus, & deos illarum coleret, & à ueneratione propriī dei pariter se abstineret. Sed hæc quidem despexit Salomon, irrationabili amore constrictus, & ducens uxores principū insigniumq; uirorum filias numero septuaginta, & trecentas concubinas, super has autē & filiam regis Aegyptiorum, repente ab his captus est, ita ut earum sectaretur quoq; culturas. Et ideo cogebatur fauoris sui eis præbere & dilectionis indicia, ut more earum patriæ uiueret, & quæ illis essent grata, compleret. Aetate siquidem procedente, & ratione pariter propter tempus infirmante, cum iam nō posset studia patria retinere, deum proprium abiecit, & deos uxorum iugiter honorabat: sed etiam ante hæc peccauerat, & circa legum custodiam iam deceptus fuerat, quando boum æneorum similitudines fecit, quos mari subiecit, & leonum quos in suo solio regali decoris causa disposuit. Non enim hæc facere fas erat, dum optimum & familiare paternæ gloriæ & uirtutis habuisset exemplū, quod ei propter dei pietatem fuerat relictum. Hoc ergo non imitatus, cum secundo esi deus per somnium patrem monuisset sequi, in gloriam huius factus est expers. Venit ergo repente propheta missus à deo, dicens: Quod neque iniquitas eius lateret eum, neque diu in his esset lætaturus, interminatus simul, quia ei quidem non auferret imperiū, quoniam Dauid patri eius fuerit promissum: moriente uero eo, citius eius filium hoc amittere, non tamen omnem ab eo populum recessurum, sed decem quidem tribus eius traderet seruo, duas autem nepoti Dauid, huius filio reseruaret, propter illum qui dilexit deum, & propter Hierosolymorum urbem, in qua templum habere decreuit. Hæc audiēs

Argenti copia quāta lapidum.

3.Reg.11

Salomon,contremuit:& ualde turbatus eſt,ex omnibus penè bonis in quibus erat,repen te mutatus, non multo tempore tranſeunte, ex quo hæc,ei prouenere, quæ dicta ſunt à propheta.Mox ſuſcitauit ſuper eum deus inimicum Adad nomine, quarum inimicitia rum cauſa hæc fuit.Hic Adad puer erat,genere Idumæus,de ſemine regio natus. Qui dū Ioab princeps militiæ Dauid uaſtaſſet Idumæam,& omnes qui armis uti poterant,ſex mē ſibus peremiſſet,fugiens uenit ad Pharaonem Aegyptiorum regem,qui eum magna lar gitate ſuſcipiens,dedit ei & domum & prouinciam habitandam.Et cum creuiſſet,dilexit eum,ita ut ei uxoris ſuæ ſororem nomine Raphim daret uxorem, ex qua natus eſt ei filius,& inter filios eiuſdem Pharaonis regis enutritus.Audiens uero in Aegypto mortem Dauid pariter & Ioab,accedēs ad Pharaonem rogauit,ut eum ad propria remeare per mitteret. Cumq; requireret rex,cur hoc peteret,aut quid paſſus eum relinquere feſtina ret,cum ſæpius ei importune & nimis inſiſteret atque rogaret,tunc quidem dimiſſus nō eſt:ſed tempore cum iam Salomon in malis erat propter prævaricationes prædictas,& dei pariter iram,dimiſſus Adad à Pharaone, uenit in Idumæam. Et cum eam non po tuiſſet à Salomone recolligere,quia multis præſidijs ſeruabatur,nec eſſet facilis eius inua ſio,ſurgēs inde uenit in Syriam.Iunctus eſt autem illic cuidam,Raaz nomine,qui regem Sophenæ Adrazarum dominum ſuum fugerat,& prouinciam latrocinijs deuaſtauerat: eiq; copulatus amicitijs,cum haberet ille circa ſe latronū maximam multitudinem,aſcen dens & tendens in Syriam,rex eius effectus eſt.Tunc quoq; diſcurrens Iſraelitarum pro uinciam affligebat:& adhuc uiuente Salomone uaſtabat. Et hæc quidem Hebræis proue nerunt per Adad.Inter hæc autem Ieroboam filius Nabath, ſurrexit cōtra Salomonem & quoſdam contribules ſuos, ſecundum prophetiam olim ſibimet dictam. Is cum puer eſſet à patre derelictus,& à matre erudiretur,uidens Salomon robuſtum & nimis ſtre nuum,cum ſuper ædificium murorum conſtituit, quando munitionem propugnaculo rum in Hieroſolymis fecit. Qui ita in hoc opere laborauit,ut rex eum approbaret,eiq; principatum militiæ ſuper tribum Ioſeph conferret.Illo ſiquidem tempore,cum Ierobo am ueniret ab Hieroſolymis,occurrit ei propheta,de ciuitate Silo,nomine Achias. Quē dum ſalutaſſet,deflexit eum paululū ex itinere ad quendam locum,ubi nullus alius inter eſſet,diuidensq; ſuum pallium quo erat indutus,in duodecim partes, iuſſit ut Ieroboam decem ex his ſumeret:prædicens,quia deus hæc uellet,ut ſciſſo principatu Salomonis,fi lio quidem eius propter promiſſionem Dauid,duas relinqueret tribus,& illi decē,quo niam Salomon in eo peccaſſet, & mulieribus earumq; dijs ſe improuide ſubdidiſſet.ſci ens,inquit, cauſam pro qua deus ſuam dilectionem à Salomone ſubtraxit, eſto iuſtus,& eius cuſtodi præcepta, propoſitam habens palmam dei pietate & honore præcipuam: talis utique futurus,qualem noſti fuiſſe Dauid. Elatus itaque Ieroboam prophetæ ſer monibus,cum eſſet natura iuuenis feruentiſſimus,& rerum grandium appetitor immen ſus,non quieſcebat:ſed cum ueniſſet ad exercitum,habens memoriam eorum,quæ ei di xerat Achias,repente uiſus eſt populo ſuadere,ut à Salomone recederet, & regnum ei cō traderet.Cognoſcens autem Salomon eius uoluntatem &dolum,quærebat,ut eum com prehendens,uelociter interimeret.Quod dum cognouiſſet Ieroboam, fugit ad Suſſachū regem Aegypti,uſque ad Salomonis obitum ibi moratus,& ne quid pateretur lucratus, & futuro ſeruandus imperio.Mortuus eſt itaq; Salomon,ualde longæuus, qui regnauit quidem annis octoginta,uixit aūt quatuor &nonaginta,& ſepultus eſt in Hieroſolymis, cunctos felicitate & prudentia atq; diuitijs excellens reges, præter illa in quibus circa ſe nectutem deceptus mulierum ardore,prævaricatus eſt:de quibus, & de malis quæ pro pterea prouenerunt Hebræis,opportunius explicabo.

Obitus Salomonis.

¶ *De Ieroboam rege Iſrael inſtituto & Roboam Salomonis filio rege Iuda, Iſraelisq; peccato.*

Caput VIII.

POſt mortem uero Salomonis,in regnum ſuccedente filio eius Roboam, ex muliere Ammonitide Naama nomine procreato,repēte miſerūt in Aegyptum populi prin cipes,ut reuocarent Ieroboam. Qui dum ueniſſet ad eos in ciuitatem Sichimorum, etiam Roboam uenit in eam.Placuerat enim,ut illic conuenientes Iſraelitæ,eum conſtitue rent regem,Adeuntes ergo eum principes populi,ſimul & Ieroboam,rogabant dicētes,

ut aliquid de seruitio relaxaret,& melior esset patre,cuius iugo fuerant prægrauati,ut & ipsi deuotiores essent,& propter mansuetudinem potius quam timorem ei seruire dilige rent. Qui cum post tres dies responsurum se eorum petitionibus dixisset, mox quidem eos suspectos fecit, cur non repente quæ petebantur annueret.nam rem bonam & humanam facilem esse iudicabant,& magis in iuuene: tamen & in eo quod cogitare se dixerat, & non repente negauerat,spem aliquam faciebat. Qui conuocatis paternis amicis,tractabat cum eis,quale deberet populo præbere responsum. Illi uero quæ deuoti facerent,naturam utique uulgi scientes,monebant,ut mansuete loqueretur ad populum,& communius quàm regius exigeret fastus: ut ita fauorem omnium sibimet obligaret, cum naturaliter diligant subiecti mansuetudinem regum atque communionem.Tunc ille utile cõsilium forsitan deo uolente despiciens, uocatis adolescentulis secum enutritis, eisq; pandens consilium seniorum,quid oporteret fieri requisiuit. Illi uero cum neque iuuentus, neque deus meliora eos tractare permitteret, monuerunt ut asperius loqueretur ad populum,& inferiorem suum digitum lumbis paternis diceret uastiorem, & seueritatem quàm fuerant in illo comperti, in se multo potiorem agnoscerent. In his delectatus rex, & credens dignitati regiæ conuenire responsum,dum die tertia plebs auditura uenisset, & omnis populus uideretur suspensus esse,ut uerba regis audiret, credens aliquid clemẽtius esse,relinquens ille consilium seniorum,respondit adolescentium. Hæc autem dei uoluntate gerebantur,ut quæ prædixerat Achias,perducerentur ad terminum.Tunc ergo cuncti eius sermonibus,uelut opere iam percussi,& dolentes quasi iam experimẽto ipsarum rerum quæ dicebantur,afficerentur, indignati sunt: & omnes pariter uoce magna clamauerunt, nihil sibi post hunc diem esse commune ad genus Dauid, uel qui erant ex eo progeniti:sed solum templum ei cedere,quod pater eius ædificasset, eumq; interminati sunt se relicturos, & sic amarè iracundiam seruauerunt, ut dum misisset rex Roboam quendam nomine Aduram, super tributa constitutum, qui eos aliquo modo mitigaret, & post sermones qui petulanter ab ætate iuuenili prolati fuerant, ad concordiam reuocaret,passi non sint,sed eum lapidantes interemerint.Quod dum uidisset Roboam,credens se quoq; lapidandum,metuens ne & ipse tale aliquid sustineret, ascendens in currum,fugiensq; uenit mox in Hierosolymam.Et tribus quidem Iuda simul & Beniamin eum cõstituere regem,reliqua uero plebs ab illa die recedens à filijs Dauid, omnium regem Ieroboam constituit. Roboam uero Salomonis filius conuentu facto duarum tribuum, in quibus regnabat, sumens ex eis electos milites centum octoginta millia uirorum, contra Ieroboam & contra populum dimicare cogitabat,quatenus eorum subderet sibi bello seruitium. Prohibitusq; est à deo per prophetam Semeiam, ut bellum non inferret: eisq; dicebat non esse iustum,ut aduersus contribules dimicarent, cum ab eo dei uolũtate populus recessisset.Quo facto,nequaquam egressus est ad prælium.Diuiso itaque regno, prius narrabo,quæcunque Ieroboam Israelitarum rex egit.Deinde,quæ à Roboam duarum tribuum rege gesta sunt,explanabo.Sic enim totius ordo historiæ seruabitur.Igitur Ieroboam constitutis in Sichimorum ciuitate regalibus,ibidem morabatur:quod etiam in Phanuel ciuitate fecit.Non multo post dum scenopegiæ festiuitas immineret, cogitãs Ieroboam quia si permitteret populum, ut dominum deum pergens in Ierusalem adoraret,festiuitatem illic solenniter agens pœnitentia duceretur,&propter templum & propter dei religionem:forsitan & metuens ne eum quidem relinqueret,ad regem uero pristinum remearet,& ob hoc mortis periculum sibimet immineret, opus hoc malignũ sua cogitatione molitus est. Fecit duas uitulas aureas,& totidem templa construxit, unum quidem in ciuitate Bethel,aliud uero circa Dan, quæ ad fontes Iordanis minoris uidetur existere,posuitq; has uitulas in templis quas prædiximus ciuitatum,& rex uocans decem tribus quibus ipse regnabat, his uerbis concionem fecit ad populum: Viri contribules, nosse uos uolo,quod omnis locus habeat deũ,& non ostenditur locus in quo proprie præsens est,sed ubique semper exaudit,& cultores suos intendit. Vnde mihi non uidetur necessitatem uos pati ad Hierosolymam properandi, ad hostium utiq; ciuitatem,& ut adoretis deum,longo itinere fatigari.Homo enim illud ædificauit templum, & ego feci duas uitulas aureas deo æquiuocas, quarũ unam quidem in Bethel ciuitate dedicaui,aliam

De peccato Ieroboam quo recessit à deo faciẽs aureas uitulas. Verba Ieroboam abducentis populum in idolatriam.

uero in Dan urbe conſtitui, quatenus quicunq; ueſtrum eis urbibus ſunt uſcini, adorent in eis deum. Conſtituamq; ex uobiſipſis ſacerdotes earum, atq; Leuitas, ut tribu Leui nequaquam neq; Aaron filijs indigeatis: ſed qui uoluerit ueſter eſſe ſacerdos, offerat uitulū deo & arietem unum, quod & primum pontificem Aaron feciſſe dicunt. Quod cum dixiſſet, ſeduxit populum, ut à patria religione recedens, præuaricaretur leges. Hoc itaque Hebræis malorum fuit initium, & qui cuncta deuicerant præliſs, in alienigenarum ſunt ditione ſubiecti. Sed hæc quidem opportune narrabimus. Igitur dum inſtaret ſeptimo menſe feſtiuitas, uolens & ipſe eam in Bethel ita agere, ſicuti duæ tribus in Hieroſolymis celebrabant, ante uitulam quidem ædificauit altare, & ipſe pontifex factus cum ſacerdotibus ad altare conſcendit. Cumq; eſſet hoſtias & holocauſta corā omnibus populis oblaturus, uenit ad eum ex Hieroſolymis propheta, nomine Iadon, miſſus à deo. Qui ſtans in media multitudine, audiente etiam rege, faciens ad altare ſermones: deus, inquit, futurum quendam eſſe prædixit ex genere Dauid, nomine Ioſiam, qui temporis illius ſupra te falſos perimat ſacerdotes: ſed & oſſa etiam horum populum ſeducentium & erroneorū, & impiorum ſupra te tunc ſimul exurat. Vt tamen credant iſti hoc ita futurum, ſignum eis prædico nunc fiendum: ſubito enim rumpetur hoc altare, & omnis pinguedo ſacrificiorum ſuper illud poſita, fundetur in terram. Hæc dicente propheta, indignatus Ieroboam, manum extendit, præcipiens eum continuo comprehendi. Cuius manus mox eſt arefacta, nec ualuit eam ad ſe denuo reuocare, ſed habuit eam marcidam & ſolutā. Ruptumq; eſt repente ſacrarium, & ſicut propheta prædixerat, cīcta diffuſa ſunt. Cumq; uideret rex ueracem hominem, & præſcientiam diuinam habere cognoſceret, rogauit, ut ſupplicaret deo, quatenus eius dextera curaretur. Quo rogante deum, & manum ſibi naturaliter reſtitutam gaudebat, prophetamq; rogabat obnixe, ut eius conuiuijs intereſſet. Iadon uero dixit, non ſe pati, ut ingrederetur ad eum, nec panem aut aquam in ea ciuitate guſtaret: hoc ſibi præceptum à deo dicens, ut etiam alio q̄ unde uenerat itinere rediret. Huius igitur abſtinentiam rex miratus, erat in timore poſitus, & permutationem rerū ex his quæ dicta fuerant, non proſperam ſibimet imminere credebat.

3. Reg. 13. *Iadō prophe ta increpat Ieroboam*

¶Quomodo Iadon quod pſeudoprophetæ auſcultauerat, à leone occiſus eſt, & ſepultus à propheta maligno, qui Ieroboam omnem dei timorem exemit. Caput IX.

3. Reg. 13 *De falſo pro pheta & ma ligno ſeducē te Iadon.*

ERat autem quidam in ciuitate ſenior, malignus homo, falſusq; propheta, quem Ieroboam magnis ſtudijs honorabat, cum eo dicente quæ illi grata forent, crebro decipiebatur. Iſte itaq; tunc erat in lectulo propter ſenectutis infirmitatem. Filijs autem indicantibus ei prophetā, qui de Hieroſolymis uenerat, & de ſignis effectis, & quomodo arefacta manus Ieroboam dextera, illo orante fuerat reſtituta, metuens ne peregrinus melior eſſet apud regem & potiori honore frueretur, præcepit filijs, ut ei repente ſtratum aditer aſinum pꝛæpararent. Quibus præceptum feſtinanter implentibus, aſcendens proſecutus eſt prophetam: & inueniens eum ſub alta & umbroſa ilicis arbore quieſcentem, ſalutauit primum, deinde obiurgauit, cur apud eum non intraſſet, & eius eſſet hoſpitalitate participatus. Quo dicente ſe à deo prohibitū, ut apud quenq̄ in illa ciuitate guſtaret: non, inquit, prohibuit diuinitas, ut meā menſulam deuitares. Nam & ego propheta ſum, & in ea tecum religione communis, & adſum nūc miſſus à deo, quatenus te comeſurum ad me deducam. Ille uero credens mentienti, reuerſus eſt. Quibus adhuc prandentibus, & pariter epulantibus, deus apparuit Iadon: eiusq; mandata præuaricantem dixit ſupplicia ſuſtinere, & qualitatē pœnæ continuo declarauit, leonem ei occurſurū in itinere, quo dilaceraretur, & quod ſepultura patria priuaretur, edixit. Hæc autem facta reor uoluntate diuina, ut Ieroboam nequaq̄ uerba Iadon metueret, quaſi fallacis & ita defuncti. Remeante ſiquidē Iadon rurſus in Hieroſolymam, occurrit ei leo, & deijciēs eum de aſino peremit, & aſino quidem in nullo nocuit, ſed cum eo ſedens, & illum & corpus prophetæ magna tuitione ſeruauit, donec aliqui iter agentium uidentes hoc, uenientes in ciuitatē falſo prophetæ denunciarent. Qui miſſis filijs, eius corpus deuexit in ciuitatem, & ſplendida pompa eius celebrauit exequias, præcipiens filijs ſuis, ut ipſum mortuum cum eo ſepelirent, dicens: quod omnia quidem uera eſſent, quæcunq; ille prophetaſſet aduerſus ipſam urbē & altare, & ſacerdotes, necnō & cōtra falſos prophetas, & quia ipſe non pateretur iniuri-

am poſt propriam mortem,ſi cum eo ſepultus eſſet,oſſibus eius copulatus, qui propter ſocietatem oſſium prophetæ non poſſet agnoſci. Sepeliens ergo prophetam, & filiis iſta præcipiens, cum eſſet malignus & impius, acceſſit ad Ieroboam,eiq; dixit: Quare turbatus es uerbis fatui uiri? Cumq; illi rex de ſacrario & manu ſua narraret, ſanctum uere & prophetam egregium eū uocans,cœpit deſtruere eius opinionem,& ueriſimilibus utēs, rerum geſtarum creditam conabatur imminuere ueritatem. Nitebatur enim ei ſuadere, quia pro labore portandi multa ſacrificia,eius manus obſtupuiſſet,& deinde cum requieuiſſet,ad naturam propriam denuo remeaſſet. Altare autem cum prius fuiſſet uacuum, ſuſceptis multis hoſtiis & ingentibus,propter onus impoſitorum fuiſſe diſruptum, & ce cidiſſe dicebat:ſignificauitq; ſimul ita mortem eius,& quia ſigna hæc prædixerat,eo fuiſſet à leone diſcerptus,& nihil eſſe quod propheta locutus eſſet.Hæc ergo dicens,regi ſatisfaciebat,eiusq; mentem penitus auertit à deo & à ſanctis operibus,& ad actus impios euocauit.Qui rex tantam deinceps contumeliam diuinitati fecit,& ita contra leges atrociter inſiluit,ut nihil aliud quotidie quæreret,q̄ ut aliquid noui ſuper ea quæ iam perpetrauerat ſcelera,cumularet. Igitur de Ieroboam in præſenti hæc dixiſſe ſufficiat.

¶ De *regno Roboam, tranſgreßione & pœna.* *Caput.* X.

Filius autem Salomonis Roboam,qui ſicut prædiximus, ſuper duas regnauit tribus, ædificauit munitiſſimas ciuitates & magnas: Bethlehē,& Itham,& Thecos,& Bethſura,& Socho,& Odollam,& Hippam,& Mariſſam,& Zipham,& Aduram, & Lachis, & Zethuram,& Helum,& Hebron. Has quidē in ſorte Iuda primas ædificauit. Fecit & alias præcipuas in ſorte Beniamin,muriſq; circūdans,cuſtodes inſtituit uniuerſis,& principes: multumq; frumentum,& uinum,& oleum, & alia quæ ſingulis ciuitatibus pro cibariis eſſent neceſſaria,largiſſima hubertate recondidit:inſuper etiam & ſcuta, & iacula nimis innumera. Conuenerunt autem ex omnibus Iſraelitis ſacerdotes ad eum in Hieroſolymam,pariter & Leuitæ,& quicunq; alij de populo erant boni uel iuſti, relinquentes ꝓprias ciuitates,ut cultura dei in Hieroſolymis exhiberent. Non enim libenter habebant, dum compellerentur uitulas adorare,quas fecit Ieroboam, & auxerunt imperiū Roboā per tres annos. Qui dum cognatam quandam duxiſſet uxorem, & tres ex ea filios ſuſcepiſſet,poſt eam quoq; duxit nomine Maacham, natam de Thamar filia Abſalom, quæ & ipſa uidebatur eſſe eius cognata,de qua natus eſt ei filius maſculus,quem Abiam appellauit:habuitq; filios ex aliis coniugibus,ſed ſuper omnes potius diligebat Maacham. Habuit autem lege ſibi coniunctas uxores decem & octo,concubinas uero triginta. Et filij quidem ei nati ſunt decem & octo,filiæ uero ſexaginta. Succeſſorem autem ſui regni conſtituit Abiam ex Maacha procreatum, cui & theſauros & munitiſſimas tradidit ciuitates. Reor enim quia ſæpius cauſa malorum & iniquitatis exiſtat hominibus magnitudo rerum, earumq; ad peiora conuerſio. Videns autem Roboam regnum ſuum his cremen eis augeri,ad impias & iniuſtas conuerſus eſt actiones,& ſpreuit dei religionem,ita ut & populus eius imitaretur iniquitatem. Cum moribus nanq; principum corrūpitur conuerſatio ſubiectorum:& cum uiderint illorū luxurias, ſuæ caſtitatis merita reſpuentes, quaſi uirtutem eorū imitari nituntur illecebras. Non enim opera principum approbare uidentur,niſi etiam ſimiliter hæc agātur. Hoc igitur accedebat ſubiectis Roboam. Nam cū ille ageret impie & inique,ſtudebant & illi non eſſe iuſti,ne rex uideret offendi. Quapropter uindicem ſuper Hebræos miſit deus regem Aegyptiorum nomine Suſſachū,de quo narrās Herodotus, actus eius poſtremo adiunxit. Is enim Suſſachus quinto anno regni Roboam cum multorum millium exercitu caſtrametatus eſt contra Ieruſalem. Sequebantur enim illum currus mille & ducenti,equitum uero ſexaginta millia,& quadraginta millia peditum,quorum plurimos habebat Libyes & Aethiopes. Inuadens itaque Hebræorum regionem, munitiſſimas Roboam ciuitates ſine dimicatione detinuit, & nobiliſſimum armatus ad Hieroſolymam uenit,ubi Roboam & eius exercitus propter militiam Suſſachi tenebatur incluſus,deumq; rogabant, ut eis uictoriam ſalutemq; cōferret. Quos tamen non exaudiuit deus, nec eis pugnaturis uictoriæ ſpem promiſit. Propheta enim Semeias ait,deū eſſe interminatum eos ſe relicturum, ſicut ipſi eius uidebant deſeciſſe culturā. Hæc audiētes animo ſunt ſoluti,& dū nullā uiderent in ſe ſalutē,cōfitebant

1.Paral.11.12 *Vrbes à Roboam edificate.*

3.Reg.14.

omnes quod eos deus iuſte deſpexerit, cum ipſi circa eum impie crudeliterq; geſſiſſent, & eius legitima confudiſſent. Quos uidens deus ita deiectos, & ad poenitentiam fuiſſe deductos, non ſe perditurum eos prophetæ dixit, ſed Aegyptijs tantum fore ſubdendos, ut agnoſcerent utrũ hominibus ſeruire eſſet infatigabilius, an certe deo. Capiens ergo Suſſachus non lege bellica ciuitatem, ſed pactis præcedentibus, Roboam eum ſuſcipiente propter timorem, ingreſſus fœdera non ſeruauit, ſed & templum expoliauit, & theſauros dominicos & regios exhauſit, auri & argenti multa millia, & innumerabilia ſecũ deuehens ornamenta, & nihil omnino illic derelinquens. Abſtulit autem & aureas lanceas, & ſcuta quæ rex fecerat Salomon: ſed neq; pharetras aureas dimiſit, quas Dauid ſumptas à rege Sophenæ dedicauerat. Quod cum idem Suſſach feciſſet, ad propria remeauit. Meminit autem huius prælij & Herodotus Halicarnaſeus, qui ſolummodo circa regis nomen erauit. Sed quia & gentes alias multas inuaſit, & Palæſtinam Syriam ſubiugauit, capiens ſine prælio cunctos in ea regione degentes, unde palàm eſt, quia noſtram gentem ſubditam Aegyptijs indicare uult. Ait enim quomodo & ſtatuas eorum, qui ſine prælio ſe tradiderunt, reliquerit: & mulierum genitalia in eis cælauerit. Roboam etenim rex noſter ei tradidit ſine prælio ciuitatem. Dixit autem & Aethiopas ab Aegyptijs didiciſſe genitalium circuncifionem. Phœnices autem & Syri in Palæſtina fatentur hoc ſe Aegyptijs didiciſſe: & palàm eſt, quomodo nulli alij circuncidebantur Syrorum in Palæſtina habitantium præter noſtros. Sed de his ſentiat quiſq; ut uoluerit. Igitur diſcedente Suſſacho, Roboam rex pro aureis lanceis & clypeis ærea eiuſdem numeri fecit, & cuſtodibus regalibus ſeruanda tradidit, & qui cum ſplendido principatu & claritate rerum debuerat imperare, ſub multo ſilentio & timore regnauit: fuit autem Ieroboam regi cunctis temporibus inimicus. Mortuus eſt autem cum uixiſſet annis quinquaginta & ſeptem, in quibus regnauit annis decem & ſeptem, uir ſuperbus & fatuus, & qui nolens paternis amicis credere, perdiderat principatum. ſepultus eſt autem in Hieroſolymis in tumulis regum. Roboam itaq; ſucceſſit in regnum filius eius Abias, cum Ieroboam octauum & decimum annum iam haberet in regno. Et hæc quidem huiuſmodi fine ſunt conſumpta.

Templũ ſpoliatur.

Herodotus.

De circunciſione uariarum gentiũ.

¶ *De morte filij Ieroboam, & quomodo uictus ab Abia rege Iuda.* *Caput* XI.

3. Reg. 14. CONſequens eſt nunc, ut de Ieroboam dicamus, quemadmodum & ipſe fuerit conuerſatus. Is enim non quieuit iniquitates facere coram deo: ſed quotidie in excelſis montibus erigebat aras, & ſacerdotes de populo faciebat. Contra quas impietates, ſupplicia non poſt longum tempus in eius caput & totius generationis ipſius erat relatura diuinitas. Illa ſiquidem tempeſtate, cum filius eius nomine Abimen ægrotaret, dixit uxori ſuæ ut mutata ueſte priuatum ſchema ſuſcipiens, iret ad Achiam prophetam, aſſerens eum uirtũ eſſe mirabilem, & futura prædicere, qui etiam de regno ei ſignificaſſet, & ab eo quaſi peregrina requireret, ſi puer languorem poſſet euadere. Quæ mutata ueſte, ſicut maritus ei præcepit, uenit in ciuitatem Silo, ubi morabatur Achias. Cumq; foret domum illius ingreſſura, cum eſſet iam prophetæ uiſus ſenectute grauatus, apparuit ei deus, utrũque denũcians, & quia Ieroboam regis ueniſſet ad eum uxor, & quid deberet pro quibus aderat reſpondere. Qua in eius domum ueniente, ueluti priuata ſimul & peregrina, ille clamauit: Ingredere uxor Ieroboam, quid te celas? Deum latere nõ potes, qui mihi & te uenturam eſſe denunciauit, & imperauit quæ tibi dicam. Reuertens igitur ad maritum, dic ei hæc præcepiſſe deum. Quoniam te magnum ex paruulo & nihil exiſtente conſtituit regem, & ſcindens regnum à genere Dauid, tibi contradidit: tuq; horum nõ recordatus, meam q; religionem deſerens, fuſilesq; deos efficiens, illos potius honoraſti, deiciã te denuo, & omne tuum genus exterminabo, & cauſi uoracitati uolatiliumq; dabo, & quidem à me ſuſcitabitur rex totius populi, qui de genere Ieroboam nullũ penitus remanere permittet. Participabitur autem iſto ſupplicio etiam populus, & copioſa hac terra priuabitur, & trans Euphratem ulterius diſpergetur: quoniã cuncti regis impietates ſecuti, deos ab eo factos adorauerunt, & meam religionẽ uenerabilem reliquerunt. Tu uero mulier hæc marito feſtina renunciare: filium uero tuum inuenies eſſe defunctũ. Te nanq; ingrediente ciuitatem, ſpiritum mox amittet, ſepelieturq; planctu populi communiter honoratus. Hic nanq; ſolus ex genere Ieroboam bonus fuiſſe perhibetur. Hæc nanq; propheta

Abimen filius moritur.

perhibente exiliens turbata mulier de morte filij & lamentans per uiã, festinabat iter lugens & ingemiscens, filium utique quem in spe dereliquerat, uiuum ulterius non uisura, quem continuo mortuum esse crediderat. Quæ dum uenisset in ciuitatem, filium quidẽ sicut propheta dixit, inuenit extinctum, regi uero cuncta narrauit. Ieroboam itaque nihil horum cogitans, multo exercitu congregato contra Abiam filium Roboam, qui in duabus tribubus patri successerat, castrametatus est, despiciebat enim illum propter ætatem. Qui dum Ieroboam inuasionem audisset, obstupefactus est: uerũtamen ultra prudentiam iuuentutis spe bellandi roboratus, electo ex tribubus duabus exercitu, occurrit Ieroboam ad quendam locum qui uocatur mons Amorræorum: & castra circunfigens, bello necessaria præparabat. Erat enim eius exercitus sexaginta millia uirorum. Ieroboam uero manus duplex erat. Cumq; exercitus ex utroque ad opus bellicum, & certamina committenda esset iam in acie constitutus, instans in loco excelsiore rex Abias, manu silentiũ imperauit, & Ieroboam petijt ut cum quiete prius audiret, factoq; silentio cœpit hæc dicere: Nec uos equidem ignoratis, quod deus principatum Dauid & eius soboli in tempore uniuersо concesserit, miror autem quomodo recedentes à meo patre, seruo Ieroboam indecenter adhæseritis, & cum eo nunc pugnaturi contra eos, qui à deo regnare decreti sunt, aduenistis, ut eorum regnum his prælijs auferatis. Hactenus itaque regnum Ieroboam iniuste detinuit, quod non reor maiori cum tempore possessurum: quia deo pœnas etiam de præterito nunc soluens, ab iniquitatibus & iniurijs cessabit, quas ei hactenus inferre præsumpsit: sed & uos talia perpetrare coegit, qui nullam à meo patre passi contumeliam, sed tantum quia non in cœtu quæ uobis placerent locutus est, malignis hominibus credens, illum quidem ut putatis ira faciente reliquistis: quod autem uerius est, à deo uos & eius legibus abstraxistis, cum potius ignoscendum fuerat non uerbis solummodo durioribus uiri iuuenculi & contentionis ignari, sed etiam si ad aliquam difficultatẽ operis per iuuentutem fuisset inexperientiamq; perductus, propter Salomonem patrem, illiusq; beneficia uobis sæpe collata, quia uenia dãda est utiq; peccatis filiorũ, pro beneficijs & affectu parentum. Vos autem nihil eorum cogitastis, neque tunc neq; modo, sed uenistis super nos tantus exercitus. Vel in quo de uictoria cõfiditis? An in uitulis aureis & aris in montibus constitutis, quæ uestræ sunt impietatis & non religionis indicia? An certe spem uobis multitudo præbuit, quæ castra nostra transcendit? Sed nulla uirtus illic est, ubi licet cum multis millibus unus pugnat iniuste. solummodo enim iustitia & pietate diuina spes uictoriæ cõsistit immota, quæ scilicet apud nos est, seruantes à principio leges, & proprium deũ uenerantes, quem non manus de putrescibili sylua fecerunt, nec excogitatio mali regis populi seductione constituxit, sed cuius est opus principium finisq; cunctorum. Vnde suadeo nunc uobis, ut pœnitentiam præteritorum habeatis, & meliora cogitantes dimicare cessetis, paternasq; leges recolatis, & quicquid ad magnitudinem uos tantæ felicitatis euexit. Hæc equidem Abias est locutus ad populum. Adhuc autem eo loquente, quosdam militũ Ieroboam latenter immisit, ut Abiam ex aliquibus partibus circundaret, quas exercitus non uideret. Qui cum inter hostes apparuissent, exercitus quidẽ conturbatus expauit. Abias autem confortabat eos, utq; in domino spem haberent, poscebat. Tunc illi pariter inuocantes dei solatiũ, sacerdotalibus tubis cum clamore hostes aggressi sunt. Et illorum quidem audaciam ac iuuentutem dissoluit deus, exercitum autem Abiæ fecit excelsiorem. Nam quanta in nullo bello refertur cædes fuisse commissa, neq; Græcorum, neq; Barbarorum: tantos interimentes de exercitu Ieroboam, mirabilem & famosissimam perceperunt deo conferente uictoriam. quinquaginta enim millia hostiũ bello prostrata sunt, eorum munitissimas ciuitates diripuerunt: insuper Bethel eiusq; regionem forti dimicatione tenuerunt. Ieroboam itaq; hac perditione fatigatus, nequaquã uires habuit, quãtocunq; tempore post hæc Abias uixit. Qui tamen post hanc uictoriam paruo tempore superuiuẽs, obijt cum regnasset annis tribus. Et sepultus est in Hierosolymis, in paternis monumentis. Reliquit autem filios quidem duos & uiginti, filias autem decẽ & sex, quos omnes de uxoribus uigintiquatuor procreauit. Huic successit in regno filius eius Asa, cuius iuuenculi mater fuit nomine Maacha. Quo regnante, omnis prouincia Israelitarum pace potita est annis decem. Hoc ergo modo Abiæ filij Roboam nobis

Abia mortuo succedit Asa.

gesta sunt tradita. Mortuus est ergo Ieroboam, rex decem tribuum, cum uiginti duos annos tenuisset imperium, successitq; ei filius Nadab, secundo iam anno imperij regis Asa transacto. Regnauitq; Ieroboam filius annis duobus, patris impietati malitiæq; concordans. In his autem duobus annis castrametatus est contra Gabathon ciuitatem Palæstinorum. Cumq; eam foret obsessione capturus, dolum passus à quodã amico nomine Baasa, Meheli filio, mortuus est. Qui post eius obitũ potitus imperio, omne genus Ieroboã interemit: & euenit, ut scdm prophetiã dei, alij quidẽ cognatorũ Ieroboam in ciuitate mortui lacerarentẽ à canibus atq; consumerentẽ, alij uero in agris à uolatilibus deuorarentẽ. Et domus quidem Ieroboam pro eius impietate atq; iniqtate hac uice dignam pertulit ultionẽ.

¶ De uictorijs Asa & Baasa regum Iuda & Israel. Caput XII.

REx autem Hierosolymorum Asa, dum moribus esset egregius, & semper ad diuina respiceret: nihilq; gereret neq; cogitaret, quod non esset pietati conueniens, aut ad legum custodiam pertineret, suum composuit regnum, abscindens cunctam ab eo nequitiam, & ab omni macula emundans. Habuit autem exercitum electorum uirorum, arma ferentium, scuta & lanceas, de tribu quidem Iuda trecenta millia, de Beniamin autem scuta arcusq; portantium, ducenta quinquaginta millia. Cumq; iam decem regnasset annis, castra contra eum mouit cum magno nimis exercitu Zareas rex Aethiopiæ, ducens pedestrium quidem nonaginta millia, equestrium uero decem millia, & currus trecẽtos. Qui dum usq; ad ciuitatem Marissam quæ est in tribu Iuda, cum exercitu suo uenisset, occurrit ei Asa: & castris contra eum positis in quadam conualle nomine Sebatatha, non procul à ciuitate, cum uidisset Aethiopum multitudinem, poscebat à deo cum clamore magno uictoriam, & ut tam multa millia hostium ipse perimeret. Neq; enim & in alio confidendum esse dicebat, quàm in eo qui posset etiam paucos multorum potiorẽs ostendere, & facere infirmos fortissimis prævalere. Hæc orante Asa, signum uictoriæ deus ostendit: & cum gaudio diuinæq; uirtutis auxilio bello congressus, multos Aethiopũ percussit, & conuersos in fugam persecutus est usq; ad Geraritidem regionem. Relinquentes autem hostium occisionem, ad direptionem ciuitatis Gerareth quam ceperant, eorumq; ad castra protinus accesserunt, ita ut tollerent multum aurum, multumq; nimis argentũ, prædamq; deuecherent ualde mirabilem & camelos & subiugalia, & pecudũ greges innumeros. Asa autem & eius exercitus sumpta huiusmodi à deo uictoria atq; præda, in Hierosolymam remeauit. Quibus uenientibus occurrit in uia Azarias nomine propheta, & præcipiens, ut paululum à gressu itineris sustinerent, cœpit ad eos dicere, quod illa uictoria fuisset eis à deo concessa, eo quod iustos se sanctosq; seruassent, & omnia dei uoluntate fecissent. Quos in eius mandatis permanentes dixit semper hostibus prævalere, & habituros diuina uirtute felicitatem & prosperitatem, relinquentes autem religionem, in contraria deuenire, futurumq; tempus, in quo nullus inueniretur uerax propheta in eo populo, neque sacerdos qui iuste aliquid responderet: ob quam rem ita & ciuitates subuertendas, & gentem in omni terra disseminandam, & uitam miserabilem & inopem habituros. Suasit quoq; eis ut dum hoc haberent, bene agerent, & nequaquam à diuina deuotione recederent. Hæc audiens rex & populus, gauisi sunt: multumq; studium & omnes in commune, & singuli circa iustitiam exhibebant: misitq; rex in omnẽ prouinciam, præcipiens ut legitima diligenter ubique seruarentur. Sic igitur Asa regis duarum tribuum actio gerebatur. Reuertar autem ad regem Baasan, qui Israelitico populo præfidebat, occideratq; Nadab filium Ieroboam, & eius tenuerat principatum. Is enim in Thersa ciuitate degens, & habitaculum ibi constituens, regnauit quidem annis uiginti quatuor: sed fuit malignus & impius ultra Ieroboam & filium eius, & populum multis malis afflixit, & deo fecit iniuriam. Qui mittens ad eum Gimon prophetam, prædixit & se & omne genus eius exterminaturum, & eisdem malis quibus domum Ieroboam percusserat perditurum, quia rex ab eo constitutus, beneficium non repensauit, ut iuste & pie populo præsideret, quæ primitus ipsis prodessent, deinceps deo gratissima forent, sed magis imitatus est pessimum Ieroboam, cuius dum periisset anima, uiueret tamen eius in isto malignitas: dicebatq; supplicium malorum illius hunc habiturum, qui ei similis extitisse uidebatur. Baasa autem quamuis per prophetam audisset futuram sibi suoq; generi pro commissis

Victoria Asa de Aethiopibus.

2. Paral. 15 *Prophetia Azariæ.*

3. Reg. 15.

Gimon propheta mittitur ad Baasan.

ſceleribus ultionem, tamen de reliquo non quieuit, neque reſpexit, quia male agendo deperiret inglorius, & pœnitendo pro malis præteritis à deo ueniam mereretur: ſed tanq̃ illi quibus præmium proponitur laborare non ceſſant, donec ad propoſita dona perueniant, ſic & Baaſa propheta prædicẽte ſibi futura, tanquam ſi ad magna dona concurreret, in perniciem ſui generis & totius domus interitum, peior fieri quotidie non ceſſabat. Nanq; uelut athleta nequitiæ, in his agebatur malis. Nouiſſime uero exercitu ſumpto, obſidebat Ramath non ignobilem ciuitatem, quæ quadraginta ſtadijs ab Hieroſolymis aberat: eamq; capiens, cogitauit ut in ea exercitum derelinqueret, quatenus exinde procedens, terram Aſa regis inuaderet. Metuens etiam Aſa conamen hoſtis, cogitans quia poſſit exercitus qui Ramathã ceperat, eius uiolare prouinciam, miſit ad regem Damaſcenorum legatos, ſimul & aurum & argentum, petens ab eo ſolatium, & commemorans quia amicitiam antiquitus habuiſſent. Ille uero & pecuniarum opulentiam grate ſuſcepit, & ſolatia præbuit, ſoluens amicitiam quam habuerat cum Baaſa, miſitq; ad ciuitates quæ Baaſa uidebantur imperio ſubiacere, ut eas affligerent. Qui alias quidem incenderunt, alias depopulati ſunt, id eſt, Elon & Dan & Iabellan, & alias multas. Hæc audiens rex Iſraelitarum, ædificare quidem Ramathan atque munire ceſſauit. Enimuero cum ſtudio feſtinauit, ut propriis ferret auxilium. Igitur Aſa ex apparatu ædificiorum quæ Baaſa congregauerat, conſtruxit in eo loco duas fortiſſimas ciuitates, quarũ altera Gaba, altera uero Maſpha uocabatur. Et poſt hæc non habuit iam Baaſa tempus pugnandi aduerſus Aſa. Peremptus eſt enim à Creone, & ſepultus eſt quidẽ in ciuitate Therſa: cui ſucceſſit filius Helan. Hic autem cum regnaſſet duobus annis, defunctus eſt, quem occidit Zamarias, equorum ordinis dimidij princeps. Nam dum epularetur apud diſpenſatorem ſuum nomine Oſa, ſuaſit quibuſdam equitibus, ut ſubito diſcurrentes, eum armigeris & principibus deſolatum reperientes, occiderent. Illi nanque cuncti circa obſeſſionem Gabathenæ ciuitatis in Palæſtina poſitæ, occupati uidebantur. Perimens itaque Helan regem princeps equorum Zamarias, ipſe regnauit, & omne Baaſan genus ſecundum prophetiam Gimon interemit. Eodem nanq; modo eius domus propter impietatem radicitus eſt euulſa, ſicut genus Ieroboam perijſſe deſcripſimus. Exercitus autem qui Gabathon obſidebat, audiens quod de rege contigerat, & quod Zamarias occidiſſet eum & inuaſiſſet imperium, & ipſi principem ſuum Amarin conſtituerunt regem. Qui à Gabathena urbe mouẽs exercitum, uenit in Therſa, & accedens ad ciuitatem, manu bellica eam cepit. Zamarias autem uidens ciuitatem fuiſſe detentam, fugit ad locum aulæ regiæ ſecretiorem: & ſuccendens eam, ſemetipſum pariter concremauit, cum regnaſſet diebus ſeptem. Mox itaq; Iſraelitarum diuiſus eſt populus, & alij quidem Thaman regnare uolebant, alij autem Amarin. Cumq; uiciſſet pars Amarin, interemptus eſt Thaman, & in toto exercitu regnauit Amarin. Trigeſimo autem anno regis Aſa, Amarin ſuſcepit imperiũ, & tenuit annis duodecim. Quorum ſex quidem annos in Therſa egit, reliquos autẽ in ciuitate quæ Mareon appellatur, à Græcis uero Samaria. Hic autem appellauit eam Samareon à Samaro quodam, qui ei montem uenundauerat, in quo ciuitatem conſtituerat. In nullo autem diſferebat priorum regum, niſi quod peior erat. Omnes enim quærebãt modum, quatenus ſuis impietatibus quotidie populum facerent à deo recedere, & ꝓpterea diſcerpſit eos, & nullum permiſit ex eorum genere ſupereſſe. Et is ergo defunctus eſt in Samaria, ſucceſſitq; ei filius ſuus Achab. Ex his enim cognoſcitur, quantam prouidentiam humanarum rerum probatur habere diuinitas, & quomodo bonos quidem diligit, malos autẽ abhorret & à radice diſperdit. Iſraelitarum denicq; reges, propter ſuam iniquitatem & iniuſtitiã, alter ſuper alterum irruentes, multi paruo tempore perierunt, & eorum genus exterminatum eſt. Aſa autem rex Hieroſolymorum, qui duabus tribubus præſidebat, & propter pietatem atque iuſtitiam, ad longam felicemq; perductus eſt ſenectutem, & cum regnaſſet quadraginta uno annis, bona morte defunctus eſt. Quo moriente, ſucceſſit ei filius ſuus Ioſaphat, de Abiatha matre procreatus. Hunc autem imitatorem proaui ſui Dauid, pietate atque fortitudine cuncti ipſis operibus crediderunt. Sed de hoc rege non eſt modo referendi neceſſitas.

¶ De Achab & Iezabel, & de Elia geſtis & Abdia. Capit XIII.

IGitur Achab Iſraelitarum rex habitauit in Samaria, tenuitq; principatum annis uiginti & menſibus duobus, nihil ampliùs innouans, q̃ priſci fecerant reges, niſi quod mali magnitudine tenderet ad peiora, omnem eorum nequitiam, & quod ad diuinam pertinet iniuriam, uiuaciter imitatus, & præcipue Ieroboam imitatus iniquitatem. Is nanque uitulas ab illo conſtructas adorauit, & ſuper hæc alia potiora molitus, duxit uxorem filiam Ithobaal regis Tyri & Sidonis, nomine Iezabel, per quam didicit eius adorare deos. Erat enim mulier nimis acerrima, ſimul & audax, quæ ad tantam uenit luxuriam atq; uaniam, ut etiam templum deo Tyri quem Baal appellabant, ædificaret & plantaret oĩm arborum lucos. Conſtituit autem & ſacerdotes falſoſq; prophetas, huic deo miniſtraturos. Sed & ipſe rex multos huiuſmodi circa ſe fouebat, ſtultitia atq; nequitia omnes priores ſuos excellens. Quidam igitur propheta ſummi dei de ciuitate Theſbon Galaaditidis regionis, ueniens ad Achab, dixit ei: Quia prædiceret deus, neque imbrem, neque rorem illis annis in ea prouincia ſe miſſurum, niſi ipſe rurſus apparuiſſet. Et in his dictis cum iuraſſet, acceſſit ad partes auſtrales, & habitauit circa torrentem quendam, unde poculi habebat auxilium: nam corui cibum ei quotidie deferebant. Cumq; fluuius ſiccitate nimia defeciſſet, in ciuitatem Sareptam non procul à Sidone Tyroq; deuenit, quæ ciuitas in harũ medio conſtituta eſt. Deus enim præceperat illic cuidam mulieri uiduæ, ut cibum ei ꝑberet. Et cum non procul eſſet à porta, uidit mulierem uiduam ſibimet colligentem ligna. Cui cum deus ſignificaſſet, hanc eſſe quæ ei cibum miniſtratura eſſet, accedẽs ſalutauit eã, & ad bibendum aquam ſibi tribui poſtulauit. Quæ cum præcederet, denuo uocans eam, etiam panem ſibi poſcit afferri. Illa cum iuraſſet nihil ſe intus habere, niſi modicum farinæ & paululum olei, & propterea perrexiſſe ad colligenda ligna, ut conſperſa farina ſibi quoq; ſuoq; filio panes faceret, cum aliud nihil ſupereſſet, niſi ut fame morerẽtur, ait propheta: Confidẽs perge, & in ſpe meliori cõſiſte, & faciens primitus mihi pabulum defer. Prædico nanque quia non tibi deficiet hydria farinæ, neque uas olei, donec dei gratia imbrem fundat in terras. Hæc ei dicente propheta, ueniens ea, quæ dixerat fecit. Et ipſa habuit pabulum, & filio miniſtrauit pariter & prophetæ: nihilq; horum defuit eis, donec ſiccitas deficeret. Meminit etiam ſiccitatis huius & Menander in geſtis Ithobali Tyriorũ regis, ita dicens: Et ſiccitas ſuper eos facta eſt à menſe hyperuereteo uſque ad alium annũ hyperuereteũ. Qui dum deo ſupplicaret, multa flumina ſunt emiſſa. Is nanq; ciuitatem Bothrum ædificauit in Phœnice & Auzoniblipſa. Et hæc quidem ait, ſub Achab factam ſignificans ſiccitatem. Hoc enim tempore etiam Ithobalus, cuius Menander fecit mentionem, regnauit in Tyro. Mulier itaq;, quam paulo ante prædiximus pabulum prophetæ præbuiſſe, cum cecidiſſet eius filius in languorem, ita ut animam dimitteret, & mortuus appareret, deſiens & manibus ſemetipſam ualde diſcerpens, uoceſq; quas dictabat luctus emittens, accuſabat apud ſe factam prophetæ præſentiam, quaſi ipſe peccata eius argueret, & ideo puer fuiſſet extinctus. Ille uero eam æquo animo eſſe præcipiens, & ſibi filium cõtradi dicens, uiuum ſe eum reſtituere promiſit. Qua tradente, portans eum ad locum in quo ipſe degebat, & in lectulo collocans, clamabat ad dominũ, dicens quia non fuiſſet mulieri bene repenſatum quæ illum ſuſceperat & nutrierat, cum eius filius fuiſſet ablatus, rogabatq;, ut denuo animam puer reciperet, eiq; uiuendi copia præberetur. Cumq; deus & matris habuiſſet miſericordiam, & uellet precibus prophetæ rogantis annuere, ne uideretur ad eam pro læſione ueniſſe, continuo contra omnem opinionem reuixit puer. Illa uero gratias prophetæ referens, tunc aperte ſe cognouiſſe dicebat, quia loqueretur ei uere diuinitas. Tranſacto ſiquidem paruo tempore, uoluntate dei pergebat ad regem Achab, futurum enunciaturus imbrem. Aerumna enim & neceſſariorum inopia prouinciam nimis inuaſerat, ita ut non ſolum homines propter ſiccitatem, ſed etiam cætera animalia fames afficeret. Rex igitur euocans quendam Abdiam, qui erat ſuper iumenta eius, dixit ei, ut ad fontes aquarum & torrentes pergeret, quatenus paſcua animalibus inueniret. Quo dum miſiſſet in cunctum orbem terrarum, ad quærendum prophetam Eliam, nec inueniſſet, præcepit ut eum etiam ipſe requireret. Quod dum fieri placuiſſet, & rex & Abdias per ſingula itinera perrexerunt. Contigerat itaque tempore quo Iezabel regina ꝓphetas occiderat, ut centum ꝓphetas iſte in ſpeluncis abſconderet, eoſq; ſolummodo pane &

3.Reg.17

Corui paſcũt Eliam.

Menãder hiſtoriographus.

3.Reg.18.

aqua nutriret. Cum igitur Abdias recessisset à rege, propheta ei Elias occurrit. A quo requisito quis esset, & agnoscens esse prophetam, protinus adorauit. Cui propheta: perge, inquit, ad regem, & dic ei quoniam adsum. Cui ille respondit: Quid mali passus es à me, ut illuc me mittas, ubi possim indubitanter occidi? An ignoras, quoniam nullum reliquit locum, quò non direxerit, ut te repertum ad casum necis adducat? Præcauebat enim, ne dū regi nunciaret, illo alibi discedente mentiri uideretur, mortiq; succumberet, commemorabatq; ei quemadmodum cum Iezabel prophetas occideret, centū ipse absconsos, & mulros alios in spelæo liberasset. Cui propheta: nihil metuens, ait, ad regem festinus accede, p̄buitq; ei iurisiurandi religionem, quoniam illa die ad Achab regem ipse quoq; ueniret. Cumq; regi nunciasset, quia uidisset Eliam, mox occurrit Achab, requirens cum ira grā di, si ipse esset qui in populo Hebræorum autor inopiæ existeret. Tunc propheta in nullo formidans, ait eum potius mala omnia perpetrasse, eiusq; genus in illam prouinciam deos alienos introduxisse, & deum qui solus est reliquisse. Sed nunc, inquit, omnem populum ad montem Carmelum præcipe congregari, necnon prophetas tuos pariter & sacerdotes, quotcunq; sunt numero, prophetasq; lucorum quasi quadringentos. Qui dum omnes ad prædictum montem Achab uocante uenissent, stans in medio eorum Elias, ait: Quousque diuisam mentem & uoluntatem habentes, in hac conuersatione persistitis? Si quidem putatis nostræ prouinciæ deum uerum & solum, eum sequimini, eiusq; mandate seruate: si uero hæc non existimatis, sed peregrinis creditis, illisq; exhibendam etiam putatis esse culturam, eis nihilominus obedite. Cumq; nihil populus ad talia responderet, petijt Elias pro experimento fortitudinis alienigenarum deorum, & sui, cuius solus ipse propheta remanserat, cum illorum essent numero quadringenti, ut sumeret bouem, & eum occisum super altare poneret, nequaquā igne suppositō: similiter autem illos facientes inuocare proprios deos, quatenus illorum hostias concremarent: hoc, inquit, facto cognoscetis ueram dei prævalere naturam. Quod dum placuisset, ait Elias, ut eligentes bouem illi primitus occiderent, & deos suos inuocarent. Quorum dum non audiretur oratio, deridens Elias, magna eos uoce ad deos suos clamare monebat, quia aut profecti aliquò fuissent, aut forte dormirent. Illis autem à matutino usq; ad mediam diem hoc facientibus, & semetipsos more patrio cultris & gladijs incidentibus & nihil agētibus, cum ipse esset iam hostias oblaturus, illos quidem abire præcepit: populum uero in proximo fussit accedere, ut uiderent & custodirent eum, ne lignis ignē latenter immitteret. Cumq; populus accessisset, sumens duodecim lapides, secundum tribus Hebraici populi, constituit ex eis altare, & circa id foueam fecit ualde profundam, & imposuit ligna super altare, & in his superposuit hostias: præcepitq; ut quatuor hydriæ de fonte completæ funderentur super altare, donec fouea illa quæ aquam sparsam ex altari suscipiebat, impleta maneret. Quo facto cœpit orare deum, & clamare, ut erranti populo multo iam tempore, suam manifestam faceret potestatem. Cumq; dixisset hæc, repente ignis de cælo uidente populo cecidit super aram, & consumpsit hostias uniuersas, ita ut etiam aqua ipsa concremaretur, & locus ad cineres usque perduceretur, qui hactenus ita perdurat. Hoc uidentes Israelitæ, ceciderunt in terram, & adorauerunt unum deum, maximū, solum, uerumq; proclamantes, alios uero fallaciter se & uana opinione coluisse. Tunc comprehendentes prophetas suos, cunctos Elia præcipiente peremerunt. Dixitq; propheta regi: Perge ad conuiuium tuum, nihil de cætero cogitans: post paululum nanq; à deo imbrem largissimum uidebis effundi. Igitur Achab post hæc uerba discessit. Elias autem in culmen Carmeli montis ascendens, positis in terra genibus, eisq; cōiungens caput, orauit. Quo facto, fussit ut eius minister pergens in quendam scopulum, ad mare respiceret, & si alicunde nubem suscitari uideret, ipsi diceret. Tunc etenim erat aer ualde purissimus, & serenitate perspicuus. Quo ascendente sæpius, nihilq; uidere se dicente, dum septies hoc fecisset, ait se uidere aerē aliquo modo, non tamen amplius quām unius hominis uestigio, nigrescentem. Quod dum audisset Elias, misit ad Achab iubens, ut ad ciuitatem citius abiret, antequam imber irrumperet. Qui mox in urbem Iezrael festinus aduenit. Tunc repente siquidem aere obducto caligine, & nubibus adoperto, spiritus uehemens exortus, & huberrimus imber effusus est. Propheta uero diuinitus inspiratus, ante currū regis ad ciuitatem

Rex Achab Eliæ occurrit.

Elias probat suum deū ex experimento.

Falsi prophetæ perimuntur iussu Eliæ.

Elia orante imber huberrimus effusus est.

3.Reg.29. Iezrael usq; perrexit. Audiens itaq; uxor Achab Iezabel signa quæ fuerant ab Elia celebrata, & quia prophetas suos occidisset, indignata misit ad eum nuncios, & per eos interminata est se eum ita interfecturã, sicut perdiderat ille eius prophetas. Tunc formidans Elias, fugit in ciuitatem nomine Bersabee, hæc est autem in ultimo sortis Iudæ, in terra Idumæorum: ubi relinquens suum ministrum, abscessit in eremum, & orauit ut moreretur, non enim se meliorem patribus esse dicens, ut illis perditis ipse uiuere aliquatenus exoptaret. Quo facto, circa quandam arborem obdormiuit. Et cũ eum aliquis excitasset, surgens inuenit cibum & aquam. Comedens autẽ & percipiens ex illius cibi refectione uirtutem, uenit ad montem Sinai, ubi Moses legem à deo dicitur accepisse: inueniensq; in eo speluncam quandam, ingressus in eam, commorabatur. Cumq; eum uox quædam ex incerto facta requireret, ut quid illic adesset, & cur reliquerit ciuitatem: ait, eo quod occidisset prophetas alienigenarum deorum, & populo comprobasset quia unus sit deus, quem ab initio coluissent, ob hoc ad supplicium quæreretur à regis uxore. Rursus autem audiens, ut sub diuo procederet, & quid oporteret fieri altera die cognosceret, ex spelunca digressus est. & facto subito terræmotu, splendorem fulgentis ignis inspexit: factoq; silẽtio, uox diuina nequaquã eum timere præcepit, quem nullus deterrere posset inimicus: iussitq; ut domum reuertẽs, ungeret populi regẽ Hieũ, Namassi filiũ, in Damasco uero Syriæ Asahel: pro se autem prophetam constitueret Elisæum de ciuitate Abela, ut totius impios populi perimeret, alios quidem Asahel, alios autem Hieus. Hæc audiens Elias, reuersus est ad regionem Hebræorum. & inueniens Elisæum filium Saphat arantem, & cum eo quosdam alios usque ad iuga duodecim, accedens proiecit super eum pallium suum. Elisæus autem cœpit continuo prophetare, & relictis bobus, secutus est eum, rogans ut ei permitteret, quatenus parentes pprios salutaret. Quo iubente ut ita faceret, ualedicens eis, secutus est: & fuit Eliæ cuncto tempore eius uitæ discipulus & minister. De hoc itaq; propheta hæc dixisse sufficiat.

Elisæus propheta efficitur.

¶ *De agro Naboth interfecti, & pœna Achab, eiusq; bellis in Syros, cũ gestis Iosaphat & uerbis Michææ prophetæ.* *Caput* XIII.

QVidam igitur Naboth, de Azari ciuitate, regio agro uicinus, rogãte rege, ut ei uicinum agrum quolibet precio uenundaret, quatenus eo coniuncto possessionem faceret meliorem, quod si nollet pecunias accipere, ex eius agris quem uellet eligeret: ait, hoc se facere nolle, sed paternam sortem malle possidere: contristatusq; rex, quia alienum prædium non posset accipere, neq; lauacris usus est, neq; cibis. Iezabel autem uxore sua requirente cur ita contristaretur, cum neque balneas, neque prandium appeteret, neque cœnam: narrauit ei Naboth superbiam, & quia dum ipse mansuetis sermonibus, & inferioribus regia dignitate locutus ei fuisset, nõ impetrando quæ popposcerat, pertulisset iniuriam. Illa uero rogabat, ut à pusillanimitate tristitiaq; recederet, & suo corpori solenniter prouideret, se dicens de Naboth supplicio cogitare. Quæ mittens literas ad iudices Israelitarum nomine Achab, iussit ut ieiunarent omnes, & habito conuentu Naboth facerent præsidere, cum utique insignis esset genere, & instruerent tres quosdam uiros audaces, qui contra eum testimonium dicerent, quasi deo blasphemasset & regi, & hoc modo perimeretur. Naboth itaque secundum scripta reginæ & testimonio contra se perhibito quasi deo blasphemasset & regi, lapidatus & mortuus est. Audiẽs asit hæc Iezabel, ad regẽ ingressa mox est, eiq; dixit ut uineam Naboth gratis acquireret. Achab itaq; lætatus in his quæ acta sunt, exiliens è lecto, pergebat uineam Naboth inspecturus. In hoc indignatus deus, misit prophetam Eliam ad agrũ Naboth, quatenus ad Achab accederet, eiq; de his quæ fuerant gesta loqueretur, & quod occidens uerum dominum agri, ipse illius hæreditatem possideret iniuste. Cum ergo uenisset ad eum, dicente rege quid uellet, ait, quia peccato pollutum eum inuenisset, in illo loco in quo Naboth mortuus canibus uidebat fuisse deuoratus, eiusq; sanguinem & uxoris ita fundendum, & omne genus eius esse periturum, eo quod huiusmodi impietates effecerint; & contra leges patrias ciuẽ iniuste peremerint. Contristatus autem Achab, & pœnitentiam agens, ingressus est, & indutus sacco nudis pedibus ambulabat, nõ appetens penitus cibũ, & peccata sua confitens, & deum hoc modo placare contendens. Tunc deus prophetæ dixit: Achab qdem uiuente, eius ge-

Naboth lapidatur.

Pœnitentia Achab.

neri differendum esse supplicium, sed eius filij temporibus inferendum. Et hæc quidem Elias cum regi dixisset, abscessit. His itaq; temporibus, Adadus filius Adadi regis Syriæ & Damasci, collecto prouinciæ totius exercitu, & solatijs triginta duorũ regum habitantium trans Euphraten, contra Achab castrametatus est. Ille uero cum par non esset exercitu, ad dimicandũ non præsumpsit accedere, sed oĩa necessaria in ciuitatibus munitis includens, ipse manfit in Samaria. Habebat enim hæc muros ualde fortissimos, & erat inexpugnabilis obsidentibus. Rex uero Syriæ exercitu sumpto uenit ad Samariam, & obsidens eam, præconẽ misit ad Achab, petens ut eius legatos susciperet, & quid uellet cognosceret. Quod dũ rex Israel fieri permitteret, uenientes legati rege mandante dixerunt diuitias & uxores & filios Achab Adado regi dandas: & si promitteret hæc ita faciẽda, ut tolleret hoc quæcunq; uellet, castra solueret, & ab obsessione cessaret. Achab aũt legatis dixit, ut euntes suo dicerent regi, quia & ipse & omnis illius possessio eius foret. Hæc illis renunciantibus, misit denuo, altera die missũ se famulos, qui eius regalia perscrutarentur, & amicorũ & cognatorũ domos: & quicquid in eis optimũ reperirent, auferrent: & quæ displicerent, sola relinquerent. Achab itaq; secunda legatione Syroꝝ regis uehemẽter affectus, aduocata populi cõcione, dixit quia ipse quidem paratus fuerit pro salute & pace cũctoꝝ, & uxores suas, & filios, & oẽm dare possessionem, & quia hæc rex Syroꝝ prima legatione quæsisset: nunc aũt, inquit, denuo missa legatione, petit perscrutandas domos, ut quicquid in eis optimũ inuenire possit, auferat, & occasionẽ hanc machinatus oppugnet: & sciens quia meis rebus non pepercissem, ad uestras accessit: ego uero quod uobis placuerit, exhibebo. Populus aũt respondit, ei non obediendũ, sed magis contemnendũ esse, & ad bellandũ se præparatos existere. Legatis itaq; rex respondit, ut abeũtes dicerẽt regi, qa primæ quidẽ petitioni paratus esset obedire, maneret autẽ pro ciuiũ securitate solicitus, nec secundam petitionẽ posset implere, dimisitq; eos. Adadus aũt audiens hæc, potius indignatus, tertiam legationem misit ad Achab, interminando atq; dicendo, quia altiorem terræ cõgeriem muris, de quibus ille præsumebat, erigeret, si singulos terræ pugillos de exercitu suo unusquisq; portaret. & his eũ interminationibus deterrebat. Achab autem respondente, qa non deberet gloriari, qui armis esset accinctus, sed qui bello superior demonstratus: legati uenientes, & regem cum triginta duobus, qui in eius solatio uenerant, regibus inuenientes in epulis, renunciauerunt ei responsum. At ille repente præcepit circundari ciuitatẽ, & aggeres circa eã extolli, & nullo modo ab obsessione relinqui. Achab autem erat in his gestis cũ omni populo in angustia constitutus. Tunc tũ securior factus est & à formidine releuatus, cũ ad eum quidam propheta uenisset, atq; dixisset, promisisse deum, ut tanta hostium millia eius ditioni contraderet. Quo requirente, per quos hæc uictoria proueniret: per filios, inquit, principum, te scilicet eoꝝ imperitiam pcedente. Conuocans aũt filios principum rex, inuenit quasi ducentos triginta duos. & agnoscens Syrũ ad conuiuium fuisse conuersum, aperiens portas, filios principum mox emisit. Exploratoribus autem renunciantibus Adado, quid gereretur, destinauit qui eis occurrerent, pcipiens, ut siquidem ad prælium uenirent, eos ad se ligatos adducerent: si uero pacifici essent, idem efficerẽt. Achab aũt exercitum habuit alium intra murũ in subsidijs præparatum. Porrò filij principũ congressi Syroꝝ custodibus, multos eoꝝ interemerunt, & alios usq; ad castra secuti sunt. Videns aũt eos rex Israel uincentes, etiã aliũ exercitum dimisit exire. Qui repente in Syros irruentes, præualuerunt eis. Non enim Syri sperabant, eos super se sic inopinabiliter uenturos. Quos propterea inuenientes nudos & ebrios, ita persecuti sunt, ut illi etiam arma sua relinquentes, fugerent, & uix in equo rex potuisset euadere. Achab aũt multos in itinere persecutus interfecit Syros, & eorũ castra diripuit, & inueniens in eis diuitias auri & argenti non paruas, & curruũ Adadi, & equorum, in ciuitatem denuo remeauit. Dicente uero propheta, ut præpararet exercitum, quia futuro anno denuo super eum Syri reuerterentur, Achab in ciuitate hæc agebat. Adadus autem cum quanto potuit exercitu, de prælio liberatus, cum amicis proprijs cogitabat, quemadmodum cum Israelitis denuo dimicaret. Qui in montibus equidẽ nõ pugnandũ esse dicebãt, quasi dij eoꝝ in locis talibus non præualerent, & pterea tunc ab eis essent deuicti: sed si in campo gererent bella, deuincerent. Super hoc aũt dabant consilia, ut reges qdem qui

Bellum Adadi Syrorum regis contra Achab.

Syri uincuntur.

tenerãt in ſolatium eius, ad propria remeare dimitteret: & eorum exercitum prælijs re
tinẽs, ſatrapas ordinaret: & in loco occiſorum, exercitum de prouincia eorum eligeret,
& equos currusq; ſuppleret. Credens hæc bñ ſibi fuiſſe dicta rex Syroꝝ, diſponebat exer
citum: ueriſq; tempore caſtra mouens, accedebat ſuper Hebræos, ueniensq; in ciuitatem
Aphecam, in magno campo caſtra conſtituit. Achab autem occurrens cum ſua uirtute, è
diuerſo tabernacula ſua fixit. Erat em̃ quantũ ad Syros, paruus ualde eius exercitus. Tũc
rurſus acceſſit ad eum propheta, & uictoriam deũ dare promiſit, ſuamq; uirtutem oſten
dere, quia non ſolum in montibus, ſed etiam in campis exiſteret, quod apud Syros nõ ita
conſtaret. Igitur diebus ſeptem caſtris poſitis quieſcebant, ſeptima uero die diluculo pro
cedentibus hoſtibus, aciemq; conſtituentibus, ad pugnandum è diuerſo & Achab ſuũ di
rigit exercitum. Tunc congreſſus robuſtiſſima dimicatione commiſſa, hoſtes conuertit
in fugam, & ad eorum interitum perſequẽs imminebat. Illi uero ſuis curribus impediti,
ad inuicem ſunt extincti, paucíq; diffugere ualuerunt in ciuitatem Aphecam. Sed & ipſi
ſunt mortui, muris enim cadentibus ſuper eos, uiginti ſeptem millia defecerunt. In præ-
Numerus cæ ſorum. lio autem centum millia ſunt occiſa. Rex autem Syrorum Adadus fugiens, cum quibuſ
dam ſibi fideliſſimis ſeruulorum in ſubterraneo loco celatus eſt. Cui dum dixiſſent ſer
ui, quia clementes eſſent & miſericordes Hebræi, & poſſent modo conſueto rogati ſalutẽ
ei conferre, ſi adeuntes rogarent Achab, dimiſit eos hoc agere. Tunc illi induti ſaccis, & re
ſtibus ſua capita alligantes (ſic enim olim captiui rogabant Syri) ad Achab uenerunt, pe
tẽtes eum ut Adadus rex mereretꝰ ſalutẽ ab eo, qua gr̃a eius pprius foret ſeruus. Ille uero
dicens ſe libenter habere ſi uere uiueret, nec in bello defeciſſet, honorem quoq; ac deuotio
nem exhibiturum ſe ei ut fratri debitam promiſit. Tunc illi accipientes iuſiurandum, q̃
nihil pateretur aduerſum, eduxerunt eum de loco in quo uidebatur eſſe celatus, & ſedẽti
in curru obtulerunt Achab. Qui cum adoraſſet eum, dans ei Achab dexteram, eleuauit eũ
in curru, & oſculatus eſt eum, iuſſitq; eſſe ſecurum, dicens ut nihil mali deberet de cæte
ro formidare. Adadus autem gratias egit, & nullo tempore ſe obliuiſci hæc beneficia oſ
promiſit: ſed etiam ciuitates Iſraelitaꝝ, quas tulerãt reges ante eum, ſe reddituꝝ dixit, &
Damaſcum, ut ita rex Hebræorũ egrederetur ad ſuam, ſicut maiores eorum in Samariã.
Celebratis itaq; fœderibus inter eos, ita Achab multis muneribus donatum Adadum, ad
3. Reg. 20 proprium dimiſit imperium. Igitur bellum Adadi regis Syrorum, quod habuit aduer
ſus Achab & Iſraelitas, hoc modo terminatum eſt. Interea quidam propheta nomine Mi
cheas, accedens ad unum Iſraelitarum, petijt ut eum in capite pro uoluntate dei percute
ret. Quo nolente, prædixit ei, quia eo quod inobediens eſſet deo eiusq; præcepto, occur
rente leone perimeretur. Quod dum illi homini contigiſſet, propheta rurſus acceſſit ad
alium, & ut idem faceret imperauit. Qui dum percuſſiſſet eum, & eius uerticem cruentaſ
ſet, alligato capite acceſſit ad regem, dicens ei: quia dum eſſet in exercitu conſtitutus, acce
piſſet à quodam tribuno ſeruãdum captiuum: fibíq; ab eo dictum, ut ſi captiuus fugeret,
ipſe moreretur, quo fugiente, is qui eum tradiderat, mortẽ ei minaretur inferre. Tunc re
3. Reg. 22. ſpondente Achab, mortem ei imminere iuſtiſſimam, ſoluens caput, agnitus eſt Micheas eſ
ſe propheta. Hac enim parabola utebatur, propter ſermones quos erat ei dicturus. Ait
nanq;, quoniam cum deus ei conceſſiſſet ut ſupplicium hoſtis euaderet, ipſe inimicũ eius
Adadum qui deum blaſphemauit dimiſiſſet, & propterea deus decreuiſſet ipſum quidẽ
ab illo perimi, populum uero ab eius exercitus inuaſione conſumi. Iratus uero Achab pro
phetæ, illum quidem clauſum ſeruari iuſſit. Confuſus autem Micheæ ſermonibus, ad ſu
am domum remeauit. Igitur de Achab hæc dixiſſe ſufficiat. Reuertar autem ad Hiero
ſolymorum regem Ioſaphat, is enim augens ſuum imperium, & exercitum in ciuitati
bus & ſubiectorum prouinciam uniuerſam conſtituens, non minores quàm auus eius,
ab hoc tempore quo Ieroboam ſuper decem tribus regnauerat, munitiones ubiq; conſti
Ammonita- tuit. Habuit enim propiciam & cooperatricem ſibi diuinitatem, quum eſſet iuſtus & pius,
rum & Mo- & quid boni coram deo faceret, ſingulis diebus inquireret. Honorabant em̃ eum reges in
abitarum cõ circuitu conſtituti, munera cõferentes, ita ut diuitias haberet ampliſſimas, & gloriam ual
tra Ioſaphat de præclaram. Anno ſiquidẽ tertio regni ſui, cõuocans prouinciæ ſuæ principes & ſacer
pugna atq; deuictio. dotes, iuſſit ut peragrãtes ubiq; omnem populum ſub eo conſtitutũ, docerent p ſingulas

ciuitates leges Moſcos,atq; ut eas ſine præuaricatione ſeruarent,& circa eius religionem deuoti ſemper exiſterent.In his etenim ctĩcta multitudo ita gauiſa eſt,ut nullus aliud amplecteretur potius,neque diligeret,q̃ leges ſeruare.Sed etiam confines nimis amabãt Ioſaphat,cum quo etiã pacis fœdera celebrabant,eĩq; Palæſtini ſolita tributa reddebant,& Arabes annis ſingulis miniſtrabant agnas trecentas ſexaginta & totidem hœdos, muniuitq; maximas ciuitatesatq; fortiſſimas,& exercitus in eis contra hoſtes & arma præparauit. Tunc enim erat ex tribu quidem Iuda exercitus armatorum trecenta millia uiroꝝ, quorum principatum habebat Hedrous, Iohannes autem ducentorum milliũ princeps erat:de tribu uero Beniamin ſagittarios habuit ducenta millia. Alter autem princeps militiæ nomine Gezonat,armatorum habebat centum millia,& præter hos alia centũ millia regi famulabantur,quos direxit per munitiſſimas ciuitates. Is filio ſuo loram accepit uxorem filiam Achab,qui decem tribubus imperabat, nomine Gotholiã. Quumq; poſt tempus ad Samariam perrexiſſet,opulenter eum Achab ſuſcepit, & populo qui eum ſequutus fuerat,claram ualde largitatem hoſpitalitatis exhibuit,id eſt,tritici & uini &pecudum hubertatem,rogauitq; ut contra regem Syrorum ei ſolatia non negaret,quatenus Ramatha ciuitatem in Galaad conſtitutam auferret,quia eius patris primo fuerat,& à patre tunc regis Syriæ uideretur ablata.Promittens uero Ioſaphat ſe ſolatia daturum,quãdo non ab illius minor erat eius exercitus,euocat ex Hieroſolymis ad Samariam ſuũ populum,egreſſiq; foras ciuitatem ambo reges, & in propriis ſolijs utrique reſidentes,ſuũ exercitum diſponebant. Ioſaphat autem inter hæc iuſſit, ut ſi quis prophetarum adeſſet, euocatus conſuleretur, ſi eſſet eo tempore prælium contra Syros agendum. Fuerat nanque tunc pax Achab unà cum Syro permanens annis tribus, ex quo eum poſt captiuitatẽ dimiſit ad propria remeare uſq; ad illũ diem. Vocans ergo Achab prophetas ſuos quaſi aſſero quadringentos,iuſſit ut conſulerẽt deum, ſi ei aduerſus Adadũ uictoriam pugnãdi concederet,& captionẽ ciuitatis,propter quam bellũ præparabat inferre.Prophetis aũt dicentibus,pugnare ſimul & uincere, & Syrum eſſe captiuandum ſicut & prius,intelligens in eorum ſermonibus Ioſaphat quia falſi eſſent prophetæ,requirebat Achab regem, ſi alter aliquis eſſet propheta dei,ut certius de futuris agnoſcerent. Achab aũt eſſe quidẽ dixit,ſed inuiſum ſibimet hominem,eo quod mala prophetaret, & prædixiſſet à Syrorũ rege eum moriturum,quapropter in cuſtodia tunc teneretur,cuius nomen erat Micheas filius Obei.Quumq; petiſſet Ioſaphat eum uocari,mittens eunuchum, eduxit eum. Et dum eunuchus iſſet,indicauit ei omnes alios prophetas regi uictoriam prædixiſſe.Ille uero dixit,nihil ſe aliud de rege fore dicturum, niſi quod deus in ore eius poſuiſſet. Quum ueniſſet ergo ad Achab,eumq; cõiuraſſet,ut quod uerum eſſet,ediceret:ait, oſtendiſſe deum ſibi Iſraelitas fugientes in perſecutione Syrorum,& ab eis cunctos diſpergi per montes,ſicut greges paſtoribus deſolatos:dicebatq; ſignificatum ſibi,eo quod alij quidem reuerterentur ad propria,ipſum uero ſolummodo periturum in prælio.Quumq; Micheas hæc dixiſſet ad Ioſaphat,Achab ait:Nonne pauloante ſignificaui tibi,qualis ſit circa me hominis huius affectus, & quia peſſima mihi prophetaret? Et quum Micheas diceret eũ oportere oĩa quæ à deo dicebant,audire, & quod falſi quidẽ prophetæ eum exacuerint, ut ſpe uictoriæ egrederetur ad bellum, immineret autem caſus eius in prælio,erat Achab triſtitia remiſſus.Interea Sedechias quidam falſus propheta accedens ad regẽ, ait non eſſe reſpiciendum Micheam,quia nihil diceret ueritatis,& indicio ſimul utebat Eliæ, qui prophetaſſet in Iazara ciuitate in agro Naboth ſanguinem eius à canibus lambendũ, ſicut & Naboth qui per eum à populo fuiſſet occiſus. Quibus ab illo ſic prophetatis,Micheam dicebat eſſe mendacem,quando meliori prophetæ dicere contraria uidebatur, & quia rex tertia die moreretur.Cognoſcetis,inquit,repente, ſi uera ſunt quæ dicit iſte,aut ſi poteſt ſpiritus ſancti habere uirtutem. Cæſus enim palmis à me: noceat meæ manui: ſicuti Iadon dextram regis Ieroboam aridam fecit, dum eum comprehendere uoluiſſet. Hoc enim omnibus notum eſt.Quumq; percuſſiſſet Micheam,& nihil fuiſſet paſſus,confortatus Achab in ſemetipſo,contra regem Syrorum mouit exercitum. Vincebat,arbitror,illud quod immineret,& falſi prophetæ uerba plus quàm erat ueritas credibiliora fecit, ut ex occaſione peruenirẽt ad finem. Tunc ſtans Sedechias,& faciens ſibi cornua

Falsi prophetæ uerba prævaluerunt.

ferrea, dixit ad Achab: quoniam manifestassет ei deus in illis omnem Syriam subuertendam. Micheam uero dicentem, quia Sedechias non post multos dies de cubiculo in cubiculum se celaret, ut quæreret pœnam sui declinare mendacij, iussit rex in custodiam duci ad Achamum principem ciuitatis, & nihil aliud amplius ei, præter panem & aquam, ministrari.

¶ *Quomodo Achab contra Syros pugnando deuictus est, & sagitta percussus interijt.* Caput XV.

3. Regum. 22.

IGitur Achab & Iosaphat Hierosolymorum rex sumentes exercitum, uenerunt in Ramatha Galaaditidis ciuitatem. Rex uero Syrorum audiens eorum aduentum, suum eis obiecit exercitum, & non procul à Ramatha castra fixit. Constituerunt autem inter se Achab & Iosaphat, ut Achab regium schema deponeret, Hierosolymorum uero rex propria uestitus stola, constaret in acie. Et illi quidem qui Micheæ dicta cõtempserat, etiam præter habitum regium, quod debebatur, euenit. Adadus nanq; rex Syriæ exercitui præceperat uniuerso per principes suos, ut nullum aliorum perimerent, nisi tantũmodo Israelitarum regem. Syri uero facta congressione, uidentes ante aciem regem Iosaphat astantem, & eum credentes esse Achab, impetum super eum fecerunt, eumq; circundederunt. Quumq; appropinquantes, ipsum non esse cognoscerent, recessere post tergum. Ab ortu nanq; diei usq; ad uesperam pugnantes & prævalentes, mandato regis neminẽ penitus occiderunt, quærentes Achab interficere solum, & inuenire nequiuerũt. Quidã uero Adadi regis puer nomine Adan, quũ sagittasset inter hostes, regem Achab per loricã in pulmone percussit. At ille casum suum exercitui manifestare noluit, ne timore conuerteretur in fugam: sed aurigæ præcepit, ut conuerso curru de prælio declinaret. Grauiter enim & mortaliter fuerat sagittatus, & usq; ad occasum solis factus exanguis, interijt. Igitur Syrorum exercitus nocte superueniente, signum dante præcone, discessit ad castra: & agnoscentes cuncti mortuum Achab, ad propria sunt reuersi. Corpus autem Achab sui ad Samariam referentes, sepelierunt: currumq; eius abluerunt in lezara fonte Samariæ, regis sanguine cruentatum, & tunc cognouerunt Eliæ prophetiam esse ueram. Canes nanq; eius linxerunt sanguinem, & meretrices ad fontem, quod erat reliquum diluerunt. Mortuus est ergo in Ramatha, Michea hunc prædicente casum. Dum ergo hæc Achab regi à duobus prophetis prædicta uideantur, oportet magnam iudicare diuinitatem, & honorare semper & coli, & quæ uera sunt potius recipi, quàm ea quæ pro cuiusp iam libidine dicũtur, amplecti: & arbitrandum quia nihil utilius est, quàm uirorum talium præscientia, præbente scilicet deo, quid unusquisq; debeat obseruare: & cogitandum ex his quæ regi prouenerunt, quia quod debetur, neq; dum præscitum fuerit, euitatur: sed repit in animas hominum inutili spe blandiendo, & hoc modo seducendo, donec à deo debita passio compleatur. Hoc ergo modo uidetur etiam Achab esse deceptus, cum prædicentibus quidem proditionem suam non crederet, prophetantibus autem ea quæ delectabatur audire credendo, moreretur. Cui Ochozias filius successit in regnum.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER NONVS.

¶ *De regione Iosaphat & iustitia, eiusq; uictoria diuinitus concessa contra Moabitas.* Caput I.

2. Par. 19. 20.

IOSAPHAT itaq; rege ad Hierosolymam remeãte post bellum, quo solatium præbuerat Achab contra Adadum regem Syrorum, sicut prædiximus, occurrens Hieus propheta, culpabat eum, cur Achab solatia præbuisset homini impio pariter & maligno, deum quidem dicens molestε pertulisse hoc: sed ei licet ualde peccasset, tamen propter naturam eius optimam, ab incursu hostium peperciſſe. Et tunc equidẽ ad gratiarũ actionem rex & ad sacrificia dei conuersus est. Post hæc autem cœpit omnem suam prouinciam circuire, & populũ edocere, ut leges per Mosen à deo datas omnino seruarent, & pietatem circa deũ nihilo minus exhiberent. Constituensq; iudices in unaquaq; sui imperij ciuitate, præcepit ut pro nulla re ita agerent, quàm ut iustitiam populis exhiberent: & neq; munera, nec cuiusp iam

dignitatem propter iudicialem faſtum,aut diuitias,aut genus conſiderarẽt,ſed omnibus æqua iura tribuerent, ſcientes quia etiam quæ occultæ geruntur,à deo non ignorantur. Hæc autẽ quum docuiſſet in unaquaq; ciuitate duarum tribuum, in Hieroſolymam denuo remeauit,cõſtituitq; etiam ibi iudices de ſacerdotibus ac Leuitis atque primatibus, monens ut diligenter & iuſte iudicia cuncta diſponerent: ſi autem de rebus maioribus quidam contribulium ex alijs ciuitatibus eos conſulerent,cum maximo ſtudio eis & iuſtiſſime reſponderent,quandoquidem rectum deberet eſſe iudicium in ea ciuitate conſtitutum,ubi & tẽplum dei & habitaculum erat imperatoris. Horum aũt principes conſtituit Amaſiam ſacerdotẽ,& Sabadaiam,qui erat de tribu Iuda. Rex igiſ hoc modo cuncta diſpoſuit. Eo nanq; tempore caſtrametati ſunt aduerſus eum Ammonitæ & Moabitæ,& ſumentes ſecum Arabum maximam legionem,caſtra poſuerunt apud Gaddi ciuitatem, quæ eſt circa paludem Aſphaltiten,trecentis ſtadijs procul Hieroſolymis,in qua naſcitur palma præcipua,ſimul & opobalſamum. Audiens aũt Ioſaphat quomodo hoſtes tranſeuntes paludem,in eius prouinciam deueniſſent,metuens, conuocauit in cœtu populum Hieroſolymorum in diuino ſacrario:& ſtans contra faciem templi,orabat & inuocabat deum,ut ei ſuum auxilium præberet & robur,quatenus hoſtibus præualeret, dum & is qui templum hoc ædificaſſet,idipſum rogaſſet,ut ipſe contra hoſtes dimicaret,& præſumentes contra eum manus inferre,cõprimeret:qui utiq; ob hoc uenirent, ut terrã quam eis ipſe præbuerat,molirẽtur auferre. Hæc aũt orabat deflẽs, ſimul & populus uniuerſus cũ uxoribus & filijs deo ſupplicabat. Quo facto,quidã Iazihel propheta progreſſus in medium cœtum,clamauit ad populum,dicens & regi,quia deus eorum preces audiſſet, & contra hoſtes ſine dubio dimicare permiſiſſet: præcepitq;,ut altero die electo exercitu, occurrerent hoſtibus,eosq; inuenirent inter Hieroſolymam & aſcenſum Gaddi, qui locus dicitur Culmen:& contra eos quidem non dimicarent,ſed tantummodo ſtarent, uidentes quomodo diuinitas eos expugnaret. Hæc uero dicente propheta,rex quidem & populus in terra proſtratus,deo gratias retulerunt. Leuitæ autem in organis ſolennibus inceſſanter dicebant hymnos. Die ſiquidem facto,procedens rex in deſertum, ſub ciuitatẽ Techua,dixit ad populum,quia oporteret uerba prophetæ audiri,& ad illa quidem non cõtradicere,ſed præponi debere ſacerdotes cum tubis & Leuitas, ut hymnum dicentes,ſic deo gratias agerent,quaſi iam Hebræorũ prouinciam ab hoſtibus liberaſſet. Placuit ſententia regis,& quæ præceperat,agebantur. Deus autem maximum terrorem & tumultum ſuper Ammonitas immiſit,& cædentes inter ſe hoſtes ſuos, mutuis ſe uulneribus occiderunt,ita ut ex tanta militia nullus penitus euaſiſſet. Ioſaphat autem reſpiciens in conuallem ubi hoſtium erat exercitus,& uidens eam plenam corporibus mortuorum, lætatus eſt in dei ſolatio,ſic inopinabiliter & euidenter allato,ut non laborantibus illis,ipſe p ſe uictoriam contuliſſet,iuſſitq; ut exercitus hoſtium caſtra diriperet,& mortuos expoliaret,diebusq; tribus exuentes eos,penè defecerunt:tanta erat multitudo utiq; peremptorum. Quarta uero die omnis populus congregatus in quadam conualle,de uirtute & ſolatijs benedixit deum,pro qua re etiam locus ipſe uocatus eſt cõuallis benedictionis. Exinde uero ducens exercitum ad Hieroſolymam rex, multis diebus ad hoſtias eſt conuerſus & epulas. Igitur poſtquam hanc hoſtium eius uaſtationem alienigenæ gentes audiebant,omnes ualde ſunt territæ,deum eius auxiliatorem ſic aperte uidentes. Ioſaphat itaq; ex illo tempore cum magna gloria & iuſtitia, diuinæq; pietatis amore degebat. Fuit aũt amicus Achab filio Iſraelitarum regi. Cum quo communione facta in conſtructione nauium, ut ad Pontum nauigaret ad emporia Thraciarum, nequaquam niſum ſuum implere præualuit:naues enim præ magnitudine perierunt,& propterea naues ulterius nõ inſtruxit. Circa Ioſaphat igitur hæc ſunt geſta.

2.Para.20. *Mirabilis uictoria de Ammonitis.*

¶*De perfidia Ochoziæ,& zelo raptuq; Eliæ.* *Caput* II.

A Chab autem filius regnauit in Iſrael, in Samaria degens, malignus homo,& per omnia ſimilis utriq; parenti,& Ieroboam,qui prius iniquitatem fecerat,& populum decipere inchoauerat. Quumq; iam in regno ſecundum haberet annum,rex Moabitarũ rebellauit ei:& tributa quæ Achab eius patri reddebat,miniſtrare ceſſauit. Contigit aũt ut Ochozias,quũ deſcenderet de ſuperioribus domus ſuæ,caderet:& quũ langueret, 4.Regum.1. *De filio Achab Ochozia rege maligno.*

miſit ad deum Accaron Muſcam(hoc enim erat nomen illi deo)& cõſultuit de ſalute ſua. Apparuitq; deus Eliæ prophetæ, præcipiens ut miſſis à rege nunciis occurreret,eosq; requireret,ſi deum propriũ Iſraelitarum populus non haberet, & ideo miſiſſet rex eorum ad alienum deum, ut de ſalute conſuleret. ſimul & ut faceret eos ad regem reuerti, eiq; dicerent,quia non euaderet hunc languorem.Elia uero dei faciente præcepta,audientes nuncij,ad regem ſunt continuo reuerſi,admirantiq; reuerſionis uelocitatem,& requirenti cauſam,dixerunt occurriſſe ſibi quendam hominem,& prohibuiſſe quidem eos ulterius procedere,reuertentes autem nos tibi dicere ex mandato Iſraelitarum dei mandauit, quod non poſſis ab hac ægritudine liberari. Rege uero præcipiente,ut ei hominem qui talia diceret,indicarent, dixerunt eſſe uirum hirſutum & pellicea zona circundatum, Elię habitus Ille uero per hæc agnoſcens Eliam eſſe quem nuncij deſignabant,miſit ad eum tribunum & quinquaginta armatos,ut eum adducerent. Tribunus autem qui miſſus fuerat,inueniens Eliam in montis uertice reſidentem,petebat ut deſcendens ueniret ad regem,quoniam ille iuſſiſſet:qui ſi nollet,duceretur inuitus.Cui Elias: Vt agnoſcas,inquit,me prophetam uerum exiſtere,deſcendens ignis de cælo,conſumat & milites tuos & te.Et continuo Inuaſorum Eliæ ultio. ueniens ignis flamma,conſumpſit & tribunum,& qui cum illo pariter erant.Hac perditione regi denunciata,nimis iratus, ad Eliam tribunum alium cum totidem miſit armatis.Qui quum ueniſſet ad prophetam,credens ſe eum uiolenter adducere,ſi noluiſſet ſpõte uenire, orans iterum propheta,eum ſicut priorem fecit igne conſumi. Agnoſcens hoc rex,etiam tertium deſtinauit. Ille uero quum eſſet ſapiens & moribus ualde mitiſſimus, ueniens ad locum ubi erat Elias,nimis blande ei loquutus eſt, dicẽs quia inuitus regiæ iuſſioni parens, ad eum ueniret,& priores non uoluntarie , ſed coacti neceſſitate ueniſſent: rogabatq; ut & illius & qui cum eo uenerant armatorum,haberet miſericordiam,& deſcendens ueniret ad regem. Elias autem ſuſcipiens manſuetudinem , & uerborum eius urbanitatem,deſcendens ſequutus eſt eum.Quumq; ueniſſet ad regem, prophetauit ei,dicens hæc ſibi indicaſſe deum,eo quod ſpreuiſſet eum,quaſi non eſſet deus, & non uere de eius languore prædicere potuiſſet: miſiſſet autem ad deum Accaron, ut conſuleret qualis ei terminus languoris accideret:ob quam rem,inquit, cognoſce te moriturum.Et ille ſiquidem paruo tempore tranſacto,ſicut Elias prædixerat,defunctus eſt. Cui ſucceſſit in regno frater Ioram,nam ille ſine filio mortuus eſt . Hic uero Ioram par Achab fuit malignitate:regnauit autem annis duodecim,homo omni iniquitate circa deum & impietate plenus.Nam relinquens culturam dei ſui,deos uenerabatur extraneos:erat enim & in aliis nimis acerbus & peſſimus . Illo ſiquidem tempore Elias ab hominibus eſt ablatus,& Enoch & Eliæ mortem nemo uidit. uſq; ad hodiernum diem nullus finem eius agnouit. Diſcipulum uero,ſicut prædiximus, reliquit Eliſæum.De Elia tãtum & Enoch,qui fuit ante diluuium, in libris ſacris ſcriptũ eſt,quia ſublati ſunt,quorum mortem nemo uidit.

¶ De *bello regum contra Moabitas,deq; mirabilibus Eliſei.* Caput III.

4.Regum.3. Bellum Ioram contra Moabitas. SVſcipiens itaq; regnũ Ioram,contra regem Moabitarum miſa mouit exercitũ,qui,ſicut prædiximus,ab eius fratre receſſerat,dum patri eorum Achab tributa ſolueret,ouiũ cũ lanis ſuis ducenta millia.Congregãs uero Ioram ſuũ exercitũ,miſit etiam adIoſaphat, rogans eum,quũ eſſet olim patris ſui amicus,ut ei ſolatiũ contra Ammonitas pugnaturo præberet,qui ab eius receſſiſſe uidebant imperio. Tunc ille non ſolũ ſe adiutorem eſſe cõpromiſit,ſed etiam regẽ Idumæorum,qui ſub eo erat,cõpulſurum,ut ei quoq; pugnaturus occurreret.Ioram atũ talibus ſolationum pmiſſionibus à Ioſaphat rege pceptis,ſumpto exercitu,uenit in Hieroſolymã, & clare nimis ab Hieroſolymorum rege ſuſceptus eſt:placuitq; eis ut iter ad hoſtes p deſertũ facerẽt Idumææ,nõ credẽtibus inimicis,quia exinde eis fieri potuiſſet inuaſio.Tunc ergo tres reges ab Hieroſolymis pperabant,hoc eſt, rex ipſe Hieroſolymorum,& Iſraelitarum,atq; Idumææ:& dũ ſeptẽ dies peragraſſent iter,ad inopiã aquæ exercitus & iumenta uenerunt,quum duces eorum ignorantia itineris aberraſſent.& oẽs quidem erant in anguſtia conſtituti,præcipue tamen Ioram , qui nimia triſtitia faciente, clamabat ad dominum : Quid mali facientes deduxiſti tres reges,ut ſine bello tradantur regi Moabitarum? Quem Ioſaphat confortabat, quum eſſet iuſtus . Qui mittens in oẽm exercitũ,requirere cœpit,an quis in eis eſſet dei propheta, ut per eũ uolũtatẽ dei poſſent

cognoſcere,& quid faciendum eſſet,audirent.Et dum quidam famulus Ioram dixiſſet, ui diſſe ſe illic Eliæ diſcipulum Eliſæum filium Saphat,tunc tres reges monẽte Ioſaphat, ad eum pariter uenerũt. Dumq; ad prophetæ caſtra ueniſſent (habebat enim habitaculum ſuum extra tabernacula conſtitutum)conſulebant eum de futura militia,præcipue tamẽ Ioram.Cui quum diceret,ut illi moleſtus non eſſet,ſed potius ad prophetas patris ſui matriſq; properaret,quaſi illi ueri eſſent, rogabat & ſupplicabat ut prophetaret,eosq; à periculo liberaret.Ille uero iurans per deum,quia ei non reſponderet, niſi propter Ioſaphat ſanctum & iuſtum,deducto ad medium quodam homine ſciente pſallere,diuinitus inſpiratus,præcepit regibus,ut in torrente multos lacus effoderent,dicens: Neq; nube neque ſpiritu aliquo flante,neq; imbre diffuſo uidebitis fluuiũ aqua plenum, ita ut homines ac iumenta hubertatis poculo ſatientur, eritq; uobis non ſolum hoc à deo,ſed etiam hoſtes ſuperabitis,& urbes Moabitarum munitiſſimas capietis.& arbores quidem incidetis pomiferas,& uaſtabitis prouinciã,fontes aũt fluuioſq; damnabitis. Hæc propheta dicente, altera die priuſq; ſol oriretur, torrens uehementer influxit.Contigerat aũt,ut tribus diebus in Idumæa uehemens imber effunderetur, ita ut exercitus & iumenta abundantia nimia rigarent.Quumq; audiſſent Moabitæ, tres reges per deſertum contra ſe uenientes, collecto exercitu,rex eorũ iuſſit ut montana exercitus eius aggrederetur, ne latẽter hoſtes prouinciam inuaderent. Et quum non eſſet Hebræorũ à Moabitis procul exercitus,reſpicientes Moabitæ de ortu ſolis aquam in torrente ſanguini ſimilem, ſuſpicati ſunt eo quod ſe tres reges inuicem peremiſſent,& fluuius eorũ ſanguine redundaſſet.Quod dum arbitrati fuiſſent,petierũt à rege ſuo,ut eos ad ſpolia hoſtium deſtinaret.Et impetu facto, quaſi ad diuitias præparatas,ad inimicorũ caſtra uenerunt,& ſpe ſua fruſtrati ſunt.Nam circundantibus eos Iſraelitis,alij quidem eorũ perempti,alij uero per uniuerſam prouinciam ſunt diſperſi.Tres uero reges ingredientes Moabitarũ ciuitates,& eas ſubuerterunt, & agros eorum populati ſunt,& uehementer exterminauerunt, replentes eos lapidibus torrentium,& arbores optimas abſciderunt,& fontes aquarum pariter obſtruxerunt,ac muros uſq; ad fundamenta depoſuerũt.Rex autem Moabitarum, dum perſequutionem & oppreſſionem nimiam pateretur,& uideret ciuitatem capi poſſe,imperũ fecit cum ſeptingentis uiris,ut inter hoſtium caſtra quò poſſet effugeret,quod tñ implere nõ potuit. Nam ad quendam locum ueniens ualde munitum, dum fugere non ualuiſſet,reuerſus in ciuitatem,opus deſperationis & crudelis neceſſitatis ſic impleuit.Filium nanq; ſeniorem, qui erat ei ſucceſſurus in regnum,eleuans ſuper murum, ita ut à cunctis hoſtibus uidere eur,deo immolauit holocauſtum. Reges autem uidentes hoc factum eius neceſſitatis,ab urbe habuerunt miſericordiam,& humana cõpaſſione oppreſſi,detentionẽ ſoluerunt,& ſinguli ad propria remearunt.Ioſaphat autem reuerſus ad Hieroſolymam, in pace degebat:& quũ pauco tempore poſt illud prælium uixiſſet, defunctus eſt. Qui uixit quidem annis numero ſexaginta,imperauit autem quinq; & uiginti,magnificamq; meruit in Hieroſolymis habere ſepulturam,ſimiliſq; fuit magnorum operum Dauid.Reliquit autem & filios multos,ſucceſſorem uero habuit ſeniorem filium Ioram. Is enim nomen habebat fratris matris ſuæ regis Iſraelitarum filij Achab. Veniens autem de regione Moabitarum rex Iſraelitarum in Samariam, habebat ſecum Eliſæũ ſicut prophetam,cuius actus uolo narrare.Sunt enim ualde præcipui & hiſtoria digni,ſicut ex libris ſacris datur agnoſci. Ad hunc enim cum acceſſiſſet uxor Obed diſpenſatoris Achab, eiq; dixiſſet, quia non ignoraret,quoniam uir eius liberaſſet à morte prophetas,dum regis Achab uxor Iezabel requiſiuit ut eos occideret:& contracto debito,centũ ex eis occulte pauiſſet,& poſt uiri ſui mortem à creditoribus urgeretur, atq; eius filij ad ſeruitium raperentur:ob quã cauſam rogabat,ut eius mariti miſereretur operibus, & aliquod ſolatium in neceſſitate præberet. Qui dum requiſiſſet,ſi quid haberet in domo, aliud nihil eſſe ſibi reſpondit,niſi paruum uas olei.Tunc propheta præcepit,ut multa uaſa uacua ſibimet à uicinis accommodaret:& clauſis ianuis domus ſuæ,ex illo oleo in oĩa uaſa diffunderet,qa deus ea cũcta impleret.Quod dum mulier feciſſet,& eius filij unumquodq; uas obtuliſſent: dum completa fuiſſent omnia, & nullum uacuum remanſiſſet, ueniens ad prophetam, nunciauit hoc ei.Ille uero conſilij dedit,ut oleũ uẽderet,& precij creditoribus daret,& ex ipſo olei

Prophetia Eliſæi.

Rex Moabitarum immolat filium.

Ioſaphat defungitur,ſuccedit{q;} Ioram.

4.Regum.4

4.Regum.8

precio quod remaneret,ad alimentum filiorum efficeret. Inter hæc autem miſit Eliſæus ad Ioram, admonens ut cuſtodiret locum quendam,in quo eſſe Syrorum, uolentium eũ occidere,dicebat inſidias. Tunc rex ad uenationem præparatam nequaquam egreſſus eſt, obediens uerbo prophetæ. Adadus autem rex Syrorum,dum ſe uidiſſet fuiſſe deceptum, quaſi aliquis hominum eius Ioram regi ſua conſilia prodidiſſet,indignatus ueluti prodito res ſecretorum regis occidere minabatur, quum utiq; hoc nulli alĳ niſi illis tantummodo credidiſſet. Et dum ei quidam præſentium dixiſſet,ne falſa opinione teneretur, nec crederet quoniam aliquis inimico eius conſiliũ prodidiſſet, ſed Eliſæum prophetam omnes regi factas inſidias prodidiſſe:miſit,requirens,in qua ciuitate Eliſæus habitaret. Illi uero qui miſſi fuerant reuertentes,indicauerunt eum in Dotham urbe commorari. Tunc itaque Adher qui & Adadus,miſit ad ciuitatem multum nimis exercitũ, equeſtrium ſimul & curruum,ut caperent Eliſæum. Qui tota nocte circumeuntes urbem,nihil egerũt. Die ſiquidem facto,cognoſcens hoc prophetæ miniſter,quia hoſtes eum comprehendere niterentur,prophetæ quod agebatur,indicauit. Ille uero ſecurus de auxilio dei, contemnebat hoſtes,miniſtrumq; metuentem crebro,fiduciam habere præcepit,ſperans quoniam oſtenderet deus uirtutis ſuæ potentiæq; præſentiam. Tunc deus prophetæ orationes exaudiens,multitudinem curruum & equorũ & armatorum,Eliſæum circunſtantium, ut miniſter uideret,oſtendit,ita ut ille remoto timore, illa uiſione confortatus aſtaret. Poſt hæc autem Eliſæus rogabat dominum,ut etiam hoſtium aſpectus obcæcaret,& nebulam eis immitteret,per quam eum inſpicere non ualerent. Quo facto,ueniens inter medios inimicos,requiſiuit quem quærerent. Illis autem prophetam ſe quærere reſpondentibus Eliſæum,promiſit eum ſe traditurum, ſi ad ciuitatem in qua eſſet ille, ſequerentur. Qui præcedentem prophetam, deo ſcilicet eorum mentes obcæcante, cum feſtinatione ſequebantur. Tunc Eliſæus deducens eos in Samariam ad Ioram regem,præcepit ut clauderentur portæ, & regis exercitus circa Syros ſtaret. Quo facto, rurſus orauit dominum,ut hoſtium oculos aperiret, & caliginem ab eis auferret. Tunc repente ab illa cecitate reuocati, inuenerunt ſe inter medios inimicos exiſtere. Et obſtupeſcentes Syri, in nimia ſunt anguſtia conſtituti, & qualis utiq; potuiſſet eis ſic inopinabili & diuino opere prouenire. Tunc rege Ioram conſulente prophetam,ſi eos iaculari præciperet,hoc quidẽ fieri prohibuit Eliſæus, dicens iniuſtum eſſe, qui lege bellica non capiuntur,occidi:illos autem nihil mali feciſſe in eius prouincia,ſed neſcientes ad eũ ueniſſe uirtute diuina. Deditq; conſilium,ut & hoſpitalitatem eis præberet, & menſa eius ſine læſione fruerentur. Ioram uero obediens prophetæ,dum conuiuia præbuiſſet opulẽtiſſima Syris,dimiſit eos ad proprium remeare regem.

Eliſeus hoſtes ad Ioram regẽ deducit

¶ *De bello Syrorum contra Samariam,& mirabili uictoria de cælo data precibus Eliſei.* Caput IIII.

4. Regum. 6. Adadus bellum reparat aduerſus Ioram.

HIs uero redeuntibus,& quæ prouenerant indicãtibus, admiratus Adher inopinabilem Iſraelitarum dei præſentiam atq; uirtutem,pariter & prophetam, cui ſic adeſſet aperte diuinitas,latenter iam noluit contra regem Iſraelitarum aliquid attentare,metuens Eliſæum,palàm uero pugnare diſpoſuit,multitudine militiæ & exercitus ſui magnitudine ſe credẽs hoſtibus præualere. Caſtra ſiquidem metatus eſt cum magna uirtute contra Ioram. qui credens nõ ſe ſufficere ad reſiſtendũ Syris,ſemetipſum in Samaria clauſit,de muroꝝ munitione cõfidens. Adher aũt cogitans qa etſi nõ poſſet machinationibus cape ciuitatẽ,tñ inopia ciboꝝ Samaritas obſtringeret,ad ciuitatẽ acceſſit:& tãta fuit apud Ioram neceſſarioꝝ inopia, ut propter magnitudinẽ famis in Samaria,octoginta argẽteis numiſmatis caput aſini uenderetur, quinq; argenteis numiſmatis ſextariũ ſimi columbarũ pro ſale cõpararent Hebræi. Timebatq; Ioram,ne propter famẽ ciuitas traderet inimicis,& muros quotidie circuibat atq; cuſtodes,ne quis ab eis intus occultaret,& actus ciuitatis hoſtibus indicaret. Quod dum faceret,quadam die clamãte aliqua muliere:Dñe mi ſerere,putans eam aliquid cibi petituram, iratus maledixit ei, per dominum dicens,nec aream ſibi eſſe,nec torcular,unde aliquid poſſet ei præbere. Quumq; nihil horum illa ſe diceret poſtulare, nec pro cibo depoſcere, ſed ut eius cauſam dignaretur audire,iuſſit ut loqueretur,atque diceret quæcunque uellet. Tunc illa feciſſe ſe dixit cum altera muliere uicina & amica ſua hanc pactionem, ut quoniam fames & inopia talis eſſet,interficerent

Obſidio Samariæ.

filios ſuos utrosq; maſculos,& diebus ſingulis comederẽt eos.Et ego,inquit,meum occidi,& præterito die meum ambæ comedimus:hæc autem non uult hoc facere,ſed pactum tranſcendit,& filium ſuum,ne comedatur,abſcondit.Hæc quum audiſſet loram,uehemẽter afflictus eſt,& ſciſſa ueſte,crudeli uoce clamauit.Deinde iratus,Eliſæum prophetã interficere uoluit,quia non ſupplicaret deo, quum potuiſſent omnes hoc modo à malis p̃ſentibus liberari:& repente miſit,q eius caput auferret. Ille ſiquidem ad necem prophetæ pergebat,Eliſæum uero regis ira non latuit.Sedens autem in domo ſua tum diſcipulis ſuis,indicauit eis,quia loram homicidæ filius, miſiſſet qui caput eius auferret:ſed uos, inquit,dum uenerit qui miſſus eſt,& intrauerit,obſerantes ianuas claudite,eumq; paululum retinete.ſequuturus eſt nanq; ueniens ad me rex, eo quod eum pœnituerit ſui præcepti.Tunc illi Eliſæi dicta fecerunt. loram uero pœnitentia ductus,ob iram ſuam circa prophetam,& metuens ne eum qui miſſus fuerat,occideret, feſtinauit ut necem prohiberet,& prophetam à morte reduceret:ueniensq; culpabat eum,cur à deo abſolutionem malorum præſentium minime poſtularet,ſed ſic eos interire deſpiceret. Eliſæus autem 4.Regum.7
altera die ea hora qua uenerat rex ad eum, promiſit multam cibor̃ copiam affuturam,ita ut uenderent̃ in publico duo ſata hordei ſiclo uno,& ſatum ſimilæ duobus ſiclis.Hoc aũt dictum,& loram,& qui cum eo erant,conuertit in gaudia. Prophetæ nanq; non poterãt diſcredere,propter rer̃ præcedentium ueritatẽ,inopiamq; illius diei atq; miſeriam,ſpes iam futuræ abundantiæ leuigauit.Princeps autem tertiæ partis quũ regi amicus eſſet,ſupra quem tunc ipſe rex incumbebat:Incredibile eſt,inquit,ô propheta,quod dicis,& ſicut impoſſibile eſt,ut de cataractis cæli hordeũ pluat deus aut ſimilam,ita non põt credi qđ à te nunc dicitur,adimpleri.Ad quem propheta:hæc, inquit, uidebis hoc modo fieri,ſed non guſtabis ex eis.Quæ ſcilicet ſicut ab Eliſæo fuerant prædicta,completa ſunt. Lex igit̃ erat in Samaria,ut habentes lepram,& qui à tali paſſione mundi nõ eſſent corpore, extra ciuitatem manerent.Quatuor ergo uiri propter hanc cauſam manentes ante portã,quũ nullus eis propter neceſſitatem famis aliquid afferret,& in ciuitatem ingredi propter legis mandata non poſſent,quibus uel ſi liceret ingredi,præ fame ibidẽ necarent̃: cogitauerunt inter ſe dicentes,quia ſi illic manerent,ꝓpter inopiam deperirent, & propterea tradere ſe hoſtibus magis eligerent,qui aut parcendo,aut necãdo famis eos neceſſitatibus liberarent. Hoc conſilium inter ſe conferentes,nocte ad caſtra hoſtium deuenerunt. Incipiebat enim deus iam terrere & conturbare Syros,& ſonum curruum & armorum eis inferre,tanq̃ exercitus grandis ſuper eos accederet,& paulatim tubar̃ fragor eor̃ auribus increpitaret,q ita repente tubati ſunt,ut relinquentes caſtra ꝓpria,concurrentes ad regẽ, dicerẽt,quia loram rex Iſraelitar̃ cõducto ſolatio regis Aegyptior̃ & inſularũ, ſuper eos accederet,quibus uenientibus,ſonum tubæ uenientis audirent.Hæc eis dicentibus,etiam Adher quaſi ad aures eius ſonus ſimilis aduenĩſſet,populo credidit:& cũ multa turba atq; confuſione relinquentes in caſtris equos atq; iumenta,innumerasq; diuitias,repente conuertuntur ad fugam.Leproſi autem qui diſceſſerant à Samaria, ad caſtra Syror̃ uenientes,& in eorum tabernaculis multum ſilentium taciturnitatemq; reperientes,ingreſſi in unum tabernaculum,dum nullum prorſus inſpicerent,comedentes atq; bibentes,portãtesq; multas ueſtes & aurum, & extra caſtra celantes, deinde in aliud tabernaculum accedentes ſimiliter, & exinde res ſibi placitas ſumentes, dum hoc quater feciſſent, & nullus eos omnino uideret,arbitrati hoſtes abſceſſiſſe,culpabant ſemetipſos,cur lorã regi & ciuibus hoc minime nunciaſſent.Tunc illi aduenientes ante ciuitatis murũ,& cuſtodibus clamantes,indicauerunt eis quæ de hoſtibus contigiſſent.illi aũt hæc regis cuſtodibus nunciauerunt,à quibus audiens hæc loram,uocauit amicos ſuos & principes, quibus ait,pro inſidijs arte callida Syrorum diſceſſiſſe regem,eo quod deſperaret fame capi potuiſſe ciuitatem,ut quaſi fugientibus illis,& egreſſis ad caſtrorum direptionem nobis,latenter irruerẽt & interficerẽt,& ciuitatem pariter deuaſtarent.Vnde uos,inquit,moneo,ut cuſtodiatis ciuitatem,& nuſquam abire tentetis,hoſtes fugiſſe credentes.Tunc dicente quodã, optime quidem arbitratũ à rege,& conſilium dante,ut duo equites uſq; ad Iordanẽ fluuium mitterentur,qui cũcta perquirerent,ut ſi illi quidẽ capti ab inſidijs hoſtilibus deperirẽt, ſecuritas exercitui fieret,ne cuncti aliquid ſimile ſuſtinerent,peruentes autẽ paucos annu

Turbatio Syrorum à deo facta.

merarent cum his quos uastauerat fames. hoc dictum dum placuisset regi, exploratores misit. Qui euntes, castra quidem inuenerunt hostibus uacua, locum uero plenū cibis & armis, quæ reliquerant ut essent leues ad fugam. Hæc autem dum rex audisset, ad direptionem castrorum misit exercitum. Qui nihil tulerunt uile nec paruum, sed aurum multū pariter & argentum, gregesq; multos iumentorum, frumentiq; & hordei multa millia, quantum nec in somno se uidere credebant. Quo pacto à malis pristinis liberati, maximā copiam habuerūt, ita ut emerentur duo sata hordei sicli uno, & satum similæ duobus siclis, secundum prophetiam hominis dei Elisæi. Satum itaq; fert modium unum & semis Italicum. Horum itaq; bonorum solus ille princeps tertiæ partis, quem prædiximus, po-
Quid sit satū titus non est. Nam constitutus à rege ut staret ad portam, quatenus turbam moderate ab egressu ciuitatis emitteret, ne alterutros comprimentes ad pericula peruenirent, quod alios pati prohibebat, ipse sustinuit, & hoc modo ne gustaret ex his quæ fuerant prophetata, defunctus est, Elisæo prædicente eius mortem, dum ea quæ de hubertate ciborum ille prophetauerat, solus iste non crediderat. Adher autem Syrorum rex dum uenisset in Damascum, & agnouisset quia diuinitas ei & eius exercitui timorem immisisset & fugam, & non inuasione hostium fuisse factum; nimis afflictus, eo quod ita deum haberet iratum, corruit in languorem. Illo siquidem tēpore dum propheta Elisæus uenisset in Damascū, cognoscens hoc Adher, fidelissimum seruulorum Asahel nomine misit, ut ei occurreret
4. Regum. 8. & dona portaret, præcipiens ab eo requiri, si ægritudinis eius periculum posset euitari. Asahel itaq; cum quadraginta camelis quæq; optima & preciosa in Damascena prouincia ex domo regia dona regia portabat: & ueniens ad Elisæum, & decenter salutans, ait missum se à rege Adher ad eum ut dona portaret, & de eius languore consuleret, si posset euadere. Propheta uero Asaheli iussit, ut nihil ei mali nunciaret, dixit autem regē moriturū esse. Et famulus quidem hæc audiens, contristabatur. Elisæus autem flebat, & multas lachrymas effundebat, præuidens quæ mala populus passurus esset post mortem Adher. Dumq; Asahel causam eius confusionis inquireret: defleo, inquit, Israelitarum populum, dolens in his malis quæ passurus est abs te. Interficies enim optimates eorum, & munitissimas ciuitates incendes, & paruulos lapidibus allisos crudeliter trucidabis, & mulieres habentes in utero sæua morte disrumpes. Asahel uero dicente, Quæ mihi uirtus est, ut per me possint talia prouenire: ait deum sibi indicasse, quia esset regnaturus in Syria. Asahel itaq; ueniens ad regem, illi quidem bona nunciauit. Altera uero die infuso laqueo
a Damasceni uinciens eum, illum quidem strangulauit, ipse uero apicē regiæ potestatis obtinuit. Erat enim uir efficax, multaq; Syrorum & populi Damascenorum deuotione florebat, ita ut hactenus & ipse Adher & Asahel qui post eum regnauit, quasi dij colantur, propter beneficia & templorum ædificia, quibus Damascenorum exornauerant ciuitatem. Isti nanq; soli in pompa quotidie quasi pro honore regio deferuntur, & Syri de eorum antiquitate gloriantur, ignorantes quia sunt nouelli, & non habent isti reges ultra mille & centum annos. Ioram uero rex Israelitarum audiens Adher defunctū, à timore & formidine, quā propter eum habebat, aliquo modo respirauit, & pacem gratanter excepit.

¶ De *crudelitate Ioram regis Iudæ, & digna subsequente pœna.* Caput .V.

4. Regum. 8. IGitur Ioram Hierosolymorum rex, qui & ipse quidem, sicut prædiximus, hoc nomē habebat, rerum potitus, mox ad necem fratrum suorum, & paternorum pariter amicorum & principum est conuersus, & malitiæ suæ hoc fecit initium, in quibus malis nil differens à regibus populi, qui ante eum iniquitatē fecerant, in solennitatibus Hebræorū & in religione diuina: docuit quoq; uulgus & in alijs esse malū, & extraneos adorare deos per Gotholiam Achab filiam coniugem suam. Et deus quidem propter Dauid regis promissionem, genus eius noluit exterminare. Ioram uero nihil prætermittebat, quo minus
Athaliam uocant Biblia. aliquid quotidie nouæ impietatis efficeret, & quod uastationem patriæ traditionis attenderet. Illo siquidem tempore ab eo recedētibus Idumæis, & primo qdē interficiētibus re-
Idumæa à Ioram deficit. gē, qui erat eius patri subiectus, & cōstituētibus quem ipsi uoluerant, Ioram cum equitibus suis & curribus noctanter in Idumæam uenit, & eos quidem qui uicini eius regno esse uidebantur, occidit. Longius autem non abiit, nihil tamen dum hoc fecisset, utilitatis exhibuit. Nam omnes ab eo recesserunt, simul & qui prouinciam Labennam habitabant.

Erat autem ita uesanus,ut etiam populum cogeret in excellentissimos mõtes ascendere, & deos alienos adorare. Cumq; hæc ageret,& omnino leges patrias à mente sua repelleret,delata est ab Elia propheta ad eum epistola,in qua pandebatur, magnam pœnam eũ fore passurum,quoniam patrum suorum non esset imitator,sed Israelitarum regum impietatem sequeretur:insuper cogeret tribum Iuda, & ciues Hierosolymitas relinquentes sanctam patrij dei culturam,ad idola conuenire, quæ Achab rex Israelitarũ in suo regno fecisset,& quia fratres suos interemisset,& bonos uiros & iustos pariter occidisset,supplicium q; quod pro his susceperus esset, propheta in literis indicabat,id est,cladem populi & corruptionem uxorum regis & filiorum,& quia ipse quoq; moreret ægritudine longa nimis confectus,uiscerib⁹ propter nimietatem internæ corruptionis effusis,ita ut uideret suam calamitatem,nec posset ullatenus subueniri. Et hæc quidem epistola significabat Eliæ. Post breue siquidem tempus exercitus Arabum iuxta Aethiopiam habitantium,& alienigenarum, Ioram regnum aggressi sunt,& prouinciam uastauerunt & regis domum, insuper & filios occiderunt pariter & uxores eius, unusq; solummodo filiorũ eius nomine Ozias,hostes effugiens,derelictus est. Qui post hæc calamitatem prædictum à propheta languorem incurrẽs,multo tempore fatigatus, diuinitate eius uiscerib⁹ immittente,miserabiliter superna indignatione defunctus est, cum uiscera sua diffusa uideret. Quem etiam populus mortuum multis contumelijs affecit: & , ut reor, credentes ita mortuum ira fuisse diuina peremptum,nec exequijs regalibus eum fecẽre dignum , nec in paternis sepelicre monumentis,nec alium ei exhibuerunt honorem,sed uelut priuatũ tumulo tradiderunt. Qui uixit annis quadraginta,regnauit octo , tradiditq; principatum eius Hierosolymorum populus filio eius Oziæ. *Ioram moritur.*

¶ *De Hieu ab Eliseo inuncto in regem,& de uindicta in impios.* *Caput* VI.

IGitur Ioram rex Israelitarum,post mortem Adher,sperans Ramatha ciuitatem se capere, & eam Syris auferre,cum magno apparatu castrametatus est super eos. In qua obsessione à quodam Syro non mortifere sagittatus,abijt in ciuitatem Iezraelem,ut uulnus suum positus in ea curaret,directo in Ramatha omni exercitu,simul & duce nomine Hieus,qui fuit filius Namessi,ut post curam reuerteretur ad pugnam. Eliseus uero prophetam unum discipulorum suorũ dato ei oleo sancto,misit in Maratha,ut ungeret Hieum,eiq; diceret,quoniam eum regem diuinitas elegisset,cui & alia pariter indicaret,præcipiens ei,ut sub modo fugæ faceret iter, quatenus cunctos illic proficiscendo lateret. Qui dum uenisset in ciuitatem,Hieum quidem inuenit cum principibus militum residentem in medio,sicut ei prædixit Eliseus,& accedens ad eum,ait se quædam ei fore dicturum. Qui dum surrexisset,& in cubiculum secutus eum fuisset, seorsum sumens eum iuuenis, oleo eius caput infudit, dicens eum unctum à deo regem,ad Achab generis peremptionem,& ad uindicandum sanguinem prophetarum,qui ab Iezabel nequiter fuisset effusus: ut domus eorum sicut Ieroboam Nabathei, & Abiia propter impietatem propriam radicitus deperiret,& nullum semen de Achab genere remaneret. Et ille quidem cum dixisset hæc,de cubiculo protinus exiliuit,ne ab aliquo in exercitu uideretur. Hieus autem uenit ad locum unde surrexit,& cum alijs principibus residebat. Quibus requirentibus ut eis diceret,cur ad eum iuuenculus aduenisset , insuper & uesanum eum dicentibus:recte,inquit,iudicastis,nam uerba uesana locutus est. Quibus festinantibus,ut ea audirent atque rogantibus,ait eum dixisse,quia ipse fuerit electus à deo rex. Hæc itaq; cum dixisset, unusquisq; exuens se quod habebat , uestes proprias ei substernebant , & mittentes tubas, Hieu regem esse clamabant. Ille uero exercitu cõgregato, pergebat ad Ioram in ciuitatem Iezraelẽ,in quam (sicut prædiximus)pro uulnere curãdus abierat, quod ceperat cum obsideret Ramatha. Contigit autem,ut eo tempore Hierosolymitarum rex Ozias uenisset ad Ioram(erat enim filius sororis eius,sicut iam dudũ diximus) ut uisitaret eum propter uulnus quod in obsessione acceperat. Hieus uero uolens subito super Ioram irruere , rogauit ut nullus militum discedens,regi Ioram quæ gesta fuerant nunciaret,dicens hanc esse maximam eorum circa se deuotionem,si eum regem hoc ordine demonstrarent . Illi uero in his quæ fuerant dicta , gratanter itinera conseruabant, ne quis latenter pergens, quod gestum fuerat indicaret. Et Hieus quidem sumptis electis equitibus , sedẽs in curru 4.Reg.9.

bat in Iezrael. Cumq; proximus fuiſſet ciuitati, explorator quem rex conſtituerat Ioram, ut ad ciuitatem uenientes inſpiceret, uidens cum multitudine Hieum uenientem, nuncia uit Ioram regi uidere ſe equites uenientes. Ille uero repente aliquem mitti iuſſit equeſtrem qui ei occurreret, & quis eſſet agnoſceret. Qui dum ueniſſet ad Hieum, de exercitu requi ſiuit, dicens à rege ſe miſſum. At ille nihil de his reſpondens, requirentem ſequi ſe iuſſit. Quod dum explorator uideret, indicauit Ioram, quia qui miſſus fuerat equeſtris, mixtus multitudini ueniret una cum eis. Iterum rege mittente etiam alium, hoc idem eum face re Hieus imperauit. Quod dum explorator Ioram indicaſſet, nouiſſime in currū ipſe con ſcendens, cum Ozia Hieroſolymorum rege in eius occurſum egreſſus eſt. Hieus autem cum multa moderatione & diſciplina agebat iter. Cumq; Ioram ueniſſet in agrum Nabu thei, requirebat ſi in exercitu recte omnia gererentur. Et cum ei Hieus amariſſime male diceret, matremq; eius ueneficam ac meretricem clamaret, metuens eum rex, & nihil eſt cogitare quod eſſet ſalubre credens, oūerſo curru ſuo ut poterat fugiebat, dicens ad Ozi am, quod inſidijs & dolo fuiſſet captus. Hieus aūt ſagittam poſt eum emittens, cor ei⁹ ſuo iaculo penetrauit: & Ioram quidem repente cadens flexo poplite, animā dereliquit. Hieus autem continuo iuſſit Vadraco principi tertiæ partis, ut corpus Ioram in agro proiice ret Nabuthei, recordans prophetiam Eliæ, quā patri eius qui fuit interfector Nabuthei, prædixerat, quoniam & ipſe & eius genus in ipſo illius agro periret. Sic enim, cum ſede ret tunc poſt tergum currus Achab, audiſſe ſe propheta narrante dicebat, quod etiam ſecundum illius prouenit eloquium. Igitur cadente Ioram, metuens Ozias de ſua ſalute, currum in aliam itineris partem diuertit, credens quod taliter effugeret Hieu. Ille uero p ſecutus eſt eū, & in quodam aſcenſu cōprehendēs, ſagitta eadē emiſſa eum percuſſit. Qui derelicto curru, aſcendens in equum, effugit Hieum in Mageddon, ibiq; curatus, poſt pau cum uulneris illius tempus & ipſe defunctus eſt, portatusq; in Hieroſolymam, illic ſepul tus eſt, cum regnaſſet anno uno. Fuit enim malignus, & plus ualde, quàm pater eius. Cum autē Hieus intraſſet in Iezraelem urbem, Iezabel ornata ſtans ſupra turrim, bonus, inq;, ſeruus qui occidit dominum ſuum. Ille uero reſpiciens ad eam, quæ eſſet interrogauit, & deſcendentem ad ſe uenire præcepit. Nouiſſime uero eunuchis imperauit, ut eam de tur ri proiicerent. Quæ dum præcipitata fuiſſet, murum ſanguine ſuo aſperſit, & conculcata equorum pedibus, expirauit. His ita geſtis, Hieus ingreſſus palatium cum ſuis amicis, & ſe metipſum reficiebat & illos conuiuijs alijſq; rebus: præcepitq; famulis qui Iezabel pere merant, ut eam propter decus generis ſepelirent, erat enim ex regibus. Sed nihil de eius corpore, quibus hoc imperatum fuerat, inuenerunt, niſi tantummodo ſummitates manu um & pedum, aliud uero corpus totum à canibus eſt abſumptum. Hæc audiens Hieus, Eliæ prophetiam nimis obſtupuit. Is enim in Iezraele prædixerat, hoc eam interitu fore perituram. Interea dum Achab filij ſeptuaginta in Samaria nutrirentur, miſit Hieus du as epiſtolas, aliam quidem pædagogis eorum, aliam principibus Samaritanorum, dicēs ut fortiſſimū filiorū Achab conſtituerent regem, cū & currus haberent multos & equos, & arma ad militiam, & ciuitates munitas: quod dum facerent, domino ſuo recompenſa rent. Hæc autem ſcripſit, uolens Samaritanorum mentes agnoſcere. Relegentes uero lite ras principes & pædagogi, timuerunt: & cogitantes quia nihil poſſent contra eum facere, qui magnis duobus præualuerat imperijs, ſcripſerūt profitentes ſe eum habere dominū, & facere quæcunq; præciperet. Ille uero ad hæc reſcripſit, præcipiens ut ſi ei obedirent, fi liorum Achab abſcindentes capita ei deſtinarent. Tunc principes euocantes nutritores in fantum, iuſſerunt ut occidentes eos, capita eorum abſcinderent, & mitterent ad Hieu. Hæc illi nihil reſiſtentes egerunt, & componentes in quibuſdam uaſculis de uimine factis eo⁹ capita deſtinārunt. His autem allatis ad Hieu, cum amicis cœnanti nūciatum eſt, quod ca pita filiorum Achab uiderentur eſſe delata, qui iuſſit ante portam ex utraq; parte ex eis ca pitibus aggeres fieri. Factoq; die, ad ea uidenda proceſſit, & inſpiciens dicere cœpit ad po pulum, quia ipſe quidem contra dominum ſuum militaſſet, & eum peremiſſet, hos aūt omnes non ipſe peremit, eosq; cognoſcere depoſcebat de generatione Achab, quia oīa ſecundum prophetiam dei fuerant geſta, & domus eius ſicut prædixerat Elias deperiſſet. Cumq; necaſſet eos qui apud Iezraelitas ex Achab genere ſunt inuenti, cū equis ad Sama-

Hieus Ioram ſagitta occidit

Iezabel de turri præcipitata, à canibus deuoratur.

De ſeptuagīta filijs Achab iuſſu Hieu interfectis.

riam properabat: per iter autem inueniens aliquos Oziæ Hieroſolymitarum regis, interrogauit eos quò properarent. Illis uero dicentibus, quia uenirent ut loram ſalutarent, & regem ſuum Oziam, neſcientibus quod ab eo ambo occiſi fuiſſent, Hieus eos comprehenſos occidi præcepit. Erant autem numero quadraginta & duo. Poſt hæc autem occurrit ei uir quidam bonus & iuſtus, nomine Ionadab, olim amicus eius. Qui cum ſalutaſſet eum, cœpit laudare, eo quod omnia cum dei uoluntate feciſſet, & Achab genus exterminaſſet. Hieus autem rogabat ut aſcendens in currum, in Samariam cum eo ueniret, ei ſe demonſtraturum dicens, quia nulli parceret malignantium, ſed & falſos prophetas, & falſos ſacerdotes, & ſuadentes plebi, ut magni quidem dei religionem deſererent, & extraneos adorarent, ipſe puniret, cum eſſet utique optima nimis hæc inſpectio atque gratiſſima, ut bonus & iuſtus uir uideret malos tormentis affligi. His conſentiens Ionadab, aſcendens in currum, uenit pariter in Samariam. Hieus autem requirens omnes cognatos Achab, interfecit. Volens autem nullum de falſis prophetis, neq; de ſacerdotibus idolorum Achab ſupplicii declinare, deceptione quadã & dolo comprehendit uniuerſos. Congregato ſiquidem populo, dixit uelle ſe duplices deos introductos, quos Achab colebat, adorare: rogans ut eorum ſacerdotes & prophetæ & ſerui pariter aduenirent, quatenus copioſa ſacrificia, & præcipuas diis Achab hoſtias immolaret, & eſſet morte multandus ſacerdos, qui tunc non foret inuentus. Deus autem Achab Baal appellabatur. Conſtituens itaque diem, quo uellet ſacrificia celebrare, miſit in omnem Iſraelitarum prouinciam nuncios, dicens ut ad illum Baal ſacerdotes adducerent. Quibus pariter congregatis, iuſſit Hieus pontifici ut daret omnibus ueſtes: eisq; ſumentibus, ingreſſus in domũ cum amico ſuo Ionadab, præcepit ut cum diligẽtia quæreretur, ne quis inter eos alienigena aut peregrinus inueniretur, cum nollet ſacerdotibus idolorum alios intereſſe fidelium. Illis uero dicẽtibus nullum intereſſe peregrinum, & ſacrificia inchoantibus celebrare, conſtituit à foris octoginta numero uiros armatos, quos nouerat fideliſſimos, iuſſitq; eis ut falſos prophetas occiderent, & ipſi in paterna ſolennitate permanerent, quam multo tempore iam deſtituiſſent: & ſimul interminatus eſt, ut ſi qui effugerent, pro illis animas eorum auferret. Illi uero & omnes uiros interemerunt, & domum Baal igne concremauerunt, & hoc modo à peregrinis ſolennitatibus Samariam liberauerunt. Hic itaq; Baal Tyriorum fuit deus. Achab autem uolens parẽre ſocero Ithobal, qui rex Tyriorum tunc erat & Sidonis, templum ei fecit in Samaria, ſacerdotesq; conſtituit, & omni eum cultura religionis honorauit. Cum hic igitur deus fuiſſet exterminatus, aureas tamen uitulas Iſraelitas Hieus adorare permiſit. Hæc autem dum feciſſet, & pro impiorum caſtigationibus cogitaſſet, deus ei per prophetam prædixit, quod in quatuor generationes ſuper Iſrael eſſent eius filij regnaturi. Igitur circa Hieu talia gerebantur.

Hieus occidit ſacerdotes Baal.

Baal Tyrierum deus.

¶ *De Gotholiæ reginæ digniſſimo interitu, & Ioas regis inſtitutione per Ioiadam ſacerdotem.*

Caput VII.

GOtholia uero Achab filia, audiens loram fratris ſui & Oziæ filij mortem, & totius generis regum unam perditionem, ſtuduit ut nullum de domo Dauid relinqueret, ſed omne genus eius exterminaret, ut nullus ex eis ad regnum ulterius peruenire, & hoc quidem ſicut potuit, fecit. euaſit autem unus filius Oziæ, mortem hoc modo diffugiens. Ozias rex ex uno patre habuit ſororem nomine Ioſabeth, cui copulatus erat pontifex Ioiada. Hæc ingreſſa regiam domũ, ubi erant interfecti filij regum, Ioas nomine infantulũ amiculum celatum inueniens cum nutrice, & portans in cubiculum clauſit, & latenter aluit ipſa & uir eius Ioiada in templo ſeptem annis, quibus in Hieroſolymis ſuper duas tribus Gotholia regnauit. Septimo uero anno Ioiada hunc ſermonem pandit quinq; uiris centurionibus, eisq; ſuaſit, ut ei conſentirent contra ea quæ à Gotholia fuerant perpetrata, & regnum infanti contraderent, perceptoq; ab eis iureiurando, quo ſecuritas talia gerentibus præpararetur, prodidit eis quæ gerenda forent atque complenda. Tunc uiri quibus ſacerdos Ioiada ſuum conſilium commiſerat, circumeuntes omnem prouinciam, ſacerdotes atque Leuitas congregantes ex ea, ſimul & principes tribuum, omnes Hieroſolymis ad pontificem adduxerunt. Qui mox fidem ab eis cũ iureiurando petijt, ut quod ab eo cognoſcerent, cum taciturnitate ſeruarent, donec niſus eius intentiõis potuiſſet im-

4.Reg.11.

pleri. Quibus iurantibus ſecurus effectus, deducens eum quem de genere Dauid nutrierat: iſte, inquit, uobis ex illa domo rex erit, quam noſtis deum prophetaſſe ſuper nos oīm tempore regnaturam. Moneo ſiquidem ut tertiam partem ueſtrum eum cuſtodire facia tis in templo: quartam uero in omnibus templi ianuis ſtatuatis, reliqua uero pars teneat portam quæ ducit ad tecta regalia, alia uero inermis multitudo conſiſtat in templo: nullumq; armatum permittatis intrare, niſi tantummodo ſacerdotes. Eis quoq; præcepit, ut pars aliqua ſacerdotum & Leuitarum circa ipſum regem conſiſteret, cum euaginatis gladijs circundantes: ut ſi quis armatus in templum intrare præſumeret, repente perimeretur, & nihil metuentes regis tutamen fortiter cuſtodirent. Illi uero conſilio pontificis obedientes, ſuam uoluntatē opere declararūt. Interea Ioiadas aperiens armamentariū quod erat in templo à Dauid conſtitutū, diuiſit centurionibus & ſacerdotibus pariter & Leuitis arma quæcunq; illic inuenit, lanceas & pharetras, & quodcūq; aliud apphendit genus armorum: & armatos circa templum ſtatuit, ut manu ſua totum cōſtipare uiderētur ingreſſum, & quaſi murum habita teſtudine molirentur. præripientesq; in medio puerum, ei regium diadema impoſuerunt: & ungens eum Ioiada, regem ſolenniter ordinauit. Populus itaq; gaudens clamauit: Viuat rex. Porro Gotholia tumultum & laudes inopinabiles repente cognoſcens, uehemēter perturbata, cum ſuo exercitu de regalibus exiliuit. Et cum ueniſſet ad templum, ſacerdotes quidem eam protinus exceperunt, armatos uero q; ſequebantur introire prohibuerunt. Erant enim à pontifice præpoſiti, ſicut dictum eſt, ut templi aditus obſeruarent. Tunc itaq; Gotholia uidens puerum ſtātem ſuper tribunal regiū, eiq; diadema regale ſuppoſitum, ſciſſa ueſte ſua, uehementer exclamans, iuſſit occidi qui ei fecerant inſidias, & principatum auferre tentauerant. Ioiada uero euocans centuriones, iuſſit ut educentes Gotholiam in conuallem cedron, eam ibi perimerent, ne templū illic uiolarent, ueneficam in eo occidentes: unà præcipiens, ut ſi qui ei ferre uellet auxilia, pari ſorte perimeretur. Tunc quidam cui fuerat eius iniuncta peremptio, ſumens Gotholiam, deduxit eam ad portam mularum regis, & illic eam interfecit. Cum uero hæc circa Gotholiam fuiſſent geſta, conuocans populum & armatos Ioiada in templo, coniurauit omnes ut regi fauerent, & eius ſaluti proſpicerent, quando in deuotione regia deum potius honorarent: & ne tranſcenderent Moſeos leges, eos iuſiurandum quoq; compulit exhibere. Poſt hæc concurrentes ad domum Baal, quam Gotholia & Ioram uir eius inſtruxerat ad iniuriam paterni dei & honorem Achab, eam funditus euerterunt, & ſacerdotē eius Mathan nomine peremerunt: diligētiam uero atq; templi cuſtodiam ſacerdotes & Leuitas Ioiada habere permiſit, & ſecundum regis Dauid præceptum, iuſſit eos ſecundo in die holocauſta & ſacrificia ſolenniter immolare, ut ſecundum legem incenſum offerrent. Fecit autem & quoſdam Leuitarum portarios ad templi munimen, ne illic ſordidum aliquid latenter intraret. Hæc itaq; uniuerſa diſponens cum centurionibus & principibus & omni populo, ſumens puerum de templo Ioiadas, eum cum uniuerſis ad regalia uſq; perduxit. Quo in ſolio regio reſidente, cunctus populus cum fauore ſolenni exclamauit: & ad epulas conuerſi ſimul, feſtiuitatem multis diebus egerunt. Ciuitas ergo quietem habebat, Gotholia de rebus humanis ablata. Ioas itaq; adeptus regnum, erat annorū ſeptem, cuius mater erat nomine Sabia ex regione Berſabeæ, multamq; habuit cuſtodiā legū, & culturā diuinæ religiōis exhibuit omni tpe quo uixit Ioiadas. Aetate uero cōgrua duxit uxores duas, dāte ſibi pōtifice, ex q̄bus maſculi ei & fœminæ natæ ſunt. Igit̄ de rege Ioas, & quēadmodū inſidias Gotholiæ effugerit, regnūq; pceperit, hæc indicaſſe ſufficiat.

Ioas infātulus in regem ungitur.

Gotholia perimitur.

¶ *De reſtauratione templi per Ioas regem, & preuaricatione eiuſdem, ſequēte & pœna mortis, ſucceſſoreq; filio Amaſia. Caput VIII.*

4. Reg. 14. A Sahel autem Syrorum rex, dum pugnaret contra Iſraelitas, & contra regem eorū Hieu, uaſtauit prouinciam trans Iordanem, quæ erat ad orientem tribus Ruben, & Gad & Manaſſe & Galaad, & Bathaneam, percurrens ubiq;, & cuncta diripiens, & uim reſiſtentibus inferens uniuerſis. In quo potuit quidem ulciſci Hieu, dum cunctam prouinciam deuaſtaret: ſed circa diuinitatem ſuperbus & contemptor exiſtens, & legitima ſancta deſpiciens, mortuus eſt, cum regnaſſet ſuper Iſraelitas annis ſeptem & uiginti. Sepultus eſt aūt in Samaria, ſucceſſorē principatus Ioachazan filiū derelinquens. Regem uero

Hierosolymorum Ioas quoddam desiderium apprehendit,ut templum innouaret dei. Quadam ergo die euocãs pontificem Ioiadam,iussit ut in omnem mitteret regionem,& Leuitas & sacerdotes exigeret pro uniuscuiusq; capite dimidiũ siclum argenti ad fabricã & renouationem templi,quod à Ioram,Gotholia, & eorum filijs uidebatur esse destructum.Pontifex equidem hoc non fecit,sciens quia nullus conferret argentum. Tertio uero & uicesimo anno regni sui Ioas euocans ad se Ioiadam ipsum & Leuitas,& quasi inobedientes sui præcepti culpans, iussit ut pro hac rẽ in futuro anno pro renouatione templi prospicerent.Quo facto,consilio pontifex usus est pro congregatione pecuniarum,quod populus libenter habuit,& gratanter impleuit.Fecit nanq; ligneam arcam,& undiq; mu nitus eam,unum ei foramen aperuit:quam ponens in templo iuxta sacrarium, iussit singulis ut quantum uellent in eam mitterent per foramen pro templi reparatione.Ad hoc itaq; opus omnis populus libenter accessit:& multum argenti,multumq; auri largitus ẽ. Quo facto,euacuantes arcam rege præsente scriba simul & sacerdos gazophylaciorum, dinumerantes quod fuerat congregatum,deinde eandem arcam in ipso loco reposuerũt, & hoc diebus singulis faciebant. Cumq; populus quod ei uisum fuerat obtulisset, miserunt pontifex Ioiadas & rex Ioas,ut cæsores lapidũ instructoresq; conducerent, & ligna maxima de optima sylua deponerent.Templo siquidem reparato, aurum quod remanserat,& argentum non paruum,ad pateras & uini fusoria, coopercula & uasa reliqua deportârunt:sacrificijsq; quotidie adolentes altare degebant. Et hæc quidem tempore quo ad uixit Ioiadas,competenti studio gerebantur.Cum uero is mortuus fuisset,qui uixerat annis centum & triginta,iustus & per omnia uenerandus,& sepultus fuisset in Hierosolymis in regijs monumentis,quoniam generis Dauid repararat imperium,rex Ioas curã perdidit diuinæ religiõis,cum quo etiam primates plebis pariter uitiati sunt,ut circa solennitates & legitima iura delinquerent. Deus autem dure ferens transgressionem regis & aliorum,misit prophetas qui contestarentur eos,ut ab huiusmodi gestorum malignitate recederent.Illi uero in tali malorum more & desiderio permanserunt, ut nec alios q̃ ante se propter legitimorum iniurias fuerant castigati, neq; prophetas qui prædicebant ut pœnitentiam agerent,& conuerterentur ab iniquitate,respicerẽt.Nam & Zachariam filium pontificis Ioiadæ,lapidibus in templo rex iussit occidi,beneficiorum patris ei⁹ oblitus.Quem cum deus prophetam cõstituisset, stans in media multitudine, suadebat eis simul & regi,ut iustitiam facerent:& quod magna supplicia susciperent,si nollent dei præceptionibus obedire.Qui tamen dum moreretur,suarum passionum testem deum & iudicem proclamauit,quia pro bono cõsilio,& pro his quæ pater eius præstiterat regi Ioas, ille amarè & uiolenter occumberet. Rex autem Ioas non post multa temporis spatia, iustissimas pœnas horum,in quibus præuaricatus est,exoluit. Veniente nanq; Asahel Syrorum rege in eius prouinciam,& Geth deuastante atq; depopulante, cum esset iam ad Hierosolymam deducturus exercitum,metuẽs Ioas obsessionem, euacuatis omnibus dei thesauris atque regalibus & ministerijs templi,misit Syrorum regi,his redimens eum,ne ciuitas pateretur obsessionem,aut periculum rerum omnium sustineret. Cui dum satisfactum fuisset ingenti multitudine pecuniarum, nequaquam ad Hierosolymam castrametatus est.Ioas tamen cum pessimum languorem incurrisset, instantes amici qui mortẽ Zachariæ Ioiadæ filij defendebant,eiq; insidias facientes,interemerunt eum.& sepultus est q̃dem in Hierosolymis,non autem in monumentis patrum, quia fuerat diuinæ religionis inimicus.Vixit autem annos quidem septem & quadraginta, in eius autem imperiũ successit filius eius Amasias.Vigesimo autem primo anno regni Ioas, Israelitarum principatu potitus est Ioachas filius Hieu in Samaria,quem & habuit annis septem &decem,pfis quidem sui nec ipse imitator existens: impie uero gerens, sicut & primi reges qui deum spreuisse uidebantur.Hunc autem humiliauit Asahel,& eum extenta potestate contriuit, dum aduersus eum castra mouisset.Nam & ciuitates ei plurimas & maximas abstulit, & eius milites trucidauit.Hæc itaq; passus est Israelitarum populus secundum Elisæi pphetiam,quando Asahel,qui occidit dominum suum, regnaturum esse prædixerat super Syros & Damascenos.Cumq; Ioachas in his anxietatibus teneretur, ad preces dei supplicationesq; confugiens rogans ut eum de Asahel manibus liberaret,nec pateretur ut sub illius

A Ioa primo fit reparatio templi.

Zacharias Ioiadæ lapidatur.

Ioas.

Ioas occidit, succedente filio Amasia

Ioachas filius Hieu, rex Israel. Asahel.

ditione uiueret. Deus aũt pœnitentiam pro uirtute ſuſcipiens, & corripere magis quàm perdere hominem huiuſmodi uolens, conceſſit ei quatenus belli pericula declinaret. Pace itaq; potita, prouincia rurſus ad ſtatum priſtinum copiamq; reuerſa eſt. Poſt mortem uero Ioachas, filius eius Ioas ſuſcepit regnum. Cum ſeptem iam & triginta annos haberet in regno Ioas ſuper tribum Iuda, tenuit principatum iſte Ioas in Samaria ſuper populum Iſrael. Nam & ipſe idem habebat nomen, quod Hieroſolymorum rex: tenuitq; regnum annis ſedecim: fuitq; bonus, & in nullo paternæ naturæ conſimilis. Illo ſiquidem tempore Eliſæus propheta cum iam in ſenectute conſiſteret, & ægritudinem incurriſſet, uenit Iſraelitarum rex uiſitare eum. Et dum eum in nouiſſimis inueniſſet, flere cœpit eo uidente & ingemiſcere, patremq; & ſcutum ſui regni uocare: præter eum ſe dicens nunq; contra hoſtes armis egiſſe, ſed illius prophetia ſine dimicatiõe uiciſſe: qui dum à uita diſcederet, Hebræos Syris, & aliis inimicis captiuandos relinqueret. Quapropter nec ipſam uitam ſecuram ulterius fore dicebat: ſed gratum ſibi eſſe, ut cum eo à præſenti luce recederet. Hæc dicente atq; gemente rege, Eliſæus conſolabatur eum, iuſſitq; ut allatum ſibimet arcum extẽderet. Qui cum præparaſſet arcum, contingens manus eius propheta, iuſſit ut ſagittaret. Cumq; tres ſagittas dimiſiſſet atq; ceſſaſſet, ait: Si plures dimiſiſſes, eradicaſſes Syrorum regnum. Quia uero in tribus ſolummodo quieuiſti, toties congreſſus Syris pugnando prævalebis, ut regionem quam abſtulerunt à patre tuo, rurſus obtineas. Et rex quidem dum hæc audiſſet, abſceſſit. Poſt nõ multum uero tempus & propheta defunctus eſt, uir iuſtitia famoſiſſimus, & ualde præclarus. Miraculum nanq; & inopinabilia opera per ſuas prophetias oſtendit, & apud Hebræos memoriam claram & magnificam ſepulturam habere promeruit, & qualem uiro ita religioſo decebat impendi. Illo ſiquidẽ tempore contigit, ut quidam latrones in Eliſæi ſepulchrum mortuum, quem ipſi uidebãtur interfeciſſe, proiicerẽt: cuius cadauer dum eius fuiſſet corpori ſociatum, cõtinuo ſuſcitatum eſt. Et de Eliſæo quidem propheta, & quæcunq; prædixit, & quomodo poſt mortem uirtutem diuinam habuit, hæc declarata ſufficiant. Defuncto itaq; rege Syrorũ Aſahel, ad filium eius Addan imperium peruenit: contra quem Ioas Iſraelitarum rex dimicans, & tribus congreſſionibus eum uincens, omnem prouinciam ab eo detraxit, & quoſcunq; uicos & ciuitates pater eius Aſahel de Iſraelitarũ regno ſubtraxerat, liberauit. Hoc itaq; ſecundum prophetiam Eliſæi prouenit. Cumq; cõtigiſſet ut etiam Ioas moreretur, ille quidem ſepultus eſt in Samaria, regnũ uero ſuo filio Geſſaban nomine dereliquit.

In ſepulchro Eliſæi mortuus reuiuiſcit.

¶ De *bello Amaſiæ contra inimicos, & inſolentia ſubſequente.* Caput IX.

4. Reg. 14

ANno ſecũdo Ioas regis Iſraelitarum, regnauit ſuper tribum Iuda in Hieroſolymis Amaſias, cuius mater erat nomine Ioad, genere ciuis, & iuſtitiæ prouiſione laudabilis. qui cum iuuenis eſſet, ueniens ad regnum, cogitauit ut inimicos, qui patrem eius occiderant, puniret: & cõprehenſos omnes occidit. Filiis autem eorum pepercit, ſequens Moſeos leges, qui ſanciuit non propter peccata parentum filios occidendos. Deinde eligens exercitum de tribu Iuda & Beniamin, qui in flore iuuentutis & circa uiginti annos exiſterent, & congregans quaſi trecenta millia, conſtituit ſuper eos centuriões: mittensq; ad regem Iſraelitarum, conduxit centum argenti talentis centum millia armatorum. Deliberauerat enim ut Amalechitarum gentibus & Idumæis & Gabaonitis inferret bellum. Cumq; præpararetur ad prælium, & iam uideretur poſitus in procinctu, ſuaſit ei propheta ut dimitteret Iſraelitarum exercitum, quia eſſet impius, & deus eum uinci prædiceret, utq; ſuorum ſolummodo ſolatiis uteretur, & hoſtibus præualeret cum paucis contra eos pugnando, uolẽte deo. Cumq; grauiter hoc ferret rex, eo quod mercedes Iſraelitis iam ꝑ buiſſet ingẽtes, monebat propheta, ut ageret quod deo placeret, cum poſſent pecuniæ ex ipſius muneribus abundare. Et illos quidem dimiſit, cedens etiam quas dederat rex mercedes: ipſe uero cum ſuo exercitu ad prædictas gentes acceſſit. Et prælio geſto uincens, decem quidem millia occidit, & totidem uiuos cepit: eosq; deducens ad magnam petram quæ eſt in Arabia conſtituta, ex ea præcipitauit. Prædam autem & diuitias ex his gentibus abſtulit infinitas. Dum itaque in his Amaſias conſiſteret, Iſraelitæ, quos cum mercede data remiſerat, indignati, & credentes iniuriam, quia quaſi pro uituperatione fuiſſent ab eo remiſſi, eius regni terras aggreſſi ſunt, & uſque Bethoram procedentes, diripuere

Iſraelitæ conducti, conductori Amaſiæ bellum indicunt.

prouinciam,& multa quidem abſtulere iumenta,& tria millia hominum occiderunt. Amaſias autem uictoria ex his quæ geſta fuerant elatus,deum quidem qui ei horum oĩm̃ um autor extiterat,cœpit ſpernere:ac deos illos, quos de Amalechitarum prouincia uexerat,adorare.Tunc accedens ad eum propheta,mirari ſe dixit, cum eos deos rex arbitraretur adorandos,qui ſuos & à quibus honorabantur non poſſent adiuuare, nec ab huius manibus liberaſſent,ſed multos pereuntes cõtempſiſſent, & ipſi quoq; in Hieroſolymam ad inſtar hoſtium captiuorum uincti deducti fuiſſent.Hæc itaque regi mouerunt iram,et præcepit debere reĩci prophetam, interminatus ſe eum puniturum,ſi amplius loqueretur. Et propheta quidem tacere ſe dixit,prædicens non eſſe præbiturum deum ea,quæ rex facere moliretur. *Amaſias gloria elatus, idola uenerat̃ur.*

¶ *De Amaſia contra Ioas bellante deuicto.* *Caput* X.

AMaſias autem dum ſe abſtinere non poſſet in rebus felicibus conſtitutus,quas à deo perceperat,eĩq; faciebat iniurias,ſcripſit ad regem Iſraelitarum Ioas,ut ei obaudiret & ipſe & populus uniuerſus,ſicut prius obaudiebant parentibus eius Dauid & Salomone.Qui ſi parêre nollent,ſcirẽt quia bello terminum cauſa perciperet.Cui Ioas reſcripſit: Rex Ioas regi Amaſiæ:Erat in Libano monte cypreſſus omnino procera,& puluis exinde miſit ad cypreſſum,petens filiam eius ut filio ſuo daret uxorẽ.Et dum hæc ageret, beſtia quædam tranſiens,puluerem conculcauit.Hoc ergo tibi erit exemplũ,ut maiora non appetas:nec quoniam Amalechitas uiciſti,in hoc exultans,tibi tuoq; regno uidearis inferre pericula.Hæc autem relegens Amaſias,ad bellum potius incitatus eſt: deo ut arbitror ad hoc impellente,ut pro his quæ fuerant ab eo cõmiſſa,pœnas exolueret. Cumq; produxiſſet exercitum contra Ioas,eſſetq; iam prælium commiſſurus, milites Amaſiæ repentinus terror & ſtupor inuaſit,qualem non propicius deus immittit: & antequam uenirent ad manus,in fugã animi pauore conuerſi ſunt.Illis ergo terrore diſperſis,cõtigit ut Amaſias deſolatus ab hoſtibus caperetur: eiq; Ioas mortem interminatus eſt, ni Hieroſolymitis ſuaderet,ut aperientes portas,eum cum exercitu in ciuitatem ſuſciperent. Et Amaſias quidem mortis terrore compulſus,ſuſcipere fecit hoſtem. Qui deſtruens partem muri quaſi quadringentorum cubitorum, cum curru ingreſſus eſt Hieroſolymam,Amaſiam captiuum ducens: & dominus hoc modo Hieroſolymitanæ ciuitatis effectus,& dei theſaurum abſtulit,& aurum argentum'que, quod in Amaſiæ regalibus inuentum eſt, exhauſit:& ita eum à captiuitate reſoluens,regreſſus eſt ad Samariã. Hæc itaque geſta ſunt circa Hieroſolymitas anno quarto & decimo regis Amaſiæ.Qui poſt hæc paſſus inſidias amicorum,fugit quidem in ciuitatem Lachis:interfectus eſt autem ab eis, mittentibus q eum illic interimerent.Cuius corpus referentes in Hieroſolymam, regaliter tumulauerunt.Igitur Amaſias hoc modo finiuit uitam propter ſuperbiam & contemptum,quem habuit circa deum: qui uixit annos quidẽ quinquaginta quatuor,regnauit autem uiginti nouem.Huic ſucceſſit filius ſuus nomine Ozias. *Amaſias occiditur.* *Succedit.* Ozias.

¶ *De Ieroboam rege,propheta Ionâ,& Ozia ſacrificante punito.* *Caput* XI.

ANno autẽ quintodecimo regni Amaſiæ, regnauit in Iſrael filius Ioas Ieroboam in Samaria annis quadraginta.Hic aũt rex circa deũ quidem iniurioſus,& iniquus extitit uehementer idola colendo,& multa incongrua & opera extranea faciendo, populo uero Iſraelitarũ multorũ bonorũ fuit occaſio.Huic quidem Ionas prophetauit,quia oportet eũ Syros uincere dimicando, & regnũ propriũ dilatare,in partibus quidẽ aquilonis uſq; ad Hemathi ciuitatẽ,à meridie uero uſq; ad Aſphaltiten paludẽ. Antiquitus eĩm terminí Chananæi iſti fuerunt,ſicut princeps Ieſus ea loca determinauit.Igit̃ Ieroboã caſtrametatus cõtra Syros,omnem eorũ prouinciã(ſicut Ionas prophetauerat)deuaſtauit.Neceſſarium uero iudicaui integritatem rei contradere,ſtudens quæcunq; & de iſto pphe ta in ſacris libris inueni ſcripta,oĩa declarare.Hic eĩm iuſſ' à deo ut iret ad Niniuæ regnũ, & ibidẽ p̃dicaret,qa eſſet amiſſura ciuitas principatũ:metuẽs nõ perrexit,ſed fugit deum in Ioppe:& inuenta naue ingreſſus in Tarſum ciuitatẽ Ciliciæ nauigabat.Cumq; tẽpeſtas immineret aſperrima,& nauis ſubmerſiõis picula ſuſtineret,nautæ quidẽ & gubernator, & ipſe nauclerus fundebãt orationes,quatenus periculum mortis euaderẽt. Ionas autem operiens ſemetipſum iacebat,& nihil enitebatur horũ quæ alios uidebat efficere. Cumq; *4.Reg.14.* *Ionæ.1* *Hiſtoria Ionæ prophetæ*

tempeſtas potius augeretur, & uiolentius uentorum nimietate mare attolleret in cumulum, cogitantes ſimul quia aliquis nauigantium huius tempeſtatis autor exiſteret, conſtituerunt ut quicunq; is eſſet, ſorte prodereť. Quibus hoc facientibus, ſors cecidit in pphetam. Interrogantibus autem illis unde eſſet aut quid ageret, genere ſe quidem dixit Hebræum, prophetam uero ſummi dei: eiſq; ſuaſit, ut ſi uellent præſens periculum declinare, eum in pelagus proiicerent, qui tempeſtatis eorum autor extiterat. Et illi quidem non hoc prius facere præſumpſerunt, impium iudicãtes, ſi peregrinum hominem & qui eis ſuam commiſerat ſalutem, ad hæc mala compellerent, cum utiq; nondum nauis ſubmerſio proueniſſet: à propheta uero poſt hæc compulſi, & timore ſuæ ſalutis aſtricti, eum in pelagus proiecerunt: & tempeſtas quidem remota eſt. Ille uero ſermo eſt, quia à deo ſeruatus, poſt tres dies totidemq; noctes in Euxino ponto uiuus euomitus eſt, in nulla parte corporis maculatus: qui ſupplicans deo, ut ei ueniam concederet pro delicto, ad Niniuen profectus eſt ciuitatem: & ſtans in medio, prædicauit quia poſt breuiſſimum tẽpus Aſiæ perderent principatum. Hæc ergo indicans eis, eſt reuerſus. Hanc ergo narrationem explicui, ſicut ſcriptam inueni. Igitur Ieroboam rex cum omni felicitate uitam degens, & regnans annis quadraginta, defunctus eſt & ſepultus in Samaria: cui ſucceſſit in regnum eius filius Zacharias. Eodẽ uero modo & Ozias Amaſiæ filius, quarto iam & decimo anno regni Ieroboam duabus tribubus in Hieroſolymis imperauit: cuius mater fuit Acheiamas nomine, genere uero ciuis. Erat autem hic bonus & naturaliter iuſtus atq; magnanimus, & ad rerum prouidentiã nimis induſtrius. Caſtrametatus cõtra Palæſtinos, eoſq; bello deuincens, ciuitates eorum cepit Geth & Iamniam, ſed & muros earum deſtruxit. Poſt hanc uero militiam aggreſſus eſt Arabes uicinos Aegyptijs: & ædificans ciuitatẽ circa mare rubrum, conſtituit in ea cuſtodias. Deinde Ammonitas ſubdens, & tributa eis imponẽs, & omnia uſq; ad terminos Aegyptiorum ſuæ ditioni ſubijciens, cœpit de cætero Hieroſolymitarum curam habere. Nam quicunq; muri fuerant longo tempore aut regum priorum deſidia iam deſtructi, eos rurſus ædificauit & reparauit: necnon & quoſcũq; deſtruxerat Iſraelitarum rex, qñ patrem eius Amaſiam captiuum tenens, ingreſſus fuerat ciuitatem. Aedificauit autem & turres multas, ſingulis quibuſq; centum & quinquaginta cubitos habentibus. Fecit & in deſertis locis magnas ualde munitiones, multos aquæductus inſtituens. Habebat aũt iumentorum & aliorum animalium innumeram multitudinem, qñ & prouincia fertilis erat ad paſcua: eratq; p̃cipue terræ cultor, & curam habebat circa plantationes, & ſemina fructuum diuerſorum. Exercitũ uero circa ſe habuit electorum trecenta & ſeptuaginta millia uiroꝝ, quoꝝ duces & tribuni & millenarij erãt ualde fortiſſimi, & qui ſuo robore non poſſent ferri numero duo millia. Conſtituit autem per cohortes totum exercitũ, & omnes armauit, dans unicuiq; iaculũ & ſcutum & loricas æreas, & arcus & fundas. Super hæc aũt & multa machinamenta ad oppreſſiones inſtituit, quibus ſaxa emitterent & iacula: & harpagones, & his ſimilia p̃parauit. Dumq; hæc ita conſtituiſſet, mentis elatiõe corruptus, & mortali ſubſtantia ditatus, cõtra immortalẽ oñm tpe agere nitebat. Eſt aũt immortalis ſubſtantia, pietas circa deũ, & cuſtodia mandatorũ. Lapſus eſt itaq; felicitatis euentu, & ad paterna pcta deſcendit: quæ etiã illũ poſtq̃ claritatẽ bonoꝝ & rerũ magnitudinem dereliquit, apprehenderũt. Hic eiñ inſtante inſigni die & generali feſtiuitate, indutus ſtola ſacerdotali intrauit in templũ, oblaturꝰ incenſum in aureo altari deo. Pontifice uero Azaria cum alijs octoginta ſacerdotibus eum prohibente ne faceret quod non liceret, qñ hæc ſolummodo his adiacerent, qui erant ex gñe Aaron, & clamantibus ei ut exiret, & nõ ageret cõtra leges dei: iratus, interminatus eſt eis mortẽ, niſi tacerẽt. Inter hæc aũt terræmotus factus eſt magnus, & ſtupeſcẽte populo claritas ſolis nimis effulſit, & cecidit in faciẽ regis, & illi quidẽ lepra cõtinuo ꝓuenit. Ante ciuitatẽ uero in loco q dicit Eroge, ſciſſa eſt media pars mõtis ad occidentẽ, & ſua uolubilitate per q̃tuor ſtadia procedens, ad orientalem reſtitit montem, ita ut & uias clauderet, & regios hortos opprimeret. Cumq; ſacerdotes regis faciem lepram apprehendiſſe conſpicerẽt, pandebant ei calamitatẽ ſuã, hortãtes ut tanquam pollutus exiret à ciuitate. Ille uero confuſione huius euentus, & dum illi iam eſſet nulla fiducia, tremefactus, quod iubebatur impleuit. Qui licet fuiſſet ultra humanas mentes elatus, & propter hoc impie geſſiſſet in deo,

Naufragiũ Ionæ prophetæ.

Ionæ. 2. 3

4. Reg. 14.
4. Reg. 15.

Oziæ ſtudiũ.

Præſumptio Oziæ regis.

miſerabilem tamen hanc & uilem pertulit paſſionem: & tempus quidem aliquod extra ciuitatem commoratus, in uita priuata degens, licet filio eius Ioathan regnum ſuſcipiente, deinde moeſtitia geſtorum faciente defunctus eſt. Qui uixit quidem annis octo & ſexaginta, in quibus regnauit quinquaginta & duos: ſepultus eſt autem ſolus in propriis hortis. Zacharias autem filius Ieroboam dum menſibus ſex regnaſſet in Iſrael, dolum paſſus, occiſus eſt à quodam amico nomine Sellum, filio Iotauis, qui poſt eum regno percepto non amplius quàm diebus triginta tenuit principatum. Princeps autē militiæ Manahen illo tempore, cum eſſet in ciuitate Tharſa, & audiſſet quod de Zacharia fuerat geſtum: ſurgens inde cum omni militia, uenit in Samariam, & commiſſo prælio Sellum peremit, & ſemetipſum conſtituit regem. Surgensq; exinde in Tharſa ciuitatem uenit, cuius ciues obſeſſas portas eius, regē ſuſcipere noluerunt. Ille uero ulciſcens in eis, & quæ foris erāt depopulatus eſt, & ciuitatem obſeſſione fortiſſima cepit. & grauiter ferens, quod fecerāt ciues eius, oēs ſimul occidit, neq; paruulis parcens, & quicquid ad culmen ptinebat ferocitatis & ſæuitiæ non relinquens. Nam quod alienigenæ capientes eos facere non potuiſſent, hoc iſte de ſuis contribulibus operatus eſt. Itaq; Manahen hoc modo regnauit annis decem, fuitq; peruerſus & regum omnium ualde ſæuiſſimus. Cumq; aduerſus eum caſtra mouiſſet Phiolaus Aſſyriorum rex, ad certamen quidem pugnæ contra Syros non acceſſit, ſed mittens ei mille argenti talenta, egit ut à bello diſcederet. Ad hanc itaque cauſam profuit populus regi Manahen. Nam unuſquiſq; pro capite ſuo quinquaginta præbuit dragmas. Poſt hæc uero defunctus eſt, & ſepultus in Samaria. Phaceiam uero ſuum filiū ſucceſſorem proprij regni dereliquit. Qui ſequens paternam crudelitatem, duobus tantummodo regnauit annis: deinde in conuiuio dolo cum amicis propriis interemptus eſt. Phaceias eñ millenarius, filius Romeliæ, ei fecit inſidias: qui & ipſe Phaceias tenuit principatum annis uiginti. Fuit autem impius & iniquus. Rex autem Aſſyriorum Teglatphalaſſar nomine, caſtrametatus aduerſus Iſraelitas, & cunctam Galaaditidem regionem uaſtans, & trans Iordanem, & quæ Galilæa nuncupatur, & Tarſan & Aſaran, & habitatores unà captiuos ducens, eos in regnum ſuum migrauit. Igitur & de Aſſyriorū rege hæc nos dixiſſe ſufficiat. Ioathan itaq; Oziæ filius regnauit in Hieroſolymis ſuper tribum Iuda, cuius mater fuit ciuis illius ciuitatis, quæ uocabatur Ieraſis. Is autē rex nulla uirtute minor fuit, ſed & rebus quidē diuinis pius, apud homines aūt iuſtus aſtabat: habuitq; curam reæ ciuitatis: & quæcunq; reparatione & ornatu pariter indigebant, hæc largiſſime procurabat: fecitq; porticus in templo, & eius ingreſſus ornauit: muros quoq; qui ceciderunt rurſus erexit, turresq; proceras & inuincibiles in eis ædificauit: & in reliquis omnibus quæ in regno neglecta uidebantur, opus fabricationis exhibuit. Qui dū Ammonitis intuliſſet bellum, eosq; uiciſſet, ſingulis annis illos tributa præcepit exoluere talēta auri centum, & tritici decem millia coros, tantundem & hordei. Sic autem proprium auxit regnum, ut hoſtibus quidem eſſet ualde terribilis, familiaribus uero præcipue felix.

Phaceias patri Manahen ſuccedit.

Oziæ ſuccedit Ioathan.

¶ *Prophetia Nahum hic inſerta.* *Caput.* XII.

EO ſiquidem tempore fuit propheta quidā nomine Nahum, qui de Aſſyriorum ſubuerſione & Niniue urbe prophetans, hoc dicebat: quomodo Niniue piſcina aquæ cō mota, ſic & populus omnis turbatus & fluctuans commouebitur fugiens, cunctis dicentibus ad alterutros, ſtate & manete, aurumq; uobis argentumq; diripite: & nullus hāc uoluntatē habebit, dū aſias ſuas oēs magis q̄ facultates ſeruare feſtinēt. Crudelis eñ alterutros decertatio habebit, & luctus & diſſolutio magna membrorū, & uultus eorū terrore palleſcēt. Vbi tūc erit habitaculū leonū, & mſis catulorū leonū? Dicit aūt tibi deus Niniue: qm̄ exterminabo te, & nequaq̄ leones pgredientes ex te imperabunt mundo. Sup hæc autem & multa alia prædixit iſte propheta de Niniue, quæ dicere neceſſarium non putaui, ne legētibus uiderer importunus oſtendi. Hæc autem omnia puenerunt Niniuæ poſt annos centum & quindecim. De his ergo nunc à nobis ſufficienter expoſitum eſt.

Nahū. 1.2.3.

¶ *De impietate regis Achaz & digna pœna* *Caput* XIII

PORRO Ioathan mutauit uitam, cum uixiſſet annos unū & quadraginta, ex quibus regnauit ſedecim: ſepultusq; eſt in regijs monumētis, uenitq; regnū ad eius filiū Achaz impius circa deū exiſtens, & paternæ præuaricator legis, reges Iſraelitarum imitatus,

4.Reg.16.

in Hieroſolymis idolorum aras inſtituit,& ſuper eas ſacrificauit,in quibus etiam ſuum in holocauſtum obtulit filium,more Chananæorum,& ſuper hæc multa alia ſcelera perpetrauit.Cum'que circa hæc ita uecanus exiſteret,caſtrametatus eſt aduerſus eum Syrorum & Damaſcenorum rex Rafin,& Phaceias Iſraelitarum: erant enim amici. Et claudentes eum in Hieroſolymis,multis eam temporibus obſidebant,propter murorum munitionem eam capere non ualentes.Syrorum uero rex capiens ciuitatem Aſlach, ad mare rubrum poſitam,& habitatores eius occidens,in ea Syros ſtatuit: & alijs in circuitu ciuitatibus ita fecit,perimens ubique Iudæos,qui multam deuehēs prædam,in Damaſcum cum ſuo remeauit exercitu.Rex autem Hieroſolymorum cognoſcens Syros ad propria remeaſſe,& credens ſe prævalere contra Iſraelitarum regem, exercitum ſuum aduerſus eum armauit:& congreſſus bello,ira dei faciente deuictus eſt,propter impietates ſuas multas & maximas. Ea nanq; die centum & uiginti millia eius militum ab Iſraelitis occiſa ſunt, & Amaſias princeps militiæ Zachariam filium regis Achaz in bello peremit,& tutatorē totius regni Ezricam conſtituit,& principem militiæ tribus Iuda nomine Elicam captiuum tulit,& ex tribu Beniamin mulieres & infantes,multamq; ſimul diripientes prædā, in Samariam ſunt reuerſi.Quidam uero Odidas illius temporis propheta,cū eſſet in Samaria,exercitui ante muros occurrens,magna uoce clamauit,dicens uictoriam eis non propria uirtute collatam,ſed propter iram dei quam habuit ſuper Achaz regem,culpauitq; eos cur eis non ſufficeret ſua felicitas, ſed etiam p̄ſumpſerint ex tribu Iuda & Beniamin cognatos ſuos captiuos abducere:ſuaſitq; illis ut eos continuo finerent ad propria remeare:qui ſi non obedirent deo,ſubderentur repente prælio.Populus igitur Iſraelitarum in cœtu conueniens,quid de his fieret cogitabat.Tunc quidem Barachias nomine,cum eſſet in republica probatiſſimus, ſurgens in medio, & cum eo tres alij dixerunt: Non eſt permittendum ut captiui in urbem introducantur,ne omnes à deo pariter pereamus. Sufficiant prima peccata,ſicut prophetæ dicunt,& non nouas impietates adijciamus.Hæc ergo milites audientes,permiſerunt eis ut facerent quodcunque crederent expedire. Sumētes ergo prædicti uiri captiuos,lauantesq;,& diligentiam exhibentes,& itineris dantes expenſas,innoxios ad propria dimiſerunt. Nihilo minus & illi quatuor uenere cum eis, & uſque ad Iericho deducentes eos non procul ab Hieroſolymis,in Samariam ſunt reuerſi.Rex aũt Achaz hæc paſſus ab Iſraelitis, mittēs ad regē Aſſyriorū Thadalphaz, poposcit ab eo belli ſolatiū aduerſus Iſraelitas & Syros & Damaſcenos, multas pecunias ſe ei daturū eſſe promittens,miſitq; ei & munera ualde præclara.Ille uero legatis ad ſe uenientibus, uenit in auxilium regis Achaz.& caſtrametatus aduerſus Syros,& regionem eorum depopulatus eſt,& Damaſcum bellico iure cepit:inſuper & regem Rafin occidit. Damaſcenos autem in ſuperiorem Mediam deſtinauit,& quoſdam Aſſyriorum in ciuitate Damaſcena conſtituit. Iſraelitarum uero terram nimis affligens, multos ex ea captiuos abduxit.Cum ergo hæc contra Syros egiſſet rex Hieroſolymorum,auferens aurum quodcunque erat in regalibus theſauris,pariter & argentum & quod erat in templo dei, & quod fuit optimum ornamentum,deuehens hæc uenit in Damaſcum,& ſecundum promiſſiones dedit hæc Aſſyriorum regi,& gratias ei pro omnibus referens,in Hieroſolymam remeauit.Hic autem rex ſic fuit ſtultus, & circa modum ſuæ utilitatis à ratione alienus,qa neq; dum bello comprimeretur à Syris,deos eorum adorare ceſſauit,ſed in eorum uenerationē permanſit,quaſi poſſent ei cōferre uictoriam:& deuictus,Aſſyriorum denuo cœpit colere deos:& omnes potius uidebatur uenerari,quàm patrium uerumq; deum,cuius ira fuerat eius perditionis cauſa.Qui ad tantam inſaniam contemptumq; dei peruenit,ut omnino clauderet templum,& ſolennes offerri hoſtias prohiberet,& ornamenta eius auferret.His igitur rebus iniuriam faciens deo, mortuus eſt cum uixiſſet annis ſex & triginta,ex quibus regnauit ſedecim.Cuius filius Iezechias mox ſucceſſit in regnum.Eodem uero tempore mortuus eſt etiam rex Iſraelitarum Phaceias, dolo cuiuſdam amici nomine Ozías,qui tenuit regnum annis nouem,fuitq; malignus & dei contemptor.

Rex Aſſyriorum Raſin occidit.

¶ *De Iezechia rege, reſtituta religione & azymorum feſto.* *Caput* XIIII.

4.Reg.18. CONtra hunc autem caſtrametatus eſt Aſſyriorum rex Salmanaſar:eumq; cū utique Ozías deū non haberet p̄piciū nec adiutorē,fecit ſibimet ſubditū,& tributa definita

præcepit exoluere. Anno siquidem quarto Oziæ regis, regnauit in Hierosolymis Iezechias filius Achaz & Abiæ, quæ fuit genere ciuis. Erat autem huic uiro natura benigna, iusta & ualde religiosa. Nihil enim ob aliud se credidit uenisse ad regnum, neq; aliquid magis necessarium, nec utilius sibimet, eiq; subiectis arbitratus est esse, quàm ut coleret dei religionem. Et conuocans omnem populum, pariter & sacerdotes atq; Leuitas, concionem habuit apud eos, dicens: Non ignoratis, quoniam patris mei peccato, qui transgressus est dei sanctam honorabilemq; culturam, multa & maxima mala estis experti, & ab eo uestra mens corrupta est, suasitq; quos ipse colebat deos uos pariter adorare. Hortor itaque uos, postquam opere cognouistis, quàm pessimum est impie agere, ut illorum iam obliuionẽ habentes, purgetis uos à priori pollutione, & cum sacerdotibus atque Leuitis conuenientes, aperiatis templum: & purgantes illud solennibus sacrificijs, ad honorem antiquum & patrium reuocetis. Sic enim uobis deus propicius erit, & irasci super uestra peccata cessabit. Hæc dicente rege, sacerdotes aperuerunt ualuas templi dei: & pollutiones eiicientes, sacrificia solennia super altare imposuerũt. Mittẽs autẽ rex in prouinciam sibi subiectam, omnem populum ad Hierosolymam conuocauit, ut festiuitatem celebraret Azymorũ, multum enim tempus præterierat propter iniquitatem prædictorum regum, quod nõ fuerat acta. Misit pariter & ad Israelitas, inuitans eos, ut relinquentes malæ consuetudinis conuersationem, reuerterentur ad pristinam dei culturam, dicens concedere se uenientibus in Hierosolymam, ut Azymorum agerent festiuitatem, & cum eis pariter epulas exercerent. Hæc autem dicebat, monens tantum, non sibi eos subiectos facere studens, si tamen nollent: quod si uoluissent, utique beati fuissent. Israelitæ uero uenientibus ad se legatis, & eis proprij regis mandata nunciantibus, non solum non acquieuerunt, sed etiam legatos tanquam fatuos irriserunt. Pariter etiam prophetas hæc monentes & prædicentes quæ paterentur, si ad pietatem dei cõuerti nollent, spreuerunt, & ad nouissimum eos cõprehendentes interemerunt. Et neque in his solis iniquitatibus perstiterũt, sed horum quoq; peiora faciebant: nec prius quieuerunt donec deus uindicans in eis, hostiũ eos subderet ditioni. Et de istis quidem postea declarabimus. Multi tamen de tribu Manasse & Zabulon & Isachar, obedientes monitionibus prophetarum, ad pietatis iura cõuersi sunt. Et isti omnes ad Iezechiam in Hierosolymam cucurrerunt, ut adorarent deum. His autẽ uenientibus, rex Iezechias ascendens in templum cum principibus & omni populo, sacrificauit pro se tauros septem, & totidem arietes, & agnas septem, & totidem hircos: & imponentes manus sup capita pecudũ ipse rex & principes, sacerdotibus solẽnia sacrificare pmiserunt. Et illi quidẽ sacrificabant hostias & holocausta faciebant: Leuitæ uero circũstantes cum musicis organis, cantabant hymnos in deum, atque psallebant sicut docti fuerant à Dauid. reliqui uero sacerdotes tenentes tubas, cum hymnum dicentibus concrepabant. His itaque factis, prostratus in faciem & ipse rex & populus uniuersus, adorauerũt deum: deinde sacrificauerunt boues septuaginta, tauros centum, agnas ducentas. Populo uero ad epulas condonauit boues quidem sexcentos, reliqua uero pecora tria millia, & omnia quidem sacerdotes secundum legis consuetudinem compleuerunt. In his itaq; delectatus rex epulabatur cum populo, gratias agẽs deo. Instantem uero Azymorum festiuitatem celebrantes, quod dicitur pascha, alia de cætero sacrificia diebus septem exhibuerunt. Populo uero præter illa quæ immolata sunt, donauit rex tauros quidem tria millia, pecudum uero diuersarum septem millia. Idem uero fecerunt & principes, mille nanq; tauros dederunt eis, & pecora mille & sexaginta. Et dũ hoc modo à Salomonis regis tempore celebratio non fuisset effecta, tunc primũ splendide & largissime probabatur exhibita. Cumq; festiuitas fuisset impleta, egressi in prouinciam, purgauerunt eam, sed & ciuitatem ab omnium idolorum pollutione mundauerũt. Constituitq; rex ut quotidiana sacrificia ex eius propriis celebrarentur impensis secundum legem, & sacerdotibus atque Leuitis dicatas dari à plebe decreuit primitias frugum, ut semper circa religionem obseruarent, & à cultura dei separari nequirent. & populus quidem offerebat omnes fructus, ut moris erat. domus autem & cubicula rex ædificans, singulis sacerdotibus distribuit & Leuitis, eorumq; filijs & uxoribus, & ita ad antiquam dei culturam denuo sunt reuersi. Hæc itaque prædicto modo rex statuens, bellum egit aduersum Palæstinos,

Iezechias reuocat sacrificia diu intermissa.

eisq; deuictis, tenuit omnes ciuitates hostium à Gaza usque in Geth. Rex autem Assyriorum mittens ad eum, interminatus est omnem se eius subuertere principatum, nisi tributa quæ pater eius dabat prius, exolueret. Iezechias autem de interminationibus non curabat, securus de dei pietate & de prophetia Isaiæ, à quo futura omnia certissime cognoscebat. Et de hoc quidem rege hæc in præsenti dixisse sufficiat.

¶ *De captiuitate regni Israel à Salmanasar, Cutheisq; surrogatis* Caput XV.

4. Reg. 17

SAlmanasar autem Assyriorum rex, dum ei nunciatum fuisset, quia Israelitarum rex Ozias latenter misisset ad Suham Aegyptiorum regem, petens contra eum ab illo solatia, iratus castrametatus est in Samaria anno septimo regis Oziæ. Et dum eum rex suscipere noluisset, annis tribus obsidens Samariam, cepit eā nono quidem anno regni Oziæ, septimo autē Iezechiæ regis Hierosolymorū, & Israelitarū regnum uehemēter exterminauit, & omnem populum transmigrauit in Mediam & Persidam. Inter quos & regem Ozeam uiuum cepit & transmigrauit. Aliasq; gentes ex quodam loco nomine Cuthi, qui ex flumine Persico ita uocantur, in Samariam & Israeliticam regionem constituit. Migrauerunt ergo decem tribus Israelitarum de Iudæa, post annos numero nōgentos quadraginta & septem, à quo tempore egredientes ex Aegypto maiores eorum, hanc tenuere prouinciam sub principe Iesu. ex quo autem recedentes à Roboam, qui fuit ex genere Dauid, regnum Ieroboam tradiderunt, sicut & prius à me significatum est, anni tunc erant ducenti & quadraginta, & menses septem & dies septem. Hic ergo finis apprehendit Israelitas transgredientes leges, atq; prophetis non obedientes, qui eis hanc prædixēre calamitatē, nec ab impietatibus recedentes. Cœpit autem malorum eorum causa fabricari, ex quo se ditione facta circa Roboam nepotem Dauid, Ieroboam eius seruum fecerunt regem, qui in deum peccando fecit eum uniuersis populis inimicum, imitantibus suum malum. Et ille quidem quam dignus erat exoluit pœnam. Rex autem Assyriorum inuasit pugnando cunctam Syriam, & Phœnicen uniuersam. Nomen autem regis huius in archiuis Tyri conscriptum est. Pugnauit enim aduersus Tyrum, cum in ea regnaret Elisæus. De quibus testatur & Menander, qui temporum facta conscripsit, & Tyriorum antiquitatem in Græcam linguam conuertens, sic ait: Elisæus nomine, regnauit annis triginta & septem, hic recedentibus Cutheis nauigans reduxit eos, contra quos denuo Salmanasar Assyriorum rex insurgens, cunctam Phœnicen inuasit. Qui facta pace cum omnibus, post tergā suā reuersus est. Recessit autem à Tyro ciuitas Sidon, & Arce & antiqua Tyrus, & multæ aliæ urbes, quæ semetipsas Assyriorum regi tradiderunt. Quapropter Tyriis non subiectis, denuo rex aduersus eos egressus est, Phœnicibus exhibentibus ei naues sexaginta, & remiges octingentos. Contra quos Tyrii nauigantes in duodecim nauibus, dispersis hostium nauibus, ceperē captiuos uiros quingentos. Vnde honor Tyriorum propter hoc creuit eximie. Reuertens autem Assyriorum rex, disposuit custodias super fluuium & aquæ ductus ciuium, ut Tyrios haurire pocula prohiberent. Et dum hoc quinq; annis fuisset factum, tulerunt de effossis puteis bibentes aquā. Hæc ita in archiuis Tyri de Salmanasar Assyriorum rege scripta sunt. Igitur dum fuissent in Samariā transmigrati Cuthæi (hoc enim uocabātur nomine hactenus, eo q; de prouincia Persida, & à quodam flumine quod Cutha uocabat, migrati uiderētur) secundū gentem propriam singuli eos deos in Samariam portauerunt, erant autē quinq;. Et cū eos more proprio colerent, ad iracundiam & furorē maximum deum prouocauerunt, uenitq; pestilentia super eos, per quam corrupti, cum nullam malorum medicinam inuenire possent, deum maximum colere pro salute cœperunt. Mittentes itaque ad regem Assyriorum legatos, supplicauerunt, ut sacerdotes eis ex captiuis Israelitarum, quos pugnando tenuerat, destinaret. Quo mittente sacerdotes, leges dei & cultura eos docuerunt. Et cū cœpissent eū summa deuotione uenerari, pestilētia repente cessauit, & hactenus ipsas solemnitates celebrare noscunt. Hi siquidem secundū eloquiū Hebræos Hebræi, secūdū genus Cuthæi, Græce autē Samaritæ uocant, qui pro re motu semp parati sunt, & qñ uident Iudæos esse felices, cognatos eos appellant, q̄si de Ioseph nati uideant, & ex illo cum eis habeant societatis initium: qñ uero deiectos uident, nequaquam eis deuotione aut genere communicare uolunt, sed & trāsmigratos & alienigenas semetipsos edicunt. Sed de his quidem opportunius edicemus.

Cuthi.

Menander historicus

De Tyriorū obsessione.

Cutheorum trāsmigratio

IVDAICAE LIBER X.

¶ *Bellum Sennacherib contra Hieroſolymam: & Rabſacis blaſphemia.* *Caput* . I.

CVM Iezechias duarum tribuum rex, quartum & decimum annũ haberet in regno, Aſſyriorum rex nomĩe Sennacherib maxima, manu aduerſus eum caſtrametatus eſt, & forti brachio omnes ciuitates tribuum Iuda & Beniamin tenuit. Cumq; ad Hieroſolymam tenderet, præuenit eum miſſis legatis Iezechias, promittens & obedire ſe ei, & tributa quæ imponeret exoluere. Sennacherib uero cognoſcens quæ legati ferebãt, dignum iudicauit bello deſiſtere, & precantium ſuſcipere dignitatem tunc promiſit. Quiacipiẽs trecenta argẽti talenta, & auri triginta, amicus diſceſſit, dãs legatis iuriſiurandi fidem, quia ei nihil diſcedendo noceret. Iezechias aũt credens & euacuans theſauros, miſit ei pecunias, ſperans ſe à periculo belli & regni amiſſione liberari. Aſſyrius autem hæc ſumens, ex his quæ promiſerat cogitauit nihil, ſed ipſe profectus eſt ad Aegyptios & Aethiopas, principẽ uero militiæ Rabſacen cum multo exercitus robore & duobus alijs ad uaſtandam Hieroſolymam dereliquit, quorum nomina erant Dathara & Anaciris. Tunc itaq; uenientes ante muros caſtra fixerunt, miſeruntq; ad Iezechiam, petentes ut cum ipſo poſſent habere colloquium. Ille uero per ſe quidem propter metum non abijt. tres autem neceſſarios ſibi amicos miſit: hoc eſt, Eliachim tutorem regni, & Sobnean & Ioan, qui ſuper ſcribas erat. Iſti ſiquidem procedentes, è diuerſo ante principem militiæ Aſſyriorum ſteterũt. Quos dum uidiſſet Rabſaces princeps militiæ, petijt ut euntes dicerent Iezechiæ: Rex magnus Sennacherib requirit ab eo: de quo præſumẽs atq; confidens refugit dominum ſuum, & obedire non uult, neq; ſuſcipere eius exercitũ? An certe propter Aegyptios, ſperans exercitũ ſuum illorum ſolatio ſubleuari? Si autem hoc expectat, fatuus eſt, & ſimilis homini incumbẽti calamo fracto, qui cum ceciderit, inſuper manu uexata ſentiet plagam. Sciat autem quia etiam uoluntate dei contra eum caſtrametatus eſt, qui conceſſit ei & Iſraelitarũ uaſtare regnum, ut eodem modo, quo ſubiectos eius, diſperderet regnum. Dum hæc Rabſaces Hebraica lingua diceret, habebat eĩ linguæ huius experimentum, Eliachim metuens ne populus audiens metu corrueret, popoſcit ut Syrorum magis loqueretur eloquio. Ille uero intelligens ſuſpicionem eius & metum, maiori uoce amplius clamans, reſpondit Hebraice, dicens: Audiant omnes præcepta regis, & quod utile eſt eligant, & ſe nobis tradãt. Palam eſt enim, quia uos & rex populum uana ſpe decipitis, & repugnare ſuadetis. Si uero præſumitis ut exercitum noſtrũ repellere uos dicatis, dante me duo millia equos de exercitu mihi commiſſo, totidem aſcẽſores præbentes ueſtrum exercitum nobis oſtendite, ſed non habetis tot homines. Quid igitur tardatis tradere uoſmetipſos melioribus, qui uos capturi ſunt & inuitos, dum ſpõtanea traditio ſecurior ſit uobis, inuita uero ualde periculoſa, ut cauſa calamitatis exiſtat? Hæc audientes & populus & legati, dicente Aſſyriorum principe, ea Iezechiæ renunciauerunt. Ille uero hæc audiens, exutus ueſte regali, indutuſq; ſacco & habitu miſerando le ge patria, proſtratus in facie, rogabat deum ut adiuuaret, nullam aliam ſpem habentem ſalutis: mittensq; & amicos quoſdam & ſacerdotes ad Iſaiam prophetam, popoſcit ut oraret, & factis ſacrificijs pro ſalute omnium rogaret deum, quatenus & hoſtium ſpem frangeret, & populo ſuo miſericordiam condonaret. Propheta uero hæc faciens, admonitus à deo, confortauit regem & eius amicos, prædicens quia ſine bello deuicti hoſtes turpiter ab urbe recederent, & non eos fortitudine illa ualere quam ſe habere credebant, deumq; prouiſurum ut fortiter uaſtarentur. Sed & ipſum regem Aſſyriorum Sennacherib non præualentem aduerſus Aegyptios, cum ad propria remearet, ferro periturum eſſe prædixit. Ipſo ſiquidem tempore ſcripſit Iezechiæ Aſſyrius epiſtolas, in quibus fatuum eum eſſe dicebat, credẽtem quia eius ſeruitium poſſet euadere, qui multas gentes & maximas ſubdidiſſet: & interminabatur funditus ſe eum diſperdere, dum caperet urbem, niſi portas aperiens, ſponte in Hieroſolymis exercitum eius exciperet. Quæ cum relegiſſet Iezechias, ſpreuit propter ſpem quam habebat in deum: epiſtolam uero plicans, in tẽplo re-

4. Reg. 18.

poſſit. Rurſus autem cum deo uota & orationes effunderet pro ciuitate & ſalute cuncto rum, Iſaias propheta eum aſſeruit exauditum, & nec in præſenti tempore eſſe ab Aſſyriis obſidendum, & in futuro omnes qui ab illo iam capti fuerant, eſſe reuerſuros, & tertio an no cum pace opus ſuum facturos, & propriarum poſſeſſionum ſine timore diligentiam habituros. Interea paruo tempore tranſeunte, Aſſyriorum rex bello quod Aegyptiis in tulerat fruſtratus, ob huiuſmodi cauſam ſine effectu remeauit ad propria. Is enim cū mul to iam tempore fuiſſet commoratus in obſeſſione Peluſij, & dum aggeres contra muros eleuati fuiſſent, quibus ciuitati nitebatur obſiſtere, audiuit Aethiopum regem Tarachen cum multo exercitu ad Aegyptiorū uenire ſolatium, & per deſertum iter facere, ut ſubi ito in Aſſyriorum caſtra irrueret. Turbatus ergo rex Sennacherib, ad ſacerdotem Vul cani caſtra ſe metari dicebat, quaſi iſte rex ad eum regem Aegyptiorum ueniſſet, qui eſſet Vulcani ſacerdos, & obſeſſionem Peluſij huiuſmodi cauſa diſſoluit.

¶ *Strages magna Aſſyriorum, eorumq; regis.* *Caput* .II.

4.Reg.19. ORante itaq; rege Hieroſolymorum ad deum, & deus exaudiens maximam plagam miſit in eum, & multi perempti ſunt. Herodotus autem de rege Sennacherib erro

Herodotus. rem ideo facit, quia non Aſſyriorum dicit regem, ſed Arabum: adijciens quia ſoricū mul titudo una nocte arcus & arma reliqua comedit Aſſyriorum: & propterea cum non habe ret arcus, exercitum à Pelufio reuocauit. Et hæc quidem Herodotus. Beroſus autem qui Chaldaicam conſcripſit hiſtoriam, meminit regis Sennacherib, & quia regnauit ſuper Aſ

Beroſus. ſyrios, & caſtrametatus eſt contra omnem Aſiam & Aegyptum, ita dicens: Reuerſus au tem Sennacherib à prælijs Aegyptiorum, ad Hieroſolymam cū ueniſſet, exercitum quē cum Rabſace dimiſerat, inuenit in periculo peſtilentiæ conſtitutum. deus enim morbum populo eius immiſerat, ita ut prima nocte eorum qui obſidebant, deperirent cētum octo gintaquinq; millia uiri cum iudicibus & tribunis. Propter hanc calamitatem in nimio ter rore & anguſtia conſtitutus, de cuncta iam militia metuens, fugit cum ſua manu ad pro priam regnum, in ciuitatem quæ appellatur Niniue. Et dum modicum tempus ibidem

Aſſyriorum rex à filijs perimitur. commoratus fuiſſet, dolo à ſenioribus filijs Adramelech & Selenſaro eſt peremptus in p prio templo, quod dicitur Araſci. Et illi quidem pro cæde patris effugati, ad Armeniam diſceſſerunt. Succeſſit autem in eius regnū Aſaracoldas. Terminus igitur obſeſſionis Aſſy riorum contra Hieroſolymitas, tali occaſione prouenit.

¶ *Iezechias moriturus uitæ productionem obtinuit, ſolis quoq; retroceſſio.* *Caput* .III.

4.Reg.21. IEzechias autem inopinabiliter à terroribus liberatus, gratificas hoſtias cum omni po pulo celebrauit deo: & cognoſcens quia nulla alia cauſa hoſtes alios quidē peremiſſet, alios uero timore morti ſimiles effugaſſet ab Hieroſolymis, niſi diuino ſolatio, omni ſtu dio & largitate uſus eſt circa dei cultum. & non poſt multum graui languore detentus, à medicis quidem deſperatus eſt: nihil'que nec ipſe de ſe, nec eius amici ſpei ulterius ſuſti nebant. Adijciebatur autem regi & alia magna anguſtia, eo quod filios non haberet, et quod moriturus eſſet, deſolatam relinquens domum, nec ſucceſſorem ſui generis habitu

Gratis languor Iezechiæ. rus. Dumq; nimis in hac parte fatigaretur, rogauit deum ut ei paruo tempore uitam con cederet, donec filios habere poſſet: & non prius anima priuaretur, anteq̄ fieret pater. Cui miſertus deus petitionemq; ſuſcipiens, quia non dolebat eo q̄ priuandus eſſet bonis impe rij, ſed ut filios haberet, qui in eius principatum ſuccederent, mittens Iſaiam prophetam iuſſit ei dicere, quia poſt tertiam diem caſum languoris euaderet, & poſtea annis quinde cim ſuperuiueret, & filios generaret. Dum hæc dei mandata ꝓpheta dixiſſet, propter ni mietatem languoris, & ea quæ inopinabiliter promittebantur nō credens, ſignū aliquod & indicium petijt ut faceret Iſaias, quatenus hæc dicenti ſibi crederet, & à deo eū miſſum uere cognoſceret. Nam ea quæ ultra rationem ſunt, & fortiora ſpe uidentur, huiuſmodi rebus credunt eſſe ueracia. Et dū propheta interrogaſſet eum, quod uellet fieri ſignum, umbrā ſolis petijt decē gradibus ad ea loca unde uenerat, remeare. Et dū propheta rogaſ ſet deum ut fieret, uidēs rex impletum eſſe quod uoluit, repente ſolutus à languore, con ſcendit in templum: & adorans deū, uota debita celebrauit. Eo ſiquidē tempore contigit Aſſyriorū regnū à Medis diſſolui, quod tñ in alijs indicabo. Rex itaq; Babyloniꝰ Bala das miſit legatos ad Iezechiā portantes munera, & ab eo popoſcit ut ei eſſet ſocius & ami-

cis. Ille uero legatos libenter ſuſcipiens,& theſauros eius oſtendens,& armorum inſtructionem,& aliam copiam quam in auro & gemmis habebat, ſimul etiam munera præbens regi Baladæ deferenda,dimiſit eos. Tunc uenit ad eum Iſaías propheta,& quæſiuit q̃ eſſent qui uenerant. Cui dixit,de Babylonia eos & à ſuo rege ueniſſe,& oſtẽdiſſe ſe eis uniuerſa,ut uidentes diuitias & uirtutem regni cognoſcerent,& regi ſuo renunciarent. Cui propheta reſpondens: Scito, inquit,non poſt multum tempus in Babyloniam filios tuos & diuitias tranſmigrandas,inſuper & nepotes tuos eunuchos faciendos,& amiſſuros uirile nomen,& regi Babyloniæ ſeruituros. Hæc enim prædixit deus. Iezechias autem contriſtatus in his quæ dicta fuerant,ait,non ſe quidem uelle ſuam gentẽ in talibus ærumnis incurrere: ſed quia impoſſibile eſt quæ apud dominum deliberata ſunt, poſſe mutari,rogabat ut uſq; ad uitam ipſius pax permaneret. Meminit autem Baladæ regis Babylonioꝝ Beroſus. Cum itaq; propheta Iſaías indubitanter & mirabiliter de ueritate confideret,& nihil falſi penitus loqueretur,omnia quæcunq; prophetauit, ſcribens dereliquit in libris, ut ex effectu poſtea hominibus apparerent. Et non ſolus iſte propheta, ſed & alĩ numero duodecim idem fecerunt:& omne ſiue bonum ſiue contrarium fit apud nos, ſecundũ illorum dictum prouenire dinoſcitur. Sed horum ſingula denuo declarabimus.

¶ De *impietatibus Manaſſe regis.* *Caput* .IIII.

IEzechias autem rex dum ſuperuixiſſet tempus quod prædiximus,& omne illud ſpatium in pace degiſſet,mortuus eſt anno uitæ ſuæ quinquageſimo & quarto,in quibus regnauit uiginti & nouem. Cui ſucceſſit in regnum filius proprius nomine Manaſſes,de matre quidem nomine Echibene,qui à paternis uoluntatibus abciſus, & ad diuerſa conuerſus,omne genus malignitatis oſtendit,& nihil impium dereliquit: ſed iniquitates Iſraelitarum imitatus eſt, quibus in deum delinquentes affligebantur. Præſumpſit autem et templum dei polluere ſimul & ciuitatem,pariterq; omnem regionem. Nam ſpernendo deum ad hoc uſq; peruenit,ut omnes Hebræorum iuſtos occideret,& neq; prophetis parceret,quorum quotidie ſingulos perimebat,& eorum ſanguine Hieroſolymorum plateas irrigabat. In his autem iratus deus,miſit prophetas ad regem & populum, per quos interminatus eſt eaſdem eis futuras calamitates,in quibus incurrerant fratres eorum Iſraelitæ,cum ei iniurias intuliſſent. Illi uero eoꝝ non crediderunt uerbis,quibus lucrari potuerant ut nihil mali paterent̃,ſed opibus uera fuiſſe cognouerunt,quæ ꝑphetæ ꝑdixerunt. 4.Reg.21.

¶ De *conuerſione Manaſſe,& inſigni pietate Ioſiæ regis optimi.* *Caput* V.

IGitur dum in eis perſeuerarent,bellum ſuper eos intulit rex Babyloniorum & Chaldæorum. Is enim miſſo exercitu in Iudæam,& regionem eorum depopulatus eſt,& regem Manaſſen dolo captum & ad ſe deductum,habuit ad ea quæ uoluit tormenta,ſubiectum. Manaſſes autem intelligens in quibus malis tunc eſſet, & horum omnium ſe arbitratus autorem,ſupplicabat deo ut ei hoſtem ſuum clementem faceret atq; miſericordẽ: cuius orationes deus exaudiens,hoc ei conceſſit:& remiſſus à rege Babyloniorum,ad ſua regna reuerſus eſt. Cumq; ueniſſet ad Hieroſolymam,priorum quidem delictorum quæ circa deum geſſerat,pœnitens,ſtudebat etiam memoriam malorum, ſi eſſet poſſibile,ab animo ſuo repellere,& ad ſeruitium dei & omnem diuini cultus religionem accedere,tẽplumq; purgauit & ciuitatem:& ad hoc ſolum erat de cætero conſtitutus,ut gratias deo pro dono ſalutis exolueret,quatenus ei in omni uita propicius permaneret. Hæc aũt ipſa & populum agere docuit,agnoſcens in quibus calamitatibus incidiſſet propter ritum,q; ſanctæ cõuerſationi erat aduerſus: ædificansq; rurſus altare,ſolennes hoſtias immolabat, ſicut conſtituit Moſes diuinam exponendo culturam. Eodem itaq; modo & pro Hieroſolymorũ cautela cogitauit,ita ut etiam muros antiquos cũ magno ſtudio repararet,& alium ultra eos erigeret,& turres eminentiſſimas exaltaret: cuſtodias uero quæ ante ciuitatem fiunt,multa munitione firmauit:& ſic in omnibus à priori conuerſatione mutatus ẽ: & poſt hæc uitam habuit beatiſſimã,ut multi imitatores eius eſſent,ex quo dei cœpit colere pietatem. Qui cum uixiſſet annis ſexaginta & ſeptem,& regnaſſet quinquaginta & quinq;,defunctus eſt,& ſepultus in ſuis hortis. Cuius regnũ peruenit ad eius filiũ Amon, cuius mater fuit nomine Maſelmis,de ciuitate Iechabath. Qui dum imitaretur opera patris,quæ ille in iuuentute præſumpſerat,dolum paſſus à ſuis,in domo ſua peremptus eſt, 4.Regum.21. Amon.

4.Reg.22. cum uixiſſet annis quatuor & uiginti,& in regno egiſſet duos. Populus autem peremit eius interfectores,eumq; cum patre ſepelierunt,regnumq; Ioſiæ eius filio tradiderunt cũ eſſet annorum octo.Cuius mater de ciuitate fuit Voſcheti,nomine Ezi,de ciuitate Vaſuroch.Erat enim iſte natura benignus,& ad uirtutem utiliter præparatus,& in ſtudijs Dauid regis,& intentione & in regula totius diſpoſitionis eius intentus.Cumq; ad duodecimum ætatis ueniſſet annum,pietatem & iuſtitiam in ſe mirabilem eſſe monſtrauit.Cunctum nanq; populũ correxit & monuit,ut derelicta idolorũ ſecta,quaſi non eſſent dij, colerent patrium deum,& opera ſimul maiorũ regũ,in quibus deliquerant,uelut ſenior emẽdabat:quæ uero bñ & opportune facta cognouerat,obſeruabat:& eorũ imitator erat, & p ſuam ſapiam & intellectum naturalẽ ſimilia celebrabat,conſilijs utiq; bonis & traditiõibus tradens ſenſum. Sequens eñ legẽ uelut ordinem ciuitatis,& pietatem circa deum gerens,omnia proſpere gubernabat,& maxime quod à priorum regũ iniquitate recedebat. qui & omnem in circuitu ciuitatem atq; prouinciam purgauit,& lucos extraneos qui facti fuerant abſtulit,& ornamẽta quæ in eis à prioribus fuerant ad iniuriam dei oblata, diuellit:& tali modo populum ab huiuſmodi ſecta retractum,ad religionis diuinæ iura cõuertit.Qui & legitimas hoſtias obtulit,& holocauſtorum ſacrificia altari ſolenniter rurſus exhibuit,& in unaquaq; cauſa iuſtitiam non minus quàm animæ ſuæ coluit medicinã: miſitq; in totam prouinciam,iubens ut qui uellent aurum argentumq; deferrent ad reparationem templi pro ſua uoluntate atq; uirtute.Dumq; pecuniæ allatæ fuiſſent,ad ſolicitudinem templi & eius expenſas præpoſuit Amaſiam,qui erat ſupra ciuitatẽ,& ſcriptorẽ Saphan,& ſcribam monimentorum Ioan,& pontificem Eliachim.Qui dilationem nullam ſegnitie facientes,ſed inſtructores & omnia quæ erant neceſſaria præparantes operabantur:& hoc modo celebrata reparatiõe templi,pietas regis oſtenſa eſt.Qui dum octauum decimum imperij haberet annum,miſit ad Eliachim ſacerdotem,iubens ut pecuniæ quæ remanſerant conflarentur,& fierent exinde crateres,& libatoria & phialæ ad miniſterium dei: inſuper & quantũcunq; aurum uel argentum eſſet in theſauris, etiam hoc proferret ad crateras,& ad uaſa huiuſmodi facienda. Proferens autem Eliachim pontifex aurum, inuenit ſacrum librum Moſeos,in templo poſitum, quem ſimul ejiciens dedit ſcribæ Saphæ.Qui dum relegiſſet,uenit ad regem:& dum omnia terminũ habere ſignificaſſet,relegit & ei librũ illum.Tunc ille cum uerba libri eius audiſſet,ſciſſa ueſte ſua,uocauit pontificem Eliachim,& ipſum ſcribam,& neceſſarios ſimul amicos: miſitq; eos ad quandã mulierem prophetiſſam nomine Oldam,uxorem Salomi cuiuſdam, inſignis uiri & nobilitate clari:iuſſitq; ut euntes conſulerent eam,ſi propicius eis foret deus,cum metuerent ne præuaricando Moſeos leges & mandata maiorum,periculum tranſmigrationis incurrerent,& ad extraneas terras deuenientes,uitam agerent miſerabilem. audiens autem prophetiſſa quæ fuerant à rege mandata,iuſſit ut remeantes dicerent regi, quia diuinitatis quidem decretum,quod iam contra eos protulerat, precibus infirmari non poſſet, id eſt,ut populus non periret,aut non de prouincia pelleretur,aut bonis tũc præſentibus minime priuaretur,dum tranſgreſſi fuiſſent leges,& tanto tempore pœnitentiam non egiſſent:prophetis utiq; monentibus,ut ſobrie uiuerent,& impietatis ſupplicia deuitarent:quæ faciẽda dicebat ut crederent,quia deus eſt,& nequaquam mentitur in uerbis,quæ per prophetas ſuos prænunciauit:propter iuſtitiam tamen regis retinendas iſtas ærumnas,& poſt eius obitum diffinita ſupplicia populis inferenda.Illi igitur qui miſſi fuerant,mulieris pphetiam remeantes nunciauerunt regi.Tunc ille mittens ubiq;, populum iuſſit ad Hieroſolymam conuenire,& ſacerdotes atq; Leuitas,& omnem ætatem ſimul adeſſe præcepit.Quibus congregatis, primum quidem eis ſacrum relegit librũ:& ſtans in tribunali in media multitudine,coegit cunctos fidem & iuramenta præbere,ut apud deum fierent, & Moſeos leges per omnia cuſtodirent.Illi uero & promptiſſime iurauerunt,& præcepta legis implere promiſerunt.Mox itaq; ſacrificia celebrantes, deum poſcebant ſibi eſſe propicium.Rex autem ſacerdoti præcepit,ut ſi quod aliud uas à parentibus eius oblatum idolis, aut dijs extraneis inueniretur in templo,proferret.Et dum fuiſſent multa collecta, comburens ea,cineres eorũ diſperſit in fluuium,& ſacerdotes idolorum,qui ex genere Aaron non erant,interfecit.Dum hæc ergo feciſſet in Hieroſolymis, pceſſit in uniuerſam pro-

Ioſiæ regis laus.

Reparatio ſacrificiorũ.

Liber Moſis inuentus.

Olda prophetiſſa.

4.Reg.23.

uinciam,& lucos qui ab Ieroboam rege ad honorem deorum extraneorum facti uidebãtur,exterminauit:& oſſa falſorum prophetarum ſuper altare,quod prius Ieroboam conſtruxerat,concremauit.Ea igitur quæ ueniens propheta ad Ieroboam, cum ille ſacrificaret,omni populo audiente,futura eſſe prædixerat,hoc modo terminum percepertũt: qũ ex genere Dauid Ioſias nomine fecit ea, quæ prædicta ſunt ante annos trecẽtos ſexaginta & unum.Poſt hæc autem rex Ioſias profectus eſt ad cunctos Iſraelitas,qui captiuitatem et ſeruitium Aſſyriorum effugerant:eiſq; ſuaſit,ut impios actus & honores deorum extraneorum relinquerent,& maximum patriumq; colerent deum,eiq; dicarent & domos & uicos.Perſcrutatus eſt autem & ciuitatem,ne aliqui forte idolum habentes intra ſua tecta celarent:necnon & currus,qui ædificati fuerant à prioribus regibus,& quæq; alia huiuſmodi erant,quæ uelut deos adorabant,cuncta pariter amputauit: & hoc modo purgata omni prouincia,ad Hieroſolymam omnem populum conuocauit,& ad Azymorum feſtiuitatem,quæ paſcha dicitur,eos adduxit:donauitq; populo nouellos hœdos in paſcha, & agnos triginta millia,boues autem ad holocauſta tria millia.Præbuerunt autem & primi Iudæorũ propter paſcha ſacerdotibus agnos quinq; & ſexcenta millia:& Leuitis agnos duo millia eorum præſules obtulerunt,boues uero quingentos.Et dum eſſet hæc abundãtia quadrupedum,ſacrificia faciebant Moſeos,hoſtias ſingulas enarrantibus ac miniſtrantibus legibus:nec fuit alia ſimilis feſtiuitas apud Hebræos à Samuelis prophetæ temporibus.Cauſa uero huius feſtiuitatis hæc erat,ut omnia ſecundum leges & antiquam traditionem paternæ ſolennitatis efficerentur. *Azymorum ſolennitas.*

¶ De *obitu Ioſiæ.* *Caput* VI.

POſt hæc autem,dum Ioſias in pace atq; diuitijs,& gloria ſuper omnes excelleret, Nechaon rex Aegyptiorum caſtra poſuit ad Euphratem fluuiũ, ut contra Medos & Babylonios dimicaret,qui Aſſyriorum ſoluerunt principatum.Habebat autem deſiderium ut regnaret in Aſia.Et dum ueniſſet in ciuitatem Medin,quæ erat de regno Ioſiæ,prohibebat eum Ioſias per ſuam prouinciam contra Medos iter facere.Tunc mittens legatos Nechaon,ſignificauit non ſe cõtra eum exercitum mouere, ſed ad Euphratem fluuium properare: adijciens ut eum prouocare non deberet ad ſua bella, prohibendo ne aliena iret ad prælia,quò tendebat.Ioſias uero non acquieſcebat uerbis Nechaon,ſed inſtabat ne iter ſuum per eius faceret regionem.Reor,urgebat eum,ut quod imminebat accideret.Nam cum aciem exercitus ſui componeret,& in curru uectus à cornu tranſiret ad cornu, quidam iaculatus eum Aegyptiorum,à belli feſtinatione ſuſpendit. Mox eñ uulnere nimis affectus,iuſſit exercitum reuocari,& ad Hieroſolymam remeauit. Qua plaga defunctus eſt,ſepultuſq; magnifice in patrijs monumentis.Qui uixit annis triginta &nouem,regnauit autem ex eis unum & triginta, omniſq; populus eum multis diebus cũ magno luctu gemituq; defleuit.Sed & Ieremias propheta pro morte eius carmen lamentabili modulatione compoſuit,quod hactenus noſcitur permanere.Hic uero propheta futuram ciuitatis cladem prædicens,ſcripto reliquit ſimul & captiuitatem,nunc apud nos habitam,et in Babylonem unà migrationem. Et non ſolum iſte propheta prædixit hæc populis eſſe uentura,ſed & propheta Iezechiel primus de his duos libros conſcribens populo reliqt. Erant autem ambo genere ſacerdotes,ſed Ieremias quidem in Hieroſolymis eſt commoratus à tertiodecimo anno regis Ioſiæ,uſq; dum ciuitas uaſtaretur & templum. Quæ tamen de hoc propheta prouenerunt,loco proprio declarabimus.Mortuo ſiquidem Ioſia, ſicut prædiximus,ei ſucceſſit in regnum filius Ioachaz cum trium & uiginti eſſet annorũ. Et hic quidem regnauit in Hieroſolymis,matrem uero habuit Amital de ciuitate Thobona,fuitq; impius & ſceleſtus. 4.Reg.23. *Ioſias moritur.*

¶ De *rege Ioachim captiuo,& de uictoria Nabuchodonoſor contra regem Aegypti.* *Caput* VII.

REgitur Aegyptiorum dum fuiſſet à pugna reuerſus, euocauit Ioachaz ad ſemetipſum de ciuitate Syriæ, quæ dicitur Hemath.Qui dum ueniſſet,eum repente uinxit:& ſeniori eius fratri,ex eodem patre progenito, nomine Eliachim, tradidit regnum, mutans ei nomen Ioachim. Prouinciæ uero tributum impoſuit centum argenti talenta, & unum auri.Ioachim ergo has pecunias exoluebat.Ioachaz autem deduxit in Aegyptũ: qui etiam mortuus eſt in ea,dum regnaſſet tres menſes & dies decem,Ioachim uero ma- 4.Reg.24.

ter uocabatur Zabud de ciuitate Abuma. Hic autem uir erat natura iniuſtus, & ualde nequiſſimus, & neque circa deum ſanctus, nec circa homines manſuetus. Cumq; quartum iam regni haberet annum, Babyloniæ principatum quidam Nabuchodonoſor accepit: & eodem tempore cum magno apparatu ad Archamim ciuitatẽ uenit, quæ eſt iuxta Euphratem, pugnaturus contra regem Aegypti Nechaon: ſub hoc enim Syria erat uniuerſa. Dum cognouiſſet regis Babyloniæ uoluntatem Nechaon, penitus non expauit, ſed cũ magno brachio ſuper Nabuchodonoſor ad Euphratem uenit. Qui facta congreſſione deuictus eſt, & multa millia uarijs belli rebus amiſit. Tranſiens autem Euphratem Babyloniæ rex, omnem Syriam uſq; ad Peluſium cepit, præter Iudæam. Quarto igitur anno Nabuchodonoſor regis, qui erat octauus Ioachim regis Hebræorum, contra Iudæos cũ magno exercitu caſtrametatus eſt Babylonius, tributa exacturus à Ioachim, aut certe dimicaturus. Ille uero metuens eius minas, & pacem habere deſiderans, præbuit ei tributa quæ præceperat annis tribus.

¶ *De Ioachim regis defectione, & morte, decq; Hieroſolyme captiuitate.* *Caput.* VIII.

4. Reg. 24. TErtio uero anno audiens Aegyptios denuo contra Babylonium pugnaturos, tributa non reddidit, ſed ſpe Aegyptiaci belli deceptus eſt. Nam pugnare contra eũ Aegyptij minime præſumpſerunt. Propheta ſiquidem Ieremias quotidie prædicebat, quia fruſtra Aegyptiorum ſpe tenerentur, & quia immineret ciuitati ut à rege Babylonio uaſtaretur, & rex Ioachim ſubderetur ab eo. Sed hæc nulla utilitate dicebat, quando qui crederet nullus erat. Nam & populus & principes audientes hæc, negligebant: & indignantes ſuper his quæ dicebantur, quaſi augurium aduerſus regem propheta ferret, accuſabãt eum: & ſubiectum iudicio ut ad ſupplicium quoq; traderetur, cõtra eum dari ſententiam poſtulabant, quod multi quidem aduerſus eum fieri decreuerunt, ſeniores autem receſſerunt. Qui ea uoluntate, qua iuſte prophetam abſoluerant, ea ipſa etiam alijs ſuadebant,

Ieremias ſpernitur

ne quid mali fieret Ieremiæ: dicentes, quia non ſolum iſte ciuitati futura prædiceret, ſed & Micheas ante eum olim talia p̃dixiſſet, & multos ſe ſcire huiuſmodi uerba dixiſſe, quorum nullus tũc à regibus aliquid ptuliſſet, ſed & quaſi prophetæ dei fuerint honorati. His itaq; uerbis mitigantes turbas, eripuerunt Ieremiam à definito ſupplicio. Qui omnes prophetias ſuas conſcribens, ieiunante populo, & in eccleſiam congregato, in templo menſe nono quinti anni regis Ioachim, relegit librum, quem de futuris rebus ciuitati & populo temploq; conſcripſiſſe uidebatur. Audientes itaq; principes, tulerunt ab eo librum: iuſſeruntq; eum & ſcribam Baruch de medio tolli, ne quibuſdam fierent manifeſti. ipſum uero librum portantes, regi dederunt. Qui præſentibus amicis iuſſit ſcribam ſuum relegere, & audiens quæ ſcripta noſcebantur in libro, iratus rex, dirupit eum & igne cremauit: & requiſitos Ieremiam & Baruch, iuſſit ad ſe puniendos adduci. Illi ſiquidem eius tunc irã declinauerunt. Non poſt multum uero tempus uenientem contra ſe magno cum exercitu regem Babyloniorum, fœderis iure ſuſcepit, propter metum eorum quæ dicta fuerãt à propheta, credens nihil ſe fore paſſurũ, neq; per obſeſſionem neq; per pugnam. Cumq; Babyloniæ rex intraſſet in ciuitatem, fidem nequaquam ſeruauit, ſed iuuenes fortiſſimos & pulchritudine decoros Hieroſolymitarum occidit unà cum rege Ioachim. Quem etiã ante muros inſepultum proijci iuſſit, filium uero eius Ioachim cõſtituit regem uniuerſæ prouinciæ. Eos autem qui erant in dignitatibus cõſtituti, numero tria millia captiuos duxit in Babyloniam, inter quos erat & propheta Iezechiel cum eſſet adhuc puer. Hic ergo finis habuit Ioachim regem, qui cum uixiſſet annis ſex & triginta, regnauit undecim. Succeſſor uero eius regni Ioachim, de matre nomine Ioas, regnauit menſibus tribus & diebus decem.

¶ *De captiuitate regis Ioachim in Babylonem, & Sedechiæ obſtinatione contra Ieremiam prophetã.* *Caput* IX.

4. Reg. 24. REgem uero Babyloniorum, qui Ioachim conceſſerat principatum, repente timor inuaſit. Formidatus eſt enim, ne forte habens mali memoriam pro nece paterna, pœnam eius inuaderet. Et mittens exercitum, regem Ioachim in Hieroſolymis obſidebat. Ille uero cum eſſet natura benignus & iuſtus, noluit ciuitatem propter ſe uidere pericula ſuſtinere, ſed ſumens matrem & cognatos, tradidit obſides ducibus qui fuerant à Ba-

byloniæ rege directi:accipiens ab eis iusiurandum,ut nihil mali paterẽtur, nec ipse nec ciuitas,quorum fides nequaquam manſit inuiolata. Non eñ ſeruauit eam Babyloniæ rex, ſed præcepit principibus ſuis,ut omnes qui erant in ciuitate iuuenes,captiuos ſumerent, pariter & artifices,eoſq; ad ſe ligatos adducerent,qui omnes fuerant decem millia octingenti,triginta & duo:ſimul & Ioachim cum matre pariter & amicis,quos deductos ad ſe habuit in cuſtodia.Patruum uero Ioachim,nomine Sedechiam,conſtituit regem: accipiens ab eo iuſiurandum,ut ei prouinciam cuſtodiret, & nihil hoſtiliter ageret, nec faueret Aegyptiis.Sedechias autem erat quidem annorum uiginti & unius , quando accepit regnum, & nomen matris eius Amias . Fuit enim contra iuſtitiam ſuperbus, circa quem impiũ locum maximum habere uidebantur.Quapropter & propheta Ieremias ad eum ueniens,crebro teſtabatur, dicens : ut reliquas quidem impietates & iniquitates deſereret, & iuſtitiæ prouideret,& neque duces qui eſſent maligni,reſpiceret,neque falſis prophetis eum ſeducentibus crederet,quaſi nequaquam contra ciuitatem Babyloniæ rex dimicaret, quia Aegyptiũ contra eum bella rurſus inferrent & uincerent , quoniam hæc uera non eſſent,nec hoc modo uentura forent.Sedechias autem dum audiret prophetam hæc dicentem,conſentiebat ei per omnia tanquam uera loquenti , & quaſi prodeſſet ei ut eius crederet uerbis:ſed rurſus amici eius ſubuertebant mentẽ,& à prophetæ dictis ad ea quæ uoluerant,adducebant.Prophetauit autem Iezechiel de Babylone futuras calamitates populi,& miſit in Hieroſolymam . Sedechias autem eorum prophetiis non credidit propter huiuſmodi cauſam.Alia ſiquidem uniuerſa conſona à prophetis edicta ſunt,quomodo & ciuitas uaſtaretur,& ipſe Sedechias duceretur captiuus in Babyloniam:diſcordauit autem Iezechiel,dicẽs:quia Sedechias Babyloniam nõ uideret,cum Ieremias dixiſſet, ga uinctum eum rex Babyloniæ duceret . & eo quod non idem uterque dixiſſet , etiam illa quæ cõcordabant,non eſſe uera dicebat,licet omnia ei ſecundum eos euenerint prophetias:quæ tamen opportunius declarabimus.Igitur ſocietatem Babyloniorum,quam habuit octo annis,diſſoluit,& ſemetipſum ad Aegyptios tranſtulit,ſperans cum illis contra Babylonios præualere.

Prophetat Ieremias in Iudæa, Iezechiel in Chaldea & nõ audiuntur

¶ De deſtructione Ieruſalem à Chaldæis. Caput X.

INterea dum hoc cognouiſſet Babylonius rex,caſtra mouit aduerſus eum:& afflicta prouincia,& munitiones eius unà diripiens,ad ipſam Hieroſolymorum ciuitatem obſidẽdam cum magno ueniebat exercitu.Rex autem Aegyptius audiens,quia & Sedechias amicus eius eſſet,ſumpta uirtute maxima bellatorum, uenit ad Iudæam quaſi eius ſolutурus obſeſſionem.Babylonius autem receſſit ab Hieroſolymis,& occurrit Aegyptiis,eiſq; congreſſus,prælio ſuperauit,& eos in fugam conuerſos,de Syria coegit exire.Cumq; Babylonius diſceſſiſſet ab Hieroſolymis,deceperunt falſi prophetæ Sedechiam,dicentes ga neque Babylonius denuo contra eum pugnaret,& contribules eorum quos de prouincia ad Babyloniam demigrauerat,cum dei uaſis omnibus , quæ rex detulerat de templo,reuerterentur.Sed Ieremias his contraria atque uera,tranſiens in medium,prophetauit,dicens,quia male quidem facerent illi,qui regi talia ſuaderent,quando per Aegyptios nihil iuuari poſſent,quos utique deuincens Babyloniæ rex,in Hieroſolymam remearet:eamq; fortiter obſideret,& populum fame corrumperet,ac reliquos captiuos abduceret , ſubſtantiasq; diriperet ſimul & diuitias templi exhauriret,& ipſum inſuper concremaret, ciuitatemq; ſubuerteret, & eſſent ſeruituri Babyloniæ regi eiusq; nepotibus annis ſeptuaginta . A quorum ſeruitio nos, inquit, tunc remouebunt Perſæ & Medi,Babyloniorum deſtruentes imperium:& ad hanc remeantes urbem,ædificabimus templum rurſus , & Hieroſolymam denuo reparabimus.Hæc dicente Ieremia,plurimi quidem crediderunt principes autem & impĩ exceſſiſſe eum à ſua mente dicebant,eumq; ſub hoc fomite deri debant.Igitur cum ei placuiſſet ad patriam properare,quæ dicitur Anatoth,uiginti ſtadiis procul ab Hieroſolymis conſtitutam,inueniens eum in itinere quidam principum,comprehenſum detinuit,calumniam faciens ei,quaſi ad Babylonios iret.Ille uero mentiri quidem illum,& calumniæ ſibi crimen inferre,ſe uero ad patriam remeare,dicebat. Qui ad hæc uerba non flexus,uinctum deduxit ad iudicium magiſtratuum:à quibus omnia uerbera & tormenta perpeſſus , ad necis ſupplicium reſeruabatur, qui quoddam tẽpus hæc.

Ieremias uinctus abducitur.

Obſidio Hieroſolymorũ.

quæ ꝓdiximus,nimis iniuſte ſuſtinuit.Anno uero nono Sedechiæ regis, decima die menſis decimi,uice ſecunda Babyloniæ rex ad Hieroſolymam caſtrametatus eſt:& ſedens circa eam decem & octo menſes,cum ſtudio magnæ uirtutis obſedit,obſeſſósque Hieroſolymitas,duo mala & alia maxima deprimebant,morbi languor,& fames eis uehementer obſiſtens.Ieremias uero propheta,cum eſſet in cuſtodia,non ceſſabat,ſed clamabat & prædicabat aperte,monendo populum,ut regem Babyloniorum portas aperientes ſuſcipe rent:hoc enim facto,eos cum omni domo poſſe ſaluari, alioquí radicitus afferebat euelli; prædicabatq; pariter,quoniam ſi quis maneret in ciuitate,omnino periret, aut fame conſumptus,aut gladijs hoſtium.Si uero ad hoſtes confugeret, & inimicos & mortem quodammodo declinaret.Principes autem hæc audientes,nec inter ipſa conſiſtentes mala patiebantur eius uerba animo ſuo percipere:ſed cum ira graui ueniẽtes,indicauerunt regi: & accuſantes eum,quaſi ueſanum occidendum eſſe prophetam poſcebant, qui eorũ animos frangeret,& malis promiſſionibus audaciam populi ualde molliret:quando dñi parati eſſent omnes pro eo & patriæ ſalute pugnare, ille moneret ut ad hoſtes fugerent uniuerſi,quia ciuitas capienda foret,& omnes in ea pariter perituri.Rex ergo ipſe pro bonitate quidem & iuſtitia iratus non eſt.Sed ne principibus tali tempore uideretur eſſe contrarius,permiſit eis ut facerent prophetæ quod uellent. Qui hoc ſibi conceſſo à rege, mox ingredientes in carcerem,& ſumentes eum in quendam lacum plenum cœno depoſuerunt,ut morte propria ſuffocatus,extingueretur. Ille uero uſque ad guttur in luto depoſitus, in his degebat anguſtijs. Quidam uero ſeruorum regis honoribus decoratus, & genere Aethiops,ærumnas prophetæ nunciauit regi,dicens non recte amicos & principes eius feciſſe,quod Ieremiam in cœno ſubmergerent, quod opus omni morte & uinculis eſſet amarius.Hæc cum audiſſet rex,pœnitentia ductus, quia prophetam principibus tradidiſſet,iuſſit Aethiopi,ut ſumptis triginta regis miniſtris,& funibus,& quicquid expediret ad ſalutis eius utilitatem,cum feſtinatione Ieremiam extraheret.Aethiops autẽ ſumens quod præceperat rex,prophetam de lacu reduxit,& fine cuſtodia eſſe permiſit. Euocante uero eum latenter rege, & requirente, ſi quid diuinum ei in rebus præſentibus poſſet edicere:ille ſe habere quidem quod diceret,aſſerebat,ſed non fore ſibi credendum nec dum moneret,audiendum,quando iam quaſi malum aliquod agentem eius amici pedere decreuiſſent. Vbi ſunt,inquit,nunc qui Babylonium nequaquam dimicaturum eſſe dicebant,audientesq; fallebant? Sed & ſi nunc dixero ueritatem, morte me nõ cõdemnes? Cumq; rex ei iuſiurandum præbuiſſet,quia nec ipſe eum perimeret, nec principibus ſupplicij iure contraderet,data fide,ſecurus ſuadebat ei,ut Babylonijs traderet ciuitatẽ. Hæc enim dicebat deum ei per ſe prophetare,ſi liberari uellet, & præſentia pericula declinare,& neq; ciuitatem uſq; ad fundamenta deijci,nec templum ab hoſtibus concremari:qđ ſi non fieret,ipſe malorum autor & ſibi & ciuitati huius calamitatis exiſteret.Hæc audiẽs rex,uelle ſe quidem quæ monebat facere,dixit, & expedire ſibi:ſed metuere contribules, qui ad regem Babyloniæ iam perrexiſſent,ne accuſantibus eum,periculo ſubiaceret.Quẽ propheta confortabat,& fruſtra ſupplicium ſuſpicari dicebat:nihil mali paſſurum, ſi Babylonijs traderet ciuitatem,nec ipſum,nec uxores,nec filios eius,inſuper & quia templum maneret illæſum.Et Ieremiam quidem cum hæc dixiſſet,dimiſit rex, præcipiens ut nulli ciuium quæ locuti fuerant,proderet,ſed neque principibus aperiret: quí ſi cognoſcentes eum à rege uocatum,requirerent,ut quod cum eo locutus fuerit,illis quoq; narraret, diceret quia popoſciſſet,ne in uincula aut in carcerẽ denuo traderet. Qui ſcilicet hoc eis dicebat,dum uenientes ad prophetam requirerent,quid locutus fuiſſet ad regem. Hæc quidem ita geſta ſunt.Babylonius autem obſeſſionem grauius inferebat, faciens turres cum magnis ædificijs,& aggeres ingentes exaltans,ex quibus reſiſtebat de muris repugnare nitentibus:multas quoque machinationes erexit,æquans muris per circuitum ciuitatis. Illi ſiquidem qui erant intra urbem,fortiter & promptiſſime reſiſtebant, neq; fame,neq; languore fatigati.& licet intus his paſſionibus angerentur,animo fortes uidebantur ad pugnã, in nullo adinuentiones inimicorum & machinamenta expaueſcentes:ſed contrarias machinationes in oĩbus quæ faciebant illi,opponere cogitantes, ita ut magnum certamen eſſet Babylonijs cũ Hieroſolymitis uelocitatis atq; prudentiæ,illis quidem nihil arbitrã-

Conſultat rex prophetam.

Studiũ Babyloniorũ in urbe capienda.

tibus amplius commodi,q̃ captionem illius ciuitatis:his autem ſalutem ſuam non in alia cauſa ponentibus,niſi ut magno ſtudio laborarent,& non deſperarent excogitare,quibus modis hoſtium machinamenta deſtruerent.Et hæc paſſi ſunt menſibus octo & decem,do nec fame uaſtarentur & telis,quæ de turribus iaculabantur aduerſus eos hoſtes. Capta ē uero ciuitas undecimo anno Sedechiæregis,quarto menſe,die nono:ceperuntq; eā principes Babyloniorū,quibus obſeſſio à rege Nabuchodonoſor uidebatur eſſe cōmiſſa. Ipſe autem in Reblata ciuitate morabatur. Nomina uero principum qui Hieroſolymā obſiderunt,hæc ſunt:Nergella,Serrarem,Matuſe,Megarus,Nabuzardan,Saris.Capta ſiquidem ciuitate circa mediam noctem,& principibus hoſtium ingreſſis in templum,agnoſcens hæc Sedechias rex, ſumptis uxoribus & filiis, & principibus & amicis, de ciuitate fugit per deſertum ualde tutiſſimum.Quod dum à quibuſdam traditiis,principibus Babyloniorum indicatum fuiſſet,diluculo eum perſequi aggreſſi ſunt.Quem dum circa leríchuntem apprehendiſſent,eū una circundederunt.Amici uero & principes qui cū Sedechia fugiebant,dum hoſtes proximos eſſe conſpicerent, diſperſi ſunt, alter ad alterum locum fugiens,& unuſquiſq; ſe liberare contendens.Quem cōprehenſum cum paucis,hoſtes cum uxoribus & filiis perduxerunt ad regem. Venientemq; ad ſe,Nabuchodonoſor impium & infelicem uocare cœpit,& iuriſiurandi immemorē,quod p̃buerat ut ei puinciam cuſtodiret.Super hæc aūt eum obiurgauit ingratum,qa dum ab eo ſuſcepiſſet imperium,quod ab eius fratre tulerat,& illi tribuerat,contra munificum largitorem egiſſe uidebatur hoſtiliter.Dixitq; poſt hæc:Magnus deus,qui odio habens tuam nequitiam, nſo te ſubiugauit imperio.His igiſ uerbis uſus aduerſus Sedechiam, filios eius iuſſit pariter & amicos continuo perimi, ipſo ſcilicet Sedechia,& aliis captiuis inſpicientibus:deinde oculos eruens Sedechiæ,eumq; uinciens,perduxit in Babyloniā.Hæc aūt prouenerūt ei, quæ Ieremias Iezechielq; prophetauerunt,quia cōprehenſus duceret ad Babyloniam, & loqueretur ei ore ſuo,& nō eam uideret,ſicut Ieremias dixit.cæcatus aūt & ductus ad Babyloniam,eam nō uidit,ſicut Iezechiel p̃dixit.Hæc igiſ,quæ ſufficienter poſſunt dei manifeſtare naturā,neſcientibus explicauimus,qa diuerſa eſt atq; multimoda,& uniuerſa ordine ſuo conſpiciens,& quæ cōgruant agi p̃dicens, ignorantiamq; hoīm & infidelitatē redarguens,per quæ curari nequiuerunt ab his quæ erant paſſuri.Nam cum ea quæ p̃dicebantur,cuſtodire nollent,calamitatibus noſcunt eſſe contraditi,ita ut eſſet impoſſibile talia declinare.Igiſ qui de genere Dauid regnauerunt, hmōi conuerſationem habuiſſe noſcuntur.Fuerunt aūt uiginti & unus uſq; ad ultimū regē,regnaueruntq; oēs annis quingentis & quatuordecim,& menſibus ſex,diebusq; decem.Ex quibus principatū tenuit primus eoꝝ Saul,annis uiginti,non tm̃ ex eadē tribu conſiſtens.Porro Babylonius miſit principem militiæ ſuæ Nabuzardan in Ieruſalē,ut expoliaret templū,p̃cipiens ei,ut & illud incenderet,& regalia pariter & ciuitatē ad pauimentū uſq; deponeret, & populū in Babyloniam migraret.Qui dū ueniſſet ad Hieroſolymam undecimo anno regis Sedechiæ, & templū ſubuertit,& uaſa dei aurea argentea q; tulit,necnō & maximum canthaꝝ,quem poſuit Salomon,inſuper & columnas æreas,& capita eaꝝ,aureasq; mēſas,& candelabra. & hæc auferens,templum quoq; ſuccendit menſe quinto initio mēſis, anno undecimo Sedechiæ regis,decimooctauo aūt Nabuchodonoſor.Succendit aūt & regalia,ciuitatemq; deſtruxit.Et templum ita concrematum eſt poſt quadringentos & ſeptuaginta annos,& menſes ſex,dieſq; decem, ex quo illud conſtat ædificatum.Ab egreſſu autē populi ex Aegypto anni tunc erant mille,ſexagintaduo,menſes ſex,dieſq; decē.A diluuio uero uſq; ad uaſtationem templi omne tempus fuit annorū mille nongentorum quinquaginta ſeptē, menſium ſex,dierum decem.Ex quo factus eſt Adam,uſq; ad ea quæ prouenerunt tēplo, anni ſunt tria millia quingenti tredecim,menſes ſex, dies decē. Tantus ergo numerus eſt annorum.Quæcunq; uero geſta ſunt,ſingula ut prouenere,manifeſtauimus.Princeps itaque regis Babyloniī,poſtquā Hieroſolymam & templum ſubuertit,ſumens captiuos,migrauit eos,& pontificem Sarream,& ſacerdotem Ioſedec ſecundarium eius,& cuſtodes templi tres,& eunuchum qui erat ſuper armatos,& amicos Sedechiæ ſeptem,& ſcribam eius,& alios principes ſexaginta,quos omnes cum uaſis quæ deprædatus eſt, deduxit ad regem in Reblata,prouinciæ Syriæ ciuitatē.Rex aūt pontificis quidē & principū capiꝝ

Sedechias capitur.

Quot & quā diu reges Hieroſolymorū regnauerint

ſibi iuſſit abcidi: ipſe uero omnes captiuos & Sedechiam deduxit in Babylonem. Vinctũ uero circumegit & loſedech pontificem, filium Sarreæ pontificis, quem occidit Babylonius in Reblata Syriæ ciuitate, ſicut dudum iam deſignatum eſt. Igitur quia genus regiũ explanauimus, & qui fuerunt, & eorum tempora cuncta narrauimus: neceſſarium iudicaui etiam nomina pontificum referare, qui pontificatum regum temporibus habuerũt. Primus ſiquidem Sadoch pontifex templi fuit, quod Salomon ædificauit: poſt eum filius eius Achimaas in eius honorem ſucceſſit: poſt Achimaam Azarias: poſt hunc autem Ioram, & poſt eum Anxioramus: deinde Phideas: poſt Phideam uero Sudeas: poſt hunc autem Hilus: Hilo uero ſucceſſit Ioathan: cui rurſus Vrias: Vriæ uero Nerias: poſt Neriam autẽ Ideas fuit: poſt hunc uero Sallum: deinde Helchias: poſt hunc Zaroch: & poſt hunc fuit Ioſedech, qui captiuus in Babyloniam ductus eſt. Iſti ſiquidem omnes in pontificatu, filius patri per ordinem ſucceſſerunt. Veniens autem in Babyloniam rex, Sedechiam ſecũ habuit donec aduixit in carcere. Quem dum regaliter ſepeliſſet, uaſa quæ in Hieroſolymorũ templo fuerat deprædatus, dixit ſuis, & populum in Babyloniorum regione conſtituit: Pontificem uero ſoluit à uinculis.

Catalogus Pontificum

¶ *De reliquijs Iudæorum, & morte Godoliæ, malitia Iſmaelis.* Caput XI.

4. Reg. 25

PRinceps itaq; militiæ Nabuzardan, dum captiuaſſet populum Hebræorum, pauperes & eos qui ſe tradiderant, dereliquit, conſtituẽs eis principem nomine Godoliam, filium Aichan, de nobilibus natum, manſuetum & iuſtum: iuſſitq;, ut opus in terra prouinciæ facientes, regi definita tributa perſoluerent. Ieremiam uero ꝓphetam ſoluit à carcere, eiq; ſuaſit, ut ad Babyloniam ſecum ueniret: fuerat enim ei hoc a rege iuſſum, ut illi p omnia placide miniſtraret: qui ſi nollet hoc facere, indicaret ubi manere uellet, quatenus hoc regi ſignificaret. Propheta uero nec ſequi uoluit, nec alibi commorari: ſed libenter ſe habere dixit in deſerta patria, & cum miſerrimis habitare reliquijs. Cognoſcens aũt eius uoluntatem militiæ princeps, Godoliæ quem conſtituerat in Hieroſolymorum urbe, ꝑcepit, ut eius prouidentiam in omnibus haberet, eiq; miniſtraret quibus egeret: & donatis prophetæ multis preciosiſq; muneribus, dimiſit ad propria. Et Ieremias quidem manſit apud Godoliam in ciuitate ꝓuinciæ, quæ dicitur Maſphat: rogauitq; Nabuzardan, ut cum eo dimitteret diſcipulum Baruch, filium Neriæ, ex magna ualde familia, & qui lingua patria præcipue fuerat eruditus. Hæc dum feciſſet Nabuzardan, in Babyloniam profectus eſt. At illi, qui obſeſſa Hieroſolymorũ urbe diffugerant, diſperſi per certa loca, dũ receſſiſſe Babylonios cognouiſſent, & quaſdã reliquias in Hieroſolymorũ urbe reliquiſſe, & qui eam incolerent, ſupereſſe, undiq; collecti, uenerunt ad Godoliam in Maſphat. Erãt enim principes eorum, Iohannes filius Zarẽ, & Sareas & Iezonias, ſimul & alĩ. Porrò de genere regio erat quidam Iſmael, uir malignus & callidus: qui cum obſideretur Hieroſolyma, ad regem euaſit Ammonitarum nomine Vachalim, & ibi illo tempore commoratus eſt. Igitur qui ad Hieroſolymam concurrerant, fecit eos Godolias ibi manere, nequaquam Babylonios metuentes: colentesq; terram, nihil mali paſſuros eſſe dicebat: & hæc quoq; iuramento firmauit, adĩciens quia & ſolatium cunctis præberet: & ſi quis ab alio grauaretur, illius mereretur auxilium: ſuaſitq; ut ſinguli in qua uellent ciuitate, manerent & ut mitteret cum eis qui eorum habitacula repararent: & ipſe quoq; faceret, dum tempus eſſet ut triticum & uinum & oleum reconderent, quatenus hyemis tempore pabulis nõ egerent. Hæc cum dixiſſet, dimiſit eos ad prouinciæ loca, quæ unuſquiſq; uoluiſſet. Fama uero diſcurrente ad genus Iudææ, quia uenientes ad ſe de fuga, Godolias clementiſſime ſuſciperet, & ad terram colendam habitare dimitteret, ut regi Babylonio tributa perſoluerent, concurrebant omnes ad Godoliam, & in prouincia habitãrunt: confideranteſq; prouinciam in pace regi, & Godoliæ benignitatẽ atq; clementiam, Iohannes & principes qui cum eo erant, ualde dilexerunt eum: dicebantq; mittendum ad regem Ammonitarum Vachalim, ut Iſmaelem latenter occideret, quatenus ipſe ſecurus eſſet in Iſrael, quia ille erat de regio genere, qui ſolus poterat rebellare. Cuius dolum dicebant poſſe declinare, ſi potius Iſmaelem ipſe perimeret, ut metum de cætero non haberet, adĩcientes inſuper ſe timere, ne Godolia magis ab illo perempto, funditus Iſraelitarum reliquiæ deperirent. Ille uero acquieſcere noluit, dicens, non eſſe rectum contra uirum qui adhuc mil

malignitatis gesserat, insidias exercere: non enim uerisimile esse, quia in tali desolatione huiusmodi malitiam exerceret: & quem in tanta necessitate fouerat, & ab inimicis alijs eri puerat, ipse perimeret: sed & si è diuerso faceret ille dolum, melius esse, ut ipse perimeretur ab illo, potiusquàm homo qui ad illum confugerat, suamq; salutem ei tradiderat, & commendauerat uitam, dolo perimeretur istorum. Et Iohannes quidem, & principes qui cum eo erant, cum non potuissent persuadere Godoliæ, protinus recesserunt. Tempore siquidem dierum triginta transacto, uenit ad Godoliam in ciuitatem Maspha Ismael cũ uiris decem, quos Godolias splendidis epulis muneribusq; suscepit. Tunc Godolias inter conuiuia Ismael sæpius (ut assolet) inuitato, debriatus est. Quem Ismael uidens ita uino repletum, & uelut insensatum in soporem ebrietate conuersum, surgens cum decem suis amicis, cum occidit. & eos qui cum illo in conuiuio recumbebant, & post eorum perem ptionem egressus per noctem, cunctos pariter in ciuitate Iudæos & milites trucidauit, q à Babylonijs fuerant derelicti. Altera uero die cum muneribus ueniebant ad Godoliam, de prouincia octoginta uiri, nihil scientes quod de eo fuerat gestum. Quos cum uidisset Ismael, eos quasi ad Godoliam accessuros, interius euocauit. Quibus ingressis, aula clausa, cunctos occidit: eorum'que corpora in lacum profundissimum ne uiderentur, abiecit.

Interitus Godoliæ per malitiam Ismaelis.

Ex his itaque octoginta uiris, aliqui erepti sunt: qui se rogauerunt non prius occidi, antequam occultas in agris diuitias, & pallia simul & uestes reconditas, & frumenta monstrarent. Hæc audiens Ismael, pepercit eis. Populum uero qui erat in Maspha, cum uxoribus & filijs captiuũ duxit, inter quos & filias Sedechiæ regis, quas Nabuzardan Babyloniorũ princeps Godoliæ reliquerat conseruandas. Hæc cum egisset, uenit ad regem Ammonitarum. Audiens autem Iohannes, & principes qui cum eo erant, quæ in Maspha fuerant gesta ab Ismael, mortemq; Godoliæ, nimis exasperati sunt: & sumentes singuli arma sua, egressi sunt ut Ismael uiriliter expugnarent. Quem cum apprehendissent circa fontẽ Chebron, illi qui ab Ismael captiui ducebantur, uidentes Iohannem & principes, releuati sunt solatium sibi uenisse iudicantes: & relinquentes eum qui illos ceperat, ad Iohannem se cõtulerunt. Ismael itaque cum uiris octo fugit ad regem Ammonitarum. Iohannes autem sumens quos de manibus eripuerat Ismaelis, & eunuchos & mulieres & infantes, uenit ad quendam locum, quem Caulas appellant: & illo die ibi mansit. Deliberauerunt autem ut inde surgentes, abirent Aegyptum, metuentes ne eos Babylonij perimerent propter Godoliæ mortem, qui ab eis dux fuerat institutus. Et dum in tali consilio permanerẽt, petierunt Ieremiam prophetam Iohannes & principes qui cum eo erant, ut deum consuleret, quatenus eis in angustia constitutis, quid deberent facere, demonstraret, iurantes se facturos quicquid eis Ieremias ediceret. Cum'que propheta oraturum se pro eis apud deum cõpromisisset, post dies decem apparuit ei deus, dicens, ut indicaret Iohanni & principibus suis & uniuersis, quõ consistentibus eis in illa prouincia, ferret diuina prouidentia solatium, & à Babylonijs quos metuebãt, seruaret illæsos: proficiscentes autem in Aegyptum, perituros: & ab Aegyptijs illa passuros, quæ olim fratres eorum constat esse perpessos. Hæc cum dixisset Iohanni & populo propheta deum prædicere, non ei credebãt, quia deus eos in prouincia habitare præciperet, sed ut præstaret Baruch discipulo suo, mentiretur quidem de diuino mandato: suaderet autem eis ibi manere, ut à Babylonijs interirent. Populus autem & Iohannes, non obedientes consilio dei, quo eos monuerat per prophetam, discesserunt ad Aegyptum, ducentes & Ieremiam pariter & Baruch. Cumq; illic essent, indicauit prophetæ diuinitas, uenturum regem Babyloniorum ad Aegyptũ: iussitq; prædicere populo & Aegypti futuram captiuitatem, & quia alios quidem eorũ occideret, alios captiuos sumens, in Babyloniam perduceret. Et hæc ita completa sunt.

Quinto siquidem anno captiuitatis Hierosolymorum, qui est tertius & uigesimus regni Nabuchodonosor, castrametatus est idem Nabuchodonosor in inferiori Syria, eam'que detinens, expugnauit Ammonitas & Moabitas. Quum'que subdidisset has gentes, perrexit in Aegyptum, eam'que subuertit: & regem quidem qui tunc erat, occidit: alium'que in ea constituens, denuo Iudæos captiuos duxit in Babyloniam. Et Hebræorum quidem genus eiusmodi termino Euphratem transisse percepimus. Igitur per Assyrios corruit populus decem tribuum de Samaria, quum regnaret apud

eos Ozias:deinde duarum tribuum multitudo à Nabuchodonoſor rege Babyloniorum & Chaldæorum,captis Hieroſolymis, eſt uaſtata. Salmanaſar etenim tranſmigrans Iſraelitas,in eorum regione conſtituit Cuthæorum gentem,qui prius in interiori parte Perſidæ & Mediæ morabantur:tunc tamen Samaritæ uocati ſunt,uocabulum prouinciæ ſumentes,in qua habitare uidebantur. Babyloniorum uero rex cum duas tribus captiuas duxiſſet, neque gentem aliam in eorum habitare fecit prouincia, & propterea deſolata omnis Iudæa,& Hieroſolyma,& templum annis ſeptuaginta permanſit.Omne ſiquidem tempus à captiuitate Iſraelitarum uſq; ad duarum tribuum tranſmigrationem, fuit annorum centum & triginta,menſium ſex, dierumq; decem.

¶HISTORIA DANIELIS. Caput XII.

Daniel .1. POrro rex Babyloniorum Nabuchodonoſor, ſumens omnes Iudæorum nobiliores, & cognatos regis eorum Sedechiæ, qui & pubertate corporis, & aſpectus pulchritudine reſplendebant, pædagogis pro diligentia exhibenda eos contradidit,eosq; caſtrauit:quod etiam eis quoq;,quos ceperat ex aliis gentibus quas uaſtauerat,cum eſſent in ætatis huius pulchritudine conſtituti,feciſſe dinoſcitur:iuſſitq; eis miniſtrari de menſa ſua cibos,& erudiri prouincialibus literis pariter & Chaldæis.Erant autem iſti ſapientia quidem idonei, habẽtes exercitium potius.Inter quos erant aliqui de genere Sedechiæ,quatuor optimi & natura benigni: quorum alius quidem Daniel,alius Ananias, alius Miſahel,quartus autem uocabatur Azarias. Horum nomina Babyloniorum rex cõmutauit, & aliis iuſſit appellari uocabulis.Danielem quidem uocabat Balthaſar,Ananiam uero Sidrach,Miſahel autem Miſach,Azariam uero Abdenago.Hos autem rex cum eſſent nimis ingenioſi,& circa literarum doctrinas aſſidui,habebat in honore & dilectione præcipua. Placuitq; Danieli cum cognatis ſuis,ut ſe à cibis regiæ menſæ ſuſpenderent, & ab omnibus animatis generaliter abſtinerent.Et accedentes ad Aſchanen eunuchum, cui eorũ diligentia à rege fuerat commiſſa,rogauerunt eum,ut ea quæ rex iuſſerat eis expendi,ipſe perciperet,& eis legumina comedenda præberet,uel quicquid aliud inanimatum uellet: ad iſtos cibos ſe eſſe dicentes deditos,& alios ſibi ualde contrarios. Ille uero paratum quidẽ ſe eſſe dicebat eorum uoluntatibus obedire,ſed metuere regem,ne per corporis maciem uultusq; mutationẽ proderentur regi, eo q; ab epulis abſtinerent:dicens eſſe conſequens, ut pro qualitate ciborum,eorum quoq; color & corpora mutarentur: & dum alii pueri bene refecti à rege uiderentur,iſti & periculi & ſupplicij autores exiſterent. Dum igitur Aſchanes formidinem hanc haberet, perſuaſerunt ei,ut pro experimento decem diebus hæc miniſtraret illis:& dum habitus eorum corporis minime uerteretur ad peius, in his ſine dubio permanerent,tanquam ex hoc lædi non poſſent: ſi uero eos graciliores inſpiceret uel deteriores aliis,ad priora conuiuia reuocaret.Quibus dum non ſolũ cibus ille non noceret, ſed etiam magis quàm aliorum pinguiora atq; decentiora eorum corpora reperiret,ita ut illi quibus regalia conuiuia præbebantur,inferiores eſſent, Daniel autem & q cum eo erant,crederentur in magna copia epulisq; conuiuari: ex illo tempore Aſchanes audacter ea quidem quæ de menſa regia quotidie illis pueris mittebantur,ipſe ſumebat: & illis quæ prædicta ſunt,miniſtrabat. Et illi dum & animæ eorum propter hoc eſſent lympidæ,& ad doctrinas euectæ,corporaque eorum ad laborem apta conſiſterent (non enim aut animas hebetes habebant, & pro ciborum uarietate confuſas, aut corpora per eaſdem epulas molliora) omnes uelociter didicerunt doctrinas,quæcunque apud barbaros erant,& apud Chaldæos:præcipue tamen Daniel ſapientia erat idoneus,& ad ſomniorum interpretationes expertus,eiq; reuelabatur aperte diuinitas. Igitur poſt annum ſecundum Aegyptiacæ uaſtationis,rex Nabuchodonoſor uidit ſomnium ualde mirabile, cuius explanationem ipſe ei per ſomnium deus aperuit. Quod dum euigilaſſet, oblitus, mox Chaldæos uocauit,& magos atq; diuinos:dixitq; ſe uidiſſe ſomnium & expoſitionem eius,& hæc ſimul oblitum:iuſſitq; ut dicerent ſomnium,& quid ſignificaret.Illis uero dicentibus,hoc inuenire eſſe hominibus impoſſibile:ſed ſi uiſionem exponeret,ſomnij explanationem ab eis audiret:interminatus eſt eis mortem, niſi ſomnium eius edicerent. Et dum faterentur non poſſe quod iubebat fieri,omnes unà præcepit occidi. Daniel aſſit audiens,qm̃ omnes ſapientes rex iuſſiſſet interimi,inter quos & ipſe cũ ſuis cognatis piculo

De Daniele & tribus ſocijs eius.

Daniel.2. Rex oblitus ſomnij conuocat magos.

ſubiaceret,acceſſit ad quendam Ariochim,cui fuerat principatus commiſſus ſuper regis armigeros,eumq; rogauit,ut ei cauſam ediceret,pro qua rex omnes ſapientes & Chaldæos & magos ſuos iuſſiſſet occidi:&dū de ſomnio cognouiſſet,& quia iuſſiſſet rex indicari ſibi quam uiderat uiſionem,quod dum non potuiſſent facere,ad ſuum interitum prouocaſſent regem,rogauit Ariochim,ut ingreſſus ad regem, unam noctem peteret,ut à magoꝝ nece ſe retineret,ſperare ſe dicens,qđ ea nocte ſupplicans deo, ſomniū regis agnoſceret.Ariochis uero nūciauit regi inducias quas poſceret Daniel. Et rex quidē magoꝝ ſuſpendi iuſſit interitū,donec promiſſionē cognoſceret Danielis. Tunc ille puer cū ſuis cognatis ad habitaculū propriū ueniēs,tota nocte rogauit deū,ut ei ſomniū regis indicaret, ne magi & Chaldæi,& inter eos ipſi quoq; perirent,ſed ut eos potius ab ira regis eriperet,eiq; oſtenderet uiſionem,quam rex reuelatam ſibi nocte præterita noſcebatur oblitus. Deus autem miſericordiam habens illorum qui periculo ſubiacebant,ſimul & Danielis, ſomnium ei & modum explanationis innotuit, ut ab eo rex etiam quod ſignificaretur, agnoſceret.Daniel autem à deo hæc ſibi reuelata cognoſcens,gauiſus ſurrexit. & hoc fratribus indicans,illos quidem de uita deſperatos,& iam paratos ad mortem, ad ſecuritatē & ſpem uitæ reduxit.Deo autem gratias præcipuas egit, qui miſericordiam ætatis eorū habuiſſet.Factoq; die,uenit ad Ariochim: petens ut eum introducere deberet ad regem, adiiciens uelle ſe ſomnium quod uiderat tranſacta nocte,narrare . Ingreſſus igitur ad regem Daniel, hoc primo popoſcit , ne ſapientior putaretur aliis Chaldæis & Magis,quia dum illi ſomnium nequaq; inuenire potuiſſent,ipſe ei indicaturus accederet,quando non experimento humano,nec quia maiori ſtudio mēte propria laboraſſet,hoc ſciret:ſed miſeratus,inquit,deus omnium qui in mortis uidebantur periculo conſtituti,& mei, ſimul & qui eiuſdem ſunt gentis,ſomnium & explanationem eius mihi aperuit. Non enim minus pro illis,q; pro nobiſipſis uitæ termino te iubente multatis,ſolicitus eram, dum utiq; uiros bonos &optimos iniuſte mori præceperas,quos nihil quod ſit humanæ ſapientiæ, præcepiſti facere:ſed quod dei ſolius eſt,ab eis exigere uoluiſti. Tibi ſiquidem cogitanti, quis totius mundi teneret principatum,uolens deus omnes poſt te regnaturos oſtendere, huiuſmodi ſomnium reuelauit. Vidiſti enim ſtatuam ualde proceram , cuius caput quidem erat aureum,humeri uero & brachia argentea , uenter autem & femora ærea, crura pedesq; ferrei . Deinde uidiſti lapidem de monte abruptum,decidiſſe ſuper ſtatuam, eamq; proſtratam contriuiſſe totam , & nullam eius partem integram reliquiſſe:aurum uero & argentum,& æs,& ferrum plus farina contritum,& ſpiritu uehementi flante direptum atque diſperſum: lapidem uero creuiſſe tantum,ita ut omnis terra ab eo uideretur impleta. Somnium itaque quod uidiſti,hoc eſt,cuius interpretatio hunc ſenſum habet:Caput quidem aureum te ſignificat, & qui ante te in gente Babylonica regnauerūt. Duæ,inquit,manus & humeri,indicant,quia à duobus regibus ueſter poſſit deſtrui principatus.Illorumq; denuo,alter quidem ab occidente erit deſtructurus imperium, ſimilis æraméto,cuius rurſus regnum ceſſare faciet,qui ferro uideatur æqualis, teneatq; omnia, quanto ferri natura ſit robuſtior auro & argento,ſimul & ære. Signauit equidem & de lapide regi Daniel,quod mihi non placuit indicare:ſed præterita quæ ſunt iam facta deſcribere,non futura tractare. Si quis autem integritatem deſiderās, uult hæc perſcrutari,& de incertis utrum fiant,ſtudet agnoſcere,feſtinet legere librum Danielis , quem inueniet inter literas eſſe diuinas . Rex autem Nabuchodonoſor hæc audiens,& ſomnium ſuum agnoſcens,obſtupuit ingenium Danielis:& procidens in faciem,eo modo quo deus adoratur,ſalutauit Danielem,eiq; ſacrificari quaſi deo præcepit.Cui etiam proprij dei impoſuit nomen,& procuratorem totius regni conſtituit eſſe cum ſuis cognatis, qui per inuidiam & dolum pericula ſuſtinuerunt,& regem ex huiuſmodi cauſa offendiſſe uidebātur. Interea rex,dum feciſſet ſtatuam auream, altitudine ſexaginta cubitorum , latitudine ſex, & eam ſtatuiſſet in cāpo maximo Babyloniæ,dedicaturus eam,conuocauit ex omni terra (cui præerat)principes uniuerſos,ꝑcipiens eis primo,ut dū audirent tubæ ſonū,proſtrati,ſtatuam pariter adorarent:q uero hoc non facerent , eos in ignis caminū interminatus eſt eſſe mittendos. Omnibus ergo poſt tubæ ſonitum adorantibus ſimulacrum , Daniel & cognati eius minime hoc feciſſe dicuntur , nolentes utiq; leges præuaricari paternas.

Daniel prædit regi ſomnium.

Rex ſtatuam adorari iubet.

t

Qui dum uincti fuiſſent, repente in ignem miſſi, & inopinabiliter diuina prouidentia liberati, mortis pericula effugerunt. Non enim contigit eos ignis. Reor utiq; eo quod nihil iniuſte feciſſent, ut in caminum miſſi, non ſint ab igne contacti. Et facta eſt flammæ natura debilior, habens in ſe dei miniſtros, qui eorum corpora eſſe talia præparauit, ut non potuiſſent ab igne conſumi. Hoc ergo factum oſtendit eos iuſtos apud regem, atq; religioſos, pro qua re habebantur ab eo in honore præcipuo. Poſt paululum itaq; tempus denuo uidit in ſomnis rex aliam uiſionem, quia caſurus de regno, cum beſtijs eſſet habitaturus: & quum degiſſet hoc modo annis ſeptem in deſerto, reciperet denuo principatum. Hoc quum uidiſſet ſomnium, magos denuo conuocauit, eiſq; referens quod uiderat, interpretationē cōgruam exigebat. Et aliorum quidem nemo potuit uirtutem ſomnij cōprehendere, neq; regi manifeſtare. Daniel uero ſolus & hoc expoſuit: & ſicut ei prædixerat, ita prouenit. Nam quū habitaſſet prædictum tempus in eremo, nullusq; præſumpſiſſet illis ſeptē annis regē dominium detinere, ſupplicans deo ut regnum rurſus reciperet, denuo ad id reuerſus eſt. Nullus igit̄ me culpet, eo qđ ita narrauerim ſingula, ſicut in antiquis libris inueniuntur ſcripta. Nam in ipſo hiſtoriæ meæ principio, ꝓpter eos qui quæſtionem faciunt, aut in aliquo culpare nituntur, aſtruxi, dicens tranſlaturū me libros Hebraicos in eloquiū Græcū, & hos uolentibus aperire, neq; adijcere ipſe aliquid ſeorſum, neq; ſubtrahere me promittens. Porrò Nabuchodonoſor dum uixiſſet annis quadraginta & tribus, defunctus eſt: uir illuſtris, & prioribus regibus ualde felicior. Meminit huius actuum & Beroſus in libro tertio hiſtoriæ Chaldæorum, ita dicens: Audiens autem pater eius Nabuchodonoſor, quia ſatrapa qui conſtitutus fuerat in Aegypto, & locis Syriæ inferioris & Phœnicis, receſſiſſet ab eo, quum ipſe iam fatigari non poſſet, committens filio Nabuchodonoſor iuueni quandam partem exercitus, miſit aduerſus eum. Nabuchodonoſor autem congreſſus aduerſus eum, qui ab eius patre receſſerat, facta dimicatione, & eum uicit, & prouinciam ex iſto principio ſuo ſubiugauit imperio.

De pueris in caminū ignis proiectis.

Daniel. 4.

Beroſus hiſtoriographus.

¶ *De regno Babyloniorum inſtaurato, & finito.* *Caput.* XIII.

EO ſiquidē tēpore contigit, ut pater eius Nabuchodonoſor ægrotaret in Babylone ciuitate, & à uita recederet, qui regnauit annis uiginti & uno. Nabuchodonoſor autem non poſt multum tempus mortem patris agnoſcens, & diſponens cauſas Aegypti, reliquamq; prouinciam, & captiuos eius, & Phœnicum, & Syrorum, & gentium Aegyptiarum, & præcipiens quibuſdam amicis, ut cum magna uirtute & omni utilitate ad Babyloniam cūcta deferrent: ipſe cum paucis per deſertum uenit ad Babyloniam: & potitus rerum quæ tunc gubernabantur à Chaldæis, à quodam uiro ſibi optimo reſeruatarum, totius regni paterni dominus eſt effectus. Captiuis autem ueniētibus habitationem conſtituit in locis opportuniſſimis Babyloniæ ciuitatis: ipſe uero de manubijs hoſtium & templum Belis, & reliqua largiſſime nimis ornauit, & antiquæ ciuitati aliqua contulit, & priſca reparauit, ita ut nequaquam obſidentes ualerent fluuium conuertere, & ciuitati aliquo modo prævalere. Erexitq; tres porticus intrinſecus, & tres extrinſecus de latere cocto, decenterq; muniens eam, & exornans ualde munifice, paternis quoque regalibus alia proxime regalia fabricatus eſt, quorum ſpatia & reliquam multitudinem pulchritudinis, credo ſuperuacuum dicere. Veruntamen hoc ſciendū, quia dum eſſent hæc magna & nimis eximia, diebus ſunt quindecim conſummata. In iſtis uero regalibus lapides poſuit, quorum ſimilitudo erat inſtar montis, & plantauit diuerſas arbores, fecitq; hortū quod ſuſpenſile dicebatur, eo quod uxor eius proſpectum regionis propriæ uidere deſideraret, quæ nutrita fuit in locis Mediæ. Horum itaque meminit etiam Megaſthenes in quarto Indicorum libro, ubi nititur approbare hunc regem fortitudine & actuū magnitudine Herculem tranſcēdiſſe. Dicit enim eum uaſtaſſe Libyen ciuitatem & Iberiam. Sed & Diocles in ſecundo Coloniarum libro, meminit huius regis. Philoſtratus in Indicis & Phœnicijs hiſtorijs dicit, quia iſte rex obſedit Tyrum annis tribus & decem menſibus, quum illo tēpore in Tyro regnaret Ioathabalus. Hoc ergo modo diuerſi ſcriptores huius regis fecere memoriam. Poſt mortem uero Nabuchodonoſor, Amilmathapacus qui & Abimatadocus, filius eius ſuſcepit regnū, & Hieroſolymitarum regem Iechoniam, q & Ioachim, ſoluit à uinculis: eumq; inter amicos neceſſarios habuit, & multa ei dona con-

Magnificentia ſecūdi Nabuchodonoſor

Megaſthenes.

Diocles.

Philoſtratus

Succeſſio regum Babyloniorum.

ceſſit,fecitq; eſſi in Babylonia inter reges haberi.Nam pater eius fidem non ſeruauerat Iechoniæ,qui ſe utique cum uxoribus & filiis & omni cognatione ſponte tradiderat pro ciuitate ſua,ne,ſicut prædiximus,obſeſſione capta,uaſtaretur.Moriente uero Amilmathapaco,poſt annos octo & decem ſui regni,Egeſſarius filius eius tenuit principatum quadraginta annis.Eoq; mortuo,ad eius filium Laboſordachum peruenit imperium. Quod dū nouem menſibus habuiſſet, eo defuncto,tranſiit ad Balthaſar, qui Naboan nuncupabatur.Contra hunc itaque regem caſtrametati ſunt Cyrus Perſarum rex, & Darius Medorum.Quem dum obſiderent in Babylonia,mirabile quoddā prodigium contigiſſe dinoſcitur. lacebat nanque cœnans in domo maxima,& conuiuijs regalibus opportuna,cum ſuis concubinis pariter & amicis:placuitq; ei,ut de proprio templo uaſa dei deportarentur,quæ de Hieroſolymis deprædatus Nabuchodonoſor,uſus quidem eis nō fuerat,ſed in templo ſuo dicauerat.At ille ſuperbia ductus eſt,ut eis uteretur ad pocula, & hoc modo blaſphemaret deum.Tunc itaque uidit de muro ueniētem manum,& in pariete quaſdam ſyllabas conſcribentem. Qua uiſione conturbatus, conuocauit magos atque Chaldæos,& omne genus ſimilium,quod inter barbaros ſomnia & huiuſmodi ſigna diſcernere prævalebat,ut ei quæ fuerant ſcripta,manifeſtarent. Quumq; magi nihil penitus inuenire,neque intelligere ſe poſſe dicerent,in anguſtia rex conſtitutus,& multa triſtitia propter hanc ſic inopinabilem cauſam,in omni prouincia prædicare fecit,ut qui literas illas, & quæ per eas ſignificarentur,poſſet exponere,ei torquem auream, ueſtemq; purpureā daret,ſicut regibus Chaldæis mos erat uti,& tertiam partē ſui pariter principatus. Quo facto,dum multi magi concurrerent,ut propoſitam munificentiam regis haberent,inuētionem aut ſignificationem literarum nequaquam inuenire poterant.Dumq; regem uideret in anxietate ſua auia conſtitutum,cœpit eum confortare ac dicere, quod eſſet quidā de Iudæa captiuus,ex eorum genere,quos deduxerat Nabuchodonoſor, quum Hieroſolymam uaſtaſſet,cui nomen erat Daniel,uir ſapiens & argutus,ut poſſit res inuenire difficiles,& quæ ſoli deo notæ uiderentur : qui etiam Nabuchodonoſor regi, quum nullus alter potuiſſet dicere,quibus egeret,ad agnitionis lumen adduxerat quod quærebat, adiiciens,ut eum aduocaret,& peteret,quatenus de literis eo narrāte,cognoſceret,quod nullus poterat inuenire,ſi triſte aliquod ſignum ſignificaretur à deo.Hæc audiens Balthaſar, Danielem ad ſe uenire præcepit. Cui quum dictum fuiſſet de eo,eiuſq; ſapientia,& quia ſanctus ſpiritus ei ineſſet, & ſolus inuenire poſſet, quæ alij neque mente conciperent, poſcebat,ut ei quæ ſcripta fuerant,& quæ ſignificare poterant,indicaret.Quod ſi faceret, purpura ueſtiendum,& torquem auream circa collum eius dandam eſſe promiſit: inſuper ei & tertiam partem regni pro honore ſapientiæ conferendam,ut ex eis, inſignis uidentibus appareret.Quo facto,Daniel dona quidem eum retinere apud ſe dixit:ſapientiam nanque & diuinitatem ſine ſuffragijs ſemper exiſtere,& gratis prodeſſe credentibus: ea uero quæ ſcripta uidebantur, ei ſignificaturum ſe eſſe promiſit, dicens hæc eius uitæ ſignificare ſubuerſionem, eo quod neque ex his, ex quibus parens eius propter iniurias dei fuerat caſtigatus,ille didicit eſſe pius,& nihil ultra humanam cogitare naturam,quādo & Nabuchodonoſor mutatus in beſtiam,propter ea quæ impie geſſerat, poſt multas preces ac ſupplicationes miſericordiam potuit promereri, & ad humanam redire conuerſationem,ac regna priſtina reparare,qui propter hæc ſolum deum oēm habere uirtutem,& humano generi prouidere,donec aduixit,aſſeruit.Tu,inquit,obliuionem horum habens, multumq; diuinitatem blaſphemans, in eius uaſis unà cum tuis concubinis tibi miniſtrari feciſti.Quæ uidens deus & iratus,per ea quæ ſcripta ſunt,pronunciauit,qui tibi terminus ſit futurus. Illæ uero literæ deſignant hæc: MANE, quod Latina lingua ſignificare poteſt numerum:quia uitæ,inquit, tuæ deus tempus & regni dinumerauerit, & parum tibi ſupereſſe decreuerit. TETHEL quidem,hoc ſignificat pondus. Apponderans,inquit,deus uitæ tuæ tempus,iam illud declinare pronunciat. PHARES, ſed & hoc fragmentum ſignificat lingua Romana.Franget,inquit,deus regnum tuum, & Medis illud Perſiſq; diſtribuet. Cumq; Daniel hæc indicare dixiſſet quæ in pariete conſcripta fuerant,Balthaſar quidem regem triſtitia,qualis poterat pro tantæ calamitatis ſignificatione prouenire,detinuit:non tamen prophetæ quaſi malarum rerū indici,dona quæ

Daniel.5.

De manu in pariete ſyllabas conſcribente

Scripturam Danielexplanat.

promiſerat denegauit, ſed cuncta conceſſit: cogitans, quia illa quidem pro quibus darentur, propria eius & non prophetantis eſſent: illum uero qui hæc uere diſcreuerit, uirum bonum dicebat ſimul & iuſtum. Igitur non poſt multum tempus & ipſe eſt captus & ciuitas, Cyro Perſarum rege aduerſus eum fortiſſime dimicante. Balthaſar enim is eſt, ſub quo capi contigit Babyloniam, cum regnaſſet iam decem & ſeptem annis, nepos Nabuchodonoſor regis, cuius talem uitæ terminum fuiſſe percepimus. Darius autem Aſtyagis filius, qui Babyloniorum principatum deſtruxit, cum Cyro cognato ſuo, annum agebat ſexageſimum & ſecundum, cum Babylon fuiſſet inuaſa, qui tamen alio nomine uocabatur à Græcis, quíq; Danielem prophetam ſumens ad ſe, in Mediam duxit, & omni honore eum celebrauit. Erat enim unus inter tres ſatrapas, quos Darius ſuper trecentos ſexaginta ſatrapas inſtituerat.

Babylõ à Cyro & Dario capta.

¶ De *Daniele in lacum coniecto & liberato, deq; uiſionibus arietis & hirci.*

Caput XIIII.

DAniel itaque cum eſſet apud Darium in honore præcipuo, ita ut quaſi ſoli uiderentur cũcta eſſe cõmiſſa, inuidiæ apud cæteros crimine laborabat. Mordentur enim, q quoſdam apud principes plus quàm ſe ualere conſpiciunt. Et dum quærerent occaſionẽ, & derogatiõis fomitem, uidentes eum apud Darium eſſe probabilem, nullam inueniebant cauſam. Nam dum eſſet apud theſauros, & omne ſuffragium oblatum à quocunq; deſpiceret, cui turpe uidebatur aliquid etiam pro bonis rebus accipere, nullam criminis cauſam accuſatores inuenire faciebat. Illi uero dum nihil haberent, quod contra Danielem dicerẽt, ut regio eum poſſent honore priuare, alium quæſiere modum, quo eum minorem apud gratiam regis oſtenderent. Videntes nanque eum tertio in die orantem ad deum, occaſionem ſe inueniſſe putabant, per quam perderent Danielem. Et uenientes ad Darium, nunciauerunt ei, quia ſatrapis eius & principibus placuiſſet, ut triginta diebus populus requieſceret, quatenus neque ipſum aliquis, neque deos eorum adiret: ſimiliter nec oraret, quorum ſi quis ſententiam tranſcenderet, in lacum leonum periturus includeretur. Rex autem eorum nequitiam non intendens, neque hæc contra Danielem arbitratus molímina facta, dixit placere ſibi quæ ab eis decreta uidebantur, & eorum ſententiam confirmare promiſit, propoſuitq; decretum in populo, quod ſatraparum placita deſignabant. Et cæteri quidem iuſſa cuſtodientes, ne tranſcenderent quæ præcepta uidebantur à rege, quieſcebant: Danieli uero nulla fuit in iſtis cura, ſed ut erat ſolitus, ſtans deum cunctis uidentibus adorabat. Satrapæ occaſione ſumpta, quam contra Danielem inuenire quærebant, mox uenerunt ad regem accuſantes, tanquã ſolus Daniel eius præcepta tranſcenderet, quia dum nullus alter apud eos orare præſumpſerit, quod non quidem ꝓpter impietatem, ſed propter cuſtodiam fieret præceptorum, ille contemnens præcepta, ad ſuum oraret deum. Credẽtes etenim quia propter magnum fauorem, quo eum Darius diligebat, etiam illoꝝ decreta contẽnens, Danieli ueniam daret, in hoc potius habentes inuidiam, magis inſtabant, & ad nullam manſuetudinem recedebant: ſed eum ſecundum legem datam in lacum leonum proiiciendum eſſe poſcebant. Sperans autem Darius quia eum eriperet deus, & nihil ab eis ſuſtineret aduerſum, conſolabatur eum, ut fortiter ferret euentum. Rex itaque, dum fuiſſet in lacum miſſus Daniel, ſignato lapide, qui pro ianuis in eius poſitus erat ore, diſceſſit, & inccenatus totam noctem duxit inſomnem, mœſtus & pro Daniele nimis afflictus. Die uero facto ſurgens, uenit ad lacum, & inueniens ſignaculum ſanum, quo lapidem obſignauerat, aperiens clamauit uoce magna, Danielem requirens, ſi ſanus eſſet. Quo reſpondente regi, quia nil paſſus fuiſſet mali, iuſſit eum repẽte de lacu protrahi beſtiarum. Inimici uero uidentes nihil mali pertuliſſe Danielem, dicebant regi, non eum diuina prouidentia cuſtoditum, ſed ſatiatos leones copiis contingere eum noluiſſe. Ille uero eorum nequitiam uidens, iuſſit leonibus multas carnes apponi, eisq; ſatiatis inimicos Danielis in lacum leonum præcepit immitti: ut ſi reuera per ſatietatem ad eos leones minime accederent, hoc aperte cognoſceret. Quo facto, & ſatrapis in lacum depoſitis, Dario manifeſtatũ erat, quia diuinitas ſaluauerit Danielem. Leones ẽ nulli eorum penitus pepercerunt, ſed omnes pariter diſcerpſerunt, quaſi rabida fame pleni, & nulla cibi copia recreati. Arbitror enim quia non fuerunt ad hoc fame prouocati

Daniel. 6.

Daniel in lacum leonum mittitur.

leones, qui utique paulo ante uidebantur carnium abundantia ſatiati, ſed hominum nego-
tia etiam irrationabilibus erat animalibus manifeſta, ſimul & quia dei uoluntate uocabã
tur ad poenam. Peremptis itaque hoc modo Danielis inimicis, rex Darius quod actum
fuerat diuulgauit in omni prouincia, laudans deum quem Daniel colebat, eumq; uerum
& omnipotentem afferens eſſe ſolum. Habuit autem etiam Daniel in honore praecelſo,
principem eum ſuorum faciens amicorum. Dum ergo Daniel ſic eſſet inſignis & clarus,
eo quod religioſus exiſteret, ædificauit in Egbatanis Mediæ mauſoleum ualde praecla- *Mauſoleum à*
rum, & mirabiliter nimis inſtructum. Sic eius pulchritudo uidetur noua & ſolida, nul- *Daniele con-*
laq; ſenectute tam magni temporis longæuitate confecta, cum ædificia eadem quæ homi- *ſtructum.*
nes patiantur, & ad uetuſtatem ueniant, & ſua fortitudine longæuitate careant, ac propriũ
decoris amiſſione marceſcant. Manet enim hactenus & uidentibus creditur nuper ædifi-
catum, ita ut ea die qua conſpicitur putetur eſſe conſtructum. Hactenus enim ſepeliuntur
ibi Medorum reges atque Perſarum, pariter & Parthorum. & cui haec cura cõmittitur,
ſacerdos eſt Iudæorum, & hoc fit uſq; ad praeſens tempus. Dignum eſt enim de Daniele *Autoritas*
dici, quod maxime quilibet audiẽs debeat admirari. Qui dum mirabiliter, & quaſi in uno *Danielis.*
quodam maxime loco poſitus omnia prophetaſſet, & uitae ſuae tẽpore apud reges & ple-
bem in honore fuit, & gloriam & memoriam poſſidet ſempiternam. Omnes nanq; libri
quoſcunq; conſcribens dereliquit, leguntur hactenus apud nos, & ex his credimus, quia
Danieli loquebatur deus. Non enim ſolũ futura ſicut aliꝭ quoq; prophetæ dixit, ſed etiam
tẽpus definiuit, quo haec neceſſe ſit adimpleri. Prophetis nanq; prioribus mala prædicen
tibus, & propterea à regibus & populo non bene ſuſceptis, Daniel bonarum rerum pro-
pheta fuit apud eos, & propter famam rerum quas prædicebat, fauorem uidebatur habe-
re cunctorũ, per euentum uero cauſarum ueracium, acquirebat dictorum fidem, & opi-
nionem diuinitatis in populo habebat. Reliquit enim nobis ex his quæ conſcripſit, unde
integritas eius prophetiæ, & nulla mutatio poſſit cognoſci. Ait enim quia cum eſſet in Su *Daniel.8.*
ſis in metropoli Perſidæ, cum ſuis ſodalibus exiuit in campum, & repente terræmotu fa-
cto, relictus ſit ſolus, amicis eius per diuerſa fugientibus, & conturbatus in faciem ſuper
ambas ceciderit manus. Tunc quodam tangente eum, & inter haec ut ſurgeret imperan-
te, quatenus ea quæ erant poſt multas generationes ciuibus euentura, cõſpiceret: dum ſur
rexiſſet, oſtenſum ſibi dixit arietem magnum, multa quidem cornua habentem, nouiſſi-
mum uero eorum ualde praecelſum, deinde quidem reſpexiſſe ad occidentem, & uidiſſe
hircum exinde ferri per aerem, congreſſumq; arieti, & eum ſecundo cornibus impetitũ
proſtrauiſſe in terrã, & undiq; conculcaſſe, deinde uidiſſe ſe hircũ de fronte cornu maxi-
mum produxiſſe: quo fracto, orta ex eo loco cornua quatuor, & ad uentos ſingulos eſſe
conuerſa, inter quæ aliud paruulum ortum fuiſſe conſcripſit. Quod dum creſceret, dice- *Viſiones Da-*
bat deus qui haec eidem monſtrabat, expugnaturũ fore eius gentem, & ciuitatẽ fortiter eſ- *nielis pro-*
ſe capturum, templumq; concrematurum, & ſacrificia fieri prohibiturum diebus mille, *pheta*
ducentis ſexagintaſex. Haec quidem in campo qui eſt in Suſis, Daniel ſe uidiſſe cõſcripſit,
& tali modo deum ſibi hanc aperuiſſe uiſionem expoſuit: arietem quidem, regnum Perſa
rum & Medorum ſignificare dicens: cornua uero, eos qui regnaturi forent: nouiſſimũ
uero cornu ſignificare dicebat ultimum regem, & hunc diuitijs & gloria priorum eſſe
praecipuum. Hircum autẽ ſignificare narrabat, quia aliquis de Graecis regnaturus eſſet, q
ſecundo congreſſus aduerſus Perſam, eum bello deuinceret, & omnẽ gloriam eius prin-
cipatus auferret, & ex maximo cornu quod erat in hirci fronte primum, ſignificare re-
gem, & ortum quatuor cornuũ illo cadente, quae quatuor partes terræ uidebantur aſpi-
cere, ſucceſſionem uniuſcuiuſque poſt obitum primi regis dixit annunciari, & diuiſionẽ
regni inter eos eſſe faciendam, dum ille prior nec filios nec cognatos eſſet habiturus: mul
tiſq; annis in terrarum orbe eſſe regnaturos, & ex eis quendam oriri regem, expugnatu-
rum gentem eius, & leges atque conuerſationem pariter ablaturum, & templum depræ
daturum, & ſacrificia celebrari tribus annis prohibiturum. Et haec utique noſtra gens ſuſ
tinuit per Antiochum, qui appellatus eſt Epiphanes, hoc eſt, praeclarus, ſicut uidit Dani-
el, & ante multos conſcripſit annos, quae omnia deo ſibi monſtrante conſcribens reliquit,
ut legentes & quae iam prouenere conſiderantes, credant in honore diuino fuiſſe Danie-

lem,& per hæc quæ ſunt ita ueriſſima, Epicureos errare cognoſcant,qui & prouidentiam uitæ negant,& deum res humanas curare non exiſtimant, neque à beata incorruptibilíq; ſubſtantia pro ſtabilitate cunctorum gubernari iudicant uniuerſa:ſed hunc mundũ ſine rectore,& ſine cura aliqua ferri ſponte confirmant. Quæ ſi,ut aiunt,ſine præſule eſſent,ſicut naues gubernatoribus deſolatas uentorum uiolentia ſubmergi conſpiciunt,aut currus ſine agitatore confringi,ita & mũdus ſine prouidentiæ regimine olim potuit deperire quaſſatus.Ego nanq; Danielis dicta reſpiciẽs,ualde puto à uera opinione recedere eos,qui nullam prouidẽtiam humanarum rerum dicunt habere deum.Non enim ſi hæc ſponte gererentur,ſecundum illius prophetiam omnia prouenire conſpiceremus. Ego ſiquidem ut de his inueni & legi,ita cõſcripſi. Si quis autem uult opinionem aliam ſequi, crimen pro diuerſa ſententia habebit.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER XI.

¶ *De reditu Iudæorum ad Hieroſolymam, licentia Cyri & ædificatione templi.*

Caput I.

1.Ezræ.1 2.Ezræ.3.

PRIMO imperij anno regis Perſarum Cyri,cui ſeptuageſimus cõ currebat,ex die quo noſtrum populum contigit ex propriis finibus ad Babyloniam migrare,miſeratus eſt captiuitatis deus, & illius calamitatis infelicium Iudæorum: & ſicut per Ieremiam prophetam ante prædixerat quàm ciuitas euerteretur, poſtquam ſeruierunt Nabuchodonoſor eiuſq; nepotibus, & hanc ſuſtinuerunt ſeruitutem per annos ferè ſeptuaginta, rurſus eos ad propriam reſtituit terram,& templum reædificare, & præterita frui felicitate decreuit. Concitans ergo animum Cyri,fecit eum per omnem Aſiam ſcribere: Cyrus rex hæc dicit.Quoniam me maximus orbis terrarum deus regem conſtituit, credo hunc eſſe quem gens Iſraelitarum adorat.Is enim & meum prædixit nomen per prophetas,& quomodo templum eius ædificaturus eſſem in Hieroſolymis in terra Iudæa.Hæc autem cognouerat Cyrus,legens librũ quem inter ſuas prædicationes Iſaias reliquerat ante ducentesimum & decimum annum. Sic enim in arcano prædicauerat dixiſſe deum: Quoniam uolo Cyrum, quem multarum & magnarum gentium regem conſtitui,mittere populum meum ad propriam terram,& templum mihi reconſtruere. Hæc Iſaias prædicauerat ante annos centum & quadraginta deſtructionis templi. Quem dum legeret Cyrus,& miraretur nomen ſuum, impetus quidam eum accepit,ut munificam ſcripturam impleret. Conuocans autem clariſſimos Iudæorum,qui Babylonem habitabant,dixit ſe concedere Iudæos ad propriam remeare prouinciam, & ciuitatem Hieroſolymam,& tẽplum dei reconſtruere,ſe eos ſcilicet adiuuante.Tunc ſcripſit ſuis ducibus illius terræ uicinis,ut aurum conferrent & argentum ad templi renouationem, inſuper & immolanda pecora.Hæc Cyrus cum Iſraelitis dixiſſet, egreſſi duarum tribuum principes,Iudæ ac Beniamin,unà cum Leuitis & ſacerdotibus,ad Hieroſolymam peruenerunt. Multi uero reſederunt Babyloniæ,minime paſſi poſſeſſiones ſuas relinquere. Quò dum ueniſſent, omnes amici regis adiuuabant eos,& conferebant ad templi renouationem, alij aurum, alij argentum,quidam autem & equos ac iumentorum multitudinem: & uota deo reddebant,& conſtitutas ſecundum ueterem conſuetudinem immolationes celebrabant,tãquam creatam & antiquam religionis conſuetudinem rediuiuam.Tranſmiſit etiam Cyrus uaſa dei,quæ auferens à templo rex Nabuchodonoſor,ad Babyloniam uſque portauerat.Quæ reuehenda tradidit Mithridati ſuorum theſaurorum cuſtodi, præcipiens ea dari ſeruanda Abaſſaro, donec templum reædificaretur: perfecto autem eo,traderet ſacerdotibus & principibus uulgi reponenda in templo.Direxit etiã epiſtolã Cyrus ad Syriæ ſatrapas,hæc continentẽ: Rex Cyrus Siſinnio & Sarabaſinæ ſalutẽ: Iudæos terrã meã inhabitantes,q uoluerũt ad ſuã patriã remeare pmiſi,& ciuitatẽ renouare, tẽplumq; dei in Hieroſolyma rurſus ædificare,in eodẽ loco in quo prius fuerat conſtitutum, Miſi aũt

Relaxat Cyrus captiuitatẽ Iudæorũ

Epiſtola Cyri regis.

& Mithridatem thesaurorum meorum custodem, & Zorobabelum principem Iudæorum, ut fundamenta restituant, templumq; recondant, cuius altitudo sit sexaginta cubitorum, eorundem & latitudo: & faciant tres parietes lapideos ex lapide polito, & unum parietem ligneum ex materijs ipsius prouinciæ, similiter & altare, super quod immolent deo. Sumptus uero de meo in his omnibus uolo fieri. Transimisi etiam uasa, quæ de templo rex Nabuchodonosor abstulerat, tradens ea Mithridati pecuniarum mearum custodi, & Zorobabel principi Iudæorum, quatenus ea ad Hierosolymam reportent, & templo dei restituant. Quorum numerus est tantus: Refrigeratoria aurea quinquaginta, argentea quingenta, situlæ aureæ quinquaginta, argenteæ quingentæ: libatoria aurea triginta, paterę aureæ triginta, argenteæ duo millia quadringentæ, & uasa alia maxima mille. Concedo etiam eis honorem, quo potiebantur parentes eorum. Præterea pro iumentis & oleo & uino, dragmas ducenta quinq; millia quingentas, & ad similam tritici, uiginti quinq; millia, quadringentas artabas, quæ iubeo præberi de tributis Samariæ, faciantq; immolationes in Hierosolymis sacerdotes secundum leges Mosaicas, & offerentes supplicent deo pro salute regis & generis eius, ut regnum Persarum permaneat. Eos uero qui hæc contempserint uel infirmauerint, iubeo crucifigi, substantiasq; eorum esse regales. Et epistola quidem hæc habuit. Hi autem qui ex captiuitate ad Hierosolymam conuenerunt, fuerunt millia sexcentaduo, & quadringentisexaginta duo.

¶ De *prohibitione Iudæorum à templi ædificatione præsidum factione.*

Caput II.

SEd cum mitterent templi fundamenta, & nimis circa ædificia festinarent, omnes in circuitu gẽtes, præsertim Cuthæi, quos à Media & Perfida terra Salmanasar rex Assyriorum migrans, habitare fecit Samariam, cum exinde populum Israelitarũ tulisset, petebant satrapas, & eos qui ædificia curabant, ut impedirent Iudæos, ne instaurarent ciuitatem templumq; construerent: qui pecunijs corrupti, uendiderunt Cuthæis negligentiam & socordiam ædificationum. Hæc Cyrus ad bella occupatus ignorabat, qui exercitum ducens contra Massagetas, uita priuatus est. Cambyse autem filio Cyri principatum suscipiente, qui in Assyria & Phœnice & Ammonitide & Moabitide & Samaria morabantur, epistolam mittunt hæc continentem: Domine, serui tui Rathimus omnia accidentia scribens, & Semelius scriba, & curatores Syriæ iudicesq; Phœnices: Cognoscere te oportet rex, Iudæos qui Babyloniam deducti fuerant, ad nos rediisse, & ciuitatem rebellem ac maleuolam & fores eius, ac muros ædificare, templumq; reconstruere. Scito autem, his perfectis neque tributa eos pati reddere, neque obaudire, sed etiam regibus resistere, & magis imperare quàm obsequi festinare. Dum autem ædificatur templum, & fieri festinatur, optimum nobis uisum est, rescribere tibi quatenus monumenta parentum tuorũ inquiras, in quibus inuenies rebelles Iudæos & regibus inimicos, ideoq; ciuitatem eorum fuisse destructam. Propterea uisum est nobis & hoc uobis certũ facere, quod fortasse nescitur, quoniam si ciuitas sic renouata, & muris undiq; munita fuerit, uia tibi claudetur ad inferiorem Syriam & Phœnicen. Postquam uero Cambyses hanc legit epistolam, natura maleuolus existens mouet, & hæc scripsit, dicens: Rex Cambyses Rathimo ola accidentia scribenti, & Belesemio, & Semelio scribæ, & reliquis constitutis, & habitantibus Phœnicen & Samariam, hæc dicit: Legens missos à uobis apices, iussi parentum meorum inquiri uolumina, & inueni ciuitatem hanc inimicam regibus semper existere, & seditiones ac bella habitatores eius commouisse, regesq; eorum cognouimus potenter & uiolenter tributa inferioris Syriæ ac Phœnices exegisse. Igitur præcipio, minime concedi Iudæos ciuitatem ædificare, ne plus crescat eorum malitia, qua semper cõtra reges usi sunt. Cum has literas legissent Rathimus & Semelius scriba, & qui cum eis erant, statim equis deuecti, propere ad Hierosolymam ducentes secum multitudinem, aduenerunt: & ciuitatem & templum Iudæos ædificare uetabant. Quæ quidem opera per annos nouẽ impedita sunt, usq; ad secundum annum Darij regis Persarum. Nam Cambyses sex annis regnauerat. Qui cum subiectis Aegyptijs reuerteretur, defunctus est in Damasco. 1. Ezræ. 4. 3. Ezræ. 2.

¶ De *propositæ quæstionis dissolutione Iudæorumq; reditus in Ierusalem concessione.*

Caput III.

POſtmagorum uero interitum, qui defuncto Cambyſe, principatum Perſarum annos tenuerunt, hi qui ſeptem domini nuncupabantur apud Perſas, filium Hiſtaſpis Darium regem ordinauerunt. Qui dum priuatus eſſet, deum orauit, ut ſi fieret rex, omnia dei uaſa quanta Babyloniæ inuenirentur, ad templum Hieroſolymitanum mittere ſe promiſit. Contigit autem eodem tempore proficiſci Zorobabel ducem captiuorum Iudæorũ ab Hieroſolymis ad Darium, qui regi quondam amicus extiterat. Vnde etiam corporis eius cuſtos cum aliis duobus dignus iudicatus, quem ſperauerat honore potitus eſt.

3. Exre. 3. 4. Primo uero imperij ſui anno, Darius ſummo apparatu coenam exhibuit amicis, & uernaculis ſuis, & ſatrapis Perſarum, & præfectis Indiæ & Aethiopiæ, magiſtratibuſq; cen tumuigintiſeptem prouinciarum. Cum autem completis dapibus unuſquiſque ad dormiendum rediſſet, rex Darius ad cubiculum ueniens, paucumq; noctis requieſcens, & expergefactus, quod noctis reſtabat reliquum, inſomne protraxit: ſermonemq; ad tres corporis ſui cuſtodes conuertit, promiſitq; ſummo honore fulciendũ, qui eius interrogatio

Quæſtio Darij cubicularijs ſuis propoſita. ni ſapiẽter & uere rñdere ualuiſſet, & uictrici purpura indui, & in poculis aureis bibere, & ſuper aurum dormire, currumq; frenis aureis ornato uehi, & cidari byſſina ac torq; aurea uti, & poſt ſeipſum ſedere propter ſapientiam, affinemq; ſuum eſſe uocitandum. Cũ igitur hæc illis dona promiſiſſet, primum interrogauit utrum fortius ſit uinum, ſecundo utrum rex, tertio utrum mulieres, aut his omnibus magis fortior ſit ueritas. Has cum illis propoſuiſſet quæſtiones, requieuit. Luceſcente autem die, conuocauit omnes magiſtratus, & ſatrapas, & præfectos Perſarum & Medorum: ſedensq; in ſolio quo ſolebat, unumquenq; corporis cuſtodẽ corã oĩbus iuſſit pnunciare, qd eis de ppoſitis quæſtionibus uideret. Tunc primus excellentẽ uini fortitudinẽ oñdens, ait:

De fortitudine uini. Cũ ego uere uini fortitudinẽ conĩcio, oĩa id hoc modo uincens inuenio. Nã mutat & decipit bibentiũ mentes, & animas: reges etiã pupillo & infanti ſimiles facit: ſeruũ quoq; ad liberi audaciã cõcitat, & pauperes ſimiles diuitibus parat. Conuertit enim & reformat animas, & calamitatibus compreſſas reficit: mœſtitiam extinguit, alienæq; debitores pecuniæ ad obliuionem perducit, ſta diſponens eos, ut ſe omnibus ditiores putent, nihilq; uile loquantur, ſed memores diuitiarum, felicibus utantur uocabulis, & reges magiſtratuſq; contemnant. Amicorum quoque ſolitam expellit memoriam. Nam ſcit homines etiam contra amiciſſimos armare, ſocietatesq; diſſoluere: & cum ad ſobrietatem, per noctem uina relinquentes, peruenerint, excitantur, nihil penitus de his quæ in ebrietate commiſerant, cogitantes. Hæc ergo conſiderans, omnibus fortitudinem uini comperio potiorem, & uiolenter omnia uincẽtem. Poſtquam hæc primus de fortitudine uini quæ dicta ſunt diſſeruit, ſecundus dicere cœpit de regis fortitudine, oſtendens eum ſuperiorem ac potentiorem his quæ ualida iu

De fortitudine regis. dicantur. Modum autem approbationis hinc aſſumpſit, & dixit: Dum omnia ſub hominũ coercentur poteſtate, qui mare ac terras cogunt competenter ſibi ſeruire, etiam ipſi homines ſub manu regum ac poteſtate degunt. Qui ergo ſuper tam potens & ualidum animal dominantur, cur non inſuperabiles illi uirtute ac fortitudine iudicentur? Vnde & bella & pericula ſubiectis imponentes audiuntur, & eos contra inimicos dirigentes propter ſuam fortitudinem habent obedientes, montes quoque dirui, muros ac turres deponi iubent, qui propterea occidere ac interfici patiuntur, ne regum præcepta tranſcendere uideantur. Vincentes autem prædam quam ab illis abſtulerint bellis, regi reportãt. Hi quoque qui non militant, ſed terram colunt arantes, cum laborauerint & omnem operũ miſeriam tolerauerint, meſſem facientes ac fructus colligentes, tributa regibus oſferunt, & quod uel dixerint uel iuſſerint, ſine dilatione completur. Qui cum omni luxuria uel libidine ſaturati dormierint, aliis uigilantibus cuſtodiuntur, tanquam ipſo timore uictis. minime enim audent dormientem relinquere uel diſcedere, & ſibi prouidere, ſed unum opus hoc exiſtimant neceſſarium, ut permanentes cuſtodiant regem. Cur itaque non uidetur rex cunctos fortitudine ſuperare, cui tot populi obſecundare præcipiuntur?

De mulieris fortitudine. Iſto quoq; tacente, de mulieribus & ueritate tertius Zorobabel cœpit docere, dicens: Sic equidem forte uinum, fortis & rex eſt, cui omnes obaudiunt, ſed his potentior pulchriusdo mulieris exiſtit. Nam regem enixa mulier ad uitã edidit, & eos qui uites plantauerũt, unde pfluit uinũ, mulieres creauerunt & aluerunt. Nihil aũt eſt, qd non ab his habeamus,

Nam & ueſtes nobis ab his texuntur,& domus noſtræ per has curãtur atque ſeruantur, & non poſſumus à mulieribus ſegregari. Sed etiam aurum multum & argentum ſi poſſideamus,& quicquid aliud fuerit precioſum & induſtria dignum, cum uiderimus decoram mulierem,omnia relinquentes,ſpeciẽ eius obſtupeſcimus,& patimur omnia concedere quæ poſſidemus,ut deſiderata pulchritudine potiamur. Patres,& altricem terram, ſæpius & amicos obliuiſcimur propter uxores, & animas unà cum ipſis perdere non timemus. Nonne laborantes,& omnem tolerantes miſeriam per mare ac terrãm, cum aliquid per laborem acquirimus,totum offerentes uxoribus, tanquam dominis credimus uel tradimus? Regem quoq; uidi aliquado tantorum dominũ,à filia Rabazaci Themaſij, nomine Apama, concubina eius, alapis percuti, & diadema tollentem capiti eius & ſibimet imponentem, & hæc omnia tolerantem: ridebatq; cum illa riſiſſet,& cum irata fuiſſet,mœſtitia confuſus, & blandimentis placauit mulierem,rogans eam,& ſe nimis humilians,ſi quando eam uidiſſet triſtem. Poſt hæc inuicem aſpicientibus ſatrapis & ducibus,idem Zorobabel diſputare de ueritate cœpit,euidenter quidem oſtendens,quantum mulieres fortes exiſtant, debiles tamen & iſtæ & rex ad comparationem ueritatis apparent. Nam ſi terra maxima eſt,& cælum altum & uelox,hæc omnia uoluntate dei mouentur. Verus aũt deus & iuſtus eſt,& ex eadem cauſa oportet ueritatem fortiſſimam iudicari,quodq; nihil contra eum iniquitas ualet. Inſuper & cætera quidem quæ fortia uidẽt, mortalia & citius deficientia probantur, ueritas autem & immortalis eſt & ſempiterna: nobis autem non pulchritudinem tempore tabeſcentem accommodat, neque ſubſtantiã caſibus auferendam,ſed iuſta & regalia diſcernit,ab his quæ iniuſta uel iniqua monſtrantur. Cum ergo terminaſſet Zorobabel de ueritate ſermonem, laudante multitudine optime eum dixiſſe, quomodo ueritas fortitudinem immutabilem & non ſeneſcentem ſola poſſidet, imperauit ei rex petere ppter promiſſa quæ uellet, nam præſtaturũ ſe ei dixit, eo quod ſapientior & prudentior alijs apparuiſſet. Iuſſitq; etiam ſecum eum ſedere, & affinem uocari. Tunc Zorobabel admonuit eum,ut uotum quod deuouerat ſi regnum perciperet,adimpleret. Votum autem quod deuouerat,hoc erat,reædificare Hieroſolymã, templumq; dei conſtruere, & uaſa reſtituere,quæ auferens Nabuchodonoſor rex ad Babyloniam deportauerat. Et dixit: hæc mea eſt petitio,quam nunc iubes me poſcere,eo qđ iudicatus ſum ſapiẽs ac prudens. Rex autem in hoc lætatus,ſurrexit: & eum oſculatus,toparchis & ſatrapis ſcripſit,præcipiens ut deducerent Zorobabel, necnon & eos qui ad tẽpli renouationem cum eo profecturi eſſent. Præterea mandauit Syriæ ac Phœnices magiſtratibus,ligna cedrina à Libano deciſa Hieroſolymam tranſmittere,& cum eis recondere ciuitatem. Scripſit etiam liberos eſſe omnes Iudæos,qui à captiuitate redierũt ad terram Iudæam: prohibuitq; ſatrapas ac procuratores ſuos imperare Iudæis opera regalia. Super hæc præcepit & omnẽ terram quam colere uoluiſſent, ſine tributis eos poſſidere. Iuſſitq; etiam Idumæos & Samaritas,& eos qui humilem Syriam habitabant,reddere uicos Iudæorum quos tenebant. Inſuper ad templi ædificationem quinquaginta dari talenta mandauit. Sacrificare quoque eos legitimas immolationes permiſit,omnem aũtẽ impenſam,& ſacram ueſtem,qua ſeruiunt in templo principes ſacerdotum & reliqui ſacerdotes,& Leuitis inſtrumenta quibus domino cantent, de ſuo fieri præcepit. Cuſtodibus quoq; ciuitatis & templi,iugera terræ per ſingulos annos,& pecunias conſtitutas ad neceſſaria uitæ dari decreuit. Tranſmiſit etiam uaſa,& omnia quæ Cyrus ante ipſum de Iudæorum reſtitutione facere uoluit,eadem Darius definiuit impleri.

Nihil fortius ueritate.

Munificẽtia Darij in Iudæos.

Zorobabel proficiſcitur reparaturus templum & urbem.

¶ *Reditus Iudæorum in Ieruſalem,templi reſtauratio,eiusq; impedimentum multiplex.*
Caput IIII.

His omnibus à rege donatis,Zorobabel exiens de domo regia,reſpexit ſurſum ad cælum,& cœpit agere gratias deo ſapientiæ,per quam uictoriam Dario præſente præceperat,dicens: Nequaq; his dignus fuiſſem,niſi te domino propicio. Ita deo gratias agẽs de præſentibus,petebat ut ei in futuris adiutor exiſteret. Peruenit autẽ ad Babyloniam, & contribulibus ſuis regis mandata patefecit. Audientes illi deo gratias referebant,q eos patriæ ſuæ reſtituebat,& ad potũ conuiuiaq; conuerſi, per ſeptem dies ſumma lætitia fruebantur,& reſtaurationem & regreſſionẽ patriæ feſtiua gratulatione celebrabant. Poſtea

omnes principes tribuum ad Hieroſolymam profecturi, cum uxoribus & filiis ac ſubiugalibus, elegerunt homines Darij, quos cum eis rex uſque Hieroſolymam deſtinauit, & cum lætitia & iucunditate uel cantibus tibiiſq; ac ſonantibus cymbalis ibant. Præcedebat autem eos & reliqua multitudo ludæorum cum laudibus. At illi ad Hieroſolymã conſcẽdebant, ab unaquaq; parte patrum tribuumq; certus numerus exiſtẽs. Sed mihi minime uiſum eſt nomina patrum recenſere, ne legentium animos à rerum conſequentia ſuſpendens, obſcuram eis facerem narrationem. Septem uero cantores & cantatrices ducentæ quadraginta quinq;, cameli quadringenti triginta. Summa uero multitudinis euntium, q circa duodecimum annum ætatis habebant, ex tribu Iuda & Beniamin, fuerunt quater mille millia, & ſexcenta uigintiocto millia, Leuitæ autem quatuor millia ſeptuaginta. Mulierum autem & infantium commixtim corpora fuerunt quadraginta millia, ſeptingenta quadraginta duo. Præter hos uero Leuitas fuerunt cantores centum uigintiocto, ianitores centum decem, ſerui templi trecenti nonagintaduo: inſuper & alij ſexcenti ſexagintaduo, dicentes ſe quidem Iſraelitas, nullo modo tamen ualentes ſuum oſtendere genus. Repulſi uero ſunt quidam à ſacerdotali honore, qui uxores ſibi copulauerant. Hi nec ſuum genus dicere præualebant, nec in generatione Leuitarum uel ſacerdotũ inuenti ſunt, qui fuerũt quaſi quingenti uigintiquinq;. Mancipiorum uero multitudo ſequebatur eos qui ad Hieroſolymam pergebant, numero ſeptem millia trecenti uigintiquinq;: ſubiugalia uero quinque millia quingẽta uigintiquinq;. Dux uero dinumeratæ multitudinis Zorobabel fuit, filius Salathiel, ex filiis Dauid genitus de tribu Iuda, & Ieſus filius Ioſedec, princeps ſacerdotum, necnon & Mardochæus, & Serebæus, qui à populo principes fuerant conſtituti, & contulerunt auri quidem minas centum, argenti autem quinque millia. Sacerdotes autem & Leuitæ, parsq; totius populi Iudæorum, quanta in Babylone fuit, ita ad Hieroſolymorum rediens ciuitatem, ibidem habitauit: reliqua uero multitudo ad ſuas patrias diſceſſit. Cumq; ſeptimus ueniſſet menſis, ex quo de Babylone egreſſi ſunt, mittens Ieſus princeps ſacerdotum & Zorobabel iudex, cunctos ex prouincia Hieroſolymis congregauit. Qui ſine dilatione conſtruxerunt altare in loco quo prius ædificatum fuerat, & legitimas ſuper ipſum hoſtias obtulerunt ſecundum legem Moſi. Dumq; hæc facerent, gentes offendebantur uicinæ, qui eis odioſæ erant. Celebrauerunt autem illo tẽpore dies tabernaculorum, quemadmodũ legiſlator Moſes præceperat. Præterea & oblationes, & quos dicunt endelechiſmos, & hoſtias ſabbatorum, & omnium ſanctorũ dierum ſacrificabant uota reddentes, à primo die ſeptimi menſis. Cœperunt etiam renouare templum, multas præſtantes pecunias lapidum cæſoribus & ædificatoribus, inſuper & alimenta operantibus miniſtrabant. Sidoniis uero leue & ſuaue uidebatur à Libano ligna cedrina deponere, quæ ligantes in modum ratium, ad portum Ioppæ transferẽbant. Nam ſic ante præceperat Cyrus, ſed tunc iubente Dario fiebat. Quæ ſecundo anno profectionis Iudæorum ad Hieroſolymam menſe ſecundo deuecta ſunt, cum & templi renouatio urgeretur, & fundamenta reſtitutis ſuperædificaretur, à prima die ſequentis menſis anni ſecundi. Operibus uero præpoſuerunt Leuitas, uiceſimum iam annum ætatis agentes, & Ieſum & filios & fratres, & Abdoelum fratrem Iudæ, & Aminadab, & filios eius. Itaque templum omni ſtudio fabricãtibus eis qui ædificationem curabant, propere quàm ſperabatur conſummatio euenit. Perfecto autem templo, ſacerdotes cum tubis, ornati habitu ſolenni, & Leuitæ & filij Aſaph ſurgẽtes, laudabant dñm laudibus quas Dauid prius eis oſtenderat. Cumq; ſacerdotes & Leuitæ & ſeniores prouinciæ uetus recordarent templũ ingenti magnificẽtia conditũ, & nouũ uiderent per inopiã non ita cõſtructũ, arbitrati quantũ à priori felicitate minores exiſterent, triſtes ac dolorẽ minime tenere ualentes, ad lachrymas lamentationesq; pruperunt. Populus uero p̃ſentibus cõtentus erat, & de tẽpli ædificatione lætabat, nullam prioris memoriã faciens, nec antiqui cõparatione cruciabatur. Vincebant aũt tubarũ ſonos, & populi lætitiam ſacerdotũ & ſeniorũ lamentationes, eo quod eis uidebat minor templi conſtructio inſtitiſſe. Cumq; clangores tubarum audiſſent Samaritæ, odium erga tribum Iudæ & Beniamin habentes, eõ currebant, cauſam tubæ uolẽtes agnoſcere: uidentesq; quod captiui Iudæi à Babylone redeuntes, templum reædificaſſent, petierunt Zorobabelum & Ieſum principes tribuum,

Numerus Iudæorum repetentiũ Hieroſolymam.

1. Ezr. 2. 3. 5

1. Ezræ. 3.

Templi reparatio.

ut ipſis quoq; permitteretur unà cum eis templum renouare, & in commune laborare. Nam non colimus dicebant minus ab illis deum, quoniam & religionis cupidi ex illo tẽ pore ſumus, ex quo nos hic Salamanaſar Aſſyrius rex ex Cuthia & Media migrauit. Poſtquam hæc locuti ſunt, Zorobabel & princeps ſacerdotum Ieſus, & duces tribuũ Iſraelitarum, reſponderunt quidem impoſſibile eſſe eis communicare, quoniam ipſis permiſſa eſſet templi innouatio, prius quidem à Cyro, nunc autem à Dario: adorare uero ſi uellent, licere, & hoc ſolum illis eſſe commune, & omnibus hominibus uenientibus in templum adorare deum. Poſtquam uero hæc audierunt Cuthæi (nam hac appellatione Samaritæ uocantur) indignati perſuaſerũt gentibus Syriæ petere ſuos ſatrapas eodem modo quo prius ſub Cyro & Cambyſe, ut cum illis templi renouationem prohiberent, & feſtinantibus Iudæis moram afferrent ac tarditatem. Per idem tempus aſcenderunt ad Hieroſolymam Siſinnius Syriæ ac Phœniciæ præfectus, & Sarobarzanes cum alijs, & interrogauerunt Iudæorum magiſtratum, quis eis conceſſiſſet templum ſic ædificare, ut magis caſtrũ uideretur eſſe q̃ templum, uel cur portas & ciuitatem tam munito circũdediſſent muro. Zorobabelus uero & princeps ſacerdotum Ieſus, ſeruos quidem ſe eſſe maximi dei dixerunt, hoc uero templum ipſi deo quondam à rege ſuo feliciſſimo, & qui omnes uirtute mortales uicerat, fuiſſe conſtructum, multisq; temporibus permanſiſſe. ſed cum ſui patres iniquitatẽ coram deo geſſiſſent, Nabuchodonoſor rex Chaldæorum & Babyloniæ, ſua potentia ſuperans ciuitatem euertit, templumq; depopulatus incẽdit, & populum captiuum ad Babyloniam migrauit. Cyrus autem qui poſt eum Perſarũ & Babyloniæ rexit imperium, ſcripſit ut templum reædificaretur, & omnia quæ exinde Nabuchodonoſor extulit ornamenta & uaſa, Zorobabelo & Mithridati cuſtodi pecuniarum tradidit, præcipiens ut hæc iterum ad Hieroſolymam reportarent, & in propria renouato reſtituerent templo. Hoc enim mandauerat feſtinanter fieri, ideoq; Sabaſſarum aſcendere iuſſit ad Hieroſolymam, ut operi faciẽdo omnimodis immineret. Qui poſtquã à Cyro literas accepit, ueniens ſtudioſe fundamenta diſpoſuit, & ex illo tempore hactenus hæc conſtruxit, ſed propter malorum inuidiam imperfectum adhuc remanſit. Igitur ſi uultis ac probatis, ſcribite Dario, ut inquirat imperatorum monumenta, & inueniet nihil penitus nos fuiſſe mentitos. Hæc dicẽte Zorobabelo & principe ſacerdotum, Siſinnius & qui cum eo erant, ædificationem quidem templi uetandam iudicauerunt, donec regi Dario ſuggerent. Statim uero ei propter hæc conſcripſerunt. Tunc Iudæi timentes & exterriti, ne aliud q̃ prius iuſſerat, regi uideretur de templi conſtructione, fidutiam à duobus prohetis, qui per idem tempus apud eos erant, Haggeo & Zacharia acceperunt, dicẽtibus nihil penitus à Perſis durum eſſe metuendum, cum deus poſitum templum prædixerit innouari. Qui cum credidiſſent prophetarum ſententiæ, ædificationem curabant, nullum prætermittentes diem. Dario uero ſcribentibus Samaritis, & accuſantibus per epiſtolam Iudæos, qui ciuitatem munirent, & templum caſtello magis ſimile q̃ templo conſtruerent, & dicentibus non ea quæ fiunt ei prodeſſe: inſuper epiſtolas oſtendentibus, per quas Cambyſes templi ædificationem fieri uetuiſſet, cognoſcens rempublicam ſuam nõ eſſe tutam Hieroſolymis reſtitutis, cum literas à Siſinnio & ab his qui cum eo erant directas legiſſet, iuſſit in monumentis regalibus de his inquiri: & inuentus eſt in Egbatanis cõſtructa turre in regione Mediæ codex, in quo hæc conſcripta leguntur: Primo imperij ſui anno rex Cyrus iuſſit templũ in Hieroſolymis renouari & altare, cuius altitudo eſſet cubitorũ ſexaginta, latitudo eorundem, ex tribus parietibus lapideis lapide polito, & ligneum parietem unum ex materijs ipſius regionis. Sumptus autẽ à rege fieri diſpoſuit, & uaſa quæ abſtulit Nabuchodonoſor, & ad Babyloniam portauit, reddi Hieroſolymitis. Quorum curam Sabaſſaro Syriæ ac Phœnices p̃fecto, & magiſtratibus & collegis eius iniunxit, ut ipſi quidem à locis illis recederent, ſeruis uero dei Iudæis & magiſtratibus eorum, templum ædificare permitterent. Iuſſit quoq; ut adiuuarent eos ad opera, & ex tributis prouinciæ quam curabant, darent Iudæis immolationis cauſa tauros & arietes, agnos ac hœdos & ſimilam, oleumq; & uinum, & alia quæcunq; peterent ſacerdotes, ut orarent pro ſalute regis atq; Perſarum. Eos uero qui eius mandata contemnerent, crucifigi præcepit, & eorũ ſubſtantias regiæ domui deputari. deprecatuſq; eſt orationibus deum, ut ſi quis

Cutheorum inſidiæ.

Exræ. 5.

Exræ. 6.

auderet templi renouationem uetare, hunc talem percuti, eumq; à sua iniquitate suspẽdi. Hæc inueniens in commentarijs Cyri Darius, rescripsit Sisinnio & collegis eius, dicens

Epistola Darij ad præfectos.

Rex Darius Sisinnio equitum præfecto & Sarabazeni, & collegis eorũ salutem. Exẽplar epistolæ, quam in monumentis inuenimus, transmisi, & iubeo omnia fieri quæ in ea continentur. Valete. Igitur epistolam cognoscentes Sisinnius & qui cum eo erant, regis uoluntati de reliquo competentia faciebant, & instabant sacris operibus, adiuuantes seniores & magistratus Iudæorum, & procedebat summo studio templi constructio, prædicatibus Haggeo & Zacharia secũdum mandata dei, & cum uoluntate Cyri & Darij regum ædificatum est septem annis. Nono autem imperij anno Darij, uicesimatertia die mensis undecimi, quem Hebræi uocant Adar, Macedones Distrum, sacerdotes & Leuitæ ac reliqua Israelitarum multitudo, post captiuitatem pro renouatione ueterum bonorũ, & dedicatione templi obtulerunt hostias, tauros centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, & hircos duodecim pro duodecim tribubus (nã tantæ sunt tribus Israel) pro suis unaquæq; peccatis. Sacerdotes uero & Leuitæ secundum legem ordinauerunt ianitores per singulas ianuas. Nam ædificauerant iam Iudæi templi porticus, in circuitu interioris sacrarij. Veniente autem die festo Azymorum primo mense, quem Macedones Xanticum, nos autem Nisan nominamus, omnis populus ab agris in ciuitatẽ confluxit, diesq; festos sanctificati cum suis uxoribus & filijs secundum patriam legem celebrauerunt. Sacrificium etiam quod pascha dicit, quartadecima die eiusdem mensis immolauerunt, & per septem dies nullis abstinuere delicijs. Holocaustum autẽ offerentes, deo sacrificabant, agentes ei gratias, q; iterum eos terræ patriæ suæ legibusq; restituisset, mẽtemq; regis Persarum propiciam eis præbere dignatus est. Quibus rebus admoniti, deo munifice nimis & locupletabiliter immolabant. Habitabant autem in Hierosolymis, & optimatum gubernatione regebantur. Nam sacerdotes tractabant eorum negocia, usq; quo regnare cõtigit nepotes Asamonei. Nam ante captiuitatem & transmigrationem, à Saul & Dauid, qui primi imperium gentis Iudaicæ susceperunt, alia illis erat forma reipublicæ per quingentos trigintaduos annos, menses sex, dies decem. Ante hos autem reges, præsules eos regebant, qui appellabant iudices & monarchæ. Et hac republica usi sunt annis plus quingentis post mortem Mosi & ducis Iesu. Hæc quidem reductis à captiuitate Iudæis temporibus Cyri & Darij omnia contigerunt. Samaritæ uero inuidi uel molesti aduersum eos erecti, multa in Iudæos operati sunt, diuitijs confidentes & cognationi Persarum, quoniã ex his fuerant progressi. Nam quanta iubebantur à rege immolationis causa de uectigalibus præberi, nullatenus dare uolebant: & ut præfectos equitum fauentes sibimet in hoc & cooperantes haberẽt, aliaq; multa, quibus nocere Iudæis per se aut per alios potuissent, non eos pigebat efficere. Placuit igitur Hierosolymitis mittere legationẽ ad regem Darium, quo accusarent Samaritas. Legatus itaq; missus est Zorobabel, & alij quatuor de senioribus. Cum uero crimina & causas, quas contra Samaritas ferebant, à legatis rex cognouisset, dedit eis epistolam deportandam ad præfectos equitum & curiam Samariæ, quæ huiusmodi erat scripta: Rex Darius Tanganæ & Sambalæ præfectis equitum, & Sadracæ & Velueni Samaritis, & reliquis conseruis eorum in Samaria constitutis: Zorobabel & Iamnias & Mardochæus legati Iudæorum uos accusant, tanquam molestos & impedientes templi constructionem, & nullatenus uelle præstare ad hostias quos uobis præcepimus sumptus. Volo igitur, ut legentes præsentem epistolam, præbeatis his ex regalibus thesauris, & tributis Samariæ omnia, quæ illis ad immolationem sunt utilia, quemadmodum sacerdotes uobis indixerint, ut nõ prætermittant diurnis sacrificijs & pro me & pro Persis sacrificare deo. Epistola quidem hæc continebat.

Qualis ante captiuitatẽ & post fuerit Iudæorũ respublica.

Samaritæ accusantur apud Darium

¶ *De redeuntibus Hierosolymam sub Ezra & Nehemia, de uxoribus abdicatis & muro extructo opera Nehemiæ.* Caput V.

DArio autem defuncto, filius eius Xerxes regnum suscipiens, uoluntatis paternæ colendi & honorandi deum hæres apparuit. Omnia nanque faciebat, quæ religionis erant, patremq; secutus, Iudæis liberaliter utebatur. Per illud tempus princeps fuit sacerdotũ filius Iesu, nomine Ioachim. Erat autẽ & in Babylone uir iustus, & gloria magna potẽs apud multitudinẽ, primus populi sacerdos, nomine Ezras, Qui cum legũ Mosi integrã

haberet experientiam, Xerxi regi amicus factus est. Ad Hierosolymam autem ascendere deliberans, & ducere quosdam secum de Babylone Iudæos, à rege popoſcit epistolam sibi ad satrapas Syriæ dari, per quam notitiæ eorum quis esset, intimaretur. Rex autem ad satrapas huiusmodi direxit epistolam: Rex regum Xerxes Ezræ sacerdoti & lectori legis dei, salutem. Opus esse meæ clementiæ putans, eos qui uolunt ex gente Iudaica, uel sacerdotes, uel Leuitas sub nostro regno constitutos, pergere ad Hierosolymam præcipio, si desiderant ut eant, quemadmodum & mihi & septem consiliarijs meis uisum est, quatenus uisitent Iudæam, & secundum ritus legum dei portent dona deo Israel, quæ deuoui ego, & amici mei. Aurum etiam & argentum, quantum inuentum fuerit in terra Babyloniæ deo dicatum, hoc omne ad Hierosolymam deportetur pro sacrificijs dei: necnon & quodcunque uolueris ex auro uel argento construere, liceat tibi cum tuis fratribus facere. Vasa etiam sacra quæ tibi tradita sunt, dispone: & quicquid mente cogitaueris ut fiat, impendi à nobis iussimus, ut ex regalibus thesauris efficias. Scripsi etiam custodibus pecuniarum Syriæ & Phœnices, ut diligentiam habeant circa ea, quæ per Ezram sacerdotem uel lectorem legum dei, mandata noscuntur. Igitur ut nequaquam de me aut de nepotibus meis iram deus assumat, omnino præcipio ad usq; tritici modios centum deo eadem legem dari à uobis. Vos aũt sacerdotibus & Leuitis, ac sacris cantoribus & ianitoribus, sacrisq; seruis tẽpli & scribis nullo modo aut tributa imponatis, aut aliquid captiosum uel onerosum. Sed etiam tu Ezra secundum dei sapientiam cẽsores ordina, qui omni Syriæ & Phœnicæ tuam legem scientibus indicent, eamq; discendam ignorantibus trade. Et si quis ex gente tua; dei sui legem uel imperatoris transgressus fuerit, puniatur: ut non tanquam ignorans uideatur transgredi, sed cognoscens audacter negligere comprobetur. Ergo huiusmodi contemptores aut morte, aut pecunijs cõdemnentur. Vale. Tunc Ezras hanc epistolam accipiens, lætatus, deum adorare cœpit, & regiæ beneuolentiæ ipm confitebatur autorem. Ideoq; omnes ipsi gratias dicebant esse referendas. Legens autem epistolam Iudæis Babyloniæ constitutis, eam quidem signauit. Exemplum autem eius ad omnes Israelitas & Mediam habitantes transmisit. Hi uero cognoscentes regis circa deum pietatem, & fauorẽ quem in Ezram habere probabatur, eum dilexerunt omnes. Multi siquidem facultates suas deportantes, ad Babyloniam uenerunt, cupientes ad Hierosolymam descendere. Totus autem populus Israel in illa prouincia permansit: ideoq; duæ tantum tribus consistunt per Asiam & Europam obsequentes Romanis. Decem autem tribus hactenus trans Euphratem commorari probantur, quarum multitudines inæstimabiles minime possunt numero comprehendi. Venerunt etiam ad Ezram multi sacerdotes, & Leuitæ, & ianitores, cantatoresq;, sacriq; serui, quos congregans de captiuitate, trans Euphratem tribus diebus moratus, ieiunia eis imposuit, ut deo uota p salute persolueret, ne quid in uia paterentur aduersum, aut per hostes, aut per aliam quandã difficultatẽ forsitan accidentẽ. Nam Ezras regi prædicens, quod deus eos perduceret, iam non petijt qui eos præcederent equites. & postquam uota perfecerunt, ab Euphrate surgentes, die duodecimo primi mensis, septimo imperij anno Xerxis, ad Hierosolymam peruenerunt, quinto mense eiusdem anni. Et ilico Ezras custodibus pecuniarum, ex sacerdotali genere existẽtibus, restituit sacras pecunias, argẽti talenta sexcenta, quinquaginta uasa argentea talentorum centum, uasa aurea talentorum uiginti, & uasa ærea auro meliora, habentia pondo talenta duodecim. Hæc nanq; rex & consiliarij eius, & omnes Israelitæ Babyloniam habitãtes, donauerunt. Cumq; Ezras tradidisset ea sacerdotibus, obtulit deo legitimas hostias in holocaustum, tauros tredecim: pro communi uero populi salute arietes nonaginta, agnos septuagintaduos, hœdos pro purgatione delictorũ, duodecim. Regis quoq; dispensatoribus, & præfectis humilis Syriæ & Phœnices, regias literas obtulit, qui denunciationem eius agere compellebãtur, gentemq; honorabant, & ad omne opus bonum cum eis elaborabant. Hæc igitur quemadmodum & ipse Ezras deliberauerat, processerunt: deo eum, ut arbitror, dignum in his quæ uoluit iudicãte, propter iustitiam ac benignitatem eius. Quem pauco tempore transeunte, aliqui adierunt, accusantes quod quidam sacerdotum & Leuitarũ transgressi sunt patrias leges, uxores alienigenas ducentes, & genus sacerdotale confundentes. Petebantq; ut legibus subueniret, ne cõmunis sup

Epistola Xerxis regis pro Iudæis.

Due tantum tribus redeũt Hierosolymã

Ezras uenit Hierosolymã

1. Ezræ. 9, 10.

omnes ueniens ira, calamitatibus iterum eos inuolueret. Quæ cum audiſſet, mox præ mœrore ueſtem diſrupit, & caput barbamq; contumelioſe dilacerans, ſeſe proſtrauit in terram, quod tale facinus populi primates commiſiſſent, exiſtimans quia ſi præciperet eis uxores cum earum filiis deſerere, nemo eorum obediret, & ideo permanebat in terra iacens. Concurrebant autem omnes meliores eorum ad eum, & dolorum eius in his quæ facta ſunt, participes erant. Cum autem Ezras à terra ſurrexiſſet, & manus ad cælum tetendiſſet, dicebat: Confundor quidem à deo propter populi delicta ueniam ſuſcipere, q etiam de ſua memoria parẽtum noſtrorum iniquitates remiſit. Rogabat uero deum, qui ſemen aliquod & reliquias ab illa eorum calamitate uel captiuitate ſeruauerat, & rurſus ad Heroſolymam & propriam terram reſtituerat, qui & reges Perſarum impendere eis miſericordiam præparabat, ut ueniam ſolita pietate concederet: ſe uero morte quidem digna commiſiſſe, bonitatis autem dei eſſe hos tales à tormentis eripere. Qui poſt quã orãdo conticuit, cunctis lugentibus qui cum uxoribus & filiis ad eum conuenerant, quidam Achanonius nomine, primas Hieroſolymitanus, accedẽs ad eum, dicebat ipſos quidem peccaſſe, cohabitantes cum alienigenis uxoribus: perſuadebatq; ei omnes iurare, quatenus ſuas uxores cum earum filiis amouerent, & hos punirent, qui legi obedire cõtemnerent. Flexus igitur Ezras, fecit principes tribuum, & ſacerdotum, & Leuitarum, & Iſraelitarum iurare, quod uxores ſuas & filios ſecundum Achanonij conſilium incunctanter abiicerent. Suſcipiens uero ſacramẽta, ſtatim egreſſus è templo, ingreſſus eſt habitaculũ Iohannis filij Eliaſib, & nihil penitus illo die propter mœrorem comedens, ibidem commoratus eſt. Facta autem prædicatione, iubet omnes qui ex captiuitate redierant, ad Hieroſolymam colligi, & hos qui non ante biduum aut tres dies occurriſſent, alienari à mul
2. Ezre. 9. titudine, & ſubſtantias eorum auferri decernens, ſecundum iudicia ſeniorum. Conuenerunt itaq; intra tertium diem ex tribu Iuda & Beniamin, in uicesimo die noni menſis, qui ſecundum Hebræos Kiſleu, ſecundum Macedones Apellæos uocatur. Cumq; in ſuperiori loco templi conſediſſent, præſentibus ſenioribus, & propter zelum uehementer afflictis, ſurgens Ezras criminabatur illos, qui præter legis conſuetudines, alienigenas duxiſſent uxores: nunc ergo facturos eos rem deo gratam, & ſibi utilem dicebat, ſi uxores eiicerent. Cumq; omnes ſe id perfecturos clamarent, ſed abundantem eſſe multitudinem, tẽpusq; hyemale, & hoc opus non unius aut duorũ eſſe diei, ſed oportere dicebant, ut duces & alij, qui non cum alienigenis habitabant uxoribus, tempus acciperent dilationis, & ſeniores cohabitantes cum alienigenis uiſitarent multitudinẽ. Cum hæc decreuiſſent, cœperunt quærere à primo die menſis decimi, eos qui cum alienigenis habitabant, uſque ad primum diem ſecundi menſis, & inuenerunt multos ex nepotibus principis ſacerdotum Ieſu, & fratrum eius ſacerdotum, & Leuitarum, ac Iſraelitarum, qui uxoribus filiisq; earum dilectionem magis legum ſuarum præponentes, eas ilico refutarunt. Quo facto, hoſtias placantes deum, immolatis arietibus, obtulerunt. Quorũ nomina minime uiſum
2. Ezre. 8. eſt nobis dicere neceſſarium. Igitur prædictum nuptiarum peccatũ ſic Ezras purgauit, ut de cætero hæc conſuetudo non permaneret. Septimo uero menſe ſcenopegiam celebrantes, & toto penè populo congregato, aſcendens ad ſuperiora templi ad orientalem portam, Ezram rogabant, ut leges eis Moſaicas legeret. Qui ſtans in medio populi, à ſolis ortu legit uſq; ad medium diem. Et cum audiſſent recenſitam legis iuſtitiam, ad præſens quidem & in poſterum docebantur, de præteritis autem gemebant, lachrymasq; fundebant, & recordati ſunt, quod ſi legem cuſtodiſſent, nihil ex tot ſupradictis malis perpeſſi fuiſſent. Cumq; uideret Ezras ſic eos afflictos, præcepit eos ad ſua diſcedere, & à lachrymis abſtinere propter feſtos dies, in quibus minime liceret affligi, hortabaturq; magis ad epulationes eos conuerti, & facere quæ ſunt grata & conuenientia celebrationi præſenti: pœnitentiam uero & mœſtitiam de prioribus peccatis habendam, & obſeruandum ne quid in poſterum eis ſimile eueniret. Poſtquam uero eos Ezras hortatus eſt, cœperunt habere lætitiam. Cumq; hoc per dies octo in ſuis tabernaculis egiſſent, ad propria diſceſſerunt, laudantes deum pro emundatione communium peccatorum: Ezræq; gratias referebant. Quem contigit poſt gloriam, quam apud deum habuerat, in ſenectute uenerãda finire uitam, & in Hieroſolymis cum multa ſepeliri liberalitate. Sub idem tempus &

Ioachim defuncto principe sacerdotum, filius eius Eliasib in principatu sacerdotali successit. Quidam autem ex captiuis Iudaeis Xerxis regis pincerna, nomine Nehemias, occurrens quibusdam peregrinis ante metropolim Persarum Susa, ex longo itinere ad ciuitatem intrantibus, & audiens eos ad inuicem Hebraice loquentes, consulebat unde essent profecti. Illis autem respondentibus, se à Iudaea uenisse, rursus interrogabat, qualiter se haberet eorum multitudo, & metropolis Hierosolyma. Cumq; ei dixissent, male habere ciuitatem, & depositis in solum muris, multa mala gentes in circuitu positas inferre Iudaeis, & die tota percurrere deuastantes prouinciam, & nocte tanta mala conficere, & multos à prouincia uel ab ipsis Hierosolymis captiuos abducere, & quod omnes uiae singulis diebus inueniebãtur plenae cadaueribus occisorum: tunc Nehemias propter suorum calamitatem fleuit, & attendens paululũ ad cælum, dixit: Domine, usquequo despicis, quae nostra patitur generatio? Sic rapina uel spolia omnibus sumus effecti? Remoráte autem eo in porta, & haec deflente, quidam nunciauit iam regem accumbere praeparatum. Qui statim sicut erat illotus, ad ministerium poculi regij festinauit. Vt uero rex cœnauit, suauitate plenus ad iuuenem respexit moestum: & quaerebat, cur tristis esset. Tunc ille precatus deum, ut gratiam ei quandam postulanti praestaret, quomodo, inquit, possum tibi rex non talis apparere, neq; animo non dolere, dum audierim patriae meae Hierosolymorũ, in qua & monumenta & sepulchra meorum sunt parentum, muros in terra iacentes, & portas eius incensas? Sed praesta mihi proficiscenti muros restituere, partemq; templi cadentem denuo recõstruere. Tunc rex annuit dare se donationem ei quamcunq; supplicasset, & ad satrapas literas deportandas, quatenus eum honorarent, & omnia quae opus haberet, praberent ei, dicens: Repelle tristitiam, & de reliquo gaudens nobis ministra. Igitur Nehemias deum adorans, & regi gratias agens, moestitiam uultus, confusionemq; suã pollicitationis hilaritate mutauit. Postero autem die conuocans eum, praebuit Syriae & Phœnices & Samariae praefecto Addeo epistolam deferendam, in qua de honore iuuenis, & impendijs aedificationis mandauerat exhibendis. Veniens ergo ad Babyloniam, & multos gentis suae sponte eum secutos adducens, ad Hierosolymam peruenit, uicesimo quinto anno regnante Xerxe. & demonstrans epistolas porrexit Addeo, & alijs praefectis equitum. & congregans omnem populum ad Hierosolymam, stetit in medio templi, talem ad eos effundens orationem: Vos scitis uiri Iudaei, deum quidem in memoria patrũ Abraam & Isaac & Iacob permanere, & per illorum iustitiam non derelinquere prouidentiam nostri. Vnde & adiuuit me, ut acciperem à rege potestatem muros uestros refabricare, ac reliquam partem templi perficere. Volo autem uos uicinarum gentium certe scire inimicitias, & quia si cognouerint magnificenter nos aedificia reparare, resistent: & multa molientur, ut nos impedire praeualeant. Primum ergo in deum confidere debemus, qui illorum inimicitijs potest resistere: nec die uero, nec nocte studium aedificandi relinquere, dum tempus opportunum existit. Cumq; haec dixisset, iussit & magistratibus murum metiri, & opera eius diuidere populo per uicos & ciuitates, secundum uniuscuiusq; possibilitatem, pollicitus & seipsum cum suis seruis aedificationem adiuuare. Solutaq; concione, Iudaei statim opus aggressi sunt. Iudaei uero dicti sunt ex die, qua à Babylone profecti sunt ex tribu Iuda, quae prior ad illa loca peruenerat. Vnde & ipsi, & prouincia à tali appellatione uocantur. Audientes uero murorum aedificationem accelerari Ammonitae, & Moabitae, uel Samaritae, & omnes qui inferiorem Syriam habitabant, moleste ferebant, & meditabantur insidias eis contexere, quatenus uoluntatem eorum impedirent: multosq; interficiebant Iudaeos, ipsum etiã Nehemiã dilacerare quaerebant, quosdam alienigenas conducentes, qui eum perimerent. Propterea in timore & turba dispersis rumoribus eos mittebant, tanquam multis gentibus praeparatis contra eos arma proferre, quibus turbati rumoribus, cõstructionem penè reliquerant. Nehemias autem nullo modo his permotus studiũ operis dereliquerat: sed custodiae causa corporis sui agmine satellitum circunseptus, sine uulnere permanebat, operis desiderio tribulationem non sentiens. Ita siquidem intentus agebat, ac prouidebat suae saluti, non timore mortis, sed cognoscens post suum interitum minime concedi suis ciuibus muros construere. Vnde pœcepit in posterum, ut armis aedificatores praecincti fabricarẽt. Igitur aedificatores, uel im- 2. Ezre. 2. §.

penſarum portatores,gladios habebant,clypeos autem iuxta eos poni decreuit.Buccinatores autem à quingentis pedibus ſtatuit:præcipiēs, ut ſi hoſtes apparuerint,ſignificarēt hoc populo,quatenus armati reſiſterent,nę eos nudos inermesq; oppugnarent. Ipſe autē nocte circumiens ciuitatem,minime aut operibus,aut ſomno,aut cibo fatigabatur:nihil aſit horæ ſuauiter,ſed ſub neceſſitate utebatur.Quos etiam labores ſuſtinuit per annos duodecim & menſes quatuor.Nam tanto tempore Hieroſolymorum ſunt muri perfecti, octauo autem & uiceſimo anno,& menſe nono imperij Xerxis,poſtquam muri perfectionē acceperunt, Nehemias & reliqua multitudo ſacrificauerunt deo p eorū ædificatiōe laudātes,ac per octo ſunt epulati dies. Gentes autem quæ Syriam habitabant, audientes perfectam cōſtructionem murorum,grauiter angebantur. Nehemias autem in ciuitate uidens paucos hoſtes habitare,rogauit ſacerdotes & Leuitas,ut uicos relinquētes, ad ciuitatem migrarent,& in ea manerent,fabricans eorum domicilia propriis expenſis.Populum etiam agros colentem decimas fructuum ad Hieroſolymam iuſſit offerre, ut habentes ſacerdotes &Leuitæ alimenta,perpetua religionis iura non derelinquerent.Et hi qdē libenter ſequebanturdecreta Nehemiæ. Ciuitatem uero exinde contigit hominum multitudine compleri. Multa etiam alia bona & laudibus digna, cum ſumma feciſſet magnificentia Nehemias,ad ſenectutem perueniens,defunctus eſt,uir benignus & natura iuſtus,atq; munificentiſſimus erga propriam gentem,qui in memoriam æternam ſui,muros Hieroſolymitanos reliquit.Hæc ergo imperio Xerxis ſunt acta.

Labor Nehemiæ & cura.

Nehemias moritur.

HISTORIA ESTHER.

Caput VI.

Eſther.1.

DEfuncto uero Xerxe,regnum ad eius filium Cyrū (quem Græci Artaxerxem uocant)contigit tranferri.Quo regēte Perſarum imperium, periclitata eſt tota gens Iudæorū cum mulieribus & filiis deperire.Cauſam uero paulo poſt demonſtrabo. Nam decet primum de rege diſſerere,quemadmodum Iudæam duxit uxorem de regio genere,quam noſtram dicunt ſeruaſſe gentem. Nam cum regnum Artaxerxes accepiſſet,& ordinaſſet ab India uſq; ad Aethiopiam centum & uigintiſeptem ſatrapas,tertio imperij ſui anno,amicos ſuos & gentes Perſis ſubiectas,cum ducibus earum magnifice pauit,ſicut regem oportuit,qui diuitiarum oſtentationem per centum & octoginta dies parauerat.Poſtea gentes ac legatos earum in Suſis per ſeptem dies delicijs ſaginauit,quorum cōuiuium huiuſmodi erat inſtructum.Tabernaculum enim fixerat ex aureis argenteiſq; columnis,uela purpurea ſuper eas extendens, ut multa millia diſcumbentium operirent. Miniſtrabatur uero poculis aureis,& lapidibus preciosis, ad delectationem ſimul & ſpectaculum præparatis.Præcepit itaq; miniſtris,ne cogerent bibere eos, potionem eis offerentes,quod apud Perſas fieri ſolet,imò ut concederent unicuiq; diſcumbentiū,ut quēadmodum uellet epularetur.Miſit autem per omnem prouinciam,denuncians ut opera relinquerent,multiſq; diebus pro eius imperio lætarentur.Regina quoq; mulierū cōuiuiū in aula collegit.Quā rex prandētibus uolens oſtendere,ad conuiuiū iuſſit accedere, cunctas mulieres pulchritudine præcellentem.Quæ pro legum Perſarum cuſtodia, prohibentiū ab extraneis alienas coniuges uideri,non acceſſit ad regem.Cumq; ſæpius eunuchos ad eā mitteret inuitantes, nihilominus ſuum denegans aduētum permanſit. Vnde rex ira commotus,ſoluit conuiuium,& ad ſe conuocans ſeptem Perſas,apud quos legū mandata ſeruantur, accuſabat uxorem,dicens,qualiter fuiſſet ab ea contemptus,cum ſæpius ad conuiuium uocaretur,nec ſemel paruiſſet.Præcepit ergo,ut pronunciarent contra eam,quandā legis definitionē.Tunc unus ex his,nomine Nocheus, locutus eſt dicēs, nō ipſi ſoli hāc iniuriam factam fuiſſe,ſed omnibus Perſis,periculum uitæ patientibus, ut turpiter à ſuis contemnantur uxoribus:nulla enim,inquit, iam pudore tenebitur, exemplum reginæ ſuperbiam aduerſum te omnium rectorem habens,& ideo hortabatur,ut eam quæ ſic iniuriata fuerat regem,maximis damnis afficeret, & hoc facto cunctis gentibus denunciaret, quæ ſunt in reginam decreta.Placuit ergo,ut regina Vaſthis abijceret,& honor eius aliæ mulieri præberetur.At ille amore coniugis detētus,grauiter diſiunctionem eius ferebat, & conciliari quidem propter legem non poterat:triſtis tamen in ſolicitudinibus permanebat.Quem uidentes amici nimio mœrore confectum,ſuadebant, ut memoriā quidē

Aſſueri conuiuium.

Eſther.2.

uxoris & aliorem nihil profuturum deponeret,& quæreret per uniuersam terram uir gines decoras,ex quibus pulchriorem haberet uxorem,extingui enim prioris sic posse cu pidinem aiebant, alia introducta, & desiderium paulatim à muliere proiecta subtractũ, ad cohabitantem posse conuerti.Hoc flexus cõsilio,statim quibusdam iussit de palatio eli gere præcellentes pulchritudine uirgines,& ad se deducere. Cum uero congregatæ mul tæ fuissent,inuenta est quædã puella in Babylonia,ambobus orbata parentibus,quæ apud auunculum nomine Mardochæum nutriebatur.Is enim fuerat ex tribu Beniamin.Oĕsq; primas Iudæorum Esther(hoc enim nomen ei erat) pulchritudine superabat, & gratia uultus sui respicientium magis delectabat aspectum. Quæ tradita cuidam eunucho pro diligentia,cuncta rerum prouidentia fruebatur,affluentia aromatum, odore & largitate unguentorum,quibus corpora utuntur, irrigabatur. & his fruebantur per menses sex, numero quadringentæ.Cumq; putasset uirgines per prædictum tempus diligentiæ satis habuisse,& dignas iam regio factas esse cubiculo, per singulos dies ad concubitum unam regi mittebat.Qui post concubitum statim eas ad eunuchum remittebat. Veniente uero ad eum Esther,delectatus est,& in amorem incidens puellæ,legitime eam duxit uxorẽ, & nuptias celebrauit imperij sui anno duodecimo,mense qui dicitur Adar. Destinauit au tem per omnes gentes,eos qui Angari dicuntur,præcipiens eis pro suis nuptijs festa ce lebrare.Ipse autem Persas & primos gẽtium pascebat per totũ mensem pro nuptijs suis. Quam cum introduxisset ad aulam,corona eam induit.Habitauitq; cum eo Esther, mini me ei prodens,ex qua esset natione.Trãsiens autem & auunculus eius à Babylone ad Per sicam Susim,& habitans illic,singulis diebus in palatio commorabatur, requirens quali ter puella conuersaretur,quam tanq̃ filiam diligebat. Cumq; legem rex posuisset, ut ne mo familiarium ad eum non uocatus accederet,cum super solium sederet. Sedebat itaq; etiam ipse rex uirgam auream ferens. Quam cum aliquem liberare uoluisset horum qui non uocati uenirent,porrigebat ei:& cum tetigisset,uitabat periculum mortis.De his q̃ dem sufficienter nobis dictum est.Interiecto uero tempore,insidiantibus regi Bagatheo & Theodesto Vasthianis eunuchis,seruus alterius eunuchorum genere Iudæus, cum in tellexisset insidias,reginæ auunculo indicauit.Mardochæus autem per Esther manifestãs, insidiatores prodidit regi.Turbatus autem rex,ueritatem inueniens,eunuchos quidẽ cru cifixit:Mardochæo autem tunc nihil præstitit,quamuis salutis eius nuncius extitisset,no men tantum eius annalibus monumentis inseri præcepit, & in palatio eum pmanere,ut amicus regis necessarius existeret.Quo tempore Aman Amadathi filium, genere Ama lechitam,ad regem introeuntem,peregrini & Persæ adorabant. Nam hunc ei honorem *Esther.3.*
Xerxes ab omnibus iusserat exhiberi.Mardochæum uero propter sapientiam &patrias lè ges non adorantem,Aman custodiri fecit,& interrogauit eũ ex quo genere esset. Audiẽs autem Iudæum esse,indignatus dixit:Omnes liberi Persæ adorant me,hic seruus existens hoc facere dedignatur? Et punire uolẽs Mardochæũ,ipsum quidem à rege petere ad tor menta paruum putauit,gentem autem eius decreuit totam unà perimere. Nam Iudæos in odio satis habebat,quoniam Amalechitarum genus,è quibus ipse fuerat,ab ipsis omne perierat.Adiens ergo regem,accusãbat Iudæos,dicens gentem esse malignam,dispersam per uniuersum orbem,qui eius non seruiret imperijs,nec mixtam,nec alij genti coaduna tam,nec eandem cum cæteris religionem colentem,quæ neć legibus,inquit,similibus uti tur,& inimica moribus & professionibus tui populi,& hominibus cunctis existit. Sed si uis aliquod subiectis beneficium commodare,iube radicitus eam perire,nec eius reliqui as aliquas remanere,nec aliquis eorum ad seruitutem aut ad captiuitatem seruetur. Ve runtamen ut nullum patiaris damnum,tributa eorum de propria substantia ipse me pẽ bere polliceor quadraginta millia pecuniarum talenta,ubicunq; præceperis.Has autem pecunias libẽter offero,si pacatum ab his malis tuum fuerit imperium. Postquam Aman hæc intimauit,rex ei & pecunias & homines donauit,quicqd de his uellet,efficeret. Desi derio autem adepto,Aman statim mandat,tanquam à rege per omnes gentes præcepta, hunc modum continentia:Rex maximus Artaxerxes ab India usq; Aethiopiam, centum *Esther.13.*
uigintiseptem prouinciarum principibus & iudicibus, qui eius imperio subiecti sunt, salutem dicit.Cum pluribus gentibus imperassem, & uniuersum orbem meæ dititioni

ſubiugaſſem,uolui nequaquam abuti potentiæ magnitudine,ſed clementia & lenitate gubernare ſubiectos,ut abſq; ullo timore uitam quiete tranſigentes,optata cunctis mortalibus pace fruerentur.Quærente autem me à conſiliarijs meis, quomodo hoc poſſet impleri,unus qui ſapientia ac fide cæteros præcellebat,& erat poſt regem ſecundus,Aman nomine,indicauit mihi in toto orbe terrarum populum eſſe diſperſum,qui non noſtris uteretur legibus,& contra omnium gentium faciens cõſuetudinem,regum iuſſa contemneret,& uniuerſarum concordiam nationum ſua diſſenſione uiolaret.Quod cum didiciſſemus,uidentes unam gentem rebellem aduerſus omne genus hominum, peruerſis uti legibus, noſtriſq; iuſſionibus contraire,& turbare ſubiectarum nobis prouinciarum pacẽ atque cõcordiam,iuſſimus,ut quoſcunq; Aman, qui omnibus prouincijs præpoſitus eſt, & ſecundus meus eſt pater, monſtrauerit,cum coniugibus ac liberis deleantur ab inimicis ſuis,nulluſq; eorum miſereatur,quartadecima die duodecimi menſis Ader,anni præſentis,ut nefarij homines uno die ad inferos deſcendentes, reddant pacem imperio noſtro,quam turbauerunt.Hoc per ciuitates & prouincias ueniẽte præcepto,omnes ad in-

Eſther.4. Luctus Mardochæi.

teritum Iudæorum conſtituta die parabantur, quod etiam in Suſis præparabatur. Rex ergo & Aman epulationibus uacabant:ciuitas uero turbabatur. Quod Mardochæus cognoſcens,ueſtem rupit,& ſacco indutus, cinereq; perfuſus,ciuitatem circuibat, clamans interimi gentem quæ nihil peccauit.Et hoc dicens,ad aulam peruenit, & ante ipſam ſtetit.Nam minime ei licebat ingredi,tali circumamicto habitu.Idem & omnes fecerunt Iudæi,per ciuitates,quibus de hoc literæ proponebantur,lugentes & plangentes nunciatas ſibi calamitates.Cum uero quidam reginæ nunciaſſet Mardochæum in tam miſero ante aulam habitu ſtantem,audito ſermone turbata,miſit qui eius ueſtitum mutarent.Quo nolente ſacco exui,quia nondum erat malum finitum,pro quo ſaccum induerat,uocans aſſiſtentem eunuchum Acratheon,ad Mardochæum deſtinauit:interrogans, quid ei triſtitiæ contigiſſet,quod hunc habitũ nec ea petente deponeret. Tunc Mardochæus indicauit eunucho cauſam,& literas contra Iudæos per oẽs prouincias ſub rege conſtitutas, tranſmiſſas,& promiſſionem pecuniarum, per quam à rege perditionem gentis comparauerat Aman.Harum etiam exemplum ad Eſther tradidit reportandum, quæ propoſitæ in Suſis fuerant:mandans ei,quatenus de his regi ſupplicaret: nec recuſaret pro ſalute gentis habitum humiliorem accipere,per quem regi oſtenderet,Iudæis periculum immine re.Aman,inquit,qui ſecundum honorem poſt regem obtinet,accuſando Iudæos, regem aduerſum eos incendit.Hæc cum regina cognouiſſet,rurſus mittit ad Mardochæum,dicens,quod non eſſet à rege uocata,& ſi quis ad eum non uocatus intraret, moreretur:niſi uolens quendam ſeruare,porrigeret ei uirgam auream.Nam inuocato &ad eum intrãti, ſi hoc rex fecerit,hic ſolus non interimitur,ſed ueniam accipiens liberatur.Mardochæus uero hæc uerba deportanti ſibi ab Eſther eunucho,renunciare præcepit, nõ ſuæ ſaluti prouidere,ſed totius gentis periculum amouere.Nam ſi nunc ipſa,inquit, contempſerit,adſutorem quidem genti deum omnibus modis futurum: ipſam uero & paternam eius domum ab illis quos contempſerat,perituram. Eſther autem denunciauit Mardochæo per eundem miniſtrum,ut pergens ad Suſa,conſtitutos illic Iudæos ad concionem cõgregaret,& ieiunare cunctos triduo pro ipſa præciperet.quod & ipſa cum ſuis agens ancillis,promiſit ſe præter legem adire regem,&ſi mori oporteret,non recuſaret.Mardochæus autem ſecundum Eſther mandata populum fecit ieiunare,deumq; ſuum petere,ut nec eam,nec gentẽ eius perituram contemneret, ſed ut ſæpe ante prouidit, & peccanti ueniã conceſſit,& nunc à denunciato dudum interitu liberaret.Non enim propter aliquod peccatum ita cogebatur ſine gloria deperire, cum & ipſe dñs noſſet cauſam furoris Aman,

Oratio Mardochæi.

quod eum non adorabat.Neq; enim,inquit, honorem quem tibi domine offerebam,hũc illi quoq; patiebar offerre:ideoq; iratus, contra eos qui tuas leges non tranſgrediuntur, talia machinatus eſt.Eaſdem etiam uoces uulgus emittebat, petens deum prouidere ſuæ ſaluti,cunctoſq; Iſraelitas per omnem liberare terram à futura calamitate: nam iam præoculis eam ſperabant,& ſimul habebant.Rogabat etiam Eſther deum,patria ſe lege proſternens in terram,lugubriq; ueſte circumamicta.Cibum autem & potũ,omniaq; ſuauia

Triduanum Eſther ieiunium.

renuebat per tres dies,deum petens,ut adiuuaret eam,quatenus regi uideretur ſupplicãs

liauis eloquio, specie uero pulcherrima, ut ex utroq; sustentata, & ipsa periculum euita-
ret, & gentis suæ salutem acquireret, Aman quoq; regis odium concitaret. Sic deum per *Esther. 5.15.*
tres dies deprecans, lugubrem uestem deposuit, & habitu mutato ornata, sicut oportebat
reginam, ibat cum duabus ancillis, quarum una leuiter eam incumbentem sustentabat, al
tera sequens lõgitudinem uestis utique ad terram profusam, summis eam digitis depor
tabat. Quæ ita facie rubore plena, uerecundum ac modestum habens decorem, adibat re
gem etiam cum timore. Cum uero ad faciem eius sedentis in solio deuenisset, & uidisset *Esther ad re-*
eum circundatum ornatu, qui ex uaria ueste uel auro, uel lapidibus preciosis ualde fulge *gem supplica-*
bat, terribilioremq; magis eum propter hæc intuens, cumq; & ille asperius eam uultuq; *tura ingredi-*
fracundo aspiceret, membrorum eam debilitas comprehendit, & super ancillas quæ p *tur.*
pe latera eius erant, repente collapsa est. Rex autem uoluntate arbitror dei mentem mu-
tauit, & timẽs ne quid mali uxor eius timore pateretur, surrexit à sella, suoq; eam gremio
colligens fouebat, & osculabatur, blandeq; loquebatur, confidere petens eam, nec aliquid
mali metuere, quod ad eum non uocata uenisset: nam legem istam propter subiectos esse
positam, ipsam autem similiter cum eo regnãtem, omnem habere licentiam. Hæc dicẽs,
sceptrumq; in manu eius ponens, uirgam super ceruicem eius tetendit propter legem, li
berans eam à mortis discrimine. Illa uero respirans: domine, inquit, non habeo facultatẽ
explanandi, quæ mihi subito contigerunt. Nam ut te uidi maximum, & pulchrum atq;
terribilem, statim spiritus meus recessit, & à mea anima sum relicta. Vix illa cum debili-
tate hæc loquente, etiam regẽ anxietas habuit: deinde confidere, meliora q; sperare Esther
inuitabat. Nam medium ei regnum se concedere, si hoc peteret, promittebat. Esther ue-
ro ad conuiuium eum cum Aman amico ad se uenire supplicabat, parasse ei cœnam se
dicens. Cumq; annuisset, & aduenisset, inter poculorum lætitiam iussit rex Esther aperi-
re quid uellet, nihil enim se negaturum esse promiserat, etiam si partem regni poscere uo
luisset. Tum illa in posterum diem explanaturam se suum consilium promisit, si rursus
ad conuiuium cum Aman ueniret. Cumq; rex promisisset, Aman egressus est, gaudens
quod solus apud Esther cum rege meruit epulari, dum nullus alius talem honorem po-
tuisset adipisci. Videns uero in aula Mardochæum, nimis indignatus est, quod non ali-
quam ab eo uenerationem sibimet exhiberi sensisset. Tunc ingressus ad semetipsum, uxo-
rem Zarassan cum amicis uocauit. Quibus præsentibus honorem exposuit, quo fruere-
tur non apud regem tantum, sed & apud reginam, & qualiter illo die ad eam cum rege
solus accitus esset, & in posterum diem rursus inuitaretur. Dicebat autem, non ei placuis
se, quod Mardochæum uideret in aula ludæum. Cui respondit uxor sua Zarassan: Iube
lignum secari quinquaginta cubitorum, & mane pete Mardochæum à rege crucifigen-
dum. Cuius consilium laudans, præcepit famulis lignum paratum in atrio statuere, quod
ad pœnam Mardochæi seruarent. Deus autem spem malignam Aman deridebat, & *Esther. 6.*
accidentia præuidens, de futuris delectabatur. Nam regi somnum per illam noctem
abstulit. Qui nolens in ocio uigilias perdere, sed ad gubernationem sui principatus habe-
re, scribam iussit ferentem prædecessorum suorum & suorum factorum monumenta
relegere. Cumq; detulisset, & recenseret, inuẽtus est quidam, qui pro uirtute sua precium
agros acceperat, quorum & nomen signatum erat, alter uero pro fide donationem impe-
trauerat. Post hæc legendo uenit ad Bagatheum & Theodestum eunuchos insidiatores re
gis, quos Mardochæus indicauerat. Et cum hoc tantum scriba pronunciasset, & ad alte-
rius tranfisset actus, rex eum detinuit: consulens, si quid ei pro remuneratione datum scri
ptum haberetur. Scriba respondit, nihil. Tunc rex iussit eum tacere, & interrogabat
eos quibus hoc commissum fuerat, quæ esset hora noctis. Audiens autem iam diluceſce-
re, præcepit, ut quem inuenirent amicorum ante aulam præsentem, nunciarent. Euenit
autem Aman inueniri. Nam præter solitam horam maturius processerat, mortem Mar-
dochæi petiturus. Cumq; serui renunciassent Aman ante ædem stare, præcepit eum uo-
cari. Cum ergo intrasset: amicum, inquit, te sciens fidelem, peto ut cõsilii mihi præbeas,
quemadmodum debeam secundũ meam munificentiam honorare quendam mihi ualde
charissimum. Aman uero putans cõsilium quod dedisset, hoc pro se futurum, nam amari *Cõsiliũ Aman*
se solum à rege credebat, quã existimabat optimã esse sententiam, regi declarauit, & dixit: *inſperatum.*

Si uis quem dicis hominem dilectum gloriæ meritis honorari, fac eum ſuper equum procedere tua ueſte indutum, & torquem auream habere, & præcedere unum ex tuis neceſſarijs amicis, clamantem per totam ciuitatem, quod tale beneficium merebitur, quē rex honorificari uoluerit. Igitur Aman huiuſmodi largitatem arbitratus ad ſe uenturā, talia perſuaſit. Rex uero delectatus hac monitione: uade, ait, habens equū & ſtolam & torquem, require Mardochæum Iudæum, & his illum induens, antecede equum eius. Nam tu, inquit, amicus es mihi præ cunctis. Ergo perfice conſilium cuius utilis ſuaſor extitiſti, & hæc ei à nobis donentur, qui meam animam liberauit. Poſtquam hæc præter ſpem omnem audiuit, mente confuſus, & mœſtitia perculſus, exijt, equum ducens cum purpura & auro: & Mardochæum reperiens, ante aulam ſacco indutum, iuſſit exutum purpura circundari. Tum ille neſciens ueritatem, ſed deludi ſe putans: peſſime, inquit, omnium hominum, ita calamitatem noſtram derides? Vt uero certe cognouit, quod ei rex hūc honorem donauerit pro ſalute quam illi præbuerat, inſidiatores eunuchos redarguēs, purpura induitur, qua rex ſæpe ueſtitus degebat, & torque ceruicem circundatus, & ſuper equum ſedens, totam circuibat undique ciuitatem, præcedente Aman & prædicante, qđ huiuſmodi fruatur donis, quem rex amauerit, & dignum honore probauerit. Cumq; totam circuiſſet ciuitatem, Mardochæus ad regem ingreditur. Aman autem ex confuſione ad ſe recedens, cum lachrymis uxori & amicis quæ contigerant, indicauit. Illi nequaquā
Eſther. 7. puniri poſſe Mardochæum dicebant, deū enim eſſe cum ipſo credebant. Dumq; hæc adinuicem loquerentur, uenerunt Eſther eunuchi, Aman urgentes ad cœnam. Sabuchadar uero unus ex eunuchis, uidens crucem ſtiram in domo Aman, quam Mardochæo parauerat, conſuluit aliquem ſeruorum, cuius cauſa eam paraſſet, & audiens quod reginæ auunculo, quem Aman à rege petiturus erat ad pœnam, tūc quidē tacuit. Cumq; rex unā cum Aman epulatus, interrogaret reginam, ut diceret quam uellet ab eo donationem impetrare, completurum enim ſe eius deſiderium promittebat, tunc regina pro populi deprecabatur periculo, eo quod tradita fuiſſet ad perditionem cum ſua gente: ideoq; ſermones ad eum facere decreuiſſet. Neque enim moleſtum ſibi dicebat, ſi amaram eis ſeruitu-
Eſther accuſat Aman. tem imponeret, paruum enim hoc eſſe malum, ſed ſupplicabat hæc amoueri. Itaq; interrogante rege, à quo hæc ſancita fuiſſent, accuſabat iam manifeſte Aman, & maleuolū contra eos exiſtentem, has molitum inſidias arguebat. Tunc rex ad hoc turbatus, à conuiuio ad hortos egreditur. Eſther uero reginam Aman petere cœpit, & ueniam pro peccatis expoſcere. nam intellexerat in quibus iam malis eſſet. Cumq; ſuper lectum procidens reginam peteret, ſuperuenit rex, & huiuſmodi uiſu magis incitatus, dixit: Peſſime omnium, uxori meæ etiam uiolētiam irrogare conaris? Ad quod Aman obſtupuit, & nihil potuit reſpondere. Tunc Sabuchadar eunuchus cœpit accuſare Aman, quemadmodum inueniſſet in atrio eius paratam crucem ad mortem Mardochæi. nam hoc illi interroganti ſeruus indicauerat, cum ad ipſum inuitaturus eum ad cœnam ueniſſet, crucem autem dicebat eſſe altitudine cubitorum quinquaginta. Quod rex audiens, in illam eum pœnam tradere decreuit, quam contra Mardochæum ipſe tractauerat: ſtatimq; iuſſit cruci ſuſpenſum interimi. Vnde mihi contigit mirari nomen dei, & ſapientiā, & iuſtitiam eius agnoſcere, quod non ſolum maleuolentiam Aman puniuit, ſed quod excogitata contra alium tormenta in eum conuertit, & cæteros hoc ſentire permiſit, quoniam qui contra alium quædam molitus fuerit, hæc in ſe primum parata cognoſcat. Itaque Aman honore quem
Eſther. 8. à rege perceperat, ſupra modum abuſus, huiuſmodi cruci confixus eſt. Rex autem ſuſtantiam eius reginæ donauit, & Mardochæū aduocans, dedit ei annulū quē Aman ipſe præſtiterat. Nam iam Eſther ad notitiam eius perduxerat cognationē quā ad illū habebat. Donauit ergo & regina Mardochæo Aman poſſeſſionē, & ſupplicauit regi liberari à mortis metu gentem Iudæorū: nota ei faciens, quæ per uniuerſas prouincias ſcripſiſſet Aman filius Amadathi. Nā patria gente ſua pempta, nullatenus ſe uitā poſſe tolerare dicebat. Cui rex permiſit, nihil eam fruſtra petere, nec ſtudio eius aliqd contrariū prouenire. Vnde cœpit, ut ſcriberet quæ uellet de Iudæis nomine regio, ſignaretq; eius ſigillo, & trāſmitteret per oē eius imperiū. Si q; ſēm legeret ſignatas epiſtolas ſigillo regio, minime ſanctionibus obuiaret. Scribas ergo regales cōuocās, iuſſit ſcribere gētibus & primatib⁹ & magiſtratibus

pro Iudæis,ab India uſq; Aethiopiam centumuigintiſeptem prouinciarũ. Epiſtolæ autẽ hunc ordinẽ continebant:Rex magnus Artaxerxes,ab India uſque Aethiopiam,centum-uigintiſeptem prouinciarum ducibus ac principibus,qui noſtræ obediunt ditioni, ſalutem dicit.Multi bonitate principum,&honore qui in eos collatus eſt,abuſi ſunt in ſuperbiam,& non ſolum ſubiectos regibus nituntur opprimere,ſed datam ſibi gloriam nõ ferentes, in ipſos qui dederunt moliuntur inſidias cogitare: nec contenti ſunt gratias non agere beneficijs,& humanitatis in ſe iura uiolare, ſed dei quoq; cuncta cernentis arbitrãtur ſe fugere poſſe ſententiam:& in tantum ueſaniæ proruperunt, ut eos qui credita ſibi officia diligenter obſeruant,& ita cuncta agunt,ut omnium laude ſint digni, mendaciorum funiculis conentur ſubuertere, dũ aures principum ſimplices,& ex ſua natura alios exiſtimantes,callida fraude ſubuertunt.Quæ res & ex ueteribus probatur hiſtorijs,& ex his quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorundam ſuggeſtionibus regum ſtudia deprauantur. Vnde prouidendum eſt paci omnium prouinciarum,nec putare debetis, ſi diuerſa iubeamus, ex animi noſtri uenire leuitate: ſed pro qualitate & neceſſitate temporum,ut reipublicæ poſcit utilitas,ferre ſententiam.Et ut manifeſtius quod dicimus intelligatis:Aman filius Amadathi,&animo & gente Macedo,alienuſq; à Perſarum gente,& pietatem noſtram ſua crudelitate commaculans,peregrinus à nobis ſuſceptus eſt: & tantam in ſe expertus humanitatem,ut pater noſter uocaretur,&adoraretꝰ ab omnibus poſt regem ſecundus.Et in tantum arrogantiæ tumorẽ ſubleuatus eſt,ut regno nos priuare niteretur & ſpiritu.Nam Mardochæum,cuius fide & beneficijs uiuimus,&conſortem noſtri regni Eſther,cum omni gente ſua nouis quibuſdam atque inauditis machinis expetiuit ad mortem,hoc cogitans,ut illis interfectis,inſidiaretur noſtræ ſolitudini,& regnum Perſarum transferret in Macedonas.Nos autem à peſſimo mortalium Iudæos neci deſtinatos,in nulla penitus culpa inuenimus,ſed è contrario iuſtis utentes legibus, & filios altiſſimi & maximi ſempercq; uiuentis dei;cuius beneficio & patribus noſtris, & nobis regnum eſt traditum,& uſq; hodie cuſtoditur. Vnde & eas literas,quas ſub nomine noſtro ille direxerat,ſciatis eſſe irritas.Pro quo ſcelere ante portas huius urbis,id eſt,Suſis,&ipſe q eſt machinatus,& omnis cognatio eius pendet in patibulis:non nobis,ſed deo ei reddẽte quod meruit.Hoc autem edictum quod nunc mittimus,in cunctis urbibus proponatur,ut liceat Iudæis uti legibus ſuis. Quibus debetis eſſe adminiculũ, ut eos qui ſe ad necẽ eorum parauerant,poſſint interficere decimotertio die menſis duodecimi, qui uocatur Adar.Hunc enim diem omnipotens deus mœroris & luctus eis uertit in gaudium. Vnde & uos inter cæteros feſtos dies hanc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia,ut & in poſterum cognoſcatur,omnes qui fideliter Perſis obediũt, dignam pro fide recipere mercedem:qui autem inſidiantur regno eorum,perire pro ſcelere. Omnis autẽ prouincia & ciuitas,quæ noluerit ſolennitatis huius eſſe particeps,gladio & igne depereat:& ſic deleatur,ut non ſolum hominibus,ſed etiam beſtijs inuia ſit in ſempiternum,pro exemplo contemptus & inobedientiæ. Igitur equites epiſtolas deportantes exierunt,& uiam propoſitam peragebant.Mardochæus uero regia indutus ſtola,& corona aurea & torque proceſſit ornatus. Quem uidentes ita honorificatum à rege Iudæi Suſis inhabitantes,communem æſtimauerunt felicitatem.Propterea gaudium & ſalutare lumen,propoſitis regalibus ſanctionibus per ciuitates & puincias,Iudæos circundedit, ita ut etiã multæ gentes propter timorem Iudæorum perterrerentur, libertatem ex periculo eis cõparatã inſpicientes.Nam duodecimi menſis tertiadecima die,qui apud Iudæos Adar,apud Macedones Diſtros uocatur:portatores regalium literarũ nũciabant, quemadmodũ deberent die,quo ipſis periculũ imminebat,inimicos conſumere.Tunc præſides & ſatrapæ & tyranni & reges & ſcribæ ſummũ Iudæis reddebant honorem, quoniam timor Mardochæi eos ad temperantiam coercebat.Poſtquam edictum regis p omnes prouincias lectum eſt,in Suſis Iudæi inimicorum quingentos interemerũt. Cumq; rex peremptorũ in ciuitate numerum Eſther nunciaſſet, & in prouincia quid actum fuiſſet ambigeret,ſi quid amplius uellet interrogauit eam.Illa petiuit eum,ut præciperet Iudæis,& in poſterum diẽ ita facere in reliquos inimicos ſuos,& ut decẽ Aman filij crucifigerentur.Quod quidem Iudæis rex conceſſit, nequaquam reſiſtere uolens Eſther.Iudæi uero parati deci-

Iudæi inimicos inimicorum trucidant.

moquarto die Distri mensis, occiderunt rursus aduersariorum trecentos, nihil penitus possessionis eorum tangentes. Interfecti sunt etiam per prouinciam aliasq; ciuitates à Iudæis septuagintasex millia inimicorum, quos strauerunt tertiodecimo die mensis, quem festum celebrauerunt. Similiter autem & Iudæi in Susis collecti, die decimaquarta & decimaquinta eiusdem mensis epulati sunt. Vnde hactenus omnes in orbe terrarum Iudæi hos celebrant dies, particulas de conuiuijs sibi inuicem mittentes. Scripsit etiam Mardochæus omnibus sub imperio Artaxerxis degentibus Iudæis, quatenus hos obseruarent dies, semper eos celebrantes, & nepotibus traderent per omnia tẽpora celebrandos, ne aliquando obliuioni traderentur, quod in his fuerant ab Aman perituri: iustumq; esse, cum uitassent periculum, & inimicos puniissent, honorare eos, gratias offerentes deo. Vnde & dictos dies Iudæi celebrant, appellantes eos conseruatores. Mardochæus autem magnus & clarissimus erat apud regem, principatumq; eius regebat, & potiebatur communi cõuersatione cum regina. Tunc Iudæi super omnes libertatis licentia fruebantur. Hæc quidem sub imperio Artaxerxis sunt gesta.

decreta Mardochæi super diebus festis

RELIQVAS HVIVS VNDECIMI HISTORIAS NON HABENT BIBLIA.

¶De Vagose duce & Manasse sacerdotium ambiente. Caput VII.

DEfuncto autem Eliasibo principe sacerdotum, Iudas filius eius principatum sacerdotalem suscepit. Defuncto autem & hoc, Iohannes filius eius honorẽ suscepit. Porro Vagoses dux alterius Artaxerxis templum uiolauit, & tributa Iudæis imposuit, nec prius dimisit quotidianas offerri hostias, q̃ p unoquoq; anno uectigal exigeret dragmas quinquaginta. Hoc autem ex huiusmodi causa contigit: Frater erat Iohannis Iesus, cui Vagoses amicus existens, promisit sacerdotiũ principatum dare. Qua confidentia Iesus alteratus in templo aduersus Iohannem, incitauit fratrem ut eum interficeret, & tantum in templo facinus Iohannes in fratrem cõmitteret, quod nunq̃ prius nec apud Græcos, nec apud barbaros ita crudeliter uel scelerate factum est. Vnde nec deus hoc impune dimisit, sed populum propter hanc causam ad seruitutem redegit, & templum uiolari à Persis permisit, dicente Vagose: Ausi estis homicidium in uestro templo cõmittere, ego perempto in templo mundior sum. Et hæc uerba faciens, in templum ingressus est. Hac igitur usus occasione Vagoses, annos septem eos pro nece Iesu puniuit. Finiente uero Iohanne uitã, succedit in principatu sacerdotũ filius eius Iaddus. Erat autẽ etiam huic frater Manasses nomine, cui Sanabalath missus à Dario ad Samariam satrapa, genere Cuthæus, ex quibus & Samaritæ descenderunt, audiens claram esse ciuitatem Hierosolymam, & reges eius multa Assyrijs, & habitatoribus humilis Syriæ pericula fecisse, libenter copulauit suam filiam nomine Ischam, arbitratus per affinitatem obsidem ei futuram ad fidem gentis Iudæorũ. Per idem tempus & Philippus rex Macedonum in Aegis à Pausania filio Cerastæ, genus ob Oreste trahẽte, insidijs passus perimitur. Succedens uero filius eius Alexander imperio, transijt Hellespontum, & duces Darij deuicit, super Granicum flumen confligens cum eis. Cumq; percurrisset Lydiam, & Ioniam captiuasset, Syriamq; prædasset, ad loca Pamphyliæ peruenit, ut alibi explanatum est. Hierosolymorum uero seniores indignabantur, quod princeps sacerdotum Iaddi frater, alienigenæ cohabitans uxori, sacerdotij particeps existebat. Arbitrabantur enim hoc cõnubium initium fieri occasionis præstandæ, uolentibus leges transgredi pro uxorum copulationibus, quas ab alienigenis sibi coniungere festinabant. Nam extitisse etiam priorem ciuitatis captiuitatem per hæc cõiugia mala putabant, eo quod multi peccassent, dum non uxores prouinciales ducerẽt. Iubebant ergo Manassem disiungi ab uxore, aut non introire sacrarium. Principes quoq; sacerdotum cum populo hoc indigne ferebant. Manasses autem prohibitus à fratre ad altare accedere, ad socerum Sanabalath peruenit, amare se dicens filiam eius Ischam: sacerdotalem uero honorem maximum esse apud gentem & ciuitatem & genus Iudæorum, nec uelle se propter huiusmodi coniugium sacerdotij iure priuari. Itaque Sanabalath non ei solum sacerdotium, sed etiam principatum sacerdotij & potentiam, ac honorem omnium locorum sibi subiectorum dare promisit, uolens suam apud eum filiam permanere. Dicebat etiam templum ei ædificare ad instar Hierosolymorum, super montem Garizin, qui altior omnibus Samariæ mõtibus apparebat, sed hoc facere cum regia

Frater fratrem ob sacerdotium in tẽplo occidit.

De Alexandro magno.

Manasses prohibetur à fratre accedere altare.

Darij ſententia. His promiſſionibus eleuatus Manaſſes, permanſit apud Sanabalath, principatum ſacerdotij arbitratus ſe accepturũ, Dario conferente. Nam iam Sanabalath uergebat in ſenium. Multis uero ſacerdotibus & Iſraelitis huiuſmodi iunctis uxoribus, non parua ſeditio Hieroſolymitas habebat, dum plures ad Manaſſen tranſirent. Quibus Sanabalath pecunias miniſtrabat, & terrá colendam habitationemq; deputabat, omnibus modis genero ſuo concordans.

¶ *De geſtis Alexandri apud Hieroſolymam, pro Iudæis.* Caput VIII.

EOdem tempore Darius audiens Alexandrum Helleſpontum tranſiſſe, ſátrapasq; ſuos ſuper Granicum flumen pugna uiciſſe, & ulterius acceſſiſſe, delectorum equitum & peditum colligens exercitum, occurrere ſtatuit Macedonibus prius q̃ omnem percurrentes Aſiam deuaſtarent. Tranſiens ergo fluuium Euphratem, & montem Ciliciæ Taurum, hoſtes ipſe in Cilicia ſuſtinebat, illic eos ſperans expugnare. Tunc Sanabalath propter diſceſſum Darij gauiſus, ilico Manaſſæ dicebat promiſſa complere, Dario poſt captionem hoſtium reuertente. Nam credebat non ipſe tantum, ſed etiam omnes Aſiam habitantes, nec ad manum belli Macedonas cum Perſis propter multitudinem eſſe uenturos. Aliter uero q̃ ſperabatur euenit. Nam congreſſus cum Macedonibus rex, eſt uictus: multamq; partẽ exercitus perdens, & captis matre pariter & uxore ſimul & filijs, ad Perſas fugiens remeauit. Alexáder autem ad Syriam ueniens, Damaſcum cepit, & ſubiugata Sidone, Tyrum obſidebat. Literas uero ad principem ſacerdotem Iudæorum miſit, inuitãs eum auxilium ſibi mittere, & uenalia exercitui præparare, & quanta prius Dario conferebant, ei præberet: eumq; inuitauit amicitiam Macedonum eligere, ne in poſterum pœniteret. Cumq; princeps ſacerdotum literarũ portatoribus reſpondiſſet, ſacramenta Dario ſe dediſſe, ut nequaquam contra eum arma portaret, nec poſſe uiuente Dario conſtitua tranſcendere: Alexander incitatus, Tyrum quidem relinquere non decreuit, paulò poſt capiendam, qua uicta, minabatur contra principem ſacerdotum gentis Iudæorum exercitum ducere, ut omnes per eum diſcerent, quibus deberent conſtituta ſeruare. Quapropter intentius in obſidione perſeuerans, uaſtauit Tyrum. Cumq; eam cepiſſet, ad ciuitatẽ Gazam peruenit, eamq; cum duce ſuo nomine Bibimaſin, obſidebat. Arbitratus autẽ Sanabalath opportunum ſe inueniſſe tempus, Dario iam deſperato, eligens de ſuis ſubiectis octo millia, ad Alexandrum proficiſcebatur, quem reperit inchoãtem Tyri obſidionem. Cui etiam promiſit dare loca ſub ſua poteſtate conſtituta, magisq; ipſum dominum libẽter habere quàm Dariũ. Cumq; ſe intellexiſſet grate ſuſceptum, confiſus iam, & de præſentibus fretus uerba Sanabalath offerebat, dicens ſe generum habere Manaſſen, fratrem ladi principis ſacerdotum Iudææ gentis, multosq; alios cum eo præſentes ex ea gẽte, quos uelle aiebat ſub eo templum locis conſtitutis ædificare. hoc autem & ipſi profuturum uideretur, ut in duas partes eſſet Iudæorum potentia diuiſa, ne eadem concordia gens coniuncta rebellaret, aut in aliquo regibus obuiaret, quemadmodum prius & Aſſyrijs contingebat. Concedente uero Alexandro, omni ſtudio adniſus Sanabalath, ædificauit templum, & ſacerdotem Manaſſen conſtituit, maximũ arbitratus p̃mium ex filia nepotibus profuturæ. Septem aũt menſibus in obſidione Tyri tranſactis, & duobus in Gazæ, Sanabalath mortuus eſt. Alexander aũt capta Gaza, ad ciuitatẽ Hieroſolymitanã aſcendere feſtinauit. Quod princeps ſacerdotũ Iaddus audiẽs, in pauore eſt cõſtitutus, multisq; ſacerdotibus in timore conſtitutis, moliebat Iaddus quẽadmodũ Macedonibus feſtinus occurreret, rege indignãte ꝓpter priorẽ cõtumaciã. Præcipiens igit̃ populo ſupplicationẽ & immolationẽ deo offerre, ipſe deprecabat̃ ſubuenire genti, uenturisq; eam liberare periculis. Obdormienti uero poſt ſacrificiũ, deus p̃cepit ut cõfideret, ſertisq; ciuitatẽ ornaret, ptinusq; portas aperiret, & alios quidẽ cum ueſte alba, ipſum aũt & reliquos ſacerdotes cũ legitimis ſtolis iuſſit occurrere, nihil ſæuũ ſperantes pati, deo prouidente. Cumq; à ſopore ſurrexiſſet, ualde cõgaudens, nocturnũ oraculũ oĩbus indicauit, & quæ uidit inſomnio cõſtitutis facere mandans, regis præſentiã expectabat. Quẽ audiens non longe eſſe à ciuitate, proceſſit cum ſacerdotibus & ciuili multitudine, ſacram & maiorem alijs gentibus ei p̃parans occurſionem, ad aliquem locum qui Saphin appellat̃, quod nomen latine tranſlatum ſcopulum ſignificat, ex quo loco Hieroſolyma tẽplumq; potuiſſet uideri. Phœnices

Obſidio Tyri.

Obſidio Gazæ.

Sanabalath ab Alexãdro obtinet poteſtatem condẽdi templi.

Princeps ſacerdotum cũ reliquis Alexandro occurrit.

uero & Chaldæi regem ſecuti, putabant quia quicquid potuiſſet furor imperialis permittere in ciuitatem, ipſe committeret, & ut principem ſacerdotum ſummis afficeret contumelijs. Quod è diuerſo contigit euenire. Nam Alexander præuidens multitudinẽ ueſtibus albis indutam, antiſtites uero cum byſſinis ſtolis, & principem ſacerdotum hyacinthina & aurea ſtola, ſuper caput habentem cidarim, & ſuper laminam auream, in qua ſcriptum erat dei nomen: adijt eum ſolus, & numen adorauit, & principem ſacerdotum primus ueneratus eſt. Omnibus uero ludæis una uoce Alexandrum ſalutãtibus & circũſtantibus, Syriæ reges & reliqui hoc facientem ſtupuerunt, corruptamq; regis mẽtem putauerunt. Parmenio uero ſolus eum interrogauit, cur omnibus eum adorantibus, ipſe adoraſſet principem ſacerdotum gentis ludææ. Cui ille: non hunc, inquit, adoraui, ſed deum cuius principatu ſacerdotij functus eſt. Nam per ſomnium in huiuſmodi eum habitu conſpexi, adhuc in Dio ciuitate Macedoniæ conſtitutus. Dumq; mecum cogitaſſem, poſſe Aſiam uincere, incitauit me ut nequaquam negligerem, ſed confidenter tranſirem. Nam ſe perducturum meum dicebat exercitum, & Perſarũ traditurum potentiã. ideoq; neminem alium in tali ſtola uidens, cum hunc aduertiſſem, habens uiſionis & probationis nocturnæ memoriam, ſalutaui. Exinde arbitror diuino iuuamine me directum Dariumq; uiciſſe, uirtutemq; ſoluiſſe Perſarum. Propterea & omnia quæ meo corde ſperant, prouentura confido. Poſtquam Parmenioni locutus eſt, principem ſacerdotũ honorans, occurrentibus reliquis ſacerdotibus, ad ciuitatẽ uſq; peruenit: & ad templum aſcendens, ſacrificauit deo, ſecundum ſacerdotis oſtenſionem. Ipſe autem ſacerdotum principi, & reliquis ſacerdotibus munificẽter multa donauit. Allato uero ei uolumine Danielis, in quo ſcriptum erat, quendam Græcorum deuicturum Perſarum potentiam, arbitratus ſeipſum eſſe quem ſcriptura ſignificabat, gauiſus eſt. Et tunc quidem multitudinem dimiſit. Poſtera autem die conuocans eos, iuſſit petere quas uellent donationes accipere. Principe uero ſacerdotum petente, ut liceret patrijs uti legibus, & ſeptimum annum ſine tributis eſſe mandaret, omnia conceſſit. Cumq; ab eo poſtulaſſet ut ludæos in Babylone & Mediæ gẽte præciperet ſuis potiri legibus, promiſit libenter facere quæ poſcebant. Dicente uero ipſo ad multudinẽ, ſi qs eligeret ei militare, permanẽs in patrijs legibus, & ſecundum eas uiuens, paratum ſe eos ducere, ſe pugnaturos cum eo dixerunt. Igitur Alexander ita diſponens Hieroſolymam, duxit ad reliquas exercitum ciuitates: & omnibus eum ad quos peruenit amabiliter ſuſcipientibus, Samaritæ metropolim tunc Sichimam nomine habentes, poſitam iuxta Garizin montem, in quo tranſgreſſores habitabant ludæi, uidentes ab Alexãdro ita magnifice ludæos honoratos, coacti ſunt ludæos ſe fateri. Nam huiuſmodi Samaritæ naturæ ſunt, ſicut prius alibi demonſtrauimus, in calamitatibus merſis ludæis negant ſe eſſe cognatos, ueritatem confitentes: & cum uiderint clarum eis aliquid oblatum, tunc ſocios ſe ludaico generi profitentur, originem ſuam à nepotibus Ioſeph Ephraim & Manaſſe recenſentes. Tunc ergo charitatem & multum animi fui affectum oſtendentes, occurrerunt regi, paulò minus quàm Hieroſolymitæ. Cumq; laudaſſet eos Alexander, Sichimitæ adierunt regem Alexandrum cum militibus, quos ad eum Sanabalath tranſmiſerat, petentes ut ad ciuitatem peruenire, & templum apud eos poſitũ honoraret: qui reuertens, ad ipſos ſe uenire promiſit. Petentes autem tributorum ſeptimi anni cõceſſionem (nam neq; ipſi ſeminant) in eo conſuluit, qui eſſent qui talia poſtularẽt. Cumq; reſpondiſſent Hebræos ſe quidem eſſe, Sichimitas autem à Sidonio nuncupari, iterum interrogauit eos, utrum ludæi eſſent. Illis autem dicentibus nõ eſſe: & ego, inquit, hæc ludæis conceſſi: ſed reuerſus quidem, à uobis certius edoctus, quæ uiſa fuerint agam. Et Sichimitis quidem ita poſtulationem negauit. Similiter uero amicos Sanabalath ſequi præcepit ad Aegyptum, ibi daturum ſe eis iugera terræ promittens, quod & poſtea fecit, Thebaidam cuſtodire prouinciam eis iniungens. Igitur defuncto Alexandro, principatum à ſucceſſoribus eius conſtat diuiſum: templumq; ſuper Garizin montem permanſit. Et ſiquis culpam habuiſſet apud Hieroſolymitas, aut de cibo illicito, ſeu de tranſgreſſione ſabbatorum, aut de huiuſmodi peccato, ad Sichimitas recedebat, dicens ſe iniuſte cuparí. Defunctus eſt autem illo tempore princeps ſacerdotum Iaddus, & Onias filius eius principatum ſacerdotalem ſuſcepit. Et in his conſtituti Hieroſolymitæ degebant.

Somniũ Alexandri.

Alexander deo ſacrificat.

Benignitas Alexãdri erga Iudæos.

Sup. l.° 9. cap. 15.

IVDAICAE LIBER XII.

HISTORIAE HVIVS DVODECIMI VSQVE AD CAput ſextum, non habentur in bibliis.

¶ De ſtatu Iudæorum poſt mortem Alexandri. Caput .I.

ALEXANDER rex Macedonum ubi regnum Perſarum ſubegit & diſſoluit, Iudæamq; diſpoſuit, ut prædictum eſt, à uita diſceſſit. Cumq; multos principatus ſui ſucceſſores reliquiſſet, Antigonus quidem Aſiam apprehendit, Seleucus autem Babylonem gentesq; uicinas obtinuit, Lyſimacho ceſſit Helleſpontus, Macedoniam rexit Caſſander, Ptolemæus filius Lagi Aegyptum poſſedit. Qui dum aduerſum ſe ſeditiones haberent, ſuumq; dilatare contenderent principatū, diuturnis bellis ciuitates concuſſæ, multis ſuis ciuibus inter certamina pereuntibus, ingemiſcebāt. Tunc & omnis Syria ſub Ptolemæo filio Lagi, qui ſaluator nuncupabatur, contraria nominis eius eſt perpeſſa. Nanq; hic etiam Hieroſolymam depugnauit, fraudibus & dolis ciuitatem die ſabbatorū ingreſſus, ſub ſpecie ſacrificij, nequaq; Iudæis reſiſtentibus, quando hoſtile nihil exiſtimabant, & ideo ocioſe uel inſuſpecte ſegnes erant. Qui cum fine labore ciuitatē apprehendiſſet, crudeliter eis dominabatur. Teſtis eſt orationi meæ Gnidius Agatharchides, qui ſucceſſorū Alexandri facta conſcribens, ſuperſtitionem noſtram pro qua libertatē amiſimus, exprobrauit, cum hæc diceret: Eſt gens quæ Iudæa dicitur, ciuitatem munitam & magnam Hieroſolymam habens, quæ contempſit ſub Ptolemæo conſtituta, dum arma capere deuitaſſet, & propter ſuperfluam ſuperſtitionem ſæuiſſimum dñm pertulit habere. Agatharchides quidem hæc de gente noſtra conſcripſit. Ptolemæus uero multos captiuos à montanis Iudææ, uel à uicinis locis Hieroſolymitarum, id eſt, à Samaria, uela Gargazo trahēs, ad Aegyptum commigrauit. Sed cum cognouiſſet eos, quos ab Hieroſolymis abſtraxerat, firmos iuriſiurandi ueri dei cultores exiſtere, cum Alexandro legationem ad eos mittenti ſic reſpondiſſent: Dario uiuente contra eum arma nequaquā ſumere: unde poſt Darij expugnationem multos ad caſtella deputauit, & pares cum Macedonibus Alexandriæ ciues ſtatuit: fidemq; ab eis recepit, ut nepotibus ſuis ſocietatem cuſtodirent, cū & alij nō pauci Iudæi ſponte ad Aegyptum peruenirent, opulentia locorum, Ptolemæiq; munificentia inuitati: quorum nepotes ſeditiones cōtra Samaritas, dum ſuæ gentis patriam oblationem ſeruare feſtinarent, excitabant. Nam Hieroſolymitæ defendebāt, dicentes ſuum templum ſanctum exiſtere, & immolationes illuc tranſmitti oportere. Samaritæ uero ad Garizin montem deſtinari iubebant.

¶ De Bibliorum translatione & ſeptuaginta interpretibus, donisq; uicißim redditis à Ptolemæo rege Iudæis. Caput .II.

POſt decimum uero & ſecundum annum imperij Alexandri, & poſt quadrageſimum Ptolemæi Soteris, regnum Aegyptiorum Piladelphus obtinuit, per annos triginta nouem. qui & legem Iudæorum interpretatus eſt, & ſeruientes in Aegypto Hieroſolymitas à ſeruitutis uinculo reſoluit, uſq; ad centum uiginti millia, ex huiuſmodi cauſa. Demetrius Phaleræus ſuper bibliothecam regis conſtitutus, dū ſtuderet omnia per uniuerſam terram inuenta uolumina congregare, & acquirere ſi quid audiſſet dignū induſtria uel uoluntate regis, quem erga collectionem codicum munificenter accendi cognouerat, interrogatus à Ptolemæo, quot millia codicum haberet, cum uiginti millia iam reſpondiſſet, ſed pauco poſt tempore uſq; ad quinquaginta millia poſſe peruenire, & nunciatum ſibi diceret, multa apud Iudæos legum eorum eſſe conſcripta, ſtudio uel bibliotheca regali digna, quæ figuris literarum uel ſermone eorum compoſita, laborem non paruum præberent, ſi in Græcum mutarentur eloquium, cum uiderentur Syrorum literis ſimiles eē eorum figuræ, æqua pronunciatione uocis. nihil, ergo inquit, prohibet tuarum pecuniarum ſumptu eas interpretari, dum in bibliotheca tua illorum quoq; leges contineantur. Igitur rex optima Demetrij ſententia delectatus, poſtquam ſtudium ſuum multos colli-

Demetrius regis bibliothecæ præfectus.

gendi codices demonstrasset, scripsit principi sacerdotum gentis Iudææ, hæc fieri de mandans. Aristeus autem amicus regi necessarius, propter humilitatem morum ab eo dilectus, cum sæpius ante nisus esset Ptolemæum petere, quatenus dimitteret captiuos Iudæos, qui sub imperio eius essent, tempus hoc petitionis prosperum arbitratus, ante loquitur primatibus custodum regis corporis, Sosibio Tarentino & Andreæ, ut simul laborarent, de quibus petiturus regem accederet. Quorum sententia confirmata, cum huiusmodi sermonibus regem adiit, dicens: Minime rex oportet uana nos spe negligēter decipi, sed ueritatem intimare. Nam si legem Iudæorum non tantum transcribere, sed etiam interpretari pro tua gratia studemus: quia ratione possit hoc fieri, tot Iudæis in regno tuo seruientibus? Quos benignitatem tuæ munificētiæ decet à præsenti iugo seruitutis absoluere, ac deo qui leges exposuit, pro tui regni tutela remittere. Nam cū multa sæpius indagassem, cognoui eos factorem omnium deum colere, quem nos Ζῆνα, id est, Iouem nominamus, quod omnibus indulget Ζῆν, id est, uiuere. Quapropter ad honorem dei, quem eximia religione placant, liberos eos patriæ moribusq; suis restitue. Cognosce tamen princeps me nec affinem eis esse, nec ab eadem genitum natione, ut pro illis hæc suggeram: sed dum omnium hominum factorem deum scirem suauiter suos benefactores amplecti, ad hanc petitionem peruenī. Postquam hæc Aristeus locutus est, & rex in eum hilari & ridenti uultu respexit: quanta, inquit, millia arbitraris posse dimitti? Tunc Andreas respōdit dū interfuisset & dixit, paulo plusquam cētum millia possunt existere. Non paruam, inquit, Aristee donationem à nobis exposcis. Sosibio uero cum præsentibus dicente, dignum esse munificentia sua, si deo qui regnum ei donauit, has gratiarum uices offerret: propterea lætus iussit ut de eis, militibus merces annonæ præstaretur, pro singulo uidelicet captiuo apud eos constituto, dragmæ centum uiginti darentur. De quibus etiam præcepta se proponere promisit, per quæ munificentiam suam & Aristei petitionem confirmaret. Propterea uoluntas dei affulsit, per quam non tantum illos, qui à patre eius uel exercitu translati fuissent, uerum etiam illos, qui sub regno eius extitissent, absolutioni donaret, uel si qui postea superuenissent, pro quorum redemptione plus q̄ quadringenta talenta sunt à rege tributa. Vnde & exemplum sanctionis, ad manifestandam posteris regis munificē tiam, custodiri decreuerūt, quod erat huiusmodi: Quicunq; sub nostri patris imperio militantes, Syriam & Phœnicen cum eo Iudæam q; uastauerunt, & captiuos adductos ad nostras ciuitates & puincias uendiderunt, hos & qui olim sub meo regno existunt, & si quos nunc superduxerunt, dimittant, pro singulo corpore accipientes dragmas centum uiginti: & milites quidem cum annonis suis, reliqui uero à regali mensa redemptionis precii accipiant. Arbitror enim eos sine uoluntate mei patris contra iustitiam deprædatos, pro minima q; eorum fuisse deuastatam. Vnde & multos milites profeciſſe cognouim⁹, dum ad Aegyptum eos traducerent. Iustum ergo conspiciens, misereor eis: & iubeo constitui eos in seruitute Iudæos omnes, dominis eorum antedictam accipientibus summam, absolui: nec quenquam in hac re fraudem agere, sed his potius cōstitutionibus obedire. Dispositiones autem meas præcipio, ex quo missæ sunt, per tres dies proponi, quatenus ad iudices domini conueniant, corpora statim ostendentes, hoc enim meo credo profuturū imperio. Contumaces uero liceat cuiq; uolenti nunciare, quatenus eorum substantiæ regis possessionibus socientur. Cum hæc sanctio lecta regi fuisset, & uisa essent oīa iuste decreta esse, tantum uero deesse de absolutione priorum, & eorum qui postea ducti Iudæi fuissent, ipse de eis sua liberalitate præcepit. Præterea sciens subitaneam distributionem difficilem existere, iussit rerum ministris & regijs saccellarijs pecunias seponere. Quo facto, intra septem dies omnia regis præcepta completa sunt, & talenta quæ supra diximus quadringenta data, & super hæc sexaginta pro redemptione partita cognoscuntur, dum & pinfantibus domini centumuiginti dragmas exigerent, sicut rex pro his demandasset, scribendo pro singulo corpore prædictam summam exhiberi. Cum hæc secundum regiam uoluntatem munificenter dispositā fuissent, iustum uisum est Demetrio, de Iudaicis libris transcribendis eius allegare decretum. Nam nihil frustra à regibus dispensatur, sed omnia cum multa diligentia geruntur. Quapropter allegationes, uel epistolarum exemplum designauimus, & ornamentorum transmissorum multitudinē, & quicquid in uno

Aristeus pro absoluendis Iudæis regi supplicat.

Liberalitas regis in captiuos.

quoq; conſtructum eſt:unde poteſt optime opificum ars proſpici, & uaſorum omnium excellentia cognoſci. Allegationis autem exemplum huiuſmodi probatur: Maximo regi Demetrius. Præcipiente te ô princeps,de his quæ hactenus ad conſummationem biblio thecæ deſunt,quatenus colligantur,& de his quæ corruerunt,ut debitam diligentiam im petrarẽt, omni ſtudio uſus in his ad notitiam ueſtram perduco, legiſlationis ludaicæ uo lumina nobis cum aliis deeſſe. Nam figuris Hebraicis,& uoce gentili conſcripta,inexpla nabilia nobis exiſtunt. Contigit etiam minus diligenter eam quam habent transferri, dũ regalem prouidentiam minime percepiſſent, neceſſarium tamen eſt hæc apud te cautius expoſita reponi. Nam ſapientiſſima & integra legiſlatio, ſicut à deo data eſt uidetur exiſte re. Quapropter inquit Agathius Abderita poetas ſeu conſcriptores hiſtoriarum,nullate nus meminiſſe eius, nec uirorum qui ſecundum eiuſdem legiſlationis præcepta uixerũt, quod caſta nimis exiſteret,ac non oporteret eam profanis linguis exponi. Si uidetur er go tibi rex,ſcribe principi ſacerdotum gẽtis ludææ,quatenus tranſmittat ſeniores ab una quaq; tribu legum peritos,ut cum ab eis codicum explanationem & conſonantiam co gnouerimus,& interpretationis rerum cautam expoſitionem acceperimus,dignos codi ces tua uoluntate reponamus. Igitur tali ſuggeſtiõe facta,præcepit rex,ut ſcriberet de his Eleazaro principi ſacerdotum gentis ludææ,ſimul etiam de abſolutione ſeruientiũ apud eos ludæorum:præterea mandaret ei,quod tranſmiſiſſet ad faciendos crateras & libato ria,pondo auri talenta quinquaginta, lapidum uero precioſorum inæſtimabilem multi tudinem:denuncians etiam cuſtodibus arcarum,in quibus lapides ſeruabantur,ut electio nem illorum darent opificibus,quatenus quos uellent ad ſpeciem operis tollerent:necnõ imperauit,ut pecuniæ pro immolationibus &reliquis cauſis centum talenta ſacerdoti da rentur. Narrabo igitur facturas & modum conſtructionis eorum, cum declarauero exẽ plum epiſtolæ principi ſacerdotum Eleazaro à rege conſcriptæ,qui principatus honorẽ p tali cauſa ſuſcepit. Defuncto principe ſacerdotũ Onia, filius eius Simon ſucceſſor extí tit,qui iuſtus eſt appellatus,propter pietatem quam in deum,&fauorem quem erga regẽ habuiſſe uidebatur. Quo mortuo & filium infantulum relinquente nomine Oniam,fra ter eius Eleazarus,de quo ſermonem fecimus,principatum ſacerdotij ſuſcepit, ad quem Ptolemæus huiuſmodi literas deſtinauit. Rex Ptolemæus Eleazaro principi ſacerdotum ſalutem:Multis habitantibus ſub imperio meo Iudæis,quos Perſæ cum potentes fuiſſent, in captiuitatem traxere:quorum aliquos pater meus ad militiam maioribus ſtipẽdijs de putans honeſtauit:aliis autem in Aegyptum cum eo ambulantibus,caſtella & eorum cu ſtodiam demãdauit, ut ſint Aegyptijs in terrorem. Cum uero ego principatum ſuſcepiſ ſem,omnes clementer tractaui,præſertim ciues tuos, quorum plus centum millia capti uos & ſeruientes remiſi,poſſidentibus eos pro redemptione pecunias perſoluens. ætati bus autem uigentes numeris militaribus deſignaui:multosq; qui mihi uel aulæ regiæ po tuiſſent fidem ſeruare,in palatio conſtitui,arbitratus deo iucundum pro mea prouiden tia uotum hoc ei maximum deuouere. Porrò uolens & iſtis & omnibus per uniuerſam terram Iudæis præſtare libertatem,leges ueſtras literis Hebraicis conſcriptas,tranſlatas li teris Græcis,& de Græcis in noſtras in mea bibliotheca decreui reponere. Bene ergo fa cies,eligendo uiros optimos ſeniores,& ab unaquaq; tribu dirigendo ſex, qui per ætatẽ legum ſint periti,ualeantq; interpretationem earum caute nobis exponere. Nam opinor his perfectis,maximam nobis gloriam p̃parari. Tranſmiſi uero qui debeant de his uobiſ cum diſputare,Andream primatem cuſtodum mei corporis,& Ariſteum mihi dilectiſſi mos, per quos etiam primitias uotorum ad templum,& pro immolationibus,& aliis re bus tranſmiſi talenta centum. Tu autem manda nobis quæ uolueris fieri,quod gratius am plectemur. Cum regis epiſtola Eleazaro fuiſſet porrecta, nimium liberaliter ad eum ita reſcripſit:Princeps ſacerdotum Eleazarus Ptolemæo regi ſalutem. Valentibus uobis cũ Arſinoe regina,uel filijs,bene nobis omnia conſtant. Cum uero epiſtolam tuam ſuſcepi mus,ſatis de tua uoluntate ſumus gauiſi. Congregantes autem multitudinẽ, legimus eã, quatenus omnibus oſtenderemus quam pietatẽ erga deum habes. Demonſtrauimus etiã pateras,quas miſiſti aureas uiginti,argenteas triginta,crateras quinq;, mẽſam dedicandã, & quæ directa ſunt pro immolatione uel renouatione eorum quæ templo deſunt,talenta

Demetrij epiſtola ad regẽ pro tranſcribendis libris Iudaicis.

Epiſtola regis ad Eleazarum pontificem.

Epiſtola Eleazari pontificis ad Ptolemeum.

Hæc non sunt

centum,deportata per Andream & Aristeum charissimos tibi amicos,uiros optimos,& doctrina præcellentes, tuaq; uirtute dignos.Cognosce uero nos pro tuis utilitatibus & per naturā aliquid uelle pati,dum reddamus tuis beneficijs, quæ multipliciter in nostros ciues largiris.Statim ergo pro te tuaq; uxore uel filijs hostias obtulim⁹,& multitudo uota persoluit,ut uobis eueniant quæ desideratis,& tuus principatus in pace custodiat. Ad interpretandam uero legem nostram,quam pro tuis commodis accipere postulas, elegi uiros seniores sex ab unaquaq; tribu,quos direximus legem ferentes. Erit autem tuæ pietatis uel iustitiæ,ut post legis transcriptionē ad nos eam caute cū portatoribus remittas. Vale.Hæc quidem princeps sacerdotum rescripsit. Mihi uero nō est necessarium uisum, septuaginta seniorum ab Eleazaro missorum nomina declarare, licet intimata sub epistola fuissent. Vasorum tamen magnificentiam ad constructionem,quæ deo rex direxit,non incongruum exponere putaui,quatenus omnibus munificentia regis erga deum diluci detur. Siquidem ipse largos sumptus in hæc præstitit,& semp opificibus opera transmittebat,nihil construi desidiose concedens:quorum de singulis qualis fuerit magnificentia narrabo,quamuis historia narrationem eorum minime deposcat: regis enim diligentiā uel munificentiā ita legentibus arbitror aperiri.Prius autem de mensa differemus.Igitur habebat rex in proposito suo ualde magnam mensam conficere. Præcepit autem dedicatæ in Hierosolymis mensæ quantitatem cognosci,si possit maior fieri. Cumq; percepisset qualis esset illa constituta,& quia nihil prohiberet maiorem construi, dixit quintuplā magnitudinem se uelle facere,sed timere ne ad ministerium pro magnitudinis quantitate inutilis fieret.Nam non eam tātum ad spectaculum deuouere,sed etiam ministerijs habilem uoluit dedicare.Quapropter arbitratus mediocrem priorem mensam auri inopia confectam,magnitudine quidem superare priorem noluit: uarietate uero uel pulchritudine materiali clariorem conficere iudicauit.Sagax ergo ad discernēdam rerum uariam naturam erat & inuenire nouas admirandasq; naturas,quæ fine descriptione fuissent.Horum ipse prudenter inueniebat effectum,& ostendens artificibus,ita perfici enunciabat quæ uero descripta fuissent,ut eorum cautam similitudinem uidentes opifices imitarentur,hortabatur.Promissa ergo complentes,mensam describere festinamus.Huius duorū semis cubitorum longitudinem,latitudinem uero unius,altitudinem unius & semis construxerunt,totam de auro formantes eam.Coronam quidem in palmum conferunt,frōtispicia uero uersatilia sculpturam habētia ornatam, speciem restis ex tribus partibus mira simulantem.Triangulis enim existentibus frontispicijs,unusquisq; angulus eandem formæ dispositionem habebat.Quæ dum uerterentur,unam & non diuersam speciē demonstrabant.Porro coronæ pars quæ sub mensa erat inclusa,pulchre cōstructa fulgebat: pars autem quæ deforis apparebat,artificij decore plus culta splendebat,quia uisui uel spectaculo patebat.Vnde proceritatem partium ambarum acutam fieri contigerat,ne ullus angulus trium,ut prædiximus,existentium in transductione minor uideretur. Dispositi uero erant in modum funium torno factorum preciosissimi lapides,aureis sphærulis per foramina inclusi.Partes autem quæ per latera coronæ cernebantur, in speciem ouorū optimo lapide factorum figuratæ nitebant,sculpturæ uirgulas imitatæ:quæ spissæ circa mensam uoluebantur. Ob horum autem dispositionem circunduxerunt opifices tornatam omnium fructuum naturā,uuas pendentes,aristas surgentes,malogranata conclusa.Lapides autem secūdum genus prædictorum fructuum,ad proprium uniuscuiusq; colorem formatos,circa totam mensam ex auro ligabant.Sub corona quoq; ouorum similis ordo seu uirgarum cōstiterat,ut ex ambabus partibus eandem operis uarietatem, causam'que species mensæ constructa proferret:ne frontispiciorum uel coronæ positio in altera parte mensæ cōuersa,uideret esse diuersa:sed eas usq; ad pedes facies operis extenderet.Nam ductile aurum quatuor digitis latū,secundum totam mensæ latitudinem,super quod pedes eius imponerent,fecerunt:deinde sphærulis & clausuris eos cum corona mensæ construxerunt,ut eundem artificij,uel magnificentiæ uisum præberēt,in quamcunq; partem mensa conuerteret. Super mensam autem Meandrum fluuium sculpserunt,lapides preciosissimos in medio eius tanq; stellas uario colore ponentes.Nam carbunculum uel smaragdum iucundo aspectu fulgentes miserūt,aliorumq; genera lapidum,qui uel industria

Descriptio mensæ mirabilis à Ptolemæo rege deo oblatæ.

uel æmulatione digni, per excellentiam naturæ cunctis exiſtunt. Poſt Meandrum autem completum, in ſpeciem funis quiddam circunferebatur, in medio figuram ſublõgam & rotundam habẽs: ſup quod cryſtallinus lapis erat uel electrius impoſiti, pari pene forma rum aſpectu, qui delectationem miram intuentibus p̃ſtabant. Capita uero pedum eius ſi milia liliis fabricauerant, curuationem brachior̃ habentia ſub menſa reflexam: intus uero rectum inſtar lilij germen uidebatur, quod lapis carbunculus in palmum factus figuram crepidinis oſtendens, & latitudinem octo digitorum habens, ſuſtentabat. Nam ſup eum pedum omne pondus innitebatur. Sculpſerunt etiam tenuiſſimo uel laborioſiſſimo tor no unumquenq; pedum: in quibus hederæ uel uitis palmites cum uuis exiſtentibus emi nebant, ut nihil à ueris diſcrepare putarentur. Siquidem ad auræ flatum p tenuitatem & extenſionem ſummitatis ſuæ commotæ, imaginationem naturalium arte p̃bebant. Ver̃ etiam figuram totius menſæ tribus tabulis conſtruxere: cõpagine partium inuicẽ ita colli gata, ut inuiſibilis exiſteret: nec intelligeretur ear̃ inſertio. Craſſitudo uero menſæ nõ mi nus dimidio cubito fuiſſe cognoſcitur. Talis ergo uotiua menſa, multa regis munificen tia, uel p̃cioſitate materiæ, ac uarietate pulchritudinis, & induſtria artificum ſtudioſe p̃fe cta eſt: & licet magnitudine prioris deo deuotæ menſæ non diſtaret, artificio tamen & no uitate, uel claritate facturæ, ualde melius & ſplendidius elimata fulgebat. Crateres etiam aurei duo, ſculpturam uiperam ab inferiore parte uſq; ad cingulum habentes, lapidibus uariis in ſquama conclusis. Dehinc ſup eos fecerunt Meandrum altum cubito, compoſitio ne lapidum diuerſorum, ſpecie magna fulgentem: in quo uirgarum ordo inſtabat, de q bus complexionibus ſimilis uſq; ad labrum p̃trahebatur. Per medium quoq; quatuor di gitorum ſcuta pulchris lapidibus inſerta, decorem craterarum oſtendebant, quorum la bra liliorum foliis, & uuarum floribus in orbem p̃ductis corona complectebatur. Et au reos quidem crateras duos, capientes utroſq; amphoram, huiuſmodi conſtruxerunt. Ar gentei uero clariorem ſpeculis ſplendorem emittebant, ut certius in his facies aſpicientiũ uideretur. Inſup fecit rex pateras triginta ex auro, necnon omni lapide p̃cioſo, & circun datæ foliis hederæ, uel bracteolis, quaſi uitis celatura artificioſe obumbrabantur. Hæc au tem ideo ita fiebãt, quod p ſcientiam opifices arte mira reliquos anteirent, & multo meli us ſtudio uel munificentia regis formabantur. Non enim tantum inceſſanter & large opi ficibus impendia p̃ſtabat, quantũ & publicorũ negocior̃ relictis regiminibus, ipſe opan tibus ſemp inſtabat, & frequenter artifices uiſitabat. Quapropter opa opificum, diligẽtia regis & induſtria feruente p̃penſius imminebant. Cumq; ad Hieroſolymam tranſmiſſa uoto Ptolemæi fuiſſent, & princeps ſacerdotum Eleazarus ea dedicaſſet, portatores eorũ honorans, donaq; regi deportanda p̃ſtans ad eum remiſit. Ergo poſtq̃ Alexandriam puen tum eſt, & Ptolemæus p̃ſentiam eor̃ cum ſeptuaginta ſenioribus audiuit, ſtatim Andreã & Ariſteum legatos euocari p̃cepit. Qui uenientes, epiſtolas quas à principe ſacerdotum deportauerãt, obtulerunt: & ea quæ uerbis eos differere iuſſerat, edixerunt. Studens autẽ colloqui ſenioribus ab Hieroſolymis p interpretatione legum directis, diuerſos quidem qui p ſuis cauſis aderant, denunciauit dimitti, mirabilem hanc & p̃ter conſuetudinem fa ciens dimiſſionem: ut qui ꝓpter huiuſmodi cauſas adducebant, poſt quintum diem eum adirent. Legatis uero poſt menſam à rege tunc dimiſſis, illos ab Eleazaro deſtinatos expe ctabat. Dumq; ſeniores cum donis, quæ regi deportanda princeps ſacerdotum eis dede rat, aduenirent, cum uoluminibus tranſierunt, in quibus literis aureis cõſcriptæ leges cõ tinebantur. Tunc rex eos de codicibus p̃contatur. Cum uero reuelarent, & oſtenderent tenuitatem membranæ, uel incomprehenſibilem eorum compaginem, rex miratus eſt, quod ita fuiſſent compacti. Dumq; hoc diu feciſſet, gr̃as inquit, ago uobis quidem q̃ ueni ſtis, maiores uero illi qui uos deſtinauit, ſed ante omnes deo, cuius hæ leges uenerandæ p̃ bantur. Cumq; clamaſſent ſeniores, uel hi qui p̃ſentes aderant, orantes p̃ſpera regi diuini tus euenire, nimium delectatus, prorupit in lachrymas. Nam ſæpius natura hoc ſummo gaudio patitur, quod etiam dolentibus ſolet accidere. Tunc iuſſit codices primatibus offi cij deſignari. uiros autẽ oſculatus, æquum dixit eſſe, primum ad eos facere ſermonẽ pro quibus eſſent uocati: imõ & diem quo ad eum deducti fuiſſent, clarum ſingulis annis p to tum uitæ ſuæ tempus celebrare ſe promiſit. Nam euenit eundem eſſe primum præſentiũ

illorum,& victoriæ diem,quo Antigonum nauali prælio uicerat. Epulari etiam ſecum eos p̃cepit,hoſpitiaq; in arce denunciauit eis omnia deputari. Nicanor autem ſuper ſuſceptionem peregrinorum conſtitutus,Dorotheum uocans qui de his curam habebat,iuſſit ſingulis neceſſaria præbere. Nam ita diſpoſitum à rege fuerat, ut alimenta quibus ſingulæ ciuitates utuntur,exhiberentur indulgenda conſuetudini pegrinorum ad eos uenientium ,& eis omnia pararentur,quatenus cibis ſolitis magis delectarentur, ne forſan corrupti extraneis grauarentur,quod & circa iſtos effectum eſt. Dorotheo uero quem pro ſynceritate uitæ ſuæ hæc rex conſtituerat,per quem & p̃parauerat omnia,quæ ad huiuſmodi conuiuia conuenirent,hæc implente,in duas partes eos diſcumbere p̃cepit,partem quidem mediam eorum ad dexteram ſuam,reliquos autem poſt eius accubitum, nihil p̃termittens quod ad eorum honorificentiam ptineret. Poſtquam autem ita diſcubuerunt, iuſſit Dorotheo ſolita miniſtrare,quibus omnes Iudæi ad eum uenientes utebantur. Tũc ſtaq; ſacrorum p̃cones & immolatores & alios qui uota faciunt recuſauit: & unum ex ſenioribus nomine Eliſeum ſacerdotem exiſtentem,rex petiuit facere orationem. Qui in medio ſtans, regi bona & ſubiectis eius optauit, & poſt plauſus cum gaudio & clamore omnium ſurrexerunt: & reſidentes,ad epulationem & delicias paratas ſe contulerũt. Præterea autem rex quantum ſatis ei uiſum eſt,cœpit philoſophari,& unumquenq; eorũ naturales percõtari ſermones,& ad contemplationem quæſtionis accẽdere: cautéq; illis ad omnia reſpondentibus quæ eis obiecta eſſent,& explanantibus,gauiſus per duodecim dies hoc conuiuium inſtruxit. Et qui uult ſingula cognoſcere, quæ in conuiuio illo p̃parata ſunt,legat uolumina Ariſtei,quæ propter hoc conſcripſerat,& intelliget. Mirante uero eos non tantum rege,ſed etiam Menedemo philoſopho, dicente omnia per prouidentiã diſpenſari,ideoq; uirtutem & pulchritudinem uideri,deſtitit rex quidẽ de his facere ſermonem. Dicebat autem maxima ſibi bona per præſentiam eorum fieri: nam profuiſſe ei quod didiciſſet ab illis,quemadmodum deberet regnare,iuſſitq; dari ſingulis talenta tria & deputari illis qui eos pducere ad diuerſoria deberent. Poſtquam uero tres exceſſerũt dies,congregans eos Demetrius,tranſiit ad ſtudium maris: & tranſiens pontem, abiit ad partes aquiloni coniunctas, conciliumq; fecit in domum prope littus ſtantem,& aptam ſecretis negociorum. Vbi eos perducens, petebat omnia quæ opus habebant ad legis interpretationem ipſis præſentibus,ut inceſſanter opus implerent. Cumq; illi munificẽter & laborioſe cautam interpretationem facerent,uſq; ad horam nonam in hoc ſedentes,ad curam corporis uertebantur,ita inuitante eos Dorotheo,uel opulenter conuerſationis ſalubria præbente,multaq; etiam ex his quæ regi parabantur. Mane autem ad aulam uenientes,Ptolemæum ſalutabant,& rurſus ad eundem locum redibant: & manus in mari lauantes,& ſeipſos purificantes,ita legis interpretationi uacabant. Itaq; tranſcripta lege,et & opere interpretationis ad effectũ per ſeptuaginta duos dies tranſacto, congregans Demetrius Iudæos omnes ad locum in quo tranſlatæ leges fuerant,præſentibus etiam interpretibus,legit eas. Cumq; multitudo amplexa legem,uel ſeniores eius interpretes,Demetrium,eo quod magnarum rerum inuentor eſſe uideretur,laudaſſent,rogauit etiam,ut p̃ fidibus ſuis daretur legenda,& petierunt omnes ſacerdotes interpretes legis ſeniores,& præpoſiti gentis,ut bene interpretata,permaneret immobilis. Cumq; omnes ſententiam laudaſſent,iuſſerunt,ut ſi quid aut ſuperfluum, aut minus aliquid ſcriptum uiderent in lege,hoc reſpicerent,& manifeſtum facientes,emendarent,hoc caſtigantes, ut quod ſemel iudicatum fuerat bene ſe habere,ſempiterna memoria permaneret. Gauiſus ergo rex,& uidens uoluntatem ſuam ad utilem rem eſſe perfectam,& delectatus,relictis legibus omnibus uniuerſarum nationum,& ſenſum diuinæ legis,& ſapientiam, & legiſlatores obſtupeſcens,ad Demetrium ſermones facere cœpit,quod ita mira exiſtente legiſlatiõe nemo neq; hiſtoriographus,neq; poeta meminiſſet eius. Cui Demetrius rñdit, Neminem fuiſſe auſum harum legum tangere conſcriptionem: quod diuina & uenerabilis eſſet,& quia læſi ſunt quidam à deo hoc p̃ſumentes. Significauit quidem, qualiter Theopompus uolens in hiſtoria aliquid de his conſcribere,ſit mente turbatus plus triginta diebus: & reuerſus ad ſe,cum humilitate à deo ueniam ſupplicarit,cum inde ſibi dementiam factam ſuſpicatus eſſet,necnõ & in ſomnis uidiſſet, quod ei hoc ideo accidiſſet,quia diuina ſcrutatus eẽt,

Quid Theopompus paſſus ſit.

& proferre ea ad homines impuros uellet: cumq; conscribere quieuisset, recepit sensum. Referebat autem & de Theodecte tragœdiarum poeta dici, quia cum nisus fuisset in aliquo dramate eorum meminisse, quæ in diuino uolumine continent, oculis obscuratis, cau sam suæ cæcitatis recognouit, & ita liberatus est à passione, deo ueniam indulgente. Hæc ergo rex pure suscipiens, petiuit interpretes frequenter ad se de Iudæa proficisci: hoc enim eis ad honorem & ad donationem ab eo profuturum dixit, nunc uero iustum esse eos dimitti dicebat: sponte autem ad eum uenientes, omnia quæ æquum esset sapientiam eos impetrare, pollicebatur, & pro sua maiestate dignum largiri promisit. Et tunc quidem remisit eos, donans unicuiq; rex optimas stolas, & auri talenta duo, & calicem unius talenti, totumq; conuiatorium. Principi autem sacerdotum Eleazaro destinauit per eos lectos cum argenteis pedibus decē, & conuenientē eis omnē supellectilē, & calicē talentorū triginta: insup stolas decem, & purpurā coronamq; decoram, & lineas de byssо centū: pterea & pateras & trullā & libatoria, & crateras aureos duos deo uouēdos. Petiuit autem eū & p epi stolas, ut si qs ex his uiris uoluisset reuerti ad se, eū permitteret, dum nimiū delectaret cum eruditis semper habere sermonem, & diuitias suas talibus libenter impartiri. Huiusmodi quidē causa ad honorē & gloriā Iudæorū Ptolemæo nomine Philadelpho, fieri cōtigit.

De Theodecte oculis multato.

¶ Quomodo uarijs honoribus Iudæi affecti sint à regibus. Caput .III.

IMpetrauerunt autem & à regibus Asiæ honorem, quoniā cum eis castrametati sunt. Nam Seleucus nomine Nicanor, in ciuitatibus quas per Asiam ædificauerat, & in inferiore Syria, & in ipsa metropoli Antiochia, republica sua dignos eos effecit, & æquum eis honorem cū habitatoribus Macedonibus & Græcis deputauit. Et hactenus in eadem conuersatione aliquādo eos mansisse, signum est, q; Iudæi nolētes alienigenarum uti oleo, accipiūt diffinitam quandam à principibus olympiaci certaminis pro pcio olei pecuniā, populoq; Antiocheno in psenti bello uolenti soluere consuetudinem, Mutianus pfectus tunc Syriæ constituta seruauit. Et post hæc imperatoribus Vespasiano & Tito orbis terrarum, supplicauerunt Alexandrini & Antiocheni, ut eius ius reipublicæ de reliquo cum Iudæis non deberet esse cōmune: nec impetrauerunt. Vnde potest considerari Romanoꝝ modestia, & potius magnificentia Vespasiani & Titi: qui cum multa pericula bellando cōtra Iudæos sustinuissent, acerbe ferentes, quod se tradere noluissent, sed usq; ad finem pugnantes permansissent, nihil penitus eis de hoc quod dudum præstitū fuerat, abstulerunt, sed simul & priorem iram, & petitionem magni populi Alexandrini & Antiocheni uiua citer expulerunt: dum nihil neq; pro amicitijs ad gratiam istorum, neq; pro inimicitijs deuictorum concederent, quatenus solueretur aliquid pristinæ Iudæorum utilitatis, dicētes eos in pugna dedisse pœnas, qui arma ceperunt: insontes autē non esse iustum sua possessione priuari. Similiter uero & Marcum Agrippam erga Iudæos affectum cognouimus. Nam motis contra eum congressionibus, & petentibus M. Agrippam, ut conuersationem quam eis Antiochus Seleuci nepos (qui apud Græcos deus nuncupat) dederat, soli possiderent: & dicentibus, ut si cognati essent eorum Iudæi, colerent proprios eorum deos: habito iudicio, Iudæi uicerunt, ut suis uterentur moribus, defendente eos Nicolao Damasceno. Nam Agrippa interlocutus est, nihil innouare eis licere. Si quis autem uult hæc certius nosse, legat Nicolai centesimam & uicesimam tertiam & quartam historiam. Et Agrippæ quidem iudicium non est forsitan admirandum. Non enim pugnabat tunc gens nostra aduersus Romanos. Vespasiani autem & Titi magnanimitatem quilibet audiens obstupescit, qui post tot bella & tanta certamina, quæ contra nos habuerunt, tam pie dispositi sunt. Repetam autem orationem, unde uideor ad hæc digressus. Iudæos igit sub imperio magni Antiochi regentis Asiam constitutos, contigit multa toleraſſe, dum terra eorum diuersis calamitatibus subiaceret, cum illis qui humilem Syriam habitare uidebantur. Nam quum Antiochus pugnaret contra Eupatorem Ptolemæum, & eius filium cognomine Epiphanem, laborare eos contigit, illo uincente, & uictos eadem pati, ut pares existerent naui turbatæ & tempestatibus fluctuanti, dum inter felicitatem & calamitatem Antiochi fuissent pariter constituti. Quum'que uicisset Ptolemæum Antiochus, Iudæam recepit. Defuncto nanque Ptolemæo Philopatore, filius eius magnam uirtutem militum misit, & ducem Scopam nomine, contra humilem Syriam, multasque

Munificētia Vespasiani & Titi erga Iudæos deuictos.

M. Agrippa.

Hæc non ſunt

eorum ciuitates cepit. Ex quo noſtra gens expugnata, adiecta eſt ei. Et non poſt multum tempus Antiochus Scopam uicit, confligens contra eum iuxta fontem Iordanis, & multos de exercitu eius proſtrauit. Poſtea uero Antiocho capiente Syriæ ciuitates, quas Scopa tenuerat, & Samariam, ſponte gens Iudæorum ad eum tranſiens, in ciuitatem omnem eius exercitum ſuſcepit, & elephantis abundanter alimenta præbuerunt: & obſidenti eos qui ab Scopa in arce Hieroſolymorum relicti ſunt cuſtodes, prono animo auxilium præſtiterunt. Igitur Antiochus iuſtum arbitratus, Iudæorum erga ſe ſtudium liberaliter remunerandum, ſcripſit magiſtratibus & amicis, teſtimonium perhibens quod ab eis benigne tractatus eſt: ſed & donationes quas eis pro gratia retribuere cogitauit, manifeſte illis innotuit. Referam uero epiſtolas quas magiſtratibus de ipſis deſcripſerat, proponens teſtimonium, quod nobis præbet Polybius Megalopolitanus in undecima hiſtoria ſua, ita dicens: Ptolemæi dux Scopa ad ſuperiora uadens loca, ſuperauit hyemis tempore gentem Iudæorum. Dicit nanq; in eodem uolumine, qualiter Scopam Antiochus deuincens, Bithyniam & Samariam & Abela & Gadera cepit. Paulo poſt uero tradiderunt ſe ei Iudæi, qui circa templum habitabant. Factæ autem apparitionis in templo ad aliud tempus narrationem differamus. Polybius quidem hæc in hiſtoria conſcripſit. Nos autem reducamus orationem ad narrationem priorem, intimantes epiſtolas regis Antiochi. Rex Antiochus Ptolemæo ſalutem: Iudæi mox ut prouinciam eorum ſumus ingreſſi, liberalitatē circa nos ſuam oſtenderunt, & uenientes nos ad ciuitatem clare ſuſceperunt, cum ſeniori bus & principibus occurrentes: & abunde miniſtrauerunt militibus, & elephantis uictualia, & nobiſcū ad arcem pugnauerunt cōtra cuſtodes Aegyptiorū. Et nos ergo dignum iudicamus eos remunerare, & reficere ciuitatem deſtructam, & rurſus in eam habitatores congregare diſperſos. Et primum conſtituimus propter pietatem eis præſtare ad immolationes uictimarum, & uini & olei & libaminis precium, argenteorum uiginti millia, et ad ſimilam ſecundum prouincialem legem, tritici modios mille quadringentos ſeptuaginta quinque, & ſalis modios trecentos ſeptuaginta quinque. Præberi autem hæc, inquit, eis uolo ſecundum mea mandata, & opus templi conſtrui, & porticus, & quicquid aliud oportet refici. Materies autem lignorum deponatur ex ipſa Iudæa, & ab alijs gentibus, & à Libano, nullo pro his exigente uectigal. Similiter & in alijs, in quibus oportet, clariſſimam templi geri uolumus ædificationem. Conuerſetur etiam omne genus eorum ſecundum proprias leges: relaxentur ſacerdotes & ſcribæ templi, & cantores ſacri, à tributis, quæ pro ſuo capite dabant, & à regio uectigali, uel ab alijs cunctis oneribus: ut pro opere eorum, ciuitates habitationibus hominum aptæ reddantur. His quoq; qui uel nunc habitant, uel habitaturi cōuenient, donamus tributa uſq; ad menſem Hyperueretæum: & per tres annos liberamus eos à tertia parte fiſcalium, quatenus eorum læſio releuetur. Et quicunq; ab ipſa ciuitate ad iuga ſeruitutis abſtracti ſunt, ex ipſis genitos libertati donamus, & ſubſtantias eis reddi præcipimus. Epiſtola quidem hæc continebat. Ornato autem templo, edictum per omne ſuum miſit imperium, in quo continebatur, neminem alienigenarum intra muros templi ingrediendi habere licentiā: nec Iudæos, niſi quibus mos eſt purificatos ſecundum patriam legem: neq; inferre in ciuitatem equinas carnes, neq; mulaſſi neq; ferarum manſuetarum, uulpium aut leporum, aut pardorum: & generaliter omnium animalium, quæ Iudæis interdicta ſunt: ut nec pelles eorum liceret afferri, neq; aliquid eorum intra ciuitatem liceret paſci: ſed ſolitis parentum uictimis, ex quibus & deo oportet ſacrificari, uti permiſſum eſt. Qui autem aliquid horum tranſgreſſus fuiſſet, iuſſit ut mulctatus ſacerdotibus perſolueret pecuniæ dragmas tria millia. Scripſit etiam, teſtimonia noſtræ pietatis & fidei præbens, cum rebelles Phryges & Lydos audiſſet, eo tempore quo ad ſuperiores Perſarum ierat prouincias: iubens Zeuſidi ſuo chariſſimo, ut mitteret quoſdam à Babylone noſtrorum ad Phrygiam, ita per epiſtolam ſuam mandans. Rex Antiochus Zeuſidi fratri ſalutem: Si ſani eſtis, bene eſt, ſanus autem & ego ſum. Audiens autem Phryges & Lydos rebellare, magna cogitatione permotus, cōſilium animo percepi quid oporteret fieri. Placuit autem ad caſtella uel neceſſaria loca Meſopotamiæ & Babyloniæ, Iudæorum domos duo millia cum apparatu ſuo deducere: credo enim fideles nobis eos cuſtodes futuros propter pietatem, quam circa deum habent. Nam teſtificantur

Polybius Megalopolitan.

Epiſtola Antiochi ad Ptolemæum.

Epiſtola Antiochi, in qua laudat Iudæos.

parentes noſtri,fidem eos & pronum animum habere in his quæ petiti fuerint. Volo igi tur,licet difficile eſſe credam,migrari,ut permittas eos legibus propriis uti:& cum eos ad propria loca migraueris, ad ædificandas ſibi domos locum unicuiq; diſtribui, terramq; colendam dari,& uitium plantatiões,& tributa fructuum terræ concedere per annos de cem. Accipiant uero,uſq; quo fructus colligant,triticum ad cibum ſeruorũ,quod eis ſuffi ciat:ut noſtram impetrantes clementiam,proniores ſeipſos erga nos præbeant. Præterea prouidentiam facies eorum gentis ſecundum poſſibilitatem,quatenus à nullo moleſtiam patiãtur. De amicitia quidem magni Antiochi & Iudæorum,hæc à nobis pro teſtimonio dicta ſint. Poſtea uero ut amicitiam & fœdus Ptolemæus cum Antiocho compoſuit,dedit ei filiam Cleopatram nuptum:concedens ei humilem Syriam & Samariam & Iudæam & Phœnicen dotis nomine. Diuiſis autem in utrunque regem tributis,unuſquiſque ſub limiſſimus patriæ ſuæ colligens uectigalia,ſummam ſtatutam regibus offerebat. Eodem uero tempore Samaritani feliciter agentes,multa contra Iudæos mala fecerunt,terramq; eorum depopulantes,multos exinde captiuos trahebant, quæ facta ſunt ſub principe ſa cerdotum Onia. Nam defuncto Eleazaro,principatum ſacerdotij patruus eius Manaſſes ſuſcepit,cuius poſt uitæ finem Onias ſine honore ſucceſſit,filius exiſtens Simonis cogno mine iuſti,qui Simon frater Eleazari,ſicut prædiximus,erat.

Nuptiæ Antiochi & Cleopatræ.

¶ *De quodam Ioſepho,Oniæ ſacerdotis ex ſorore nepote,quomodo Ptolemæum auunculo ſuo quod tributa noluerit ſoluere,conciliauerit. De Hyrcano filio Ioſeph, egregiæ indolis,& ob id inuidiam fratrum paſſo.* *Caput* IIII.

IS autem Onias paruulus mente,& pecuniis auarus exiſtens,pro populo regibus uectigal,quod patres eius ex propriis dabant,id eſt,uiginti talenta pecuniarum,nõ reddẽs, ad iram regem Ptolemæum commouit,qui & legatum mittens ad Hieroſolymam,culpauit Oniam non reddentem tributa:& interminatus eſt,ut ſi non acciperet tributa, terram eorum ad iugera metiretur,& mitteret ad habitandum illic milites. Audientes uero regis mandata militesq; aduenturos,Iudæi turbabantur. Hunc autem Oniam nihil horum flectebat,propter auaritiam ſuam. Ioſephus autem quidam, iuuenis ætate, ſed propter caſtitatem & prudentiam ſuam iuſtitiæ gloriam habens apud Hieroſolymitas,à patre Thobia,& ex ſorore Oniæ principis ſacerdotum progenitus,mandante matre legati præſentiam,dum ille eſſet ad Ficulam uicum,ubi natus erat,ueniens in ciuitatem,increpabat ſacerdotem,non prouidentem innocentiæ ciuium, ſed uolentem ad pericula mittere gentem propter pecuniarum priuationem,dum per ipſum populum dignitatẽ accepiſſet,& principatum ſacerdotalis honoris impetraſſet. Si autem propter cupiditatem pecuniarum periculum fieri patriæ,& ciues ſuos afflictos uidere pateretur,ſuadebat ei ad regem ire,& petere,ut aut omnis aut pars ei pecuniæ concederetur. Tunc Onias nec uelle principatum ſe gentis habere reſpondit:imò & ſacerdotalem honorem,ſi eſſet poſſibile, paratum ſe eſſe deponere,ne tantum ad regem accederet. Et dum nihil ad ſe de his pertinere dixiſſet,Ioſephus interrogauit eum,ſi ſibi concederet legationem ad Ptolemæum gerere pro gente. Cumq; conceſſiſſet Onias,aſcendit ad templũ Ioſephus,& conuocata multitudine ad concionẽ,nihil turbari eos uel timere ſuadebat ꝓpter auunculi ſui Oniæ circa eos negligentiam,ſed rogabat ut deponerent cordis mœſtitiã, qua pro regis mandatis affligebant. Nam legatiõe ſe functum ad regem ꝓmiſit,ut flecteret eũ,quo nihil iniquitatis in eos efficeret. Multitudo quidem hæc audiens,Ioſepho gratias egit: ipſe à templo deſcẽdens,in hoſpitiũ ſuſcepit regis Ptolemæi legatũ, donauitq; ei munificentiſſima munera, & per multos dies munificentiſſime eũ pauit. & ad regẽ remiſit,ꝓmittens ei,ut & ipſe ſe queretur. Nam ꝓnior factus erat ꝓficiſci ad regẽ, legato inuitante eũ,& cõcitante ad Aegyptum pueníre,& ꝓmittente oĩa quæ à Ptolemæo petierit,per ſe eum impetraturum,qa modeſtiã morum eius nimis amabat. Cumq; legatus ad Aegyptũ pueniſſet,& regi nunciaſſet indeuotionẽ Oniæ,& utilitatẽ Ioſephi,quẽ uenturũ ad eum dicebat,& ſatisfacturum pro exceſſione Oniæ,qui etiã patronũ regẽ eſſe confideret, qui tanta laudũ magnitudine pro adoleſcente utebat,ut & regẽ & uxorem eius Cleopatram prius familiarẽ habere faceret Ioſephum,quàm eum uiderent præſentem. Ioſephus autem mandans amicis ad Samariam,& mutuam ab eis accipiens pecuniam,& parans conuenientia ꝓfectioni,ueſtes

De quodam Ioſepho iuuene.

Legatio Ioſephi ad Ptolemæum.

& pocula & ſubiugalia, quæ omnia ad uiginti millia dragmas erant, Alexandriam uſque peruenit. Contigit autem per illud tempus omnes primates & magiſtratus aſcendere ci uitates Syriæ & Phœniciæ, ut uectigalium ſuſciperent exactionem. Nam ſingulis annis potentibus per ciuitates eam rex committere conſueuerat. Videntes autem hi per uiam Ioſephum, deridebant eius paupertatem & inopiam. Cumq; ad Alexandriam peruenis ſet, in Memphi Ptolemæum eſſe cognouit, cui & occurrere feſtinauit. Sedente autem ſu per currum rege cum uxore & amico Athenione, qui cum legatione ad Hieroſolymam fuerat deſtinatus, & à Ioſepho hoſpitio clementer exceptus: uidẽs Athenio, mox regi in notuit, dicens hunc eſſe quem ab Hieroſolymis uenturum eſſe nunciauit, quàm bonus, in quit, rex iuuenis & liberalis? Ptolemæus uero rex primus eum ſalutauit, & aſcendere ſup currum ſuum fecit. Poſtquam uero ſedit, cœpit rex Oniam incuſare. Tũc Ioſephus ait: Ve niam ei quæſo præſta propter ſenectutem. Non enim uos latet, ait, quod ſenes & infantes eandem mentem cõtingat habere. A nobis autem reddetur tibi ratio, ut ei penitus iraſci non debeas. Gauiſus autem rex de prudentia atq; benignitate iuuenis, plus eum quippe iam expertum diligere cœpit, iuſſitq; in aulam regiam ſuſcipi, & quotidie ſuæ menſæ eẽ conuiuam. Cumq; ueniſſet ad Alexandriam rex, uidentes Syriæ priores conſedentem cũ rege Ioſephum, ægre ferebant. Inſtante uero die quo ſuſcipi habebant uectigalium ſolẽni ter exactiones, diuerſarum ciuitatum nobiles data pecunia, ſuæ patriæ exigenda fiſcalia conducebant, quæ uſq; ad octo millia talenta humilis Syriæ & Phœnices & Iudææ & Sa mariæ uectigalia colligebantur. Audiens ergo Ioſephus, culpabat eos qui cõducebant, tã quam paruo munere exigenda regi uectigalia promiſiſſent. Ipſe autem duplum dare pol licitus eſt, & fiſci iuribus peccantium ſubſtantias applicare. Nam & hoc cum uectigali bus tradebatur. Rex itaq; libenter audiuit, quod ad eius ærarium ſpectaret augmẽtum: & petente Ioſepho confirmari ſibi uectigalium conductionem, interrogauit rex ſi ſecundũ promiſſionem ſuam uades idoneos habere potuiſſet. Ille uero facile reſpondit: Dabo, in quit, homines bonos & optimos, de quibus confidas. Cumq; diceret rex, qui ſunt iſti ua des, quos te dare promittis? Te Ioſephus inquit, ô rex & tuam uxorem propter utranque partem ſponſores præbeo tibi. Cuius uerba libenter ſuſcipiens Ptolemæus, ſine fideiuſſo ribus uectigalium exactionem eum habere permiſit. Quod factum nimis cõtriſtauit eos, qui de ciuitatibus Syriæ ad Aegyptum uenerant, quod ſimili non fuerant benignitate tra ctati. unde cum magna confuſione ad ſuas unuſquiſq; prouincias receſſere. Ioſephus uero accipiens à rege duo millia peditum: petiuerat enim à rege auxilium aliquod, ut ſi uires haberet, contumaces ac rebelles exigeret: tunc mutuans propter expenſas ſuas ab amicis regis quingenta talenta, de Alexandria in Syriam eſt profectus: qui poſtquã uenit in Aſca lonem, uectigalia exigens erat. Aſcalonitæ autem nihil dare uoluerunt, ſed etiam contu meliis grauibus eum afficiebant. qui capiens priores ipſorum uiginti trucidauit, & ſubſtã tias eorum uſq; ad mille collectas talenta, regis utilitatibus applicuit, intimans ei quæ cõ tigerunt. Miratus autem Ptolemæus prudentiam eius, & laudans quæ facta fuerant, per miſit ei agere quæ uellet. Hæc audientes Syrij, obſtupuerunt Aſcalonitarum contumaciã & exempla, metuentes ciuitatibus ſuis, & ideo foribus ciuitatum reſeratis, deuotis ani mis aduentum Ioſephi ſuſtinebant. Nitentibus uero Scythopolitanis contumeliis eum afficere, & uectigalia denegare quæ prius ſine dilatione reddebant, horum quoque prio res interfecit, ſubſtantiásque eorum fiſci iuribus applicuit. Colligens uero pecunias mul tas, & maximum faciens lucrum ab exactione uectigalium, abutebatur collecta pecunia, ut ei potentia permaneret: occaſionem ſibi, & cauſam felicitatis ſeruare putans ex his quæ congregauerat: & multa large regi & Cleopatræ uel amicis eorum dona dirigebat, pa trocinia ſibi eorum fauorémque concilians. Potitus uero hac felicitate per annos uigin ti duos, & pater factus ab una quidem uxore ſeptem filiorum: habuit etiam de filia fra tris ſui Solini unum nomine Hyrcanum, quem accepit ex tali cauſa: Cum fratre quon dam Alexandriam pergens, ducente etiam ſecum filiam nuptiis iam maturam, ut eam coniungeret alicubi ſublimi Iudæo: dum'que apud regem cœnaret, & intraſſet panto mima ad conuiuium pulcherrima, concupiuit eam: fratri'que nunciauit deſiderium ſuum, petens eum celare peccatum. Nam lege apud Iudæos prohibetur alienigenæ

Ioſephus genuit Hyrcanum.

conuenire mulieri,quapropter petebat ut fideliter cauſam eius cupiditatis expleret.Frater autem eius libenter miniſterium ſuſcepit,ornansq; filiam ſuam,nocte adduxit ad eum & collocauit.Ille ex ebrietate neſciens ueritatem,cum fratris filia concubuit: quo ſæpius facto,ualde dilexit eam:dixitq; ad fratrem,quod uita eius periclitaretur, ſi rex ei minime concederet pantomimam.Fratre uero petente nihil eum debere metuere, quoniã licebat eum frui muliere,uxoremq; habere:& uerum aperiens ei,ac dicens,quia libenter & ſuam haberet magis filiam iniuriam ſuſtinere,quam illum uidere ad confuſionem deteſtabilem peuenire: laudans eum Ioſephus de concordia fraternitatis,filiam eius duxit uxorẽ,& filium ex ea genuit Hyrcanum,ut prædiximus.Qui tunc tertiumdecimum annum agẽs,demonſtrauit naturalem fortitudinem & prudentiam,ut etiam acerbam æmulationem fratribus ſuis excitaret.Ioſepho uero uolente cognoſcere quis de filijs ſuis uirtute melior exiſteret,unumquemq; eorum ad doctorum ſublimium ſtudia deſtinauit.Et cæteri quidem deſidia diſciplinarum indocti fatuiq; redierunt.Poſt illos autem adoleſcentulum Hyrcanum de ſe dimiſit,dans ei trecenta iuga boum, miſitq; uiam duorũ dierum ad ſolitudinẽ ſeminare,celans lora quibus ligantur:quæ non habens Hyrcanus,aratorum quidem ſententiam reprobauit,ſuadentium ut ad patrem mitteret quoſdam qui lora deferrent.Tempus autem arbitratus non oportere ſe perdere dum expectaret illos,qui tranſmitti debe rent ad patrem,excogitauit uirile quiddam & maius ætate ſua.Occidens enim decem iuga,carnes quidem operarijs diſtribuit,pelles uero eorum incidens,retinacula fecit,p quæ iuga ligauit,& hoc modo ſeminans terram quam ei præceperat, reuerſus eſt ad patrem: quem pater ſuſcipiens,nimis dilexit propter prudentiam & argutiam mentis:& fiduciã eius laudans,tanquam ſolum magis proprium filiũ diligebat, propter quod fratres eius contriſtabantur. Vt uero nunciauit quidam Ioſepho, per illud tempus filium regi Ptolemæo genitum, & quod oĩes priores Syriæ,& ſubiectarum prouinciarum celebrarent natalem pueri diem, cum apparatu maximo ad Alexandriam ire ipſe quidem ſenio prohibebatur:filios autem interrogauit,quis illorum ad regem uellet ire:maioribus uero recuſantibus, & ad tales conuentus indoctos ſe eſſe dicentibus, fratremq; Hyrcanum poſſe ad regem ire firmantibus,cõſuluit eum.Qui cum ſe promiſiſſet iturum, dicens ſe in uia non multas pecunias opus habere,dum ſoleret bibere modeſte,& ei decẽ millia dragmarũ abunde ſufficerent,gauiſus eſt de ſobrietate filij. Differens autem parum puer, patri ſuæ debat dona quidem exinde regi nõ mittere, dare uero epiſtolam ad diſpenſatorẽ in Alexandria,quatenus ei daret pecunias ad comparationem eorum , quæ optima uel preciosa poterat inuenire. Qui opinatus decem talenta ſufficere ad ſumptum regij muneris , filiumq; collaudans ut bene admonentem,ſcripſit diſpenſatori Arioni,qui omnes per Alexãdriã eius diſpenſabat pecunias,nõ minus tria millia talenta exiſtẽtes.Nã Ioſephus à Syria pecuniam ad Alexandriam mittebat. Et conſtituto die ueniente, in quo aſſignari eas regi oportuiſſet,Arioni ſcribebat,ut eas redderet.Igitur Hyrcanus ſurgens,patris accepit epiſtolas,& Alexandriam perrexit.Egreſſo autem eo, fratres eius ſcribũt oĩbus regis amicis,ut eum occiderent.Qui ut peruenit Alexandriam,porrexit Arioni epiſtolam.Quo interrogante eum,quanta uellet accipere talenta,nam ſperabat eum quærere decem tantũ, aut his paulo plus:cumq; dixiſſet,mille opus habere,iratus increpabat eum, quaſi uolentem luxurioſe uiuere,& dicebat ei:quemadmodum pater eius ſubſtantiam collegiſſet labore & abſtinentia,& imitatorem fieri genitoris inuitabat. Dare autem non plus decem talenta ſe dicebat,& hæc ad regiam donationem.Tunc furore cõmotus adoleſcens, in uinacula Arionem miſit:cuius uxor ad Cleopatram demandans petijt, quatenus puerum increparet.nam ualde Arion apud eã honoribus præcellebat,quod etiam ad regis notitiã Cleopatra perduxit.Itaq; Ptolemæus ad Hyrcanum mittens,admirari ſe dicebat, quod à patre ad ſe tranſmiſſum non eum uideret, inſuper & diſpenſatorem ligaſſet. Venire ergo eum,& cauſam ſibi pro qua ueniret,indicare ꝓcepit. Quem ferunt nuncio regis ita reſpondiſſe:Legem eſſe penes Iudæos,quæ prohibet communes epulas prius attingere,q̃ in templo deo immolare:& ideo diſtuliſſe,ne ſine donis à patre tranſmiſſis ad regem per ueniſſet, propter hanc uero cauſam non ad eum ueniſſe: ſeruum autem puniſſe, non obſequutum iuſſionibus ſuis ,dum nihil diſtaret inter magnum & minorem dominum.

Aſtutia & prudentia Hyrcani adoleſcentuli.

Sed ſi talium contumacia non emendatur, & tu, inquit, ſpera ſimiliter à ſubiectis conteni. Quæ Ptolemæus audiens, ad riſum conuerſus, magnanimitatem adoleſcentis miratus ē. Cumq; audiſſet Arion, quod ita rex reſponſum accipiens nullum ei auxilium præberet, dedit adoleſcenti mille talenta, & à uinculis eſt abſolutus. Tres uero differens Hyrcanus dies, regem reginamq; ſalutauit: quem illi libenter ſuſcipientes uiderunt, & amicabiliter pauerunt propter honorem patris. Qui latenter ad negociatores accedens, comparauit ab eis pueros centum, literas ſcientes, unumquenq; talento uno: & centum uirgines, ſingulas eodem precio. Cumq; inuitatus ad regis conuiuium diſcubuiſſet cum prioribus principiarum, & ultimus omnium, & tanquam puer ab his qui loca ſecundum dignitatem habebant, contemneretur: cumq; omnes conuiuæ regis oſſa ciborum ante Hyrcanum in menſa proiicerent, ipſo tacente, Triphon qui ad conuicia & riſus conuiuarum erat aptus, rogantibus ſe conuiuis, iuxta mēſam aſſiſtens, regi ait: Vides domine antepoſita oſſa Hyrcano? Ex hoc coniice, quod & pater eius ſic omnem Syriam denudauit, quemadmodum hæc oſſa iſte carnibus expoliauit. Rege uero ridente ad uerba Tryphonis, & interrogante Hyrcanum, cur tanta ante eum oſſa iacerent: Apte, inquit, domine: nam canes ſemper oſſa cum carnibus deuorant, ſicut iſti fecerunt (id de accumbentibus dicens, quoniam iſta ante eos oſſa minime iacebant) hoīes uero carnes comedūt, oſſa autē iactant: quod & ego tanquam homo nunc feci. Rex autem miratus eius reſponſum tam ſapienter dictū, oīes plaudere iuſſit, uerbum eius laudātes. Poſtera uero die ad unumquenq; regis amicum accedens, & ad potentes aulæ, hos quidem ſalutauit, famulos autem interrogauit: quæ dona daturi ſunt regi die natalis filij eius? Illis uero dicentibus, quoſdam daturos decem talenta, alios autem nobiles ſecundum magnitudinem ſubſtantiæ ſuæ: contriſtari ſe ſimulauit quaſi non ualens talē donationē offerre: nā plus quinq; talenta ſe non habere affirmabat. Quod ſerui audientes, dominis nunciauerunt: qui gauiſi ſunt, ſperantes Ioſephum regē offendere propter munerum paucitatem. Inſtante uero die, cæteri quidem offerebant talenta non plus uiginti, qui magnam uidebātur offerre munerū quantitatem. Hyrcanus, quos comparauerat pueros centum, & uirgines totidem, unicuiq; dans talentum portare, obtulit pueros quidem regi, puellas uero Cleopatræ reginæ: omnibus munerum magnificentiam admirantibus, & ipſis regibus, & amicis eorū, inſuper & regi ſeruientibus quod digna dona multis talentis obtuliſſet: unde etiam & mortis pericula declinauit Hyrcanus, quæ fratres eius zelo ducti parauerunt ei. Tunc Ptolemæus magnanimitatem adoleſcētis admiratus, imperabat ei donationem quam uellet accipere: ille nihil plus petiuit ab eo in ſe fieri, quàm ut patri eius ſcripta dirigeret. Honorans ergo eum liberaliter, & donationes copioſas præſtans, patri & fratribus & omnibus magiſtratibus ſcripta tranſmiſit. Audientes autem fratres eius Hyrcanum à rege talia meruiſſe, magnoq; cum honore redeuntem, in occurſum eius ſe egredi ſimulantes, interficere illum etiam patre ſciente omni modo decreuerunt. Iraſcebatur enim ei pater propter pecunias, quas regi obtulerat, & non curabat ſalutem eius: & iram quidem quam circa eum habebat, regē timēs celabat. Committentibus uero aduerſus eum fratribus pugnam, multos eorum qui eos ſequebātur, occidit cum duobus fratribus ſuis. Cæteri autem ad patrem Hieroſolymam confugerunt, qui poſtquam ad ciuitatem uenit, nullo ſe ſuſcipiente, diſceſſit trans Iordanem fluuium, ubi remoratus uectigalia ab Arabis exigebat. Per idem autem tempus regnabat in Aſia Seleucus, qui Soter nominabatur, filius magni Antiochi. Tunc moritur & pater Hyrcani Ioſephus, uir bonus & magnanimus, qui populum Iudæorum à paupertate & debilitate ad clariſſimas rerum cauſas uſq; perduxit. Is etiam uiginti & duobus annis Syriæ & Phœnices & Samariæ tributa diſpenſauit. Defunctus eſt uero & auunculus eius Onias, principatum ſacerdotij Simoni filio derelinquens.

De centū pueris, & totidē uirginibus ab Hyrcano precio comparatis.

Acuta reſpōſio de oſſibus quæ conuiuæ ante eū iaciebant.

Pueros regi donauit, puellas reginæ.

¶ De *Lacedæmoniorum epiſtola, & edificijs Hyrcani* Caput V.

MOrtuo quoq; & iſto, filius eius Onias in honorem ſucceſſit, ad quem rex Lacedæmoniorum Arius tranſlegationem & epiſtolas direxit, quarum huiuſmodi continebatur exemplar. Rex Lacedæmoniorum Arius Oniæ ſalutem. Legentes ſcripturam antiquam, inuenimus ex uno genere Iudæos & Lacedæmones extitiſſe, & familiaritatem cum Abraam ſocialiter habuiſſe; luſtum eſt ergo ut fratres exiſtentes, trāſmittatis ad nos,

& petatis quæ nobis neceſſaria iudicatis:facimus uero & nos idem,& ueſtra propria ſimul,& noſtra communia reputamus. Portitor literarum Dimoteles epiſtolas uobis deferт,quadrangulo ſcriptas,ſignaculum habentes aquilam draconem unguibus deportantem.Epiſtola igitur à Lacedæmoniorum rege deſtinata,textum huiuſmodi continebat. Defuncto autem Ioſepho,populum contigit ſeditionem pati ꝓpter filios eius. Nam maioribus bellum gerentibus contra Hyrcanum ultimum filiorum Ioſephi,diſſenſit ab inuicem multitudo:plures quidem maioribus auxilium ferebant cum principe ſacerdotũ Simone,qui cognatus eorum & affinis eſſe uidebat.Hyrcanus autem redire quidem ad Hieroſolymam minime iudicauit.Sedens uero trans Iordanem, frequenter Arabas debellabat.Aedificauit uero turrim fortiſſimam,ex lapide albo conſtruens eam,& totam uſque ad terram ſculpſit eam diuerſis animalibus,& in circuitu fecit magnum & altum Euripum,id eſt,piſcinam.Ex petra autem contrapoſiti montis, cuius incidens ſiniſtram extenſionem,ſpeluncas multorum ſpatiorum in longitudinem ibi cõſtituit. Deinde domos quaſdam in ea adconuiuia & ſomnum & conuerſationem fecit aptiſſimam multitudini, cameratas etiam currentium aquarum delectatione gratiſſimas, ad ornamentum totius aulæ.Oſtia uero ſpeluncarum aperuit minora,ut unus & non multi per ea poſſent intrare:& hoc cuſtodiæ gratia condidit,ut obſeſſus à fratribus minime periculo ſubiaceret.In ſuper ædificauit & atria magnitudine excellentia,& paradiſis ornauit egregijs.& talem perficiens locum , Tyrum eum nominauit:qui locus eſt inter Arabiam & Iudæam poſitus trans Iordanem,non longe à Sebonitide regione . Præfuit ergo partibus illis per annos ſeptem omni tempore,quo Seleucus Syriam tenuit.Hoc autem iam defuncto , poſt eum frater eius Antiochus,qui & Epiphanes uocabat ,regnũ obtinuit.Moritur etiã Ptolemæus rex Aegyptioꝝ,qui ſimiliter Epiphanes uocabat, relinquens duos filios minores ætate:quorum unus qui & maior erat,Philometor dicebatur,minor autem Phiſcon.Hyrcanus autem uidens magnam Antiochum habere uirtutem,& timens ne tentus ab eo tormentis afficeretur,pro his quæ contra Arabas egerat, uitam propriæ manus internicione concluſit,cuius ſubſtantiam Antiochus ſuis commodis applicuit.

HISTORIA PRIMI MACHABAEORVM.

¶ De malis multis Hieroſolymæ ſub Antiocho perpeſſis. Caput VI.

PEr idem tempus defuncto Onia principe ſacerdotum,fratri eius Antiochus ſacerdotij contulit principatum.Nam filius quem Onias reliquerat,adhuc infans erat . Demonſtrabimus autem ſingula in loco ꝓprio,quæ ad hunc puerum pertinere uidebuntur. Ieſu uero,nam hic frater erat Oniæ,principatum ſacerdotij rex abſtulit iratus,& dedit eſt iuniori fratri eoꝝ,nomine Oniæ: Simoni nanq; tres filij hi fuerunt , ad quos principatus ſacerdotij,ſicut ꝓdiximus,peruenit.Et Ieſus quidem Iaſonem ſe nominauit,Onias autem Menelaus eſt nuncupatus.Seditionem itaq; prius princeps ſacerdotũ Ieſus aduerſus Menelaum concitauit:& diuiſa in utrunq; populi multitudine , pro parte Menelai filij Thobiæ conſiſtebant:populi uero pars plurima Iaſonem adiuuabant. Vnde laborantes Menelaus & filij Thobiæ,ad Antiochum diſceſſerunt,ad notitiam eius perducẽtes,quod uellẽt patrias relinquere leges,& conuerſationem & mores obſeruare Græcorum.Rogauerũt ergo eum,ut permitteret eis ædificare gymnaſium Hieroſolymis.Cumq; conceſſiſſet,circunciſionem ſuam uelauerunt,ut non apparerent in denudatione Græcis eſſe diſſimiles: cæteraq; omnia relinquentes,quæ illis mos patrius imponebat, aliarum facta gentium ritusq; ſequebant . Antiochus autem pro ſuo feliciter imperio exercitum ducere deliberauit ad Aegyptum,tractus deſiderio eius,& contemnens filios Ptolemæi ut debiles,ac neq; tanta negocia regere ꝓualentes.Perueniens igitur cum magna uirtute ad Peluſium, & dolo Philometorem Ptolemæum circumueniens,Aegyptũ occupauit.Et cum audiſſet loca Memphiticæ ciuitatis,eam capiens,contra Alexandriam,ut obſidendo Ptolemæum caperet,ambulauit.Expulſus uero eſt,non ab Alexandria tantum,ſed etiam à tota Aegypto,Romanis ſibi denunciantibus,ut diſcederet à prouincia:ſicut prius & alibi demonſtrauimus.Exponam uero per partes de hoc rege,quemadmodum Iudæam & templũ pariter occupauit.Nam in mea prima conſcriptione capitulatim eoꝝ memoriam feci , nunc neceſſarium putaui ad certiorem eorum narrationem denuo remeare. Reuerſus ergo ꝓ

1.Mach.1.

Antiochus tẽdit in Aegyptum.

Excidiũ Hieroſolymorũ & direptio diuitiarum templi.

pter Romanorũ timorẽ ab Aegypto rex Antiochus,ad Hieroſolymorũ ciuitatẽ ducit exercitũ:quò perueniens anno centeſimo quadrageſimotertio poſt regnum primi Seleuci, centeſima quinquageſima tertia olympiade,uicesimo & quinto die menſis kiſleu,quem Macedones Apellæon appellant,cepit eã ſine cõflictione cuiuſpiã,aperientibus ei portas his qui uoluntati eius conſentiebant.Ingreſſusq; ciuitatem Hieroſolymitarum,multos interemit ſibi cõtraria ſapiẽtes:necnon etiã eos qui portas aperientes,ciuitatem ei tradiderunt,propter templi diuitias interfecit: multasq; ab eo auferens pecunias,ad Antiochiã reuerſus eſt.Poſtq̃ autem expoliauit templum,ita ut uaſa dei auferret,lucernas aureas & arcam aureã & menſam & ſacrarium,neq; uelis abſtinuit,quæ ex byſſo & cocco erãt.Exhauriens aũt oĩa,& de theſauris nihil penitus relinquẽs,ad maximum ludæos propter hæc luctum uſq; perduxit.Nam & quotidianas immolationes,quas deo ſecundum leges offerebant,celebrare prohibuit.Deprædans uero totã ciuitatẽ,quoſdã interfecit,alios captiuos cum uxoribus & filiis deduxit, ita ut numerus multitudinis captiuorũ uſq; ad decem millia exiſtere uideretur.Incendit etiam optima ciuitatis loca,& deponens muros,arcem ædificauit in interiori parte ciuitatis:nam alta & eminentior pars erat templo:& propter hoc muniens eam muris altis & turribus,cuſtodiam Macedonum ibi diſpoſuit.Manebant etiã in arce nihilominus homines impĩi,& moribus maligni,à quibus ciues multa & acerba ſubinde patiebantur.Aedificans uero & in ſacrario aram,ſuper eam porcos immolauit,hoſtias non legitimas,nec patriæ religioni Iudæorum congruas.Coegit etiã eos relinquẽtes religionem patriam,idolum uenerari:ædificare etiam in unaquaq; ciuitate & uico templa deorum,& aras collocantes immolare ſuper eas porcos omni die præcepit: & ne quis circuncideretur,aut ne filĩ eorum.Inſuper interminatus eſt tormenta grauiſſima,ſi quis præter hæc facere inueniretur.

¶ *De abnegatione legis,& zelo Matathiæ pro lege dei* Caput VII.

1.Mac.1. COnſtituit itaq; p̃poſitos,qui cogerẽt eos imperialia mandata perficere. Et multi quidem Iudæorũ ſponte,alĩ uero propter timorem imminentis regis, p̃cepta eius ſequebantur.Probatiſſimi autem & generoſi deteſtabile facinus execrantes,patriis legibus adhæſerunt:propterea diebus ſingulis pœnis afflicti,& amara paſſi tormenta,trucidabãtur.Nam & uerberati,& diuerſis cruciatibus fatigati,adhuc uiuentes, crucis patibulo figebantur.Vxores uero & filios quos circunciderunt p̃ter uoluntatẽ regis, laqueis ſuffocabant,parentum eos ceruicibus illigantes. Nam & ſi apud aliquem uolumen inuentum fuiſſet ſacrum,aut lex,& is quoq; crudeli ſorte moriebat.Videntes Samaritæ Iudæos hæc pati,de reliquo ſe neq; cognatos ipſorum,neq; templũ ſuper Garizin maximi dei, ut prius,eſſe fatebantur,conſuetudinem ſuæ facientes naturæ,de qua ſuperius cõſtat expreſſum: ſed dicebant ſe Medorũ Perſarumq; colonos.Mittentes ergo ad Antiochum legatos & epiſtolam,quæ ſubter ſunt ſcripta,ſignificarunt.Regi Antiocho Epiphani relatio à Sichimitis Sidoniorũ:Noſtri maiores p̃pter crebras prouinciæ peſtilentias, ſecuti priſcam quandam ſuperſtitionem,conſuetudinẽ fecerunt colendi, quæ dicit apud Iudæos ſabbatorum dies:ædificantes ſine nomine in Garizin monte templũ, offerebant in eo deuotas immolationes.Vobis autem malignitatem Iudæorũ digne ulciſcentibus,uenientes iudices ueſtri, arbitrati ob cognationem illorum nos eadem facere,ſimilibus nos pœnis afficiũt,dum ab initio Sidones eſſe noſcamur,quod manifeſtum eſſe publicis conſtat annalibus. Petimus ergo te beneficum & ſaluatorem denunciare Apollonio,noſtrarum partiũ iudici,& Nicanori regalia tractanti negocia,ut nihil nos debeant moleſtare,quaſi Iudæis aliqua ſuperſtitione coniunctos,cum genere & moribus ab eis probemur alieni.Templum uero ædificatum, quod adhuc ſine cuiuſquam dei nomine conſtat, Cretæi Iouis illud appellatione petimus dedicari.Quo facto,uitamus importunas moleſtias ſuſtinere, operibuſq; ſedulo uacantes,tibi ſoluimus redditũ quantitatẽ. Hæc petentibus Samaritis,rex iſta reſcripſit: Antiochus rex Nicanori.Sichimitæ Sidonĩ porrexerunt mihi publicam relationẽ. Sed quia cogitãtibus nobis cum amicis, docuerunt ab eis miſſi, quod criminibus Iudæorũ in nullo probantur eſſe participes,quando moribus Græcorum uiuere potius elegerunt,ab ſoluimus eos à Iudæorum pœna nocentium,& templum eorum quemadmodum petierunt, Cretæi Iouis appellatione dedicetur.Eadem & Apollonio partium iudici ſcripſit,

sexto & quadragesimo anno mense Hecato, octaua decima die. Eodem tempore erat ha- 1. Mach. 2.
bitans aliquis in Modin uico Iudææ: nomine Matathias, filius Iohannis, filij Simeonis, filij Asomonei, sacerdos de uice Iobab Hierosolymitæ. Erant autem ei filij quinq; Iohannes q uocabat Gaddis: & Simon qui dictus est Matathias: & Iudas qui cognominabat Macha- bæus: & Eleazarus, qui nuncupabatur Apphus: & Ionathan, qui appellabatur Abaron. Iste ergo Matathias plangebat apud filios statum rerũ, & ciuitatis rapinam, & templi nu- ditatem, & calamitates plebis, dicebatq; melius illis esse pro patrijs mori legibus, q̃ ita fine gloria uiuere. Venientibus autem ad Modin uillam à rege directis, ut cogerent Iudæos facere quæ præcepta uidebantur à rege, & iubentibus illic constitutis idolis immolare, se cundum regis iussionem, & primum Matathiam, qui doctrina uel fama gloriæ reliquos anteibat, sacrificare compellentibus, Matathias recusabat hoc facinus, dicens: Licet alij oẽs iussionibus Antiochi præ timore obtemperent, mihi tamen & meis filijs tale scelus nulla tenus imponitur. Cumq; tacuisset, accedens quidam ex Iudæis, immolauit in medio, sicut præcepit Antiochus: iratusq; Matathias, irruit super eum cum filijs suis habentibus gladi os, eiusq; sanguinem super aram effudit, & iudicem regis Apollonium, qui eos ad talia cogebat, cum suis paucis militibus interemit, & aram deponens, clamauit: Si quis æmula tur patrias leges & dei religionem, sequatur me. Et hæc dicens, cum filijs ad solitudinem exijt, relinquens omnem suam possessionem. Idem multi facientes, cum filijs & uxoribus ad solitudinem confugerunt. Audientes uero ista iudices regis, auxilia cõuocantes quæ in arce Hierosolymorum pro custodia permanebant, prius quidem conabantur uerbis eos flectere, ut ad pœnitentiam peruenirent, & eligerent potius illa quæ prosunt, ne aliqua ne cessitate cogente, eis tanq̃ hostibus uterentur. Quibus non accipientibus uerba, sed econ- tra sapientibus, conflixerunt die sabbatorum: & sicut erant in speluncis, ibi eos atroci incẽ dio cremauerunt, cum repugnare propter diem sabbatorũ noluissent, ne in malis suis ho- norem sabbati transgredi uiderentur. Nam uacare in eo nobis legitimum est. Mortui er- go sunt cum uxoribus & filijs in speluncis, globis fumiferis suffocati, numero mille. Mul ti autem liberati, adiuncti sunt Matathiæ, & illum sibi iudicem ordinarunt, qui & sabbatis eos docebat pugnare, dicens: Quod si hoc non fecerint obseruantes legẽ, sibimetipsis erũt hostes, in illo die contra eos uenientibus inimicis. Hoc dicens persuasit eis, & hactenus no bis permanet consuetudo pugnandi, etiam si tali die bella consurgant. Colligens ergo sibi Matathias armatam multitudinem, aras deposuit idolorum: & peccantes in eis quantos manu capere potuit, interemit. Nam multi eius timore dispersi sunt ad gentes propinq̃s. Et pueros nõ circũcisos iussit circuncidi, expellẽs eos, qui ut talia phiberẽt erãt cõstituti.

¶ *Exhortatio Matathiæ morituri ad filios.* *Caput* VIII.

IGitur eo magistrante uno anno, dum morbo grauissimo premeretur, conuocauit fili- 1. Mach. 2.
os suos: & circunstantibus, ego quidem, inquit, ô filij decretam proficiscar uiam. Com mendo autem uobis patrias leges, obtestans, ne earum transgressores, sed potius custodes esse debeatis. Paternæ uero uoluntatis memores, ritus patrios custodite, & periclitantem antiquam consuetudinem restaurate: nec seducti ab his qui sponte aut necessitate ea aut p dunt, aut produnt, sed digni meo instituto, omnem uiolentiam & necessitatem tolerando superate, ita uos præparantes, ut si oporteat, pro legibus grata mente moriamini: scientes hoc, quia deus tales non despicit: sed uestram uirtutem inspiciẽs, reddet uobis libertatem, & quandoq; restituet ut cum securitate uestris moribus perfruamini. Nam corpora no stra mortalia & temporalia sunt, factorum uero monumenta immortalitatis ordinem consequentur. Quod considerantes uos decet appetere gloriam, quæ nullo sit fine claudẽ da. Concordiam uero uos habere commoneo, & in quo aliquis melior existit altero, cedẽ tes uobis inuicem proprijs ministrare uirtutibus: & Simonem fratrem uestrum sapien- tia antecedentem, uobis patrem putate. Et quicquid ille persuaserit, custodite. Machabæũ uero propter uirtutem & fortitudinem habebitis militiæ ducem. Nam gentem defen- dens, hostes uiriliter expugnabit. Suscipientes uiros iustos & religiosos, ueritatem eorum fouete. Ista filijs locutus est, deum orans adiutorem eis fieri. Et ut populo leges propriæ conseruentur, fideli corde supplicans, uiuendi finem communi sorte suscepit. Et sepelitur *Matathias* in Modin, magnumq; luctum omni populo super eum agente, successit gubernationi re- *moritur.*

rum filius eius Iudas,qui & Machabæus,centesimo & quadragesimo sexto anno.Et adiuuantibus se prono animo fratribus,cæterisq; religiosis finitimis,inimicos à prouincia expulit,& transgressores legũ patriæ Iudæos occidit,& purificauit ab oĩ macula suã terrã.

¶ De Apollonio victo à Iuda,successoreq; Lysia. Caput IX.

1.Mach.3. HAec cum audisset Apollonius dux Samariæ,colligens exercitum,egressus est cõtra Iudam.Ille autem occurrit ei,& committens cum eo pugnam uicit,& multos eorũ interfecit:inter quos & ducem Apollonium armis exuens,interemit,multamq; prædam ab exercitu hostium auferens,discessit.Seron autem dux inferioris Syriæ, audiens quod multi transirent ad Iudam,& magna iam uirtute circũseptus ad bellum accederet,statuit contra eum dimicare:& colligens milites sub se constitutos,uel transgressores Iudæos, contra Machabæum produxit exercitum.Perueniens autem usq; ad Bettoram uicum Iudææ,ibi exercitum collocauit.Iudas autem occurrens ei,& confligere disponens,quia milites ad pugnam uidebat propter paucitatem & ieiunium defides,hortabatur eos,dicens: Non propter multitudinem uincendos hos aut expugnandos esse credatis,sed pietate:et hoc euidentissimum habemus exemplum,maiores nostros,qui propter iustitiam propria sæpe leges certantes,multa sæpius millia deuicerunt. Nam nullum læsisse maxima uirtus extitit.Hæc dicens,suasit eis contemnere multitudinem,& confligens cum Syris,duce eorum interfecto,uertit cũctos ad fugam.Secutus autem eos usq; ad campum,occidit octo millia :reliqui autem fugati,ad maritima loca discesserunt.Quæ audiens rex Antiochus, maximo furore commotus,omnem propriam uirtutem congregans,& multos ab insulis mercede conducens,parabat circa ueris initium dimicare contra Iudam.Vt uero militibus stipendia distribuens,uidit thesauros deficere:non enim ei omnia uectigalia reddebantur propter seditiones gentiũ:nam cum magnificus esset,ei minime sufficiebant quæ dudum collegerat:deliberabat primum ad Persidam ire, tributaq; prouinciæ congregare.Relinquens autem pro rerum gubernatione quendam Lysiam,gloriam apud se maximã possidentem,ut regeret prouincias à fluuio Euphrate usque ad fines Aegypti,& inferioris Asiæ; & partem exercitus, & elephantos ei tradens, præcepit ei filium suum Antiochum diligenter nutrire,& uastare Iudæã,& habitantes in ea ducere captiuos, & euertere Hierosolymam,& genus Hebræorum omnino disperdere. Hæc quidem præcipiẽs Lysiæ rex Antiochus,abijt ad Persidam,centesimo & quadragesimoseptimo anno,& transiens Euphratem,ad superiores prouincias ascendit.

Vincitur Seron.

Lysias ad uastandam Iudæã relinquitur.

¶ De uictorijs Iudæ,& occupatione Hierosolymæ,restitutioneq; cultus diuini. Caput X.

1. Macha. 3. LYsias uero eligens Ptolemæum Dorimenis,& Nicanorem,& Gorgiam, uiros potentes & amicos regis:& tradens eis peditum quadraginta millia, equitum uero septem millia,transiuit contra Iudæos.Qui usq; Emaus ciuitatem uenientes, in campo exercitum locauerunt.Superuenerunt uero eis auxilia de Syria,uel à finitimis locis,& multi transfugæ Iudæi,necnon & negociatores quidam,sperantes se emere captiuos Iudæorum,argentum & aurum pro precijs eorum secum deportantes.Exercitum autẽ & multitudinem aduersariorum Iudas intendẽs,suadebat suis militibus cõfidere, hortabaturq; spem uictoriæ in deum habere,& ut saccis induti patria lege eum rogarent, solitumq; petitionis habitũ ostendentes supplicarẽt,q̃tenus p̃beret eis cõtra inimicos auxiliũ.Quo facto, disponens eos secundũ antiquũ & patriũ modũ per millenarios,& illos dimittens,q̃ paulo ante uxores duxerãt,& eos q̃ possessiões paulo añ acquisierant,ne p eam desiderio minus audacter contra hostes pugnarent,resiuos talibus hortabat affatibus:Tẽpus quidẽ uobis nõ aliud necessariũ est,ò socij,nisi ut fortiter pericula contemnatis.Nunc em̃ licet uirilitere certando accipere libertatem,quam & propter seipsam uobis charam, & pro diligentia colendi deum plus desiderabilem esse confido.Tanquam ergo in hoc solo uobis positis,ut accipientes eam,felicem & beatam renouetis uitam,quasi secundum leges & consuetudines conuersemur,agite,ne forte per negligẽtiam uestram Iudaicæ gentis semen intereat.Ita ergo pugnate,mortem pro maximo lucro putantes,ut si uiceritis,cum libertate & patrijs legibus æternam gloriam conquiratis.Parate ergo uos crastina die audacibus animis,ut bellum pro lege patria committatis.Iudas quidem incitans socios ita locutus est. Hostibus uero transmittentibus Gorgiam cum quingentis peditibus & mille equitibus,

Oratio Iudæ ad socios.

quatenus per noctem irruerent ſuper Iudam, & ad hoc ſuios eis dantibus aliquos de trāſfugis Iudæorum: ſentiens filius Matathiæ, ſtatuit & ipſe caſtra hoſtium latenter inuadere. Cumq; cœnaſſet, focos plurimos derelinquens, tota nocte proficiſcens, in aduerſariorū caſtra ad locum Emaum peruenit. Gorgias autem exploratus eſt caſtra Iudæorū, nec eos inueniens, arbitratus eos in montes aſcendiſſe, ubi eſſent quærere decreuit. Luceſcente uero die, apparuit hoſtibus in Emaus Iudas cum tribus millibus plus minus, armatis utcunque propter paupertatem. Qui reſpiciēs aduerſarios optime ſeptos, & ſtudio militari diſpoſitos, inuitauit Iudæos, dicens: Etiam nudis corporibus pugnare debemus, & deum inuocare, qui ſæpius nos inermes contra plures & armatos fecit habere uictoriam. Sermone uero finito, iuſſit tubicines clangore ſignificare militibus ſuis, quatenus inopinatos hoſtes inuaderent. Quorum multos reſiſtentes occidit, reliquos uero perſecutus eſt uſq; ad Gazara, campos Idumææ & Azoti & Iamniæ. Proſtrata ſunt autem tria millia eorum. Iudas uero iubebat militibus ſuis hoſtium prædam contemnere, dum adhuc certamen & pugna contra Gorgiam eis ſupereſſet, quibus expugnatis, eſſet prædæ licentia. Adhuc eo dicente hæc ad milites, reſpexerunt illi qui cum Gorgia erant: & exercitum quem in caſtris reliquerant, uiderunt eſſe deuictum, caſtraq; incenſa. Nam fumus à longe eis quæ acciderant indicabat. Vt ergo hæc ita eſſe qui erant cum Gorgia, cognouerunt, & eos qui cum Iuda erant paratos ad aciem attenderunt, mente ad fugam conuerſi ſunt. Iudas autē ſine pugna deuictis Gorgiæ militibus, reuerſus, tulit hoſtium ſpolia: multumq; aurū & argentum & purpuram & hyacinthum auferens, ad propria remeauit cum lætitia, laudans deum de his quæ potuit obtinere. Nam hæc uictoria deſideratam eis contulit libertatem. Tunc Lyſias de perditione exercitus quem perdiderat confuſus, ſtatim alia electorū peditum ſexaginta millia, & quinq; millia equitum congregans, uenit protinus ad Iudæam. Et aſcendens ſuper montana, in Bethſuris uilla Iudææ caſtrametatus eſt. Occurrit aūt ei cum decem millibus Iudas. Et multitudinem hoſtium uidens, adiutorem deum ſibi fieri poſtulauit. Et confligens cum præcurſoribus aduerſariorum, ſine aliqua dilatione ſuperauit, proſternens quinq; millia uirorum, & factus eſt reliquis in timorem. Attendens autem Lyſias audaciam Iudæorum, quia parati ſunt mori, niſi eis uiuere cum libertate licuiſſet: & timens eorum deſperationem tanquam fortem, colligens reſiduum exercitum, rediit Antiochiam: & remorabatur ibi, præſidia congregans peregrinorum, ut cum maiori expeditionis apparatu contra Iudæos uenire poſſet. Toties igitur uictis Antiochi regis ducibus, Iudas concionem faciens, ſuadebat, ut poſt tantas ſibi donatas uictorias à diuina diſpenſatione, aſcenderent Hieroſolymam, templum'que ab idolis expiarent, legitimasq; hoſtias immolarent. Qui dum cū tota multitudine ad Hieroſolymam perueniſſet, templum deſertum inueniens, & incenſas portas, & ſyluas in templo per longam ſolitudinem pullulaſſe, lugere cœpit cum proprijs ſocijs pro templi uiſione. Eligens autē quoſdam milites, iuſſit eis expugnare eos qui arcem cuſtodiebant, dum ipſe templum à ruinæ fœditate purgaret. Quod diligenter emundans, introduxit noua uaſa, candelabrum, & menſam & aram ex auro factam. Recompoſuit autem & uela in ingreſſu, & ianuas ipſas reconſtruxit. Deponens quoq; altare, de lapidibus nouis aliud ædificauit. Quinta uero & uigeſima menſis kiſleu, quem Macedones Apellæon uocant, accenderunt lumina ſup candelabrum, & adoleuerunt, & holocauſta in nouo altari obtulerunt. Hæc autem facta ſunt poſt tres annos, eodē die quo mutata eſt eoꝝ religio ad profanam idolorum conſuetudinem. Nam templum deſtructum ab Antiocho, ſic tribus annis permanſit. Quinto enim anno & q̄drageſimo & centeſimo, hæc in templo facta ſunt, q̄nto & uiceſimo die Apellæi menſis, olympiade cēteſima & q̄nquageſima tertia: renouatū uero ē in eodē die, q̄nta & uiceſima Apellæi menſis, octauo & q̄drageſimo & centeſimo anno: olympiade centeſima & q̄nquageſima quarta. Deſolationē uero templi contigit fieri ſecundum Danielis prædictionem, quam ante quadringentos & octo annos prædixerat, per quam ſignificauit, quod Macedones illud deſtruerent. Celebrauit autem Iudas cum ciuibus ſuis pro renouatione templi ſacrificia per dies octo, nullum genus deliciarum relinquens, ſed precioſiſſimis dapibus eos paſcens. Deum autem laudibus & pſalmis glorificabat, ſeſēque mutuo cantibus delectabant. Pro renouatione uero ſolennium, poſt multum tempus inſperata religi

Victoria Iudæ.

Alia victoria Iudæ.

Iudas occupat Hieroſolymam.

Renouatio tēpli.

one receptorum, legem posuerunt, ut posteri per octo dies hanc renouationem templi celebrarent. Vnde & ab illo tempore hactenus hanc festiuitatem celebramus, uocantes eã Lumina, eo quod præter spem hoc nobis splendidum lumen colendæ religionis apparuit. Murum autem in circuitu ciuitatis constituxit, & aduersus incursiones hostium turres ædificauit altissimas, custodes in eis deputans: sed & Bethsuram nomine ciuitatẽ muniuit, quatenus pro castello ea aduersus necessitates hostium uteretur.

Festum Luminarium.

¶ De *bellis Iudæ contra Idumæos & Ammonitas.* Caput XI.

1. Mach. 5. HIs ita factis, gentes finitimæ reparationem templi & fortitudinem Iudæorum grauiter ferebant. Quapropter insurgentes, multos Iudæorum per incursiones & insidias opprimebant. Aduersus quos frequenter bella Machabæus educens, ab incursionibus & à malis, quæ Iudæis inferebant, eos arcere tentabat. Et super filios Esau Idumæos aduenies per summitates, in ea multos eorum incendit uicos, murosq; prostrauit. Deinde contra Ammonitas perrexit, exercitum magnum habentes, quorum dux erat Timotheus. Subiiciens autem & istos, Azotorum cepit ciuitatem. & uxores & filios eorum ducens captiuos, & ciuitatem incendens, reuersus est ad Iudæam.

¶ De *bello Iudæorum contra Tyrios & Timotheum.* Caput XII.

1. Mach. 5 AVdientes autem eum uicinæ gentes reuerti, congregantur in Galaaditidem contra Iudæos sibi finitimos. Qui fugientes ad Dathemam castellum, transmiserunt ad Iudam, mandantes ei quod festinaret Timotheus capere locum in quo confugerant. Cumq; legerentur epistolæ, à Galilæa quoq; alij nuncij superuenerunt, indicantes congregari eos qui in Ptolemaide, Tyro & Sidone, & alijs erant ciuitatibus Galilææ. Ergo ex utraq; parte hostibus nunciatis, cogitans Iudas quid deberet fieri, Simonem quidem fratrem præcepit tria millia electorum accipere, & in solatium Galilæorum exire: ipse uero cum Ionatha fratre suo, & octo millibus militum exiens in Galaaditidem, reliquit super cæteros exercitum Iosephum Zachariæ & Azariam: præcipiens eis seruare diligenter Iudæam, & cum nullo hostium bellum committere, donec ipse reuerteretur. Igitur Simon perueniens ad Galilæam, & confligens cum inimicis, in fugam eos conuertit, & usque ad portas Ptolemaidis persequens, occidit tria millia eorum, & spolia tollens peremptorum, & captiuos ab eis Iudæos, & sarcinulas eorũ auferens, ad ppria remeauit. Iudas uero Machabæus & frater eius Ionathas transeuntes Iordanem fluuium, & uiam trium dierum ambulantes, Nabathæos cum pace occurrentes inueniunt. Quibus narrantes, quæ in Galaaditide contigissent, & quod multi eorum tribularentur per castella & ciuitates Galaaditidis, suadentes ei properare contra alienigenas, ut possit à periculis Iudæos eruere, flexus reuertitur ad solitudinem: & irruens primum super habitantes Bethsuram, cepit eam, & omnem masculum ætate ualidum trucidauit, & ciuitatem incendit. Facta autem nocte, nec sic abstinuit. Sed profectus ad castellum in quo Timotheus Iudæos obsidebat, mane ad eum peruenit. Et inueniens iam ad muros accedentes aduersarios, & quosdam scalas ut ascenderent, alios machinamenta ferentes, iussit tubicinem signum dare. Adhortatusq; milites pro fratribus & propinquis prono animo laborandum, & in tres partes diuidẽs exercitum, hostes à tergo inuadit. Sentientes autem hi qui cum Timotheo erant, quia Machabæus est, experti iam prius eum per bella uirtutis & felicitatis, ad fugam cõuersi sunt. Secutus autem eos Iudas cum exercitu, interfecit octo millia eorum. Deuians autem ad Mellam ciuitatem alienigenarum, cepit eam, & omnes masculos interfecit, ciuitatem uero ipsam succendit: exiensq; inde, Castomachi, & Bosor, ac multas ciuitates Galaaditidis euertit. Interiecto uero tempore, Timotheus maximum præparans exercitum, aliaq; præfidia colligens, & Arabas mercede conducens, uenit trans torrentem prope Rophon ciuitatem, exhortatusq; est milites, dicẽs: Si pugnam cum Iudæis commiseritis, prono animo certate, neque torrentem transeatis. Nam si transieritis, perditionẽ uobismetipsis cognoscite imminere. Iudas autem Machabæus Timotheum præparatum ad pugnam audiens, cum uniuersis suis militibus festinabat ad bellum. Et transiens torrentem, irruit super inimicos, & quosdam eorum occurrentes occidit: alijs autem timorem incutiens, arma sua proijcere coegit. Quorum quidam ad locum, qui dicitur Grana, fugientes sperauerunt salutem. Iudas uero ciuitatem capiens, eos interfecit, & locum incendit, uaria usus

Simon uictor euadit.

Iudæ uictoria de Timotheo.

Alia uictoria

ſpecie ad hoſtium necẽ. Cumq; hæc peregiſſet, colligẽs Iudæos qui in Galaaditide erãt, cũ uxoribus & filijs, & omni eorũ ſupellectile, decreuit ad Iudæam reuerti. Cumq; ueniſſet ad aliquam ciuitatem, quæ dicitur Enfron, in uia poſitam, dum nec aliud iter pergere potuiſſet, nec reuerti uellet, miſit ad ciues in Enfron, rogans eos, quatenus licẽtiam darent ei per ſuam ciuitatem tranſire. Nam illi portas lapidibus obſtruxerant, & exitus itineris occupauerant: quibus minime acquieſcentibus, Iudas adhortatus ſuos circundedit obſidione ciuitatem. Quam una die uel nocte expugnans cepit, & omne maſculinum in ea occidit, incendens totam. Quo facto, per eam ſibi uiam aperuit. Tanta autem erat peremptorum multitudo, ut etiam ſuper mortuos ambularent. Tranſeuntes uero Iordanem, uenerunt ad magnum campum, cuius in proſpectu iacet ciuitas Bethſamis, quæ Græce dicitur Scythopolis. Inde ad Iudæam perrexerunt, cantantes & laudantes, & ſolitos pro uictorijs ludos agentes: ubi immolauerunt ſacrificia, gratias agentes pro his quæ peregerunt, & pro ſalute exercitus. Nam nullus Iudæorum in his prælijs eſt defunctus. Ioſephi uero Zachariæ & Azarias, quos præfides reliquerat Iudas, tempore quo Simon in Galilæa Ptolemaidem expugnabat, cum & ipſe Iudas cum fratre ſuo Ionatha in Galaaditide debellaret, audientes, ut & ipſi gloriam acquirerent ducum fortiſſimorum, omne ſub ſe conſtitutum auxilium colligentes, ad Iamniam uenerunt, Gorgiæ duci Iamniæ occurrentes: prælioq; facto, duo millia ſuorum militum amittentes, ad Iudæam fugerunt. Euenit uero eis hæc calamitas, eo quod non obedierunt præceptis Iudæ, dicentis ut contra nemi nem pugnam ante ſuum aduentum committerent. Nam ſuper omnes alios bellicos tractatus in hoc mirandus extitit, quod Ioſephi & Azariæ cladem futurã prædixerat, ſi trãſgrederentur eius præcepta. Iudas autem & frater eius pugnare contra Idumæos non ceſſabant, ſed undique eis imminebant. Et Chebron ciuitatem capientes, munimina eius deposuerunt. Et turres incendentes, deprædabant terram omnem alienigenarum. Ad Mariſan uero ciuitatem & Azotum uenientes, tenuerunt eas: & multa ſpolia exinde ducentes, ad Iudæam reuerſi ſunt.

Bethſamis, quæ & Scythopolis.

Infelix pugna

¶ De *cauſa mortis Antiochi.* *Caput* XIII.

EOdem tempore & rex Antiochus ſuperiorem prouinciam percurrens, audiuit ciuitatem Perſarum diuitijs excellẽtem Elimaidam nomine, precioſiſſimumq; templũ in ea Dianæ, & omni ſpecie ornamentorum plenum: inſuper & arma, & loricas, quas reliquiſſe audierat filium Philippi, regem Macedonum Alexandrũ. Commotus ergo egreditur contra Elimaidam, & obſidebat eam. His uero qui in ea erant, minime territis impetu eius, neque obſeſſione, ſed pertinaciter repugnantibus, ſpe deceptus diſceſſit. Nam exeuntes à ciuitate, fugauerunt & perſequebantur eum uſq; ad Babyloniam. Vbi cũ poſt multam ſuorum militum amiſſionem uenſſet, quidam ei nunciauit & ducum perditionem, quos pugnare contra Iudæos reliquerat, & creuiſſe fortitudinem Iudæorum. Superiorem itaque curam hoc creſcente malo, incurrit in ægritudinem. Qua diu tenente, & creſcentibus paſſionibus, intellexit quod moreretur, cõuocansq; amicos, morbum ſuum eis atrocem eſſe indicauit: confeſſus hæc ideo ſe pati, quod Iudæorum gentem affligens, templum expoliaſſet, deumq; contempſiſſet. Quo dicto, ilico expirauit. Vnde miror Polybium Megalopolitam, quod uir bonus exiſtens, dicit ideo periſſe Antiochum, quia uoluit templum Dianæ in Perſida deuaſtare. Nam qui nullatenus egit peccatum, ſed tantũ cogitauit, nullo reatu tenebatur. Si autem Polybio uidetur ideo Antiochum uitam finiſſe, multo plus ueriſimile creditur ppter tẽpli Hieroſolymitani excidiũ ſacrilegum regem periſſe. Sed ob hoc nõ reſiſto Megalopolitæ, cum noſtra opinio uera uideatur. Antiochus autem priuſquam moreretur, conuocans Philippum, unum ex amicis ſuis, tutorem eum regni conſtituit, & dans ei diadema, & ſtolam & anulum, filio ſuo Antiocho iuſſit deportare, & cenſuit ut prouideret eius educationem, & cuſtodiret eius imperium. Defunctus uero eſt Antiochus nono & quadrageſimo & centeſimo anno.

1 Mach. 6.

Antiochus fruſtra obſidet Elimaidã

Moritur Antiochus.

¶ De *tuona Eupatoris contra Iudam, Eleazari fortitudine, & incommodis Hieroſolymæ* *Caput* XIIII.

LYſias autem mortem eius nuncians multitudini, filium eius Antiochum quem ipſe nutriebat, regem conſtituit, uocans Eupatorem. Eodem tempore hi qui erant in arce Hieroſolymoꝝ cuſtodes Macedonum, & transfugæ Iudæoꝝ, multa in Iudæos aduerſa

fecerunt. Eos enim qui aſcendebant in templum immolare, repente inuadentes, hoſtiliter opprimebant. Nam arcis culmen, templi altitudinem ſuperabat. His igitur accidentibus, Iudas deuaſtare arcis cuſtodiam deliberauit: & colligens omnem populum, arcem inſtantius obſidebat, anno principatus Seleuci centeſimo & quinquageſimo. Conſtruens igitur machinamenta, & aggeres accumulans, arcem capere laborabat. Multi uero extra ſuos fugis ea nocte egreſſi ad prouinciam, & aliquos ſimiles & impios congregantes, ad Antiochum regem uſque uenerunt: petentes non debere ſe deſpici, dum à contribulibus ſuis atrocia paterentur: quæ ideo ſuſtinerent, quoniam religione ſua relicta, patris eius imperijs obediſſent, & nunc pericula ſuſtinerent per Iudam & uiros eius, necnõ & cuſtodes à rege deputati, niſi aliquod ab eo præſidium mitteretur. Hæc audiens adoleſcens Antiochus, ualde iratus eſt: & conuocans duces & amicos, præcepit colligendum exercitum, ſiue peregrina ſolatia. Congregatuſq; eſt exercitus peditum quidem centum millia, equitum uero uiginti millia, & elephantos ducentos & triginta quinque. Producenſq; exercitum, egreſſus eſt ab Antiochia cum Lyſia, habente totius exercitus gubernationem: & perueniens ad Idumæam, exinde ad Bethſuram aſcendit, ciuitatem nimis fortiter munitam. Suſtinentibus uero Bethſuræis, & præparationem machinamentorum eius incendentibus, multum temporis in obſidione conſumptum eſt. Iudas uero audiens regis aduẽtum, deſtitit quidem ab obſidione arcis. Occurrens autẽ regi, caſtrametatus eſt in anguſto quodam loco, qui dicitur Bedoſcaria, decem ſtadijs ab hoſtibus diſtante. Rex autem egreſſus à Bethſura, per anguſta duxit exercitum ad caſtra Machabæi: factoq; diluculo, milites ordinauit in acie. & elephantos quidem ſequi ſeipſos inuicem fecit, propter locorum anguſtiam non eos ualens in latitudinẽ collocare, in circuitu uero uniuſcuiuſq; elephanti properabant pedeſtres quidem mille, equites uero quingenti. Geſtabãt autem elephanti turres excelſas, & arcarios in eis: reliquamq; uirtutem ex utroque latere montis fecit aſcendere, amicos exercitui præponens, & iubẽs clangorem fieri, ad hoſtes acceſſit, aureos enudans clypeos ſimul & æreos, ut nimium fulgorem ſuæ claritatis emitterent, montesq; eis frementibus reſultabant. Hæc Iudas inſpiciens, territus non eſt, ſed fortiter excipiens inimicos, ex eorum præcurſoribus uſque ad ſexcentos occidit. Eleazarus autem frater eius, quem Mauronem uocabant, uidens ſublimiorem elephantum ornatum loricis eſſe regalibus, & putans in eo ſedere regem, acceſſit ad eum omni uirtute, & multos circa elephantem perimens, alios diſperdens, fugere compulit, & ſub uentrem ingreſſus elephantis, eum percuſſit. Qui mortali plaga percuſſus, moriens cecidit, & Eleazarum ſuis compreſſum ponderibus interemit. Sic enim magnanimiter multos inimicorum diſperdens, uita priuatus eſt. Iudas autem fortitudinem hoſtium contemplatus, diſceſſit ad Hieroſolymam, & obſidioni neceſſaria præparabat. Antiochus autem partem expeditionis in Bethſuram miſit, ut eam deuaſtaret: cum reliqua autem multitudinis uirtute ipſe ad Hieroſolymam profectus eſt. Bethſuritæ ergo territi fortitudine aduerſariorum, & ſua uidentes neceſſaria defeciſſe, ſeipſos accepta fide tradiderunt. Antiochus autem capiens ciuitatẽ, omnes ciues nudatos eiecit, & ſuos ibi cuſtodes reliquit. Multo uero tempore templum obſidens, in Hieroſolymis ſedebat, pertinaciter intus repugnantibus ciuibus. Nam ad ſingula quæ contra eos ſtatuerat rex machinamenta, illi è contrario ad ſuam defenſionem inſtrumenta bellica requirebant. Quibus & alimenta defecerunt, fructibus prioribus omnibus cõſumptis. Et terra illo anno nõ erat culta, quia ſeptimus annus inſtabat, in quo ſecundum legalia inſtituta, relinquebatur uacua terra. Multi uero obſeſſorum refugiebant propter inopiæ neceſſitatem. Vnde relicti ſunt in templo pauciſſimi. Et his quidem qui in templo obſidebantur, tales res accidebant. Lyſias uero dux & rex Antiochus, quum Philippus à Perſida ueniens, nunciatus eſt eis commendatum ſibi præſumpſiſſe imperium, & rempublicam Antiochi ſibi uelle defendere, prætermittentes obſidionem, ire aduerſus Philippum decreuerunt. Quod conſilium nequaquam manifeſtum cæteris ducibus facere uoluerunt, ſed iuſſit rex Lyſiam ducibus dicere, diuturnam obſeſſionem nihil eis poſſe proficere: quando & locum aduerſariorum conſtaret eſſe munitum, & ſibi uictualium neceſſitas irrogaretur, & expediret pacem facere cum Iudæis, eoſq; relinquere proprijs uti ceremonijs: unde à nobis hactenus prohibiti,

Antiochus contra Iudã.

Obſidio templi.

exiſtere uidentur aduerſi. Hæc dicens, de Philippi tyrannide tacendum eſſe decreuit, ne exercitus ſui dubia corda perciperet. Hæc Lyſia dicẽte, exercitui & ducibus ſententia placuit. Tunc mittens rex ad Iudam, pacẽ promiſit obſeſſis, & patrijs legibus eos uiuere pollicetur. Hi uero ſuſcipientes uerba, & confirmatis ſacramentis & fide, exierunt à templo. Intrans uero Antiochus, & aſpiciens munitum locum, impudenter ſacramenta tranſgreſſus eſt, iuſſitq; omnem exercitum in circuitu ſtãtem deponere muros uſq; ad ſolum. Poſtquam hæc fecit, reuerſus eſt ad Antiochiam, ducens Oniam principem ſacerdotum, qui et Menelaus dicebatur. Nam Lyſias perſuaſit regi Menelaum occidere, ſi uellet Iudæos eſſe pacatos: dicens hunc fuiſſe initium malorum, qui flexit patrem ſuum cogere Iudæos religionem patriam relinquere. Mittens ergo rex Menelaum ad Beroeam Syriæ ciuitatem, interfecit eum, poſt decimum annum principatus ſacerdotij eius: qui ut ipſe principatũ obtineret, impulit Iudæos tranſgredi leges. Princeps uero ordinatus eſt poſt Menelai interitum Alchimus, qui & Ioachim uocatus eſt. Rex autem Antiochus inueniens Philippum iam rebus imperantem, debellabat eum. Quem ſub ſua faciens poteſtate, occidit. Filius autem principis ſacerdotum Oniæ, de quo prædiximus, adhuc puerulus defuncto patre relictus, uidens quod auunculum ſuum Menelaum rex interfeciſſet, & principatum ſacerdotij Alchimo dediſſet non exiſtenti de genere ſacerdotum, ſed à Lyſia flexus, ut tráſponeret honorem ab ea familia ad aliam domum, fugit ad Ptolemæum regem Aegypti, & honorem meruit ab ipſo & uxore eius Cleopatra: locumq; petijt in regione Heliopolitana, ubi ſimile Hieroſolymorum ædificaret templum. De his quidem tempore opportuno exponemus.

¶ De geſtis Demetrij contra Iudam. Caput XV.

EOdem tempore fugiens Demetrius Seleuci filius à Roma, & peruenies ad Tyrum, impoſuit ſibi diadema, & colligens quoſdam mercede conductos ſatellites, ingreſſus eſt aulam, omnibus libenter eum ſuſcipientibus. Comprehendentes uero Antiochũ regem cum Lyſia, uiuentes perducunt ad eum. Qui ſtatim iubente Demetrio interempti ſunt, cum regnaſſet Antiochus annis duobus, ſicut iam & alibi demõſtratum eſt. Conuerſi autem ad eum multi Iudæorum maligni uel transfugæ, cum quibus & Alchimus princeps ſacerdotum, accuſabant uniuerſam gentem, & Iudam, & fratres eius, dicentes quod omnes amicos regis interfeciſſent, omnesq; eius fautores perdidiſſent, ſeipſos quoq; à patria terra iactatos, extorres proprio ſolo factos: & rogabant etiam mitti aliquem ex Iudæis amicis eius, qui certius de facinoribus Iudæ renũciaret. Demetrius autem commotus, miſit Bacchidem, amicum regis Antiochi Epiphanis, cui omnis Meſopotamia credita erat, dans ei exercitum, & principem ſacerdotum Alchimum commendans, præcepitque perimi Iudam, & eos qui cum illo erant. Egreſſus ergo de Antiochia Bacchides, peruenit ad Iudæam, direxitq; ad Iudam & fratres eius, de amicitia uel pace loquens, dolo uolens illum capere. Ille uero minime credidit, uidens cum tanta multitudine exercitus eum adeſſe, quanta ad bellum, & non ad pacem ueniſſet. Sed quidam ex populo attendentes quæ Bacchides concionabatur, & exiſtimãtes nihil ſe ab Alchimo ſæuum pati cõſanguineo exiſtente, ad eos tranſierunt, & ſacramentum ab utriſq; acceperunt, nihil pati, neq; ipſi neq; hi qui eiuſdẽ fuerant uoluntatis. Bacchides uero tranſgreſſus ſacramentum, ſexaginta ex eis interfecit, & alios qui ad eum tranſire cogitabant remorari fecit, prioribus fidem non cuſtodiens. Deſcendẽs autem ab Hieroſolymis, cum ad uillam quæ dicitur Birzito uenisſet, multos cepit transfugas, & aliquos populi. Quos omnes occidens, denunciauit prouincialibus cunctis ut Ioachim obedirent. Cui aliquam militum partem relinquens ad prouinciam cuſtodiendam, ad regem Demetrium Antiochiam reuerſus eſt. Ioachim uero principatum ſuum confirmare uolens, & credens, quod ſi fidem præpararet multitudini, tutiorem ſibi magiſtratum acquireret, omnes ſeducebat uerbis, & ad libitum unicuique loquens, nimis uelociter manu ualida transfugarum circunſeptus eſt. Cum quibus miniſtris circuibat prouinciam, & quotquot in ea Iudæos non conſentientes ſibi inueniſſet, interficiebat. Videns autem Iudas Ioachim magnum fieri, multósque interfeciſſe uiros bonos & uenerabiles, ipſe quoque circumiens prouinciam, occidebat partium eius fautores. Quod cum uidiſſet Ioachim, & intellexiſſet minime ſe cõtra Iudam ualere, 1.Mac.7.

ad auxilia regis Demetrij conuertitur. Veniens igitur ad Antiochiam ciuitatem, Iudam accusabat, quasi multa ab eo mala ppessus, & ampliora toleraturus, nisi citius uindicaret.

¶ *Quomodo Nicanor aduersus Iudam destinatus perijt.* *Caput* XVI.

TVnc Demetrius hoc & suis rebus noxium putans esse, si negligeret tanta Iudæ facinora, Nicanorem fidelissimum amicum cum exercitu destinauit, qui cum eo à Romana ciuitate fugerat: p̄cipiens ei, nullatenus genti parcere Iudæorum. Nicanor uero perueniens ad Hierosolymam, pugnare aduersus Iudam minime decreuit. Dolo autem opprimere eum cupiens, mittit ei uerba pacifica, dicēs nulla necessitate pugnandi se uenisse, sed sacramentum præstare, quod nihil sæuissimum à rege pateret. Hæc dicente Nicanore, Iudas & fratres eius flexi, nullamq; fraudem suspicati, data fide, suscipiunt Nicanorem cum exercitu. Qui salutans Iudam, dum sermocinaret, dedit signum proprijs militibus, quatenus Iudam comprehenderent. Qui cum insidias intellexisset, exiliuit & ad suos confugit. Patefecta uero uoluntate sua, & apertis insidijs, bellare Nicanor contra Iudam decreuit, & pugnam præparans conflixit cum eo in uico Capharsamala. Quem uictum compulit ad arcem Hierosolymorum confugere. Cui descendenti ab arce ad templum, occurrentes aliqui sacerdotum & seniorum, salutabant eum: & immolationes ostendebant, quas p rege deo se offerre dicebant. At ille interminatus est eis templū deponere, nisi redeunti sibi traderent Iudam. Et hæc quidem interminatus, exijt ab Hierosolymis. Sacerdotes autē propter dictorum eius mœrorem, in lachrymas proruperunt, & deo supplicabant, ut eos ab interminatis periculis liberaret. Cumq; Nicanor ab Hierosolymis egressus, in aliquo uico qui Betheron dicit, peruenisset, ibi castra constituit: ubi & alia præsidia de Syria destinata suscepit: Iudas autem in Adasis altero uico, stadijs distante triginta à Bethoro castra metatus est, mille tm̄ socios habens: hortatusq; ne pertimescerent multitudinem aduersariorum, sed qui sint, & de quibus præmijs pericula paterent, cogitantes, unanimiter hostes inuaderent, procedit in pugnam, & committens fortissimum prælium cum Nicanore, aduersarios ualde cōtriuit. Deinde ipse Nicanor dum atrociter decertaret, occisus est. Quo cadente, ducem perdens exercitus terga conuertit ad fugam. Quos persequēs Iudas interficiebat, & sono tubarum in circuitu positis significabat, quod hostes prælio superati discederent. Qui audientes, armati exibant, & fugientibus occurrentes occidebāt eos. Ex quo prælio nullus euasit, dum nouem millium numerus extitisset. Quæ uictoria contigit quartadecima die mensis, qui dicitur apud Iudæos Adar, apud Macedones Distrus. Hanc celebrant per omnem annum, festum colētes diem. Et ex illo quidem tempore breui spatio gens Iudæorum ab illis calamitatibus requieuit: sed postea ad certamina rursus & pericula redierunt. Principem autem sacerdotum Ioachim uolentem deponere murū sanctuarij ueterem, & constructum ab antiquis prophetis, plaga quædam dei repētina percussit, ex q̄ mut° in terrā cecidit, & tortus p multos dies detestabiliter expirauit, principatū sacerdotij tenēs annis quatuor. Quo defuncto, sacerdotiū populus Iudæ contradidit.

¶ *Iudas auxilia Romanorum implorat.* *Caput* XVII.

1. Mach. 8

QVi audiens uirtutem Romanorum, quod expugnassent Gallias, & Hispaniam, & Carthaginem Africæ, necnon & Græciam subegissent, & regem Perseum, & Philippum, & magnum Antiochum, deliberauit cum eis amicitias copulare, mittens Romam amicos suos, Eupolemium filium Iohannis, & Iasonem Eleazari: rogabatq; per eos, Romanos auxiliatores sibi & amicos esse, & Demetrio scribere, quatenus non confligeret cum Iudæis. Cumq; uenissent Romam legati Iudæ, senatus eos libenter excepit, & ea quæ petierunt celeriter annuit. Faciensq; ob hoc senatusconsultum, exemplum quidem ad Iudæam transmisit, ipsum autem tabulis æreis scriptum in Capitolio collocauit. Erat autē huiusmodi senatusconsultum, de auxilijs & de fide circa gentem Iudæorum: Neminem subiectorum Romanis bellare contra gentem permittimus Iudæorum, nec alicui bellanti præbendum censemus triticum, aut naues aut pecunias: & si quis contra Iudæos putauerit esse bellandum, sciat eis nos auxilia præstaturos: & rursus, si Romanorum quilibet inaserit terram, Iudæos eis modis omnibus obstaturos. Et si quid de hoc pacto gens Iudæorum uoluerit uel addere uel auferre, communi sententia populi Romani faciendum eē conuenit. Scriptum est autem hoc senatusconsultum per Eupolemium Iohannis filium,

& Iasonem Eleazari, sub principe sacerdotum Iuda, duce Simone fratre ipsius. Haec quidem prima inter Romanos & Iudaeos amicitia cognoscitur contigisse.

¶ *De pugna Iudae cum Bacchide, in qua & occubuit.* Caput XVIII.

DEmetrius autem nunciata sibi morte Nicanoris, & perditione militiae, rursus ad Iudaeam Bacchidem cum exercitu destinauit. Qui ab Antiochia egressus, peruenit ad Iudaeam, & in Arbellis ciuitate Galilaeae castra constituit, & eos qui in speluncis habitabãt cum multi ad eos confugissent, captos suis partibus aggregauit: exindeq; mouens, ad Hierosolymam properabat. Qui audiens Iudam in aliqua uilla, nomine Birziton, castra locãtem, contra eum alacriter festinabat cum peditum uiginti millibus, & equitum duobus millibus. Iudae uero fuerunt omnes duo millia. Qui multitudinẽ Bacchidis timentes, tentoria relinquentes, fugerunt omnes praeter octingentos. Iudas uero propriis militibus destitutus, & hostibus imminentibus nec tempus habens congregandi exercitum, non dubitabat cum octingentis pugnam contra Bacchidem committere. hortatusq; suos ut hostes inuaderent, & pugnam uiriliter sustinerent: cum illi dixissent, se non esse ad tantã magnitudinem exercitus idoneos, & suaderent nunc quidem discedere, & à periculis liberari: postea uero inimicis, collectis uiribus, obuiare: non hoc, inquit, uideat solis aspectus ut terga mea hostibus nudem: sed licet omnimodo immineat perire pugnantem, fortiter stabo, omnia uiriliter perferens futura pericula. Bacchides uero producens de castris exercitum, ad pliũ parabat: & equites in utroq; cornu disponens, leuiores autem & arcarios ante omnem aciem, ipse in dextro cornu constitit. Qui cũ sic aciem ordinasset, iussit tubicinem signum dare. Hoc idem faciens & Iudas, committit cum hostibus pugnam, & cõstanter ambobus certantibus, praelium usq; ad occasum solis extensum est. Videns autẽ Bacchidem Iudas cum electis suis in dextro cornu ordinatum, congregans animosiores uiros, inuadit illam partem exercitus, & confligens ibi, ordinem eorum disrupit, & medios ad fugam conuertit, sequutus eos usq; Gazara. Videntes ergo fugam dextrae partis, qui in sinistro cornu erant, circunuenerunt, & Iudã sequentes in medio eũ obsederunt. Qui fugere minime ualens, circunseptus ab hostibus, stans pugnabat cũ suis: multosq; interficiens aduersarios, percussus interijt. Iuda uero interfecto, socij eius tali duce priuati, terga uertêrunt. Cuius corpus ab hostibus sub pacto Simon & Ionathas fratres eius redimẽtes, pduxerunt ad Modin oppidum, ubi & pater eorum sepultus erat, lugente eum per multos dies populo Hebraeorum, & honorante secundum communem & legitimam consuetudinem. Finis quidem talis Iudam inuenit, uirum fortem & magnum & bellicosum, & mandatorum patris sui memorem, & omnia pro libertate ciuium & facere & pati paratum. Tali ergo uirtute plenus, magnam sibi gloriam & monumenta seruauit, liberans gentem à Macedonum seruitute. Qui cum principatum sacerdotij tribus annis habuisset, hoc ordine defunctus est.

1. Mach. 9

Andae Iudae facinus.

Iudas interijt.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER XIII.

¶ *De bellis Ionathae & Bacchidis post occisum Iohannem.* Caput I.

QVIBVS modis gens Iudaeorum, Macedonibus in seruitute eam tenentibus, libertatem recepit, & per quot & quanta certamina dux eorum Iudas transiẽs defunctus est, pro ipsis bellans, in uolumine anteriore monstrauimus. Post interitum uero Iudae iterum quicunq; erant impij, & transgressores patriae legis, uenerunt contra Iudaeos, & undiq; eos pessime uastabant. Adiuuabat etiam horũ malitiam & fames, quae tũc prouinciã omnem occupauit, ut multi propter inopiam necessariorum non tolerantes ambas calamitates, famis & inimicorum, transfugerent ad Macedones. Bacchides autem Iudaeis, qui patria reliquerant solennia, & communem uitam elegerant, cõgregatis, eis custodiã puinciae tradidit. Qui tenẽtes amicos Iudae, Bacchidi pdebãt, quos torquẽs crudeliter occidebat. Tãtis ergo Iudaeis calamitatib' oppressis, reliq ex amicis Iudae uidẽtes gẽtẽ miserabiliter pcũtẽ,

1. Mach. 9.

adeuntes fratrem eius Ionathan, rogabant eum, ut imitaretur fratrem suum, & illius erga suam gentem prouidentiam adhiberet hortabantur, & ne despiceret populũ sine defensore pereuntem. Ionatha uero promittente paratum se esse mori pro cunctis, & credentes eum suo fratri parem existere, ducem Iudæorum ordinauerunt. quod Bacchides audiens, & timens ne regi uel Macedonibus pericula concitaret Ionathas, sicut olim Iudas, dolo eum interficere statuit. Cuius uoluntas non latuit Ionathan, neque fratrem eius Simonem. Qui colligentes socios omnes, ad deserta confugerunt: & uenientes super aquam quæ dicitur lacus Asphar, ibidem commorabantur. Bacchides autem sentiens eos discessisse, & in illo loco conuersari, contra eos cum omni sua uirtute progressus est, & trans Iordanem castra ponens, refouebat exercitum. Ionathas cognoscens Bacchidem contra se uenisse, mittit fratrem suum Iohánem qui Gaddis dicebat, ad Nabathæos Arabas, ut apud ipsos deponerent supellectilem, usququo pugnarent contra Bacchidem: erant enim amici. Iohannem ergo euntem ad Nabathæos, insidijs collocatis in Medaba ciuitate, filij Amarei capiunt una cum suis: & rapientes omnia quæ portabant, occidunt Iohannem & omnes socios eius. Vindictam uero, quam per hoc receperunt à fratribus eius, postea demõstrabo. Bacchides autem cognoscens Ionathan in nemoribus Iordanis castra posuisse, obseruans sabbatorum diem contra eum uenit, tanquam non in ea pugnaturum propter legẽ. Ille uero socios hortatus, & animæ eos pati pericula dicens, in medio comprehensos fluuij & hostium, & uiam qua fugerent non habentes, dum hostes ante faciem, fluuius a tergo prohiberent: orans autem ad deum ut uictoriam sibi præstaret, committit pugnam cum hostibus. Quorum multos occidens, cum uideret temerarium se Bacchidem appetentem, dextramq; ad feriendum extendentem, præuidens plagamq; deuitans, cum socijs in fluuium exiliuit, & pernatans trans Iordanem, periculum mortis euasit. Nam Bacchides fluuio relicto, ad Hierosolymorum arcem discessit, usq; ad duo millia suorũ amittens. Qui etiá multas Iudææ ciuitates capiens, muniuit Iericho, & Amathuntem, & Bethoron & Bethullam & Thamnam & Pharathonem & Oconam & Gazara: & turres in unaquaque ciuitate constituens, & muros circundans eis ualidos, & magnitudine præcellentes, custodiam in eis statuit, ut exinde Iudæos affligeret. Arcem uero Hierosolymorum cautius muniuit, & tollens filios nobilium Iudæorum, obsides in arce conclusit. Eodem tempore ueniens quidam ad Ionathan & fratrem eius Simonem, nunciauit filios Amarei celebrare nuptias, & nouam nuptam nobilem duci à Medaba ciuitate, & Arabas cum pompa munificentissima. Ionathas tunc & Simon tempus putantes prosperum sibi ad fratris Iohannis apparuisse uindictam, cum multa potentia sociorum egrediuntur ad Medaba, & inimicos inter montes insidijs collocatis præstolabantur. Vt autem uirginem uiderunt & sponsum, & multitudinem amicorum cum eis sicut in nuptijs, exilientes ab insidijs, omnes occiderunt, & ornatum cum omni præda tollentes reuersi sunt, pœnam pro fratre Iohanne a filijs Amarei talem exigentes. Nam ipsi cum sequentibus amicis & uxoribus uel filijs, numero quadringenti perempti sunt. Simon itaque & Ionathas ad oram Iordanis reuersi, ibidem permanebant. Bacchides autem omnem Iudæam muniens, ad regem reuersus est. Iudæi uero duobus annis à bello & tumultu requieuerunt. Tunc transfugæ uel impij, uidentes Ionathan cum suis multam licentiam habere libertatis, direxerũt ad regem Demetrium, petentes mitti Bacchidem ut Ionathan debellaret: quod facilius euenire pollicebantur, si una nocte inopinabiliter eum inuaderet. A rege ergo Bacchides destinatus perueniens ad Iudæam, omnibus scripsit amicis & Iudæis auxiliari sibi, quatenus Ionathan comprehenderent. Festinantibus autem eis, & non ualentibus Ionathan tenere, quia nimis se caute tractabat, Bacchides ira commotus, transfugarum primos quinquaginta, qui sibi & regi mentiti sunt, occidit. Ionathas uero cum fratre uel socijs ad Bethalagam uillam timens Bacchidem, abscessit: ædificansque turres, & muro circundans, habebat eam ualde munitam. Quod audiens Bacchides, milites suos cum Iudæorum auxiliatoribus perducens contra Ionathan peruenit, & ad eius munimina accedens, per dies multos obsidebat eum. Qui obsidioni fortiter resistens, Simonem quidem fratrem suum expugnaturum Bacchidem in ciuitate dimisit: ipse uero furtim egreditur in prouinciam, & congregans manum multam, nocte Bacchidis inuadit exercitum:

Iohannes occiditur.

Ionathas ulciscitur fratrẽ in nuptijs.

Bacchides Ionathan obsidet.

& multos occidens, Simonẽ fratrem fecit aduentum ſuum cognoſcere. Qui ſentiens hoſtes interimi, egreditur: & Macedonum machinamenta obſidioni præparata, ſuppoſitis flammis incendit, & multos eorum uiriliter interfecit. Vidẽs autem Bacchides ab inimicis ſe circunſeptum, alios quidem ante ſe, alios autem retro conſpiciens, turbatus hæc inſperate ſibi euenisſe, in transfugas tanquam in deceptores ſuum furorem conuertit: uolebatq́; ſi poſſet, obſidione ſoluta ſine dedecore, ad propria remeare. Cuius uoluntatem cognoſcens Ionathas, legatum ad eum pro amicitijs deſtinauit, quatenus redderent inuicem ſibi quos cẽperant utrique captiuos. Putans autem hanc honeſtiorem Bacchides diſceſſionem, paciſcitur cum Ionatha, & iurauerunt utriq; ut nunquam contra ſe arma præſumerent. & captiuos dantes & recipientes, in Antiochiam Bacchides receſſit. Qui poſt hanc diſceſſionem nequaquam ad ludæam deinceps peruenit. Ionathas uero hanc libertatem acquirens, in Machma ciuitate populorum negocia diſponebat, & maleuolis uel impijs cruciatis, ludæorum gentem purgabat.

¶ De *amicitia Ionathæ cum Demetrio & transfugis Iudæis.* *Caput* II.

1. Macha. 11. ANno uero ſexageſimo & centeſimo, Epiphanen Antiochi filium contigit Syriam aſcendere, & Ptolemaidam capere ciuitatem per proditionem militum intus cõmorantium. Erant enim ingrati circa Demetrium propter ſuperbiam ſuam, quia dum ſe clauſiſſet in quadam turri regali, quam non longe ab Antiochia conſtruxerat, à nemine uidebatur, ſed & rempublicam ut deſidioſus negligebat. Vnde ei odium à ſubiectis exortum eſt, ſicut iam alibi demonſtrauimus. Igitur in Ptolemaidem Alexandrum Demetrius audiens peruenisſe, omnem contra eum produxit exercitum. Direxit autem & ad Ionatham legatos pro auxilijs, nam præuenire Alexandrum ſtatuit, ueritus ne ille prius auxilium eius poſtularet, aut Ionathas memor malorum ſe cum inimicis coniungeret. Denunciauit ergo eum multitudinem congregare, obſidesq́; ludæorum recipere, quos Bacchides in arce Hieroſolymorum concluſerat. Talibus inter hæc à Demetrio Ionathas ad ſe nunctijs uenientibus, ad Hieroſolymam peruenit, & epiſtolas regis, audiente populo uel arcis cuſtodibus, hilaris intimauit. Quibus relectis, trãsfugæ uel impij trepidauerunt, præcipiente rege, quatenus Ionathas exercitum congregaret & obſides reciperet. Quos cum accepiſſet, unumquenque ſuis parentibus reddidit. Et quidem Ionathas in Hieroſolymis manſionem faciebat, renouans ciuitatem, ſuaq́; uoluntate ſingula conſtruens, & ædificans muros ciuitatis lapidibus quadratis, ut forent aduerſus hoſtes munitiſſimi. Quæ uidentes cuſtodes muniminum in ludæa, relinquentes ea omnes ad Antiochiam fugerũt, præter illos qui in Bethſura ciuitate & in arce Hieroſolymorum erant, quorũ plurima pars impiorum & transfugarum fuit ludæorum. Quapropter caſtra non reliquerunt.

¶ De *ſacerdotio Ionathæ & occiſo Demetrio.* *Caput* III.

1. Macha. 10. COgnoſcens autem Alexander promiſſiones, quas Demetrius fecerat Ionathæ, & fortitudinem eius, & quanta diſpoſuerat bellans contra Macedones, & iterum qualia ipſe pertulerat à Demetrio & Bacchide duce Demetrij, & melius nihil inuenire quàm Ionathæ præſidium, ad amicos dicebat: In præſenti tempore Ionathas contra hoſtes fortis exiſtit, & odium habet proprium in Demetrium à quo multa mala perpeſſus eſt: igitẽ ſi uidetur, amicum eum facere contra Demetrium nunc debemus, non aliàs utilius eſt rogare eum ad auxilium conferendum. Cumq́; ei & amicis placuiſſet, trãſmiſit ad Ionathan, ſcribens talem epiſtolam: Rex Alexander Ionathæ fratri ſalutem. Fortitudinem quidem & fidem tuam iamdudum audiuimus. Et ideo tranſmiſimus ad te pro auxilijs, & ordinamus te hodie principem ſacerdotum ludæorum, & amicum noſtrũ uocari præcipimus. Idcirco etiam deſtinaui tibi pro munere purpuream ſtolam, & auream coronam, & peto honoratum te à nobis ſimilem erga nos fieri. Suſcipiens epiſtolam Ionathas, induitur quidem ſacerdotali ſtola, celebratione tabernaculorum inſtante, poſt quartum annũ mortis Iudæ fratris ſui. Nam neq́; per ipſum tempus princeps ſacerdotum aliquis conſtitutus eſt. Collegit uero & multum exercitum, & armatorum copiam quam ipſe conſtruxerat. Quod factũ ut peruenit ad Demetriũ, nimis eum multumq́; contriſtauit, ſuamq́; cœpit accuſare tarditatem, quod nõ ante Alexandrum eſſet ipſe demeritus Ionathan. Verumtamẽ nec ſic diſtulit ſcribere ad Ionathan, & ad populum eius, Cuius exemplar taliter

Epiſtola Demetrij

exiſtebat: Rex Demetrius Ionathæ gentiq; Iudæorum ſalutem. Quoniam noſtram ſeruatis amicitiam, tentantibusq; uos inimicis non conſenſiſtis, hanc quidem ueſtram laudo fidem, & in his uos permanere quæſumus: recipientes à nobis uicē uel gratiam, per quā mereamini uectigalium ueſtrorum releuationem. Et quicquid prædeceſſoribus meis regibus uel mihi hactenus præbebatis, oīa noueritis noſtra uobis largitate conceſſa. Super hæc etiam preciū ſalis uobis & coronarū, quas nobis offerebatis, uel quod pro tertia parte frugū, & medietate fructus lignorum, quod parti meæ competebat, uobis ab hodierno die remitto. Sed & cenſum ſingulorum habitantium in Iudæa, quod noſtro ærario profi ciebat. Necnon & trium finitimarum uobis prouinciarū, Samariæ, & Galilææ, & trans Iordanem, uniuerſa concedo, à nunc per omnia tempora. Ciuitatemq; Hieroſolymorū ſacram & inuiolabilē priuilegia ſua poſſidere, liberamq; cū ſuis confinibus à decima parte uectigalium eſſe præcipio. Arcem aūt committo ſacerdoti ueſtro Ionathæ, ut quos ipſe probauerit fideles amicos, cuſtodes in eam deputet nobis ſeruandam. Captiuosq; Iudæorum & ſeruientes apud nos, liberos eos eſſe concedo. Nec poſt hanc ſanctionem Iudæorum iumenta uiolentijs angariarum ſubiaceant. Sabbatum autem uel omnes dies feſtos & tres ante eos dies, ſine uectigalibus eſſe denuncio. Eodem modo Iudæos noſtram terrā habitantes, liberos ac ſine læſione dimitto. Licentiamq; mihi militare uolentibus uſq; ad triginta millia præſtamus, eadem quibus & meus utitur exercitus, ubicunq; ierint accepturis. Ordinabo uero quoſdam eorum in caſtris, quoſdam mei cuſtodes corporis & duces in aula mea conſtituā. Præcipio uero meis, ueſtris uti legibus, easq; cuſtodire, & tribubus propoſitis in Iudæa legibus obedire. Principemq; ſacerdotū diligentiam habere uolo, ne quis Iudæorū aliud templum præter Hieroſolymitanum ſolum ueneretur. Præbeo etiam ad ſumptus immolationū p ſingulos annos, centū quinquaginta millia dragmas, quæq; ſuperfuerint pecuniæ, ueſtras eſſe uolo. Decem millia autē dragmas, quas reges à templo accipiunt, uobis cedo: quia ſacerdotibus templo miniſtrantibus competunt. Quicunq; aūt ad templum Hieroſolymorū uel intra fines eius confugerint, debitores regaliū pecuniarum, ſiue qualibet cauſa faciente, licentiam eis indemnitatis concedo, ſaluasq; eorum eſſe poſſeſſiones. Renouari uero templum impendijs ex meo factis, murosq; ciuitatis ſpondeo fabricari, turresq; altas conſtruere. Et quicquid ad munimen ueſtrum neceſſe fuerit, meis ſtipendijs reſtaurare polliceor. Tantum ut quas cœpiſtis amicitias nobiſcū & fœdus, ſine ſimulatione ſeruetis. Hæc quidem promittens & blandiens Demetrius Iudæis, ſcripſit. Rex uero Alexander magnum colligens conductum exercitum, & milites qui de Syria tranſierunt ad eum, contra Demetrium duxit: pugnaq; commiſſa, cornu ſiniſtro Demetrij aduerſarij ſunt fugati, & perſecutione diutina multi eorū occiſi ſunt, caſtraq; directa: dextrū autem cornu, in quo Demetrius præliabatur, deuictum eſt. & alij quidem omnes receſſerunt. Demetrius autem fortiter pugnans, non paucos hoſtium proſtrauit. Cumq; fugans alios equus eius cœni barathro inhæſiſſet, minime fugere ualens, occidit. Nam uidentes hoſtes quid ei cōtigiſſet, reuerſi circundederunt eū, & omnibus in eum iacula deſtinantibus, cū ille pedeſtris fortiter reſiſteret, poſtea multis perfoſſus uulneribus, nec ualens ſuſtentare, collapſus eſt. Demetrij quidem talis extitit finis, qui regnū per undecim annos rexit, ſicut & alibi demonſtrauimus.

Demetrius occiditur

¶ De templo dei ab Onia in Aegypto ædificato. Caput IIII.

ONiæ uero principis ſacerdotum filius, eodem nomine quo pater nuncupatus, quē Alexandriam fugiſſe ad Ptolemæum regem cognomine Philometorem, diximus, uidens Iudæam à regibus Macedonum mala pati, uolensq; memoriam & gloriam æternam ſui relinquere, ad Ptolemæum regem & reginam Cleopatram tranſmiſit, petens licentiam, quatenus templum ædificaret in Aegypto ſimile Hieroſolymorum, Leuitasq; uel ſacerdotes de genere ſuo conſtitueret; quod deſiderabat, confidens in prophetia Iſaiæ, qui ante ſexcentos annos prædixerat, quod oporteret in Aegypto templum ædificari nomine dei per uiū Iudæū. Idcirco elatus Onias, Ptolemæo uel Cleopatræ huiuſmodi deſtinauit epiſtolam: Multa uel maxima uobis bellorū conficiens opera, & cum dei auxilio ueniens ad humilē Syriam, & Phœnicē, & in Leontū ciuitatem Heliopolim, perq; alia loca multa ueniens, p̄ter conſtitutiones Iudæos templa conſtruxiſſe reperi, quapropter &

perfidos extitiſſe,quod etiam Aegyptijs accidit, propter templorum multitudinem uariamq; religionẽ. Opportunum aũt inueni locũ, qui dicitur agreſtis Bibaſte caſtrũ plenum uaria materia,uel ſacris animalibus,&peto cõcedendũ mihi eum dñio ſegregatum, quatenus purgare templum ibi dirutũ,& ædificare maximo deo poſſim,mẽſura eadem & ſimili qua Hieroſolymorũ,pro te tuaq; coniuge uel filijs,quatenus habeant Aegyptum habitantes Iudæi,quò conuenientes ſcdm cõcordiam quam adinuicẽ habent, poſſint tuis utilitatibus miniſtrare. Nam & Iſaias propheta prædixerat eſſe in Aegypto dño deo ſacrarium,multaq; talia de ipſo prædicauit.Hæc quidẽ Onias regi Ptolemæo ſcripta trãſmiſit.Confiderent tñ aliqui pietatem eius,&Cleopatræ ſuæ ſororis & coniugis,ex epiſtola quam ſcripſerunt.Nam pctm̃ & legis tranſgreſſionem ſuper caput Oniæ poſuerũt,re ſcribentes hæc:Rex Ptolemæus & regina Cleopatra Oniæ ſalutẽ.Legimus tuam petitionẽ,in qua ſuggerebas,permitti tibi in Leontũ ciuitate templũ Heliopolitanũ dirutũ purgare,quod appellatur agreſtis Bibaſte.Quapropter miramur, ſi deo gratũ ſit templum, quod ædificaturus ſis in tam luxurioſo loco,plenoq; ſacris animalibus. Sed qm̃ dixiſti prophetam Iſaiam iamdudum hoc prædixiſſe, concedimus tibi,ſi contra legẽ ueſtrã non eſt, ut nihil nos in deum peccaſſe uideamur. Accipiens igit locum Onias, ædificauit templum,aramq; deo ſimilem Hieroſolymorũ,minus tñ & pauperrimum. Menſuram uero eius & uaſa minime uiſum eſt mihi nunc deſcribere.Nam in ſeptimo libro Iudaicæ antiquitatis inſerta ſunt.Inuenit enim & Onias quoſdam ſui ſimiles Iudæos, ſacerdotes & Leuitas,ibi religionẽ colentes.Sed de hoc templo late narrauimus.In Alexãdria uero Iudæos & Samaritas,qui templũ temporibus Alexandri Macedonis ſuper Garizim montem cõſtruxerunt,contigit contra ſe ſeditionẽ excitare, & propter tẽpla corã ipſo Ptolemæo certare: Iudæis quidẽ dicentibus,ſcdm legẽ Moſi templũ ſe in Hieroſolymis cõſtruxiſſe; Samaritanis aũt in Garizim,& ſupplicauerũt ut cũ amicis rex cõſideraret,audiens de his altercationem,uictoſq; morte mulctaret.Cumq; pro Samaritis Sabbæus & Theodoſius inrimaſſent,pro Iudæis uero & Hieroſolymitis Andronicus Meſſalanus, iurauerunt per deũ coram rege ſcdm leges dicta ſua pbare: petiueruntq; Ptolemæũ,quatenus iuriſiurãdi tranſgreſſorẽ perimerent.Rex uero multos ſecũ amicos in conciliũ congregans, ſedit partes audire. Tunc Iudæi Alexandriæ cõſtituti,nimis timebãt de uiris qui pro tẽpli Hieroſolymitani parte differebant, nam atrociter ferebant, ſi hoc tam antiquũ & nobile per uniuerſum mundũ templum ſolueret. Cumq; Sabbæus & Theodoſius conceſſiſſent,ut primus Andronicus uerba faceret,idem Andronicus approbationem facere ſuam cœpit ex lege,uel prædeceſſoribus principum ſacerdotum,quis ex quo genere honorẽ ſacerdotij de patre ſuſcepiſſet,& quomodo oẽs Aſiæ reges templũ uarijs oblationibus & clariſſimis donis honorauerunt,de Garizi uero tẽplo neminem ſermonem feciſſe. Quæ dicens Andronicus,&his multa ſimilia,regẽ flexit ſententiã pnunciare decernentẽ,tẽplũ Hieroſolymitanũ ſcdm leges Moſi fabricatũ fuiſſe,Sabbæum aũt &Theodoſium interficiendos. Hæc ſunt quæ contigerunt Iudæis in Alexandria temporibus Ptolemæi Philometoris.

Iudæorum et Samaritarũ diſceptatio.

¶ *De amicitia Alexandri cum Ionatha inita,& nuptijs Cleopatræ.* *Caput V.*

ITaq; Demetrio in pugna perempto,ſicut ſuperius indicauimus, Alexander accipiens regnum Syriæ,ſcripſit Ptolemæo, ut acciperet matrimonio ſuo filiam eius Cleopatram,iuſtumq; hoc dicebat eſſe,cum paternum obtinuiſſet principatum, & per dei prouidentiam in eo perductus fuiſſet poſt perditionem Demetrij. Sed etiam per alia multa dignum ſe eius familiaritate,uel cognatione dicebat.Ptolemæus uero libẽter ſponſalia accipiens,reſcripſit dicens,gauiſum ſe eſſe quod paternũ ſuſcepiſſet principatũ,daturumq; ei ſuam filiam promiſit,&occurrere iuſſit eum ad Ptolemaidem,quatenus ei filiam ſuam iure traderet nuptiali. Tunc ipſe puellam ad Ptolemaidem ab Aegypto producendam, ibiq; coniungendam eſſe conſtituit.Ptolemæus quidem hæc ſcribẽs, ppere ad Ptolemaidem peruenit,filiam Cleopatram ſecum adducens:ubi ſecundum conſtitutum, Alexandrum reperit,filiamq; ſuam ei coniunxit,dotem argento uel auro ſecundum regiam qualitatem complens.Cumq; nuptiæ celebrarentur,ſcribens Alexander Ionathæ principi ſacerdotum,iuſſit eum ad Ptolemaidem feſtinare.Qui perueniens ad reges, munificenter eis offerens dona,dato apud eos honore potiebatur.Tunc Alexander compulit eum pro- *1.Macha.10.*

pria ueſte exutum purpura indui,ſimulq; ſuper tribunal ſecum ſedere: iuſſitq; duces cum eo procedere,perq; mediam ciuitatem clamare,nemini cõtra eum quicq̃ dicere,uel causas licere cõtexere. Quod cũ duces feciſſent,regis erga Ionathan uidentes honorẽ hi q parati fuerant eũ accuſare, ſimul cũ inimicis eius pfugerũt,ueriti ne qd peſſimũ paterent. Tanto uero ſtudio rex Alexãder Ionathan dilexit,ut primũ eũ ſuoꝝ deſcriberet amicoꝝ.

¶ *De bello Ionathæ cum Ioppenſibus & victoria reliquarum urbium.* *Caput.* VI.

I. Macha. II. CEntesimo uero & ſexageſimoquinto anno Demetrius Demetrij filius, cum multis conductis quos ei Laſthenes Cretenſis præſtiterat, à Creta ad Ciliciam nauigauit. Quod Alexander audiens,in pauore turbaq; conſtitutus, continuo de Phœnicia ad Antiochiam feſtinauit,ut prius q̃ huc peruueniret Demetrius,eam tute diſponeret. Reliqt uero humilis Syriæ ducẽ Apollonium, cognomine Titum,qui cum multo exercitu profectus ad Iamniam,Ionathæ principi ſacerdotum mandauit, dicens: Iniuſtum eſſe eum ſolũ cum licentia uel poteſtate uiuere,non obedientem regi. Sibiq; dicebat hoc magnum opprobrium ab omnibus inferri,quod eum non regi ſubigeret. Non ergo te,inquit,in montibus abſcondas,arbitratus fortitudinẽ te habere. ſed ſi cõfidis tuæ uirtuti, deſcende, quatenus p campũ noſtri milites confligant,& fortiſſimi belli euentus demonſtret victoriam. Scito tũ optimos ab unaquaq; ciuitate mihi commilitones iunctos, qui ſemp tuos proauos euicerunt. Contra nos aũt in tali terra certandum eſt,ubi nõ lapidibus,ſed armis decet fortiſſime pliari,ne ſit tibi locus quò ualeas deuictus effugere. His incitatus Ionathas,decem millia militum eligens,ab Hieroſolymis egreditur cum fratre Simone,pueniensq; ad Ioppen,caſtra foras ciuitatem diſpoſuit. Nam Ioppenſes portas concluſerant, intus habentes cuſtodias ab Apollonio conſtitutas. Cumq; Ionathas obſidere eos paraſſet, timentes ne ſuam ciuitatem deuaſtaret,portas aperiunt. Apollonius uero captã audiens Ioppen à Ionatha,tria millia equitũ ſumens,& octo millia peditũ, ad Azotũ peruenit,& exinde tacite paulatimq; uiam ſibi pfecit. Cum ergo ueniſſet in Ioppen,tanq̃ recedens Ionathan trahit ad campũ,cõfidens in eq̃tibus,& ſpem in eis habens ſuæ uictoriæ. Cumq; proceſſiſſet Ionathas,pſequebatur uſq; ad Azotũ Apollonium, qui cũ ad campum uidiſſet hoſtem ueniſſe, cõuerſus pugnam cum eo cõmiſit. Mille nanq; equites Apollonius ad inſidias in aliquo torrente diſpoſuerat,qui à retro inimicis inſiſterent. Quod ſentiens Ionathas,nõ eſt turbatus: ſed ordinans in quadro exercitũ,ut per ambas partes inimicos exciperent,hortatus eſt,ut fortiter ante uel retro pugnantibus ubiq; reſiſterẽt. Prælio uero uſq; ad ueſperã procedente,dans fratri Simoni partẽ exercitus, iuſſit eum aduerſariorũ aciem inuadere,ſuiſq; pcepit,teſtudine facta ſagittas equitũ excipere. Qui cum pcepta feciſſent,nihil lædebant,q̃uis hoſtes ſuper eos frequentia tela uibrarent, uſq; quo ſuas euacuaſſent pharetras. Nam ſagittæ corpora clypeis ſepta,minime contingebant,cum cõſtipatione teſtudinis tela uenientia refugarent. Cum uero à primo mane uſq; ad ueſperum iaculantes aduerſarij defeciſſent, intelligens Simon laſſos eos,inuadit aciem: fortiterq; cũ ſuis militibus dimicans,fugat inimicos. Videntes aũt pedites equites ad fugam cõuerſos, & ſpe eorum decepti,ſine decore & turpiter abſceſſerunt,& per oẽm campũ diſperſi fugerunt. Quos ſecutus Ionathas uſq; ad Azotum,multos occidit eorum. Qui de ſua ſalute deſperantes,ad templum Dagonis confugerunt,quod erat in Azoto. Capiens aũt incurſione ſua ciuitatem Ionathas,incendit eam,& oẽs circa eam uicos,neq; pepercit templo Dagonis,ſed etiam id flammis conſumpſit,& eos qui eo confugerant interfecit. Multitudo uero quæ in illo concidit prælio una cum illis qui in templum confugerant, octo millia fuerunt. Vincens ergo tantum Ionathas exercitum,ab Azoto diſceſſit, & Aſcalonem uenit,& foras ciuitatem caſtra conſtituenti,territi Aſcalonitæ, in occurſum ei exierunt dona portantes. Qui laudans eorum uoluntatem,reuerſus eſt ad Hieroſolymam,multam prædam ferens,quam uidebatur à victis hoſtibus abſtuliſſe. Alexander autem deuictum audiens ducem ſuum Apollonium,ſimulauit gaudium, quod præter eius ſententiam cũ Ionatha conflixiſſet,qui eius amicus erat: mittitq; teſtimonium Ionathæ,præbens & præmium & honorem,& torquem auream,ſicut ſolet affinibus regis dari,eiq; commiſit Accaronis prouinciæ magiſtratum,

Ionathas capit Ioppen.

Victoria Ionatha.

¶ *De geſtis Ptolemæi cum Alexandro, Demetrio & Ionatha.* *Caput* VII.

EOdem tempore rex Ptolemæus Philometor dictus, naualem ducens exercitum & pedites, ad Syriam ueniebat, Alexandro ſuo genero ſolatia præbiturus. Quem oēs ciuitates ſtudioſe Alexandro præcipiente ſuſcipiebant, & deducebant uſq; ad Azotū, ubi omnes proclamabant, accuſantes Ionathan, quod templum incendiſſet & deſtruxiſſet, prouinciamq; deuaſtaſſet, multosq; eorum interemiſſet. Quæ Ptolemæus audiens, tacuit. Ionathas autem in Ioppen occurrit Ptolemæo, dona clariſſima uel honorem ab eo percipiens, & perducens eum uſq; ad fluuium qui Eleutheros appellat, ad Hieroſolymā remeauit. Perueniens aūt Ptolemaidē, præter oēm ſpem paulominus habuit interfici Ptolemæus inſidijs Alexandri, quas ei per Ammonium amicū parauerat. Manifeſtis aūt factis inſidijs, Ptolemæus Alexandro ſcribit, ad pœnam Ammonium petens, & dicens inſidias ſe ab eo paſſum, & uindictam ſumere iuſtum eſſe. Alexandro uero nō concedente, Ptolemæus intellexit illū cauſam inſidiarū extitiſſe, quapropter ei factus eſt odioſus. Antiochenis aūt etiam prius erat odibilis Alexander propter Ammonium. multa nanq; per eum paſſi fuerant. & pœnam quidem ab Ammonio pro delictis eius exegerunt, occidentes eum, qui tanq; mulier ſe properabat abſcondere, habitu circundatus fœmineo, ſicut alibi dictū eſt. Ptolemæus itaq; accuſans eum ut proditorem nuptiarum filiæ ſuæ, tranſgreſſoremq; auxilij, quod ei contra Demetrium deduxiſſet, ſoluit affinitatem. Nam & auferens filiam ſuam, ad Demetrium legationem direxit, amicitiam cum eo componens, filiamq; daturum ſe illi uxorem, & reſtituere paterno eum principatui cōpromittens. Demetrius uero gaudens ſuſcepit legationem & nuptias. Tum nimius iam Ptolemæo labor reſtabat, flectere Antiochenos, ut Demetrium ſuſciperent: nam inimici eius fuerunt, eo quod à patre eius Demetrio multa mala perpeſſi fuiſſent, & Alexādro tñ Antiocheni propter Ammonium iraſcebantur, ut p̄dixmus. Qui pulſus ab Antiochia, in Ciliciam uſq; puenit. Ptolemæus ergo ad Antiochenos ueniēs, rex ab illis & à militibus ordinat, coactusq; duo ſibi diademata ſuperpoſuit, unū Aſiæ, alterum Aegypti. Benignus aūt & iuſtus exiſtens, nec concupiſcens aliena, ſed & futura præuidēs, recuſare regnum decreuit, ne Romanos offenderet: ideoq; Antiochenos in concionem congregans, flectit eos ut Demetrium ſuſciperent, dicens eum nequaq; pro patre dolorem ſeruaturū ſi bene mereret ab eis, doctorem autem in bonis & ducem illis ſe eſſe, nec ſe fallacibus negocijs immiſcere: ſibi aūt dicebat Aegypti regnum ſufficere. quæ differens, flectit Antiochenos Demetrium ſuſcipere. Alexādro uero cū magna militia uel apparatu ad Syriam à Cilicia profecto, terramq; Antiochenorū prædante, Ptolemæus cum genero cōtra eum duxit exercitum (nam iam filiam ſuam matrimoniali iure Demetrio contradiderat) & uincens Alexandrū, ad Arabiam fugauit eum. Contigit aūt in prælio, ut equus Ptolemæi, uocem elephantis audiēs, Ptolemæum iactaret. Quod cum uidiſſent hoſtes, impetum ſuper eum fecerunt: multisq; uulneribus caput eius pforantes, ad periculū mortis eum adduxerunt. Sed cuſtodes corporis eius rapientes eum liberauerunt, & ita per quatuor dies defectus iacuit, ut nec loq; nec intelligere potuiſſet. Alexandri uero caput Arabum potentiſſimus Zabilus abcidēs, Ptolemæo trāſmiſit. Qui die quinto releuatus à uulnere dolore, ſuauē ſibi rem ſummūq; ſpectaculum Alexandri mortem ſimul & caput uidit, qui tamen paulopoſt uitam finiuit, pro Alexandri morte gaudio ſummo completus. Regnauit uero Aſiæ Alexander, q dictus eſt Balais, annis quinq;, ſicut in alijs demonſtratum eſt. Suſcipiens uero principatum Demetrius, qui Nicanor appellabatur, fraudibus corrumpere cœpit Ptolemæi militiā, oblitus & quod ſocer eius & auxiliator fuiſſet, & affinis per connubiū Cleopatræ. Quapropter milites Ptolemæi ad Alexandriam confugerunt, elephantes autem Demetrius comprehendit. Ionathas autem princeps ſacerdotum, ex omni Iudæa milites ſibi congregans, arcem Hieroſolymorum obſidebat, ubi cuſtodia Macedonum, & tranſgreſſorū multitudo locata uidebatur. Et hi quidem contemnebant Ionathan facientem machinamenta, confidentes loci munitionibus. Noctu uero quidam maleuoli Iudæi exeūtes, uenerūt ad Demetrium, ei arcis obſidionem nunciantes. Qui nuncio incitatus, exercitum contra Ionathan ab Antiochia eduxit. Cumq; ad Ptolemaidem peruenisſet, ſcripſit Ionathæ, præcipiens ad Ptolemaidam eum citius occurrere. Ionathas autem obſidionem quidem minime ſoluere decreuit: ſeniores uero populi & ſacerdotes congregans, & aurum & ar-

Ptolemæus benignus

gentum & ueſtem,cũ multitudine dona portans, ad Demetriũ uſq; peruenit. Quæ cum obtuliſſet, iram eius molliuit, & honoratus firmum ab eo principatum ſacerdotij ſuſcepit,quem à regibus ante ipſum donatum poſſidebat: accuſantibusq; eum ludæis transfugis,Demetrius eis non credidit,ſed & petenti quatenus pro omni Iudæa, uel tribus prouinciis,Samaria,uel Ioppe,uel Galilæa, trecenta tantum daret talenta, pro omnibus his epiſtolam ei præſtitit,quæ uerba huiuſcemodi cõtinebat: Rex Demetrius Ionathæ fratri gentiq; Iudæorum ſalutem.Exemplum epiſtolæ, quam Laſtheni cognato noſtro ſcripſimus,tranſmiſimus uobis,ut eam noueritis.Rex Demetrius Laſtheni fratri ſalutem.Iudæorum genti nobis amicæ, noſtraq; iura ſeruanti, pro fide decreui dona præbere, & tres poſſeſſiones,Afferema,Belſcelida,uel Ramathæ, quæ additæ ſunt Iudæis de Samaria,& his attinentia : nunc quantacunq; ab immolantibus Hieroſolymorum reges accipiebant ante me,uel quæcunq; de fructu terræ,uel plantis, omniaq; alia quæ noſtro cõpetũt iuri, uel paludes ſalis,uel coronas,quæ nobis offerebantur,eis concedo:ut nihil nihil extorqueatur ab his à modo in poſterum. Cura igitur ut huius epiſtolæ fiat exemplar, & detur Ionathæ,quatenus in nobili loco templi reponat.Hæc quidem ſcripta fuerant. Videns uero Demetrius pacem, nullumq; ſupereſſe periculũ, nec belli timorem,ſoluit exercitum ſtipendiaq; eorum imminuit,& ſolis illis ſumptus p̃bebat,qui cum eo à Creta uel ab alijs inſulis uenerant. Vnde odium uel inimicitiæ militum contra eum conflatæ ſunt, quibus ipſe quidem nihil præbebat:reges uero ante ipſum eis annonas etiã in pace ſubminiſtrabant,ut eos in certaminibus,ſi oporteret,pro ſe fideles & pronos haberent.

¶*De bello Tryphonis circa Antiochiam,deq; victorijs Ionathæ & de tribus hæreſibus Iudæorum.*
Caput. VIII.

1.Macha.11. INtelligens itaq; militum odium circa Demetrium Alexandri quidam dux, Apameus genere, Diodotus nomine, qui & Tryphon dicebatur : uenit ad Malachum Arabum,qui filium Alexandri Antiochum nutrierat, manifeſtansq; ei inimicitias exercitus, quas contra Demetrium habebant,dari ſibi petebat Antiochum:nam regem eum facere, uel paternum principatum ei reſtituere ſe dicebat. Qui primum quidem reſiſtebat,minime credens,poſt multo uero tempore Tryphone petente,uincitur Malachus,flexusq; uoluntate ſua eſt ad ea quæ Tryphon petebat. Princeps autem ſacerdotum Ionathas capere uolens arcem Hieroſolymorũ,& Iudæos trãsfugas uel impios,omnesq; qui p totam puinciam cuſtodes erant,tranſmittens ad Demetrium legatos cum donis,rogabat ut de caſtellis Iudææ cuſtodes eiiceret.Cui rex,non hæc tantum ſe præbere, ſed etiam his maiora promittebat,poſt finem belli quod præ manibus habebat:petebat uero eum & auxilia tranſmittere,mandans quod exercitus ſuus ab eo receſſiſſet.Tunc Ionathas tria millia militum eligens deſtinauit.Antiocheni uero Demetrium ꝓpter hæc quæ paſſi fuerant abhorrentes,& propter patrem eius,qui multa contra eos mala cõmiſerat, tempus ſeruabant quo potuiſſent eum inuadere:uidentesq; auxilia ueniſſe Demetrio ab Ionatha,& arbitrati qđ multa congregaret auxilia niſi præuenirent eum,arma ceperunt:& circunſtantes aulam obſidionis modo,cunctos exitus partiti, regem conabantur opprimere. Ille ergo uidens populum hoſtiliter ſe cum armis inuadere, colligens conductos & ab Ionatha tranſmiſſos Iudæos,cum Antiochenis confligit,quorum uim non ferens uincitur. Videntes autẽ ſic Iudæi Antiochenos atrociter expugnantes,ſup palatij culmen aſcenderunt,unde illos uulnerantes,ipſi quidem propter altitudinem minime lædebantur, illos uero telis pſternebant,quæ de ſuperioribus ad inferiora iactabant, & ſic eos de proximis domibus repulerunt. Deinde igne ſuppoſito,flamma totam ciuitatem ex lignis conſtructam, tectorum ſpiſſitudine deuorauit.Antiocheni uero nequaquam ualentes ignem extinguere, ad fugam conuerſi ſunt:& cum Iudæi de tecto ad tectum diſſilirent,& ita eos pſequerẽtur,admirabilem contigit fieri Antiochenſium depulſionem.Rex autem,ut uidit Antiochenos filios ſuos & uxores ſuas uelle ſaluare, quapropter & pugnam reliquiſſe,per anguſtas uias inuadit eos:& confligens cum eis,multos interfecit,ita ut cogerentur armis proiectis tradere ſe Demetrio,qui ueniam eis pro facinoribus conceſſit,ſeditionemq; compeſcuit.Donauit etiam Iudæis partẽ prædæ.Cauſamq; uictoriæ ſuæ factos eos profeſſus,gratias agens Ionathæ ad Hieroſolymam trãſmiſit,laudans eum pro auxilijs deſtinatis. Poſt

autem maleuolus contra eum extitit, promiſſionesq; fraudauit, bellumq; minatus eſt, niſi cuncta redderet tributa, quæ gens Iudæorum prioribus regibus Syriæ perſoluebat. Et hæc feciſſet, niſi Tryphon impetum eius prohibuiſſet, & apparatum eius contra Ionathan, erga ſuas uertiſſet curas. Reuerſus enim ad Syriam ex Arabia cum puero Antiocho, imponit ei quamuis adoleſcenti diadema. Cumq; omnes milites tranſiſſent ad eum, Demetrium deſerentes, bellum contra Demetrium producit, & confligens cum eo, uictoriam obtinuit, & elephantos cum Antiochenſium ciuitate ſubiecit. Demetrius ergo uictus ad Ciliciam receſſit. Antiochus autem legatos ad Ionathan deſtinans & literas, amicum eum ſibi parauit, & principatum ſacerdotij confirmauit, & quatuor prouincias, quæ terræ Iudæorum additæ fuerant, inſuper & aurea uaſa uel pocula, & purpuream ueſtem et tranſmiſit, hiſq; omnibus ei uti permiſit, & fibulam auream ei donauit, primumq; amicum ſuum uocauit. Simonē autem fratrem eius ducem ſuper omnem militiam à regione Tyri uſq; ad Aegyptum conſtituit. Ionathas autem de donationibus Antiochi gauiſus, mittens ad eum & ad Tryphonem legatos, amicum ſe eis profeſſus eſt, & pugnare cum eo contra Demetrium, inſinuans pro præmijs laborum non parua mala à Demetrio ſe eſſe perpeſſum. Concedente igitur Antiocho à Syria uel Phœnice ut congregaret exercitum, quatenus cū ducibus Demetrij confligeret, ſtatim ad ciuitates exijt. Quæ cū eū ſplendidiſſime ſuſcepiſſent, exercitum dare diſtulerunt. Veniens autem ad Aſcalonā ciuitatē, & munificenter Aſcalonitis cum donis ſibi occurrētibus, hoſipſos petebat, & unāquanq; humilis Syriæ ciuitatem à Demetrio deſiſtentem, ad partes Antiochi tranſire, ac ſecum bellum producere pro ultione Demetrij, & his quæ quondam in eis peccaſſet, eſſe autē dignas occaſiones, per quas hæc cogitare deberent. Cumq; flexiſſet ciuitates auxilium Antiocho mittere, peruenit ad Gazam, ſperans ſe & horum fidem ad Antiochum conuertere. Multum uero præter quod ſperauerat aliter Gazæos inuenit, qui duriſſima obiectione non eum ſuſcipere, nec Demetrium relinquere decreuerunt. Quo dum Ionathas concitatus eſſet, ad obſeſſionem eorum & afflictionem prouinciæ parabatur. Nam partem militiæ circa Gazam diſponens, cum reliqua ipſe percurrens, cuncta prædabatur uel incendebat. Quæ cum uidiſſent Gazæi, nullumq; auxilium à Demetrio ſibi ueniſſe conſpicerent, & periculū præſens, adiutorium uero longe, & incertum eſſe utrum ueniret, optimum eſſe decreuerunt, hunc dimittentes, illi obedire. Facientes igitur cum Ionatha amicitias, auxilia promiſerunt. Homines enim ante malorum peritiam utilitates non intelligunt ſuas: ſed cum in malis fuerint conſtituti, tunc mente percipiunt, & agunt quæ nihil læſi facere debuerunt. Ionathas uero conſentiens eis de amicitijs, tollensq; obſides ad Hieroſolymam tranſmiſit: ipſe uero totam prouinciam percurrit uſque ad Damaſcum, dū Demetrij duces audiſſet ad Cedeſſam cum multa manu ueniſſe. Cedeſſa inter Tyrum & Galilæam conſiſtit. Nam hoc deſiderabant duces Demetrij, ut de Syria eum ad Galilæam traherent, putantes minime eum pati Galilæos ſibi ſubiectos affligi. Cumq; Ionathas eis occurriſſet, Simonem fratrem in Iudæa ducem reliquit. Qui multum exercitum de prouincia congregans, Bethſuram obſidebat, locum Iudææ munitiſſimum: nam tenebat eam Demetrij cuſtodia, ſicut & prius à nobis demonſtratum eſt. Vt uero aggerem com poſuiſſe Simonem uiderunt, & machinamenta conſtituiſſe, multaq; uſum induſtria contra Bethſuræ obſidionem, timuerunt cuſtodes, ne capto loco interirent, & mittentes ad Simonem, petebant fidem accipere, ne quid ab eo peſſimum paterentur. Qui cum dediſſet, illos quidem de ciuitate tulit, ſuamq; cuſtodiam ibi conſtituit. Ionathas autem exiens à Galilæa, ab aquis quæ Geneſaron dicuntur, nam ibi ſua caſtra poſuerat, ad campum qui dicitur Aſor peruenit, neſciens illic hoſtes exiſtere. Demetrij uero duces cum ante unum diem cognouiſſent contra ſe Ionathan uenire, inſidias ei per montē collocauerunt, ipſiq; cum electis militibus in campo ei occurrerunt. Quos cum uidiſſet Ionathas ad pugnā paratos, hortabatur ſuos. Illi uero qui à Demetrij ducibus per inſidias erant locati, à retro Iudæos inuadunt. Qui cum timerent ne in medio capti perirent, ad fugam ſe dederunt. Et ibi quidem oēs reliqueru nt Ionathan, pauci uero cum eo numero quinquaginta remanſerunt, & Matathias filius Abſalomi, & Iudas Capſei, q duces erāt totius exercitus. Hi audacter & deſperate ſup inimicos irruentes, atrociter eos fugauerūt. Tunc uero

militēs Ionathæ, qui diſceſſerant, ut uiderunt hoſtes ad fugam uerſos, congregati perſequebantur eos, & hoc fecerunt uſq; ad Cedeſſam, ubi caſtra hoſtiū erant. Victor igit̄ Ionathas in illa pugna p̄fulſit, duo millia proſternens inimicorū, & ad Hieroſolymā reuerſus eſt. Qui cum uidiſſet oīa ſibi dei prouidentia ſcd̄m ſuam accidere uoluntatem, legatos Romam deſtinauit, renouare cupiens olim cum gente Iudæorum amicitias celebratas. Suis etiam legatis p̄cepit, ut redeuntes ab Italia, p Spartiatas tranſirent, quos deberent ad memoriam amicitiæ uel cognationis reducere. Qui cum Romam ueniſſent, & ingreſſi ad ſenatum, mandata principis ſacerdotum Ionathæ dixiſſent, quod eos mitteret amicitias renouare, quæ prius per ſenatum de Iudæorum amicitiis fuiſſent ſtatutæ: ſenatus dedit eis reportandas epiſtolas ad oēs Aſiæ reges, & magiſtratus ciuitatum, quatenus per eos illæſi ad propria remearent. Reuertentes autem ad Spartiatas uenerunt, & epiſtolam Ionathæ eis porrexerunt, cuius exemplar huiuſmodi fuerat: Ionathas princeps ſacerdotum gentis Iudæorū, uel curia & collegium ſacerdotum, p̄ſidibus & ſenatui & populo Lacedæmoniorū, ſalutem. Si ſaluis uobis publica uel priuata bene p̄cedūt, ſic ſunt ut uolumus: ſalui autem ſumus & nos. In prioribus aūt temporibus, epiſtola noſtro principi ſacerdotū Oniæ à ueſtro rege Ario, & ab omni populo miſſa eſt de ueſtra ſimul & noſtra cognatiōe, cuius exemplum ſubiacet epiſtolæ, quam quidem libenter ſuſcepimus, & populo & Ario ſauto res facti ſumus, nō egentes huius rei approbatione, quia per ſacras noſtras literas hoc eſſe credidimus. Initia ergo recognitionis nō credidimus nos primi facere, ne p̄ripere uidere mur ueſtram gloriam. Multo uero trāſacto tēpore, ex quo familiaritas cōmunis extitit, in ſacris & conſtitutis diebus deum pro ueſtra ſalute uel uictoria ſacrificiis deprecamur, & cum multa nos circunſtitiſſent bella per auaritiam uicinorum, nec uobis nec aliis propinquis moleſtos nos eſſe decreuimus. Poſtq̄ autem hoſtes expugnauimus, legatos ad Romanos tranſmiſimus, Numenium Antiochi, & Antipatrum Iaſonis, ſenatorio apud nos ſeptos honore, quibus dedimus etiam ad uos epiſtolam, quatenus renouent uobiſcum cognationem. Bene igitur facietis, ſi & uos nobis reſcripſeritis, & mandaueritis ſi quid forſitan indigetis, minime dubitantes, nos erga ueſtrum affectum impigros exiſtere. Lacedæmonij uero libenter legatos ſuſcipiunt, & componentes pacta cum eis de amicitiis, dimiſerunt. Eodem tempore tres hæreſes Iudæorū fuerunt, quæ de rebus humanis diuerſa credebant: quarum una Phariſæa dicebatur, altera Sadducæa, tertia uero Eſſenorum. Igitur Phariſæi dicebant, fata non omnia, ſed aliqua gubernare: altera uero, quæ accidunt, per ſe conſiſtere. Genus autem Eſſenorum, omnia ſub fato eſſe confirmat, & nihil eſſe quod hominibus non illius decreto proueniat. Sadducæi fatum quidem nihil eſſe exiſtimant, neq; per id humana concludi, ſed omnia noſtræ ſupponunt poteſtati, bonorumq; noſipſos autores fatentur, & peiora per noſtram eligi dementiam. Sed de his quidem certius in ſecūdo libro hiſtoriæ Iudaicæ demonſtrauimus. Demetrij autem duces cum uellent pugnam in qua uicti ſunt reſtaurare, ampliores priori exercitu uires congregantes, contra Ionathan uenerunt. Qui cum audiſſet hoc, citius eis ad Amathetidem occurrit: neq; enim tardare decreuit, uſquequo ingrederentur Iudæam, caſtraq; diſponens non longius ab hoſtibus quinquaginta ſtadiis, mittit ſpeculatores qui caſtra deberent hoſtium perſcrutari. Cumq; omnia ei nunciaſſent, & aliquos nocte cepiſſent, qui aduerſarios ſuperuenturos indicabant, cuſtodias extra caſtra diſpoſuit, & exercitum per totam noctē armatū habebat, præcepitq; ut forti animo eſſent, & ſi oporteret etiam nocte pugnare, ne repentino impetu turbarentur. Demetrij uero duces cum audiſſent Ionathan cognouiſſe ſuum conſilium, perturbati quod inimici manifeſtati fuiſſent, nullo modo ualebant per inſidias eos inuadere. Nam ex eo quod ſe credebant non eſſe pares Ionathæ militibus, fugam meditati ſunt, multaq; facientes incendia, diſceſſerunt: ita ut hæc uidentes Iudæi, putarent eos eſſe manſuros. Ionathas autem cum ad caſtra eorum mane ueniſſet, inuenit ea deſerta. Cumq; intellexiſſet eos fugiſſe, perſequebatur quos nullatenus ualuit comprehendere. Nam iam Eleutheron fluuium tranſierant. Vnde reuerſus ad Arabiam, Nabathæos expugnabat, multamq; eorum prædam abigens, captiuosq; ducens, peruenit ad Damaſcū, ubi omnia illa repoſuit. Per idem tempus frater eius Simon, omnem peragrans Iudæam & Palæſtinam, uſq; ad Aſcalonā muniuit caſtella. Quæ cū ædificiis & cuſtodiis tuta feciſſet, ad Iop-

epiſtola Ionathæ ad Spartiatas.

Tres hæreſes in populo Iudæorum.

Ionathas Nabatheos expugnat.

pen peruenit,& occupans eam,magnam introduxit ibi custodiã. Nam audierat Ioppenses uelle ducibus Demetrij tradere ciuitatem.Hæc ergo postq̃ Ionathas & Simon tractauerunt,ad Hierosolymam sunt reuersi. Cumq; omnem populum ad templum congregassent,suadebant muros Hierosolymorum refabricandos, & dirutam partem muri tẽpli reconstruendam,altisq; turribus muniendam,necnon & in media ciuitate alium ædificare murum,ut custodibus arcis alimentorum copia negaretur. Insuper etiam castella quæ sunt in prouincia,facerent tutiora uel fortiora. Cui dum & populus de bene propositis consensisset, ipse quidem mœnia ciuitatis ædificabat, Simonem uero misit prouinciam communire.Demetrius autem transiens ad Mesopotamiam peruenit. Quam cum uellet cum Babylone & superioribus prouincijs obtinere, ut exinde occasiones de toto acciperet imperio, tunc illic Græci uel Macedones habitantes,ut eis propemodum cõueniret, legationem ad eum miserunt, promittentes ei subuenire si ad illos transiret, & tradere se,uel expugnare cum eo regem Parthorum Arsacen. Qua spe sublatus,subito egredi tur ad eos, ut si Parthos deuinceret,uiresq; resumeret,regem Tryphonem postea debellaret,longeq; eum à Syria pelleret. Quem cum prono susceperint animo prouinciales,& multos congregasset uiros,bellumq; & omnem militiam aduersus Arsacen produxisset, ipse quidem uiuus capitur,sicut alibi iam retulimus. *Demetrius capitur.*

¶ *De obitu Ionathæ,& successore fratre Simone.* *Caput* IX.

TRyphon uero cum mortem Demetrij cognouisset,perfidus Antiocho cœpit existere.Insidiabatur enim,qualiter eum interficiens,ipse regnum teneret. Impediebát uero impetum eius & uoluntatem amicitiæ Ionathæ,quas cũ Antiocho habebat. Vnde primum Ionathan statuit occidere, & tunc aduersus Antiochum accedere. Fraudibus ergo uel dolo cogitans Ionathan consumere,ad Bethsuram ab Antiochia uenit,quã Græci Scythopolim appellant,ubi cum electis quadraginta millibus ei Ionathas occurrit, putãs ad bellum eum uenisse. Tryphon uero cum Ionathan uidisset ad pugnam paratum,donis eũ placauit,suisq; ducibus ut Ionathæ obedirent præcepit:p hæc fidem suam uolens confirmare,cunctamq; suspicionem depellere,quatenus confidentem & incautum,nihilq; suspicantem caperet,& persuasit ei ut exercitum dimitteret, quem frustra dicebat esse fatigatum ab eo,nequaq̃ bello existente, & undiq; pacem rebus habentibus: sed tenere paucos, & Ptolemaidẽ simul cũ eo uenire supplicabat:nam tradere ei ciuitatem, & omnem prouinciæ moderationẽ,se uenisse profitebat. Ionathas uero nihil suspicans, sed uera fide uel uoluntate Tryphonem hæc suadere credens,exercitum dimisit,tria millia secum sola tenens.Ex quibus in Galilæa duo millia relinquens,cum mille tantum militibus ad Ptolemaida Tryphonem comitatus superuenit. Vt uero intrauit Ptolemaida, portas statim ciues seruerunt,secundũ quod eis à Tryphone erat p̃ceptum, & Ionathan uiuũ capientes, oẽs qui cum eo erant interemerũt. Misit etiam Tryphon ilico ad Galilæã, qui relicta duo millia interficerent. Sed hi cũ fama p̃ueniente captionem Ionathæ cõperissent,anteq̃ uenirent à Tryphone missi circundati à puincia processerunt. Tunc satellites Tryphonis cum uidissent eos pro anima decertare,nullã eis molestiam inferentes,ad Tryphonẽ reuertuntur. Hierosolymitæ tũ cum audissent Ionathan captũ,& cum eo milites periisse,flebant illius interitũ,& summus de ipo questus apud oẽs fiebat: magnus aũt timor eos inuadens cõtristabat,ne eis uirtute uel prouidẽtia Ionathæ priuatis,uicinæ gentes inimicæ,& propter Ionathæ mortẽ inquietatæ, cõtra se bellũ cõstruerent,& ad mortis pericula puenirẽt: quæ sicut suspicabant euenerunt. Nam gentes mortẽ Ionathæ cũ audissent, contra Iudæos bellare cœperunt,tanq̃ indigentes duce. Tryphon uero exercitũ multũ congregans,ad Iudæã ascendere statuit,ut Hierosolymã debellaret. Simõ aũt uidens Hierosolymitas metuentes,cœpit eos alloquio confortare,quatenus forti animo essent,nec ptimescerent Tryphone superueniente. Et cõuocans in tẽplo populum,alacriorem eum suis uerbis effecit, hinc allocutionis initium sumens:Pro uestra,inquit,libertate ò uiri Iudæi, me dudum cũ patre uel fratribus mori paratũ,quis ignoret? Siqdem exẽpla mihi plurima nõ desunt. Mori enim pro legibus uel patria religione,nostram familiam nullus timor inuadit,qui hanc uoluntatem ab aía nostra possit eĩcere,sed introducat magis desideriũ uitæ,uel gloriæ. Quapropter nõ ut indigentes duce,qui laborare uel pati pro uobis recuset,segmini *Oratio Simonis ad populum Iudaicũ.*

1.Macha.12.

prono animo ubicunq; perduxero: nec enim melior meis fratribus exiſto, ut meæ parcã animæ: neq; peior, ut quod illis uiſum eſt optimum, pro patrijs interfici legibus, uel prodei religione, deuitem: ſed in quibus oportet me germanum illis fratrem oſtendere, in his me demonſtrabo conſimilẽ. Confido enim in deo, ultionẽ ab inimicis expetere, uosq; oẽs cum uxoribus uel filijs ab eoꝝ uiolentia liberare, templumq; incolume cũ dei auxilio ne ſeruare. Nam uideo gentes contempſiſſe uos, tanq̃ ducem non habentes, bellaq; ꝓparaſſe.

1. Macha. 13. Cum hæc Simon uerba ad plebẽ feciſſet, confeſtim depulſo populus ab animis metu audaciam ſumpſit, deſperansq; ad ſpem bonã repẽte mutatus eſt, & unanimiter exclamauit nutu dei eſſe Simonẽ ducẽ, & ludæ uel Ionathæ fratrũ principatũ tenere dignũ: ſe quoq; omnibus iuſſionibus eius obſecutum promittens, ducis ei contulit dignitatem. Tunc Simon congregans oẽs ſui exercitus bellatores, feſtinauit ciuitatis muros reconſtruere, turribusq; altis & fortibus eam munire. Deſtinauit etiam Ionathan quendam amicũ, filium Abſalomi cum militibus ad Ioppen, imperans habitatores eius eijcere, nam timebat ne ciuitatem traderent Tryphoni: ipſe uero Hieroſolymam tuebat. Tryphon aũt exiẽs ab Ptolemaide, cũ multo exercitu ad Iudæam uenit, Ionathan ligatum ducens. Cui Simon cum ſuis occurrit ad Iadam ciuitatẽ, quæ ſup montes iacet, unde etiam Iudææ campi pateſcũt. Cum uero Tryphon à Iudæis audiſſet ducẽ Simonẽ cõſtitutũ, direxit ad eum, fraudibus uel dolo cupiens hunc quoq; circunuenire: iubetq; ei, ſi uellet fratrẽ Ionathan redimere, mitteret argenti talenta centũ, duosq; filios Ionathæ, quatenus fides illi haberetur poſt dimiſſionẽ, ne Iudæam in ſuam ditionẽ redigeret: quia & nunc nõ pro alia re, niſi ꝓ debito uectigalium eſi ſe ligaſſe confinxerat. Tum Simon intelligens artẽ Tryphonis, quia & ſi argentum mitteret, ille tñ fratrem eius minime relaxaret, ſed & filios eius hoſti tradi fruſtra cognoſcens, tñ territus ne à populo accuſaret, ſe cauſam fraternæ necis extitiſſe, quod non pecunias nec filios ꝓ ipſo contraderet: colligens exercitum, mandata Tryphonis indicauit, dicens quod hæc dolo uel inſidijs plena ſunt, tñ optabilius eſſe, pecunias & filios ei tranſmittere, q̃ propoſitis à Tryphone non obediens, putaretur non uelle fratrẽ abſoluere: initoq; cum ſuis Simon tractatu, filios Ionathæ pecuniasq; trãſmiſit. Quas cũ Tryphõ accepiſſet, nec fidem ſeruare, nec Ionathan abſoluere uoluit: ſed mox exercitũ colligẽs, ad ꝓpria remeauit, ordinatoq; itinere ꝓ Idumæam, ad Hieroſolymã aſcẽdere cupiens, uenit ad Doram ciuitatem Idumææ. Præcedebat uero cum exercitu Simon, caſtra contra eum ſemꝑ diſponens. Quod cognoſcentes hi qui in arce Hieroſolymitana erant, ad Tryphonẽ dirigunt, rogantes eum ad ſe ocyus ꝓperare, quatenus alimenta eis ꝓberet. Ille uero ꝓ nocte illam equitatum parauit, quaſi Hieroſolymam aſcenſurus: ſed niue uehemẽti ea nocte cadente, iter inuium reperit equis uel peditibus ſuis. Qua cauſa obſtante, nequiuit ad Hieroſolymã Tryphon aſcendere: ſed reuertens ad Syriam, & ꝓpe Galaaditidem ingreſſus, Ionathan ibi perimi uel ſepeliri iuſſit, & ita ad Antiochiam puenit. Simon aũt à Baſcama ciuitate trãſferens oſſa fratris, ſepeliuit in patria ſua, luctum maximũ omni ſup eum populo faciente. Tunc Simon ingens Mauſoleum fabricans, patri ſuo fratribusq; ſepulturam ex albo & polito lapide cõſtruxit, opus mirabile conſpicuumq; faciens, cuius & porticus undiq; columnis ſuſtentantibus ex uno lapide uiſu mirabiles ſtatuit, inſup & pyramides ſeptem parentibus uel unicuiq; germanorum ſingulas ſuperpoſuit, magnitudine uel decore lucentes, quæ hactenus ſeruantur. De ſepultura quidem Ionathæ, & ædificatione monumentorum, hoc ſtudium Simonis cognouimus. Defunctus uero eſt Ionathas, principatum poſſidens ſacerdotij, ꝓ quem annos quatuor gentem continuit Iudæorum. Et de labore quidem mortis eius, in mutuis documentis, publicisq; monumentis primi anni Simonis benefactoris, & Iudæorum principis, ſcriptum eſt. Itaq; Iudæi feliciter aduerſarios ſuperauerunt, cum Simon Gazara ciuitatem, uel Ioppen, uel Iamniã deuaſtaret, arcemq; Hieroſolymorum deponeret, ne forte inimicis refugium fieret, unde ꝑcurrẽtes eos lædere poſſent. Quod cum feciſſet, optimũ & utile putauit, etiam montem ſup quem arx conſtituta erat, deſtruere. Quo multitudo cunctiq; ingreſſi, montem deſtruebãt, & nec die nec nocte ceſſantes ꝓ tres annos, depoſuerunt eum ad ſolum, campumq; planiſſimum fecerunt, ita ut eminentius templum excelleret, arce uel monte depoſitis.

Ionathan perimitur.

Mauſoleum.

Simon arcem Hieroſolymitanam diruit

¶ De *Tryphonis malitia & dolis.* Caput. X.

POst captiuitatem Demetrij, non multo post, Alexandri filium Antiochū, qui Theos nominabatur, Tryphon interemit tutor eius, quarto imperij eius anno, amicos autē & familiares suos ad milites transmisit, & multas dare pecunias pollicitus, si eum regem ordinarent. Nam Demetrium à Parthis captum nunciabat teneri, fratrem uero eius Antiochum, si principatum obtineret, multa pessima eis facturum esse dicebat, dum proditionem eorum ulciscereturQui cum speraſſent affluentia pecuniarū sub regno Tryphonis frui, principem eum constituunt. Tryphon autem ut regni insignia suscepit, continuo nequitiam suam patefecit, & innotuit omnibus, quia quod priuatus humiliter multitudini obsequebatur, non hoc uoluntate bona, sed impossibilitate faciebat. Postquam uero regnum adeptus est, exuens se simulatione, uerus Tryphon apparuit, cœpitq; potius extraneos quàm clientes diligere, Pro qua re exercitus eius recedens ab eo, ad Cleopatram Demetrij uxorem se contulit, quæ tunc in Seleucia cum filijs erat conclusa. Errantem uero fratrem Demetrij Antiochum, qui Soter dicebatur, nullaq; eum ciuitate admittente Tryphonis timore, accersit Cleopatra, ad suas eum nuptias & ad imperium inuitans. Quem ad hoc uocauit suadentibus amicis, & timore nolentibus Tryphoni ciuitatem Seleuciam aperire.

Tryphon princeps cōstituitur à mīlitibus.

¶ *De morte Tryphonis. Caput.* XI.

CVmq; intraſſet Seleuciam Antiochus, & fortitudo eius per singulos dies creſceret, exijt pugnaturus cōtra Tryphonē. Quem uincēs, à superiore Syria repulit ad Phœnicen, & in Dora castello munito cōclusum obsidebat, mittitq; ad Simonem principem sacerdotum Iudæorum legatos pro amicitijs uel auxilijs. Qui cum libenter petitionem suscepisset, pecunias multas cum alimentis militaribus Doram obsidentibus large præbuit, ut Antiochū inter necessarios pauco tēpore pateretur. Nam Tryphon dum à castello Dora ad Apameā fugeret, captus in ea conclusione, peremptus est, tertio sui regni anno. 1.Macha.15

¶ *De uictoria Simonis contra Cendebeum. Caput* XII.

SEd Antiochus auaritia uel prauitate sua, Simonis obliuionem unà cum ministratis pecunijs & alimentis concepit, uiresq; militares cuidam Cendebeo amico tradens, ad deprædationem Iudææ captiuitatemq; Simonis misit. Sed cum Simon audisset Antiochi præuaricationem, licet senex esset, tamen quod nihil ab Antiocho iustum fieri uidebat, concitatus ad audaciam super ætatem suam, iuuenilem fortitudinem accepit: & disposuit quidem filios cum bellicosissima parte militum, ipse uero per aliam partem cum reliquis uiribus perrexit ad belllum: multosq; in uallibus montium ad insidias locabat, nullusq; conatus eius euasit, sed omnem hostium uincēs exercitum, in pace reliquam uitam agebat. Nam & ipse cum Romanis de auxilijs composuerat.

¶ *De interfectione Simonis. Caput* XIII.

IGitur annis octo principatum sacerdotij Iudæorum regens, moritur in conuiuio per insidias Ptolemæi generi, qui uxorem eius cum duobus filijs capiens, & uinctos habēs misit tertium Iohannem, qui & Hyrcanus uocabatur, occidi. Quod cum sensisset iuuenis, euasit periculum, & ad ciuitatem festinauit, confidens de populo propter patris sui beneficia, Ptolemæiq; odium. Properantem uero per aliam portam Ptolemæum intrare, populus expulit. Nam iam Hyrcanum receperat. Hinc Ptolemæus ad quoddam castellum, nomine Dago in Iericho discessit. 1.Macha.16.

HIC FINIS EST HISTORIARVM BIBLIAE.

¶ *De bello Hyrcani contra Ptolemæum, deq; matris Hyrcani morte & passionibus. Caput.* XIIII.

ACcipiens autem paternum principatum Hyrcanus, deum hostijs placauit, & ita cōtra Ptolemæi militiam produxit exercitum. Et cum ad locum peruenisset, in alijs omnibus hostem circumueniens prælualebat, uincebatur tamen matris & fratrum amore, quos super murum Ptolemæus trahens, in prospectu eius eius torquebat, & præcipitare minabatur, si non ab obsidione discederet. Hyrcanus autem quantum remitteret de obsidionis industria, tm̄ charissimis putabat offerre subsidia, ne dū male paterent, eius crudelitati reputaretur: Mater autem protendēs manus petebat, ne propter eos differret, sed multo magis impetu castellum inuaderet: inimicoq; suæ potestati subacto, pro charissimorum tormentis redderet retributionem, sibi quoq; æstimans hoc esse utilissimū, si

per ſuam mortem hoſtes atrocius deperirent. Hyrcanum uero petitionibus matris incen ſum, caſtellum capiendi furor tenebat. Rurſus uero cum uidiſſet matrem cædi uel diſſi pari, ſoluebatur: & pro ingeſtis matri tormentis, impetum deponebat obſidionis, taliq; neceſſitate obſidendi protractus, annum expleuit, in quo ſemper Iudæi uacant. Nam per ſeptem hunc obſeruant, ſicut in ſeptimis diebus. Quapropter Ptolemæus à bello ſolutus, occidit matrem & fratres Hyrcani, & fugit ad Zenonem, qui Cotylas appellabatur, in Philadelphia tyrannidem exercentem.

¶ *De amicitijs initis inter Antiochum & Hyrcanum, deq; ſepulchro Dauid.*

Caput XV.

ANtiochus autem infeſtus Simoni de interitu ſui exercitus, contra Iudæam acceſſit, quarto anno ſui imperij, primo uero principatus Hyrcani, olympiade centeſima ſexageſima ſecunda. Cumq; deuaſtaſſet prouinciam, Hyrcanum in ciuitate concluſit, qui ſeptem aciebus circundedit: nihil tamen penitus proficiebat propter murorum munimi na, & propter obſeſſorum uirtutem, necnon & aquarum inopiam, qua propter ſiccitatẽ domabatur. In parte uero planiſſima turres ſtatuit celſiores, numero centum, tria tecta unaquaq; habente, ſuper quas militares ordines diſpoſuit, multosq; quotidie labores con greſſus inferebat, foſſamq; altam & latiſſimam conſtruens, muros ciuitatis depoſuit. Iu dæi uero multas incurſiones contra moliebantur, & ſiquidem incautos aduerſarios inue niſſent, peſſime eos conterebant: ſi uero præſenſiſſe cognoſcerent, innocui redibant. Vtue ro noxiam multitudinem intra ciuitatem Hyrcanus attendit conſumendis citius neceſſa rijs, nihilq; populo prodeſſe proſpexit, inutilem eius partem ſecernens, foras ciuitatẽ emi ſit: quæ uero bellicoſa & fortis erat, hanc tantum tenuit. Antiochus autẽ proiectos egre di uetabat. Qui dum inter muros errarent, ſæuiſſimis tormentis miſerabiliter animam exhalabant. Cum uero feſti dies tabernaculorum ueniſſent, miſerati eos intra ciuitatem denuo receperunt. Hyrcanus autem ad Antiochum legatos direxit, petens inducias ſeptẽ dierum, propter feſtiuitatem deiq; ſupplicationem. Qui cum audiſſet, reſpondit legatis: Immolate. Necnon etiam ſacrificium magnificentiſſimum deſtinauit, taurum cornibus inauratis, & pocula plena omnibus aromatibus, aurea uel argentea, quod ſacrificium ad ductum ſuſceperunt qui ante portas ſtabant, & ad templum deduxerunt. Antiochus autẽ iſte in exercitu melius Antiocho Epiphanę claruit: nam ille capiens ciuitatem, porcos ſu per aram immolauerat, & ius carnium per totum templum ſparſerat, etiam leges Iudæ orum, paternamq; religionem cõfuderat, propter quæ gens illa rebellauit, & minime re conciliari paſſa eſt. hunc uero Antiochum propter pietatem religionis, omnes Pium uo cauerunt, laudantq; modeſtiam eius. Hyrcanus etiam animaduertens ſtudium ipſius erga deum, petiuit eum, ut patriam eis cõuerſationem reſtitueret. Qui cum refutaſſet peſſimũ conſilium ſuadentium gentem capi legibus diſſonantem, ad omnem pietatem flexus, lega tis reſpõdit, quod ſi traderent arma, partemq; tributorum ſoppes, aliarumq; ciuitatũ circa Iudæam exiſtentium ſoluerent, & cuſtodiam in ciuitate ſuſciperent, confirmans pactũ, finiret bellum. Iudæi uero omnia perferre præter cuſtodiam conſentiebant, quam non propter aliud, niſi pro diſſimili conuerſatione recuſabant, pro cuſtodia tamen obſides da re profitebantur, & talenta argenti quingenta, ex quibus ſtatim trecenta cum obſidibus obtulerunt, inter quos erat & frater Hyrcani. Quæ cum ſuſcepiſſet rex Antiochus, & co ronam ciuitatis depoſuiſſet, obſidionem ſoluens diſceſſit. Hyrcanus uero ſepulchrum Da uid aperiens, qui multo ditior quondam regibus fuit, tria millia talenta pecuniarum ex inde protulit, ex quibus primus Iudæorum cœpit peregrinos alere: Compoſuit etiam cum Antiocho amicitias, ſuſcipiensq; eum intra ciuitatem, munificenter abundeq; mili tibus omnia neceſſaria miniſtrabat. Cumq; exercitum Antiochus contra Parthos duce ret, cum eo Hyrcanus egreſſus eſt. De his teſtis eſt Nicolaus Damaſcenus, ſic in hiſtoria di cens: Trophæum ſiſtens Antiochus iuxta fluuium Lycum, ubi uicerat Indathim Partho rum ducem, ibi duobus diebus remoratus eſt, petente Hyrcano Iudæo propter Iudæorũ celebrationem, in qua non erat legitimum eos proficiſci. Et hæc quidem non eſt menti tus. Nam quinquageſima feſtiuitas poſt ſabbatum inſtabat, in qua minime licet nobis uel in ſabbatis uel in feſto die uiam conficere. Tunc etenim Antiochus cũ Arſace Parthorum

a Quantũ iſte anteriore melior fuerit Antiochus

De ſepulchro Dauid aperto.

Nicolaus Damaſcenus

rege consligens,& multum perdens exercitum,interijt.In regno autem Syriæ frater eius Demetrius succedit,Arsace eum à captiuitate soluente,eo tempore quo Antiochus Parthorum terram ingressus est,sicut prius demonstratum est.

¶ *De Hyrcani uictorijs & amicitia cum Romanis.* *Caput* XVI.

HYrcanus uero Antiochi morte cognita, statim ad Syriæ ciuitates expeditionem parauit,arbitratus eas imparatas & desertas pugnatoribus defensoribusq; inuenire,qđ etiam euenit. Nam Medabam, cum multum exercitus eius laborasset, sexto mense capit: post etiam Samogam,uel illas quæ uicinæ fuerunt,necnon & Sychimam,ac Garizim,gẽ temq; Cuthæorum, quæ templum ædificatum ad similitudinem Hierosolymitani posſi debat,quod Alexandri mandato Sanabalath dux condidit, propter Manassen generum *Supr. lo. 11. cap.* suum,fratrem Iaddi principis sacerdotum,sicut superius intimauimus.Contigit uero tẽplum hoc dirui post annos ducentos. Hyrcanus uero ciuitates Idumææ Aboram,Mariſam, cunctosq; cum domuisset Idumæos, permisit eis prouinciam habitare,si circunciderentur,legibusq; Iudaicis uterentur. Qui desiderio patriæ terræ circuncisionem,& aliam conuersationem Iudæorum prætulerunt,ideoque ex illo tempore cœperunt esse Iudæi.Quo facto,Hyrcanus princeps sacerdotum, societatem Romanorum renouare cupiens,legationem ad ipsos direxit.Cumq; senatus scripta eius suscepisset, composuit amicitias hoc modo.Fannius M.filius,consul,senatum omnem octauo idus Februarias in campo iussit conuenire,præsente L.Manlio,L.Memmĳ filio,& C.Sempronio,Falernæ filio: propter hoc,quod legati Iudæorum petiuerant.Simon filius Dosithei,& Apollonius Alexandri,& Diodorus Iasonis,uiri optimi,à populo Iudæorum destinati,de societate uel auxilijs exhibẽdis,quam cum Romanis de publicis rebus habuerunt,ut Ioppe,& portus,& Zora,uel fontes & ciuitates,insuper & uillæ,quas Antiochus pugnans contra senatusco sultum tenuit,restituantur:quatenus nec regĳ milites per terram eorũ cum subiecti sint transeant:ut etiam illa quæ per Antiochum gesta sunt contra senatusco sultum, cassentur ut & legatos mittant,quatenus recipiantur,quæ ab Antiocho ablata sunt:ut & prouinciam æstiment uastatam :utq; eis ad reges & populos liberos literæ darentur,quatenus ad propriam domum illæsi reuerterentur. Placuit igitur amicitias & auxilia cum hominibus bonis, & à bono populo uel amico trãsmissis,esse renouãdas.De rebus aũt ablatis responderunt consulares,cum à suis negocijs senatus uacuum habuerit,festinabitur in posterum nullam in eos iniquitatem ab aliquo fieri : decernentes uero dare consulem Fanniũ publicas iusserunt pecunias expendendas,dum ad patriam remearent. Et Fannius quidẽ legatos Iudæorum remittit,pecunias publicas eis præstans,& senatusco sultum per quod debuissent cum tutela ad suam redire patriam.In his quidem princeps sacerdotũ Hyrcanus erat.Interea rex Demetrius cum exercitum aduersus Hyrcanum colligeret,nec tempus ei,nec occasio data est,cum milites & Syri malitiam eius abhorrerent,& per legationem peterent Ptolemæum Fiſconem cognominatum,quatenus de genere Seleuci transmitteret eis,qui deberet accipere principatum.Ptolemæus autem cum Alexandro Zebẽna exercitum mittens,pugna commissa Demetrium superat.Qui dum fugeret ad Cleopatram suam uxorem in Ptolemaida,ab ea nõ susceptus, Tyrum recedens, multaq; passus ab inimicis,interijt

¶ *De felicitate Iudæorum sub Hyrcano & eius bello contra Samariam.*
Caput XVII.

ALexander autem regnum accipiens, & amicitiam cum Hyrcano principe sacerdotum componens,interiecto tãdem tempore,expugnatus ab Antiocho filio Demetrĳ Grypi nomine,occiditur.Cumq; Antiochus imperium Syriæ tenuisset,contra Iudæam exercitum destinare timuit.Audiens uero germanum suum,& ipsum nomine Antiochum,ex eadem matre progenitum,multas uires contra se à Cyzico congregasse, eum *Bellum fratrum inter se* intra prouinciam statuit expectare,quatenus obuius incursionibus fratris Antiochi resisteret,qui Cyzicenus dicebatur,quod in illa ciuitate nutritus esset:filius autem fuerat Antiochi,qui Soter nuncupatur:& uitam bello Parthico terminarat.Hic etiam frater fuerat Demetrĳ Grypi patris.Contigit uero ambos fratres unam uxorem Cleopatram duxisse,quemadmodum & alibi retulimus.Cyzicenus autem Antiochus ad Syriam peruenia

tens,diu cum fratre bella commisit.Interim Hyrcanus omni tempore illo,pace fruebatur. Nam & ipse post mortem Antiochi à Macedonibus destitit, dum neque ut amicus,uel subiectus aliquid eis præbuisset. Cuius res abunde creuerunt, temporibus Alexandri Zebennei,& magis tunc,quando hi fratres contra se pugnabant.Nam dum bello occupati fuissent, Hyrcanus Iudæam cum licentia possidebat, multamq; pecuniarum summam collegit,amboscq; inter se dimicantes contemnens, expeditionem contra Samariam ciuitatem ualde munitam produxit,de qua suo loco referam,qualiter ab Herode sit condita, & Sebastia nominata. Accedens igitur ad eam studiose obsidebat,memor malorum quæ Samaritæ contra Marisenos colonos,& auxiliatores Iudæorum commiserunt, obedientes regibus Syrorum.Cum ergo mœnia undique circumdedisset, duplici muro cincta stadijs octoginta,filios suos obsidioni præposuit,Antigonum & Aristobulum. Quibus imminentibus,in tantam necessitatem famis Samaritæ inciderunt, ut etiã illicita tangerent, & uocarent adiutorem Antiochum Cyzicenum.Qui statim ueniens ad defensionem,uincitur ab Aristobulo:fugatusq; à fratribus usque ad Scythopolim currens, euasit periculum.Hi rursus ad Samaritas,reuersi,concludunt eos intra murum , ut secundo necessitatis Samaritæ adiutorem uocarent Antiochum, qui cum à Ptolemæo Lathyro sex millia uiros petisset,quos Ptolemæus inuita matre direxit (nam necdum à principatu eum expulerat) primum prædatorio modo inuadit Hyrcani prouinciam cum Aegyptijs,non audens aperte pugnam committere,(Nam uires suas sciebat impares) sed sperans populatione terræ cogere Hyrcanum à Samariæ obsidione recedere. Cumq; multos milites perderet insidijs circunuentus,discessit ad Tripolim,Callimandro & Epicrati bellum Iudaicum committens. Callimander ergo aduersarijs fugam simulantibus,& post reuersis, statim consumitur.Epicrates autem manifeste pecunijs seductus, Scythopolim cum uicinis locis prodidit Iudæis:Samariæ uero obsidionem soluere non potuit.Igitur Hyrcanus sub anni conclusione capiens ciuitatem,non hoc solo contentus est, sed totam deleuit Samariam.Nam sic eam euertit, ut uallum magis quàm ciuitatem fuisse illic quisquam iudicaret.Mirabile tamen aliquid de principe sacerdotum Hyrcano dicitur, quemadmodum ei deus locutus est.Nam referunt illo die,quo filij eius cum Cyziceno conflixerant, dum ipse in templo solus sacerdos adoleret thura,audisse uocem, quod filij eius uincerẽt Antiochum.Qui cum à templo processisset,hoc omni populo manifestum fecit,quod ita constat euenisse.Hyrcanus quidem in his degebat.Per idem uero tempus, non solum Hierosolymorum Iudæi,sed & prouinciales,& Alexandriam habitantes, & Aegyptum,& Cyprum,feliciter agebant. Nam Cleopatra regina contra filium Ptolemæum Lathyri seditionem mouens,ordinauit duces Chelchiam,& Ananiam filios Oniæ, quem superius templum ædificasse constat in terra Heliopolitana,ad similitudinem sacrarij Hierosolymorum.Cleopatra tamen cum tradidisset istis exercitum, sine sententia eorũ nihil tractabat,ficut testatur & Strabo Cappadox,ita dicens:Nam plures & qui cum eo ascenderunt,& quos postea Cleopatra mittebat, in Cypro statim ad Ptolemæum transibant:soli uero Iudæi qui Oniæ dicebantur,apud Cleopatram permansere reginam, propter Chelchiam & Ananiam.hæc Strabo disseruit. Hyrcano autem inuidiam mouit apud Iudæos felicitas,magis autem Pharisæi.Nam male eum pati uolebant, qui tantum apud populũ ualebant,ut si quid contra regem uel principem sacerdotum dixissent, facile crederetur. Discipulus tamen eorum &Hyrcanus fuerat,&nimis ab eis diligebatur.Sed cum eos ad conuiuium uocaret,& amicabiliter pasceret,nimisq; delectari uidisset,dicere cœpit:Scitis me uelle iuste uiuere,omniaq; agere, per quæ deo & uobis placeam . Rogo autem,si quid me peccantem uideritis,& à recta uia deuiantem,reuocate atque corrigite. Qui dũ ei testimonium præberent,omni uirtute ornatum,lætatus est. Tum unus ex accumbentibus,Eleazarus nomine,maleuolus & seditionibus gaudens: quoniam iustum , inquit,dixisti te uiuere uelle,& ueritatem cognoscere iustum est, depone principatum sacerdotij, & tantum sufficiat tibi populi regere magistratum.Hyrcano uero causam rogante,quapropter deponeret principatum:quoniam,inquit,audiuimus à senioribus captiuam fuisse matrem tuam sub Antiocho Epiphane, quod falsum fuerat. Contra quem irritatus est Hyrcanus,omnesq; Pharisæi ualde indignabantur.Tunc Ionathas quidam de Saddu-

Hyrcanus obsidet Samariam.

Samaria deletur.

Hyrcano deus locutus est

Strabo.

Contra Hyrcanum Iudæorũ inuidia.

Contumelia Hyrcano irrogata.

eorum hæresi, quæ cõtraria Pharisæis exiſtit, ualde Hyrcano amicus, dicebat: ſcientibus omnibus Phariſæis Eleazarum blaſphemiam feciſſe, & hoc manifeſtum illi fieri poſſe, ſi requireret illos, qua dignus eſſet pœna pro uerborum qualitate multari. Cumq; Hyrcanus Phariſæos interrogaſſet, quam iudicarent eum pœnam meritum, nõ enim credo, inquit, cum ueſtra ſententia factam iniuriam: tunc illi cum eum honorari uellent, dicebant, ad menſuram pœnæ plagas & uincula ſufficere. nam non uidebatur digna contumelia quæ potuiſſet morte multari. & quia modeſti ſunt naturaliter ad tormenta Phariſæi, ualde contriſtabatur. unde putabat illorum ſententia maledictiones Eleazarum ſibi feciſſe. Incitator uero iræ eius Ionathas, flexit eum relictis Phariſæis ad Sadducæorum partem tráſire, ut & leges ab eis populo diſpoſitas ſolueret, cuſtodesq; earum puniret. Vnde ſummum ei & filijs odium a multitudine concitatum eſt. Sed de his quidem iterum differemus. Nunc autem uolo demonſtrare, quas leges populo patrum ſucceſſione tradidiſſent Phariſæi, quæ non ſunt inter Moſaicas leges conſcriptæ: ideoq; Sadducæorum gens has expulit, dicens illas debere teneri leges, quæ cõſcriptæ ſunt: illas uero quæ à patribus traditæ fuiſſent, minime cuſtodiri. Et de his multa quæſtio uel altercatiões maximæ fiebãt, & Sadducæos copioſi uel diuites ſequebantur, populares uero nõ eis obſequebantur, ſed Phariſæos unanimiter adiuuabant. De his tamen duabus hæreſibus, atque Eſſenorum, in ſecundo uolumine Iudaicæ hiſtoriæ diſſeruimus. Hyrcanus autem poſt ſeditionem ſedatam feliciter uixit, & principatum optime rexit annis triginta uno, defunctusq; reliquit filios quinque, qui maxime his tribus rebus dignus à deo iudicatus eſt, magiſtratu populi, principatu ſacerdotij, & prædicatione prophetiæ. Nam deus cum eo erat, & futurorum præſcientiam ei donauit. Ita enim cognoſcebat & prædicabat, ut etiam de duobus filijs prædiceret, quod rerum domini non diutius permanerent. Quorum interitum operæprecium eſt narrare, quatenus ſentiamus, quantum indigni felicitate patris fuiſſent.

Phariſæorũ & Sadducæorum cõtroueꝛſia

Cap. 7.

Hyrcani mors & laus

¶De *Ariſtobuli impietate & morte.* *Caput* XVIII.

DEfuncto enim patre, maior Ariſtobulus magiſtratũ ad regiam dignitatem tranſferre decreuit: primusq; ſibi diadema impoſuit, poſt quadringentos octoginta & unum annos, & menſes tres, ex quo de captiuitate Babylõnica populus liberatus, ad propria remeauit. Amans autem fratrem ſuum ſecũdum Antigonum, ſimili dignitate eum ornauit, alios uero uinculis tenebat aſtrictos. Incluſit etiam matrem de magiſtratu altercantem: nam illam Hyrcanus dominam eſſe reliquerat, qui ad tantam crudelitatem perductus eſt, ut uinculis eam penuriaq; conſumeret. Inſuper addidit matri etiam Antigonum, quem amare uidebatur, & communis regni habere conſortem, accuſationibus alienatus ab eo, quibus primum quidem non credebat, aliqua amore non admittens, aliqua uero per inuidiam arbitratus dicta. Sed Antigonus, cum clarus ab expeditione rediſſet, tempore quo feſtiuitatem tabernaculorum deo celebrant, contigit Ariſtobulum quidem morbo teneri. Tum Antigonus agens dies feſtos, ad templum aſcendit, ualde ſplendidiſſime ornatus cum ſuis armatis, & multũ pro ſalute fratris orauit. Maleuoli uero cupiẽtes eorũ ſeparare concordiam, occaſionem ſe cepiſſe, pompã Antigoni putauerunt, & uictoriam eius coram rege, pompamq; maleuole dilatabant, quomodo in celebratione tabernaculorum ſublimis apparuit, ut non hæc à priuato fieri uiderentur, ſed regiæ munificẽtiæ oſtentatio crederetur, eumq; cum multitudine militum uenturum ad fratris interitum nunciabant. Ariſtobulus autem, cum his accuſationibus inuitus credidiſſet, timens ne in fratris ſuſpicionem incideret, ſimulq; ſuam cuſtodiam curans, diſpoſuit cuſtodes ſui corporis in ſubterraneo uel tenebroſo loco. Iacebat autem ipſe in turri, quæ Antoniana dicebatur: & præcepit, ut inermem occiderent nullum: fratrem autem Antigonum, ſi armatus intraret, interficerent, mandauitq; Antigono, ut ſine armis ueniret. Regina uero cũ inſidiatoribus Antigoni, perſuaſit mandata portanti contraria dicere, quia frater tuus, inquit, audiens conſtruxiſſe te arma, ornatumq; bellicum, petit ut ingrediaris cum armis, quatenus uideat eorum facturam. Quo nuncio Antigonus nihil arbitratus doloſum, ſed confidens de fratris affectu, ſicut erat armatus, ad Ariſtobulum ingreditur, ut ei armorum demonſtraret ornatum. Dumq; ad turrim, quæ Stratonis dicitur, perueniſſet, ab eis

Ariſtobulus matrem ſuã & fratres in carcerem cõiecit.

Antigonus per inſidias necatur.

qui in tenebroſo loco fuerant collocati, proſternitur. Cuius mors oſtendit, nihil inuidiæ, nihil calumniæ ualidius, neque magis aliud ſecernit fidem, ſeu naturalem familiaritatem quàm iſtæ paſſiones. Admirari poteſt quilibet & Iudam Eſſæum genere, qui nunquam in his quæ prædixit, mentitus eſt. Nam hic cum uidiſſet Antigonum per templum tranſire, clamauit ſocijs ſuis & notis, qui gratiã prædicendi futura doctrinæ eius obſeruabant. Melius eſt mihi mori, quàm ſi mortem fuero mentitus Antigoni, quem hodie uideo periturum in turri Stratonis. Locus uero ſtadijs ſexcentis diſtabat, ubi eum prædixit interfici. Dei q̃plurima pars tranſierat, ut etiam dubitare de uaticinatione uideretur. Cumq; hæc dixiſſet, triſtisq; eſſet, nunciatur ei Antigonum eſſe defunctum in ſubterraneo. Nam & ipſa turris, Stratonis dicebatur, eodem nomine quo maritima Cæſarea nuncupatur. Igitur uatem hoc perturbauit. Ariſtobulũ autem fraternæ cædis pœnitentia, fletusq; poſſedit, necnon etiam ægritudo mentem eius celeri dolore peruaſit, & intolerabilem paſſionem corruptis uiſceribus ſuſtinebat, copiamq; ſanguinis euomebat. Quem dum puer aulicus portaret, lapſus eſt in loco, quo maculæ ſanguinis adhuc Antigoni permanebant, ut arbitror, dei prouidentia diſponente. Quo facto, clamor uidentium fuſum ſanguinem eleuatus eſt, dum exiſtimarent hoc puerum ſponte feciſſe. Clamorem uero cum Ariſtobulus audiſſet, cauſamq; requiſiſſet, tacentibus amplius minabatur, diſcere uolens clamoris cauſam: homines enim ſuſpicantur mala in his quæ tacentur, & ſemper eſſe peiora putant. Vt uero cogenti & interminanti ueritatem aperuerunt, confunditur eius mens, percuſſa conſcientia ſua, gemensq; cum lachrymis ex alto pectore, dixit: Nunquid latere deum potui in tam impijs & crudelibus factis, ut non pro ſcelere fraternæ necis uelociter pœna conſumerer? Vſquequo improbum corpus prohibes animam ad umbras fratris & matris accedere? Cur non eam celeriter reddis, ſed paulatim meſi libo ſanguinem interemptis? Quæ cum dixiſſet, moritur, regni ſui anno primo, qui etiam dictus eſt φιλέλλην,

Ariſtobulus moritur.

id eſt, amator Græcorũ. Multũ uero patriæ profuit. Nam ſubegit Ituræos, plurimamq; eorum prouinciam Iudæis adiecit, & compulit habitantes in ea, ut ſi uellent in prouincia permanere, circumciderentur ſecundum leges Iudaicas. Erat autem naturæ ualde modeſtæ, & pudoris ingenui, ſicut teſtimonium præſtat Strabo, nomine Timagenes, ita dicẽs: Modeſtus fuerat hic uir, & nimium Iudæis utilis. Nam prouinciam eis acquiſiuit, & partem gentis Ituræorum ſibi circumciſionis uinculo coniunxit.

¶De geſtis Alexandri, Ptolemæi, Cleopatræ, Theodori, & uarijs prælijs.

Caput XIX.

DEfuncto tamen Ariſtobulo, Salome uxor eius, quæ apud Græcos Alexandra nominatur, ſoluens fratres eius, quos ligatos Ariſtobulus tenebat, ut prædictum eſt, Iannæum qui & Alexander dicebatur, regem ordinauit, ætate maiorem, qui nunquam ad faciem patris uenit. Cauſa uero huius odij, talis fuiſſe dicitur: Cum diligeret priores filios ſuos Hyrcanus, Antigonum & Ariſtobulum, & apparuiſſet ei deus in ſomnis, & interrogaſſet eum, quis filiorum ſucceſſor eius exiſteret, deo demonſtrante uultum iſtius, contriſtatus quod omnium bonorum ſuorum hic hæres exiſteret, genitum in Galilæa nutrirĩ dimiſit. Deus uero nequaquam mentitus eſt Hyrcano. Nanq; regnum poſt Ariſtobuli finem, iſte ſuſcepit. Qui unum è fratribus ſuis, nitentem regnum præſumere, interfecit: alterum uero uolentem innocenter uiuere, honorabiliter tractabat. Is enim dum principatum ſuum, ſicut ei uidebat utile, diſpoſuiſſet, expeditionem contra Ptolemaidem egit, pugnaq; cõmiſſa, uictor in ciuitate hoſtes concludens, obſidebat eos. Nam ex ciuitatibus maritimis, Ptolemais & Gaza ſolæ ut ſubijcerentur, reſtabant: necnõ etiam Zoili tyranni turris Stratonis, & Dora. Sed Philometore Antiocho, fratreq; eius Antiocho Cyziceno, inuicem decertantibus, ſuasq; uires perdentibus, nequaquam Ptolemaitæ ſperabant ab illis auxilium. Quibus obſidione exhauſtis, Zoilus qui turrim Stratonis, Doramq; tenebat, agmen militare nutriens, tyrannidẽ meditatus eſt, dum reges contra ſe bellarent, & paululum Ptolemaitis ſubueniebat, quia nec reges talem familiaritatem circa eos habebant, ut confiderent ab eis mereri ſolatia. Vterque enim durabat, quod ſæpe athletis contingit, qui cum uiribus diffidunt, erubeſcentes cedere, ocio uel quiete certamina differunt. Reliqua Ptolemaitis ſpes erat in rege Aegyptiorum Ptolemæo Lathyro, qui cum à ma-

re depulsus è regno fuisset, Cyprum habitabat. Igitur mittentes ad eum Ptolemaitæ, petebant auxilio uenire, quatenus eos à manibus Alexandri periclitãtes eriperet. Spem etiam non minimam ei legati excitauerunt, dicentes: Si transiret ad Syriam, haberet Gazæos & Zoilum, insuper & Sidonios ac multos alios, & Ptolemaitæ secum pugnarent. Quibus incitatus, nauigare festinauit. Per idem tempus Demænetus orator eloquentissimus, persuasit eis sentẽtiam permutare, melius esse dicens, incertum Iudæorum sustinere periculum, quàm manifestam suscipere seruitutem, dum se traderent domino: quo facto, non solum præsens haberent bellum, sed multo magis ab Aegypto sperarent. Nam & Cleopatram nequaquam pati filium uicinum exercitum aggregare dicebat, sed uenturam cũ maximo contra eum exercitu, quæ properabat & à Cypro filium eijcere, & cum Ptolemæus nihil proficeret, rursus Cyprum fugeret, ipsos uero nouissimum habere periculum. Ptolemæus uero, quamuis per uiam cognouisset Ptolemaitarum uoluntatem mutatam, non minus tamen nauigauit, & applicuit in Sycamina: ibiq; uires suas deposuit. Omnis uero exercitus eius erat cum equitibus & peditibus triginta millia. Quos cum iuxta Ptolemaidem produxisset, & applicuisset, ualde cogitabat, quomodo neq; legatos eius susciperent, neq; uerba audirent. Sed cum uenissent ad eum Zoilus, & Gazæi, ac peterent auxilium sibi præberi, quod terra eorum à Iudæis & Alexandro depopularetur, soluit obsidionem Alexander Ptolemæi timore: reuersusq; ad propriam terram, deinceps bella disposuit, latenter quidem Cleopatram contra Ptolemæum inuitans, aperte uero amicitias & auxilia cum eo componere simulans, & quatuor millia talentorum argenti se dare promisit, si Zoilum tyrannum depelleret, terramq; eius Iudæis traderet. Tunc ergo Ptolemæus Alexandri amicitias suscepit, & Zoilum subegit. Deinceps cum audisset latenter ad Cleopatram matrem eius mandasse, soluit pacta, quæ cum eo fecerat, atque fidem: & ad Ptolemaidem quidem accedens, obsidebat, quod eum non suscepisset: ibiq; relinquens duces & partem sui exercitus, ut obsessos custodirent, cum reliqua parte Iudæam populaturus inuadit. Alexander uero cum Ptolemæi præuaricationem audisset, congregauit prouincialium quinquaginta millia: ut autem alij historiarum scriptores dixerunt, octoginta millia. Cum uero collegisset exercitum, occurrit Ptolemæo. Ptolemæus itaque subito inuadens Asochiton, ciuitatem Galilææ, die sabbatorum uiriliter cepit eam: indeq; decem millia corporum, & aliam multam prædam abstulit. Cumq; tentasset Sephoram ciuitatem, pauco distantem spatio à ciuitate capta, multos amisit. Post autem cũ Alexandro bellaturus, perrexit. Cui cum Alexãder iuxta Iordanem fluuium occurrisset, in loco qui Asaphon dicitur, non longe à Iordane fluuio castra sua disposuit, habens octo millia pugnatorum, quos Hecatontamachos uocabat, id est, contra centum pugnantes, quoniam æreis scutis utebantur. Verum etiam fuerunt & Ptolemæo propugnatores, cũ æreis clypeis, sed minus Iudæis ornati: ideoq; milites Ptolemæi timide ad prælium accessere. Sed nõ paruam audaciam eis immittebat Philostephanus, qui stratagematorum peritus, eos fluuium transire prohibebat, supra quem castra sua posuerant. Alexandro uero minime uisum est, transitum eorum uetare, dum putaret, quia si post dorsum fluuium haberent, nequaquam possent à pugna recedere. At in principio prælij ex utraque parte fortiter pugnatum est, pari animositate uel studio, ut ab utroque exercitu multi prosternerentur. Sed cum Alexandri exercitum superiorem Philostephanus uidisset, milites diuisit: & defectus suos fortiter adiuuans, nulloq; subueniente Iudæis, partẽ illam cum eis qui propè stabant, ad fugam conuertit. Quod cum uidissent milites Ptolemæi, secuti Iudæos interficiebant. Post autem reuersi, reliquos in fugam uerterunt: & tamdiu prostrauerunt eos, usquequo & ferrum & manus eorum defecissent. Triginta uero millia uirorũ occisa fuisse dicũtur. Timagenes uero quinquaginta millia retulit, reliquos autem captos, paucos uero ad suam fugisse prouinciam. Tunc Ptolemæus post uictoriam, prouinciam peragrãs, uespere facto, in quasdam Iudææ uillas ingressus est, quas plenas mulieribus & infantibus inueniens, iussit militibus suis, ut occiderent & laniarent, membraq; eorum in cacabos mitterent ad coquendum. Hoc autem simulauit, ut hi qui fugerãt à pugna, putarent hostes suos carnibus humanis nesci, & exinde eos ualde metuerẽt. Cepit uero & Ptolemaidem, sicut alibi retulimus. Sed Cleopatra cum respiceret filium suum crescere, &

Ptolemæus infantes coquj iubet.

Iudæam licenter deuaſtare, ciuitatemq; Gazæorum ſubiectam habere, negligere recuſauit, dum iam in portis ſuis eum præſentem ſperaret eſſe futurum, & amari ab Aegyptijs propter uirtutem eius putaret eum: ſtatim cum nauali & pedeſtri exercitu contra eũ egreditur, duces totius militiæ Celchiam & Ananiam Iudæos præponẽs: pecunias uero nullas, nepotesq; ſuos, & teſtamenta apud Cõn inſulam commendans. Cumq; iuſſiſſet filium ſuum Alexandrum, cum maxima claſſe nauium ad Phœnicen nauigare, propter refugia omnem ſuam expeditionem Cleopatra in Ptolemaide depoſuit. Cumq; eam non ſuſcepiſſent Ptolemaitæ, ciuitatem obſedit. Ptolemæus tamen à Syria contra Aegyptum feſtinauit, putans ſubito eam ſine militibus exiſtentem occupare, ſed ſpe ſua deceptus eſt. Per idem tempus Celchias unus ex ducibus Cleopatræ, circa inferiorem Syriam Ptolemæum perſequens, moritur. Cleopatra uero, cum audiſſet filij conatum, & quod nullatenus Aegyptij eum ſicut ſperabat, ſuſcepiſſent, tranſmiſit militiæ partẽ, quæ de prouincia Ptolemæum depelleret. Qui reuerſus ab Aegypto, iterum in Gaza hyemabat. Interiecto uero tempore, Cleopatra cuſtodiam Ptolemaidis cum ciuitatis obſidione cepit, ad quam cũ Alexander ſumma dona deportans ueniſſet, dixiſſetq; mala à Ptolemæo ſe paſſum, refugiumq; non alibi niſi apud eam habiturum, quidam amicorum perſuadebant ei, ut prouinciam Iudæorum percurreret, & obtineret: neque contemneret tam optimam multitudinem Iudæorum ſibi ſubijcere. Cumq; Ananias contradicens, ſuaderet iniuſtum eſſe, ſi hominem auxiliatorem priuaret propria poteſtate, uerumetiam & cognatos ſuos eſſet: nam te minime uolo, inquit, ignorare regina, quoniam propter hanc iniquitatem inimicos omnes Iudæos habebis. Hæc ergo Anania perſuadente, Cleopatra flectitur, nihil penitus Alexandrum lædere, ſed de ſocietate cum eo compoſuit in Scythopoli Syriæ. Qui cum à Ptolemæi timore liberatus eſſet, exercitum ſtatim contra humilem Syriam produxit, & expugnauit Gadara decem menſibus obſeſſam, & Amathunta magnum propugnaculum habitantium ſuper Iordanem, ubi optimus uel induſtria dignus Theodorus Zenonis poſſidebat, qui inſperate Iudæos inuaſit, & decẽ millia interfecit, farcinasq; Alexandri diripuit. Quo facto, nequaquam perturbatur Alexander, ſed mox iuxta maritima loca ducit exercitum, & Raphiam & Anthedonem expugnauit, quam poſtea Herodes Agrippiadam nominauit. Cumq; uideret Ptolemæum à Gaza ad Cyprum rediſſe, matremq; eius Cleopatram ad Aegyptum, Gazæis iratus, quoniam Ptolemæum auxiliatorem conuocaſſent, ciuitatem obſedit: prouinciamq; ipſorum deprædauit. Sed Apollodotus dux Gazæorum, cum duobus millibus peregrinis, & decem millibus ciuium, in exercitum irruit Iudæorum: & quàm diu nox erat, Gazæi uincebant, arbitrantibus Iudæis rurſum Ptolemæum ſuperueniſſe. Poſtero autem die facto, cognoſcentes Iudæi ueritatẽ, reuerſi Gazæos inuadunt, & proſternunt mille. Quibus adhuc reſiſtentibus, neque multitudine perterritis, gerere prælium, & quicquid aduerſi accidiſſet, tolerare paſſi ſunt, ne hoſti ſubijcerentur. Exhortabatur autem eos rex Arabum Aretas, magnanimus uir, qui ſperabatur in auxilium eorum uenturus. Sed contigit antequam ueniret, Apollodoto pempto, ciuitatem capi. Nam Lyſimachus frater eius inuidens, quod ei tam magna gloria à ciuibus præbebatur, interfecit eum: militaremq; congregans phalangem, ciuitatem Alexandro prodidit, qui ſtatim cum ingreſſus fuiſſet, quieuit. Poſt autem milites Gazæis immiſit, ut eos cruciarent, & per diuerſa loca proſternerent: nec tamen Gazæi animas debiles, ſed pronas habentes, uenientibus Iudæis reſiſtebant, nec paucos dilaniabant, alij uero deſolati domus ſuas incendebant, ne aliqua ſpolia aduerſarij poſſent inuenire: alij quippe & liberos cum uxoribus ſuis manibus interficiebant, quatenus ſeruitutem inimicorum uel taliter euitarent. Cumq; quingenti ex primatibus eorum in templum Apollinis confugiſſent, quorum conſenſu proditio facta erat, hos abſtrahens Alexander occidit: ciuitatemq; poſt anni obſidionem deponens, ad Hieroſolymam remeauit. Eodem tempore & Antiochus, qui Grypus dicebatur, moritur inſidijs Herodiani, anno uitæ ſuæ quadrageſimoquinto, imperij uero uiceſimonono. Cuius principatum cum filius eius Seleucus ſuſcepiſſet, bellauit etiam contra fratrem patris Antiochum, qui Cyzicenus nominabatur, quem cum uiciſſet & cepiſſet, occidit. Non multo uero poſt, Cyziceni filius Antiochus, & Antiochus Pius, cũ perueniſſent in Aradũ, coronamq; ſibi impoſuiſſent, conſli-

Cleopatra cõtra filium ex Aegypto progreditur.

Theodorus multos Iudæos occidit

Gaza capitur.

Antiochus Grypus.

gunt cum Seleuco, quem post uictoriam ex omni Syria depulerunt. Qui cum fugeret in Ciliciam, & peruenisset Mopsuestiam, iterum ab eis pecunias exigebat. Tum populus Mopsuestenus indignatus, palatium eius incendit, eumq; cum amicis extinxit. Antiocho uero Cyziceno adhuc Syriæ regnante, Seleuci frater Antiochus bellum contra eum produxit, uictumq; cum suo prostrauit exercitu. Post ipsum uero & frater eius Philippus, cum imposuisset sibi diadema, in parte aliqua Syriæ regnabat. Ptolemæus uero Lathyrus quartum fratrem eorum Demetrium, qui Eucerus dicebatur, à Gnido deducens, in Damasco regem constituit. His autem duobus fratribus pertinaciter Antiochus resistẽs, citius occiditur. Nam Laudociæ Gaminorum reginæ contra Parthos bellanti, cum socius aduenisset, uirilíter pugnãs occubuit. Syriam uero duo fratres tenuerunt, Demetrius & Philippus, sicut alibi demonstratum est. Alexander autem dum contra eum sui seditionem mouissent, in die qua festiuitas tabernaculorum agebatur, & super aram staret, immolaturus, uirgis cedrinis iaculabantur eum. Nam legitimum est apud Iudæos in scenopegijs, unumquenque portare uirgas ex palmis & cedris. Demonstrauimus autem hæc etiam in alijs. Verumetiam contumelioſe eum aggressi sunt, cum ingressi fuissent, dicentes de captiua genitum, & honore sacrificij indignum. Iratus ergo sex millia eorum occidit: parietem uero ligneum circa aram & sacrarium construens usque ad altare, in quod solis sacerdotibus licet ingredi, multitudinis introitum prohibebat: simul & peregrinos Persas & Cilicas conduxit. nam Syrijs inimicus existens, non eis utebatur. Cumq; Arabes, Moabitas & Galaaditas uicisset, tributorum incrementum eis imposuit, & Amathunta expugnauit, non audente Theodoro cum eo confligere. Cumq; conseruisset pugnam contra Obodam regem Arabum, & incidisset in insidias altissimæ uallis iuxta Galaaditidem, indeq; cum fugeret ad Hierosolymam, super infelicitatem suam habuit etiam gentem Iudæorum inimicam, contra quam annis sex pugnans, interfecit quinquaginta millia. Rogante uero eos, ut odium quod in eum haberent solúerent, magis horrebant eum propter hæc quæ acciderunt. Cumq; interrogaret eos, quid uellent fieri, omnes clamauerunt, mori eum.

¶ De *Alexandri uictoria, & Iudæorum calamitate.* *Caput* XX.

TVnc ad Demetrium Eucerum destinauerunt, ut eum auxiliatorem rogaret, qui maximo cum exercitu dum peruenisset ad eos, qui eum inuitauerant, circa Sichimam castrametatus est. Alexander autem cum conductis militibus sex millibus ducentis, & Iudæis uiginti millibus qui ei fauebant, contra Demetrium perrexit, cui equites fuerũt tria millia, pedites uero quadraginta millia. Multa ex utraque parte gerebantur, Demetrio quidem uolente seducere conductos milites Alexandri tanquam Græcos, Alexandro autem tentante Iudæos Demetrio sociatos auellere. Cumq; neuter ualuisset persuadere, uicit Demetrius, & omnes Alexandri conducti milites occiduntur, fidei simul & uirtutis probationem ostendentes. Multi etiam à parte Demetrij milites conciderunt. Cum uero per montana fugisset Alexander, misericordia ruinæ eius flexi, colligunt ad eum sex millia Iudæorũ, & tunc quidem recedit timore Demetrius. Post autem iterum Iudæi contra Alexandrum bella mouentes, superantur ab eo, multíq; eorũ in pugna extincti sunt. Quorum etiam potentissimos in Bethomis ciuitate cõclusos obsedit. Cumq; cepisset ciuitatẽ, & tenuisset eos, duxit ad Hierosolymam, & crudelissimam in eos pœnam exercuit. Nam dum cœnaret cum concubinis suis in excellenti loco, crucifigi ex ipsis octingentos præcepit: liberos uero & uxores eorum coram ipsis adhuc uiuẽtibus occidi. Et hæc quidem ad ultionem fecerat pro his quæ male passus erat: sed tamen humanam uindictam excessit, quamuis multum sudasset & laborasset in bello contra eos, & in nouissimum periculum animæ regníq; uenisset. Non enim eis sufficerat contra se inuicem certare, nisi etiam aduersus eum alienígenas prouocassent, & ad talem necessitatem perduxissent, ut terram Moabitidis & Galaaditidis, & uicos regi Arabum traderet, quatenus non auxiliaretur cõtra se Iudæis: sed & alia multa conferret. quapropter uidetur hæc iuste feciſſe: ideoq; propter hãc crudelitatis exaggerationem, uocatus est à Iudæis Crucida. Aduersariꝰ tamẽ eius *Crucida.*
octo millia noctu fugerunt, & quam diu uixit Alexander exulabãt. Et iste quidẽ liberatus à seditione eorum, cum omni quiete in posterũ regnauit. Demetrius aũt cum à Iudæa in

Bellum inter fratres Demetrii et Philippum.

Beroeam diſceſſiſſet, obſidebat fratrem ſuum Philippum, cui decem millia peditum erãt, & mille equites. Straton autem Beroeæ tyrannus, Philippo auxilium præbebat, & Zizum principem Arabum conuocabat, necnon etiam Mithridatem Synacem præfectum Parthorum. Qui cum uenissent cum multa expeditione, & obsedissent Demetrium intra castra, sagittisq; & siti eum angustassent, compulerunt milites eius ut eum traderẽt. Cumq; depopulassent prouinciam, & Demetrium cepissent, hunc quidem Mithridati Parthorum regi transmiserunt, captiuos uero gratis Antiochenis reddiderunt. Mithridates itaque Parthorum rex Demetrium maxime honorabat, usquequo terminus ei uitæ uenisset. Philippus uero à pugna statim ad Antiochiam perrexit: eamq; tenens, Syriæ regno potitus est.

¶ De gestis circa Damascenos, & Iudæorum potentia, & obitu Alexandri. Caput XXI.

POst uero Antiochus, frater eius, qui nuncupabatur Liber pater, uendicans sibi principatum, ad Damascum peruenit, ibiq; regnauit. Cumq; contra Arabas exercitum duceret, Philippus frater eius ad Damascum perrexit. Tunc Milesius, qui custos arcis relictus erat, simul cum Damascenis ciuitatem Philippo tradidit. Ingratus Milesio Philippus extitit, cum nihil omnino pro traditione ciuitatis ei donaret: nam timore putabat Milesium prodidisse. Quapropter in suspicione eum habebat, qui rursus à Damasco repellitur. Nam cum Philippus ad circum exisset, Milesius clausit Damascum, & Antiocho seruauit. Quod factum cum audisset de Philippo Antiochus, reuersus ad Arabiam, expeditionem statim cõtra Iudæam parauit, pedites quidem octo millia, equites autem octingentos. Cuius Alexander congressionem timens, fossam altissimam fodit, circa Caphar saba, quæ nunc Antipatris uocatur, initium eius faciens, & usque ad Ioppen. Cumq; murum ædificasset, & turres ligneas erexisset per stadia centum quinquaginta, Antiochum expectabat. Ille autem hæc incendio cremans, exercitum suum ad Arabiam exinde transduxit. Cui rex Arabum cedẽs primum, deinde ex improuiso cum decem millibus equitũ aduenies, occursione Antiochi fortiter debellatur. Cumq; uinceret, Antiochus occiditur auxilium parti laboranti ferẽdo. Postquam uero cecidit Antiochus, milites eius ad Chanam uillam confugiunt, ubi plurima pars eorum fame consumitur. Post hunc imperat inferiori Syriæ Aretas, receptus in principatum à Damascenis, propter Ptolemæi iuuenis odium. Qui cum militiam congregasset contra Iudæam, & circa Adidam uicum prælio uicisset Alexandrum, cum pactis à Iudæa diſceſſit. Alexander autem iterum cum inuasisset Dion ciuitatem, contra Essemon produxit exercitum, ubi plurimæ uel mirandæ res Zenonis fuerant: quam tribus aggeribus circundans, pugnando inuasit. Exinde cõtra Galilæam & Seleuciam pergit. & has cum cepisset, subegit etiam uallem quæ Antiochi dicitur, castellum quoque Gamala. Sed cum multi Demetrium ducem illorum loco rum accusarent, nimis indignatus eum damnis affecit, & tertium annum complens, soluta expeditione, ad sua reuersus est, quem Iudæi grate omnino propter felicitatem eius excipiunt. Per idem tempus iam Syrorum & Idumæorum & Phœnicum ciuitates Iudæi possidebãt: iuxta mare quidem Stratonis turrẽ, Apolloniam, Ioppen, Iamniam, Azotum, Gazam, Anthedonem, Raphiam, Rhinocoluram: in mediterraneis uero per Idumæam, Aboram, Marisam, omnemq; Idumæam, Samariam, Carmelum mõtem, & Thaburium mõtem, Scythopolim, Gadaram, Gaulanitidem, Seleuciam, Gabalam, Moabitidem, Sebon, Medabam, Lembaoronem, Mega, & Onzoram, Cilicum, Aulonem, Pellentem. Post hæc rex Alexander crapulæ multum indulgens, in ualetudinem incidit, & tribus annis quartana febre laborans, nec sic tamen ab expeditione quieuit, donec in laboribus expiraret. Mortuus est autem in monte Gerasenorum, Ragaba castellum trans Iordanem obsidens. Quem cum uidisset regina propinquãtem letho, nullamq; salutis spem habentem, deplorans futuram desolationem suam & filiorum, ait: Cui me ita relinquis cũ filijs, alterius auxilijs egentem, dum sic scias aduersariam tibi gentem existere? Tunc ille persuasit ei mandata sua custodire, quatenus certum cum filijs regnũ tutaretur, & ut mortem eius militibus celaret, usquequo castellum caperet, deinceps ut ad Hierosolyma uictrix & splendidissima rediret, & Pharisæis potestatem daret quæ uellent agere, eosq;

Antiochus occiditur

Oppida sub ditione Iudæorum.

honore præferret, quatenus illi laudantes eam propter honorem sibi illatum, fidam ei gẽtem constituerent. Nam posse hos multum apud Iudæos dicebat, & lædere si quem abominarentur, & prodesse cui fideles existerent, cum nimium eis à populo crederetur, quic quid uellẽt de aliquo sæuissimum referre: séq; ideo offendisse multitudinem aiebat, quod Pharisæos aliquando cõtristasset. Tu igitur, inquit, cum ad Hierosolymam perueneris, conuocatis militibus, eis meum corpus ostende, & permitte eis qualiter uelint, uti meo cadauere: siue contumelioseuelint & insepulti relinquere, quod à me iniqua perpessi sunt: seu aliquid in corpus meum desæuire, concede, neque sine illorum consilio uelis aliquid in tuo regno decernere. Quod si hæc ad eos dixeris, ego quidem clariore dignior ab eis funere, quàm à te habebor, cum ira post mortem in aliquo non seruetur: tu uero firmum tibi conficies principatum. Hæc cum suæ persuasisset uxori, decessit imperij sui uicesimosexto anno, ætatis uero quadragesimonono. Alexandra autem cum castellum cepisset, secundum mariti mandata Pharisæos alloquitur, & illorũ potestati mariti corpus & regni gubernationem commendat, & ira quidem iram eorum, quam in Alexandrum habebant, extinxit: fideles uero eos amicos sibi parauit. Qui secundo populum ad concionẽ conuocantes, res gestas Alexandri explanauerunt, regem se dicentes ipsum & magnum perdidisse, & tantum populo luctum & mœstitiam laudibus regijs intulerunt, ut exequias ei meliores q̃ cæteris regibus exhiberent.

Cõsiliũ Alexandri morientis

Decessus Alexandri.

¶ De regno Iudæorum sub Alexandra regente & Pharisæis. Caput XXII.

ALexander autem liberos relinquens Hyrcanum & Aristobulum, uxori Alexãdræ regnum tradidit. Ex filijs tamen eius alter, Hyrcanus rerum gubernationes ignorans, uitam ociosam elegerat: nouissimus uero Aristobulus, efficax & audax erat. Igitur à populo mulier diligebatur, eo quod uidebatur contristari, de quibus maritus eius peccasset. Quæ principem quidem sacerdotum Hyrcanum propter ætatem, magis autem propter innocentiam ordinauit, Pharisæis tamen omnia facere permittens, quibus obedire multitudinem præcepit: & si quid legum Hyrcanus socer eius soluisset, quas Pharisæi secundum patriam traditionem introduxerant, hoc iterum restituit. Nomẽ ergo regium tantum ipsa ferebat, omnem uero potestatem Pharisæi possidebant. Nam & transfugas reducebant, & ligatos soluebant, & nihil à dominis penitus differebant. Verumetiam regina prouidentiam sui faciebat, dum multos conductos milites contineret, suasq; uires duplas ostenderet, ut iam in circuitu reges terreret, & caperet ab eis obsides transmissos. Pacem uero omnis habebat prouincia, præter Pharisæos. Nam hi rempublicam perturbabant, reginam flectere molientes, quatenus occideret consiliarios Alexandri, qui cum hortati essent octingentos interfiocre, ex quibus ipsi unum occiderunt Diogenem, & post ipsum alios multos, usquequo potentissimi eorum in aulam intrassent cum Aristobulo, cui uidebantur molesta facta Pharisæorum. Apparebat autem, quod uellet occasione accepta, matrẽ à regno deponere. Qui cum ingressi fuissent, admonebant eam quanta fecissent, per quæ firmam fidem suo domino conseruassent, pro quibus etiam multa ab eo merita cepissent, & petebant, ne omnino spem eorum euerteret. Nam cur fugerint aduersariorum pericula, si domi ab inimicis ultionem tanquam pecora tolerarent? Dicebant etiam, si contemti essent aduersarij mortuorum interitu, propter dominorum fidem se patienter ea quæ contigerunt, perferre: si uero in eisdem Pharisæi permansserint, petebant dari sibi licentiam recedendi. Nam præter iussionem eius nullatenus aiunt pati salutí suæ prouidere, sed libenter in aula eius morari, ne perfidos eos post discessum putaret: opprobrium uero reginæ esse, si neglecti socij mariti eius aduersarijs traderentur. Nam gaudium Aretæ Arabo erit, tot & tales uiros à te alienari, quorum prius terribile fuerat nomen auditum: Si uero Pharisæos præponere iudicas, unumquenque nostrorum in castellis dispone: & si in aduersarios uis erigere, nos sine in humilitate consistere. Multa talia cum ei dicerent, & ad misericordiam mortuorum & periclitantium manes Alexandri inuocarent, omnes qui assistebant, lachrymis completi sunt, sed amplius Aristobulus, qui dum suam offenderet uoluntatem, multra contra matrem locutus est. Sed illi quidem suæ calamitatis causa fuerunt, dum ambitiosæ furenti mulieri, præter

Alexandra rerum potitur Iudæa.

constituta regni committerent moderamina. Quæ dum nihil sciret quod ageret, ad postulationem eorum custodiam castellorum illis tradidit, præter Hyrcaniam, & Alexandriam, & Macherunte, quo plurimæ & preciosissimæ res eius repositæ uidebantur. Non multo post tamen filium suum Aristobulum cum exercitu destinauit ad Damascum cõtra Ptolemæum, qui Minæus dicebatur, qui nihil studio dignum agentes, ad Hierosolymam reuertuntur. Eodem tempore nunciatur Tigranes cum trecentis millibus armatorum contra Iudæam uenturus, quod nimis reginam & gentem perterruit, ut dona multa nobilissima per legatos ei destinaret, quem obsidentem Ptolemaidem inuenium. Nam regina Selene quæ & Cleopatra, Syriæ regnans, suasit habitatoribus Ptolemaidis, ut Tigranem excluderent. Qui cum peterent eum pro sua regina, procq; sua gente, laudat eam Tigranes, quod ex longinquo legationem ei cum donis transmisisset, spem etiam eis bonam promisit. Capta uero Ptolemaide, nunciatur Tigrani, quod Mithridatem dum sequeretur Lucullus, illum quidem fugientem ad Iberos, minime potuisset comprehendere, Armeniam uero depopulans obsedisset. Quæ cum cognouisset Tigranes, domum reuertitur. Interiecto uero tempore, Alexandra regina cum ualetudinem sæuissimam incidisset, placuit Aristobulo rempublicam inuadere: & per noctem cum uno famulo egressus ad castella perrexit, ubi paterni sui amici degebant. Nam olim de actibus matris suæ conquerebatur. Tunc uero magis uerius est, ne matre defuncta, & Phariseis remunerantibus, omne genus suum deperiret. Præuidebat enim futura, quod nõ posset principatui succedere, dum frater ei maior extaret. Conscia uero facti uxor eius tantum fuerat, quam illic cum sua generatione dimisit. Cumq; primum peruenisset in Gabatha, ubi potentissimus Galestis eius amicus erat, à quo etiam suscipitur, post diem regina cum Aristobuli fugam sensisset, diuq; putasset discessionem eius non pro rebellione fieri; uenerunt qui nunciarent iam euasisse illum primum castellum & secundum, & reliqua ea. Nam uno comprehenso, simul ad illius uoluntatem omnia festinabant. Tunc cuncta gens Iudæorum cum regina in maximis cœpit esse terroribus. Nam sciebat non longe abesse Aristobulum, quatenus sibi principatum defenderet, timebat etiam, ne ultionem exigeret de illatis sibimet contumeliis. Placuit igitur uxorem eius cum genere in superiori custodia templi constitui. Aristobulum autem cum multi frequenter nunciassent regio circundatũ ornatu, & intra quindecim penè dies loca uigintiduo occupasse, unde etiam militiam cõgregaret à Libano, uel Trachonitide, uel monarchis: tunc seniores Iudæorum & Hyrcanus ad reginam intrantes, petebant ut sententiam de rebus ferret instantibus. Nam Aristobulus iam penè cuncta possederat, tantis locis occupatis. Inhonestum enim putabant, quamuis ægritudine laboraret, fine ea aliquod consilium capere: imminere uero sibi non longe periculum clamitabant. Cumq; illa præcepisset eis agere quæ existimarẽt prodesse, multas quoq; causas eis utiles adesse demonstrabat, id est, gentem ualidam, exercitum potentissimum, pecuniarum copiam: sibiq; deficiente iam corpore, uanum esse pro talibus laborem impendere. Hæc cum dixisset, non multo post decessit, anno sui regni nono, ætatis uero septuagesimotertio, mulier quæ debilitati sui sexus nunquã succubuit, callida circa regni detentionem, quod ex ipsis operibus euidenter ostensum est, & quæ præponeret futuris præsentia, & omnia postponeret potentiæ principali: & cũ nec bonum aut iustum attenderet, ad summam calamitatem negocia domus suæ ita perduxit, ut post multa pericula & labores, potestatem quam possedit non multo tempore, tracta cupiditate, perderet. Inimicis enim generis sui quam habuit tradidit potestatem, & principatum potentium amicorum gubernatione priuauit, & miseris regnum post suam mortem compleuit propter nimiam dispositionẽ. Sed quamuis ita regnasset, gentem tamen in pace custodiuit. Alexandra ergo finem inuenit huiusmodi.

Tigranes obsidet Ptolemaidem

Alexandra decedit.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER XIIII.

¶ *De regno Aristobuli, & Hircano priuatim degente.*

CAPVT PRIMVM.

ALEXANDRAE reginæ morte in superiori uolumine demonstrata, sequentia referamus: nihil aliud festinantes, nisi minime quam de gestis rebus memoriæ prodendum præterire. Nam qui conscribunt historias & res ueteres indicat, oportet eos propter antiquitatem narrationi decus imponere, uel explanationi rerum studere propter legentes, quatenus cum aliqua gratia uel delectatione experientiam possint rerum concipere. Super omnia uero certius conscriptores debent & ueritatem dicere, ut rerum ignari possint credere lectioni. Centesima octogesimatertia olympiade, Quinto Hortensio, & Quinto Metello Cretico Cos. Bellum contra Hyrcanum Aristobulus præparauit, pugnaque facta prope Ierichuntem, multi milites Hyrcani ad fratrem eius transfugerunt. Quo facto, Hyrcanus ad arcem, ubi Aristobuli uxor & filia à matre eius erant conclusæ, confugit. Cui Aristobulus de reconciliatione uerba faciens, inimicitias deposuit: ut ipse quidem regnum teneret, frater autem priuatus uiueret, sua possessione contentus. Cumq; hæc disposuissent in templo, & iusiurandum & dextras dedissent, omni populo uidente, discesserunt: ille quidem in aulam regiam, Hyrcanus uero ut priuatus in Aristobuli domum.

¶ *De Antipatro qui iuuabat partem Hyrcani aduersus Aristobulum.*

Caput II.

AMicus igitur quidã Hyrcani, genere Idumæus, Antipater dictus, multas possidens pecunias, & uir efficax, Aristobulo suspectus habebatur propter Hyrcanum. Nicolaus tamen Damascenus ait hũc genere nobilissimum Iudæum fuisse, ex illis qui ad Iudæam à Babylone reuersi sunt. Hæc autem refert ad gratiam Herodis filij eius, quem regem Iudæorum contigit postea fieri, de quo apto tempore dicemus. Hic ergo Antipater, qui prius Antipas appellabatur, & eodem quo pater nomine uocabatur, cum eum Alexãder rex, & uxor eius ducẽ totius Idumææ ordinassent, amicitias iisse cum finitimis Arabis, & Gazæis, & Ascalonitis phibetur, multis & maximis donis illos sibi coniungens. at cum Aristobuli potentiam iunior Antipater formidaret, timens ne quid ab eo pateretur propter inimicitias latentes, excitat contra eum Iudæorum ualidissimos uiros, iniustum esse dicens negligere, dum uiderent Aristobulum iníque principatum habere: fratremq; eius priorem eiectum, cui magis propter ætatem imperium debebatur. Et cum hæc ad Hyrcanum uerba frequenter iaceret, & diceret periclitari uitam suam, nisi prouideret, fecit eum discedere. Nam indicabat Aristobuli amicos nullũ tempus ptermittere, in quo non suaderent eum interfici, quatenus firmum sibi gereret principatum. His Hyrcanus uerbis minime credebat, dum natura bonus esset, & accusationem facile non admitteret: faciebat autem eius innocentia & mentis remissio, ut debilis & infirmus putaretur, cum cõtrariæ naturæ Aristobulus esset. Nam facinorosus & arrogans erat. Sed cum Antipater uidisset Hyrcanum non attendere uerba sua, nullatenus parcebat singulis diebus accusationes fictas de Aristobulo illi inferere, tanq; eum interficere festinaret, quem uix impulit ad Aretam Arabum regem confugere: nam promittebat ei auxiliatorem illum quoque futurum. Igitur cum hæc audisset Hyrcanus, arbitratus prodesse sibi, ad finitimam Iudææ Arabiam discedere, præmittit Antipatrum ad Arabum regem, fidem ab eo accepturũ, quod non refugientẽ ad se traderet inimicis. Cumq; accepisset fidem Antipater, ad Hyrcanum in Hierosolymam remeauit. cum paucis ergo de ciuitate egreditur. Cumq; multam feciſſent uiam, ad Petram ciuitatem ueniunt, ubi palatium Aretæ erat.

¶ *De pugna contra Aristobulum, & iusto Onia interfecto.* *Caput* III.

ANtipater autem dum multum amicus regi esset, & rogaret eum ut Hyrcanum ad Iudæã deduceret, & hoc singulis diebus sine ulla intermissione faceret, sed etiã dona

promitteret,flectit Aretam.Necnõ etiam Hyrcanus pollicitus est, si restitueretur patriæ regnumq; reciperet,omnem terram, & decem ciuitates, quas suus pater Alexander ab Arabis ceperat,reddere.Fuerunt autem Medaba,Libyas,Nabalota,Arabata,Galata,Zoara,Monslingon,Adissa,Ribdalusa,Oriblo.Cum has promissiones audisset, contra Aristibulum exercitum quinquaginta millium equitum & peditum produxit. Sed cum in prælio uicisset,& multi post uictoriam ad Hyrcanum refugissent,desolatus Aristobulus ad Hierosolymam receſſit.Arabum autem rex omnem agens exercitum,& applicans ad templum,Aristobulum obsidebat,adiectoq; populo Iudæorum Hyrcano, & pariter obsidente,soli sacerdotes cum Aristobulo permansere. Igitur Aretas cum exercitu Arabū uel Iudæorum circundans eos,fortiter obsidioni imminebat.Quæ cum fierent, tempore celebrationis azymorum,quæ pascha dicitur,probatissimi Iudæorum prouinciam relinquentes,in Aegyptum recesserunt. Onias uero quidam uir iustus deoq; amabilis,qui dū non plueret,orauit deum quatenus solueret siccitatem, & audiens deus pluit, dum tunc celatum eum haberent, propter seditionem abstraxerunt, & in exercitum Iudæorum p duxerunt:petentes,ut similiter oraret contra Aristobuli milites, ut soluerentur,sicut soluta est pluuia.Cumq; diu resisteret recusans,à multitudine compulsus,in medio stetit,ita orando,dicens:Deus omnium rex,quoniam & hi qui mecum consistunt tuus existit populus,& qui obsidentur tui sacerdotes sunt,peto,ut neq; istos exaudias contra illos petentes,neq; illos contra hos orantes.Cumq; hæc orasset,maleuoli Iudæi adorti interfecerunt eum.Deus autem statim ab eis ultionem crudelitatis & pœnam exegit post mortē Oniæ, hoc modo:Obsessis sacerdotibus & Aristobulo, celebratio paschæ prouenit,in qua solemus multas immolationes offerre.Cumq; indigerent uictimis Aristobuli socij, & petissent Iudæos ut pro uictimis acciperent quantas uellent pecunias, tunc illi mille dragmas dari pro singulo capite dixerunt.Cumq; libēter Aristobulus & sacerdotes promisissent, p muros pecunias deposuerunt,quas illi cum accepissent,nequaquā uictimas reddiderunt: sed maleuolentia tracti,fidei transgressores & impij coram deo pro defraudatione hostiarum extiterunt.Sacerdotes autem orauerunt deum, quatenus hoc illis impune non cederet.Qui non remoratus pœnam,procellam uehementem acerrimamq; in fructus totius prouinciæ mittens,consumpsit eos ita,ut modius tritici dragmis undecim emeret.

Onias interficitur.

¶De fortunis Aristobuli & aurea uite. Caput IIII.

INterea Scaurum Pompeius,dum in Armenia adhuc Tigranem ipse debellaret,ad Syriam destinauit.Qui cum ad Damascum uenisset,& Lollium & Metallum nuper cepisset ciuitatem inuenisset Teostam,in Iudæam perrexit. Vbi dū uenissent ad eum legati Aristobuli uel Hyrcani,ingrediuntur, petentes auxilia. Sed dum Aristobulus promitteret quadraginta se dare talenta, & nihilominus hæc etiam eadem Hyrcanus offerret,Scaurus magis Aristobuli promissa suscepit.Nam & diues & magnanimus Aristobulus erat, & omnino paruum erat quod dari postulabat.Alter uero & pauper & tenax,& de maioribus perfidam promissionem prætendebat.Nam & simile non erat,quod petebat idem uirtute ciuitatem munitissimam capere, & transfugas cum multitudine Nabathæorum bello depellere.Prædictis ergo causis flexus Scaurus,cum pecunias accepisset, soluit obsidionem,præcipiens Aretam recedere,ne Romanis hostis appareret.Igitur Scaurus itē discessit.Aristobulus autem cum multis uiribus cõtra Aretam & Hyrcanum parauit exercitum.Quibus cõfligens circa locum qui Capiron dicitur,uicit eos sex millia hostium prosternens:inter quos Cephalon etiam frater Antipatri cecidit.Sed non multo post cū Pompeius in Damascum peruenisset,& inferiorem Syriam percurrisset,uenerunt legati ab Aegypto,& ab omni Syria uel Iudæa:p quos miserat ei donū maximū Aristobulus uitem auream quingentorum talentorum,cuius mentionem fecit etiam Strabo Cappadox,ita referens: Venerunt uero ex Aegypto legati cum corona aurea quatuor millium solidorum:& à Iudæa uitis uel hortus aureus:quem nominabant Terpnon,id est, delectabile. Hoc uero donum nos quoq; uidimus in templo Romæ Capitolini Iouis sacratum fuisse,titulum habens Aristobuli, filij Alexandri,regis Iudæorum: quod æstimatum est quingentis talentis.Igitur Aristobulus Iudæorum potētissimus,hoc donum dicitur misisse.Interiecto uero tempore,rursus legati ad eum ueniunt,idem Antipater pro Hyrca-

Aristobulus diues, Hircanus pauper & tenax

De uite aurea.

no,Nicomedes prò Ariſtobulo,qui etiam accuſabant Gabinium & Scaurum,quod pecu nias accepiſſent:ille trecenta talenta,alter quadringenta.

¶ *Altercatio Ariſtobuli & Hyrcani apud Pompeium.* *Caput* V.

CVmq; iuſſiſſet Pompeius certantes ad Damaſcum uenire inſtanti tempore ueris, cõ gregans Apamenum exercitum de locis hyemalibus, ad Damaſcum properauit, qui in tranſitu ſuo mox Apamenam arcem euertit, quam Antiochus munierat Cyzice nus:& Ptolemæi Minæi prouinciam conſiderauit,uiri maleuoli,& pene Dionyſio Tripo litano deterioris,qui ſecuri fuerat percuſſus.Et dum eum morte dignum inueniſſet, ac ceptis ab eo mille talentis,ex quibus ſtipendium militibus ſuis donauit,abſoluit eum:nec non & Lyſiadem oppidum cepit,ubi tyrannus Silas Iudæus erat. Cumq; ciuitates He liopolim & Chalcidem tranſiſſet, in medio poſitum montem aſcendit, & ad inferiorem Syriam Damaſcumq; peruenit. Vbi & comperit, quod Iudæi cum ſuis principibus Hyr cano & Ariſtobulo haberent diſcordiam: totamq; audiuit gentem contra utroſque di centem,non debere ſub regali ditione eſſe,ſed patrio ritu ſacerdotibus obedire,quos deus uenerari præcepit.Hi nanq; dum nepotes exiſterent ſacerdotibus,non contenti eo hono re,ad alium magiſtratum cupiebant gentem tranſducere,& ſeruitutis uinculis obligare. Hyrcanus autem accuſabat quod maior frater eſſet,& ab Ariſtobulo partem paruam p uinciæ datam teneret,aliã uero Ariſtobulũ uiolentia cepiſſe confirmans,necnon etiam in curſiones contra finitimos & latrocinia illum perpetrare criminabatur,neq; gentem Iu dæorum à ſe,niſi per illius uiolentiam ad ſeditionem deſcendiſſe.Cui etiam hæc allegantí teſtimonium plus mille optimates Iudæi præbebant,Antipatre ſuadente.Ariſtobulus au tem à principatu dicebat eum decidiſſe propter ſuam naturalem & inefficacem ſegnitiẽ, pro qua & contemptibilis uidebatur:ſe quoq; aiebat,nõ tantum pro regni ambitiõe ſuſ cepiſſe principatum,quantum metu,ne forte ad alios migraret. Appellari autem ſe regẽ patris ſui nuncupatione,& teſtes conuocabat iuuenes promptiſſimos:quos; cultus pur puræ uel comæ,necnon & phaleræ,aliuſq; ornatus ſic ſtupebatur,ut non ad iudicium in trare,ſed ad pompam procedere putarentur.Pompeius tamen cum hæc audiſſet, Ariſto bulum de uiolentia culpans,dimiſit eos,leniter allocutus.Nam dixerat ad prouinciã eo rum ſe ſe uenturum,quo certius ſingula poſſet cognoſcere,cum Nabathæorum primum prouinciam prouideret:& interim pacem eos habere p̃cepit.Ariſtobulo autem blandie batur,ne prouinciam faceret rebellare,adituſq; uiæ concluderet,quod euenit.

¶ *De geſtis Pompeij cum Ariſtobulo.* *Caput* VI.

ARiſtobulus autem à Pompeio egreſſus,nec aliquid eorũ quæ ille monuerat curans, in Delon ciuitatem peruenit,& exinde Iudæam perrexit.Quapropter iratus Pom peius,expeditionem quam cõtra Nabathæos parauerat in Damaſco & Syria,legionesq; Romanorum contra Ariſtobulum produxit. Cumq; Pellam & Scythopolim tranſiſſet, in Corias peruenit,quæ initium eſt Iudææ mediterraneæ:unde munitiſſimum oppidum ſuper mõtem poſitum uidetur,Alexandrium nomine,quò Ariſtobulus confugerat. Tũc Pompeius deſtinans ad eum,iuſſit deſcendere:multiſq; ſuadentibus, Romanis non rebel lare,deſcendit.Cumq; diſputaſſet contra fratrem ſuum de principatu,rurſus in oppidum Pompeio concedente diſceſſit:& hoc bis aut tertio fecit,ſperans regnum obtinere, ad oſa quæ Pompeius p̃ceperat,obedire ſe ſimulans,donec rediret ad munimina ſua,timens ne regno ſpoliaret,& Hyrcano principatus traderet.Pompeius autẽ cũ iuſſiſſet ei ut caſtella traderet,& cuſtodibus ppria manu ſcriberet,q̃ten' eũ ſuſciperẽt,obediuit hæc ſcribere.

¶ *De dolo & perfidia Ariſtobuli.* *Caput* VII.

DIſcedens aũt ad Hieroſolymam,bellum parauit.Interiecto uero tempore Pompeio contra eum exercitum ducente,quidam ex Ponto ueniens,nunciauit Mithridatem hauſto ueneno defunctum,quod illi filius ſuus Pharnaces confecerat.Cumq; in Iericho ca ſtra poſuiſſet,ubi maxime naſcitur opobalſamum,unguentum optimum,cuius cum flos acuto lapide inciſus fuerit diſtillat,mane Hieroſolymam aſcendit. Tunc Ariſtobulus pœ nitens ad Pompeium deſcendit,pecunias offerens,& in Hieroſolymis eum ſuſcipiens:ro gabatq; bello deſineret, & quæ uellet cum pace diſponeret. Pompeius autem ueniam ei petenti p̃ſtitit:& mittit Gabinium cũ militibus ad ciuitatem,ut pecunias obtineret. Sed

cum nihil horum penitus egiſſet, Gabinius rediit, negatisq; pecuniis, de ciuitate excluſus eſt. Nam Ariſtobuli milites pactis minime conſenſerunt.

¶ *Quomodo iratus Pompeius, Hieroſolymam cepit, Ariſtobulum uinctum Romam duxit.* Cap. VIII.

QVapropter Pompeius iratus, Ariſtobulum reclusit in carcerem: & ad ciuitatē peruenit undiq; munitiſſimam, præter ſeptentrionalem partem. Circuit enim eam uallis latiſſima, intus templum concludens, lapideo muro fortiſſime conſtructum. Seditio tamen hominum intus de præſentibus rebus erat, quibuſdam iubentibus, Pompeio tradi ciuitatem: Ariſtobuli uero ſocij, excludere eum & repugnare perſuadebant, & illum haberi uinctum. Qui cum in templo confugerent, pontem ab eo in ciuitatem tranſpoſitum ad obſidionem parabant: alij autem exercitum Pompeij ſuſceperunt, & aulam ei tradiderunt. Pompeius autem Piſonem legatum cum exercitu deſtinauit palatium cuſtodire, et domos uel templum obſeruare. Qui prius quidem uerba pacifica in templo concluſis oferebat, ſed hi dum non obediſſent, loca iuxta templum poſita muris circundedit, ad oia Hyrcano miniſtrante. Pompeius autem mane circa templum à parte aquilonis, unde expugnare eos potuiſſet, collocauit milites. Fuerunt nanq; & per illam partem turres altiſſimæ, & foſſæ altiſſimæ, quæ uallo circundabantur. Ponte nanq; deciſo munitior extiterat. In qua ualle Pompeius cum aggerem in circuitu ſyluam incidentibus Romanis imponeret, & uideret ſatis foſſam coæquatam, machinamenta uel inſtrumenta bellica à Tyro deportata ſuperimpoſuit: per quæ etiam templum depoſuit. Sed ſi nobis patrium non fuiſſet, ſeptimo die uacare, nullatenus aggerem cōſtruere Iudæis repugnantibus potuiſſent. Nam bellantibus & occidentibus reſiſtere lex concedit, ſi quid uero aliud aduerſari uelint facere, nulla nobis datur licentia ſabbatis eos prohibere. Quapropter non certantibus Iudæis, nec manus armantibus, turres erigere uel machinamēta Romanis licuit fabricare, quibus poſtero die utebantur. Vnde poteſt noſtra erga deum pietas legisq; cuſtodia cognoſci, quod nihil ob timorem obſidionis ad immolandum impediti fuiſſent, ſed ſecundo die mane & circa nonam horam ſuper aram immolabant, & neque conflictione belli ſacrificium remittebant. Nam cum capta ciuitas fuiſſet tertio menſe ieiuniorum, cētesima ſeptuageſimanona olympiade, Caio Antonio & Marco Tullio Cicerone Coss, hoſtes templum ingreſſi, cunctos peremerſit: qui ſacrificijs occupati, nullatenus ſacra rupere runt, aut timore animæ conturbati, aut dolore morientium ſunt expulſi: ſed omnia uoluerunt circa ipſas aras pati, dum putarent melius eſſe mori, quàm ſacrificia imperfecta relinqui. Et hanc non eſſe laudem mendacem per quam pietas noſtra apparet, ſed ueram extitiſſe cuncti teſtantur, qui Pompeij geſta conſcripſerunt, inter quos & Strabo, & Nicolaus, necnon & T. Liuius Romanæ conſcriptor hiſtoriæ. At cum machinamētum primū illatum fuiſſet, turris maxima commota cecidit, & aperuit partem templi, per quam hoſtes irruperunt. Quorum primus Cornelius Fauſtus Syllæ filius, cum ſuis militibus ſup murum aſcēdit: poſt eum etiam per alteram partem Furius centurio cum ſuis: in medio uero Fābius, & ipſe centurio cum turba fortiſſima. Tunc omnia cæde Iudæorum complebantur. Quidam enim à Romanis, alij uero ſemetipſos occidebant. Erant etiam qui præcipites ſeſe flammis inter domos inijcerent, minime ualentes uiolentiam ſuſtinere. Cōſq; proſtrata uigintiduo millia Iudæorum, Romanorum uero pauci defuncti fuiſſent, capitur etiam Abſalom, patruus ſimul & ſocer Ariſtobuli. Non parua uero in templo cōmiſſa ſunt, dum ea quæ priori tempore inuiſibilia uel inacceſſibilia erant, adiſſet Pompeius, & cū eo nō pauci uidiſſent, quæ non liceret niſi ſacerdotibus intueri. Inuenerunt autē mēſam auream, & circa eam candelabra uel libatoria non pauca: necnon & aromatum multitudinem, & in theſauris ſacras pecunias duo millia talenta: quas Pompeius penitus contingere noluit, propter pietatem: etiamq; hoc dignum ſua uirtute perfecit. Cumq; in poſterum miniſtris templi p̄cepiſſet illud purgare, & legitima offerre deo, Hyrcano principatum ſacerdotij donauit: quod ei utilis apparuiſſet, & prouinciales prohibuiſſet Ariſtobulo auxilium præſtare: autores quoq; belli ſecuri percuſſit. Fauſtum uero cum alijs qui propenſius murum aſcenderant, præmijs dignis honorauit, & Hieroſolymam ſub conditione fiſcalium Romanis expoſuit. Ciuitates etiam quas prius Iudæi de inferiori Syria ablatas ſubegerant, ſub ſuo principatu eſſe conſtituit, & omnem gentem prius nimis exer-

Modeſtia Pompeij.

ſam,ſuos intra fines aſtrinxit:necnon & Gadaram paulo ante dirutam ædificauit, Demetrio donans Gadarenos,ſuo libertorum:reliquas autem,Hippon & Scythopolim & Pellam: uel Dion,& Samariam,inſuper & Mariſam, & Azotum,& Iamniam,& Arethuſam habitatoribus reddidit, quæ mediterraneæ fuerant, præter alias dirutas. Gazam uero diſrutam maritimam,& Ioppen,& Doram,& Stratonis turrim,quam poſtea Herodes magnifice condidit,& cum porticibus uel templis eam ornaſſet,Cæſaream cognominauit, Pompeius liberas reliquit:& à prouincia diſceſſit.Horum malorum Hieroſolymis autores Hyrcanus & Ariſtobulus extiterunt,cum inuicem inter ſe bella geſſiſſent. Nam tunc & libertatem depoſuimus,& ſubiecti Romanis ſumus:& prouinciam quam armis poſſedimus à Syrijs ablatam,Syrijs compulſi ſumus denuo reſtituere.Inſuper decem millia talenta pauco tempore Romani nos exegerunt:& regnum quod antiquitus ſecundum generationem principibus ſacerdotum dabatur,populare factum eſt. De his quidem competenti loco dicemus.Pompeius autem cum inferiorem Syriam uſq; ad Euphratem fluuium & Aegyptum Scauro tradidiſſet,& duas legiões Romanas,per Ciliciam Romam perrexit.Ducebat etiam cum ſua generatione Ariſtobulum uinctum,cui duæ filiæ uel totidem filij fuerunt,quorum Alexander euaſit: nouiſſimus autē Antigonus cum patre uel ſororibus Romam deportatus eſt.

Hic libertatē perdūt Iudæi

Ariſtobulus Romam uinctus perducit

¶ *De bello Scauri contra Petram.* Caput IX.

SCaurus autem contra Petram Arabiæ cum exercitum produxiſſet,propter difficultatem ciuitatis,in circuitu terram uaſtauit. Sed exercitu Romano fame fatigato,Antipater obediens p̄ceptis Hyrcani,à Iudæa triticū uel quæcunq; erant neceſſaria,deſtinabat. Cumq; miſſus ab Scauro legatus Antipater ad Aretam perrexiſſet,per amicitias quas cū eo habuerat,flexit eum pecunijs,ne prouincia prædaretur. Qui etiam fideiuſſor eius pro trecentis talentis extitit:& in his bellum Scaurus ſedauit. Siquidem non minus & ipſe,q̄ Areta,concupiuit idem fieri.

¶ *De Gabinij geſtis contra Alexandrum.* Caput X.

INteriecto uero tempore,cum Alexander Ariſtobuli filius Iudæam inuaſiſſet, dux exercitus Gabinius de Roma ad Syriam uſq; peruenit:qui inter alia quæ miranda fecit, contra Alexandrum produxit exercitum, nullatenus ualente Hyrcano uiribus illius reſiſtere:cum etiam erigere Hieroſolymorum muros feſtinaret,quos Pompeius depoſuerat, hoc ne faceret,prohibuerunt eum Romani ſibi conſtituti. Circumiens autem prouinciam,multos Iudæorum armauit:& maturius q̄ ſperabatur,collegit decem millia pedites & mille quingētos equites. Alexandrium etiam caſtellum ualde munitum,& Macherūta iuxta montes Arabiæ cepit. Igitur Gabinius contra eum ueniebat, cum iam M. Antonium,aliosq; duces præmiſiſſet. Qui cum Romanis militibus,& ſubiectis Iudæis,quos Pitholaus & Malachus ducebant,adunantes ſibi & Antipatri ſocietatem, Alexandro obuiā uenerunt,quos ſequebatur etiam Gabinius cum legione. Alexander autem prope Hieroſolymam acceſſit,ubi cum hoſtibus prælio facto,peremerunt Romani tria millia Iudæorum:capiunt etiam nō minus tria millia. Interim Gabinius cum ad Alexandrium peruenisſet caſtrum,inuitabat concluſos ad pacem, ueniamq; de prioribus ſuis delictis pollicebatur eis. Vbi cum plures hoſtium foras uallum ſtarent,M. Antonius fortiter decertans, in congreſſione multos proſtrauit. Gabinius ergo exercitus partem cum ibi reliquiſſet, ut caſtellum uaſtaret,& ipſe reliquam Iudæam circuibat,quantasq; inueniſſet dirutas ciuitates,renouari p̄cepit:& recōſtructæ ſunt Samaria uel Azotus,Scythopolis & Anthedō, Raphia uel Dora,Mariſa & Gaba, & aliæ non paucæ. Cumq; omnes Gabinij præceptis obediſſent,ciuitates multo tempore deſertæ,ſuos habitatores acquiſierunt.

¶ *Gabinius quàm manſuete prudenterq; ſe geſſerit* Caput XI.

HAec cum per prouinciā egiſſet,rediit in Alexandriū caſtellū. Vbi dum obſidionem ſtatueret,& legationē ad eū Alexander deſtinauit,ueniam ſibi de prioribus cōmiſſis poſtulans,& tradere caſtella,Hyrcaniā uel Macherunta,poſt etiā Alexandriū pollicetur: quæ Gabinius accepta euertit. Mater uero Alexandri cū ad eū peueniſſet (nā fauebat Romanis) marito eius & aliis filijs Romā abductis,cōceſſit ei Gabinius quæ poſtulauit. Cūq; diſpoſuiſſet pacē cū ea,Hyrcanū ad Hieroſolymā reduxit, habiturū templi diligentiam.

Quinq; tamen curias constituens, æqualibus turmis gentē dimisit, quarū una in Hierosolymis degebat, alia in Gadaris, tertia in Amathunte, quarta uero in Ierichunte, quinta in Sephoris Galilææ: qui regia potestate liberati, sub optimatum gubernatione uiuebant.

¶ De pugna Gabinij contra Aristobulum & alios. Caput XII.

SEd cum Aristobulus à Roma ad Iudæā confugisset, & Alexandriū quod nuper dirutum fuerat, renouare desideraret, Gabinius milites cū ducib' Sisimnio & Antonio & Seruilio mittit, ut id oppidū reconstrui prohiberent, simul & caperēt. Multitū Iudæi ad Aristobulum transiebant ppter ueterē eius gloriā nouis rebus studētes, necnō & Pitholaus dux Hierosolymorū cū mille ad eum refugit: sed multi qui ad eū cōuenerunt, inermes erant, quos decreuit in Macherunte ponere. Aristobulus ergo eos qui armis inopes erant dimisit, armatos aūt octo millia existētes cū collegisset, prexit ad bellū. Quos Romani fortiter inuadentes plio facto uicerūt. Et licet Iudæi propensius decertarēt, tñ atrocitate hostium ad fugā conuertunt, quorū quinq; millia prosternunt, reliqui uero dispersi ut unusquisq; ualuit, per fugā sibi salutē quæsiuit: tñ plus mille Aristobulus habēs, in Macherunte munitissimum oppidū recessit. Cumq; male pdidisset, nihilominus spem sibi bonā promittebat. Per duos tñ dies obsidioni restitēs, multis pfossus uulneribus, captiuus cū Antigono filio, qui de Roma cum eo fugerat, ad Gabiniū trahit. Aristobulus quidē his casibus usus, rursus ad Romanā ciuitatē transmittit, quo ligatus tenebat, cum regnū & principatum sacerdotiq; tribus annis & sex mensibus gessisset, uir clarus & magnanimus. filiosq; eius senatus matri remisit, Gabinio scribente hoc ei promissum fuisse pro castellorū proditione. sed hi quidē in Iudæā remearunt. Gabinius aūt cū contra Parthos exercitū duxisset, & Euphratē fluuiū trāsisset, placuit ei ad Aegyptū reuerti, quatenus Ptolemæū ibi restitueret. Hæc uero & per alios historiarū scriptores monstrata sunt. Gabiniq; deinde militibus Antipater ministrauit triticum, & arma, & pecunias, & Iudæos prope Pelusiū auxiliatores effecit, qui custodes Aegyptiorū aditruum fuerant. Cumq; ex Aegypto remeasset, & ad Syriā peruenisset, seditionibus & turbis eā inualescentē inuenit. Siquidē Alexander Aristobuli filius, recipiens rursus per uiolentiā principatum, multos Iudæorū subtraxerat: magnoq; cū exercitu prouinciā inuadens, omnes Romanos, quantos inuenire poterat, occidebat, refugientes ad montem Garizin. Gabinius aūt hæc uidens, Antipatrū ut prudentem pmittit ad illos qui rebellabant, ut eorū sedaret amentiam, quatenus ad meliorē sensum redirent. Qui cum perrexisset, multos quidem castigauit, & ad competentia restituit. Veruntamen Alexandrum comprehendere non potuit, dum exercitum haberet triginta millia Iudæorū: qui cum Gabinio confligens uincit, decem millibus suis prope Taburium montem prostratis. Gabinius aūt cum disposuisset Hierosolymorū ciuitatē, Antipatri uoluntati obediens, cōtra Nabathæos expeditionē produxit: quos cū in pugna uicisset, Parthorū transfugas Mithridatē & Orsanē dimisit: qui fide nō seruata, ad proprios remearunt. Sed Gabinius cū operam maximā uel clarissimā expeditionē fecisset, Romā rediit, Crasso tradens ducatū. De Pompeij & Gabinij cōtra Iudæos expeditiōe cōscribit Nicolaus Damascenus, & Strabo Cappadox, nihil unus altero amplius exponens.

Contumelia Alexādri in Romanos.

¶ De Crassi gestis apud Parthos & Iudæos, & de Iudæorum dispersione. Cap. XIII.

CRassus autem cum contra Parthos militiam produceret, ad Iudæam peruenit: & pecunias templi, quas Pompeius non tetigerat, duo millia talentorum abstulit, necnon & totum reliquum aurum usque ad octo millia talentorum. Tulit etiam trabem auream uersatilem, trecentas minas pensantem. Mina uero apud nos duæ & semis libræ existimātur. Tradidit uero ei hanc trabem custos pecuniarum, Eleazarus nomine sacerdos, nō mala uolo animo, nam iustus & bonus fuerat: sed dum commissa fuisset ei custodia uelorum templi, quæ mira pulchritudine uel constructione preciosissima resplendebāt, in hac trabe pendentia, & Crassum uidisset templi cunctum aurum uelle colligere, ueritus ne templi cunctum ornatum auferret, auream ei trabem pro redemptione omnium præstitit: dum & iusiurandum ab eo accepisset, nihil aliud à templo tollendum, sed solo contentum esse auro ab eo tradito, quo multa millia pondo posset inuenire. Hanc uero trabem alia lignea circundabat, ideoque latebat. Crassus uero licet iurasset, nihil aliud in templo tangere, post acceptam tamen trabem transgressus, omne templi aurum deposuit.

Mina.

Nemo tamen miretur,si tantæ diuitiæ in noſtro templo fuiſſent, dum has omnes per diuerſam terram Iudæi deum colentes,ibi ex antiquis temporibus obtuliſſent. Nec magnitudo prædictarum pecuniarum teſtimonio caret, nec arrogantia noſtra per tantam magnitudinem diuitias extollit,ſed multi alij conſcriptores nobis teſtimonium ferunt: nec non & Strabo Cappadox ita dicens:Tranſmittens autem Mithridates in Coon,tulit pecunias,quas ibi Cleopatra regina depoſuerat:uerumetiam & Iudæorum octingẽta talenta.Nobis itaq; pecuniæ publicæ non ſunt,niſi dei tantum. Vnde manifeſtum eſt,Iudæos per Aſiam cõſtitutos,ueritos Mithridatem,has pecunias in Coum tranſmiſiſſe. Non enim ex Iudæa fuerunt in Coo pecuniæ, dum ciuitatem & templum munitiſſimum haberent; ſed neq; Alexandriæ habitantes Iudæos,ueriſimile eſt hoc feciſſe, dum nihil omnino Mithridatem timerent.Teſtis nobis eſt idem Strabo & in alio loco, quia tempore quo tranſijt Sylla in Græciam pugnaturus Mithridati,Lucullum tranſmiſiſſe fertur in Cyrenen ciuitatem,propter noſtræ gentis ſeditionem,quæ totum orbem cõpleuit,ita dicens:Quatuor in ciuitate Cyrenæorum partes exiſtunt,ciuium & agricolarum, tertia uero colonorum,& quarta Iudæorum.Hæc per omnes ciuitates iam diſperſa eſt,& nullus mundi locus facile inuenitur,in quo non hanc gentem uideamus. Nam Aegyptus,& Cyrenæa dũ ſub uno regno fuiſſent,omnem conuerſationẽ horum æmulatæ ſunt,ita ut ſcripturis eorum uterentur,& præſertim pecunias ſecundum patrias leges Iudæorum congregarent. In Aegypto ergo ſummam partem Iudæorum habitaſſe demonſtratur, & Alexandriæ ciuitatis maxima pars huic genti deputata eſt. Ordinatus uero etiam princeps, qui cauſas eorum & inſtrumenta publica debeat curare,& præcepta dare, tanquam princeps perfectæ Reip.In Aegypto tamen hæc generatio conualuit,eo quod initio Iudæi Aegyptij fuiſſent,& quia iuxta prouinciam Iudæam Aegyptus iacet:necnon & propter illos,qui exinde ad Aegyptum peruenerunt. Ad Cyrenæam autem ideo tranſijt,quod & ipſa finitima Aegypto exiſteret,quemadmodum & Iudæa,quod ſub uno regno prius fuiſſent.Strabo quidem hæc retulit.Craſſus autem,cum omnia diſpoſuiſſet, quemadmodum uellet, contra Parthos egreditur,ubi cum toto ſuo defecit exercitu,ſicut & alibi demonſtratum eſt.Sed Caſſius dum ad Syriam fugiſſet,& uindicaſſet eam ab incurſionibus Parthorum, qui nimis per Craſſi perditionem audaciores fuerant,rurſus ad Tyrum peruenit,& exinde ad Iudæam aſcendit.Tarichenam uero ciuitatem inuadens,ſtatim prædauit & triginta millia uirorum captiuauit: Pitholaum etiam ſeditionis Ariſtobuli ſucceſſorem cepit, Antipatro inuitante.Qui etiam cum apud eum multum ualuiſſet, Idumæis amicus erat, de quibus & uxorem nobiliſſimam nomine Cyprin ſibi coniunxit: ex qua quatuor liberos procreauit:Phaſelum,& Herodem,qui poſtea rex fuit,& Ioſippum,& Pheroram,filiam quoque Salomen.Hic autem Antipater,dum cum alijs potentiſſimis amicitias,& hoſpitium copulaſſet,Arabo potius ſe ſociauit:cui etiam filios ſuos dum bellaret,commendauit.Igitur Caſſius,cum expeditionem ſuper Euphratem duxiſſet,prohibuit illam deuaſtari prouinciam,ſicut & alibi relatum eſt.

¶ De Ariſtobulo interfecto. Caput XIIII.

INteriecto uero tempore,cum Cæſar Romam teneret,poſt Pompeij uel ſenatus fugã, ſoluens à uinculis Ariſtobulum,ad Syriam tranſmiſit:duas ei tradens legiones,quatenus paratam illi ut potens faceret Iudæam. Ariſtobulus autem potentia à Cæſare donata,minime potitus eſt.Nam Pompeiani præoccupantes ueneno eum corruperunt, & ſepelierunt cum Cæſaris ſocijs,quo multo tempore iacuit, uſquequo Antonius eum ad Iudæam remitteret,& in regijs monumentis poni præciperet.

¶ De morte Alexandri Ariſtobuli filij. Caput XV.

SCipio autem mandat Pompeio,Alexandrum Ariſtobuli filium occidendum, dũ cuiparet eum de his,quæ prius contra Romanos egiſſet:& ſecuri eum percuſſit.Quo in Antiochia defuncto fratres eius Ptolemæus Minæi, tyrannus Chalcidis prope Libanum montem cõſtitutæ,detinuit.Qui cum filium ſuum Philippionem in Aſcalona ad Ariſtobuli uxorẽ deſtinaſſet,iuſſit eam mittere filiũ Antigonum cum eius ſororibus: e᷑ quibus alterã Philippion cum dilexiſſet,uxorẽ eã habuit. Quẽ poſtea Ptolemæus pater eius occidens,matrimoniali iure eam duxit uxorem,& prouidentiam fratribus eius impendebat.

¶ De profectu Cæſaris in Syriã & Aegypto. Cap. XVI.

POſt mortem uero Pompeij, dum Cæſar contra Aegyptum pugnaret, Antipater Iudæorum potentiſſimus, mandatis Hyrcani obediens, multum illi utilis apparuit. Nã Mithridates Pergamenus, dum per Corycum tranſiret, & minime potuiſſet per Peluſiũ uiam conficere, ſed in Aſcalone moraretur, Antipater ei tria millia armatos Iudæos adduxit, necnon & Arabum nobiliſſimos auxiliatores illi parauit: & propter eum omnes Syri propenſius Cæſaris partes adiuuabant. Verum & Iamblicus potentiſſimus & Ptolemæus filius eius, Libanum mõtem habitantes, cum omnibus ciuitatibus eandem pro Cæſare mentem habebant. Mithridates autem ſurgens è Syria, cum ad Peluſium peruenisſet, & eum nõ ſuſcepiſſent, ciuitatem obſidebat: cuius maxima uirtute Antipater primus partem muri deiecit, & reliquis uiam ingredi ciuitatem parauit. Et Peluſium quidem ita deuaſtatur. Antipatrum autem & Mithridatem eunres ad Cæſarem, cum Aegyptij Iudaci tranſire prouinciam uetarent, quæ Oniæ dicitur, Antipater eos flexit ad Cæſaris amicitiam, principis ſacerdotũ literas eis oſtendẽs. Quod cum audiſſent Memphitidem habitantes, ſimili modo Mithridatem ad ſe inuitârunt. Ad quos cum profectus fuiſſet, & ad locũ qui dicitur Delta, peruenisſet, confligit cum hoſtibus, circa locum qui dicitur Iudæorum caſtra. Habebat autem dextrum cornu Mithridates, læuum uero Antipater. Sed commiſſo prælio, inclinatur cornu, quo Mithridates pugnabat: qui periclitatus eſſet, niſi per ripã fluuij cum ſuis militibus Antipater currens, deuictis iam aduerſarijs, mortis eum periculo liberaſſet. Nam uictores Aegyptios ad fugam conuertens, & perſecutus, caſtra eorum deuaſtauit, Mithridatemq; fugientem retinuit. Cuius ceciderunt milites octingenti, Antipatri uero quadraginta. Sed cum Mithridates Cæſari demandaſſet uictoriam, ſimul & ſalutem, quam per Antipatrum obtinuit, Cæſar Antipatrum quidem tantum dilexit, ut etiam uteretur eo per omnia bellorum pericula. Quapropter & uulnerari Antipatrum ſæuiſſime cõtigit. Ergo bello finito, Cæſar cum in Syriam nauigaſſet, Hyrcano quidem principatum ſacerdotij firmum indulſit, Antipatrum uero ciuitate Romana & immunitate donauit. Dicitur tamen, Hyrcanum huic quoq; militiæ in Aegypto ſocium extitiſſe, ſicut teſtatur Strabo Cappadox, ex autoritate Aſinij ita referens: Poſt Mithridatis & Hyrcani principis ſacerdotum in Aegypto profectionẽ. Idem Strabo alibi ex autoritate Hypſicratis, rurſus ita retulit: Mithridatem ſolum exiſſe, uocatum autem ſecundo, cui Antipater Iudææ tutor in Aſcalone tria millia militum præparauit, & alios potentiſſimos inuitauit: ſociatum etiam Hyrcanum huic militiæ dicens. Hæc quidẽ Strabo expoſuit.

Virtus Antipatri.

Victoria de Aegyptijs.

Cæſar Hyrcano cõfert ſacerdotium.

De Antigono querente patris & fratrũ mortẽ, accuſanteq; Hyrcanũ & Antipatrũ. Cap. XVII.

SEd cũ ueniſſet Antigonꝰ Ariſtobuli filius tũc ad Cæſarẽ, & patris ſui calamitatẽ deflere uiſſet, qualiter propter ipſum ueneno fuerit interẽptus, fraterq; ſuus ſecuri à Scipiõe percuſſus, petebat miſerari ſe à regno depulſum: præterea Hyrcanum & Antipatrum accuſabat, quod male gentem regerent, & in ſe crudeliter egiſſent. Antipater autem cum aſſuiſſet, ſatisfaciebat de obiectis ſibi criminibus, rebellem Antigonum cum ſuis ſocijs diſſerens: & narrabat, quantum ipſe laboraſſet in expeditione coram ipſo Cæſare: & dicebat iuſte Ariſtobulum Romam tractum, quod ſemper Romanis hoſtis extitiſſet: fratrem uero eius latrocinij cauſa pœnam à Scipione meritam ſumpſiſſe. Cum hæc Antipater uerba feciſſet, Cæſar Hyrcanum quidem principem ſacerdotum ordinauit, Antipatro uero poteſtatem donauit, quam ipſe elegerat, tutorem eum totius Iudææ conſtituens. Hyrcano quoq; conceſſit patriæ muros reſtituere, cum hanc ille gratiam ab eo petiſſet: nam adhuc diruti iacebant, ex quo Pompeius eos depoſuerat: undea conſulibus in Capitolio ſenatuſconſultum hoc modo prolatum eſt: L. Valerius, Lucij filius, Cos. Conueniente ſenatu Idibus Decemb. in tẽplo Concordiæ, præſente L. Copinio, L. Collinæ filio, & Cepario filio Quirini, de his quæ Alexander Dorothei, & Numenius Antiochi, & Alexãder Iaſonis, Iudæorũ legati, optimi uiri & auxiliatores locuti ſunt, renouãtes cũ Romanis gſas, & amicitias pẽxiſtẽtes, clypeũ aureũ pro indicio auxilioꝝ deuouerũt, quinquaginta milliũ ſiclorũ & petiuerũt literas ſibi dari ad oẽs liberas ciuitates, q̃tenus puinciæ uel portus eorũ nullã uiolentiam paterentur. Placuit igitur ſenatui amicitias & ſocietatem cum eis cõponere, & omnia quæ ſupplicauerunt, concedere, clypeumq; ſuſcipere. Hæc acta ſunt ſub Hyrca

Senatuſconſultum pro Iudæis.

no principe ſacerdotum,& rectore gentis,nono anno,menſe Panemo. Hyrcanus autem etiam ab Athenienſium populo laudatus eſt,cum multum ei apparuiſſet benignus. nã miſerunt ei ſcriptum huiuſmodi decretum:Sub iudice uel ſacerdote Dionyſio,filio Aſclepiadis,menſe Panemo,uicesimoquinto die,datum eſt magiſtratibus decretum Athenienſium ſub præſide Agatho,de quo Deucles Menandri Alimuſius ſcriba expoſuit:Munychionis undecimo die,concilio iudicum facto in theatro,ſuffragium tulit Dorotheus princeps ſacerdotum:cum quo aſſidens Dionyſius filius Dionyſij,dixit: Quoniam Hyrcanus Alexandri,princeps ſacerdotum & rector Iudæorum,permanet cum populo noſtro,uel ſingulis ciuibus fidelis exiſtens,& omni circa eos utitur induſtria,ibiq; uenientes Athenienſes ſeu legationis cauſa,ſeu priuatim,munificenter ad ſe ſuſcepit, & prouidit quatenus illæſi redirent, decretum quidem de his & prius factum eſt: nunc uero Dionyſio Dorothei Sunienſi ſuggerente, & de uiri uirtute populum admonente, quomodo uoluntatẽ habet bene nobis quod potuit ſemper facere, placet honorare uirum aurea corona optima ſecundum legem,& dedicare ei imaginem æream in templo populi,uel Gratiarum: decernere uero coronam in theatro,cum Libero patri tragœdiæ ſolennia celebrantur,& in Panathenæis,& Eleuſinijs,& in gymnicis certaminibus:diligentiam uero magiſtratus habeant,ut ſi permanſerit, & ſeruauerit fauorem noſtrum, omne quod excogitam⁹ pro gratia uel honore uiri,munificenter compleatur:quatenus cum hæc ita facta fuerint,appareat noſter popul⁹ optimus eum amplecti,uicesq; reddere gratiarum, ut ille noſtrum ſtudium iam honoribus affectus imitetur: imo etiam debemus eligere ab omnibus Athenienſibus,qui decretũ ei deportẽt,ut cum honorẽ ſuſceperit,feſtinet benefacere ſemp nr̃æ ciuitati.Romanor̃ ergo uel populi Athenienſiũ erga Hyrcanũ merita demõſtrauimus.

¶ *De Herode inſtituto rege,& geſtis prioribus.* *Caput* XVIII.

CAeſar autem cum Iudæam diſpoſuiſſet,in Syriam nauigauit. Antipater autẽ ut Cæſarem à Syria deduxit,in Iudæam reuertitur:& ſtatim muros à Pompeio dirutos reconſtruxit,ſeditionemq; prouincialium ſedauit,interminationibus ſimul & perſuaſionibus requieſcere eos inuitans,cum diceret:Si quis Hyrcano conſenſerit, feliciter uitam ſuam poteſt peragere.Qui uero ad ſpem rebellandi peruenerit,& lucro priuabitur, & me ipſum pro patrono dominum,Hyrcanum autem pro rege tyrannum ſentiet,Romanos uero ac Cæſarem pro rectoribus amaros hoſtes:nam minime patientur amoueri,quem ipſi principem conſtituerunt.Sed cum tardum & ſegnem Hyrcanum uidiſſet, priorem filium ſuum ducem in Hieroſolymis ordinauit,ſecundum uero Herodem Galilææ tutorem demonſtrauit,adhuc omnino iuuenem, nam quindecim annorũ tunc erat:cui nihil obfuit iuuentus,dum prudẽtiam ſuper ætatem haberet.Qui cum occaſionem inueniſſet, ſtatim ad uirtutis oſtentationem prorupit.Siquidem Iezechiam principem latronum cõprehenſum,qui Syriam cum magna turba uexabat,fecit interimi cum multis ſuis prædonibus.Quo facto nimium à Syris amplectitur,unde & in amorem eius exarſerunt,quod à latrocinijs prouincia eorum eſſet erepta.Laudabãt ergo eum per ciuitates & per uicos, quod pacem eis præſtitiſſet,& tuitionem prædiorum ſuorum inueniſſent. Quapropter & Sexto Cæſari,cognato magni Cæſaris,tunc totam regenti Syriam, amicus factus eſt. Cum uero æmulatio pro factis Herodis Phaſelum fratrem eius intraſſet,non minor ſtuduit tali gloria reperiri,& in Hieroſolymitis fautores ſibi parabat, dum & ciuitatem haberet,& populi negocia non ignare tractaret. Quæ Antipatrum faciebant ab omni gente,tanq; eſſet omnium dñs,honorari: tñ ex tali claritate,q̃lia ſæpius contingunt, Hyrcani fidẽ tranſgreſſus eſt.potentiſſimi uero Iudæor̃,Antipatrũ uidẽtes cũ filijs extolli pfauorẽ gẽtis,& reditus Iudææ,uel pecunias Hyrcani,nimis inuidebãt ei.Nã Antipr̃ amicitias cũ imperatoribus Romanor̃ cõpoſuerat:& cũ flexiſſet Hyrcanũ pecunias tranſmittere,tanq; ſuas,& nõ Hyrcano pſtante eas,Romanis principibus deſtinabat. Vnde manifeſte Antipatrũ accuſabãt,dicẽtes Hyrcano: Vſq; quo iſta pateris? an nõ uides Antipatrum cũ filijs principatu præire cunctos,teq; nomen tantum regium poſſidere? Sed ne te lateant,ne pr̃ te ſine periculo tuo negligere negocia, dum Antipater & filij eius totam nunc autoritatem contineant, & hanc ſine tuis iuſſionibus diſponant. Nam Herodes filius eius Iezechiam & omnes qui cum eo erant, peremit, noſtram legem tranſgreſſus, quæ homi-

Herodis prudentia.

nem prohibet occidi, licet malignus sit, nisi primum in concilio condemnatus sit. Ille uero, dum nullam à te susceptisset potestatem, hæc ausus est committere. Quæ cum Hyrcanus audisset, flectitur: plus autem iram eius incenderunt matres eorum quos Herodes interfecerat, dum per singulos dies in templo eum peterent, ut Herodes ante concilium de actis suis redderet rationem. Commotus igitur Hyrcanus, Herodem uocauit, satisfactu|rum de criminibus sibi illatis. Qui persuasionibus patris impulsus, uenit. Nam sic ei præcepe|rat, ut non priuatus, sed cum tutela & custodia corporis aduenire t. Qui cum & Galilæam ut putauit prodesse sibi disposuisset, militi parua manu circundatus uiam secabat, ut nec terribilis uideretur Hyrcano, cum maxima ueniens multitudine, nec nudus uel incautus coram iudicibus esset: imò & Sextus Cæsar, Syriæ rector scripsit Hyrcano, supplicans ut liberaret à iudicio Herodem: simul & interminabatur ei, si non obediret. Sed Sexti literæ occasio fuerant, ne quid pateretur à sententia concilij Herodes, sed magis absolueretur. Nam diligebat eum Hyrcanus, tanquam filium. Herodes autem, cum in medio unà cum suis militibus astitisset, omnes perterruit: nec ausus est aliquis ex his eum accusare, qui pri|mum contra eum exclamabant, sed omnes sub quiete & silentio, rei exitum sustinebant. Qui cum ita sedissent, unus quidam nomine Sameus, uir iustus, & propter hoc minime deuitans periculum, surgẽs ita locutus est: Viri iudices & rex, neminem scio ad iudicium à uobis uocatum ita constitisse, neq; uos nosse quicquam opinor simile: sed omnis quicun|que in hoc iudicium peruenit exquirendus, humiliter astitit, misericordiam à uobis ex|petens, capillis prolixis, & ueste nigra indutus: hic autem Herodes optimus iuuenis, reus pro homicidio satisfacturus, de tali crimine uocatus interest purpura circundatus, & ca|put ornatum habens compositione crinium, stipatusq; armis, ut si condemnatus secundũ legem fuerit, nos quidem interficiat, ipse uero uim faciens ueritati, liberetur. Sed Hero|dem de his non culpabo, siquidem suum cõmodum pluris quàm legem fecit: sed uos uel regem accuso, qui tantam ei licentiam dedistis. Scitote tamen maximum esse deum, quia hic, quem nunc propter Hyrcanum uultis absoluere, quandoq; uos & ipsum regem tor|quebit. Nihil autem hæc dicendo mentitus est. Nam Herodes, cum regnum cepisset, oẽs occidit in concilio tunc inuentos, cum ipso Hyrcano, præter Sameum, quem nimis dile|xerat propter iustitiam eius: & quod ciuitate posthac obsessa ab Herode & Sosio, persua|sisset populo, ut Herodem acciperent, dicens propter peccata eum nõ posse deuitari. De his quidem suo loco dicemus. Hyrcanus autem cum uidisset propensiores iudices ad ne|cem Herodis, iudicium in posterum diem distulit: & mittens ad Herodem furtim, persua|sit ei ciuitatem relinquere, ut ita posset periculum declinare. At ille cum discessisset in Da|mascum, fugiens regem, & ad Sex. Cæsarem peruenisset, ita apud se decreuit, ut si uocan|dus ad iudicium esset, non obediret. Indignabantur autem iudices Hyrcano, dicẽtes quo|modo hæc omnia contra eum essent. Illum uero cum nihil lateret, nihil agebat amentia uel imbecillitate sua. Sed cum Sextus Herodem ducem inferioris Syriæ ordinasset (nam hoc ei pecunijs uendidit) Hyrcanus timebat eum, ne quando contra se exercitum produ|ceret. Non multis autem transactis diebus, hoc euenit. Herodes enim aduersus eum expe|ditionem ducens, irascebatur eo quod ad iudicium uocatus sit satisfacturus. Prohibuerũt tamen eum obuiam uenientes pater Antipater, & frater, impetumq; eius retinuerunt: ro|gantes, ne accederet prope Hierosolymam: nec aliquod opus niteretur facere contra eos, qui concesserunt ei ad talem peruenire dignitatem. Deprecabantur etiam, ut indignatio|nem deponeret, quod uocatus ad iudicium esset, sed absolutionis gratiam potius recorda|retur, nec ita dolorem consideraret, ut saluti ingratus existeret: & animaduertendum ue|ro, quod & bellorum casus deus dispensat, quapropter uictoriam non omnino speraret, expugnando regem & amicum, qui multum ei profuisset, nihil uero sponte in eum com|misisset aduersi, sed per maleuolos suasores actum, quod difficultatis umbram pẽstiterit. Flexus his Herodes, & arbitratus satis sibi factum, quod suam fortitudinem genti demon|strasset, reuersus est. Per Iudæam ergo taliter se res habebant.

Hyrcanus Herodem ad concilium uocat.

¶ *Decreta Romanorum aliorumq; populorum & urbium de amicitia Iudæorum.* Caput XIX.

CAesar autem cum Romam uenisset, parabat ad Aphricam nauigare, quatenus Scipi|onem uel Catonem expugnaret. Ad quẽ Hyrcanus dirigẽs legatos, petijt cõfirmare

cum eo amicitias. Videtur mihi neceſſarium & hoc exponere, qualiter Romanorũ prin
cipes cum noſtra gente ſunt pacti: ne lateat aliquos quod & Aſiæ & Europæ reges ſtudiũ
habuerunt, ſociare ſibi noſtram fortitudinem, dum eorum fidem dilexiſſent. ſed quoniã
multi propter odium noſtrum minime credunt Perſicis uel Macedonicis ſcriptionibus
de nobis, eo quod non eadem ubiq; in publicis locis depoſita demonſtrantur, ſed apud nos
tantum & alios quoſdam Barbarorum, de Romanis tamen decretis non eſt ambigendũ:
nam & publicis locis repoſita hactenus, & in Capitolio tabulis æreis conſcripta, continẽ
tur. Nam & C. Iulius Cæſar, Alexandriæ Iudæos per æream tabulam demonſtrauit Alex
andrinos ciues exiſtere. Vnde initium approbatiõis faciam, dum pando ſenatuſconſulta,
& C. Iulij Cæſaris de Hyrcano uel gente noſtra, decreta. C. Iulius Cæſar, imperator & põ- Decreta C.
tifex, & dictator ſecundo, magiſtratibus Sidoniorum & curiæ & populo ſalutem. Si ſa- Cæſaris pro
luti eſtis, bene eſt: & ego ſanus ſum, cum meo exercitu. Exemplum facti decreti ad Hyrcanũ Hyrcano.
filium Alexandri, principem ſacerdotum, & rectorem gentis Iudæorum, uobis deſtinaui,
quatenꝰ in publicis ueſtris annalibus reponatur. Volo ergo uos Græce uel Latine in ærea
tabula ſcriptum hoc ponere, quod huiuſmodi eſt. C. Iulius Cæſar, imperator & pontifex,
ſecundo dictator: Cum deliberata ſententia decreui, qm̃ Hyrcanus Alexandri Iudæus, et
nunc, & in prioribus annis, in pace & bello, fidem & ſtudium demonſtrauit, cui multi etiã
am conſules teſtimonium præbent: inſuper & in propinquo Alexandriæ loco, cum mil-
le quingentis militibus auxiliatoribus nobis occurrit, & ad Mithridatem à me deſtinatꝰ
cum omni deuotione fidelis apparuit: propter has ergo cauſas Hyrcanum Alexandri, fi-
lioſq; eius, rectores Iudæorum eſſe, & principatum ſacerdotij gentis Iudaicæ ſemper ha-
bere ſecundum patrios mores præcipio: ipſum quoque filioſque eius auxiliatores uobis
& inter uiros amiciſſimos eſſe cenſendos: quantacunque uero ſacerdotalia iura ſunt, eum
uel filios eius poſſidere decerno. Si qua uero interfuerit quæſtio de Iudaicis rebus, placet
nobis iudicium de his adhibere: exhyemationes uero militum, aut pecunias exigendas ab
eis, minime probaui. C. Cæſaris dictatoris, conſulis, data conceſſaq; decreta ſic habent: ut
filij eius principatum gentis Iudæorum, & donata ſibi loca poſſiderent: ut princeps ſacer
dotum idem & rector gentis Iudæorum, legatis uim paſſis adeſſet: & quia tranſmiſiſſet ad
Hyrcanum Alexandri filiũ, principem ſacerdotum, Iudæorum legatos, qui de amicitijs
uel auxilio cum eo loquerentur, & dedicarent ei tabulã æream in Capitolio, & in Sidone
& Tyro & Aſcalone, & in templis, ſcriptam apicibus Græcis uel Latinis, quæ infra expo
ſita continentur. Vt uero hoc decretum omnibus per ciuitates curatoribus & iudicibus
& amicis innoteſceret, & hoſpitia legatis præſtarent, & ſanctiones ut ubiq; deſtinarentur
præcepit. C. Cæſar, imperator, conſul, honoris & uirtutis & clementiæ cauſa, conceſſit p
commodis ſenatus & populi Romani, Hyrcanum Alexandri filium, liberoſq; eius, prin-
cipes eſſe ſacerdotum uel antiſtites Hieroſolymorum & gentis Iudææ, iure quo & proa-
ui eorum ſacerdotium ſuum geſſerunt. C. Cæſar, quinquies conſul, decreuit habere hos
uel munire Hieroſolymorum ciuitatem, & gubernare eam, Hyrcanum Alexandri, prin
cipem ſacerdotum Iudæorum, rectorem gentis ſecundum ſuam uoluntatem, ut Iudæis
in ſecundo anno locationis ex reditibus cori, id eſt, triginta modij ſubducantur, neq; ut al
qui eis calumnientur, neq; tributa ab eis exigant. C. Cæſar, dictator ſecundo, ſanxit ut per
ſingulos annos Ioppenſes tributa Hieroſolymor̃ ciuitati præſtent, excepto ſeptimo anno
quem Sabbaticum annum appellãt, qm̃ in eo neq; fruges agrorũ colligunt neq; ſeminãt:
necnon etiã Hyrcano, & filijs eius decimas præbeant, & ut nullus uel præſes, uel dux uel
legatus in finibus Iudæor̃ auxilia colligat, uel militibus liceat pecunias exigere ad exhye-
mandum, aut pro nomine alicuius: ſed eſſe undiq; liberos. Quæcunq; poſtea habuerunt,
uel emerunt, uel poſſederunt, oĩnibus his eos potiri: & Ioppen ciuitatẽ, quam ab initio Iu-
dæi habuerũt, & cum amicitias cum Romanis feciſſent, eor̃ eſſe ſicut & nobis prius pla-
cuit, imperamus. Ex qua ciuitate Hyrcanũ Alexandri filiũ, liberoſq; eius à poſſeſſoribus
terræ & à portu tributa cõſequi iubemus: de Sidone modios uiginti millia, ſexcentos ſe
ptuaginta quinq;, per ſingulos annos, excepto ſeptimo anno, quẽ Sabbaticũ uocãt, in quo
neq; arant, neq; fructum arborum colligunt. Prædia etiam in maximo campo, quæ Hyr
canus & paui eius prius poſſidebant, placet ſenatui, hæc Hyrcanum & Iudæos habere, eo

dem iure quo & prius possederunt. Manere etiá iura, quæ ab initio inter Iudæos uel principes sacerdotum fuerunt, & institutiones quas populo uel senatu decernente habuerũt, præterea eodem iure liceat illis uti. Et in Lydia loca etiã uel terras, quas pro hospitalitate reges Syri uel Phœnices per donationem Romanorum possederunt, eas senatus probauit Hyrcanum rectorem gentis Iudæorũ habere. Dari etiam licentiã Hyrcano, omnibusq; ab eo missis, ut cum senatoribus in ludo monomachorum, uel bestiarũ sedẽtes spectent: et si petierint dictatorem uel magistrum equitum, ut in senatu eos introducant, & responsa eis tradant intra decimum diem: hoc fiat post senatusconsultum. C. Cæsar, quater imperator, quinquies consul, in perpetuũ dictator, huiusmodi uerba fecit de iure Hyrcani Alexandri, principis sacerdotum, & rectoris gentis Iudæorum. Prædecessores mei imperatores in prouinciis, cum testimonium Hyrcano principi sacerdotum Iudæorum, & Iudæis coram senatu uel populo Romano præbuissent, cumq; gratias ei populus & senatus egisset, bene nobis uisum est memoriam habere & prouidentiam, quatenus Hyrcano ac Iudæorum genti filiisq; Hyrcani, à senatu & populo Romano, pro suo erga nos fauore, gratiæ retributionis redderentur. Caius Iulius dictator & consul Romanorum, magistratib⁹ Parianorum, curiæ ac populo salutem. Interpellauerunt me Iudæi in Delo, & quidam de Colonijs Iudæorum p̃sentibus uestris legatis, & demonstrauerunt decretum, per quod uos eos prohibetis patrijs moribus & sacrificijs uti. Ergo mihi non placet in nostros amicos & auxiliatores talia fieri decreta, uel prohiberi eos secundum suam uiuere consuetudinẽ, seu pecunias ad conuiuia & ad uictimas inferre, quando hoc facere nec Romæ quidẽ prohiberentur. Nam Caius Cæsar noster consul, dum in sanctionibus suis uetaret collegia p̃ ciuitates congregari, hos solos non prohibuit, nec pecunias conferre, nec conuiuia parare: & ego quoq; alios prohibens, istis solis præcipio secundum patrios mores & leges cõuenire. Bene ergo facitis, si prolatam sententiam contra nostros amicos uel auxiliatores, propter nostrum erga eos studium & fauorem aufertis. Post Caij mortem, Marcus Antonius & Publius Dolabella consules, cũ senatum congregassent, & Hyrcani legatos introduxissent, locuti sunt de quibus petierunt, & amicitias cum eis fecerunt, & omnia eis concedi senatus decreuit quæcunq; postularent: subiuncto etiam senatusconsulto, quatenus probationem dictorum habeant qui hanc historiam relegunt: quod tale fuit senatusconsultum ab ærario trãscriptum de tabulis publicis, sub Quinto Rutilio ærarij custode, dum tertio idus Aprilis, in templo Concordiæ conscriberẽtur, præsente Lucio Calphurnio, & reliquo senatu. Publius Dolabella & Marcus Antonius consules, dixerunt: De his quæ per senatusconsultum Caius Cæsar pro Iudæis decernens in ærario deponere nõ occurrit, sic placet nobis, ficut & ſenatui uiſum ẽ, ut hæc in tabulis æreis deponantur, & per singulas ciuitates transmittantur, quatenus curẽt & illi in tabulis reponere quod decretũ est: Quinto Idus Februarias, in templo Concordiæ. Legati autem principis sacerdotũ fuerunt Lysimachus Pausaniæ, Alexãder Theodori, Patroclus Chæreæ, Ionathas Oniæ. Misit autem & ex his legatis unum Hyrcanus ad Dolabellam, tunc Asiæ proconsulem, petens eum soluere Iudæos à militia, ut patriam custodirent consuetudinem, quod facilius impetrauit. Siquidem Dolabella cum accepisset literas Hyrcani, nihil remoratus scribit per totam Asiam pro Iudæis, & ad Ephesinã ciuitatẽ, primã totius Asiæ, quæ huiusmodi legebant, sub iudice Artemione, mensis Lenæonis die prima: Dolabella imperator Ephesiorũ curiæ & magistratibus uel populo salutem. Alexander Theodori, legatus Hyrcani filij Alexandri principis sacerdotum, & rectoris Iudæorum, intimauit mihi, quod nõ possent ciues sui militare, dũ nec arma portare possint, nec iter facere diebus sabbatorũ, nec alimentorum secundum patrias leges copiam habere: iccirco ego ficut p̃decessores mei imperatores, præbeo eis militiæ remissionem, & concedo patrijs uti legibus secundum solennes & sacras immolationes, & congregare ficuti solent pro sacrificijs pecunias, & uolo uos hæc per singulas conscribere ciuitates. Hanc quidem Dolabella Hyrcano legationẽ mittente, nostris donauit licentiam. Lucius autem Lentulus consul dixit: Ciues Romanos Iudæos, templa habentes, Ephesi ante tribunal, religionis causa à militia dimissi duodecimo kalendarum Octobris. Lucio Lentulo, & Caio Marcello consulibus, p̃sente senatu, Balbus legatus & uicarius, Ephesiorum magistratibus, curiæ & populo salutem. Iudæos

Hucusq; decreta Caij Cæsaris.

Decreta P. Dolabellæ. et M. Antonij.

per Asiam constitutos, Lucius Lentulus consul me pro ipsis petente, à militia dimisit. Postulansuero post hæc & Fannium tribunum plebis, & Lucium Antonium ærarium, impetraui. Vos autem cupio curare, ne quis eis molestiam inferat. Decretum Deliorum sub præside Bioto, mense Thargelione, uicesima die ad titulationem iudicum. Marcus Piso legatus, aduenies in ciuitatem nostram, pro delectu militum conuocans nos, & multos ciuium, præcepit, ut si qui sunt Iudæi ciues Romani, nequaquam militare cogantur, eo q̃ Cornelio Lentulo consuli religionis causa Iudæos dimittere placuit. Quapropter obedire cõsuli nos oportet. His similia Sardiani quoq; de nobis decreuerunt. Caius Fannius Caij filius, dux, consul, magistratibus Coorum salutem. Volo uos scire, quomodo legati Iudæorum adierunt me, petendo accipere senatusconsulta pro ipsis constituta, quæ etiam sub functa sunt. Igitur uolo uos curare uel prouidere his hominibus secundum senatusconsultum, quatenus per uestram prouinciam incolumes ad propria reuertantur. Lucius autem Lentulus consul dixit: Ciues Romanos Iudæos qui templa Iudaica habere Ephesi uidentur, religionis causa dimisi. Hoc factum est duodecimo kalendarum Iuliarum. Lucius Antonius, Marci filius, uicarius ærarij uel proconsul, Sardianorum magistratibus, curiæ & populo salutem: Iudæi ciues nostri adeuntes probauerunt nobis consilium habuisse pprium secundum patrias leges ab initio, & locum proprium, in quo negocia uel iudicia inuicem mouent: & hoc petierunt, quatenus liceat illis hoc facere, quod custodiri uel permitti decreui. Marcus Publius, filius Publij, & Marcus Lucius Marci filius, dicit: Lentulum proconsulem adeuntes intimauimus ei, de quibus Dositheus Cleopatridæ filius Alexandrinus uerba fecit, ut ciues Romanos Iudæos templa Iudaica facere solitos, si illi uisum fuerit, religionis causa eos fecisse, dimittat: & dimisit duodecimo kalendas Iulias, Lucio Lentulo & Caio Marcello consulibus. Lentulus decretum protulit: Ciues Romanos Iudæos, sacraria Iudaica facere solitos, Ephesi ante tribunal religionis causa dimisi. Laodicensium princeps C. Rabilio Caij filio consuli salutem: Sosipater Hyrcani principis sacerdotum legatus, porrexit nobis epistolam tuam, per quam designauit nobis, ab Hyrcano principe & sacerdote Iudæorum destinatos quosdam cum literis pro sua gente cõscriptis, quatenus sabbata Iudæis liceat secundum patrias leges celebrare, ut ne quis eos quicquam impediat: quoniam amici & auxiliatores nostri probantur: aut ne quis eis uiolentiam inferat in nostra prouincia. & licet Tralliani palam dicant, nõ sibi placuisse quæ pro his decreta sunt, tamen præcepisti hæc ita fieri. Postulamus autem ita, ut & nobis eadem de his scribas obsequentibus tuis præceptis. Epistolam autẽ porrectam suscepimus, quã reposuimus inter publica nostra monumẽta, & de reliquis quæ præcepisti prouidemus, quatenus in nullo culpemur. Publius Seruilius, Publij Galbæ filius, proconsul, Milesiorum magistratibus, curiæ & populo salutem. Pritanis Mercurij filius, ciuis uester, dum in Trallibus negocia tractarem, insinuauit mihi, præter nostram sententiam Iudæis uos inquietudinem inferre, & phibere eos sabbata celebrare, uel templa patria perficere, fructusq; sua consuetudine colligere. Volo igitur uos scire, quomodo audiẽs uerba eius uel eorum qui contra eum differebant, decreui ne prohiberentur. Decretum Pergamenorum sub iudice Cratippo mense Defio sententia principum. Quoniam Romani sequẽtes suos maiores, pro cõmuni omnium hoim tutela picula susciplunt, & studentauxiliatores & amicos suos in felicitate uel firma pace cõsistere, cum transimissiset ad eos Hyrcanus princeps sacerdotũ gentis Iudææ legatos, Stratonem Theodori, Apollonium Alexandri, Aeneam Antipatri, Aristobulum Amintæ, Sosipatrũ Philippi, uiros optimos, & hi singula demõstrassent, decreuit senatus de his quæ postulauerũt, q̃tenus nequaq̃ rex Antiochus Antiochi filius lædat Iudæos auxiliatores Romanorũ, imo ut & castella & portus uel prouinciã, et si qd aliud ab eis abstulit, redderet: & liceat eis à portub⁹ deportare q̃ uolunt, & ut nullus rex uel populus à portub⁹ Iudæorũ seu uectigalibus aliqd auferat, excepto Ptolemæo rege Alexándrino, qa & ipse auxiliator his & amicus nr̃ extitit: imo etiã custodiã à loppe depelli, sicut petierũt. Nr̃æ uero curiæ Lucius Peticus uir optim⁹, iussit ut hæc fieri ita curem⁹, quemadmodũ senatus decreuit, & prouideamus, q̃tenus incolumes legati ad ppria possint redire, necnõ etiã Theodorũ in curia, uel in cõuẽtu suscepim⁹. Qui cũ nobis epistolã & senatusconsultũ porrexissent, uerba faciẽs, demõstrauit Hyrcani uirtutẽ & liberalitatẽ, quia

Decretum L. Lentuli consulis.

Decretũ Deliorum.

Decretum C. Fãnij cõjulis

Decretũ L. Antonij

Decretum M. Publij.

Decretũ Laodicensium.

Decretum P. Seruilij.

Decretũ Pergamenorũ.

publice uel priuatim cunctis prodeſt qui ad eum conuenerint. Literas uero inter publica conſcripta repoſuimus,& nos quoq; omnia pro Iudæis agere tanquam auxiliatores Romanorum,ſecundum ſenatuſconſultum decreuimus,Quippe etiam poſtulauit Theodorus dum epiſtolam nobis porrigeret,quatenus à magiſtratibus noſtris mittatur ad Hyrcanum exemplar decreti,intimantis noſtri populi ſententiã, & petentis cuſtodiri uel ampliari noſtras cum eis amicitias,& ut meminerit temporibus Abraam, qui omnium Iudæorum pater extitit,noſtros maiores amicos ei fuiſſe,ſicut & in publicis conſcriptis inuenimus.

Decretũ Alicarnaſſeorũ.

Decretum Alicarnaſſeorum ſub ſacerdote Memnone Ariſtidis filio.Placuit populo,Marco Alexandro inſinuante, quoniam Iudæi pietatis ſtudium omni tempore habent,populuſq; Ro.omnium hominum benefactores,pro Iudæorum amicitijs uel auxilijs ad noſtram ciuitatem præcepta miſerunt, quatenus permittantur immolationes deo ſolennes efficere.Placuit igitur & nobis concedere Iudæis uiris uel mulieribus ſabbata celebrare,uel ſacrificia producere ſecundum leges Iudaicas.Si quis uero hos prohibuerit, militiæ reus & debitor ciuitatis exiſtat.

Decretũ Sardianorum.

Decretum Sardianorum . Placuit curiæ uel populo,ducibus intimantibus,quomodo noſtram ciuitatem habitantes Iudæi,multa uel maxima beneficia à populo ſæpe meruerunt:nunc quoq; cum ingreſſi fuiſſent in curiam populum petere, quatenus ſuis legibus & libertate data à ſenatu populoq; Romano ſecundum conſuetudinem congregentur,& iudicia ſua diſponant, datus eſt illis locus,in quo cum uxoribus uel filijs poſſint celebrare deo patrias orationes.Igitur uiſum eſt curiæ uel populo,concedere eis conuenientibus certis diebus agere ſecundum ſuas leges:deputari etiam eis locum quem aptum ædificationibus uel habitaculis putauerint.Habeant etiam curatores annonæ ciuitatis diligentiam, ut ſi qua opus habuerint alimenta, faciant eis introduci.

Decretum Epheſiorum.

Decretum Epheſiorum ſub iudice Menophilo,menſe Artemiſio,prima die.Nicanor Euphemi dixit.Placuit populo intimantibus ducibus quomodo interpellauerunt in ciuitate Iudæi,Marco Iunio Bruto proconſule, quatenus agerent ſabbata,& omnia facerent ſecundum patrias leges,nemine penitus impediente, proconſul cõceſſit.Placuitq; populo ꝓpter Romanos,nullum ꝓhiberi obſeruare ſabbatorum diem;imò cõcedere eis omnia facere,ſecundum Iudaicas ſuas leges.Multa quoq; & alia decreta ſenatum uel imperatores Romanos ad Hyrcanum pro gente noſtra deſtinaſſe cognouimus, necnon & aliarum ciuitatum iudicata uel literas à magiſtratibus reciprocas noſtris epiſtolis,ex quibus hæc quæ demonſtrauimus flectere ſine inuidia legentes putauimus.Nam euidentiſſima ſigna de amicitijs Romanorum & noſtris,demonſtrantur æreis tabulis, hactenus in Capitolio permanentibus,& in poſterum ꝓmanſuris.Omnium uero expoſitionem tanquam ſuperfluam & faſtidioſam recuſaui,nullum credens tam difficilimum inueniri, q̃ uel opinetur Romanorum humanitatem minime circa nos extitiſſe,quam ſæpius oſtenderunt:nos quoq; de quibus retulimus,nequaquam mentitos eſſe cognoſcat.De amicitijs quidem Romanorum & noſtris,illis temporibus factis retulimus.Eodem uero tempore ſeditionem per Syriam hac occaſione contigit fieri.Baſſus Cæcilius, Pompeianarum partium fautor,inſidias Sexto Cæſari faciens,interfecit eum: ipſe uero cum ſuis militibus regni gubernacula tenuit. Tunc etiam maximum bellum circa Apameam commiſſum eſt à ducibus Cæſarianis,quibus & Antipater auxilia cum filijs deſtinauit, memoriam habens beneficiorum Cæſaris. Quapropter & punire peremptores eius iuſtum putauit.Bellum aũt cum traheretur,Marcus quidem uenit à Roma ad Sexti ſucceſſionem, Cæſar autem interficitur à Caſſio & Bruto in ſenatu,cum principatum tenuiſſet tribus annis,& menſibus ſex,quod & per alios conſcriptores dictum eſt.

S. Cæſar inſidijs interficitur.

C.Iulij Cæſaris cædes.

¶*De Caßij geſtis & Malachi,Antonijq; edictis pro Iudæis.*

Caput XX.

POſt Cæſaris autem internecionem,cum bellum conflatum fuiſſet principibus Romanorum, omnibus pro exercitu congregando diſperſis, Caſſius ad Syriam peruenit. Qui cum Apamenum exercitum accepiſſet, obſidionem ſoluens, ambos ſibi coniungit, Baſſum & Marcum,& ciuitates circumeundo milites cum armis cõglomerabat, & fiſcalia grauia eis imponebat,à Iudæa uero plus q̃ ſeptuaginta talenta pecuniarũ exegit.Antipater autem cum uidiſſet in maximo timore uel turba negocia conſtituta,diuiſit pecunia

arum exactiones,utroq; filio eas tradens, Herodi quas difficilius exigi putabat, reliquas uero aliis præcepit colligere. Cumq; primus Herodes à Galilæa exegisset,quàta fuissent ei statuta,necessarius inter amicos à Cassio recipitur. Nam statuerat Romanis obsequi, & fauorem eorum sibi laboribus alienis parare. Alij autem procuratores ipsas ciuitates cum habitatoribus uendebant,quarum Cassius quatuor maximas captiuauit, id est, Gofnam & Amathuntem,necnon & Liddam,& Thamnam, quæ etiam Malachum penè perdiderat,nisi Hyrcanus per Antipatrum centum talenta de suo ei misisset,& ita impetum eius refregisset. Sed cum Cassius cum multis pecunijs à Iudæa discessisset,Malachus insidias Antipatro parabat,dum interitum eius principat⁹ Hyrcani tutelã fore putaret. Quod Antipater intelligens,discessit trans Iordanem,ubi exercitum Arabicum simul & prouincialem congregauit. Malachus autẽ callidus existens, iureiurando negabat se insidias ipsi uel filijs eius fecisse,satisfaciens ei. Nam Phaselo Hierosolymam regente, Herode uero tenente armorum custodiam,nequaquam se tale facinus uel in animo habuisse dicebat. Vnde reconciliabatur cum Antipatro. Sed cum Marcus Syriam procuraret,audiuit nouis rebus per Iudæam Malachum studere,& uenit quatenus eum interficeret. Quod paulominus contigisset,nisi Antipater eum petendo liberasset,nescius quod suum interfectorẽ Malachum liberaret. Igitur Cassius & Marcus exercitu congregato, ducem Herodem totius Syriæ fecerunt,naues ei cum toto exercitu commendantes: promiserunt etiam regẽ eum Iudææ post bellum ordinare,quod iam tunc contra Antonium & iuuenem Cæsarẽ immineret. Tunc magis ueritus Malachus,Antipatrum depellere cogitabat. Cumq; Hyrcani pincernam pecunijs redemisset,(nam uterq; apud eum epulabatur) ueneno hunc uirum interfecit:& milites armatos habens,ciuitatem obtinuit. Et cum insidias Malachi cõtra patrem suum Herodes & Phaselus intellexissent,& uindictam inferre cogitassent,Malachus eis iureiurando Antipatri negabat interitum. Cuius uita summis laboribus patriam protegens,ita finem inuenit. Filius uero eius Herodes,ultionem quidem patris exigere cogitauit,& cum exercitu contra Malachum uenit: Phaselo uero priori placuit dolo magis hominem superare,ne belli ciuilis initium facere putaretur, & satisfactionem Malachi suscepit,& credere simulauit,nihil eum ad patris interitum commisisse. Sepulchrũ etiam patri ornatissimum construxit. Sed cum Herodes ad Samariam peruenisset, & inueniisset eam afflictam,refouebat,& ita inter eos certamen est dissolutum. Interiecto deinde breui tempore celebratione Hierosolymorum instãte, cum militibus suis Herodes in ciuitatem aduenit:quod cum Malachus cognouisset,ueritus,Hyrcanum flexit,ut nequaq; permitteret eum ingredi ciuitatem. Hyrcanus quidem paruit, causam uero talem interdictionis proposuit, quod non deberet multitudinem alienigenarum ieiunanti populo superinducere. Sed Herodes præcepta negligens,noctu ciuitatem ingreditur. Tunc Malachus licet metueret,dissimulationem tamen non refutauit,sed Antipatrum ut amicum manifeste plangebat, custodiam uero corporis sui latenter habebat. Placuit uero etiam Herodi,non redarguere dissimulationem eius,sed è contrario muneribus ei blandiebat. Cassius tamen de patris interitu Herodi mãdauit,quatenus Malachi crudelitatem cognoscceret. Qui scripsit præcipiens ei patris obitum uindicare,tribunis quoq; in Tyro mandauit Herodis sequi uoluntatem. Tempore uero quo Cassius Laodiceam cepit,accesserũt ad eum pariter coronas uel pecunias ei deportantes. Herodes quidem sperans Malacho ibi ueniente se ulciscì cum ad Tyrum Phœnices peruenisset,causamq; opinatus esset,Malach⁹ maius quiddam conatus est agere,ita ut filium in Tyro obsidem existentem, in ciuitatem ingressus furto uoluisset auferre,& ad Iudæam reuerti:credens se gentem Iudæorũ contra Romanos excitaturum,& deiecto Hyrcano regnaturum,dum bello Cassius ab Antonio occupat. Consilijs tamen eius deus restitit. Herodes quoq; intelligens eius uoluntatẽ, transmisit famulum,quasi hospitalia paraturum, quia ctctos ad conuiuium inuitauerat. Et licet hoc simularet,ad tribunos tamen uere direxit,quatenus admoneret eos cõtra Malachum cum gladijs exire. Qui cum exissent,& iuxta ciuitatem eum conuenissent, supplicatus hominem uulneribus confoderunt. Hyrcanus ergo cum factum intellexisset, obstupuit:rediensq; ad sese, consuluit Herodem,quid esset factum,uel qui Malachum interfecissent,Cumq; Herodes responderet,Cassium hoc iussisse,laudauit factum, nam maleuolũ

De Cassio.

& nimis patriæ peruaſorem eum eſſe criminabatur. Hanc ergo pro iniquitate in Antipatrum commiſſa Malachus pœnam ſoluit. Caſſio uero diſcedente de Syria, maxima per Iudæam turba concitatur in Hieroſolymis, cum Felix contra Phaſelum una cum militibus armaret. Herodes autem ad Fabium rectorem Damaſci proficiſcens, cum hoc audiſſet, & in fratris ſolatium cuperet feſtinare, ægritudine prohibetur. Phaſelus tamen Felicem ſuperans, in aliqua eum turre concludit, quem poſtea ſub pactionis fœdere dimiſit, Hyrcanum penè accuſans, quod multa ſui beneficia prætermittens, inimicis ſuis fauorem impenderet. Itaq; frater Malachi multa tunc occupans loca, obtinuerat & Maſſadam omniũ munitiſſimam: contra quem Herodes ualetudine liberatus exercitum duxit, & auferens omnia loca quæ cõprehenderat, ſub pactionis lege eum dimiſit. Antigonus autem Ariſtobuli filius, ut militiã congregauit, & Fabium pecuniis redemit, Ptolemæus eum Minæi propter cognationem ad Iudæam ducebat: auxilium etiam ei præbebat Marion, quem Tyriorum tyrannum Caſſius reliquerat. Nam hic Syriam omnem potentia capiens cuſtodiuit. Marion aũt Galilæam finitimam inuadens, tria caſtella eius occupauit. Contra quem Herodes cum ueniſſet, omnia quæ ille tenuerat abſtulit. Tyriorum uero cuſtodes cũ humanitate dimiſit, quibuſdã etiam & dona p̃ſtitit, propter ciuitatis fauorem. Cum hæc ergo egiſſet, obuiauit Antigono, & prælio cõmiſſo uicit, & penè iam altiora Iudææ tenentẽ fortiter expulit: uictoriaq; potitus, ad Hieroſolymam uenit, ubi coronas ei tam Hyrcanus q̃ populus ob uirtutis p̃mium offerebant. Nam cognatus Hyrcani per affinitatem credebatur, ideoq; magis eũ defendebat, ueluti ducturum neptẽ ſuam fratris Ariſtobuli filiã, ex qua trium marium extitit, & duarum fœminarum pater. Habuit ſiquidẽ priorẽ uxorem nomine Dorin, popularem ex gente noſtra, ex qua prior filius eius concipitur Antipater. Caſſium nanq; cũ Antonius & Cæſar in Philippenſi cãpo uiciſſent, ſicut & ab aliis demonſtratum eſt, poſt uictoriã Cæſar ad Italiam rediit, Antonius aũt ad Aſiam regreſſus eſt. Cumq; ueniſſet in Bithyniam, legationes undiq; obuiauerunt ei. Tunc & Iudæorũ nobiliſſimi accuſabant Phaſelum & Herodem, dicentes habitu tantum Hyrcanum regẽ exerare, hos uero omnem poteſtatem poſſediſſe. Herodem tamen Antonius maxime honorauit, cum ad eum ueniſſet ſatisfacere pro accuſationibus, propter quod accidit aduerſarios eius nec ſermone aliquid impetraſſe. hoc nanq; acquiſiuit pecuniis Herodes ab Antonio. Sed cum Epheſum peruenisſet Antonius, deſtinauit Hyrcanus princeps ſacerdotũ, noſtraq; gens legationem ad eum, auream deportantem coronam, & ſupplicantem, quatenus Iudæos à Caſſio abductos, non extante bello, ſcriberet ad prouincias liberos relaxari, terramq; temporibus Caſſij ſubreptam reſtitui. Antonius uero iuſtas Iudæorum poſtulationes conſiderans, reſcribit Iudæis & Hyrcano, mandans etiam ſimul & Tyriis decreta huiuſmodi continentia: M. Antonius imperator, Hyrcano principi ſacerdotum, & rectori gentis Iudæorum, ſalutem. Si ualetis, lætamur, ualeo & ego cum exercitu meo. Lyſimachus Pauſaniæ, & Ioſippus Minæi, & Alexander Theodori, legati Epheſum aduenientes, priorem Romæ confectam legationem renouarunt, & hanc quoque pro te tuaq; gente ſedulo diſpoſuerunt, dum demonſtrarent tuum erga nos fauorem. Quod cum intellexiſſem ex decretis & ſermonibus te familiaritatem erga nos ſeruare, moreſque optimos ueſtros & religionem conſideraſſem, proprium te nobiſcum eſſe iudicauimus. Sed cum totam Aſiam noſtri populiq; Romani aduerſarij percurriſſent, qui nec ciuitatibus nec templis pepercerunt, nec iuriſiurãdi quod ſtatuerãt, quicq; ſeruauerunt, nos non pro eius tm̃ certamine, ſed uelut pro communi omnium ſalute in autores ſcelerum, quæ in Iudæos uel in omnes commiſſa ſunt, uindicauimus. Quorum facinora ſolem auerſatũ exiſtimauimus, quod talia in Cæſarem cõmiſerint. Impias uero eorũ inſidias Macedonia, tanq; in ſuo nefandiſſimo receptaculo, ſuſcepit, cũ ſceleratiſſimas eorũ malignitatis partes Philippenſes campi cõtinerent: quæ loca maxima uſq; ad mare, monteſq; munitos occupauerant, ut pene cunctos tranſitus ſicut unũ introitũ cuſtodirẽt, quos ad eorum damnationẽ pro conatibus iniuſtis grauatos deuicimus. Sed & Brutus cũ Philippos confugiſſet, circunſeptus à nobis, eiuſdem perditionis merito cuius Caſſius, particeps inuentus eſt. Quibus oppreſſis in poſterum pace frui licebit, & Aſiam reſpirare à bellorũ afflictione libera tam. Igit̃ communem pacẽ facimus cum auxiliatoribus à deo nobis donatam: & tanquã

Epiſtola Antonij ad Hyrcanum.

de maxima peſte corpus Aſiæ releuatum,per noſtram refouemus uictoriam.Memores er go ueſtri,& gentem Iudaicam curauimus reddere lætiorem.Literas quoq; per ciuitates propoſui,quatenus ſi qui liberi ſeu ſerui uenundati ſint,ſub Caio Caſſio,ſeu per duces eius,abſoluantur.Super hæc & donationibus à me uel Dolabella clementer oblatis,uos uti cupio:necnon & Tyrios uiolentos uobis eſſe prohibeo: uel quantacunq; poſſident Iudæi competentia,reſtitui præcipio.Coronam uero quam deſtinaſtis accepi.Marcus Antoni- *Edictũ Anto-*
us imperator,Tyriorum magiſtratibus,curiæ populoq; S.Cum mihi occurriſſent Ephe *nij ad Tyrios*
ſi Hyrcani principis ſacerdotum,& rectoris Iudæorum legati,dixerunt prouinciam uos eorum tenere,quam inuaſiſtis ſub aduerſariorum noſtrorum tyrannide. Quod nos pro imperio bellum ſuſcipiẽtes,iuſta & pia prouidentia uindicauimus, obliuioſos gratiæ uel tranſgreſſores iurisiurandi punientes. Volo ergo & ueſtram pacem cum auxiliatoribus noſtris conſtare,& quæ de noſtris hoſtibus accepiſtis, hæc non concedimus niſi reſtituantur.Nam neq; prouincias, neq; exercitum quiſquam illorum ſenatu præſtante ſuſcepit, ſed uiolenter ſubripuit,dum auxilium eis præberent,qui iniqua concupiſcunt. Quapropter cum illi pœnam dediſſent,noſtros auxiliatores præcipimus ſine mora recipere,quæ prius poſſediſſe noſcuntur.Vos quoq; ſi qua prædia Hyrcani rectoris Iudæorum paulo ante,Caio Caſſio bellum illicitum producente contra noſtram prouinciam,ablata poſſidetis,reddite:nec aliquam uiolentiam eis ingeratis,unde lædi poſſint. Si quid uero iuſtũ contra eos habetis,dum ad locum uenerimus,liceat allegationibus uti:nos autem auxilia uoſtra ſingula iuſta conſideratiõe ſeruauimus.Marcus Antonius imperator,Tyriorum magiſtratibus,curiæ populoq; S.Edictum meum uobis deſtinaui, de quo curam uos habere præcipio,quatenus in tabulis publicis deſcribatur literis Latinis uel Græcis,& in loco eminentiſſimo deſcriptum ponatur,unde ab omnibus relegi poſſit. Marcus Antonius imperator ac triumuir dixit: Quoniam Caius Caſſius alienam prouinciam ſub exercitu conſtitutam & auxiliatores deprædauit, & deuaſtauit Iudæorum gentem, amiciſſimam populo Romano, arrogantiam illius armis conculcantes, edictis & decretis ab illo deprædata renouamus, ut reſtituantur hæc noſtris auxiliatoribus: & quanta Iudæorum corpora uenundata ſunt,ſicut prius libera remittantur,& poſſeſſiones prioribus dominis reſignentur.Si quis autem his noſtris edictis non obedierit, ulciſci in eo ſatisfacies cauſæ promittimus. Hæc eadem & Sidoniis,& Antiochenis, & Aradiis conſcripſit, quæ tempore opportuno referemus,ut ſigna prouidentiæ Romanorum circa noſtrã gẽtem extitiſſe clareant.

¶ De *Herodis tetrarchia ab Antonio inſtituta.* *Caput* XXI.

POſt hæc autem dum Antonius ad Syriam pergeret,Cleopatra ei per Ciliciam obuiauit,& amore ſuo detinuit:ubi iterum centum potentiſſimi Iudæorum ad eum peruenerunt,accuſantes Herodem cum Phaſelo.Contradicebat autem eis Meſſala defendendo iuuenes,Hyrcano præſente,qui ſocer iam Herodis erat.Cumq; ambas partes Antonius audiſſet,conſuluit Hyrcanum,qui magis gentem continerent.Illo autem reſpondente Herodem & fratrem eius,Antonius familiaritatem cum eis habens propter paternã hoſpitalitatem,quam cum Gabinio pater eorũ præſens fecerat:hos quidẽ ambos tetrarchas *Herodes cum*
ordinauit,& cõmiſit eis Iudæorum negocia:quindecim autem ex reſiſtentibus ligauit ut *fratre conſti*
eos occideret,niſi recuſaſſet Herodes.Sed neq; ita de legatione reuerſi quieſcebant. At cũ *tuitur tetrar*
Antonio rurſus in Tyro occurriſſent,multis iam corrupto pecuniis ab Herode uel fratre *cha Iudææ à*
eius Antonius,præſidibus locorum præcepit legatos Iudæorum nouis rebus ſtudẽtes torquere,& Herodi præbere principatum totius.Mox autem Herodes ſedentibus ante ciuitatem cum Hyrcano nunciauit,& petiit eos recedere,nec ad certamen uenire, ne magnũ malum eis eueniret:cui dum quidam non conſentirent recedere,& quaſi contrarii reſtitiſſent,mox Romani milites decurrentes cum armis eos inuadunt,& quibuſdam ex ipſis peremptis,multos uulneribus laniabant:reſidui uero fugientes,cum nimio metu ad propria redierunt.Clamante uero populo contra Herodem,incitatus Antonius uinctos interfecit. Secundo tamen anno Syriam continuit Pacorus regis filius, & Barzafarnes ſatrapa *Antigoni &*
Parthus.Quo tempore & Ptolemæo Minæi defuncto,filius eius Lyſanias in regno ſuccedens, componit amicitias cum Antigono Ariſtobuli filio, ſatrapamque prædictum ſibi *Ptol.mei ami*
citia.

coniunxit, cuius & amicitijs nimis confidebat.

¶ De fuga Herodis, profectioneq; ad Romanos & Parthorum tyrannide. Caput XIII.

ANtigonus autem promittit mille talenta & quingentas mulieres Parthis offerens, si Hyrcanum principatu priuarent, & ipsi traderent, Herodemq; cum suis interfi rent: quod nō cōpleuit, licet Parthi cōtra Iudæam expeditionem parassent deducente eos Antigono. Nam Pacorus per maritima, satrapa uero Barzafarnes per mediterranea ingreditur. Tunc Tyrij excludunt Pacorum, Sidonij autē & Ptolemaidenses suscipiunt turmam equitum: quam idem Pacorus in Iudæam destinauerat, uexaturam prouinciam & Antigonum adiuturam, ducem pincernarum regis unum eis præponens. At cum à Carmelo monte quidam Iudæorum ad Antigonum uenissent parati ad auxilia, per quos sperabat partem aliquam prouinciæ Antigonus capere, id est, ad locum qui Drimi nuncupatur, dumq; ei quidam occurrissent, ad Hierosolymam cum suis ascēdit: ubi congregatis etiam multis, contra regiam aulam peruenire statuit ut hanc expugnaret, nisi Phaselus & Herodes prælio per forum commisso eos uicissent. Et cum eum in templo conclusissent, dirigunt armatos ut propinquantes domos tenerent, quos populus cum ipsis domibus igne consumpsit: pro qua iniquitate paulo post Herodes à resistentibus ultionem exegit. Cumq; singulis diebus inter se iacularentur, expectabat populus multitudinem de prouincia in Pentecostes celebratione uenturam. Instante ergo die festiuo, circa templum, in ciuitate multa millia hominum armata et inermia congregantur: compleuerunt namque templum cum ciuitate qui conuenerant, præter aulam quam Herodes cum paucis militibus custodiebat. Cumq; Phaselus murum seruaret, Herodes cum suis excurrebat super hostes. Quo cum fortiter pugnaret, & multa millia fugaret, multi ad templum quidam etiam ad exterius uallum confugerunt. Nam & Phaselus fratrem adiuuabat. Pacorus autem dux Parthorum cum paucis equitibus, Antigono petente, ad ciuitatem peruenit, prætextu quidem componendæ seditionis, re uera autem Antigono principatum traditurus. Cui dum Phaselus occurrisset, & hospitio suscepisset, Pacorus dolū aliquem meditatus, flectit eum legationem ad Barzafarnem deducere. Phaselus quidem nihil suspicatus acquieuit, licet Herodes hoc minime approbaret, propter Barbarorum perfidiam. Sed tamen Pacoro alijsq; properare hortantibus perrexerunt legationem ferentes Hyrcanus & Phaselus. Pacorus uero cum ducentos equites & decem horum qui liberi dicuntur, eis reliquisset, præcessit. Cumq; Galilæam intrassent, cum armis eis occurrūt prouinciæ custodes & Barzafarnes: & primum quidem eos studiose suscepit, ac munera præstitit, post uero eis contexebat insidias. Phaselus tamen cum suis prope mare reuertebatur. Vbi cum audisset Antigonum promisisse Parthis mille talenta, et mulieres quingentas, in suspicione iam Barbaros habebat. Necnon & noctu insidias senserat, dum quidam nunciaret ei subito custodiam circūdatā. Et tunc capti quidem fuissent, nisi expectassent Parthi usquequo in Hierosolymis Herodes comprehenderetur, ne his prius interfectis, ille sentiens diffugeret. Phaselo ergo cum persuaderent quidam fugiendo periculum euitare, propensius autem Ofellius, qui hoc à Saramalla ditissimo tunc Syrorum audierat, naues quoq; ad fugam ei promitteret (nam iuxta mare fuerant) ille minime Hyrcano relicto fratrē adiuuare passus est. Cumq; ad Barzafarnem accessisset: non æqua, inquit, te facere uideo, dum talia de nobis cogitas. Nā si pecunijs eges, plures tibi ab Hyrcano proferentur quā Antigonus promisit: imò etiam nimis acerbum est, si legatos, qui ad te cum fide uenerunt, interfeceris. Tunc Barbarus eo dicente hæc, iurabat nihil uerum esse, sed falsa eum suspicione turbari. Et hæc dicens, ad Pacorum perrexit. Quo eunte, Parthi quidem Hyrcanum & Phaselum ligauerunt, multa de periurio Parthos increpantem. At ille pincerna, qui contra Herodē destinatus fuerat, mādata habens ut eum foras murū procedentem comprehēderet, antequam hoc faceret, nuncij missi à Phaselo, indicauerūt Parthorum perfidiam. Cumq; audisset Herodes ab hostibus eos ligatos, cum querelis accedit ad Pacorum Parthorumq; nobilissimos: qui omnem causam sciētes dissimulabant, & dicebant eum oportere exire foras murum ad occursum literas deportantiū, ne ab aduersarijs tenerentur: nam conuenisse dicebant ut demonstrarent quantum Phaselus profecisset. Quibus Herodes minime credidit, audiēs ab alijs fratris comprehensionē; necnō

Antigonus obsidetur in templo.

Fraus Pacori ducis Parthorum.

& suasione filiæ Hyrcani, quam sibi desponderat, de Parthis suspicabatur. Quam cum alij non attenderent, ipse obediebat mulieri sapientissimæ. Dumq; Parthi cogitarent quid fieri oporteret (nam non eis usum est palàm tam maximum uirum comprehendere) & in posterum distulissent, Herodes credens magis quæ de fratre uel de Parthorum insidijs audierat q̃ aduersarijs consentire, uespere ueniente deliberauit euitare aduersariorum pericula. Igitur egressus est cum armatis. Cumq; mulieres super iumenta imposuisset, matrem suam & sororem, & quam matrimonio ducturus erat Alexandri filiã, qui fuit Aristobuli filius, & huius matrem Hyrcani filiam, & nouissimum fratrem, omniaq; in uia necessaria, & residuam multitudinem, ad Idumæam festinauit, hostibus ignorantibus. Quorum nullus tam durissimus natura reperiri potuit, qui non, cum præsentia cerneret, misereretur eosdem, uidendo mulieres cum infantibus duci lachrymãtes, & gementes quod à patria discederent, & nihil iam de se bonum expectarent. Sed Herodes fortius atrocitatem rei sustinens, & magnanimus contra omne periculum, per uiam unumquemq; confidere hortabat, ne traderet se mœstitiæ quæ posset eius fugæ nocere, in qua sola spes salutis eorum deposita esset. Et illi quidem Herodis persuasionibus calamitatem sufferre tentabant: ipse uero penè se interemit, dum carpento euerso mater eius mortis periculũ sustineret. Cuius propter passionem & timorem, ne hostes eos persecuti remorantes circa passionis curam comprehenderent, suum gladium euaginauit: seq; perimere conantem retinuerunt p̃sentes uiri, dum dicerent, nõ oportere inimicis satisfieri. Nam non hoc esse fortis, siquidem se de periculis liberans, amatos traderet inimicis. Quibus uerbis compulsus, facinus quod in se cogitauerat p̃termisit, matremq; curans pergebat uiam propositã, & celerius ad Massadam castellum peruenit. Cumq; multas pugnas contra Parthos excurrentes egisset, totas obtinuit. In fuga uero nec Iudæis pepercit, qui eum à ciuitate sexaginta stadijs sunt hostiliter persecuti. In illo uero loco ubi Iudæos fudit, postea regnum adeptus, aulam opportunam construxit, ciuitatemq; ædificauit, quam Herodion appellauit. Cumq; ad Idumæam in Risa uico peruenisset, frater eius Iosippus obuiauit ei, cum quo consilium de omnibus quid fieri debuisset assumpsit: nam magna multitudo eum sequebatur, præter peregrinos conductos milites. Oppidum uero Massada in quo propositum eis erat cõfugere, paruum erat, ut tm̃ susciperet populum: è quibus plus q̃ nouem millia dimisit, præcipiens per Idumæam sese liberare, præstans eis uiæ stipendia: necessarios uero in oppidum adducens, peruenit. Cumq; ibi deposuisset mulieres quæ octingentæ fuerunt, tritico uel aqua uel alijs opportunis in oppido sufficienter constitutis, ipse ad Petrã Arabiæ recessit. Parthi uero mox die facto, cum uniuersam Hierosolymã & palatium deprædassent, Hyrcani tm̃ pecunias nõ tangebant, quæ usq; ad trecenta talenta fuerunt. Sed & multæ res Herodis euaserunt. Ille em̃ aliquas deportauerat per prouidentiam suam ad Idumæam. Dumq; Parthis ciuitatis pecuniæ non sufficissent, prouinciam exeuntes uastabant, & Marisa potentissimam ciuitatem expugnauerunt. Antigonus quidem cum sic ad Iudæam à Parthorum rege introduceret, Phaselum & Hyrcanum uinctos suscepit: nimis autẽ cruciabat, quod mulieres fugissent, quas hostibus dare promiserat. Nam has p̃mercede cum pecunijs pactus est. Veritus autem ne multitudo Hyrcano aliquando regnum restitueret, dum adhuc à Parthis custodiret, aures eius amputauit, molitus ne posset rursus ad eum principatus sacerdotij peruenire propter hanc mutilationẽ, dum lex hunc honorem iussisset integros tm̃ obtinere. Sed Phaseli miret quisquam fortitudinem. Qui cũ sciret se occidendum, non mortem putauit atrocem esse, sed sub inimico perire amarissimum iudicauit. Cumq; non haberet manus à uinculis solutas, & aptas ad interficiendum seipsum, saxo caput suum allidens, uitam finiuit. Dicunt autem quia uulnere confectum, præcipiens Antigonus medicis tanquam curandum interemit, mortiferis medicaminibus superpositis in uulnere. Cum tamen ad integrum uitã non amitteret Phaselus, à quadam muliere audiens fratrem Herodem aduersarios uitasse, satis internecionem uiriliter & prone sustinuit, dum relinqueret superstitem, mortẽ suam uindicaturum & super inimicis ulcisci ualentem. Herodem tamen magnitudo circumuenientium malorum nõ perturbauit, sed faciebat eum sagaciorem. Nam ad Malachum Arabũ regem multa prius sibi beneficia debentem, remunerationem accepturus perrexit: & quod magis opus habuisset

Hyrcano ausciret res præciſe.

Malachus rex.

um pecunias sumere, seu sibi debitas, seu per donationem dandas, quia multa impetrauerat Malachus ab eo. Qui dum fratris interitum non audisset, festinabat eum ab hostibus redimere, Tyrijs argenti trecenta talenta promittendo. Adducebat etiam Phaseli filium, septimum annum ætatis agentem, quatenus pignus eum Arabis deponeret. Sed cū nuncij obuiassent, & dixissent ei Malachum iussisse, ut à prouincia sua discederet, quod Parthi præcepissent nequaquam Herodem suscipi: qua occasione usus est, ne debitum persolueret: nam & nobiliores Arabes ad hoc eum irritabát, quatenus pecunias lucraretur depositas uel acceptas prius ab Antipatro: respondit Herodes, nihil eos grauare se uenisse, sed locuturum se tantum de necessarijs suis negocijs. Postquam autem uisum est ei discedere, caute pergebat cum paucis ad Aegyptum: ueniensq; in quoddam templum, remoratus est. Postero uero die, cum ad Rhinocolura peruenisset, interitum fratris sui audiuit. Malachus uero pœnitens persequebatur Herodem, cui minime propinquauit ad Pelusium festinanti. Vbi cum inuenisset classem applicitam, prohibebatur Alexandriam nauigare. Ille uero præsides interpellauit, à quibus cum multa ueneratione perductus in ciuitatem, à Cleopatra suscipitur: quem nullatenus potuit ibidem detinere Romam festinantem, licet tempestas esset, & Italia seditionibus plena nũciaretur. Vnde cum nauigasset ad Pamphyliam, hyeme atrocissima uix ad Rhodum deducitur. Quò duos amicissimos sibi cum occurrere uidisset, Sapphinium & Ptolemæum, & inuenisset ciuitatem bello Cassij deuastatam, quamuis inops, tamen benefacere eum non piguit, sed & super uires suas largitus est, & ad eam renouandam donauit pecunias. Cumq; triremes construxisset, & nauigasset cum amicis ad Italiam, in Brundusium deducitur, & exinde Romam perrexit. Vbi prius Antonio retulit quæ contigissent per Iudæam, & qualiter frater eius Phaselus à Parthis interemptus, & Hyrcanus captiuus teneretur: & quod Antigonum regem ordinassent, mille talenta promittentem, et mulieres quingentas, quæ ex primoribus & de genere suo fuissent: & quod suas noctu perduxissent, & uitasset inimicorum manus, multas passus calamitates. Post uero deflebat periclitari suos familiares, dum obsiderẽtur, et quẽadmodum hyeme nauigasset, & contemnens pericula, dum festinaret ad eum, in quo solo spes suas & auxilium firmum posset.

¶ De Herode à senatu rege ordinato. Caput XXIII.

ANtonius autem misericordia mouet pro Herodis calamitatibus, deflens quod & in tali dignitate constitutis hominibus fortuna dominetur, nec non & memor amicitiæ patris eius Antipatri, & promissionis pecuniarum quas Herodes dare promiserat, si rex esset, quemadmodum et prius tetrarcha ordinatus: multo magis tamen propter odium Antigoni, dum seditiosum & Romanis eum inimicissimum arbitraretur, propensior erat Herodes apud eum. Cæsar quoq; propter Antipatri expeditiones, quas per Aegyptum patri suo perduxit ad hospitium uel in omnibus fauorem exhibuit: præstansq; Antonio nimis pro Herode studenti, ad petitiones & ad auxilium, de quibus Herodes petebat, paratior erat. Cumq; senatum congregasset, Messala & Atratinus Herodem præsentantes, de patris eius beneficijs intimabant, & quem circa Romanos ipse habuisset fauorem: simul etiam Antigonum accusabant, hostem eum manifestum pronunciãtes, non solum ex his quæ prius commiserat, sed quoniam & nunc à Parthis principatum Romanis neglectis acceperat. Cumq; senatus pro his commotus fuisset, Antonius insinuabat quẽadmodum & contra Parthorum pugnam Herodem regnare prodesset. Cumq; hoc omnibus placuisset, decreuerunt eum creare regem. Summum tamen fuerat Antonio erga Herodem studium, quod ei tantum principatum insperate acquisiuit, quod minime petiturus ascenderat: nunquã enim putabat Romanos sibi regnũ daturos, quod soliti erant generi sacerdotali donare: & ideo fratri suæ coniugis id præbere uolebat, qui nepos per patrem quidem Aristobuli, per matrem uero Hyrcani fuerat, quem postea interfecit, qd apto tempore referemus: & quòd intra septimum diem contulisset ei senatus, quod nullatenus sperauit, & ab Italia discedere fecisset. Senatu uero dimisso, Herodem medium habentes Antonius & Cæsar exierunt, præcedentibus alijs consularibus, immolaturi et depositurí senatusconsultum in Capitolio. Herodem autem primo die regni pauit Antonius, cuius initium fuit centesima & octogesima quarta olympiade, consulibus C. Domi-

tio Caluino II.& C.Afinio. Quo tempore Antigonus Maſſadam circunſidebat, plenam omnibus proſperis,tantum uero deficientem aquis.Quapropter & frater Herodis Ioſippus,cum ducentis familiaribus fugere cogitarat ad Arabas,dum audiret Malachum pœnitere de his quæ in Herodem commiſerat: prohibuit autem deus,qui per noctem tantã pluuiam miſit,ut receptacula ciſternarum cuncta complerentur.Qua copia recreati,exeuntes cõtra Antigonum confligebant,cum quibuſdã palàm, cum alĩs uero furtim:quorum etiam multos in congreſſionibus proſtrauere. Ventidius autem eodem tempore à Romanis dux tranſmiſſus;quatenus Parthos à Syria prohiberet,in Iudæam peruenit,manifeſte quidem tanquam Ioſippum adiuturus:omnis uero eius machinatio erat ut ab Antigono pecunias acciperet.Igit cũ prope Hieroſolymã caſtra poſuiſſet,& ſatis pecunias ab Antigono ſumpſiſſet,ipſe quidẽ cũ ampliori militia diſceſſit,ut nõ manifeſtaret pecuniæ acceptio.Siloně autẽ cũ quadã parte militũ ibi reliquit, quẽ ſimiliter Antigonus remunerabat, ut nihil ſe moleſtaret,ſperans rurſus ſibi Parthos adiutores.

De Ventidio duce.

¶ *Quomodo Herodes Antigonum,Iudæam & Galilæam deuicerit. Caput* XXIIII.

HErodes autem ab Italia cum ad Ptolemaidam nauigio ueniſſet,& congregaſſet non paruam expeditionem ex peregrinis ſimul & Iudæis per Galilæam,cucurrit ſuper Antigonum. Conueniebant etiam cum eo Silo & Ventidius per Delium compulſi: qui tranſmiſſus ab Antonio fuerat,ut Herodem deduceret. Ventidius ergo dum componeret turbas,quas per ciuitates Syriæ Parthi commouerant, in Iudæa pecunĩs ab Antigono corruptus degebat.Herodi uero quotidie uires creſcebant,cui ſe penè omnis Galilæa tradiderat.Cumq; impetum feciſſet Herodes in Maſſadam, neceſſarium putans circunſeptos in oppido cognatos liberare,fit illi impedimento Ioppe.Nam aduerſariam eam exiſtẽtem oportebat prius capere,ne haberet poſt ſe relictum oppidum inimicorum ad Hieroſolymam pergens.Cum que Silonis uoluntate rebellarent Iudæi,Herodes cum paucis militibus eos inuadit,& ad fugam conuertit:Silonem uero incaute confligentem,à periculo liberauit:Ioppen quoq; expugnans, de Maſſada familiares ſuos eripere feſtinabat. Tunc quidam prouincialium propter paternam amicitiam ſubueniebant ei: multi uero propter eius gloriam, imò etiam & alĩ propter remunerationem beneficiorum quæ ex ambobus acceperant, plures uero propter ſpem quam in eum tanquam in regem habebant.Antigonus autẽ opportunos eius tranſitus inſidĩs & fraudibus præoccupans,nihil aut perparum hoſtes lædebat. Herodes ergo de Maſſada familiares ſuos eripiens, & Riſam caſtellũ capiens,ad Hieroſolymã properauit unà cum exercitu Silonis.Et cum multi fortitudinẽ eius, caſtraq; ad occidentalem partem poſita ciuitatis cernentes metuerent, partis illius cuſtodes ſagittis eius impetum amouebãt, quidam uero etiam excurſione facta cum hoſtibus decertabant.Herodes primum quidem iuſſit præconari iuxta murum, quod bono populi põſto eſſet,& pro ſalute ciuitatis,nec manifeſtorũ aduerſariorũ malitiã recordaret: ſed etiã inimiciſſimis abolitionẽ delictorũ quæ in ſe cõmiſerant, põſtaturũ ſe promiſit.Antigono uero contra prædicta Herodis clamante Siloni uel exercitui Romanorũ,quia præter ſuam iuſtitiam egiſſent,dũ Herodi priuato & idiotæ, id eſt, non integro Iudæo regnũ darent, cum ſoliti fuiſſent hoc generi præbere digno:nã & ſi nunc de ſe uel de regno ſuo grauiter ferrent, tamẽ ſacerdotes qui nihil in Romanos peccauerãt, non iuſta paterẽtur,ſi de honore deciderent.Cũ hæc adinuicẽ dixiſſent,et ad blaſphemias peruenirent,Antigonus repellere prope murũ ueniẽtes ſuis præcepit,qui iaculando uel propenſius pugnando facile procul à turribus depulerũt eos.Tunc et Silo pecuniarũ acceptionẽ reuelauit.Nã multos ex proprĩs militibus remiſit,dum indigentiã ſumptuum reclamarẽt,& pecunias ad alimẽta poſtularẽt, quoſdã uero ad hyemalia loca deſtinauit. Nã circa ciuitatẽ loca deſerta erãt,eo qd à militibus Antigoni oĩa diruta fuiſſent,mouitq; exercitũ,& diſcedere tẽtabat.Herodes aũt petebat Silonis duces uel milites,ut nõ ſe relinquerẽt à Cæſare uel Antonio uel à ſenatu honoratũ,nã puidere eorũ inopiæ, & facile põbere quæcũq; quærerẽt ſe pmiſit. Poſt petitionẽ aũt ſtatim ad puinciã egrediẽ, nullã occaſionẽ diſceſſionis Siloni relinquẽs.Siquidẽ multitudinẽ,quantã nemo ſperabat,neceſſariorũ deportauit à Samaria:familiarib⁹ ſuis adminiſtrãtib⁹ triticũ,uinũ et oleũ,et pecora ſimul et alia diuerſa in Ierichũta deducẽtib⁹:puidẽs ne p ſex dies aliq̃d militib⁹ deeſſet.

Herodes obſidet Antigonum & Hieroſolymam.

Quæ cum non latuiſſent Antigonũ, ſtatim miſit per prouinciã, qui deberent inſidijs prohibere deportatores alimentorum. Cumq; præceptis Antigoni paruiſſent, grandẽ multitudinem armatorum circa Ierichuntem congregantes, ſuper montes locati, cuſtodiebant alimoniam deducentes. Sed dum hæc agũtur, Herodes non ocioſe degebat, ſed decẽ turmas ſuſcipiens, quarum quinque Iudæorum erant, aliæ uero mercede conductæ, necnon et equites paucos, ad Ierichunta peruenit. Cumq; ciuitatem deſertam inueniſſet, quingentos uero excelſa præoccupaſſe cum uxoribus & cognationibus, hos quidẽ dimiſit. Romani tamen irruentes ciuitatẽ deprædauere, dum plenas domos pecunijs reperiſſent. Igitur cuſtodiam rex in Ierichunte relinquens, reuertitur: & Romanorum militiam ad hyemalia dimiſit in Idumæa, & Galilæa & Samaria. Impetrauit autẽ & Antigonus à Silone pro pecuniarum munere, ut partem exercitus Romani in Liddis ſuſciperet, pro Antonij ſatisfactione. Romani quidẽ in delicijs erant, & ab armis quieti: Herodi uero minime uiſum eſt ocium habere, ſed ad Iudæam fratrem ſuum Ioſippum cum duobus millibus peditum, & quadringentis equitibus deſtinauit. Ipſe uero cum ad Samariam perueniſſet, & ibi depoſuiſſet matrem & alios cognatos ab Maſſada deductos, ad Galilæam uſq; peruenit, capturus quædam loca, quæ cuſtodes Antigoni præoccupaſſent. Peruenies autem in Sephoram, cuſtodibus Antigoni fugatis, in abundantia proſpera erat. Poſt inde contra quoſdam latrones in ſpeluncis habitantes, equitum alã et peditum tria agmina tranſmittit, quatenus prohiberent eos, ne latrocinium exercerent. Hæc autem iuxta uillam uocabulo Arbilon fiebant, ubi ipſe quadrageſimo die cũ omni expeditione profectus eſt. Hoſtes uero cum conflixiſſent, uerterunt læuum cornu agminis eius, quos ipſe inuadens fugauit, ſuos autẽ fugientes eo loco conſtituit: permanſit uero contrarios perſequens uſque ad Iordanem fluuium, cum per alias & alias uias diffugerẽt. Itaq; cum totam Galilæam ceperet, præter eos qui in ſpeluncis habitabant, et diuiſiſſet pecunias, unicuiq; uiro centum & quinquaginta dragmas præbens, ducibus autem multo plus, ad hyemalia eos loca remiſit. Sub idem tempus & Silo ſimul cum ſuis ducibus ad eum uenit, eo quod noluiſſet Antigonus alimenta per hyemalia conſtitutis præbere. Nam plus menſe non eos pauit: ſed miſit in circuitu per prouinciam, præcipiens ut omnia diſſipantes, per montes confugerent, quatenus de neceſſarijs nihil habentes Romani, fame conſumerẽtur. Herodes uero prouidentiam eorum fratrem ſuum nouiſſimum habere præcepit, ſimul et Alexãdrium oppidum muro circũdare. Qui celerius abundantiam neceſſariorum militibus præparauit, et Alexandrium olim dirutum reconſtruxit. Eodem tempore Antonius quidem Athenis morabatur. Per Syriam aũt Ventidius Silonẽ accerſens contra Parthos, primũ quidem ei demandauit Herodem adiuuare, deinde uero ad ſe auxiliatores conuocare.

Bellum cõtra latrones.

Herodes tota Galilæa potitus.

¶ De geſtis Herodis circa latrones deletos, & alijs quibuſdam prælijs ac periculis.

Caput XXV.

CVm Herodes contra latrones in ſpeluncis feſtinaret, Silonem quidem ad Ventidiũ tranſmiſit, ipſe uero contra illos expeditionem produxit. Erant enim latronum cubilia in montibus abruptis conſtituta, & per medium altiſſimos habentia tranſitus, ſaxis acutiſſimis circundatos, ubi cum omnibus ſuis familiaribus latebant. Rex autem arcas cõſtruens, ferreis catenis ligatas, per machinam de uertice montis ſuper eos deponebat, dũ nec ab inferioribus aſcendere propter acutum montem potuiſſent, neq; de ſuperioribus contra eos deſcendere. Arcæ uero militibus armatis plenæ erant, falces longiſſimas habentibus, quibus reſiſtentes latrones abſtractos occidere prævalebant. Sed depoſitionem arcarum contigit incaute diſponi, dum nimis ad alta deſcendiſſent. Habebant etiam intus neceſſaria. Cum tamen arcæ depoſitæ fuiſſent, nec auderet quiſquam ab ſpeluncis exire, unus ex militibus gladio cinctus, & ambabus manibus catenam tenens ex qua arca pendebat, deſcendit in ſpeluncam, abhorrens moram non audentium exire latronum. Cum'que prope unam ſpeluncam ueniſſet, primum quidem iaculis multos fugauit, poſt autem falce reſiſtentes impellebat ad præcipitia ruere. Cum'que intus ingreſſus fuiſſet, multos occidit. & reuerſus in arca quieuit: timor uero reliquos gemitum audientes, & ſalutis deſperatio comprehendit. Rei uero terminum nox prohibuit; & multi rege concedente, ſeſe ſubiectos tradiderunt. Eo modo & in poſterum conflictionibus uſi ſunt,

Induſtria Herodis contra latrones.

ut ab ipsis cis latrones exirent, & ante ianuas pugnarent. Milites autem in circuitu syluæ ignem miserunt, & ita multos occiderunt. Tunc senex quidam intus cum septem filijs & uxore relictus est, à quibus petitus quatenus eos ad hostes dimitteret exire, stãs super ostium speluncæ, unumquemq; filiorum suorum exeuntem prosternit, usq; quo cunctos interemit; post autem & suam uxorem. Cumq; in præcipitio cadauera factasset, super illa se quoq; dedit, mortem pro seruitute sustinens: multaq; prius in Herodem uociferatus, & infirmitatem exprobrans, licet rex dexteram ei tetendisset, & omnem licentiam promisisset. Igitur his actis, iam omnes spelæas obtinuerat rex. Vbi ducem Ptolemæum ordinãs, ad Samariam cum sexcentis equitibus & tribus millibus peditum discessit, tanquam Antigonum expugnaturus. Ptolemæo uero non bene hæc militia cessit: siquidem hi qui prius Galilæam turbabant, inuadentes eum interemerunt. Cumq; hoc fecissent, in nemoribꝰ & in difficilimis locis confugiunt, prædantes & rapientes omnia: quos reuersus Herodes puniuit. Nam multos transgressores interfecit: & eos qui in munitissimis locis confugerant, obsidione capiens occidit, & castella deposuit. Mulctauit etiam ciuitates, rebellibus extinctis, centum talentis. Interea Pacoro bellis ruente, cum Parthi fugissent, mittit Ventidius Machæram adiutorem Herodi cum duabus cohortibus & mille equitibus, Antonij præceptis obsecutus. Machæra siquidem Antigono uocante præter sententiam Herodis pecunijs corruptus properabat, exploraturus eius negocia. Cuius factionem suspectam habens Antigonus, aduentum eius non suscepit: sed fundis eum prohibuit, & demonstrauit eius uoluntatem. Quod ubi Machæra sensit, & Herodem optime sibi persuasisse cognouit: secq; peccasse, non audientem admonitionem illius, ad Samariam ciuitatem discessit: Iudæos uero per uiam occurrentes amicos & inimicos prostrauit, iratus in his quæ passus est. Rex autem his incitatus, ad Samariam perrexit. Vnde ad Antonium cum propter hæc deliberaret proficisci, & suggerere quod talibus auxiliatoribus non egeret, qui magis ei quàm hostibus nocerent, secq; ipsum sufficere ad expugnationem Antigoni, Machæra secutus supplicabat ei ut permaneret: si tamen omnibus modis iturus esset, fratrem suum Iosippum sibi præponeret, ut debellaret Antigonum. Itaq; petitus à Machæra, reconciliatur ei. Cumq; reliquisset Iosippum cum militia, persuasit ei ne periclitaretur, neque Machæræ aduersaretur. Ipse porro ad Antonium festinauit, qui Samosata oppidũ iuxta Euphratem obsidebat cum equitibus & peditibus auxiliatoribus. Cumq; ad Antiochiam peruenisset, inuenissetq; congregatos qui ad Antonium pergere festinabant, timore tamẽ quod in uia Barbari multos inuaderent & intetimerent, non audentes trãsire, ipse eos adhortatus, dux itineris factus est. Sed cum ante duas mansiones Samosatorum uenissent, insidiæ Barbarorum ibidem locatæ, euntes ad Antonium inuadebant. Nam spinis obstruebant camporum aditus, ubi etiam equitum non paucos ociose sedere Barbari disposuerant: ut cum ad campum peruenirent, impetum super eos facerent. Sed ubi primi transierunt, & retro obseruaret Herodes, Barbari subito ab insidijs uelut quingenti secuti, primos ad fugam uerterunt. Tunc rex impetum cum suis militibus in eos faciens, statim hostes inuadit. Quos cum in fugam uertisset, audaciam suorum excitauit, & confidenter eos fecit reuerti, qui prius fugiebant. Tunc rege à tergo pugnante, undique Barbari circunda ei prosternebantur. Sed cum multa iam direpta fuissent uasa & sarcinulæ & mancipia, uniuersa rex hæc eripiens, pergebat. Porro tamen cum multi de sylua propinquante eo campis contra eum exissent, his confligens ipse cum cohorte fortissima, uertit eos in fugã: multosq; interimens, opportunam sequentibus uiam præstabat, qui saluatorem & propugnatorem eum uocauerunt. Cum autem prope Samosata perrexisset, transmittit Antonius exercitum cũ ornatu ad occursum Herodis, hunc ei honorem tribuens auxilij causa. Nam Barbarorum insidias, & impetum contra eos factum audierat. Cumq; præsentẽ alacriter uidisset, & cognouisset ab eo quæ per uiam acciderant, amplectebatur, & uirtutem eius laudibus efferebat, & osculabatur eum, & præponebat sibi quem paulo ante regem ipse monstrauerat. Sed cum Antiochus non multo post oppidum traderet, & à bello desineret, Sosio quidem Antonius præcepit auxiliũ Herodi præbere, ipse uero ad Aegyptum discessit. Tunc Sosius duas legiones cum Herode ꝓmisit ad Iudæam, ipse etiam cum ampliore exercitu sequebatur. Contigit uero Iosippum in Iudæa tali modo perire;

Machera Herodi uenit auxilio.

Herodes ad Antonij præsidium perrexit.

Barbarorũ insidiæ.

Hic immemor præceptorum fratris ad Antonium euntis, exercitum per montes produ-
Iosippus in Iudæa perit. xit: nam quinque cohortes ei Machæra dederat ad Ierichuntem properanti, dum uellet triticum metere: & Romanis militibus nouis & bellorum inexpertis existentibus, quorũ multi per Syriam delecti fuissent, aduersarijs eum inuadẽtibus, relictus in difficilibus locis, fortiter pugnans interimitur, cunctum pene exercitum perdens: siquidem sex turmæ extinctæ sunt. Antigonus autem cum inimicos uicisset, caput Iosippi incidit, quod quinquaginta talentis frater eius Pherora redemit. Sed iam post hæc deferentes Galilæi potentes gentis suæ, socios Herodis in paludem mergebant. Multi quoque & in Iudæa re-
Galilæi deficiunt ab Herode. bellauerunt. Machæra tamen oppidum Gutam munitissimum capit. Nuncij uero cum regi in Daphne Antiochiæ indicassent fratris casum, & ipso quidem hoc sperãte propter uisiones, quas euidenter in somnis de morte fratris sui uidisset, festinans proficiscebatur. Et cum ad montem Libanum peruenisset, octingentos exinde sumens, & habens etiã Romanum exercitum, ad Ptolemaidem peruenit: unde noctu surgens, cum expeditione Galilæam adijt. Cui cum hostes occurrissent, & prælio uicti fuissent, in aliquo oppido cõcludunter, unde & prius egressi sunt, dum congressiones facerent, multa tempestate cõmotas. Nihilq; ualens conficere, exercitum ad uillas propinquas perducit. At cum ab Antonio secunda legio uenisset, hi qui oppidum tenebant, territi nocte ipsum relinquunt: & rex ad Ierichuntem urgebatur, ultionem exacturus pro fratre. Vbi cum profectus esset, potentissimos suos pauit. Post conuiuium autem cum ad superiorem domum ascẽdisset, dimisit omnes qui præsentes erant, ubi miranda affuit dei circa regem prouidẽtia. Nam tectum domus subito ceecidit, & neminem comprehendit. Vnde omnes crediderunt Herodem dei amatorem esse, dum tam maximum & mirandum periculum uelociter euitasset. Postero die aduersarij cum à summitate montium sex millia ad pugnam descenderẽt timorem Romanis immiserunt. Qui cum accessissent, iaculis lapidibusq; regis socios ex-
Herodes telo uulneratus ẽ euntes uulnerabant, & ipsum quidam telo circa præcordia percussit. Antigonus autem ad Samariam ducem mittit Pappum nomine, cum aliquanto exercitu, cupiens hostibus opinionem de se tanquam de bellatore præstare. Machæra uero duci Pappo assidebat. Herodes autem quinque ciuitates cum cepisset, relictos ibi duo millia existentes interfecit. ipsasq; ciuitates incendens, redijt contra Pappum, qui castra sua circa uillam Assanam uocabulo disposuit. Dumq; multi confluerent ad eum ab Ierichunte, & ab Iudæa, iuxta hostes accessit, eosq; audacter percurrentes cum eis confligens deuicit. Quos persequẽs, pro fratris sui uindicta occidebat. Quorum multi cum in domibus armati confugissent, tectis auulsis, desuper lapidibus eos oppressit. Quod factum aduersariorum magis animos cõfregit, sperãtium futura deteriora existere. Nam non latuit multitudo ad uillam fugiendum: & nisi tunc tempestas grandis descendisset, & si rex ad Hierosolymam exercitum uictoria confidentem destinasset, omne opus tunc perfeciſſet, Antigono iam fugam meditãte, & à ciuitate discedere. Rex autem uespere facto, cœnare milites præcepit. Ipse uero cũ in quãdam domum lassus intrasset, ubi balneum erat, pene maximum periculum incidit: quod prouidentia dei uitauit. Nam nudum & cum uno sequente puero lauantem, hostium quidam, qui armati in eadem domo præ timore celati fuerant, inuadunt. Quorũ unus exijt gladium tenens, & per ianuam cucurrit, & post hunc secundus & tertius similiter armati, nihil tamen regem læserunt. Postero tamen die interempti Pappi caput Pherora decidens pro ultione fratris, Herodi transmisit. Nam is manu sua illius interfector extiterat. Definente uero hyeme regressus inde, prope Hierosolymam peruenit, & iuxta ciuitatem castra sua locauit, tertio regni sui anno, ex quo Romæ ordinatus erat. Postea rursus sua castra iuxta murum accedens transmigrauit, unde potuisset ante templum ciuitas expugnari, sicut & prius à Pompeio: & tribus aggeribus locum circundans, turres erexit.
Nuptiæ Herodis. Cumq; multa manu ad opus usus fuisset, & syluam decidisset, & opportunos operãtibus præposuisset, ipse ad Samariam pro nuptijs discessit, ducturus Alexandri filij Aristobuli filiam. Nam hanc sibi desponsauerat, sicut & prius retulimus.

¶ *Quomodo Herodes Hierosolymam expugnauerit* *Caput* XXVI.

POst nuptias autem uenit Sosius per Phœnicen, cum exercitũ per mediterranea ꝓmisisset: uenit etiã multitudo equitũ & peditũ, Tunc rex quoq; regressus est à Samaria,

non paruam ſuper priorem expeditionem producens: ſiquidem triginta millia fuerant. Omnes autẽ prope Hieroſolymoꝝ muros congregabantur, ubi circunſidebant per aquilonis partem muros ciuitatis. Quorum exercitus erat undecim cohortes peditum, & ſex millia equitum, necnõ & auxiliatores Syri, & duo duces: Soſius quidem, ab Antonio miſſus auxiliator. Herodes aũt decertabat pro ſe, quatenus ab Antigono principatum recipe ret, qui Romæ dudum hoſtis fuerat iudicatus, & pro illo rex Herodes per ſenatuſconſul tum ordinatus. Cum multa aũt alacritate uel certaminibus ludæi, qui intra muros cõclu ſi fuerant, Herodi repugnabant, multaq; pro templo iactabant: & multa pro ſolatijs populi, tanquam liberante eos à periculis deo: & omnia foras ciuitatem deſtruebant, ne quid alimenti uel hominum uel iumentoꝝ relinqueretur: & latrocinijs furtim uſi, inopiam eis parabant. Quæ cũ Herodes proſpexiſſet, aduerſus latrocinia quidẽ in opportuniſſimis locis inſidias parauit: de expenſis autem longius agmina militum tranſmittens, uenalia congregabat: ut intra paucũ tempus multã affluentiam eis neceſſariorum faceret abundare: manuq; multa frequenter operantes, tres aggeres citius erigunt. Aeſtas eñ erat, & nullũ operantibus impedimentum fiebat: ſed machinamenta inferentes, murũ permouebant, & oñibus experimentis utebantur: nec tñ terrebant intra ciuitatẽ exiſtentes. Nam illi reſiſtentes, contra iſtos nõ parua excogitabãt: quædam adhuc imperfecta inſtrumenta, alia uero perfecta comburentes. Cumq; ad manus ueniſſent, nõ minores Romanis audendo fuerunt, niſi quia diſciplina deerat militaris. Aduerſum machinas nanq; muros cõſtruebant, iam prioribus ædificijs euerſis: & ſub terram fodientibus occurrentes confligebant: deſperatione tñ potius quàm prouidentia belli uſq; ad ultimum permanebant, licet magna expeditiõe obſeſſi, uel fame fatigati, uel inopia neceſſariorum fuiſſent exhauſti. Nam ſeptimus tunc annus acciderat. Interea aſcendunt quidem ſuper murum uiginti priores, poſtea uero centuriones Soſij. Nam primus murus iam captus fuerat diebus quadraginta, ſecundus autem quindecim, & aliquæ circa templum porticus incenſæ ſunt: quas Herodes Antigonum incendiſſe dicebat, odium ei mercatus ludæorum. Sed poſt dum capta exterior pars templi fuiſſet, & inferior ciuitas, ad interius ſacrarium & ad ſuperiorem ciuitatem ludæi confugerunt. Cumq; timuiſſent, ne prohiberent eos Romani deo quotidianas immolationes offerre, per legatos ſupplicabant, permitti uictimas ſolitas introduci. Herodes autẽ dum putaret eos iam quieuiſſe, cõſenſit. Sed cũ nihil uideret fieri eoꝝ quæ putaſſet, imo fortiter repugnare pro Antigoni principatu, inſtanter accedens, ciuitatem expugnat, & omnia ſtatim internecionibus ſunt completa. Siquidem Romani pro mora obſidionis iraſcebant. Herodes autem nullos ex ludæis aduerſarios relinqui uolebat. Occidebant igitur per uicos & per domos quoſcunq; inueniſſent, fugantes eos, & in templo concludentes: neq; infantibus, neq; ſenibus, neq; infirmitati mulierum miſericordiam pſtantes. Sed & rege deſtinante & petente ut parcerent, nemo fuit qui dextram retineret immotam, ſed furioſi cunctam ætatem extinguebant. Vnde & Antigonus nec priorem nec præſentem fortunam conſiderans, à turre deſcendit, & procidit ante pedes Soſij. Ille tamen nequaq; eius miſertus pro calamitate, ſed plauſibus incontinenter uſus, Antigonã eum tanquam fœminam nominauit, quem nõ ut mulierem ſine cuſtodia remiſit. Et ille quidem ligatus cuſtodiebat. Herodes aũt prouidebat prohibendo alienigenas auxiliatores. Nam feſtinabat multitudo peregrina templum uidere, & ſancta in ſacrario conſtituta. Rex aũt quoſdam petens, alijs interminatus, multos autẽ & armis uetabat: perditionẽ priorem uictoriam æſtimans, ſi quid inuiſibiliũ uiſum fuiſſet. Reſecabat etiam rapinas ciuitatis multũ contra Soſium altercatus, dicẽdo: Si pecunijs & hoſtibus Romani ciuitatem euacuarint, ſolitudinis me regẽ relinquent: ſed & tantis ciuibus proſtratis, paruũ uniuerſi mundi principatum iudicari, pro repenſatiõe necis huiuſmodi. Ille uero cũ pro obſeſſione militibus iuſte prædã permitti dixiſſet, reſpondit ipſe ſe pecunias de ſuo pro mercede ſingulis pſtaturum, & ita reliquam ciuitatem promiſſionibus completis liberauit. Nã ita munificenter ſingulis militibus & ducibus merito regali, & ipſi Soſio donauit, ut oẽs pleni pecunijs abirent. Hæc clades Hieroſolymoꝝ urbi contigit, cõſulibus Marco Agrippa & Canidio Gallo, centeſima & octogeſima quinta olympiade, tertio menſe, in celebratione ieiuniorum, tanquam reuerſa calamitate quæ ſub Pompeio Iudæis illata eſt.

Antigonus tradit ſe Soſio.

Herodes defendit templum à militibus.

Nam & tunc eodem die capti ante uigintiſeptem annos eſſe noſcuntur. Soſius uero cum auream deo coronam deuouiſſet, reuerſus ab Hieroſolymis, Antigonum ligatum ad Antonium perduxit. Herodes quoq; ueritus, ne cuſtoditus Antigonus ab Antonio, & Romam perductus, allegationibus ſuis ſenatui demonſtraret ſe quidem ex regibus deſcendentem, Herodem autem priuatum: & quod oporteret filios eius regnare propter genus, ſi ipſe Romanis peccaſſet: multis pecuniis compulit Antonium, ut Antigonus interficeret. Quod cum factum fuiſſet, Herodes quidem timorem depoſuit. Deſtitit autem hoc modo Aſamonæi principatus poſt centum uigintiſex annos. Nam de familia clariſſima, & nobiliſſimo genere, uel honore ſacerdotali fuerat. Cumq; multa pro gente Iudaica parentes egiſſent, propter mutuam ſeditionem principatum amiſerunt. Tranſiit autem ad Herodem Antipatri filium de familia populari, & genere priuato, & ſubiecto regibus. Nos igitur hunc terminum cognationis Aſamonæorum accepimus.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER XV.

¶ De *Herodis auaritia & morte Antigoni.* *Caput* .I.

OSIVS quidem & Herodes qualiter Hieroſolymam ceperint, necnon & Antigonum captiuum, in ſuperiore uolumine demonſtrauimus: ſequentia uero nunc explanabo. Cum autem totius Iudææ principatum Herodes ſumpſiſſet, quantoſcunque priuatos ſui fautores inuenit, in dignitatibus eos conſtituit: illos autem qui contraria elegerant, non deſtitit tormentis ſingulis diebus afficere. Honorabantur autem apud eum Pollio phariſæus, & Sameus diſcipulus illius. Siquidem obſeſſis Hieroſolymitis, iſti perſuadebant Herodem ſuſcipi, pro quo & compenſatione gratiarum fruebantur. Nam hic erat Sameus, qui quondam in iudicio dum Herodi peperciſſet Hyrcanus, prædixerat imperans ei & iudicibus, quod Herodes liberatus eos omnes perſequeretur: quod & factum eſt, deo ſermones illius adimplente. Eodem tempore cum Hieroſolymam ueniſſet Herodes, omnem ornatum ciuium auferens, in aula colligebat. Ex quo multum pondus argenti & auri Antonio uel amicis eius donabat. Interfecit etiam quadraginta quinq; primates patris Antigoni. Nam & cuſtodes per portas muri diſpoſuerat, ne quid deportari poſſet cum defunctis. Cadauera uero dum excuterentur, ſi quid argenti aut auri, uel aliud neceſſarium fuiſſet inuentum, regi ferebatur: nullus uero malorum terminus erat. Nam auaritia rectoris male conquiſita, deterius expendebat. Prouincia autem inculta permanſit, ſeptimo anno cogente, in quo agriculturam exercere illicitum nobis eſſe probauimus. Antonius itaq; cum captiuum Antigonum ſuſcepiſſet, deliberauit ligatum ad triumphum ſeruare. Sed audiens gentem rebellare Antigono fauentem, doniſq; Herodis redemptus, decreuit in Antiochia illum perimere, quia nullatenus Iudæi quieſcerent. Quod teſtimonio Strabonis Cappadocis confirmatur, ita dicentis: Antonius Antigonum Iudæum Antiochiam perductum interfecit. Et uiſus eſt hic primus Romanorum, regem occidiſſe: dum non æſtimaret alio modo ſententias Iudæorum flectere, quatenus ſuſciperent pro illo conſtitutum regem. Nam nec tormentis ſubditi, regem eum appellari patiebantur, tãquam magnum aliquid de priore principe retinentes. Infamiam igitur uel odium Herodis ita minuere putauit. Hæc quidem Strabo.

Strabo.

¶ De *reditu Hyrcani ad Herodẽ à Parthis, & ambitione principatus ſacerdotij & Ariſtobuli pulchritudine.* *Caput.* .II.

CVm uero Herodem principatum tenuiſſe Hyrcanus princeps ſacerdotum audiſſet, qui captiuus apud Parthos tenebatur, rediit ad Herodẽ, de captiuitate tali modo ſolutus: Barzafarnes & Pacorus Parthorum duces, cum captiuos Hyrcanum principẽ ſacerdotum prius conſtitutum, poſt autem & regẽ, & fratrem Herodis Phaſelũ ad Parthos perducerẽt, Phaſelus nõ tolerans uinculorũ obprobriũ, & omni uitæ ꝓponẽs mortẽ gloriоſam, ipſe ſuus peremptor, ſicut ꝓdictũ eſt, apparuit. Hyrcanũ uero ad Parthos perductũ,

Phraates Parthorum princeps modestius attendebat, dum nobilitatem prosapiæ eius tu
lisset. Quapropter remissum à uinculis, Babyloniæ habitare concessit: ubi & multitudo
Iudæorum Hyrcanum tanquam principem sacerdotum & regem, & omnes usq; ad Eu-
phratem Iudæi habitantes honorabant. Qui dum his frueretur, & audiret Herodē prin-
cipatum suscepisse, mutauit spem suam, ab initio ei amicissimus existens, quem & gratiæ
memorem putauit, quod eum à quæstione & mortis damnatione, uel periculo tormen-
tisq; liberasset. Sermones ergo Iudæis proferebat, festinando ad eum proficisci. Qui ueta
bant, & rogabant eum permanere, dicentes quod officiorum simul & honoris in sacer-
dotali uel principali dignitate nihil apud eos minus habuisset: præsertim dum nihil ab
Hierosolymitanis posset mereri pro diminutione corporis, quam ab Antigono pertulis-
set. Retributiones autem non similes à regibus dantur, quas priuati à benefactoribus ac-
ceperunt. Nam mutat eos fortunæ prouentus. Talia cum ei suggererent, Hyrcanus desi-
derio eundi tenebatur. Cui scribens Herodes, petebat eum Phraati & illic Iudæis ha-
bitantibus supplicare, quatenus non inuiderent ei unà secum commune regnum possidere.
Nam tēpus extitisse dicebat, quo ipse gratias redderet pro beneficijs, cum ab eo nutri-
tus & saluatus esset. Hæc scribens Hyrcano, mittit ad Phraatem legatum Saramallam &
dona multa, supplicans ne impediret gratias reddere, quas pro beneficio deberet. Erat au
tem studium eius non pro hoc: sed quoniam præter meritum principatum obtinuerat,
timebat ne illi rationabiliter auferretur, & Hyrcanum properabat sub potestate sua redi
gere, uel penitus eum disperdere, quod postea fecit. Tunc tamen flexo Partho, pecuniasq;
Iudæis ei dantibus ut ueniret, cum omni eum honore suscepit, & in conuentu primum ei
locum, & in conuiuijs primum lectum concedebat, quem etiam decipiebat patrem uo-
cando, & omnibus modis insidias inopinatas ei parabat. Disponebat etiam reliquas cum
eo sui principatus utilitates, unde & in familia eius seditio exarsit. Nam dum obseruaret
ne nobilissimus quidam princeps sacerdotum dei haberetur, inuitauit aliquem ex igno-
bilissimis sacerdotem de Babylone, nomine Ananelum, & huic principatum sacerdotij
designauit. Quod non pertulit Alexandra filia Hyrcani, uxor Alexandri filij Aristobuli
regis, ex quo filios habuit: unum quidem pulcherrimum Aristobulum nomine, & Hero
dis iugalem Mariammen, forma nobilissimam. Turbata ergo & modeste ferens infami-
am filij, quod illo superstite alter aduena principatum sacerdotij meruisset, scribit Cleo-
patræ, quodam sodali suo literas deportante, ut peteret Antonium principatum sacerdo-
tij filio suo præstare. Sed & Antonio negligente petitionem, amicus eius Gellius ad Iudæ
am cum propter aliquas causas peruenisset, & uidisset Aristobuli pulchritudinem & ma
gnitudinem & iuuentutem, mirabatur: non minus etiam Mariammen regi cohabitantē
stupebat. Vnde Alexandram bonorum liberorum matrem existimans, & ad sermonem
eius ueniens, flexit eam pingere amborum imagines, & Antonio destinare, dicens: Cum
eas uiderit, petitiones eius modis omnibus adimplebit. His elata uerbis Alexandra, ima-
gines Antonio direxit. Cui Gellius referebat dicens, nō ab homine putari, sed à quodam
deo esse liberos Alexandræ, dum uellet ad libidines Antonium emollire. Qui puellam q̄-
dem accersere erubuit Herodi nuptam, uerumetiam Cleopatram metuens contristari.
Scripsit ergo puerum transmitti cum honore, addens, nisi graue uisum foret. His depor-
tatis ad Herodem literis, non cautum existimauit iuuenem excellentem Aristobulum, &
tunc iam sedecim annos ducentem, genere nobilissimo, ad Antonium destinare potentis-
simum Romanorum & paratum suæ luxuriæ supponere puerum, qui etiam libidinosi-
or per potentiam existebat. Rescripsit ergo, dicēs: Si puer exierit à prouincia, statim oīa
bellis uel seditionibus complebuntur, Iudæis sperantibus rerum nouarum mutationem.
Quibus rescriptis cum Antonio excusasset, iudicauit non ultra puerum uel Alexandram
humiliare: sed etiam uxore sua Mariamme ualde petente, quatenus fratri suo principatū
sacerdotij redderet, quod prodesse arbitratus est, dum nec ad Antonium proficisci posset
tali præditus adolescens honore. Conuentum itaq; faciens amicorum, multum Alexan-
dram accusabat, dicendo, latenter insidias egisse pro principatu, dum per Cleopatrā age-
ret, quatenus ipse quidem regno priuaretur, puer autem pro ipso rerum administratio-
nem ab Antonio susciperet, & hæc quidem illam non iuste postulasse, quod & filiam suā

Ananelus cō stituitur sacerdos ab Herode.

De Gellio, & pulchritudine Aristobuli

Notatur Antonij libido

poſſeſſo iam honore priuaret,& ſeditiones in regno moueret, cum multum ipſe laboraſſet ut poſſideret multis & non fortuitis periculis: uerumetiá nullatenus memor ipſe malorum illius,ſed beneuolus circa eos eſſet,& nunc puero principatum ſacerdotij præberet:ideoq; olim ordinaſſe dicebat Ananelum,quod ualde puer eſſet Ariſtobulus. Cum tñ hæc non incaute dixiſſet, ſed pro deceptione mulierũ & præſentia amicorum,læta ex nõ ſperatis Alexandra cum lachrymis ſatisfecit,dicens:de ſacerdotio quidem omnia pro infamia ſe feſtinaſſe:regnum uero nec deſideraſſe, inquit, nec ſi oblatum eſſet, cupide ſuſcepiſſe,cum & nunc nimium honorem habeam propter principatũ eius & tutelam, cuius uirtute totum genus meum effulget honoribus:nunc quoq; beneficijs uicta,ſuſcipio filij honorem,& in poſterum ad omnia ero ſubiecta. Petebat uero,ut ſi quid ꝓpter genus & præſentem ſibi fiduciam temerarium pro indignatione feciſſet, ignoſceret. Poſtq; autem locuti ſunt,dextris datis reconciliantur,omni ſuſpicione (ut uidebatur) ſublata.

¶ De interfectione Ariſtobuli,& Herodis amore in Mariammen.

Caput III.

Sacerdotiũ Herodes tradit Ariſtobulo.

ITaq; rex Herodes ſtatim principatu ſacerdotij Ananelum præter legem exuit,ſeditiones domeſticas pacando:nam nõ licebat aliquẽ honore ſemel accepto fraudari, quod prius Antiochus Epiphanes deſtruxit,dum auferret ab Ieſu ſacerdotium,& ordinaret fratrem eius Oniam:ſecundus autem Ariſtobulus Hyrcanum fratrem ſuum priuauit: tertius Herodes principatum ſacerdotij adoleſcenti tradidit Ariſtobulo.Et nunc quidem putauit ſedaſſe contentionem.Et licet reconciliati fuiſſent,non tamen ſecurus degebat,dum Alexãdram ex præteritis conatibus,ne tempus nouarum rerum caperet, ualde timeret. Quapropter præcepit eam ita in aula conuerſari,ut nihil ſub poteſtate ſua haberet.diligẽter etiam cuſtodiebatur occulte,ne quid præter quotidianam conuerſationem niteretur, quæ paulatim magis illam exacerbabant,& in odio ſuſcitabãt:nam ſuperbia muliebris diligentiam cuſtodiæ indignabatur habere,dum omnia potius uellet pati quàm fiducia priuari,& fucoſum honorem cum ſeruitute uel metu poſſidere. Ad Cleopatram igitur,in quibus exiſteret,frequenter ſe lamentando deſtinabat, poſtulans ſibi auxilium præberi. Quæ iuſſit ei furtim cum filio in Aegyptum ad ſe confugere. Cumq; hoc ei placuiſſet,tale aliquid excogitauit: Duos loculos tanquam pro mortuorum exequijs parauit,in quibus & ſeipſam & filium mitti iuſſit:præcipiens conſcijs famulis eos noctu deferre, & exinde uiam ad mare facere,ubi nauim qua nauigarẽt ad Aegyptum,præparatam haberet.Hæc Sabioni amico Alexãdræ Aeſopus ſeruus eius edixit. Quod cum Sabio audiſſet,& inimicus Herodis eſſet,quod inter inſidiatores Antipatri de ueneno conſcius putaretur,odium lenire pro indicationis fauore putauit,& regi nunciat inſidias Alexandræ.Qui cum iam uſq; ad conatum procedere dimiſiſſet,in ipſo facinoris opere detinuit,ſed inuitus conceſſit culpam,dum putaret nullatenus Cleopatram ceſſare,ſi contra ſe cauſam inueniſſet.Palam ergo magnanimitate uel modeſtia ueniam eis largitus eſt. Propoſuit tamẽ omnibus modis adoleſcentem perimere,non tamen cito, propter ueriſimilem diſſimulationem. Cum ergo tabernaculorum feſtiuitas ueniſſet,quæ apud nos cum ſumma ueneratione celebratur,tunc quidẽ diſtulit,& in delicijs ipſe & reliqua multitudo degebat: mouit tamẽ eum feſtinare uoluntatem ſuam cõficere inuidia. Nam dum adoleſcens Ariſtobulus decimum & octauum annum ducens,ſecundum legem ſuper aram aſcenderet uictimas immolaturus,& ornatu ſacerdotali circumdatus,celebraret religionis conſequentia, magnitudinem ſuper ætatem oſtendens,necnon & generis dignitatem, populi concitauit fauorem,& Ariſtobuli aui ſui præſens memoriam eis reduxit.Qui paulatim iritati,uoluntates ſuas iam demonſtrabant,gaudentes ſimul & lætitia perfuſi,uoceſq; laudabiles in eum orationibus mixtas emittebant, ut manifeſtus fieret populi fauor & temerarius, ſub regno utiq; conſtituti,cum aliorum præterita beneficia memorarent. Inter hæc omnia ſtatuit Herodes uoluntatem,quam in adoleſcentem habuiſſet,implere. Celebratione autem tranſacta,dũ in Ierichunte maneret,& in conuiuijs eos Alexandra peteret,Herodes adulabatur adoleſcenti,& illiciebat ad affluentiá potionis,paratus conludere,uel iuueniliter ad gratiá illius iocari,& loco æſtiuo illic exiſtente, collecti ſimul exierunt refrigerij captantes,Cumq; fontibus aſſiſterent,calorẽ meridianũ aura tẽperare prius quidẽ natantes ſer-

Cõſpiratio Alexandræ & Cleopatræ in Herodem.

nos & amicos prospiciebant, post aũt cum adolescens irritaretur, Herodis amici, quibus hoc præceptum fuerat, tenebris iam tenentibus, sæpe eum mergentes tanq̃ cum eo ludentes, non emiserunt, usquequo eum pressum fontibus suffocarent. Aristobulus quidem ita extinctus est, decimum & octauum annum agens ætatis, cum principatum sacerdotij anno non amplius tenuisset, quem rursus Ananelus suscepit. Quo malo mulieribus nũciato, incessabilis eas statim dolor defuncti inuasit. Ciuitas etiam rumore delato, lamentis cuncta completa est, omnibus calamitatem tanq̃ propriam & non alienam dolentibus. Alexandra uero plus consumebatur conscientia peremptionis: nam dolorem ampliorem ab ipso funeris actu ferebat. Sed sustinere necessarium putauit, licet sæpius sua manu uitam finire niteretur: desijt tamen, si posset uiuens sufficere ad ultionem insidiarum perempti. Vnde potius suam uitam tenebat, ne daret suspicionem filium suum insidijs periisse. per hanc enim dissimulationẽ sperauit satius se opportuno tempore uindicare. Illa quidem sic continenter dolorem tolerabat. Herodes autem omnibus uerisimilis uidebatur nõ insidiarum adolescentis autor extitisse. Nam non tm̃ quæ ad funus pertinerent peragebat, sed etiam lachrymis usus, animæ confusionem ueram esse monstrabat. Interdum etiam & dolore uincente, etĩ ex aspectu pulchritudinis plangebat, & licet adolescentis mors p eius tutela putaretur, manifestum tñ erat, quod pro satisfactione ista faceret. Siquidem munificenter exequias eius honorans, multum apparatum circa locellos, & multitudinẽ aromatum fecit: nimiumq̃ ornatum simul sepelijt, ut dolorem mulierum penẽ deleret, & solaretur eas per istam partem. Alexandram tñ nihil tale deuicit, sed semper mali memoriam mœstitia incitabat, & scripsit Cleopatræ Herodis insidias & filij perditionẽ. Quæ dũ festinaret petenti subuenire, calamitates Alexandræ miserata, propriam oẽm causam cõfecit, & petere Antonium uindicare adolescentis interitum non cessabat, cum diceret nõ esse dignum, Herodem per eum regem statutum in regno, quod non ad eum pertineret, in ueros reges tales iniquitates ostendere. Quibus cum flexus esset Antonius, ad Laodiceã perueniens, mittit præcipiens Herodem ad se proficisci, sibiq̃ pro morte Aristobuli satisfacere: nam non recte insidiæ confectæ p eum extitissent. Qui cũ causam timuisset, & Cleopatræ contrarietatẽ, quæ non cessabat Antonio suadendo quatenus eum damnaret, statuit quidem obedire: nam nihil aliud erat quod ageret. Cumq̃ patruum suum Iosippum procuratorem regni & rerũ reliquisset, demandauit ei secrete, ut si quid ab Antonio passus esset, continuo Mariammen occideret. Nam dilexisse uxorẽ profitebatur, & timuisse ne cõtumeliam post eius mortem pateretur, dũ per pulchritudinem illius ab alijs desiderari posset: per quæ demonstrabat impetum Antonij quem in eam habuisset, cum olim de pulchritudine illius audisset. Herodes quidem hæc p̃cipiens, spe incerta ad Antonium perrexit. Iosippus autem cum in dispensatione rerum regni statutus esset, & propter hoc frequenter Mariammen conueniret, & de negocijs honoris causa reginam percontaret, fauorem & amorem circa eam Herodis inseruit. Mulieres aũt cum illum adulationibus emollissent, plus aũt ab Alexandra seductus Iosippus, sententiã regis demonstrauit, & mãdatum explanauit, dum fidem illis uellet facere, quod nec post mortem sine ipsa posset esse dicere, q̃ si quid acerbum ab Antonio pateretur, non sufferret ab ea nec post interitum separari. Hæc quidem Iosippus. Mulieres autem non hoc amorẽ affectus Herodis putauerunt: sed timuerunt, ne reuersus tyrannica crudelitate sibi mortem inferret, ideoq̃ de uerbo suspicionem non paruam perceperunt. Eodem tempore rumor in ciuitate Hierosolymorum ab inimicis Herodis dispersus est, quod Antonius tormentis eum affecisset & occidisset. Quæ fama cunctos quidem in aula turbauit, plus uero mulieres. Tum Alexandra Iosippum flectit, ut cum ipsis ad Romana signa confugeret: nam Romanum agmen tunc iuxta ciuitatem sub duce Iulio pro regni custodia castra posuerat, dicẽs: primum si qua turba in aula concurrerit, ipsæ in tuto existerent, dum Romanos propicios haberent. præterea si Mariammen Antonius pspexerit, principatũq̃ recipere speramus, nec in aliquod postea seruitium de propagine regij generis descendemus. Cum has rationes fugæ cogitassent, literæ ab Herode de omnibus suis causis deportantur, priori rumori cõtrariæ. Nam cum ad Antonium peruenissent, confestim eum donis de Hierosolymis deportatis reconciliauit, & sermonibus dicere compulit, ut nequaquam contrarie quid-

Aristobulus dolo Herodis submergitur.

Dissimulatio Herodis.

Insanus Herodis erga uxorẽ amor.

dam de ſe haberet,& Cleopatræ uerba nihil aduerſus ſuam ſatisfactionem ualere. Nam non, inquit Antonius, iuſtum eſt ut rex de ſuo principatu depoſitus pœnam luat:quia q̃ honorem ei dederunt,ipſi ei uti poteſtate permiſerunt.Quo dicto flexa eſt Cleopatra,ſciens nequaquam alienum principatum ſcrutari prodeſſe. Cum de his ſcriberet Herodes, aliosq̃ narraret honores, quos ab Antonio in conuentu uel in conuiuijs quotidianis haberet,& hæc tamen obtineret, licet in accuſationibus Cleopatra moleſta nimis exiſteret, quæ prouinciæ deſiderio omnibus modis perire illum feſtinaret:ſed quia Antonium iuſtum circa ſe cognoſceret,nihil horum difficilimum ſperaret: quod autem tardaret,fauore firmiori circa ſe Antonij, ſperaret Cleopatræ reconciliari animo poſſe,& ſe hoc facere dicebat:nam Antonium petitiones ſuas adimpleſſe,& ſibi inferiorem Syriã conceſſiſſe denunciauit,& per hoc ſolatium refutaret &reijceret appellationes,quas Cleopatra pro Iudæa feciſſet.Cum hæ literæ ueniſſent,deſierunt ab impetu, quem tanquam de mortuo habuiſſent, ut ad Romana ſigna confugerent:non tamen earum latuit uoluntas. Nam p̃ceſſit Antonium rex ad Parthos euntem,& ad Iudæam reuertitur:ſtatimq̃ ſoror eius Salome,materq̃ eorum conſilium quod habuiſſet Alexandra cum ſuis aperuerunt.Salome uero & contra maritum Ioſippum accuſationem protulit, dicens quod cum Mariamme frequenter conueniſſet.Hæc uero dicebat inimicitiarum cauſa, quod frequenter ignobilitatem generis eius in iurgio deprauaret.Herodes autem callidus ſemper, & nimis Mariammen amans,licet ſtatim conturbatus fuiſſet, non tamen patitur amore Mariammes aliquid temerarium in ea conficere:ſed in utroq̃ anxius,ſecrete eam inquirit, utrum uerum eſſet de Ioſippo quod audierat,an falſum.Illa uero cum iuramento affirmante, & ſatisfaciente,quod in nullo peccato fuiſſet ei commixta:paulatim rex deflectitur,& ira deleta,coniugis amore ſuperatur, ut & iam ſatis factum ſibi de his crederet quæ audiſſet,& honeſtati eius multas ageret gratias:fauorem quoq̃ quem erga ipſam uel amorem haberet pandebat,& qualia ſæpe amantibus contingunt,collachrymabant inuicẽ,magno ſtudio ſeſe pariter diligentes. Cum uero rex ſuum affectum iam prætermiſſa zelotypia confirmaſſet,non amantis eſt,inquit Mariamme,quod mandaueras Ioſippo,ut ſi quid paterere ris ab Antonio moleſtum,me perimeret,quæ nihil tibi peccaſſem.Quod uerbum ut audiuit Herodes, exardeſcens in furorem, ſtatim eam ab amplexu dimiſit,clamans,& ſuos capillos dilacerans,dicendo manifeſtum ſignum cepiſſe, Ioſippum cum ea habuiſſe communionem:nam nullatenus prodidiſſet, quod ſecrete audierat,niſi maxima fides illis interfuiſſet:credensq̃ de crimine,penè ſuam interfeciſſet uxorem,niſi uictus amore,furoris impetum refrenaſſet,ſeipſum conſumens. Ioſippum tamen ulterius nec ad ſuam faciem uenire permiſit,Alexandram uero tanquam totius mali cauſam ſeruari præcepit.

¶ *De malitia Cleopatræ & Herodis uirtute.* *Caput* IIII.

INterea per Syriam turba commouebatur,Cleopatra non deſiſtente Antonium flectere,quatenus omnibus oppreſſis,potentiam ſingulorũ ablatam ſibi donaret:multumq̃ ualebat,deſiderio ſui illo inflammato,quæ cum natura auara exiſteret,nihil iniuſtum reliquit. Siquidem fratrem ſuum,quem iam habiturum regnum ſciret, uenenis aggreſſa cõſumpſerat,quintum & decimum ætatis annum agentem:ſororem autẽ Arſinoen Epheſi ad templum Dianæ confugientem,per Antonium extinxit.Iam pecuniarum gratia & tẽpla & corpora uiolabat:neque ſacrarium tam caſtum fuit,aut aſyli priuilegio tutũ,cuius ornatum ipſa non abſtulit:nec tam profanum uel inceſtum,quod ſolum potuiſſet auaritiæ illius ſatisfacere.Et cum omnia expoliaret,fœmineis cupiditatibus nullatenus ſatisfaciebat:ſiquidem cuncta deeſſe ſuis deſiderijs ſemper putabat.Quapropter & Antonium compellebat aliquid ab alijs auferentem ſibi donare. Nam cum tranſiſſet ad Syriam cum eo,& eam cogitaret poſſidere,Lyſaniam quidem Ptolemæi filium accuſans,quia Parthos contra remp.duxiſſet,occidit.Petijt autem ab Antonio etiam Iudææ & Arabiæ reges occidi.Antonius autem cum ex omnibus amore fœminæ uictus eſſet, ut nõ tantum uerbis, ſed etiam uenenis uideretur obedire,manifeſtam quidem iniquitatẽ uidens,petebat eam, ne ſe tantum ut peccaret compelleret,ne cuncta negaret ei:nec quanta illa præcepiſſet p̃ficiens,palàm iniquus uideret,Ideoq̃ partes prouinciæ uniuſcuiuſq̃ recolẽs, donauit ei

Cleopatræ malitia.

præſtans etiam ciuitates quæ intra fluuiũ Eleutherum uſq; ad Aegyptum erant, excepta Tyro & Sidone, quas à maioribus liberas eſſe cognouerat, licet multum eum illa ſibi eas præbere ſupplicaſſet. Cum hæc Cleopatra obtinuiſſet, & deduxiſſet Antonium uſque ad Euphratem contra Armenios euntem, reuertitur: & intrans Apameam & Damaſcum, inde etiam in Iudæam peruenit. Quam cum Herodes ſuſcepiſſet, conduxit ab ea redi- tus Ierichuntis: nam balſamum terra illa generat, quod precioſiſſimũ eſt, & nuſquam ali- bi naſcitur, & palmas multas & optimas. Et dum multum tempus faceret cum Herode, tentabat cum eo concumbere: nam naturaliter & euidenter libidine exardebat: forſan ta- men & aliquid amatorium paſſa eſt: ſed quod ueriſimilius eſt, regno eius inſidiabatur, ſi quo modo iniuriam in ſe factam poſſet pro accuſatione adipiſci, deſiderio uero quaſi uic- tam ſe eſſe demonſtrabat. Herodes autem licet olim nullatenus faueret Cleopatræ, dum ſciret eam omnibus eſſe moleſtã, tunc tñ & ampliori odio eius detentus, quod per luxuri am uellet illa inſidias ei parare, uerba quidẽ eius in p̃ſenti refutauit, cõſilium uero cũ amic- cis ſuis ſumpſit, ut eam ſub poteſtate ſua poſitã occideret, ut & ſe & multos malis eius libe raret, quibus iam grauis facta uel fieri poſſe putabatur. Nam hoc ipſum & Antonio p̃- deſſe, quia neq; illi fidelem eam eſſe dicebat. Cum hæc cogitaſſet, prohibebant eum amici: primum quidem ſuggerentes, quod non deberet maximum periculum & manifeſtum pro re tanta ſuſcipere. Cumq; permanſiſſent ſupplicantes ne quid temerarie conaretur, nam nullatenus Antonium poſſe pati dicebant, quamuis eum muneribus redimere pu- taret, cum amore eius potius incenderet, & uideret uiolentia, uel inſidijs illius ſe eius amo re priuatũ, nec mediocre quiddam pro ſatisfactione poſſet edicere, ſi contra fœminam hoc ageret, quæ per illud tempus omnes dignitate ſuperabat: utilitatem autem quam An tonio dicit futuram, uerendum eſt ne potius ille temeritatem exiſtimet, quod affectu tali eum priuaret: unde non eſt incertum dicebant, quod maximis uel continuis malis prin- cipatus eius uel generatio compleretur: refutare uero concubitum, quem illa poſtulabat, pro tempore honeſte ſuadebant. qui cum hæc deſignarẽt, & pericula merito demonſtra- rent, conatus eius compreſſerunt. Tunc Herodes Cleopatræ donis & muneribus ſatisfaci ens, deduxit eam ad Aegyptum. Antonius autẽ cum Armeniam cepiſſet, Artabazen Ti- granis filium cum ſatrapis ſuis ligatum in Aegyptum deſtinauit, donans eos Cleopatræ cum omni eorum regio ornatu. Armeniæ uero tenuit principatum Artaxias, maior illi- us filius, qui tunc euaſerat. Quem cum Archelaus & Nero Cæſar expuliſſent, Tigranem nouiſſimum eius fratrem ordinauerunt. Hæc quidem poſtea contigerunt. Vectigalia ue ro, quæ debuiſſet de terra donata ab Antonio, Cleopatræ præbere Herodes iuſtum iudi cauit ex integro, ne occaſionem ei odij præſtaret.

Balſamũ nuſquam niſi in Ierichonaſci

Herodes Cleopatram interficere cogitat.

Herodes Cleopatram ad Aegyptũ deducit.

¶ De *pugna Herodis contra Arabes.* *Caput* V.

ARetas autem, cum Herodes reditus eius conduxiſſet, tempore quidem aliquanto reddebat duo millia talẽta, poſt autem indeuotus extitit, uix partem aliquam præ- bens. Herodes quidem hoc modo defraudantem, nihilq; ſecundum iuſtitiam facere uolẽ- tem, perſequi deliberauit: ſed interim propter bellum Romanorum hanc diſtulit exacti- onem. Nam dum in Acciaco littore ſperaretur pugna, quæ centeſimaoctogeſimaſeptima olympiade contigit, & Cæſar cum Antonio de republica decertaret, Herodes ex opulen- tia prouinciæ ſuæ multo tempore reditibus & uiribus collectis, Antonio deliberauit au- xilia diligenter p̃parare. Sed Antonius nihil auxilio egere ſe dixit, Arabum autem perſe- qui præcepit. Nam iam audierat à Cleopatra p̃fidiam eius. Petebat enim hoc Cleopatra, dum ſibi putaret p̃deſſe, ſi unus ab altero ſterneretur. Cum hoc ab Antonio iuſſum fuiſ- ſet, Herodes milites congregauit, tanquã confeſtim Arabiam ingreſſurus: paratáq; equi- tum & peditum multitudine, in Dion ciuitatem peruenit. Cumq; illic Arabes ei occurriſ ſent, pugna maxima commiſſa eſt, in qua uicerunt Iudæi. Poſtea multum exercitum Ara bum in Chana uico congregatum, qui eſt in inferiori Syria, audiens Herodes uenit ſuper eos, ducens maiorem partem ſuæ militiæ, & prope Calon ſua caſtra metatus eſt, unde opportune pugnaret. Cumq; hæc diſponeret, populus Iudæorum clamabat mora dimiſ ſa contra Arabes impetum facere, dum credunt ſe in hoc paratos eſſe, quia in priori pu- gna uictores extitiſſent. Igitur ſuum ſtudium militẽ oſtendente, rex ſtatuit magnanimita-

Victoria Iudæorum contra Arabes.

tem eorum non remorari,dicens non ſe deeſſe uirtuti eorum:& primus ſe armans,oēs produxit ad aciem. Statim autem terror Arabis incidit. Contra quos modicum reſiſtentes,ut uiderūt inexpugnabiles,omniq; plenos uirtute,plurimi fugerūt: fuiſſentq; perempti,niſi Artemon Herodem & Iudæos iuaſiſſet:nam hic erat dux Cleopatræ ibi conſtitutus,& inimicus Herodis,futuraq; non imprudenter proſpexit: ut ſi quid clarum agerent Arabes,ipſe quieſceret:uictis autem eis,quod & contigit, ex propriis præparatis militibus inuaderet Iudæos, quos tunc laſſos & iam uiciſſe putantes, ſubito ſuperueniens proſternebat. Nam alacritatem animi contra manifeſtos inimicos conſumentes Iudæi,& poſt uictoriam remiſſiores,citius à recentioribus hoſtibus obteruntur in locis aſperis & ſaxoſis,quorum notitiam inimici amplius habuerunt. Arabes autem prius uicti ſeſe recuperantes reuerſi occidebant,fiebatq; diuerſa perditio. Rex autem Herodes deſperationi pugnæ uectus equo ducere tentauit auxilium,ſed non ualuit,licet feſtinaſſet ſubuenire. Sed caſtra Iudæorum cum Arabes cepiſſent,non mediocrem felicitatem & ſine ſpe tenuerūt: nam uictoriam quam prius perdiderant,poſt obtinuerunt, plurimum aduerſariorū proſternentes exercitum. Exinde latrocinijs utebatur Herodes, multamq; Arabum terram diſcurrens uexabat, dum ſuper montes caſtra diſponeret,& omnino recuſaret manus cū eis ex æquo conſerere. Frequēter tamen laborum diligentia lucrum ſibi acquirebat:nam & proprios milites omnibus modis fouebat,ruinam ſuam cupiens emendare.

Artemon laſſos inuadit Iudæos.

¶ *De Herode contra Arabes inſtituente exercitum & uincente.*

Caput VI.

INterea Acciaco bello inter Cæſarem & Antonium geſto, ſeptimo imperij anno Herodis,terra Iudæorum commota eſt, qualiter nunquam animalium peſtilentia p prouinciam geſta,perempti ſunt à ruinis etiam hominum decem millia. Milites uero cum ſub diuo degerent,nihil ab oppreſſione ſunt læſi. Quæ cum Arabes inquirerent, & plus quàm in ueritate erat,audirent,quæ facta fuiſſent,tanquam prouincia hoſtium euerſa hominibus peremptis,nihil ulterius ſibi aduerſum credebant poſſe inſurgere. Quò cum legati Iudæorum perueniſſent,pacem propter hæc quæ euenerant facturi,Arabes pereme runt eos,& cum alacritate contra milites eorum præparabantur. Qui nec inuaſionē Arabum ſuſtinuerunt,ſcilicet calamitatibus oppreſſi: nec bellare decernunt, dum non pares ſeſe prælijs eorum putarēt,neque auxilium haberent,rebus ſuis domi ſubuerſis. Quos ita diſpoſitos rex flectere ſermone tentauit,ut recuperaret eis antiquum alacritatis animum, & exhortatus aliquos optimatum,auſus eſt etiam & ad populum ſermocinari: nam prius pigebat eum,ne male propter calamitates ſuſciperetur ab eis. Petebat ergo talem orationem proferens: Non ignoro ſocij quoniam multa per hoc tempus facta ſunt contra rempublicam noſtram,& fortaſſis nec hi modo de ſe confidūt, qui multum uirtute præcellunt:ſed quoniam compellimur pugnare,nec eſt aliquid quod ſemel factum,non poſſit rurſus bene tractatum emendari:petere uos elegi ſimul & docere, per quæ poſſitis in proprio alacritatis animo permanere. Volo tamen primum uobis oſtendere, quod iuſte bellum id conamur committere,propter iniurias aduerſariorum:nam maxima magnanimitatis hæc cauſa uobis exiſtit:poſt uero declarare,quod nihil ſint quæ nunc nobis mala ſuperuenerunt, ſed & multas nos ſpes uictoriæ poſſidere. Exordiar autem principia, teſtes uos faciens mei ſermonis. Nam Arabum iniquitatem noſtis, & circa alios omnes, ita perfidam tanquam barbarorum, & quia nec deum cogitent: ſæpius enim nos offenderunt auaritia uel inuidia ſua. & quid multa dicimus? dum immineret eis ut à proprio principatu deciderent, & Cleopatræ ſeruirent, quis alter eos de hoc timore liberauit,niſi mea amicitia quam cum Antonio poſſidebā? Et illius circa nos affectus nihil hos importunum ſuſtinere permiſit:nam Antonius cauebat agere, quod poſſet nobis in ſuſpicionem peruenire. Tamen & cum uellet Cleopatræ partes aliquas ab utraque prouincia præbere,hoc quoq; ego diſpenſaui,multaq; munera ſecretius offerens,tutelam utriſq; acquiſiui. Expenſas autem ipſe ſuſcepi ducenta præſtando talenta,duo millia uero fide dicēdo,quæ etiam pro reditibus adimpleui:unde nos nihil ab eis ſuſcepimus. & oportebat quidem nulli tributa prouinciæ Iudæos præbere,quod & ſi præbendum eſſet, pro nobis,nō etiam p Arabis daretur,qui nobis nec gratias agunt:nam pro beneficijs iniqua circa nos

egerunt,prius quidem quod nos amicos,non hoſtes reditibus priuauerint. Nam ſi fides hoſtibus neceſſario ſeruatur,multo melius amicis. Sed non apud hos ita eſt, qui modis omnibus optimum putant iniquitatem eligere,ſi ſolum lucrum eis poſſit acquiri. Eſt ergo quæſtio nobis,utrum oporteat iniuſtos punire,dum hoc etiam deus deſideret,& ꝑceperit ſemper iniquitates & contumelias execrari,quæ non tantum uerbo,ſed etiam iuſſit per bellum ulciſci. Nam quod uidetur iniuſtiſſimum apud Græcos & Barbaros,hoc ſi dici fas eſt,in noſtros legatos cognoſcitur ꝑpetratum. Græci ſiquidem ſacros & inuiolatos dicunt eos eſſe,nos aũt optimũ & beatũ decretũ in lege à deo didicimus. Hi nanq; & hominibus deũ placant,& aduerſa rios hoſtibus reconciliant. Qualis igiť poſſit iniquitas peior agi,q̃ ſi legati qui pro iuſtitia loquunť intereant? Quemadmodum aũt poſſint uitã iuã innoxiam cuſtodire,ſeu circa bellum feliciter agere, dum talia ꝑpetraſſent, mihi quidem non uidetur. An forſitan rectũ & iuſtum nobiſcum eſt,illi uero fortiores ob hoc putãtur? Sed primũ quidẽ indignum eſt uos hæc credere. Nam ubi iuſtum eſt,ibi & deus:deo uero ꝑſente,multitudo cum fortitudine præſto eſt. Vt ergo de nobiſipſis requiramus,uicimus primo prælio:in poſteriore uero nec ſubſtiterunt,ſed ſtatim ceſſerunt,non ſuſtinentes noſtræ alacritatis impetum:uincentes autem nos Artemon inuaſit,bellum inferens nõ indictum. In primo uero prælio nomen & fortitudo noſtra apparuit:in poſteriori uero, iniquitate uel inſidijs concidimus. cur igitur minora ſapimus in his,ubi maiores ſpes poſſidemus? Quomodo autem obſtupeſcimus eos,qui cum palàm decertant,ſemper uincuntur,cum uero ſic uincuntur,ab iniquitate illis hoc euenit? Virtus uero non expugnatione debilium,ſed in oppreſſione fortium apparet. Si tamen quenq̃ & illa terrent, quæ domi contigerunt,& in terræmotu acciderunt,primum quidem ſciat, quoniam hoc ipſum & Arabas decepit,dũ maiora q̃ contigerunt putarent. Præterea non debent hæc aut illis audaciã,aut nobis timorem immittere. Illi nanq; noſtris laboribus uel calamitatibus ſpes ſibi aſſumunt,quas nos egreſſi cõtra eos,uiriliter auferemus. Vos aũt accipite alacritatẽ pugnandi,neq; enim intantũ ſumus contriti,neq; ira dei uulnerati,ut quidã putant, quæ potius accidentia ſunt dicenda. Quæ ſi dei ꝓuidentia acciderunt,liquet quod iam ſecundum illius iudiciũ ira deſijt,dum ſatis uindictam de factis noſtris acceperit. Nam ſi uellet amplius nobis nocere,nequaq̃ flexus fuiſſet. Bellum aũt quia & uult fieri, & iuſtum eſſe cognouit,ex his nobis oſtendit,quod multis per prouinciam terræmotu peremptis, nullus armatus interijt,deo euidenter oſtendente, quod ſi omnes cum filijs uel uxoribus militarent,nihil penitus eis inopportunum accidiſſet. Hæc reputantes ergo quod in omni tempore dei patrocinium poſſidetis,perſequimini fortitudine iuſta iniquos,amicis perfidos, maleuolos circa legatos,ſemperq; ueſtra uirtute deuictos. Cum hæc audiſſent Iudæi,multum audaciæ ſumentes,ad pugnã parabantur. Herodes aũt hoſtijs celebratis,cum magno ſtudio eos contra Arabes, tranſiens Iordanem fluuium,ꝓduxit,& ꝑpe aduerſarios caſtra diſpoſuit. Tum uiſum eſt caſtellum in medio poſitum occupare, quod ſibi multum ꝓdeſſe putauit uolẽti maturius prælium uel committere uel differre:nam opportuno uel munito loco conſtiterat. Cumq; idem prouiderent Arabes,bellum pro caſtello committiť; & primum quidem protelatio,deinde uero multis ex utraq; parte ad manus ueniẽtibus, Arabes afflicti recedunt. Quod ſtatim ſpes Iudæis non minores erexit,uirtutemq; accendit. Dumq; magis omnia uellent Arabes pati, quàm decertare, & Iudæi caſtra eorum inuaderent,Arabes coacti recedunt,nullas uincẽdi ſpes habentes, ſed tantum multitudine audaciam ſumentes. Itaque pugna facta,multisq; ab utraque parte cadentibus, Arabes recedunt,quorum plurima mors fugiendo fiebat. Nam non tantum ab aduerſarijs terrebantur,ſed ipſi fugientes,ſua multitudine contriti moriebantur. Vnde quinque millia defuncta ſunt, reliqui uero ad caſtra confugerunt, minime ſpes ſalutis firmas habentes neceſſariorum inopia,& quod peius erat,aquarum indigentia. Iudæi autem licet perſequerentur,tamen inuadere caſtra minime permittebantur,obſidentes ergo uias eorum, fugere uolentes arcebant. In his igiť Arabes conſtituti,legatos ad Herodẽ dirigunt, primum quidem diſſolutionem belli petentes:nam ſitis eos urgebat omnia pati,dum tantum in ꝑſenti licentiam aquas acciperent hauriendi. Qui nec legatos nec dona ſuſcepit:neq; mediocre qddã pactus eſt,dum obſtinate permaneret ulciſci tranſgreſſiones in ſuos ab illis fa-

Vincuntur Arabes.

ctas. Qui siti compulsi nimia, semetipsos tradiderunt, ut per quinq; dies quatuor millia ca perentur: sexto uero die reliqui de castris egressi, decertare cum aduersarijs nitebantur, eligentes omnia pati, ne paulatim sine gloria deperirent. Quæ cum deliberassent, nulla tenus decertare ualuerunt: nam animo & corpore calamitatibus afflicti, pro lucro mortem esse putauerunt, ne in tribulationibus uitam extenderent, quorum septem millia priori prælio consternuntur. Cum his ergo casibus uterentur, arrogantiam priorem deponunt, miratiq; Herodis prudentiam cesserunt, patronum eum suæ gẽtis pronunciantes. Qui cum multa felicitatis gloria reuertitur, maximã acquirens suæ fortitudini dignitatẽ.

¶ Quomodo *Hyrcanum Herodes occiderit, & Cæsaris gratiam acquisierit.*

Caput VII.

IGitur licet optime per bellum Herodes res suas disposuisset, tamen in periculum incidit. Siquidem pro republica decertãs Antonius, in Acciaco littore à Cæsare uincit. Tum in desperationem sui Herodes uenit, dum amici & inimici putarent non impune amicitias ei prouenire, quas cum Antonio habuisset. Quapropter amici quidem desperabant: inimici uero licet in speciem contristarentur, tamen clam nimium lætabãtur, sperantes meliora sibi rerum mutatione uentura. Herodes autem Hyrcanum solum uidens in dignitate regia constitutum, prodesse suis rebus opinatus est mortem illius: ne imminẽte sibi à Cæsare periculo, ille daret occasionem, qui solus regio uidebatur ex genere. Cum hæc cogitaret, nec daret occasionem Hyrcanus, nam modestia morum nullam rerũ gubernationem curabat, nec rebus studebat nouis, omnia concedens fortunæ: Alexandra nimis pertinax, & spem rerum mutatione incõtinenter credens, uerba ad patrẽ fecit, ne sustineret Herodis iniquitatẽ in familiam suam ꝓcedere: sed custodire spes eoꝝ petebat, ut & Malacho Arabiam tenenti scriberet, quatenus eos susciperet ad se refugientes. Nam si mors euenerit inimico Cæsaris Herodi, ad se principatum uenturæ, & propter populoꝝ fauorem, & propter generis dignitatem. Dum his eum flectere niteretur, Hyrcanus uerba depellebat. Sed pertinacia muliebri dum illa ꝑmanens nec noctu uel interdiu definẽs, Herodis erga se insidias accusaret, compellit eum epistolam dare Dositheo cuidam amico, in qua scriptum erat, ut Arabas equites qui deberent eum ad se perducere, mitteret prope paludem bituminis, quæ distat ab Hierosolymis stadijs ducentis. Credebat enim Dositheo, dum nimis eum sibi amicum ipse & Alexandra existimarẽt propter inimicitias, quas cum Herode haberet, ut Iosippi cognatus, quem ille peremerat, quia & illorum qui in Tyro prostrati fuerant ab Antonio, prior frater extiterat. Sed hæc Dositheum nullatenus Hyrcano fidum in ministerio parauerunt. Nam præponens illi regis amicitias, porrigit Herodi epistolam, qui eum pro fide non tantum laudauit, uerum iussit ei, ut ministraret reliquæ causæ, quatenus signatam epistolam traderet Malacho, literasq; ab illo reciperet, cum non parui putaret & illius sentẽtiam cognoscere. Quæ cũ Dositheus alacrius ministraret, Arabs rescripsit & ipsum Hyrcanum se susciꝑe, & omnes qui cũ eo uenirent. Destinauit etiam qui deberent eos caute ꝑducere. Vt uero & hanc epistolã Herodes susceꝑit, confestim uocato Hyrcano, de factis ei cum Malacho pactis requirebat. Cumq; ille negasset, epistolas coram concilio demonstrans, uiꝝ interfecit. Hæc nos cõscripsimus, quæ in annalibus regis Herodis continebantur. Alij uero nõ ita existimãt, sed magis Herodem insidias contra Hyrcanũ contexisse quatenus eũ interficeret, dicunt, ita scribentes: In aliquo conuiuio fine suspicione quendam sermonẽ Hyrcano intulit, si quas epistolas à Malacho susceꝑisset. Qui dum se confessus esset salutatorios apices accepisse: illo rursus interrogante, si qua super hæc etiã dona recepisset: nihil amplius respondit, q̃ quatuor iumenta transmissa susceꝑisse. Occasione hac inuenta, dona esse corruptionis uel ꝑditionis uociferans, uirum iussit occidi. Signa uero sunt minime Hyrcanum peccasse, quatenus tali termino occũberet, & modestia moꝝ eius, quod nihil in iuuentute sua atrocius aut temerarius egisset, & quia cũ ipse regnũ habuisset, plurimã gubernationẽ Antipatro cõmiserat, cum iam octogesimum duceret annum, & cum multa tutela sciret Herodẽ regnũ possidere, & Euphratem transisse honorantes eum, quæ omnia desperasse eum, & aliquid nouitatis molitũ, nimis incredibile est, quia nec naturæ illius aptum erat, sed molitione Herodis occisus est, ita qdẽ finẽ uitæ inuenit Hyrcanus, diuersas & uarias calamitates

Dositheꝰ per fidia.

Hyrcanus occiditur.

expertus. Nam principio ut mater eius Alexandra regnauit, principatus sacerdotij gentis Iudæorum nouem annis honorem obtinuit: matreq; defuncta cum imperium suscepisset, & hoc tribus mensibus gubernasset, depellitur ab Aristobulo fratre, restituitur autem iterum à Pompeio: & quadraginta annis honore usus, secundo regnum per Antigonum perdidit: & corporis diminutionem passus, apud Parthos captiuus perductus est: & exinde ad propria post tempus remeás, propter spes ab Herode promissas, nihil sicut spe rauit executus est. Itaq; multis uitæ passionibus inuolutus, & quod pessimum est, ut diximus, in senectute non dignũ uitæ terminum impetrauit. Siquidem modestus & mediocris in omnibus existebat, & plurima sui imperij sub dispensatoribus innocens tractabat, neq; callidus regnũ disponere, Antipatro & Herodi usq; ad hoc conamẽ aperuit iter. Herodes aũt Hyrcano interfecto, à Cæsare nihil optimum sperans de rebus suis, ꝓpter amicitias quas cũ Antonio habuisset, laborabat. Cumq; in suspicione Alexandrũ habuisset, ne tẽpus nanciscereť, & multitudinẽ & turbam in regno uel rebus suis cõcitaret, cõmendauit oía fratri suo Pherorae: matrem aũt Cyprin cũ sorore & cognatione cuncta in Massadam constituit, iubens ut si quod de se periculũ audirent, principatũ sibi assumerent. Mariammen uero suam uxorẽ, quod non potuisset ut inimica cũ sorore uel matre conuersari, in Alexandriũ cum Alexandra matre sua deposuit, Iosippũ & Iurium & Soemũ super eas dimittens fidos sibi amicos, quos sub specie honoris custodire mulieres reliquit. Quibus etiam mandauerat, ut si quid de se periculosum audirent, ambas interficerent, regnũ uero filijs suis cum fratre Pherora custodirent. Cum hæc mandasset, ipse Rhodũ ad Cæsarem properabat. Cumq; in ciuitatem delatus esset, deposuit quidem diadema, aliud uero nihil de dignitate sua diminuit. Vt uero communem sermonem cum Cæsare inseruit, cum multo potius suam magnitudinem ostendit, suæq; maiestatis honorem seruauit, dũ nec ad preces, nec ad petitiones conuerteretur tanq̃ de peccatis suis satisfaciens: sed ratione actuũ suorũ confidens sine dubitatione, Cæsari dicebat amicitias sibi maximas cũ Antonio fuisse, omniaq; pro uirtute sua egisse, quatenus ille rerum potentiam sortiretur: militiæ tamen eius nullatenus communicasse, eo quod occupatus Arabas expugnaret: transmisisse uero & pecunias & frumenta, tamen minora dignitate sua. Nam qui fatetur amicum uel benefactorem aliquem habere, debet uiribus animæ uel corporis aut substantiæ se facere participem etiam ad periculum, quod ego, inquit, minus q̃ oportebat effeci. Illud uero integre scio, quia quamuis uictũ in Acciaca pugna nõ reliqui, neq; manifeste trãsiui, cum & ipsa transiret fortuna, sed seruaui ei fidem, quanquam nõ opportunus auxiliator, tamen consiliarius fidissimus existens. Nam Antonio causa salutis & rerum potestas qualiter prodesset ostendi, dum Cleopatrã hortarer occidi. quod si perempta illa fuisset, nullatenus à rerum principatu concidisset, imò magis & tuas facilius indignationes euitasset. Et quibus nihil ille agendo, sed sibi quidem incommode, tibi uero utiliter profuturam pponendo clementiam perijt. Nunc ergo siquidem pro Antonij ira nostram fidem fuisse iudicas, non sum denegaturus, quia parui, neq; meum erga illum fauorem euidẽter prædicans recusabo: si uero persona ablata, quis sim circa benefactorem, uel qualis amicus requiras, poteris à factis me cognoscere. Nam licet nomẽ ablatum fuerit, nihilominus amicitiarum firmamentum in nobis poterit approbari.

¶ De liberalitate Herodis erga Cæsarem maxima, & cunctatione circa uxorem. Caput VIII.

CVm hæc dixisset, & in omnibus sui animi libertatem ostendisset, non mediocriter Cæsaris liberalitatẽ uel indulgentiam meruit: tantum ut criminum causas pro fauore eius uindicari deposceret. & tunc diadema rursus sibi reposuit, Cæsare inuitante, dũ nihil secus circa eum, q̃ prius erga Antonium appareret. Tunc Cæsar omnem ei honorẽ addidit, cæteris regibus scribens, cum omni alacritate Herodem sibi occurrisse. Postquã uero hanc satisfactionem præter spem susceptam cognouit, uidensq; sicut prius firmiorem sibi principatum à Cæsare datum, decretumq; Romanorum sibi pro stabilitate sua mercatum, secutus est Cæsarem ad Aegyptum ambulantẽ. Cumq; super uires suas ei uel amicis dona obtulisset, liberalitatẽ magnanimitatemq; suam ostendens, petebat, ne Alexãder amicus Antonij aduersi aliquid pateretur. Sed hoc non impetrauit, qa iam iureiurando

Herodes honoratur à Cæsare.

Cæſar præoccupatus fuerat. Rediit aũt iterum ad Iudæam cum ampliore honore, & ſpe rantibus contraria ſtuporẽ cum metu incuſſit, quod clarior à periculis dei prouidentia re meaſſet. Confeſtim ergo ſuſceptionem Cæſari p Syriam in Aegyptũ eunti parabat. Itaq; cum eum ſuſcepiſſet cum omni regio apparatu Ptolemaide, & præbuiſſet exercitui ſum ptus affluenter, omnino inter fideliſſimos reputatus eſt. Cumq; expeditionem Cæſar de putaret, in centũ quinquaginta domibus ornatis, cum cum amicis ſuſcepit. Præbuit autẽ per loca arida tranſeuntibus neceſſariam humanitatem, ita ut nec uinũ nec aqua, quæ po tius militibus acceptabilis erat, alicui deficeret: ipſi etiam Cæſari octingenta talenta dona uit: omnibusq; demonſtrauit, quod plus clarior in regno ſuo remunerando eũ apparu iſſet, ut magis fidem eius & alacritatem Cæſar probaret. Cui & redeunti rurſus Hero des ab Aegypto non minorem priore largitatem exhibuit. Tunc quoq; cum ad regnum ſuum rediſſet, turbatam omnem domum inuenit, ac grauiter ferentes uxorem ſuã, & ma trẽ eius Alexandrã, dũ putarent non pro corporũ tutela in illo oppido ſe poſitas, ſed tanq; in carcere, cũ nihil illæ neq; de ſuo neq; de alieno in poteſtate haberent. Mariamme quidẽ amorem regis, diſſimulationẽ & deceptionem ſuam putabat. Angebaꝫ aũt, quod ſi quid ille periculoſum pateretur, nec ſpem uitæ poſſet habere, mandataq; Ioſippo data recorda batur. Quapropter cuſtodes cum nimia diligentia mitigabat, magis uero Soemum, dum illi putaret omnem poteſtatem creditam. Soemus aũt initio fidelis, nihil penitus de man datis Herodis patefecit: ſed cum ſermonibus & donationibus mulierum flexus paulatim deuictus eſſet, in ultimo cuncta regis mandata dilucidauit, dum tñ non omnino ſperaret eum cum eadem poteſtate reuerſurum: ſed ſi potius periculũ fugeret, ne rediret inſigni or: ideoq; non parua mulieribus putauit præſtare, utiq; ampliorem beneficio; retribu tionem ſe accepturum ſperans, ſi regnaret. quod ſi proſpere cuncta gerens Herodes re uerteretur, nequaq; contra uoluntatem uxoris eum poſſe facere ſciret, dum cognoſceret, omni ratione regis amorem erga Mariammen ampliorẽ exiſtere. Itaq; cum huiuſmodi il lum ſpes fefelliſſet, ſecreta omnia indicauit. Quæ Mariamme grauiter audiens, nec finem ſibi de periculis Herodis inuenire putãs, cui & infeſta fuerat, nullatenus eum æquitatem impetrare orabat, & licet difficilem uitam ſuam poſt mortẽ illius putaret, nihil tñ de ſui animi paſſione celauit. Nam cum ille maximas res p̃ter ſpem impetraſſet, nauigauit, & primum uxori ſuæ de his bona nunciauit: ſolamq; præponens omnibus, ꝓpter amorem & conſuetudinem, quã cum ea habuiſſet, ſalutauit. Cui dum felicitatẽ ſuam referret, nul latenus gaudẽtem, ſed potius grauiter ferẽtem intellexit. Non enim hæc celare dolorem poterat, ſed pro decore nobilitatis ſuæ ad oſcula gemebat: narrationibus uero eius nequa quam lætabatur, ſed potius contriſtari ſe demonſtrabat. Vt uero non ſuſpecta tantum, ſed etiam manifeſta facta hæc turbarent Herodem, contriſtabatur, animaduertens irratione bile circa ſe uxoris odium non celatum, idcirco duriter tolerabat, dumq; amorem ferre non potuiſſet, nec in ira nec in amore permanebat, ſemper ab altero in alterum tranſiens, in utroq; inconſtans erat. Sic ergo inter odiũ & amorem deſtitutus, ſæpius paratus uindi care, ſed timuit, ne præoccupatam ſuam animam cupidine debilitaret, & nullatenus oc cidere eam ſuſtinuit, dum uereretur ne perempta illa, maiorem pœnam p amorem pro illius interitu pateretur. Intelligentes ergo eum ita de Mariamme habentem ſoror eius & mater, optimum putauerunt tempus pro illius odio cepiſſe, & loquebantur non pauca, Herodem concitantes in odium, qui nec ſuauiter hæc uerba attendebat, neq; facere quic quam in uxorem tanquam credulus ꝓſumebat. Peius ergo dolorum paſſione ſuccende batur, dum neq; illa odium celaret, neq; iſte amorem. Confeſtimq; aliquid nefandiſſimũ actum fuiſſet, niſi Cæſar nunciatus eſſet contrarios uiciſſe, & interemptis Antonio & Cle opatra, cunctam Aegyptum poſſediſſe. Quapropter feſtinans ad Cæſarem, reliquit domũ ita diſpoſitam. Qui proficiſcens, Mariammen Soemo commendans, multas habere gra tias ei pro diligentia profitebatur, & partem magiſtratus ei à rege promeruit, & ille qui dem honorem hunc obtinuit.

Soemus muli eribus, regis mandata pã dit.

Mariãmetur batur pro pter Herodis edictum de ſe occidenda.

¶ *De crudelitate Herodis interficientis uxorem & amicos* Caput IX.

HErodes uero cum in Aegyptum perueniſſet, Cæſari cum ampliori fiducia ſermonẽ inſeruit, tanq; iam amicus, Siquidẽ de ſatellitibus Gallis Cleopatræ quadringẽtos ei

donauit,& terram ei rurſus reddidit,quam per illam perdiderat. Addidit etiam regno eius Gadara & Samariam,necnon & maritimam Gazam,& Anthedonem, & Ioppē, & Stratonis turrim.Cumq; hæc acquiſiſſet,& Cæſarem comitatus uſq; ad Antiochiam eſſet,reuertitur:& quanto res ſuas extrinſecus feliciter tractabat, tanto tum domeſticis laboribus affligebatur,præſertim circa coniugem, de qua potius felicitatem quandam uidebatur habuiſſe:nam amorem nō minorem illis pertulit, quos in hiſtorijs cognouimus cupidine retentos.Sed hic merito Mariammen dilexit,quæ cum in alijs caſta uel fidelis eſſet,muliebre uel moleſtum quiddam naturaliter habebat.Nam dominabatur marito ſeruienti libidini,& ſæpius contumelioſe eum aggreſſa eſt.Quod ille diſſimulans ferebat & blandiebatur,licet matris eius uel ſororis ignobilitatem illa derideret & detraheret. Illo uero tempore maioribus accuſationibus à ſuſpicione nutritis, anni ſpatium completur eo quo Herodes à Cæſare reuerſus erat.& cum iamdudum culpa uoluereture, tunc erupit tali occaſione data:Meridie nanq; dū uoluiſſet requieſcere,accerſiit Mariammē ,amore quem in eam ſemper habebat aſtrictus. Quæ cum intraſſet,non cum eo concubuit,ſed feſtinantem eum depulit,& improperauit ei ſui patris uel fratris interitū. Qui cum grauiter contumeliam tuliſſet,& paratus ad facinus eſſet,ſentiens ſoror regis Salome, paratum olim pincernā regium intromittit:præcipiens dicere,qualiter ſuaderet ei,Mariammen amatorium confeciſſe regi.& ſiquidem ille turbaretur,& interrogaret quale hoc fuiſſet,reſponderet uenenum illam tenuiſſe,petentem ſeipſum ſubminiſtrare. Si uero nullatenus de amatorio rex commoueretur, dimitteret uacuum, dum nequaquam ei periculum fieret.Hæc eum docens illo tempore locuturum, intromittit.Qui tanquam uerisimilia dicturus cum ſtudio ingreditur,afferens Mariammen præmia ſibi præſtitiſſe , dū flecteretur amatorium regi porrigere . Cumq; ad hoc rex commotus fuiſſet: uenenum, inquit,erat quod illa monebat dari,cuius uirtutem ipſe ſe non ſciſſe fatebatur, ideoq; nūciaſſe,quatenus ipſe requireret.Itaq; cum talia uerba Herodes audiſſet,& dudum iam furibundus,tunc potius excitatur,& eunuchum qui Mariammæ fideliſſimus erat,de ueneno torquebat,cognoſcens quod ſine illo tale aliquid non feciſſet. Qui cum neceſſitatibus intereſſet,nihil quidem tortus de ueneno dixit. Vxoris autem odium quod in eum haberet,propter ſermones quos Soemus explanaſſet,manifeſtauit ei.Cum hæc dixiſſet,magis rex exclamauit,dicens nullatenus Soemum ſibi fidiſſimum prioribus temporibus,hæc prodidiſſe mandata,niſi quiddam amplius inter eum & Mariammen proueniſſet. Et Soemum quidem protinus interimi præcipit:uxori uero iudicium colligens,familiarium accuſationem parauit,ſtudioſeq; executus eſt de relationibus amatorij uel ueneni. Erat tamen ſermone incontinens & iracunda,quā poſtea ita ſentientes qui præſentes erant,mortiferam in eam ſententiam protulerunt.Dum hæc ſententia pronunciaretur, ſubuenit quidam ei ex aliquibus præſentibus,ne ita temerarie illam interficerent,ſed deponerent eam in aliqua regali cuſtodia . Tunc Salome cum ſuis feſtinauit è medio mulierem abducere,quæ potius regem impulit:caue,inquiens,ſeditionem multitudinis, ſi illa uixerit.Mariamme quidem ita trahebatur ad necem.Conſiderans autem Alexandra tēpus, & quod paruam ſpem haberet,eadem ab Herode paſſura, contra priorem ſuam fidutiam,nimis ualde commutabatur.Nam uolens oſtendere ſe ignoraſſe cauſam,exiens multa mala contra filiam uociferata eſt, & omnibus audientibus clamabat, malam circa maritum & ingratam extitiſſe , quapropter iuſte pati , quod audacter ei reſtitiſſet, nec retribuiſſet tantorum beneficiorum remunerationem . Inter hæc talia & inhoneſta ea ſimulante,& audente etiam capillos ſuos euellere,multa quidem in ea ab alijs uituperatio deformis diſſimulationis apparuit . Quod potius à pereunte comprobatum eſt,cum nec uerbum in initio dediſſet,nec ad ullius improperationes turbata reſpexiſſet:ſed æqualiter animi grauitate peccatum matris euidenter ferre demonſtrabat . Ipſa quidem non timido greſſu, neque mutato corporis colore ad mortem ducebatur , generoſitatem ſuam nequaquam in extremitate demutans.Et illa quidem ſic interijt,fœmina quæ ad continentiam , & ad magnitudinem animi optima erat,modeſtia uero ei defuit. Pulchritudine nanq; corporis & affabilitatis dignitate,magis quàm quis æſtimare poſſet, omnes mulieres anteibat, occaſio tamē exinde maior prouenit,ne cum gratia regis uellet uiuere. Nam dum ſemp

Cæſar reddit Herodi ciuitates,quas in fidijs Cleopatræ perdidit

Mariamne accuſatur ueneficij.

Soemus interimitur

Mariamne ad mortem trahitur.

potiretur illius amore,& nihil difficile ab illo speraret, fiduciam immoderatam habens, contristabant autem eam quæ erga suos euenerant. Hæc omnia ei quemadmodum passa fuisset dicendo, ad ultimum inimicas sibi parauit matrem & sororem regis, & illum simul,in quo tantum confidens,nihil quod molestum sibi oriretur sperabat. Postquã interiit,regis potius desiderium exarsit,ut sæpius nomen illius inuocaret.Moliebatur omnia facere quæ possent solatium afferre,conuiuia,colloquia,quæ nihil ei profuerunt, gubernationes etiam regales recusabat,& tantum doloribus tenebatur, ut aliquando Mariammen uocare ministris tanquam uiuentem ualentemq; præciperet.Cum sic haberetur,siperuenit ægritudo pestifera, quæ plures populi uel amicorum eis honestissimos extinxit,& omnibus præbuit suspicari,per iram dei hæc contigisse,pro iniquitate erga Mariammen confecta.adeoq; ad peiora rex peruenit, ut in ultimo solitudines eligeret sub occasione uenationis.His confectus cogitationibus,non potuit multos dies protrahere: sed incidit in difficilimam ualetudinem. Nam inflammatione uel astrictione gutturis, mentisq; mutatione tenebatur,& quæ potuissent curam exhibere, nihil penitus profuerunt, sed contraria inueniebãtur.Vnde postea desperatione facta,medici dum nequaquam medicaminibus allatis ægritudo decresceret,& rex nihil potuisset accipere, omnia quæ ille uellet iusserunt ei præberi,desperationem salutis casui deuouentes.Et ille quidem in Samaria Sebaste nominata,ita inualidus iacebat.Alexandra uero Hierosolymis habitans,cũ audisset in quibus esset Herodes,festinauit custodias ciuitatis obtinere, quæ duæ fuerant, una quidem ciuitatis,altera uero templi, quas si quis sub potestate sua comprehendisset, omnem gẽtem sibi subdebat. Nam immolationes nullatenus sine his fiebant,quas nõ exercere impossibile iudæis uidebatur: paratis utiq; magis uitam amittere, quàm religionis dei solitum sacrificium non implere.Igitur custodibus earum Alexandra sermonem obtulit,quod oportuisset ipsi uel filijs Herodis eas tradere, ne quis alter eis præoccuparet illo defuncto,rerumq; potestatem teneret:dicens, quia si à morbo quo detinetur euaserit,tutius ea poterit custodire.Cum hæc uerba fecisset,non patienter tulerunt, sed fideles prioribus temporibus,extiterunt tunc magis & propter odium Alexandræ, putantes non esse optimum Herode uiuente desperare.Quorum unus consobrinus regis nomine Amabec,confestim nunciauit regi Alexandræ sententiam.Qui nihil remoratus,interfici eam præcepit.Ipse uero uix & multo labore cum ægritudine euitasset,animo & corpore debilitatus,simul & fastidiosus in omnibus causis factus, ad pœnam peccantium pater erat;idcirco & amicos sibi necessarios interemit, Custobarum & Lysimachum,& Antipatrum,Gadiam uocatum,necnon & Dositheum,ex hac occasione:Custobarus quidam genere Idumæus erat;inter primos dignitate horum qui à prouis sacerdotes uidebantur Cozæ,quem deum Idumæi arbitrabantur.Hyrcano uero rempublicam eorũ sub Iudaicas leges redigẽte,cum Herodes regnosuccessisset,iudicem Custobarũ Idumææ uel Gazæ declarauit,& dat ei sororem Salomen,Iosippum occidens priorem eius maritum, sicuti demonstrauimus.Cumq; hæc Custobarus præter spem libenter impetrasset, eleuatus felicitatem paulatim excedebat, putans non esse bonum, sese iudice Herodis præcepta conficere,neq; Idumæos sub lege Iudaica existere.Quapropter destinauit ad Cleopatram,dicens Idumæam semper illius maiorum fuisse,ac propterea iustum esse ut peteret prouinciam ab Antonio.Nam se paratum confirmabat transferre fauorem suum ad illã. Agebat tamen hæc, non quod potius Cleopatram dominari desideraret, sed æstimabat, si pluribus uiribus Herodes priuaretur,facilius iam posset sibi gentis Idumæorum principatum uendicare,occasione generis & pecuniarum,quas perpetuo per illicita lucra acquisierat.Et Cleopatra quidem Antonium petens,prouinciam minime obtinuit.Nunciantur autem hæc uerba Herodi.Qui paratus Custobarum interficere, matris petitionibus & sororis ueniam ei donauit: sed non insuspectum eum in posterum pro prioribus conatibus dereliquit. Tempore uero interiecto, cum contigisset Salomen à Custobaro discordare,mittit statim ei repudium,connubium renuens,non secundum leges Iudæorum.Nam marito quidem apud nos licet hoc facere,uxori uero nullatenus separari & ducere alium,nisi prius à priore marito dimittatur.Salome tamen non generali lege,sed potestatis sanctione connubium separauit,& ad fratrem Herodẽ dicebat,pro illius fide me-

De temeritate & morte Alexandræ.

Herodes sæuit in amicos

ritum se reliquisse, dum cognosceret eum cum Antipatro & Lysimacho & Dositheo no De Babe libe
uis rebus studentem: fidem uero sermoni de Babæ liberis imponebat, quod seruarentur ris.
apud eum duodecim annis, quæ multum stuporem regi p̃ter spem uerba fecerunt. Nam Babæ liberos destinauit olim pse qui, quod inimici sui fuissent: tunc uero per temporis lõ gitudinem de memoria eius exciderunt. Quorum inimicitiæ & odium hinc ortum est: Cum Antigonus regnum haberet, & Herodes ciuitatem Hierosolymorum obsideret, ne cessitate uel malis quanta obsessis assistunt, plures inuocabant Herodem, & ad illum cla mabant. Babæ autem filij dignitatibus præcellentes, & apud populum ualidi, permane bant cum Antigono, & Herodem accusabant, & seruandum regio generi principatum fondebant. Ciuitate uero capta, cum Herodes rempublicam tenuisset, Custobarus exitus ciuitatis obstructurus ordinatur, quatenus non recederent ab ea qui ciuium rei, aut qui regi contrarij extitissent: sciens uero in opinione uel honore populi Babæ liberos esse, & putans magnam partem sibi eos fore in rerum mutatione, illorumq; saluti studens, absco dit in pprijs prædijs. Et tunc quidem iureiurando Herodem flexit nihil de illis sciisse se; quare liberatus est à suspicione. Rursusq; edicto à rege proposito, & omnem modum ex cogitante ut eos inueniret, non est confessus. Sed cum primum negasset, non sine pœna sua esse putauit postea uiros offendere, & non fide iam tantum, sed & necessitate eos ce lare festinabat. De his cum nunciatum à sorore fuisset, rex destinans ad loca ubi commo rabantur, simul cum alijs accusatis, illos occidit: ut iam nihil esset residui de genere Hyrca ni, sed regnum suo posset arbitrio, nemine in dignitatibus existente, qui iniquitatibus eius resisteret.

¶ *De instituto theatro & tropheo ab Herode, & consequentibus malis: deq; extructione Sebastiæ ciuita tis, & aliarum.* *Caput.* X.

IDcirco potius à patrijs moribus excedebat, & peregrinis inuentionibus ueterem sta tum corrumpebat, qui nullatenus maculari debuisset: unde non minora nobis in poste rum mala prouenerunt diuersis recedentibus à maiorum pietate corruptelis. primum quidem certamen quinquennale Cæsari constituit, & theatrum in Hierosolymis condi dit, rursus in campo maximo Amphitheatrũ, utraq; conspicua, à moribus uero Iudaicis aliena. Siquidem usus aut apparatio taliũ nequaq̃ tradita fuerat. Celebrationem quidẽ illam clarissimam p quinquennium constituebat, nuncians finitimis, & conuocans ab oi gente athletas ad omnia certamina, & de tota terra inuitabat, ut spe propositorum p̃mio rum & uictoriæ gloria conuenirent. Igitur collecti sunt capitales artifices: nam non tan tum eos qui exercitationibus corporis præualerent, sed & musica præcellentes, quos Thy melicos uocant, pponens maxima uictoriæ præmia, omnesq; nobilissimos ad conflictio nem conuenire uocitabat. Constituit quoq; & quadrigis & bigis, & unius equi cursui nõ parua dona, & omnia quæ munificentia uel decore apud singulos præfulgebant, uolens habere clariora, spectaculum liberalitate composuit: theatrum uero circa Cæsaris imagi nes habebat, & tropheæ gentium quas bellando ille deuicerat, auro scilicet & argento pu ro cunctis instructis, & neq; de ueste neq; de uasis aut de lapidibus preciosissimum aliquid defuit, quod certantibus non offerebat. Apparatus etiam ferarũ fuit. Nam leonibus mul tis congregatis, & alijs quæ eminent ferocitate, & raro inueniuntur, quorum inter se al tercationes & pugnæ contra homines excogitabantur, peregrinis quidẽ admiratio sum ptuũ, & delectatio spectaculi uidebatur: puincialibus aũt euidentissima solutio morum qui apud eos coluntur. Impium est enim, feris homines pro hominum spectaculo subde re: iniquum etiam, peregrinis moribus solita pmutare. Super oĩa uero contristabant eos tropheæ, dum putarent imagines esse armis obsitas, quia non patrium illis fuerat talia co lere. Quod nec Herodem latebat, qui uiolentiam quidem eis inferre opportunum nõ pu tauit, loquebatur aũt & solabatur ut superstitionem eorum auferret: sed nullatenus pssua debat, dum grauiter illi tulissent ea quæ uidebant soluta lege committi. Illi uero unani miter clamabant, dicentes: Licet oĩa existimemus tolerabilia, tñ hominũ imagines uel tro pheæ nõ esse patriũ in ciuitate admitti pfitemur. Herodes aũt turbatus, & intelligens nõ facile eos resistentes deuinci sine solatio, accessit quosdã primos eor; ad theatrum, & osten dens tropheæ, consuluit quid illis hæc uiderẽt. Qui cum clamassent, hominũ imagines,

præcipiens auferre ornatum impositum, ostendit ligna nuda: quæ statim spoliata, risur plurimum spectantibus incusserunt. Tali modo multitudinis impetum mitigauit Hero des, ut iam plurimi mutati non offenderentur. Quidã uero pmanebant in difficultatibu suis, quod solita minime contuebantur, & putabant initiũ patrijs legibus destruendis. V de optimum existimauerũt magis pericula pati, q̃ mutatam rempublicam negligi, du Herodem pspicerent uiolenter introducere quæ non solita fuissent, & uerbo quidem i gem, operibus aũt hostẽ olim demonstratũ. Vnde coniurauerunt oñe periculũ se subi

Ciues decem contra Herodem coniurauerunt.

decem ciues, & gladios sub uestimentis portabant. Inter quos fuit quidam oculis captus, per indignationem eor̃, quæ audiebat fieri, seipsum pati quæ & illi affirmabat, qui no mediocrem eis impetum in conatibus periculosis immisit. Quod consilium cum delib rassent, ex composito ad theatrum pgebant, sperantes non posse Herodẽ fugere, si subi eũ inuaderent. Cumq; parati cũ audacia pperarent, unus horum qui pscrutantes fingu renunciabant regi, eor̃ conspirationem intelligens, paratos theatrum ingredi indicau Qui confestim sciens odiũ quod plures in eũ habuissent, & seditiones quotidianas, disc dens ad aulã, nominatim accusatos uocauit. Qui cum à ministris euidenter capti fuisse scientes quod non euitarent periculũ, ornauerunt necessarium uitæ finem, nullatenus d ponentes animi sui fiducian. nec eũ negauerunt actum, sed & demonstrauerunt glac os, confessiq; sunt bene & pie coniurationẽ se fecisse, lucri quidem nullius causa, neq; p suis doloribus, sed pro cõmunibus causis, quas seruare aut pro his mori cunctis dignũ deretur. Talia quidem illi de uoluntate insidiar̃ fiducialiter plocuti, à regalibus minist circunsepti ducebãtur, oẽmq; poenã passi perimuntur. Non multo post, eum qui talia ciauit, odio quidam rapientes non tñ interfecerunt, sed & mẽbratim dilacerantes cani apposuerunt. Videbant aũt multi ciuium quæ fiebant, & nemo nunciauit, usq; dum H rodi acerbiorẽ & certiorẽ inquisitionem facienti, mulieres quædã tortæ cõfessæ sunt q uidissent. Tunc Herodes eos q facinus cõmiserunt, simul cũ tota domo peremit. Conci

Accusator dilacerat

sus uero & audacia populi, quam pro legibus habebant, non remissiorem faciebant He dem, sed multo potius cautiorem. Qui statuit sese undiq; munire, ut si qui nouis rebus derent, manifesta eorum fieret conspiratio, dum ciuitas ab aula in qua conuersabatur, à templi custodia curaretur, quæ Antonia dicebatur. Samariã quoq; deliberauit mu circundare, quam mutato nomine Sebastiam appellauerunt. Putãs etiam prodesse pr uinciæ locum munire, qui ab Hierosolymis aberat unius diei uia, & olim uocabatur S tonis turris, etiam eum constructum Cæsaream nominauit, & in maximo campo elec equites deputans, locum ædificauit, qui in Galilæa Gaba uocatur, & trans fluuium Sc nitidam. Hæc ergo paulatim semper pro tutela sua molitus perfecerat, & circundans stodijs totam gentem, ut nequaq̃ potestatem haberet seditiones promptas agere, qui paruo motu facto frequenter utebantur, nec laterent si mouerentur, assistentibus sem in proximo qui uel cognoscerent. Et multos quidem auxiliatores suos, plures auten finitimis illic habitare fecit, dum munificentia ductus, templum cõstrueret, cui simile us nec in nobilissimis ciuitatibus existebat, quod magis pro tutela sua construens, in ho rem Augusti Cæsaris Sebastiam appellauit, & prouinciæ partem meliorem, quæ pr fuerat, distribuit habitatoribus, ut prono animo conuenientes in ea conuersarentur: r

Samaria nũc Sebastia

Stratõis turris nunc Cæsarea.

Templum

toq; fortissimo circundans altiora loca, custodijs cõmuniuit, ne magnitudine minor maximis ciuitatibus. Nam uiginti stadia intus habuit, in medio uero mensuram uniu semis stadijs locum statuit undiq; decoratum: in quo templum amplitudine & pulchr dine excellens ædificauit, paulatimq; totam ciuitatem exornans, munitioni quoq; eiu spexit, cuius pulchritudine memoriam posteris uoluit relinquere suæ largitatis.

¶ *De insigni liberalitate Herodis ad populum, & fauore consequente.*

Caput XI.

EOdem tempore, tertiodecimo anno regis Herodis instãte, magnæ calamitates p uinciam occupauerunt, siue de ultione, siue de casu sic occurrente. Siquidem p gelu percussa terra, fructus nullatenus proferebat. Præterea & ciues per inopiam fru ti, morbus & passio pestifera possidebat. Qui continue malorum diuersitate compreh dum indigerent cura uel alimentis, plus peste moriebantur. Morbus aũt ita pereunt

& uiuentium ſolatia auferebat. Nam corruptis frugibus terræ, horreiſq; exhauſtis, nulla ſpes alimentorũ præter peſtilentiæ malum ullatenus expectabatur. Neceſſitas ergo plurima inopiæ, non minus ipſi regi q̃ populo imminebat. Siquidem uectigalia quæ de terra ſolitus erat accipere, minime colligere prævalebat, & pecunias conſumpſerat largiſſime ciuitates ædificando, nec erat quod dignum auxilio uideretur. Interea deliberabat tempori conferre præſidium, quod difficilimum fuerat, dum nec uicini habuiſſent unde alimenta præberent, quia nec ipſi leuiora toleraſſent, & pecuniis deficientibus, licet potuiſſent pauca pluribus comparare: bene tamen arbitratus nequaquam auxilium negligere, ornatum regium incidit, neque precioſiſſimis uaſis, neque artificioſiſſimis parcens. Mittebat aſſit pecunias ad Aegyptum Petronio præfidi à Cæſare conſtituto, & dum non pauci ad eum confugiſſent propter eandem neceſſitatem, & amicus Herodis priuatim exiſteret, uolens ſubiectis eius ſubuenire, primis ipſis deportare triticum conceſſit, per omnia eos & in emptione & in nauigatione ſubleuans, ut maxima pars ipſe huius auxilij fieret. Nam Herodes his deportatis, non tantum ſententias in horrore ſe prius habentium mutauit, imò maximam oſtentationem ſui fauoris & patrocinij lucidauit. Siquidem primũ his quantum potuiſſent per ſe panificare, triticum diuiſit. Præterea multis exiſtentibus, q̃ ſenio uel altera infirmitate tenti, non ſufficerent alimenta ſibi præparare, prouidebat eis conſtituendo piſtores, qui paratos panes uendiderunt. Diligentiam autem ne cum periculo hyemarent habuit, cum comprehendiſſet eos etiam ueſtium inopia: corruptis enim & omnino conſumptis pecoribus, neque lanæ, neque aliorum ueſtimentorum copiam habuerunt. Quæ cum procuraſſet iam & ciuitatibus finitimis conabatur prodeſſe, ſemina Syris præbendo, quod etiam ei multum profuit, dum gratiam exinde acquiſiſſet. Terra enim poſt hoc fructus ſuos huberius oſtendente, non minus quinquaginta millia hominum, quos ipſe pauerat, ad propria deſtinauit. Cum hoc modo calamitatibus oppreſſum regnum, munificentia uel induſtria recuperaſſet non parua, & in circuitu ſimilibus paſſionibus afflictos finitimos releuauit. Nam non fuit qui per neceſſitatem ad eum ueniens, non eius auxilium inueniret ſecundum ſuam dignitatem. Sed & populi uel ciuitates, & priuati ad eum confugientes, ſolatium impetrarunt, in tantum, ut æſtimaretur indigentibus extraneis plus decem millia tritici coros dediſſe. Corus autem habet modia Attica decem. In ipſo autem regno ſuo octoginta millia expendit. Hanc eius diligentiam & ſolicitudinem, apud Iudæos tantum contigit prævalere, & diuulgari apud alios, ut antiqua in eum odia commota pro prævaricationibus legum, per quas etiam regno totius gentis penè priuari putaretur, liberalitate ſua prorſus extingueret, animi ſui magnificentiam p̃ter opinionem demonſtrans. Populum autem intantum mutauit, ut talem eum arbitrarentur, non qualem experti ſunt dudum, ſed qualem in neceſſitatibus probauerunt. Eodem tempore & auxilia Cæſari quingẽtos electos ſui corporis cuſtodes deſtinauit, quos Eliſeus ad mare rubrum perduxit. Poſt hæc ad meliora rebus ſibi prouenientibus, palatium in ſuperiori ciuitate conſtruxit, magnas erigens domos, & ornatu precioſiſſimas, ut plures uiros admiratione ſui capere potuiſſent. Secundum menſuram autem & appellationes eis impoſuit. Nam una Cæſaris, altera Agrippæ uocabatur.

Corus.

Fauor populi erga Herodem.

¶ *Herodes ſacerdotis cuiuſdam filiam uxorem ducens, arces & oppida extruit, filioſq; erudiendos Romam mittit.* Caput XII.

DEſiderio deinde commotus, cum nihil præponeret ſuæ libidini, filiam Simonis ſibi coniunxit, qui Hieroſolymita filius Buzi cuiuſdã Alexandrini, ſacerdos inter nobiliſſimos, cum filiam haberet optimam, & tunc in Hieroſolyma nominatam, huius pulchritudo animum Herodis inflammauit. Et ne ſuſpicaretur uiolentia uel tyrannide hoc agere, melius arbitratus eſt nuptijs puellam ducere. Ideoq; Simonem indignum regia cognatione iudicans, dum ſuum deſiderium complere uellet, per honores euexit. Statimq; Ieſum Boethi filium à principatu ſacerdotij depoſuit, & Simonem ordinauit, atq; affinitati ſuæ coniunxit. Cum uero nuptiæ pfectæ fuiſſent, ædificauit caſtellũ in loco quo prius Iudæos, cũ à principatu p Antigonũ penè decidiſſet, euicerat: qđ abeſt ab Hieroſolymis ſexaginta ſtadijs, natura munitũ, ad ædificationẽ opportuniſſimũ, inſtar collis manu factũ,

Herodes ſacerdotis filiã ducit uxorẽ.

ut eſſet in rotundo circuitio eius. Concluditur autem in circuitu turribus, rectum habe
aſcenſum, ducentis gradibus ædificatum. Intus autem domus regiæ precioſiſſimæ & a
munimen & ad ornatum ſimul effectæ. Circa initium collis habitacula conſtructionis p
ſpicuæ, & aquæ ductus fecit. Nam non ille locus proprias habuit aquas, ſed longe perpl
rimis ſumptibus deductas. Circa campum uero ciuitas erat ædificata, quæ collem pro
ce habebat. Cumq; omnia ſecundum ſpem euenirent, ſeditiones contra regnum nequ
quam ſperauit oboriri, duobus modis ſubiectos regẽs: timore quidem, quod eſſet ad p
nam non mitis: diligentia uero, quod in neceſſitatibus magnanimis appareret. Circun
dit autem tutelam extrinſecus, tanquam murum ſubiectis parans. Nam & ciuitates extr
neas, diuerſarumq; regionũ reges muneribus ad amicitias ſuas flectebat. Vnde magnif
centia ſua Cæſarem & Romanorum potentiſſimos placabat, tranſgrediendo leges, du
templa erigeret ritui noſtro contraria. Nam nobis interdicta ſunt delubra, uel figur
more paganorum honorare, quæ foris prouinciam Iudæam pro Cæſaris fauore facieb
Cæſarea oppidum in ciuitatibus, pro quarum conſtructione multas pecunias expendebat. Attendens uer
prope mare locum opportunum ciuitati, qui quondã Stratonis turris dicebatur, nõ qu
lemcunque urbem illic, ſed lapide albo palatijsq; precioſiſſimis ciuitatem cõſtruxit. Po
Portus. tum quoque tranquillum, magnitudine ſimilem Piræo, tutaq; confugia nauibus præbe
tem conſtituit. Quæ ciuitas iacet in Phœnice ſecundum pelagus ad Aegyptum, inter Io
pen & Doram, oppido maritima, quæ ſtationem nauium difficilimam habent propt
Aphrici procellas. Cui difficultati remedium præſtans, deſcripſit in circuitu portum
ſufficeret maximis claſſibus locum præbere refugij, lapides in altum ingentes uſnis u
gintiquinq; deponens, quorum lõgitudo uigintiquinq; pedum erat, altitudo autem n
minus decem & octo, latitudo nouem: ſuper quos turres diſpoſuit, quarũ maxima Dr
Turris Druſus ſus nominabatur, à Druſo Cæſaris priuigno. Oſtia uero portus contra aquilonem ex
Templũ Cæſaris Auguſti bant: in medio autem turris erat, ſuper quam templum Cæſaris poſitum nauigantib
apparebat habens ſtatuas, unam quidem Romæ, alteram autem Cæſaris. Ciuitas aute
Cæſarea uocabatur, quæ ſubtus cloacas nõ minores ſuperioribus ædificijs habebat, qu
rum aliæ quidem modicæ, ſpatio non longo ad portũ & ad mare fundunt: una uero m
dia eſt, omnium receptaculum purgamentorum, quæ imbribus & mari influente dil
Theatrũ, Amphitheatrũ. untur. Aedificauit etiam theatrum ab auſtrali latere portus: Amphitheatrum quoq; m
ta millia hominum capiens, in conſpectu pelagi conſtruxit. Itaque perfecta ciuitate d
odecimo anno cum nec ab re laſſaretur, neque rex ſumptibus deficeret, deliberauit fil
Herodes mittit filios ſuos Romam. ſuos Romam tranſmittere ad Cæſarem, Alexandrum & Ariſtobulum. Qui cum aſce
diſſent, & in domo Pollionis, uiri nimis illuſtris, & Herodis amici conuerſarentur, C
ſar eos cum omni humanitate ſuſcepit: pollicitus licentiam Herodi præſtare, quem u
let ſibi ſucceſſorem relinquere: inſuper & prouinciam Trachonem & Bathaniam & A
ranitem ei conceſſit, huiuſmodi occaſione. Zenodorus quidam conductor domus Ly
De Zenodoro quodam. niæ fuit, cui dum reditus non ſufficerent, de latrocinijs per Trachonem amplius acqui
bat, quæ loca habitant latrones Damaſcenorum prædas agentes. Hos Zenodorus mi
me prohibebat propter communionem lucri. Cum ergo mala paterentur finitimi, V
ronem tunc præſidem interpellabant, rogantes ut ſcriberet Cæſari iniquitatem Zenod
ri. Cæſar autem delata ſuggeſtione reſcripſit latrocinia exterminari, prouinciam aut
Herodi deputari, tanquam illius diligẽtia indigentem, quia difficilima domicilia & aq
rum receptacula, & depoſita frumenta habentes poſſent diu ſuſtinere pericula muni
ſpelũcis. Cum hæc per gratiam Cæſaris Herodes accepiſſet, ad prouinciam Trachon
pergens, maleuolos latrones oppreſſit, & in circuitu deſideratam pacem omnibus pr
buit. Zenodorus autem contriſtatus, primum quod à magiſtratu depoſitus fuiſſet, n
gis aſit inuidia, quod præfectura Herodi tradita eſſet, aſcendit Romam accuſaturus eu
unde nihil agens reuerſus eſt.

¶ *De amicitia Herodis cum Agrippa & Cæſare, & de Manacheni prophetia.*

Caput XIII.

Agrippa cũ Herode amicitias renouat

INterea Agrippæ ſucceſſori Cæſaris trans Ionium miſſo, circa Mitylenen locutu
Herodes occurrit: priſtinaq; amicitia renouata, rediit ad Iudæam, Gadarẽſium aut

quidam cum ad Agrippam peruenissent accusantes Herodem, ille nullo responso dato, ligatos regi transmisit. Arabes quoq; iamdudum infesti principatui Herodis, seditionē conabantur rebus eius inferre, occasione huiusmodi nacta. Zenodorus enim cum iam de se diffideret, p̄fecturæ suæ partem aliquam Auranitidis quinquaginta talentis uendidit, quæ cum in donatione Cæsaris haberetur, tanquam iniuste ea sublata, contendebant sæpius quidem incursionibus uiolentiam inferre: necnon & inopes milites flectebant, expectantes rebellionem, quam desiderant qui student male uitæ suæ consulere. Quæ cum cognouisset Herodes, puidentia sua seditionum auferebat occasiones. Igitur septimodecimo anno regni Herodis, Cæsar ad Syriam peruenit, ubi Gadarenses plurimi Herodem accusabant, grauem eum sibi & tyrannum in p̄ceptionibus intimantes. Hæc autem eos dicere compellebat Zenodorus, cum iurasset nullatenus eos relinquere, usquequo ab Herodis imperio eos auferret. Quibus commoti Gadarenses, & confitentes quod nihil passi fuissent ab Herode, cum eos Agrippa tradidisset, qui crudelis quidem in proprios, humanus autem erat in aliorum peccatis, accusabant rapinas & contumelias, probantes & euersiones templorum. Et Herodes quidem indignatus, paratus erat satisfacere. Cæsar autem amplectebatur eum, nihil de fauore suo dicens per seditionem multitudinis commutandum. Et in primo quidem die de his sermones prolati sunt, in posterum uero nulla processit cognitio. Siquidem Gadareni uidentes Cæsaris & concilij intentionem, timore territi, ne regi traditi tormentis afficerentur, quidam sese noctu gladio percusserunt, alij præcipites sese dederunt, quidam in fluuio sponte submersi defecerunt, quæ uidebantur temeritatis, non peccati fuisse supplicia. Quapropter nequaquam Cæsar remoratus, Herodem à reatu soluit, necnon occurrit etiam non mediocris ei felicitas. Nam Zenodorus p̄cordijs ruptis sanguine multo profluente, in Antiochia Syriæ uitam finiuit. Cæsar autem & huius possessionis partem non paruam Herodi concessit, quæ inter Trachonem & Galilæam erat, Vlatham & Paneada, & in circuitu terram. Dimisit autem eum, & procuratoribus Syriæ p̄cepit, ut secundum illius sententiam omnia tractarentur, qui in tantum felicitatis processit, ut cum duo isti Romanorum imperium regerent, Cæsar & Agrippa, tertium sibi amicitijs Herodem coniunxissent. Qui cum in tanta fiducia consisteret, fratri suo Pheroræ petiuit tetrarchiam à Cæsare, centum talentorum fideiussor existens: ita ut si quid ille peteretur, filij eius immunes euaderent. Sed cum Cæsarem comitatus esset usque ad mare, rediens in terra Zenodori pulcherrimum ei templum construxit iuxta Paneada, ubi spelunca pulcherrima in monte consistit: sub qua terræ altitudo inaccessibilis est, aquis immobilibus plena, unde fontes Iordanis fluuij nascuntur. Quem locum templo constructo, Cæsari deuouit. Tunc etiam tertiam partem tributorum concessit subiectis suis occasione sterilitatis: plus autem reconcilians eos, ne aduersarentur ulterius. Nam in talibus operibus pietate soluta, molestè de præuaricatis legibus ferebant, & sermones faciebant adinuicem. Qui dum his incitarentur & turbarentur, diligentiam habuit hæc sedare, auferens quidem ocium, & præcipiens semper in laboribus eos occupari. Nam neque communis deambulatio fiebat, neque conuentus in ciuitate, sed omnia custodiebantur, & sæuissima tormenta captis inferebantur, cum multi palàm & furtim in carcerem Hyrcani tracti, illic extinguerētur, & intus in ciuitate pariter & in uijs: nam erant qui conuenientes in unum speculabantur eos. Dicunt etiam nec ipsum hoc neglexisse: sed sæpius priuatum accipiens habitum, nocte cum populis conuersabatur, experimentum faciens quid de principatu suo sentirent. & si quos omnino atroces, nec approbantes sua opera inuenisset, omnibus modis p̄sequebatur, & reliquam multitudinem sacramentis impellebat sibi fidelem existere, & cogebat fauorem cum iureiurando sibi uel principatui custodire. Quorum multi placantes eum, uel timētes, ueniebant ad quod postulasset: alios uero seruantes suam opinionem, & grauiter ferentes quod cogerentur, modis omnibus occidebat. Flectebat autem & Pollionem Pharisæum, & Samæum, sociosq; illorum sibi iurare. Qui licet non obtemperassent, tamen non sunt torti, dum uenerationes eius p Pollionem impetrassent. Liberati sunt etiam de hac necessitate hi qui dicuntur apud nos Esseni. Genus asit hoc est, quod conuersatione utitur quā apud Græcos Pythagoras tradidit. De his quidē in alijs certius explanabo, Essenos asit ex hac causa sic hono-

Liberalitas Cæsaris erga Herodem.

Pharisei & Esseni.

rabat,quia maius quiddam de his ſentiebat,q̃ de mortali natura.Dignum puto (nam nõ
De Manache mo Eſſeno. inhoneſtus ſermo uidebitur in hiſtoriarum genere)de his talibus intimare. Quidam Eſ-
ſenorum nomine Manachemus fuit,per omnẽ uitam benigna uoluntate probatus,præ-
ſcientiam à deo futurorum habens. Is dum adhuc Herodem puerum ad doctores pergẽ
tem uidiſſet,ut regem ludæorum ſalutauit, qui illuſum ſe putans,commonebat eum ſer
mone adhuc priuatus.Manachemus hic ridens,& feriens manu poſteriora eius: regna-
bis,inquit,feliciter:nã iam à deo dignus iudicatus es,&recole Manachemi plagas,ut hoc
tibi ſit ſignum de peccatis in regno committendis. Nam optima eſt ratio, ſi iuſtitiam &
dei pietatem dilexeris,& modeſtiam circa ciues habueris:ſed non talem te futurum inte
ligo,dum omnia cognoſcam.Felicitate nanq; omnes præcelles,&habebis gloriam æter-
nam,obliuionem uero pietatis & æquitatis poſſidebis. Hæc nõ latebunt deum in ultimo
uitæ pro tuo facinore.Quibus ſtatim nullatenus animum intendit, dum ſpes Herodi de
eſſet:paulatim uero cum eleuatus uſq; ad regnum fuiſſet, & feliciter principatũ egiſſet
accerſiit Manachemum,&de tempore quantum regnaret conſuluit eũ. Manachemus au
tem cum omnino nihil reſpondiſſet,ſed tacuiſſet,interrogauit eum, ſi decem tantum an
ni regni ſui eſſent:reſpondit,& uiginti & triginta,ſed finem non addidit.Herodes auten
iſtis contentus,Manachemum cum honore dimiſit,& omnes Eſſenos propter illum ho
norauit.Hæc igit̃ licet miranda, legentibus demonſtrare feſtinauimus & oſtendere,mu
tos apud nos talem diuinationis habuiſſe notitiam.

¶ De ædificatione noui templi & ſtola pontificali. Caput XVIII.

INterea decimo & octauo anno regni, Herodes poſt prædicta ædificia opus non mi
mum inchoauit:ſiquidem dei templum maximum conſtruere, & multum altum &
decorum erigere iudicauit, dum putaret id nobilius omnibus ſuis factis perficere,& a
æternam memoriam peruenire.Sed cum non facile populo perſuaderi cognoſceret,
pter operis magnitudinem, conuocans eos,hac oratione mulcebat,dicens: Alia quide
quæ à me in regno ſunt acta,ò uiri contribules,ut de his laudem proferam, credo ſupe
fluum,tanquam mihi quidem minorem,licet uobis maiorem utilitatem ferre uideãtu
Nam in difficultatibus non neglexi quæ ad ueſtra commoda pertinerent: neq; in extr
ctionibus mihi magis quàm uobis omnibus feſtinaui tutelam impendere, & puto quo
dei conſilio ad hanc felicitatem euectus ſum, ad quantam non prius gens ludæorum a
quando peruenit.Conſtructæ nanque ſunt per prouinciam ciuitates, quas habitatorib
plenas munitionibus ornãtes genus noſtrum exaltauimus, quas operoſum mihi uide
ſcientibus enumerare.Quod autem nunc nitor efficere omni pietate præcellentius,exp
nabo.Bene enim noſtis, quod iſtud maximum deo templum noſtri patres ædificauer
cum à Babylonia remeaſſent,& quia deſunt ei ad magnitudinem in altum cubiti ſexagi
ta,ad inſtar illius quod Salomon cõſtruxerat,nemo negligentiam pietatis parentum
ſtrorum accuſet,quia non culpa illorum factum eſt breuius templum,ſed Cyrus & D
rius Hiſtaſpis filius,huiuſmodi menſuram ædificationis fieri p̃ceperunt.Quibus illi ſe
uientes,uel ſucceſſoribus eorum,& poſt illos Macedonibus,non habuerunt aptum tem
pus,quo ad eiuſdem antiqui formam,iſtius menſuram pducerent.Nunc autem, qñ nu
dei principatui meo pax larga conceſſa eſt,& diuitiarum poſſeſſio,& multitudo reditu
&,quod maximum eſt,amicitia fauor̃q; Romanorum,qui omnium rerum domini e
ſtunt:cur non ſtudemus relictum neceſſitate ſeruitutis tempore opus corrigere, & in
grũ deo p̃bere pro beneficijs eius in meo regno collatis? Talia concionante Herode,m
tis admirationem ſermo pnunciatus p̃ter opinionem impoſuit: nec aliqua deſperatio
commoti ſunt,niſi quod anxiabantur,ne eo ſoluto aliquid emergeret,& opus moraret
ad finem uſq; perduci: idcirco maior illis & difficilis putabatur magnitudo conamĩ
Quos cum Herodes cerneret dubitantes,adhortabat eos,dicens ſe non prius deponer
plum,niſi omnia p̃pararentur quæ ad pfectionem eius pertinerent. Nam neq; menti
eſt ex hoc quod promiſerat.Mille enim plauſtra parauit,quæ lapides ueherent:decẽ n
lia uero elegit peritos artifices,& mille numero ſacerdotes, quibus ſtolas ſecundum e
Aedificiũ no ui templi honorem habitumq; parauit: ſed & quoſdam cementarios,alios autem fabros lignar
eruditos ad tẽpli fabricam hortabatur,Cumq; oẽm apparatum alacriter aggregaſſet,

riquis fundamentis ſolutis noua impoſuit, ſuper quæ templum erexit, longitudine centũ cubitorum, latitudine centum cubitorum, altitudine centum uiginti. Qui uiginti cubiti per tempus fundamentis deficcatis reſederunt, quod poſt hæc temporibus Neronis renouare deliberauimus. Aedificatum eſt autem templum ex lapidibus albis & tenaciſſimis, quorum magnitudo in longitudine uigintiquinq; cubitorum, altitudine octo, latitudine duodecim erat. Totius templi nanq; circuitus, & porticus undiq; humilima, altiſſimum uero medium fuit, ut à multis ſtadijs conſpiceretur, & in prouincia conſtitutis, & contra habitantibus aut ab accedentibus cerneretur. Ianuas aũt introitus & ſuperliminaria, necnon & uela iuxta tẽpli magnitudinem uario ornatu decorauit, & aureos flores ambientes columnas fecit, ſuper quarum capita uitis tendebat, botryones aureos habens pendentes, qui mirandam magnitudinem & artificij claritatem uidentibus exhibebant, propter materiæ pulchritudinem. Circũdedit etiam & porticibus maximis omne templum, & ſecundum quantitatem uniuſcuiuſq; rei ſumptibus oĩa priora ſuperauit. Porticus aũt duæ maximis parietibus fulciebant, ipſi aũt parietes ope inaudito cõſtructi erãt. Nam collis erat ſaxoſus, paululũ erectus à patre oriẽtali ciuitatis, pronus ſup arcem, quã dudum rex Salomon per dei prudentiam magnis operibus muro circundederat, ab inferioribus incipiens, quẽ uallis altiſſima circundabat. Saxa uero Africo expoſita, plumbo ligauit, ut interiora loca complecterentur, multum ſpatium ſtructura comprehendente, et in altum quadrangulo facto, ut uaſtitas lapidum à fronte uideretur, ab interiore uero parte ferro ligati, compaginem munirent immobilem p omnia tempora. Cumq; ita factum opus continuaret, uſq; ad ſummitatem collis pduxit, & foſſas circa murum poſitas complens, planum ſup æqualemq; confecit. Quadriporticus uero in circuitu unaquaq; porticu longitudinem ſtadij concludente, & intra hãc porticum, murum circa ipſam ſummitatem alius murus ſuperius ſaxoſus ambiebat omnia. Ab orientali uero parte pari longitudine porticum duplicem habebat, contra templi ianuas conſtitutam, quã multi priores reges cõſtruxerant. Circa oẽm uero ſacrarij orbẽ, ſpolia barbarorum fixa, quæ rex Herodes deuouit, addens etiam quæ & ipſe ab Arabis ceperat. Per latus autem aquilonis turris alta, anguloſa, munita ualde fuerat, quam ante Herodem reges & ſacerdotes generis Aſamonæorum cõſtruxerant, & Barin denominauerant, ut illic ſacerdotalem ſtolam deponerẽt: qua cũ opus habuiſſet ut immolaret princeps ſacerdotũ, induebat. Hanc rex Herodes ſuo loco ſeruauit, poſt cuius obitum ſub Romanis fuit uſq; ad tempora Tiberij Cæſaris. Sub quo Vitellius Syriæ procurator, cum profectus Hieroſolymam, & ſuſceptus à populo clariſſime fuiſſet, uolẽs eis uices retribuere, ut ſacerdotalem ſtolam ſub ſua poteſtate haberent, ſcripſit Tiberio Cæſari, & ille conceſſit. Et permanſit ſtola ſub poteſtate Iudæorum, uſq; quo obĩſſet rex Agrippa. Poſt quem Caſſius Longinus, cui tunc Syria parebat, cum Cuſpio Fado Iudææ procuratore, imperauerunt Iudæis in Antoniam turrim eam deponere, dicentes: Romanos oportere dominos eius eſſe, ſicut & prius. Deſtinant ĩgitur Iudæi legatos ad Claudium Cæſarem, ut de his peterent. Qui cum peruenissent, iuuenis Agrippa rex Romæ conſtitutus, petens ab imperatore poteſtatem eius, accepit, ſcribente Vitellio Syriæ procuratore. Prius autem ſub ſigillo principis ſacerdotum, & cuſtodum pecuniarum fuerat, qui ante unum diem celebrationis ad principem cuſtodiæ Romanorum aſcendentes, & requirentes ſuum ſigillum, ſtolam tollebant: tranſeunte uero feſtiuitate, in eundem locum deportantes, & principi cuſtodiæ oſtendentes, ſimiliter cum ſigillis reponebant. Hanc autem Barin, id eſt, turrim, Iudæorum rex Herodes munitiorem conſtruens pro templi cuſtodia, ad gratiam Antonij, amici quidem ſui, principis uero Romanorum, Antoniam nominauit. A parte autem occidentalis muri quatuor portæ ſtabant, quarum una ad aulam tendebat, interpoſita ualle quæ erat in medio eius uiæ, duæ autem ad ſuburbana, quarta uero ad ciuitatem multis gradibus ad inferiorem uallem tendentibus, & exinde rurſus ad ſuperiora aſcendentibus. Nam ex aduerſo templi ciuitas in modum theatri iacebat, circundata ualle altiſſima per omnem auſtralem tractum. Quarta autem frons, quæ ad meridianum ſolem poſita erat, habebat & ipſa quidem in medio portas, ſuper quas regia porticus triplici longitudine terminata, ab orientali ualle incipiens, & ad occidentalem finita, amplius

Stola pontificis, à quibus ſolita ſit conſeruari.

tendi non potuit. opus autem fuerat dignum narrari omnibus qui ſub ſole ſunt. Siquidem altiſſima uallis ſic erat, ut nullatenus uideri poſſet, ſi quis eius altitudinem attẽdiſſet, ſuper quam porticus illa ſteterat. Ex qua ſi quis à ſummo, id eſt, à tertio tecto notaſſet, & profunditatem ædificiorum uidere uellet, tenebris perfundebatur, ita ut nõ poſſet uiſus ad immenſam altitudinem peruenire. Columnarum autem ordines conſiſtebant in quadro per lõgitudinem, nam quartus paries colligabatur parieti lapideo. Craſſitudo uero uniuſcuiuſque columnæ, tres cõiunctas ulnas habebat: longitudo autem pedes uigintiſeptẽ, duplici ſpira ſuppoſita: multitudo autem omnium, centum ſexagintaduæ fuerunt. Capita autem columnarum ſecundum modum Corinthium ſculpta, & admiranda propter magnitudinem operis. Cumq; quatuor ordines fuiſſent, tres quidem media loca tenebãt, quorum duo eodem modo facti, latitudinẽ habebant pedum triginta, longitudine ſtadia tria, altitudine quinquaginta pedibus tendebantur. Medius uero ordo latitudinem uigintiquinq; pedum habebat, altitudinem centum: nam dupla ſuper utrunq; fuerat. Tecta uero lignis ſculptis in figuras diuerſas apparebant: mediæ uero porticus altitudo in immenſum tendebat, habens columnas compoſitas, politas undique, quarum compago incomprehenſibilis omnibus uidebatur. Talis quidem primus murus fuerat. A medio uero non multum ſecundus diſtabat, gradibus paucis aſcendendus, quem paries circuibat lapideus, titulum habens, qui prohibebat alienigenas ingredi morte interminata. Interior autem murus per auſtralem partem & aquilonis tractum, tres in pariete ianuas habebat à ſe diſtantes, per orientalem uero unam maximam, per quam tranſiebamus purificati cum mulieribus. Inacceſſibile autem ſacrarium fuit, intra quod tertium erat, ubi ſacerdotibus ſolis ingredi licebat. Ante quod ſacrarium ara erat, ſuper quam immolationes & holocauſta deo imponebamus. Horum trium nullum rex Herodes intrauit, cum utiq; prohiberetur, quia non ſacerdos exiſteret: ſed operibus muros & porticus exteriores curabat. Quæ cum octo annis ædificaſſet, templo per ſacerdotes in uno anno & quinq; menſibus peracto, omnis populus lætitia completus eſt. Et primum quidem p celeritate gratias deo agebant, deinde alacritatem regis, quam in dedicatione habuit, laudibus extollebant. Rex autem trecentos boues obtulit deo, & alij ſecundum uires ſuas, quorum numerus nullatenus æſtimatur. Nam cum occurriſſet templi dedicatio, regiſq; natalitius dies, quo principatum aſſumpſerat, inſignis eſt celebrata feſtiuitas. Conſtruxerat & effoſſam uiam ad aulam, ab Antonia intra templum ducentem per ianuam orientalem: ſuper quã & turrem ædificauit, quatenus & ſubterraneum haberet acceſſum, propter populi ſeditiones. Dicitur autem per illud tempus, dum templum conſtrueretur, quod in die quidẽ non plueret, nocte uero imbres deſcenderent, quatenus templi conſtructio non phiberetur. Quod uerbum noſtri patres tradiderunt, nec eſt incredibile, ſi etiam dei prouidentiã aliquis conſideret. Templum quidem huiuſmodi conſtructione finitum eſt.

Altitudo ædificiorum incredibilis

Subterraneus in templũ tranſitus.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER XVI.

¶ *Lex Herodis de furibus, & regreſſus filiorum è Roma.* Caput I.

Lex noua Herodis in furis

IN adminiſtratione rerum, ſtudium habens rex omnes iniquitates prohibere, quæ per ciuitatem & prouinciam fiebant, legem ponit nullatenus priori ſimilem, in qua firmauit fures uendi. Quæ res nõ ad pœnam tantũ grauis, ſed ad confuſionem patriæ, ſolutionemq; conſuetudinis exiſtebat. Nam alienigenis, & non eundem uitæ modum habentibus, ſeruire in his quæ imperaſſent, peccatum in religione, non pœna excedentium erat, dum in prioribus cautum fuiſſet de hac pœna. Nam iubebant leges quadruplum fures reddere, non habentem uero tantum uenundari, non tamen alienigenis, neq; in perpetua ſeruitute, ſed Iudæis, & ſexto anno abſolui. Ergo præter conſtitutionem & præter legem reddi hanc pœnam, ſuperbiæ pars uidebatur: nec regis, ſed tyranni in uniuerſos ſubiectos tormẽtum atrociſſimum excogitatum, quod populi parabat diſcordiam. Eodem tempore

Herodes ad Italiam nauigauit, Cæsarem desiderans salutare, & uidere filios suos Romæ degentes. Cæsar quidem amicabiliter eum suscipiens, perfectos ei doctrina filios reddidit, quos ad propria reduxit. Cum uero ab Italia rediissent, studium populi circa iuuenes erat, & conspicui omnibus facti magnitudine corporis, & ornatu regio, forma non deficiente, inuidiosi statim uisi sunt Salomæ sorori regis, & illis qui accusationibus Mariammen damnauerant: dum putarent, q̃ si præualerent, ultionem exigerent de his, quæ in matrem suam commissa uidebantur. Causam uero timoris ad illorum criminationẽ transferebant, dum dicerent, nõ libenter cum patre eos commorari ꝓpter matris interfectum, & quia iniustum eis uideretur, simul cum interfectore genitricis conuersari: & ex ueritate sumentes initium, ad uerisimile descendentes, affligere eos tentabant, & fauorem patris quem circa filios habebat, auellere. Quod non manifeste ei dicebant, sed in multitudinem rumorem spargentes, Herodi nunciari credebant: unde odium in eos patris exarsit. Interea omni suspicione uel accusatione prætermissa, rex amore filiorum honores eis largitus est, & uxores nobilissimas iunxit: Aristobulo quidã filiam Salomes Beronicen, Alexandro uero Archelai regis Cappadocum filiam Glaphyram. *Odium Salomes in filios Herodis.*

¶ *De prodigalitate Herodis in gratiam Agrippæ, & uectigalibus Iudæorum.*

Caput II.

CVm hæc dispoſuisset, & audisset Marcum Agrippam nauigasse rursus ab Italia ad Asiam, festinauit ad eum, à quo petijt ut ad regnum eius accederet, ut obtineret quæ oportebat ab hospite uel amico. Qui cum flexus esset, lætus ad Iudæam peruenit. Herodes autem nihil quod ei placeret reliquit, in nouis ciuitatibus eum suscipiendo, ædificia demonstrando ampliſſima, & omni deliciarum apparatu reficiendo eum cum amicis in Sebastia, & Cæsareæ portu à se constructo, & in oppidis Alexandrio & Herodio & Hyrcanio. Ducebat etiam eum ad ciuitatem Hierosolymorum, occurrente cuncto populo cum laudibus. Agrippa autem deo quidem centum boues immolauit, pauit etiam magnifice populum. Qui licet multos dies illic uellet remorari, tamen propter tempus nauigationis festinauit, rursusq; ad Ioniã muneribꝰ ab Herode multis donatus, unà cũ suis amicis nobilibus peruenit. Rex autem post hyemem ueris tempore properauit rursus ad eũ, sciens exercitum ad Bosphorum productum. Cumq; per Rhodum & Coon nauigasset, putauit eum in Lesbo inuenire: flatu uero Aquilonis detentus, in Chio remoratus est: ubi multos sibi occurrentes donis regalibus honorabat. Cumq; ciuitatis porticum uidisset dirutam, quam in bello Mithridatico depositam, nõ facile propter magnitudinem & pulchritudinem restaurari contigerat, pecunias præbens quantæ superabundare potuissent ad operis perfectionem, ꝓcepit ciuibus, ut non negligerent, sed citius ornatum suæ ciuitatis erigerent. Ipse uero cessante procella, ad Mitylenen accessit: & exinde ad Byzantium ꝓfectus, cum audisset ultra Cyaneas cautes iam Agrippam nauigasse, festinauit: & ad Sinopem Ponticam descendens, subito illi insperatus apparuit, à quo libenter exceptus honoribus fruebatur. Cum quo & totius expeditionis tẽpore labores partitus est. Cumq; puincias Ponticas ordinasset, ꝓ Paphlagoniam & Cappadociam, & exinde per magnam Phrygiam ꝓfecti, Ephesum puenerunt, unde ad Samum nauigauerũt. Multa uero ꝓ ciuitates singulas beneficia regis, secundum petitiones interpellantium fiebant, dum largitionibus minime parceret: sed & si qui aliquid ab Agrippa petissent, arbitrio suo postulata complebat. Cumq; bonus & largus præstando petentibus esset, nullumq; contristaret, Agrippam similiter ad beneficia prouocabat. Nam Ilienſibus eum reconciliauit iratum, persoluit & pecunias, quas procuratoribus Cæsaris Chij debebant: aliorum quoq; petitiones munificenter complebat. Cumq; ad Ioniam peruenissent, Iudæorum populi qui ciuitates habitabant, tempus & fiduciam nacti, uiolentias referebant, quas patiebantur dũ legibus propriis uti non sinerentur: damna etiam per calumniam exactorum in festis diebus, darent & pecunias quas ad Hierosolymam transmittebant, & multis alijs calamitatibus opprimerentur, Romanis semper præcipientibus eis secundum proprias leges uiuere. Quæ cum suggessissent Herodi, præsentauit eos ut audiret Agrippa eorum allegationes. Nicolaum autem quendam ex suis amicis dedit, qui pro eius peroraret. Agrippa uero Romanorum nobilissimos, & reges & potentes qui tunc præsto erant, cum ad *Herodes occurrit Agrippæ uenienti in Asiam.* *Liberalitas Herodis.* *Herodes iterũ occurrit Aprippæ*

Oratio Iudæorum ad Agrippam pro tuenda libertate.

concilium ſecum perduxiſſet, Nicolaus ita pro Iudæis locutus eſt: Omnes quidem ô maxime Agrippa indigentes, oportet pro neceſſitate confugere ad eos, qui uiolentiam poſſint auferre. Hi uero qui nunc interpellant, fiduciam prius à uobis datam quã ſæpius optauerunt, nullatenus ſe perdere per uos poſtulant qui dediſtis. Petunt enim ut hæc quæ acceperunt à uobis, qui ſoli poteſtis præſtare, ſeruentur. Nam damnis afficiuntur, non ab alio quo meliore, ſed ab his quos pariter ſecum ſubiectos uobis eſſe cognoſcunt. Et ſiquidem maxima ſunt quæ à uobis meruerunt, laudabiles uidentur, quod ita ſe probauerunt beneficijs dignos: ſi uero minora ſunt, inhoneſtũ eſt, ſi nec hæc firmauerint qui præſtiterũt. Hi enim qui uiolentiam Iudæis ingerunt, niſi putarent bonos eos eſſe quod à uobis talia meruiſſent, non eis inuiderent, & ueſtra beneficia caſſare niterentur. Quod ſi quis interroget, utrum uelint patrijs legibus ipſi priuari, id eſt, immolationibus & pompis, quas feſtis diebus offerunt: ſcio libenter eos omnia pati, q̃ patrias leges amittere. Nam & bella propter hoc multi amplectuntur, uerentes, ne tranſgrediantur patrias leges & libertatẽ, quibus nunc uniuerſum hominum genus per uos potitur, quod nos etiam petimus, ut liceat nobis per prouinciam ſeruare ſolennia. Cur ergo hi quæ pati nolunt, in alios committunt? Illud uero cõſideremus. Nunquid eſt populus, aut ciuitas, aut genus hominum, quibus non maximum bonum apparuit continentia ueſtri imperij, uel potentia Romanorum, uel audet aliquis eorum beneficia infirmare, licet ſit amens? Nam nemo eſt, qui non horum particeps uel publice uel priuatim exiſtat. Quod & ſi quis auferat quæ uos donaſtis, nihil firmum neq; ſibi quod p uos habuerit, obtinebit. Veſtra eĩm dona quis enumerare prævaleat? Si recordatum fuerit regnum antiquum, & modernum imperium, multa exiſtunt quæ à felicitate ueſtra conceſſa ſunt. Noſtra uero licet clara ſint, non tamẽ inuidioſa, propter uos qui donaſtis. Hoc tantum perfrui poſtulamus, ut ſine impedimento patriam religionem ſeruemus. Quod & per ſe nõ debet inuidioſum eſſe, ſiquidem deus lætatur honoratus. Ex noſtris uero ſolennibus nihil inhumanum eſt, omnia uero religioſa & iuſtitia ſunt ſalutari deuota. Neq; enim celamus mandata, quibus utimur monimentis pietatis & humanarum profeſſionum. Septimum uero diem remittimus, doctrina noſtrorum ſolennium imbuti, quapropter nullatenus peccamus. Bonæ itaq; leges probantur quas colimus, ſi quis per ſe eas requirat, & antiquæ exiſtentes, licet aliquibus non ſic eſſe uideantur, ut earum honor per longitudinem temporis non facile repellatur ab his, qui eas caſte cuſtodiunt, quibus nos priuant per uiolentiam. Pecunias nanq; quas deo conferimus, rapientes manifeſtum ſacrilegium committunt. Vectigalibus uero grauantes nos, in feſtis diebus ad iudicia & ad mercimonia non neceſſaria trahunt, pro contumelia religionis quam nos colere cognoſcunt, de qua non iuſtum odium habent. Siquidem ueſtrum imperium, quod omnibus dominatur, probitatem quidem laudat, contumelias autem fortiter abhorret. Poſtulamus igitur maxime Agrippa uiolentias auferri, ne prohibeamur legitimis noſtris ſolennitatibus perfrui, & ne ſubſtantiæ noſtræ rapiantur ab his, quibus nullam uiolentiam inferimus. Nam petimus non tantum iuſta, ſed etiam à uobis primo donata, poſcimusq; pro his ſenatuſconſulta, & tabulas in Capitolio poſitas relegere, quas certum eſt experimento noſtræ circa uos fidei datas. Sed ſi nullatenus fideles uobis apparuiſſemus, debent tamen firma eſſe quæ donaſtis: & non tantum nobis, ſed etiam omnibus hominibus præſtitiſtis, eos beneficiorum largitionibus ampliantes: quorum ſingula ſi quis enumeret, poteſt immenſam orationẽ longo ſermone conficere. Nos uero hæc iuſte impetraſſe ſi uelimus oſtendere, ſufficiet nobis, ut priora taceamus, hic noſter rex, qui uobiſcum præſens conſidet, qualiter eius fides erga ueſtram familiam claruit. Quis enim fauor eius, aut quis in uos non excogitatus honor, aut cauſa quæ defuit? Quis autem prohibet ueſtra circa nos enumerando beneficia explanare? Sed bonum puto, prius patris eius Antipatri res geſtas explicare: qui, cum in Aegyptum Cæſar intraſſet, cum duobus millibus armatis ei auxiliaturus occurrit, neq; in terreſtribus certaminibus neq; naualibus armatis minor apparens. Et quid oportet dicere, quantum profecit illo tempore, tot donationibus Cæſaris accumulatus? Singulas uero memorare Cæſaris epiſtolas, quas tunc ſenatui pro ipſo deſtinauit, publicos etiam honores, quod ciuem Romanũ Antipatrũ ordinaſſet, ſuperfluũ puto referre. Sufficit eĩm hæc demonſtrare, iuſtè

Accuſantur turbatores libertatis Iudeis à Romanis conceſſæ.

tios beneficia uestra possidere, quæ p uos confirmari postulamus, quæ & si prius non extitissent, sperabamus affectu circa uos nostri regis, & uestro erga eum acquirere. Nunciatur enim nobis ab Hierosolymorum Iudæis, qualiter prouinciam ingressus esses, & deo perfectam immolationem honorando eum integris supplicationibus psoluisses, & quomodo populum pauisses, & ab illo munera suscepisses, quæ p gentes & ciuitates signa uel indicia hospitalitatis & amicitiæ uestræ putantur, quæ meruit Iudæorum gens per Herodis prouidentiam. Hæc admonentes una cum isto tibi concedente rege, petimus te nihil superfluum: sed ut quæ uos dedistis, ne cõcedatis ab alijs auferri. Cum hæc Nicolaus differuisset, nulla est facta à Græcis controuersia. Non enim in iudicio hæc, sed in conuentu uentilabantur: hac tamen occasione pro satisfactione usi sunt, dicentes quod inquilini p prouinciã Iudæi uiolentiam habitatoribus eius ingererent, dum illi indigenas se demõstrabant, & licet suis solennibus usi, tamen nihil læderent eos. Ergo intelligens Agrippa uiolentiã eos pati, hæc respondit: Propter Herodis amicitiam uel fauorẽ, paratum se esse cuncta Iudæis concedere. Tamen hæc, inquit, quæ postulant, p se iusta perspiciuntur: & si amplius petissent, non me piguisset, quæ non lædebant Romanoꝝ imperium, eis concedere. Sed qm̃ hæc & prius acceperunt, infirmari nullatenus cõcedo, quos uolo sine molestia proprijs solennibus potiri. Cum hæc interlocutus fuisset, concilium dimisit. Herodes aũt affectui eius gratias exoluebat. Et ille pariter eum amplectebatur, & ita tunc discesserũt. Rex aũt domum reuerti uolẽs, nauigauit: & ad Cæsareã deductus non multis diebus p̃spero flatu uentorum, ad Hierosolymam peruenit. Vbi concilium totius populi congregans, cum multi ex prouincia conueniissent, concione habita, rationem totius suæ professionis explanauit, & quæ Iudæis in Asia per eum prouenissent, ut sine uiolentia in posterum possent degere. Narrauit etiam quid felicitas uel gubernatio sui principatus eis profuisset: necnon & quartam partem fiscalium præteriti anni concessit. Qua illi oratione uel gratia lætati, cum summa exultatione bona regi orantes, recesserunt.

Responsio Agrippæ

Herodes redit Hierosolymam.

¶ *Domesticum diſsidium inter Herodem & eius filios.* *Caput* III.

PRocedebat autem seditio domestica, & acerbiorem accipiebat prouectum, cum tanq̃ hæreditarium odium suscepisset circa adolescentes Solome, & sumpsisset de matris eorum morte audaciam: dumq̃ uellet neminem illius relinquere, qui posset mortẽ eius uindicare. Cumq̃ adolescentes à genitore discordarent, memoria matris quæ falsis accusationibus fuerat interempta, & imperij cupiditate: rursus simile malum prioribus ortum est, dum derogationes ab illis circa Salomẽ & Pheroram fierent, insidiæ uero ab his in adolescentes. Nam odiũ par alterutris fuerat, modus aũt odij non similis, dum illi manifeste quidem detraherent, inhonestum putantes iram cælare: illi uero nõ tali modo, sed callide ac maleuole accusationibus uterentur, seducentes semper adolescentes, quoꝝ audaciam putabant ad necem posse fieri genitoris. Qui nullatenus pro matris flagitio cõfutabantur, nec eam credebant iuste perijsse, imo magis festinabant in autorem homicidij uindicare. Deinde cuncta ciuitas istis sermonibus completa, miserabatur innocentiã adolescentium. diligentia uero Salomes crescebat, & ab illis occasiones accipiebat, dum sic cõtristarentur propter indignum matris interitum. Dicebant enim, misere quidem contigisse matris obitum: se uero miseriores, qui compellerentur cum interfectoribus matris cohabitare. Hæc autem ad peiora in absentia regis procedebant.

¶ *De odio Herodis & impietate in filios duos legitimos.* *Caput* IIII.

CVm ergo Herodes resedisset, & populo interlocutus esset, sicut prædiximus, statim sermones ad eum per Pheroram & Salomen proferebantur, magnum ei ab adolescẽtibus periculum imminere, quod minime sustinerent inultum matris interitum. Addebant etiam, quod Archelai Cappadocis spe niterentur, tanq̃ per illum ad Cæsarem profecturi, & patrem Herodem accusaturi. Per quæ Herodes confestim cõterritus obstupuit, quod & alij hæc eadem nunciassent. Recordabatur autem priscas calamitates, quod nec uxore priuatus, seditione liberata domus eius fuisset, quæ prioꝝ grauiora & peiora patere. Quapropter cõtristabatur, quod omnia p̃ter spem feliciter ei forinsecus deus præstitisset, & domesticis calamitatibus uinceretur. Turbatus ergo & huiusmodi calamitatibus afflictus, in deiectionem adolescentium, Antipatrum filium suum ante principatum sibi

genitum de priuata uxore illis præponens, omnia in eum transtulit, dum putaret sic con terrere fiduciam filiorum Mariammes, & temeritatem eorum damnare, dum illi crede rent alium præter se, patri succedere, depositoq; Antipatri protectione supercilio, posse eos ad meliora conuertere. Quod non sicut putauit euenit, nam pueris omnino sua deie ctio grauis apparuit. Qua Antipater fiducia potitus, quam prius nõ habuit, festinauit fra tres affligere, eorumq; accusatoribus consentire, quibus patet facile credebat, alienatus a filiorum amore. Sodalibus ergo ministris usus, ne ipe in suspicionẽ ueniret, patris animo in fratres accendebat: nam multos iam acquisierat suæ uoluntatis ministros, ꝓpter spem quã de regno iam habuit: fide uero patris putabat hæc facere, unde plus tristitiæ adolesci tibus occasiones crescebant. Nam sæpius ab eis lachrymæ pro contemptu suo, & matris recordatione fundebantur, patremq; manifeste apud amicos tanq̃ iniustum accusabant. Quæ maleuoli per Antipatrum Herodi renunciantes, non paruam in aula seditionem ci mouebant. Quare exacerbatus rex accusationibus, & humiliare nimis Mariammes filio uolens, maiora in honorem Antipatri excogitabat, adeo, ut & matrem eius dudum con temptam reduceret, & Cæsari sæpius pro eo scriberet. Agrippa uero post dispensation decennalem Asiæ Romam ascendente, rex à Iudæa nauigans ad eum, solum Antipatrum secum duxit. Cui eum cum multis ꝺonis commendauit, quatenus Romæ Cæsari amici faceret, ut iam omnes crederent, contemptis adolescentibus, in illum regnum patris trã ferri. Ipse quoq; scribens, Romæ multis amicis Antipatrum commendabat. Qui contri stabatur, quod absens fratres suos solito accusare minime ualeret: timebat enim, ne mu tus pater, modestius filios Mariammes diligeret. Cumq; hæc cogitasset, sua maligna uo luntate usus, exinde incitare patrem sperabat: unde contra fratres frequenter scribens, u teri patris interitum simulabat, usquequo Herodem ad tm̃ iræ uel furoris perduxisset, u iam aperte contra filios niteretur. At ille, ne tantum facinus perpetraretur, melius put uit Romam nauigare, & filios apud Cæsarem accusare: nihilq; sibi tale permittere quo propter magnitudinem impietatis periculosum existeret. Cum uero Romã peruenisse & ad Aquileiam ciuitatem prexisset, Cæsarem compellare festinans, tẽpore apto de ma ximis suis calamitatibus intimauit: filiosq; suos præsentãs, insolentiam & audaciam eor accusauit, quod festinassent patrẽ suum perimere, regnumq; tyrannico more inuadere dum ipse licentiam haberet, non necessitate, sed recto iudicio tradere regnum permane ti filio circa paternam pietatem, quam à Cæsare percepisset, ut quem uellet, sibi succesꝰ rem relinqueret, cum illi non solum regno, sed & uita mererentur priuari, qui tale faci nus in patrem moliti sunt: quorum temeritatem diu portans, nunc cogeretur Cæsaris a res talibus uerbis polluere, cum nihil passi sint molestum aut graue à patre. cur uero inu stum eis uideretur, si principatum quem multis laboribus uel periculis suis acquisiuit, c cederet & ꝓberet ei quẽ meritũ æstimaret? nam hoc, inquit, ꝓmium cum aliꝭ iustitiæ d nis existit, si meritis quisq; gratiam præcedentem compensauerit, & talem diligentiã ha buerit, ut retributione tanta dignus existat. Impium enim est uel de hoc ipso cogitare, di non possint ad regnũ nisi patre perempto accedere, qbus hactenus pater honores uel di uitias administrauit, cõiugesq; nobilissimas genere copulauit: Aristobulo quidem filian suæ sororis, Alexandro uero filiam Archelai regis Cappadocum. Pro quibus commissi dum talia fecissent, potestatem habens non in eos se uindicasse dicebat, sed ad communem benefactorem Cæsarem adduxisse: & auferendo à se totum, quantum aut pater læsus, au rex insidiatus potuisset agere, pariter eos in iudicio secum fecisse astare: & reliquũ esse, au eos occidi, ne cũ timore maximo ipse uiueret: aut se opprimi, quatenus utriq; fabula ho minum uel opprobrium forent. Cum hæc Herodes apud Cæsarem filios suos accusan do dixisset, iuuenesq; eo dicente lachrymarentur, cõfusi de tali accusatione, licet liberum sermonem ac fidelem à conscientia possedissent, tamen patris criminationibus difficilem satisfactionem putabant fore, dum non arbitrarentur honeste & cũ fiducia patrẽ redar guere. Erat ergo eis inopia dicendi & lachrymæ cum gemitu, dum timerent, ne putarent mala conscientia satisfactionem non inuenire. Turbationem aũt eor̃ Cæsar attẽdens, sic ut erant innoxij, credidit quod non conscientia facinorosa, sed imperitia & modestia mi nime sese prævalerent purgare. Vnde etiam facti miseratione digni cũctis ꝓsentibus, pa

trem commouerunt ad ueram misericordiam: uidentesq; propicium eum & Cæsarem, & alios præsentes, unus eorum Alexander accusationes dissoluere nisus est: O pater, inquit, tuus quidem erga nos affectus euidenter manifestus ex ipso iudicio apparuit. Nam si quid in nos crudele cogitasses, nõ nos ad omnium seruatorem Cæsarem deduxisses, dũ tibi quod uelles liceret ut patri. Nemo enim quenquã uolens interficere ad templa eum sacrariaq; perducit, unde uita conquirit, quæ nobis morte peior existeret, si tale aliquid in patrem cogitassemus. Siquidem sermonem fiducia ueritatis inuenit: cum beatos nos fore sciamus, te mitigantes, ac pericula & falsam delationẽ fugiẽtes: si uero accusatio præualuit, solem iam uidere nos superfluum iudicamus. Quod ergo dicis, regnum desiderare nos, uerisimilis contra iuuenes causa uidetur: & quod de miseræ matris interitu subiungis, a priore calamitate argumenta percipiẽs, nobis ingeris crimen. Considera tamen, quæ hæc communia cunctis existunt, & similiter in alijs dici possunt: dum nihil prohibeat, si regis filij sint iuuenes, & matre eorum defuncta, omnes in suspicione patris esse tanquã insidiatores. Sed opinio ad talem crudelitatem non sufficit. Dicat uero quisquam, si tale aliquid præsumptum est à nobis, unde credibilia hæc appareant. Nunquid hoc manifestis indicijs poterit approbari, aut ueneni confectio, aut æqualium coniuratio, aut seruorũ corruptio, aut literæ contra te destinatæ: dum & hæc possint, licet non facta, criminationibus confingi, domo regia non concordante? Principatum etiam, quem tu dicis præmium esse pietatis, sæpius euenit causam fieri malignæ rei. Culpam quidem nostram nullus probauit. Accusationes uero quomodo soluat, qui excusationes non uult audire? Locuti sumus quiddam, sed non contra te: nam hoc iniustum esset: sed in eos, qui si quid dictum fuerat, minime tacuerunt. Matrem uero quidam nostrum planxit, non quod defuncta esset, sed quia derogabatur ei ab indignis, uolentibus principatũ inuadere. Scimus nec patrem possidere quicq̃, quod nos non possidemus. Et dũ regijs honoribus fruamur, frustra festinamus, si te occidendo regnum tenere uoluerimus, quibus pro hoc facinore nec terra peruia, nec mare nauigabile uidetur. Nunquid subiectorum pietas, & gens religiosa cõcedere habuit parricidas Remp. obtinere aut sanctissimũ à te confectũ ingredi templum? Vt uero hæc oĩa omittã, homicidiũ inultũ Cæsare uiuẽte posset dimitti? Sed neq; filios impios creasti aut stultos, sed infelices, teq; indignos. Si neq; causas habes neq; insidias inuenis, q̃d tibi ad fidẽ sufficiet in tali credulitate? An putas de mẽtis interitu cõiecturã sumere, quæ nos nõ incitare, sed magis mitigare posset? Ampliorẽ quidẽ satisfactioni uolebamus sermonem inserere, sed non recipiunt prolixiorem orationem, quæ minime cõmissa creduntur. Quapropter ante omnium dominum Cæsarem præsenti tempore paciscimur, si sine suspiciõe tua cum ueritate circa nos tuum recipimus affectũ, pariter possimus uiuere, licet non feliciter, quia maxima mala sæpius ex falso crimine generantur. Permanente aũt in te aliquo mœrore culpæ nostræ, iam nobis uita iucũda non uidetur, si tu eam ut immeritis largiaris. Cum hæc dixisset, & Cæsar nec prius magnitudinem criminationis crederet, tunc magis placabatur: & frequẽter Herodem attendens, uidebatur mitigari. Cumq; præsentium miseratiõe rumor in aula diuulgatus esset, regem faciebat inuidiosum incredibilis accusatio. Nam adolescentum ætas, corporis pulchritudo, miserandum eis auxilium conferebat: plus uero, quia oratio conuenienter & sapienter in Alexandri uerbis occurrerat. Cæsar autem modicum remoratus, adolescẽtes quidẽ licet ab excusatione extranei uiderentur, hoc ipsum tamen peccasse eos pronunciauit, quod nõ tales se patri præbuissent, ut non darent criminationis occasionem. Herodem uero petebat, ut omnem opinionem abijciens, reconciliaretur cum filijs: dum nõ esset credibile ab eis sceleris hoc potuisse committi. Cum hæc persuasisset, iuuenibus innuit, ad uestigia patris sese proijcere. Qua supplicatione pater eos lachrymabiliter & flebiliter est amplexus: quod cernentes qui aderant, flexi miseratione, in lachrymas facile proruperunt. Illi autẽ gratias Cæsari agentes, pariter discesserunt: & unà cum his Antipater, simulans lætitiam pro eorum reconciliatione celebrata. Postero die Herodẽs Cæsari quidem donauit trecẽta talẽta, spectacula & munera populo Romano tribuẽti. Cæsar aũt ei metalli æris Cyprij dimidios reditus, & dimidiam procurationem præbuit, & hospitalibus eum muneribus honorauit: & de regno potestatem concessit, quem uellet filiorum successorem relinque-

Responsio Alexãdri cõtra accusationẽ patris.

Reconciliatio Herodis & filiorum suorũ

re uel partiri unicuiq; regnum, ut ad omnes perueniret. Illo tamen uiuente, hoc agere nō permisit, dicens oportere eum dum uiueret, & regni & filiorum dominationem possidere. Hæc dum ordinasset, rursus redit ad Iudæam. In cuius absentia, nō parua pars regni decesserat Trachonitidis: quos relicti iudices iterum sub imperium redegerunt. Herodes uero cum filijs dum nauigaret, & peruenisset in Eleusam Ciliciæ, quæ postea Sebaste dicta est, inuenit Cappadociæ regem Archelaum expectantem, & de filiorum reconciliatione gaudentem: & quod Alexander, qui filiam eius habuit, ab accusatione solutus esset: donationesq; inuicem ut reges dederunt. Vnde cum Herodes ad Iudæam peruenisset, & ingressus in templum fuisset, de suis prosperis actibus locutus est populo, Cæsaris in se munificentiam explanans. In fine uero ad persuasionem filiorum sermonem conuertit, ut in aula & in alijs cunctis concordarent, quos & post reges futuros demonstrauit: primum quidē Antipatrum, postea uero filios Mariammes, Alexandrum & Aristobulum, hortabaturq; eos, ut dum ipse uiueret, sibi in omnibus obedirēt, quia nec per ætatem impediretur, nec per senectutem suam rempublicam gubernare. Cum hæc dixisset, concione dimissa, multi sub expectatione filiorum eius, nouis rebus studebant.

¶ *De magnanimitate & munificentia Herodis, & urbibus ab eo conditis, & crudelitate in suos.*

Caput V.

EOdem tempore perfecta est Cæsarea, quam ædificauit decennali tempore, uicesimo octauo anno regni sui, olympiade centesima & nonagesima secunda: cuius in dedicatione celebratio uel apparatus munificentissimus fuit. Nam præceperat certamina musica & palæstras conuenire. Præparauerat etiam feras & gladiatores, cursusq; equorum: cæteraq; reliqua miranda spectacula, in honore quinquennali Cæsaris. Cui Cæsar cum sua uxor Iulia, pro dedicatione ciuitatis, maxima liberalitate summum direxerat apparatum: quorum summa quingentis talentis æstimata est. Cumq; multitudo ad ciuitatem conuenisset pro spectaculis, & legationes quas populi destinauerant, beneficijs eius gratias agentes pariter occurrissent, cunctos suscepit in diuersorijs & cōuiuijs: & per dies quindecim spectacula & delicias ministrauit, unde insignis eius magnanimitas potuit diuulgari. Quapropter perhibent Cæsarem & Agrippam sæpius dixisse, quod magnanimitati Herodis, imperium eius deesset, & dignum eum esse Syriæ uel Aegypti regnum possidere. Post huius urbis dedicationem in campo qui Capharsaba uocabatur, in loco aquoso & optima terra arboribus & fluuio circundata; ciuitatem ædificauit, quam nomine patris sui Antipatridem nuncupauit, pulchritudine & amœnitate decoratam: necnon & nomine matris locum iuxta Ierichuntem ædificans, munitione & domicilijs optimum, Cyprum nominauit: imò & nomine fratris sui Phaseli, propter amorem quem in eū habuerat, construxit turrim in ea ciuitate, non minorem Pharo Alexandrina, pro munitione ciuitatis, qui in fratris memoriam Phaselum uocauit. Appellationis uero eiusdem, & ciuitatem iuxta Ierichuntem condidit. Beneficia uero ipsius, quæ alijs ciuitatibus per Syriam & Græciam & ad quos contigit eum proficisci, donauit, minime possumus explanare: nobilissima uero, & maxima facta eius in Rhodios extiterunt. Siquidem Pythiū ipse suis sumptibus cōstruxit, & præbuit multa talenta ad nauium confectiones. In Nicopolitana etiam ciuitate quam in Accio Cæsar ædificauerat, multa publica loca condidit. Antiochenis uero magnam ciuitatem Syriæ habitātibus, plateam longam in media ciuitate positam, ex utraq; parte porticibus ornauit, & uiā lapide polito strauit, ad ornatum & uoluptatem habitantium: necnon & olympiacum certamen appellatione dignum, propter pecuniarum impensam melius reditibus deputatis refecit, & immolationibus & reliquo ornatu celebratiorem eius insignem reddidit: pro qua munificentia perpetuus Agonotheta nominatus est. Alijs quidem mira uidetur differentia uoluntatis naturæ eius. Nam si largitiones conferentur & beneficia, quæ omnibus donauit hominibus, quis potest negare munificentissima natura eum fuisse? Si uero tormenta & iniquitates in subiectos uel domesticos et attendantur, durissimus & ferus, omniq; pietate alienus putatur. Vnde inconstantem & bi cōtrariam uoluntatem eius existimant, quod ego minime puto, dum unam causam in utroque dominantem confidero. Nam dū ad immensam largitionem, munificentiam produceretur, si alicubi præsentis gloriæ spes occurrisset uel futuræ, sumptibus profusi

Quinquennale certamen.

Munera à Cæsare missa

Phaselus turris & oppidū

Herodes Agonotheta dictus.

Herodes gloriæ cupidiss.

alacriter eam emere festinabat. Quapropter compellebatur sæuus in subiectos existere, dum præsentibus consumptis pecuniis, alias uellet acquirere. Cumq; cognosceret propter uiolentias suas se subiectorum odio teneri, corrigere quidem uitia nõ facile poterat, conabatur autem odium suum occasione pecuniarum ulcisci. Familiarium uero, qui eũ uerbo non placasset, sese seruum dicendo: aut si suspicatus fuisset aliquem de principatu cogitare, nullatenus se poterat moderari, sed persequebatur & cognatos & amicos, tanq; hostes. Et dum uellet solum se honorari, talibus delictis succubuit. Testimonium autem mihi præbent, huiusmodi passionis eum fuisse, in Cæsarẽ uel Agrippam uel in alios amicos, honores exhibiti. Nam qualiter ipse adulabatur maioribus, similiter sibi fieri à subditis expetebat. Sed gens Iudæorum lege hoc agere prohibetur: & contempta inani gloria, solam spectat iustitiam. Vnde rex eos exosos habebat, quod non potuissent eum templis uel imaginib⁹ honorare. Huius rei gratia arbitror Herodem in suos quidem sæuissimũ, in extraneos uero munificum apparuisse.

¶ *De Augusti & Agrippæ datis ad prouinciarum præsides literis.* Caput VI.

INterea Iudæi per Asiam & Libyam atrociter affligebantur, dum non eisdem legibus sicut sub antiquis regibus uterentur, sed uiolentia paganorum opprimerentur, ut pecunias sacras uiolenter amitterent: ideoq; ad Cæsarem pro his legationem destinauerũt. Qui scribẽs per prouincias, suis eos legibus uti præcepit, quarum exempla subiungim⁹. demonstrant enim uoluntatem, quam ab initio pro nobis Romani imperatores habuerunt. Cæsar Augustus pontifex tribunitiæ potestatis dicit: Quoniam gens Iudæoꝝ fidelis non solum præsenti tempore, sed etiam priori, & magis patri meo dictatori Cæsari, P. Q. Romano, & princeps Hyrcanus apparuit, placuit mihi & senatui, cum sentẽtia Po. Romani, Iudæos suis legibus & patrio iure frui permittere, sicut & sub Hyrcano principe sacerdotum altissimi dei, & sacraria eoꝝ inuiolata permanere, & pecunias ab eis ad Ierusalem trãsmissas, reddi custodibus pecuniarum: neq; uadimonia sabbato, uel sexto die ab hora nona exigi. Si quis autem inuentus fuerit auferens sacrosanctos eoꝝ codices, aut pecunias à synagogis, huiusmodi sacrilegio teneat, & substantia eius publico deputetur. Suggestionem uero eorum pro pietate mea, quam habeo super omnes homines, per C. Martium Censorinum mihi porrectam, & hoc decretum, præcipio proponi in nobilissimo loco, quem omnis Asia meo nomini dedicauit. Si quis autem transgressus fuerit hãc constitutionem, nõ mediocrem pœnam exoluet. Scriptum est in templo Cæsaris. Cæsar Norbano Flacco salutem. Iudæi, qui antiqua consuetudine solent pecunias sacras ad Hierosolymam transmittere, sine impedimento hoc faciant. Hæc quidem Cæsar. Agrippa uero scripsit pro Iudæis hoc modo. Agrippa magistratibus, senatui, populoq; Ephesiorum salutem. Pecuniarum sacrarum, quæ in Hierosolymorum templum transmittuntur, dilligentiam & custodiam in Asia Iudæos habere præcipio, secundum patrium morem. Hos autem, qui sacras pecunias Iudæorum auferunt, & ad asylum confugiunt, iubeo detrahi, Iudæisq; reddi: quo iure etiam sacrilegi detrahuntur. Scripsit uero Syllano magistratum gerenti, ne sabbato Iudæi compellantur uadimonia ꝓbere. M. Agrippa Cyrenensium magistratibus, senatui & populo salutem. Iudæi qui per Cyrenen habitant, pro quibus iam Augustus scripsit in Libya Fabio magistratum gerenti, aliisq; ibi prouinciæ procuratoribus, quatenus sine impedimento pecuniæ in Hierosolymam secũdum morem suum trãsmittantur, nunc me interpellauerunt, qui ab aliquibus calumniatoribus affliguntur, occasione tributorum, quæ nequaq; debent, & prohibentur solennia sua pagere, quos nullo modo impedire admoneo. Sed & si quas sacras pecunias ciues ab eis abstuleruut, has ipsas reddi præcipio, & in reliquo corrigi, ne talia committantur. C. Norbanus Flaccus proconsul, Sardiensium magistratibus, & senatui salutem. Cæsar scripsit mihi, præcipiens nequaquam Iudæos prohiberi patria consuetudine pecunias colligentes, ad Hierosolymã transmittere. Scripsi ergo uobis, ut sciatis qm̃ Cæsar & ego sic uolumus. Nihilominus & Iulius proconsul scripsit ita: Ephesiorum magistratibus, senatui, & populo salutem. Per Asiã Iudæi habitantes, Idibus Februariis Ephesum mihi iudicanti demonstrauerunt, Cæsarem Augustum & M. Agrippam concessisse eis, propriis uti legibus: imo & pecunias, quas singuli eorũ sua uoluntate pietatis causa, quam in deum habent, solent transmittere, habeant

Afflictio Iudæorum per Asiã & Libyam.

Exemplar epistolæ Cæsaris & Agrippæ pro Iudæis.

lam fine impedimento hoc agere. Petierunt autem, ut & ego similiter cum decretis
are & Agrippa, meam sententiam confirmarem. Volo igitur uos cognoscere, quo
b decretis Augusti & Agrippæ parens, præcepi eos uti & seruare fine impedimen-
solennia. Hæc ideo explanauimus, quoniam conscripta nostra amplius apud Grae-
cos uentura sunt, ut demonstrem eis, quia cunctum honorem ab initio impetrantes, ni-
hil ex patrijs legibus prohibiti sumus à magistratibus agere: sed & defendebamur, religi-
onem & honores in deum seruantes: quarum facio sæpius mentionem, ut mutatis seculi
odijs, causæ quæ nobis ob hoc uel illis irrationabiliter insertæ sunt, euellantur. Nam legi-
bus eisdem nulla gens semper utitur, dum & oppidatim multa religionis differentia ser-
uetur: iustitiæ uero à cunctis hominibus similiter studetur, quæ commoda Græcis & Bar-
baris exstitit: de qua nostræ leges cum sint multam rationem habentes, omnes homines de-
bent nos ut amicos & hospites amplecti. Nam oportet non differentia religionum nos ali-
enos facere, sed conseruare benignitatis affectus, quæ omnium hominum communē uin-
cam poterit custodire. Redeo uero ad reliqua monumenta conscriptionis.

Ratio quare tot epistolas congesserit.

¶ *De sepulchro Dauidis & Salomes incontinentia & Herodis perturbatione.* Caput VII.

IGitur Herodes sicut prædixi, consumptis suis pecunijs, audiens Hyrcanum ante se re-
gem aperuisse tumulum Dauid, & tria millia talentorum inuenisse, multo plura cre-
dens deposita, quæ ad omnes sumptus suos sufficerent, tumulum aperiens ingreditur no-
ctu, dum nequaq̃ uellet hoc ciuitatem sentire. Vnde fidelissimos amicos tm̃ ducens, pecu-
nias qdē depositas sicut Hyrcanus non inuenit, ornatū uero & uasa aurea plura tulit. Dū
uero omne studium poneret, & inquisitionem diligentiorem faceret, ac uellet interius
ingredi ad urnas, in quibus Dauid & Salomonis corpora posita erant, duo eius satellites
flammis exusti sunt, ab interiore parte occurrentibus. Tunc ille timore perterritus, egre-
ditur: & pro piaculo, monumentum ex lapide candido, ante ianuam magnificentissimis
construxit expensis. Cuius & Nicolaus historiographus meminit, sed descēsum regis ob-
ticuit, dum inhonestum hoc factum cognosceret, quod semper in suis egit conscriptis.
Nam uiuente rege cum eo degens, ad gratiam eius & fauorem illa tantummodo dicebat,
quæ ad gloriam eius pertinebāt: multas uero iniquitates eius mutabat, & cum multo stu-
dio celabat. Nam Mariammes, filiorumq̃ eius mortes crudeliter factas, ad satisfactionem
cupiens perducere, ut luxuriosam illam, & adolescentes patris insidiatores accusauit. Res
gestas autem regis amplioribus laudibus extollens, de delictis eius studiose satisfaciebat.
Cui danda uenia est, quia non historiam, sed laudem conscripsit. Nos uero generi Asamo-
næorum regum propinqui, & cum honore sacerdotium habentes, aliquid mentiri fœ-
dum putauimus: ideoq̃ cum ueritate gestorum memoriam recensemus. In domesticis er-
go malis Herodes constitutus affligebatur. nam multi ex regis ira capientes audaciam,
accusabant propinquos & amicos eius. Quibus ita inter se dispositis, nulla requies erat. Si
quidem Salome inimica filijs Mariammes, Aristobulo suā filiā coniunctam, nullatenus
fidelem ei esse finebat: dum flecteret eam, ut quicquid locutus secrete fuisset, nūciaret sibi:
& in altercationibus quæ inter iugales sæpius contingunt, cogebat puellam dicere, quæ
de marito sciebat. Illa uero dicebat, quod sæpius memoriam suæ matris Mariammes fa-
ceret, & quod patrem odio haberet: frequenter autem interminaretur, quia si principatū
obtineret, filios quos Herodes ex alijs uxoribus habebat, magistros literarum in agris cō-
stitueret: dum magis apti essent ad hoc opus, quam haberent circa studia diligentiā: uxo-
res uero, si quando uideret maternum indui ornatum, pro præsentibus ornamentis, cili-
cijs intercludi, ne solem uiderent. Quæ confestim per Salomen regi nunciata, dolorē ei
inflammabant. Vrgebatur uero multo peius omnibus credens, inuicem se accusantibus.
Tunc autem filijs interminatus, satisfactionibus eorum ad præsens mollitus, in posterum
atrocius exarsit. Nam Pherora cum ad Alexandrum uenisset, filiam Archelai Glaphyrā
sicut prædiximus, habentem: Salomen, inquit, dicentem audiui, quod Herodes in amorē
Glaphyræ suæ nurus incidisset, & minime desiderij solatium posse inuenire. Quod ille au-
diens, adolescentia uel æmulatione commotus, quæ honoris causa circa puellam ab Hero-
de fiebant, propter amorem hæc eum facere suspicabatur. Dolorem ergo minus tolerās,
patri nunciauit cum lachrymis, quæ Pherora dixisset. Herodes autem multo magis furēs,

Ioſephus ex genere Machabæorum.

& mendacium impudicæ criminationis non ferens, turbatur: & sæpius exclamans male uolentiam familiarium, qualis ipse erga eos fuisset, & quales eos inuenisset, cõuocauit Pheroram: quem huiusmodi uerbis aggressus: Pessime, inquit, omnium, ad tam immensam & infandã indeuotionẽ peruenisti, ut talia de nobis existimes aut loquaris? Nõne uidebam uoluntatem, quia nõ ad meam iniuriam talia uerba producere, sed insidias & uenena immittere filio pro mea perditione festinasti? Quis enim alter nisi bonitate dei retẽtus quam hic puer in se habet, portare potuisset in patrem non uindicare tam crudelem opinionem? Prius enim gladium in dextram, quam hoc uerbum in animũ eius debebas immittere contra patrem. Quid autem conaris male loquendo de me, nisi ut eorum fauorẽ fraudibus tibi concilies? Nam talia dixisti, quæ tuæ impietati fuissent cogitanda. Abscede iam pessime circa fratrem ac benefactorem, & tecum quidẽ hæc malitia conscientiæ conuiuat. Ego uero uincere soleo meos, nec uindicans merito in eis, sed magis beneficijs exornãs, q̃bus indigni esse nosc̃ntur. Talia quidẽ rex. Pherora uero statim mœstitia plenus: Salome, inquit, hæc persuasit, & ab illa sermones audiui. Quæ mox, ut audiuit (nam præsens erat) exclamauit, quod nihil tale ab ipsa dictum fuisset, & quod festinarent omnes ad odium regis eam perducere: cunctisq; modis occidere, propter fidem quam erga eũ semper habere cognoscerẽt: in præsenti uero plus sibi insidiari, quod sola reflecteret fratrem, ne uxorem quam nunc haberet, repudiaret, regisq; filiam in matrimonio sibi cõiungeret. Qua propter me falsis, inquit, accusationibus est aggressus. Cum hæc dixisset, crines suos dilacerans, & pectora manibus tũdens, uerisimilis ad negationem esse constabat: maleuolentia uero morum, dissimulationem redarguebat. Pheroras autem in medio restitit, nullam habens satisfactionem. Nam Alexandro se dixisse confessus est, audisse uero à Salome minime comprobauit. Vndẽ diu confessione sermonum facta, rex fratrem & sororem auersatus, filium pro constantia laudauit, quod sibi sermones Pheroræ nũciasset. Hac lite facta, Salome ut accusatiõis commotæ caput omniũ odio tenebatur, quam uxores regis ut maleuolam abhorrebãt, eo quod natura malignam eam cognoscerent. Occasione ergo data, semper eam accusabant Herodi: quarũ fiducia ex huiusmodi causa magis accreuit. Rex Arabum Obedas nomine, naturaliter segnis, & regni negocijs pene ineffica, habebat dispensatorem regni sui astutum iuuenem, & in omnibus nimis ornatũ: cuius & ditioni omnis Arabia subiacebat. Hic pro causa quadam cum ad Herodem peruenisset, & cœnaret cum rege, uidit Salomen, & desiderio eius captus est: audiens præsertim quod uidua esset, amplius inflãmatus, loquitur de nuptijs eius. Salome uero male tunc à fratre tractata, iuuenisq; accensa amore, libenter consentit ad nuptias. Et cum rursus ad cœnam conuenissent, monstrabantur plurima, nec mediocria signa cupidinis eorum. Quæ mulieres regi nunciauerunt, deridentes impudentiam illius. Herodes uero cum Pheroram interrogasset, & obseruare præcepisset in cœna quid illi facerẽt inter se, nunciauit ei, quod nutibus & oculis non laterent de suo pudore. Post hæc Arabs quidem in suspicionem ueniens, recessit. Cumq; tribus mensibus remoratus esset, rursus rediit, adhuc ipsum sermonem Herodi facturus, postulatq; dari sibi matrimoniali iure Salomen, dum non incommoda ei foret affinitas eius cum Arabum principatu, quem iam sibi nunc adesse, magis uero futurum ex plano credebat. Cumq; hunc Herodes sermonem sorori retulisset, interrogans, si ad nuptias consentiret, illa sine mora consensit. Tum illam quoque inquirit, si uellet inscribi legibus Iudæorum & circuncidi, eo quod aliter non posset Salome peni eius sibi iungi. Ille respondit nullatenus ista consentire: quia si actum fuerit, se ab Arabis nõ solum regno, sed & uita priuari. Quo dicto, recessit. Salomen autẽ ex illo die Pheroras fama de luxuria criminari cœpit, nec tantum ille, quantum regis uxores, quæ dicerent eam cum Arabo adulterium commisisse. Puellam nanq;, quam fratri suo Pheroræ rex desponsauerat, ipse quidem non accepit, uictus amore, sicut prædiximus, uxoris absentis. Salome autẽ rogabat filio suo de Custobaro nato, eam coniungi: & dissuadetur rex à Pherora, dum adolescentem suspectum haberet propter patris interitum. Iustius autem esse, si duceret eam filius suus, qui magistratus tetrarchiæ successor extabat. Cumq; priore pacto soluta puella, duceretur à filio Pheroræ, præstitit rex dotẽ centum talenta. Itaq; dissensiones familiares nõ cessabãt, sed maiores ei turbæ crescebant, & incidit tale aliquid ex causa

Indignatur Herodes fratri.

Salome de adulterio suspecta.

non honeſta,& diutius ad difficultatem uſq; proceſſit.Fuerunt enim eunuchi regi, pr
De tribus eunuchis,qui odium filiorum in Herodem confeßi ſunt.
pter pulchritudinem non mediocriter acceptabiles:quorum unus pincerna, alter infe
tor,alter uero lectuli regis creditarius,qui & conſilio eius intereram. De quibus nunc
uit quidam regi,quod hi ab Alexandro multis pecunijs corrupti eſſent. Qui requirēti
gi,de facta quidem communione uel permixtione confeſſi ſunt: aliud uero nihil acerb
ſſre de patre dixerunt.Cumq; magis torquerentur,& in neceſſitatibus eſſent, ſempe
miniſtri atroces in eos inſiſterent, ad gratiam Antipatri hoc confeſſi ſunt, quod odiſi
ca patrem & inimicitias Alexander haberet:& perſuaderet eis Herodem quidem ſper
re,uelut ſuperfluum,& cooperientem ſenectutis ſuæ tempora,dum annos ætatis celar
& ad ſe iam reſpicere,tanquam regnum habentem inuito patre: & quod alij nullatenu
ſed ſibi citius primus locus uenturus eſſet,non propter genus tantum, ſed præparatio
bus præparatam ei dominationem,efficq; ꝗplures, qui cuncta pro ſe pati uel facere eſſe
parati.Hæc cum Herodes audiſſet,totus in furorem merumq; tractus, ea quæ ad cont
meliam dicta cognouit,moleſte tulit:alia uero in ſuſpicionem periculoſam ſuſcepit. V
de ex utriſq; incitatus,timebat,ne pro ueritate conflata fuiſſet in eū cōiuratio fortior p
ore:& cuſtodias undiq; communiens, ſecrete quæſtionem fecit. Speculatores autem
de quibus ſuſpicabatur,appoſuit:& dum in ſuſpicione uel odio cunctos haberet, arbitr
um pro tutela concipiens,multum cōtra inſontes acerbus factus eſt. Sed magis ac maꝑ
ualidi uidebantur ei & terribiles,quos infrequenter nominabat,propter inſolitam cōu
Accuſatiōes amicorum Herodis iter ſe.
ſationem:& ſi forte uocaſſet,ſtatim de interitu ſuo ſecuri non erant.Poſtea uero omnes
pinqui,dum nihil habuiſſent firmum ad ſpem ſuæ ſalutis,contra ſe conuerſi,exiſtimab
utile,ſi quis anticipans alium accuſaſſet:& hoc ſibi ſalutem poſſe conferre,ſi ſuis facino
busalios onerarent:& eò cadebant,in quod cæteros inſidiabantur immittere. Nam re
pœnitentia ne eos occideret,quod non manifeſte peccaſſent,intercedebat: ipſi uero,qu
peius eſt,nō deſiſtebant ſimilia committere,ſed ad pœnam currebant parem:dum ulciſ
rentur in eos,qui prius eos accuſaſſent.

¶ *De diſſidio Herodis cum filio Alexandro,& eorum amicis. Caput VIII.*

TAlis igitur dum fuiſſet in aula turbatio,multis amicis rex palatium interdixit. Qu
interdictionem maxime conſtituit his,qui fiduciam potiorem habebant.Siquide
Andromachum & Gemellum,uiros ab initio amiciſſimos,qui multum in repub. eius l
gationibus & conſilijs domeſticis profuerant,eiusq; filios docuerant: & qui præ filijs pr
mum fiduciæ locum haberent,recuſauit ſuſcipere.Andromachum quidem,quod filius
us Demetrius amicus Alexandri eſſet:Gemellum uero fidelem illi ſciens,quia & in co
uiuijs & in ſtudijs Romæ cum ipſo degebat.Quos honeſte quidem expulit,ne indecēs
quid contra uiros nobiliſſimos conſtituere uidereturſed caute agens, fiduciam eoꝝ,cu
honore amputauit,ne per potentiam aliquid in eum committerent. Horum aūt omn
Antipatri malitia.
um malorum autor erat Antipater,qui patris inconſtantiam intellexerat,cum iamdud
ei conſediſſet.Vnde magis ſuadere uidebatur,ut auferretur unuſquiſq; potentium. Tu
ergo rex,Andronacho cū ceteris expulſo de colloquio & fiducia, reliquos fideliſſimo
Alexandri cum tormentis interrogabat,ut ſi quid contra ſe conflatum ſcirent, ediceren
Qui moriebantur,dum non haberent quod dicerent. Ille uero conſumebatur, quia tal
quales exiſtimabat,non inueniebat.Callidus autem Antipater, quod ex ueritate ad con
ſtantiam & fidem deducere non ualebat, plus incitabat, requirendo à pluribus latenter
coniurationem.Proinde cum aliquis ex pluribus tortis retuliſſet, quod cognoſceret ad
leſcentem,cum laudaretur corporis eius magnitudo uel ſagittandi peritia, cunctaq; ali
quæ ad uirtutem ſuper omnes haberet,hæc ſibi dixiſſe potius bona naturæ officere, dur
pater inuideret:& iccirco ambulando cum eo ſeſe humiliare,ne longior appareret: in u
nationibus uero cum ſagittaret,illo præſente non recte iaculari propter genitoris inuid
am,quam de gloria ſua haberet. Cumq; uerbum ſcrutaretur,& remiſſio pœnarum cor
poris interueniſſet,addebat,quod fratrem Ariſtobulum conſcium haberet, ut in uenatio
ne patrem perimentes,ad Romam confugerent,regnumq; peterent:repertas uero & lit
ras adoleſcentis ad fratrem Ariſtobulum, in quibus patrem accuſabat nō iuſte feciſſe,di
terram tribuiſſet Antipatro ducentorum talentoꝝ reditus.Quibus relectis,putauit Ho

des uerum exiſtere,quod de filijs ſuſpicabatur:& ſtatim apprehendens Alexandrum ligauit.Deinde uero remiſit ſuam atrocitatem,dum nec quæ audiſſet crederet,& exiſtimaret nihil dignum pro inſidijs ex his conſtatum apparuiſſe,ſed querela eſſet uel inanis temeritas:& quod manifeſte interficientes eum Romam confugerent,non uerisimile uidebatur.Et magis aliquod ſperans inuenire iniquitatis filij ſignum,dicebat non placere ſibi temerarie filium colligaſſe.Torquens autem amicos nobiliſſimos Alexandri non paucos, nihil penitus de quibus ſuſpicabatur,confeſſos inuenit. Cumq; in hoc multus apparatus exiſteret,& terrore uel turba palatium plenum eſſet,unus quidam iuuenis, ut in neceſſitates peruenit,Romam dixit tranſmiſiſſe Alexandrum,& petiſſe ut citius euocaretur à Cæſare:habere ſe manifeſte cauſam ſuggerere contra patrem, quod regem Parthorum Mithridatem contra Romanos ſibi reconciliaſſet, addens quia uenenum etiam Alexander in Aſcalone ei paraſſet. Tunc Herodes cum hæc audiſſet,credens quod ſolatium temeritatis inueniſſet,ſtatim de ueneno præcepit inquiri,quod tamen nullatenus potuit inuenire. Magnitudinem ergo malorum Alexander uolens confirmare,negare quidem diſtulit,in eirando temeritatem patris ad multo maiora delicta: forſan autem & per hoc amputare uolens facilitatem eius,quam in accuſationibus credendis habebat:tamen nullatenus obtinuit,dum omne regnum concutere uoluiſſet.Siquidem literas in quatuor libris deſtinauit,dicens quod non oporteret torqueri quenquam,nec ulterius hoc procederesquia reuera inſidiæ factæ eſſent, in quas coniuraſſe Pheroram & fideliſſimos amicos eius aſſerebat:Salomen autem noctu ſuper ſe ingreſſam,& cum inuito cõcubuiſſe: cunctosq; ſimul illic contra eum iure uenturos,quatenus eum occidentes perficerent,quod ſemper habere in expectatiõe meditati eſſent.Inter hos etiam Ptolemæus & Sapphiníus fideliſſimi regis accuſantur.Nam nihil aliud uidebatur,quàm ſi rabies quædam incidiſſet beluarũ more,ut amiciſſimi contra ſe armarentur.Idcirco nec ſatisfactio ueritatis habebatur, ſed indiſcrete perditiones pronunciabant. Cumq; aliquibus uincula,& alijs mortes,alijs uero inſperate dolores infligeret,turpiter regnũ à priore felicitate dehoneſtatum eſt,& ſeuiſſima erat Herodi uita,dum turbatus nemini crederet,magnamq; expectationem tormentorum haberet.Itanoctu & die turbatus,in furorem & inſaniam penè lapſus eſt.

Alexander cõprehenditur.

¶ *De conciliatione Herodis cum ſuo filio,& interfectione latronum. Caput IX.*

ARchelaus audit rex Cappadociæ,cũ hæc de Herode audiſſet, territus pro filia, & de adoleſcente cõtriſtatus,pro tantis amici turbationibus in Iudeã uenit.nec in cõtemptu quæ cõtigerant ponens,diligẽter prius cuncta pcontatus eſt:nec tñ in aliquo quaſi culpans Herodem,quod temere feciſſet,aggreſſus eſt:uerens, ne nõ ad reconciliationẽ furoris eũ perduceret:ſed alitẽ tenens ordinẽ,emendare quæ acciderant,cœpit. Nam iuueni interminabat,Herodẽ aũt mitẽ dicebat,dum nihil temerarie feciſſet, matrimoniũ quoque filiæ ſoluere ſe promittens:& nec ipſi parcere,ſi in aliquo reperta illi conſcia nõ indicaret. Cũ talẽ pter expectationẽ Herodes Archelaũ uidiſſet,& quia plus ipſo furorẽ ſuũ demonſtraſſet,rex ab iracundia mutatus,dum putaret iuſte acta quæ feciſſet,paulatim ad pris affectũ redijt.Miſericordia ergo inter utroſq; apparuit,cũ aliqui pro iuuene ſatisfeciſſent,& Herodes ab ira mutaret.Tunc Archelaũ ſimiliter increpantẽ attendẽs, petebat ut nuptias ſolueret,quod minatus eſſet:quia q̃uis parũ iræ adhuc habebat,in his quæ iuuenis cõmiſerat,Archelaus tñ uti modeſtiorẽ eũ faceret, eriminatiões in amicos referebat: dicens illos eſſe,quod iuuenẽ malignitate ſua corrũperent: fratremq; regis magis in ſuſpicionẽ mittebat.Nam cũ Herodes irã cõtra Pherorã habuiſſet,& Pheroras indigeret regis reconciliatiõe,ſimulq; credẽs quod Archelaus eũ flectere potuiſſet,acceſſit ad eũ cum ueſte nigra,petens ut fratrẽ proeo peteret.Quẽ Archelaus nec ſpreuit,nec cõfeſtim ſe Herodem ſuadere poſſe promiſit.Imõ hortatus eſt eũ,ad regẽ accedere,& ſupplicando confiteri,ſe omnium malorum autorem extitiſſe: quia prodeſſent hæc ad ei⁹ indignationem mitigandam plus q̃ ſua ſuggeſtio.His flexus Pheroras,quæ inter ſe ambo conſtituerant, præter ſpem adoleſcentis accuſationes abſoluit.Cumq; & Pheroram recõciliaſſet Archelaus, ad Cappadociã reuerſus eſt: & gratus tanq̃ nemo alter illo tempore factus Herodi. Quapropter & muneribus eum munificentiſſimis ornauit, & omnibus magnifice ditauit,& inter neceſſarios amiciſſimum arbitratus eſt.Conſtituit autem Romam proficiſci,

Pheroras fratri reconciliatus.

quoniam de his Cæsari scripta fuscepera̅t & usq; ad Antiochiā eis simul eumbus, Syri
procuratorem Titium, inimicum Archelai, ei Herodes amicum fecit. Cumq; Roma fu
set, & inde reuerteretur, factum est bellum inter ipsum & Arabes, ex huiusmodi caus
Qui Trachonitidem habitant regionem, quam Cæsar à Zenodoro tollens, Herodis pro
uinciæ addidit, latrocinandi licentiam non habebant, sed agrum colere & sub quiete u
uere cogebantur, quod illis minime commodum erat: multaq; Herodi gloriæ pro dil
gentia sua surrexerat. igitur quando nauigauit Romam, ut filium Alexandrum accusa
Cæsari commendaret Antipatrum, fama uulgauit eum esse mortuum. Quo cōperto, Tr
chonitidem habitantes, subtrahentes se ab eius principatu, rursus ad solitum motem r
uersi, finitimos agros depopulabantur. Contra quos egressi procuratores regis, omn
domuerunt. Ex quibus quadraginta principes latronum cum cognatione sua, à Trach
ne prouincia ad Arabiam receſſerunt, Sylæo suscipiente eos pro causa iræ, quam habeb
negatis nuptijs Salomes. Quibus cum locum munitum dedisset, illi nō tantum ludæa
sed & inferiorem Syriam deprædabantur, refugia sibi præstante Sylæo. Herodes aute
Roma reuertens, comperit plurima regni sui à latronibus male tractata, nec posse duc
suos latrones comprehendere, nec habere qualiter tutelam suam muniret, illis Arabu
patrocinijs fultis. Cumq; hoc grauiter ferret, ipse quidem Trachonem perueniens fam
liares eorum peremit. Vnde potius illi ad iracundiā incitati, legemq; habentes, ut in e
uindicarent qui familiares suos occidissent, cunctam Herodis terram uexabant & depr
dabantur. Ille uero referebat hæc Cæsaris ducibus, Saturnino & Volumnio, uolens lat
nes ad pœnam petere. Nam illi fortiores & & plures facti, omnia perturbabant, affligē
do regis Herodis prouinciam, & uillas deprædando, & captos homines interimend
ut & bello similis esset uiolentia quam faciebant. Nam iam plus mille erabant. Herod
autem latrones quidem petebat, & debitum quod per Sylæum mutuasset Obodæ tale
torum sexaginta, iam constituto die transacto, in quo statutum fuerat reddi pecunias. S
læus autem Obodam despiciens, dum ipse cuncta gubernaret, latrones quidem deneg
uit per Arabiam esse, de pecunijs uero differebat. Quapropter cognitiones coram Sat
nino & Volumnio procuratoribus Syriæ committebantur. Qui statuerunt, intra tri
mum diem Herodem pecunias debere recipere: & eos qui de utroq; regno confugisse
inuicem reddere. Et apud Herodem quidem nullus Arabum penitus inuentus est, nec
afflictionem nec alio modo tentus: Arabes autem passi sunt latrones apud se tenere lud
os. Cumq; cōstitutus dies transisset, nec Sylæus de quo statuerat aliquid composuisset, R
mam ascendit. Redditionem uero pecuniarum & latronum Herodes exequebat. Cum
Saturninus & Volumnius præcessissent indeuotos persequi, exercitum assumēs Herod
Arabiam ingressus, diebus septem mansiones fecit. Cumq; prope castellum ubi latron
erant peruenisset, cepit quidem oēs eos insidijs. Euertit uero castellum, quod Repta u
cabatur, cum neminem penitus læsisset. Itaq; Arabis ad auxilium uenientibus cum Na
bo duce, pugna committitur: in qua pauci quidem Herodis, Nacebus autem Arabū d
cum uiginti quinq; suis cecidit: reliqui uero ad fugam conuersi, receſſerunt. Puniens au
rex horum tria millia, circa Trachonem Idumæorū locauit exercitum, & latrones ibi co
stitutos arcebat: & de his ducibus circa Phœnicen existentibus mandauit, demonstrand
quia nihil amplius in indeuotos executus Arabas q̄ oportebat egisset: quæ illi quidem r
quirentes, inueniebant nequaquam eum fuisse mentitum.

Trachonitæ latrones ad Sylæum Arabum confugiunt.

¶ De gestis inter Cæsarem & Arabes. Caput X.

NVncij uero Sylæo cū Romæ gesta indicassent, & magis ad singula exaggerasse
& ille in aula permaneret tunc inter Cæsaris amicos, statim hæc audiens, mutat
nigra ueste ad eum ingressus, suggessit quod bello cuncta Arabia conflicta, totumq; re
gnum cōmotum ab Herodis exercitu fuisset: & lachrymis fusis, q̄ngentos quidē cū duc
bus milibus Arabū primates periisse dicebat: interfectū aūt & ducē eor̄ Nacebū, propi
quū & affinē sibi: diuitias aūt Reptæ castello cōstitutas deprædasse, dū pro ægritudine c
temptus Obodas ei nō suffeciſſet occurrere: quia nec ipse, nec exercitus Arabiæ interfuis
sent. Talia Sylæo dicente, & inuidiosè insuper addente, quod nec ipse rediret ad prouin
am, nisi crederet quia Cæsar de pace omnium cogitaret: neq; si præsens fuisset, commu

dum esse cum Herode bellum committere. His dictis, Cæsar iratus, præsentes homines Herodis percontatus est, qui tunc à Syria uenissent, si exercitū Herodes ad Arabiam deduxisset. Qui cum ei hoc dicere compellerentur, nec causam facti suggererent, ira Cæsar commotus, scripsit Herodi cuncta quidem grauia. Summa uero epistolæ hæc erat: Olim amico, nunc uero subiecto. Scripsit autem de his Sylæus Arabis, qui releuati nec latrones ad se fugientes reddiderunt, nec pecunias: sed etiam & pascua, quæ mercede tenebāt minime soluto reditu possidebant, Iudæorum rege Cæsaris furore humiliato. Tunc quoque Trachonitidem habitantes, cum Arabis aggressi custodiam Iudæorū, afflixerunt eos, non tantum pro sua utilitate, sed & memoria prioris belli per Herodem sibimet irrogati. Quæ rex ferebat perdita fiducia, quam Cæsaris amicitijs habuerat, dum secundo legationes suas satisfacturus pro culpis non susceptas ab eo cognosceret. Æstuabat etiam de Sylæo, cui credebatur à Cæsare, qui præsens Romæ conabatur defuncto Oboda rege Arabum in regno succedere, multis Cæsari promissis pecunijs, alijsq; in aula potentibus. Interea Oboda moriente, Dineas, qui post Areta dictus est, regnum arripuit. Cæsar autē Aretæ minabatur, quod regnare præsumpsisset, priusq; sibi de hoc scriberet. Ille uero cum donis Cæsari coronam auream multorum talentorum destinauit: & epistolam, per quā Sylæum criminabatur ut maleuolum seruum, & Obodam uenenis eius peremptū, uxoresq; Arabum ab eo adulteratas, dum causas reipub. rege uiuente gubernaret, imò & ære alieno sibi uellet per pecunias principatū acquirere. Quibus nullatenus animo Cæsar intendens, remisit dona. Arabia uero & Iudæa pluribus malis affligebant: dū regū unus quidem quia necdum firmum imperiū habebat, p̄datores nullatenus prohiberet. Herodes aūt iratum Cæsarem pro sua uindicta uidens, omnes illoꝝ iniquitates portare cogebat. Deinde tantis circunstantibus malis, iudicauit iterum Romam transmittere, si posset mediocriter per amicos Cæsarem placare. Direxit ergo Nicolaum Damascenum.

Dineas qui & Aretas, Obodæ successor.

¶ De *accusatione filiorum Herodis coram Cæsare*: Caput XI.

DOmus autem & filij sui multo peius illo tempore erant dispositi: & licet sine suspicione nunquam fuissent, malum tamē plus tunc ex huiusmodi causa prætualuit. Lacedæmonius Eurycles, nobilis domi, malus autem animo luxuriosusq;, ad Herodem ueniens, multis donis eius fauorem comparauit, ut inter necessarios amicos deputaretur. Qui manens apud Antipatrū, aditum & consuetudinem cum Alexandro habebat. Nam Archelao Cappadoci sese dicebat hospitem, & ideo propter Glaphyram ualde honorabat eum, cunctisq; blandiebatur. Semper aūt dicta uel facta notabat, ut exinde posset accusationibus consertis gratias Herodis conquirere: unde singuli existimabant multum sibi fidelem existere. Quapropter tractus Alexander ut adolescēs, & dolens de his quæ passus fuisset, narrauit quomodo pater alienat⁹ fuisset, & mater sua interfecta ab eo periisset, Antipatrum autem sibi præposuisset: & quemadmodum ille intolerabilia de eo patri dixisset, & ad odium illum incitasset, ut nec conuiuijs eos, nec conuentu dignaretur. Cum ergo dolens talia defleuisset, statim Eurycles Antipatro nunciauit, dicens: Non pro mea utilitate tibi hæc nuncio, sed tuis iam uictus honoribus & rei magnitudine, præcipio cauere Alexandrum. Nam hæc non sine dolore dicens, inesse suis uerbis audaciam demonstrabat. Igitur Antipater cum eum sibi fidum esse existimasset, magnas ei donationes obtulit, & deinde flectit Herodi eadem explanare. Qui non sicut ab Alexando audiuerat intimauit, sed uerbis suis aliquam ueritatem accusationibus addens, animum regis immutabili odio filiorum compleuit. Qui à rege donationem quinquaginta talentorum accipiēs, ad Archelaum regem Cappadociæ profectus, Alexādrum modestum & bonum referebat: multumq; laborasse, quatenus patri eum reconciliaret. Quapropter ab illo quoq; multa dona suscipiens recessit. Qui nec in Lacedæmone talia facere desistens, multis iniquitatib⁹ immersus, patria priuatus excessit. Rex autem Iudæorum, non sicut prius contra Alexandrum uel Aristobulum tantummodo accusationes audiebat, sed & si nullus aliquid ei nūciasset, ipse perscrutabatur: licentiamq; dedit uolentibus quiddam contra eos referre. Tū uero Euaretum quendam, licet uellet, tamen non libenter accusantē audiuit, quia & ipm ut conscium abhorrebat. Superuenit autem contra adolescentes aliquid peius, dum omnes præmiorum promissione ducerentur, aliquid acerbum contra eos nunciare: qui

Eurycles delator.

Euaretus delator.

tanquam pro ſalute regis dicentes, etiam falſa ſuggerebant. Duo enim fuerunt amici Herodi, fortitudine uel magnitudine corporis præcellentes, Iocundus & Tyrannus nomine.

De Iocundo & Tyranno.

Qui cum offendiſſent regem, expulſi & Alexandrum ſecuti, in exercitationibus ab eo honorabantur, pecuniaſq; & donationes accipiebant. Quorum ſtatim rex in ſuſpicionẽ ductus, torquebat eos. Qui cũ multo tempore ſuſtentaſſent, poſt uicti, dicebant quod eis ſua ſiſſet Alexander Herodem in uenatione feras ſequentem ab equo deĳcere, ut ita facile eũ ſuis telis perfoderent. Quod olim ei contigerat. Demonſtrauerunt etiam aurum in Ioppe oppido celatum: & præpoſitum uenationis conuincebant, quod ſibi tela regalia Alexandri iuſſionibus dediſſet. Poſt hæc princeps cuſtodiæ Alexandrĳ oppidi apprehenſus, torquebatur, quaſi uellet ſuſcipere cuſtodiam adoleſcentium, & præbere eis in caſtello poſitas regales pecunias. Et ille quidem nihil tale confeſſus eſt: filius uero eius iſta facta fuiſſe dicebat, literaſq; porrexit, quaſi manu Alexandri factas, quæ ita continebant: Cum del auxilio quæ propoſuimus omnia confecta ſunt. Ergo ueniemus ad uos, & ſicut promiſiſtis, in caſtello nos ſuſcipite. Poſt hanc epiſtolam Herodes quidem de filiorum inſidĳs credidit. Alexander autem Diophantum inquit ſcriptorem imitatum manum ſuam, & has propter Antipatrum literas aſtute ſcripſiſſe. Diophantus enim talis erat, quapropter in huiuſmodi & alĳs rebus conuictus interĳt. Rex autem cum coram multitudine produxiſſet in Ierichuntem filios, & accuſatores eorum, hos quidem multi manu iaculantes interemerunt. Cumq; impetum ſuper Alexandrum occidendum feciſſent, rex eos p Ptolemæum & Pheroram prohibuit. Cuſtodiebantur autem, ne quis ad eos ingrederetur, et ſpeculabatur ne quid facerent uel dicerent. Et quid amplius? Cum damnatorum infamia tenerentur, horum unus Ariſtobulus exiſtimans ſuam ſocrum condolere ſuis calamitatibus, & regem in odio habere: Et tu, inquit, in periculo perditionis communicas, dum accuſata de nuptĳs Sylæi, cuncta putaris proderet? Hæc autem illa ſtatim fratri nunciauit. Qui nullatenus ſeſe continens, ligari eos, & diſtractos ab inuicem, quæ male de patre ſenſiſſent, ſcriptis porrigere præcepit. Quĳ præceptis coacti, ſcribunt inſidias quidem cõtra eum nec cogitaſſe nec inſtruxiſſe: fugam uero meditatos, & hanc propter neceſſitatem, dũ in ſuſpicione uel difficultate uitam ſuam haberent. Eodem tempore cum de Cappadocia legatus ab Archelao, Mila nomine, nobiliſſimus peruenĳſſet, Herodes uolens ergaſe pẽ fidiam Archelai manifeſtam facere, uocauit Alexandrum ſicut in uinculis erat: & rurſus conſuluit de fuga, qualiter uel ubi ſtatuiſſet diſcedere: cum Alexander ad Archelaum diĳſſet, & ab eo promiſſum ſibi fuiſſe, ut Romæ deſtinaretur: nihil uero aliud, neq; importunum aut acerbum in patrem cogitaſſe: nec ea quæ per maleuolentiam aduerſarioꝝ conficta eſſent, uera exiſtere: ac uelle ſi adhuc Tyrannus uiueret, ut quæſtione cautiore facta ueritas appareret: ſed hunc citius periſſe, Antipatro per amicos populũ incitante. Cum talia retuliſſet, iuſſit Milam cum Alexandro ſimul ad Glaphyram produci, ut interrogaretur, ſi quid ea cognouiſſet de inſidĳs in Herodem conſtructis. Quĳ cum ueniſſent, ſtatim Glaphyra Alexandrum ligatum uidens, caput ſuum percuſſit, & ſtupefacta nimis ingemuit. Fuerunt autem & adoleſcentis & præſentium lachrymæ, ſpectaculum dolore plenum: nec diu potuerunt interrogare uel reſpondere. Deinde multo poſt Ptolemæo, qui iuſſus erat eos perducere, interrogante Glaphyram, ſi quid de his quæ fiebant cognoſceret, Alexander reſpõdit: Quid meum hæc ignoraret, quæ anima mea plus mihi diligitur, dum & communes filios haberemus? At illa clamauit quod nihil cognoſceret importunum: ſi tñ aliquid ſaluti eius prodeſſet, non recuſaret etiam mentiẽdo confiteri. Alexãder aũt: Nihil impiũ, inquit, nec quod pater ſuſpicat, quia nullatenus hoc ipſe cogitaui. Tu uero mulier, quid aliud ſcis, niſi quod ad Archelaũ fugere deliberauimus, & exinde Romã aſcenderet? Eadem & illa confeſſa, Herodes in Archelaum de perfidia ſuſpicionem habuit: deditq; Olympo & Volumnio literas, præcipiens tranſeundo per Eleuſam ciuitatem Ciliciæ eas Archelao tradere, culpans eum quod inſidiarum particeps cum filĳs ſuis eſſet: & exinde Romam nauigarent: ubi ſi Nicolaum inuenirent aliquid profeciſſe, ne Cæſar in eadem difficultate permaneret, darent literas & argumenta, quæ contra iuuenes cõſtructa deſtinauerat. Archelaus aũt literas accipiens, ſuſcipere ſe quidem adoleſcẽtes confeſſus eſt, quia prodeſſet eis uel patri, ne quid peius per diſcordiã eueniret: ad Cæſarẽ aũt

Diophantus pſeudographus.

De legato Mila.

tranſmittere,uel aliud perfidum contra illum agere,nihil adoleſcentibus penitus promiſiſſe.Legati uero cum hæc audiſſent,&Romam peruenissent,literas porrexerũt:quia Cæſarem placatum inuenerunt.Nam de legatione Nicolai taliter euenit,ut hic ad aulã aſcẽdit,primum quidem non pro quo uenerat,ſed Sylæum accuſare deliberauit. Quod multi intelligentes,Nicolaum adeuntes,iniquitates omnes Sylæi nunciabãt,& quod multos Obodæ peremiſſet,quorum indicia manifeſta ex literis eius demonſtrabant.

¶*De reconciliatione Cæſaris cum Herode,deq; accuſato Syl æo,qui morte damnatus eſt.*

Caput XII.

NIcolaus felicitatem quandam ſibi exiſtimans oblatam, moliebatur per accuſationẽ SylæiCæſarem Herodi reconciliare.Sciebat enim quia ſi uellet ſatisfacere de factis eius,non permitteretur:ſi uero Sylæum accuſaret,tempus pro Herode dicendi poſſet inuenire.Conſtituto ergo die,Nicolaus præſentibus legatis Aretæ,accuſabat Sylæum,&cũ ceteris addebat regis multorumq; Arabum ſimul interitum:& pecunias mutuo accepiſſe pro nullo reip.commodo:necnon adulteria,nõ tantummodo per Arabiam, ſed etiam Romanarum mulierum.Addebat autem,quo acerbius concitaret Cæſarem, nihil uerũ docuiſſe de factis Herodis.Cumq; ad hunc locum peruenisset, Cæſar quidem interrogauit,ſi Herodes exercitum contra Arabiam non duxiſſet,nec duo millia quingentos occidiſſet,nec captiuos traxiſſet,prouinciamq; deuaſtaſſet.Ad quæ Nicolaus reſpõdit:pro his magis ſe uelle ſuggerere,quod nihil aut multominus ut audierat factum fuiſſet:ſed tu,inquit,uir iuſtus hæc atrociter æſtimaſti.Quod cum pter opinionem Cæſar audiſſet,&iuſſiſſet ut diceret,Nicolaus ſatisfaciendo,quingentorũ talentorum ſyngraphã produxit. In qua cautum fuerat,licere Herodi conſtituto die tranſacto,pecuniisq; non redditis,totã Arabiam inuadere.Introductam uero per prouinciam militiam,non expeditionem dicebat,ſed multitudinem ſuas pecunias uolentẽ exigere:nec conſtituto die,ſed multo poſt introductam.De qua re cum ſæpius quidem Saturninum & Volumnium procuratores Syriæ interpellaſſet,deinde coram illis in Beryto cum Sylæus per tuam fortunam iuraſſet,intra triceſimum diem pecunias ſe præbere,necnon & eos qui à regno Herodis tranſfugiſſent,nihil horum eo faciente,rurſus ad procuratores Herodes peruenit.Cui cum præcepiſſent pignora ſumere,ſtatim prouinciam cum ſuis ingreſſus eſt, quod iſte belli dicit ad inuidiam procuratorum tuorum,qui hoc fieri denunciauerunt ſecundum conſcriptionum ſtatuta.Iſte uero,inquit,non tñ deos,ſed &tuum numen periurans decipit.Reſtat mihi iam de captiuis differere.Latrones Trachonem habitãtes,quadraginta primum, de fide multi tormenta factorum timentes,refugium ſibi fecerunt Arabiam: quos Sylæus cum ſuſcepiſſet,contra omnes homines uaſtabant terram,quam eis habitandam pbuit,et lucra latrocinij cum eis partiebatur.Spopondit autem per eadẽ ſacramẽta & hos reddere,&die quo promiſerat ſe debitum ſoluturum.Quid ergo?Poteſt ne demõſtrare in præſenti quenq; alium ex Arabum prouincia,q̃ hos abſtractos quos refero?nec cunctos ut ait, ſed qui nequaquam latere potuerũt.Ita ergo calumnia de captiuitate declarata, maximũ Cæſar intellige mendacium,& falſitatem ad tuã excitandam iram ab iſto cõfictam.Nam cum ingreſſus Arabiam noſter exercitus fuiſſet,& unus uel alter de ſocijs Herodis concidiſſent,coactus reſiſtere,Nacebum ducem eorũ cum uiginti quinq; proſtrauit. Quorũ pro unoquoq; eorũ centum iſte referens,duo millia quingentos periſſe dixit.Hac oratiõe Cæſar permotus,ad Sylæũ cõuerſus,furore plenus,interrogauit q̃multi Arabum periſſent. Qui conturbatus,erraſſe ſe dixit.Deinde pacta debiti legunt, literæq; imperatorũ &ciuitatum,quæ latrocinia criminabant.Mutatus ergo Cæſar, Sylæum quidem mortis ſentẽtia damnauit,Herodi uero reconciliatur,ſatisfaciens quod ex falſa criminatione atrociter ei ſcripſiſſet.Nam ita Sylæo rñdiſſe perhibet: Quis eſt iſte,qui me impulit mendoſa ſuggeſtione uirum mihi amicũ offendere? Sylæus quidẽ pecunias creditoribus redditurus, & poſt puniendus deſtinat.Cæſar aũt adhuc iraſcebat Aretæ, quia principatum nõ ſuis pceptis,ſed propria pſumptiõe cepiſſet. Cogitabat ergo & Arabiam Herodi tradere,ſed impedierũt literæ quas rex miſerat per Olympũ & Volumniũ.Qui cũ Cæſarẽ audiſſent placatũ,ſtatim pro pcepto Herodis literas uel pbatiões,q̃s de filijs miſerat,porrexerunt. Quas cũ Cæſar legiſſet,principatũ aliũ addere ſeni & male ſentiẽti de filijs nõ æſtimauit,

Nicolaus Sylæũ accuſat.

Sylæus dãnatur.

Herodes reconciliatur.

Admittens ergo legatos Aretæ,& improperans quod temerarie nisus esset,& non à se gnum accepisset,dona suscepit,& principatum ei confirmauit.

¶ De occisione filiorum Herodis à patre crudelissimo. Caput XIII.

HErodi uero scripsit,quod placatus ei fuisset,& de filijs eius contristaretur: præcip lens ut si quid acerbum contra eum præsumpsissent,persequeretur tanquam pa prævaricatores:nam huiusmodi potestatem ei concessit:si uero fugam tantummodo c gitassent,ut improperans mitigaret eos,nec aliquid crudele perageret. Admonuit uer ut concilio in Beryto congregato, quo multi Romani habitant, & simul imperatorib Syriæ & Archelao regi Cappadociæ,alijsq; quantos existimaret amicitijs uel honorib clarissimos,eorum sententijs quod oporteret impleretur.Herodes autem cum literæ u misset,lætus pro reconciliatione,& quod sibi potestas super filios fuisset concessa, statim accersijt cunctos à Cæsare constitutos ad concilium, præter Archelaum, quem propt offensam noluit interesse,ne quid uoluntati suæ impediret. Cumq; in Beryto imperat res & alij conuenissent,filios quidem non permisit ad concilium accedere,sed in uilla q dam Sidoniorum Platane nomine,iuxta ciuitatem reliquit, ut uocati ad concilium pr sentarentur.Solus autem ingressus,centũ & quinquaginta uiris confidentibus, accusab filios:& causa quidem non erat acerba,quantum ad ueritatis indicia: multum uero dis milis patri filios criminanti.Nam uiolenter perorabat, & in approbatione causæ turb batur,& maximi furoris & ferocitatis signa mõstrabat.Defendebat etiam tanq; uera, q in odium filiorum dicta fuerant:& quæ ipse contra filios scripserat legebat, in quibus fidiarum quidem nulla conscriptio fuit:tantum uero quod fugere cogitassent,& deroq tiones quædam,& opprobria propter odium quod in eos habebat.Quæ cum legisset, mauit iurãdo,quod uita melius priuaret,q; talia uellet audire.Deinde cũ dixisset qd& tura & Cæsare concedente potestatem haberet,addidit:& patriam legem sibi præcipe si quando parentes filios accusarent,& super capita eorum manus suas imponerent,ne se esse populos circunstantes lapidare eos,& huiusmodi morte perimere:quam legẽ ip paratam in patria quidem uel in regno habebat,si facere uoluisset,sed spectasse illorum dicia:cognitores autem inuenisse eos in manifestis filiorũ & non paruis criminibus, ut pus habentes dignum,nullatenus deberent negligere,ne alijs talia prouenirẽt.Cum h rex itaq; dixisset,& adolescentes ad satisfactionem transissent:uidentes iudices quod m destiam uel reconciliationem minime rex assumeret,potestatem ei confirmauerunt. primus quidem Saturninus,uir consularis,& in dignitatib⁹ clarissimus, mitem senten am protulit,dicens:Damno filios Herodis,interfici uero non iustum arbitror:quia & i filios habeo,& regem puto sic uelle,q; infelices filios se habere consentiat.Post quẽ turnini filij tres,qui eius erant legati,sententiam eandem cũ patre pronunciauerunt. V lumnius autem econtra,morte puniendos filios Herodis rsidit,ita circa patrem iniqu inuentos.Eadem cum plures dixissent,ut cum nihil ambiguum esset,quo min⁹ intellig retur morte damnatos adolescentes,statim Herodes ad Tyrum peruenit,ducens miser adolescentes.Cumq; Nicolaus ad eum Roma delatus esset, & prius ipse sententias in B ryto de filijs pronunciatas audisset:Herodes eum cõsuluit,quid amici eius de hoc Rom deliberassent.Ille ait:Quod & mihi uidet,impia esse quæ illi de te senserunt:oportere u ro ligatos & custoditos coerceri,& si quid tibi aliud uisum fuerit.Prouide tñ, ne plus i cundia q; modestia usus esse uidearis.Nam minime dimitti solutos puto, ne talia comm tant, quæ nullatenus possent corrigi.Multi etiam tuorum amicorũ eadem Romæ delit rauerunt.Herodes asit cum tacuisset mœstitia tentus,post iussit Nicolaum secum nauig re.Moxq; ut ad Cæsaream delatus est,rumor à populo de filijs eius euolabat,cunctis sus nentibus ubi causa eueniret dum sic periclitarent:& cum doloribus eorum condoleren dicere aliquid palam,aut dicentem audire,sine periculo non erat. Vnde misericordiam cum dolore conclusam siue uoce comprimebant. Vnus autem miles nomine Tyro, cũ f lio suo æquæuo & amico Alexandri,cuncta quæ alij timore tacite dolebant,cum libert te loquebat & sæpius clamabat inter multitudinem dicens,quod periisset ueritas,quod i stitia ab hominibus recessisset. Vigent,inquit,mendacia & maliguitas,tantamq; nebular humanis negocijs intulerunt, ut maximæ calamitates & miseriæ pro nihilo iudicentur

Herodes iterum accusat filios.

Damnantur miseri adolescentes.

Cum talia ſæpius exclamaſſet, licet non ſine diſcrimine, ueritas tamen omnes mouebat. Quapropter ſinguli timentes occultabant, & hæc illum dicentem libenter audiebant. Qui cum regem petiſſet, ut ſolus ſoli quæ uellet ediceret, conceſſumq; ei fuiſſet: Non poſſum, inquit, rex continere pro tali dolore fiduciam uel audaciam meam, neceſſariam quidem tibi & commodam, ſi quid utile uelis ab ea ſuſcipere: meæ uero tutelæ contrariam. Deinde ſubſecutus ait: Quò tua mens ſagaciſſima receſſit? aut cur ſuperabundans ſapientia ſenſu mutatur, quo plures uel maximos acquiſiſti triumphos? Quid eſt quod cognati uel amici ei remorantur petitionibus tuam flectere pietatem? quos tibi minime iudico eſſe cognatos uel amicos, ſi deſpexerint tale ſcel⁹ in tuo beatiſſimo fieri principatu. Tu uero nõ prædides quid eueniat, ſi duos adoleſcentes ab uxore regia tibi creatos, & in omni ſummitate uirtutis præcellentes, occidis: teq; ſolum in ſenectute relinquis, cum uno filio male ſuam ſpem diſponente, & cum cognatis, quos ipſe toties iam morte damnaſti? Nonne cogitas, quod multitudo tacens crudelitatem tuam conſpicit & odit? exercitus quoq; cunctus & primates eius, qui miſericordiam quidem de infelicibus, odiſſi uero in te hæc facientem concipiunt, terret? Cum hæc rex in initio non libenter audiſſet, & commouiſſent eum uerba Tyronis, per quæ manifeſte familiarium perfidiam exprobrauerat: paulatim immenſa et militari fiducia uſus Tyro, concidit, & turbatione compleuit Herodem. Qui cum magis increpari quàm admoneri ſe putaſſet, & quia milites eum abhorrerent, & primates eorũ indignarentur, præcepit nominatos cunctos cũ Tyrone ligatos in cuſtodia detineri. Cum hoc factum fuiſſet, & Tryphon quidam tonſor regis, inuenta occaſione regem adiſſet, ait: Suaſit mihi Tyro ſæpius, ut regem tondens, guttur eius incideré: nam inter primos apud Alexandrum, inquit, poteris eſſe, magnaſq; donationes ab eo percipere. Quæ cum dixiſſet, eum rex comprehendi præcepit, & tormentis Tyronem & eius filium atq; tonſorem ſubdi. Cumq; Tyro ita confiſteret, uidẽs filius patrem ſuum crudeliter laceratum, nec habentem ſpem ſalutis, futurumq; ſibi iudicium ex tormentis intelligens: ſe, inquit, regi ueritatem nunciare, ſi uerbo confirmaret, tormenta patris & ſua remittere. Cumq; rex fidẽ dediſſet, dixit conſtituiſſe ſibi Tyronem manu ſua regem adire & occidere, ſi copia daret, ut ſolum eum inueniret, multaq; pati, quatenus Alexandro præſtaret. Quæ cum ille dixiſſet, patrem à neceſſitate ſoluit. Incertum autem eſt, utrum hæc ueritate an neceſſitate retulerit, ut aliquod perfugium in præſentibus malis inueniret: Herodes autem licet delibaſſet iamdudum filios interimere, tunc tamen feſtinauit crudelitati ſuæ finem imponere: & in concione producens, trecentos priores militum reos factos, cum Tyrone filioq; eius, & accuſatore tõſore, criminabatur coram omnibus. Et illos quidem multitudo peremit: Alexander autem & Ariſtobulus in Cæſaream tracti, patre præcipiente, laqueo primuntur. Corpora uero eorum noctu ad Alexandrium ponuntur: quo matris eorum pater, pluresq; cognati & proaui poſiti eſſe uidebantur.

Tyro comprehenditur

Tryphon adulator.

Filius Tyronis.

Alexander & Ariſtobulus laqueo perimuntur.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER XVII.

¶ *De peſſimis Antipatri ſtudijs in patrem & alios.* *Caput* .I.

ANTIPATRO autem, poſtquam fratrum extitit accuſator, & pris in facin⁹ extremæ impietatis & crudelitatis impulſor, haud ſane pro uoto ſpes uitæ ſequentis aperitur. Nanq; iam amittẽdi regni metu fuerat liberatus, quod iam uidelicet illud cum fratribus ſe cõmunicaturum fore non cerneret: operoſius tamẽ & ambiguum regnum ſibi fieri magis magisq; ſentiebat. Siquidẽ odium unſuerſæ gentis aduerſus illum erat exortũ. Fuit uero illi etiam hoc ualde contrarium, quod totã contriſtabat militiã, dum auerſam ab ea gereret protinus uoluntatem, in qua proculdubio oñia regni munimenta conſiſtunt, & maxime, quoties gentem aut populum uniuerſum, nouarum rerum cupidine perturbari contingeret. Tantũ etenim periculi ei fratrum procurauit interitus. Veruntñ cum patre pariter participabatur regnandi negociũ, non aliter q̃ ſi rex etiã ipſe

Antipater ab oĩbus odio habitus.

consisteret:amplioraq; à patre ei negocia credebantur:& unde perire debuisset,firmitatẽ magis fauoris inuenerat,quod quasi pro Herodis tutela fratrum suorum proditor existisset,& non inimicitia, qua circa illos & circa patrem ipsum detinebatur. Talibus ẽm eũ maleloquijs induxerat.Quæ omnia machinationes erant,uiam construentes,quæ aduersus Herodem tenderet,ut Antipater accusatores nõ haberet de his quæ parare cogitabat; Herodes autem oñi refugio nudaretur,non habens qui sibi auxiliaret,cum Antipater hostis manifestus existeret. Proinde odio paterno illas fratrum insidias perpetrabat.Pulsabat autem eum amplius,ut ab incepto non desisteret,quod cernebat moriente quidẽ Herode certo sibi principatum esse uenturum:prolixius autem uiuente patre,multa sibi surrectura pericula,si eius factio proderetur,cuius extabat ipse compositor: & quæ si palam fieret,hostem illi patrem compellebat existere.Propter quæ ad donandum erat largus et affluens:& etiam eos qui circa patrem erant,lucris pulsabat ingentibus,ut aduersus eum omniũ odia concitarent;& maxime illos,quos Romæ possidebat amicos,missionibus magnorum munerum sibi benevolos comparabat.Ante omnes autem Saturninũ,qui tunc curam Syriæ gerebat,inducere magna spe incitabatur: sed etiam Saturnini fratrem promereri festinabat. Ad hæc sororem r_gis uiro inter primos apud Herodem coniunctã, suo modo utens,ad se uolebat attrahere. Erat quippe ad fingendas amicitias colloquentibus secum callidus,& ad odium dissimulandum ualde credibilis,& ad celandum semet ipsum astutissimus.Non tñ decipere ualebat suam nutricem,quæ illum iam ante abunde cognouerat,& ab eo falli nõ poterat.Siquidem oñibus eius factionibus iam antea fuerat reluctata,ob morum improbitatem, q̃is eius filiam haberet uxorem prouidentia mis Antipatri,& eius ipsius instantia illam suscipiens,quæ primo fuerat Aristobuli sociata cõnubio.Nam alteram Calleas uiri eius filius,habebat uxorem. Sed nullum hoc ei tutamẽ erat,quo minus eius intelligeretur iniquitas:sicut nec prius cognatio quicquã obstiterat, quo minus odibilis haberetur.Interea Salomen festinantem Sylæo Arabi coniungi corporali libidine concitatam,Herodes cõpellit cum Alexa inire connubiũ,cooperante quo què illi Iulia,& psuadente Salomæ ne illius renueret nuptias, ne inimicitiæ inter eos maiurius orirentur. Iurabat quippe Herodes,nunquam se circa Salomen benevolum fore, nisi coniugium Alexæ susciperet,& obediret Iuliæ,utpote Cæsaris coniugi,ad hæc etiam utilia suadenti.interim filiam Archelai regis,Herodes ad suum destinat patrẽ, quæ fuerat Alexandro iugata,dotem etiam restituens,ut nullum inter eos certamen oriretur.

Malevolus Antipatri animus in patrem.

Salome nubit Alexæ.

¶ De Herodis uxoribus,& filijs filiorum. Deq; Zamari Iudæo Babylonico. Caput .11.

IPse autem enutriebat filiorum filios diligenter admodum.Erant ẽm Alexandro quidẽ ex Glaphyra uirilis sexus duo: Aristobulo autem ex Beronice Salomes filia,masculi tres,puellæ duæ.Et sæpius amicis præsentibus coram se constituens Herodes illos infantulos,filiorum quoq; fortunam casumq; deplorans,orabat,ne tale quicquam illorũ filijs accideret:sed ut cum uirtute crescentibus, uicissitudinem illi nutricationis & educatiõis exoluerent.Desponsabat autẽ eis maturo iam tempore decurrente,maiori natu quidem Alexandri filiorum,filiam Pheroræ: Aristobuli uero filio,filiam Antipatri: filiam uero Aristobuli denominat Antipatri filio:alteram uero ex filiabus Aristobuli, Herodi filio suo:fuerat aũt is regi natus ex filia pontificis.Paternus quippe mos erat, ut simul plures haberemus uxores.Agebat autẽ filiorũ desponsationem rex misericordia infantulorũ parentibus orbatorũ,ad benevolentiam eorum per societatem coniugalem Antipatrũ puocare desiderans.Antipater aũt non cessabat circa infantulos ea uolũtate uersari,qua circa fratres quoq; fuerat agitatus.Incitabat autẽ eum studium patris,quod circa infantulos gerebat,sperans eos maiores ac meliores suis fratribus fore,pẽsertim cum in uirilem ætatem prorumperent,Archelao etiam auxiliũ nepotibus præbituro,uiro in regni culmine constituto:& Pherora,in nurum unam ex eis suscepturo filiam:tetrarches enim erat iste. Excitabat aũt eũ uniuersa quoq; multitudo,quæ circa infantulos quidẽ misericordi mente mouebatur,aduersus eũ autẽ odium in omnibus gerebat,eo quod clarueratt ãtæ in fratres iniquitatis astructor.Machinabatur quoq; dissoluere quæ pẽ placuerãt:aduersum sibi reputans,si cõtra se talium adunaretur potẽtia. Et differebat quidẽ Herodes seq; postulationes Antipatri, ut ipse quidem Aristobuli filiam in connubio susciperet; Pheroræ

Mos Iudæorum.

uero filius,fratris eius Alexandri filiam. Et ſponſiões quidem nuptiarum huiuſmodi gerebantur à rege,Antipatro tamen inuito.Herodi uero regi ea tempeſtate uxores erãt nouem:Antipatri mater,& filia pontificis,ex qua etiam eiuſdem nominis illi filius fuerat,p creatus.Erat autem ei etiam fratris filia coniuncta:& cum ea neptis altera:ex his quidem proles nulla germinauerat.Erat etiam in uxoribus ex gente Samaræorum una,ex qua ſi ĩ extiterant Antipas & Archelaus,& filia Olympias nomine; & hanc quidem poſtea loſippus ſuſcepit uxorem,qui regis fuerat fratruelis. Archelaus autem & Antipas Romæ apud quendam familiarem educabantur.Coniuncta illi erat etiam Cleopatra,ſed Hieroſolymitis:& filĩ ex ea fuerant nati,Herodes & Philippus,qui etiam Romæ educabantur. Erat in uxoribus etiam Pallas,quæ Phaſelum ei pepererat filium. Super has quoq; Phædra & Helpis erant uxores,ex quibus duæ filiæ fuerant procreatæ,Roxana nomine,& Salome.Filiæ autem eius maiores natu,& una matre procreatæ cum Alexandro,quarũ intuebatur Pherora nuptias,coniunctæ erant,una quidem Antipatri ſororis filio, altera uero Phaſelo:& iſte quoq; fratris Herodis fuerat filius:& hoc quidem ex diſpoſitione factũ fuerat Herodis.Tunc autem uolens aduerſus Trachonitas munitus exiſtere, cogitauit uicum ludæis ædificare,non diſtantem magnitudine ciuitatis,ut per hoc inacceſſibiles hoſtibus faceret limites ſuæ prouinciæ. Et cognoſcens uirum quendam ludæum ex Babylonia,cum equitibus quingentis & ſagittariis plurimis,cognatorum etiam multitudine, uſque ad centum ferme numerum uirorum,Euphratem fluuium tranſmeaſſe,& in Antiochia in loco qui dicitur Daphne Syriæ,conuerſari cum Saturnino, qui tunc ibidem imperator militiæ conſiſtebat,illum ei locum ad habitandum benigna largitate, cui Balathana nomen erat,concedere promiſit.Euocabat ergo eum cum tota multitudine omnium qui eum fuerant conſecuti,ſpondens daturum ſe terram in regiõe quæ dicitur Bathanea. Determinauerat enim eum in Trachonitide cõſtituendum, uolens eius habitationem obſtaculum cõtra hoſtes habere. Promittebat itaq; illam regionem ſine tributis eſſe daturũ & liberos fore, quæ moris erat illius regionis habitatoribus exhibere: immunemq; eis terram & nullis illationibus obnoxiam præbiturum.His perſuaſus Babylonius uenit:& ſuſcipiens regionem,oppida & municipia plurima conſtruxit. Et uicum Bathyra nomine conſtituens,obſtaculum erat & oppoſitio quædam ille uir indigenis aduerſus Trachonitas,& ludæis de Babylonia uenientibus ad Hieroſolymam per ſacrificiorum tempora, ne quis eorum latrociniis Trachonitarum inſidiisq; læderetur. Et aduentabant ad eũ plurimi,maximeq; illi undiq; concurrebant,à quibus paternus mos ludæorũ & inſtituta colebantur.Quibus rebus illa regio breui populoſa facta eſt,propter quod immunis ab oĩbus functionibus permanebat,uiuente duntaxat Herode.Cæterum poſtquam Philippus filius eius principatum regni ſuſcepit, modicas paruo tempore illis functiões impoſuit. Agrippa uero maior,& filius eiuſdem nominis,eos admodum grauauere: non tamẽ eis de libertate ipſorum,cum poſſent,ullam intulere moleſtiam. Sed Romani deinde domi natum illius regionis adepti,libertati quidem eorum etiam ipſi ſeruauere dignitatem,impoſitionibus autem eos functionum uſq; quaq; grauauerunt. Et hæc quidem opportuno tempore diligenter exequar,oratione procedẽte. Zamaris autem Babylonius inter hæc uita defungitur,qui ad poſſidendam illam regionem ab Herode fuerat accitus: quiq; cũ uirtute uiuens,filios quoq; optimos reliquerat:Iacimum quidem,qui fortitudine clarus extabat(is equites Babylonios,qui ſub illo fuerant,continebat) & Eli:quos rex afficiebat abunde muneribus.Sed Iacimus in ſenectute defunctus,Philippum filium dereliquit,& manu bonum,& aliis uirtutis artibus uſui ſupra quemlibet accommodum. Ob hoc fidę illi amicitia,& firmiſſimus fauor cum Agrippa rege prouenerat: militiamq; totam quã rex habebat,iſte curabat:& ubicunq; deducẽdã ratio poſtulabat,eius regimine ducebat.

Herodis uxores & liberi.

De Zamari ludæo.

¶ *Inſidiæ Antipatri in patrem Herodem, ſed deprehenſæ in Phariſæis.* *Caput* .111.

HErode autem in quibus retuli conſtituto,in Antipatrum ſpectabãt cuncta negocia: propter quod utilis ac promptus à rege putabatur, & rex ex hoc firmitatem non amiſerat poteſtatis,quam ei pater propicius indulgebat,ſpe quaſi fauoris eius ac fidei. Ad hæc erat etiam ad deriuandam in ſe poteſtatem audaciſſimus,qm̃ incognita erat patri eius nequitia,& quoniã ad fidem faciendam in dicendo callebat.Erat etiam cunctis terribilis,

non tantum magnitudine poteſtatis,quantum peruerſitate morum, & quod erat ad le loquendum procaciſſimus. Maxime autem eum Pheroras accurabat, uiciſſimq; batur.Nam eum callide ualde circumuenerat Antipater,& maxime per mulieres,a cupandos eius animos ambierat.Deditus quippe fuerat Pheroras uxori,matriq; eiu que ſorori,licet mulierum genus horreret, ob iniuriam filiarum ſuarum uirginum runtamen has patiebatur, ab hisq; ducebatur, & nihil ab eo ſine illis mulieribus age Nam hominem illum etiam medicaminibus accurabant, & ſibimet inuicem coope nequaquam mutuo fauore ceſſabant. Ita enim eas omnibus modis Antipater indux partim per ſemetipſum, partim etiam per propriam matrem. Nam idem hæ quæ mulieres ſentiebant,idemq; loquebantur. Pheroræ tamen circa Antipatrum in non lis minimis ſane rebus ſententia mutabatur.Erat autē illis in contrarium nitens regii ror,iam diu cuncta circunſpiciens,& amicitiam eorum in perniciem Herodis conſ cernens,& à nunciando non abſtinens. Illi autem ſentientes moleſtum eſſe regi ſuam inuicem beneuolentiam,conſilium ineunt,ut manifeſta eorum non eſſet amicitia, neq lam conuentum facerent:odium autem & maliloquia,ubi tempus exigeret,contra ſe ipſos confingerent:maxime autem ſub Herodis præſentia, ut ad eum de ſemetipſis deferrent:ſecreto uero beneuolentia inter eos firmior certiorq; conſtaret.Et ſic quide li gerebant.Salomen autem nihil prorſus latebat,neq; primum eorū propoſitum ad l uſmodi negocia feſtinare,neq; tunc,quando ſecretas machinationes conſtruebant. C cta quippe illorum illa mulier indagabat,quæ amplificās & atrociora faciens,ad fratu proprium perferebat,ſecretos eorum conuentus inſinnans,& conuiuia, & conſultati occulte ſemotimq; conſertas,ad eius interitum tendere,niſi maturius proderentur.In cabat quoq; illos in manifeſto quidem aduerſarios ſibimetipſos quaſi conſtare, & ad ſiones mutuas ficte loqui,finemq; feſtinare:ſecrete & ab alterutris remotos, beneuol am inter ſe confirmare maximam:& quoties in quibuſcunq; negocijs ſinguli forent,il agere, quod amicitia poſtularet: & polliceri ſibi,etiam pugnare contra quos opus eſ modo ut illud aſtu uel fauore mutuo non ſentirentur efficere. Illa quidem hæc & hui modi inueſtigabat omnia,et integra ad fratrem conueniens cuncta deferebat,ſentient quidem iam etiam ipſum plurima per ſemetipſum:ſed ad audendum aliquid,licet ex tatus eſſet ſororis accuſationibus,retardantem. Erat enim portio quædam ludæoru

De hypocriſi phariſeorū. hominum de ſcrupuloſitate & ſubtilitate paternæ legis gloriantium, & culturam di nitatis ſimulantium,à quibus inducebantur mulieres illæ ſupra memoratæ: hi Phari dicebantur,qui poſſent maxime regi non modicum afferre præſidium. Erant enim pr caces ad bellum gerendum, læſionesq; inferendas immaturius eleuati. Cum igitur cu cta gens Iudaica iureiurando iuraſſet, Cæſaris ſe propriam fore, & omnibus regis ref fauere,iſti non iurauerunt.Erant autem numero ſupra ſex fere millia, quos rex pecun rio damno mulctauerat.Quod damnum uxor pro eis Pheroræ contulerat.Illi uero be uolentiam quaſi pro uiciſſitudine referentes,futurorum ſibi agnitionem nutu diuinita infuſam eſſe prædicabāt:quod Herodi uidelicet terminus regni iam eſſet ex ſuperna r ieſtate decretus,tam ipſi quàm eius uniuerſæ cognationi.Illam autem regnum poſſeſſu atq; Pheroram,& filios qui ex eorum eſſent ſemine deſcenſuri.Et hæc quidem regi nu ciabantur:non enim Salomen iſta fugiebant, & quomodo plurimos regalis aulæ corr pere niterentur.Rex autem interfecit phariſæos,qui cauſa ſeditionis extiterant:& Bag

Occiduntur Phariſei. an eunuchum,& Carum quendam,qui tunc primatum inter eos habebat,honeſtate dig tatis decoratum,filiosq; eius peremit:omnesq; ei cognatione uel familiaritate cōiunctos quibus ille phariſæus præſagiebat.Magnificabatur autem apud eos etiam Bagoas uir p ter,& plurimis rebus benemeritus, ac profuturus apud regem futurum. In manibus e eis cuncta fore p̄dicabat,p̄bente illis rege & cōiugij firmitatē & filioꝝ,ueluti p̄priꝰ filij

¶ *De ſimultate inter Herodē & Pheroram.* Caput .IIII.

Herodes apud amicos accuſat Pheroram & eius uxorem. HErodes itaq; ultus ex Phariſæis qui fuere conuicti,conuentum congregat amicor & accuſationem Pheroræ coniugis,iniuriamq; uirginum,& audaciam illius muli ris exponens, & crimen uxoris ad diminutionē dignitatis illius referens & honoris q ei certaminum ſeditiones aduerſus fratrem & bellum, ex illius ingenio ac uerbis oper

busq; consurgerent: & quantum poterat hortabatur, ut illa inter eos simulatio solueretur, quod fore firmabat, si societatem illius effugeret propter illa quæ gesserat. Nihil enim cũ fratre Pherora gratiæ permanere posse diffiniebat, si secum illam retineret, quæ bonum ingenium circa se fratris euerteret. Iubebat igitur uxorem abiicere, quæ inter fratres causa belli constaret: & si magni precij consanguinitatem suam duceret, illam non iugaret: sic enim posset nullo modo charitas fraternitatis imminui. At Pheroras licet illo sermone moueretur, tamẽ affirmabat neq; aliquid iuris ex germanitatis necessitudine detractu rum, neq; dilectionem cõiugis abnuere: eligere se potius mori dicebat, q̃ illa muliere priuari, quæ sibi grata constaret. Herodes uero differebat circa Pheroram super hoc iracundiam, quamuis cuperet pro rebus gestis ultionem sumere. Antipatro tamen interdixit et matri eius cum Pherora miscere colloquium, uel cum illis mulieribꝰ quæ cum eo erãt obseruarentq;, ne in unum aliquatenus cõuenirent. Illi uero profitebanť quidem, conueniebant tamen, qñ temporis opportunitas prouocabat, & simul etiam conuiuabanť Pheroras & Antipater. Ferebatur etiam sermo, quod Antipater Pheroræ coniugi misceretť, cooperante illis ad conuentus faciendos Antipatri matre. Suspectum autem patrem habens, & timens Antipater, ne circa se amplius eius odium procederet, scribit amicis Romæ, postulans ut scriberent Herodi, quatenus celeriter Antipatrum mitteret, simulq; cũ eo munera digna mandaret, & testamentum etiam, in quo post se regem declararet Antipatrum, qñ iam defunctus erat Herodes, qui ei ex filia pontificis erat procreatus. Quo facto, pergit una quoq; cũ Antipatro & Sylæus Arabs, nihil ex his quæ præceperat Cæsar peragens: unde quoq; Antipater ante Cæsarẽ eius accusator extiterat, pro quibꝰ primus Nicolaus patiebatur inuidiam. Accusabatur etiam & ab Areta Sylæus, eo quod plures occiderit in petra castello benemeritorum hominum, præter suam conscientiam, maxime autem Sondum uirum omni uirtute decoratum, iustitiaq; pollentem, sed etiam Fabatum Cæsaris seruum. Sylæus autem causas habuit ex hisdem criminibus propagatas. Erat quidam Corinthus, Herodis regis unus custodum corporis, cui maxime plura committebat. Huic persuadet Sylæus, pecunias magnas pollicens, ut Herodem occideret: hoc etiam ille promiserat. Quod agnoscens Fabatus Sylæo indicante, statim regi denunciat. Ille uero Corinthum tormentis examinans, fecit omnia depalari. Detinuit autem & secũ duos Arabes, confessioni credẽs Corinthi, & Philarchum, quod Sylæi fuisset amicus: qui etiam ipsi (nam eos rex tormentis affecerat) confessi fuerant quod eos exhortaretur, nuncians Corinthum non agere molliter, & sicubi opus esset rei, ferro cooperarentur ad perpetrandum facinus inter eos complacitum. Adhæc etiam Saturninus, omnibus ei ab Herode denunciatis, Romam eos destinat. Pheroram uero fortiter in amore coniugis permanentem, discedere ad propria Herodes præcepit. Ille uero gratanter accipiẽs, ad suam tetrarchiam non moratus abscessit: plurimum se iureiurando constringens, nõ prius reuerti, q̃ mortem Herodis aduerteret. Proinde etiam ab Herode morbo constricto petitus, ut ueniret pro aliquibus sibi mãdatis, si mors contingeret, iniungendis: nullo modo persuasus est aduenire, ne iurifiurandi uiolator existeret. Non tamen Herodes in his rebus imitatur illius exemplũ, meliorem circa Pheroram uoluntatẽ suæ mentis ostendens. Nam paulopost ipse cœpit ægritudine laborare. Ad quam Herodes non solum non euocatus aduenit, sed etiam mortuum eum recepit, atq; ad Hierosolymam detulit, & iuxta morem exequias ei honorabiliter magnificeq; celebrauit: ingentemq; luctum super eum, supra q̃ quisquam ratus erat, exposuit. Hoc Antipatro licet Romam nauigasset, malorum tamẽ extitit aduersorumq; principium: exhinc enim iam cœpit fratricidij factio denudari. Narrabo itaq; omnem super hoc homine rationem, exemplum generi humano in futura tẽpora permansurum, ad utilitatem qui uoluerint uirtutis esse cultores.

Pheroras moritur.

¶ De *ueneno parato Herodi à filio.* Caput V.

PHerora itaq; mortuo, humatoq; celebritate magnifica, duo ex liberis eius, qui ab eo in honore habebantur, ad Herodem ueniunt, postulantes ne inultam mortem fratris relinqueret: quin potius inquisitionem faceret acerbæ mortis & calamitosæ, repentinæq; translationis. Illo autem attonito facto liberorum sermonibus (fidelia nanq; narrabant) apud coniugem die proxima anteq̃ ægritudinem incurreret, eum cœnasse retulerunt: ue

uenum autem in cibo ſumpſiſſe, ex eoq; periſſe: quod uenenum allatum eſſet ab Arabi
muliere, amoris faciendi gratia. Amare ſe nāq; fingebat, re autem uera ad interitum er
Pheroræ petitum. Sunt quippe ad uenena cōficienda artificioſiſſimæ Arabicæ mulier
Perſuaſum illi dicebat, ut uenenum uenundaret: ad loca quippe illa ueniſſe referebat m
trem Pheroræ coniugis & ſororem, unde illud uenenum apportantes, cœnam illi præ
tauere, in qua ille ueneno ſumpto periit. His uerbis protinus excitatus, ancillas earū m
lierum tormentis examinat, inter quas aliquas etiam liberarum. Et adhuc in occulto r
manente negocio, quia nulla earum aliquid depalaret: nouiſſima quædam, inflictis ei n
gnis ex tormento doloribus, nihil quidem aliud dixit, niſi deum inuocans, ut talibus ſu
plicijs Antipatri matrem traderet imprecata eſt, quæ omnium illorum malo: cauſa c
fiſteret. Hæc ad inſtandum Herodem magis magisq; coegerunt, ut cuncta mulierum i
rum ſecreta tormentis erueret. Tunc omnia palam facta ſunt, & conuiuia, & conuentus
ereto facti ſæpiſſime: ſed etiam ſermocinationes, quæ ad ipſos & ad filium ſolum factæ
erant, & illa quæ ab eo ad mulieres Pheroræ deferebantur (erant autem munera centu
talentorum) ut ſecreto Pheroræ perſuaderent, quicquid Antipater imperaret. Prodeb
tur etiam odium quo in patrem concitaretur, & lamentationes, quas ad matrem pro
am frequentabat, quod tam prolixe pater aduiueret: ſibi iam imminere ſenium, ut etia
ei ſi regnum ueniret, non liceret iucunde uiuere per ætatis grauitudinem atq; moleſtiar
Adhæc, etiam multos ſibi fratres in regno illo coaleſcere, & fratrum plures filios, ex qu
bus omnibus minus ſpem ſuam tutam haberet. His etiam addebat dixiſſe, quod per ide
iam tempus fratri potius in regno ſuo licentiam habere concederet, crudelitatem quo
plurimam regis accuſare, & filiorum cædes: ſe quoq; timere, ne uſq; ad ipſum hoc ma
pertingeret. Artem quoq; Romam pergendi conſiliumq; narrabat: Pheroram quoq; a
ſuam tetrarchiam ex eius diſceſſiſſe ſententia. Quibus Herodes auditis, agnoſcebat ſor
ris ſuæ ſermones, quos ad ſe ſæpe detulerat. Incitabatur autem rex ſuper Antipatri neq
tia, iuſſitq; matrem eius ornamenta ſua cuncta contradere, quæ multorum cōſtarent pc
talentorum. Quæ poſtq̄ abſtulit, reiecit eam, & in amicitiam mulierum Pheroræ pro
mnatione dedicauit. Amplius autem aduerſus filium iracundiam regis incendebat u
Samarites, Antipater nomine, qui filio regis Antipatro curator extabat. Nam cum alia
dem eius in tormentis aperuiſſet, illud quoq; prodiderat, quō uenenum mortiferum c
fecerat, dederatq; Pheroræ: iubens ut poſt eius abſceſſum, cum iam ſpatium aliquanti t
poris cucurriſſet, ubi ratio prouocaret, patri ptinus propinaret: & dicebat attuliſſe illi
uenenum ex Aegypto Antiphilum, unum ex amicis Antipatri: tranſmiſſum autem Ph
roræ per Theudionem fratrem matris Antipatri, & hoc mō ad uxorem Pheroræ peri
niſſe, dante marito ad cuſtodiendum. Quod illa quoq; fatebatur, rege ſcrutante negoci
& procurrens tanq̄ uenenum allatura, miſit ſe de tecto deorſum: non tñ interijt, quod c
dens in pedes terra ſuſcepta ſit: ac deinde poſtq̄ recreauit animam, promittit ei Herod
ſalutem, eiusq; domeſticis, dummodo ab ea nequaq̄ occultaretur ueritas: neque ſe illi m
lum pro ingratitudine redditurum iurabat, ſi cuncta cum ueritate proderet, uel modu
quo geſta conſtarent. Ad hæc illa dicebat iſta ab alijs enunciata, firmabatq; allatum eſſe
nenum ex Aegypto ab Antiphilo: medicum quippe eſſe fratrem eius aiebat, à quo pro
ſum fuerat: per Theudionem autem uiro ſuo tranſmiſſum: ſe uero cuſtodire illud à Pher
ra ſuſceptum, aduerſum ipſum ſane ab Antipatro p̄paratum. Cum igitur Pheroras æg
tudine, inquit, teneretur, & eum aduentu tuo conſolationeq; curares, uidēs circa ſe tuar
beneuolentiam, concidit mente deiecta, & me cōuocans: ô mulier, inquit, induxit me A
tipater aduerſus patrem ſuum fratrē meum, cōſilia iniqua conſtituens. Nam uenenum i
eius perniciem nundinatus eſt. Nunc itaq; qm̄ frater erga me necante iniquū aliquid g
fit, & nunc propoſitum bonæ uoluntatis oſtendit, me autē non multum poſt de hac luc
ſentio receſſurum, age ne cum conſcientia fratricidij ad noſtros progenitores abierimus, il
lud uenenum apportans, epiſtolamq; Antipatri, me uidente combure. Ego aūt plurim
eius igni contradens, aliquantulū reſeruaui, ut Pherora defuncto, ſi me, ô rex, male forta
ſis attenderes, illo uſa, ſeculi huius neceſſitates effugerem. Hæc dicens, & uenenum & pyx
dem in medium protulit. Sed etiam frater Antiphili & mater eius eadem fatebantur, to

Antipater Samarites aperit Herodi omne conſilium filij eius.

mentorum uehementia compulſi, pyxidem quoq; illam nihilominus agnoſcebant. Accuſabatur quoq; filia pontificis, uxor regis, tanq̃ omnium conſcia fuiſſet, ſed ea celare maluerit. Ob quæ illam quidem Herodes emiſit: filiũ autem eius ex teſtamento deleuit, in cæteris permanente: ſed etiam ſocerum pontificatu priuauit Simonem Boethi: ſubſtituit uero Matthiam Theophili, Hieroſolymitem genere. Cum ea geruntur, Bathillus quoq; ex libertis Antipatri uenit ex Roma, & tormentis examinatus, inuenit uenenum aliud attuliſſe, quod matri daret Antipatri, ab illa Pheroræ tradendum, ut ſi primum uenenum minus regem forſitan peremiſſet, & hoc maturius uterentur. Apportabat etiam literas ab amicis Herodis Romæ conſtitutis, conſilio Antipatri & dictatione compoſitas, accuſationem habentes Archelai atq; Philippi, quod quaſi de patre quererentur pro nece Ariſtobuli & Alexandri: ſemetipſos quoq; Herodem miſerari nunciabant: & euocabant quidem à patre, uelut non ob alias res, niſi ut etiam ipſos extingueret. Hæc quippe magnos munerum amici gerebant opitulantes Antipatro. Scripſit etiam Antipater de fratribus, culparum gña magna confingens, omnimodo eos adiudicans, ætati eorũ cauſam aſcribens, qua impelli poſſent nequitiam ſui patrare propoſiti. Ipſe uero certamini quod cum Sylæo gerebat, magno ſtudio fuit intentus: & accuſationi primorum uirorum Romæ conſtitutorum ſe totum dediderat. Monilia quoq; pciioſiſſima ducentis talentis empta parauerat. Miretur fortaſſe aliquis, quomodo tantis aduerſus eum in Iudæa motis turbinibus ferme ſeptem mẽſium tempore decurrẽte, nihil illi fuerit nunciatum. Cauſa uero huius rei erat obſeruatio uiarum atq; cuſtodia, & odium hominum, quo circa eum tenebãtur. Nullus etenim erat, qui pronus eſſet proprio periculo illius tutamen ſalutemq; conquirere.

¶ *Accuſatio Antipatri de ueneno patri præparato.* *Caput* VI.

HErodes ſane, Antipatro ſcribente, quod cuncta quæ oporteret pagens, maturius aduenirent, celans ſuam indignationem, reſcribit iubens, ne ulla deſidia ad iter agendũ præpediretur, ne quid in eius abſentia ipſe forte pateretur. Et ſimul quoq; de matre ipſius minimum quiddam expoſtulando cauſatur, promittens tamen ei ſe reconciliatum iri; cum ipſe protinus aduenirent: & in omnibus erga eum dilectionem ſuæ quaſi mentis aperiebat, formidans, ne forte quicquam ſuſpicans differret incundæ uiæ negocium, atq; Romæ demorans, aliquas poſſibilitates pararet, & in regno Romano muneris alicuius fieret miniſter. Has itaque in Cilicia literas accepit, alias autem Tarenti, in quarum textu Pheroræ declarabatur occaſus. Quibus lectis, ægre ſatis tulit & aſpere, non propter Pheroræ gratiam: ſed quia patris interitu, ut promiſerat, non peracto defecerat. Circa Celenderim autem Ciliciæ ueniens, cœpit de cauſa nauigationis ambigere, utrum deberet domum ſicut inſtituerat tendere, abiectione matris adductus in dubium. Tunc ex amicis pars ſuadebant expectare, donec agnoſceret, quæ domi mota geſtaque fuiſſent. Alij uero hortabantur ne nauigationem domum differret: ſoluturum enim ſuo aduentu omnes aduerſitatis cauſas aiebant: nam neque tunc aliunde illos fluctus eueniſſe, niſi eius abſentia facultatem accuſatoribus uirtutemque tribuiſſet. His perſuaſus, protinus nauigauit & exceptus eſt portu nomine Sebaſto, quem Herodes magnis opibus conſtructum, Sebaſtum ad honorem Cæſaris appellauit. In apertis iam malis erat Antipater, nullo ad eũ cominus accedente, nullo colloquente, ſicuti cum fuiſſet egreſſus, uotis eum ac ſecundis precibus proſequebantur: nunc econtra aduerſus eum maledictis non prohibebantur excipere. Verebantur enim cuncti, quod pœnam eſſet fratribus pro ſua impietate ſoluturus. Ea tempeſtate contigerat forte Varum Quintilium in Hieroſolymis agere, qui ſuccеſſor Saturnini ad Syriæ regionem fuerat deſtinatus. Venerat quippe conſultatum Herodi, ab eodem poſtulatus, pro cauſis in quarum diſpoſitionibus hæſitabat. Quibus unã cõſeſſum habẽtibus, uenit Antipater, cunctis illi rebus incognitis, ingreſſus aulã regiã, indutus purpura, & ipſum quidẽ ianitores excipiunt: amicos autẽ qui circa illũ erant, aulã accedere prohibebãt. Cœpit itaq; pturbari, in quæ mala deuenerit manifeſte cognoſcẽs. Denicq illũ pſ ſalutatũ accedentẽ repulit, fratricidij ſimul accuſans, & cõfilia obiectãs ſup ſuimetipſius interitu, quoꝝ oĩm auditorẽ ac iudicẽ in craſtinũ Varũ fore cõfirmat. Et ille q̃dem táto malo audito pariter atq; imminẽte, ipſa magnitudine fatigatus abſceſſit. Cui mater & uxor accurrunt, quæ reſidua fuerat de filiabus Antigoni, qui ante Herodẽ in Iudæa

regnauerat:ex quibus uniuerſa cognoſcens,cœpit ſe certamini iudicioq; præparare.Sed die poſtero conſeſſum faciunt Varus ſimul atq; rex,amici etiam utrorunq; conuocantur. Aderant quoq; regis conſanguinei,& Salome ſoror:& li qui nunciaturi forent,quæ prodiderant examinatione tormentorum.Serui deniq; Antipatri, ex materno illi iure cõuenientes,qui paulo ante fuerant comprehenſi epiſtolam deferentes Antipatro, quæ fuerat in hanc perſcripta ſententiam:ne ad patriã repedaret,quod cuncta uidelicet ad patris notitiam reuelata peruenißent:ſolumq; illi ſuffugium remanſiſſe Cæſarem,& ſub patris teſtate non cadere.Antipatro uero patris genibus prouoluto,atq; deprecante, ne iudicij de illo rebus incognitis promeretur,qui potius facultate ſibi auditorij contributa, purgatum iri ſe apud patrem poſſe firmabat.Herodes iubens eum in medium produci,ipſe lamentari primitus cœpit,quod tales illi filios habere contigißet, per quos ei fortunæ tales exurgerent:aut unde tantam diuinitatis indignationem comparauerit, ut ſua ſenectus in Antipatri nequitias incidißet.Memorabat etiã enutritiones & educationes,quas filijs ſtudioſe præbuerat:opum quoq; ac facultatum affluẽtiam, in quibuſcunq; temporibus illi euperent,ſemper illis protinus adiacere:& quod nullum eſſet impedimentum quin eorum conſilio periculum mortis incideret,dum illi regnum impie rapere feſtinarent, antequam ipſe legi naturæ concederet.Vnde ſe ualde mirari dicebat Antipatrum,quorum ſpe ſubleuatus auderet ſine ulla refrenatione ad talia tantaq; prorumpere, quandoquidẽ eum regni ſucceſſorem etiam ſcribendo declaraſſet:ſed etiam uitæ ſuæ tempore in nullo minor exiſteret,non claritate dignitatis,non uirtute potentiæ:quinquaginta deniq; illum talenta ex reditibus ſumere,ad hæc trecenta talenta Romam eunti dona dediſſe. Increpabat illum etiam de fratribus,quos uelut malignos accuſauerit, cur eorum imitator extiteriſſet:ſi uero innocentes fuiſſent,inique aduerſus cõſanguineos crimina confeciſſet. Nam illa omnia quæ de illis nunciata fuiſſent, à nullo alio niſi ab illo ſemetipſum protinus aduertiſſe:conſilioq; eius geſſiſſe cuncta,quæ aduerſus illos fuerint geſta,quos nunc prorſus abſolueret,iſto Herodi illis in parricidij facinore ſuccedente.Hæc ſimul dicens,profundebat lachrymas,quæ illum intercluſa uoce loqui amplius non ſinebant. Verum Nicolaus Damaſcenus,regis amicus,& in omnibus cum eo una ſemperq; uerſatus, & modum quo res geſtæ fuerant aſſecutus,rogabatur à rege,ut ipſe reſidua loqueretur, quæcunq; ad demonſtrationem cauſæ redargutionemq; proficerent. Sed Antipater econtra conuerſus ad patrem,ſemetipſum excuſare nitebatur.Enumerabat itaq; cuncta ſuæ circa illum beni gnitatis exempla,honoresq; ſibi à patre cõceſſos,quos minime percepiſſet, niſi uirtute dignus & officijs circa illum meritus haberetur:enimuero prouidiſſe ſe ſemper,ut uſui neceſſaria forent, conſiliumq; ſemper circunſpectis rationibus antecepiſſe: ac ſi quando ad rem explanandam manu opus eſſet,ſuo labore negocia cuncta peregiſſe:neque credibile conſtare,qui ſæpius ex aliorum inſidijs patrem ſtrenue liberarat, nunc ipſum inſidiatorẽ patris effici,ut deleret omnia ſuæ uirtutis uetera monumenta,molimine repentini facinoris:præſertim cum ſucceſſor regni iam fuiſſet oſtenſus,& ſimul etiam rerum honorumq; potiretur,quæ uſq; ad præſens tempus eum habere conſtaret.Neque illud eſſe uerißimile prorſus aiebat,qui cunctarum rerum dimidium ſine ſui periculo, & cum uirtutis honeſtate teneret,uelle totum cum crimine atq; periculis appetere:incertus utrum nõ ualeret affectum ſuæ cupidinis obtinere,præſertim cum pro tali cauſa ſuos fratres uidiſſet extinctos,quorum facinoris & nunciatorem & accuſatorem ipſum eſſe conſtaret:quod niſi ab ipſo proderetur,occultum proculdubio permaneret:quorum etiam poſtmodum,quod eſſet malignitas eorum circa patrem ad fidem perducta,punitor extaret. Et ibi quidem hæc ſua dicebat eſſe monumenta,quibus conuerſationem ſuam cum magna beneuolentia circa patrem agitaſſe probaretur.Romæ uero quæ geſſerit,teſtem Cæſarem conuocabat, quem iuxta ac deum fallere nemo poſſet,quorum fidẽ facere literas ab eodem Cæſare deſtinatas:quib⁹ literis haud rectum eſſe fortiores aut fideliores reputare accuſationes hominum,uolentium inter eos turbas & iurgia concitare,quas accuſationes à ſuis inimicis conflictas aiebat,quas ſe reuerſo ultra iam habere non poſſent. Cauſabatur etiam de tormentis,quod eorum uiolentia factum eſſet,ut falſa dicerentur:doloris quippe ac neceſſitatis eam eſſe naturam, ut doceat eos qui ſubiecti ſunt illa loqui, quæ uiderint grata

Excuſatio Antipatri.

dominantibus,quorum ſe poteſtate tormentis adigi ſentiunt.His dictis,mutatio eſt facta totius conſeſſus.Satis etenim miſerabant Antipatrum,profuſione lachrymarum & uultus humilitate miſerabilem,ita ut etiam inimicis lamentabilis appareret. Iam quoque flectebatur Herodis animus inclinatus,licet conaretur ſuam mentem aliis non eſſe manifeſtam.Nicolaus autem exorſus ab illis uerbis,quibus rex principium fecerat, cauſam amplificare cœpit:& cuncta quæ uel tormentis eruta,uel teſtibus erant relata proferens,cõgregabat undiq; criminis probamenta:maxime uero uirtutem regis & clementiam, longa narratione proferebat:qualiter nutritiones&educationes in ſtudijs doctrinarum filijs ſuis impenderat, quarum rerum labor in nullo ei profeciſſet accommodus, in alias ex aliis calamitatibus irruenti: quanquam ſe non mirari diceret priorum filiorum inconſiderationem,quod & adhuc fuiſſent adoleſcentuli,& deceptui faciles, à prauis ſuaſoribus corrupti,in tranſuerſum declinaſſent,naturæ que iura reliquiſſent, ut immaturius quàm oporteret regnandi cupidine raperentur. Antipatri uero furiam admodum ſe prorſus expaueſcere,propter paterna beneficia, in quibus eum affatim fuerat muneratus,quæ cũ eſſent tam multa magnáque,eius tamen animum lenem reddere non quiuere, more uenenatorum repentium:licet illa repentia quamlibet ſint aſpera,beneficijs aliquatenus leniuntur.Non ſolum ergo in hoc expaueſcere ſe dicebat prauitatem Antipatri,uerumetiam quod fortunæ iam fratrum pro exemplo præcederẽt, quo minus imitator eorum exiſtens,impetum ſuum à crudelitate retineret.Quanquam o Antipater,qui temeritatis fratrum nunciator extitiſti,& ſcrutator documentorum & punitor redargutorum,cur non repuliſti animum,quem in illis te prodente culpabamus,ſed potius ad imitandum flagitium illorum inſana libidine raptus es? Vnde claret, quod nec illa à te pro tutamine geſta ſũt patris,ſed pro fratrum infelicium interitu feſtinata:ut illorum odium oſtentando amator quaſi patris credereris,quatenus poſſes ad eius inſidias iter facilius adipiſci,poteſtatem à patre percipiens,quod etiam ipſis operibus approbatur.Ambiebas enim,ut fratres interimerentur de nequitia redarguti:ut autem conſcij eis proderentur,miníme cuſtaſti.Vnde certum eſt,te quoque cum illis aduerſus patrem inſidias conſtruxiſſe,accuſatiõem illis præparando,ut ſi forte ad effectum ueniſſent, tibi lucrum parricidij proueniſſet,ut ex duobus procertaminibus tu fructus perciperes gaudiorum,tuis moribus competentes.Et circa fratres quidem qualis extiteris,manifeſtus es:nam ſuper eorum morte uelut de rebus gloriabare magnificis.Quod quidem eſſet dignum,ita te ſapere, ſi tu non deterior extitiſſes.Sed te occulto aduerſario patris extante,claret quia illos non ueluti patris inſidiatores habebas exoſos (nam haud ita exorbitares, ſimilem nequitiam cupiens perpetrare)ſed timẽs,ne regni fierent ſucceſſores,quos tibi uidebas iuſtius poſſe præponi:patrem autem ſuper fratres extinguere feſtinabas, ne celeriter tua aduerſus fratres factio proderetur,& pro quibus tu merebaris pœnas luere,ab infelici patre ſupplicium ſũmere conabaris:ac parricidium non commune cogitaſti, ſed quale uix à quoquam nunc uſq; in uita hominum uel uideri potuit uel audiri. Non ſolum enim filius patri inſidias præparabas,uerum diligenti quoq;,& beneficia multa præſtanti. Socius quippe regni conſtabas,ſucceſſor in nomine,in diſpoſitionibus particeps,in fruendo communis. Nam & ſucceſſor ante iam denunciatus,& iucunditatẽ ac fructum regni iam ante capere in nullo prohibitus,ad ſpem etiã futuri gerendã es ſentẽtia pſis & literis cõmunitus.Sed tu nõ ex Herodis clemẽtia iudex reperas, ſed tua uoluntate ac nequitia opa paterna penſabas: uolens,patre in oĩbus tibi obediente,etiam partẽ quam poſſediſſet abripere:& confingebas uerbis uelle ſeruare eum,quem rebus ipſis & operibus interimere nitebaris. Et nõ ſolum tu malignus extabas,uerumetiam matrem prauis tuis replebas inuentionibus,fratrumq; uoluntatẽ aduerſam ſeditioſamq; reddebas,qui etiam patrẽ,beſtiam appellare auſus es,cum habeas ipſe mentẽ omni ſerpente peiorem.Siquidẽ illorum aduerſus patrem uenena colligebas.Et quẽ patrem qui te tantis beneficijs muneratus eſt. Et contra eũ auxilia diuerſa poſtulabas,& artibus uarijs per uiros atq; mulieres utebaris,quatenus interimeres hoſtem ſenio & ætate confectũ,quaſi ad nocẽdum non ſufficeret ſola tuæ mẽtis iniquitas.Et nunc ueniſti poſt tormẽta liberorum atq; ſeruorum, quæ propter te uiris atq; mulieribꝰ cõflat inflicta,& cõtra denunciatiões cõiuratoꝝ tuorum inficiatum ire feſtinaſt

Et non ſolum patrem hominibus auferre meditatus es,ſed etiam leges,uirtutemq; Vari, & ipſius iura naturæ,ipſamq; conaris interimere ueritatem. Itane tua confidis impudentia,ut etiam tormentis temetipſum ſubiici uelis,cum cauſeris de tormẽtis eorum qui examinati ſunt,ut illi quidem qui ea dixerunt,quæ ad liberationem tui patris attineant,ueritatem minime temuiſſe uideantur:tormentis uero quæ tibi fuerint adhibita,uelis indagaſſe ueritatem? Nonne ſaluas Vare,nonne liberas regem,factionem à ſuo ſanguine ſuſtinentem? Per maieſtatem imperij Romani,per uirtutem tuam obteſtamur,ut hanc atrociſſimam beſtiam,quæ per proditionem fratrum,patri ſe beneuolum eſſe ſimulabat,quatenus poſſet ſolitarium & omni conſanguinitate deſertum de regno propellere, adiudices atq; condemnes. Non pronuncias hunc ſceleratum ducendum ad necem,ſciens quoniam parricidium communis iniuria eſt, & naturæ ipſius & totius uitæ hominum? Neq; minus facinoroſus reputandus eſt qui cogitauerit,tametſi eum effectum non contigerit adipiſci. Naturam ipſam iniuriat,qui talibus ſupplicia non importat. Addebat etiam illa,quæ mater Antipatri ad aliquos ſtoliditate muliebri locuta eſt: ariolationes quoq; ac diuinationes ſuper rege factas,& ſacrificia memorabat. Aiebat item & quicquid Antipater cum Pheroræ mulieribus laſciuire dicebatur:conuiuatiões quoq; ſordidas,amoreſq; narrabat. Deniq; examinationes tormentorum,& teſtificationes plurimas inferebat,quæ ſane plurimæ cõſtabant. Nam alias quidem ante parauerat,alias ex repentinis nunciis ſummatim acceperat,ex quibus priora magis magisq; firmabantur. Plurimi quippe homines, quæ antea timore Antipatri ſilentio prætereunda mandabant, cernentes eum accuſationibus plurimis odibilem & aduerſa fortuna inimicis eius aperte promptéq; contraditum,quod odio ineffabili aduerſus eum nitebantur,tunc omnia prodebant. Incitabãtur quoq; ad accuſandum non ſolum horrore factorum eius & magnitudine ſcelerum, quæ uel patrauerat,uel patratum ire præſumpſerat;ſed & improbitate,quam circa patrẽ & fratres exercuerat parricidijs. & quod ſemper eum ſenſerant neq; odium merito,neq; amorem benignitate circa quempiam habuiſſe,ſed ſuæ tantum commoditatis intuitu. Quorum omnium illud eum amplius aggrauabat,quod nulli extiterant, qui res ex æquo bonoq; iudicarent,quod eorũ animus amicitiæ iure careret. Dicebant ergo ſe olim iſta ſenſiſſe,prohibitoſq; ſemper à nunciando:libertate uero data,in medium cuncta deferre. A quibus proferebantur multiformia probamenta,nequaquam accuſari de falſitate ualentia: quod neque benignitate circa Herodem,neq; timore periculoſo tacerent,ſed ſolo rerum indicio iniquitatem Antipatri proferebant,dicentes quod non in ſuis actibus Antipater utilitatem Herodis & munimen attenderit,ſed ſola nequitia ad illa facinora fuerit concitatus: propterquod omni pœna dignũ eſſe loquebant. Multa etiam à plurimis ſine ulla interrogatione dicebantur,ita ut Antipater,quanquam in omnibus rebus impudens,& ad mentiendum promptiſſimus atq; callidiſſimus,tamen tunc tanta confuſione fuerit oppreſſus, ut neq; negare,neq; contradicere ualuiſſet. Nicolao igitur finem dicendi redarguendiq; faciente,Varus iubebat Antipatrum,ut ſe tantis criminibus expurgaret, ſi aliquas aſtructiones haberet,quibus obnoxius illorum quæ importata erant, non eſſe monſtraretur. Nam ipſe quoq; optare patrem ſe certe noſſe dicebat, ut in nullo contra ſe cogitaſſe fieret manifeſtus. Ille uero in faciem prouolutus,deo rem omnibusq; commendabat, qui ſibi teſtificarentur,nihil ſe improbum cogitaſſe:atq; ſignum à deo fieri poſtulabat, inſidiatorẽ ſe patris penitus non fuiſſe. Solent quippe uniuerſi quibus iuſtitia deficit, quando facinorum aliquorum perpetratores exiſtunt,dicere ſibi liberum arbitrium ex diuinitate conceſſum:quando uero in pericula ceciderint,iuſtum recipiẽtes iudicium,per inuocationẽ eius omnia teſtimonia conantur auertere:quod etiam Antipatro contingebat. Cum tanta nanq; uelut abſente diuinitate,ante geſſerat,tunc autem iuſto iudicio undiq; concludente,defectu purgationum ad dei iudicium accuſationum abſolutionem omniumq; criminum ferebat,potentiæ diuinæ cauſam tribuens,ut eius teſtimonium in medium ueniret, quanta pro patre geſſerit,quantaq; pericula pro eius ſalute præſumpſerit. Varus autem cum ſæpius interrogaret Antipatrum, & nihil amplius ille quàm dei proferret inuocationem,uidens in infinitum rem pergere,iuſſit uenenum in medium proferri, ut experiretur quænam eſſet uis eius. Et adductus quidam eorum qui fuerant morte damnati,bibit

Vis uenẽni.

iubente Varo, confestimq; morit. Tunc exurgens, abibat è cõsessu, & die postera in Antiochiá prexit, ubi frequẽs illi fuerat cõuersatio, eo quod Syrorũ regnũ ibi fuerat cõstitutũ.

¶ *De epistolis contra Herodem scriptis machinatione filij.* Caput VII.

HErodes autem continuo in uinculis filium obstringi iussit. Incertæ autem erant plurimis cõfabulationes Vari, quæ ad regem habebant. Dicebant nonnulli, quod ex eius sententia fecerit, quæcunq; de Antipatro gesta sunt. Ligans ergo eum, destinauit Romam ad Cæsarem literas, omne declarantes negocium: sed etiam qui pñti relatione Cæsarem docerent nequitias Antipatri. Deprehenditur autem in his diebus etiam epistola, ab Antiphilo ad Antipatrum scripta. In Aegypto autem erat iste. Quæ soluta à rege, talia declarabat: Misi tibi epistolam ab Acme, non parcens animæ meæ. Scis enim, q̃ periclitabor à duobus domesticis, si hoc fuerit agnitum. Tibi autem prosperitas ad gerendam causam pueniat. Et epistola quidem talia loquebatur. Rex autem quærebat alteram epistolá, quæ tamen inueniri non poterat. Nam & seruus Antiphili, qui lectam apportauerat epistolã, aliá se susc episse denegabat. Cum aũt hæsitaret rex, unus amicorũ Herodis inspiciens interiorẽ tunicam serui (nam duabus erat indutus) arbitratus est in interiori tunica literas occelari: & erat ita. Inuenitur ergo epistola, in qua erant scripta hæc. Acme Antipatro. Scripsi patri tuo qualem uoluisti prorsus epistolam: & rescriptum faciens epistolæ, quæ ad meam dominam, ueluti à Salome directa est, destinaui. Quam cum legerit, certo scio puniturum Salomen, tanq; insidiatricem. Erat autem epistola tanq; Salomes ad dominá ei⁹, ab Antipatro dictata, sub Salomes nomine, quantum ad sententias pertinebat: stilo autẽ Acmes compositá. in qua continebantur ista: Acme regi Herodi. Ego studium habens, ne ee quicq̃ lateat, quæ aduersum te geruntur, inueniens epistolam Salomes ad meam dominam contra te conscriptam, cum periculo quidem meo, sed cũ tua tũ utilitate conscripsi, tibiq; direxi. Hanc autem illa conscripsit, uolens Sylæo cõiungi. Scidi igitur hanc epistolam, ne fortassis ego de mea uita periclitarer. Ad ipsum autem Antipatrum epistola scripta erat, quod eius iussionibus ministerium gesserat, ut ad Herodem scriberet, quasi Salome insidias illi præparare festinaret. Sed etiam rescriptum eius epistolæ, quæ quasi ad suá dominam fuerat à Salome destinata, direxerat. Erat autem Acme Iudæa quidem genere, in seruitio autem erat Iuliæ Cæsaris coniugis: & hæc gerebat amicitia, quam cum Antipatro iunxerat, comparata ab eodem Antipatro magnis pecuniarum muneribus, ut eius aduersus patrem & nutricem suffragaretur insidijs. Herodes autẽ obstupefactus magnitudine nequitiarum Antipatri, impellebatur quidem ut confestim eum perimeret, uelut procellam magnarum turbinemq; causarum; & non solum sibi, sed etiam sorori insidiantem, domumq; Cæsaris sua iniquitate corrumpentem. Accedebat autem etiam Salome, crebro pectus percutiens, & se interfici postulãs, siquid forsitan tale in ea probaretur. Herodes aũt cõuocans filiũ interrogabat, iubẽs, ut si quid haberet aperiret: increpabaturq; à patre, dicente: Quoniam inimicus omnino repertus es, age nunc, & qui tecum ad hæc negocia operam dedere, nullo modo moreris aperire. Ille autem in Antiphilum cuncta referebat, nullumq; alium causam horum extitisse firmabat. Herodes uero admodum dolẽs, uolebat Romam ad Cæsarem filium destinare, ut supplicium pro suis factionibus sumeret: timẽs uero ne fortassis amicorum suffragio ualeret effugere, ipsum quidem uinctum sicut & antea, custodiebat. Verum legatos misit ad accusandum filium cũ literis, intimans dacq; omnia, quæ Acme illi ad perficiendam factionem fuerat suffragata: exemplaria quoque transmisit epistolarum. Interea legati Romam proficiscuntur, docti in præsentia quæ loqui respondereq; deberent.

Epistola Acmes, quæ erat ministra Iuliæ Augusti coniugis.

Antipater culpam in Antiphilum reijcit.

¶ *De aurea aquila pro foribus templi posita & uindicata.* Caput VIII.

SEd rex morbo prægrauatus, testamentum scribit, iuniori filio regnũ retribuens odio quod circa Archelaum Philippumq; ex Antipatri accusatione conceperat. Cæsari uero mille talenta dereliquit: Iuliæ uero Cæsaris uxori, & filijs & amicis & libertis Cæsaris, quingenta: filijs etiam suis, filiorumq; filijs pecunias & reditus distribuit. Salomen sororem magnifice locupletauit, quod eam scilicet erga se beneuolam semper agnouerit, & nunquam aliquid ex aduerso molientem. Desperans autem contra morbum se posse subsistere (nam annum agebat circiter septuagesimum) exasperatus est, irreuocabili fu-

ria & amaritudine mentis incensus, uolebatq; si posset, Iudæorũ cuncta dispergere. Causa uero huius rei erat, quod se contemni putabat, eo quod casum suum iucunde gentem totam existimabat accipere. Super hæc quoq; quidam popularium hominum seditionẽ excitauerant, propter huiusmodi causam: Erat quidam Iudas Arisei, & Matthias Cargalothi, Iudæorum eruditissimi, & supra cæteros legis expositores doctissimi: populo etiam amabiles propter iuuentutis eruditionem. Semper enim apud eos totos consumebant dies cuncti, quibus inerat studium & cura uirtutis. Isti igitur audientes regem morbo prægrauatum, & remedij minime receptabilem, omnem excitauere iuuentutem: ut opa quæcunque à rege præter patriam legem facta fuissent euertentes, pro lege dei gloriosa niterentur exercere certamina. Etenim propter eius præsumptionem, & propter quod præter humanum morem fuerat conuersatus in plures, omnia illi mala contigisse firmabant, ægritudinem quoq; præsentem nõ ei ob aliud accidisse. Fecerat enim Herodes quædam contra legem, quæ Iudas & Matthias uociferabantur. Nam construxerat supra portam templi munus quasi deo propositum, aquilam auream immanem, & qualitate & quantitate satis opulentam. Prohibet autem lex imaginum eleuationes & animalium propositiones constituere, his qui uolunt secundum eius præcepta conuersari. Proinde hortabantur illi sophistæ aquilam illam loco diuellere. Enimuero mortalibus, inquiebant, multo iucundius debet esse periculum, quod pro conuersatione paternæ legis & pro uirtute suscipitur, quàm uitæ quantacunque dulcedo. Nam morte quidem fama & laus sempiterna conquiritur, & nascituris hominibus memoria iucunda relinquitur, exemplumq; uirtutis & gloriæ. Nam etiam si quisquam sine periculo ualeat aliquod præclarum opus efficere, post paululum tamen uenturam mortem naturæ lege non ualebit effugere. Proinde pulchrum est his, qui studium habent amorémque uirtutis, cum laudibus & cum honoribus de hac uita discedere. Leuigatio quippe maxima est, pro bonis operibus interire quæ non nisi meditatione periculi conquiruntur filijs atq; cognatis, & alijs quibuscunq; qui ab eodem stemmate deducuntur, siue fuerunt uiri, siue mulieres, siue quilibet alteri quibus prouideri debet in posterum, ut ad eos utilitas gloriæ perueniat. Et illi quidem huiusmodi uerbis iuuenes excitarunt. Defertur autem ad eos repente rumor, regem uitæ discessisse, qui sophistis illis admodũ suffragatus est: mediaq; die ascendẽtes euulsere aquilam, & securibus concidere. Cumq; plurimus esset tumultus in templo, ecce dux regis cum militibus uenit: nunciatus quippe illi fuerat nisus eorum: & existimans ex maiore illo conspiratione etiam manu congressuros ad prælium, ampliorem secum numerum militum duxerat, qui possent impetum sustinere illorum, qui moliebantur anathema templi deijcere. Quo irruente super eos, nequaquam uim eius sustinere ualuerunt: sed sicut solet turba uulgaris, præsumptione magis stulta, quàm cauta prouidentia congregata, omne continuo fugerunt. E quibus quadraginta soli iuuenes animi confidentia remãsere, quo dux comprehendit cum principibus facti, Iuda & Matthia. Inglorium enim iudicauerũ loco cedere, aduentumq; ducis effugere. Hos omnes perducit ad regem. Quos cum interrogasset, cur in tantam audaciam prorupissent, ut ornamenta templi conuellerent: & illi

Iuuenũ quadraginta cõprehensorũ constantia.

gessimus, inquiunt, quæ gesta sunt, & cõsulto nos illa gessisse profitemur, quæ ad uirtutem attinent, quã uiros decere certũ est. Siquidem prudentum est defensare dignitatẽ legis & numinis. Nec mirari debes, si tuis institutis instituta pferimus, quæ nobis Moses inspiratione dei cõscripta dereliquit. Mortẽ aũt ac supplicia quælibet importes, cũ iucũditate sustinemus. Non eñ pro iniusto facinore, sed pro amore pietatis nobis sustinenda sunt. Et illi quidem talia loquebant, in nullo minora uerba q̃ fuerat cõmissi psumptio pferentes. Rex aũt uinculis eos cõstringi pcipiens, euocauit ex Ierichunte Iudæorũ principes. Quibus aduenientibus, cõsessus oĩm congregat: ipse uero in lecto recumbebat, quod præ ualetudine stare nõ poterat. Enumerabat igit psumptiões seditiosorũ iuuenũ, in qbus sæpius fuerãt deprehensi: templi quoq; ornamenta quæ suis fuissent magnis sumptibus cõstructa, memorabat: qualia per annos centum uiginti sex, neq; Asamonæum regem construere, neq; prosapiam eius ualuisse narrabat: se autem ad honorem diuinitatis illud templum anathematis admiratione dignis ornasse: quo post eius mortem, gratam sui memoriam iucundamq; relinqueret. Exprobrabat etiam quod iniuriam illi non dubitarent ingerere.

Cæterum præſumptum facinus uerbo quidem ad ſuas pertinere dicebat iniurias, re autem ipſa & ueritate, ſi quis uellet meritum examinare facinoris, ſacrilegium commiſſum eſſe firmabat. Ad hæc illi propter eius crudelitatem, ne contra ſe quoq; fortaſſis exaſperatus, ultiones in eos aliquas moliretur, humiliter reſponderunt, dicentes neq; ex ſua ſentẽtia contigiſſe, neq; illa commiſſa inulta eſſe debere. Ille uero circa cæteros quidem quaſi manſuetus extitit, Matthiam autem pontificem ſacerdotio remouit, uelut huius facti conſcium, & cauſam ſeditionis extantem, promouet autem Azarum pontificem, fratrẽ uxoris ſuæ. Matthiæ autem pontificatus tempore, euenerat alterum extitiſſe pontificẽ, ad unius uidelicet diei functionem, quam Iudæi cum ieiunio celebrant. Cauſa uero talis erat: Matthiæ ſacerdotali fungenti officio nocte, quæ in ſolennem luceſcebat diem, in qua futurum erat ieiunium, uiſum eſt ſe omnino mulieri eſſe cõmixtum: propterea q; ſacerdotio perfungi non potuit: ſed Ioſephus Elimi filius, cognatus eius ſecundum carnem, pro eo munere ſacerdotali perfungitur. Hunc ergo Matthiam Herodes pontificatu remouit, alterum uero Matthiam qui ſeditionem excitauerat, & aliquos uiros ex ſocijs ſeditionis illius, uiuos igni contradidit. Sed etiam luna eadem nocte defecerat.

Sacerdos unius diei

Iudei uiui traduntur igni.

¶ *De luctu quem ſibi Herodes moriturus inſtituit.* *Caput* IX.

HErodem porrò amarior indies morbus urgebat, ſupplicia deo cõmiſſi ſceleris expetente. Ignis quippe lentus inerat, non tantum cõflagrationem in ſuperficiem corporis agentem prodens, quantum intrinſecus creſcens operabatur incendium. Auiditas quoq; inexplebilis ſemper inerat cibi: nec tamen ſatietas unquam rabidis incitatam faucibus ualebat implere ingluuiem. Inteſtina internis hulceribus tabida putreſcebãt, doloribus quoq; coli ſæuiſſimis cruciabatur, humor liquidus ac luridus erga pedes tumidos oberrabat. Similis illi quoq; & circa pubem erat afflictio. Sed & uerenda ipſa putredine corrupta ſcatebant uermibus, ſpiritus quoq; incredibilis erecta tentigo, quæ fuerat ſatis obſcoena diritate fœtoris, & anhelitus reſpiratione creberrima: contractus quoque per cuncta membra ſubſiſtens, uim noxiam operabatur, quæ omnem tolerantiæ contulerat firmitatem. Dicebatur igitur ab his quibus inerat diuinandi peritia, diuinitus has pœnas ob impietatem eius & multa crudeliter geſta depoſci. Ipſe tamen multum ſpe ſalutis inſtabat, ſi forte poſſet contra morbos aliqua remedia prouidere. Medicos quoq; aduocans, ut uterentur ſi quid poſſent ad ſalutem proficere, poſtulabat: & tranſiens Iordanẽ fluuiũ, aquis calidis quæ ſunt circa Calliroen, die noctuq; fouebatur. Hæ igitur aquæ calidæ, ſuper alia quæ habebant cõmoda, etiam potabiles erant. Pergebat autem aqua illa in paludem, quæ ſulphurifera uocitatur. Præterea uiſum eſt medicis, ut eum in dolio oleo pleno confouerent, quò cum miſſus eſſet, ita defecit, ut ab omnibus mortuus putaretur. Tunc grandis ſeruorum ululatus exortus eſt. Cum igitur nulla iam de eo ſpes ſalutis exiſteret, iuſſit militibus quinquagenas dragmas auri diſtribui: plurima quoque ducibus & amicis ſuis munera tribuebat. Deinde reuerſus in Ierichuntem, prænalente nigra cholera, exaſperatus iniquius eſt, ut ipſo moriente indignum facinus ageretur. Venerant quippe ex locis omnibus per eius præceptum Iudæorum optimates, & erant plurimi, ſiquidem ex omni gente fuerant conuocati. Ad hæc etiam fuerat mors contemptoribus præcepti propoſita. Magna igitur in omnes regis furia concitata, pariter culpabiles inculpabilesq; in hippodromo concludens, ſororem ſuam Salomen uirumq; eius Alexam conuocat, & mortem ſuam non in longum differri denunciat: tantis ſe doloribus circumuentum, fore cunctis ſatis optabilem: ſe autem ſine luctu & deploratione periturum, quod regibus, maxime autem ſibi, magni mœroris eſſe firmabat, neque ſuum arbitratum Iudæorum falli propoſito, quod eis ſua mors amabilis foret & grata. Nam etiam ſe uiuente ſæpius illos & ſeditiones & ſeceſſiones fuiſſe molitos, & in eius iniurias ſemper fuiſſe feſtinos: cæterum leuigationem quandam illis natam eſſe dicebat, quod talibus ipſe dolorib⁹ urgeretur: proinde petere ſe ab illis, quod eos ſciret contra eius gloriam in nullo uenturos, ut agerent qualiter eius exequiæ honorabiles ſuper cæteros reges, & luctus amplior ageretur. Quod futurum dicebat, ſi peregiſſent ut Iudæi ex animo in eius morte deplorare lamentarq; cogerentur. Cum igitur me, inquit, animam uideritis expirantẽ, circumſtantes hippodromum omni militia, nec dum mea morte uulgata, confeſtim omnes

Morbi Herodis immedicabiles.

illos incluſos iugulari pficite, & ita cunctis intereuntibus duo cõmoda puentura, qđ & regnũ illis poſt ſuã mortẽ firmũ pſeueret, hoſtibus amputatis, & ſup ſuã mortẽ luctũ celebrandũ eſſe magnificũ. Et ille quidẽ lachrymabundus talia lamentat, & cognatos oẽs beneuolentiã circa ſe fidemq; ſeruare poſtulat, inuocationẽ diuinã in his interponẽs: ne cũ inhonorificentia ſua mors, & cum indignitate tractaretur. Illi uero pfitebant in nullo ſe eius p̃cepta trãſgreſſuros. Sed ego cõperio illius hoſis mentẽ, conſiderans illa quæ in anteriori tempore appetebat, quod ex more temporalis uitæ fecerit quæcunque parentibus geſſit, conſiderans etiam præſentia mandata nihil humanum penitus habuiſſe. Siquidem etiam de hac uita diſcedens procurabat, quatenus omnem gentem orbatam & deſertam parentibus dilectiſſimisq; relinqueret: iubens unum ex unaquaque domo interimi, quinihil iniuſtum neque in ipſum neque in alios admiſiſſe fuerant deprehenſi. Hæc igitur illo ſuis parentibus demandante, deportantur & literæ ab legatis, qui ad Cæſarem Romam fuerant miſſi. Quarum hæc erat ſententia, quod Acme indignatione Cæſaris extincta ſit, pro facinoribus quæ cum Antipatro perpetrare tentauerat: ipſum autem Antipatrum in patris uoluntatem dimiſſum, ut quod placeret ex eius ſententia fieret, ipſum etenim & patrem eſſe & regem: ſiue illum in exilium detrudi, ſiue illũ morte multari uellet, in eius proposito conſtitutum. His auditis, Herodes pauliſper animum refouit, uoluntate ſcriptorum & morte Acmes in ſuperbiam ſubleuatus, & poteſtate puniendi, quã acceperat in filium. Sed prævalentibus creſcentibusq; doloribus, interitui propinquabat, & quanquam in multo defectu contineretur, appetebat tamen cibum, & poſtulans malum, quæ fiuit & cultrum. Erat enim illi talis mos, ut ipſe per ſemetipſum malum excorians, per partes modicas recideret, & comederet. Sumens ergo cultrum, circunſpiciensq; ne quis adeſſet, uoluit ſemetipſum interimere: quod forſitan perfeciſſet, niſi præueniens manum eius Aciabus contineret: nepos autem eius erat: & magnũ clamans, ſtatim ululatus per totum aulam exortus eſt & tumultus. Quæ cum ad Antipatrum peruenirent, credidit ſuũ patrem uitæ terminum ſuſcepiſſe: præcipiensq; fidutiam tam uerbis quàm motibus, ita totus animo geſtiebat, tanquam fuiſſet liberatus è uinculis, & regnum in ſuis manibus ſine ullo labore percepiſſet. Tunc cœpit cum cuſtode carceris de ſua dimiſſione fabulari, magna ſe continuo ſpondens dona tributurum. Ille uero non ſolum non acquieuit ut faceret quæ uolebat Antipater, uerum etiam cuncta regi denunciat, intimans eius mentem, & quæ ab eo munera ſpondebantur. Tunc Herodes, quãuis & ante nõ minore odio ferretur in filium, cum audiſſet cuſtodem carceris illa narrantem, magnum protinus exclamauit. Tunc quaſſans caput, quanquam in extremo uitæ teneretur, & cubito ſeſe attollẽs, ſtatim deſtinans quẽdam armigerorum ſuorum, ſine ulla dilatione celeriter necari iubet Antipatrum, ſepulturamq; eius in Hyrcanio ſine ullo honore fieri.

Literæ è Roma de Antipatro Herodi allatæ.

¶ *Teſtamentum Herodis.* Caput X.

Teſtamentũ Herodis.

TEſtamentum interea ſcribebat mente mutabili, & Antipatrum quidem, quem ſibi ſucceſſorem in regno deſignauerat, tetrarcham facit Galilææ regionis atq; Berceæ. Archelao uero regnum contribuit. Gaulanitidem autem & Trachonitidem & Bathaneam & Paneada, Philippo filio quidem ſuo, fratri autem Archelai germano, tetrarchiæ iure conceſſit. Iamniam uero & Azotum & Phaſelidem Salomæ ſorori diſtribuit, ſed & argenti ſignati myriadas quinquaginta. Diſpoſuit etiam de cæteris ſuis conſanguineis atque cognatis, opibus eos reditibusq; locupletans. Cæſari ſanè argenti ſignati mille myriadas, præter uaſa quædam aurea, quædam argentea, & metallis precioſa, & artificis opere uenuſtiſſima dereliquit, indumenta quoque precioſa. Iuliæ Cæſaris coniugi, & aliis nõnullis, quingentas myriadas. His diſpoſitis, quinto die poſtquam Antipatrum filium necauerat, defungitur: regnans poſtquam Antigonum interemit, annos trigintaquatuor, poſtquam autem à Romanis regnum perceperat trigintaſeptem, uir crudelis quidem in omnes æqualiter: iræ quidem ſubditus, à iuſtitia uero effrenatus, fortuna porrò propicia ſuper quemlibet affluenter abuſus, & ex plebeio in regnum aſſurgens, & pericula plurima eludens, quibus ſæpius fuerat circunſeptus, diuturnitate uitæ perfruitus eſt. Domi uero circa filios, quantum quidem ad eius ſententiam, etiam ibi proſperitate potitus, eo-

Mors Herodis, & tẽpus eius regni.

quod se suos inimicos superasse censebat, meo uero iudicio super omnes infelicissimus. At Salome & Alexas antequam mors regis diuulgata foret, ex hippodromo Iudæos abire permittunt ad proprias domos, dicentes, regem iussisse ut unusquisq; in suas regiones abscederet. Hoc autem fecerunt, beneficium illi gẽti præstare cupientes. Interea mors magis magisq; diuulgatur. *Iudæi soluuntur è carcere*

¶ De sepultura Herodis & successore Archelao. Caput XI.

TVnc Salome & Alexas cunctam militiam congregantes in amphitheatro quod Ierichunti erat, primum quidem epistolam regis legi fecerunt, quam ad milites fecerat: deinde gratias eius in eos pro fide ac beneuolentia, quam circa eum exhibuerunt, insinuant: petitiones quoq; eius, ut similes se circa Archelaum filium eius exhiberent, quem regem constituit, intimabant. Ptolemæus etiam, cui fuerat testamentum à rege creditum, annulusq; quo signauerat commissus, continentia testamenti denunciat, quod testamentũ non posse robur firmitatemq; suscipere dicebat, nisi cuncta quæ in eo essent, deferrentur ad Cæsarem. Fit continuo fragor ingens honorantium Archelaum, regemq; proclamantium, milites quoque cuncti & uniuersi duces, fauorem & beneuolentiam promittebant, paratosq; se ac promptos ad omnia profitẽtur, adiutoremq; deum supplicationibus aduocabant. Dehinc sepulturam regi præparabant. Curæ nanque fuit Archelao, ut exequiæ patris quam magnifica possent celebritate agerentur, utq; memoratum testamentum proferrent cum mortuo producendum. Portabatur itaque in lecto aureo, lapidibus depicto uarijs atque preciosis: stramina uero erant ostro auroq; contexta, eratq; ipse mortuus circumamictus purpureis uestimentis, caput eius diademate coronatum: sceptrum quoque in manu eius, uelut si à uiuo teneretur, erat appositum. Circa lectum autem erat frequentia filiorum, multitudo cognatorum, circa quos omnis militia stipata pergebat, per proprias distincta nationes, & discreta nominibus. Erant autem tali ordine distributi. Nam primi quidem pergebant eius armigeri, post quos omnis Thracum manus, post istos etiam natio Germanorum atque Galatarum. Hos item sequebatur cũ ornatu maximo cuncta bellígeratoria multitudo. Cætera uero militia postrema sequebatur, in eum scilicet modum digesti, qualiter solebant in bellum procedere, & à suis ducibus ordinari. Post hos sequebantur seruorum eius quingenti, odores uarios & aromata deportantes. Pergebant autem in Herodium stadijs distans octo, illic enim est eius sepultura ex eius iussione confecta. Et Herodes quidem hoc modo defungitur. Archelaus autẽ per septem dies luctum super patrem honore regio ex more gerit: tãtos etenim dies lex paterna præcepit obseruari. Conuiuia itaque celebrans, & luctum exoluens, ascendit in templum. Ibi magnis ei clamoribus fauebatur, magnisq; prædicabatur laudibus, secundũ quod unusquisq; arbitrabatur ei maiora quàm alius conferre præconia. Tum uero tribunal ille conscendens, quod sibi fuerat præparatum, & confidens, omnibus benigna loquebatur, & sibi propicios comparabat, gaudio fauoris omnium & uoluntate, quam ex beneuolentia circa se cunctorum ceperat, gratiasq; illis habere narrabat, quod cum essent læsi à patre, nihil circa se malum ab illis reciprocaretur: se autem adnisurum, ut eis bonorum uicissitudinẽ redderet, eorumq; remuneraret alacritatis affectum: rogabatq;, ut nisi interim parcerent nomine illum regis honorare, sufficere sibi dignitatem potestatis aiebat, quam tunc firmam esse dicebat, cum testamentum à patre scriptum, à Cæsare firmaretur, ob quã causam neq; in Ierichunte, cuncta militia diadema illi imponere cupiente, uoluisse suscipere: ambiguum honorem existimando ex talí re sibi prouenturum, quod esset adhuc incerta uoluntas eius, qui posset illi regnum proprie firmiusq; concedere: non sibi defuturam circa illos benignitatem, quæ beneuolentiæ eorum uicissitudinem reportaret. Festinare quippe se in omnibus enarrabat, meliorem se suo patre circa illos ostendere. Illi uero, sicut plebeia multitudo consueuit, in ipsis primis diebus uidentes regis lene principium, uoluntates suas laudibus & fauoribus aperiebant: & quanto mansuetius cum eis loquebatur Archelaus, tanto amplius nomen Archelai prædicabant. deinde ad munerum petitiones intercessionesq; uertuntur. Alij quidem functionum publicarum leuigationem cum clamore postulabant, pars uero uinctorũ solutiones expetebant, qui fuerant *Populus gratulatur Archelao.* *Verba Archelai ad populum sibi gratulantẽ.*

ab Herode denuncti: alij uero grauedines, quas Herodes in emptionib⁹ & in publicis pun
dinis conſtituerat, auferri nociferabantur. Archelaus porro in nullo illis contraria reſpõ
debat, ſed in omnibus eos placabat, accuratus regni fore ſuffragium, ſi multitudinis bene
uolentiam comparaſſet. Dehinc ad ſacrificia offerenda deo conuertitur, & cum amicis
conuiuia celebranda.

¶ *Seditio Iudeorum propter ablatam auream aquilam.* Caput XII.

Seditio. CVm hæc interim aguntur, congregantur Iudæorum iuuenes plurimi, nouarum re
rum cupidine concitati, & cœperunt de morte Matthiæ, aliorumq; cum eo ab He
rode interemptorum, tumultuoſa uoce cauſari: dicẽtes quod iniuſte perempti, etiam ex
equitum honore Herodis timore caruerant. Erãt autem iſti, pro quibus turba loquebã
tur, qui fuerant euulſione aureæ aquilæ perempti. Magnum ergo illa turba proclamante,
& clamationibus utente, quaſdam etiam iniurias, quaſi ex hoc poſſet ad illos mortuos
aliqua leuigatio peruenire, proterue procaciterq; iactante, cõgregabatur magis magisq;
numeroſa multitudo, & ultionem mortuorum ab Archelao fieri debere poſcebant, ſup
plicijs eorum, qui ſub Herode fungebantur honoribus. Et primum quidem omnium,
ſacerdotio remoueri pontificem, quem Herodes fecerat, proclamabant: uirum mũdum,
& ſecundum leges ſuas dignum, ad pontificatum promouendum eſſe dicebant. Archela
us autem licet iſta grauiter ferret, annuebat tamen, impetum eorum mitigare feſtinans,
donec iter ad Romam, quod propoſitum habebat, ſine tumultu perageret: & cum de ſe
ſe uoluntatem Cæſaris agnouiſſet, reſpicere dixit quid agendum foret, & de cunctis pe
titionibus eorum legitime diſpoſiturum: neque tunc tempus eſſe diſſenſionis, aut iniurias
uel contumelias ingerendi, magis autem unitatis atq; concordiæ, donec ex præcepto Cæ
ſaris ad eos cum firmitate regni recurreret: tunc quippe in commune conſulendum, de
quibuſcunque illis tractandum eſſe uideretur: tum autem ſuſtinendum eſſe, ne forte ſedi
tionis quoque crimen incurreret. Et ille quidem hæc dicens, ducemq; ſuum edocẽs, mit
tit ad eos, hæc ipſa locuturum. Illi porrò proclamantes, ducẽ loqui penitus non ſinebant,
periculum quoque minabantur, ſi quis eos ab aſſumptione ſua reuocare uoluiſſet, & inſta
bant ſua libidine magis expleri, quàm imperantium ſubiacere conſilijs. Graue nanque il
lis uidebatur, ſi cum Herode uiuente amicis priuati fuiſſent, eodem quoque mortuo nul
lam ultionem fieri mortuorum: illud enim iuſtum legitimumq; dicebant, non quod ra
tio dictaret, ſed quod eorum libidini uoluptatem poſſet afferre: fatui ad prouidendum,
quantum illis eſſet ex ea re periculum naſciturum. Plurimis itaque ab Archelao miſſis, ut
tumultum ſeditionemq; mitigarẽt, alijs ex regis perſona loquentibus, alijs autem ex illius
quidem ſententia, ſed ueluti ex ſua mente monentibus, illi nullum penitus aduertebãt: ſed
amplior fremitus & turba fouebatur, concurrente etiam plurima multitudine, quod illa
tempeſtate Iudæis dies feſtus imminebat, quando azyma ſecũdum obſeruationem pater
ni moris exercent. Paſcha enim illa feſtiuitas uocitatur, ad recordationem & memoriam
exitus ex Aegypto, & ſacrificatur ab eis illo die cum alacritate magna pecudum innume
roſa multitudo, quanta in nulla alia ſolennitate acta. Concurrit ergo ex uniuerſa regio
ne magna copia populorum, plures etiam ex montanis locis aduenium, religionem nu
mini ſoluturi. Sed iuuenes qui ſeditionem excitauere, Iudam Matthiamq; lamentaban
tur, ueluti doctores expoſitoresq; legis antiquæ, & perſiſtebant in templo, ſuffragatione
quoque uictualium abunde ſubſiſtente. Nam ſeditioſis hominibus turpe non ducebatur
ab alijs cibos expetere. Anxius autem Archelaus, ne in deterius eorum procederet audã
cia, cohortem deſtinat armatorum, cum quibus etiam tribunum militarem mittit ut eo
rum coerceat impetum: & primum quidem, ut illos ſeditioſos repellerent, & alia multi
tudine ſepararent. Sed uenientibus militibus, illi ſeditioſi cum ingenti alacritate, excitata
ſecum etiam turba, ſuper tribunum ac tota præſidia, cum uoce magna inuicem hortantes
impetum faciunt, ex quibus plurimi fuſi, pauci autem cum tribuno fauciati diffugiunt.

Cæduntur circiter tria millia Iudeorũ in templo Archelaus autem cuncta peſſum ire cẽſebat, niſi multitudinis illius impetum frangeret, tumultumq; illum reſectũ extingueret. Cunctam igitur mittit militiam, ut alij eos qui ſi
bi in tẽplo habitacula conſtruxerant, exinde repellerent. Cæduntur itaq; ab equitibus cir
citer tria millia hoim, reliqua uero in montes proximos refugit multitudo. Cæteris aũt

ex edicto,cũctos ad ſuas regiones diſcedere iubet Archelaus. Qui continuo diſceſſerunt, feſtiuitatem deſerentes minime celebratam,maioris timore periculi propulſati, licet eſſent in mortem temeritate præcipites. Interea Archelaus ad mare proximum cum matre deſcendit,Nicolaum ſecum & Ptolemæum habens, & amicorum plurimum comitatum:Philippoq; fratri omnia gubernanda reliquit,domum ei regnumq; commendans. Salome quoq; ſoror Herodis,cum eo ſimul egreditur,omnem ſecum ducens proſapiam, ad hæc etiam plurimi cognatorum,uerbo quidem, ueluti cum Archelao collaboraturi, ut ei regnum à Cæſare firmaretur: re autem uera,ut aduerſus eum niterentur:maxime illa,quæ ab eo in templo geſta ſunt,accuſando proponerent.Obuiam fit Archelao Sabinus Cæſaris curator earum rerum quas in Syria poſſidebat,in Iudæam pergens,pro conſeruatione theſaurorum Herodis.Quem Varus ab hac intentione reuocauit, per Ptolemæum,qui tranſibat ab Archelao,conuocatus.Sabinus ergo Vari gratia, neq; arces obtinuit,quæcunq; fuerant in Iudæorum ciuitatibus conſtitutæ,neq; theſauros conſignauit: ſed omnia ſub iure dimiſit Archelai, donec quid de his Cæſari uideret,agnoſceret.Proin de Cæſareæ ſe ſuſtinuit:ſic enim ſe promiſerat eſſe facturum.

Archelaus ad Cæſarem nauigat.

¶ *Certamen duorum de regno Iudææ, Antipatri & Archelai.* *Caput* XIII.

SEd cum Romam nauigaſſet Archelaus, Varus perrexit Antiochiam,Sabinus aſcendit in Hieroſolymam,& aulas regias obtinet: euocansq; omnes oppidorum præfectos,& quotquot rerum diſpenſatores fuerant,ratiocinari cœpit,& arces ut ſibi traderẽtur expetere.ex hoc iam illi quos præfecerat cuſtodes Archelaus, mandata eius implere nõ poterãt: ſed cuſtodiebant omnia ſecundum interdictum Sabini,uſq; ad Cæſaris præceptum.Nauigat etiam Romam in illis diebus Antipater Herodis filius, regnum etiam ipſe petiturus,hortatu Salomes & promiſſionibus incitatus,dicentis iuſtiores cauſas illũ habere Archelao ad regnum percipiendum: quod primum teſtamentum, in quo is ſucceſſor regni fuerat cõſtitutus,firmius eſſet,quàm illud,quod poſteriore tempore factum eſt:illud ſana ſiquidem mente feciſſe Herodem, hoc autem iam ſenſu præ ualetudine diminuto conſcripſiſſe.Ducebat ſecum etiam matrem,& fratrem Nicolai Ptolemæum,amicum Herodis ſatis honorabilem,ſed etiam ſibi ualde gratiſſimum atq; fauentem. Maxime autem eum incitabat ad regnum petendum Irenæus rhetor,uir opinione clarus,& ad dicendum acerrimus.Idcirco etiam freti, eos qui perſuadebant cedendum Archelao,ſiue quod regio teſtamento ſucceſſor fuerit inſtitutus,ſiue quod maior natu eſſet,aduertere cõtemnebant.Sed cum Romam ueniſſent,omnes cognati ab Archelao diſcedentes, ad iſtũ conueniunt:non beneuolentia circa eum aliqua conſtricti, ſed odio, quo aduerſus Archelaum iritabantur.Maxime autem libertatem deſiderabant, & Romanorum iudices magis q̃ reges proprios habere cupiebant.Quod ſi hoc minus procederet, Antipatrum magis quàm Archelaum ſibi regem conducibilius æſtimantes,impetrare laborabant. Sabinusquoque accuſationem Archelai apud Cæſarem depoſuit. Inter hæc Cæſar ſuſcipiens ab Archelao literas, in quibus iura à patre ſibi relicta propoſuit, teſtamentum quoque cognoſcens, & ratiocinia theſaurorum Herodis cum annulo conſignatorio, quem Ptolemæus apportauerat, cœpit diſpicere quid ordinandum ratio poſtularet. Legens quoque literas Vari,& epiſtolas Sabini,ſummam quoq; theſaurorum, & quid pecuniæ per ſingulos annos ingrederetur,aduertens:literas quoq; quas Antipater pro regno promerendo tranſmiſerat recenſens,congregabat ad conſultandum omnes ſenatorij ordinis,& amicos,in quibus etiam Caium filium Agrippæ & Iuliæ filiæ ſuum adoptiuum.Deinde illis omnibus in conſeſſum inductis,copiam facit,ut quiſq; de quibus moneretur, ediceret.Ibi primum Salomes filius Antipater, dicendi potentiſſimus, & Archelao ſatis infeſtus,huiuſmodi uerba locutus eſt,dicens: Archelaum uerbo quidem pro regni petitione ſe fingere laborare,opere uero omnem regni poteſtatem poſſidere,antequam ei à Cæſare,in quo cuncta poteſtas ſita eſſet,indulgeretur. Huius teſtimonium eſſe dicebat eius audaciam,qua præſumpſerat in die feſto Iudæos interimere.Qui & ſi iniuſtum aliquid geſſiſſent,alios eos debere ulciſci,qui eos poſſint legitima & ordinata poteſtate compeſcere, & non ab illo tantam cædem fieri oportere.Qui ſi ut rex illud feciſſet,contumeliam grãdẽ Cæſari intuliſſe firmabat, quod ignorãs quid de eo adhuc diſpoſiturus eſſet,regia iam

Antipater cõtra Archelaũ

uti potestate præsumeret. Si autē uti priuatus illa gessisset, amplius eum deliquisse narrabat, quod regnum non possidens, supplicia quibuslibet intulerit, de quibus decretum Cæsaris debuit expectari. Opponebat illi etiam iudicum militarium mutationes & ordinationes, ad hæc etiam sedisse illum in solio regali & causas plurimas iudicasse, ac determinasse proclamabat, tanquam à rege legitimo eius ius potestatis integrum possidente: petitionum quoque plurimarum promissa publice facta memorabat, quid eum amplius iuris ac potestatis habiturum, dum in regno à Cæsare firmaretur? Opponebat illi etiam, quod ex hippodromo uinctos sponte dimiserit, & plurima, siue quæ facta fuerāt, seu quæ facta quidem non erant, sed credibilia uidebantur propter naturam sui, quod fieri posse iudicabantur à iuuene, tum etiam ab accenso regnandi cupidine. Dicebat etiam luctum eum patris penitus neglexisse, prohibitos quoq; omnes à rege cum moreretur uidendo, unde initium quoque seditionis affirmabat exortum, quod eum uidebant circa patrem suum mortuum, qui ei multa & magna bona præstiterat, tam nequiter conuersari, uelut in se lachrymas per diem publice confingentem: occulte autē uoluptate regni percepti perfrui, & noctes in delicijs agitare. erga Cæsarem quoque huiusmodi se præbiturum Archelaum, cum ei regnandi iura tribuerit, qualem se circa patrem exhibuisse cognoscitur. Tripudiare nanq;, & cantus exercere in morte patris, tāquam si hostis aliquis interiret. & quod nunc aduenisset ad Cæsarem, calliditate usum dicebat, ut se regni percipere firmitatem desiderare simularet, cum omni iam usus esset antea potestate, quanta illi nec amplior à Cæsare rerum domino posset attribui. Maxime uero cædem, quæ in templo facta fuerat, uerbis exaggerabat, & impietatem obiectabat, quod in die festo sacrificijs diuinis instantibus, multa millia hominum cæsa fuissent, in quibus multi peregrini, plurimi insontes indigne & miserabiliter occubuerint: templum quoq; plenum cadaueribus mortuorum fuerit, non alienigena hoste perimente, sed eo qui se regni iura legitime percepisse iactabat. Vnde apparet, inquit, illud opus crudelitatis libidine peregisse, ut integre se plenum tyrannidis negocium prosecutum esse testetur, per iniquitatem admissam, qua cunctis hominibus constaret odibilis. Festinabat enim quoquo modo regnum accipere, sciens quod pro sui merito nunquam posset uel in somnis regiam potestatem legitimo iure promereri. Nam & patri suo certos esse suos mores agnouerat, unde se regni ab eo successorem disponi proculdubio desperabat, nisi per ægritudinem ac morbos, quibus non solum corpore confecto defecerat, uerumetiam animo parum ualido erat. Cæterum quando mens eius sospes fuisset & sana, & corpore forti, ut digne ac merite negocia cuncta disponeret, in Antipatrum potestatem regnandi contulerat, testamento iure legitimeq; cōfecto. Nam qualis porrò rex iste possit existere, qui aut contempto Cæsare ius sibi totius potestatis arripuit: aut si à Cæsare se dominum fieri & ab eo regnum sperabat accipere, cur ciues suos sine illius præcepto priuatus adhuc, & in templo die festo instante, tā crudeliter interemit? Et Antipater quidem huiusmodi uerba locutus, testes etiam introduxit plurimos ex cognatis, per quos sua dicta firmaret. Cumq; is loquēdi finem faceret, surgit Nicolaus pro Archelao uerba facturus, dicebat itaq; illa quidem quæ in templo contigerant, improbitate potius eorum qui passi sunt, quàm Archelai potestate contigisse: siquidem tantum eos facinus aggressos fuisse, ut non solum iniuriam contumeliasq; iactarent, sed etiā eos qui deuote humiliterq; uiuere disponebant, ulcisci prætenderēt. Cumq; hostilia multa operarentur, uerbo quidem aduersus Archelaum, rei autem acerbitate aduersus Cæsarem, necessarium Archelaus iudicauit, ut eos ab hac insolentia & improbitate reuocaret. Sed illi eos, quos Archelaus ad sedandas turbas miserat, interimere festinabant, sine ulla uel dei uel loci festiuitatisue reuerentia. Mirari se sanè dicebat, non confundi Antipatrum, quod talium defensor existeret: dummodo inimicitiæ suæ, quam contra Archelaum gerebat, libitum faceret: & odio magis quàm natura iustitiæ iudicaret, illos purgare gestiendo, qui cum tanto scelere aduersus suos principes arma corripuerint. Cætera uero de quibus Archelaū accusauerant, in eos ipsos accusatores referebat, dicens nihil sine ipsorum consultatione uel consensu factum gestumue fuisse: sed animo lædendi nunc in transuersum ab æquitate discedere. Nam neq; scire taliter res esse dispositas, qualiter accusabant: sed ad inuidiam Archelai cuncta deprauare: & tantam illos cupidinem

Nicolaus pro Archelao uerba facit

inuasisse obsistendi Archelao, uiro quidem cõsanguinitate propinquo, conuersatione autem eis familiari per omne tempus adiuncto. Testamentum etiam patrem sana mente cõscripsisse narrabat, firmiusq; esse quod posterius fuisset scriptum, quod in hoc posteriore dominum cunctæ ordinationis Cæsarem constituerit, quem minime illorum improbitatem imitaturu; dicebat, qui Herodi iniuriam facerẽt, in cuius uita omnibus bonis omniq; potestate perfuncti essent, nunc autem ad contumelias uoluntatis eius & intellectus in omnibus festinarent. sed nequaquam Cæsarem iniurias illius uiri permittere, qui & amicus fuerit & auxiliator, & omnia in sua potestate dimiserit, neq; pati ut testamentum eius solueretur, quod de sua fide fretus scripserit, neq; uirtutem Cæsaris imitaturam esse illorum accusatorum criminatorumq; nequitiam. fidem eius in omni mundo ad exemplar propositam, & indubitatam cunctis gentibus esse referebat: unde nequaquã possit Herodi alienationem & mẽtis furorem ascribere, quem per multum tempus optime regnum gessisse cognouerit, successionemq; optimo filio dedicasse. Sed neq; iudicium regis circa electionem successoris peccasse firmabat, imò magis prudenter & optime iudicasse, quod omnia ad uoluntatem potestatemq; Cæsaris redegisset. Postquam hæc Nicolaus enarrauit & finem loquendi fecit, Cæsar Archelaum sibi ad genua procidentem cũ honorificentia subleuauit, pronuncians eum dignum regni perceptione, magnumq; suæ mentis monimentum gratiamq; declarauit: & non aliter esse se facturum, nisi quæcunque testamento continerẽtur. Interea cuncti Archelao fauere, non tamen certum aliquid fuerat definitum.

¶ *De conspiratione Iudæorum in Sabinum & incendio porticus & pugna.* Caput XIIII.

IGitur facta solutione consessus, apud seipsum Cæsar considerabat, utrumne Archelao regnum confirmare deberet, an omni Herodis generi dispertiri. Interea mater Archelai morbo prægrauata defungitur. Sed etiam à Varo, qui in Syria militiæ magister erat, literæ ueniunt, significantes seditiones decessionesq; Iudæorum. Postquam enim Archelaus nauigauerat, cũcta gens uarijs motibus fuerat tumultuationibusq; turbata. Sed Varus aduenies, eos qui causa seditionis extiterant, supplicijs & tormentis adegit: rebusq; compositis, ad Antiochiam repedabat, una legione Hierosolymis relicta, quæ Iudæis, si forte aliquid seditionis molirentur, obuiam iret: sed nec sic tm seditio terminatur. Nam postq; Varus abscessit, Sabinus curator Cæsaris illic remanens, Iudæos cœpit opprimere, ex militia sibi multos armigeros faciens, quorum satellitio aduersus Iudæos affligendos utebatur. Vnde illi perturbati, ad seditiones excitandas necessitate cogebantur. Sed etiam arces uiolenter obtinuerat, & thesauros regios scrutatus sumpserat, lucrorum & rapinarũ cupidine concitatus. Imminente igitur pẽtecoste (festiuitas nanq; hæc apud nos sic patrio more appellatur) non tm religionis gratia, quantum indignatione succensi, propter improbitatẽ & oppressionem Sabini, multa millia congregata sunt hoim Galilæoru & Ierichuntinorũ immensa multitudo, & quotquot trans Iordanẽ fluuiũ habitabant: sed etiam incolaru magna manus adunata, qui plus alijs incensi, in ultionem Sabini cõspirauerãt. In tres itaq; partes diuisi, diuersa loca occupãt. Et una quidẽ pars hippodromũ tenuerat, cæterarum uero duaru altera pars ab aquilone ad austrũ uersa circa templũ erat, altera uero ad orientẽ loca posita detinebat. Tertia uero pars hippodromũ, sicut diximus, ad occidẽtem occupauerat, quo loco etiam aula regalis extabat. Erat autẽ illis tota festinatio, ut Romanos inclusos obsessosq; cõstringerent. Sed Sabinus timens tam multitudinẽ eorum, q̃ mobilitatem ingenij, quippe quibus mors contẽptui erat, dũmodo cœpta pficerent, cõfestim scribit ad Varum, postulans ut q̃ citissime subueniret: in magno periculo esse cum cohortem à se ibi militiam derelictam. ipse autem altissimam turrium arcis ascendens, cognomẽto Phaselum, in honorem fratris Herodis Phaseli ædificatam atq; ita nominatam, qui in prælio Parthorum defecerat, annuebat Romanis, ut Iudæos exeuntes aggrederentur. Cumq; ipse neque ad amicos auderet ullo pacto descendere, alios ante se pro suarum facinore rapinarum mortem hortabatur appetere. Sed Romanis egressis cum fiducia, pugna utrinque aspera satis exorta est. Et licet Romani opere bellico & experientia superiores existerent, & plures ex Iudæis occumberent, obstinatio tamen Iudæorum nequaquã tam dira belli facie frangebatur: sed circumeuntes ponẽ templum, ascendunt in porticus, *Committitur pugna.*

quæ fani aream continebant,& ibi multum prælium profligatur: ſaxa quædam manib⁹ uoluebãt,quædam fundis & tormentis cæteris emittebant,ad hæc etiam cum arcubus intermixti,Romanorum plurimos ſauciabant. Nam opportunitate loci, Iudæi ſuperiores extiterant. Romani uero in incerto poſiti,nec ictus ancipites euitare, nec hoſtem ullis iaculis poterant uulnerare. Proinde cum in hunc modum nõ breui tempore pugnaretur, poſtremo Romani impune ſe talia perpeti nõ ferentes,ignem porticibus ſubmittunt,Iudæis qui ſuper porticus erant,non ſentientibus. Ignis porrò à plurimis appoſitus, continuo in flammas exæſtuat, tectaq; corripuit: quorum materies, quod erat pice cum cera peruncta,& in ſuperficiem deaurata,ignem confeſtim ſuſcepit, quo incendio opera illa magna & admiratione digna diſpereunt. Sed etiam eos, qui ſuper porticus pugnantes aſtiterant,repentinus corripit & inſperatus interitus, alij ſimul cum tectis concidentibus peſſum ibant,pars hoſtium confixi periere uulneribus: plerique defectu conſilij, & ſub tali cladis ſtupore,aut igni ſeſe cõtradunt, aut gladijs abuſi ſuis interemit, ut malum quaſi quo ſe uidebant circunſeptos,effugerent. Quotquot autem retrorſum uia qua aſcenderant, recurrentes,à ruina uel incendio liberabantur,à Romanis continuo ſine ullo negocio necabantur. Quippe nudi armis, & animi timore ſoluti,ueniebant in manus Romanorum. Proinde ex cunctis qui tecta conſcenderant,nullus ualuit penitus euadere. Romani autẽ per illud incendium in fiduciam ſubleuati,interius progrediuntur: & ærarium ubi templi opes ſeruabantur,arripiũt: & plurima quidem à militibus furata ſunt. Sabinus autem uix inde quadringenta talenta publica ualuit ratione cõquirere. Interea Iudæos plurimũ contriſtabat tam interitus ſociorum, quàm ærarij, anathematumq; direptio, & tamen quotquot eorum uel peruerſitate mentis obſtinati, uel pugnaces promptiq; conſtabant, aulam regiam undique uallantes minabantur incendium,& cunctos ibidem unà interitui dare,niſi celeriter abſcederent. Nam ſe quoque copiam illis exeſidi,ſi id eligerent,daturos. Sabino quoq;,ſi etiam ipſe uellet,exeundi tribuere facultatem pollicebãtur. Dum iſta geruntur,nonnulli ex regijs militibus ad Iudæos tranſeunt. Rufus autem & Gracchus tria millia pugnatorum ex militia Herodis ſub ſe habebant, uiribus corporis exercitatos & ſtrenuos. Cum his igitur omnibus ſeſe Romanis adijciunt. Rufus etiam equites aliquantos habebat,ipſos quoq; ſecum Romanis auxilio duxerat. At Iudæi obſidionẽ minime negligebant,ſed etiam mœnia cuncta circuibant: hortabanturq; omnes,ut illam opportunitatem ſe ſaluandi,& in libertatem paternam reſpirandi non perderent. Sabino uero optabile fuit,ut egrediens abſcederet: ſed committere ſemetipſum non audebat, ſuorum conſideratione factorum, & quod hoſtes admodum infideli mente eſſe cognouerat: ſimul etiam Vari præſtolabatur aduentum, eumq; ſi adeſſet, obſidionem illam eſſe ſoluturum.

Magna ſtrages Iudæorũ

Rufus & Gracchus

¶*De tumultu Iudæorum uario pro libertate & regno.* *Caput* XV.

EA tempeſtate etiam alia plurima,turbis tumultibusq; pleniſſima prouenerũt, quæ totam Iudææ regionẽ grauiter deſolabant. In quibuſq; nanq; locis, alij lucri cupiditate concitati,pars inimicitia Iudæorũ,ad excitanda bella ferebant. Militauerunt quondã Herodi duo millia hoĩm,hincinde congregatorũ. Hi ergo in unũ collecti,& ſeorſum à cæteris diſcedentes,aduerſus regios milites pugna congrediunt. Vtebantur aũt duce,Herodis nepote,quẽ ſibi præfecerant,qui tam in campis ad pugnã ſtrenue ferebatur, q̃ in locis aſperis arte p̃ualebat,propter experientiam,quã ex uſu belli perceperat. Iudas aũt quidã erat filius Ezechiæ præpoſiti latronũ,qui multum quondam præualuerat,ſed tẽporibus Herodis cum magno fuerat labore deprehenſus. Iſte igitur Iudas circa Sephorim Galilææ congregans multitudinẽ uirorum perditorũ atq; deſperatorum, cum eis aulam regiam pugnabundus inuadit. Ex qua copiam armorũ,quantamcunq; ille locus habebat, abripuit: & exinde ſuos oẽs armans,ſumit etiam cunctas opes, quæ ibidem pro cuſtodia fuerãt derelictæ. Hinc terribilis uniuerſis effectus eſt. Nam huc atq; illuc agebat & ductabat exercitum,libidine rei maioris accenſus, & æmulatione regnandi,ſine ulla uirtute ullaq; prudentia: ſed ad uim inferendam tantum,& lædendũ pronior,& procliuis extabat: ſperans ex hoc ſibi dignitatem gloriamq; uenturam. Extiterat quoq; Simon ſeruus quidem Herodis regis,uerũ decorus uir,magnitudine corporis ac fortitudine p̃ſtans, cui magnæ

De Simone ſeruo Herodis

fuerant credita commissaq; negocia. Is igitur rerum intemperantia subleuatus, diadema suo capiti præsumpsit imponere: & aliquanta multitudine congregata, rex pronunciat, insania simulq; furia populorum. Sed etiam ipse dignum semetipsum existimans, super omnes qui regnum ante gessissent, aulam regiam in Ierichunte succendit, & omnia quæ ibi habebantur abripuit, multa quoque in diuersis locis per uniuersam prouinciam, ubi regia consistebant tabernacula, comburebat: cunctaq; exterminio dabat, ignibus concremando. Ampliora quoq; iste gessisset, & amplius illa regio fuisset deleta, nisi celeriter mutatio contigisset: nam exercitus militum regiorum, qui se Romanis addiderant, tota manu totaq; uirtute congrediens, occurrit Simoni, ubi multa ui die longo certatur. Sed plures, qui ex locis trans Iordanem cum Simone fuerant congregati, neq; ordinis neq; dispositionis bellicæ gnari, (siquidem temeritate magis q̃ disciplina pugnabant) à regijs occubuere militibus. Sed & ipsi Simoni, per fugas se & per montis fauces seruare cupienti, Gracchus occurrens, caput abscidit. Incensus est etiam illis diebus super Iordanem locus, nomine Emachoes, à quibusdam hominibus, Simoni consimilibus. Sic igitur in illa gente multa dementia uagabatur, eo quod regem proprium nõ habebat, qui populum uirtute ac moderatione disponeret, & propterea alienigenæ irruperant, per quos seditiosæ mentes occasionem accipientes, ad bella excitanda succensæ sunt, intentione sola deuastandi & rapiendi aliena. Cæterũ & Athrongæus, uir neq; generis dignitate conspicuus, neque uirtute decoratus, sed opum tm̃ confisus abundantia (pastor enim erat iste, & cũctis in omnibus rebus obscurus, uerum magnitudine corporis & robore prævalens) ausus est etiam ipe in regni conspirare potentiam. Erant quippe illi fratres quatuor, uasti etiam ipsi corpore, & magnum de fortitudine gloriantes, & ex hoc credebant sese regnũ omnibus modis obtinere: nam unusquisq; eorum turmam propriam ductabat. Congregatur itaq; ad eos plurima multitudo. Et illi quidem ductorum fungebantur officio: & ſicubi opus erat, discurrebant, bellicos exercendo conflictus. Ille uero diadema suo capiti circũponens, ad consultandum concilium conuocabat, ut quid facto opus esset, decerneret. Videns autem cuncta in sua potestate, cœpit insania ferri, maxime quod rex à populo uocabatur, quod sibi ad regendum quæ uellet, nihil esse impedimento cernebat. Denique tam ipse quam fratres eius magna conspiratione fremẽtes, odio Romanorũ & regiorum militum, bellum gerere festinabant. Nam æqualiter aduersus utroq; infesta mente ferebantur: aduersus regios quidẽ milites, propter iniurias, quas eos sub Herode perpetrasse reputabant: aduersus Romanos autem, quod eorum in præsentia potestas existeret. Igitur asperitas huius mali tempore currente crescebat, nullusq; interitũ poterat euitare. Nam alios quidem spe lucri exterminabant, alios autem occidendi consuetudine perimebant. Incurrunt etiam aliquando Romanorum turmæ circa Emmaum, & circundantes Arrium centurionem, qui ductabat exercitum, quadraginta ex eis uulnerauere, qui fuerant manuum exercitatione meliores: cæteri uero timore fugientes, à Graccho qui multitudinem regiæ militiæ sub se habebat, defensati saluantur, suos mortuos relinquentes. Et multa parte diei Romanæ legionis milites insequentes, plurimos sauciabant. Superantur tamen postea, & comprehenduntur, alius quidem cum Graccho confligens, alter autem cũ Prolemæo. Maiorem autem fratrem, Archelai milites comprehenderunt. Nouissimus autem eorum, super his quæ contingebant mœrore confectus, hæsitare cœpit, qualiter saluaretur. Nam se solum remansisse cernens, & omni manu militum spoliatũ, fidei patruelis Archelai se committit ac tradit: sed hæc quidem postea contigerunt. Igitur sic Iudæa latrocinantiũ facta fuerat habitatio. Si quis enim manum aliquam congregaret, quæ secũ ad seditiones faciendas conspirare præsumeret, statim rex efficiebatur, exurgens ad communẽ regionis interitũ. In breui quidẽ, & in minimis rebus Iudæi Romanis noxij existentes, inuidia tm̃ contribulium, ciuiumq; suorum, ad omnia nequitiæ opera ferebantur.

De Athrongæo.

¶ *De Varo Romanos in Hierosolyma obsessos liberante, trucidanteq; seditiosos.* Caput XVI.

INterea Varus, mox ubi quæ gesta sunt Sabino scribente cognouit, timẽs illi legioni, quam in Hierosolymis dereliquerat, duas reliquas legiones assumẽs (tres quippe in Syria fuerant constitutæ) assumens etiam equitum alas quatuor, & auxilia quæ reges ac tetrarchæ diuersi mandauerant, maturabat præsidiũ illis, qui in Iudæa obsidione tenebant,

Varus præsidium suis ferre maturat.

afferre. Dicebat autem omnibus, quod Ptolemaidem pergeret. Dant illi etiam Beryti transeunti subsidium mille quingentorum uirorum. Mandat illi & Aretas quoque Petræus, qui odio circa Herodem, amicitiam cum Romanis induxerat, non paruam peditū & equitum manum. Congregato itaque in Ptolemaide omni exercitu, exinde partem filio tradens, unum amicorum suorum destinat Galilæos expugnatum, qui super Ptolemaidem habitabant. Ille aūt Galilæam ingrediens, magna ui pugnare cœpit. Et primum Sephorim capiens, habitatores quidem omnes captiuos abduxit, ciuitatem autem ignibus tradidit. Varus autem Samariam cum omni manu ingreditur, sed à ciuitate abstinuit, erat enim crimine seditionis immunis: sed quodam uico Ptolemæi Arus nomine, castra collocat, quem uicum Arabes odio Herodis hostili more comburunt. Iter quoque agentes, alium uicum Saffo nomine, magnum atque opulentum, idem Arabes comprehendentes, incendio concremarunt: & quaquauersum exercitus ibat, igne cuncta & cæde replebantur. Succēditur enim Emmaus castellum, Varo iubente, gratia mortuorum. Hinc itaque in Hierosolymam tendit. Illi porrò qui ad obsidionem fuerant congregati, faciem ipsam non ferentes exercitus, passim cuncti diffugiunt, imperfecta seditionis opa relinquentes: qui uero in Hierosolymis fuere Iudæi, Varo grauiter incusante, excusationibus diuersis semetipsos purgare nitebantur, quod multitudo illa propter festiuitatem fuerit congregata: bellum autem nequaquam ex eorum sententia contigisse, sed temeritate aduenarum fuisse commotum: seipsos autem cum Romanis obsessos potius, quàm obsidendi gessisse propositum. Venerunt autem in occursum Varo Iosippus Herodis regis nepos, & Gracchus atque Rufus, omnem exercitum quem sub se habebant, secum pariter adducentes: occurrunt etiam Romani, qui obsidione tenebantur. Sabinus autem nuolens in faciem Vari uenire, ex alia parte Hierosolymis egrediens, mare uersus abscessit. Interea Varus per omnem regionem, partem militiæ mittit quæsitum eos, qui causa seditionis extiterant. Deprehensis autem qui manifestabantur, alios qui causa mali extitere, supplicijs cruciabat: quosdam uero dimittit, in quibus culpa leuior inuenitur. Fuerunt autem, qui propter hanc causam in crucem acti sunt, fermè duo millia hominum. Hos igitur modo rebus correctis atque compositis, maximam partem militiæ ad sedes proprias dimittit, grauem eam illis locis existimans: nam in plurimis excesserant, & eius decreta plurima contempserant, lucrorum ac rapinæ cupidine. Ipse uero decem millia Iudæorum in unum locum fuisse congregatos audiens, festinus occurrit, ut eos comprehenderet. Illi autem antequam cōprehensi fuissent, semetipsos tradidere, hortatu Aciabi. Ti Varus multitudini quidem ueniam contribuit, ipsos autem ductores, qui causam secessionis excitauerant, ad Cæsarem mittit. Cæsar aūt plerosq; ex eis dimittit: illos autē qui Herodis cognati fuere, supplicijs adegit, quod nullum iustitiæ gerentes respectum, contra familiares & consanguineos arma tentauerāt. Et Varus quidem ista disponens, & propter præsidia unam legionem, quam etiam primo dimiserat, Hierosolymis relinquens, Antiochiam redire festinat.

Aretas rex Arabum.

¶ *Iudæorum querela contra reges & Cæsaris decretum.* *Caput* XVII.

Iudei aduersus Archelaum Romam conueniunt.

ARchelao uero apud Romam commorante, aliorum negociorum principia pullulabant, quorum hæc erat causa. Venerat Romam legatio Iudæorū super octo millia hominum, petentium ut suis legibus uiuerent. & legati quidem qui ex decreto totius gentis fuerant missi, quinquaginta fuere. cætera uero multitudo Romæ ad eos fuerat uocata. Cæsare autem consilium faciente cum amicis, cæterisq; Romanorum primatibus & eos in Apollinis templum cōgregante, quod ab ipso fuerat magnis opibus impensis fundatum, legati quidem cum uniuersa multitudine indigenarum Iudæorum, causam acturi conueniunt. Archelaus autem econtra cum amicis aderat. Quotquot autem regi fuere consanguinei, ab Archelao per odium separantur, Iudæis autem aduersus eum cōsociabantur: non tamen semetipsos publice demonstrabant, graue putantes & ad confusionem propriam pertinere, si ante Cæsarem contra cōsanguineum & familiarem loquerentur. Aderat etiam Philippus de Syria ueniens, Vari concitatus hortatu, primum quidem causa, ut fratri adesset. Nam ei plurimum Varus fauebat. Enimuero arbitrabatur quia illo regno soluto, per partes posset distribui: siquidē plures essent, q̄ suis legibus ui

Philippus uenit Romā.

rere postulabant. Vnde Philippum hortabatur, ut pro se laboraret, quo posset etiam ipe partem aliquam regni percipere. Data igitur Iudæorum legatis copia dicendi, cœperunt pro dissoluendo regno multa loqui, & primum ex iniquitatibus Herodis argumẽta multa sumere, dicentes eum nomine tantum fuisse regem, re autem uera tyrannidis facinora perpetrasse, & multam per eum desolationem rerum factam esse Iudæorum: naturaliter eum etiam ad nouitates inueniendas pronum fuisse proclamabãt, & tantos quidem Iudæorum eius crudelitatibus interisse, quantos nunquam ex historia perijsse cognoscerẽt: sed multo amplius semet qui uiuerent, infeliciores existere, non solum eis, quibus ostensione uultus asperi & indignatione mentis terribilis apparebat, sed etiam eis quibus substantias suas abripuit: ciuitates quippe extraneas, & ab alienigenis habitatas, eum ornare & locupletare, cum perditione & exterminio eorum, qui sub eius regno habitabant, omnem gentem penuriæ necessitatiq; cõtradidisse, cum paucis autem regno delicijsq; frueretur: plurimos quoque ex nobilibus ciuitatibus, & nobili genere natos perimeret: nullis rationabilibus subsistentibus causis, nisi ut eorum substantias raperet: & quibus uitam fortasse concessisset, rerum suarum amissione damnaret. Iam uero in exactionibus functionũ, alia quidem pro muneribus publicis cum augmentis annalibus exigebat, alia uero lucrorum gratia post functiones à seruis exactoribus, uel amicis eius diripi solere causabantur: nec solum ista quæ ad damnum auri uel argenti pertinebãt agi, uirgines etiam corrumpi, matronas pollui, quæ pudore sui similiter ab eis qui passi fuerant, tacebantur, sicut ab illis qui gerebant desiderabantur, qui uidelicet facinora sua timebant, ne in publicum proderentur: tantasq; sub Herode iniurias, & contumelias passos fuisse, quantas nec ulla bestia posset ingerere, si facultas daretur, ut hominibus imperaret. Et multas quidem sæpius calamitates suam gentem passam dicebant, sed nunquam se in tantam infelicitatem, tãtamq; cladem prorsus incidisse. Exemplum nanque iniquitatis & facinoris Herodem uniuersæ genti fuisse, & optabiliter se Archelaũ quidem regem denominasse firmabant, quia post Herodem quemlibet malum ferendum & tolerandum utique decernebant, q tamen ipsis initijs se quasi mitiorem Herode conabatur ostendere: uerum postea uerens, ne nõ germanus Herodis filius crederetur, nihil ultra distulit, sed statim aperuit suæ mẽtis indicia, & cum nondum erat regni consecutus integram firmitatem, quod in Cæsaris arbitrio consisteret, illius regni potestatem uel tribuere uel negare, dedit tamen ingenij sui propositiq; specimen, qualiter posset in futuro illud regnum gerere, ex his quæ in ipsis initijs perpetrare præsumpsit: ut ciues in templo die festo uelut numini eos offerens, auderet occidere, unde iuste uniuersæ genti illum fuisse exosum, propter merita suæ crudelitatis & sceleris. Ob id quoque & has querelas legationem, totam gentem destinasse firmabant. Petebant ergo, ut eorum prouincia regibus careret, & Syriæ iungeretur, ut ab illis iudicibus regerentur, qui illuc ex Roma ad gubernandam prouinciam mitterentur, & tunc cognosci posse dicebãt, utrumne seditioli essent, & tumultuum concitatores, an subiecti & deuoti, si probis iudicibus & rectoribus uterentur. Talia Iudæis dicentibus, Nicolaus regem criminibus expurgabat: Herodem quidem, quomodo per omne tempus quoad uixerit, nunquam fuerit accusatus. Non enim uera posse dicere eos confirmabat, qui cum haberent aliquid unde causarentur, illo uiuente prætermittentes, quando possent in quibus læsi fuerant uindicari, illo mortuo querelas importune confingerent. Illa uero quæ sub Archelao acta essent, ad illoꝝ improbitatem iniuriasq; referebat, qui contra ius & contra leges talia commisisse præsumpserint, quiq; cædis fecere principium in eis, qui se à tumultibus prohibebant. Inculabat eos etiam, quod seditionis libidine tenerent, & quod peruicaces essent ad obediendum uel legibus, uel iustitiæ, dum cuperent in omnibus suis assumptionibus uincere. Hæc itaq; Nicolao dicente, Cæsar hinc inde quæ dicta sunt audiens, conuentum dimisit: & post paucos dies Archelaum quidem regem non pronunciat, dimidiæ uero Iudææ regionis, quæ Herodi tributa reddebat, toparcham constituit: spondens ei regiam quoq; dignitatem, si laboribus & fauoribus circa semet ipsum meritus appareret. Alteram uero dimidiam, bifariam distribuit, alteris Herodis filijs, Philippo uidelicet & Antipæ, qui contra fratrem Archelaum de uniuerso regno certauit, Et huic quidẽ regio trans Iordanẽ Galilæa tributa reddebat, quæ cõstabant

Nicolaus Archelaum expurgat.

Archelaus nõ rex, sed toparcha fit.

Diuisio regni.

in talentis ducentis per singulos annos. Philippo autem Bathanea cum Trachonitide, & Auranitide, cum aliqua parte domus, quæ Zenodori dicebatur, reddebant talenta centum. Cæterum Archelao Idumæa & Iudæa & Samaria. Hæc enim seuigata fuerant quarta parte functionum, ex decreto Cæsaris: propter quod in seditione cæteræ multitudini participes non fuere. Erant autem ciuitates, quæ Archelao tributa reddebant, Stratonis turris, & Sebasta, cum Ioppe & Hierosolymis: Gaza uero & Gadara, & ipsæ fuere Græcæ ciuitates, quas abscindens à dispensatione Syriæ, additamento Iudææ regioni coniunxerat. Accedebant ergo Archelao tributo per unumquenque annum talenta sexcenta ex omnibus regionibus quas in sua potestate susceperat. Et hæc quidem de filijs Herodis ordinata sunt. Salomæ uero super illa quæ frater in testamento reliquerat, (erat autem Iamnia & Azotus & Phaselis, & argenti signati myriades quinquaginta) Cæsar etiam donat ad habitandum aulam regiam, quæ fuerat in Ascalone constituta. Intrabant autem etiam huic reditus ex omnibus suis, talẽta per singulos annos sexaginta. Domus autem eius in regionibus erat, quæ sub Archelai fuere potestate. Accipiunt sanè regis quoq; consanguinei, quæcunq; in testamento declarantur. Duabus autem filiabus eius uirginibus, p̃ter illa quæ pater reliquerat, Cæsar etiam utriq; dona largitur uicenas quinas myriadas argenti signati, easq; coniunxit Phœroræ filijs. Cuncta uero, quæ illi fuerant dimissa, per filios Herodis distribuit, erant autem quingenta & mille talenta, pauca sibi sumens uascula, quæ non tam ei magnitudine uel precio, q̃ recordatione regis accepta constabat.

De Alexandro quodam simulante se Herodis filium, interemptum à patre, deprehenso.

Caput XVIII.

De quodam Alexandro, qui se Herodis filium esse simulabat

His igitur à Cæsare dispositis, iuuenis quidam, Iudæus quidem genere, sed apud Sidonios nutritus à quodam Romanorum libertino, qui eum in cognitionem Herodis induxerat, similitudine formæ prouocatus, qua uidebatur Alexandro confimilis, filio Herodis, qui fuerat interemptus (testificabantur quoq; illi cuncti, quorum aspectibus occurrebat) ex hoc occasionem sibimet esse reputabat quo regnum posset excipere, assumẽs secum adiutorem suæ gentis, hominem scientem cuncta quæ in palatio gerebantur, & ingenio callidum ad magna negocia perturbanda, eo sibi huius fictionis magisterium præbẽte. Dicebat ergo Alexandrum se esse Herodis filium, ex morte seruatum ab his, quibus eũ ut perimerent, fuerat delegatus. occidentes quippe alios, per quos imaginem compleret iussionis ostenderent, & expectatores fallerent, illum eiusq; fratrem Aristobulum saluum esse. His igitur figmentis & ipse in superbiam extollitur, & alios quotquot occurrerent, erudiebat. Interea Cretam appulsus, Iudæorum omnibus qui cum illo colloquia miscere, persuasit. Vnde ille quoq; pecuniarum abundantia cœpit affluere, plurimis hinc inde donantibus. Præter hæc uenit ad Melum, ibiq; congregat meliora. Nam ei plures offerebantur pecuniæ, fide, qua ex regio sanguine illum descendere iudicabant, & spe quod posset paterni regni iura suscipere, uicemq; præstantibus repẽdere. Ibat igitur Romam, plurimis in eius obsequium uenientibus: & Dicæarchiam appulsus, ibidem quoq; qui habitabant Iudæos similibus fallacijs illudere decipereq; non destitit. Occurrebant nanq; illi ueluti regi, & alij quidem plurimi, maxime tñ illi, qui familiaritatem & amicitiam cum Herode possederãt. Causa uero maxima deceptionis erat hominibus, quod illum casum cũ uoluptate à referentibus aduertebant. Ad hæc etiã accedebat fides ex formæ uultusq; similitudine. etẽ etiã qui plurimũ fuerant cũ Alexandro cõuersati, nihilominus inducti fuerant ad credendũ, illum non fuisse alterũ, sed Alexandrum Herodis filium, ita ut etiam alijs nescientibus iurare præsumerent. Proinde ingredienti Romam, & fama sui cũcta replenti, in occursum egreditur Iudæorũ plurima multitudo, instar miraculi, salutem eius factam diuinitus admirantes, & cum gaudio illum maiore suscipiunt, maxime ꝓpter maternum genus, quod erat ualde clarissimum. Proinde cum ciuitatem intraret, per plateas & uicos in sella portabatur, cuncto regali cultu cõpositus ex opibus & quæstibus, quos per diuersa loca perceperat. Congregatur itaq; ad eum maxima multitudo, uoces plurimæ, clamoresq; cum fauore reddebantur, & omnia fiebant, quæ solent ad gaudia mentes hominum concitare, præsertim in tali euentu, ubi præter spem salutem illius factam esse mirabantur. Sed ubi Cæsari nuncium illud allatum est, nõ quidem credebat, eo quod sd

ret Herodem non facile posse in quibuslibet negocijs decipi, præsertim in illis, in quibus animum intenderet: tamen sperans potuisse contingere, Celadum quendam suum libertum, qui sæpius fuerat cum illis infantulis collocutus, mittit ut uideret Alexandrũ. Ille uitem cum uidisset, nulla meliori discretione usus est, quàm usa fuerat multitudo. Verum Cæsar decipi omnino non potuit, quoniam erat quidem ille similis Alexandro, sed non ita, ut eos posset inducere, qui prudenter inspicere discernereq; ualerent. Siquidem ille falsus Alexander, ex labore & opere ualde constabat attritus: in illum autem delicatudo ex delicijs, & fortitudo de frequenti exercitatione concurrerant, huic autẽ durius & crassius erat corpus. Intuens igitur mendacia, conspirantes iuxta discipulum atq; doctorem & cum fiducia uerba proferentes examinabat: rem etiam de Aristobulo cunctam perquirens, quid de illo quoque fuerit factum, & semetipsum obstupescere simulans, rogabat ob quam causam Aristobulus quoque non uenisset, quo regnum etiam ipse dignitatemq; sibi deposceret. Cumq; ille respondisset, in Cypro illum insula remansisse, marinis periculis simul fatigatum & territum, ut si forte sibi aliquid accidisset, saltem ille saluaretur, ne omne genus Mariammes penitus interiret (talia eñ eum doctor ille respondenda docuerat) Cæsar semotum adolescentulum à cæteris abducens, tibi, inquit, mercedis gratia solus à me præstabitur, si non tentaueris etiam me arte deceptionis inducere. Dic itaq; mihi tu quis sis, & quis te ad talia cõfingenda perpulerit: maior quippe est tua ætate hæc adinuenta callidita. Tunc ille (neq; enim ultra mentiri potuit in periculo constitutus) aperit Cæsari omne figmentum, & quali modo, & à quo fuerit commentatum. Tunc Cæsar falli quidem Alexandrum nequaquam cõtra quod promiserat, fecit: uidens enim eum laboribus aptum, in ordine constituit numeroq; nautarum: illum uero quẽ talia præsumẽda persuasit, morte condemnat. Melienſibus autem condemnatio sufficiens usa est, ut quantoscunq; sumptus uel pecunias in falsum Alexandrũ erogassent, irreparabiliter amissent. Et circa falsum quidem Alexandrum res cum magna temeritate præsumptæ, finẽ huiusmodi perceperunt.

Callidita Augusti in deprehendẽdo dolo.

Autor dolꝰ occiditur

¶ *Archelai accusatio & relegatio.* *Caput* XIX.

ARchelaus autem toparchiam suscipiens, mox ut Iudæam attigit, Iozarum Boethi de pontificatu remouit: exprobrans ei, quod cum seditiosis una conuenerit: Eleazarum autem fratrem eius ad pontificatum surrogat. Aedificat etiam in Ierichunte aulam regiam, cum elegantia & decore mirabili, medietatem quoque aquarum, quæ ad irrigationem agrorum influebant, tractu ductuq; constructo, diuertit in campum, qui ab ipso fuerat palmarum arboribus consitus. Vicum etiam ædificat, qui nomen Archelaidem cõstituit. Paternam quoque legem transgrediens, Glaphyram Archelai quidẽ filiam, Alexandri uero fratris coniugem, ex qua filios quoque susceperat, sibimet accersit uxorem. Iudæis autem fas non erat, fratrum uxores accipere. Sed neque Eleazarus in pontificatu diuturno tempore perseuerauit. Siquidem etiam super ipsum constituit Iesum Seæ filium. Interea decimo anno principatus Archelai, omnis nobilitas Iudæorum, primatesq; Samariæ, non ferentes crudelitatem eius, moresq; tyrannicos, apud Cæsarem accusationem ei instituunt, maxime quia cognouerant eum Cæsaris mandata transgressum. Nam ei præceperat, ut mansuete clementerq; conuersaretur ad populum. Cæsar igitur ut hæc aduertit, indignatione commotus, curatorem eiusdem Archelai rerum earum quæ Romæ fuere (Archelaus etiam ipse dicebatur) aduocat: cæterum scribendum Archelao, indignum æstimat. Illum autem destinat, ut Archelaum celeriter exhiberet. Ille continuo sine ulla dilatione nauem ascendens, nauigationem celeriter peragit, & in Iudæam uenit. Archelaumq; occupat cum amicis epulum celebrantem, mentem ei Cæsaris aperit, atq; ut confestim egrederetur ciuitatem, compellit. Cæsar uero, ueniente Archelao, aliquibus accusatoribus astantibus, causam hincinde cognoscit: sed ubi se parum expurgat Archelaus, in exilium retrudi præcipitur, in Vienna ciuitate Galliæ habitaculo contributo: pecunias uero eius, rationibus iussit sociari fiscalibus. Sed antequam Romam uocatus fuisset Archelaus, somnium suis amicis tale recitauit. Vidisse se nanq; dicebat spicas decem numero, plenas turgentesq; frumentis, uigoremq; integrum possidentes, quas uidebat à bubus comedi. Sed hoc uidẽs, magnis fluctibus eius animus fatigabatur, à quibus dum susci-

Iozaro surrogatur Eleazarus

Archelaus relegatur in Viennam

retur, illi per diuerſas cõtrariasq; opiniones, ſolutionesq; diſcindẽtur. Tunc Simon, uir Eſſenus, ueniens, mutationem rerum illo ſomnio ſignificari dicebat Archelao, non ſanè in rebus ſecundis aut commodis prouenturam. Boues namque labores, & miſeriam ſignificare firmabat, eo quod ſoleat illud genus animalium laboribus affligi & conteri: mutationem autem rerum illo ſomnio demonſtrari dicebat, quod terra boum laboribus & operibus exarata, in ſeipſa permanere penitus non ſinatur: per ſpicas autem decem, periodum decem annorum terminari manifeſtabat. Vnam quippe futuram ætatem, & tempus ſuppleri aſſeuerabat Archelao, quo de principatu ſuæ poteſtatis exiret. Et ille quidẽ hoc modo ſomnium illud expoſuit. Quinto uero die, poſtquam illud ſomnium Archelao fuerat demonſtratũ, euocator eius Archelaus procurator ſuus, in Iudæam uenit à Cæſare deſtinatus. Similiter & Glaphyræ uxori eius, & regis Archelai filiæ, prouenit. Quæ primo, ſicut ſupra oſtendimus, Alexandro in coniugium ſociata conſtabat, Herodis quidem filio, ſed fratri Archelai. Poſtea uero quàm idem Alexander à patre fuerat interemptus, Iubæ Maurorum regi coniungitur. Quo defuncto, item illam uiduatam in Cappadocia à patre Archelaus in coniugium ſuſcepit: Mariam excludens, quæ ſibi fuerat coniugata. Tantus ſiquidem illum Glaphyræ amoris ardor incenderat. Cum uero iuncta eſſet Archelao, tale ſomnium ipſa quoq; contuetur. Videbat quaſi Alexandrum ſibi aſtantem, & ſe quidem illi adgaudere, eumq; libenter & alacriter amplexari: illum uero exprobrationes ei protinus imputare, dicentem: O Glaphyra, nempe uel nunc confirmas prouerbium, quo dicitur, fidem mulieribus non habendam. Nonne mihi iureiurando conſtricta es, & iugali fœdere uirgo ſociata? Poſtquam filios quoq; ſuſcepimus, amores noſtros oblita es, ſectãdarum cupidine nuptiarum: ſed neque hoc tibi ſufficere iudicaſti, quin etiam tertio ſponſo concumbere præſumpſiſti, & ſine pudore domum noſtram ingrediens, thorum genialem polluiſti, cum Archelao ius coniugale conſocians, ut illum uirum haberes, quem meum fratrem eſſe conſtaret. Verum ego nunquã tui penitus obliuiſcar, neq; beneuolentia, qua ſemper circa te detẽtus ſum, carebo. Liberabo ſanè te uniuerſis opprobriis, meam, ſicuti fuiſti, firmam ſtabilemq; perficiens. Quæ cum illa familiaribus mulieribus retuliſſet, poſt paucos dies uita defungitur. Hæc ergo haud ſanè importuna huic noſtro operi ratus inſerui: primum quidem, quia ea ſunt, quæ circa ipſos reges contigiſſe noſcuntur: deinde, ut exemplo uera probentur dicere illi, à quibus immortalitas diſputatur animarum, ac etiam, ut appareat diuina prouidentia rerum humanarũ cuncta diſponi, ne incredulitate huiuſmodi rerum, homines lædantur in moribus. Enimuero qui hæc crediderit, nullo modo prohibebitur per dies ſingulos ad uirtutis augmenta procedere. Archelai uero regio tributaria facta, Syriæ diſpenſationi coniungitur. Interea Cyrenius, uir conſularis, à Cæſare deſtinatur, cenſum in Syria diſpoſiturus, & domum Archelai redditurus.

Glaphyra moritur.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER XVIII.

¶ *De deſcriptione Syriæ per Cyrenium tempore natiuitatis Chriſti.*

CAPVT PRIMVM.

CYRENIVS autem, unus de his qui ſemper in conſultatione congregabantur, uir per omnium magiſteriorum & principatuum officia celebratus, per cunctas adminiſtrationes ad conſulatus culmen aſcendens, & in cunctis alijs dignitatibus clarus, cum paucis uenit ad Syriam, cenſor gentis à Cæſare deſtinatus, & approbator uniuſcuiuſque ſentẽtiæ. Mittitur etiam cum eo Coponius, ductor totius equeſtris agminis, poteſtatemq; Iudæorum omnium gerẽs. Venit etiam Cyrenius in Iudæam (nam diſpenſationi Syriæ fuerat adunata) uniuerſorum depreciaturus ſubſtantias, & Archelai redditurus pecunias. Porrò Iudæi licet in ipſis initijs deſcriptionis nomen dirum haberent, ſubijciuntur tamen ne amplius reſiſterent, perſuadente illis pontifice Iozaro: Boethi

nunque erat iſte filius. & ille quidē euicti ratione pōtificis, depreciari ſuas permiſere ſubſtantias, nihil amplius hæſitantes. Sed Iudas Gaulonites, homo ex ciuitate, cui nomen erat Gamala, Saddocum Phariſæum ſibi coniungens, recellionem facere feſtinabat, depreciationemq; & cenſum nihil aliud eſſe dicebant, quam integram ſeruitutem. Proinde ad defendendam ſuam libertatem, totam plebem diuerſis exhortationibus incitabant: omnem quoq; illis cooperaturam eſſe creaturam, ſi pro bono libertatis honorem ſuum & gloriam magnanimitate tuerentur: ſed etiam deum non aliter illis auxiliatorem fore, niſi talibus conſilijs ad agendum procederent. His ita dictis, amplius eorum animus concitatur, ut etiam homicidijs nullo modo parcerent: quoniam tum magna uoluptate, quicquid ab illis dicebatur, hauriebant: atq; hoc modo in magnum malum ſeditio illorum & audacia prorumpebat, nihilq; fuit malorum, quod per illos non pullulauerit uiros, & ſupra quam dici pōt, illa gens continuationibus eſt repleta bellorum, & clades inter eos & latrocinia, depræda tionesq; gerebantur, obtentu quidem utilitatis defenſionisq; communis, re uera autem propriorum lucrorū gratia tota ſeditio gerebatur. Multæ itaq; cædes ciuiū ſociorumq; perpetrantur: poſtremo in inuicē conuertuntur, non ſecus quam ſi cōtra hoſtes infenſius agerent bellum. Itaq; quotidie depræ dationes, captiuitates, cædes ubiq; cōcurrebant, ita ut etiam templum dei ignibus cremaretur. Tantum ualuit nouitas, & inſtitutionum mutatio paternarum. Siquidem iſte Iudas & Saddocus quartam philoſophiā nouiter introduxerant, cuius amatorum copiam conquirentes, ſeditionibus ac tumultibus repleuere rempublicam. Sed etiam malorum futurorum radices peſſimas plantaue re, per inſolentiam inconſuetæ philoſophiæ, de qua uolo pauca diſſerere.

De Iudæo & Saddoco.

¶ *De quatuor hæreſibus apud Iudæos.* Caput II.

IVdæis igitur philoſophiæ tres erant, iam inde ab initio inſtitutis patrijs derelictæ, Eſſenorum, Sadducæorum, & tertia qua philoſophabantur, qui dicebantur Phariſæi. Et quanquam de eis explanauerim in ſecundo libro Iudaici belli, tamen etiam nunc commemorationis gratia breuiter attingam. Phariſæi enim quotidianam conuerſationem exiguam habent & prorſus abiectam, nihil mollitudini aut delicatudini penitus indulgentes: ſed quæcunq; iudicio rationis oportere cōperta ſunt, illa ſequūtur, p̄poſitis nullo mō reluctantur: maiores natu cōpetenti honore uenerant̄, ita ut nec contrariū quidda alicui aliqñ reſpondeant: fato geri oīa credunt: ſed neq; libe̊ arbitrium hoīs auferunt, iudiciū dei futuꝝ eſſe ſentiunt, illic cunctos homines p̄pria merita recepturos, tam eos quidē q̄ ſcdm uirtutē uixerint, q̄ illos q̄ neq;tia deprauati ſunt. Animas aūt immortales dicūt. Sed etiā in inferno cōgrua unicuiq; habitacula p̄ merito uel uirtutis, uel iniq;tatis attribui, ſicut unicuiq; uiuenti gerebatur ſtudiū: & alias quidem animas æternis retrudi carceribus, alias autem facultatem reuiuiſcendi percipere. & ob hæc populis quidem ſunt acceptabiles, credibilesq;. Quantacunq; item ad culturam diuinitatis pertinent, orationum celebrationes, templorum conſtitutiones, expoſitionibus ſuis facienda eſſe prædicant. Nam tantum uirtutibus eorum prælatum eſt teſtimonium, ut ad eos plurimæ ciuitates, & maxima multitudo cum ſtudio grandi confluerēt, opinione adducti, qua meliores cæteris æſtimantur. Sadducæi autem animas mortales exiſtimant, ſimulq; cum corporibus interire. Nullas uero alias obſeruationes præter legem cuſtodiunt, aduerſus doctores autem philoſophiæ ſuæ certare & reniti, glorioſum annumerant. Sed ad paucos admodum doctrina eorum peruenit, & modus exercitationis. Primates autem apud eos dignitatibus honoribusq; celebrantur. Eſſeni autem ad deum cuncta rediguntimmortalem animam diount: iuſtitiam autem rem precioſam, pro qua etiam uſque ad mortem pugnandum eſſe prædicant: in templo autem anathemata proponenda prohibent: ſacrificia uel hoſtias cū populo non celebrant, quod ſe plurimum ab eis putant munditia uel ſanctitate differre, & merito ſe à communi congregatione diſcernunt, remotim ſacrificia facientes, cultu uero morum atque conuerſationis optimi: ad colendam terram & exercendam omni ſtudio intenti. Illud etiam habent dignum, & ualde mirabile, quod in alijs non inuenias gentibus tam Græcorum quàm etiam Barbarorum, quod omnes illis opes in medio ſunt, & ab eis omnia communia poſſidentur: nihil amplius inter eos ditior fruitur, nihil pauperior defraudatur, ac ſi nihil omnino poſſideat. Et illi quidem hoc modo ſeſe gerunt. Sunt

Phariſæorū dogmata.

Sadducæorū dogmata

Eſſenorum dogmata.

autem ſuper quatuor millia hominum numero. Vxores non ducunt, neq; ſeruos habere feſtinant, aliud quippe iniquitatis, aliud ſeditionis opportunitatem æſtimant. Iſti ergo ſemotim apud ſemetipſos aduiuunt, mutuas ſibi uiciſſitudines miniſtrantes: ſuſceptores autem redituum promouent, curatoresq; conſtituunt, qui cuncta quæ terra profert, in uſus neceſſarios adminiſtrent. Sacerdotes autem optimos uiros eligunt, cibus illis ſimplex eſt, habitus inſumptuoſus & mundus. Quartæ ergo philoſophiæ Iudas princeps extitit, cuius ſecimus mentionem. Huius ſequaces in ueſtitu, in habitu, cæteriſq; alijs phariſæis conſentiunt: circa libertatem uero immobilem retinent atque immutabilem ſententiã. Nam huius rei cupido magna eorum mentibus eſt infixa. Solum enim principem & dominum dicunt deum omnium. mortis etenim multas & uarias ſpecies ſuſtinere pro nihilo pendunt: uel cognatorum ſupplicia, uel amicorum amiſſiones omnino contemnunt, dummodo nullum hominem dominum dicere compellantur. Nonnulli nanq; uiderunt, qualiter ſæpius aliqui eorum in ſupplicijs immutabiles permanſerunt. Vnde plurimi quoque illius gentis hoc ſtultitiæ morbo inſanabiliter ægrotarunt, Geſſio Floro principatum huius uanitatis obtinente. Nam ex hac quoq; ſuperbia ad ſeditiones excitandas Romanis, recedendiq; ab eis, & ipſe præcipitatus eſt, & alios præcipites dedit. Et philoſophiæ quidem genera, hæc atq; huiuſmodi ſunt apud Iudæos.

Quarta ſecta à Iuda introducta.

¶*De ciuitatibus edificatis tempore Cyrenij, & pollutione templi* Caput III.

INterea Cyrenius opibus reſtitutis Archelai, deſcriptioneq; perfecta, quæ facta eſt tricesimoſeptimo anno, poſtquam Antonius Acciaco bello fuerat à Cæſare ſuperatus Iozarum quoq; pontificem, ſeditionem à multitudine paſſus, ſacerdotali depoſuit officio Ananum in pontificatu ſubſtituens. Herodes autem & Philippus tetrarchiam ſuam eorum unuſquiſq; ſuſcipiens, Herodes Sephorim muro circundedit, ad inſtar & ſimilitudinem Galilææ, quam Autocratorida appellat. Aliam autem Betharanta. Ciuitas autem ipſa eſt, quam muro circunſepiens, Iuliam ex nomine Iuliæ uxoris Cæſaris nominat. Philippus autem Paneadem, quæ eſt circa fontem Iordanis fluminis conſtruens, Cæſaream nuncupauit. Tum etiam Bethſaidam proximam ſtagno Geneſaræ ædificat, & dignitatem ei ciuitatis attribuit, habitatorumq; multitudine replet, aliarumq; neceſſariarum copia rerum refertam facit, & Iuliam cognominem Cæſaris filiæ uocat. Coponio autem Iudæam illo tempore gubernante, quem ſupra docuimus cum Cyrenio deſtinatum, huiuſmodi factum in Iudæa prouenit. Azymorum dies agebantur, quam feſtiuitatem Paſcha uocamus, in qua mos erat ex media nocte portas templi à ſacerdotibus aperiri. Et tunc itaq; apertis portis, uiri quidam Samaritæ occulte in Hieroſolymã uenientes, per templi cunctas porticus, & per totum fanum oſſa iaciunt mortuorum. Et ex illo cœpit in templo ceſtodia maior à ſacerdotibus exerceri.

Iozarus pontificatu deponitur.
Sephor.
Betharanta
Paneas.
Bethſaida
Iulia.

¶*De morte Cæſaris, & Parthorum imperatoris, de Artabano Pilatoq;.* Caput IIII.

COponius autem non poſt multum temporis Romam reuertitur, cui ſucceſſor regendæ prouinciæ Marcus efficitur, ſub quo etiam Salome Herodis regis ſoror uita defungitur, Iuliæ Cæſaris uxori derelinquens Iamniam, & omnem ſuam toparchiam, & in campo Phaſelidem & Archelaidem conſtitutam, quæ etiam plurimis cõſitæ fuere palmetis, quorum fructus optimus & ualde præcipuus. Sed huic quoq; ſuccedit Annius Rufus, ſub quo etiam Cæſar moritur Romanoꝝ ſecundus imperator, ſeptẽ & quinquaginta annos in imperio aduiuens, menſes ſex, dies aliquantulum ſuper duos, ex quibus quatuordecim annis, ſimul cum eo Antonius reip. gubernacula rexerat. Viuens itaq; annos ſeptuagintaſeptẽ, uitã deceſſit. Huic ſuccedit in principatu Tiberius Nero, uxoris eius Liuiæ filius, qui fuit Romanis tertius imperator: ſub quo quintus Iudæoꝝ rector Valerius Gratus efficitur, Annij Rufi ſucceſſor. Is Ananum remouens ſacerdotio, Iſmaelum filium Iabi pontificem deſignauit. Sed & hunc non multo poſt abijciens, Eleazarum Annæ pontificis filium, ſacerdotio ſurrogauit. Poſt annum uero etiam hunc arcet officio, & Simoni cuidam Camithi filio, miniſterium pontificatus attribuit. Sed non amplius & ipſe q̃ unius anni ſpatio eodem perfunctus officio, Ioſephum cui Caiaphas nomẽ fuit, habuit ordine ſucceſſorem. Et Gratus quidem talia gerens, Romam reuertitur, poſtq̃ undecim

Auguſti obitus.
Tiberius ſucceſſor Auguſti.

annos in Iudæa compleuerat. Huic succeſſor Pontius Pilatus effectus eſt. Herodes autem tetrarcha ad magnam amicitiam Tiberij perueniens, ædificat ciuitatem, quam ex eius cognomento Tiberiadem denominat, mœnibus eam firmis fortibuſq; circundans, in regione Galilææ iuxta ſtagnũ Geneſar, unde aquæ calidæ nõ longe diſtabãt in uico, cuius nomen erat Ammaus. In hanc igitur cõfines plurimi confluxere, atq; etiam ex tota Galilæa non parua multitudo concurrit. Ex omni quoq; regione, quæ ſub illo fuerat conſtituta, ab eo coacti conueniunt, ut ibidem commanerent. Multi etiam ex nobilitate illuc habitãdi gratia transferuntur. Suſcepit etiam quotquot hinc inde ueniebant inopes & egenos, pleroſq; etiam quos liberos non eſſe conſtaret, quibus tamen ſecuritatem libertatis attribuit, & beneficia plura contulit, ut hoc inuitamento nollent ex illa ciuitate diſcedere. Priuatas etiam domos ex propriis opibus fabricabat, agros largiebatur, ut his omnibus ſtabiles habitatores efficeret, maxime autem ex paterna lege tranſcribens, in qua ſignificatur, ut habitatio ſeptem dierum ciuem loci perficiat. In illis diebus moritur etiam Phraates Parthorum imperator, inſidijs illi à Phraate filio præparatis, ſecundũ hunc modũ: Phraates imperator poſtq; legitimos filios habuit, aſciuit ſibi Italici generis cõcubinam, cui nomen erat Thermuſa. à Cæſare Iulio cum alijs muneribus hæc ei fuerat condonata, & primum quidem ea, ſicut dixi, pro cõcubina utebatur, captus mira pulchritudine mulieris. Procedente uero tempore, filioq; ex ea Phraate ſuſcepto, coniugem eam legitimam deſignauit: quam honorabiliter tractabat in omnibus, quicquid etiam ei diceret obediebat. Itaq; feſtinans, ut Parthorum principatus filio ſuo contingeret, quod uidebat aliter fieri non poſſe, niſi exinde legitimos filios aliquibus argumentis excluderet: perſuadet imperatori, ut illos Romam obſides deſtinaret. Proinde illi (non enim facile fuit Phraati, diſpoſitionibus Thermuſæ reſiſtere) Romam à patre mittuntur, & ſolus in regno Phraates filius enutritur. Sed poſtquam adoleuit, graue reputans ac moleſtum ut principatum pater tribuente ſuſciperet, inſidias præparat patri, cooperante ſibi etiam matre. Nam ſermo quoq; ferebatur, quod ei concubitu miſceretur. Itaq; pro utroq; facinore genti factus eſt exoſus, tam parricidio quàm amore matris infando, & ſeditiõibus excitatis, anteq̃ amplior fieret, ex regni poteſtate depulſus emoritur. Concordantes itaq; in unum Parthorũ fortiſſimi, cernenteſq; ſine principe ſe non ualere conſiſtere, cœperunt inſpicere quiſnam illis ex genere Arſacidarum fieret imperator: nam aliunde fieri nõ licebat: unde quoque uſq; in hodiernũ diem pollutum dicunt, & iniuriatũ ex ſemine mulieris Italicæ illud imperium. Horodem itaq; per legatos aſciſcunt. Sed poſtq̃ iſte quoq; ſuſcepit imperiũ, cœpit inuidioſus eſſe multitudini atq; ſuſpectus, propter immenſam crudelitatem. erat quippe ferus, & omnibus modis immitis. Hunc ergo congregati ſimul extinguunt. Plerisq; autem dicebant, quod eum in ſacrificijs inter altaria peremerunt: nam eis moris erat in diuinis celebrationibus cultros portare. Apud plurimos tamen opinio illa eſt, quod dũ uenatum pergit, occiſus eſt. Legationem itaq; Romam mittunt, unum ex obſidibus ad imperium poſtulantes, & mittitur illis Vonones, cæteris ſuis fratribus antelatus, quod iudicabatur fortunam ſuam, poteſtatémque non inſolenter aut nimie tractaturus. Sed Barbaræ multitudini celerrima cõuerſio ſuboritur. Siquidem ſunt etiam natura mutabiles. Manſuetudinem itaq; eius cœperunt contemnere: indignũ putantes, ut ſeruo ſubijcerentur alieno. Nam obſidatum ſeruitutem eſſe definiebant: neq; enim iure belli datum, ſed quod peius putabant, in pace ad iniuriam ſuæ gentis & regni alienigenis eſſe contradidit. His ergo querelis gens uniuerſa commota, illum proturbat imperio, cõfeſtimq; Artabanum euocant Medorum regem, ab Arſacidarum genere deſcendentem. Perſuaſus itaq; Artabanus, uenit cum omni militia. Cui Vonones occurrit: & multitudine congregata Parthorum, cũ eo bello congreditur. Artabanus aũt uictus, confugit ad mõtes Mediæ, & non poſt multum tẽpus congregans etiam ipſe magnas turmas exercitus, cũ Vonone cõfligit, & uictus Vonones, cũ pauco ad Seleuciã fugit equitatu. Artabanus aũt fuſum Parthorum exercitũ inſequens, magnã ſtragẽ operatus eſt. Tunc barbaris grandi metu compreſſis, ad Cteſiphontẽ cum magna multitudine pgit. Illo itaq; Parthis imperante, Vonones in Armeniã uenit, & primo quidem in illa regione cœpit imperare, deinde uero ad Romanos legationẽ mittit, Sed ubi Tiberius petitionẽ eius abnuit, ille rectà ad Parthos

Pontius Pilatus.

Tiberias cõditur ab Herode.

Vonones à Partis pulſus

Artabanus

conuertitur,&bellum Artabano denunciat,quandoquidem nulla illi recuperandi regn
Vonones capitur. machinatio ſuccurrebat.Cæteꝝ Armenij,qui circa Niſatem habitabant,Artabano ſucr
ſociati,à quibus detentus Vonones,Syllano Syriæ rectori contraditur. Ille autem ex ue
recundia,qñ eum Romæ nouerat,cuſtodiuit, honorificéꝝ tractauit.Armeniam aũt A
tabanus Horodi uni ſuorum filiorum tradidit.Ea tempeſtate moritur etiam Comagen
Antiochus rex Comage nę moritur rex Antiochus,& plebs aduerſus nobilitatem ſcinditur,& mittit utraq; pars legationem
Romam:nobilitas quidem ſtatum reip.habitumq; mutare deſiderans, ut præſidali diſp
ſatione regeretur,multitudo uero regnum habere proprio more cupiebat.Senatus aut
Germanicus ueneno perit utraq; legatione ſuſcepta, ex decreto Germanicum mittit, cuncta Syriæ negocia corre
cturum,agente fortuna,quo facilius interiret.Nam ueniens in partes Orientis,& in m
lius cuncta diſponens,à Piſone ueneno perimitur,ſicut iam in alijs indicatum eſt.

¶De *Iudæorum cæde à Pilato commiſſa.* Caput V.

PIlatus autem Iudææ rector,exercitum de Cæſarea ſecum aſſumens,tendit ad Hieroſ
lymam,ut leges ſolueret Iudæorum.Nam ſecum ſtatuas Cæſaris,quæ in ſignis mil
taribus inerant,intromittit.Imagines autem,aut aliquid huiuſmodi facere,lex noſtra pr
hibet:& propter hoc ante illum omnes Iudææ rectores, ſine ſignis ingrediebantur mœ
nia ciuitatis.Primus aũt Pilatus ignorantibus populis introgreſſus, ſigna quæ ſecum a
portabat,in ciuitate conſtituit. Illi uero mox ut rem cognouere, congregati ueniunt Cæ
ſaream,diebus plurimis ſupplicantes,ut imagines de Hieroſolymis auferrẽtur.Pilato u
ro abnuente,quod iniuriã Cæſari facere ſi fieret æſtimabat,Iudæi nullo modo diſcedun
Tunc ille occulte in inſidijs armatos milites collocat.Cumq; pro tribunali ſediſſet, quo
ei fuerat ornatum in ſtadio(nam eum locum inſidijs,quas præparauerat,aptum eſſe per
Iudæi cedun tur à Pilato. ſpexerat)Iudæiq; iterum ſupplicarent,ſigno dato milites proceſſere, Iudæisq; undiq; ci
cundatis,cœpit Pilatus mortẽ cõminari,niſi quieuiſſent. At illi mortem ſe potius electu
ros,q̃ conſtitutiones legis ſuæ tranſgreſſum ire firmabant. Tunc Pilatus admirans fort
itudinem Iudæorum in conſeruandis legibus ſuis,confeſtim imagines de Hieroſolymis a
ferri præcepit,Cæſareamq; perduci. Voluit etiam ex opibus templi aquæ ductum per
gentem in Hieroſolymam fabricare,ſuſcipiens initium torrentis,qui ſtadiorum duorum
interuallo diſtabat.Sed Iudæi non libenter accipiunt,& circa eos qui operabantur mult
millia hoĩm congregata,clamabant ut abillo opere ceſſaret.Pleriq; etiã maledictionibu
utebantur,contumelias quoq; iactantes,ſicut uulgaris ſolet multitudo. Ille uero milites
dorſo Iudæos circunuenire p̃cipiens,iubebat ut decederent.Illis autẽ ad cõtumelias iniu
riasq; cõuerſis,dato ſigno militibus,iuſſit ut Iudæos inuaderẽt.Milites porrò ampliora
iuſſi erant perpetrantes,multitudinem magna cæde proſternunt.Plures igitur ibi defi
unt,pleriq; autem ſauciati diſcedunt.Itaq; hoc modo ſeditio illa terminatur.

¶DE DOMINO IESV CHRISTO. Caput VI.

FVit aũt eiſdem temporibus Ieſus, ſapiẽs uir, ſi tñ uir eum nominare fas eſt. Erat en
mirabiliũ opeꝝ effector,& doctor hoĩm eoꝝ,qui libenter quæ uera ſunt audiũt. E
multos quidẽ Iudæoꝝ,multos etiam ex gentibus ſibi adiunxit.Chriſtus hic erat.Hunca
cuſatione primoꝝ noſtræ gentis uiroꝝ,cũ Pilatus in crucẽ agendũ eſſe decreuiſſet,nõ de
ſeruerũt hi q̃ ab initio eũ dilexerũt.Apparuit eĩ eis tertia die ineꝝ uiuus:ſicũ quod diu
nitus inſpirati pphetæ,uel hæc uel alia de eo innumera miracula futura eẽ p̃dixerãt. Se
& in hodiernũ,Chriſtianorũ,qui ab ipſo nuncupati ſunt,& nomen perſeuerat & genus

¶ *De ſtupro nobilis Paulinæ in templo Iſidis Romæ,deq; Iudæorum turbatione Romæ & in Iudæa per Pilatum.* Caput VII.

EIſdem temporibus alia Iudæos ſæuiora perturbant.Nam etiam in tẽplo Iſidis, quod
Romæ fuerat conſtitutũ,factũ quoddam turpitudine plenũ opprobrioq; contigit
quod primum explanabo:tum demũ ad illa quæ apud Iudæos euenere,tranſibo. Paulina
quædam mulier erat Romæ,maioꝝ dignitate præclara,ſtudio caſtitatis intenta,honeſta
tis opinione ſpicua.Erat etiam opum magnitudine locuples,& uultus pulchritudine de
cora:ætate aũt qñ maxime mulieres pudicitia decorant. Hæc nupta erat Saturnino,etiã
ipſi genere,opibus,cæteroq; cultu conſimili.Huius itaq; amore detinet iuuenis quidã no
mine Mundus, ex numero equeſtri,ſed in gradu iam emerito conſtitutus, & dignitate

magna sublimis,idoneus etiam ad munera largienda,sumptusq; faciendos.Nam memo ratæ quoq; mulieri maiora dona promiserat,quæ illa contemnente maximo fuerat amo re succensus,ut etiam uiginti myriadas dragmarum Atticarum se daturũ pro uno con cubitu spopondisset:sed neq; sic illa deflexa est.Tum ille nimiam infelicitatem morbi sus tinens, iquidem neq; cibum ualebat accipere,morti se addixerat, hoc unum sibi iudicãs tanti mali fore remedium. Et ille quidem tale decretum animo infigens, per dies sin gulos hoc agebat,ut celeri morte raperetur. Erat autem eidem Mundo liberta quædam ex parentibus,nomine Ida,omnium malorum & iniquitatum coagulum. Quæ grauiter *De liberta Mundi,nomine Ida* ferens,quod ille iuuenis se damnaret in mortem(nam clarebat omnino perituras)acce dens erexit eum,& cœpit cum eo talia fabulari,quæ animũ eius bonæ spei facerent. Pro mittebat se nanq; acturã apud Paulinã,ut quinq; myriadas accipiẽs, cõcederet iuueni qđ uolebat.His itaq; dictis iuuenẽ de morte reuocans,sumpsit ab eo pecuniæ quantũ placue rat:sed non eadem uia Paulinam aggreditur,qua fuerat ante tentata:cernens animũ mu lieris nullo modo capi pecunijs. Sciens uero quod admodum esset illa cultura Isidis occu pata,tale aliquid machinatur. Accedit ad quosdam ex templo Isidis sacerdotes, quib⁹ in terpositione iurisiurandi fidem seruare persuasit, dans etiam in præsenti duas myriadas & dimidiam;promittens etiam aliud tũ,si quod uellet habuisset effectum. Tunc causam aperit, amorem iuuenis indicat, orat ut & mulierem quibus possent modis inducerent. Illi aũt pecuniarũ cupidine capti,promittunt quicquid imperaret protinus impleturos, præsertim autem ipse maximus sacerdotum,ut Paulinam conueniret, ac suis uerbis im pelleret, pollicetur.Finxit itaq; se ex Aegypto uenisse,ab Anubi destinatum,quod is gran di circa Paulinam amore teneretur,eumq; deum sibi iussisse,ut Romã ueniret, mulieriq; præcepta numinis apportaret.Libenter illa & exoptabiliter suscipit,atq; ad amicas glori ando denũciat,quod ab Anubi tali merito digna iudicetur.Hoc etiam indicat & marito, quod ab ea thorum & cœnam Anubis concupiscat.Ille autem grate concessit,pudicitiam coniugis non ignorans.Illa igitur pergit ad templum;& cum cœnasset, tempusq; quie scẽdi uenisset, uniuersæ ianuæ à sacerdote clauduntur, cuncta quoq; lumina subtrahunt. Mundus autem intrò latebat occultus.Qui postq; silentium factũ est,ad mulierẽ deuenit, *Paulina in templo stuprata.* Illa aũt existimãs deum esse,reuerenter accipit,atq; ita cum ea Mundus pernoctans,circa uiciniam lucis abscessit.Illa aũt mane facto cõsurgens,atq; ad suum uirũ ueniens, aduentũ ad se numinis enarrauit.Similiter etiam loquitur ad amicas, magnã sibi ex hoc glorifica tionẽ reputans pueniſſe,& quia uerba quoq; ad illã feciſſet Anubis,indicabat.Sed ex au dientibus alij non credebant,naturã inspicientes rei,alij aũt credebant, quidã uero admi raculũ ducebant,pudicitiã attẽdentes,dignitatẽ referentes. Tertia uero die postq; factum est,occurrens ei Mundus:ô Paulina,inquit,saluasti mihi uiginti myriadas,quas potuisses familiaribus tuis rebus adijcere,nunc aũt nec meis postulationibus defuisti,& damnificatione liberasti.Nam in templo tota nox à te cum Mundo peracta est:nec mei noſs interest uoluptate percepta. Nihil enim ad perficiendum negocium obfuit, quod Anubis uocitatus sum. Et ille quidem talia locutus abscessit. Illa uero in mentem suam rediens,tunc primum illud facinus intellexit:& scissis protinus uestimentis,ad uirum accurrit, fictionemq; aperuit tam magni facinoris,deprecata ne suam iniuriam negligeret. At ille imperatori cuncta denunciat.Tunc Tiberius diligenter causam examinans,uniuersum sacerdotũ scelus inuenit,& ipsos quidem cum Ida,quæ causa totius iniquitatis extiterat,adegit in cruces:templum autem ipsum funditus euertit, statuamq; Isidis in Tibrim fluuium in *Destruitur templũ Isidis.* stari præcepit.Mundum autem exilio condemnauit,dignum eum maiore pœna non iu dicans,quod amoris uehementia deliquisset.Et ea quidem quæ in templo Isidis prouene re,tali fine conclusa sunt.Nunc ad rem redeo,ut explicem quæ Iudæis Romæ eodem tẽ pore contigerunt,sicut etiam ante præstrinxi.Erat quidam uir genere Iudæus, de sua pa tria profugus:accusabatur autem de legalium transgressione præceptorũ,unde apud su os quoq; reus habebatur,& malignus in omnibus.Iste per multos dies legem se Mosi ex ponere simulabat,& tres uiros in omnibus similes sibi consocians,seducunt Fuluiã quan *De Fuluia.* dam,unam de cœtu nobilium,ut legi Iudaicæ animum suum dederet.Cui persuadent,ut ostri & auri plurimũ in Hierosolymam mitteret,tẽpli ornatui profuturũ.Quod illi su

mentes, propriis usibus absumpsere, ppter quod etiam argumentis & fallaciis antea cusi-
Iudei Roma excedere co guntur. cta peregerant. Tunc Tiberius (nam ei totum negocium Saturninus insinuat, uir Fuluiæ pariter amicus & tutor) iubet Roma cunctos Iudæos excedere. Consulti autem quatuor millia ex Iudæis militantes mittunt in Sardorum insulam: plurimos autem militare nolentes, propter legis paternæ custodiam, affecere tormentis, atq; hoc modo propter negotiam quatuor hominum, uniuersa ex urbe multitudo pellitur. Sed neq; Samaræorum gens turbarum fuit expers, uel à tumultibus aliena. Hos enim peruertit uir quidam, mentiri pro nihilo ducens, Caphedon nomine, qui omnem plebem suasionibus artificiosis induxerat, ut in montem Garizin omnes accurrerent, quod eum sanctum ac uenerabilem haberent. Pollicebatur enim se ascendentibus ostensurum uniuersa uasa, quæ ibidem à Mose fuissent obruta. At illi persuasi uerbis illius armantur, & confidūt in quodā uico, cuius nomē Tirathua, atq; hincinde plurimos cōgregabant, ut cum maxima multitudine montem ascenderēt. Sed hos in ipso ascensu Pilatus occupat, oēm equitatū ꝓcedere iubens, & peditum uelocissimos, atq; ibi circa memoratū uicum pugna cōmittitur: & alios obtruncant, pleroſq; in fugā uertunt, maximā partē capiunt: quoꝝ seditionis principes, uel eos q̄ in fugiendo plurimum ualuerant, Pilatus interfecit. Sed ex Samaræorum gente turbata, cīcti priores ad Vitellium ueniunt, q̄ per id tēpus gerebat Syriæ principatū, atq; apud eum Pilatū accusant, quod iniuste tantos occiderit. Non eīm à Romanis discedēdo, sed iniuriā Pilati declinando, in Tirathua cōgregatos esse pfitebātur. Tūc Vitellius Marcellū, unum ex suis amicis, q̄ curaret in Iudæa, cōstituit: Pilatū aūt Romā pergere, ut de his q̄bus à Iudæis accusabat, se in iudicio Cæsaris expurgaret. Tunc Pilatus postq̄ in Iudæa decimū cōpleuit annū, pgit Romā, Vitellij iussione cōpulsus: non eīm posse eius dispositionibus reluctari. Sed anteq̄ Pilatus Romam ueniret, Tiberius ex humanis rebus abscessit.

¶ *Vitellij gesta circa Caiapham pontificem, & de bello Parthorum.* Caput VIII.

Vitellius autem ueniens in Iudæam, ascendit Hierosolymam, & erat forte tunc festiuitas à maioribus instituta, quæ Pascha uocatur. Vitellius itaq; magnificus ac munificus extitit in populos: nam & uenalium rerum precia leuigauit, & in alijs plurimis
De stola pontificali à Vitellio reddita circa eos liberalis apparuit: sed etiam stolam pontificis, uniuersumq; eius cultum atq; ornatum, in templo haberi permisit, & sub pontificum potestate seruari, secundum institutionem moris antiqui. Nam antequam Vitellius uenisset, in Antonia seruabatur. Arx enim huiusmodi nomine censebatur. Vt autē ibidem seruaretur, talis extiterat causa. Pontificū quidam Hyrcanus nomine, unus ex multis (nam plures hoc uocabulo fuerant nuncupati) prius in loco templi uicino tabernaculū construxerat, & ibi ex maxima parte degebat, ubi etiam stolam pontificalem habuit. Nam custos eius existebat, eo quod eam soli licebat induere, quando intrabat templum. Cæterum quando in ciuitatem exibat, priuatis indumentis utebatur. Hanc itaq; consuetudinem & ipse & filij eius multo tempore cō seruabant. Sed postq̄ Herodes accessit in regnum, illud tabernaculum opportuno loco sibi situm existimans, opulentius construit: & Antoniam ex nomine Antonij, quod ei amicus erat, appellat: sed etiam stolam sicut eam ibi reperit, ita etiā præcepit custodiri, existimans ex hoc nihil seditionis aduersus se populum commoturū. Similiter etiam fecit Archelaus filius eius, postquam Herodi successit in regnum. Et deinde Archelao excluso, à Romanis seruabatur stola pontificis in illo tabernaculo ex lapidibus fabricato: sub figillo sanè pontificum & gazophylacis habebatur, à quo & cætera templi ornamenta & candelabrum quoq; seruabatur, quod tantum per dies festos ad usum pōtificum tradebatur. Transacta uero festiuitate, iterum in loco proprio reponēda reddebatur, & per tres utiq; festiuitates singulis quibusq; annis, & per ieiunia dabatur atq; reddebatur. Vitellius autē tunc secundum morem antiquum stolam illam pontificū potestati contribuit: neq; permisit, ut quando usui opus esset, à gazophylace peteretur. Hoc itaq; beneficium Iudæis indulgens, pontificem Iosephum cognomento Caiapham, sacerdotali remouit officio, cui Ionathan filium Annæ in pontificale ministerium subrogauit. Quæ cum egisset, iter confestim, quod in Antiochiam ducit, ingreditur. Mittit etiam Tiberius ad Vitellium literas, iubens ei, ut amicitiā cū Artabano Parthorum imperatore conficeret. Terrebat enim eū q̄ inimicus extaret, & Armeniam inuasisset, ne forte amplius eius concepta progrederet in-

dacia, monetq; ut non aliter eius amicitiæ crederetur, nisi suos filios obsides præbuisset. Hæc itaq; ad Vitellium scribente Tiberio, ille magnis muneribus persuadet Iberorum & Albanorum regi, ut cum Artabano sine ulla dilatione pugnarent. At illi à pugna quidem abstinent, uerum Schytas, concesso eis transitu, aperientes Caspias pylas, in Artabani regiones immittunt, atq; ita deuastatur Armenia, omnisq; terra Parthorum hostibus impletur & cladibus. Nam primi eorum passim ubiq; perimuntur, turbis & luctu cuncta complentur. Filius etiam ipsius imperatoris in ea pugna perimitur, cum exercitu numeroso. Nam multæ myriades ibi defecere Parthorum: ipsumq; Artabanum, per munera Vitellius corruptis amicis eius & consanguineis, penè perdiderat. Sed cum dolos intelligeret Artabanus, secq; circunuētum irremediabiliter agnouisset (nam erant & plures & primi, à quibus insidiæ parabantur) cum paucis fidelibus ad superiores satrapias abscessit, atq; ita se insidiantiū dolis eripuit. Postea uero magnā manū Dacorū suorumq; cōgregans, & superans, suū tutatus est principatū. Hæc igitur Tiberius audiens, iussit postea cū Artabano amicitiam fieri, quod etiam ille libenter amplectitur. Hoc actū qñ gerebatur, circa Euphraten fluuiū erant Artabanus & Vitellius, atq; ibidē paucis de fœdere colloquūtur, in medio sibi ponte fluminis occurrentes, paucos secū uterq;, qui sibi munimento forēt, adducens. Ibi postq̄ de pace locuti sunt, Herodes eius tetrarcha conuiuiū in loco medio *Herodes conuiuium Artabano & Vitellio præparat* ꝓparat, tabernaculū ex uelamētis preciosis exornans. Tunc Artabanus dat obsidē Tiberio Darium filiū suum, cū quo etiam munera magna multaq; transmittit. In quibus etiam hominē magnitudine septem cubitorū, genere Iudæum, nomine Lazarum, misit, qui ꝓpter corporis uastitatē Gigas uocabatur. His itaq; peractis, Vitellius ad Antiochiam, Artabanus autem in Babyloniam reuertitur. Herodes autē uolens semetipsum Cæsari tali nuncio commendare, literas per huiusmodi destinat portitores, in quibus intimat pacem factam, obsidemq; susceptum: postremo cuncta denunciat, quæ ad negociū pertinebant, nihil penitus ꝓtermittens. Postea uero cū à Vitellio de his rebus destinarentur epistolæ, rescribitur à Cæsare, quod cuncta iā ante cognouerit, Herode de omnibus edocēte. Ex hoc Vitellius supra q̄ quisquam ratus erat, indignatione turbatur, nō tñ suum animū aperit, sed iram mente seruabat, donec reuerteretur, Caio sumente regimen principatus.

¶ *De bello inter Herodem & Aretam propter Herodiadem* Caput IX.

TVnc etiam Philippus Herodis huius frater uita defungitur, uicesimo quidem secundo anno imperante Tiberio: ipse autē per uigintiduos annos rectus aduixit, sub suo iure possidens Trachonitidis & Gaulanitidis regionem. Ad hæc etiam Bathaneorū uniuersam gentem suo regimine gubernabat. Is moderatum & mansuetū se cunctis quibus imperabat exhibuit, nullas oppressiones aliquibus importans: nam eius ad subiectos conuersatio talis erat. Procedebat in itinere cum paucis electis, sibiq; gratissimis: in causis iusta iudicia proferebat, occurrantibus uel opis egētibus auxiliabat impiger, ac si forte oppressionē sensérat alicuius, statim in solio cōsidens causam audiebat, iustæ parti adiutor, iniustæ autē punitor existens. Hic ergo moritur in Iuliada: unde magnis exequijs in monumentū defertur, quod ab ipso ante fuerat constitutū. Iustaq; sunt illi magnifice celebrata. Principatum autem eius Tiberius Cæsar assumens, siquidem nullum reliquerat filiū, dispensationi Syriæ regiminiq; coniunxit: functiones autem tributarias quæcunq; colligerētur, in eadem præcepit tetrarchia seruari. His quoq; temporibus inter Aretam Petræum, & Herodem regem simultas magna contigit, propter huiusmodi causam: Herodes tetrarches uxorem habuit, Aretæ filiam, cum qua non paruum tempus aduixerat. Sed cum Romam euocaretur, transiens in domo Herodis exceptus est. Frater eius erat etiam ipse, sed non ex una matre progenitus. Herodes enim ex filia Simonis sacerdotis fuerat ꝓcreatus. Cumq; ibi eēt, Herodiadis amore captus est, uxoris alterius Herodis: filia enim *Herodes capitur amore Herodiadis.* erat ista Aristobuli, soror autem Agrippæ maioris. Audet igitur cū muliere de nuptijs ineundis miscere sermonem. Illa uero suscipiente, pacta firmantur, ut cū Roma reuersus fuisset, illa connubij iura susciperet. Erat enim in pactis, ut filiam Aretæ regis excluderet. Et Herodes quidem Romam talibus pactis firmatis, aduehitur. Sed cum reuersus fuisset, peragens Romæ propter quæ fuerat euocatus, uxor eius fideliter cūcta cognoscens, quæ inter eū fuerant Herodiademq; cōposita: anteq̄ eam ille cuncta cognouisse sentiret, rogat

uirum ut in Machærunta,ubi limes erat Aretæ Herodiſq; regionis, ab eo mitteretur,nihil ſuæ uoluntatis aperiens. Hoc Herodes libenter accipiens, mittit uxorem,nihil eam ſenſiſſe penitus arbitratus. Illa uero (præmiſerat enim ante multum tempus ad patrem, ut ei apud Machærunta omnia pararent,quæ itineris uſus expoſceret) à ductoribus Aretæ ſuſcipitur,cõteſtimq; intrat Arabiã,atq; ibi ab illis ductoribus ad alios,ab illisq; rurſus ad alteros tranſmiſſa,cum ſumma celeritate patri perducitur,cui cunctam Herodis aperit uoluntatem.Ille uero exhinc inimicitiarum ſumpſit initium,atque ab utroq; exercitu congregato,in regione Gamalica bello conſligitur:non quidem ipſis præſentibus, ſed ductoribus ab utraq; parte tranſmiſſis.Pugna itaq; facta,& exercitu Herodis afflicto,proditione perfugarum,qui de Philippi tetrarchia ad Herodem quaſi auxiliandi cauſa conuenerant,hæc Herodes ſcribit ad Tiberium.Ille autem indignatus, quod Aretas talia perpetrauerit,ſcribit Vitellio,ut ei bellũ inclũctanter inferret,& aut uiuũ eũ uinctũ adduceret, aut certe mortui caput auferret.Tiberius quidẽ ut hæc ageret, rectori Syriæ demãdabat.

¶ De Iohanne Baptiſta. Caput X.

QVibuſdam autem Iudæorum uidebatur ideo periſſe Herodis exercitum,quod in eũ ſatis iuſte indignatio diuina commota ſit,pro uindicta Iohannis, qui uocabatur Baptiſta.Hunc enim Herodes occidit,uirũ ualde bonũ,qui præcipiebat Iudæis,uirtuti operam dare, iuſtitiam colere, in deum ſeruare pietatem, & per baptiſmum in unum coire. Tum demũ enim baptiſmum acceptabile fore, ſi non ſolum ad abluenda peccata ſumat, uerumetiam ad caſtimoniam corporis,atq; ad animæ iuſtitiam,purificationemq; ſeruet, omniumq; pariter uirtutum uelut ſignaculum & cuſtodia quædã fidelis habeatur.Quæ cum ab eo præcepta huiuſmodi docerentur,atq; ad audiendum eũ perplurima multitudo concurreret,ueritus Herodes, ne forte doctrinæ eius perſuaſione populi à ſuo regno diſcederent(uidebat enim quod præceptis eius ac monitis parata eſſet plebs in omnibus obedire)melius credidit priuſquam noui aliquid fieret,præuenire hominem nece,quàm poſtmodum turbatis rebus,ſeram pœnitudinem gerere.Ex ſola hac ſuſpicione Herodis, uinctus in caſtellum Machærunta abducitur Iohannes,ibiq; obtruncatur. Iudæis autẽ,ſicut iam diximus, uidebatur pro eius ultione interitum illius exercitui deum importaſſe, quo Herodes ſumpſiſſet digna ſupplicia.

¶ De morte Tiberij,& Herodis progenie uniuerſa. Caput XI.

VItellius uero cœpit omnia præparare,ut bellum cum Areta perageret.Sumens igitur duas legiones,& peditum & equitum uniuerſam manũ,cũctosq; auxiliarios ex regibus qui ſub Romanis erant,ſimul adducens, pergebat per Iudæam tranſitũ facere. Sed uenientes in occurſum eius primates Iudæorum,poſtulabant ne per eorum regionẽ iter ageret,ne compellerentur contra legem ſuam imagines & ſigna ſuſcipere.Quibus auditis ille perſuaſus,mutata ſententia,quam ante cõſulto prouiderat,per campum magnũ ire præcepit exercitum:ipſe aũt cum Herode tetrarcha & amicis aſcendit in Hieroſolymã,deo hoſtias immolaturus.Nam dies feſtus Iudæorũ propinquus inſtabat.Ad quam feſtiuitatem occurrens,fauorabiliter ac decẽter ab omni multitudine Iudæorũ exceptus eſt: ibiq; peragens dies tres,Ionathan pontificali remouit officio quod Theophilo eius fratri cõtradidit.Quarto aũt die allatæ ſunt illi literæ,in quibus ſignificabatur mors Tiberij, & ut oẽm multitudinem congregans,ad deuotionem Caij iurare cõpelleret: milites quoq; & auxilia cuncta ad loca propria dimittebat, quod bellũ iam gerere non ualeret,neſciens Caij propoſitũ,in quem poteſtas reꝝ tranſlata cõſtaret.Dicebatur etiam, quod hoc Aretas ex augurio antea cognouiſſet.Nam cũ ad eũ Vitellius nunciũ belli miſiſſet,fertur Vitellij militibus reſpõdiſſe,impoſſibile prorſus, ut ad Petræos Romanus exercitus aduenire,antea eĩm unum ex principibus moriturũ, uel eum qui bellum imperauiſſet,uel illũ qui imperantis ppoſito miniſtraret,uel illum aduerſus quẽ prælĩ pararet.Vitellius interea in Antiochiam repedauit.Agrippa uero Ariſtobuli filius,anno anteq; Tiberius moreretur,Romam uenit:uolens apud imperatorẽ agere,ut ſibi aliquam tribueret poteſtatẽ.Volo igitur plenius explicare de uniuerſo Herodis genere,qualiter fuerit ppagatũ:ſimul enim & ſermo ad hanc hiſtoriã pertinens,amplius eniteſcet:& nihil prodeſſe,uel exercitus,aut uim corporis,uel alia quæ uidentẽ mortalibus appetenda,ſine pietate qua colit

Tiberij mors

deus. Siquidem intra centum annorum ſpatium, præter paucos (nam admodum plures erant) cuncta Herodis origo conſumpta eſt. Super hæc etiam ad humilitatem & modeſtiam humanum genus adducitur, cum illius familiæ calamitates audierit. Poſtremo etiam omnis res Agrippæ declarabitur, digna maiore miraculo, qualiter ex priuato & abiecto, ad tantam magnitudinem poteſtatis aſcenderit, quod nullus de illo homine aut ſperare poſſet, aut credere. Dixi quidem & antea de his, tamen nũc quoq; diligentius explanabo. Herodi maiori fuere ex Mariamme Hyrcani filiæ duæ, ex quibus una, id eſt, Salome, nupta fuerat Phaſelo nepoti ſuo, filio Phaſeli fratris Herodis: hanc enim pater ipſe tradiderat, altera uero, id eſt, Cypris, Antipatro, & ipſa nepoti quidem Herodis, filio autem ſororis eius Salomes. Et Phaſelo quidem ex Salome procreãtur liberi quinq;: Antipater, Herodes & Alexander: filiæ autem, Alexandra & Cypris, quam in coniugium acceperat Agrippa, filius Alexandri. Alexandram autem honorabilis uir Cyprianus ex nobilibus habebat uxorem: ſed nullos ſuſcipiens filios Cypris, emoritur. Verum ex Agrippa quidẽ pueri procreantur duo, filiæ autem tres: Beronice, Mariamme, Druſilla: Agrippa autem & Druſus pueri uocabantur: quorum Druſus, antequam ad adoleſcentiam ueniret, emoritur: Agrippa autem à patre enutriebatur. Herodes autẽ & Ariſtobulus & Beronice, etiã hi quoq; filij fuerunt filij Herodis maioris: Beronice autem Cuſtobari, fuit Salomes filia, ſororis Herodis. Hos Ariſtobulus infantulos dereliquerat, occiſus à patre cum Alexandro fratre, ſicut ante iam diximus. Sed hi poſtquam adoleuerunt, ducunt: Herodes quidẽ iſte Agrippæ frater, Mariam filiam Olympiadis, regis Herodis filiæ, & Ioſippi, qui erat Herodis regis frater. Habuit autem ex hac filium Ariſtobulum. Tertius autem Agrippæ frater Ariſtobulus ducit Iotopalam, Sigerammi filiam, Emeſorum regis, ex quibus naſcitur puella, cuius audiendi ſenſus fuerat obturatus, nomine Iotapa: Et iſti quidem maſculorum filij fuere. Herodias quoq; erat his ſoror progenita, quæ Herodi Herodis maioris filio fuerat iuncta, quem ex Mariamme ſuſceperat, Simonis pontificis filio. Ex iſtis etiam Salome filia procreatur: qua procreata, Herodias legem paternam tranſgrediens, Herodi coniungitur fratri uiri ſui, ex uno patre progeniti, uiuum deſerens uirum. Hic autem cui cõiuncta eſt, tetrarchiam habebat Galilææ. Filia uero eius Salome, Philippo filio Herodis nupta eſt, tetrarchæ Trachonitidis regionis. Sed iſto fine filijs moriẽte, Ariſtobulus eam in coniugem ſuſcepit, filius Herodis, fratris Agrippæ. Ex quibus filij quoq; naſcuntur tres: Herodes, Agrippa, Ariſtobulus. Et Salomes quidem tali modo proſapia propagatur. Ei aũt ex Antipatro filia procreatur Cypris, quam Alexas Selcias ſumit uxorẽ. Alexæ uero huiuſq; mulieris filia, fuit item Cypris. Herodes aũt & Alexander, quos fratres diximus Antipatri, ſine filijs moriuntur. Alexandro autem Herodis regis filio, qui à patre fuerat interemptus, Alexander & Tigranes filij generantur, ex Archelai Cappadocum regis filia, & Tigranes quidem cum regnaret in Armenia, accuſatus in Roma, ſine prole defungitur. Alexandro autem, Tigranes cognominis fratris eius gignitur filius. Et iſte Alexander, qui duxit Antiochi Comagenorum regis filiam, Iotapam nomine, Leſidi Ciliciæ ciuitatis à Veſpaſiano rex efficitur. Et Alexandri quidem origo confeſtim ut pullulauit, culturam gentis ſuæ dereliquit, ad ritus tranſiens moreſq; gentilium: cæteræ uero filiæ Herodis, nullam prolem penitus habuere. Herodis autem quam memoraui, proſapia permanſit uſq; ad tempus, quo Agrippa maior regnum accepit.

De uniuerſo Herodis genere.

¶ *Agrippæ fortunæ in Iudæa cum Cæſare.* Caput XII.

His itaq; de Herodis genere declaratis, nũc de Agrippa narrabo, uel qualis illi aduerſitas fortunæ prouenerit, uel qualiter omnes calamitates effugerit, atq; ad magnam dignitatem poteſtatemq; conſcenderit. Ante paucum igitur tempus q̃ rex Herodes de uita diſcederet, Agrippa apud Romam erat, ubi maximam familiaritatem cum Druſo Tiberij filio conquiſierat, & cum Antonia Druſi maioris cõiuge, eo quod hæc matrem eius in honore magno haberet, & uenerabiliter appellaret. Agrippa uero magnanimus & natura largus exiſtens, & ad donandum ualde munificus, uiuente quidem matre ſuam uoluntatẽ non ualebat oſtendere, ueritus ne illã in aliquo contriſtaret. Mortua uero matre, & pprij factus arbitrij, cœpit opes ſuas abũdãter effundere, & alia quidẽ quotidiani uict' gra opulẽter erogare, alia munerib' in diuerſos expẽdere, plurima uero libertis Cæſaris

Nauigatio Agrippæ

dare,quod ipſe per eos poſſet aliquid adiuuari.Proinde hoc modo ſemetipſum exhibes, breui ad magnam penuriam egeſtatemq; peruenit. Acceſſit illi enim aliud, unde Romæ permanere prohiberet.Contigit enim Tiberij filium mori:quo mortuo, Tiberius prohibuit omnes amicos filij ſui, omnesq; familiares ante faciem ſuam accedere: ne illis triſtis,recordatione filij facta,dolor ei luctusq; moueretur. Ob hanc igitur cauſam in Iudæam Agrippa nauigando perrexit,uidens ſe apud Romam miſerabiliter uiuere, eo quod oēs ſuas opes amiſerat,& nullus illi aditus eſſet,unde poſſet aliquos quæſtus habere: nā multas etiam ibi pecunias ſub fœnore acceperat.à quibus cum urgeretur,unde debitum conſolueret non habebat.Defectu igitur conſilij,& confuſione,quod ſe taliter uideret,diſceſſit in quandam turrim,quæ in Malathoes fuerat conſtituta: addicens ſemetipſum, ut hac luce defungeretur.Quæ cum uxor eius Cypris ita eſſe ſentiret, cœpit omnibus modis laborare,ut eum à morte prohiberet.Inuenit ergo conſilium, ut ad ſuam ſororem Herodiadem ſcriberet,quam Herodes tetrarcha uxorem acceperat,intimans eis in quibus Agrippa eſſet conſtitutus,uel qualiter ſe uellet morte damnare,oportere illam propter conſanguinitatem auxilium ferre.Illi uero euocantes Agrippam,habitationem illi in Tiberiade conſtruunt,& aliquantum æris per ſingulos dies, quod ad uictum eis ſubminiſtraretur, dare præcipiunt.Sed in hoc Herodes non multo tẽpore perſeuerat, licet etiam ipſa quæ daret,ſufficientia non eſſent.Nam cum aliquo die in Tyro per uinum hoc Herodes exprobraret Agrippæ,Agrippa impatiẽs exprobrationis abſceſſit,atq; inde perrexit ad Flacci uirum conſularem, cum quo Romæ amicitiam non paruam induxerat. Is enim tunc gubernationem Syriæ diſpẽſabat.Cumq; ſuſceptus eſſet à Flacco, apud eum interim degebat.Retinuit ibi quoq; Flaccus Ariſtobuli fratrem Agrippæ, ſed ſimultate diuerſum: haud ſanè per hoc in aliquo præpediebantur,quo minus amicitiam conſulis honoremq; mererentur.Sed non tamen Ariſtobulus aduerſando ceſſauit,donec eum Flacco quoque reddidiſſet inuiſum,huiuſmodi cauſam offenſionis inueniens: Damaſceni cum Sidonijs pro limitibus certamen exercebant.Cumq; inter eos Flaccus auditurus foret,illi cognoſcentes Agrippam,quod apud eum plurimum poſſet, rogabant ut partis eorum fautor exiſteret, argentum ei plurimum promittentes. Et ille quidem omnia ſtudioſe gerebat,quod Damaſcenis ſuffragaretur auxilium.Ariſtobulus autem(non enim eum latuit pecuniarum quæ fuerat facta promiſſio) cauſam deportat ad Flaccum. Quæ cum fieret examinatiõe manifeſtior,à ſua gratia repellit Agrippam.Ille autem extrema penuria circunſeptus,ad Ptolemaidem pergit,atq; ibi neceſſitate rei familiaris aſtrictus,cõſilium capit in Italiam nauigandi.Sed cum eum ſumptum prohiberet inopia, Marſyam libertũ ſuum rogabat,ut ei in tanto molimine adiutor exiſteret, ab aliquibus pecunias mutuando. Et Marſyas primũ quendã Beronices matris Agrippæ libertum, ſed iure teſtamẽti eius factum ditionis Antoniæ,poſtulat ut ei aliquas pecunias daret,ſcriptura & fide mediante.Ille uero querebatur de Agrippa pro cuiuſdam fraude pecuniæ,& cõpellit Marſyam, cautionem dare trium millium Atticarum,facereq; ut duo millia minus quingentis acciperet.Ille porrò conceſſit,quia non erat aliud quod egiſſet.Sumpta itaq; pecunia, Agrippa Anthedonem uenit:& reperiens nauim,iter propoſitum peragebat. Hoc agnoſcens Herennius Capito,lamniæ curator,milites mittit,ut ab eo argenti triginta myriadas exigerent,quæ Romæ theſauris Cæſaris debebantur.Qui uenientes,Agrippam pecuniam dare compellunt.Ille uero facturum ſe quod iubebatur aſſimulans, nocte Alexandriam profugit,ubi Alexandrum deprecatur Alabarchum,ut ei uiginti myriades mutuas largiretur. At ille ipſi quidem daturum ſe non promiſit, Cypridi autem ſimilia poſtulanti non abnuit,obſtupeſcens ſtudium dilectionis eius erga proprium uirum,& quod eam uidebat honeſtatis cuncto genere decoratam. Alexander igitur quinq; illis talenta in Alexandria mutuatur,promittens ut cum in Dicæarchiam ueniret,ibi reliquum daret:timẽs Agrippam,quod eſſet in expenſis profuſior.Et Cypris quidem exinde uirum in Italiam nauigaturum dimittens,ipſa cum filijs in Iudæam reuertitur. Agrippa uero Puteolos appulſus,epiſtolam ad Tiberium Cæſarem ſcribit,qui tunc Capreis agebat,præſentiam ſuã ſignificans,ut dignus fieret uultui Cæſaris apparere,quo continentiam ab eo mereretur. Petebat ergo ut ei Capreas uenire concederet,Tiberius autem nihil dilatione producens,

Herennius Agrippæ creditor.

Agrippa ad Tiberiũ properat.

clementer illi & humane reſcripſit: inter alia gaudere ſe quoq; ſignificans, illum ad ſe ſo-
ſpitem repedare. Cumq; ille Capreas aduenisſet, nihil minus ei Cæſar alacritatis exhibu
it, q̃ per literas oſtenderat. Nam eũ & amplexatus eſt, & magnifica hoſpitalitate ſuſcepit.
Sed poſtero die allatis literis ab Herennio Capitone, in quibus ſignificabat, quod Agrip
pa triginta myriadas debens, ſoluendo non eſſet, & ob id tempore quo ſe ſpoponderat
redditurum profugit, exactores euitans, animus Cæſaris immutatus eſt. Nam cum illum
legiſſet epiſtolam, indignatione commotus, ingreſſum ad ſe interdixit, donec ab eo debi
tum redderetur. Ille autem nequaquam ex Cæſaris indignatione turbatus, Antoniam de
precabatur Germanici matrẽ & Claudij, qui poſtea Cæſar effectus eſt, ut ei triginta my-
riadas mutuas impartiret, ne ab amicitia Tiberij decideret. Illa uero Beronices matris A-
grippæ recordatione: (nam ſe hæ mulieres admodum diligebant, ſiquidem pariter Clau
dio lac præbuerant, pariterq; illum enutrierant) argentum quod poſtulabat impartitur.
Quod cum pro debito reddidiſſet, nullo modo poſt hæc ab amicitia Tiberij prohibetur.
Deinde Tiberius Cæſar eum ſuo nepoti coniunxit, iubens ut ei in omnibus proceſſioni-
bus adhæreret. Agrippa uero, propter quod ab Antonia cum magna gratia fuiſſet excæ-
ptus, cœpit omni ope niti, ut Caium eius filium in omnibus aceuraret, qui fauore matris
in magnis habebatur honoribus. Erat ibi forte quidam genere Samaræus, libertus Cæſa
ris, ab eo mutuatur myriadas centum, ex quibus Antoniæ reſtituit quod debebat: ex reli
quo autem Caium amplius accurabat, unde apud eum maiorem adipiſcitur dignitatem.

Tiberius cõmittit Agrippe curam ſui nepotis.

¶ *De moribus & morte Tiberij, deq; captiuitate Agrippæ, & exaltatione eius in regnum.*
Caput XIII.

IN dies igitur Agrippa circa Caium in melius procedente, quodã die ſermõ fit de Ti
berio, cumq; Agrippa ex affectu uota profunderet, ut celeriter defuncto Tiberio, Cæ
ſio daretur imperium, quem meliorem dignioremq; in omnibus eſſe firmabat: inter au
ditores horum uerborum forte fuit quidam Eutychus, Agrippæ libert⁹ & auriga: & tũc
quidem ſilentio quod audiuerat tradidit, poſtea uero cum eum Agrippa furti argueret
pro ueſtibus aliquibus, & reuera aliqua ueſtimenta ſubtraxerat, fugiẽs comprehenditur.
Cumq; ad Piſonem duceretur, qui tũc cuſtos fuerat ciuitatis, cauſam fugæ requiſitus, uer
ba quædam ſecreta Cæſari ſe nunciare dicit, eius munimini ſalutiq; profutura. Proinde
uinctum mandat ad Capreas. Tiberius autem more ſuo utens, habuit eum in uinculis cu
ſtoditum. Magnam enim ſolicitudinem pro ſemetipſo gerebat, ſuper quemlibet aut im
peratorem cogitans aut tyrannum. Nam neq; legationes facile ſuſcipiebat: neq; ducũ ſu
orum, uel curatorum, uel aliorum in cæteris conſtitutorum officijs remotiones, prouecti
onesq; celebrabat, niſi forte cũ quiſq; in aliqua deprehenderet offenſa. Alioquin nulli ab eo
dabatur niſi morte ſucceſſoris nam uinctorũ aliquas ſecretas denunciationes ſuſpectas ha
bebat. Vnde cum amici cauſam huius diſpoſitionis inquirerent, reſpondiſſe fertur: legati
ones quidem ideo nec facile ſuſcipere, nec cito dimittere: ne cæteri uidentes alios facilius
abſolutos, ex hoc plures ad ſe uenire incitarentur, & ſibi frequentia legatorum moleſtiam
inquietudinis apportaret, præſertim cum neceſſe eſſet etiam eis dona largiri. Magiſtratꝰ
autem ſemel datos ideo ſe iugiter permittere dicebat illis, quibus fuere conceſſi, quod in
telligeret conſuli per hoc & præſtari ex magna parte ſubiectis. In natura nanq; omnẽ ad
miniſtrationem hoc habere firmabat, ut circa opes acquirendas faceret homines ſtudio
ſe feſtinare. Cum igitur non ſe aliquis perennem in officio permanere perſpexerit, manifeſtum quod omne gerat ſtudium, ut antequam arceatur officio, q̃ plurimum poſſit acq
rat. Vnde quoq; ad furta & rapinas plurimi concitantur. Si uero perſeueraturos ſe in ad
miniſtrationibus certo cognoſcant, licentia plurima conquirendi pigriores & quietiores
fiunt ad furta uel fraudes aliquas faciendas. Cum autem celeres ſucceſſiones dantur hoꝛ
bus, nequaquam ſubiecti ſufficiunt ducibus deprædantibus, quibus largitas temporis nõ
eſt attributa: qui repleti ſi eſſent, ſtudium omne lucrandi deponerent. Exemplum etiam
eis proferebat, quẽdam uulneratum, ad cuius uulnus muſcæ congregabantur plurimæ,
quem quidam tranſeuntium cum uidiſſet, miſeratus eſt eius calamitatem, ratusq; quod
imbecillitate nimia muſcas illas à ſe non poſſet abigere, opusq; haberet alteri⁹ beneficio,
ſuccreſcunt cum cauſam, cur ſibimetipſe non auxiliaret, moleſtias repellendo muſcarũ.

Eutychus q-dã furti reus

Cui ille respondens: Amplius, inquit, lactionis importas, si has præsentes fugaueris. Istæ dem iam repletæ sanguine, non eo modo molestæ sunt, quin etiam aliquantulum remi sius insistunt: si uero his amotis aliæ famelicæ congregentur, ita illud uulnus inuadunt, etiamsi intereant, non ualeant effugari. Propterea igitur & seipsum dicebat subiectis pe rapinas iudicum fatigatis consulere, per hoc quod non crebro in administrationibus ali os subrogaret: qui more muscarum, cum naturaliter ad lucra ferantur, tum etiam remo tionis timore, amplius incitarentur ad rapiendi cupidinem. Testificatur autem huic me sermoni, quod huius esset naturæ Tiberius, ipsum eius opus inspectum: quandoquidem duobus & uiginti annis in imperio actis, duos tantum dispensatores in Iudæam misit, qu rum illa gens gubernatione regeretur, Gratum, atq; Pilatum, qui ei successerat: nec in s la Iudæa forte talis extitit, sed etiam in cæteris regionibus non aliter apparuit. sed etiã ui ctorum examinationes differre propterea se dicebat, quia si condemnati morerentur, l beratio per hoc omnium malorum imminentium illis adesset: cum uero in custodia re rentur, maiorem illis sicut meriti essent, inferri calamitatem. Propter has igitur & huiu modi causas, etiam Eutychus auditus non fuerat, sed retinebatur in uinculis. Tempore u ro procurrente, Tiberius ex Capreis Tusculanum uenit, distantem à Roma interuallo f

Antoniæ dignitas.

diorum centum. Agrippa uero rogabat Antoniam, ut ageret, quo Eutychi aduersum discuteretur accusatio. Honorabilis quippe apud Tiberiũ habebatur Antonia, & cogna onis & dignitatis gratia. nam Drusi fratris eius uxor extiterat, tum etiam uirtute pudic tiæ. Ætate nanq; uiridi uiduata permansit, spernens secundi uiri coniugium, cum etiã

De insidijs Seiani

ab Augusto cuicunq; nubere iuberetur, omnemq; suam uitam liberã detractionibus g fit. Tiberio quoq; beneficium grande præstiterat, cum fuissent à Seiano insidiæ præpar te, amico uiri sui, & potentiam tunc magnam habente, eo quod multarum tunc militi rum ductor existeret, & quod in consilium eius perplures ex nobilitate concurrerent, l bertorumq; se ad eum magna manus addiderit, sed militia omnis fuerat ante corrupta. Igitur omnibus in dies augmentum accedebat insidijs, & penè Seianus totum opus im pleuisset, nisi Antonia Seiani malignitate prudentior, suam exercuisset in hac causa fidu am. Nam cum cognouisset quæ de Tiberio tractarentur, scribit ad eum omnia diligẽter & per Pallantem q uendam seruorum suorum fidelissimum, literas in Capreas destina ad Tiberium. Ille autem insinuata cognoscens, Seianum cum conscijs uniuersis interemi Antoniam autem, licet etiam ante uenerabilem haberet, uenerabiliorem tamen ex eo h buit, eiq; in omnibus obediebat. Ab hac igitur Tiberius rogatus, ut examini daret Euty chum: siquidem, inquit, mendaciũ est aduersus Agrippam quod dicitur, meritum habe bit Eutychus dignumq; sibi supplicium: si uero in examine quæ dicit, uera claruerint, in i lum qui causam examinari compellit, omnis pœna reuertetur. Sed Agrippa cum ei hæ ab Antonia dicerentur, magis instabat, deprecans examinationem causæ fieri. Antonia u ro (non enim ualebat Agrippam contemnere, quod erat uehemens in petendo) tempu opportunum inueniens, procedente etiam Caio eius filio & Agrippa pomeridiano (iam quippe pransi processerant) postulat Tiberium, ut uocato Eutycho, celebraretur examẽ Tunc ille: Sciunt, inquit, Antonia dñ, quia non ex mea sententia, sed à te coactus geram quicquid in hac causa fuerit gestum. Hæc dicens, iubet Macronem, qui Seiano successerat ut adduceret Eutychum. At ille fine ulla dilatione cum esset adductus, cœpit eum Tibe rius percontari quidnam dicendum haberet aduersus eum, qui ei libertatis munus indul serit. Tum ille: O domine, inquit, uehebatur carruca Caius, & Agrippa cum eo, ego au tem ante pedes eorum assidebam. Et cum multi sermones uerterentur, hoc etiam inter plura locutus est ad Caium Agrippa: O si ueniat aliquando dies, ut isto sene defuncto, mi

Eutychus accusat Agrippam.

di tu susscipias principatum: nihil enim Tiberius filius eius impediet, quod à te facile uale bit occidi. Tum enim mundus beatus erit, & ego cum eo beatus efficiar. Tunc Tiberius credibilia quæ dicta sunt reputãs, simul etiam quod iram ueterem reseruaret Agrippæ, eo quod eum iusserat Tiberium nepotem suum filium Drusi frequentare suis conuentis & curare, quam iussionem Agrippa contempserat, totumq; se Caio dediderat: huic, inqt Macro uinciri facito. Sed Macro non satis intelligens, de quo illud uerius imperaret: nam nec sperabat eum de Agrippa tale unq; aliquid cogitare: interrogauit, ut certius de eo id

quod iuberet agnoſceret. Cum quo Cæſar in hippodromo deambulabat, & peruenit ad Agrippam, eumq; manu comprehendens, dixit ei: O Macro, hunc iuſſi uinciri. Illo etiam tum requirente quemnam p̃ciperet: Agrippam, inquit. Et Agrippa ſubito perturbatus, ad deprecationes conuertitur, commemorationem eius filij faciens, cum quo fuiſſet una nutritus, & Tiberij, cum quo pariter fuerat educatus. Haud tñ proficiebat aliquid, ſed du cebatur oſtro ueſtitus in uincula, & erat ardor magnus: nam æſtatis tempus extabat: & ex uino quo in epulis multo fuerant uſi, cœpit ſiti uehementer incendi. Vnde quoq; anxius factus, præter decus atq; dignitatem cœpit cuncta reſpicere, unde poſſet ſitis inuenire remedium. & conſpiciens quendam ex famulis Cæſ, Thaumaſtum nomine, aquam in uaſe portantem, petiuit bibere. Illo autem porrigẽte, ſuſcepit atq; auide bibit. Et ſpero, inquit, o puer, quod in bono tibi hæc effecta fuerit adminiſtratio. Nam cũ hæc effugero uincula, nullo mõ tardabo tibi libertatem à Caio promereri, qui mihi etiã uincto miniſterium p̃ buiſti: ſicut etiam ante nunquam neglexiſti, cum fuiſſem in dignitate cõſtitutus. Neq; hæc dicens, mentitus eſt, ſed uicißitudinem ei meritam reddidit. Nam poſtmodum rex effect⁹ Thaumaſto libertatem à Caio promeruit, curatoremq; eum fecit ſuæ ſubſtantiæ: ſed etiã moriens, filio ſuo Agrippæ & Beronicæ filiæ in eodẽ miniſtraturum officio dereliquit, atq; in hoc honore ſenio grandæuus defungitur. Et hæc quidem poſtea facta ſunt. Agrippa uero tunc uinctus ſtabat ante palatium, in quadam arbore præ anxietate reclinatus cũ plurimis, qui ſimul fuerant uincti. & quadam alite confidente ſuper arborem, in quam fuerat Agrippa reclinatus, quem bubonem Romani uocant: quidam ex uinctus, German⁹ natione, contemplatus, interrogauit milites, quiſnam eſſet ille qui oſtro ueſtiret. & agnoſcens quod Agrippa uocaretur, genere autem eſſet ludæus, ex his qui in illa gente prima tes haberent: petiuit colligatum ſibi militem, ut ad eum copiam acciperet accedẽdi, quod uellet ab eo de patria eius aliquid percontari. Quod cum ei concederet, acceſſit: & per interpretem, o iuuenis, inquit, affligit quidem te repẽtina mutatio, magnam tibi fortunam calamitatis importans, ſed uerba tibi denunciabo, quæ tibi ex numine diuino fugam totius mali portendũt. Scito ergo, deos tibi tã meæ patriæ q̃ huius loci teſtes inuoco, ex quorum prouidentia hæc nobis uiucula prouenerunt, quod neq; cupidine fallendi, neq; uanũ tibi gaudium afferre deſiderãs, dicam quæ dixero. Siquidem tales p̃nunciationes, quæ nõ ualent ipſis operibus approbari, magis faciunt mœroris augmẽtum, q̃ ſi nihil uerborum aduertas illorum: ideoq; iuſtum putaui hoc deorum præſagio nunciare. Impoſſibile nanque eſt, non te confeſtim de his uinculis liberari, & ad prouectum diuturnum magnæ dignitatis & poteſtatis aſcendere: ita ut inuidiam ab uniuerſis habeas, qui te nunc miſerãter attendunt: exitus etiam uitæ in beatitudine te reperiet conſtitutum: diuitiaſq; plurimas, omniaq; quæ prima mortales ducunt, tuis filijs qui tibi nati fuerint derelinques. Memineris autem, cum iterum hanc alitem uideris, intra quinq; dies finem uitæ tibi uenturum. Et hæc quidem tibi cuncta complentur, niſi uano hæc à numine diſponuntur, cui placuit præſticiandi cauſa illam alitem deſtinare. Ego autem iniuſtum putaui, ſi talia cognoſcẽs, te quoq; cognoſcere defraudarem. Nam utile tibi iudicaueris paululũ afflictum eſſe mœroribus, cum in manus tuas cuncta mortalium bona deuenerint, & omnem infelicitatẽ, in qua nunc detrahimur effugeris. Et Germanus quidem talia prædicens, tñ riſum excitauit Agrippæ, quantum poſtea apparuit dignus miraculo. Et Antonia grauiter ferens Agrippæ calamitatem, intercedere quidem pro eo apud Tiberium, ſuſpectum eſſe cernebat: ad hæc etiam infructuoſum fore. Sane inuenti ſunt ei à Macrone ex militibus tales, q̃ eum ſine diſtrictione ſeruarent. Adhibetur etiam talis cẽturio, qui illis præeſſet militib⁹. ſed etiam qui cum eo ligaretur, talis inuentus eſt. Lauacra quotidiana concedebantur, ſed etiam copia libertis & amicis ad eum intrandi tribuitur, aliaq; omnia permittuntur, quibus ſolicite curaret. Intrabant aũt ad eum amicus Sylas & ex libertis Marſyas, & Stoche⁹ cibos afferentes quos libenter edebat, aliamq; diligentiam, quæ neceſſaria eſſe ſolet in reb⁹ talibus, exercebãt, indumenta quoq; deportantes ſub obtentu uendendi. Cum aũt nocti⁹ adeſſet aduentus, ſtramina cõponebant, conſciis fauentibuſq; militibus. Nam eis Macro cõmendans ante p̃dixerat. Et hæc quidem agebantur per menſes ſex, quibus Agrippa in his infortunijs habebat. Tiberius autem reuerſus in Capreas, febriũ ardore corripitur, &

Agrippa apprehenditur

Thaumaſti clementia.

Germanus augurijs & bonis omnibus uerpres.

Agrippa uinctus benigne tractatur.

Tiberius Cæſar egritudine corripit.

primum quidē mediocriter, ſed in peius ægritudine procedente, cōtrariam de eo ſpem habebat Euodus, amantiſſimus ei omnium libertorum. Is iuſſit ad eum filios eius adduci. Oportere nanq; dicebat, ut cum eis loqueretur, anteq̄ terminū uitæ ſuſciperet. Erant autē illi filij, nō quidem proprij, ſed adoptati: nam Druſus eius filius iam fuerat mortuus, cuius filius Tiberius fuerat adoptatus, cognomento Gemellus: & Caius, Germanici fratris filius, iam adoleſcentulus, & liberalibus apprime diſciplinis inſtitutus, qui etiam populo & honorabilis erat & charus, propter Germanici patris eius uirtutē. nam hic ad magnū honorem apud populos fuerat ſublimatus propter manſuetudinem morum, & propter affabilitatem qua cunctis gratus extabat. Et cum ipſe clarus eſſet, non ſe tñ præferebat, ſed omnibus par eſſe uolebat. His igitur rebus non ſolum apud populū, ſed etiā apud ipſum ſenatum magnus habebatur. Ad hæc etiam unuſquiſq; diuerſarum gentium, alius conſabulationis gratia, alius fide ac manſuetudine, quam in eius moribus motibuſq; cernebat, ad amorem fuerat excitatus. Ceterum eius morte luctus magnus apud uniuerſos exortus eſt: nō ſicut aſſolet, ut principi placeretur, ficto dolore monſtrato: ſed uera cuncti triſtitia mœrebant. Nam eius mortem unuſquiſq; propriam ſuam reputabat, ita eius mores eiuſq; colloquia cunctis hominibus grata fuerant. Vnde ad filium quoq; ipſius amor cunctorum fauorq; peruenerat: maxime autem omnis militia eius amore tenebatur, ita ut gloriam reputarent pro eo mori, ſi ratio poſtularet, quo ipſe ſuſciperet principatum. Sed tunc Tiberius Euodo iuſſit, ut ſub ipſo diluculo adoleſcentes illos adduceret. Ipſe autem diis patriis ſupplicabat, ut ei ſignum manifeſtum oſtenderent, quiſnā poſt eum in imperium ſuccederet: feſtinans quidem ut nepoti ſuo principatum relinqueret, maiorem tñ credens ſua ſententia ſuoq; conſilio diuinæ diſpenſationē prouidentiæ, ideo à diis ſibimet demonſtrari deſiderabat. Supplicanti deniq; illi omen tale monſtratur: ad illum uidelicet uenturum eſſe principatum, qui ad eum ſequenti die primus ex oīibus aduenīſſet. Hoc ille cognoſcens, mittit ad nepotis ſui pædagogum, iubens ut primo mane puerum ad ſe perduceret, putans illa re numinis ſuperate ſententiam. Sed deus econtra de imperio decernebat. Illo igitur talia cogitante, ecce dies illuxit: iubetq; Euodum, ut quiſquis foris eſſet adoleſcentum, eum ad ſe primitus euocaret: ille autem egreſſus, Caium ante tabernaculum reperit: nam Tiberius necdum aderat, ciborum acceptione tardatus. Ille adit ignorans totum quod agebatur, quidq; Tiberius cuperet: ueni, inquit, uocat te pater. Et cū dicto eum in tabernaculum introduxit. Tiberius adit ut uidit Caium, tum primum intellexit maieſtatis ſupernæ potentiam, & quod non ſit in hominum poteſtate de imperij conſtitutione decernere. Tunc ille primum lamentat: ſemetipſum quidem, quod eius conſilium fuerat infirmatum, & ei poteſtas ordinandi quē uellet ablata: Tiberium autē nepotē, quod non ſolum de imperio decidiſſet, ſed etiam ipſam ſalutem ac uitam agere illi non ſine periculo fore cernebat: ad hæc etiam inuidiam illi ex cognatione futuram eſſe. Nam timore uel odio ſuſpectum fieri Caium rebatur, tam ex eo quod principatum accipere feſtinauerit, q̄ ex eo quod eum inſidiaturum ſibi putaturus eſſet, quaſi feſtinaturum in ſe regere poteſtatem. Et tunc quidem in his malis erat Tiberius ex illo euentu augurij, quod ei ꝓſagium fuerat, quod eius nepos amiſiſſet imperiū. Vnde multum anxius, ſe quoq; cruciabat, quod illud augurium poſtulaſſet accipere: & quod cum liceret de hac uita mœroribus liberum abſcedere ignoratione futurorū, per ſuam ipſius imprudentiam factū eēt, ut cum magna infelicitate & magno dolore diſcederet. Tunc tñ licet ualde turbat⁹, quod imperium ad quos nollet cernebat eſſe uentur⁹, pugnauit cum animo ſuo, ut huiuſmodi uerba loqueret ad Caium: O fili, inquit, eum habeam propinquiorē Tiberium, tñ ex mea ſententia deorumq; decreto, imperij tibi contribuo poteſtatem. Rogo autem te, ut nihil aduerſus aliquē recorderis, qui mihi in principatu adminiſter extiterit, uel qui mihi beneuolentiam exhibuerit aut fauorem, neq; aliquē lædas propter me, qui te ad tantā ſublimo magnitudinem dignitatis: neq; circa Tiberium minus aliquid charitatis exhibeas, q̄ te & cognationi debere cognoſcis, & mihi: qui tibi tantorum bonor⁹ autor exiſto, ut digna uiciſſitudinem meæ circa te beneuolentiæ reddas, & ſimul Tiberium cures: ut etiam conſanguinitati quod debes exhibeas, & munimen tibi uel principatus uel ſalutis acquiras, cum tibi cum feceris adiunctum. Nam ſolitarius quiſque amplius patet periculis,

Germanici laus.

Imperia in manu dei, nō hominum.

Simulatio Tiberij erga Caium.

maxime cum in tanta rerum celsitudine quisquam fuerit constitutus: ad hæc quoq; quia nec dñi impunitum quicquam relinquunt, quod contra fœdus naturæ fuerit perpetratũ. Et hæc quidem Tiberius loquebatur. Caius autem, etsi ficta locutum Tiberium sensérat, & ipse longe aliter in animo gerebat, tamen pro tempore benigne respondit, & facturum se oñia pollicetur. Cæterum in imperium ueniẽs, & Tiberium extinxit, & ipse non post multũ tempus insidijs interemptus est. Sed hæc postea. Tunc autem Tiberius Caium successorem in principatu pronuncians, paucis diebus aduiuens, uita defungitur. Imperauit autem dies tres, menses sex, annos duos & uiginti. Caius autem quartus Romanorum effi citur imperator. At Romani audientes Tiberij mortem, hilares agere cœperunt, prospero lætificati nuncio: non tamen ad credendum, uel exercendum gaudium fiduciam gerebant: non quia forte nollent (nam multis suis pecunijs comparare diligerent, ut illud nuncium uerum esset) sed timuere, ne si falso nuncio concitati gaudia sua proderent, ab illo cogniti perirent, quod eius morte gauderent. Plures quippe ille nobiles Romanorum extinxerat. Nam erat importabilis in ira, irreuocabilis ad quicquid perpetrandum cupiditas impulisset, & sine ratione quoq; malorum occasiõem inueniens, & in omnibus quæ facienda decernebat, asper agrestisq; constabat. Ob hæc illi mortem eius audientes, suam lætitiam manifestare uerebantur. Interea Marsyas libertus Agrippæ bonum deportarat nuncium, quem cum in balneo reperisset iam egredientem, noto ei signo dato, Hebræaq; lingua locutus: mortuus est, inquit, leo. At ille uerbum intelligens, gaudio cœpit extolli. Tibi, inquit, super omnia pro hoc etiam bono nuncio gratiæ abũdantes repositæ sunt, tñ ut uera sint quæ dicuntur. Tunc centurio, qui Agrippæ custodiendo præerat, intendens tam festinationem Marsyæ qui aduenerat, quàm gaudium Agrippæ, quod ex eius uerbis illi contigerat, ratus nouitatem quandam significatam, interrogabat eos quid uellet ille sermo, qui fuisset allatus. Illi tantisper secretum efferre trepidabant, sed dum urgeret, nihil hæsitans indicauit Agrippa. Iam enim amicitiam magnam induxerat. Ille autem gaudium magnum illo sermone percipiens, quod etiam prosperitatem ex hoc Agrippæ euenire cernebat, conuiuium ponit. Eis epulantibus, potuq; indulgentiore procedente, uenit quidam dicens uiuere Tiberium, & intra paucos dies in ciuitatem uenturum. Tunc centurio aspere ualde illo sermone turbatus, eo q; cernebat morte digna quæ gesserat, q; morte Cæsaris audita cum illo uincto gaudẽs conuiuium celebrauerit, ex lecto ponit Agrippam: Tu, inquit, fallere festinasti, mortem imperatoris falso denuncians, sed scito hunc sermonem pœna tui capitis expiandum. Hæc dicens, confestim ligari iubet Agrippam, & constringi arctiore custodia. Et nocte quidem illa, Agrippa in malis fuerat cõstitutus, sequenti uero die per oẽm ciuitatem de morte Tiberij sermo firmatur, & iam iamq; homines illum sermonem confidenter ac publice proferebant. A Caio quoq; destinantur epistolæ, una quidem ad senatum, mortem Tiberij nuncians: altera uero ad Pisonem, præfectum tunc temporis urbi, in qua iubebat Agrippam ex militum auferri custodia, & ad domum transferri, in qua primitus habitabat, antequam haberetur in uinculis, & ibi tũc interim erat in remissiore custodia. Sed Caius postquam Romam uenit, Tiberij corpus secum adducẽs, iusta ei secundũ morẽ patrium opulenter magnificeq; celebrauit. Agrippam uero, cum ipso die cuperet absoluere, Antonia prohibuit, non odio aliquo circa uinctum, sed opinioni cõsulens Caij, ne putaretur mortem Tiberij grauanter accipere, si eum tam celeriter absoluisset, quem ille deuinxerat. Veruntamen non multis diebus præteuntibus, eum accersiuit in domum, tondiq; præcepit, & uestibus cultuq; mutato, diadema capiti eius imposuit, & regem confirmat tetrarchiæ Philippi, donans ei etiam Lysaniæ alteram tetrarchiam. Pro catena uero ferrea quam gerebat, auream ei parem ponderi condonauit. Magistrum autẽ equitum in Iudæa constitutorum Maxillum destinat. Verum secũdo anno Caij Cæsaris, Agrippa postulat, ut nauigare permitteretur ad propria, quo prouinciam sibi commissam, & aliqua necessaria certo dispensans moderamine, reuertat. Et permittente imperatore, uenit in patriam, & præter spem omniũ rex ab omnibus cernebat cum magno miraculo, & in hoc cunctis apparebat, quantã habeat in omnibus fortuna licentiam. Omnes enim hæsitabant, cõparantes penuriam hominis, in quam tempore priori deciderat, & prosperitatem præsentem, qua fuerat sublimatus. Plerique

Agrippæ nũciatur mors Tiberij.

etiam beatificabant hoſtem, q̃ non fuerit defraudatus recuperatione fortunæ. Alij etiam pene incredibilia putabant, licet ſuis intuerentur obtutibus. Tanta quippe in Agrippa re rum mutatio cernebatur, ut quorundam mentes adducerentur in dubium.

¶ *Herodes qua ratione miſſus in exilium Lugdunum Galliæ.* *Caput* XIIII.

HErodias autem ſoror Agrippæ, quæ Herodi coniuncta fuerat (tetrarcha enim erat iſte Galilææ prouinciæ & trans Iordanem) poteſtatem fratris ex inuidia nõ ferebat, quod eum in maiori dignitate cerneret q̃ maritum, & quod de prouincia quidem cum fuga diſceſſerit, debitum non ualens reſoluere, reuerſus autem eſſet cum ampliſſima dignitate. Contriſtabatur igitur, grauiterq̃ portabat tantam mutationem fratris: maxime autem, quando eum intuebatur cum regalibus inſignibus incedentem, atq̃ hinc inde circumferri multitudine populorum, infelicitatem ſuæ non tolerabat inuidiæ. Sed & uiri animum concitabat, exhortando ut Romam nauigaret, ſimilemq̃ ſibi dignitatem implorare à Cæſare. Intolerabilem nanq̃ ſibimetipſis uitam eſſe firmabat, ſi Agrippa filius Ariſtobuli, qui culpatus à patre, mori meruerit, inopia magna cõpreſſus, ita ut aliter non poſſet euadere creditores, niſi nauigatione diffugeret, atq̃ hoc modo patria decedẽs, cum regali fuiſſet dignitate reuerſus: ipſe uero cum eſſet filius regis, & frater eius qui tetrarchiã illam ante poſſederat, unde magis ei cognationis iure deberetur, ſederet in humilitate priuatæ degens uitæ. Quod ſi antea nihil Herodem contriſtabat, quod minorem honorẽ parente proprio poſſideret, ſaltem tunc excitari debere conſanguinei tam præclariſſima dignitate: neq̃ ſe pati debere ſuperari ab eo, cui pecunia ſua ſubuentum eſt: cõfuſionemq̃ debere putare, ut ille præiret honoribus, qui anteriori tempore ſua ſuſtẽtabatur miſericordia. Verum Romam, inquit, pergamus, nec labori parcentes, nec ſumptibus: non enim pro auro re peritura debemus prohiberi, ne ad honores ualeamus ampliores aſcendere: ſed omne quicquid nobis eſt expendamus, ut regni ualeas adipiſci. Ille uero repugnabat, ocium diligens & quietem: & moleſtiam Romæ declinans, moliebatur eam ratione deplacare. At illa quanto uidebat eum quieſcere cupientem, tanto amplius inſtabat: iubens ne aliquid agendum prætermitteret, quo poſſet regnum à Cæſare promereri. His igitur illa mulier nullo modo ceſſabat, donec ſæpius fatigando, in ſuam eum fecit tranſire ſententiam. Ille igitur præparans opulenter uniuerſa, & nihil ſumptibus parcens, nauigat Romã, ſimul ſecum Herodiadem adducens. Agrippa uero intentionem eorum intelligens, uel qualiter præparabantur attendens, etiam ipſe ſeipſum præparat. Cum autem nauigaſſe eos cognoſceret, mittit etiam ipſe Romam quẽdam ex libertis ſuis, nomine Fortunatum, plurima Cæſari munera deportantẽ, & epiſtolas aduerſus Herodem. Ipſum etiam inſtruit, quæ ore proprio Caium edoceret opportunitate reperta. Qui cum ſubſecutus eſſet Herodem, epiſtolas Cæſari reddidit. Nam ſimul in Dicæarchiã uenientes, Caium apud Baias inueniunt, quæ ciuitas eſt parua Campaniæ, quinq̃ ſtadiorum interuallo diſtans à Dicæarchia. Habitacula quoq̃ ibi imperialia opulenter cõſtructa ſunt, opibus diuerſorum per tempora principũ magnifice exornata. Lauacra calida ille locus exhibet, aquis ex terra ultro manantibus, aptis ſaluti corporum, quos ibi lauari contigerit. Caius autem, mox ut Herodem ſuſcepit, & primum ſermonem cum eo commiſcuit, cõfeſtim Agrippæ ſuſcepit epiſtolas, quibus accuſationes continebantur Herodis. Accuſationes autẽ erant huiuſmodi: conſilium habuiſſe Herodem cum Seiano aduerſus Tiberium, & cum Artabano Partho aduerſus Caſum. Probamentum autem huius rei dicebat, quod haberet Herodes cõſtructionem immenſam armorum, quæ ſeptuaginta millibus pugnatorum ſuffeciſſet: hanc in armamentario Herodis repoſitam dicebat aſſeruari. Quibus lectis motus Caius, percontatur Herodem, ſi uerum eſſet quod de armis nunciaretur. Ille uero cum aliter dicere non poſſet, ne ueritate conuinceretur, reſpondit eſſe arma. Tunc Cæſar ueram credẽs accuſationem, tetrarchiam eius abſtulit, & Agrippæ regno coniunxit: ſed etiam omnes opes ſimiliter Agrippæ contribuit: ipſum autem æterno condemnauit exilio, habitaculũ illi conſtituens in Lugdunenſium Galliæ ciuitate. Cognoſcens uero Herodiadem Agrippæ eſſe ſororem, opes & alia quæcunq̃ propria eſſe probarentur, ei reſtituit, arbitrans in conſilio uiri conſciam non fuiſſe: tutabatur enim etiam eum quod ſororem Agrippæ cognouerat. At illa: tu quidem, inquit, imperator magnifice ſatis, ſicut dignitatem tuam de-

Accuſationes Agrippæ aduerſus Herodem.

cebat, hæc mihi largiens: uerum ego tuo uti non possum beneficio tuisq; muneribus propter dilectionem qua marito meo constringor: cui socia in prosperitatibus existens, iustum non existimo, ut eum in hac fortuna derelinquam. Tum ille magnitudinem animi eius indigne suscipiens, simul eam cũ Herode misit in exilium, eiusq; substantiam Agrippæ contribuit. Et Herodiadi quidem pro inuidia, quam circa fratrem gerebat, & Herodi ob id quod muliebres hortationes & uanitates aduertit, tale iudicium ex prouidentia diuinitatis illatum est. Caius autem primo quidem ac sequenti anno magnifice rebus utebat, & mediocrẽ semet exhibẽti fauor in dies tã apud Romanos q̃ apud cæteros subiectos amplior augebat. Sed procedente tpe, magnitudine dignitatis eleuatus, humanum perdidit intellectum, & seic uolebat confimilẽ diuinitati, diuinitatẽ quæ uera est inhonorás.

¶ De statua Caij Cæsaris impedita ne statueretur in templo. Caput XV.

ILlo tempore cum in Alexandria seditio proueniret inter Iudæos ibidem habitantes atque paganos, terni ex unaquaq; parte legati mittunt ad Caium. Erat uero inter Alexandrinorum legatos unus, Apio nomine, qui Iudæos plurimum blasphemabat, multa q dem & alia dicens: illud autem præ cæteris eos accusabat, quoniam Cæsaris honores haberent oino cõtemptui. Nam cũ Romano imperio subiectos, templa Caio fundare, altaria cõstruere, atq; alia sicuti dijs celebrare firmaret, à solis Iudæis duci pclamabat inglorium: debere quoq; istos simulacris honorare Cæsarẽ, nomenq; eius habere iurabile. Hæc igitur Apione, & alia huiusmodi durissima prolocuto, quibus eum in superbiam eleuari posse censebat, Philo econtra suscepit, qui præerat legationi Iudæorum, uir in omnibus quidem magnæ gloriæ: nam Alexandri Halabarchi germanus extabat: philosophiæ quoque non expers, idoneus etiam defendere causas, & purgare quæcunq; accusatiõibus subiacebant. At hunc ex secretario Caius iubet excludi, absentemq; fieri. Nam tanta indignatione succensus est, ut crederetur aliquid sæuissimum perpetrare. Tum Philo egrediens è secretario, dicit ad Iudæos, qui forte circa illum fuerant, ut animo confidentes existerent, neq; Caij furore terrerent: nam prope esse, ut ipsis operib⁹ deum repugnare clarescceret. Interea Caius grauiter ferens, quod in tanto despectu apud Iudæos solos existeret, legatũ in Syriam mittit Petronium, successorem Vitellio, iubens ut cum numerosa manu Iudæam inuaderet. & si quidem susciperent sponte eius simulacrum, erigeretur in templo dei: si uero resistere molirentur, pugnando superans idipsum inctãctanter efficeret: atq; ita Petronius in Syriam, decreta Cæsaris exigens, pergebat, ut mãdatis Cæsaris minister existeret. Cumq; auxilia plurima quanta potuit congregaret, duasq; Romanæ militiæ legiones assumeret, Ptolemaidem uenit: ut ibidem hyberna perageret, ut primo ueris tempore p̃lium posset agere cũ Iudæis: inde quoq; consiliũ suũ Cæsari per literas intimauit. Ille aũt laudabat eius sententiã, iubens ut nullo mõ p̃termitteret: & si minus obedientes essent, p̃lium Iudæis intentius impotaret. Interea Iudæoꝝ multa millia ueniunt ad Petronium in Ptolemaidem, deprecantes, ne ad solutionem & ad transgressionem paternæ legis cogerẽtur. Si aũt modis omnibus statuisset simulacrum in Hierosolymam inferre, ibiq; statuere, semetipsos primitus si placeret, interimi postulabant. Neq; em̃ possumus, inquiunt, quoad uiuimus rem istam admittere: quæ nobis ne fieret interdicta est ab eo legislatore, cuius autoritatẽ nõ ualemus oĩno contẽnere: neq; illas cõstitutiones paruipẽdere possumus, quas pauí maioresq; nri usq; ad suũ interitũ seruauere. Petronius aũt respondit: Si in primis essem, meis uterer ad agendum quod oporteret cõsilijs, & iusta uobis ad me hæc esset oratio: nunc autẽ Cæsare iubẽte incumbit mihi multa necessitas eius decreta cõplendi, ne si contempsero, aliud periculũ maius incurram. Tunc Iudæi: qm̃, inquiũt, ita sapis ò Petroni, ut transgredi Cæsaris mandata nõ audeas, neq; nos legis diuinæ p̃cepta trãsgredimur, qui uirtute maioꝝ nostroꝝ & laboribus instituti, nunc usq; fine transgressiõe uiuimus: neque in tantã ausi fuerimus nos p̃cipitare nequitiã, ut quæ à deo interdicta sunt fecerimus, uel aliquibus bonis illecti, uel metu mortis adacti: sed fixum animo tenemus, ut pro seruatione legis nfæ cuncta pericula subeamus, spem gerentes fortissimã, deũ nobis auxiliaturum in præsentia, & mercedem postea redditurum, si pro eius cultura fuerimus aliqua mala perpessi. Si uero tibi uoluerimus obedire, non solum infamiam debilitatis incurrimus, q̃ timore transgressores legis efficimur, uerũetiam immaniter offendimus deũ, qui etiam

Philo.

Mittitur Petronius contra Iudæos.

Constantia Iudæorum.

Modeſtia Petronij & prudentia

te iudice multo antiquior tempore cenſeꝝ eſſe quàm Caius. Tunc Petronius conſiderans ex uerbis eoꝝ immutabile firmumq; propoſitum, & ſine pugna ſe non poſſe Caĩ præcepta pficere in eius erigendo ſimulacro, nec ſine multa cæde negocium illud euadere, aſſumens omnes amicos, & cuncta ſua ſeruitia, in Tiberiadem pergit, uolens Iudæoꝝ inſtituta cognoſcere, uel cuiuſmodi eſſent, uel qualibus ordinibus haberentur. Iudæi uero magnum quidem ſibi ex bello Romanoꝝ cernebant imminere periculum, ſed magis iudicabant ſubigi, quàm impĩj efficerentur in deum. Multa itaq; millia Petronio in occurſum uenerunt, ad Tiberiadem undiq; confluentes, & ſupplicationibus utebantur, ne cogerentur ad talia, ut pollueretur ciuitas erectione ſimulacri. Ad hæc Petronius: Et pugnabitis, inquit, cõtra Cæſarem, neq; illius potentiam, neq; ueſtram putantes infirmitatem? At illi: Minime nos, inquiũt, pugnare diſponimus, uerũetiam ſumus mori parati, antequam legis noſtræ mandata ſoluamus. Simulq; in faciem proſtrati, perimi ſe paratos eſſe firmabant. Et hæc quidem per dies quadraginta gerebant, culturam quoq; terræ negligentes, cum maxime tempus exigeret. Nam iam ea pars anni uertebatur, qñ ſolent ſemina terræ mandari. Tantus quippe eos moriendi feruor accenderat, ne ſimulacrum aliquod poneretur in ciuitate. Taliter igiť ſe rebus habentibus, Ariſtobulus Agrippæ regis frater, & Elicias maior, alĩq; quoq; optimi uiri ex eadem ipſa familia, & plures de primatibus ad Petronium uenere, deprecantes ut bene de negocio præſenti conſuleret, neq; de tantæ multitudinis pditione cogitaret, quin potius ſcribendum Caio decerneret, ſignificans immobilem animũ Iudæorum, neq; eos conſtitutionẽ ſimulacri uelle ſuſcipere, oẽm quoq; culturam terræ negligere, ſed & in occurſum ſuum ueniſſe, & pugnare quidẽ nec uelle nec poſſe, mori tñ incunctanter paratos, antequam tranſgreſſores ſuæ legis extarent: debere igitur conſuli, ne in aliud intenta multitudine, terra inculta remaneat, & poſtea p inopiam latrocinia ppetrentur: fortaſſis enim poſſe Caium emolliri, & nihil crudele decernere, neq; talia diſponere, quibus ad ſeditionem populus excitetur. Et Ariſtobulus quidem, alĩq; qui cum illo erant, talibus Petronium depcabantur. Petronius uero inſtante Ariſtobulo & cæteris, uidens qm̃ non pro rebus minimis ſupplicabant, uidens etiam Iudæoꝝ cõſtantiam, ſæuum quoq; ratus, ut multa millia hominũ per ipſum darentur in mortẽ, ſi uellet Caĩ furiæ miniſtrare, ſimul etiam ſe deum offenſurum, & cum peſſimis poſtea ſpebus aduiuere, multo melius iudicat, ut ſcriberet Caio, ut eius animo mitigato, nihil p eum iniquum contingeret: aut ſi forſitan indignatione cõmoueretur, q̃ eius mandata minime cõpleuerit, & aduerſus eum aliquid mali decerneret, bene contentũ eſſe iudicabat, pro meliore cauſa, & p tanta hominũ multitudine ſubire diſcrimen. Conuocans igitur in Tiberiadem magnam multitudinem Iudæoꝝ (nam multa millia illic fuerant congregata) & conſtituens in circuitu cunctas militias & turmas, cenſuit primo non ſuam, ſed Cæſaris proferre ſententiam, dicens timere ſe iracundiam Caĩ, proinde accedere ad pficienda quæ ſibi præcepta ſint, oportere ſe firmabat, qui tanto fuiſſet ex eius bñficijs honore ſublimatus, ut nihil contrarium eius uoluntati perageret. Veꝝ non arbitror, inquit, iuſtum eſſe, ut ſalutem honoremq; meum non pro uobis, qui tam plures eſtis, impendam: nec permittam, ut p me paternæ legis ueſtræ inſtituta ſoluanť: nec adeam dignitatẽ templi dei contemnere, ut p poteſtatẽs principum, iniuriæ ueſtris religionibus ingeranť, ſed ſcribam ad Caium, ueſtras illi uoluntates intimans, quantum poſſum cauſam adiuuans, & ueſtrum in bono propoſitum: & ſpero quia aderit deus, cuius poteſtas potior eſt omni humano molimine humanaq; uirtute, potens eſt enim & uos in cõſeruatione legis ueſtræ protegere, & me tutari, ut nec ab ipſis etiam excidam humanis honoribus. Quod ſi etiam exaſperetur forſitan Caius, ut iram ſuam in me uelit effundere, ſumam omne periculum, omnem miſeriam, quæcunq; corpori meo poſſit infligi, ne uos tantos pro rebus optimis pereuntes intuear. Ite igitur unuſquiſq; ueſtrum ad opus proprium, & terræ ueſtræ culturam impendite. Ego uero Romam literas deſtinabo, & omnia pro uobis, tam per me quàm per amicos, quæ rei conueniant agere non omittam. Hæc dicens, Iudeorum dimitti congregationẽ iubet, ut culturæ terræ diligentiã exhiberent. Omnes aũt alloquio nobiles populi adhortabať, ut ſpem meliorẽ gererẽt. Et ille quidẽ hoc modo multitudinẽ lætificare feſtinabat. Deus aũt ſuam manifeſtauit repente præſentiam, & adiutoriũ ſuum in oñibus fore Petronio.

simul enim ut finem loquendi fecit, confestim ingens descēdit pluuia præter spem omni. Nam illo die ab ipso solis ortu serenitas magna claruerat, nullumq; signum pluuiæ in cælo fuerat uisum: sed etiam omnis annus magna fuerat ariditate siccatus, ita ut desperatio fuisset exorta, non solum pluuiæ, sed etiam si unq; posset cælum tectum nubibus apparere. Tunc igitur etiam præter consuetudinem tanta inundatio uenit aquarum, ut Iudæis spes magna fieret in nullo frustratum iri Petronium, pro eorum negocio laborantem. Petronius autem amplius obstupuerat, uidens manifestissime deum Iudæorū se consolatorē ostendere, & multum suam declarasse sentētiam, ita ut nec illi forte contradicere ualerēt, quibus religioni nostræ reluctari tota laborat intentio. Scribit ergo ad Caium, postulans ne tanta millia hominū contemneret, quæ non possent sine bello & ingenti cæde ad transgressionem suæ religionis impelli: peritura quoq; tanta tributa, quæ ab illa gente darentē, memoriam etiam non bonā Romani nominis in posteriora tempora relinqui, super hoc quoq; uirtutem diuinā Iudæis præbere præsidium. Nam exploratum esse firmabat pro Iudæis euidenter indicium. Et Petronius quidem huiusmodi literas destinauit. Agrippa uero rex (iam em̄ tunc Romæ fuerat) amplius in amicitia gratiaq; Caij crescebat. Et forte quadam die epulum præparauerat Cæsari, ubi magnam impenderat diligentiam, ut omnium in cibis elegantiam uinceret, omnesq; suauitates & delicias studiosius prouideret, ita ut non solum cæteros anteiret adinuentionibus epularum, sed nec ipse Caius multum cupiens ei posset æquari. Tunc Caius admodum admiratus tam ingenium eius, quā magnificentiam animi, quod super uirtutem suam sumptus expenderet ut sibi placeret, uoluit munificentiam Agrippæ remunerare. Tum itaq; ex delicijs & uoluptate ac uino hilarior effectus, cum ab Agrippa ad potum inuitaretur: & primum, inquit, quamuis tibi honorificentiam exhibui pro beneuolentia & fauore, quem circa me semper habuisti, ut etiam apud Tiberium periculum ingens incurreres: uerum qa in omnibus te uideo & uirtute præditum, & nos amore superantem, indecorum existimo tuo circa me studio superari. Volo itaq;, quod antea minus feci, modo perficere, & tantas tibi munerum copias attribuere, ut magnum momentum tuis opibus, & tuis accedat honoribus. Et ille quidem hæc dicebat, existimās quod poscēret aliquos reditus sibi dono dari: uel ciuitates exhiberi. Ille autem quamuis præparatum haberet quod petere cupiebat, timens, haud suā uoluit aperire sententiam, sed respondens confestim Caio, quia neq; primo lucro, sed eius gratia delectatus, ut contra Tiberij præceptum studium accurationis ei impenderet, neq; modo se aliquid agere intentione lucri, sed sola eius gratia semper se fuisse contentum aiebat: nam & multa sibi ab eo & maiora fuisse donata: quæ si tua, inquit, uirtute tuaq; potentia minora sunt, meo tamen, hoc est, accipientis merito & dignitate mea, multum constat esse maiora. Caius autem obstupescens eius continentiam, magis instabat ut diceret quid sibi cuperet donari. Ille quoniam, inqt, ô domine magnanimitate nimia dignum me muneribus tuis existimas, postulo nihil quidem quod ad diuitias opesq; pertineat: nā me anterioribus tuis muneribus admodum locupletem reddidisti: sed illud peto, quod tibi & opinionem pietatis efficiat, & diuinitatis mereatur auxilium, una etiam mhi gloriæ fuerit apud audiētes: q nihil à te petierim ad usus pertinens tēporalium rerum. Postulo igitur, ut erectionem statuæ, quam in templo Iudæorum faciendam Petronio præcepisti, ultra nolis effici. Et ille quidem, licet periculosum existimaret illud exposcere: nam nisi rectum quod petebatur iudicaret Cæsar, nihil aliud nisi mortem afferret illa petitio: ergo q uis periculosum esse censeret, tamen contemptis alijs sibi necessarijs & utilibus, illud Cæsarem postulauit. Caius autem, tum eo quod ab Agrippa taliter fuerit accuratus, tum qa indignum existimabat mendax coram tantis arbitris apparere, ante quos alacriter compellabat Agrippam quod uellet expetere, paululum sui pœnitens, mox uero uirtutem Agrippæ miratus, quod suum regnum non reditibus, non pecunijs, non alio quocūque munere amplificari cupiuerit, sed pro conseruanda lege culturaq; diuinitatis illibata celebranda interuentor extiterit, concessit: ac scribit ad Petronium, laudans quidem eum, quod exercitus instruxerit, pugnareq; cum Iudæis fuerit præparatus, & omni nisu laborauerit iniuncta perficere. Verum statuā, inquit, si cōtigerit erexisse, ut constituta est perseueret: si uero nondum erecta est, nihil ultra fatigandus exercitus, & auxilia dimittenda:

Pluuia inspe-rata.

Litera Caij ad Petroniū.

teipſum uero ad ea quæ miſſus es curanda, conuenit proficiſci: nam ultrà iam opus non habeo ut erigatur ſtatua. Hoc enim Agrippæ gratiæ conceſſum eſſe uolo, uiro honorabili mihi ſemper, ſed nunc amplius honorando. Et Caius quidem talia ſcribit Petronio, antequam ſeditio maior oriretur. Nam ita iam mentes omnium tumebant, atq; talia uolutatum eorum indicia monſtrabantur, ut ſi forte contrarium nuncium aduenireț, parati eſſent apertum bellum gerere cum Romanis. Sed Caius, cuius animus erat obnoxius turpitudini, alienus bono conſilio: & in omnibus quæ facienda decerneret, ira magis pertinax ad implendum: moderari ſe nullo modo ſciens, ſed beatitudinem iudicans, ſi omne quod ſibi eſſet uoluptati perficeret, poſtea ſcribit Petronio huiuſmodi uerba: Quoniam, inquit, dona quæ tibi Iudæi dedere, meliora iudicas q̃ mea complere præcepta, & cuncta quæ illis libita ſunt ſtudes efficere, mea mandata contemnens, iubeo temetipſum iudicem fieri, & eligere quid debeas pati, qui me ad tantam iracundiam concitaſti, ut exemplum efficiere cunctis & præſentibus & futuris, quo nullus audeat imperatoris mandata contemnere. Hanc igitur epiſtolam deſtinauit quidem Petronio, non tamen ipſo uiuente perlata ẽ. Petronius autem tardius eam aliquanto ſuſcepit, remoratis nauigio portatoribus, intantum ut etiam ante hanc epiſtolam alias literas accepiſſet, in quibus de morte Cæſaris certior redderetur. Non enim obliuiſci poterat deus tantorum periculorum, quæ Petronius cum alacritate magna ſubierat, ut Iudæis in honorem eius religionis gratiam præſtitiſſet: & Caium de medio auferens, mercedem illi dignam pro illius impietate reſtituit, cooperatus eſt autem Petronio. Nam tanta illi dilectio comparata eſt, tam Romæ q̃ in unoquoq; regno, ut dei gratia ſuper eum euidens appareret. Romæ nanq; ſenatorij ordinis, & quotquot dignitatibus eminebant, tam uirtutis merito, q̃ odio Caij, quod propter eius crudelitatem iniquitatemq; conceperant, circa Petronium magno fauore ferebant. Mortuus autem eſt non poſt multum temporis, quàm fuerat epiſtola ſcripta Petronio, in qua eum morte damnauerat. Cauſam autem per quam extinctus eſt, & totum ordinem inſidiarum, narrabo procedente ſermone. Petronio uero prima uenit epiſtola, mortem indicans Caij: poſt aliquantum uero temporis ea, in qua propria manu ſemetipſum interimere iubebatur. Vbi miranda eſt diuinæ clementiæ prouidentia, quomodo ſine ulla dilectione tantam illi retributionem mercedis induſſerit, pro honore quem exhibuit templo dei, & pro adiutorio quod Iudæis præſtitit, ut per eum beneficium ſalutis acciperent.

Prouidentia dei erga Petronium.

¶ *De actis Aſinei & Anilei fratrum, & maxima ſtrage Iudæorum in Babylonia & Seleucia.*

Caput XVI.

COntigit etiam per idem tempus Iudæis illis, qui in Meſopotamia & Babylonia habitabant, ualde magna calamitas, ubi quoq; multa cædes accidit, quanta nunq̃ ante referetur in hiſtoria: de qua cuncta diligenter abſoluam, ut cauſas ipſas ex quibus prouenit, inſinuem. Neerda dicitur Babyloniæ ciuitas, admodum populoſa, habens circa ſe pluriſmam fœcundamq; regionem: quæ cum aliis plurimis bonis, tum etiam hoſtibus ipſa refer ta eſt, hoſtibus quoque inadibilis. Nam eam Euphrates undiq; circumiens, in medio continet uniuerſam. Ad hæc etiam mœnibus eſt munita firmiſſimis. Eſt autem alia ciuitas, cui ius Niſibis uocabulum, circa eiuſdem fluminis fluenta conſtructa: unde Iudæi quoq; natura confidentes locorum, cenſum quem ſolent in honorem dei tribuere, ibidem cuſtodiendum illo tempore deponebant. Sed etiam alia munera decora templorum illis ciuitatibus habuere: nam eis ueluti penu, uel promptuario munitiſſimo ſecurius utebantur: hinc autem in Hieroſolymam, cum tempus expeteret, pecunias dirigebant. Plurima quoque inde hominum millia paſcebantur. Erant itaque duo quidam homines, Aſineus & Anileus nomine, Neerdatenſes quidem genere, & inter ſe germani fratres. His præceperat mater (nam patre orbati fuere) ut nauium operarentur uela: quia non indecorè apud eiuſdem loci ciues hoc opus habebatur, ita ut etiam plures apud eos uirorum, eis exercentur operibus, quæ uſui marino proficiant. Hos quadam die magiſter, qui eidem operi præerat, apud quem etiam ipſam artem didicerant, de aduẽtu & tarditate culpauit, eoſq; uerberibus ultus eſt. illi uero grauiter hoc ferentes, arma quantacunq; in eiùs domo ſeruabantur, abripiunt, & perguntin quendã uicũ, qui diruptio fluminũ uocat, ubi optime ſolebant paſcua germinari, ibiq; ea repoſuerunt. Quo facto, congreganturad eos plurimi

Neerda oppidum.

Niſibis oppidum.

iuuenes, quotquot egestate laborabant. Hos armis instruunt, ipsi uero ueluti ductores agebant. Ibi quandam sibi extruentes arcem, demandant uniuersis, qui per illa pascua armenta ductabant, ut illis censum redderent, atq; ex hoc & cū eis amicitiā haberent: & aduersus hostem qui depopulatum forte prorumperet, auxilio fore se firmabant. Illi uero dicto audientes fuere, non ēm aliter facere ualebant, & ex pecoribus mittebant quantacunq; iubebantur: ac proinde manus & uirtus illis amplior accedebat, & potestatem habebant quæcunq; animus uellet efficere, alios fugare uel lædere, alios regere uel curare, non solū incolas regionis, sed etiam quos forte transire contingeret: nonnēq; eorū formidolosum satis habebatur, & per singulos dies de eis sermo crescebat, donec ad regem Parthorū usq; peruenit rumor. Satrapa uero Babyloniæ, postq̄ ista cognouit, uoluit eos in ipīs initijs reprimere, anteq̄ eis licentia crescente malum amplius oriretur. Et cōgregans manū q̄plurimam potuit, sed etiam ex Parthis Babyloniisq; q̄plurimos, aduersum eos repente tendebat, nolens eos nuncium sui anteq̄ ueniret, accipere. Igitur per occulta ductans exercitum, & ueniens in quendam nemorosum locum, ibidem latitabat. Et sequenti die (illucescebat nanq; sabbatum, in quo Iudæi nihil operantur) ratus est resistere non ausuros, atq; hoc modo sine pugna uinctos posse abducere. Paulatim ergo ac pedetentim accedebat ad locum, ut cū proximus fieret, statim in eos irrueret. Sed Asineus, sicut forte cum alijs nōnullis confederat, ante quos arma fuere iacentia: ò uiri, inquit, hinnitus equorū meas aures allapsus est, non equarum amor, sed equorum uiros uehentium hinnitus scio existere; nā etiam strepitum frenorum simul aduerto. Vereor itaq;, ne nos circunfusi hostes aggressi sint. Sed citius quispiam ex uobis spectatum procurrat, qui nobis quidnam istud sit manifeste denunciet. Opto autem falsa me locutum fuisse, & deceptum potius uerisimilitudine sonitus, q̄ uera sensisse. Et ille quidem huiusmodi uerba locutus est. Cum ecce simul quidam aduenium speculati negocium: & celeriter accurrentes, neq; tu, inquiunt, falleris, sed integre coniectasti, quæ aduersus nos geruntur. Ab hostibus circundati quippe sumus dolo, nihil à brutis animalibus differentes. Nam nos plurimus equitatus inuadit, eo præsertim tempore, quo nudi omnibus armis extamus, ob id, quod lex paterna uacare nos, et nihil agere hodie p̄cipiat. Asineus porro, non secundum speculatoris sententiam, quid deberet fieri decernebat: sed legale magis existimans, ne demissis manibus pereuntes, lætitiā hostibus exhiberent, oportere iudicat, ut non sine hostium ultione operentur. Arma itaq; corripit, alios qui circa illum erant similiter adhortatur, eos in audaciam excitans, ut uirtutis memores, hostes itinere fessos inuaderent: atq; impetū facientes, multos obtrucant, alios fugauerunt. Nam eos securitas, qua se putauerant quasi cuncta parata reperturos, et ignauos & molles effecerat. Parthoq; autem imperator cum ei tale nunciū aduenisset, obstupefactus super illorum fratrum audacia, desiderauit eos uidere, & cum eis miscere colloquium: & mittit ex armigeris fidelissimum, qui diceret: Imperator Artabanus, q̄uis læsus à uobis, & quamuis sua prouincia deprædata tamen nulla circa uos indignatione, qua debebat accensus est: sed consideratione uirtutis uestræ, magis in uestram gratiam factus attonitus, misit me, dextram uobis fidemq; p̄bitur um, ut ad eum ueniatis, & eius habeatis amicitiam, nullum dolum aut insidias formidantes: dona etiā se datur promittit, & honoribus sublimare, ex quibus potētia uobis maior accrescat. Tunc Asineus ipse quidē distulit, sed fratrem suū Anileum cum muneribus mittit, quæ p̄parare potuerunt. Et ille quidem ita perrexit, atq; peruenies ad imperatorē ingreditur. Artabanus autē audiens Anileum uenisse, interrogabat causam, cur etiā Asineus non simul aduenerit. Cumq; audisset, quod timore suum aduentum subtraxerit, cœpit per deos patrios obtestari, nihil se malifacturum in eos, si se eius committerēt fidei. Inter illos enim barbaros esse solet iudicium, ut nunquam quisquam inter eos, postquam dextram præbuerit, mentiatur, nec quisquam de fide dantis dextram dubitauerit. Et Artabanus quidem ista gerens, mittit Anileum pro sua furum fratri, ut ad eum etiam pariter ipse aduenire t. Agebat autem hæc imperator, opus habens illis fratribus pro tutamine illius satrapiæ, eo quod in aliena regione facile possent ab imperio suo decedere, ut anteq̄ tale aliquid contingeret, ipse illos per amicitiā occuparet. Timebat etiā ne in Babylonia plurimi se Asineo cōiungerent, & ille manu ualida cōgregata, p̄sertim in illis locis tā munitissimis, facile se à Persarū imperio defensaret,

Et ille quidem talia reputans,mandabat Asineo.Anileus autem persuasit fratri, intimans ei munificentiam & alacritatem imperatoris,tum etiam iusiurandum quod ei præbuerat proinde ad Artabanum cum alacritate pergebant. Ille autem eos cum gratia magna suscipiens,admirabatur Asineum,quod ita magnanimus extitisset, cum corpus possideret ad uidendum breue,& quod contemptui ab intuentibus haberetur:eiusq; prudentiam strenuitatemq; considerans,fertur ad amicos dixisse, q̃ maior esset anima corpore tam minore.Ostendentéq; Asineum uni ductorum suorum,Abdagadi nomine, atq; eius nomẽ indicante,omnemq; uirtutem & strenuitatem eius intimante, qualis extitisset in bello,Abdagades postulabat permissum sibi contribui,ut eum occideret,atq; iniurias eius & depopulatiões,quas in prouincias commiserat,ultum iret.Non permittam,inquit imperator, hæc fieri in eum uirum,qui mea fide præsumptus,dextrá à me iurationemq; deorum accipiens,uenire properauit.Tu quia uir bonus extas in bello,nihil periurijs meis opus est, ut Parthorum iniurias ulciscaris:discedentem uero,si cupis insequere,eumq; si poteris iure belli superato.Mane itaq; facto,accersiri iubet Asineum. Tempus tibi est,inquit,ò iuuenis ad propria discedendi,ne forte plurimos ad te ductorum irites, & sine mea conscientia pereas.Commendo autem tibi Babyloniæ regionem, ut eam lædi à latronibus nõ permittas,sed tua uirtute à malis omnibus defendatur. Dignus nanq; sum à te optimo hoc hanc reciprocationem accipere,qui tibi fideles animos omnino seruauerim:neq; ad eos attendi,qui fuerant ad tuum interitum iritati,sed ad salutem tuam tutandam sedulo festinaui.Hæc dicens,eum donatum muneribus competentibus,in propriam destinat regionẽ. Ille autem domum reuersus,oppida constituit, & castella quæ primo fuere restaurádo cõfirmat,atq; ita breui magnus effectus est:tantaq; per eum negocia gerebantur,quanta nũquam ab alio ante ipsum geri potuerunt.Tantus ergo fuerat factus,ut etiam ab ipsis Parthorum ductoribus honoraretur,qui ad illam regionem per tempora mittebantur. Nam solam Babyloniorum honorificentiam habere minorem ducebat,quam suæ uirtutis merito debere iudicabat exolui.Omnia igitur negocia quæ in Mesopotamia gerebantur,ex eius potestate pendebant,& amplius eius felicitas per annos quindecim amplificata crescebat,& bonorum omnium uigore ac flore pollebat.Sed dum tali prosperitate fruerentur,subito malorum illos occupauere principia,quæ huiusmodi causis occipiunt. Postq; enim strenuitate ac uirtute ad magnam peruenere potentiam, conuertuntur ad iniurias perpetrandas,& transgressiones paternarum legum,cupiditatibus in transuersum agentibus.Deniq; Parthorum quendam ductorem inuadunt, qui ad gubernandam illam missus fuerat regionem,quem etiam propria uxor fuerat comitata. Hæc cum in alijs pulcris rebus laudabilis erat,tum pulchritudine cĩctas fœminas anteibat,ita ut magnum decoris miraculum spectantibus apportaret. Hanc Anileus siue pulchritudinem eius auditu cognoscens,siue proprio uisu conspiciens,adamauit.Deinde cœpit insidias eius uiro parare,eumq; hostiliter inuadens interemit,illam autẽ abripiens sibi coniunxit.Quæ mulier haud equidem sine magnis calamitatibus Anilei domum ingressa est,sed tã ipsi quàm Asineo fratri,magnorum malorum deportauit aggeriem,per huiusmodi causam: Cum enim illa post mortem uiri,deorum suorum simulacra sumpsisset, quæ more patrio tã ab ipsa quã à uiro eius religiose colebantur:cœpit ea domi habere,& simili cultu uenerari:sed etiam cum alicubi forte pergebant in exteras regiones,secum illa simulacrã portabat.Et primo quidem latenter hunc ritum religionis exercebat,postea cœpit etiam palam monstrare,quali modo uel lege deos illos cum primo suo coniuge coleret.Tunc soci eorum,qui ab eis inter primos honorabantur,primum quidem ad ipsum Anileum locuti sunt:quia non deberet Hebraico ritu contempto,& neglectis suis legibus,eam mulierem accipere,quæ contrario ritu aliam religionem habens,interdicta sibi sacrificia diis extraneis exhiberet:debere illum aiebant rebus suis bene consulere,ne forte amore nuptiarum & uoluptate corporis captus,illa celebrari permittens,sic̃q regnumq; suum pessundaret.Sed cum nihil proficerent talia commonentes, uirum etiam quendam illorum, qui maxime inter eos honore fungeretur,quoniam ampliore fiducia locutus sit,interemit. Ille uero moriens,maledixit ipsi Anileo fratriq; ipsi Asineo,eunctisq; sociis, ut similiter ab hostibus interirent:ipsi quidem,quod tale in se facinus perpetrarent:illis autem,quod non

prohibuerint, neq; ullum auxilium tulerint homini, pro legibus paternis & pro tanta gente proloquenti. Cuius mortem omnes quidem grauiter ferebãt: tolerabant tñ non ob aliud, nisi quia illorum potentia ad infelicitatẽ ducebantur. Cum autem culturam etiam deorum Parthorum audissent, ultra tolerandum non esse iudicabant opus Anilei, quod in legem patriam iniuria gerebatur. Itaq; plurimi congregati, ad Asineum accedunt, & eum magnis uocibus increpabant, dicentes: Bene quidem esset, si neq; primum tale aliquid fieret: sed quia iam factum est, saltem nunc correctio consequatur, antequam illud peccatum illi cum cæteris omnibus adducat interitum. Eiq; exprobrabant, propter nuptias cũ alienigena muliere confectas, contra consuetudinem legis ipsorum, & superstitionẽ mulieris, quæ in iniuriam dei sui fuisset inducta. Ille autem, quamuis peccatum fratris cognosceret magnorum malorum fuisse causam & fore, ueruntamen uictus consanguinitatis fauore tolerabat: ueniamq; fratri dabat, quod fortiore malo libidinis uincebatur. Sed cum plures ad eum in dies accusationes à pluribus aduenirent, tunc de his Anileo loqui cõpulsus est, increpans eum, & quiescere de cætero iubens ab illis operibus, & ut mulierem ad sua propria parentesq; reuocaret. Sed nihil eorum uerborum percipiebat effectum. Mulier autem sentiens tumultum, qui propter se populos obtineret, uenenũ inter cibos dedit Asineo. Quo ille accepto, defunctus est. At illa fine ullo timore postea degere cœpit, solum sui iudicem habens, quem sentiebat suo amore constrictum. Porrò Anileus solus regni moderamina excipiens, exercitum sumens, uicos Mithridatis inuadit, uiri apud Parthos in primo loco constituti, & regis Artabani filiam in coniugio possidẽtis. Vbi eũ irrumperet, omnia prædæ dedit, & multas pecunias inde, multosq; captiuos abripuit, & numerosum pecus abduxit, & alia plurima, quæ ad diuitias opulentiamq; pertinere noscuntur. Sed cum hæc Mithridates audisset, quod talis in suis uicis præda & captiuitas fuisset effecta, grauiter tulit, quod ipse ante nihil lætatus esset Anileum. Anileus uero quod exordium tantæ sumpsisset iniuriæ, tanta in se dignitate contempta: congregansq; quàm plurimum potuit equitatum, sed etiam ætate feruentium non minimam manum, aduersus Anileum uenit, & contendebat, ut cum eo bello decerneret. Sed antequã ad eum uenisset, in quodam uico occulte castra constituit, ut inde proxima die in hostes irrumperet: quoniam sabbatum illucescebat, cum à Iudæis ocium & uacuitas exercetur. Anileus autẽ ista cognouit à quodam homine Syro, alienigena, ex alio uico, qui cum alia integre nunciaret, cum etiam uicum intimabat, ubi Mithridates mansionem fecerat. Milites itaq; cœnare faciens, castris egressus est, cunctis ignorantibus, quod aduersus Parthos tenderet. Et circa noctis ferè quartam uigiliam, hostes inuadit, alios dormientes obtrũcat, plerosq; in fugã conuertit. Mithridatem autem uiuum tenens, secum ducebat, super asinũ nudum imponens, quod ualde ignominiosissimum apud Parthos habetur. Cumq; ad ad locum proprium peruenit, hortabantur amici, ut Mithridatem perimeret. Sed contrà ipse consilium aliud dicebat, non rectum esse dicens, ut Mithridatem extingueret, uirum primo genere apud Parthos ortum, & necessitudine connubij apud regem Artabanum magnificè honorabilem: nunc autem utcunq; tolerabile censeatur esse quod factum est, quoniam etiã iniuriatus est Mithridates, ueruntamen beneficio salutis erit se liberantibus gratiam debiturus: si uero quicquam patiatur, nequaquam regem Artabanũ patienter laturum, sed magnam cladem Iudæis importaturum in Babylonia constitutis. Parcere itaq; illi mens uidetur, & propter consanguinitatem qua regi coniunctus est, & pro tanta dignitate qua inter suos honorabilis ac magnus habetur. Et ille quidem talia in concione loquens, omnibus persuasit. Dimittitur igitur Mithridates. Sed ei reuertenti, eius mulier exprobrabat, nisi festinaret utpote regis gener, & in tanta dignitate constitutus, supplicia sumere de his qui contumeliam ingessissent. Turpe nanq; illa esse dicebat, ut salutem eligeret, postquam captiuus in manus Iudæi hominis fuisset, & nunc aut ultum ire suam iniuriam intenderet, aut se per deos iurare coniugij fœdera soluturam. Has ille exprobrationes per dies singulos minime ferens, magnanimitatem etiam mulieris metuẽs, ne inter eos cõiugium solueretur, non sponte quidem neq; uolens, congregans manum quamplurimam potuit aduersus Iudæos tendebat, intolerandam & ipse salutem æstimans, si Parthus impune fuisset à Iudæis repulsus belli certamine. Anileus autem, ut cognouit ad se tendentẽ

Anileus superat Mithridatem.

cum multa manu Mithridatem, inglorium iudicauit ſi in locis ſuis maneret, & non magis anteuenitns hoſtes occurreret, ex proſperitate prima cõfidens iterum ſe pugnaturũ, credens audentibus uirtutis etiam robur accreſcere. Multi itaq; illi ſuperiorum exercitus ſe coniunxere, ſperantes prædam ſe ſicut antea relaturos, & in ipſa prima facie terrorem hoſtibus illaturos. Pergunt itaq; illo die ſtadia nonaginta, per loca uaſta & inaquoſa iter facientes, ſed medio die, ardore ſolis ingẽti, ſitis Iudæos occupat. Mithridates aũt apparẽs cõtinuo, feſſos itinere ac ſiti fatigatos inuadit. Illi nec æſtum nec arma ferre ualẽtes, profugiunt. Parthi uero inſequentes, magnã cædem faciunt, Iudæorum multæ myryades occumbunt. Anileus autem, & quotquot circa eum erant, in ſyluam ſe recipiunt. Mithridates uero magnam uictoriam ſumens, magno gaudio cœpit exultare. Congregatur aũt ad Anileum infinita multitudo hominum peſſimorum, & ſuam ſalutem paruipendentium, quos Anileus ſuſcipiebat, uolẽs ex his recompenſationem efficere multitudinis quæ bello perierat, ſed haud ſane ſimiles illis, qui bello perierant. Nam erat uulgus inexercitatum. Sed etiam cum hac multitudine irrupit in uicos Babyloniorum, eoſq; paſſim depopulabatur. Tum Babyloniĩ, quamuis ad bellum parati, mittunt tamen in Neerdam ad Iudæos qui ibidem habitabant, tradi ſibi Anileum expetẽtes. Illi uero nequaquam illorum ſermonem accipientes, neq; cum traditione Anilei pacem facere uolentes, prouocabant eos ad prælium. Veruntamen aditum legatis Babyloniorum permiſere, ut ad Anileum uenirent, & cum eo quicquid uellent protinus loquerentur. Babyloniĩ locum integre ſpeculantes quo ſe conſtituerat Anileus, & cuncta diligenter inſpicientes, occulte nocte ſomno oppreſſos inuadunt, necantq; quantoſcunq; reperiunt, ipſumq; Anileũ obtruncant, atq; hoc modo Babyloniĩ iniurijs Anilei, & grauedine liberati ſunt. Impreſſio nanq; eis illa magno conſtabat odio, quod circa eos detinebatur. Nam penè ſemper inimicitias exercebant. Cauſa uero huius iræ, fuit lex eorũ paterna, quam ille oppugnabat, & propterea ſibi ſemper inuicem æmulabantur: unde ſi eorum quiſquam opportunitatem inuenerat, ab iniurijs non parcebat. Tunc itaque hoc modo pereunte Anileo, cœpere Babyloniĩ, Iudæis inſtare. Illi uero & grauiter ferentes impreſſionem Babyloniorum, & repugnare penitus non ualentes, in Seleuciam cum ſuis omnibus emigrarunt. Seleucia ciuitas eſt admodum opulens & decora, quam Seleucus Nicanor fabricatus eſt. Habitabant autem eã Macedoniorum plurimi, & Græcorum abundantiſſimi. Eſt ibi etiam Syrorum non minima multitudo. In hãc igitur Iudæi refugiunt, & per quinq; quidem annos illæſi, & expertes malorum fuere. Sexto uero anno (nam Babyloniæ corruptio eorum magna contigit & ruina, & ob hoc plurimi in Seleuciam magis magisq; confugiunt) eos amplior ibi clades ſuſcipit, propter cauſam quam breuiter enarrabo. Græcis in Seleucia habitantibus aduerſus Syros ex maxima parte inimicitiæ acutæ gerebantur, ſed Græci ſemper ſuperiores extabant. Tunc itaq; cohabitabant eis & Iudæi, qui aduenerant. Syri autem ſeditionem mouentes, cœperunt ſuperiores exiſtere, ex conſenſu & auxilio Iudæorum, hominum inconſiderate ſe in pericula præcipitantium, & intentionem ſolam ad bellum gerendum habentium. Tunc Græci hac ſeditione ſuperantur. Illi uero nullam aliam rationem cernebant, qua poſſent ſtatum ſuum priſtinum & dignitatem reformare, niſi Syros à Iudæis ſepararent. Vnuſquiſque igitur eorum, uerba faciunt ad Syros, cum quo quiſque ſe familiaritatem habere cernebat, atque hoc modo pacem inter ſe, amicitiamq; componunt. Primates itaq; uiri ex utraq; parte, pacta quibus pax & concordia ſeruaret, inſtituunt, atq; hoc modo inuicem exhortantur, ut cum Iudæis bellum gerant. Quos ex conſtituto repente inuadunt, interimuntq; ſuper quinquaginta millia hominum. Pereunt igitur omnes præter admodum paucos, qui forte aut amicorum, aut uicinorum miſericordia conſeruati ſunt. Et quia iam ibidem uiuere non poterant, diſcedunt exinde Cteſiphontem, ciuitatem uicinam Seleuciæ, ubi conſuetus eſt Parthorum rex per ſingulos annos hyberna peragere: ubi etiam plurimæ eius opes, & plurimus regni cultus aſſeruatur. Nulla tamen iam eis uiuendi ſpes fuerat derelicta; nam etiam ibi omnis gens Iudæorum terrore regis premebatur. Nam tam Babylonios, quàm Seleucios formidoloſos habebant, ſed etiam omnis multitudo Syrorum, quæ in illis locis habitabat, id ipſum cum Seleucijs loquebantur, ut bellum gererent cum Iudæis. Ob hoc ergo diſcedit etiam inde in

Victoria Mithridatis

Seleucia.

Cædes quinquagies millę Iudæorum

Neerdam, & in Nisibin: ubi propter munimentum illarum ciuitatum tutos se esse censebant. Super hæc etiam habitantur illæ ciuitates ab hominibus bellicosis. Et ea quidem quæ circa Iudæos Babyloniæ constitutos, acta sunt, huiusmodi fuere.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER XIX.

¶ *Qualiter Caius Caligula Cæsar insidijs extinctus sit.*

CAPVT PRIMVM.

CAIVS autem nõ in solos Iudæos, qui Hierosolymis fuere, & eos qui in his regionibus habitabant, iniustitiæ suæ demonstrabat insaniam, sed per omnem terram, & per omne mare super eos præcepta destinabat, quaquauersum imperium Romanum protenditur, & pluribus cuncta calamitatibus adimpleuit, quales ante nũquam historiæ prodiderunt. Maxime autem omnium Roma clades perpetiebatur, quam in nullo honorabiliorem cæteris ciuitatibus æstimabat. Nam cum omnes cæteros exteros libenter tractaret, non ita senatum, & omnes quanticunq; ex nobilibus uel generosis clarissimi constabant. Multa etiam crimina perpetrabat aduersus equites Romanos. Quidam autem hoc dignitatis nomine censebantur, opibus autem pene pares senatoribus existebant: propter quod etiam in conuentu senatus interesse solebant, quos ualde inhonoros habuit, plurimosq; ex eis morte damnabat, quoꝝ etiam simul pecunias auferebat. Nam multas etiam cædes non ob aliud, nisi ut eorum auferret pecunias, perpetrabat. Diuinũ uero sibi cultũ & honores uolebat, nõ cum hominibus exhiberi: sed etiam in templum Iouis ueniens, quod capitolium quidem uocãt, magis autem uenerabile illis est omnium templorum, fratrem se Iouis ausus est appellare. Sed etiam alia quæ gerebat, nõ erant à furore aliena. Nam etiã ex Dicæarchia ciuitate, quæ in Campania constituta est, ad Messanã, quæ alia quoq; maritima ciuitas est, graue putans uti remis transitumq; facere, putansq; sibi subijcere etiam hoc elementũ posse, uelut dño maris existenti, talia etiam uolebat in fluctibus gerere, qualia solet terræ natura sustinere. Voluit ergo & à littore ad littus, stadia fermè trecenta in medio mari, & intra tam uastũ finũ, pontem construere, super quem carrucis & diuersis uehiculis itinera ualeret efficere. Sed & templorum paganorum nullũ non depopulatum reliquit. Quæcunq; enim pictura aut sculptura uenusta fuere, uel alio quolibet opificio pulchra simulacra, atque omnimodo anathematizata, deferri iussit ad se. non enim alibi pulchras res esse dicebat oportere, nisi in pulchriori loco. hunc aũt Romam esse firmabat. Non solum aũt suam domũ, sed etiam hortos, aliaq; sua habitacula, ubicunq; terrarũ Italiæ constabant, ex talibus repleuerat ornamentis. Nam etiam Iouem Olympium, qui maxime apud gentiles uenerabilis habetur, quẽ Phidias Athenienſis fecerat, ausus est in Romanã transferre ciuitatẽ: non tñ ad effectũ res pducta est, architectis dicentibus ad Mennitũ Regultũ, cui res illa fuerat imperata, quod si illud simulacrum moueretur, aliquod malum posset accidere. Fertur autẽ Mennius, etiam prodigijs propter hoc multis acceptis distulisse negociũ. Veruntñ eiusmodi uerba scribit ad Caitũ, unde periculum mortis illi protinus imminebat: euasit tñ, quoniam Caius morte pœnas est. Intantũ etiam proruperat eius insania, ut cũ ei filia fuisset exorta, eam pducẽs in Capitolium, sup genua simulacri constitueret, cõmunẽ sibi natã Iouiq; confirmans, duos patres uni proli constituẽs. Et hæc illũ etiam talia perpetrantẽ, prõ nefas, hoĩes tolerabant. Molitus est & seruos ad accusationẽ excitare dominoꝝ, quæcunq; uellent in publicũ crimina deportare. Illi aũt, quæcũq; illis pessima oriebant in animo, nulla prohibebant dicere ratione: cernentes gratũ illi fore, qcquid mali dixissent: ita ut etiã Claudiũ auderet Polydeuces seruus eius accusare: & ille patiebatur, aduersus patruũ suum geri capitale iudicitũ: sperans etiam ipsum, quo facilioꝝ potentiã aduersus cæteros adipiscereture, extinguere, non tñ assecutus est qđ uolebat. Repleta igitur uniuersa rep. diuersis malis, diuersisq; calumnijs, ex audacia seruoꝝ aduersus dominos ubiq; insidiæ gerebant: ab aliꝭ quidẽ, ut suas iniurias quas passi sunt ulciscerentur: ab aliꝭ aũt, pœnire dominos cupientibus, cũ sibi

Caij crudelitas & arrogantia.

ab eis pro culpis ſuis aliquid ſupplicij imminere ſentirent. Proinde qñ corruptis legib⁹ & hominibus in afflictione conſtitutis, non paruũ beatitudinis momentũ mors illius hominis apportauit: ſed etiam genti noſtræ, quæ breui iam oĩs interiſſet, niſi mors illum celeriter occupaſſet, uolo ſuper eo cuncta differere. Nam aliàs quoq; magnam felicitatẽ cõfert hominibus, & ſolatium in calamitatibus conſtitutis, ac etiam correctionẽ his, q̃ putãt proſperitatẽ eſſe ppetuam, docetq;, ne rebus ſecundis quiſq; peſſime cõmutetur, ſed uirtutis ſtudium eſſe percolendum. Vias equidem tres mors illa parauerat: & hanc uniuſcuiuſq; uiri boni primatũ in conſilijs habebant. Aemilius eñ Regulus, ex Corduba Hiſpaniæ ciuitate originẽ ducens, cõgregauit plurimos, ut ſiue per illos, ſiue p ſemetipſum alacriter Caiũ interimeret, alterius aũt principatum gerebat Caſſius Chærea tribunus: ſed & Minutianus nõ paruá partẽ hoĩm ad hoc opus aggregauerat. Cauſa aũt erat illis odiũ, quo circa Caiũ uniuerſi tenebant. Et Regulus quidẽ iracundiam eius, & iniuſtitiã, qua in cunctos utebatur, horrebat. Gerit quippe indignationis aliq̃d animus liber, ut iniquitatẽ ferre non ualeat. Hic igitur cũ multis aduerſus Caium conſiliũ capit, cũ amicis & cũ alijs, q̃ efficaces ei uidebãtur ad cauſam. Minutianus aũt, ut Lepidũ ulciſceretur amicum ſuũ, hunc enim cum aliquibus ſuis cõciuibus Caius extinxerat. Super hoc quoq; ſibi timebat, ne à Caio ſimiliter pateretur. Nam uidens ex alijs exemplis ſibi mortem imminere, feſtinabat ſuum præuenire periculũ. Chæreas uero confuſionẽ ſuam & Caĩ opprobria non ferebat, quibus eum arguebat, quod quaſi nihil in ſe fortitudinis haberet, inſuper etiam periculum ſibi per ſingulos dies imminere cernebat. Mortem quoq; Caĩ, oĩs honeſtũ opus & libẽs libenter excipere reputabant, cæteri uero cupiebant ſuper hoc habere cõmune conſilium: uidentes tantas iniurias, & exemplũ prauum dari capientibus principatũ. Oĩs ergo, ut tantis cladibus liberarentur, deſiderabant aduerſus Caiũ aliq̃d geri, decere nanq; ad talia negocia bonos uiros accedere, pro ſalute pietatis, & imperij macula auferẽda, etiã cum ſuo diſcrimine. Super omnia aũt Chæream ad opus gerendum excitabat melioris famæ cupiditas, & quia cernebat facilem ſibi aditũ fore ad Caium: tribunus nanq; erat, & per hoc ſe opportunitatẽ repertur⁹ putabat, qua perimeret Caium. Interea ludi currules agebantur, circa quæ ſpectacula magnum geritur à Romanis ſtudium. Concurrunt eñ alacriter ad circum, & pro quibuſcunq; rebus opus habuerint, ab imperatoribus congregatione facta, depoſcunt. Illi uero, quod multitudini non iudicant reſiſtendum, confeſtim grate petita concedunt. Rogabant itaq; tunc Caium, cum omni intentione poſtulationibus utentes, ut cenſuum releuationes efficeret, & grauedines cunctas auferret. Ille uero nolebat iſta cõcedere. At illi uoces amplius eleuabant. Tum ille diuerſos p diuerſa loca mittens, iubet clamantes abripi, & ſine ulla dilatione confeſtim interimi. Et ille quidem talia iuſſerat, quibus aũt præceptum erat, iuſſa cõplebant. Plurimis itaq; pro hac cauſa morientibus, populus ſpectans clamare ceſſauit. Tunc omnibus ſuæ facultates in contemptu fuerunt, uidentibus alios pro ſuis opibus ad interitũ peruenire. Hæc & huiuſmodi Chæream excitabãt, ut magnanimiter ingrederetur in cauſam, & inſidias quas parauerat Caio perficeret, & eum tam nequiter aduerſus homines exaſperatum reprimeret. Et ſæpius in conuiuijs Caĩ, rem uoluit aggredi, & tñ conſideratione reuocabatur, non ſe cernens inuenire opportunitatem, qualem negocio aptam eſſe iudicabat: uerens, ne fruſtra ad tantum opus accederet, ſed ita rem moderabatur, ut conſilium animi ſui conſequeretur effectũ. In hoc igitur multo tẽpore militabat, nõ libenter conuerſationẽ ſuſtinens Caĩ. Cum aũt eum conſtituiſſet Caius ſuper oĩs publicas functiones, & cætera alia quæ Cæſaris erant inferenda theſauris, per illud omne tempus à rato negocio priuabatur. In quo tamen maiorem ſibi uirtutem implendi operis aggregabat, quod more ſuo magis rebus utebatur, q̃ Caĩ obediebat imperio. parcebat enim humilibus atq; depreſſis. Vnde ad iracundiam prouocauit Caium, ita ut eum de mollitie & de ſocordia crimin aretur, nõ ualentem ſicut ipſe uellet, pecunias cõgregare. Contumelias igitur illi plurimas ingerebat, & muliebria oppingebat nomina, omni confuſione pleniſſima. Et hæc quidẽ cum alijs increparet, ipſe magis gerebat in quibuſdam celebrationibus myſteriorum, quas ipſe cõſtituerat. Stolas nanque muliebres induebatur, & circumpoſitionem crinium complicatorum adhibens, aliaq; quæ ad ornamentũ cultumq; muliebrem pertinent, ipſe ſuſtinens, huius confuſionẽ

Conſpiratio aduerſus Caligulam.

Mors Caij omnibus optabilis.

Multi à Caio interempti.

Chæreas in inſidias Caij exaſperatus

Mollities Caligulæ.

criminis audebat aliqs exprobrare. Chæreas autem, quando hæc uestimenta Cæsar sumebat, indignatione ferebatur: maxime autē, cum illa uestimenta ministris irridentibus redderet, ita ut etiam tribuni in derisionem eum haberent & opprobrium. Nam cum sumpturi essent ministri à Cæsare muliebria uestimenta, p̄dicabant aliquas ut consueti erant, ad lusum illū p̄ferre facetias. Propter hoc etiam ei fiducia maior accessit, ut socios quosdā acciperet, quibus se ostenderet, non pro causis minoribus indignari. Nam erat etiam Pōpidius senatorius, qui penè per omnes ordines & gradus administrationis transierat. Epicureus autem erat, & propter hoc oci & quietis studiosus. Hunc Timidius inimicus eius accusauit, quod posset Caium maleficijs turpibus infamare, eò assumens Quintiliā mulierem, quæ in rebus scenicis erat propter pulchritudinem clara, & pulchritudine plurimorum amorem habebat & studium: nam etiam ab ipso Pompidio diligebatur, accusatio autem erat falsa. Illa uero graue iudicante, testimonium in causa mortis aduersus amatorē proferre, torqueri eam dixit debere Timidius. Tum Caius excitatus, iubet Chæream sine ulla dilatione continuo tormentis examinare Quintiliam. Nam & in rebus capitalibus, & ubicunq; tormentis opus esset, eodem Chærea utebatur, eò quod eum crudelius arbitrabatur ministerium exhibere, timentem ne ab eo de mollitie & socordia culparetur. Quintilia itaq; dum ad tormenta duceretur, conscriorum cuiusdam pedem calce deprimens, significauit eos debere confidere, & nihil de tormentis eius penitus timere. Chæreas tamen etsi nolens, tormentis eam adegit, timēs propter illam ipse subire periculum. Et nihil differens, eam in conspectum Caij deducit, fœdatam tormentis atq; deformatam, ut etiam ab amatoribus suis sine ulla uoluptate uideretur. Tunc Caius illam specie non sustinens, sed admodum compassus Quintiliæ, eo quod grauiter tormentis fuisset affecta, liberam crimine absolutamq; pronunciat, & cum ea simul Pompidium. Ipsam tamen etiā pecuniarum dono muneratur: unde illi solatium esset, propter quod grauiter erat debilitata tormentis. Nam nō solum sanitas eius corporis ex supplicijs corrupta erat, sed etiā pulchritudo defœdata. Hæc igitur grauiter Chæream commouerunt, quod per eum homines torquerentur. Vnde quoque suam iracundiam non sustinens, dixit ad Clementem atq; Papinium, quorum Clemens quidem super militiam constitutus erat, Papinius super eos qui Caij fuere custodes: O Clemens, inquit, nimis fecimus in agendo, quæ pro imperatore constabant. Nam etiam eos, qui aduersus eius principatum coniurationem fecerant, multa prouidentia uigilantes, & laboribus desudantes, alios quidem extinximus, alios autem tormentis affecimus: intantum, ut etiam ipsi Caio miserabiles uideantur. Ita nostram militiam cum nimia seueritate tractamus. Tacente adhuc Clemente, grauiter quidem se ferre quæ imperabantur, tam oculis erat, quàm uultu & colore manifestus: uerbis autem insaniam imperatoris aperire, iniustum esse iudicauit. Chæreas adhuc cohortes prouidenter præparans, cœpit fiduciālibus uti sermonibus, & ad eum enarrabat mala, quæ ciuitatem & imperium illud obtinerent, & quod uerbo quidem Caius illorum esse causa malorum diceretur, si uero quisquam rem, inquit cum ueritate discutiat, inueniet ó Clemens, quod ego sim totius mali causa, & hic Papinius, & tu, qui Romanis & uniuersæ humanitati pro bonis omnia tormenta & omnes clades ingerimus, non imperijs compulsi Caij, sed nostra in hoc uoluntate progressi. Festinemus igitur comprimere tantum iniuriatorem in ciues suos omnesq; subiectos, cui nos ministerium exhibemus, & ueluti satellites atq; carnifices, ad eius crudelitates explendas extamus, & arma quæ aduersus hostes proferre debemus, in nostros ciues conuertimus, non pro libertate, non pro imperio Romano: sed pro salute eius, qui suæ iniquitati festinat cuncta subijcere. Nam simul & nostra corpora, & nostras conscientias, per singulos dies polluimus tormentis & sanguine miserorum, donec etiam alter aliquis inueniatur, qui in nos quoq; tale Caio ministerium exequatur. Non enim propter hæc quæ gerit cum fauore circa nos conuersabitur, magis autem cum suspicione. Ad hæc etiam cum pereuntium multam stragem fecerit (non enim poterit Caij unquā sæuitia terminari, quoniam nō iudicio in talibus causis intendit, sed sola libidine ad hoim cædem impellitur) tum demū etiam nos cunctis pereuntibus consunget. Ad hæc Clemens consilium Chæreæ manifestius approbabat, tacerí asit iubebat, ne in plures sermo ferretur, & diffusis passim rebus quæ gerebant, anteq; res consequatur

Quintilia mima.

effectum, ſecreto prodito, & inſidijs propalatis, ipſi ducerentur ad pœnam: ſed tempore procedente, rem ſpei permittere, ut opportunitatē fortuna tribuente, opus gnauiter adimpleretur, ſe tamen dicebat per ſenectutem non poſſe audaciam gerere, ad tantum negocium inchoandū. His uero quæ à te ō Chærea tractata dictaq; ſunt, cautius aliquid fortaſſis inueniam, decentius aūt quis poterit inuenire? Et Clemens quidem continuo mutare ſententiā, omniaq; quæ audierat, quæq; ipſe dixerat, cœpit efferre per plurimos. Chæreas aūt formidans, perrexit ad Sabinū, exiſtentem uirum dignū, quem etiam libertatis cognouerat amatorē, & propterea diſpoſitiones illoꝝ temporꝝ hoſtiliter abhorrentē. Opus itaq; putans, ut celeriter quæ cogitabat inciperet, opportunū ratus eſt, ut cum eoꝝ cōmunicarent maximo timore, ne à Clemente ſecreta proderentur. Super hæc etiam dilationes tēporꝝ aliquid contrarium reputabat allaturas. Cum aūt libenter Sabinus tali cogitationi, taliq; uoluntati cōſentiret, tunc quidē tacere ſe dixit, & ad nullum de tali re ſuā proferre uoluntatē: ſi uero tempus & hoſtem nanciſcerentur, tunc non ſolū ſilentiū abiectuꝝ, ſed etiam ſuam uoluntatē manifeſtatuꝝ eſſe firmabat. ſed ſi aliquid uiriliter uolumus efficere, nihil dilationis penitus detur. His igitur dictis, exinde conuertuntur ad Minutianū, ipſis quidem ſtudijs & uirtute parē, & ſimilia ex animi magnitudine cupientē, conſanguineum tū Caij, ſed ſuſpectū propter mortē Lepidi. Multam nanq; inter ſe amicitiam Minutianus Lepidusq; poſſidebant, & propterea etiam ipſe timore periclitabatur, ne ſimiliter eum perire contingeret. Erat quippe Caius omni nobilitati terribilis, ut putaret ad-

Chereas Minutianum ſibi aſſociat.

uerſus unumquenq; ſingulari inſania prorupturus. Propter hoc enim alterutri ſibimet erant pro rerum neceſſitate formidini: & uoluntatem, quam circa odium Caij gerebant, indicare non poterant. Ob huius utiq; ſuſpicionem, nec deuotionē ſibimet aperte impendere præſumebant. Dum igitur conueniſſent, & Minutiano honorē ſicuti prius exhibuiſſent, erat enim dignitate præclarus, & ctīctoꝝ ore laudatus, inter principia ſermonū, p̄cedens ille uerba fecit ad Chæream, requirens quod ſignum illa die perceperit. Per totam nanq; ciuitatē grata Chæreæ uidebatur iniuria, quā per ſignoꝝ dationē ipſe portabat. Et ille inter uerba iucunda nihil motus, Minutiano reſpondit, eiq; ſermonē de rebus talibus faciendum eſſe commiſit: & tu mihi, inquit, da libertatis ſignum, gratias agēti tibi, qui me amplius acuiſti, quàm egomet implere conſueui. Neque mihi ſermonibus iam pluribus opus erit, ſed hoc ſufficiet iudicio, ſi etiam tibi idem placeat, quod & mihi, qñ & priuſquā conueniremus, eiuſdem cognoſcimur fuiſſe cōmunionis. Vno itaq; gladio ſum accinctus, qui ſufficere poſſit ambobus, in quo conſenti fortiter, & accedamus ad opus. Princeps autem ſi uis, ipſe conſiſto, iubens operibus imminere. Quod ſi cepero tui cooperationem ſolatij, perſequar graſſatione ferri, conceſſa mihi te confirmante fiducia. per hoc enim, ipſum quoque ferrum efficacius ſolet exiſtere. Impellor enim ad actum non pro his quæ patior ego, dum ſpe ipſe circunferar. Non enim hæc lenitas, mea pericula tantummodo me conſiderare permittit, dum & liberæ patriæ atque legibus, & ademptæ uirtuti, & tantæ condoleam peſti, quæ cunctos ſimul propter Caium apprehendit. Dignus enim ſum apud te iudicem fide rerum huiuſmodi, quando etiam tu ſapere talia comprobaris. Tunc Minutianus conſiderans ardorem ſermonum eius, libenter amplexus eſt, & eius audaciam approbauit atq; laudauit, & uale dicto, cum uotis eum precibuſq; dimiſit. Quidam enim aſſeuerabant, ea quæ cōtingebant, quodam auſpicio fuiſſe firmata. Nam dum Chæreas ingrederetur in curiā, uox cuiuſdam de populo fertur emiſſa, quæ quaſi admoneret, dicens: Perfice quod agendum eſt, opitulante diuinitate. Quo facto, primum quidem Chæreas expauit, ne quis coniuratorum uideretur prodidiſſe ſecretum: nouiſſime uero conſiderādo, quia hæc pro inuitatione dicerentur, ſiue commonente aliquo ſociorum, ſeu certe deo (qui cuncta humana reſpicit) conſulente, omnibus ad confortationem inſidiarum cauſa patuiſſet, uniuerſi ſimul armati ſunt, alij quidem ex ordine ſenatorio, alij uero Romanorum militum qui conſcij eſſe uidebantur. Neq; enim erat uir nobilitate ſeu felicitate præditus, qui Caij exitium non ardenter appeteret. Quapropter omnes quo poſſent ſtudio, ut uita priuaretur, totaq; confidentia atq; uirtute, ad tyrannicidium erant & ſermonibus & operibus præparati. Nam & Caliſtus libertus Caij, uir unus potentia ſummi culminis eleuatus, qui nihil aliud poteſtate ſua, quàm tyranno æquus eſſe putaretur, timore

Vox emiſſa in curia coniuratos exagitat.

De Caliſto Caij liberto.

cunctorum & magnitudine pecuniarum, quæ ei nimis acceſſerant, eo quod eſſet in muneribus accipiendis & iniurijs exercendis acerrimus, & uigorem ultra modum haberet, cum naturam Caij inſtabilem eſſe ſciret, & in quibus declinaſſet, nequaquam poſſe reuocari, & multas quidem alias periculi cauſas, necnon & magnitudinem pecuniarum haberet, accedens latenter ad Claudium, ſperans quia ſi ei cederet principatus, deficiente Caio, honorem ſimilem ei præberet, eo quod illi gratiam & uerba clementiæ impendiſſet primitus, ait, quia iuſſus à Caio Claudium ueneno perimere, crebras huius rei dilationes quæfiſſet, ne talia perpetraret. Sed mihi uidetur, quia fingebat hæc Caliſtus, uolẽs capere Claudium. Nam neque Caius ſtudens interfici Claudium, honeſtas poterat occaſiones exquirere, neque Caliſtus iuſſus optabilem rem Caio perpetrare, ſi diſtuliſſet mandata domini ſui, pericula potuit declinare. Sed Claudium quidem diuinitas à Caij ueſania liberauit. Caliſtus autem pro commendatione finxit hanc gratiam, quæ ei nequaquam probabatur iniuncta. Hi quidem qui circa Chæream erant, differebant quotidie, dum multos ſegnities detineret. Chæreas autem nullam moram gerebat, ſed omne tempus ad agendum opportuniſſimum iudicabat. Nam dum Caius in Capitolium aſcendiſſet, ut pro filia ſacrificaret, uenit frequenter ad eum, & in imperialis loci culmine ſtantem, ac populo auri & argenti pecunias diſpergentem, dum hæc miniſteria gererentur, præcipitem ex eminenti loco cogitauit impellere, cum ſe à nullo uideri putaret, nec inſidias feciſſe crederetur. Et licet non optata mors eueniſſet, ipſi tamen acceſſiſſet audacia, ut etiam præter ferrum perimeret Caium. Tantum habuit cum coniuratis Chæreas ardorem, metuens ne tempora opportuna diffluerent. Illi uero uidebant quidem eum pro ſua libertate ſolicitum: poſcebant autem, ut paucum tempus uſque ad ſolennitatem ſpectaculorum differret, ne dum conamen nequiuerit impleri, turba fieret ciuitati, dum cõſcij requirerentur à Caio, & inſidiarum non ualeret utilitas in futuro: ſed hoc utile fore, ut in celebratione ſpectaculorum res potius agi tentaretur. Hæc ſpectacula in palatio ob honorem Cæſaris, in paruo eius rotundo templo aguntur, qui primus poteſtatem populi conuertit in ſeipſum, quæ ſcilicet Romani nobiles cum filijs ſimul & coniugibus libenter ſpectare noſcuntur. Tunc enim Caius negligens ad omnes ita facilis erat incurſus, qñ multa millia hoim paruo loco concurrerãt, ut potuiſſet quilibet ad eius necem audacter accedere, abſentibus quoq; cuſtodibus, qui licet uellent, non tamẽ ei præſidium facile deportarent. Expectabat ergo Chæreas, & uenientibus ſpectaculis, prima die nitebatur, ut quod fuerat præcogitatum, ſine dilatione fortunæ ſolatijs adimpleret, à quo tamen tribus diebus ludorum tranſactis, uix die nouiſſimo opus ualebat terminari. Itaq; Chæreas aduocans coniuratos, ſatis, inquit, ò uiri præteritum tempus noſtram poteſt obiurgare ſegnitiem, pro his quæ cum tanta uirtute tractata ſunt, & neglecta noſcuntur. Et melius eſt, ne proditione facta, pereat occaſio, & potius Caius nos afficiat, cſectorumq; auferat libertatem his diebus, quos nos tyrannidi eius adijcimus, cum & nos de cætero debeamus eſſe liberi, & alijs cauſam præbere felicitatis, præteriti ſeculi honorem & miracula reparare. Illis uero nequaq̃ contradicentibus, quaſi non bene fuiſſet hortatus, neq; actum hunc aduerſe ſuſcipientibus, ſed potius cõticeſcentibus: cur, inquit, ò fortiſſimi, ſegnes ſumus? An non uidetis hodie ſpectaculorum diem eſſe nouiſſimum, & Caium ferri ad Alexandriam nauigaturum, ut Aegyptum contempletur? Bonũ ergo uobis eſt, ut ueſtris manibus Romanæ gloriæ auferatis opprobrium, & hoc terra mariq; diuulgetur. Nam quomodo nõ iuſte erimus cõfuſioni obnoxij, ſi quis eum Aegyptius uideatur perimere, iniuriam nõ ferens libertatis oppreſſæ? Ego ſiquidẽ nequaq̃ cogitationes ueſtras differre patior, ſed hodie ad pericula ſimul accedo, grate ferens quicqd ex eis euenerit, animo ſcilicet conſiſtens ad picula omnia præparato, quàm ut mihi huius laudis poſſit euenire priuatio. Hæc ille dicens, & ipſe audacius armatus eſt, & reliquis fiducią præparauit, cunctiſq; iam erat deſiderium, ut conamen attingeretur, nihilq; differens, diluculo ad palatium multitudo equeſtrium armata conuenit. Mos erat tribunis enſe cinctis, petere ab imperatore ſignum, quod ei competebat, ut ſignum acciperet. Concurrebant ergo ad palatium omnes, ut pro ſpectaculo loca ſibimet occuparent. Cumq; multa plebe atque compreſſione Caius exultaret, ita ut præ multitudine neque ſenatui, nec Romanis equitibus locus eſſet, ſed omnes

permixti ſederent, cum uiris pariter mulieres, & liberi unà cum ſeruis, Caius proceſſu ſibimet facto, Diuo Cæſari ſolenniter immolabat, cuius etiam ſpectacula celebrabat. Et cum de ſacrificijs aliquid ſanguinis cecidiſſet, cõtigit, ut ex eo cruore cuiuſdam ſenatoris Aſprenatis nomine, ueſtis adimpleretur: quod facti Caio quidẽ præbuit riſum, Aſprenati uero augurium fuit apertum, qui ſcilicet unà cum Caio peremptus eſt. Ferunt itaque Caiſi ultra ſuam naturam illa die fuiſſe mitiſſimum, ita ut omnibus eius humilis ſalutatio mira uideretur. Qui poſt ſacrificia ad ſpectacula ueniens præſidebat, & circa eum primi procerum. Eſt autem ipſum ſpectaculum, ubi annis ſingulis exhibetur in duabus cellis, quarum altera quidem ducit ad atrium, altera uero ad porticum, ingreſſibus & egreſſibus apta, quatenus non turbentur, qui interius eſſe noſcuntur. Eſt enim illic & alia cella, ubi luſores exerceri ſolent atque cantores. Reſidente itaque populo, & Chærea cũ tribunis non procul à Caio, dextrum nanque cornu Cæſar tenebat, quidam Batibius ex ordine ſenatorum, uir militaris, Cluditum conſularem uirum iuxta ſe reſidentem, nullo audiente requirebat, ſi quis ei aliquid dixerit nouitatis. Quo dicẽte, nihil ſibi ea die nũciatum, ô Cludite, inquit, hodie tyrannicidij certamen agitur. Tunc Cluditus ô fortiſſime, inquit, tace: & mox uerſum Homeri ſubiecit, dicens: ne quis alius maleuolus ſermonẽ exaudiat. Cumq; multa poma in theatro ſpectantibus ſpargerentur, & pariter aues innumeræ, & quæ pro raritate ſua ſunt comparantibus precioſæ, Caius lites & rapinas propter hæc actas libenter inſpiciebat. In illo ſiquidem ſpectaculo, duo ei auguria prouenerunt. Mimus nanque introducitur, quo actum eſt, ut iudex deprehenſus crucifigeretur, & pantomimus fabulã ſaltauit Cynaræ, in qua & ipſe occiſus, & eius filia Myrrha uiolebatur: atque ſanguis mimica arte diffuſus, & circa iudicem crucifixũ, & circa Cynarã & Myrrham. Conſtat autem, quoniam dies ipſe fuit, quo Philippum Amyntæ filium, Macedonum regem, in ſpectaculum ingredientem, unus ſociorum ſuſtineret in ſpectaculo, uſq; in finem, eo quod nouiſſimus erat dies, aut certe uſus balneis, atque cibis illic, deinde remearet ſicut & prius. Minutianus iuxta Caium ſedens, ac metuens ne in uacuum tempus effluereat, ſurgens, cum etiam Chæream uideret egreſſum, pergebat ut confortaret eum. Tunc egredientem tenuit Caius à ueſte, & quaſi per amicitiam, quò, inquit, pergis ô beatiſſime? At ille reuerítus Cæſarem, cum timore reſedit, & paululum quieſcens, denuo ſurrexit, & abijt. Cui egredienti non impediuit iter Caius, credens eum ad neceſſaria progredi. Aſprenas quoque, cum eſſet & ipſe particeps operis, admonebat Caium, ſicut & prius, ut ingreſſus ad balneas atque prandium, ad ſpectacula remearet, quærens ut ad finem ſua tractata perducerentur. Illi ſiquidem, qui circa Chæream erant, exacuebant alterutros, quaſi tempus eſſet ſingulos præparari, ne ad opus abſentes inuenirentur, & negligentes opportunum tempus amitterent. Erat nanque etiam dies, iam circa horam nonam. Chæreas itaque tardante Caio, erat paratus ut ingrederetur ad ſedem eius, præſcius tamen, quia illic necem principis cum multo ſanguine ſenatorum, & ſimul equeſtrium adimpleret, licetq; arderet, melius tamen eſſe iudicauit, omnium tutamen libertatémque ſeruari. Cumq; eſſent omnes ad ſpectaculorum uota conuerſi, Caius ſignum ſurgendi fecit: turbaq; repente facta, conuerſi ſunt coniurati, & populos impellebant, ut quaſi Caio ſecreti officium præberent, opere uero uolentes habere licentiam, ut eum in ſilentio trucidarent. Præcedebant itaque Claudius patruus eius & Marcus Minutianus ſororis coniunx, & Valerius Aſiaticus, quos etiam ſi uoluiſſent repellere, propter dignitatis reuerentiam non ualebant. Caius uero ſequebatur cum Paulo Aruntio. Cumq; iam eſſet intra regalia, rectum dimiſit iter, ubi conſtituti erant famuli, qui ei gratificè miniſtrabant, Claudio ſcilicet præcedente. Et conuerſus eſt ad locum quendam anguſtum, ſilentio iturus ad balneas, ſimul & pueros qui uenerant ex Aſia contemplaturus, qui eorum forent utiles ad hymnos myſteriorum, quæ erat celebrare conſuetus, aut qui ad Pyrrhicam in theatris apti eſſe uiderentur. Tunc itaq; occurrit ei Chæreas, ut ſignum peteret. Quo quaſi ad illuſionem eius ſignum dante mollium, nihil ille moratus, iniurijs utebatur aduerſus Caium, & euaginato gladio, ei intulit plagam uehementem, non tamẽ omnino mortalem. Sunt qui dicunt, hoc à Chærea de induſtria factum, ne Caius unius plagæ uulnere moreretur, ſed plagarũ multitudine lauciatus, maiori dolore cruciaretur.

In ſpectaculo duo auguria Caio prouenerunt.

Chereas gladio Caium appetit.

Sed mihi non uidetur hic sermo credibilis, eo quod in huiusmodi actibus timor talem non exigit rationem. Nam si Chæreas ita cogitauit, omnes stultitia præcessisse credendus est, uoluptati magis fauorem præbens, quàm per celeritatem sibi & coniuratis periculorum euasionem acquirens, dum possent multæ machinationes auxilium Caio conferre, antequam potuisset mori. Vnde certum est, quia Chæreas non circa supplicia Caij restitit, sed de se & amicis potius cogitauit, quando etiam acta causa silentio magis usus est, ut uindicum fugeret iracundiam, & quatenus res gesta celaretur: ne sermonibus usus, & se perderet, simul & tempus. Et hæc quidem licet ut uoluerit, unicuiq; tractare. Caius itaq; uulneris dolore ferebatur, inter humerum enim & collum ensis illatus, iuguli ossibus est retentus, ne ulterius posset accedere. Quo facto, neq; clamauit, neq; uocauit quẽlibet amicorum, seu incredulitate, siue imprudẽtia, sed dolorem fortiter ferens, interius fugiebat. Quẽ suscipiens Cornelius Sabinus, & ipse iã sua mente præstructus, impulit. Tum genu flexo cadentem, multi circumastantes, singuli adinuicem gladijs, & quasi ad certamina discerpserũt. Constat autem, quia ultimus Aquila ei mortis intulit plagam. Omnis itaq; causa, Chæreæ indubitanter attribuenda est. Nam licet cum multis hoc opus effecerit, primus tamen cogitauit quemadmodum gereretur, & primus cæteris hoc ausus fuit edicere, quibus suscipientibus, in illius necem uerbo subinde alios congregauit, & sapienter cuncta disponens, ubi erat sententiarum adhibenda professio, etiam sermonibus locutus est utilibus: necnon necessitatem suæ præsumptionis imposuit, ut dum tempus exigeret, manibus uterentur. Is quoq; rem prior aggressus est, & uirtutem illius necis impleuit, atque nisum facilem Caio iam moriente concessit. Quapropter iustum est, ut etiam quæcunq; cæteri gesserunt, Chæreæ cogitationi & labori manuum ac uirtutibus applicẽtur. Caius itaq; hoc modo, multis uulneribus lacebat extinctus. Chæreas atit & cæteri perimentes Caium, per eadem itinera reuertentes, euadere se impossibile iudicabant, propter hæc utiq; quæ fuerant gesta. Non enim paruum erat periculum, peremisse principem, stultitia populi sæpius honoratum: cum & à militibus non sine sanguine, de morte eius facienda esset seditio. Ita cum essent angustæ uiæ, in quibus hoc opus effectum est, & maxima turba repleret eas militũ, qui illo die pro custodia principis aderãt, per uias alias discedentes, ad domum uenere Germanici patris Caij. Erat enim domus cõiuncta regalibus, eo quod hi qui in eminentia constituti sunt, diebus suæ potentiæ in talibus habitare noscũtur, & declinantes multitudinis inuasionem, esse iam uidebantur in requie. Cum itaq; lateret adhuc pestis illata Caio, primum Germanis est agnita. Erant enim armigeri, æquiuocum gentis suæ Celticæ habentes tagma, quorum patriæ mos est, importabili uti furore, sicut Hispanis aut cæteris Barbaris, eo quod omnes huiusmodi homines ratione minore sint, corporisq; robusti, & impetu primo, quibuscunque congressi hostibus, præualentes, cum non haberent uirtutis discretionem pro utilitate cunctorum, sed tantum sibi prospicerent, quibus Caius chariſſimus ob hoc erat, quod pecuniarum muneribus eos sibi placauerat. Euaginatis ergo gladijs, ingressi sunt domum, perscrutantes Cæsaris peremptores, quorum tribunus Sabinus erat, qui non tantum uirtute & fortitudine maiorum, quantum suo robore, cum monomachus esset, hãc obtinuerat dignitatem. His itaq; requirentibus, Asprenas primus occurrens exoluit pœnas, cuius uestem sacrificiorũ sanguis, sicut prædiximus cruentauerat, & non ei bonum fecisse uidebatur augurio. Post hæc occurrit eis Barbarus Norbanus, fortissimus ciuium, & de cuius maioribus imperatores multi processerant, cuius etiam ciues eminentiam non ignorabant. Is cum esset ualetudine robustus, primo sibimet occurrentium abripiens gladium, permixtus alijs contendebat, ne sine aliorum interitu moreretur. Qui multorum agmine constipatus, frequentiũ uulnerum illatione defunctus est. Tertius autem Anteius, ex ordine senatorio, Germanis sicuti priores occurrit. Is ut uideret Caium iacẽtem, & lætaretur, aduenerat, quia patrem filius eiusdẽ nominis effugauerat: eumq; nec sic satiatus, militib⁹ destinatis, occiderat. Aderat ergo Anteius, ut Caij uideret funus. turbataq; subito domo, dum se uellet occulere, fugientes Germanos & tunc subtiliter inquirentes qui Caium occiderant, etiã innoxios unà perimentes, latere non potuit. Et illi quidẽ ita sunt mortui. Cum igitur in theatrũ de Caij morte uenisset sermo, admiratio & incredulitas facta est, Alij nanq; ualde delectabantur

Caius confoditur.

Chæreas cõiurationis princeps.

Germani ad ulciscendum Cæsarem armantur.

in eius morte:& licet dudum ſcirent ſibimet utilem fore,hoc non finebantur credere per timorem.Quibuſdam uero hoc in deſperatione erat,cum neq; uellent circa Caium huiuſmodi aliquid prouenire, nec uere hoc crederent,quaſi non poſſet aliquis hominum, opus huius uirtutis implere.Erant enim,quibus non erat grata mors Caĩ,mulieres & infantes,& quidam militum alĩ ꝓpter mercedem,& qui ad nihil aliud,quàm tyrãno conueniente ad iniurias potentiſſimorum ciuium,illius miniſterio erant præparati:mulieres autem ac iuuenes,propter ſpectaculorum & gladiatorum munera,in quibus ſolet uulgo delectatio miniſtrari,& propter carnium dilacerationes,quas in ludis agebat Caſius,ut quaſi populo uoluptatem exhiberet:pro ueritate autem ad ſatiãdam ſuæ crudelitatis inſaniã.Serui autem dominos contemnebant, & ad iniuriandũ eos,eius fulciebantur auxilio.Facile nanque eis mentientibus contra dominos credebatur, eorumq; pecunias oſtendẽtibus & libertas & diuitiæ ſuccedebant:nec accuſationis metuebant pœnam,quibus erant propoſita præmia,octaua pars ſubſtantiæ ſenatorũ.Igitur etſi aliquibus in theatro credibilis uidebatur de Caĩ peremptione ſermo,eo quod aut præſciſſent inſidias aut optaſſent,de his quæ nunciabantur non ſolum gaudia retinebãt,ſed etiam audire hoc aut dicere fugiebant,metuentes,ne cum uerum non appareret,pœnæ ſuccumberẽt,quaſi uota ſuæ uoluntatis aperientes.Illi uero qui inſidias præſciebant,amplius ſe celabant: formidantes ne dum alicui amatori tyrannidis hoc panderent,proditi uiuente Caio punirẽtur. Nam & alius ſermo fuerat diſperſus in populo, quia res quidem à coniuratis fuiſſet tentata,non tñ Caius extinctus,ſed ablatus à medicis,ductus fuiſſet ad curã: nullusq; erat uerax,cui ſe quicunq; cõmitteret,aut ſuam panderet uolũtatem.Nam etſi quis amicus erat, propter fauorẽ tyranni uidebatur eſſe ſuſpectus,& multo magis odioſus non poterat credi.Dicebatur aũt ſenatoribus,à quibuſdam eorum animos pturbantibus,quod inter ipſa pericula atq; uulnera,ut erat ſanguine cruentus,ueniſſet in forum,& concionem habuiſſet ad populum,quæ reficiebant eorum mentes,neq; loca ſuæ cuſtodiæ relinquebant,formidantes ne illis quælibet impingeretur culpa,quãdo non qua uolũtate diſcederent accuſari poterant aut damnari:ſed quemadmodum uellent accuſatores aut iudices.Cum itaq; turba Germanorum euaginatis gladijs ſpectaculum circundediſſet,cunctis ſpectantibus metus ſuæ perditionis acceſſit,& ex omnibus aditibus terror erat,quaſi repente ingredientium gladijs caperentur,& neq; diſcedendi ſecuritatem habebant, neq; in theatro poterant morari ſine periculo.Illis igitur irruentibus,in theatro fragor eruptus eſt,ſupplicantium atq; dicentium,quia & quæ cogitata fuiſſent,(ſi tamen aliquid proueniſſet) & quæ dicebantur geſta,neſcirent:& deberent parcere,nec alienam præſumptionem eis, qui nõ eſſent culpabiles,irrogarent:ſed exquirerent commiſſores,ſi tamen aliquod ſcelus probaretur eſſe commiſſum. Et illi quidem hæc & his potiora cum lachrymis & percuſſione uultus ſæpius clamitabant,facientes ea quæ periculi & mortis uicinitas exigebat.Ad hæc militum ira ceſſauit & pœnitentia ducti ſunt,in ſpectaculo conſtitutos occidere.Erat eĩm crudele etiam illis,licet uiderentur exaſperati,portabant enim capita Aſprenatis & eorũ quos unà peremerunt.Quæ cum uiderent in ſpectaculo poſiti, amplius ſunt cõcuſſi pro dignitate uirorum,& miſericordia huiuſmodi caſuum. Quapropter & ſemetipſos a talibus ærumnis euadere non credebant,& incertum ſibi fore, ſi tanta pericula poſſent declinare.Ideoq; licet aliqui aperte & iuſte odiũ circa Caium habuiſſent, eius alacritatis munus expulere,cum ad tanta pericula peruenirent,& ſpe totius cecidiſſent uitæ. Fuit igitur Aruntius quidam,gratus homo inter præcones rerum uenalium, & propterea magnitudine uocis utebatur,indutus ueſtibus diuerſi coloris,ad inſtar nobilium Romanorum:habebatq; potentiam agendi quæ uellet in ciuitate, in his quæ tunc & poſtea gerebantur.Is aptauit ſemetipſum ueluti lugentem,licet & ipſe odio Caium haberet,eratq; timore ſuperior eius concio,atq; militia,qua nitebatur ſalutem in rebus præſentibus apparare:& omnem ornatũ,quaſi de chariſſimi principis morte amiſiſſe confingens, progreſſus eſt in theatrum,ut mortem Caĩ denunciaret.Quo facto,quies omnibus affuit,ne poſſent ulterius ignorantia fluctuare.Deinde ſtatuas etiam Aruntius,& loca ſingula circuibat,reuocans Germanos,& cum eo tribuni,iubentes recondi ferrum,atq; manifeſtantes Caium fuiſſe defunctum,Hoc ergo facto aperte in theatro collectos eripuit, & uniuerſos

Impetus Germanorũ irruentium in theatrum.

qui furorem incurrerant Germanorum, à morte seruauit: nam prius spem habentes uiuere Caium, à nulla factione penitus abstinebant. Tantam enim deuotionem circa eum habuerant, ut etiam post amissionē animæ eius fauorabiles essent. Quem dum aperte mortuum cognouissent, ab iracundia diuersorum & supplicio quieuerunt, eo quod uindicta illis utilis iam nō esset: nec foret, qui eis pro talibus recompensaret: deinde timētes ad potiorem iniuriam prorumpere, ne senatum contra se prouocarēt, si ad eos imperij summa deueniret. Igitur Germani à sua rabie, quæ eos inuaserat pro Caij morte, quieuerūt. Chæreas autem cum nimis esset de Minutiano solicitus, ne Germanorū fuisset insania extinctus, singulos militum de eius salute requirebat. & Minucianum quidem Clemens adduxit in medium, ad Chæream uero conuersus, cum multis alijs senatoribus, iustitiæ & uirtuti testabatur, eius laudans cogitatum & actum sine formidine completum, tyrannidem dicens ad nihilum fuisse perductam, eo quod iniuriarum uoluptate fuerit eleuata: quippe cum non posset felix uita illi præberi, qui uirtuti probaretur odibilis, sed cum tali calamitate deficere, quali Caius, qui etiam ante coniuratorum consensum, proprium facinus sibi constituit inimicum, agendo iniurias diuersorum, & prouidentiam legis exterminādo: ut quos habebat charos, sibi hostes efficeret: & sermone quidem alios eius esse peremptores, opere uero semetipsum sine dubio perdidisse. Iam ergo surgebant de theatro custodiæ, quæ principio pernicioſæ fuerant, quando omnes abscedere festinabāt. Cuius mali tunc causa fuit Alcion medicus, abreptus quidem quasi ad curam aliquorum uulneratorum, & mittens qui cum eo erant, ut quasi ad medicinam necessaria deportarent, quos inde pro ueritate dirigebat, ut pericula declinarent. Interea conuentus agitur senatorum & plebis in foro. Et populus quidem inquisitionem de Caij peremptoribus uehementius faciebat. Aderat & senatus, inter quos Asiaticus Valerius, uir consularis, stans in populo, tumultuantibus illis & dirum esse clamantibus, eo quod imperator eis ignorantibus uideretur occisus: dum eum cuncti requirerent, qui sunt qui Caium interemerunt? Vtinam, inquit, ego. Ad hæc aūt & consules edicta proposuerunt, accusantes Caiū, atq; iubentes populo simul & militibus, ut ad propria remearēt: populo quidem multam requiem promittentes, militibus aūt honores: si tamen solita disciplina consisterent, & nulli quodlibet contumeliæ genus inferrent. Erat enim metus, ne forsitan exasperati mala ciuitati facerent, & ad rapinas aut ad templorum spolia uerterentur. Conuenerat itaq; omnis multitudo senatorum, & maxime consentientes aduersus Caium: fiducia iam utentes, & in cōtemptu maximo constituti, quasi in eis respublica resideret.

Germani ab iracundia & furore quiescunt.

Alcion medicus.

Valerius Asiaticus.

¶ *Sentij oratio pro libertate Romana, & mors uxoris filiæq; Caij.*

Caput II.

INterea subito de domo raptus est Claudius. Milites enim facto consilio, alterutri de rebus agendis dedere sermonem. Videbant enim impossibile fore, ut tantis rebus existentibus quis rempublicam gubernaret: nec sibi utile, si quis illorum qui cooperatores in nece Caij fuerunt, ad imperium peruenirent: sed bonum esse si nondum perfectis rebus Claudium principem facerent, defuncti patruum, & omnium senatoria dignitate præcipuum, uirtute maiorum fultum, militari disciplina pariter eruditum. Hunc deliberauerūt, in medio statuentes, imperatorem facere, dignitatibusq; solennibus honorare. Sentius itaq; Saturninus, licet Claudij cognouisset raptum, & quasi pro laude fugientem, qui uidebatur quidem ad hoc inuitus accedere, non tamen declinabat integra uoluntate, stans in medio senatus, nihilq; metuens, apud liberos fortesq; uiros perorauit, hæc dicens: Licet incredibile sit ò Romani, libertatis nos acquisisse dignitatem, eo quod longo tempore nobis abfuerit, ueruntamen tenemus eam incertam quidem, quantum ad magnitudinē pristinæ seruitutis, sed tamen alacritatē ferre possibile est, si eius felicitatē nequiuerimus amittere. Satis est enim, & una hora sensum uirtutis habentibus, etī secura uoluntate in libera patria uitam degere, & legibus florentibus aliqñ communicare. Ego siquidem iam prioris libertatis oblitus, quam olim quidem amisimus, nunc autem magna beatitudine retinemus, reuerentiam exhibendam his, qui geniti in ea atq; nutriti sunt, & non minorem à dijs honorem his uiris pbendum esse decerno, qui licet sero & in hac ætate nos eam gustare fecerūt, ita ut etiam in futuro seculo eius præmia teneamus. Sufficiet itaq; etiam

Qualiter Claudius suscepit imperium.

Oratio Sentij ad senatum.

hæc dies, & iuuenibus noſtris, & quicunq; ſenuimus ſenibus quidem, quando eius deſpicientes libertatem, cum dulcedine moriemur: iunioribus aũt, eo quod ſit eis doctrina uirtutis. Vnde conſtat uiros eſſe iſtos, quorum labore conſiſtimus, propter hæc quæ nuper geſta noſcuntur, quia nihil quàm cum uirtute degere maius eſt, de qua conſueuit libertas humana ſolummodo cogitare. Ego ſiquidem antiqua noui auditu cognoſcẽs, quæ uero uiſu conſpexi, ualde ſunt grauia. Malis enim ingentibus inuaſerũt reipublicæ principes tyrannidum, prohibentes utiq; omnem uirtutis modum, & magnanimitatis effectum, libertati derogantes, docentes blandimenta pariter & timorem, eo quod patriæ uoluntati cuncta ſubiiciuntur. Ex quo enim Iulius Cæſar poteſtatem populi ſoluit, & ornamenta legum comprimens, rempublicam conturbauit, iuſtitiam præuaricatus, & ſua delectatione uictus, nihil eſt mali quod non ſeruit ciuitati, ſucceſſoribus adinuicem imperium ſibi detrahentibus, ad deſtructionem ſcilicet patriæ libertatis, & ut præcipue ſenectum robur ciuium deueniret, ubique ſumma eſſet munitionem, ſi uitiosis uterentur ministris, & uirtute præcellos, non ſolum gloriæ inmunitate priuarent, ſed etiam ad mortem uſq; perducerent. Singuli nanq; regnantium quæq; ſunt grauia commiſerunt: Quorum Caius, qui hodie mortuus eſt, amplius exiſtit ſeuior uniuerſis, qui non ſolum in ciues, ſed etiam in cognatos pariter & amicos effrenatam intulit ſuæ ferocitatis inſaniam, iniuſte pœnas exigens, & ueluti furioſus in homines atq; deos ferus exiſtens. Nihil etenim tyrannus ſuauitatis habere poteſt. Nonne cum iniuria uobis abuſus eſt? Nonne in pecuniis uos & coniugibus cõtriſtauit? Nonne omne uotum ueſtrum precibus angebatur inſiſtentibus inimicis? Aduerſa quidem tyrannis cuncta libertas eſt, nec eis unquam fauere poteſt: ſed nec ipſi, qui conſentiunt eis, patiuntur turpia ſuſtinere. Sentientes nanq; tyranni quibus malis inſignes uiros affligant, & eos uidentes patienter talia ſuſtinere, nec tamẽ ignorare quod geritur, ſed ſolatium expectare, hoc ſolummodo ſuam credunt comparare ſecuritatem, ſi eos potuerint penitus amputare. His igitur erepti malis, & ſub alterutra ueſtri ditione conſtituti, quod reipublicæ maxime prodeſt, & ad præſentem reſpicit deuotionem, inſidijs amputatis, & reſtituta republica, iuſtum eſt utilitati communi prouideatis, & quod placet non imminente periculo cenſeatis: quando non erit dominus, qui rempublicam gubernaturus eligitur, ut ciuitatem lædere, & imperiali iure cuilibet loquẽti pœnarum multa genera poſſit inferre. Sub tyranno ſiquidem quod illi diſplicerat dici non poteſt, nec diuerſa ſententia reluctari. Hactenus igitur amittentes delectationem pacis, & conſueti degere modo ſeruili, importabiles incurrentes ærumnas, etiam priuatis malorum uidebamur autores: fugientesq; cum uirtute mori, nouiſſima confuſione peribimus. Quapropter primitus tyrannicidis decernite honores egregios, & maxime Caſſium Chæream principem fortium uirorum annunciate, qui cum alijs uir animus & cõſilio & opere acquiſitor noſtræ libertatis apparuit, cuius nunquam dignum eſt obliuiſci, qui contra tyrannidem noſtra pro libertate primus cõſilium ſumpſit, & ſemetipſum periculo pro ſalute noſtra ante cunctos ingeſſit. Opus eſt enim optimum, & uiris liberis beneficium opportunũ præſtantibus, aliquid recompenſare dignum: qualis ſcilicet uir iſte circa uos extitit, non ſimilis Caſſio & Bruto, qui Caium Iulium peremerunt. Illi nanq; ſeditionis principia bellorumq; ciuilium, ſubuerſionem ciuitatis excitauerunt: hic autem cum tyrannicidij gratiatione, etiam malis eius priuauit urbem. Sentius itaq; his ſermonibus uſus eſt, ſenatu delectabiliter audiente, & equitibus Romanis, qui præſentes erant. Quo facto, quidam Trebellius Maximus inſiliens, anulum de digito traxit, habentem lapidem clauſum, in quo forma Caij celata uidebatur, quem ille ſibimet ſtudio dicendi, quæ ſuadebat impleri, fuerat oblitus auferre. Et celatura quidem eſt agnita, nox autem continuo ſubſecuta. Chæreas uero cum ſignum à conſulibus petiſſet, & illi libertatem ei dediſſent, miraculum fuit cunctis, & ueluti incredulitas, quia reuerſa uideretur ad cõſules hæc poteſtas. Hi ſiquidem, antequam tyrannus inuaderet ciuitatem, rebus militaribus ciuilibuſq; præſidebant, qui ſenatui conſentiebant. Chæreas uero percepto ſigno militantibus præſidebat. Erant autem cohortes quatuor, quibus uiuere ſine principe magis quàm ſub tyrannide complacebat. Milites itaq; cum tribunis abibant, & populi diſcedebant læti, hanc ſpem habentes atq; cogitationem, quaſi ipſi gubernationẽ reipublicæ rurſus acqui-

rerent,& nequaquam alij ſubiacerent,inter quos Chæreas p̃cipuus exiſtebat. Igitur Chæreas periculum credens,ſi Caij uxor & filia ſupereſſent,& non omnis domus eius pariter deperiret:quando ſi quis ex eis derelinqueretur, non hoc ſine peſte ciuitatis lethoq; cõſtaret:inſuper & propoſitum ſuum perficere,& odium quod circa Caium habebat, explere feſtinans,miſit Lupum,unum tribunorum,qui uxorem Caij filiamq; perimeret. Erat enim is Lupus cognatus Clemẽtis,cui hoc officium trãdiderunt,quatenus uel hoc opere & uirtute tyrannicidij particeps eſſet,& quaſi in omnibus uideretur inſidijs prioribus cõſenſiſſe. Quibuſdam uero coniuratorum crudele uidebatur,ut contra mulierẽ taliter uteretur,dicentibus Caium ſua magis natura malis uſum,q̃ uxoris conſilio facinora molitũ, quibus & ciuitas uexata eſſet,& flos ciuium deperiſſet. Et illi quidem his aſſertionibus eã defendere nitebantur:omnium autem malorũ quæ à Caio geſta fuerant,hæc erat caput. Caio nanq; dederat poculum,ut eius mentem ſuo poſſet ſubiugare ſeruitio & amori: & incantationibus ad ueſaniam transformatum ita ſibi deuinxerat, quatenus fortunæ omnium Romanorum,& totius urbis cui p̃ſidebat,ei ſubditæ uiderent̃,nihilq; defenſores eius ualere potuerunt. Miſſus itaq; Lupus,in nullo moratus eſt miniſterium eo momento differre,ne culpabilis eſſet in his, quæ ei pro utilitate publica uidebantur iniuncta: ueniẽsq; ad palatium, inuenit Cæſoniam Caij coniugem, iuxta uiri corpus humi proſtratam, & omnes in luctu poſitos,ſicuti moris eſt mortuis exhiberi corporibus,eratq; ſanguine uulnerum eius plena,& maxima calamitate circundata,necnon & filia iacebat ſimul:nihil illic aliud audiebatur,niſi culpa Caij,tanq̃ non bene gubernantis,& quia uxor eius frequẽter talia uentura p̃dixiſſet. Hæc enim ratio & tunc & nunc ſimiliter æſtimatur,& in oĩm mente ſita eſt circa eos qui compatiuntur. Alij nanq; dicebant,quia ſuaſiſſet Caio, ut recedens à ſæuitia & crudelitate ciuium,humiliter & cum uirtute rempub. gubernaret: qui cum in ſua ſeueritate uiueret,propter talia deperiſſet:alij uero,quia cum ſermo de conitu ratis perueniſſet ad Caium,ſuaſiſſet illa,ut ſine ulla dilatione uelociter cunctos placaret,qa licet nihil iniuſte tentaſſe aliqui probarent̃,tñ hoc agens cuncta pericula declinaret. Quæ igitur à Cæſonia dicta ſunt,& quæ de ea homines dicebant,hæc ſunt. At illa cum uidiſſet uenientem Lupum,corpus Caij monſtrabat,& ut ad proximum ueniret,eſi cum lachrymis exorabat. Cumq; eum uidiſſet mẽte attonitum, & nulla compaſſione motum,cognoſcens ad quod uenerat,ei ſuum iugulum p̃parabat: & lugens ea promptius faciebat,quæ agere ſoliti ſunt,qui in uitæ deſperatione cõſtituuntur. Tum inuitauit eum, ut quæ decreta fuerant,non moraretur implere. Et illa quidem magnanimiter à Lupo hoc modo pempta eſt,& ſuper eam filia pariter extincta eſt. Caius igitur quarto imperij ſui anno,minus quatuor menſes,ita defunctus eſt,uir & ante regnum nequitia ſummus,libidinibus ſubſugatus,derogationibus amicus, in rebus terribilibus timidus, & pronæ ſemper auidus poteſtatis,in quibus non oportebat nimie largus,acquirens diuitias occidendo,& contra leges agendo,& diuinitate ac legibus maiorem ſe eſſe ſtudens,atq; uideri uolens. Is fauore populi ſæpe deceptus,quæcunq; leges tanq̃ turpia ſapiunt,ſua credidit eſſe ornamẽta, uirtutis & amicitiarum immemor,quando contra hæc cum illatione ſupplicij frequenter exorſus eſt,inimicum ſibi exiſtimans quicquid uirtuti eſſet aptiſſimum,& in his quæ concupiſceret,nullo contradicente cedens. Vnde etiam propriæ ſorori permixtus,odium ciuium maxime cœpit habere,eo quod ſimile aliquid longo tempore minime factum eſſe conſtaret. Opus autem magnum aut regium,nullum ab eo ad utilitatem præſentium tẽporum,aut futurorum reperitur geſtum, niſi quod circa Rhegium & Siciliam propter aduentum nauium frumenta ex Aegypto deferentium,horrea decenter inſtituit. hoc eñ conſtat maximum & nauigantibus utiliſſimum, quod tamen non uenit ad effectum,ſed ſemiplenum ab eo,dum ſegnius conſtruitur,derelictum eſt. Cuius moræ hæc cauſa fuit, eo quod rebus inutilibus,ſibiq; placitis uoluptatibus ſtudens,& illic expenſas efficiẽs, melioris operis dereliquit utilitatem. Inſuper fuit & rhetor optimus,Græca pariter & Latina lingua,ad dicendum uelociſſimus,& ad intelligendum aliena opera præparatus:ita ut maiori oratione dictis contradiceret alienis,& acerrimo ingenio,meditationiſq; labore, ſuum magis opus excellere dictionis fortitudine comprobaret. Hunc nanq; Tiberius,tanquam fratris nepotem,quem etiam habuit ſucceſſorem,magna neceſſitate ſtuduit erudi-

Cæſonia.

Vxor & filia Caij occiſæ.

Caij eruditio

ri,cum ipſe eiſdem annis primo floruerit.Caius itaq; puer colebat hæc,quaſi cognatus et imago principis.Ob quam rem ciuibus meruit præfidere,quod non tamẽ obtinere præualuit,neq; ex eruditionis opere bona congregata ſeruare:ſed abuſus poteſtate,peruenit ad mortem.Difficile nanq; eſt,ut illis poſſit acquiri uirtus, quibus facile uideť agere quo trahuntur.Initio ſiquidem,faciente eruditionis cauſa, amicis ſtudebat dignis zelo melio rum rerum:poſtea perductus ad iniuriam,onus & odium quod circa eum hoſtes omiſſa priori deuotione gerebant,ad id uſq; deſcendit,ut ab eiſdem paſſus inſidias extingueret.

¶ *Claudius in imperium à militibus uocatus, à ſenatu rogatur miſſis legatis, ſi cedere imperio nolu erit, id eorum potius quàm militum autoritate uſurpet.* Caput .III.

CLaudius igitur,ſicut dixi ſuperius,interruptione facta uiarum,egrediebatur de thea tro.Qui Caio mortuo,& domo Cæſaris nece turbata,in anguſtia pro ſalute cõſiſtẽs propria,& in quodam arctiſſimo loco deueniens,ſe celabat,nullam periculorum cauſam niſi ruborem formidans.Is enim cum priuatus eſſet,ſe mediocriter tractabat inter oẽs, ſufficienter doctus,& diſciplina maxime Græca compoſitus, qui etiam ſe ab omni turba rum inquietudine ſubtrahebat.Tunc itaq;,dum trepidatio populos obtineret, & oẽne pa latium ferocitate militum plenum eſſet,& terror atq; indiſciplinatio cunctos apprehen diſſet,ſummi duces in curia de his quæ forent agenda,tractabant.Et Caĩ quidem interi tum paruipendentes,eo quod iuſte uideretur extinctus,quæ ſibi eſſent utilia potius cogi tabant:quemadmodum bene cuncta diſponerentur. Cumq; Germani ad necem perem ptores Caĩ requirentes,ſuæ magis quàm cunctorum utilitati conſulerent,Claudius tur batus,& nequaquam de ſalute ſua ſecurus, maxime quia capita ferri uiderat Aſprenatis, & quos cum eo conſtabat occiſos:ſtabat in quodam loco ſuper paucos gradus,obſcuri tate celatos.Tunc Gratus quidam militum in palatio uidens eum,nec perfecte præ obſcuri tate cognoſcens,credens hominem eſſe,qui magis in eo loco inſidias faceret:proxime ue niens,eumq; apprehendens agnouit,ſeq; requirentibus ait:Iſte Germanicus eſt, eum cõſti tuamus imperatorem.Claudius uidens eos in ſuo raptu præparatos,& metuens ne pro pter Caium ipſe quoq; moreretur,parcẽdum ſibi eſſe poſcebat, eisq; ſua facta commemo rabat.Tunc Gratus ſubridens,dexteram ei porrexit:& noli,inquit,de tua ſalute puſillani mis eſſe,cum te magis oporteat magnanimiter de imperio cogitare:quod dĩ auferentes Caium,mundoq; proſpicientes,tuæ conceſſere uirtuti.Perge nunc,& maiorum tuorum recipe ſolium.Supportabatq; eum,nequaquam ualentem pedibus ambulare,propter ti morem ſcilicet,gaudiumq; dictorum. Concurrebant autem circa Gratum etiã multi mi litum,& uidentes Claudium duci quaſi ad ſupplicium rerum geſtarum,tanquam pro ui ro ſuaui ac quieto,& multa pericula in imperio Caĩ perpeſſo,dolebant. Pluribus autem militibus aggregatis,factaq; turba,fugæ totius plebis exortæ ſunt.Tunc Claudio propter corporis debilitatem fugere non ualente,eum in uehiculo rapientes, pro eius incolumi tate ſoliciti,cum fuga ad palatium deuenerunt.Qui locus,ut ſermo tradit, primus in ciui tate Romana habitaculum dedit hominibus.Cumq; iam remp.tenere uideretur, multo magis militum concurſus procedebat, cunctis utiq; aſpectum Claudĩ libenter inſpicien tibus,eumq; principem ſtatuere feſtinantibus,pro fauore Germanici eius fratris,qui ma gnam gloriam ſuæ uitæ reliquerat uniuerſis:inſuper etiam cogitãtibus de auiditate ſena toriæ poteſtatis,& quæ pridem ſuo principatu deliquerant.Inter hæc etiam rurſus cogi tabant,quia imperium deductum ad unum,periculo non careret: quando quodcunq; ſo lus uellet efficere,pro fauore ſenatui gratiam perpenſaret ſufficiẽter:inter alterutroſq; co gitabant,& quæ ſolent prouenire quotidie loquebantur.Erant ergo diuiſæ hæ ſententiæ populi atq; ſenatus.Hi quidem dignitatem priſtinam appetebant, & oneroſum ſeruitiũ pro tyrannorum iniuria declinabant: populus autem inuidiam circa ſenatum habens, & auaritiam eius effugiens,in raptu Claudĩ pro imperatoris ordinatione gaudebat. Tunc itaq; bellum pene iam ciuile ſub Pompeio flagrabat, quod tamen imperatore conſtituto ſedatum eſt.Inter hæc ſenatus agnoſcens Claudium à militibus abreptum, miſit ad eũ de ſuo cœtu uiros uirtute claros,qui eum admonerent, ut pro adeptione regni nullam uim faceret:ſed magis ut ſenatui tantorum uirorum unus cederet, & communem utilitatem proſpiciẽtibus legibus ſubiaceret,utq; memor eſſet,quorum malorum priſci tyranni oc-

Turbatio Claudij.

De Grato milite.

Claudius in imperatorẽ à militibus deligitur.

Claudius à militibus imperator conſtituitur.

cæsio fuerint ciuitati,& quæ sub Caio etiam ipse cum eis pericula pertulerit:neq; imitare tur tyrannidis onus,& iniuriam ab alijs grauiter irrogatam,sponte ad subuersionem pa triæ coarmaret,sed ut magis priorem uirtutem suæ quietis ostenderet:quatenus ei hono res liberiorum ciuium,& legum decreto succederent:quo facto, fauorem imperantium & quibus imperatur acquireret,quia si neq; obtemperare uellet,nec cederet autoritati se natoriæ,grandem manum ad resistendum haberent, & armatorum copiam & famulo; multitudinem,quibus aduersus eum fortiter uterentur: maximum uero sibimet esse re medium spei atq; fortunæ.Sed etiam deos non alijs præbituros esse solatia,nisi eis,qui cũ uirtute & boni principio ad congressionem certaminis aduenirent, cum ipsi scilicet pro patriæ libertate pugnarẽt.Et legati quidem Verannius & Brachus,ambo tribuni,his ute bantur uerbis,& prostrati Claudium suppliciter exorabant,ne bellorum ac subuersionis foret occãsio ciuitati:uidentes utiq; eum multitudine militum circunseptum, & in com paratiõe illius exercitus,consules nihil esse.Suadebantq; simul,ut si appeteret principatũ, a senatu magis sibi datum acciperet,quod esset prosperius atq;felicius,si non cum iniuria, sed cum fauore decernentium poti⁹ imperaret. Claudius igitur sciebat quidem cum qua senatus arrogantia direxisset,& ad præsens miti sententia mediocriter se tractabat:sed tã propter metum & instantiam militum,quàm regis Agrippæ præceptum,cogebatur tñ principatum qui sponte uenerat,cedere non debere.

¶ *Calliditas Agrippæ erga senatum.Dissensio senatus & populi:& cædes coniuratorum.*

Caput .IIII.

IGitur Agrippa, completis solennibus circa mortem Caij,à quo fuerat honoratus,& eius lecticam lugubriter prosecutus,agnoscens Claudium a militibus raptum,festina bat ad eum. Quem turbatum inueniens,& paratum ut senatui cederet, exacuit monens ut imperium sibi defenderet.Cumq; talia dixisset,abscessit. Quem cum senatus euocasset ad curiam,ungens caput unguentis, quasi ab scorto remearet, senatum interrogabat qd de Claudio gereretur.Illis autem quæ gesta fuerant dicentibus & consulentibus quã ipse sententiam possideret, paratum quidem se mori pro gloria curiæ sermone professus est, & tractandum suasit de utilitate cunctorum:opus esse dicens,si resistere Claudio uellent, armis atq;militibus,quibus eum uiriliter expugnarent,ne forsitan imparati incidere uide rentur in malis.Respondente uero senatu,armorum copiam & pecunias abundare, sed etiam militum copiam,aliquam partem congregandam,quatenꝰ libertas seruis emerge ret:opto,inquit Agrippa,ô curia,peragere uos quæ desideriũ uestri sunt:dicendum tamẽ est indubitanter,quod credo fore pro uestra salute.Scitis militiam,quæ pro Claudio pu gnat,longo tempore armis imbutam:nostra uero pars hominum est incerta fluctuatio& turba multorum,& seruitute inopinabiliter liberata,retineri difficilis. Nos uero aduersus expertos bella suscipimus,producentes uiros neq; gladios scientes educere. Quapropter mihi uidetur esse mittendum ad Claudium, qui suadeant componendam esse huiusmo di causam. Si censetis etiam me legatione fungi, paratus sum. Hæc cum dixisset, cun ctis consentientibus,missus cum alijs,Claudio tumultum senatus exposuit: eumq; ma gis latenter exacuit,imperialiter & dignitatis potestate respondere.Tunc Claudius ait nõ esse mirabile,si imperatorem non libenter exciperet curia,quæ crudelitate priorum prin cipum fuerat uulnerata. Sed dum eius mansuetudinem prægustaret,cum nomine tan tum ipse princeps foret, opere uero communitas imperaret, eo quod multarum uaria rumq; rerum uideretur expertus, prospere eius imperium sibimet obuenisse gaude ret.Et legati quidem hæc audientes uerba,reuersi sunt ad senatum.Claudius autem con gregato exercitu loquebatur,ab eis iniurandum secum permanendi accipiens,donauitq; singulos custodum corporis sui quinq; millibus drachmis, & ducibus numerorum pro meritam portionem largitus est:sed & militibus absentibus similia compromisit. Consu les itaque conuocauere senatum ad templũ triumphatoris,adhuc existente nocte: quorũ alij quidem semetipsos in ciuitate celarunt,consultationem refugientes eorum: alij uero in agros proprios sunt egressi,prospicientes,quoniam si res ad effectum ueniret, in liber tatis desperatione consisterent,præstantius iudicantes,sine periculo seruiendi cum segni tie uiuere,quàm possidentes dignitatem patrum,sub salute dubia commanere. Veruntã

Calliditas Agrippæ.

men nō amplius centum collecti sunt: quibus in commune de præsenti statu tractantib⁹, repente clamor congregati exercitus est emissus, petentium ut militaris imperator eligeretur, & nequaquam principatus Roman⁹ multis solueret. Et hoc quidem milites apud semetipsos decreuerant, ne cunctis simul, sed uni traderetur imperium: hoc tantum senatui concedentes, ut ipsi qui dignus uideretur eligerent. Ob quam rem contraria erant uota senatus & populi: multo magis autem tam pro amissione gloriæ libertatis, quàm pro formidine Claudij. Erant uero qui eligerent aliquos ex genere nobilium, dignitatibus & coniunctione coniugum præpollētes. Minutianus nanq; Marcum fortitudine dignum, qui Iuliam Caij sororem habebat uxorem, studebat elígere, ut rerum culmine potiretur. Consules uero diuersis occasionibus differebant. Sed etiam Valerium Asiaticum Minutianus anteponebat, & pene homicidia facta sunt desiderantium principatum, ut Claudio quoquo modo repugnaretur. Monomachorum uero turba non parua militum, per noctem ad ciuitatis custodiam positorum, concurrebat ad Claudium. Quapropter alij nouæ urbis libertatem, alij quoq; Claudium metuentes, à consulibus abscesserunt. Diluculo autem Chæreas cum socijs aduenies, & ad medium transeuntes, uerba facere nitebantur ad milites. Quos dum multitudo uidisset silentium postulantes, & dicendi initia facientes, continuo disturbauit: non acquiescēs eis ut aliquid allegarent, eo quod ipsi ad monarchiam pariter conspiraſſent. Tum regnaturo fauebant, tanquam non patientes senatui cedere potestatem, qui etiam si imperare niterentur, milites non sinerent interfectores Caij regnare. Inter hæc igitur Chæreas iram non ferens, imperatorem poscenti populo daturū se promisit ducem, qui ei signum abeunti deportaret. Erat enim hic Ethicus, agitator prasinus, Caio & militibus circa solennitates Circensium & seditiones atq; opera inhonesta deuotus: multaq; Chæreas opprobria sibi reluctantibus inferebat, sed & Claudij caput se dicebat ablaturum. Pessima nanq; est insipientia cum furore. Milites ergo non reuerentes uerba Chæreæ, sed euaginantes gladios, & signa tollentes, ad Claudium deuenerunt, communicaturi cum illis qui etiam præbuerant iusiurandum. Consules autem & senatus in desolatione relicti sunt, non differentes aliquid à priuatis, eratq; eis formido pariter & angustia ignorantibus quid passuri forent, dum Claudius præualeret: & sibimetipsi adinuicem derogabant, & pœnitentiam facti gerebāt. Sabinus autem unus interfectorum Caij, transiens ad medium, prius semetipsum interficere minatus est, q̄ Claudium principē cōstituī, & seruitute se damnari uideret. Sed & Chæream hanc magnanimitatem assequi cōpulit: qui dum cōtempsisset Caium, & primus autor bonæ fuisset uitæ, neq; sic patriæ uindicare potuit libertatem. Chæreas autem de morte quidem in nullo dicebat esse dubitandum, uelle tamen mentem Claudij trutinare. & illi quidem in his erant: ad milites autem omnis undiq; populus concurrebat. Interea Q. Pompeius dum accusaret milites, & pro libertate senatus supplicaret, impetu facto euaginatis gladijs, nisi mitis Claudius prohibuisset, opus in eum necis impleuerant. Tunc Claudius ereptum consulem à periculo, fecit sibi assidere. Senatores autem qui cum Quinto fuerant, non simili honore susceperit. Nam quidam eorum etiam plagis affecti sunt, & ad eum uenire compulsi. Apronius autē uulneratus effingit, eratq; periculum uniuersis. Tunc rex Agrippa accedens ad Claudium, postulauit ut circa senatum mitis existeret, dicens quia si quid crudelitatis exerceretur in curia, non esset super quos eius confisteret iam potestas. Claudius autem his flexus, senatum ad curiam conuocauit. Cumq; de palatio per ciuitatem ipse procederet, obsequentibus in eius processu militibus, cum multo nimis impetu atq; ridiculo Caij interfectores in publi. cum proruperunt, Chæreas & Sabinus, prohibentes eum mandato Pollionis, quem ante paululum Claudius ducem custodum corporis instituerat. Claudius itaq; dum ad palatium denuo uenisset congregans alios, protulit sententiam in Chæream, quibus opus quidem uidebatur esse præclarum. Sed Pollioni præcipue causam mortis applicabant, qui tantum opus fieri persuaserat: & ut ipse pariter pro metu futuri temporis deperiret, iustum esse clamabant. Ducebatur itaque Chæreas ad mortem, & cum eo Lupus, sequebaturq; multi Romanorum. Dicitur autem quia Chæreas magnanimiter hanc cladem exceperit, nō solum uultu nequaquam depositō, sed etiam Lupum resolutum in lachrymas obiurgando. Cumq; turba ad uidendum prosequeretur, dum uenisset ad locum, requie-

Dissensio populi & senatus in eligendo imperatore

Chæreas Claudio inimicus.

Militū impetus in pōpeiū

Chæreas & Lupus morte multati.

bat militem,si interficiendi meditationem haberet:rogauit que ut gladium ad necem ſuam deferret,quo Caium ipſe uidebatur occidiſſe. Et feliciter ergo mortuus eſt Chæreas, unius uulueris percuſſiõe finitus:Lupus autem crudeliter eſt extinctus plurimarum ictu plagarum,eo quod ceruicem mollius præparaſſet ad necem. Poſt paucos uero dies imminente feſtiuitate,Romani honorauerunt facta Chæreæ, petentes expiationem fieri,eo quod eius memoriæ fuiſſent ingrati.Hoc itaq; modo Chæreas uita priuatus eſt. Sabinus autem,dum eum Claudius non ſolum abſoluiſſet à culpa, ſed etiam dignitatem quam habuerat remiſiſſet,iniuſtum credens ut relinqueret cõiuratos, ſemetipſum occidit gladio, ſic incumbens,ut eum uſque ad capulum uulnus abſorberet. *Mors Sabini*

¶ De *Agrippa honorato à Claudio & edictis pro Iudæis.*

Caput V.

CLaudius itaq; ſuſceptos milites diſpergens,edicta propoſuit:& principatum Agrippæ,quem Caius ei præſtiterat, ipſe confirmans, regem quoque collaudans, adiecit ei omne regnum Herodis,quod auus eius ſuper Iudæos & Samaritas habuerat. Et hæc quidem tanquam debitum proprij generis ei reſtituit.Abelan uero Lyſaniæ, & quæcunque in Libano ſunt monte, ei de ſuo pariter adiecit imperio : & publice in media ciuitate Romana,cum Agrippa fœdera celebrauit.Antiocho uero regnum auferens,quod habebat,Ciliciam & Comagenen donauit ei.Diſtinxit autem Lyſimachum,antiquo ſibi amicitiarum iure coniunctum,qui etiam Antoniæ matris eius tutor extiterat,& circa Caium deuinctus erat:cuius filius,Beronicen Agrippæ filiam duxit uxorem. Quam,dum Marcus Alexander filius fuiſſet mortuus, reſumens uirginem,fratri ſuo Herodi Agrippa cõiunxit,petens ei regnum Chalcidis a Claudio. Hoc itaque tempore,ſeditio inter Iudæos atque paganos in Alexandrina ciuitate ſurrexit.Moriente nanque Caio, ſub cuius principatu ab Alexandrinis uidebatur afflicta Iudæorum gens, recepta fiducia, repente uenit ad prælia.Claudius autem Aegypti præfecto mandauit,ut ſeditionem amoueret. Et ſupplicantibus ſibi regibus,Agrippa pariter & Herode,edictum miſit in Alexandriam atq; Syriam,huiuſmodi oratione conſcriptum:Tiberius Claudius Cæſar,Pius,Germanicus, tribunitiæ poteſtatis dicit:Notum eſt,Iudæos in Alexandria conſtitutos, qui etiam Alexandrini uocantur, cohabitaſſe temporibus priſcis Alexandrinis: & paria ciuitatis iura à principibus impetraſſe.Quod palam eſt ex reſcriptis eorum,pariter & edictis.Sed poſtquam noſtro imperio Alexandria per Auguſtum noſcitur ſubiugata, ſeruata ſunt eis iura ſua à præfectis per diuerſa tempora deſtinatis: & nulla de legibus eorum mutatio facta eſt,tempore quo Aquila in Alexandria fuit.Moriente uero Auguſto principe, ut fuerſit ſinguli eorum in ſuis ſolennitatibus permanſerunt, neque coacti ſunt religionis paternæ iura tranſcendere.Quapropter Alexandrinos eleuatos contra Iudæos ibidem cõſtitutos, qui tẽporibus Caij Cæſaris,pro uehementi eius ſuperbia ſimul & impudentia,quod nollet gens Iudæorum patriam religionem tranſcendere,& illum deum appellare,humiliati ſunt : præcipio, ut nequaquam propter impudentiam Caij, de iure Iudæorum aliquid auferre nitantur: ſed ſeruanda eis iura priora , manentibus utique in ſuis ſolennitatibus: quamobrem partem utranq; præcipio magnam habere curam,ut poſtquam fuerint hæc edicta propoſita,nulla de cætero turba fiat. Edictum ſiquidem in Alexandria pro Iudæis miſſum,huiuſmodi eſſe dinoſcitur.Quod uero in omni orbe directum eſt,his continetur eloquijs.Tiberius Claudius,Pius,Germanicus,tribunitiæ poteſtatis, conſul ordinarius ſecundo,dicit:Petentibus me regibus Agrippa & Herode chariſſimis, quatenus eadem Iudæis iura concederem in omni imperio Romanorum,quæ in Alexandria conſtitutis,libenter hoc præbui:non ſolum petentibus hoc concedens,ſed etiam ipſos, pro quibus rogatus ſum dignos exiſtimans, propter fidem & amicitiam Romanis impenſam : præcipue iuſtum eſſe decernens,ut neque Græcorum ulla ciuitas eorum iure priuetur,quoniam ad dei culturam hæc facere noſcuntur. Optimum ergo iudico,Iudæos in omni orbe ſub nobis conſtituto,paternas ſolennitates ſine prohibitione celebrare : quibus iam nunc præcipio, ut hanc meam clementiam manſuete cuſtodiant:& ipſi aliarum gentium religionem nequaquam adnihilare pertentent,ſed ſuas leges obſeruent. Hoc igitur edictum meum,iudices ciuitatum atque coloniarum & municipiorum,intra Italiam & extra eã, *Edictũ Claudij pro Iudæis.*

regésque pariter & potentes, per proprios legatos transcribere uelint, propositum'que non minus triginta diebus esse in loco, unde ex humili ab omnibus legi possit. His igitur edictis in Alexandriam, & in omnem terrarum orbem directis, ostendit Cæsar Claudius, quam uoluntatem circa Iudæos habuerit. Mox autem etiam Agrippam, reddito ei regno, maximis cumulatum donis, remisit ad propria: principibus prouinciarum atq; praefidibus, literis suis scribens, ut ei honorem debitum exhiberent. Ille uero dum meliori fuisset fortuna prouectus, cum celeritate reuersus est: ueniensque ad Hierosolymam, gratificas hostias celebrauit, nihil quod erat legitimum derelinquens: unde & multos Nazaræos tonderi præcepit. Auream uero catenam, quam ei dederat Caius, factam ad instar ponderis ferreæ catenæ, in qua manus regiæ fuerant obligatæ, ut tristis fortunæ memoriam reuocaret, & testimonium de rebus melioribus phiberet, in templo suspendit supra Gazophylacium, ut & maximum eius indicaret casum, & simul ostenderet, posse eum qui corruerit, denuo suscitari. Hoc enim illius catenæ oblatio omnibus indicabat: quoniam rex Agrippa ex parua causa antequam dignitatem acciperet, fuerat allígatus, & post paululum compedibus absolutus, ad regnum priscum clarius probatur euectus. Propter hæc ergo oportet intelligi, quia res hominum & lapsu faciente corruunt, & inclinatæ ad culminis fastigium sæpius reducuntur. Perfecte igitur Agrippa cultu exhibito deo, Theophilum quidem Anni pontificatu semouit: & Boethi Simoni, cui cognomentum erat Canthara, honorem eius attribuit. Duo etenim erant fratres Simoni, & Boethus pater, cuius filiam habuit rex Herodes uxorem: ficut superius declaratum est. Cum fratribus ergo sacerdotium habuit. Simonis autem Oniæ tres filij, in Macedonum principatu fuerunt, sicut in priori scriptura contradidi.

Nauigatio regis Agrippæ in Iudæam.

Catena aurea ab Agrippa in templo suspensa.

¶ *Iniuria Doritarum erga Iudæos, quomodo ulta est à Petronio.*

Caput VI.

REx igitur Agrippa hoc modo sacerdotes instituens, Hierosolymitis compensationem eorum deuotioni restituit: & uniuscuiusque modum bene disponens, affectuosam præbuit largitatem. Præfectum uero militiæ totius fecit Sylam, uirum qui multis laboribus ei sæpe communicauerat. Igitur tempore paruo prætereunte, Doritæ iuuenes, præponentes uenerationi præsumptionem, cum natura uiderentur audaces, tollétes Cæsaris simulacrum, in synagoga statuere Iudæorum, quod opus Agrippam uehementer exacerbauit. Videbatur nanque ad destructionem paternarum legum esse celebratum. Pro qua re ad Publium Petronium præfidem Syriæ festinanter aduenit: & contra Doritas cõquestus est ei: qui non minus indignatus, cum utique & ipse transgressionem legum factam nimiam esse iudicaret, impietate indisciplinatorum Doritarum, hæc cũ magna indignatione scripta direxit: Publius Petronius, legatus Tiberij Claudij Cæsaris Pij Germanici, primatibus Dorienfium dicit: Audiuimus, quoniam quidam uestrum tanta superbiæ præsumptione sint usi, ut nec dictis Cæsaris Claudij Pij Germanici subderentur: quibus sancitum est, Iudæos obseruationi paternarum legum esse dimittendos: uosque omia contraria feciffe cognouimus, synagogam consistere prohibentes Iudæorum, cum in ea posueritis simulacrum Cæsaris, præuaricationem scilicet agentes non solum contra Iudæos, sed contra ipsum imperatorem: cuius simulacrum melius poneretur in omni Iudæorum templo, quàm in debito loco: cum utique decreto Cæsaris sit sancitum, unumquenque in locis suis habere potestatem. Veruntamen cum edictum imperatoris, præcipientis ut iure solennitatibus suis utantur, & cum Græcis pariter conuersentur, contempseritis, risibile est si dicam cur mei iudicij fueritis immemores. quapropter eos qui contra edictum Cæsaris talia commiserunt, cum etiam eorum iudices indignentur, quando non propria uoluntate asserunt, sed impetu plebis impletum, à centurione Proculo Vitellio ad me perduci præcipio, quatenus possint gestorum reddere rationem. Primates uero seu principes moneo, ut si nolint uideri hanc querelam sua uoluntate celebratam, culpabiles personas centurioni demonstrent, nullam seditionis aut litis relinquentes occasionem, quam scilicet maleuoli uenari his operibus demonstrantur. Mihi nanque & charissimo meo regi Agrippæ, nulla potior cura est, quàm ne gens Iudæorum occasionem sumat uindictæ gratia, & ut ad tumultum seditionis accedat. Vt autem apertius sciatis, quid &

Petronij epistola ad Dorienses.

Cæsar ex huiusmodi causa præcepit, edicta eius Alexandriam destinata, huic scripturæ præposui: quæ licet omnibus nota esse uideantur, tum etiam apud tribunal meum charissimus mihi rex Agrippa hæc legit, allegans, ut non oporteat eis dona imperatoris auferri. Agit siquidem me pronunciante, ut de cætero nulla seditionis aut turbæ quæratur occasio, sed unusquisque suæ religionis iura sectetur. Petronius igitur hoc modo quæ fuerant commissa, correxit, ut denuo nihil posset huiusmodi perpetrari. Rex autem Agrippa Simonem Cantharam pontificatu priuauit, & denuo Ionam Annæ constituit, cum sci licet existimans digniorem: cui tamen gratum non fuit tantam recipere dignitatem, pro qua re supplicabat, hæc dicens: Tu quidem ò rex meo honori congaudens, hanc mihi restituis proprio consilio dignitatem: licet me pontificatu nunquam dignum iudicauerit deus, semel tamen cum indutus fim stola sacerdotij, sufficit mihi: prius enim sum dignius indutus, quàm nunc denuo recepturus. Tu uero si modo uis, ut accipiat dignior hunc honorem, agnosce quia omni peccato mundior est apud deum & apud te rex frater mihi, qui possit ad hunc honorem dignus accedere. In his ergo sermonibus rex Agrippa collaudans Ionæ uoluntatem, præbuit Matthiæ eius fratri pontificatum. Et non multo post tempore, Petronio succedit Marsus, qui Syriam gubernabat. *Ionas Annæ pontifex.*

¶ Quid Agrippa egerit circa Sylam, Hierosolymitas atq; Berytios. Caput VII.

SYlas igitur præfectus regis Agrippæ, quoniam in omni fortuna ei fidelis extiterat, et nec in periculorum eius communione recesserat, sed cum eo in manifestis laboribus atque necessitatibus succubuerat, circa eum magnam habebat fiduciam: concedereque sibi petijt apud eum parem honorem, pro amicitiarum pristina firmitate, & nequaquam patiebatur ei legaliter obedire; ita ut maxima ab eo beneficia postulando, onerosus esse uideretur, cum semetipsum immensa arrogantia glorificaret, & regi sæpius ad memoriam causas communis tristitiæ produceret, ut studium quod tunc circa eum gerebat ostenderet. Quod dum crebro faceret, ut mihi uidetur, improperare beneficia noscebatur: cuius rex apertam fiduciam tolerare non potuit. Non est enim ignobilium temporum grata memoria: neque suauis agnoscitur, qui frequenter ea quæ præstat, improperat. Quid plura? dum frequenter Sylas regis prouocaret iram, & ille plus indignationi quàm rationi tribueret, non eum remouit à præfectura solummodo, sed etiam tradendum uinculis in patriam destinauit. Cumque eius ira longo fuisset tempore mitigata, & perspecta ratione in memoriam reuocasset, quantos pro eo labores ille pertulerat, eius remisit culpam. Die siquidem festiuo natiuitatis suæ, dum cuncti quibus imperabat in lætitia magna consisterent, Sylam reuocari iussit, secum scilicet comesurum. Ille uero modum libertatis, quem iustum esse credebat, uenientibus ad se nõ tacuit, dicens: En ad quem me honorem rex euocat, quem denuo post paululum ablaturus est: quippe nec primos honores deuotionis exhibitæ custodiuit, qui iniurijs me afficere non quieuit. Cum qua ergo fiducia, aut qua conscientia ad eum ueniam? Quantis malis eum eripui, quanta pericula sustinui, utilli salus acquireretur & honor? pro quibus omnibus retributionem merui, uincula & carcerem tenebrosum. Nunquam ergo horum obliuiscar malorum: mihi enim pro bonis actiõibus, etiam post solutionem carnis & animæ hæc memoria reseruatur. Hæc loquẽs, poscebat ut regi dicerentur Agrippæ. Qui dum eum cognouisset animo non posse mitigari, dimisit eum in carcere custodiri. Hierosolymorum uero muros, qui circa nouam respiciunt ciuitatem, publicis sumptibus munitissimos latitudine & altitudine fabricatus ẽ. & omni humano reddidisset tutamine fortiores, nisi Marsus Syriæ præses Claudio Cæsari quod agebatur suis indicasset scriptis. Quamobrem Claudius rebellandi causa suspicatus hoc fieri, Agrippæ mandauit, ut à muroꝝ ædificatione cessaret. Qui mox ut agnouit, reluctandum ei non censuit. Fuit etenim rex iste natura bonus, & ad beneficia munificaꝑ paratus, & ciuitatem propris sumptibus exornare non tardus, ita ut sua claritate muneribus que gauderet, & fauorabiliter suæ uitæ iura disponeret, in nullo similis Herodi regi. Illi nanque mens erat callida, & ad supplicia præparanda, & aduersus odiosos sine retentatione pernicioſa, Græcis magis quam Iudæis familiaris existens, & alienigenarum ciuitates sæpe nobilitans: impensa magna pecuniarum balneas, theatra, & templa, *Sylas in uincula cõiectus*

porticusq; constituens: Iudæorum uero ciuitates nulla fabrica reparauit, nec aliquam eis præbuit impensam, unde potuissent habere eius memoriam. Mores autem Agrippæ erant mansueti, circa omnes beneficia similia conferebat. Alienigenis quoque erat clemẽs, etiam in illis dona suæ uoluntatis ostendens: circa suam gentem pro modo benignus, & potius compassione pronus. Grata siquidem ei commoratio atque frequens in Hierosolymis erat, seque in paterna solennitate seu puritate seruabat: nullaque dies præteribat hostijs uiduata solennibus. Quidam igitur in Hierosolymis uir, nomine Simon, qui putabatur mandata legitima perfecte discernere, multitudine in ecclesia conuocata, cum rex Cæsaream perrexisset, eum accusare præsumpsit, quasi non sanctum & iustum: suadens, ut rex prohiberetur à templi limine, quo non nisi dignis ingredi liceret. Hæc ergo regi literis indicata sunt à præfecto, quia Simon talia concionatus esset. Quem rex euocatum, dũ tunc esset in theatro, sedere iuxta se fecit, & sub silentio mitissime requisiuit: Dic mihi, inquit, quid horum quæ hic aguntur, contra legem esse noscitur. Ille uero nihil habens qđ responderet, ueniam postulabat. Tunc rex circa eum magis placatus quàm ab aliquo crederetur, iudicans etiam mansuetudinem conuenire regi potius quàm furorem, muneribus honorarum remisit ad propria. Cum autem multis multa concesserit, præcipue Berytios honorauit. Instruxit enim eis theatrum, amplitudine & pulchritudine præcipua decoratum, & amphitheatrum copiosa impensa constructum. Sed & balneas & porticus celsis operibus exaltauit: nullaque tenacitate sumptuum aut pulchritudinem fœdauit, aut magnitudinem quamlibet imminuit: quorum omnium dedicationem largissime ac magnifice ministrauit. Cum igitur in theatro spectacula celebraret, musica quæque illic instrumenta produxit, & uaria delectationum opera affluenter exhibuit. In amphitheatro autem multitudine gladiatorum suam largitatem cunctis ostendit. Vbi uolens numerositate concertantium delectationem spectantibus exhibere, alios septingẽtos pugnaturos emisit: quoscunque malignos habuit, in hac actione distribuens, ut & illi hoc modo pugnarent, & opus belli uoluptas pacis existeret. Hos itaque passim hoc modo cunctos extinxit.

Clemẽtia Agrippæ erga suum detractorem.

¶ De *magnificentia Agrippæ & obitu.* Caput VII.

His spectaculis celebratis, in Tiberiadem urbem Galilææ migrauit: eratq; inter alios reges ualde conspicuus: ad quem uenit Comagenensis rex Antiochus, & Emesorum Sigerammus, & Cotys minoris Armeniæ, qui etiam in Ponto Polemoniaco regnabat: pariter & Herodes frater eius, qui & ipse Chalcidis habebat imperium; habuitq; colloquia apud eos, susceptione & amicitijs ualde dignissimum, ita ut ostenderet suæ sapientiæ culmen, & in præsenti eos uideretur regaliter honorare. Sed his apud Agrippam ita degentibus, Marsus Syriæ præses aduenit. Verum Agrippa rex, sciens eum honorabilem Romanis esse, processit è ciuitate, occursurus ei, quasi ab stadijs septem. Hoc etenim principium inimicitiarum circa Marsum fuit. Sedens enim in tribunali Agrippa, inuitauit alios reges: quorum concordia Marso, & tanta pariter amicitia in suspicionem repente uenit: non credenti expedire Romanis, reges huiusmodi habere consensum. Mox itaq; ad unusquenq; mittens, mandauit, ut non segniter ad propria remearent. Hæc Agrippa dolenter accepit, & ꝓpterea Marso quidem factus est inimicus. Matthia uero pontificatu spoliato, ꝓ eo constituit sacerdotẽ Elioneũ Cantharæ natũ. Igit̃ cũ tertiũ annũ in Iudææ cõplesset regno, uenit in Cæsareã ciuitatẽ, quæ primitus turris Stratonis appellabat̃, ibiq; spectacula ad honorẽ Cæsaris ꝓ eius salute celebrabat: ad quã festiuitatẽ oñis puinciæ multitudo, nobiliũ simul & ꝓcerum unà cõuenerat. Secunda uero spectaculorũ die, stola uestitus undiq; argento contexta, ita ut textus esset ualde mirabilis, uenit ad theatrum incipiente die, & primis radijs sole oriente demissis, argenti claritas repercussa fulgorem reddidit ualde perspicuum, & oculis inspicientibus formidandum. Mox autem adulatores uoces fauorabiles emittebant, quæ nec illi bonæ pro ueritate uidebantur, deum scilicet adpellantes eum, atque dicentes: Propicius nobis esto, quia licet hactenus te uelut hominem timuerimus, attamen iam nunc superioris naturæ te esse conspicimus. Has autem uoces rex nequaquam compescuit, nec impia eorum uerba compressit. Post paululum uero respiciens, uidit supra sui uerticem in quodam funẽ sedentẽ bubonẽ: quẽ etiã mox eẽ malorũ

De Marso præside Syriæ.

Spectacula Cæsareæ exhibita

cauſam intellexit, qui fuerat ei aliquando bonorum. Mox ergo paſſionem mortiferam corde ſuſcipiens, & uehementer uteri dolore percuſſus, reſpiciensq; ſuos amicos: Ego, inquit, ueſter deus iam uitam mutare compellor. Repente nanque increpitus ſum, cum mendaces ad me clamarēt. Nam qui uocabar immortalis à uobis, ecce iam ducor ad mortem. Suſcipienda eſt ſententia, quæ profertur à deo. Viximus etenim non praue, ſed claritatem beatitudinis appetentes. Hæc itaq; cum diciſſet, creſcente dolore comprimebatur. Tunc cum feſtinatione ad regalia reportatus eſt. Et ſermo eſt apud cunctos egreſſus, quia indubitanter moriturus eſſet. Mox itaq; cuncti cum coniugibus ſimul & liberis, lege patria in ſaccis iacentes, deprecabantur pro rege deum, & omnia luctu gemituq; complebantur. Rex autem cum in domo ſublimiore iaceret, deorſum reſpiciens, atq; uidens eos proſtratos eſſe, nec ipſe à lachrymis potuit abſtinere. Quinque uero continuis diebus uentris dolore cōfectus, uita priuatus eſt, habens annum ætatis quartum & quinquageſimū, ſeptimum uero regni. Quatuor nanque ſub Cæſare Caio regnauit annis, cum Philippi quidem tetrarchia tribus, quartum uero cum Herodis: tres autem reliquos ſub Claudij cōpleuit imperio: in quibus & Iudæam percepit, & Samariam, atque Cæſaream, & tributa ſui innumera auxit imperij. Multum tamen à diuerſis mutuum ſumpſit. Nam cum eēt ualde munificus, ſupplicantibus larga munera conferebat, & dona ſine aliqua parcitate ꝑbebat. Igitur cum mors eius populis eſſet ignota, conſpirantes ſimul Herodes Chalcidis rex, & Telchi ꝑfectus, & regis amicus, Ariſtonem quendam fideliſſimum miniſtrorū deſtituerunt: & Sylam, qm̄ eorum erat inimicus, quaſi iubente rege peremerunt.

Agrippa dolore corripitur.

¶ *Quæ Agrippa mortuo contigerint iuniori Agrippæ.*

Caput VIII.

REx igitur Agrippa hoc modo conuerſatus, diſceſſit à uita: qui de ſuo genere filium dereliquit, Agrippam nomine, agentem ſeptimum & decimum ætatis annum, & filias tres: quarum alia quidem nomine Beronice, ſexto decimo ætatis anno, Herodi patris fratri uidebatur eſſe coniuncta: uirgines autem duæ erant, Maria & Druſilla, Maria quidem decimum agens annum, Druſilla uero ſextum. Eratq; deſponſata à ſuo patre Maria Archelao Chelciæ filio: Druſilla uero filio Antiochi Commagenēſis regis, qui dicebat Epiphanes. Cum que mors Agrippæ cunctis innotuiſſet, Cæſareenſes & Sebaſteni beneficiorum eius immemores, peſſimas res egerunt, blaſphemantes uehementer indecenterq; defunctum. Sed & militum quæ tunc aderat multitudo, in domum eius adeuntes, & ſtatuas filiarum regis uirginum diripientes, pariter ad loca fornicaria detulerunt: & ſtatuentes eas in publico, reclinantes eis fœdas contumelias inferebant: & turpiora facinora quæ dici fas eſt, ſceleſtis actibus adimplebant: celebrantes conuiuia publica coronati, et madentes unguentis & oleo, ſacrificia pariter exhibentes: prandia que ſibimet alterutri pro regia morte mittentes. Erant autem immemores non ſolum Agrippæ, qui multas eis præbuerat largitates, ſed etiam aui eius Herodis, qui ipſas ciuitates inſtruxerat, porticuſq; ſimul & templa claris probabatur fabricatus impenſis. Filius uero defuncti, Agrippa erat tunc Romæ, & alebatur à Cæſare. Tunc Claudius audiens Agrippam fuiſſe defunctum, & Sebaſtenos atque Cæſareenſes ei mortuo contumelias intuliſſe, graui dolore perculſus eſt: eratq; præparatus, ut eius filium Agrippam in illius regnum dirigeret ſucceſſorem, uolens etiam iuſiurandum quod cum illo habuerat, confirmare. Et conuocatis amicis indicauit, quod deliberarat ſuper commendato ſuæ fidei puero: interrogans quid & ipſis uideretur, utrum cogitata de hoc manere uel non decernerent: qui perſpecto Cæſaris animo, prudentius aliquid conſiliati ſunt, collaudantes quidem benignitatis eius propoſitū, uoluntatem autem eius incautam eſſe dicentes, ut puero, qui nec pueriles annos exceſſerat, magnitudinem tanti regni committeret, cui eſſet impoſſibile tanta gubernacula detinere. Cumq; uideret eos recte locutos Cæſar, ꝑfectum in Iudæam totumq; regnum direxit Cuſpium Fadum: quo facto, etiam honorem defuncto ꝑſtitit, ne Marſum ad eius regni qui illi fuerat inimicus, ueheret. Præ omnibus aūt Fado ꝑcepit Claudius, ut Cæſareenſes & Sebaſtenos pro defuncti cōtumelijs coerceret. Cohortem uero Cæſareenſium & Sebaſtenorum, & quinque numeros in Pontum transferri iuſſit, ut ibidem militarent: & ex numeris Romanorū in Syria conſtitutis, eligerent milites, qui eorum loca complerent,

Proles Agrippæ.

Agrippa iunior.

Cuſpius Fadus mittitur in Iudæam.

Sed nequaquam tali fusione migrati sunt. Mittentes nanq; legationem ad Claudium, supplicarunt, & in Iudæa consistere meruerunt. Vnde etiam futuris temporibus causa maximarum calamitatum Iudæis effecti sunt, sumentes initio semina belli sub Floro. Quamobrem tpe quo Vespasianus uicit, sicut post paululũ referemus, eos ex illa regiõe migrauit

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER XX.

¶ *De diſsidio Iudæorum & Philadelphinorum compoſito, & de ſtola ſacerdotali.*

CAPVT PRIMVM.

MORIENTE ſiquidem Agrippa rege, ſicut in libro præcedente narrauimus, Cæſar Claudius miſit ſucceſſorem Marſo Caſſiũ Longinum, memoriæ conferens hoc defuncti, à quo uiuente rogatus fuerat, ne Marſus ulterius Syriæ pſideret. Fadus inter hæc, dum præfecturæ culmine in Iudæam ueniſſet, comperit Iudæos habitantes trans fluuium, contra Philadelphinos habentes contẽtionem pro finibus uici, cuius nomẽ eſt Meas. Erantq; illic armatorum plurimi congregati, qui præter uoluntatem primatum ſuorum ſumentes arma, multos Philadelphinorum peremiſſe noſcuntur. Hæc audiens Fadus, uehementer accenſus eſt, eo quod nõ eius reſeruaſſent iudicio, qui ſe dicebant à Philadelphinis fuiſſe læſos, ſed uſque ad arma ueniſſent. Qui ſumens tres priores ipſius ſeditionis, alligari præcepit. Deinde quendam eorum Antibam nomine, iuſſit occidi: duobus autem reliquis, Amaramao & Eleazaro fugam commiſit. Ptolemæus autem princeps latronum, & qui multa mala Idumæis & Arabis frequenter intulerat, non multo poſt captus, & ad eum deductus, morte multatus ẽ. Hoc itaque mõ cuncta Iudæa latronibus eſt purgata, Fadi prouidentia atq; ſolicitudine. Is enim Fadus tunc cunctos uocans ſacerdotes, & priores Hieroſolymitarum, admonuit eos, ut talarem tunicam & ſacerdotalem ſtolam, qua ſolus pontifex indui ſolet, in Antoniæ caſtro reponerent: ut ſicuti prius, ſub Romanorum poteſtate iaceret. Illi uero nequaq; contradicere præſumpſerunt, ſed rogabant Fadum atq; Longinum (nam & ipſe cum multo exercitu ad Hieroſolymã uenerat, metuens ne præceptis Fadi multitudo reſiſteret Iudæorum) & ab eis ſuppliciter exorabant, ut ſinerent legationem ad Claudium deſtinari, quatenus ab eo peterent, ut ſacerdotalem ueſtem haberent in propria poteſtate: & ipſi ſuſtinerent, donec Claudij reſponſa percipe rent. Illi uero ita ſe hæc præſtare dixerunt, ſi eorum filij obſides præberentur. Quibus obe dientibus, filiosq; dantibus, legati ſunt miſſi. Cumq; Romam ueniſſent, audiens Agrippa iuuenis defuncti filius, cauſam aduentus eorum (erat nanq;, ſicut iam prædiximus, apud ꝓdictum Claudium) Cæſari ſupplicauit, ut eiſdẽ Iudæis concederet, mittens ad Fadũ ſua ſcripta, quæ de ſacerdotali ueſte poſcebant. Vocans itaq; Claudius legatos Iudæorum, pmiſit ſe concedere quæ petebant: iuſſitq; ut Agrippæ gratias dignas exoluerent, cuius precibus hæc eis iura concederet. Quamobrem huiuſmodi ad Fadum miſit epiſtolã: Claudius Cæſar Germanicus tribunitiæ poteſtatis, quinquies conſul, ordinarius quater, imperator decies, pater patriæ, Hieroſolymorum principibus, curiæ populoq; Iudæorum, & cunctæ genti ſalutem. Agrippa meo pñſſimo, quẽ ego connutriui, & habeo mecũ, pducẽte ad me legatos uſos, gratias agente, eo ꝙ habeam gentis ueſtræ ſolicitudinẽ, & cũ ſumma deuotione pro ſacerdotali ueſte atq; corona ſupplicante, ut ſub uſa poteſtate cõſiſtant: quæ ſunt à me poſtulata cõcedo, ſicut uir fortiſſimus & mihi chariſſimus Vitellius fecit. Huic itaq; uoluntati conſenſi, primũ quidem ꝓpter pietatẽ meã, uolens unumquenq; exhibere ſuam in paterna traditiõe culturã: deinde ſciens, ga dum hæc fecero, & ipſius regis Herodis, & Ariſtobuli iuuenis, potentiũ perſonaꝝ, quoꝝ circa me pietatẽ, & circa uos ſtudiũ eſſe cognoſco, ampliſſimas amicitias collocabo. Scripſi uero ob hãc cauſam & Cuſpio Fadoꝰ meo curatori. Nomina uero literas deferentiũ hæc ſunt: Cornelius Leo, Tryphon Theodionis, Dorotheus Nathelis, Iohannes Iouis panis, data eſt decimoterrio kalendas

Iulij, Consulibus Rufo & Pompeio Syluano. Petijt autem à Claudio Cæsare & Herodes frater Agrippæ defuncti, cui illo tempore Chalcidis regnum uidebat esse commissum, potestatem templi & sacerdotum ordinationem: & omnia pariter impetrauit. Ex illo autem fuit apud omnes eius liberos hæc potestas, usq; ad belli finem. Herodes itaq; à pontificatu remouit Cantharam, & Ioseph Cami filium ei successorem dedit.

Potestas instituẽdi pontificẽ Herodi concessa.

¶ De Helena regina ad Iudaismum conuersa. Caput .II.

EO siquidem tempore Helena Adiabenorum regina, & filius eius Izates, ad solennitatem Iudæorum hac causa proueniente migrauerunt: Monobazus Adiabenorũ rex, cui cognomen erat Bazeus, sororem Helenã amore captus duxit uxorem. Quæ dum ex eo haberet in utero, contigit, ut dum cum ea dormiret, super uentrem mulieris manũ poneret per soporem, & quandam subito uocem audiret, præcipientem ut manum de uentre eius auferret, ne infantem in eo uexaret, qui prouidente deo & principium & finem esset felicissimum possessurus. Qua uoce turbatus, repente surgens, hæc dixit uxori, & natum filium Izatem nuncupauit. Habebat autem ex Helena & alium seniorem filium, nomine Monobazum, & alios filios ex alijs mulieribus procreatos: maximam tamen deuotionem quasi unigenito Izati desiderabiliter impendebat: pro qua re ille inuidiam fratrũ sustinebat. Habebat & odium, quando cuncti contristabantur quia eum pater omnibus p̃ponebat. Hoc pater aperte cognoscens, illis quidem ignouit: sciens quia hoc non agebant pro malitia, sed quoniam singuli fauorem patris habere desiderabant. Izatem uero, cum pro eo ualde metueret, ne odio fratrum mali aliquid sustineret, multis muneribus sarcinatum, in castrum Pasini misit ad Abennerigum regem, commẽdans ei nati salutem. Abennerigus autem libenter eum excepit, & pro multa deuotione, filiam suam Amacos nomine, ei dedit uxorem: donauitq; prouinciam, ex qua perciperet multa tributa. Monobazus autem cum iam senectute grauaretur, & paucum sibi tempus uiuẽdi superesse uideret, uoluit aspectum filij antequam moreretur inspicere: & uocans eum, delectabiliter est amplexus. Cui dedit quoq; prouinciam quæ dicitur Carrorum, terra fertilis amomi, in qua etiam reliquiæ sunt arcæ Noæ, quæ ex imbrium diluuio liberata fertur, & hacten' uidere uolentibus demonstratur. Commorabatur itaq; Izates in hac regione, & Artabanem Parthi cum ad ludæam destinauit. Cumq; legibus crederet Iudæorum, studebat & ipse cõuerti: & credens se perfectum non esse Iudæum, nisi signũ circuncisionis acciperet, erat hoc agere paratus. Quod dum cognouisset mater eius, prohibebat, dicens ei fore periculum: quia cum esset rex, multorum acquireret inimicitias subiectorum, cum peregrinas solennitates & suæ genti extraneas adimpleret: nec pati eos super se regnare Iudæum. Et illa quidẽ hæc dicens, omnino prohibuit. At ille ad Ananiam uerba referebat. Qui matri dixit, atq; interminatus est, quia nisi acquiesceret, repẽte decederet. Cui mater ait: metuere se, ne causa omnibus indicata, periculũ ipse supplicij sustineret, qui quasi autor & doctor existeret operum indecentium apud regem. Tunc ille audiens hæc, respondit, quia posset etiam p̃ter circuncisionem colere diuinitatem, si omnino decerneret apud se leges Iudaicas obseruare: & hoc esse firmius, q̃ circuncisionem accipere: ueniamq; illi daturum deum, opus hoc non implenti propter necessitatem, subiectorumq; formidinem. Tunc ergo rex huiusmodi sermonibus acquieuit. Post hæc autem cum nequaquam suum desiderium abiecisset, Iudæum quendam alium de Galilæa uenientem, Melazarum nomine, & leges eruditum patrias inuitauit, ut circuncisionis opus impleret. Qui cum intrasset ad eum, & inuenisset legem Moseos legentem: ignoras, inquit, ô rex Moseos iura, & per hæc deo facere uideris iniuriam. Non enim solum legere, sed primitus facere te oportet quæ p̃cepta sunt. Quàm diu sine circuncisione permanes, legibus nequaq̃ noscẽris obedire. Sed si nondum ex hoc legisti legẽ, ut scias quapropter hoc gerat, uel nũc lege. Hæc audiens rex, actũ differri nõ ptulit, sed ad aliã cõuersus est domũ, & uocans medicũ quod p̃cipiebat impleuit. Tunc euocata matre & Anania doctore, eis quod egerat explanauit. Qui repente nõ mediocri timore sunt territi, ne causa cunctis manifestata rex periculum delectionis incurreret, nõ patientibus subiectis uirum extranei dei cultorem sibimet superesse: ipsiq; pariter pericula sustinerent, quasi & huius rei uiderent autores. Deus aũt præsens, erat qui illorum metum non perduxit ad terminum. Nam cum multa pericula & Izates & eius filij sæpius

Terra fertilis amomi, & in qua sunt reliquiæ arcæ Noæ.

Izates circũciditur.

incurriſſent,eum ex ingentibus liberauit anguſtijs,& ſalutis dona conceſſit:oſtendens,ga reſpicientibus ad eum,& ipſi ſoli credentibus,nequaquam fructus pietatis auferetur.Sed hæc quidem poſtea explanabimus.Igitur Helena regis mater,uidens regem pacifice gubernare,& ſuum filium eſſe beatum, & ultra cunctas gentes prouidentia diuina religioſum,deſiderium habuit Hieroſolymitarum conſpicere ciuitatẽ, atq; cunctis hominibus diuulgatum dei templum ſuppliciter adorare,& hoſtias pacificas offerre.Ob quam rem filio ſupplicauit.Quo matri petenti prone conſentiente, & multam præparationem itineris faciente,& plurimas dante pecunias,deſcendit in Hieroſolymam,etiam filio multo eam itinere deducente.Cuius aduentus Hieroſolymitis tunc profuit ualde.Nam dum eorum ciuitatem illo tempore fames apprehendiſſet, & multi fuiſſent egeſtate conſumpti, Helena regina miſit quoſdam ſuorum,alios quidem ad Alexandrinam urbem,ut frumẽta ex eius pecunijs compararent:alios Cyprum, quatenus caricas ex abundanti deferẽt. Cumq; ueniſſent hæc onera deportantes,alimenta indigentibus illa diuiſit. Qua propter genti noſtræ beneficiorum ſuorum maximam memoriam dereliquit.Cuius filius Izates audiens hanc famem,multas pecunias Hieroſolymitarum primatibus deſtinauit. Et alia quidem multa bona hi principes in noſtra ciuitate geſſerunt,quæ poſtea declarabimus.

¶ *De geſtis Izatis regis & obitu.* *Caput .III.*

ARtabanus itaq; rex Parthorum,ſentiens ſibimet ſatrapas inimicos,degere apud eos ſibi iudicauit incautum. Quapropter decreuit pergere ad Izatem regem,ſalutem apud eum inuenire ſe credens,& ita ad regnum proprium remeare. Sumptis ergo cognatorum atque familiarium circa mille uiris,uenit ad regem Izatem.Cumq; ipſe illum aperte noſſet,Izates uero Artabanum penitus ignoraret, inueniens eum in itinere conſtitutum,& aſtans ei,prior ſecundum morem patrium adorauit. Deinde; ô rex,inquit,nec me deſpexeris tuũ ſeruũ,nec circa ſupplicẽ fis ſuperbus: miſer enim rex mutatione factus exiſtens ex rege priuatus,tuum poſco ſolatium.Perſpice ſiquidem incõſtantiam fortunæ, & hanc ſcito eſſe communem,& uim ſimilem habituram. Nam ſi me ſine uindicta deſpexeris,erunt audaciores plurimi circa alios etiam reges.Hæc ergo Artabanus cum lachrymis edicebat,capite reclinato deorſum.Izates autem ut eius nomen audiuit, & Artabanũ ſuppliciter ſibi reſpexit aſtantem,mox ex equo deſiliens:habe,inquit,fiduciam ô rex, nec te præſentia fata confundant. Velociter enim erit tibi mutanda triſtitia: amicum namque me & auxiliatorem inuenies plus quàm credis: aut enim in Parthorum regno te rurſus, aut in meo conſtituam regem.Hæc dicens,Artabanum impoſuit equo, ipſe uero pedib⁹ ſequebatur,honorem tribuens ei,quaſi regi maiori.Reſpiciẽs igitur hoc Artabanus,grauiter tulit:& per præſentem fortunam honoremq; iurauit,deſcenſurum ſe,niſi ille rurſus aſcenderet atq; præiret.Tunc ille in equum aſcendens,eumq; ad regalia ſua perducens, omnem ei honorem libenter exhibuit: & in conſeſſu atq; conuiuijs primum recubitum deparauit,non præſentem fortunam intendens,ſed eius priſtinam dignitatem,eumq; ratione frequenter conſolatus eſt, quia communes ſunt omnibus fortunæ permutationes hominibus.Scripſitq; Parthis,ſuadens eis ut Artabanum ſuſciperent regem, promittens eſſe priſtinorum in ſe non habere memoriam,ſimul & iuramenta præbens. Parthis uero ſuſcipere quidem ſe uelle eum non negantibus,ſed non poſſe dicentibus habere regem,eoq; Cinnamum iam conſtituiſſent principem, ne forte certamen inter eos emergeret: agnoſcens eorum Cinnamus uoluntatem,mãdauit ut ueniret Artabanus, regnum proprium recepturus.Cui utiq; credens Artabanus,reuerſus eſt:occurritq; ei Cinnamus,& adorãs eum,& regem ſimul appellans,auferens de ſuo capite,impoſuit eius uertici diadema.Sic igitur Artabanus per Izatem rurſus in regnum,unde per proceres ſuos ceciderat, reſtitutus eſt:nec fuit immemor beneficiorum in ſe geſtorum,ſed Izatem magnis muneribus redonauit.Nam & tiara recta ei permiſit uti:& in aureo lecto,quo ſolis Parthorum regib⁹ licet dormire,conceſſit:dedítq; ei maximam & optimam regionem regis Armeniorum, cuius terræ nomen eſt Niſibis:in qua etiam primitus fecerunt Antiochiam ciuitatẽ, quã Mygdoniam nuncupauerunt.His itaq; muneribus à rege Parthorum Izates honoratus ẽ. Poſt paululum uero tempus Artabanus regnum Bardani filio dereliquit.Is enim ueniẽs ad Izatem,ſuadebat ei,ut ſibi contra Romanos pugnaturo ferret auxilium,cui nunc per-

Artabanus auxilium implorat ab Izate.

Bardanes bellum Romanis mouet.

suadere non potuit. Izates enim Romanorum sciens potentiam atque fortunam, putabat eum impossibilia bella tentare. Insuper dum misisset quinq; filios ætate nouellos, ut linguam nostræ patriæ & eruditionem sub integritate condiscerent, sed & matrem, ut templum sicut prædiximus adoraret, segnior erat ad bellandum. Sed & Bardanem sæpius prohibebat, narrans ei Romanorũ uirtutes, & credens eum per talia uerba terrere, quatenus à desiderio contra Romanos bellandi recederet. In his ergo Parthorũ rex indignatus, bellum aduersus Izatem repente pronunciauit. Sed nullam in hoc utilitatem habere promeruit, deo scilicet spem eius annihilante. Agnoscentes enim Parthi Bardanis uoluntatem, & quia contra Romanos bellum suscipere detreuisset, illum quidem extinxerũt, principatum uero Gotarzi eius germano contradiderunt. Cui etiam post paululum per insidias rebus humanis ablato, successit frater Vologeses, qui duobus ex eodem patre germanis suis præbuit potestatem, Pacoro quidem seniori Medorum, Tyridati uero iuniori dedit Armeniam. Monobazus igitur regis frater, pariter & eius cognatio, uidentes Izatem propter pietatem quam circa deum habebat, ultra omnes homines excellentem, habuerunt & ipsi desiderii, ut mores patrios derelinquentes, Iudaicis solennitatibus obedirent. Horum nisus fuit subiectis ualde ingratus, & in hoc proceres indignati, iram equidem retinebant, expectantes opportunum tempus, ut in eis ulciscerentur. Quamobrem ad Abiã regem Arabiæ scripserunt, multas se daturos pecunias promittentes, si contra eorum regem castra moueret: simulq; professi sunt circa primam congressionem eum se quoq; deserere: quem uellẽt propter odium, quod eorum cultum reliquerat, pœnas exoluere. Dictis ergo sacramento firmatis, festinabant ad terminum peruenire. His itaq; flexus Arabiæ rex, cum multo exercitu uenit ad Izatem. Tũc ipsa prima congressione, antequam ad manus accederent, facto signo omnes Izatem uelut uno uincti funiculo reliquerũt, & dorsum hostibus dantes effugerunt. Non tñ Izates expauit, sed consilium proditionis agnoscens à primatibus factum, & ipse cum exercitu discessit: causamq; requirens, ut agnouit constitutum ad Arabas factum, autores quidem interfecit. Altera uero die congressus, plurimos occidit, omnes autem simul in fugam uertit: ipsumq; regem persequens, in quodã castro Arsanum nomine, circunclusit. Quo tamen forti dimicatione præualuit, captoq; castro, dum Abiam regem non inuenisset uiuum, quoniam seipsum peremerat, abripiẽs omnem prædam, quæ in eo uidebatur esse magna amplitudine constituta, in Adiabenorum regressus est regionem. Primo quidem conamine Adiabenorum proceres non ualẽtes aduersus regem, deo scilicet eos eius potestati tradente, neq; tunc quiescere uoluerunt: sed scripserunt Parthorum regi Vologesi, rogantes eum ut Izatem occideret, & eis principem de Parthorum gente constitueret, dicentes se odio habere proprium regem, qui iura patriæ destruxerat, & extranea diligebat. Hæc audiens rex Parthorum, elatus est ad bellum, & cum iustam belli non inueniret occasionem, datos ei à patre honores repetit, & resistenti bellum se inferre minatus est. His auditis, Izates non mediocriter turbatus est, & iudicãs turpitudinem sibi fore, si propter metum collatis honoribus cedere uideretur, sciens insuper, quia etiam si his cederet, Parthorum rex ab eius inimicitijs non cessaret, decreuit magis deo curatori omnium, animæ suæ pericula committere, eumq; maximũ habere se arbitratus auxiliatorem, filios quidem & coniuges constituit in munitissimis locis, cunctaq; frumenta & fœnum, & pabula congregauit. Quibus gestis, hostium sustinebat aduentum. Veniente uero Parthorum rege, cum exercitus sui multa uirtute, pedestrium pariter & equestrium, & cum magna uelocitate faciente uallum circa fluuium, Medorum scilicet & Adiabenorum prouinciam terminantem, etiam Izates castra posuit non procul ab eo, habens circa se equestrium quasi sex millia. Quo facto, uenit ad Izatem nũcius, à Parthorum rege directus, qui eorum uirtutem ediceret, quomodo ab Euphrate fluuio usq; ad Bactrorum terminos resideret: simul & subiectos reges ei adesse dicens: interminatus pariter, quia pœnas Izates exoluret, eo quod circa suum dominum esset ingratus, à cuius manibus neq; deus eum posset quem colebat, eruere. Hæc dicente nuncio, Izates nosse se quidem ait Parthorum exercitum suo abundantius potiorem: sciendum tamẽ quia cunctis hominibus potentior esset deus. Et huiusmodi dato responso, ad supplicationem dei conuersus, humi se prosternens, & cinere caput implens, cum filijs & uxoribus

Monobazus subit Iudaismum.

Victoria Izatis de inimicis.

ieiunauit,inuocans deum,atque dicens:Dominator domine,ſi non fruſtra me tuæ dignitati ſubieci, & iuſte omnium te ſolum & primum dominum eſſe cognoui, aduenti auxiliator, nō pro me ſolummodo ulturus in hoſtibus, ſed quia etiam contra tuam uirtutem cum nefanda præſumptione locuti ſunt. Et ille quidem hoc modo ingemiſcens, cum lachrymis ſupplicabat,quem repēte deus exaudiuit. Ea nanq; nocte Vologeſes accepit epiſtolas,in quibus ſcriptum erat,quia Dacæ & Sacæ cum maxima manu,contēnentes eius abſentiam,ad diripiendam Parthorum prouinciam deueniſſent. Quapropter nihil agēs, retrorſum denuo remeauit. Sic itaque Izates,deo prouidente,Parthici regis interminationem effugit. Poſt paululum uero tempus,cum quinquageſimum quintum ætatis,& uicefimumquartum regni compleſſet annum, relinquens filios maſculos uigintiquatuor, & filias uigintiquatuor,uita priuatus eſt. Succeſſionemq; regni fratrem Monobazū habere præcepit,repenſans ei quia per eius abſentiam poſt mortem patris,regnum ei fideliter conſeruaſſet. Cuius mater Helena,audita filij morte,grauiter quidem tulit,& ſicut potuit mater,quæ pīſſimum filium uidebatur amiſiſſe: ueruntamē conſolata eſt,audiens regni ſucceſſionem ad ſeniorem ſuum filiū fuiſſe perductam: ad quem etiam pergere feſtinabat. Cumq; ueniſſet ad regionem Adiabenorum, non multo tempore ſuper filium Izatem uixit. Monobazus autem & illius oſſa pariter & germani mittens, in Hieroſolymis ſepelire præcepit in mauſoleis, quæ mater tribus procul ſtadijs ab Hieroſolymis cōſtruxiſſe uidebatur. Sed quæcunq; rex Monobazus uitæ ſuæ tempore geſſerit, poſtea declarabimus.

Izates moritur.

Izates in Hieroſolymis ſepultus.

¶De *Theoda mago & pſeudo propheta.*
Caput IIII.

IGitur dum Fadus Iudæam prouinciam gubernaret, quidam uir magus,nomine Theodas,populo multa ſuaſit,ut ſumentes ſubſtantias ſuas,ſequerentur eum ad Iordanem fluuium: ſemetipſum aſſerēs eſſe prophetam,& præcepto fluuium diuidere,ut eius facile tranſitum præberet. Hæc ergo dicens,ſeduxit quidem multos,non tamen permiſit eos Fadus ad experimentum ſuæ inſipientiæ peruenire,ſed repente cohortem miſit equeſtrium ſuper eos,quæ inopinabiliter irruens,multos quidem peremit, plurimos autem uiuos cepit: ipſumq; Theodam comprehendentes, capitis ſectione multauerunt. Hæc ſunt ergo quæ Iudæis contigerunt,quo tempore Fadus in eorum præfuit regione.

Theodas à Fado occiditur.

¶De *Iude Galilei filijs.* *Caput* V.

VEnitq; Fado ſucceſſor Tiberius Alexander Alexandri filius,qui etiam in Alexandria fuit Halabarches,id eſt,princeps ſalis,genere diuitijſq; Alexandrinorū cunctos excellens: ſed etiam filio ſuo Alexandro diuina cultura melior,quippe cum ille in paternis ſolennitatibus non permanſerit. Horum ergo temporibus contigit illa maxima fames, quando etiam Helena regina multis pecunijs frumenta comparans ex Aegypto,indigentibus,ſicut prædiximus,eſt partita. Inſuper autem Iacobum atque Simonem,filios Iudæ Galilæi,qui populum à Romanorum poteſtate ſubducere nitebatur ſub Cyrenio Iudææ præſide,ſicut prædiximus,crucifigi Alexāder imperauit. Herodes autem rex Chalcidis, remoto à pontificatu Ioſeph, ſucceſſionem hanc Ananiæ Nibidæi contribuit. Tiberio autem Alexādro Cumanus ſucceſſor aduenit. Defunctusq; eſt Herodes frater regis Agrippæ maioris,octauo anno Claudij principatus,tres filios derelinquens: Ariſtobulum,quē ei de priori fuerat uxore progenitus,& ex Beronice fratris filia Beronicianum & Hyrcanum. Cuius regnum Claudius Cæſar Agrippæ iuueni dedit.

Tiberius Alexander præſes.

¶De *ſeditione orta in diebus azymorum ob impudentiam militis.*
Caput VI.

SEditione igitur incidente in Hieroſolymitarum ciuitatem,dum Cumanus in Iudæa pro rerum gubernatione conſiſteret,multi Iudæorum perempti ſunt: ſed primitus cauſam narrabo,propter quam talia prouenerunt. Inſtante feſtiuitate Paſchæ,in qua mos eſt nobis azyma offerre, dum undique ad feſtiuitatem hanc populus conueniſſet,metuēs Cumanus,ne qua per multitudinem turba aut res uel actio naſceretur,iuſſit militibus,ut unam aciem armatorum facientes, circa porticus templi conſiſterent: ut ſi forte aliquid excitaretur,tumultuantium inquietudinem prohiberent,hoc etenim & priores præſides

Seditio.

Iudææ in huiusmodi festiuitatibus faciebant. Cumq; quarta dies eius celebrationis excessisset, quidam militum reuelauit genitalia sua, & populo demonstrabat. Quod illi uidentes, ad iram furoremq; perducti sunt, non semetipsos contumeliam passos, sed in deo impietatem gestam esse dicentes. Quidam uero procaciores, Cumanum blasphemabant, asserentes militem ab eo summissum. Cumanus autem audiens, & ipse non mediocriter prouocatus est. Veruntamen hortabatur eos à seditione quiescere, ne in festiuitate inquietudines excitarent. Quibus dum suadere non posset, & illi ad blasphemias magis accederent, iussit omnes milites arma sumentes ad Antoniam conuenire. Erat enim hoc castrum, sicut prædiximus, suprapositum templo. Multitudo siquidem uidens milites ibidē congregari, perterrita cœpit effugere. Et dum se milites persequi crederent, per angustos egressus pariter cum timore fugientes oppressi sunt, & multos adinuicem conterentes interemerunt. Viginti millia enim dinumerati sunt, qui in illa turba defecerunt. Quapropter erat eis pro festiuitate luctus, & omnes obliti orationum atque sacrificiorum, ad lamentationes lachrymasq; conuersi sunt. Has ergo passiones unius militis lasciuia genera-uit. Nondum igitur luctus quieuerat, & alter incidit denuo super eos. Quidam enim qui ex illa turba fugientes euaserant, uia publica uenientes, quasi centum stadijs procul à ciuitate, & Stephanum Cæsaris seruum iter agentem more latrocinij spoliantes, omnem eius diripuere substantiam. Audiens hoc Cumanus, milites continuo destinauit, præcipiens uicinos diripi uicos, & nobiles eorum ad se uinctos adduci. Igitur uastatione facta, quidam militum leges Moseos in quodam uico reperiens, easq; sumens cunctis uidentibus rupit, & multas blasphemias atque contumelias eis imposuit. Iudæi uero hæc audientes & multi pariter concurrentes, in Cæsaream descenderunt. Illic enim Cumanus erat. Ad quem accesserunt, dicentes non se, sed deum, ad cuius iniuriam hæc facta uidebantur, ulturum: se autem nolle uiuere, dum leges patrias sic tractari uiderent. Cumanus autem metuens, ne denuo tumultum populus excitaret, suadentibus amicis, & milite, qui contumeliam fecerat legibus, securi percusso, occasionem secundæ seditionis abrupit.

impudentia militis

Viginti millia Iudæorū tempore azymorum oppressa.

¶Alia seditio orta inter Samaritas & Iudæos.

Caput VII.

POst hæc igitur inter Samaritas atque Iudæos inimicitiæ huiusmodi causa prouenerunt. Mos erat Galilæis, tempore festiuitatum ad sacram cōcurrere ciuitatem, & iter facere per Samariam. Dum ergo aliquando iter haberent per uicum nomine Ginais, inter Samariam & campum maximum constitutum, quidam conferentes litem, multos eorum interemerunt. Primi siquidem Galilæorum audientes quæ gesta fuerant, ad Cumanum uenerunt, rogantes eum ut de interemptorum nece inquireret. At ille pecunias à Samaritis accipiens, neglexit hoc facere. Tunc Galilæi dolentes, multitudinē excitauere Iudæorum, ut arma sumerent, & suam defenderent libertatem: seruitutem amarissimam esse dicentes, & iniurias importabiles, in talibus non defendi. Primatibus uero eorum, eos compescere uolentibus, ac promittentibus quia faceret uindictam Cumanus, illi penitus tion acquiescentes, ad arma progressi sunt: & sumentes in auxilium Eleazarum Dinei, q̄ per multos annos latrocinia faciebat in montibus, uicos aliquos Samaritanorum incendentes, cuncta diripuerunt. Cumanus autem hoc audiens, atque sumens Sebastenorum cohortem, & pedestrium quatuor ordines, & coatmans pariter Samaritas, super Iudæos egressus est, factaq; congressione multos quidem peremit, plurimos autem uiuos cepit. Primi uero Hierosolymorum genere pariter & honore, uidentes ad quantam calamitatum magnitudinem deuenissent, induti saccis, & cinere capita sua complētes, omnino eis qui resultauerant ut quiescerent supplicabant: ponentes ante oculos eorum subuertendam propriam regionem & templum pariter concremandum, uxorum ac filiorum captiuitates fu..ras, & ideo rogabant ut mutarent uoluntatem, & proficientes arma quiescerent, & de cætero ad propria remearent. Hæc ergo dicentes, flexerant eos. Quorum alij recesserunt, latrones autem ad munitiora loca profecti sunt. Ex illo omnis Iudæa latrocinijs est impleta.

Seditio Iudæorū cōtra Samaritas.

Eleazerus latronum princeps.

¶De dissensione Iudæorum & Samaritanorum.

Caput VIII.

Numidius Quadratus.

SAmaritanorum uero primates, ad Numidium Quadratum Syriæ præfidem, qui illo tempore in Tyro erat, aduenientes, accuſauere Iudæos, qui uicos eorum incenderint ac diripuerint. Et pro his quidem quæ ipſi paſſi fuerant, non tantum ſe dolere dicebant, niſi quia Romanorum contempſerint poteſtatem: ad quorum iudicium debuerant pro ſua, ſi qua fuiſſet, læſione concurrere. Nunc autem quaſi Romanos iudices non haberent, hæc ab eis acta dicebant, & propterea uindictam fieri poſtulabant. His ergo Samaritæ querebantur: Iudæi uero & ſeditionis & litis autores Samaritas fuiſſe dicebant, & ante omnia Cumanum munerum oblatione corruptum, qui peremptorum necem noluerit uindicare. Quadratus ergo cum audiſſet, diſtulit iudicare, dicens tunc ſe ſententiam profaturum, cum in Iudæam ueniens ueritatem ſubtiliter indagaſſet. Et illi quidē nihil agentes reuertebantur. Poſt paululum uero tempus Quadratus in Samariam uenit, ubi autores ſeditionis audiens, & quoſdā Samaritanorum ac Iudæorum indiſciplinatos inueniens, crucifixit eos, quos Cumanus captiuos habuerat. Et exinde ueniens in quendam uicū nomine Liddam, non breuiorem magnitudine ciuitatis, ſedens in tribunali, & ſecundo Samaritas audiens, à quodam Samaræo didicit, quomodo quidam primus Iudæorū nomine Dortus, & aliqui cum eo iuuenum, numero quatuor, populo ſuaſiſſent, ut à Romanorum poteſtate recederent. Et illos quidem Quadratus præcepit occidi. Ananiā uero pontificem, & Anianum magiſtrum alligans, Romam direxit, quatenus de his quæ geſta fuerant, redderent Cæſari Claudio rationem: iuſſitq; primatibus Samaritanorum atque Iudæorum, pariter & Cumano & Celeri tribuno, & uiolentiarum inhibitori, ut ad imperatorem pergerent, pro alternis inter ſe quæſtionibus audiendis. Ipſe uero metuens ne multitudo Iudæorum ſeditionem iterum excitaret, Hieroſolymam uenit, inuenitq; urbē in pace degentem, & feſtiuitatem patriam deo celebrantem. Confidens ergo nihil ab eis inquietudinis generari, relinquens eos in feſtiuitate, reuerſus eſt Antiochiam. Cumanus autem, & qui cum eo erant, necnon & primi Samaritanorum Romam directi, acceperunt ab imperatore conſtitutū diem, quo deberent intentionum ſuarum cauſas exponere. Habebant enim patrocinium Cumanus & Samaritæ libertorum Cæſaris, & pariter amicorum, qui ſcilicet præualere poterant contra Iudæos, niſi Agrippa iuuenis cum Romæ conſiſteret, & primos Iudæorum opprimi uideret, uxorem imperatoris Agrippinam ſuppliciter exoraſſet, ut marito ſuaderet, quatenus decenter audiens, ſua iuſtitia ſeditionum puniret autores. Claudius autem his precibus præſtructus, cauſam audiens, dum agnouiſſet malorum principes fuiſſe Samaritas, eos quidem qui aſcenderant ad eum, iuſſit occidi, Cumanum autem in exilium egit, Celerem uero tribunum præcepit Hieroſolymam duci, & omnibus uidentibus per totam urbem tractum laceratumq; diſpergi.

Cumani exilium.

¶ *De Agrippa iuniore, qui præſide Felice, donatus eſt à Cæſare tetrarchia Philippi, aliiſq; regionibus.* Caput IX.

Felix præſes Iudææ.

MIſit autem & Claudius Felicem Pallantis fratrem in Iudæam præſidem, qui rebus in regione Iudææ præſideret. Cumq; decimum principatus compleſſet annum, Agrippæ Philippi tetrarchiam donauit, & Bathaneam, & Trachonitidem ſimul adiecit, unà cum Abela, quæ fuerat de tetrarchia Lyſaniæ. Chalcidem uero ei abſtulit, cui quatuor præfuerat annis. Agrippa uero ſumens donationem Cæſaris, Aziazo regi Emeſorū, uolenti ſe circūcidere, ſororem Druſillam dedit uxorem. Epiphanes enim Antiochi regis filius, eius nuptias refutauit, nolens Iudæorum ſolennitates ſequi, licet hoc facturum ſe eius compromiſerit patri. Mariam uero dedit Archelao, Chelciæ filio, cui ab Agrippa patre fuerat primitus deſponſata, quibus nata eſt filia, nomine Beronice. Nuptiæ ſiquidem inter Druſillam & Aziazum celebratæ, non multo tempore interueniente, huiuſmodi cauſa ſolutæ ſunt. Dum Felix in Iudæam ueniſſet adminiſtrator, uidens hanc cunctas mulieres pulchritudine præcellentem, eius ſpeciem concupiuit, & quendam Iudæū Simonem nomine, amicum ſuum, genere Cyprium, magum, mittens ad eam, ſuadebat ut derelicto uiro nuberet ei, promittens eam beatam fieri, ſi eius non deſpiceret thorum. Illa uero non benefaciens, & declinare uolens inuidiam Beronices ſororis propter pulchritudinem ſuam, tranſcendere paternam ſolennitatem flexa eſt, & Felicis nuptias eſt ſe-

cuta:ex quo ſuſceptum,filium uocauit Agrippam. Sed quemadmodum iſte iuuenis cũ uxore per incendium Veſuuij montis temporibus Titi Cæſaris deperierit, poſtea declarabimus.Beronice uero poſt Herodis mortem,qui eius fuerat maritus & patruus,multo tẽpore uiduata,fama diſcurrente, quia cum fratre coiret, ſuaſit Polemoni regi Lyciæ, ut circunciſus eam haberet uxorem. Sic enim iudicabat falſas delationes poſſe mõſtrari. Polemon autem flexus eſt, maxime propter diuitias eius. Non multo tamẽ poſt eorum nuptiæ permanſerunt,ſed Beronice propter nimietatem coitus, ut dixerunt, Polemonẽ dimiſit. At ille ſolutis nuptijs, etiam ſolennitates Iudæorum pariter dereliquit. Eodem uero tempore & Maria repudians Archelaum,coniuncta eſt Demetrio Alexandrino,Iudæo,genere & diuitijs ualde claro:tunc enim & Halabarches erat, ſuſceptumq; ex illo filium, Agrippæ uocabulo nuncupauit. Sed de ſingulis horum ſubtiliter poſtea declarabimus. *Druſilla nupta Felici.*

¶ *De Nerone ſuffecto & matre occiſa.* *Caput.* X.

CLaudius interea Cæſar defunctus eſt,cum imperaſſet annis tribus & decem,& menſibus octo,diebusq; uiginti.eſt autem ſermo quorundam,quia ab uxore Agrippina fuerit ueneno peremptus,cuius Agrippinæ pater fuit Germanicus Cæſaris frater:uir autem eius Domitius Aenobarbus nobiliſſimus Romanorum. Quo moriente,uiduatam multo tempore Claudius duxit uxorem,habentem filium,qui patris nomine Domitius uocabatur. Claudius ergo propter zelum Agrippinæ, Meſſalinam peremit uxorem,ex qua liberos habuerat Britannicum & Octauiam. Erat autem ei & Antonia filia ſenior, quam ex prima uxore nomine Petronia,habuerat. Octauiam itaque deſponſauit Neroni:ſic enim eum poſtea uocitauit, cum Cæſar eum filium adoptaſſet. Agrippina autem metuens,ne Britannicus creſcens regnum à patre perciperet, & uolens imperium ſuo filio præparare,de morte Claudij,ſicut erat ſermo,tractauit. Quo mortuo,repente miſit principem militiæ Burrum,& cum eo tribunos libertorum ualde præpotentes, qui deducerent de caſtris Neronem,&eum more principis adorarent.Nero ſiquidem hoc modo principatu ſumpto,Britannicum quidem ueneno latenter occidit,matrem uero propriam interemit:hoc ei rettributionis munus impendens, non ſolum pro matris officio, ſed etiam quod ei ſuis machinamentis Romanorum præbuerat principatum. Peremit etiam Octauiam ſuam uxorem,multosq; uiros inſignes,quaſi inſidias ei feciſſent. Sed de his quidem deſino plura narrare.Multi nanque de Nerone hiſtoriã conſcripſerunt, quorum quidam pro gratia beneficiorum eius neglexere ueritatem,alij uero propter odium & eius inimicitias, ſic impudenter mendacijs inuoluti ſunt, ut aperta reprehenſione ſint digni.Mirandi tamen à me non ſunt,qui de Nerone mentiti eſſe noſcuntur: dum neque priorum geſta conſcribentes,ueritatem uideantur hiſtoriæ cuſtodiſſe: licet circa eos neq; odium habuiſſe noſcantur,cum longis poſt eos temporibus extiterint.Sed de his quidẽ, qui ueritatem hiſtoriæ præuidere nolunt,liceat ſcribere ſicut uolunt.Probãtur enim hoc habere gratiſſimum.Nos autem propoſitum ueritatis habentes, perfectionem præſentis negocij breuiter comprehendere nitimur, & quæ nobis Iudæis euenerunt enunciamus, non negligentes aut calamitates,aut delicta referare. *Obitus Claudij.* *De crudelitate Neronis.*

¶ *De Iudæa latronibus & ſeductoribus populi refertã.*

Caput XI.

REuertar igitur ad narrationem caſuum gentis noſtræ. Primo itaq; imperij Neronis anno,moriente Aziazo Emeſorum rege,eius frater ſucceſſit in principatu,& minoris Armeniæ præſulatus Ariſtobulo Herodis regis Chalcidenſis filio,à Nerone commiſſus eſt. Sed & Agrippæ donauit Cæſar partem quandam Galilææ Tiberiadis tetrarchiæ:præcipiens,ut ei eſſet ſubiectus,deditq; ei & Iuliadem ciuitatem trans fluuium conſtitutam,& uicos circa eam poſitos quatuordecim. Res itaq; Iudæorum crementum ſemper ad peiora ſuſcipiebant.Latronum nanq; denuo & magorum hominum turba populum ſeducẽtium eſt repleta prouincia. Quorum multos quotidie cum latronibus capiẽs Felix necabat,pariter & Eleazarum Dinei filium,qui latronum ordinem inſtituerat,per inſidias cepit uiuum.Dans enim ei fidem,quia nihil mali ſuſtineret, flexit eum ad ſe uenire,quem uinctum Romam direxit ad Cæſarem,Habens autem ſimultatẽ Felix cum pon- *Ariſtobulus Armeniæ præſes.* *Agrippa iunior.*

tifice Ionatha, eo quod esse pius ab eo moneretur, ut rebus Iudæorum melius præsideret, ne querelam à plebe susciperet, cum populus petisset à Cæsare, ut ipse in Iudæam dirigeretur administrator, occasionem quærebat per quam remoueret eum, qui uideretur ei sæpius importunus. Graue nanq; est nocere uolentibus, si crebrius arceantur. Pro hac igitur causa Felix, fidelissimum amicorum Ionathæ quendam, nomine Ioseph, genere Hierosolymitam, multarum pecuniarum promissione flexit, ut super Ionathan latrones induceret, qui eum uita priuarent. Ille autem sumpto consilio, hoc modo per latrones necem illius appetiuit. Ascenderunt quidam eorum ad ciuitatem, quasi adoraturi deum, gladiosq; sub ueste portantes, & permixti populis, peremerunt eum. Cumq; mors eius inulta remansisset, de cætero cum omni fiducia latrones in festiuitatibus ascendebant, & gladios absconsos habentes, quos uolebant inimicorum permixti populis perimebant, et non solum in reliqua ciuitate, sed etiam in templo quosdã interimebant. Nam & ibi sæpius cædes facere præsumpserunt, nihil se agere impietatis existimantes. Ob quam causam arbitror etiam deum auersatum nostram urbem & templum, uelut nequaquam suo habitaculo mundum, tradidisse Romanis, & ut purgatio fieret ciuitatis, ignem & seruitium intulisse, dum uellet nos cum uxoribus atq; filijs crebris castigare calamitatibus. Opera siquidem latronum hoc implebant scelere ciuitatem. Magi uero & seductores populo suadebant, ut eos in eremum sequerentur, dicentes se dei prouidentia signa & prodigia monstraturos. Multiq; in hac insipientia flexi, supplicia pertulerunt: quoniam dum ad hoc accessissent, à Felice puniti sunt.

Latrocinia crebra in tẽplo patrata.

¶ *De Aegyptio quodam propheta, uelut seductore populi à Felice occiso.*

Caput XII.

HOc etiam in tempore uenit aliquis ex Aegypto ad Hierosolymam, dicens se esse prophetam, & populari multitudini persuasit, uti cum eo ad montem, qui dicitur oliuarum, positum è diuerso ciuitatis procul stadijs quinq; conscenderent, uelle se dicens eis exinde monstrare, quia eo iubente Hierosolymorum muri corruerent, unde ingressum eis faciendum esse promittebat. Felix autem dum hæc audisset, iussit militibus ut arma sumerent. Quo facto cum multis equestribus impetu facto ab Hierosolymis, irruit super eos, & quadringentos quidem eorum gladijs interemit, ducentos uero uiuos cepit: ipse autem Aegyptius fuga lapsus disparuit. Rursus itaque latrones populum contra Romanorum prælia concitabant, suadentes ne eis subiacere deberent, & sibi resistentium uicos incendebant atq; diripiebant.

¶ *De contentione Cæsareæ orta inter Iudæos & Syros, deq; alia inter pontifices & sacerdotes. Felix etiam à Iudæis accusatur, succedente illi Porcio Festo.*

Caput XIII.

INter hæc autem Iudæi habitatores Cæsareæ, cõtra Syros pro æquitate ciuitatis huiusmodi fecere seditionem. Iudæi nanq; primos se esse dicebant, eo quod conditor Cæsareæ rex Herodes, de genere fuit Iudæorum: Syri uero de Herode quidem ita esse profitebantur: dicebant autem Cæsaream Stratonis turrim primitus uocitatam, & tunc nullum habitatorem ipsius ciuitatis fuisse Iudæum. Hæc audientes præfecti prouinciæ, sumentesq; ex utraque parte seditionis autores, plagarum affecere uulneribus, & tempestatem litis eorum, ad breue tempus hoc opere sedauerunt. Rursus enim Iudæi habitantes in ciuitate, diuitijs confidentes, & propterea spernentes Syros, blasphemijs studebant eos ad iurgia denuo puocare. Illi uero pecunijs quidem minores, sed sapientia fortiores, dum multi Cæsareensium & Sebastenorum sub Romanis ibidem militarent, pauco tempore & ipsi Iudæis iniurias sermonibus inferebant. Pòst alterutros se ita lapidauerunt, donec ex utraque parte uulnerati conciderent: ueruntamen uicere Iudæi. Felix autem cum uidisset belli modo eorum esse certamen, metuens petebat Iudæos, ut à lite cessarent. Quibus non audientibus, milites armatos immisit, & multos quidem eorum peremit, plurimos autem uiuos cepit, & domos quorundam multis pecunijs refertas, expilari militari irruptione permisit. Iudæorum uero modestiores, & dignitate nobiliores, metuentes pro semetipsis, rogauere Felicem, ut milites missa tuba reuocaret, eisq; de cætero parceret, quod Felix facere eorũ precibus acquieuit. Hoc itaq; tempore rex Agrippa dedit põtifi-

catum Ismaeli filio Siab. Exorta est enim & pontificum contentio, contra sacerdotes & Hierosolymitarum primates. Vnusquisq; enim eorum cateruas procacium & seditiosorum hominum colligens, uidebatur esse princeps. Et conferentes semetipsos ad lites, alterutris derogabant, & se lapidibus obruebant. Qui autem prohiberet non erat, sed ut in ciuitate sine præsule, audaci potestate ab omnibus talia gerebantur. Tantam siquidem impudentiam atque p̃sumptionem pontifices obtinuerant, ut etiam seruos suos ad areas destinare præsumpserint, qui decimas sacerdotibus competentes auferrent. Vnde fiebat, ut sacerdotes p̃ inopiam deperirent. Sic enim inquietorum uis, oppressa iustitiæ grauitate, p̃ualuerat. Porcio siquidem Festo directo à Nerone p̃ successione Felicis, primi ludæorum Cæsaream habitantes, ascenderunt Romam accusaturi Felicem. Qui sine dubio poterat pœnas exoluere p̃ læsione ludæorum, nisi plurimum ei Nero p̃ fratris Pallantis precibus indulsisset, cui tunc honorem maximum impendebat.

¶ *Contentio inter Syros & Iudæos, ac de Beryllo Neronis pædagogo, deq; mago quodã seductore populi.*

Caput XIIII.

INterea primates Syrorum Cæsareensium, Beryllo pædagogo Neronis, qui officium super Græcos habebat, per epistolas multis pecuniis suasserunt, ut à Nerone peteret, daret eis epistolam, p̃ quam ius ciuilitatis, quod cum eis habebant Iudæi communiter, penitus non fieri intimaretur. Beryllus ergo imperatorem rogauit, atque p̃meruit ut huiusmodi scriberetur epistola, quæ tamen genti nostræ postea ingentium malorum fuit occasio. Agnoscentes nanque Iudæi Cæsareenses, quæ fuerant scripta pro Syris, tantas suscitauere seditiones, donec bella succederent. Festo igitur in Iudæam ueniente, contigit ut p̃uincia à latronibus uastaretur, & uici omnes incenderentur. præcipue nanque sicariꝝ tunc abundabant, utentes gladiolis magnitudine similibus Perficorum ensium, cum summitatibus obuncis, & quales sunt Romanorum ficæ, à quibus etiam uocabulum sicariorum latrocinantes habuerunt. Hi nanq; latenter p̃mixti, in festiuitatibus populorum, sicut prius diximus, ad ciuitatem p̃ cultura diuina conuenientium, quos uolebant facile perimebant. Sæpius etiam cum armis ad uicos inimicorum uenientes diripiebant, & cuncta pariter concremabant. Interea diuersis rebus turbata p̃uincia, Festus multitudinem destinauit equestrium atq; pedestrium super populos, qui decepti fuerant à quodam mago, salutem eis & malorum requiem p̃mittente, si eum sequi in desertum contenderent. Quo facto, & ipsum seductorem & seductos, irruentes qui missi sunt, occiderunt. *De mago quodam.*

¶ *De pariete circa templum ædificato, & Anano sacerdote.*

Caput XV.

HOc tempore rex Agrippa fabricatus est ædificium, magnitudine ualde præcipuum, in palatio Hierosolymorum, iuxta theatrum. Quod palatium factum est olim à filiis Asamonæi, in loco eminenti positum. Quod etiam uolentibus ciuitatem despicere, delectabilem conferebat aspectum: unde rex inclinatus, inspiciebat ea quæ gerebantur in templo. Hæc itaque uidentes Hierosolymorum primates, grauiter habuerunt. Non enim patrium erat, ut ea quæ fiebant in templo, & maxime cum sacra dispensarentur, aliquis exceptis sacerdotibus aspiceret. Quapropter parietem excelsum ædificauerunt circa exedram, quæ erat in interiori sacrario ad occidentem conuersa. Hic ergo paries non solum triclinꝝ regalis aspectum abstulit, sed etiam occidentalis porticus, quæ erat in exteriori templo, ubi custodias in festiuitatibus propter templum habere Romani solebant. In his igitur indignatus rex Agrippa, & præcipue Festus præfectus, præcepit eis, ut opus ædificatum repente destruerent. At illi rogauerunt, ut eis potestas daretur, quatenus ob hoc legatos dirigerent ad Neronem, dicentes non se uitam habituros, si quædam pars templi destrueretur. Tunc permittente Festo, miserunt de suis primatibus decem, simul & Ismaelem pontificem, & Helchiam gazophylacem. Nero autẽ audiens eos, non solum ueniam gesti operis condonauit, sed etiam ædificium manere permisit, hoc beneficiũ Poppeæ coniugi religiose pro Iudæis supplicanti condonans. Qui decem quidẽ qui uenerãt, redire præcepit, Helchiam uero & Ismaelem obsidũ loco retinuit. Rex igitur hæc agnoscens, pontificatum dedit Ioseph, filio Simonis pontificis, qui cognomẽ habebat Gaddis. Porro Cæsar misit Albinum in Iudæam p̃fectum, mortem Festi cognoscens. Rex autem *Albinus præ-*

denuo Ioseph quidem pontificatu priuauit,& Anani filio, qui & ipse Ananus uocabatur,
Ananus pontifex. eius successionem dedit. Hunc etenim seniorem Ananum dicit fuisse felicissimum: filios nanq; habuit, qui omnes dei pontificatu sunt functi, dum & ipse primitus hũc honorem plurimis temporibus habuisset, quod nulli pontificum apud nos proueniſſe dinoscitur. Ananus autem iunior cum pontificatum suscepisset, erat uehementer asperrimus & audax, secta Sadducæus, qui circa iudicia sunt ultra omnes Iudæos ualde crudeles, sicut iam declarauimus.

¶ *De Iacobo fratre domini lapidato sub Anano pontifice, qui pontificatu priuatus, sacerdotum decimas rapuit. Deq; Cæsarea illustrata, & pontificum diſsidio.*

Caput XVI.

CVm ergo huius sectæ Ananus esset, credens se inuenisse tempus opportunum, Festo mortuo, & Albino in itinere constituto, concilium fecit iudicum, & quosdam deducens ad semetipsum, inter quos & fratrem IESV, qui dicitur Christus, nomine IACOBVM, quasi contra legem agentes accusans, tradidit lapidandos. Qui autem uidebantur moderatissimi esse ciuitatis, & circa legis integritatem habere solicitudinẽ, grauiter hoc tulere: miseruntq; latenter ad regem, rogantes eum, ut scriberet Anano, ne talia perpetraret, cum neq; prius recte fecisset. Quidam uero eorũ etiam Albino occurrerunt, ab Alexandria uenienti, eumq; docuerunt, quia non liceret Anano præter illius uoluntatem congregare concilium. Albinus autem eorũ sermonibus flexus, cum iracundia scripsit Anano, interminatus eum pœnas exoluere. Quapropter & rex Agrippa, sublato ei pontificatu, quem tribus habuerat mensibus, Iesum Dannei filium in eius locum cõstituit. Cumq; Albinus in Hierosolymitarum uenisset urbem, omni prouidentia nisus est, ut prouincia pacem haberet, & ideo sicariorum plurimos interemit. Pontifex igitur per singulos dies ad meliorem gloriam conscendebat, & fauorem ciuium habebat, pariter & honorẽ. Erat enim locuples, & quotidie Albinum atque pontifices muneribus complacabat. Habuit autem famulos ualde laboriosos, qui cum procacibus conuersati uiris, pergentes ad areas sacerdotum, decimas accipiebant, uim facientes & non abstinentes à cæde non dantium. Sed etiam alij pontifices similia seruorum illius peragebant, cum nullus utique prohiberet. Quapropter sacerdotes, qui olim ex decimis alebantur, tunc inopiæ necessitate deficiebant. Rursus igitur sicarij, festiuitatis tempore, noctu ciuitatem ingredientes, comprehenderunt unum scribam magistratus, Eleazarum filium Ananiæ pontificis, & alligantes eduxerunt è ciuitate. Deinde mittentes ad Ananiam, dixerunt ita sese scribam remissuros ad eum, si Albino suaderet, ut decem uiros, quos ex eis ceperat, & uinctos habebat, absolueret. Ananias autem propter necessitatem Albino ut hoc faceret persuasit, quod opus maximorum malorum fuit initium. Latrones nanque semper moliebantur ut aliquos famulorum caperent Ananiæ: quos non aliter nisi quosdam sicariorum reciperent, dimittebant. Cumq; numerus eorum iterum accreuisset, capta fiducia, rursus prouinciam affligebãt. Hoc itaq; tempore rex Agrippa, Philippi Cæsaream amplius fabricatam, ad honorem Neronis Neroniam appellauit, & Berytijs theatrum pecunijs multis instructum, annalibus spectaculis condonauit, innumeras illic expensas efficiens. Frumenta nanque populo copiosa, & oleum opulenter exhibuit, & omnem pariter ciuitatem statuarũ pulchritudine & antiquorum imaginibus exornauit, & penè omne decus regium ibi migrauit. Quapropter crescebat aduersus eum odium subiectorum, eo quod illorum pompam auferens, ornaret extraneam ciuitatem. Iesus autem Gamalielis filius, à rege successionem pontificatus accepit, Iesu Dannei honore priuato, & propterea seditio inter alterutros orta est. Facientes etenim collectionem prauorum hominum, frequenter usque ad lapides blasphemijs præcedentibus inciderunt. Ananias autem præcellebat eos, quando diuitijs suis paratos accipere pecunias redimebat. Custobarus etenim & Saul maximam ei multitudinem congregabant, cum essent genere regio, & propter Agrippæ cognationem populi fauorem haberent, uiolenter scilicet iura & res infirmorum diripere parati. Ex quo præcipue contigit nostram ciuitatem languere magis, cum utique res eius ad peiora proueherentur.

Diſsidiũ propter pontificatum.

¶ *De hymnidicis, & edificio templi ac ciuitatis.* Caput XVII.

ALbinus itaque cum audisset sibi successorem Gessium Florum fuisse directum, uolens aliquid Hierosolymitis praestare, producens uinctos, qui erant indubitanter morte digni, eos praecepit occidi: alios autem qui ex parua querela tenebantur in carcere, pecunijs sumptis abire praecepit. & ita factum est, ut carcer quidem purgaretur à noxijs, sed prouincia latronibus impleretur. Interea ex tribu Leui quicunque erant hymnorum dictores, persuaserunt regi, ut facto concilio eis concederet, quatenus stola linea proxime sacerdotibus uterentur, eius regnum decere dicentes, ut memoriam de nouitate introducta perciperet. Quod petentes, impetrauerunt. Rex etenim cum uoluntate eorum qui cõcilio praesidebant, hymnidicis hoc cõcessit, ut posita ueste prima, linea sicut uoluerant uterentur. Omnia contraria paternis legibus agebantur, quibus spretis, non poterant penè non solui. Igitur cum iam tunc etiam templum uideretur esse perfectum, & ciues cõspicerent artifices ultra decem & octo millia uacantes operibus & labore, indigentes unde mercedes acciperent, quibus scilicet ex opere templi alimenta ministrabantur, pecuniasq; repositas propter timorem Romanorum habere non ualerent: tunc habito concilio, ut cura haberetur artificum, & eis potius liceret expendi thesauros, quando si una hora quilibet operaretur, mercedes acciperet: regi persuaserunt, ut orientalem porticum altius eleuaret. Erat autem haec porticus in exteriori templo posita, in conualle profunda, quadringentorum cubitorum parietes habens, ex lapide quadrato albo q; cõstructos. Singulorum enim lapidum erat longitudo cubitorum uiginti, altitudo uero sex, opus Salomonis regis, qui primitus templum omne construxit. Rex autem, dum ei à Claudio templi fuisset cura commissa, iudicans quia omnis operis destructio quidem esset facilis, instructio uero difficilis, & praecipue ad hanc porticum, & tempore & copiosis pecunijs opus esset: hoc quidem supplicantibus fieri denegauit, ciuitatem uero sterni albo lapide non prohibuit. Iesu autem filio Gamalielis pontificatu priuato, dedit hũc honorem Matthiae Theophili: sub cuius pontificatu & bellũ Romanos contra Iudæos sumpsit initiũ.

¶ *Catalogus omnium pontificum Iudæorum ab Aaron usq; ad destructionem templi, & de Floro praeside.*

Caput XVIII.

NEcessarium inter haec credo, & historiae praesenti esse conueniens, narrare de pontificibus, quomodo inchoauerunt, & quibus fungi hoc honore pmissum est, & quanti fuerunt usque ad belli finem. Primum itaque omnium dicunt Aaron fratrem Moseos pontificatum sumpsisse diuinum, quo moriente successisse mox filios, & alijs eorum deinuo liberis honorem unius distributum. Vnde legitimum est, nullum posse pontificatũ percipere, nisi de sanguine fuerit Aaron. Ex alio nanq; genere, neq; si in regno constitutus sit, pontificatum potest adipisci. Fuerũt itaq; omnes ab Aaron (sicut diximus) primo, usq; ad Dinasum, qui belli tẽpore per discordiã pontifex ordinatus est, numero octoginta tres. Ex quibus, in deserto temporibus Moseos cõsistente tabernaculo, quod Moses deo dicauit, usque dum ad Iudæam populus aduenisset, ubi Salomon rex deo ædificauit templum, pontificatum habuerunt uiri numero tredecim. Primi nanque donec uitam morte finirent, habebant ineripibiliter hunc honorem, postea uero etiam uiuentibus successio præbebatur. Sed hi quidem tredecim, Aaron existentes ex genere, per successionem sumebant honorem. Fuit autem Hebræorum respublica primo quidem sub populi potestate, post hoc autem sub unius principatu sita, tertio uero sub regibus. Tempus ergo quo isti tredecim habuere principatum, à die qua Aegyptum patres nostri Mose duce reliquerunt, usque ad ædificationem templi, quod Salomon rex Hierosolymorum in urbe construxit, fuit annorum duodecim & sexcentorũ. Post illos itaque tredecim pontifices, decem & octo alij hanc tenuere potestatem, à Salomonis regis temporibus Hierosolymis sibimet succedentes, usq; ad aduentum Nabuchodonosor Babyloniorum regis, qui castra metatus aduersus urbem, templum quidem concremauit, gentem uero nostram in Babyloniam migrauit, & pontificem Iosedech captiuum duxit. Tempus enim pontificatus horum, quadringentorum sexagintasex fuit annorum, mensium sex, dierumq; uiginti, cum utique iam Iudæi sub regibus essent constituti. Post tempus autem annorum septuaginta captiuitatis gestæ per Babylonios, Cyrus Persarum rex dimisit ex Babylonia Iudæos ad propriam remeare terram, atque concessit templum ædificare captiuis. His itaque

Ordo & numerus omnium Iudæorũ pontificum.

remeantibus, Syſon pontificatum ſumpſit, & ex eius genere alij quindecim, uſque ad tempus regis Antiochi qui uocabatur Eupator, hunc habuere præſulatum. Conuerſabantur autem populari poteſtate annis quadringentis quatuordecim: primuſq; Antiochus, quē prædiximus, & princeps militiæ eius Lyſias, Oniam, cui erat Menelaus cognomentum, pontificatu depoſuerunt, perimentes eum in Beroea, & conſtituerunt pontificē Ioachim ex genere quidem Aaron, non autem ex iſta domo. Propterea & Onias, defuncti fratris, & nomen referens patris, ueniens in Aegyptum, Ptolemæi Philometoris amicus effectus & Cleopatræ eius uxoris, ſuaſit eis ut in Heliopolitica præfectura deo conſtruerent templum, Hieroſolymitano ſimile, & eum pontificem ordinarent. Sed de templo quidem apud Aegyptum ædificato, ſæpius declarauimus. Ioachim uero cum tribus annis habuiſſet pontificatum, defunctus eſt, cui nemo ſucceſſit, ſed per annos ſeptem ciuitas fuit ſine pontifice. Rurſus autem deſcendentes ex genere filiorum Aſamonæi, commiſſo ſibimet poteſtate gentis, arma ſumentes aduerſus Macedones, Ionathan ſeptem annis conſtituere pontificem. Quo per inſidias moriente, dolo Tryphonis, ſicut ſuperius ſatis quodam loco narrauimus, accepit hunc honorem Simon germanus eius. Huic quoque per dolum generi in conuiuio morienti, filius ſucceſſit Hyrcanus. Qui cum tenuiſſet pontificatum annis triginta & uno, Ariſtobulum filium ſucceſſorem habuit, in ſenectute moriens, qui cum & pontificatum tenuiſſet & regnum, (is nanque primus uſus eſt anno uno diademate) hæredem fratrem reliquit Alexandrum. Cuius uxor Alexandra, fratrem eius Alexandrum conſtituit in regno. Alexander autem cum & regnaſſet, & ſacerdotium tenuiſſet annis uigintiſeptem, uita priuatus eſt, Alexandræ coniugi præcipiens, ut ipſa pontificem ordinaret. Quæ pontificatum quidem Hyrcano ſuo filio dedit, regnū uero ipſa retinens annis nouem, defuncta eſt. Cuius filius Hyrcanus per tempus pontificatum obtinuit. Poſt mortem nanque Alexandræ, dimicauit aduerſus eum frater Ariſtobulus, & dum uiciſſet, illū quidem pontificatu remouit: ipſe uero & regnū tenuit, & dei pontifex fuit. Huius anno tertio regni, menſe ſimiliter tertio, ueniens Pompeius, & Hieroſolymitarum ciuitatem forti dimicatione deuincens, ipſum quidem Romam cum filijs uinctum miſit, Hyrcanum uero denuo in pontificatum reſtituit, quem gentis quidem præſidatum habere permiſit, diademate uero uti prohibuit. Habuit autem Hyrcanus hanc poteſtatem ſuper nouem priores, alios annos uiginti tres. Barſafarnes autem & Pacorus Parthiæ potentes tranſeuntes Euphratem, & pugnantes aduerſus Hyrcanum, ipſum quidem ceperunt: Ariſtobuli uero filium Antigonum conſtituere regem. Qui dum tribus annis & menſibus totidem tenuiſſet regnum, Soſius & Herodes obſederunt eum, Antonius autem deductum Antiochiam trucidauit. Herodes uero, commiſſo regno ſibimet à Romanis, nequaquam conſtituit ex genere Aſamonæi pontifices: ſed quibuſdam ignobilibus, & qui ſolummodo de ſacerdotibus eſſent, præter Ariſtobulum tribuit hunc honorem. Ariſtobulum nanq; filium Hyrcani, qui à Parthis captus fuerat, pontificem conſtituens, ſororem eius Mariammen duxit uxorem: ob quam rem fauorem populi ſibimet collocauit, propter Hyrcani memoriam. Deinde metuens, ne eiecti ad Ariſtobulum diſclinarent, eum in Iericho ſuffocari dolo machinatus eſt cum natare, ſicut iam declarauimus. Poſt hunc autem nequaquam alicui ex genere Aſamonæi pontificatus tribuit poteſtatem. Similia quoque geſſit in conſtitutione ſacerdotum Archelaus Herodis filius: pater & Romani, poſtea ſuper Iudæos obtinentes imperium. Sunt ergo uiri qui ab Herodis temporibus pontificatum habuerunt, uſq; ad diem qua Titus templum & ciuitatem capiens concremauit, cuncti ſimul uiginti nouem. Tempus autem horum, anni ſunt centū & ſeptem. Quorum quidam conuerſati ſunt ſub Herodis regno & filij eius Archelai. Poſt horum uero mortem, populi quidem poteſtate cuncta regebantur: præſulatum tamen gentis pontifices obtinebant. Hæc ergo de pontificibus dicta ſufficiant. Geſſius ita-

Redit ad Florum malitia inſignem.

que Florus, miſſus à Nerone, ſucceſſit Albino, qui plurimis malis Iudæos attriuit. Erat nanq; genere Claſonius, habuit autem uxorem nomine Cleopatram, quæ dum eſſet amica Poppeæ Neronis uxoris, & malignitate marito non minor, per eam uir eius infulas huius dignitatis adeptus eſt. Sic autē Florus circa poteſtatem malignus fuit & uiolentus, ut pro magnitudine malorum eius, Albinū quaſi beneficij largitorē Iudæi laudarent, ille

nanq; malignitatem celabat,& ne penitus deprehenderetur à turba,quodammodo pro uidebat. Geſſius autem Florus quaſi ad docendam nequitiam miſſus, iniquitates ſuas in gentem noſtram aperta malignitate portabat,neq; direptioni parcens,neq; modum in iuſti ſupplicij derelinquens.Erat enim inflexibilis ad miſerandum, & omnibus lucris auarus, qui etiam in latronumdireptione communicabat. Sine timorenanq; multi ad hoc accedebant,cum illius promiſſione de ſua ſalute minime cogitarent.Quod opus non erat mediocriter condolendum.Quapropter infelices Iudæi,cum nõ ualerent uaſtationes ſuſtinere latronum, cogebantur à proprijs ſolennitatibus recedentes cuncti diffugere: ut melius,ubicũq; liceret,apud alienigenas habitarent.Florus igitur fuit, qui nos contra Romanos bellum fecit aſſumere:melius iudicans, citius quàm paulatim & per tempora nos perire.Initium quippe ſumpſit hoc bellum ſecundo quidem anno adminiſtrationis Flori,duodecimo autem Neronis imperij.Sed ea quidem quæcũq; aut facere coacti ſumus, aut pati,perfecte ſcire poterunt, qui legere uoluerint libros à me de Iudaica dimicatione conſcriptos.Hic igitur ponam terminum Antiquitatis hiſtoriæ,poſtquam etiam bellum cœpi conſcribere.Continet autem hoc opus à primi hominis natiuitate traditionem,uſq; ad decimum annũ Neronis imperij.Ea ſiquidem quæ nobis Iudæis prouenerunt in Aegypto & Syria atq; Palæſtina,&quæcunq; perpeſſi ſumus ab Aſſyrijs & Babylonijs,uel circa nos Perſæ ſeu Macedones egerunt,& poſt eos Romani,ſicuti reor, ſunt cum integritate compoſita.Niſus ſum autem etiam deſcriptionem pontificum conſeruare, qui per annos duo millia cõſtituti ſunt.Conſcripſi etiam ſine errore ſucceſſiones regum, actus eorũ & conuerſationes enuncians,& monarchiarum poteſtates enarrans, ſicut ex ſacris libris de rebus omnibus deſcriptio continetur.Hoc enim in principio hiſtoriæ me facere commoniſi.Dico ſiquidem cum fiducia, opere iam perfecto, quia nullus alter,licet uoluntatem habuerit,neq; Iudæus,neq; alienigena,potuit hoc negocium Græcis ita ſubtiliter explanare.Habens enim indubitanter à congentilibus meis maximam eruditionem noſtræ prouinciæ,etiam Græcas ſtuduí literas adipiſci. Artis nanq; grammaticæ experimẽtum ſumpſi,integritatem uero prolationis uerborum poſſidere me paterna conſuetudo prohibuit,quippe cum apud nos non recipiant eos,qui elocutionem multarum gentium didiciſſe noſcuntur,eo quod commune putent hoc officium non liberis tantummodo, ſed etiam uolentibus ſeruis. Sapientiam uero illos tantummodo teſtantur habere,qui leges ſub integritate cognoſcunt,& uirtutem ſacrarum literarũ interpretari poſſunt. Propterea multis in hoc ſtudio laborantibus,uix duo quidem aut tres adepti,& laborum fructũ repente potiti ſunt.Non erit forſan inuidioſum,etiam de genere meo,&uitæ actibus poſtea breuiter enarrare. In his ergo dicere ulterius de antiquitate ceſſabo,libris quidem exiſtentibus uiginti,habentibus uero ſexaginta millia uerſuum.Et ſi diuinitas conceſſerit,per diſcurſum quidem commemorabo rurſus & cauſas belli, & eorum quæ ad præſentem pertinent diem,quæ eſt tertijdecimi quidẽ anni Domitiani Cæſaris principatus,mihi autẽ à natiuitate quinquageſimi & ſexti.Propoſui quoq; uobis cõſcribere etiam noſtras,id eſt,Iudæorum ſectas,in quatuor libris,de deo eiuſq; ſubſtantia,& de legibus,& cur ſecundum eas aliud facere permittimur, aliud prohibemur.

Peroratio.

Eruditio Ioſephi.

Ætas Ioſephi dum hæc ſcriberet.

FLAVII IOSEPHI LIBRORVM VIGINTI ANTIQVITATVM IVDAICARVM, FINIS.